LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

(Fondé en 1925) R. C. Seine 276.286

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

Directeur et Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
Rédaction et Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ
(ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

17, Rue Damesme, PARIS (13e)
Téléphone : Glacière 15 - 70

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ.— ՏԱՐԵԿԱՆ ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ ԵՌԱՄՍԵԱՅ

Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 փրանք	70 փրանք	35 փր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 փրանք	—
Ամերիկա եւ ուրիշ երկիրներ	200 փրանք	100 փրանք	—

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 3 ՅՈՒՆԻՍ
MERCREDI 3 JUIN 1936

12 ՏԱՐԻ — 12e Année No. 3130

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԿԱԶՄԱԿԵՐՊԱԿԱՆ ՈԳԻՆ

Այս բառը արտասանեց անկուսակցական հայրենակից մը, որ կը մասնակցէր Կ. Խաչի Պատգ. ժողովին, իբրեւ ներկայացուցիչը գաւառական շրջանի մը:

— Ուրախութեամբ կը տեսնեմ որ կիներու այս կազմակերպութեան մէջ ալ զարգացած է այդ ոգին: Պէտք է միշտ արծարծել եւ ամրապնդել կազմակերպական ոգին, իբրեւ հզօր ազդակ մը ազգահաւաքման: Ժամանակին «Միացեալ»ն ու «Ազգանուէր»ը ունէինք, որ կը գործէին տարբեր պարագաներու տակ: Իմ կարծիքով, անոնց շարունակութիւնն է Կապոյտ Խաչը, բայց անհրաժեշտ է աշխատանք թափել եւ աւելի տարածել, ժողովրդականացնել շարժումը: Դժուար չէ կրկնապատկել թիւը, կը բաւէ որ գործօն քարոզութիւն կատարուի եւ ժողովուրդը ծանօթանայ կատարուած աշխատանքին:

Կազմակերպական ոգի... բացատրութեան կը կարօտի՞ այս բանաձեւը, մանաւանդ անոնց համար որ Դաշնակցական են կամ կը գտնուին զանազան միութեանց մէջ:

Շատ աւելի զօրաւոր եւ բախտաւոր ժողովուրդներ, նոյնիսկ պետութիւններ այդ յատկութեան կը պարտին իրենց յաջողութիւնները: Եւ, միշտ անբաւական գտնելով եղածը, կը ջանան աւելի տարածել, բազմապատկել եւ ճիւղաւորել կազմակերպական ցանցերը:

Մոսկուայէն մինչեւ Հռոմ եւ Պերլին, կազմակերպական ոգին է որ կը տիրապետէ, կը ներշնչէ եւ հրաշքներ կատարել կու տայ: Յետամնաց Թուրքն իսկ այդ ճամբան բռնեց, ու թէեւ ուշ մնացած, արդէն կը քաղէ պտուղները:

Նոյն ոգին չէ՞ մարմնացներ Ֆրանսայի ժողովրդական ճակատն ալ, որ դարձաւ ամենէն եւ անդիմադրելի ուժ մը, շնորհիւ մեթոտիկ եւ յարատեւ աշխատանքի:

Ծիծաղելի պիտի ըլլար բաղդատութեան որ եւ է փորձ՝ ուրիշներու եւ մեր միջեւ, կազմակերպուած եւ ամրակուռ պետութեանց եւ սա աշխարհացրիւ բազմութեանց միջեւ:

Եւ սակայն, էականը ուժերու եւ հնարաւորութեանց համեմատութիւնը չէ, այլ ոգին: Երբ ունիս այդ առաքինութիւնը, դուն ալ, քու սահմանիդ մէջ, կրնաս գլուխ հանել գործեր, որոնք ճըշմարիտ օրհնութիւններ են այս ժողովուրդին համար: Մանաւանդ ներկայ պայմաններուն մէջ:

Ահա երկու միութիւններ, բաղդատաբար նոր, եւ ծաղկած՝ բոլորովին խորթ միջավայրի մը մէջ, — Կ. Խաչ եւ Զ. Ո. Մ.:

Երկուքն ալ իրենց Պատգ. ժողովները գումարեցին երկու օր առաջ, եւ այս առթիւ անգամ մը եւս հաստատուեցաւ թէ ինչ բարիքներ կրնայ արտադրել կազմակերպուելու, ցանցեր տարածելու եւ ակօսներ բանալու ճիգը:

Կրնայինք, իբրեւ կենդանի եւ անդրանիկ նմոյշ, յիշել Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը, իր բազմազան արտայայտութիւններով եւ ցանցերով:

Բայց մենք յատկապէս կը ծանրանանք այս երկուքին վրայ, նկատի առնելով անոնց ինքնուրոյն գիծը:

Հայ Կ. Խաչը գոյութիւն չունէր, երէկ, այս երկրին մէջ: Կը նշանակէ թէ՝ ամլութեան դատապարտուած էին այն եռանդն ու կամքը, որ այսօր կ'երեւան անոր անդամուհիներուն եւ անդամներուն մէջ:

Երեւակայեցէք, — մօտ հազար կիներ եւ աղջիկներ խանդավառութեամբ եւ հաւատքով կապուած հանրային աշխատանքի, միշտ պատրաստ՝ աւելին կատարելու, բազմապատկուելու եւ բազմապատկելու: Կրնաք, վստահաբար, քանի մը հազար ալ աւելցնել անոնց վրայ, իբրեւ ուղեկից կամ «բոլորտիքեան»:

Ուրեմն, հազարեակ մը նուիրեալներ կրնան գործի մղել ուրիշ հազարներ, յանուն այս գաղութին ինքնապաշտպանութեան:

Այսպէս եւ միւս գաղութներուն մէջ:

Անդամակիցը, գործողը ինքն ալ կ'օգտուի անձնապէս, հետզհետէ վարժուելով հանրային գործունէութեան, եւ երեւան բերելով յատկութիւններ, արժանիքներ որոնք թմրելու դատապարտուած էին, չորս պատի մէջ:

Մէկ խօսքով, կազմակերպական ոգին է որ խմորելով փոքրիկ խումբեր, յետոյ մասնաճիւղեր, յետոյ ամբողջ ցանց մը, կը ստեղծէ նոր խարիսխներ, հետեւաբար եւ նոր տարրեր:

Պարագան նոյնն է Զ. Ո. Միութեան համար:

Հաստատուած՝ խանդավառութեան շրջանի մը մէջ ուր դեռ աչքերը նոր կը բացուէին, հայաջինջ սարսափներու այդ խլեակները իրենք իրենց մէջ հասունցան եւ այսօր արդէն տասը տարուան պատմութիւն ունին իրենց ետին:

Առանձին խնդիր է քննել անոնց կատարած աշխատանքին տարողութիւնը: Մենք այստեղ նորէն աչքի առջեւ ունինք հիմնական հարցը — կազմակերպական ոգին, որ ծրագրի մը շուրջը համախմբելով այս տղաքը, ակօս մը բանալ տուաւ անոնց, այս քաղաքէն մինչեւ հեռաւոր ցամաքները:

Ինչ անունով ալ կոչուի այսօր կամ վաղը, այս Միութիւնը այլեւս դարձած է ամուր ազդակ մը երիտասարդացման, մեր հանրային կեանքին մէջ: Ան արդէն լրացուցած ըլլալով իր «պատանեկան շրջանը», կը կազմէ շաղախ մը՝ երիտասարդական ցանցերու տարածման եւ միացման: Տեսակ մը թթխմոր, եթէ կ'ուզէք: Իսկ իր Պատգ. ժողովին մէկ որոշումը, որու մասին պիտի խօսինք վաղը, կ'ապացուցանէ թէ լիովին կը գիտակցի իր դերին:

Շ.

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ՆՈՐ ԵՐԵՍՓ. ԺՈՂՈՎԻՆ ԲԱՑՈՒՄԸ

Քուէարկանաչ կիները վարպետ խաղ մը խաղացին

Երկուշաբթի օր տեղի ունեցաւ նորընտիր երեսփ. ժողովին հանդիսաւոր բացումը, նախագահութեամբ Պ. Անթուան Սալի, որ երիցագոյն անդամն է, 76 տարեկան: Նախագահը աւանդական ճառը խօսելով, ջերմ կոչ մը ուղղեց միութեան եւ խաղաղութեան: 72 համայնավար երեսփոխանները իրենց տեղերը գրաւած էին կանուխէն, իրենց վրայ կեդրոնացնելով ունկնդիրներուն ուշադրութիւնը: Որ եւ է միջադէպ չպատահեցաւ, բացի քուէպահանջ կիներու մէկ վարպետ խաղէն: Ասոնք երեսփ. ժողովին շուրջը համախմբուելով, անմոռուկ ծաղիկներ կը բաժնէին երեսփոխաններուն, յիշեցնելու համար անոնց խոստումները՝ կիներու քուէարկութեան իրաւունքի մասին: Իսկ ներսը, երբ նախագահը կը վերջացնէր իր ճառը, ունկնդիրներու վերեւ երեւցաւ դրօշ մը, հետեւեալ վերտառութեամբ. — «Կիները պէտք է քուէարկութեան իրաւունք ստանան»: Համայնավարները եւ ընկերվարականները ծափահարեցին անմիջապէս, իսկ միւսները խոժոռ նայուածքներ կ'ուղղէին, մինչեւ որ բարապանները գացին վար առին դրօշը:

Այս միջադէպէն վերջ, ժողովը ընտրեց 11 յանձնախումբեր, քննելու համար ընտրութեանց տեղեկագիրները եւ նիստը յետաձգեց այսօրուան (չորեքշաբթի): Վաղը պիտի ընտրուի վերջնական դիւանը եւ Սառոյի դահլիճը պիտի ներկայացնէ իր հրաժարականը: Լէօն Պլում իր նոր կառավարութիւնը պիտի կազմէ ուրբաթ կամ շաբաթ: Ցանկը պատրաստ է արդէն, եւ կը պարունակէ ընկերվարական կուսակցութեան յայտնի դէմքերը: Կ'ըսուի թէ գաղթային նախարարութիւնը պիտի յանձնուի մեր բարեկամին՝ Պ. Մութէի: Ներքին եւ արտաքին նախարարներն ալ ընկերվարական պիտի ըլլան: Զինուորական նախարարութիւնը պիտի ստանձնէ նախկին վարչապետ Պ. Տալատիէ, արմատական, օդանաւայինը՝ Պ. Քօ (արմատական), արտաքին նախարարութիւնը՝ Պ. Իվօն Տէլպոս, նոյնպէս արմատական: Երեսփ. ժողովի նախագահութեան համար արմատականները առաջարկած են Պ. Էռիոյի թեկնածութիւնը: Նախկին վարչապետը պիտի ընդունի, եթէ միւս հոսանքներն ալ հաւանութիւն յայտնեն: Թեկնածու է նաեւ նախորդ նախագահը, Պ. Պուիսոն, Լա Սիօթայի երեսփոխանը, բայց բուռն քննադատութեանց ենթարկուած ըլլալով ընկերվարական համագումարին մէջ, յոյս չկայ որ յաջողի:

ՄԵՏԱՂԱԳՈՐԾ ԲԱՆՈՒՈՐՆԵՐՈՒ ԳՈՐԾԱԴՈՒԼԸ

13 գործարաններ դեռ չեն պարպուած

Մետաղագործական հաստատութեանց բանուորներուն գործադուլը, որ անշարժութեան դատապարտած էր մօտ 100,000 բանուորներ, թուլցաւ շաբաթէն մինչեւ երկուշաբթի: Բազմաթիւ հաստատութիւններ տեղի տուին իրարու ետեւէ, առժամեայ համաձայնութիւններով եւ բանուորները դուրս ելան խաղաղօրէն: Ասոնց մէջ կը գտնուէր Սիթրօէնի հաստատութիւնը, 22,000 բանուորներով: Մինչեւ երէկ դեռ գրաւուած կը մնային 13 գործարաններ, բայց տագնապը վերջացած կը համարուի, քանի որ սկզբունքով համաձայնութիւն գոյացած է բանուորներու պահանջներուն եւ մասնաւորապէս հաւաքական պայմանագրի մասին:

Ամէն պարագայի մէջ, բանակցութիւնները կը շարունակուին գործատէրերու եւ բանուորներու պատուիրակութեանց միջեւ, մասնակցութեամբ աշխատանքի նախարարին:

Մինչ այս տագնապը կը լուծուի, նոր դժուարութիւններ կը պատահին ուրիշ ճակատներու վրայ: Այսպէս, կաթնատնտեսական հաստատութիւն մը դադրեցուց կաթի բաշխումը: Այս հաստատութիւնը բազմաթիւ ճիւղեր ունի Փարիզի եւ գաւառի մէջ, հետեւաբար կը վախցուի որ շարժումը տարածուի: Երկուշաբթի օր շատ մը կաթնավաճառներ առանց կաթի մնացին: Բանթողները ընդհանրապէս փոխադրութեանց բանուորներն են, որոնք ամէն աշխատանք դադրեցուցին, սպասելով բանակցութեանց ելքին: Կը վախցուի որ լուացարանները եւ քիմիական հաստատութիւններն ալ գործադուլ հռչակեն:

Չորս յանձնախումբեր կազմուած են, քննելու համար մետաղագործական բանուորներու պահանջները, որոնց գլխաւորներն են.—1. Բանուորական պատուիրակութիւններ կազմել, որպէսզի պաշտպանեն բանուորներու շահերը՝ գործարանատէրերու առջեւ.— 2. Կրճատել աշխատանքի ժամերը (շաբաթը 40 ժամ) եւ ջնջել յաւելուածական եւ անվճար աշխատանքը.— 3. Աւելցնել աշխատավարձը.— 4. Երկու շաբաթ արձակուրդ հաստատել, վճարուելու պայմանով:

*** Քաղքենի թերթերը արձանագրելով գործադուլներու նուազումը, դիտել կու տան թէ տագնապը պիտի վերսկսի շատ չանցած, աւելի ծանր համեմատութիւններ(?) առնելով: Բանուորներն ալ կ'ըսեն,— «Առ այժմ պարպեցինք գործարանները, բայց երբ հարկ ըլլայ վերսկսիլ, նորէն պիտի գրաւենք զանոնք»:

*** Մասնաւոր յանձնախումբ մը կազմուած է, հաւաքական պայմանագրի նախագիծ մը մշակելու համար, նախագահութեամբ աշխատանքի նախարարին: Գործատէրերը կը գանգատին թէ բանուորները «յեղափոխական եւ ապստամբական մեթոտներ» կը փորձեն իրենց հաստատութեանց մէջ:

ՊԱՊԻՆ ԾՆՆԴԵԱՆ 80ԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ, 22 ազգերէ բաղկացած 10,000 ուխտաւորներ համախմբուած էին Հռոմի մէջ: Պիոս Ժ. ունկնդրութեան ընդունելով 5000 ներկայացուցիչներ, լատիներէն ճառ մը խօսեցաւ համայնավարութեան դէմ, եւ «սուտ մարգարէներ» կոչեց անոնց քարոզիչները: Ցանկացաւ(?) համախմբուիլ եպիսկոպոսներու մականին տակ եւ իբրեւ հզօր զէնք մատնանշեց... կաթոլիկ մամուլը:

100,000 ԳԻՒՂԱՑԻՆԵՐ ցոյց մը կատարեցին Պուքրէշի մէջ, փառաբանելով Թագաւորը եւ պահանջելով անխախտ պահել Ռումանիոյ շահած սահմանները:

ՃԱՓՈՆ հետզհետէ սեղմելով օղակները, կը պատրաստուի զինուորական դիկտատուրա հաստատել Հիւսիսային Չինաստանի հինգ նահանգներուն մէջ: Նոր ընդհարումներ պատահեցան Չինացիներու եւ Ճափոնցիներու միջեւ: Ճափոնական իշխանութիւնը պաշտօնանկ ըրաւ Թիէնցինի քաղաքապետը:

ՊԵԼԺԻՈՅ «ԱՌԱՋՆՈՐԴ»Ը ԼԷՕՆ ՏԷԿՐԷԼ, որուն կազմակերպութիւնը «Ռէքս», 21 աթոռ շահեցաւ:

ՎԱՂՈՒԱՆ ՎԱՐՉԱՊԵՏԸ, Պ. ԼԷՕՆ ՊԼՈՒՄ, որ իր դահլիճը պիտի կազմէ ուրբաթ կամ շաբաթ:

ԱՆԿԱԽՈՒԹԵԱՆ ՏՕՆԸ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Բաղդատելով վերջին տարիներու հետ, անսովոր բազմութիւն մը խռնուած էր, շաբաթ գիշեր, «Փըլթի Ժուռնալ»ի ընդարձակ սրահը, ներսն ու դուրսը, Մայիս 28ի տօնակատարութեան առթիւ: Կարեւոր թիւ մը կը կազմէին նաեւ օտար հիւրերը: Բացումը կատարեց Ա. Խատիսեան եւ կարգով խօսեցան.— Պ. Միւլլէր, նախագահ Ֆրանսայի Կամաւորներու Դաշնակցութեան, հրամանատար Պլնուա տ'Ազի, ընկերվարական կուսակցութեան վարիչ դէմքերէն Պրաք (փոխ-նախագահ նախորդ երեսփ. ժողովի), երիտասարդ մը՝ Պ. Մութէի կողմէ, որ ստիպուած էր բացակայիլ, ընկերվարական համագումարին առթիւ, Ա. Ջամալեան, եւ Կովկասեան հանրապետութեանց ներկայացուցիչներ: Ճոխ էր նաեւ գեղարուեստական բաժինը: Մանրամասնութիւնները յաջորդով:

Ֆ. Կ. Խաչի Պատգմ. ժողովը

Երկուշաբթի օր վերջացաւ Ֆ. Կ. Խաչի Ը. պատգամաւորական ժողովը, որ բացուած էր ուրբաթ օր: Կը մասնակցէին 31 պատգամաւորներ վճռական ձայնով: Խորհրդակցական ձայները եւ կանոնաւոր ունկնդիրներն ալ հաշուելով, մինչեւ 50 հոգի չորս օր անընդհատ հետեւեցան ժողովին, որ անցաւ շատ յաջող: Նոր վարչութեան անդամ ընտրուեցան Տիկին Լ. Շանթ, Տիկին Շ. Միսաքեան, Տիկին Ե. Մելիք-Մինասեան, Օր. Ֆլօրա Անահիտ եւ Օր. Սաթօ Ցակոբեան:

Երկուշաբթի գիշեր թէյասեղան մը տրուեցաւ ռուսական երաժշտանոցի սրահին մէջ, ի պատիւ պատգամաւորներուն, մասնակցութեամբ մօտ 200 անդամներու եւ համակիրներու: Մանրամասնութիւնները յառաջիկային:

Զ. Ո. Միութեան Պատգմ. ժողովը

Երկուշաբթի վերջացաւ նաեւ Զ. Ո. Միութեան Պատգմ. Դ. ժողովը, երկու օրուան աշխատանքէ վերջ: Կը մասնակցէին 11 պատգամաւորներ վճռական ձայնով: Նիստերուն կը մասնակցէին նաեւ 6 անդամներ խորհրդակցական ձայնով: Նիստերը շարունակուեցան առանց ընդհատումի, եւ պատգամաւորները իրենց ճաշը ըրին ժողովասրահին մէջ:

Երեկոյեան ճաշասեղան մը տրուեցաւ Ֆլօրիա ճաշարանին մէջ, մասնակցութեամբ պատգամաւորներու, չոմականներու եւ հրաւիրեալներու:

Մանրամասնութիւնները յաջորդով:

ԸՆԿԵՐԱՎԱՐԱԿԱՆ ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԸ

Լէօն Պլում պարզեց իր ծրագիրը

Ընկերվարական կուսակցութեան տարեկան համագումարը, որ բացուած էր շաբաթ օր, փակուեցաւ երկուշաբթի գիշեր ուշ ատեն: Ժողովը լսելով Լէօն Պլումի ճառը, միաձայնութեամբ անոր յանձնեց նոր դահլիճին կազմութիւնը, ինչպէս որոշած էր կուսակցութեան ազգ. խորհուրդն ալ: Վաղուան վարչապետը յայտարարեց թէ իր կազմելիք դահլիճը պիտի ըլլայ ժողովրդական ճակատի կառավարութիւն: «Արմատական կուսակցութիւնը խոստացած է իր աջակցութիւնը: Նոյնպէս ընկերվարական եւ հանրապետական միութիւնը (անջատուած ընկերվարականներ): Համայնավար կուսակցութիւնը չկրցաւ ընդունիլ գործակցութեան առաջարկը, խոստանալով հանդերձ ուղղամիտ, տեւական եւ հաւատարիմ աջակցութիւն: Աշխատանքի Դաշնակցութիւնն ալ յարմար չդատեց իր գործակցութիւնն ընծայել կառավարութեան մասնակցելու ձեւով, բայց պիտի աջակցի շատ սերտ եւ եղբայրական օժանդակութեամբ: Ուրեմն ընկերվարական կուսակցութիւնն է որ պիտի կազմէ նոր դահլիճը: Անոր մէջ պիտի չերեւան ժողովրդական ճակատին բոլոր բաղկացուցիչ հոսանքները, բայց եւ այնպէս իրաւունք եւ պարտականութիւն ունինք յայտարարելու թէ նոր դահլիճը պիտի ըլլայ ժողովրդական ճակատի կառավարութիւն մը: Այդ ճակատին շարժումն էր որ խորհրդարանին ապահովեց մեծամասնութիւն մը որուն արտայայտիչը պիտի ըլլանք մենք եւ կառավարութեան ծրագիրը պիտի ըլլայ ճիշդ ու ճիշդ ժողովրդական ճակատին ծրագիրը: Մենք հանդիսաւորապէս յանձն կ'առնենք գործադրել զայն: Ժողովրդական ճակատի կառավարութիւնը պիտի ըլլայ նոր կառավարութիւն, քանի որ անոր ներկայացուցած ժողովրդական ուժը նորութիւն մը կը կազմէ: Մեր դերը պիտի ըլլայ որոշ բարեկարգութիւն, բարօրութիւն, ապահովութիւն եւ արդարութիւն հաստատել, ներկայ կարգ ու սարքին մէջ, միտքերը եւ իրերը պատրաստել ընկերվարութեան անխուսափելի գալուստին: Ես մէկ վայրկեան իսկ միտքէ չեմ անցըներ ձախողանք մը: Բայց եթէ ձախողինք, եթէ տեսնենք որ անկարելի է ներսէն բարեփոխել արդի ընկերութիւնը, ես առաջինը պիտի ըլլամ յայտարարելու համար.— «Ցնորք է, անելիք չունինք ներկայ ընկերութեան մէջ, կարելի չէ որ եւ է բան սպասել, անյաղթելի են եսա-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԳԱՂՈՒԹՆԵՐԸ ԵՒ ԻՐԵՆՑ ՀՈԳԵՐԸ

ԶԱՆԱԶԱՆ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹԵԱՆՑ ՄԱՍԻՆ

Գաղթահայութիւնը, բազմաթիւ սայթաքումներից եւ անախորժ վէճերից յետոյ, զանազան վայրերի մէջ վերջ ի վերջոյ կարողացել է ստեղծել մի շարք ազգային - հանրային կազմակերպութիւններ, որոնք իրենց բնոյթով մօտաւորապէս հետեւեալ տեսակների կարելի է բաժանել.

Ա.— Ամբողջ հայ գաղութի, Բ.— Կանանց, Գ.— Կրթական - մշակութային, Դ.— Բարեգործական, Ե.— Երիտասարդական եւ Զ.— Հայրենակցական Միութիւններ:

Անշուշտ կարելի է այլ ձեւով մօտենալ եւ այլ տեսակների բաժանել, սակայն էականը այդ չէ, փաստն այն է, որ գաղութների մէջ կան մեծ եւ փոքր բազմաթիւ հիմնարկութիւններ, որոնք որոշ դեր են կատարում գաղութների կեանքի մէջ:

Մենք Դաշնակցականներս բացի մեր կուսակցական պարտականութիւններից եւ աշխատանքներից, իբրեւ գաղութի անդամ, բնականաբար, չենք կարող չհետաքրքրուել եւ այս կամ այն վերաբերմունքը չունենալ մեր շրջապատի մէջ եղած զանազան կազմակերպութեանց հանդէպ:

Ա.— Գրեթէ բոլոր գաղութներում այժմ համարեա թէ գոյութիւն ունեն զանազան ձեւի եւ զանազան ժամանակներում կազմակերպուած ղեկավար մարմիններ, որոնք զբաղւում են ամբողջ գաղութի ազգային, կրօնական եւ յաճախ կրթական գործերով: Սրանք կարեւոր եւ ազգային տեսակէտով անհրաժեշտ մարմիններ են:

Ճիշդ է, յաճախ այդ մարմինների շուրջը, մանաւանդ ընտրութիւնների ժամանակ, տեղի են ունենում անախորժ վէճեր ու կռիւներ, սակայն, դրանք անխուսափելի են ոչ միայն մեր, այլ եւ մեզնից աւելի քաղաքակիրթ եւ զուսպ ժողովուրդների մէջ:

Մենք պէտք է ջանանք, որ գաղթային մարմինները իրենց հասոյթների մեծ մասը յատկացնեն դպրոցական գործին: Պէտք է աշխատենք, որ այդ մարմինները դառնան աւելի ժողովրդական եւ գաղութի ամբողջ հայութիւնը սրանց կապուի նրանց հետ: Պէտք է ձգտենք, որ ոչ միայն Լուսաւորչականները, այլ եւ միւս դաւանանքներին պատկանող Հայերը շահագրգռուեն եւ մասնակից լինեն գաղթային մարմինների գործերին:

Եթէ բոլոր գաղութներում կարելի լինի բանիմաց տարրերի ձեռքը ամփոփել այդ մարմինները, դժուար չպիտի լինի այնուհետեւ ստեղծել եւ կեդրոնական համագաղթային մի մարմին:

Բ.— ԿԱՆԱՆՑ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹԻՒՆ

Գաղթահայութեան զանազան շրջաններում գոյութիւն ունեցող Կարմիր, Կապոյտ, Գթութեան եւայլ անուններով կազմակերպութիւնները գործում են գլխաւորապէս կանանց առաջնորդութեամբ եւ ջանքերով:

Այս կազմակերպութիւնները համեմատաբար նոր են մեր կեանքի մէջ: Ճիշդ է, նոյնանման կազմակերպութիւններ գոյութիւն ունէին Արեւելահայերի եւ Արեւմտահայերի մէջ եւս, սակայն այնքան տարածուած չէին եւ այն դերը չէին կատարում, ինչ որ այժմ վիճակուած է գաղթահայ կանացի կազմակերպութեանց:

Ազգապահպանման տեսակէտից գաղթահայութեան համար ստեղծուած են չափազանց ծանր եւ աննպաստ պայմաններ: Հայութեան դիմադրական կորովը ուժեղացնելու համար պահանջւում են մեզնից մեծ ճիգեր եւ զոհաբերութիւն: Այդ պայքարի մէջ անփոխարինելի դեր է վիճակուած հայ կնոջ, որ թէ ընտանիքի մէջ եւ թէ դուրսը չափազանց մեծ անելիքներ ունի:

Ահա թէ ինչու ամէն կերպ պէտք է քաջալերել մեր կանանց կազմակերպութիւնները: Շնորհիւ այդ կանացի կազմակերպութիւնների հայ կինը ոչ միայն դուրս է գալիս իր նեղ խոհանոցից, այլ եւ մտնելով հասարակական ասպարէզ՝ կանգնում է իր ամուսնու, իր եղբօր կողքին եւ նրանց հետ միասին դիմադրւում գաղթահայութեան սպառնացող այլասերման վտանգը:

Հայ գիտակից մայրն է, որ կարող կը լինի իր տունը դպրոց դարձնել եւ իր զաւակների մայրենի լեզուն քաջալերել, ինչպէս եւ հայրենիքի գաղափարներով նրանց ոգեւորել: Որքան շատ գիտակից եւ գաղափարական մայրեր ունենանք, այնքան աւելի յաջող կերպով կարող կը լինենք տանիլ մեր պայքարը օտարացման դէմ:

Ահա այդ կարեւոր դերի համար է, որ նախ ինքը՝ հայ կինը պէտք է ազգային գիտակցութիւն եւ կորով տանայ, իսկ այդ կարող են մեծապէս դիւրացնել կանանց կազմակերպութիւնները:

Հետեւապէս մեր ընկերները պէտք է ամէն կերպ քաջալերեն հայ կանանց կազմակերպութիւնները:

Եթէ կանանց կազմակերպութիւնները այնքան մեծանան եւ ուժեղանան, որ ի վիճակի լինեն վերցնել իրենց վրայ գաղթահայ մանուկների դաստիարակութեան մեծ, պատասխանատու եւ կարեւոր գործը, այն ժամանակ մենք միանգամայն կարող ենք վստահ լինել, որ այդպիսի մայրերի ջանքերի շնորհիւ դաստիարակուած հայ մանուկները ընդունակ պիտի լինեն դիմադրելու բոլոր տեսակի օտարացման վտանգներին:

Գ.—ԿՐԹԱԿԱՆ - ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Մեր գաղութների կրթական գործը այնպէս է կաղում, այնքան մեծ կարիք ունենք մենք դրամական եւ այլ տեսակի աջակցութիւնների, որ, բնականաբար, շատ գոհ պէտք է լինենք, որ գաղութների մէջ հիմնւում են կրթական միութիւններ, որոնք այսպէս կամ այնպէս աջակցում են մէկ կամ մի քանի տասնեակ մանուկների կրթական կամ մշակութային գործին: Հետեւապէս այդպիսի միութիւններն եւս մեր կողմից քաջալերանքի պէտք է արժանանան:

Սակայն չպէտք է երբեք մոռնալ, որ ամէն գործ արժէք է ներկայացնում, երբ նա տարւում է օգտակար ձեւով եւ երկրորդ չի խաչաձեւում նոյնանման այլ հիմնարկութիւններ:

Ֆրանսայի փոքրիկ քաղաքներից մէկում, ուր մօտ 300 Հայեր կան, մի հայ պատուելի, իր անձնական շահերով առաջնորդուելով անջատել է գաղութի բողոքական Հայերին եւ հայ փոքրիկներին այնպիսի դաստիարակութիւն է տալիս, որ հայ մանուկները կանգնած են արդէն ոչ միայն օտարացման այլ եւ այլասերման ճանապարհի վրայ: Այդ պատուելին ոչ թէ քաջալերանքի, այլ մեծ նախատինքի է արժանի:

Մենք պարտական ենք գիտնալու թէ ի՞նչ կրթական ծրագրով են ղեկավարւում հայ դպրոցները, ովքե՞ր են ուսուցիչները, որքա՞ն ձեռնհաս են եւ ի՞նչ բարոյական նկարագրի տէր:

Մի քանի տարի է ինչ կազմակերպուել է Համազգային Կրթ. Միութիւնը, որ մի շարք գաղութներում ունի արդէն իր մասնաճիւղերը: Սա մի կարեւոր հիմնարկութիւն է, որ պէտք է քաջալերուի ամէն կերպով:

Եթէ զանազան գաղութներում փոքրիկ եւ անարժէք կրթական մարմինները միանային այդ կարեւոր հիմնարկութեան հետ, Համազգայինը կ'ուժեղանար եւ կարող կը լինէր աւելի լաւ հողի վրայ հայ մանուկների եւ պատանիների հայեցի դաստիարակութեան գործը:

Նոյնը պէտք է ասել եւ այդպիսի նպատակների համար գոյութիւն ունեցող հրատարակչական ընկերակցութիւնների մասին: Դժբախտաբար այս գործը դեռ գտնւում է սաղմնային վիճակի մէջ: Հայ մանուկների համար չափազանց քիչ մանկական հրատարակութիւններ կան: Որքան շատ լինեն այդ հրատարակութիւնները, այնքան աւելի ընթերցանութեան նիւթ կ'ունենայ հայ մանուկը, որ յաճախ հայերէն լեզուով բաւականաչափ յարմար գրեր չլինելու պատճառով, ստիպուած է լինում դիմել օտար լեզուի:

Դ.— ԳԹՈՒԹԵԱՆ ԳՈՐԾ

Գթութեան գործով գաղութներում զբաղւում են մի շարք հաստատութիւններ՝ Բարեգործական ընկերութիւնը, զանազան տեղական նպաստամատոյցներ, աղքատախնամներ եւ Կ. Խաչը:

Իմ բարեկամ մի հայ մարդ միշտ կրկնում էր.

— Լաւ է որ Հայերը այդպէս ցրուած են: Երբ աղէտ մը պատահի, կը գրես Լոնտոն, Մանչեսթըր, Նիւ Եորք հարուստ Հայերուն, հանգանակութիւն կ'ընես եւ աղքատները կը պահես...

Այո, կան մարդիկ, որոնք կարծում են թէ, գաղթահայութեան նպատակը պէտք է լինի միայն աղէտի ժամանակ օգնել Հայերին, եւ որովհետեւ աղէտը անպակաս է Հայերի գլխից, հետեւապէս գաղթահայ մեծահարուստները ամենամեծ ազգասէրներն են այդպիսիների աչքին...

Անշուշտ ոչ ոք չի կարող դէմ լինել, երբ թշուառներին օժանդակութիւն է տրւում, մանաւանդ որ ապրում ենք օտար միջավայրում եւ յաճախ պետական օժանդակութիւնից զուրկ ենք: Այո, պէտք են բարենպատակ հիմնարկութիւններ, որոնք կարողանան օժանդակութիւն հասցնել թշուառներին:

Սակայն մեր ընկերների դերը եւ աշխատանքը բոլորովին այլ պէտք է լինի:

Մեր ընկերները կազմուած լինելով գլխաւորապէս աշխատաւորական տարրերից պէտք է զարգացնեն մեր մէջ ինքնօգնութեան գործը:

Աշխարհի բոլոր աշխատաւորները մեծ ջանք եւ խնամք են տանում կազմակերպելու իրենց ինքնօգնութեան գործը եւ միշտ էլ յաջողում են: Այդ կողմից մենք ենք, որ ետ ենք մնացել եւ միանգամայն անուշադրութեան ենք մատնել մեր ինքնօգնութեան գործը:

Ե.— Գաղութներում գոյութիւն ունեն մի շարք երիտասարդական, կրթական եւ մարզական ընկերակցութիւններ, որոնք ամբողջապէս ղեկավարւում են երիտասարդներով:

Այս ձեւի խմբակցութիւններից մի երկուքը տարածուած են մեր բոլոր գաղութներում եւ եթէ կարելի լինէր լաւ կազմակերպել, չափազանց օգտակար աշխատանք կատարած կը լինէինք մատաղ սերունդի համար:

Երիտասարդների մէջ եղած բոլոր շարժումները յատուկ ուշադրութեան առարկայ պէտք է դառնան մեր կողմից: Մենք ոչ միայն պէտք է աշխատենք դիտել եւ քաջալերել, այլ եւ յաճախ պէտք է միջամտենք եւ պէտք եղած ժամանակ որոշ ուղղութիւն տանք, որպէսզի երիտասարդութեան վրայ զանազան պատահական տարրեր կամ խմբակցութիւններ յոռի ազդեցութիւն չունենան:

Նկատի ունենալով, որ այս սերունդից են ելլելու մեր ապագայ ազգային - հանրային գործիչները, ամէն կերպ պէտք է աշխատենք կազմակերպել երիտասարդութիւնը՝ այդ կեանքի համար:

Երիտասարդութիւնը ոչ միայն պէտք է իմանայ մեր լեզուն եւ մեր պատմութիւնը, այլ եւ տեղեակ պիտի լինի մեր քաղաքական պայքարին եւ մեր ձգտումներին:

Հայր. Միութիւնների կեանքը բաւական հին է: Դրանք բոլորն էլ հիմնուել են նպատակ ունենալով նպաստել Երկրի մէջ եղած մշակութային ձեռնարկներին:

Հայր. Միութիւնները որոշ օգտակարութիւն ունեցան նոր ընդհանուր տարագրութեան ժամանակ, եւ շատերը կարողացան ոտքի կանգնել իրենց Հայր. Միութիւնների ջանքերով:

Յաճախ Հայր. Միութիւնները դառնում են ասպարէզ անսանձ կրքերի եւ անախորժ կռիւների, որոնց հետեւանքը լինում է այն, որ Հայր. Միութիւնները պառակտւում են եւ մէկի տեղ բուսնում են երկու, երեք եւ երբեմն աւելի միութիւններ: Մեր ընկերներից մէկը հաշուել էր, որ Ֆրանսայի քաղաքներից մէկում միեւնոյն նահանգի Հայր. Միութիւնը, որ առաջ մի հատ էր, ներքին կռիւների հետեւանքով այժմ վերածուած էր 32 անջատ Հայրենակցականների:

Այո, ուղիղ 32 հատ, ամէն մի գիւղը կամ ամէն մի թաղը զատ զատ միութիւն, երեսուներկու հատ կնիք իրենց 32 նախագահներով եւ 32 քարտուղարներով եւ դատարկ դրամարկղերով...

Ի՞նչ օգտակարութիւն կարող են ունենալ մի որ եւ է նահանգի տարագիր Հայերը, երբ տրամադրութիւն են ցոյց տալիս անսահման կերպով պառակտուելու:

Մեր ընկերների ամբողջ ջանքերը պէտք է լինին ոչ միայն անջատ անջատ խմբակցութիւնները միացնել, այլ ձգտիլ միացնելու բոլոր Հայրենակցականները մի ընդհանուր մարմնի մէջ:

Այս ձեւով կազմակերպուած Հայրենակցականները ոչ միայն օգտակար կարող են լինել իրենց հայրենակիցներին, այլ եւ կարող են հանրային - քաղաքական դեր խաղալ գաղթահայ կեանքում:

(Վերջ)

Ա. ԳԻՒԼԽԱՆԴԱՆԵԱՆ

«ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՎՏԱՆԳԸ ՌՈՒՄԱՆԻՈՅ ՄԷՋ»

ԽՄԲ.— Պուքրէշի «Քուվրնթուլ Քափիթալէս» շաբաթաթերթը հետեւեալ գրգռիչ գրութիւնը հրատարակած է մայիս 11ին, շռնդալից խորագիրներով (չորս սիւնակի վրայ).

Մեր խօսքը կը վերաբերի այն գաղթականներուն որոնք պատերազմէն յետոյ մեր երկիրը եկան Նանսէնեան անձագրով: Ասոնց թիւը 100,000 հոգին կ'անցնի: Իսկ իրենց կացութիւնը ամէնէն ծաղկեալն է: Մեծ մասամբ ռումաներէն չեն գիտեր, եւ չեն ալ ուզեր սորվիլ լեզուն այն երկրին որ իրենց ապաստան կուտայ, եւ կեանքի ամենալայն հնարաւորութիւնն...

Մինչեւ նախապատերազմեան Հայերը անտեսապէս մեզ հետ հաւասար դժուարութիւններէ կ'անցնին, իրենց Նանսէնեան հայրենակիցները, աստիճանաբար խլեցին ռումանական առեւտուրին եւ ճարտարարուեստին մեծ մասը եւ ամբողջապէս տեղաւորուեցան մեր վարկային եւ նաւթային հիմնարկութեանց մէջ:

Կը հաւատանք, առանց հերքուելու հաւանականութեան, թէ Նանսէնեան Հայերը փճացուցին երկրին մանածի առեւտուրն ու ճարտարարուեստը, այդ ճիւղին մէջ տիքթաթօր դառնալով՝ շատ քիչ օրինաւոր միջոցներով:

Թրքական եւ խորհրդային հալածանքներէն եւ յարձակումներէն յետոյ արտասահման կրցան գաղթել միայն ունեւոր Հայերը՝ որոնք փոխադրեցին իրենց հետ դրամ, ոսկի, գոհարեղէն, եւայլն: Բայց անոնք անկարող իրենց առեւտրական ընդունակութիւնները իրենց ուզածին պէս կիրարկելու Ֆրանսայի, Անգլիոյ, Գերմանիոյ, Իտալիոյ եւ Լեհաստանի մէջ, իրենց շունչը առին Ռումանիա, ամէն հնարաւորութեանց եդեմը:

(Յօդուածագիրը հոս թիւեր կը հանէ իբր թէ ապացուցանելու համար որ հայ վաճառականները զանազան խոտոր միջոցներով ուղղակի Եւրոպայէն մանած ներածելով նպաստաւոր գիներով, հրապարակի գիներէն 25 առ հարիւր զեղչով հայթայթեցին, պատճառ դառնալով որ սնանկանան վաղեմի լուրջ տուներ, եւ ռումանական վաճառատուններ ու գործարաններ այսօր անցնին 100 առ հարիւր Հայերուն ձեռքը):

Կերպասներու ճարտարարուեստին եւ առեւտուրին մէջ ալ պատահեցաւ միեւնոյն երեւոյթը: Նոյնպէս շաքարին առթիւ: Պիտի պատմենք յառաջիկային անտիպ մանրամասնութիւններ՝ Քիթիլայի եւ Թիմիշօրայի շաքարի գործարաններուն մասին:

Նանսէնեանները տեղ գրաւեցին նաեւ քարիւղի գործին մէջ եւ ձեռք անցուցին քանի մը վաղեմի ընկերութիւններ: Արմտիքի եւ ատաղձի առեւտուրն ալ Հայերուն ձեռքն է:

Եւ ցոյց տալու համար թէ ուր կրնայ յանգիլ յանդգնութիւնը մեր հակշռի չգոյութեան պատճառով, ըսենք թէ քանի մը ամիս առաջ միտք կար մանածի ներածումը մենաշնորհը դարձնելու հայկական խմբակի մը:

Ներածման բաժնեցուցակի (քոնթինճէնթարէ) օրէնքը ստեղծուեցաւ մասնաւորաբար Նանսէնեան Հայերուն համար: Օրէնքը կ'ըսէ թէ ներածման նոր արտօնութիւն տալու համար հիմ պիտի բռնուին 1928 — 1932ի ներածումները: Եւ որովհետեւ ՀԱՅԵՐՆ էին որ այդ հրջանին ներածեր էին ամէնէն աւելի, ուրեմն Նանսէնեան Հայերն եղան որ ստացան ներածման մեծագոյն սակերի:

Եւ ամէնէն շահեկանը այն է որ բոլոր հայ վաճառատուններուն եւ գործարաններուն պաշտօնէութիւնը Նանսէնեան Հայերէ բաղկացած է: Այդ հաստատութեանց գերադաս պաշտօնէութիւնը ռումաներէն չի գիտեր ու չի խօսիր, ու թարգմանի միջոցաւ է որ կը հաղորդակցի: Պիտի տանք Օրթուզ, Կապրովէն, Շէյլար, Սմբատեան եւայլն փողոցներու վաճառատուններու ցանկը ուրկէ վտարուած է ռումաներէնը: Իշխանութիւնները կրնան քննել եւ հաստատել մեր ըսածը:

... Ոչ թէ սակայն մեր երկրին մէջ, այլ Երզրում եւ Երեւան: Հոն է որ Նանսէնեանները մեր երկրին մէջ շահուած դրամներով անշարժ կալուածներ կը գնեն:

Մաճառները մեր երկրին մէջ կը հիմնեն կրթարաններ, դարմանատուններ, հիւանդանոցներ, գործի հաստատութիւններ ուր կը խնամուին ամէն ազգէ եւ կրօնքէ անհատներ: Նոյնը նաեւ Հրեաները, Ռուսերն ու Գերմանները:

Իսկ ու՞ր է Հայոց բերած նպաստը: Ո՞ւր են անոնց հիւանդանոցները, մայրանոցները, դարմանատուները, անկելանոցները՝ որոնք հիմնուած ըլլան այս երկրին մէջ շահուած դրամով:

Ագարակներ Հայաստանի՞ մէջ, դղեակներ Երզրումի շո՞ւրջը եւ պալատներ Երեւանի՞ մէջ: Ու մե՞ր դրամագլուխով, մե՞ր արիւնով:

Իշխանութեանց պարտքն է միջամտել:

Կը հարցնենք ծայրայեղ ազգայնական կուսակցութեանց վարիչներուն, թէ բաւակա՞ն է քրիստոնեայ եւ տարագիր տիտղոսը, որպէսզի աւարի տան այս երկրին ինչքը:

Ռումանիոյ մէջ Հայերուն հարցը բաւական ընդարձակ է՝ որպէսզի մէկ յօդուածով վերջանայ: Մեր յառաջիկայ յօդուածներով թիւեր եւ փաստեր պիտի տանք, որոնք պիտի չկարենան հերքուիլ:

«Արագ» Պուքրէշի մեր պաշտօնակիցը, այս առթիւ գրած խմբագրականին մէջ դիտել կուտայ պզտիկ վրդովումով.—

Թերթը՝ անարժէք հրատարակութիւն մըն է ինքնին: Ստորագրողը անծանօթ ոչնչութիւն մը: Ու յօդուածին նպատակը ինքնին շատ թափանցիկ: Բաւական է յիշել որ խմբագրութեան կողմէ յօդուածը պարունակող թիւն ղրկուած է չհագրգռուող հայ վաճառականներուն՝ կարմիր մատով մատնանշելէ յետոյ յօդուածը:

Յօդուածը իր պարունակութեամբ մէջ ալ սնամէջ ու ծիծաղելի է: Իբրեւ թէ Հայերը ձեռք անցուցած են ոչ միայն բամպակի հրապարակը, այլեւ շաքարինը, արմտիքինը, ատաղձինը, եւայլն: Ճիշդ է, Հայերը իրենց նախաձեռնութիւնը ներմուծեցին Ռումանիոյ տարազագործութեան եւ ինչ ինչ ճարտարարուեստներու մէջ՝ երկիրը մասամբ ազատելով օտարահրապարակներու գերի ըլլալէ, ու մանաւանդ մեղմեցին հրէական ախորժակները: Բայց ի՞նչ է որ հայ առեւտրականներուն ու ճարտարարուեստականներուն ճնշիմ թիւը հրէական գերակշռութեան քով...

Անկէ զատ յօդուածագիրը կը մա

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (18)

ԶԱՐԹՕՆՔ

(ՎԷՊ ԺԱՄԱՆԱԿԱԿԻՑ ԿԵԱՆՔԷ)

Ինչպէս ըսի, այլ եւս քարոզը չէ, այլ գործնական միջոցները արժէք մը ունին: Ու ժողովուրդը՝ այդ գիտակցութեան եկած մեզմէ զէնք կը պահանջէ, ռազմամթերք եւ զինուորական ղեկավարութիւն եւ ոչ թէ քարոզ:

Հաւաքուած ընկերները առանձին հետաքրքրութեամբ կը լսէին Գէորգը, երբ վերջինս մանրամասնօրէն սկսաւ նկարագրել յեղափոխական մարմնի կատարած գործնական աշխատանքները, առաջ բերած ուժեղ կազմակերպութիւնը: Անկէ վերջ կարգ մը գործնական արժէք ունեցող հարցերու մասին խօսուեցաւ: Որոշ պահանջներ ներկայացնելէ վերջ, որոնք ընդհանրապէս փոխադրական գործի հետ կապ ունէին, Գէորգը ծանուցաւ Երկիր նոր ղեկավար ուժեր ճամբելու վրայ:

— Գործը այնքան է ընդարձակուած,— բացատրեց ան,— որ անհրաժեշտ է լրջօրէն մտածել նոր ղեկավարներ ղրկելու մասին: Ամբողջ Վասպուրականի յեղափոխական գործի ղեկավարութեան ծանրութիւնը ինկեր է քանի մը պատասխանատու անհատներու վրայ, որոնք որքան ալ եռանդով աշխատին, դարձեալ չեն կրնար հետզհետէ զարգացող կազմակերպութեան մը բոլոր պահանջներուն գոհացում տալ: Երբ Վահէն դուրս եկաւ Երկրէն քիչ հանգստանալու համար...

— Ի՞նչ ալ հանգստացող է,— Գէորգի խօսքը ընդմիջեց Աբրահամեանը բարձր ծիծաղելով,— Երկրէն փորձանք զրկեցիք մեր գլխուն: Հազիւ Թիֆլիս հասած, հոս ալ տակնուվրայ ընել կ'աշխատի անիրաւը...

— Կ'ըսէի, որ Վահէն երբ Երկրէն դուրս եկաւ,— շարունակեց Գէորգը, երբ ընդհանուր ծիծաղը դադրեցաւ,— բնաւ չէինք կարծեր թէ Նիկոլին անակնկալ դժբախտութիւն մը կրնայ պատահիլ, որու մասին անշուշտ լսած էք, եւ ոչ ալ ինքս դուրս գալու մասին կը մտածէի: Այնպէս որ այժմ Պիծան, միայն երկու տեղացի ընկերներով կ'աշխատի, անհամբեր սպասելով նոր ուժերու գալուն: Դժբախտաբար, մեր տեղացի ընկերները որքան ալ կարող՝ չունին դրսեցիի մը հեղինակութիւնը եւ ոչ ալ կրնան իրենց ամբողջ ժամանակը տրամադրել գործին, անձնական գործերով զբաղած լինելնուն համար: Հետեւաբար, գործի մեծագոյն մասը կը ծանրանայ Պիծայի ուսերուն: Իսկ այդ, անկարելին փորձել կը նշանակէ: Ամէն բանէ առաջ պէտք է մտածել աշնան մէկ երկու ընկերներ մտցնել Երկիր: Անշուշտ ինքս բժշկուելէ վերջ՝ պիտի երթամ, բայց մեզ բազմաթիւ փորձուած եւ ղեկավար ուժեր հարկաւոր են: Դեռ հաստատ ալ չենք գիտեր, թէ Նիկոլը երբեւիցէ պիտի կրնա՞յ աշխատանքի լծուիլ:

— Պիծայի նախորդ նամակէն իմացանք Նիկոլի պատահած դժբախտութիւնը,— ընդմիջեց ընկերոջ խօսքը Ջանեանը — ինչպէս նաեւ կռուի մասին, դժբախտաբար շատ կարճ, հազիւ քանի մը տող: Կարծեմ բոլորդ ալ կը ցանկաք,— դարձաւ մնացած ընկերներուն,— որ Գէորգը քիչ հանգամանօրէն պատմէ այդ կռիւը: Վերջէն կը խօսինք նոր ուժեր ուղարկելու մասին, համաձա՞յն էք:

— Անշուշտ, անշուշտ,— ձայնեցին չորս կողմէն,— Գէորգը թող պատմէ:

— Ըսենք՝ պատմելու բան մըն ալ չէ այդ կռիւը,— անփութօրէն պատասխանեց Գէորգը,— հազիւ թէ կռիւ կարելի է կոչել... Բայց ես ինքս ալ կ'ուզէի պատմել ոչ թէ կռուի արժէքին համար, այլ ձեզ ծանօթացնելու մանուկ հերոսի մը հայրենասիրական մէկ արարքը:

— Մենք այդ մասին չենք լսած, շատ հետաքրքիր է,— խնդրեց Նատալիան,— պատմեցէք մանրամասնօրէն:

«Շատ լաւ: Կարկառէն մեր միացեալ խումբը Կարճկան անցաւ,— սկսաւ պատմել Գէորգը.— Կէօլու գիւղը հանդիպելով քանի մը օրէն հասանք Ուրանց: Մեծ եւ անցեալ ունեցող գիւղ մըն է այդ, այն բացառիկ գիւղերէն, որոնք դեռ վերջնապէս «բայա Հայեր» չեն դարձած ու մնացած են հողագործ, խաշնարած ժողովուրդ մը: Ուրանց բաւական երկար պիտի մնայինք, այդ գիւղի եւ շրջանի ժողովրդական զինումի գործը կանոնաւորելու համար: Սակայն, հազիւ երկու օր անցած՝ քաղաքէն սուրհանդակ մը հասաւ: Պիծան կ'իմացնէր Վահէի Կովկաս անցնիլը ու իր անկարողութիւնը շրջանի բոլոր գործերուն հասնելու եւ կը խնդրէր, որ Նիկոլը անմիջապէս վերադառնայ քաղաք՝ ինձ ձգելով շրջանները պտտելու գործը:

«Այդ ամբողջ ձմեռը Շատախի, Մոկսի, ու Կարկառի շրջանները թափառելով անցուցինք՝ ամենածանր պայմաններու մէջ աշխատելով: Մեր մշտական զինուորներու վրայ, որպէս գործնական վարժութիւն, աւելցուցած էինք երկու տասնեակ Շատախցի կամաւորներ ալ, որոնք ամբողջ ձմեռը մեզ հետ մնալէ վերջ՝ գարնանային աշխատանքներու համար պէտք էր իրենց գիւղերը ճամբել:

Երբ Պիծայի նամակը ստացանք, որոշեցինք Գաւաշ անցնիլ, հոն ցրուել մեր խումբը, որ քառասուն եւ չորս զինուորներէ կը բաղկանար, իսկ Նիկոլի քաղաք մեկնելէն վերջը, իմ վեց զինուորներով շրջիլ Հայոց - Ձորի եւ Արճակի շրջանները: Այդպէս ուրեմն, գիւղէ գիւղ անցնելով՝ երեք օրէն հասանք Գաւաշի Նոր Գիւղը:

Մեծ գիւղ մըն է այդ եւ գաւառի յեղափոխական մարմնի կեդրոնը: Շատախցի զինուորները այդ տեղէն ուղարկեցինք դէպի Փեսան Դաշտ, իսկ Նիկոլի զինուորները, որոնք մեզ պէս փախստականներ էին, Եղիշէ ղեկավարութեամբ անցան Կարկառ Խնձորուտ գիւղը, որ, ինչպէս գիտէք, լեռնային Վասպուրականի մեր զինուորական խարիսխն է, թաքստոցը: Մեր քով մնացին իմ վեց զինուորները միայն:

Երկու օր միայն մնացինք Նոր-Գիւղի մէջ: Շրջանի յեղափոխական մարմնի հետ պէտք եղած կարգադրութիւնները ընելէ եւ զէնքի պահեստները աչքէ անցընելէ վերջ, գիշերով անցանք Ախթամար:

(Շար.) ՄԱԼԽԱՍ

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ յօդուածագիրներէն եւ թղթակիցներէն իրենց գրութիւնները գրել թուղթին մէկ երեսին վրայ [illegible]:

նէ ոչ թէ ոգիտութիւն, այլ խսկապէս թունաւոր ու գրգռիչ ոգի մը երբ կը փորձէ ռումէն ընթերցողներուն կլլեցնել թէ Հայերը ռումէն հողի մը վրայ իրենց դիւած հարստութեամբ պալատներ կը կառուցանեն Երեւանի, Լենինական... Էջմիածնի մէջ: Ա՛խ, եթէ ինքը գիտնար թէ վերջին տասը տարուան մէջ ասկէ լէյ մը չգնաց Հայաստանի վերաշինութեան համար, կ'երեւայ թէ երթալիք ալ չունի: Ու ինչ որ ամէնէն տխմարն անգամ պիտի զգուշանար իր ընթերցողներուն հրամցնելու՝ այն հրէշային սուտն է թէ ... 100,000 հոգիի կը հասնի Նանսէնեան Հայերուն թիւը, որոնք 2000 ընտանիք անգամ չեն կազմեր բովանդակ Ռումանիոյ մէջ...

Ու վերջապէս յօդուածագրին մատները չարժող նենգամիտ ոգին անոր համար ծիծաղելի կը դարձնէ ամբողջ յօդուածը, որ Հայերը Ռումէններուն աչքին վտանգաւոր ցոյց տուած սրա- -ուն, փաղաքուշ խօսքեր կ'ընէ Հրեաներուն, Հունգարներուն, Պուլկարներուն եւ Ռուսերուն հասցէին, այսինքն այնպիսի տարրերու՝ որոնք առատօրէն խէթով դիտուած են ռումէն մտայնութեան մէջ, բոլորն ալ իրենց փոքրամասնական յաւակնութեանց համար: Մինչ խեղճ Հայերը՝ իրենք զիրենք փոքրամասնութիւն անգամ նկատած չունին, ամբողջապէս նոյնացած ռումէն ժողովուրդի մտայնութեան ու ձգտումներուն հետ, անոր հոգիին հետ կապուած: Ու ո՞ր ռումէնն է որ աչնածանքով պիտի դիտէ պետական մարդիկը զորս այս երկրին տուինք ու կուտանք, գրագէտները, արուեստագէտները, իրաւաբանները, ու տասնեակ թիւը զօրավարներու՝ որոնք ռումէն ժողովուրդին փառքը կազմեցին ու կը կազմեն եւ որոնց մէջ Հայ արիւնը կայ :

Բայց մեր նպատակը չէր պատասխան տալ յօդուածի մը՝ որ սիրտ խառնուք միայն կը պատճառէ կարդացողին...

Մենք ուղեցինք պարզապէս արթնութեան հրաւիրել անգամ մը եւս մեր առեւտրական դասը, ոչ թէ որպէսզի վախնայ ան թերթուկի մը ճօճած նիզակներէն, ու փորձէ «սիրտը առնել» թերթին ու յօդուածագրին, այլ որ պէսզի միշտ աչալուրջ ըլլայ իր ամէն մէկ քայլին. ըմբռնէ պարտականութիւնները զորս ինքն ալ ունի այս երկրին հանդէպ, ու որ եւ է պատրաստ չտալ չարամիտներուն ձեռքը ազգն ամբողջ մոլորեցնելու, գիտնայ մանաւանդ ռումէն հոգիին ճամբան գտնել, ճանչցնել ինքզինքը անոր իր ազնուագոյն ընդունակութեանց մէջ, ու ամուր պահել իր չահած բարեկամութիւնը:

ԽՈՐՀՐ. ՄԻՈՒԹԻՒՆ

ՎԻԺՈՒՄԻ ՌՈՒՍԱԿԱՆ ՆՈՐ ՕՐԷՆԱԳԻԾԸ

Վիժումի ազատութիւնը սահմանափակող նոր օրէնագիծը, զոր հրապարակեց Մոսկուայի կառավարութիւնը, բուռն քննադատութեան տեղի տուաւ գործարաններուն մէջ:

Կառավարութիւնը թոյլ տուած ըլլալով որ բանուորները ազատօրէն արտայայտուին նոր օրէնագիծերուն մասին, հանրային խորհրդակցութեան նիւթ դարձնելով զանոնք, տեսնուեցաւ որ մեծամասնութիւնը դէմ է վիժումը սահմանափակող օրէնագծին: Բանուորուհի մը կը յայտարարէր թէ կարելի չէ կին մը ստիպել որ մայր դառնայ հակառակ իր կամքին: Ուրիշ մը կը յայտարարէր թէ 3 զաւկի տէր կին մը երբ ազատ չէ այնքան որ չուզենայ նոր զաւակներ, կը զրկուի ընկերային չարժումին մասնակցելու կարելիութենէն եւ իրաւունքէն: Մասնաւորաբար դէմ արտայայտուեցան Մոսկուայի հեռաձայնի պաշտօնէուհիները: Անոնցմէ մին կ'ըսէր.— «Կառավարութիւնը ամիսը 10 րուբլի կուտայ ամէն մէկ երեխայի համար, բայց ո՞վ պիտի ուզէր զաւակ ունենալ միայն 10 րուբլիի»: Վերջապէս մէկն ալ դիտել կուտար թէ բնակարանային ներկայ պայմանները նպաստաւոր չեն բազմանդամ ընտանիք կազմելու: Աւելի խելացի եւ գործնական մէկն մըն ալ առաջարկեց յղութեան դէմ գիւտ մը ընել քան թէ վիժումը արգիլել իբրեւ վտանգաւոր գործողութիւն :

Այսքանը յղութեան հարցին մասին: Հայրերու ազատութեան դառնալով, մայրերը բուռն յարձակում մը գործեցին այրերուն վրայ: Անոնք կը պահանջեն որ իրենց զաւակներու կինը լքող այրերը 5 տարի բանտարկութեան դատապարտուին, տարապարհակ աշխատանքներու մէջ դրուին, անոնց ստացուածքները գրաւուին եւ տրուին լքուած մայրերուն:

Այրերը ծպտուն չհանեցին:

ՀԱՅՐԵՆԻՔԻ ՍԷՐԸ

— . —

Մոսկուայի «Պրաւդան» կը գրէ «Սիրել իր հայրենիքը, սերտել անոր պատմութիւնը» վերնագրով յօդուածի մը մէջ (22 մայիս).

—« Բանուորութիւնը երկրաւորդ դասակարգ է, ան հասարական ոչինչ ունի այն կեղծ ազնուականներու հետ, որոնք վկայականներով կ'ուզեն ոսկեզօծել ցեխը, որմէ ծագում առած են, բանուոր դասակարգը ոչ միայն չի ծածկեր իր անցեալը, այլ եւ կը հպարտանայ անով: Ան պատմութեան առաջին խկական ազնուական դասակարգն է, ան կապուած է բազմերանդ, կենդանի պատմութեան հետ, որու մէջ ժողովուրդի տառապանքը հիւսուած է պայքարի, կարիքը՝ ըստեղծագործութեան, վիշտն ու պայքարը՝ հանաքի ու ծաղրի հետ: Մեր սերունդը ժառանգած է հոգեկան կառուցուածքի ու ազգային բնաւորութեան այն գիծերը, որոնք ձեւ են ըստացեր անցեալ սերունդներու դարաւոր հերոսական պայքարի մէջ: Անսահման սէրը դէպի հայրենիք՝ խորհրդային մարդու անեղծ յատկութիւնն է: Որպէսզի գիտակցաբար սիրէ մարդ իր հայրենիքը, պէտք է լաւ գիտնայ անոր հարուստ պատմութիւնը»:

*** «Իզվեստիան» մայիսի 23ի թիւին մէջ կը պատմէ թէ ինչպէս գործէ հաներ են մէկը, որովհետեւ հայրը քահանայ է եղեր, ուրիշ մը՝ որովհետեւ կ'առաջարկէ «խիտ պայքար մարդկային իրաւունքները ոտնահարող անխիղճ բիւրոկրատներու դէմ, անոնք կը խախտեն խորհրդային քաղաքացիի անբռնաբարելի իրաւունքը, — ունենալ ազնիւ աշխատանք: Ստալինը ըսած է — զաւակը պատասխանատու չէ ծնողքին համար»:

ՔԻՄԻԱԿԱՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄԸ

— . —

Ռուսիոյ մէջ եռանդագին աշխատանքներ կը կատարուին քիմիական հաւանական պատերազմի մը պարագային՝ յարձակումներու եւ ինքնապաշտպանութեան մասին:

Քիմիական պատերազմի յատկացուած են 3 տորմիղներ, որոնք կը բաղկանան մօտ հարիւր օդանաւերէ՝ 15 թոն տարողութեամբ: Այս օդանաւերը կրնան, գիշեր մը, քաղաքի մը վրայ թափել 400 — 500 թոն թունաւոր նիւթեր:

Եթէ նկատի ունենանք որ մէկ լիթրայի վրայ 0,2 միլիկրամ իփէրիթով յագեցած օդը մահացու է, կամ լիթրային վրայ երկու անգամ պակաս փոսժէնով յագեցած օդը նոյնքան մահացու է, կրնաք երեւակայել թէ ի՛նչ դժոխային մթնոլորտ կը ստեղծուի, երբ հարիւրի մօտ օդանաւեր, իւրաքանչիւրը տասնեակ մը թօն, թունաւոր նիւթ կը թափէ քաղաքի մը վրայ:

Մոսկուայի կառավարութիւնը, որ վստահութիւն չունի միջազգային համաձայնութիւններու վրայ եւ ապահով որ այս անգամ պատերազմները կը սկսին առանց նախապէս յայտարարելու, նուիրուած է երկրին բնակչութիւնը պաշտպանելու միջոցներուն ուսումնասիրութեան, ու չարունակ փորձեր կը կատարէ քիմիական պատերազմի բոլոր հաւանականութիւնները նախատեսելու ցանկութեամբ:

Ամէն մեծ քաղաքի մէջ գոյութիւն ունի կազմակերպութիւն մը «քիմիական պատերազմի դէմ պաշտպանուելու համար»: Այդ կազմակերպութիւնը քաղաքը բաժնած է զանազան գօտիներու, եւ իւրաքանչիւր չէնք, իր կարգին, ունի իր ինքնապաշտպանութեան կորիզը: Այս ամբողջ ցանցը կը վարէ «օդանաւորդութեան եւ քիմիագիտութեան զարգացման յատուկ ընկերակցութիւնը», որ ունի 13 միլիոն անդամ, ասոր կողքին՝ Կարմիր Խաչը: Ինքնապաշտպանութեան փորձերէն զատ մասնաւոր դասընթացքներ բացուած են, վարիչներ պատրաստելու համար քիմիական պատերազմին դէմ ինքնապաշտպանութեան կազմակերպութեան:

Քիմիական պատերազմի փորձերու և կեղծ ահազանգներու ընթացքին իրենց հերոսութեամբ ուշադրութիւն գրաւողները կը ստանան «պատրաստ քիմիական պատերազմի» չքանշանը: Լէնինկրատի մէջ, որ ունի մէկ միլիոն բնակիչ, 300,000 հոգի վկայուած են այդ փորձերու միջոցին իրենց ցոյց տուած գոհացուցիչ ընթացքին համար:

Ինքնապաշտպանութեան այս փորձերէն զատ,— հակակազային դիմակ կրել, հրդեհ մարել, թունաւորուածներուն օգնութեան փութալ, եւն. — նոյն կազմակերպութիւնը կը կատարէ նաեւ մարզական փորձեր, — նշանառութիւն, անկարգելով թոինք, դահուկով արշաւ, վազք եւայլն՝ միշտ հակակազային դիմակով:

Ամբողջ Ռուսիոյ մէջ սինէմաները եւս ուժ կուտան այս շարժման, քաջալերելու համար փորձերը:

ԹՈՒՐՔԻԱ

ՆՈՐ ԵԼՄՏԱՑՈՅՑԸ

— . —

Ինչպէս գրած էինք, Թուրքիոյ ազգ. ժողովը վաւերացուց նոր տարեշրջանին ելմտացոյցը: Այս առթիւ կատարուած վիճաբանութեանց ընթացքին, ելմտական գործավարը հետեւեալ տեղեկութիւնները հաղորդեց...

Կը յուսանք թէ 212,764,000 ոսկի հասոյթ պիտի ունենանք նոր պիւտճէին մէջ, հետեւեալ աղբիւրներէ. — 36 միլիոն 800 հազար ոսկի՝ ուղղակի տուրքերէ, 83 միլիոն 880 հազար՝ անուղղակի տուրքերէ, 36 միլիոն 600 հազար՝ մենաշնորհներէ, 56 միլիոն զանազան հասոյթներէ:

Շէնքերու եւ կալուածներու տուրքը զեղչուած է հարիւրին 25 համեմատութեամբ, իսկ կենդանիներու տուրքը՝ հարիւրին 30: 1935ին, 29-963,743 անասուն արձանագրուած եւ 17,487,070 ոսկի տուրք գանձուած է: Նոր օրէնքին համաձայն, 5,146,803 նոր կենդանի արձանագրուած է: Այս կենդանիներէն առնուելիք տուրքով՝ հարիւրին 30ի զեղչին մնացը կէս առ կէս սահմանուած պիտի ըլլայ:

Նոր օրինագիծ մը յանձնած ենք Խորհրդարանին, չահատուրքի ծանր նկատուած կարգ մը համեմատութիւնները զեղչելու համար: Հանրապետական կառավարութիւնը եթէ ի հարկին կ'աւելցնէ տուրքերը, չի վարանիր նաեւ զեղչելու՝ երբ ժամանակը գայ: Այսպէս է որ զեղչեցինք կրաքարի (չիմէնթօ), աղի, շաքարի եւ կենդանիներու տուրքերը:

Անցեալ տարի ըսած էի թէ 8 միլիոն 950 հազար ոսկի պարտքով կը թեւակոխենք 1935ի ելմտական տարին: 22 մայիս 1936ին տեսնուած հաշիւներու համաձայն, այդ պարտքը ամբողջովին վճարուած է եւ առանց պարտքի կը մտնենք 1936ի ելմտական տարին: Ասիկա աննախընթաց յաջողութիւն մըն է Հանրապետական վարչաձեւին համար:

Արտաքին առեւտուրի ընթացքը կը ցուցնէ թէ մեր տնտեսութիւնը 1935ի սովորական տարուան ընթացքին աւելի լաւ եղած է, 1934ի հետ բաղդատմամբ: Ահա վիճակագրութիւնները:

1934ին՝ ներածում 86,790,000 ոսկի, 1934ին արտածում 92,149,000 ոսկի, 1935ին՝ ներածում 88,823,0000 ոսկի, 1935ին՝ արտածում 95,861,000 ոսկի:

Այս թիւերը մէկ կողմէ կը ցուցնեն թէ տնտեսական տագնապը անցած է եւ դէպի բարելաւում կը դիմէ, միւս կողմէ կը հաստատեն որ լաւ արդիւնք տուած են երկրագործութեան եւ ճարտարարուեստի մէջ մեր ձեռք առած միջոցները: Արդարեւ, մեր արտադրութիւնները (թուղ, չամիչ, բամպակ, կաղին, ծխախոտ եւն.), լաւ գիներով ծախուեցան:

Ազգային դրամը կը շարունակէ անխախտ մնալ 1930 ի չափանիշին վրայ: Մեր դրամը ամէն տեղ դրած է իր վստահութեան արժանի տեղը եւ ամէնէն զօրաւոր դրամներու կարգը դասուած է:

1935ի ընթացքին (օրացոյցի տարի) Կեդրոնական դրամատան ոսկիի մըթերքը 29,50 միլիոնի հասաւ, 2 միլիոնի յաւելումով: Մեր նպատակն է ամէն առիթով աւելցնել այս պահեստը

Մինչեւ ամսագլուխ, 12 միլիոն ոսկիի արժած դրամ շրջաբերութեան կը հանենք: Գալ շրջանին 4 միլիոն ոսկիի արժած եւս հրապարակ պիտի հանենք, մանր դրամի պէտքը գոհացնելու համար:

1935ի ընթացքին, Սվազ - Էրզրում երկաթուղիի փոխառութեան երրորդ մասն ալ (4,5 միլիոն ոսկի) յաջողութեամբ փակեցինք: 1936ին ալ դարձեալ 4,5 միլիոն ոսկիի երրորդ մասը հրապարակ պիտի հանենք:

Վիճաբանութեանց ընթացքին, Պ. Պերճ Թիւրքէր (Քէրէսթէճեան) շնորհակալութիւն յայտնեց կառավարութեան՝ հաւասարակշռուած պիւտճէ մը բերելուն համար: «Բայց ցիս կը մտահոգէ ծախքի գլուխին տարուէ տարի յաւելումը: Իմ կարծիքով, հասոյթի աղբիւրները չամրացուցած, ճիշդ չէ աւելցնել ծախքերը: Ֆրանսայի մէջ առաւելագոյն խնայողութիւն կը կատարեն, որովհետեւ չկրցան հասոյթի նոր աղբիւրներ գտնել:

Եթէ Ելմտական գործավարը ըսէ որ թէ հասոյթ գտայ, թէ աւելցուցի ծախքերը, աւելի գոհ պիտի ըլլայի, բայց տակաւին առանց եկած չէ այս տեսակ գոհացուցիչ խօսքեր ըսելու: Կը կրկնեմ թէ հարկ է խնայողութիւն ընել: Կաթիլ կաթիլ՝ լիճ կ'ըլլայ:

«Քանի կայ մեր ազատարար պետը՝ մեր սիրելի աչքի լոյս Աթաթիւրք, քանի կառավարութեան գլուխը կը գտնուին Իսմէթ Ինէօնիւին նըման պետական բարձր դէմք մը եւ յարգելի գործավարներ, քանի կան մեր հերոս զինուորները, Թուրք ազգը միշտ պիտի բարձրանայ եւ միշտ երջանիկ պիտի ըլլայ»:

Մանիսայի երեսփոխան Թօրկուտ խօսք առնելով, ըսաւ թէ բան մը չի հասկնար Քէրէսթէճեանի անկապակից կարծիքներէն եւ կը զարմանայ այս տեսակ քննադատութեան մը: Քէրէսթէճեանի ձեւքի թուղթերը կը նմանին հին տետրներու նուսխաներուն:

ՀՆԴԿԱՍՏԱՆԻ ՃԱՄԲԱՆ

— . —

Ֆրանսայի գնդապետ մը «Ժուռնալ»ի մէջ դիտել կուտայ թէ Սուէզի Ջրանցքը ապահով ճամբայ մը չէ դէպի Հնդկաստան: Օդանաւերու յարձակում մը բաւական է անգործածելի դարձնելու այդ ջրանցքը: Անգլիացիները ըմբռնած են այդ պարագան, այնպէս որ եթովպական պատերազմէն իսկ առաջ սկսան ուսումնասիրել հարցը, առաջնորդուած այն վտանգէն, զոր ցոյց տուին գերման. սուզանաւերը ընդհ. պատերազմի ընթացքին: Ճիշդ է որ հիմա երբ Իտալացիները կը տիրապետեն Կարմիր Ծովուն, այնքան մօտիկ են Եգիպտոսի եւ Սուտանի, իրենց ուժը ցոյց կուտան Միջերկրականի մէջ, Անգլիա ապահով չի զգար ինքզինք ոչ միայն իբրեւ Սուէզի Ջրանցքին պաշտպանը, այլեւ իբրեւ պահապան որ կը հսկէ Կիպրոսի, Մալթայի եւ Ճիպրալթարի մէջ:

Արդ, Հնդկաստանի ճամբուն փակումը կը նշանակէ մահ բրիտանական աշխարհակալութեան, ահա թէ ինչու Անգլիացիները ամէն ճիգ կը թափեն նոր ճամբայ մը գտնելու համար դէպի Հնդկաստան, որ ըլլայ աւելի ապահով:

Եւ այդ ճամբան կը համարուի բարեյուսոյ գլուխէն անցքը: 1934էն ի վեր Անգլիա կ'աշխատի օգտագործել այն ճամբան, որ կ'անցնի Բարեյուսոյ հրուանդանէն: Առաջին հանգրուանը, այդ ճամբուն վրայ, պիտի ըլլայ Տաքարը, զոր Ֆրանսացիները կ'ուզեն վերածել առաջնակարգ նաւահանգիստի մը:

Նկատելով որ արդի նաւերը արագութեան անօրինական հանգոյցներ չահած են, ճամբուն հեռաւորութիւնը ոչինչ կը պակսեցնէ այլեւս, այնքան որ Բարեյուսոյ հրուանդանը այնքան օգտակար կրնայ ըլլալ Հնդկաստանի կայսրութեան պաշտպանութեան համար, որքան Սուէզի Ջրանցքը:

ՄԱՄՈՒԼ

Ի ԶՈՒՐ Կ'ԱՂՄԿԵՆ

— • —

«Ասպարէզ» հետեւեալ խորհրդածութիւնները կ'ընէ այս խորագրով խմբագրականի մը մէջ (15 մայիս).

— «Ո եւ է խոհական մարդ զարմանքով հարց կուտայ թէ՝ ի՛նչ աղմուկ է որ կը բարձրացնեն կարգ մը ունայնամիտ թերթեր եւ անոնց անարժան աշխատակիցները Կաթողիկոսական նուիրակի առաքելութեան շուրջ:

Հարցը չափազանց պարզ է: Ասկէ տարիներ առաջ, Հայ Առաքելական եկեղեցւոյ Ամերիկայի երեսփ. ժողովէն դուրս եկած է փոքրամասնութեան մէջ մնացած հատուած մը եւ ապօրինի ժողով գումարած է հիւրանոցի մը մէջ եւ իրեն համար ստեղծած է առանձին եկեղեցի:

Ասիկա կը նշանակէ պառակտում: Պարզ է թէ անոր պատասխանատու են անոնք որ այժմ այսահարի փրփուրներ կ'արձակեն իրենց պիղծ բերաններէն:

Այս պառակտումը դարմանելու եւ Հայ Առաքելական եկեղեցւոյ միասնականութիւնը վերահաստատելու նպատակով Ամերիկա եկած է Կաթող. «Նուիրակ»ը կամ պատուիրակը: Ան ունի խորհելու, դատելու եւ գործելու կարողութիւն: Այս վստահութեամբ ալ Առաքելական եկեղեցւոյ հօտը համբերատարօրէն կը սպասէ պատուիրակի կատարելիք կարգադրութիւններուն:

Երէկուան երեխան անգամ կը հասկնայ թէ այս խնդրոյն հետ որ եւ է առնչութիւն չունի Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը: Ան քաղաքական կազմակերպութիւն մըն է, որուն կ'անդամակցին բազմաթիւ Հայեր եւ քաղաքականօրէն կ'աշխատին միասին: Հոն են բողոքական, լուսաւորչական, կաթոլիկ եւ այլ յարանուանութեանց զաւակներ, որոնք հաւաքաբար իբրեւ քաղաքական յեղափոխական կուսակցութիւն որ եւ է գործ չունին Առաքելական եկեղեցւոյ հետ: Սոյն եկեղեցիները իրենց անդամներու միջոցով կը վարեն իրենց ներքին զուտ եկեղեցական գործերը առանց քաղաքական յաւակնութիւններու:

Այս հարցին հետ առնչութիւն չունի բնաւ Հ. Յ. Դաշնակցութեան համակիր վերաբերումը դէպի Հայաստանի խորհրդ. իշխանութիւնը, որ առհասարակ թշնամի է բոլոր եկեղեցիներուն եւ մասնաւորապէս Հայ Առաքելական Եկեղեցիին, քանի որ զայն կը նկատէ Հայաստանի ժողովուրդին միտքն ու հոգին «թմրեցնող»ը կամ թունաւորող»ը:

Պարզ է ուրեմն, որ Դաշնակցութիւնը որ եւ է առիթ չունի միջամտելու հայ յարանուանութեանց ներքին գործերուն եւ ոչ ալ ցանկութիւն: Սակայն եթէ որ եւ է օտար հաստատութիւն կամ իշխանութիւն փորձէ անոնց մէկին ու մէկին դէմ ոտնձգութիւն կամ փորձ մը՝ զանոնք ծառայեցնելու քաղաքական կամ կուսակցական նկատումներու եւ շահերու, ուղղուած Հայ ժողովուրդի դէմ, արդէն կը դառնայ այդ քաղաքական քայլ մը եւ կը հանդիպի Դաշնակցութեան բուռն հարուածներուն, ինչպէս եղաւ հայ եկեղեցական գոյքերու գրաւման առթիւ:

Այս բոլորը շատ աղէկ գիտեն ու կը հասկնան ունայնամիտ «Պայքար»ներն ու դատարկամիտ ճանճերը: Ապա ի՞նչ է այն աղմուկն ու ժխորը որ անոնք կը բարձրացնեն Կաթող. պատուիրակի առաքելութեան շուրջ: Արդեօք այս աղմուկն ու ժխորը ապացոյցներ չե՞ն որ անոնք Հայ Առաքելական եկեղեցւոյ մէջ կը հետապնդեն կուսակցական ու քաղաքական նպատակներ:

Եւ այս աղմուկն ու ժխորը կը փորձեն ցոյց տալ իբրեւ «ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ»: Ի՞նչ համազգային, ո՞րտեղէն ստացած են ամբողջ ազգին «իմփէրաթիվ մանտաթ»ը: Մի՞թէ ասկէ առաջ կատարուած հանրաքուէները ապացոյց չեն թէ իրենք ոչնչութիւն միայն կը ներկայացնեն: Ռամկավար ոչնչութիւններո՞ւն պիտի հարցուի թէ ինչ կը խորհի ամբողջ ազգը: Վերջապէս ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆԸ ի՞նչ գործ ունի Հայ Առաքելական Եկեղեցւոյ հետ»:

Ի՞նչ կ'ըսէ Վէհիպ փաշա

Վէհիպ փաշա, որ մինչեւ Ատիս Ապէպայի գրաւումը կը գտնուէր Օկատէն, իբրեւ խորհրդական հապէշ հրամանատար Ռաս Նասիպուի, հետեւեալ նոր յայտարարութիւններն ըրած է Աղեքսանդրիոյ մէջ, իր գործունէութեան մասին.

— Երբ կայսրը հեռացաւ իր մայրաքաղաքէն, ես կը գտնուէի Օկատէնի ճակատը եւ կացութիւնը յուսահատական չէր. շատ մը կռիւներ նպաստաւոր ընթացք առած էին մեզի համար. սակայն քանի որ կայսրը մեկնեցաւ, ես այլեւս մնալու պատճառ չունէի եւ հեռացայ: Եթովպական բանակին մէջ իմ պաշտօնս ամէն բան էր եւ ոչինչ: Ես Նէկիւսի բանակին ընդհ. սպայակոյտին պետը չէի, որովհետեւ այդպիսի կազմակերպութիւն չկար, նոյնիսկ բանակի պետ չէի: Օկատէնի ճակատի հրամանատարին կ'օգնէի խորհուրդներով: Բազմաթիւ են Հապէշներու պարտութեան պատճառները: Հակառակ իրենց զօրքին եւ սպառազինութեանց տկարութեան, անոնք դեռ երկար կրնային դիմանալ, միայն ներքին դաւաճանութիւններ էին որ յաղթեցին: Քարոզութեան հզօր միջոցներ ունենալով, Իտալացիները կրցան վհատեցուցիչ մթնոլորտ մը ստեղծել: Այս է բանակին անկման գլխաւոր պատճառը: Վերջին շաբաթներու ընթացքին Իտալացիները թունաւոր կազեր ալ գործածեցին: Մարաջախտ Պաթօլյիօ՝ Եւրոպայի լաւագոյն զինուորներէն մէկն է:

*** Իտալական կառավարութիւնը չարք մը նոր նամակադրոշմներ հրապարակ հանեց, Եթովպիոյ գրաւման առթիւ: Նամակադրոշմներուն վրայ կ'երեւայ Իտալիոյ թագաւորին նկարը, իբրեւ կայսր Եթովպիոյ: Այս վերջին բառը գրուած է իտալերէն, ամհարերէն եւ Թիկրէի բարբառով: Նամակադրոշմները պիտի գործածուին միայն Եթովպիոյ թղթատարին համար:

ՄԱՐԶԱԿԱՆ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՖՈՒԹՊՈԼ ԺԸՆԵՒԻ ՄԷՋ

— . —

ԺԸՆԵՒ.— Չորս կիրակիներէ ի վեր ներկայ կ'ըլլամ Ժընեւի մէջ կազմուած ֆութպոլի խումբին մրցումներուն:

Յաջորդաբար չորս յաղթանակներ, որ չահագրգռութիւն արթնցուցին Ժընեւի մարզական շրջանակներուն մէջ եւ «Սէրվէթ»ի տնօրէնութիւնը առաջարկեց զանոնք իր հովանաւորութեան տակ առնել ու անոնց ծախքերը հոգալ: Մեր հայորդիներու գոհունակութիւնը ալ չափ ու սահման չունէր այս առաջարկին հանդէպ, զոր չուտով ընդունեցին: Այս առթիւ կ'արժէ չեշտել այն կարգ ու կանոնը եւ գոհողութեան ոգին որ կը տիրէ իրենց մէջ: Տղաքը խանդավառ են, միայնգամայն պաղարիւն: Տեսայ իրենց պարտութեան վայրկեանները ու նկատեցի որ անոնք աւելի հանդարտ են քան առաջ, կը վերսկսին խաղը աւելի եռանդուն որուն առջեւ թշնամի խումբը ակամայ կ'ընկրկի ու յաղթանակը չուշանար:

Իսկ խաղին «թէքնիք» մասը, որ, խումբի մը արժէքը կը բարձրացնէ կամ կը նուազեցնէ, Հայերուն համար պարծանք մըն է: Իբրեւ ապացոյց կրնամ թուել այն պարագան որ օտար խումբ մը վերջին մրցումին ներկայ եղած էր գործելու, յառաջ խաղալու ու պաշտպանուելու եղանակը սորվելու եւ ի հարկին իւրացնելու համար:

Եւ կ'ըսէ, կատակելով.

— «Կը բաւէ որ ձեզի գնդակ մը հայթայթեն ու դուք լաւ խաղացողներ կը դառնաք»...

Բայց միայն խա՞ղն է որ յաջողութիւն կը գտնէ մեր մէջ: Տուէք այս ժողովուրդի զաւակներուն ձեռքը վրձին մը, ջութակ մը, գրիչ մը, որեւէ արուեստ մը ու ան միշտ կատարելութեան պիտի հասնի: Այդ յատկութիւնը ոչ թէ անհատական է, այլ ցեղային եւ կը տեւէ սերունդէ սերունդ, դարէ դար:

Ահաւասիկ այն յօդուածը որ երեւցաւ վերջին մրցումին առթիւ «Լա Սուիս» եւ «Սփոր Սուիս» թերթերուն մէջ.—

«Երէկ, Մալանքուի դաշտին մէջ տեղի ունեցաւ մրցում մը, Ժընեւի իտալական եւ «Արմէնիա» խումբերուն միջեւ:

Խաղին սկիզբէն իսկ Հայերը տիրապետեցին, բայց չկրնալով հասնիլ իրենց նպատակին, Իտալացիները չահեցան առաջին նշանակէտը: Այս գիպուածը բաւեց որ նոր եռանդ մը ծագի Հայերու մէջ եւ անոնք յաջողեցան քանի մը վայրկեան յետոյ հաւասարեցնել 1—1:

Խաղին երկրորդ կէսը աւելի հետաքրքրական եւ սրընթաց հանգամանք մը առաւ եւ Հայերը իրենց հըմուտ «թէքնիք»ով երկու կէտ ալ նշանակեցին: Խաղը վերջացաւ Հայերու արժանի յաղթանակով մը,— 3—1:

Խումբը կազմուած է հետեւեալ անդամներով.— Տ. Աբարդեան, Մ. Համալեան, Վ. Ջէնկինեան, Գ. Թաթարեան, Տ. Բարսեղեան, Յ. Կոնոեան, Ա. Կորուստեան, Ա. Լեւոնեան, Վ. Վարժապետեան, Ս. Սանդուրեան, Ե. Տէր Յովհաննէսեան:

Ա. Կ.

ՀԱՅ ՄԸ ԱՆՁՆԱՍՊԱՆ

— . —

L'Eclaireur de Nice (26 մայիս) կը գրէ թէ 25 մայիսին, կէսօրէ վերջ, Նիսի արուարձաններէն մէկուն մէջ, Ռեմիէջի Ջուրի ընկերութեան ասպաններուն եռեւը ամայի վայր մը ատրճանակը պարպելով իր քունքին՝ անձնասպան եղաւ անծանօթ մը, որուն վրայէն գտնուեցաւ յուշատետր մը, որ կը կրէր միայն սա տողը. «25 մայիս 1936, եղերական օր»: Ցետոյ անուն մը Անթուան Փորթուքալեան, դերձակ: Նախկին բնակարանին հասցէն 5, Place Maurice - Faure, Ռոման, (Տրոմ):

Նիսի թերթը կը հրատարակէ անձնասպանին նկարը եւ ծանօթներէն կը խնդրէ ոստիկանութեան հաղորդել իրենց գիտցած տեղեկութիւնները:

մերութեան եւ շահու դիմադրութիւնները»: Եւ ես առաջինը պիտի ըլլամ բացատրելու համար թէ ինչու ձախողեցանք եւ թէ ինչ եզրակացութիւններ կարելի է հանել: Մեզի համար կ'ըսեն թէ Թէրէնսքինները դերը կը կատարենք, Լէնինները անկողինը պատրաստելու համար: Առանց ուզելու քննադատել քաղաքական տարադիր մը, կը յուսամ թէ մեր կառավարութիւնը չպիտի նմանի Լէնինէն առաջ հաստատուած կառավարութեան: Բայց վստահ եմ թէ այսօրուան Ֆրանսայի մէջ Լէնին մը չէ որ պիտի յաջորդէ Թէրէնսքիի մը: Դատը ընդհանրական, շահը՝ նոյնպէս, բոլորին համար: Ի հարկին վտանգն ալ հաւասար պիտի ըլլայ բոլորին համար»:

** Համագումարը բաւական փոթորկալից եղաւ, մանաւանդ երկուշաբթի օր, երբ ընդհ. քարտուղար Պ. Փոլ Ֆոռ ժողովը ձգեց հեռացաւ, վարչական խորհուրդի թեկնածուներէն երկուքս չէզոքացուցած ըլլալով: Ժողովը զբաղեցաւ նաեւ գաղթային խնդիրներով եւ ծրագիր մը մշակեց, հիւսիսային Ափրիկէի գաղթավայրերուն բարենորոգման համար:

ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ ՊԱՂԵՍՏԻՆԻ ՄԷՋ

ԱՐԱԲ ՔԱՂԱՔԱՊԵՏՆԵՐՆ ԱԼ ԿԸ ՄԻԱՆԱՆ ԳՈՐԾԱԴՈՒԼԻՆ

Եաֆայի, Նապլուսի, Ռամլէի, Քեփրոնի եւ Լիտայի արաբ քաղաքապետները մայիս 31ին ժողով գումարելով, որոշեցին դադրեցնել կարգ մը սպասարկութիւններ,— ջուրի եւ ելեկտրականութեան բաշխումը, աղբերու հաւաքումը եւն.: Ինչպէս կ'երեւայ, հակառակ զանազան տարակարծութեանց, ծայրայեղները յաղթած են:

Միեւնոյն օրը երեք նոր ռումբեր նետուեցան Եաֆայի մէջ: Զօրքը պատասխանեց կրակ բանալով: Ամէն կողմ յարձակում կատարուեցաւ ոստիկանութեան եւ զօրքին վրայ, ռումբերով եւ հրացանաձգութեամբ: Թուլքարէմի մէջ ոստիկանութիւնը պատասխանելով Արաբ մը սպաննեց: Մեծ քանակութեամբ զէնք բռնուեցաւ Պաղեստինի եւ Անդրյորդանանի զանազան մասերուն մէջ, ձերբակալութիւններ ալ պատահեցան: Կէս օրէն յետոյ գերման հրեայ մը սպաննուեցաւ Երուսաղէմի մէջ: Ըմբոստութեան սկզբնաւորութենէն ի վեր 27րդ Հրեան է որ կը սպաննուի: Զօրքը սաստկացնելով իր գործունէութիւնը, 7 Արաբներ սպաննեց ամբողջ Պաղեստինի մէջ: Հեռաձայնի եւ հեռագրի հաղորդակցութիւններ նորէն խզուեցան եւ հրկիզումներ պատահեցան զանազան վայրերու մէջ:

Արաբ վարիչները կ'ընդդիմանան հաշտութեան բոլոր փորձերուն: Իսկ հոգատար իշխանութիւնն ալ կը մերժէ կրճատել ներգաղթը: Եաֆայի նաւահանգիստի բանուորները կը սպառնան Թէլ-Ավիվի վրայ քալել: Թուլքարէմի արաբ քաղաքապետին տղան, որ արգելափակուած էր տան մը մէջ, փախչելով հրոսախումբի մը գլուխն անցաւ եւ յարձակեցաւ կարաւանի մը վրայ, Կալգայի մօտ: Հրեաներու պատկանող հունձքեր կրակի տրուեցան զանազան վայրերու մէջ: Հրէական մամուլը խոր զայրոյթով կ'արձանագրէ հայպարաւոր ծառերու փճացումը: Արաբները կրակի տուած են փայտի մթերանոցներ եւ ցորենի դաշտեր՝ Հայֆայի մօտ: Արաբ քաղաքապետները մերժեցին դադրեցնել ընդհ. գործադուլը՝ անգլիական քննիչ յանձնաժողովին ժամանումէն առաջ, պահանջելով վերջնապէս արգիլել հրէական ներգաղթը:

*** Ոստիկանութիւնը երեւան հանեց անգլերէն թռուցիկներ, որոնցմով հրաւէր կ'ուղղուի անգլ. զօրքին՝ ըմբոստանալ կառավարութեան դէմ: Այս առթիւ բազմաթիւ ձերբակալութիւններ կատարուեցան:

Մուսոլինի կը կազմակերպէ Եթովպիան

Իտալիոյ նախարարական խորհուրդը ժողով գումարելով, վաւերացուց Եթովպիոյ նոր կազմակերպութեան ծրագիրը, որ վերջնապէս կը հաստատէ Իտալիոյ տիրապետութիւնը եւ կառավարութեան ձեւը: Իտալական ազգը պիտի դառնայ տիրապետող ցեղը Եթովպիոյ մէջ: Միջոցներ ձեռք առնուած են, որպէսզի Իտալացիները չխառնուին բնիկներուն հետ: Այս վերջինները ձայն պիտի ունենան խորհրդակցական ժողովի մը մէջ որ պիտի նշանակուի փոխարքային կողմէ: Բոլոր Եթովպացիները հաւասար են օրէնքին առջեւ, ինչ ցեղի եւ դաւանանքի ալ պատկանին: Պիտի ջնջուին դասակարգային տարբերութիւնները, ստրկատիրութիւնը եւ գերեվաճառութիւնը: Տեղական սովորութիւնները պիտի պահուին ուր որ կարելի է: Տեղական դատարանները պիտի շարունակեն գործել, բայց ամէն տեղ իտալացի կառավարիչներ իրաւունք պիտի ունենան քննելու տրուած վճիռները: Իսլամական կրօնը մասնաւոր պաշտպանութիւն պիտի վայելէ: Ասմարա - Ադիսաբեպա պիտի ըլլայ մայրաքաղաքը նոր կայսրութեան, որ կը տարածուի Կարմիր Ծովէն մինչեւ Սուտանի սահմանագլուխը: Երկիրը պիտի բաժնուի հինգ մեծ նահանգներու:

*** Լոնտոնի թերթերը սկսած են չոյել Իտալիան, յարաբերութեանց լաւումը մեղմացնելու եւ ելք մը գտնելու համար: Հռոմի թերթերն ալ նոր լեզու մը կը գործածեն: Կ'ըսուի թէ Անգլիոյ թելադրութեամբ է որ Արժանթին առաջարկեց բացառիկ նիստի հրաւիրել Ազգերու Դաշնակցութեան ընդհ. ժողովը: Իսկ Նէկիւսը կը շարունակէ յայտարարել թէ բացարձակ վստահութիւն ունի Ազգաժողովին վրայ...

ՉԱՆԱԶԱՆ ԼՈՒՐԵՐ ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ Գերագոյն Ատեանը շարունակելով քննել նախագահ Ռուզվէլթի հաստատած բացառիկ օրէնքները, հակասահմանադրական հռչակեց այն օրէնքը որ նուազագոյն աշխատավարձ մը կը հաստատէր կիներու եւ մանուկներու համար, Նիւ Եորքի նահանգին մէջ:

«ՔՈՒԻՆ ՄԷՐԻ», Անգլիոյ հսկայ շոգենաւը որ մրցումի ելած էր «Նոռմանտի»ի հետ, չկրցաւ կոտրել մրցանիշը եւ շահիլ «կապոյտ ժապաւէն»ը: Երկու ժամ եւ 40 վայրկեան ուշ հասաւ Նիւ Եորք, մշուշի պատճառով (4 օր, 5 ժամ եւ 38 վայրկեան):

ԻՐԱՔԻ ՊԱԼԱՏԻՆ արարողապետը Աթէնք գնաց, համոզելու եւ Պաղտատ վերադարձնելու համար թագաւորին քոյրը, իշխանուհի Այիշէ, որ օրթոտոքս կրօնը ընդունած եւ ամուսնացած էր յոյն դռնապանի մը հետ: Պաղտատէն կը հեռագրեն թէ մոլեռանդ մահմէտականներ գաղտնի ընկերութիւն մը կազմելով, ուխտած են ոչնչացնել հարսն ու փեսան: Այս վերջինը, Խարալամպօ, տրամադիր կ'երեւայ լքելու իշխանուհին, մեծագումար պարգեւի մը փոխարէն (օ00,000 անգլ. ոսկի առաջարկած են):

ԱՆԳԼԵՒԵԳԻՊՏԱԿԱՆ բանակցութիւնները վերսկսան, շատ աւելի մեծ գաղտնապահութեամբ: Որ եւ է զեկոյց ալ չհրատարակուեցաւ:

Դաշտապարահանդէս

կազմակերպուած Հ. Յ. Դաշնակցութեան Սէն-Ժէռոմի (Մարսէյլ) «Վրէժ» խումբի կողմէ, Պ. Յ. Դմպլեանի ագարակին մէջ, Campagne Labaronne:

Դաշտահանդէս եւ Նուագահանդէս

Ռոպէնսոնի դարաստանին մէջ, MAISON FIQUET
Փարիզի Հարաւային շրջանի «Յառաջդիմասիրաց» միութեան կողմէ, ի նպաստ վարժարանին
Յունիս 7ին, առաւօտեան ժամը 10էն մինչեւ գիշերուան ժամը 10
ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲ
Կը ներկայացուի Ե. Օտեանի եւ Մ. Կիւրճեանի ՁԱՐՇԸԼԸ ԱՐԹԻՆ ԱՂԱ
ղեկավարութեամբ ՆՇԱՆ ՊԷՇԻԿԹԱՇԼԵԱՆԻ
ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԱՆԱԿՆԿԱԼՆԵՐ
Թառ եւ ռուսական նուագախումբ
Անձրեւի պարագային ապահով մեծ սրահ:
Մուտք 3 ֆրանք:
Ճոխ պիւֆէ, գիւրամատչելի գիներով:
Հաղորդակցութեան միջոց.— Porte d'Orléansէն առնել 128 թիւ ծանրակառքը, որ միայն եւեք թիքէով ձեզ պիտի տանի մինչեւ Ռոպէնսոն, Թէրմինիւս:

ՄԻՍԱՔ ՂԱԶԱՐԵԱՆ

ԻՐԱՒԱԳԷՏ ԽՈՐՀՐԴԱԿԱՆ, DOCTEUR ES-SCIENCES

կը ստանձնէ ամէն տեսակ իրաւական եւ վարչական գործեր, ճպատակութեան գործողութիւններ, վարկային գործառնութիւններ: Պաշտպանութիւն դատարաններու առջեւ: Ամէն կարգի թուղթերու խմբագրութիւն: Ամուսնալուծական խնդիրներ: Վարձակալութեանց զեղչ: Հարկերու յայտարարութիւն: Խնդրագիրներու եւ նամակներու խմբագրութիւն:

Դիմել չորեքշաբթի եւ ուրբաթ օրերը ժամը 4-6, Գրատուն Հրանտ Սամուէլ 51 Rue Mr. le Prince, Paris (6):

Շնորհակալիք

Գրիգոր Մէրճանով իր շնորհակալութիւնները կը յայտնէ Անիէռ-Պուա Քոլոմպի «Արամ» ենթակոմիտէին, ընկերներու եւ ամէն անոնց որոնք անձամբ, գրաւոր, ծաղկեպսակով եւ մամուլով ցաւակցութիւն յայտնեցին իր տիկնոջ ՏԻԿԻՆ ԱՆՆԱ ՄԷՐՃԱՆՈՎԻ դառնաղէտ մահուան առթիւ:

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Պուլվար Օտտօի (Մարսէյլ) Վռամեան ենթակոմիտէն բոլոր ընկերներու կողմէ ցաւակցութիւն կը յայտնէ ընկ. Սիմոն Շարիկեանին իր հօր՝ ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՇԱՐԻԿԵԱՆԻ դառնաղէտ մահուան առթիւ, որ տեղի ունեցաւ Բրովիտէնս (Ամերիկա). ցաւակցութիւններ նաեւ իր բոլոր պարագաներուն:

X

Բարձր Հայքի Հայր. Միութիւնը խորին ցաւակցութիւնը կը յայտնէ հայրենակից ՄԱՆՈՒԿ ԲԶՆՈՒՆԵԱՆԻ դառնաղէտ մահուան առթիւ, իր ընտանեկան պարագաներուն:

ՖՐ. Կ. ԽԱՉԻ ՇՐՋ. ՎԱՐՉՈՒԹԵԱՆ տարեկան վիճակարաշխութենէն շահող թիւերն են.—

876, 524, 1195, 243, 204, 943, 649, 274, 247, 201, 195, 251, 780, 90, 1122, 183, 328, 578, 640, 426, 850, 134, 341, 1195, 584, 527, 117, 648, 1134, 381, 857, 292, 268, 611, 234, 577, 254, 1179, 301, 906, 1019, 518, 613, 321, 774, 1001, 958, 714, 913, 1150, 1006, 345, 284, 926, 281, 874, 338, 657, 17, 358, 211, 348, 675, 523, 988, 1080, 903, 568, 542, 828, 1062, 1063, 54, 1030, 462, 456, 450, 756, 932, 266, 438, 135, 1121, 713, 365, 544, 550, 945, 140, 150, 715, 9, 99, 1073, 487, 1060, 343, 541:

ԱԶԴ

Ի գիտութիւն պաշտօնական մարմնոց եւ Լիոնի ու շրջանի յարգոյ հասարակութեան կը ծանուցուի որ, տեղւոյս Ս. Աստուածածին եկեղեցին, Ազգ. Միութեան կեդր. վարչութիւնը, իր նախագահին ու քարտուղարութիւնը փոխադրուած են 69 rue Louis Blanc, ուր պէտք է կատարուին յետ այսու բոլոր դիմումները: ԼԻՈՆԻ ԱԶԳ. ԿԵԴՐ. ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

Նուագահանդէս Արա Պարթեւեանի

(ՍԵՆՖՈՆԻՔ ՆՈՒԱԳԱՀԱՆԴԷՍ ԵՒ ՀԱՄԵՐԳ)
ԱՄԲՈՂՋՈՎԻՆ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ԻՐ ԳՈՐԾԵՐՈՒՆ
6 Յունիս, շաբաթ երեկոյ, Salle Gaveauի մէջ,
45 rue la Boëtie, Métro: Miromesnil
կը մասնակցի ՍԻՓԱՆ-ԿՈՄԻՏԱՍ ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲԸ
M. LUCIEN QUATTROCCHI Ա. ջութակ փարիզի օփէրայի
Առաջին անգամ ըլլալով կ'երգուի Պարթեւեանի նոր հեղինակած ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐ ՊԱՏԱՐԱԳէն բաժին մը,
ընկերակցութեամբ 40 հոգինոց սէնֆօնիք նուագախումբի եւ երգեհոնի:
ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲ ԵՒ ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲ 120 ՀՈԳԻ
Տոմսերը կը վաճառուին Հրանդ Սամուէլի մօտ, 51 rue Mr. le Prince եւ Salle Gaveau: Գին՝ 25, 20, 15, 10 ֆր.:

ՍՍՏՈՒԱԾԱՇՈՒՆՉԻ ՀԱՅԵՐԷՆԻ ԹԱՐԳՄԱՆՈՒԹԵԱՆ 1500ԱՄԵԱԿԸ

կը տօնուի Սարսէլի մէջ, նախաձեռնութեամբ Համազգայինի
21 յունիս, կիրակի կէսօրէ վերջ, ժամը 3ին:
Մանրամասնութիւնները մօտ ատենէն:

«ՎԷՄ»

Մամուլի տակ է եւ շուտով լոյս կ ը տեսնէ «Վէմ»ի ԺԴ. թիւը հետեւեալ բովանդակութեամբ.—

Գ. ԳԻՒՉԱԼԵԱՆ՝ Մեծ Ցորբլեանի առթիւ: ՏՈՔԹ. ՎԱՀՐԱՄ Յ. ԹՈՐԳոմեան՝ Բուշատեարէս: ՇԱՌԼ ԴԻԼ՝ Հայկական ճարտարապետութիւնը: Հ. Գ. ՆԱՀԱՊԵՏԵԱՆ՝ Հայաստանի գմբէթաւոր եկեղեցիները: ՇԱՒԱՐՇ ՆԱՐԴՈՒՆԻ՝ Նպաստ մը Հայ եւ Թուրք աշուղական գրականութեան: Ա. ԲԵՐԲԵՐԵԱՆ՝ Միքայէլ Նալբանտեանցի անտիպ երկերը: ՎԱՀԱՆ ՄԻՆԱԽՈՐԵԱՆ՝ Արհաւիրքի օրեր: ՎԱՀԱՆ ՓԱՓԱԶԵԱՆ՝ Համաշխարհային պատերազմը եւ Տարօնի աշխարհը: ՀԱՅԿ ԱՃԷՄԵԱՆ՝ Բագրատ վարդ., Գէորգ Թաւաքալեան: Անցեալը: Կեանք եւ մշակոյթ: Գիրք եւ մամուլ: Գրախօսական: Ցաւելուած: Վ. ՄԱՆԿՈՒՆԻ՝ Գէորգ Դ. եւ իր ժամանակը:

Տարեկան բաժնեգին՝ 70, 60 եւ 50 ֆրանք, համաձայն իւրաքանչիւր երկրի թղթատարական սակի:

Երրորդ շրջանի բաժանորդները կրնան առաջին երկու տարիներու 12 թիւերը ստանալ վճարելով 50 ֆրանք, կամ վեց գրքի համար 25 ֆր.

Հասցէ.— S. Vratzian. 13 Rue des Platanes, Gitè Jardin de Plessis-Robinson. (Seine).

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՄՕՏ ԿԸ ԳՏՆՈՒԻ ՍԱԿԱՒԱԹԻՒ ՕՐԻՆԱԿՆԵՐՈՎ

«ՀԱՅՈՑ ՀԱՅՐԻԿ» (Նուագող վշտից ճայրենեաց): Առաջին հատոր (կենսագրութիւն): կազմեց՝ ՀԱՅԿ ԱՃԷՄԵԱՆ: Ստուար հատոր մը, 556 մեծադիր էջերով եւ պատկերազարդ: Կը պարունակէ ոչ միայն Խրիմեան Հայրիկի կենսագրութիւնը, այլեւ պատմական եւ աշխարհագրական տեղեկութիւններ Վասպուրականի եւ ժամանակակից դէպքերու մասին:

Գին՝ 50 ՖՐԱՆՔ, թղթակազմ եւ առանց հաշուելու թղթատարի ծախքը

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ՀԱՐՑԱԿԱՆԻ ՈՒՂԻՆԵՐՈՎ

(ՎԷՊ)
ԼՈՒԻԶԱ ԱՍԼԱՆԵԱՆԻ (ԼԱՍ)
516 էջ, երկու մեծադիր հատոր:
Գինը՝ 20 ֆր. երկու հատորի համար (թղթատարի ծախքով):
Դիմել՝ M. Aslanian, 11 Ave. Sœur Rosalie. Paris (13)

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ) ԹԻՒ (5)

ԱՆՁՐԵՒ

Թարգմ. ԱՐՄԷՆ Պ. — Հեղինակ՝ ՈՒ. ՍԸՄԸՐՍԷԹ ՄՈՀԸՄ

Տիկին Տէյվիտսըն նայեցաւ Տոքթ. Մէքֆէյլին եւ իր կնոջ, որոնք անճարկած կանգնած էին սենեակին տարբեր մասերուն մէջ, եւ կծկեց իր շրթները: Տեսաւ թէ պէտք էր օգնել անոնց: Անճարակ մարդիկ կը սպառէին իր համբերութիւնը, բայց իր ձեռքերը կը քերուէին՝ կարգի դնելու ամէն բան, այնքան բնական կուգար իրեն այդ:

— Աղէին, ինծի տուէք ասեղն ու դերձանը, որպէսզի ձեզի համար նորոգեմ ձեր մժեղարգել ցանցերը, մինչ դուք կը բանաք ձեր կապոցները: Ճաշը ժամը մէկին է: Տոքթոր Մէքֆէյլ, լաւ պիտի ընէք եթէ երթաք նաւակայքը ու տեսնէք թէ ձեր ծանր կապոցը դրուած է չոր, ցամաք տեղ մը: Գիտես թէ ինչ են այս բնիկները, անոնք ընդունակ են զետեղելու ձեր ծրարը տեղ մը, ուր անձրեւը կրնայ անոր վրայ տեղալ ամբողջ ժամանակ:

Տոքթորը կրկին վրան քաշեց անձրեւանոցը եւ վար իջաւ աստիճաններէն: Դրան վրայ՝ Պ. Հորն կանգնած կը խօսէր նաւուն կայանապետին — դեռ նոր եկած էին ներս — եւ Բ. կարգի ճամբորդի մը հետ, նաւուն տախտակամածին վրայ: Կայանապետը, ու փոքր, խորշոմած եւ ծայրայեղօրէն աղտոտ մէկն էր, գլխով բարեւեց տոքթորը, երբ անցաւ ան:

— Հարսանիքը բաւական սատիկ է, ըսաւ ան, կը տեսնեմ թէ՝ արդէն պատրաստուած էս...

Տոքթ. Մէքֆէյլ մտածեց թէ մարդը չափէն աւելի մտերմութիւն ցոյց տուած էր, բայց ինք երկչոտ մարդ մըն է եւ դիւրաւ չէր զգածուէր անարգանքէ:

— Այո՛, սենեակ մը ունինք վերը:

Օր. Թամսըն ձեզի հետ միասին կը ճամբորդէր դէպի Ափիա, ուստի, հետս միասին այստեղ բերած եմ զինք:

Կայանապետը բթամատով ցոյց տուաւ կինը, որ կանգնած էր իր կողքին: Օրիորդը թերեւս 27 տարեկան էր, գիրուկ եւ անտաշօրէն գեղեցիկ: Հագած էր սպիտակ զգեստ մը, ու դրած խոշոր սպիտակ գլխարկ մը, գէր բոմբերը, սպիտակ բամպակէ գուլպաներուն մէջ ուռած էին փայլեցուած ուլենի երկար կօշիկներուն փողերուն վերեւ: Օրիորդը ինքզինքը Մէքֆէյլի շնորհիւն արժանացնող ժպիտ մը տուաւ:

— Այս պարոնը կը ջանայ օրական մէկուկէս տոլար կորզել ինծմէ ամենափոքր սենեակի մը համար, ըսաւ աղջիկը խռպոտ ձայնով մը:

— Ծօ, այս աղջիկը բարեկամս է, ըսաւ կայանապետը, մէկ տոլարէն աւելի չի կրնար վճարել, եւ դուն պէտք է ընդունիս այդքանը:

Խանութպանը, որ գէր ու ողորկ դէմք մը ունէր, մեղմօրէն ժպտեցաւ:

— Լաւ, քանի որ այդպէս կը դնես հարցը, Պ. Սուան, տեսնեմ թէ ինչ կրնամ ընել: Կը խօսիմ Տիկին Հորնի հետ, եւ տեսնեմ, եթէ կրնանք զեղչ մը ընել, պիտի ընենք»:

— Մի փորձեր կլլեցնել ինծ այդպիսի բան մը, ըսաւ Օր. Թամսըն, խնդիրը կը վճռենք ճիշդ հիմա: Սենեակին համար կը ստանաս մէկ տոլար եւ ոչ իսկ մէկ լուբիա աւելի:

Տոքթ. Մէքֆէյլ ժպտեցաւ: Հիացաւ այն աներեւութեան, որով կը սակարկէր աղջիկը: Տոքթորը այն մարդոցմէն էր, որ կը վճարեն ինչ որ պահանջուի իրենցմէ: Ան կը նախընտրէր սուղ վճարել քան երկար բարակ սակարկել: Խանութպանը հառաչեց:

— Լաւ, պարտաւորցնելու համար Պ. Սուանը, կ'ընդունիմ:

— Այդպէս, հա, ըսաւ Օր. Թամսըն: Ներս եկուր եւ բաժակ մը հուչ խմէ: Այդ պայուսակին մէջ իրական հաճարօղի մը ունիմ, եթէ բերես, Պ. Սուան: Դուն ալ եկուր, Տոքթոր:

— Օհ, շնորհակալ եմ, չեմ կարծեր թէ կրնամ գալ, պատասխանեց Տոքթորը: Վար կ'երթամ տեսնելու թէ մեր ծրարը ապահո՞վ է:

Տոքթորը դուրս ելաւ անձրեւին տակ: Նաւակայքի բացուածքէն անձրեւը ներս կը խուժէր հոսանքներով եւ հանդիպակաց եզերքը ամբողջովին աղօտ էր: Անցաւ երկու-երեք տեղացիներու մօտէն, որոնք հագած էին միայն լավա-լավա, ու իրենց գլխին բռնած խոշոր հովանոցներ: Անոնք կը քալէին նրբօրէն, ուղիղ ու անհոգ շարժումներով: Եւ անոնք կը ժպտէին, կը բարեւէին զինք անծանօթ լեզուով մը երբ կ'անցնէին իր մօտէն:

Գրեթէ ճաշի ժամանակ էր, երբ Տոքթորը վերադարձաւ: Ճաշը դրուած էր խանութպանի տան սրահը — սենեակ մը, որ յատկացուած չէր բնակութեան, այլ հիւրասիրութեան, եւ ուր մգլոտ ու մելամաղձոտ մթնոլորտ մը կը տիրէր: Տպածոյ պաստառ մը քաշուած էր պատերուն վրայ, եւ առաստաղին ճիշդ մէջտեղէն, ու ճանճերէն դեղին բարակ թուղթով պաշտպանուած, կախուած էր ոսկեզօծ կանթեղ մը: Պ. Տէյվիտսըն չէր եկած:

— Կառավարիչին այցելելու գնաց, ըսաւ Տիկին Տէյվիտսըն, եւ կը կարծեմ թէ կառավարիչը ճաշի պահած է զայն:

Տեղացի փոքրիկ աղջիկ մը ծեծած միսէ խորոված բերաւ անոնց եւ քիչ յետոյ՝ խանութպանը եկաւ՝ տեսնելու թէ անոնք ստացած էին ինչ որ կ'ուզէին:

— Կը տեսնեմ որ դրացի մը ունինք, Պ. Հորն, ըսաւ տոքթ. Մէքֆէյլ:

— Ան, աղջիկը, միայն սենեակ մը վարձած է, պատասխանեց խանութպանը, ինքն իր ճաշը կը պատրաստէ:

Խանութպանը նայեցաւ երկու Տիկիններուն քծինքով մը: Վարի յարկը տեղաւորեցի զայն, որ արգելք չըլլայ ձեզի: Ան որ եւ է նեղութիւն պիտի չպատճառէ ձեզի:

— Նաւուն վրայ գտնուողներէ՞ն է, հարցուց Տիկին Մէքֆէյլ:

— Այո, Տիկին, ան երկրորդ կարգի մէջ էր: Ափիա կ'երթայ: Դրամատան գործ մը կը սպասէ իրեն:

— Օհ:

Խանութպանին մեկնումէն յետոյ Մէքֆէյլ ըսաւ... Չեմ կարծեր թէ նոր հաճելի է իր սենեակին մէջ ճաշել:

— Եթէ երկրորդ կարգին մէջ էր հաճելի պիտի ըլլայ իրեն, պատասխանեց Տիկին Տէյվիտսըն: Ճիշդը չեմ գիտեր թէ ով կրնայ ըլլալ ան:

(Շար.)

Le Gérant: H. STEPHAN
Imprimerie A. DER (AGOPIAN)
17, Rue Dameame, PARIS (13)

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

(Fondé en 1925) R. C. Seine 276.28

Directeur et Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
Rédaction et Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ
(ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

17, Rue Damesme, PARIS (13e)
Téléphone : Glacière 15 - 70

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ,— ՏԱՐԵԿԱՆ ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ ԵՌԱՄՍԵԱՅ

	Տարեկան	Վեցամսեայ	Եռամսեայ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 փրանք	70 փրանք	35 փր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 փրանք	—
Ամերիկա եւ ուրիշ երկիրներ	200 փրանք	100 փրանք	—

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 4 ՅՈՒՆԻՍ
JEUDI 4 JUIN 1936

12 ՏԱՐԻ — 12e Année No. 3131

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԲՈՒՆ «ՄԻԱՑԵԱԼ ՃԱԿԱՏ»Ը

Զ. Ռ. Միութեան Պատգամ. Ժողովին առթիւ, մեզի հաղորդեցին ուրախաբեր լուր մը,— իրականացնել Արտասահմանի երիտասարդութեան համատարած կազմակերպութիւնը, դաշնակցային կապ հաստատելով բոլոր երիտասարդ միութեանց եւ խմբակցութեանց միջեւ։ (Զ. Ռ. Միութիւն, Հ. Մ. Ը. Մ., Ուսանողական, զինուորական եւն.)։

Կը նշանակէ թէ ապարդիւն չեն անցած տարիներու քարոզութիւններն ու արծարծումները (աժիթասիոն), որոնց մէկ վառարանը հանդիսացաւ այս թերթը։

Անշուշտ երկար է ճամբան, ծրագրէն մինչեւ գործադրութիւնը։ Բայց, «սկիզբը գործին կէսն է», կ'ըսէ ժողովրդական իմաստութիւնը։

Եւ սկզբնաւորութիւն մը պէտք է համարել ապրիլեան չափահասներու ոգեւորումը, այնքան հոգեբանական պահու մը, երբ նահանջականութիւնն ու դասալքութիւնը «թանկօ» կը խաղան, մանաւորապէս այս գաղութին մէջ։

Տարիներու ընթացքին, արծարծելով այս հարցը, մենք երիտասարդական ծաւալուն կազմակերպութեան մը պահանջը կը բանաձեւէինք ոչ միայն իբրեւ հիմնական ազդակ մը գաղութներու ինքնապաշտպանութեան, այլեւ միջոց մը՝ ասպարէզ կանչելու նոր տարրեր, երիտասարդացնելու, վերակազմելու մեր հանրային կեանքը։

Արդարեւ, շատոնց եկած եւ անցած է ժամանակը, լրջօրէն կապուելու համար այդ աշխատանքին։

Եղած - չեղած ուժերը կը մաշին, կը նօսրանան, կը չքջին տարիներու ընթացքին։ Ոչ միայն միջավայրն ու պայմաններն են փոխուած, այլեւ կեանքի պահանջներն ու հոգեբանութիւնը։ Ոչ միայն դիրքերն են պարպուած կամ չքած, այլ եւ դէմքերը։ Եւ մենք դատապարտուած ենք խեղդուելու մեր սահմանափակ լճերու մօրուտին մէջ, եթէ չըմբռնենք օրուան շարժումներուն իմաստը, եթէ մեր իմաստութեան եւ գործունէութեան լծակները չդնենք անընդհատ հոլովումներու յորձանքին մէջ։

Ու վերջապէս հունձքն ալ հասած է։

Հակառակ բոլոր յուսախաբութեանց եւ թարթափումներուն, տասը տարուան ընթացքին հասակ նետեց, խօսքով եւ գործքով «շրջանաւարտ» հռչակուեցաւ սերունդ մը, օժտուած՝ պարտականութեան գիտակցութեամբ եւ գործելու տրամադրութեամբ։

Ճիշդ է. ոչ իսկ հարիւրին քանը կը ներկայացնէ տարագիր երիտասարդութեան այդ մասը, անհամար եւ լպրծուն բազմութեան մը մէջ։ Եւ եթէ ուզէինք հաշուել մանաւորապէս Դաշնակցութեան անդամները, ուղեկիցները կամ թեկնածուները, անդին շատ բան չպիտի մնար։

Եւ սակայն, այդքանն իսկ արժանի է եղբայրական գուրգուրանքի եւ աջակցութեան, ներկայ պայմաններուն մէջ։

Ձգտելով իրականացնել երիտասարդական կուռ եւ ծաւալուն կազմակերպութեան մը ծրագիրը, դաշնակցային կապերով, Արտասահմանը կրնայ ունենալ բուն «միացեալ ճակատ»ը, ինքնավստահ եւ ներդաշնակ։

Միեւնոյն ատեն, ճակատը զօրանալով, տարածուելով եւ իր ցանցերը նետելով երկիրէ երկիր, կրնայ զարթուցիչ ժամացոյցի դեր մը կատարել, սթափեցնել եւ իր ետեւէն քաշել քնացողներու կամ վհերոտներու բազմութիւն մը։

Ինքնապաշտպանութեան պայքար է,— նաեւ պայքար յանուն Հայկական Դատի,— եւ վա՜յ երիտասարդական այն հատուածներուն, որոնք ոչ իտէալ ունին, ոչ վահան, ոչ ալ կամեցողութիւն։

Կրնաք խուսափիլ քաղաքական կուսակցութիւններէն,— տեսակէտի եւ խառնուածքի խնդիր է։ Բայց խուսափի՛լ ձեր ճակատէն ու կոչումէն, եւ բոլոր այն պարտականութիւններէն որ կապ ունին այս տարագիր բազմութեանց բարիքին հետ,— համազօր է անփառունակ ինքնասպանութեան մը։

Շ.

Ընտրութեանց վաւերացումը եւ նոր դահլիճին կազմութիւնը

Երեսփ. ընտրութեան տեղեկագիրները քննելով, երէկ պիտի վաւերացուէին 600 երեսփոխաններ։ Վիճելի կը մնան ութ երեսփոխաններ, որոնց մէջ կը գտնուին ոստիկանութեան նախկին վերատեսուչը՝ Քիափ, երեսփ. ժողովի նախորդ նախագահը՝ Պուիսոն, ազգայնական երեսփոխան Անրիօ, Սէն - Տընիի համայնավար քաղաքապետը՝ Տորիօ (վտարուած) եւն.։ Քննիչ յանձնախումբերը կը պահանջեն բեկանել այս ընտրութիւնները։

Ձախակողմեան խմբակցութիւնները որոշեցին երեսփ. ժողովի նախագահութեան միակ թեկնածու համարել Պ. Էռիօն։ Նախորդ նախագահ Պ. Պուիսոն, երբեմն ընկերվարական, թեկնածու չպիտի ներկայանայ։

*** Թերթերը կը շարունակեն զանազան ցանկեր հրատարակել, իբրեւ նոր դահլիճ։ Իսկ իրազեկներ կը պնդեն թէ Պ. Լէօն Պլում գաղտնի կը պահէ ամէն բան։ Այսօր պիտի հրաժարի Սառոյի դահլիճը եւ հանրապետութեան նախագահը Երեսփ. Ժողովի եւ Ծերակոյտի նախագահներուն հետ խորհրդակցելէ վերջ, Լէօն Պլումի պիտի յանձնէ նոր դահլիճին կազմութիւնը։ Կ'ըսուի թէ վարչապետը որոշած է կրճատել նախարարներու թիւը, միացնելով հինգ նախարարութիւններ։ Այսպէս, զինուորական, ծովային եւ օդանաւային նախարարութիւնները պիտի յանձնուին ազգային պաշտպանութեան նախարարին (Տալատիէ), որ իր տրամադրութեան տակ պիտի ունենայ երեք խորհրդականներ, մէկը՝ բանակին, երկրորդը՝ նաւատորմին, երրորդը՝ օդատորմիղին համար։ Ազգային տնտեսութեան նախարարութեան մէջ պիտի ամփոփուին առեւտրական, երկրագործական, թղթատարական եւ առեւտրական տորմիղի նախարարութիւնները, կրթականին մէջ՝ առողջապահականը, արտ. գործերու նախարարութեան մէջ՝ գաղթայինը եւն.։ Այս վերակազմութեամբ, Ֆրանսայի դահլիճը պիտի բաղկանայ 29 անդամներէ, որոնց 11ը միայն նախարարներ պիտի ըլլան, 9ը՝ խորհրդականներ, 9ը՝ օգնականներ։ Արտաքին նախարար Իվոն Տէլպոս կը խորհի հաստատել մասնաւոր վարչութիւն մը՝ Միջերկրականի գործերուն համար (Հիւսիսային Ափրիկէ եւ Սուրիա), եւ ուրիշ մը՝ քարոզութեանց համար։

Զանազան ենթադրութեանց մէջ, հետզհետէ կը հաստատուին այն լուրերը թէ նոր դահլիճը պիտի ջնջէ հրամանագիր - օրէնքները եւ պիտի փոփոխէ Պանք տը Ֆրանսի սահմանադրութիւնը, նոր վարչութիւն մը հաստատելով։

Վ Ե Ր Ջ Ի Ն Ժ Ա Մ

ՀԻՄՆԱԿԱՆ ՓՈՓՈԽՈՒԹԻՒՆ ՄԸ Խ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ

Երէկ Փարիզի անթելը կը հաղորդէր թէ նոր հրամանագրով մը, Խ. Միութիւնը հռչակուած է ժողովրդավար կառավարութիւն, Երեսփ. Ժողովով եւ Ծերակոյտով։ Մանրամասնութիւններ կը պակսին։

ԳՈՐԾԱԴՈՒԼԸ ՆՈՐԷՆ ՍԱՍՏԿԱՑԱՒ

ԱՒԵԼԻ ՔԱՆ 200 ԳՈՐԾԱՐԱՆՆԵՐ ԳՐԱՒՈՒԱԾ

Գաւառն ալ կը վարակուի

Երեւութական հանդարտութենէ մը վերջ, գործադուլը վերսկսաւ երեքշաբթի օր, աւելի ծաւալուն եւ սրընթաց հանգամանք ստանալով։ Նոյն օրը միայն Փարիզի շրջանին մէջ աւելի քան 130 գործարաններ ինկան 50.000 բանուորներու իշխանութեան տակ, միշտ միեւնոյն մեթոտներով,— բանթողները կը փակեն հաստատութեանց դուռները, եւ գիշերն ալ հոն կ'անցընեն։ Գաւառի մէջ ալ քանի չափ կարեւոր գործարաններ միացան գործադուլի շարժման (Հիւսիսային շրջան, Ալզաս - Լօռէն, Հարաւային եւ կեդրոնական Ֆրանսա)։

Ուրիշ հաստատութիւններ ալ հաշուելով, 200ը կ'անցնէր փակուած գործարաններու թիւը։ Այս նոր պոռթկումը բոլորովին անակնկալ էր, որովհետեւ կը կարծուէր թէ բոլոր դասակարգի բանուորները գոհացում ստացած կ'ըլլան ծրագրուած հաւաքական պայմանագրով։ Մեծ թէ փոքր գործարաններ այսպէս միաժամանակ անշարժութեան դատապարտուելով, երկրին ճարտարագործական կեանքն է որ կը ջլատուի։

Այս անգամ շարժման միացած են ոչ միայն մետաղագործական հաստատութիւններ, այլեւ պարենաւորման գործարաններ, լուացարաններ, կաթնատուններ, քիմիական աշխատանոցներ եւն., 100էն մինչեւ 500 կամ 1500 բանուորներով։ Ամերիկեան հաստատութիւններ ալ կը գտնուին ասոնց մէջ։ Երեքշաբթի օրուան ամէնէն կարեւոր դէպքը այն էր որ, շարժման միացան անցեալ շաբթու ազատ մնացած մետաղագործական հաստատութիւնները (ինքնաշարժ, օդանաւ եւն.)։ Այս կացութեան առջեւ, գործարանատէրերը դադրեցուցին բանակցութիւնները եւ զեկոյց մը հրատարակեցին, միեւնոյն ատեն շեշտելով թէ խնդիրը դուրս ելած է արհեստակցական հանգամանքէն եւ ենթարկուած՝ արտաքին ճնշումներու։ Ըսել կ'ուզեն թէ քաղաքական հանգամանք ունի։

Ամէն տեղ ալ գործադուլը կը հռչակուի միեւնոյն եղանակով.— բանուորները գործի կ'երթան սովորականին պէս, ապա ատեն պատուիրակութիւն մը կը ներկայանայ վարչութեան, կարգ մը պահանջներ ներկայացնելով աշխատավարձքի, ժամերու եւ արձակուրդներու մասին, եւ կը յայտարարէ թէ գործարանը պիտի գրաւուի, մինչեւ որ գոհացում տրուի։ Եւ անմիջապէս գործադուլ կը հռչակուի։

Ինչպէս անցեալ շաբթու, այս անգամ ալ գործարաններու գրաւումը տեղի կ'ունենայ կատարեալ կարգապահութեամբ։ Անմիջապէս կարգադիր մասնախումբեր կը նշանակուին, որպէսզի բարեկարգութիւնը չխանգարուի եւ աւերումներ չկատարուին։ Գիշերը բանթողներուն կիները եւ ընտանիքները ուտելիք, ծածկոց եւն. կը բերեն, իսկ արուարձաններու ընկերվարական եւ համայնավար քաղաքապետները այցելութիւններ կը կատարեն, պակասը լրացնելու համար։

Նկատի առնելով շարժման ծաւալուն հանգամանքը եւ աննախատեսելի դէպքեր, վարչապետ Պ. Սառօ իր մօտ հրաւիրեց Աշխատանքի Դաշնակցութեան վարչութիւնը եւ խնդրեց ամէն միջոց ձեռք առնել, որպէսզի հակօրինական արարքներ չկատարուին եւ անհատական ազատութիւնը չխանգարուի։ Խորհրդակցութեան ընթացքին վարչապետը դիտել տուաւ թէ կարգ մը գործարաններու վարչութիւնները վար դրուած են իբրեւ գերի։ Երեքշաբթի օրուան գործադուլը անակնկալ մը եղաւ անոր համար որ, անցեալ շաբթու գրաւուած 70 գործարաններէն 13ը միայն չէին վերսկսած աշխատանքը, իսկ ամենամեծ հաստատութիւնները, Ռընօ եւ Սիթրօէն տեղի տուած էին։ Այս գործարաններու բանուորներէն շատերը դժգոհ էին, բայց ընկերվարական եւ համայնավար երեսփոխաններ եւ արհեստակցական միութեանց վարիչներ յորդորած էին որ վերսկսին աշխատանքը։

*** Ողբերգութեան հետ՝ զաւեշտը։ Շան զ'Էլիզէի վրայ կը գտնուի ազնուապետական հաստատութիւն մը, Լիտօ, արուեստական աւազաններով եւ ուրիշ արդիական շքեղութիւններով։ Այս հաստատութեան աշխատաւորներն ու աշխատաւորուհիներն ալ— դերասան, դերասանուհի, պարուհի, սպասաւոր, երգիչ եւն.— գործադուլ հռչակեցին եւ շէնքին մէջ փակուեցան բոլորովին տարբեր պատճառով մը։ Առջի օր, հաստատութեան տնօրէնը կանչելով բոլոր պաշտօնեաներն ու աշխատաւորները, կը յայտարարէ.— Այլեւս չեմ կրնար շարունակել այս գործը, տուրքերը տունս քանդեցին, 10 փրանքնոց թէյի մը համար կառավարութիւնը կը գանձէ 3 փրանք տուրք։ 18 ամսուան մէջ 800,000 փրանք տուրք վճարած եմ...

Ասոր վրայ, 120 հոգին խօսք մէկ ընելով կը փակեն հաստատութեան դուռները եւ հոն կը պառկին։ Բայց այս գործադուլը ուղղուած է ոչ թէ գործատիրոջ, այլ կառավարութեան դէմ, որպէսզի չափաւորէ տուրքերը։

*** Ձախակողմեան թերթերը կը գրեն թէ 200 հաստատութեանց 35ին բանուորները շահած են յաղթանակը, ստանալով,— հարիւրին 10 յաւելում, արհեստակցական միութիւն կազմելու իրաւունք, 8—15 օր արձակուրդ վճարովի։ Շատ մը հաստատութեանց մէջ յաւելումներ եղած են օրական 4 — 12 կամ 6 —8 փրանք։

*** Աշխատանքի Դաշնակցութիւնը բանուորներուն ուղղած յայտարարութեամբ մը գնահատելով տիրող կարգապահութիւնը եւ պաղարիւնը, կը յանձնարարէ միշտ անխախտ պահել բարեկարգութիւնը եւ չկաշկանդել գործարաններու վարիչներուն երթեւեկի ազատութիւնը։

Աշխատանքի նախարարը հաստատելով գործադուլին ծաւալումը, կը յորդորէ խուսափիլ որ եւ է միջադէպէ, փոխադարձ բարեացակամութեամբ լուծելու համար տագնապը։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԵՐԲԵՄՆ ՄԱՀԸ Կ'ԱՆՈՒՇՆԱՅ...

Երեւանէն հեռագիր մը կը հաղորդէ Կոմիտասի թաղումը.—

Երաժշտանոցի երգչախումբը երգելով, նուագախումբը նուագելով, գերեզման տարին անմահ Կոմիտասը։ Յուղարկաւորներու թափօրին մէջ կրթ. գործավար Եղիազարեան եւ Դր. Սիմոնեան, Յարօ Ստեփանեան, Աշոտ Մանուկեան, Գիւլլիքէօխվեան, Արմէն Արմէնեան, Փանոս Թէրլէմէզեան, Ռ. Թէրլէմէզեան, — արուեստագէտներ եւ մտաւորականներ, անոնց ուսերուն վրայ Կոմիտասի մարմինը։

Նախ քան յուղարկաւորութիւնը, Մշակոյթի Տան մէջ Յարօ Ստեփանեան կը ներկայացնէ Կոմիտասի երաժշտութիւնը, անոր արուեստին մեծութիւնը, աւելցնելով որ Կոմիտասի արուեստագէտին գործը մեծ դպրոց մըն է երիտասարդ երաժշտագէտներու պրպտումներուն եւ ուսումնասիրութեան համար։

Հսկայ սգերթը երբ կը հասնի մեռելատան, հին գերեզմանատան մէջ եւս խօսք կը տրուի Կոմիտասի բարեկամին, վաստակաւոր նկարիչ Փանոս Թէրլէմէզեանի, որ հրաժեշտի իր խօսքը կ'արտասանէ։ Կը խօսին նաեւ Ա. Թէրլէմէզեան եւ Դր. Սիմոնեան։

Այնուհետեւ փոսը կ'իջեցնեն Կոմիտասի մարմինը, յուզիչ, խորապէս յուզիչ արարողութեամբ մը, — Երեւանի Օփերայի երգչախումբներէն Դանիէլեան կ'երգէ *Ձինար եար*ը, մինչ երկինքն ալ կարծես յուզուած՝ կը սկսի բարակ անձրեւ մը մաղել։ Անձրեւը կը շաղայ, հողը կը թափի տըխուր փլուզումի մը տպաւորութիւնը տալով, մինչ, այս անգամ, երգչախումբը կը սկսի երգել *Անձրեւ եկաւ շաղալէն*, յետոյ *Գարուն ա*...

— Ի՜նչ հրաշալի մահ, պիտի ըսէր իմաստունը։

Ի՜նչ յուզիչ տեսարան, պիտի ըսէր բանաստեղծը։

Արդարեւ, ինչպէս հայ ժողովրդական երգն է նկարեր Հայաստան աշխարհին անմահ մէկ երեւոյթը, — գարուն է, բայց ձիւն է նստեր, կամ՝ արեւն է փռուեր, բայց բարակ անձրեւ մը կը շաղայ,— նկարչական այսքան հրաշալի մթնոլորտի մը մէջ հող կ'իջնէ անզուգական արուեստագէտը՝ երբ ուռ ու տերեւ կը դողան, եւ Հայոց սրտերը կ'անձրեւեն։

Ի՜նչքան յուզիչ տեսարան է այս,— հայ ժողովուրդին հետ Հայաստանեայց աշխարհն ալ կը միանայ եւ մահուան արարողութիւն մը կը դառնայ նուագատօն՝ երկու դերակատարներու մասնակցութեամբ,— հայ երկիրը եւ հայ ժողովուրդը։

Այո՛ եւ այո՛,— արուեստագէտը զոր թաղեցինք, համադրութիւնն էր հայ սրտին եւ հայ հողին, Հայուն հոգիին եւ Հայուն կլիմային։

Չեմ կրնար երեւակայել ասկէ աւելի գեղեցիկ եւ յուզիչ տեսարան, երբ մահն իսկ կ'անուշնայ։

Ո՛վ գիտէ, թերեւս Կոմիտասի հոգին, յիմարանոցի մը մէջ տառապագին իր կեանքէն վերջ, յանկարծ ուրախացաւ եւ հրճուեցաւ։ Վասնզի իրեն վայել էր միայն այսպիսի թաղում մը, ոչ թէ տիրացուներ, այլ մեր ժողովուրդին երգերը եւ Հայաստանեայց աշխարհին լացը։

Ո՛վ Մեծդ Կոմիտաս, մահն իսկ անուշցնող յուղարկաւորութեանդ առջեւ, որ պահ մը ինծի կը յիշեցնէ Արտաւազդի խօսքը գերեզմանի մը մէջ, թող որ կրկնեմ իմաստունի մը խօսքը.

— Մահը գեղեցիկ օրուան մը վերջալոյսն է։

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ԱՆԴՐԱՆԻԿԻ ՅՈՒՇԱՐՁԱՆԻՆ ՀԱՄԱՐ

Նուպար Ալատինեանի եւ Օր. Աննա Ալէքսանեանի ամուսնութեան առթիւ, Առնուվիլ (մանրամասնութիւնները յաջորդով)	127
Մայիս 29ի գումարը	3537
Ընդհ. գումար՝	3664

«ԶՕՐԱՒՈՐ ԵՆՔ, ՎՏԱՆԳԷ ՉԵՆՔ ՎԱԽՆԱՐ»

Գրած էինք թէ Թուրքիոյ վարչապետը կարեւոր ճառ մը խօսեցաւ մայիս 28ին, ելմտացոյցի վաւերացման առթիւ։ Ահաւասիկ ճառին այն մասը որ կը վերաբերի արտաքին քաղաքականութեան եւ ապագայ վտանգներու։

— «Մեր ելմտական գործավարը բացատրեց մեր արտաքին քաղաքականութիւնը։ Մենք կ'ուզենք որ խաղաղութիւնը առողջ եւ տեւական ըլլայ։ Մենք իրական եւ անկեղծ կողմնակից մըն ենք միջազգային գործակցութեան, եւ ուստի կը գտնուինք կատարելու այս առթիւ մեզի ինկած պարտականութիւնը։ Դարձեալ փութկոտ պիտի գտնուինք բերելու մեզի ինկած ամէն օգնութիւն։ Միշտ կը սիրենք փոխադարձաբար յարգել մեր բոլոր բարեկամութիւնները եւ յանձնառութիւնները։ Բայց գիտենք որ ամբողջ աշխարհ հիմա ապահովութեան մեծ տագնապի մը մէջ է, ինչպէս վեց տարի առաջ մատնուեցաւ տնտեսական մեծ տագնապի մը։ Ապահովութեան այս տագնապէն առողջ դուրս պիտի կրնան գալ միայն այն ազգերը որոնք որոշած են պողպատի պէս ամուր պահել խնդիրը այս կարեւորութեամբ նկատի առնելու իրենց կամքը, եւ ուստի, աչալուրջ եւ պատրաստ կը գտնուին, այնպէս նկատելով թէ այս ամբողջ անապահովութեան վտանգը իրենց դէմ պիտի ուղղուի։

Հորիզոնին վրայ չենք տեսներ վտանգ մը որ մասնաւորաբար սպառնայ Թուրք ազգին։ Եւ սակայն, եթէ հորիզոնին ետին կայ վտանգ մը զոր կարելի չէ տեսնել, մենք չենք վախնար այդ տեսակ վտանգէ մը։ (Ձայներ՝ պրաւօ, բուռն եւ երկարատեւ ծափեր)։

Մեր պաշտպանութեան միջոցները ամէնէն արդիական սպառազինման ամէն նոր գիւտերովը կ'օժտենք։ Կը փափաքիմ որ ամբողջ ազգը այս պարագան լսէ այս բեմէն, իմ բերնէս։ (Ձայներ՝ պրաւօ)։ Թուրք հայրենիքին եւ Թուրք ազգին պաշտպանութիւնը՝ ամէն բանէ առաջ իր զէնքէն եւ իր կամքէն կը սպասենք։ Ի հարկին, մարդկութեան համար հսկայ դէպք մը պիտի ըլլայ տեսնել թէ Թուրք ազգը, այր ու կին, ինչպէս մէկ մարդու նման կը ծառանայ։ (Ձայներ՝ պրաւօ, բուռն եւ երկարատեւ ծափեր)։ Ամէն տեսակ միջոցներէ վեր՝ Թուրք ազգին կամքը ամէնէն զօրաւոր յենարանն է։

Ընկերներ, Թուրք ազգը այսօր աւելի փորձառու, աւելի ջլապինդ եւ աւելի ուժեղ է քան 16 տարի առաջ, երբ քանի մը մարդոց դէմ կը պայքարէր։

Երկրին ներսը, այս խօսքերս կոչուած են հայրենակիցներուն յիշեցնելու իրենց պարտականութիւնները, եւ երաշխիք մը կազմելու հայրենակիցներուն որ հանդարտօրէն եւ ապահովութեամբ զբաղին իրենց պարտականութիւններով եւ գործերով։

Արտասահմանի մէջ, այս խօսքերս կոչուած են շեշտելու որ Թուրք ազգը եւ Թուրք պետութիւնը զանցառելի ուժ մը չեն խաղաղութեան պահպանման եւ միջազգային գործակցութեան ապահովման համար (բուռն ծափեր)։

Այս տարի մասնաւորաբար կ'ուզեմ յիշեցնել թէ պիւտճէի խորհրդակցութեանց վերջանալուն առթիւ ձեր տալիք քուէն վստահութեան առիթ մը պիտի ըլլայ կառավարութեան համար։ Նպատակս է առիթ մը տալ Մեծ Ժողովին

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԹԻՒԵՐՈՒ ԼԵԶՈՒՆ

Ընդարձակ յօդուածաշարքով մը - ւինք մեզ չահագրգռող մասերը այն թանկարժէք ուսումնասիրութեան — «Խորհրդային Միութիւնը» — զոր գերման լեզուով լոյս ընծայած են Օսքար Ֆոն Նիտերմայեր եւ Իւրիյ Սեմենով: Անուանացանկը այն գրականութեան, զոր հեղինակները կը բերեն իրենց ուսումնասիրութեան մէջ (չօշափած հարցերու բուն աղբիւրները մատնանշելով), ցոյց կու տայ, որ անոնք գրեթէ սպառած են խնդրին վերաբերող գիտական գրականութեան ամբողջ նիւթը:

«Յուսաբեր»ի Մայիս 5ի եւ 18ի թիւերով այդ ուսումնասիրութենէն քանի մը տախտակներ տուինք, որոնց վրայ կ'ուզենք հրաւիրել ընթերցողի յատուկ ուշադրութիւնը:

1926ի համառուսական վիճակագրութեամբ, Խ. Միութիւնը ունէր 147 միլիոն բնակիչ: Բուն ռուս ցեղը, իր երեք հիմնական ճիւղերով կը կազմէր ազգաբնակութեան 77.55 տոկոսը (շուրջ 114 միլիոն),— Վելիկորոսներ, 78 միլիոն, (53 տոկոսը), Մալորոսներ, 31 միլիոն (27 տոկոսը) եւ Պելորոսներ, 5 միլիոն (3 տոկոսը): Իշխող տարրը, Վելիկորոսները, կը կազմեն ոչ միայն բուն Ռուսիոյ, այլ բովանդակ Խորհրդային Միութեան մէջ ազգաբնակութեան մեծամասնութիւնը, 53 տոկոսը:

Վելիկորոսները կազմելով գերակշիռ տարրը բուն Ռուսիոյ մէջ (իսկ 53 տոկոսը՝ Խ. Միութեան մէջ), միաժամանակ ստուար զանգուածներով տեղաւորուած են նաեւ Միութեան մաս կազմող բոլոր մնացեալ միաւորներու մէջ. անոնց ընդհանուր տոկոսն է բովանդակ Անդրկովկասի մէջ 5.74:

Խ. Միութեան մէջ կ'ապրին շուրջ 120 այլազան ցեղեր: Այս ցանկին մէջ իր թուական քանակով Հայութիւնը կը գրաւէ տասներորդ տեղը,— 1.567-568 հոգի, կամ Միութեան ազգաբնակութեան 1.07 տոկոսը: Մեզմէ առաջ կու գան Ազրպէյճանի Թաթարները (9րդ տեղը), 1.706 հազար բնակիչ, կամ ազգաբնակութեան 1.16 տոկոսը, իսկ Ազրբէջանցիներէն ալ առաջ կու գան Վրացիները (8րդ տեղը), 1.821 հազար, կամ 1.24 տոկոսը (ամբողջ Միութեան մէջ):

Ինչպէս յայտնի է, Խ. Միութիւնը բաղկացած է եօթը հիմնական միաւորներէ, որոնցմէ մէկն է Անդրկովկասի Դաշնակցային Հանրապետութիւնը: Հայաստանը մաս կը կազմէ Միութեան՝ Անդրկովկասի Դաշնակցային Հանրապետութեան միջոցով:

Ինչպէս բսինք, հայութիւնը կը կազմէ Խորհրդային Միութեան ազգաբնակութեան 1.07 տոկոսը: Ընդհանուր առումով տոկոսային այս յարաբերութիւնը պահպանուած է նաեւ կեանքի միւս մարզերուն մէջ. այսպէս, կարմիր բանակի մէջ հայ զինուորութիւնը կը կազմէ 1.02 տոկոսը (Վրացիները՝ 1.21, Ազրպէյճանցիները՝ մէկ տոկոսէն ալ վար, իսկ Ռուսները՝ 64.23 տոկոսը), բարձր զինուորականութեան մէջ հայ սպայութիւնը կը կազմէ ընդհանուր քանակի 0.77 տոկոսը (Վրացիները՝ 1.50, Ազրպէյճանցիները՝ մեզմէ աւելի վար, իսկ Ռուսները՝ 71.59):

Ազգաբնակութեան թիւով Ազրբէյճանցիներէն գալով հանդերձ, այնուամենայնիւ, թէ հայ զինուորութեան եւ թէ հայ սպայութեան քանակով անոնցմէ առաջ կու գանք (մեզմէ շատ աւելի առաջ են Վրացիները մանաւանդ սպայութեան մէջ): Վստահ կարելի է յայտարարել, որ այս կէտին մէջ գրեթէ անվթար մնացած է ցարական ժառանգութիւնը: Բաղդատաբար մեզմէ շատ աւելի ուշ կորսնցուցած ըլլալով իրենց անկախութիւնը (Վրաստանը միացաւ Ռուսիոյ 1801ին), վրացի ժողովուրդը սպայութեան մեծ տոկոս կու տար ցարական բանակին. Վրացիներէն ետքը կու գայինք մենք, իսկ մեզմէ ետքը՝ Ազրպէյճանցիները: Այս յարաբերութիւնը մնացած է մինչեւ այսօր:

Տոկոսային նոյն յարաբերութիւնն է նաեւ Համայնավարներու քանակին բաղդատմամբ. Հայերը Կոմկուսի մէջ կը կազմեն անոր քանակի 0.78 տոկոսը (մինչ կը կազմենք ազգաբնակութեան 1.07 տոկոսը), Վրացիները՝ 0.70 տոկոսը (մեզմէ աւելի վար, մինչ ազգաբնակութեամբ մեզմէ աւելի վեր են, 1.24 տոկոսը), իսկ Թաթարները (եւ ոչ Ազրպէյճանցիները) կը կազմեն Համառուսական Կոմկուսի 0.96 տոկոսը (կազմելով ազգաբնակութեան 1.99 տոկոսը): Ուշագրաւ է Ռուսերու չափազանց բարձր տոկոսը, 70.97, երբ անոնք ազգաբնակութեան հազիւ 53.05 տոկոսը կը կազմեն:

Տեղական Կոմկուսներու մէջ՝ Հայերը կը կազմեն Հայկոմկուսի 89.1 տոկոսը (այս հարցին կրկին պիտի անդրադառնանք), Ազրպէյճանցիները՝ Ազրկոմկուսի 39.4 տոկոսը, իսկ Վրացիները՝ Վրակոմկուսի 64.6 տոկոսը: Այս գծով մենք «առաջին»ը կու գանք (թէեւ տոկոսը չի տար բուն քանակը): Ազրպէյճանցիներու համար 39.4 տոկոսը համեստ տոկոս չէ. Բոլշեւիզմի մէջ իրաւամբ «թաթարական սոցիալիզմ»ի պատկերը տեսնելով, մեր հայրենակիցները սկսած են ստուար զանգուածով տեղ գրաւել անոր շարքերուն մէջ. (դիւրին պիտի ըլլար աւելի ճիշդ եզրակացութիւններ քաղել, եթէ մենք ստոյգ գիտնայինք թէ ի՛նչ տոկոս կը կազմեն Ազրպէյճանցիները բուն Ազրպէյճանի մէջ):

Անգրագիտութեան տեսակէտով (8—11 տարու դպրոցականներու նկատմամբ) Անդրկովկասը կը բռնէ 5րդ տեղը (բուն Հայաստանի վերաբերող թիւերը չունինք,) քաղաքներու մէջ անգրագէտ տղաքները կը կազմեն 3.1 տոկոսը (հասակակիցներու ընդհանուր քանակի), իսկ գիւղերու մէջ՝ 30.8 տոկոսը:

Կրնայ չփոթանքի մատնել խառն ամուսնութեանց տախտակը, սակայն պէտք չէ մոռնալ, որ մեր յիշատակած տախտակները կը վերաբերին բացառաբար բուն Ռուսիոյ եւ ոչ թէ Խ. Միութեան (տես «Յուս.»ի մայիս 18ի թիւը): Այդ տախտակներէն կը տեսնուի, որ խառն ամուսնութեանց բարձրագոյն տոկոսը կու տան Հայերը, 1927ի տուեալներով բուն Ռուսիոյ 100 խառն ամուսնութիւններէն 39.55 տոկոս հայ այրեր օտար կիներ առած էին (մինչ ռուս այրերը կու տան խառն ամուսնութեանց միայն 1.59 տոկոս), իսկ 17.13 տոկոս հայ կիներ ամուսնացած էին օտար այրերու հետ (մինչ ռուս կիները կու տան խառն ամուսնութեանց միայն 0.97 տոկոս):

Պատճառն այն է, կրկնենք անգամ մըն ալ, որ այս ամուսնութիւնները կը վերաբերին բուն ռուս երկրին, ուր Հայ քիչ կայ: Այդ ովկիանոսին մէջ (78 միլիոն ժողովուրդ) պատահօրէն հոսուհոն նետուած փոքրաթիւ Հայերը (այր թէ կին) հարկադրաբար կ'ամուսնանան օտարներու հետ, երբ մանաւանդ ոչ կրօնական արգելք կայ եւ ոչ ալ ցեղային. Բոլշեւիզմը իրաւական տեսակէտով առոչինչ հռչակած է այս կարգի բոլոր տարբերութիւնները:

Երկրորդ՝ նկատի պէտք է առնել նաեւ այն, որ մենք ունինք խառն ամուսնութեանց միայն տոկոսները, բայց ոչ թիւերը, անկասկած է, որ բարձր տոկոսը ինքնին շատ համեստ թիւ կը կազմէ, որովհետեւ համեստ թիւ կը կազմէ խառն ամուսնութեանց ընդհանուր քանակը:

Ուշագրաւ է եւ այն, որ խառն ամուսնութեանց տախտակին մէջ կը բացակային Թաթարները: Մեզ կարելի չեղաւ պատճառները ճշդել: Միակ հաւանական ենթադրութիւնն այն է, որ Թաթարը, հակառակ պետական թոյլտուութեան, իր հոգիին մէջ, այնուամենայնիւ, կը մնայ մահմետական եւ գիտակցաբար կը խուսափի խառն ամուսնութիւններէ:

Ամէնէն ուրախալին այն թիւերն են, որ կը վերաբերին բուն Հայաստանին:

1931ի վիճակագրական տուեալներով, Հայաստանը 1,037,799 բնակիչ ունի. այս քանակի 879,608 կը կազմեն Հայերը (ազգաբնակութեան 84.7 տոկոսը): Իր ատենին խորհրդային թիւերով իսկ ցոյց տուած ենք, որ Հանրապետութեան շրջանին հայութեան տոկոսը աւելի բարձր եղած է Հայաստանի մէջ. յայտնի է, որ Բոլշեւիզմը իշխանութեան գալով՝ բաւականաթիւ Թաթարներ ներս առաւ Հայաստան, թաթար ազգաբնակութեան տոկոսը հասցնելով աւելի քան 10ի: Բոլոր պայմաններու տակ, Հանրապետութեան շրջանին իր ազգագրական կազմով հայացած Հայաստանը նաեւ խորհրդային իշխանութեան տակ պահեց գերազանցաբար իր հայ կերպարանքը:

Մեր հայրենիքը անժխտելի առաւելութիւն մը ունի Խ. Միութեան մաս կազմող բոլոր միաւորներու բաղդատմամբ.— ան Հայաստան է ոչ միայն անունով, այլ եւ գերակշռաբար հայկական է իր ազգագրական կազմով: Խ. Միութեան մէջ չկայ հանրապետութիւն մը, որուն բնիկ տարրին տոկոսը բարձրացած ըլլայ 85ի: Այդ տեսակէտով Հայաստանը բացառութիւն կը կազմէ: Տոկոսային այս յարաբերութիւնը, ինչպէս ցոյց կու տան վիճակագրական տուեալները, իր արտայայտութիւնը կը գտնէ նաեւ կեանքի մնացեալ մարզերունմէջ: Այսպէս, Նիտերմայերի եւ Սեմենովի տուեալներով, Հայաստանի պետական եւ հանրային հաստատութեանց մէջ Հայերը կը կազմեն 94.9 տոկոսը (ամբողջ պաշտօնէութեան) եւ 93.5 տոկոսը (բարձր պաշտօնէութեան): Վարչութեանց մէջ բնիկ տարրի մասնակցութեան այսքան բարձր տոկոս չկայ ոչ մէկ հանրապետութեան մէջ (Վրացիները Վրաստանի ամբողջ վարչութեան 66.1 տոկոսը կը կազմեն, իսկ բարձր հաստատութեանց մէջ՝ 74.1 տոկոսը, մինչ Ազրպէյճանցիները Ազրպէյճանի ամբողջ վարչութեան 37.2 տոկոսը կը կազմեն, իսկ բարձր հաստատութեանց մէջ՝ 36.8 տոկոսը):

Տարաբախտաբար, այլ թիւեր չկան մեր տրամադրութեան տակ. ունինք նաեւ Կոմկուսի թուական պատկերը, ուրկէ կը պարզուի, որ անոր կազմի 89.1 տոկոսը կը կազմեն Հայերը, նաեւ այս տեսակէտով Հայաստան բացառութիւն կը կազմէ բովանդակ Խ. Միութեան մէջ, ոչ մէկ հանրապետութեան մէջ բնիկ տարրի տոկոսը այդքան բարձր չէ տեղական համայնավար կուսակցութեանց մէջ (որովհետեւ ոչ մէկ հանրապետութեան մէջ բնիկ տարրի տոկոսը մերինի չափ բարձր չէ ամբողջ ազգաբնակութեան նկատմամբ):

Աշխարհի ամէնէն պերճ լեզուն — թիւերու լեզուն է, թէեւ կեղծիքի եւ խարդախութեանց սիրահար մարդը — ու մանաւանդ բոլշեւիկը — գիտցաւ նաեւ այդ լեզուն խարդախել: Եթէ մենք աւելի ճոխ տախտակներ ունենայինք (աւելի բծախնդիր մանրամասնութիւններով), շատ աւելի յստակ լոյսի տակ պիտի տեսնէինք մեր հայրենիքի պատկերը: Բոլոր պայմաններու տակ շնորհապարտ մընանք եւ այն թիւերու համար, որ մեզ տուին իրենց խղճմիտ ուսումնասիրութեամբ Օ. Նիտերմայեր եւ Իւր. Սեմենով:

(Խմբագրական ՅՈՒՍԱԲԵՐԻ)

Հ. Յ. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ ԳԱՂՈՒԹՆԵՐՈՒ ՄԷՋ

—.—

Հայաստանի անկախ հանրապետութեան անկումէն յետոյ, թրքական եւ բոլշեւիկեան միացեալ ուժերու գրոհին տակ, Հայոց աշխարհը կ'ենթարկուէր խորհրդային վարչաձեւի, միեւնոյն ատեն զրկուելով որոշ հողամասերէ:

Իբրեւ հետեւանք՝ ազատագրութեան եւ անկախութեան ախոյեանը, Հ. Յ. Դաշնակցութիւնն ալ իր ժողովուրդին պէս իբրեւ տարագիր ապաստան գտաւ արտասահմանեան զանազան հիւրընկալ երկիրներու մէջ:

Երբ հետզհետէ կը բազմապատկուէր արտագաղթողներու թիւը, Դաշնակցութիւնը անմիջապէս ձեռնարկեց կազմակերպելու համար այս հայրենավար ժողովուրդը, վերանորոգեց հայ ժողովուրդի հոգեկան կորովը:

Օտարութեան մռայլ երկնքին տակ, յուսահատութեան ալիքները կ'ոչնչանային, տեղի տալով Դաշնակցական գաղափարաբանութեան: Հալածանքի եւ պարհուրանքի դառն մրուրը քամող երիտասարդութիւնը կը խոյանար յառաջ, Դաշնակցութեան շարքերուն մէջ մտնելու, ազատ եւ անկախ Հայ դարբնելու:

Այսօր տասնեակ տարիներ են անցեր այդ շրջանէն ի վեր սեւ ու ճերմակ օրերով: Իբրեւ ժողովուրդ պիտի քշուէինք չորս հովերէն, եթէ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը չլարէր իր մեքենան, ու չկազմակերպէր զայն:

Ի՞նչ եղաւ Դաշնակցութեան գործունէութիւնը արտասահմանի մէջ:

Հարցին քննութիւնը իմ կարողութենէս վեր ըլլալով, պիտի փորձեմ քանի մը պարագաներ յիշել, հանրային կեանքէն:

Ովկիանոսներէն անդին, հեռաւոր Ամերիկաներուն մէջ Դաշնակցութիւնը արտադրեց իր սերունդը: Միջավայրին հարուստ եւ համայնակուլ մշակոյթը անշուշտ ապազգայնացման յորձանքին մէջ պիտի խեղդէր նոր սերունդը: Եւ ահաւասիկ նոր շարժում մը,— եռագոյն դրօշը եւ ցեղակրօն ուխտ, որոնց շնորհիւ անգլիախօս եւ ուծացած սերունդը հետզհետէ կը սթափի:

Սուրիոյ մէջ Դաշնակցութիւնը կը գտնուի առաջին գծին վրայ: Հաշուելով ոլոր ճակատները: Այնտեղ ունինք, նաեւ ,Հայ Ճեմարանը, ուր երիտասարդներ բարձրագոյն դասընթացքներու հետեւելով կը պատրաստուին իբրեւ ապագայ ուժեր: «Համազգային»ը իբրեւ մատակարար մարմին ճեմարանին, իր հնարաւոր միջոցներով կ'արծարծէ ազգային ոգին, առաջնորդութեամբ Լ. Շանթի եւ Ն. Աղբալեանի:

Յունաստանի մէջ մեր հակառակորդները գլխաւորութեամբ վեղարաւորի մը երկարապատում «ժուռնալ»ներ ներկայացուցին հելլենական իշխանութեանց, Դաշնակցութիւնը վարկաբեկելու եւ օրէնքէ դուրս հռչակելու համար: Սակայն այս բոլորին փոխարէն՝ Մազլըեան իր արբանեակներով ստացաւ շառաչուն ապտակ մը եւ խառնակիչները քշուեցան իրենց պատեանին մէջ:

Զգելով ուրիշ գաղութներ, առնենք Դաշնակցութեան աջակից կամ ուղեկից կազմակերպութիւնները:

Ամէն տեղ Հ. Կ. Խաչը կազմուած է հայ կնոջ տքնաջան աշխատանքով: Կ. Խաչին անդամուհիներն են որ, որբուն հացը ճարելէ վերջը, կը մտածեն որբին վրայ, հիւանդանոց պառկող աղքատ տղեկին վրայ ու կը ճգնին փրկել նոր սերունդը:

Այս կազմակերպութիւնը կ'օգնէ ոչ միայն անկարներուն այլ եւ կը պահէ սանր դպրոցներու մէջ, հաստատելով իր սեփական դասընթացքները:

Ունինք նաեւ Ապրիլեան սերունդը, որուն վիճակուեցաւ դժբախտ կեանք նահատակներու ճամբէն քալելու մը: Այդ տարաբախտ սերունդը վերբէժի հաւատքով զինուած՝ հերոսի պատրաստակամութեամբ կազմեց Զ. Ռ. Միութիւնը, «Նզովք ու խռովք» ունեցող օրկան մը:

Միութիւնը արդէն բոլորած է իր տասնամեակը եւ կը շարունակէ գործել նոյն եռանդով:

Գաղթական Հայուն մէջ ազգային ոգին տկարացած պիտի ըլլար, եթէ Դաշնակցութիւնը իր գերակշռող վարդապետութեամբ չգործէր անոր մէջ: Ու Դաշնակցութեան մեծութիւնը ակներեւ է նոյն իսկ Երեւանի այսօրուան իշխանաւորներուն համար:

Քաղաքակիրթ երկիրներու մէջ, հայ մարտական կուսակցութիւնը տասնեակ տարիներէ ի վեր այս ժողովուրդին տուաւ ազգային ուրոյն գրականութիւն եւ ճոխ մամուլ: Ան իր բազմակողմանի մամուլով երիտասարդ վերապրողներուն մատակարարեց մտաւոր սնունդ եւ քաղաքական պաշար: Աչքէ անցուցէք ամբողջ հայկական մամուլը, եւ դուք սարսափով պիտի հանդիպիք լաբիւրինթոսի մը, անհամ ու անճար գրականութեան, ինչպէս եւ լեզուական բարբարոսութեանց:

Մեր ազգային պատմութեան հիմնական հարստութիւնները կը կազմեն լեզուն ու գրականութիւնը: Օտար եւ լպրծուն պողոտաներուն վրայ դաշնակցական շունչով եւ հմայքով պատրաստուած մամուլն էր որ այս հալածուող սերունդին պիտի ճանչցնէր ցեղին սրբութիւն "բրոցը իր բազմադոյն եւ բազմակողմանի ճոխութեամբ:

Դաշնակցութիւնը միեւնոյն ատեն ազգարար կոչնակ մըն է, որ կարգի կը հրաւիրէ բոլոր տեսակի իմաստակներն ու խառնակիչները:

Դաշնակցութիւնը աննկուն կամքով եւ հաւատքով անդադար կը հնչեցնէ Խրիմեաններու երկաթեայ շերեփի հաւատամքը, հասնելու համար իր իտէալին, միացեալ եւ անկախ Հայաստան:

Ժողովուրդէն ծնած Դաշնակցութիւնը պառակտումի սիրահարներուն, քաղաքականութիւն խաղացող հերետիկոսներուն կու տայ իր բարոյական ուժեղ հարուածը, իր իսկ ազգային գործօն դերով:

Ներկայ Հայաստանի մէջ կատարուած քաղաքական իրադարձութիւնները ճշմարիտ աչքով տեսնելու եւ դատելու քաջութիւնը չունին ոչ ամփոփ կամ սակաւ կամարներ... ոչ ալ կարմրած կամ դեղնած հնչակեաններ: Այս խառնիճաղանճին մէջ նորէն Դաշնակցութիւնն է որ կը զանազանէ ծուռն ու շիտակը, պատռելով բոլոր դիմակները:

Դաշնակցութիւնը կը կռուի ազգային ամբողջականութեան համար, ազատագրութեան եւ անկախութեան համար: Իսկ միւս կողմէն Վասակներ կը ծախեն այն ինչ որ մերն է:

Արտասահմանի մէջ Դաշնակցութիւնը կը ներկայացնէ ժողովուրդի կամքը, իսկ Հայաստանի մէջ կ'ապրի ժողովուրդին սրտին մէջ, իբրեւ անշէջ հուր:

ԿԱՐՕ ՄԽԻԹԱՐ

ՄԱՅԻՍ 28 ՊԵՐԼԻՆԻ ՄԷՋ

— • —

ՊԵՐԼԻՆ, 29 մայիս (Յառաջ)— Երէկ, Շարլոտենպուրկի Հոհէնցոլէրի սրահին մէջ տեղի ունեցաւ Հայաստանի անկախութեան 18րդ տարեդարձին տօնակատարութիւնը, նախաձեռնութեամբ Գաղթ. Վարչութեան եւ մասնակցութեամբ «Հայ Երիտասարդ» Միութեան: Ներկայ էին բաւական թիւով հայրենակիցներ:

Երեկոյթը կը բաղկանար երկու մասէ. առաջին՝ հանդիսութիւն բուն օրուան առթիւ, երկրորդ՝ ներկայացում Յ. Պարոնեանի «Մեծապատիւ մուրացկաններ»ու: Հանդէսը բացուեցաւ «Մեր հայրենիք»ով, զոր երգեց «Հայ Երիտասարդ» Միութեան երգեցիկ խումբը ,ղեկավարութեամբ Պ. Պ. Ֆրունճեանի: Ապա, օրուան առթիւ Պերլինի Գաղթ. Միութեան կողմէ բանախօսեց Պ. Դ. Դաւիթխանեան, մայիս 28ը բնորոշելով իբրեւ մեծագոյն տօնը Հայոց նորագոյն պատմութեան: Այդ օրը, երբ ծնունդ առաւ մեր Հանրապետութիւնը, հայ ազգը վերստին ձեռք բերաւ իր ինքնուրոյն պետական կեանքը, արդիւնք երկար եւ յամառ պայքարներու, անթիւ զոհերու եւ հերոսական ջանքերու:

«Հայ Երիտասարդ» Միութեան

ՋԱՐԹՕՆՔ

(ՎԷՊ ԺԱՄԱՆԱԿԱԿԻՑ ԿԵԱՆՔԷ)

—•—

Առագաստանաւ մը, որ Աւանցէն բեռցուած Դատուան կ'երթար, հիւսիսային քամիէն քշուած, ակամայ ճամբան շեղելով հասեր էր մինչեւ Մոխրաբերդի ծովածոցը: Գիշերով, երբ առագաստանաւի կողքին յայտնուեցանք, նաւավարներ ուրախութեամբ համաձայնեցան մեզ Ախթամար կղզին հասցնել, անկէ իրենց ճամբան շարունակելու համար:

Նաւավարներէն կասկածելու ոչ մէկ պատճառ ունէինք: Ասոնք գիւղացիներ էին, եւ, ինչպէս բոլոր նաւավարները, յեղափոխական կազմակերպութեան անդամներ: Երկու ժամէն մեզ կղզիի առջեւ հանելէ վերջ, առագաստը բացին եւ ուղղուեցան դէպի Դատուան:

«Շատ դժուար, եթէ չըսեմ՝ անկարելի պիտի լինի իմանալ, թէ ո՞վ, կամ ո՞վքեր մատնեցին Թուրք կառավարութեան մեր Ախթամար կղզին գտնուիլը: Զմեռնային մեր թափառումներու ատեն, անգամ մը Փեսան Դաշտի մէջ ակամայ կռուի բռնուեցանք Քիւրտերու հետ, որոնք Կաղաշից հայաբնակ գիւղի վրայ յարձակեցան թալանելու մտքով, ինչ որ այդ շրջաններու մէջ սովորական երեւոյթ մըն է:

«Գիւղացի երիտասարդները՝ քաջալերուած մեր ներկայութենէն՝ երբ հաւարի ձայնը փրթաւ գիւղի վարէն, զինուած դուրս ինկան կռուելու: Քրտերը յանկարծակիի եկան այդ անսպասելի դիմադրութեան պատճառով: Կը կարծէին, որ հեշտութեամբ պիտի կրնային տաւարի մէկմասը տանիլ, սակայն, յանկարծ տեսան, որ ծուղակը ինկած են:

«Թէեւ ինքներս մնացինք գիւղին մէջ ծածկուած, բայց մեր շատախցի կամաւորներէն շատեր օգնութեան հասան գիւղացիներուն: Չէինք ուզեր կռուին լայն կերպարանք տալ, մանաւանդ որ կը զգուշանայինք մեր ներկայութիւնը յայտնելէ: Երկու ժամ կռուելէ վերջ, Քրտերը մէկ ըսպաննուած ձգելով դաշտի մէջ եւ երկու վիրաւորներ ալ հետերնին տանելով՝ կատաղած քաշուեցան իրենց գիւղերը:

«Անգամ մըն ալ Կառկառ, Հայս գիւղի տակ յանկարծակի հանդիպեցանք Թուրք ժանտարմաներու, որոնք կեցանէն Ոստան կ'անցնէին: Աղբիւրի գլուխը հաւաքուած՝ կը հանգստանայինք, երբ յանկարծ երկու հարիւր քայլ հեռաւորութեան վրայ երեւացին զինուորները: Անախորժ հանդիպում մըն էր: Ընդհանրապէս խիստ կը զգուշանայինք աղմուկ բարձրացնելէ Կառկառի շրջանին մէջ, որ մեր ապագայ գործունէութեան գլխաւոր կայանն է: Ակամայ դիրք բռնած՝ սկսանք ինքնապաշտպանողական կռիւ մը: Հաւարի ձայնը սակայն հասաւ մինչեւ հեռաւոր քրտական գիւղերը, եւ բնականօրէն օգնութեան փութացին: Խուսափելու համար հաւանական մեծ ընդհարումէ մը, պատեհ առիթ մը գտնելով, հաւաքեցինք գիւղացիներն ու տաւարը եւ բարձրացանք լեռ: Այդ աչքապուկ կռիւը միայն մէկ ժամ տեւեց, եւ ժանտարմ մը թեթեւօրէն վիրաւորուեցաւ: Մեր հեռանալէն վերջ, երբ զօրքը կը մտնայ գիւղ, բոլոր տները կրակի կու տայ:

«Այս երկու ձախող հանդիպումները եւ կարգ մը մանր մունր դէպքեր պատճառ դարձան, որ կառավարութիւնը աչալուրջ հետեւի մեր շարժումներուն: Բացի զինուորական ուժերէն, որոնք կեդրոնացուց զանազան գիւղերու մէջ, սկսաւ նեղել հայ գիւղացիութիւնը, միաժամանակ մեծ գումար մը խոստացաւ անոր, որ կառավարութեան պիտի յայտնէր մեր գտնուած տեղը:

« Այս պայմաններու մէջ, բնականաբար, պիտի գտնուէին մարդիկ, նոյն իսկ Հայեր, որոնք կամ աղքատութենէ դրդուած կամ անձնական հաշիւներ մաքրելու համար, աշխատէին հետապնդել մեր շարժումները, իմանալ մեր թաքստոցը եւ լուր տալ կառավարութեան: Փաստը ան է, որ Աղթամար կղզին մեր մտած գիշերն իսկ, Ոստանի գայմագամը այդ մասին լուր ստացած էր եւ անմիջապէս հեռագրած Վանի կուսակալին: Միեւնոյն ատեն, առանց ժամանակ կորսնցնելու ,Ոստանի զինուորական ուժը փորձուած սպայի մը ղեկավարութեամբ ուղարկած էր Աղթամարի դրսի տունը, որ կղզիի դիմաց՝ ծովափին կը գտնուի, եւ խիստ պաշարումի ու հսկողութեան ենթարկած էր զայն, որպէսզի մենք հնարաւորութիւն չունենանք դրսի անցուդարձերու մասին բան մը լսելու»:

— Իսկ այդ դրսի տուն ըսուածը ինչ բան է, — հարցուց Ներսէսեանը, — եւ Աղթամարի վանքի հետ ի՞նչ կապ ունի:

— Աղթամարը, ինչպէս նաեւ Կտուց եւ Լիմ անապատները փոքր կղզիներ են Վանայ ծովի արեւելեան ափերուն մօտ: Այդ կղզիներէն ամէն մէկը իր տնտեսութեան համար ցամաքի վրայ հաստատութիւն մը ունի, ուր կ'ամբարուի այդ վանքերու պատկանող կալուածներէն եկած տարեկան հասոյթը: Պարբերաբար վանքերու սեփական նաւակներով անհրաժեշտ պաշարը կղզիները կ'ուղարկուի վանքերու միաբանութեան եւ հիւրերու կարիքներու համար: Ասկէ զատ, դրսի տները ինքնայատուկ հիւրանոցի դեր կը կատարեն այդ երկրի մէջ: Գտնուելով մեծ ճամբաներու մօտ, ամէն անցորդ, ինչ ազգի ալ պատկանելու լինի ան, հոն կը գտնայ գիշերելու տաքուկ տեղ մը, թանապուր, ժաժիկ եւ հաց:

— Շատ հետաքրքրական երեւոյթ մըն է այդ, անկասկած պատմական անցեալէն մնացած սովորութիւն մը, թերեւս Մեծն Սահակ Պարթեւի հիմնած վանքերու օրինակներէն մէկը, հարազատօրէն պահած նախկին աւանդութիւնները,— բացատրեց Վահանը,որ ճեմարանական մը լինելով լաւ ծանօթ էր հին մատենագրութեան.— բայց ինչ որ գիս կը զարմացնէ, այն ժամանակ շարաթներով պիտի լսենք քեզ:

« Ինչպէս ըսի,— ընդհատուած պատմութիւնը սկսաւ շարունակել Գէորգը.— Ոստանի գայմագամը դրսի տունը խիստ հսկողութեան ենթարկելով՝ անմիջապէս ուրհանդակներ կը ճամբէ դէպի Շատախ, Կարճկան, Կաւաշ, Հայոց - Ձոր՝ այդ շրջաններու ռազմիկ քրտութիւնը ոտքի հանելու համար: Ինչ խօսք որ, Քրտերը՝ հաւարի ձայնը առած՝ հետեւակ թէ ձիաւոր կ'աճապարեն լոյսը չբացուած կռուի վայրը գտնուիլ, չհաշուելով անոնք որ տեղի հեռաւորութեան պատճառով դեռ ճանապարհին կը գտնուէին:

(Շար.)

ՄԱԼԽԱՍ

ԱՆԿԱԽՈՒԹԵԱՆ ՏՕՆԸ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

ՇԱՐՔ ՄԸ ԿԱՐԵՒՈՐ ԷԻՒՐԵՐՈՒ ԲԱՆԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Չեմ սխալիր անշուշտ եթէ հաստատեմ, որ անցեալ շաբաթ գիշեր «Փըթի Ժուռնալ»ի հանդիսական սրահը լեցնող եւ յորդող բազմութեան հոգեկան տրամադրութիւնը մասնաւորապէս կազդուրիչ, յուսադրող բան մը ունէր, որ յաճախ պայթեցաւ ուժգնօրէն հանդէսի ընթացքին ծափերու որոտումով:

Երազուած հայրենիքի անկիւն մը այդ սրահը անցեալ գիշեր, ուր մանուկ եւ ծեր, պարմանի կամ պառաւած էին խուռներամ, վերապրելու՝ պահ մը իրականացած ազգային վեհապետութեան անմոռանալի յիշատակներով: «Սիփան - Կոմիտաս» երգչախումբը՝ Պ. Ա. Պարթեւեանի ղեկավարութեան տակ, հանդէսը կը բանար «Մեր Հայրենիք»ով:

Երեկոյթին նախագահը Պ. Խատիսեան, կարդալէ յետոյ Աշխատանքի Դաշնակցութեան ընդհ. քարտուղար Ժուհոյի եւ երեսփոխան Պ. Մութէի նամակները՝ որոնք ցաւ կը յայտնէին իրենց ակամայ բացակայութեան համար, պարզեց ներկայ տօնին ազգային ընդհանուր նշանակութիւնը, անոր կրած բարոյական նկարագիրը եւ կազդուրիչ, գօտեպնդող տրամադրութիւնները, ծանրանալով մանաւանդ այդ տօնին հանդէպ մեր օտար բարեկամներուն եւ դրացի ազգերու ներկայացուցիչներուն ցոյց տուած հաւատարիմ համակրութեան վրայ: (Առաջին շարքերուն վրայ բազմած էին հրամանատար Պընուա տ'Ազի, Կամաւորներու Դաշնակցութեան նախագահ Պ. Միւլլէր, ընկերվարական կուսակցութեան պետերէն երեսփոխան Պըրաք, Փարիզի երեսփոխան Պ. Էտուառ Սուլիէ, Անկախ ընկերվարականներու ներկայացուցիչ Պ. Պելի, Պ. Մութէի փոխանորդ՝ Լէտէրման, Պ. եւ Տիկ. Փան, Վրացիներու ներկայացուցիչ Ոցխելիձէ, Ազրպէյճանեան ազգային կեդրոնի ներկայացուցիչ Ալիպէկով, Ուկրայնացիներու ներկայացուցիչ Էրմէյեւ եւն. եւն.):

Եւ Պ. Խատիսեան Ֆրանսական կառավարութեան բարեացակամ տրամադրութիւններուն հանդէպ մեր շնորհակալութեանց թարգմանը ըլլալէ յետոյ, երկու «կեցցէ»ներու մէջ կը միացնէր Ֆրանսայի եւ Հայաստանի անունները, խլացնող ծափերու մէջ:

Իրեն յաջորդեց Օր. Օսմանեան, որուն երկու արտասանութիւնները Պ. Թափառականի «Մեծ Օրին» եւ Ծէրեանի «Նայիրեան երկիր»ը մեծ ազդեցումով եւ յստակ առոգանութեամբ արտաբերուած, արժանացան անվերապահ ծափերու:

Կամաւորներու Դաշնակցութեան նախագահ Պ. Միւլլէր յիշեց Պ. Սուլինէի յայտարարութիւնները եւ իր համակրանքը.

— «Երկու խօսք միայն: Քիչ առաջ կը խօսէիք Ֆրանսայի հանդէպ երախտագիտութեան մասին, այդ երախտագիտութիւնը մենք պարտական ենք ձեզի: Ձեզի պէս ժողովուրդներն են որ կռուեցան մեր կողքին արդարութեան դատին համար, անոնք միշտ տեղ ունին մեր մէջ»:

Եւ յիշելով Պելժիքոյ, Սերպիոյ եւ ուրիշ տառապած երկիրներու օրինակը, մաղթեց որ Հայն ալ պատեհութիւն գտնէ մոռնալու իրեն հանդէպ եղած անարդարութիւնները, գոչելով — Կեցցէ՛ անկախ Հայաստանը:

Շնորհակալութեան ծափերը հազիւ դադրած, վերսկսան աւելի ուժգին,, երբ բեմին վրայ երեւցաւ հրամանատար Պընուա տ'Ազի.

— «Պարոն նախագահ, ձեր բարեացակամութեան, բայց նաեւ իմ սիրելի Ճէպէլ-Մուսացիներուս յիշատակի հաւատարմութեան կը պարտիմ այն պատիւը, զոր կ'ունենամ այս երեկոյ ձեզի հետ ողջունելու 18 տարի առաջ Երեւանի մէջ հռչակուած հայկական հանրապետութիւնը, որուն իրաւական գոյութիւնը հաստատուեցաւ 1920 օգոստոսին, Սեվրի դաշնագրով: Միշտ սիրած եմ աշխոյժ եւ վարպետ գործաւորները եւ իմ Համիտեան Թուրքիոյ մէջ անցուցած երկու տարիներուս միջոցին, ես առիթը ունեցայ Հայերուն վրայ հիանալու: Միեւնոյն դասին պատկանող Թուրքերը կամ Յոյները դժուարաւ կը հաւասարէին անոնց, այդ պատճառով ալ Թրքական նաւարանը անոնց կը վերապահէր բոլոր նուրբ աշխատանքները: Հետեւաբար գաղափարս կազմած էի, երբ պատերազմի ընթացքին, հրամանատարութեանս տակ եղած զրահաւորը — որ Սուէզի ջրանցքը պահպանելու սահմանուած էր — պաշտօն ստացաւ առաջնորդելու մօտ հինգ հազար գաղթական Հայեր: Անոնք ալ մտացի եւ ճարտար էին ինչպէս Հալէպի մէջ սուլթանին թոփիլ պատրաստողները: Անոնց մէջ սակայն ես աւելին գտայ, կ'ուզեմ խօսիլ հաւատարմութեան մը մասին, որ տասնըհօթը տարիներ յետոյ դիս խորապէս կը յուզէ, եւ վստահութեան մը մասին՝ որուն արժանի կ'ուզէի ըլլալ ամէն գնով»:

Եւ հրամանատարը կը ցուէր որ Պէյրութի մէջ սկիզբ առած զանազան լուրեր ինչպէս Սուրիան լքելու լուրը իր «դիւրայոյզ» բարեկամները կը մտատանջէ:

Յիշելով թէ հազարաւորներ անկարող իրենց հայրենիքը վերադառնալու, եկած ինկած են Ֆրանսական հողին վրայ, եւ ուր անբաղձալիներ եւ մէթէքներ կը նկատուին, ձաղկեց իր հայրենակիցներուն վերաբերմունքը, որոնք — բացի քանի մը ազնիւ հոգիներէ — կարծես կը միաբանին աշխատանքի արտօնագիր մը չտալու համար: — «Կը կարծեմ թէ պիտի խուսափէի այսպէս արտայայտուելու, եթէ խորապէս ծանօթ չըլլայի Ֆրանսայի բանուոր դասակարգին բնածին բարեսրտութեան ... Չեմ կրնար երեւակայել թէ կը գտնուի մէկ հատիկ Ֆրանսացի աշխատաւոր մը, որ անհատապէս կողմնակից ըլլար օտար աշխատաւոր մը տարագրելու, գիտնալով որ մահուան վտանգը կը սպառնայ անոր իր երկիրը վերադարձին: Կան 45.000 օտարականներ որոնք առանց պարտականութեան ծառայած են օտար լեգէոնին մէջ, վտանգաւոր պայմաններու տակ, եւ որոնք նախկին ռազմիկի տոմսը չունենալով կամ եթէ հաշմանդամ են եղած, անոնց տրուած չէ խնամքի տետրակ մը: Պարկեշտօրէն արժանի չէի՞ն անոր, Ֆրանսացի ընտրող ռազմիկին չափ, եւ նոյն իսկ անկէ աւելի» ...

Ու վերջապէս դիմելով Հայ երիտասարդութեան, հրամանատարը, յորդորեց — ինչ հոսանքի ալ պատկանին — չմոռնալ Հայաստանը, լարել կամքերը եւ ճիգերը, ունենալով մէկ մասնաւոր նպատակակէտ,— Հայաստան: Այդ ճիգերը պէտք չէ իրար չէզոքացնեն ապարդիւն հակաճառութիւններով:

— C'est un devoir sacré! (Նուիրական պարտականութիւն մըն է) գոչեց հրամանատարը. «Բոլոր միւս խնդիրներէն վեր՝ մէկը միայն պարտաւոր է ձեզի միացնել,— Հայ հայրենիքին բոլորովին անկախ վերակազմութեան խնդիրը: Ամբողջովին ձեզի պատկանող հայրենիք մը: Փառայեղ վերածնունդ մը, որ պէտք է ստանաք ամէն գնով: Պալենական դիւցազներգութեան վերածնունդը, որ ձեզի թոյլ պիտի տայ ազնուականօրէն հրաժարիլ խնդրելէ որ եւ է շնորհ, բոլոր դասակարգերուն գիտակից կամ անգիտակից անձնական շահերէն: Կեցցէ՛ անկախ Հայաստանը»:

(Մնացեալը յաջորդով)

ՀՐ. ԱԼԵԱՆԱՔ

կոմէ խօսեցաւ անոր վարիչը, Պ. Տ. Ֆրունճեան, մայիս 28ը անուանելով յաղթանակի օր, որ ձեռք բերուեցաւ բովանդակ հայ ժողովուրդի անձնուէր զոհաբերութեան գինով: Փոքրիկն Զարուհի Մանուէլեան մանկական սիրուն թոթովանքով արտասանեց «Մայիս 28» ոտանաւորը, հեղինակութիւն Տ. Ֆրունճեանի: Երգեցիկ խումբը շնորհալի կերպով երգեց ազգային եւ ժողովրդական մէկ քանի երգեր եւս, որով փակուեցաւ երեկոյթին առաջին մասը: Բոլոր մասնակցողները արժանացան ջերմ ծափերու:

Դադարէ մը ետքը տեղի ունեցաւ «Մեծապատիւ Մուրացկաններ»ու ներկայացումը, ղեկավարութեամբ Պ. Ն. Դաւիթխանեանի, որ ստանձնած էր Մանուկ աղային դերը: Միւս դերը կը կատարէր Պ. Մ. Ալխատանեանը, իսկ բանաստեղծի դերը՝ Պ. Սեւաչունի: Երեքն ալ, հին ու փորձ թատերասէրներ, յաջողութեամբ կատարեցին իրենց ստանձնած դերերը, գոհ թողլով բոլոր հանդիսատեսները: Միւս մասնակցողներու համար եւս նոյնը պիտի ըսենք: Օր. Նազարեան (Անուշ), Տիկ. Ա. Տէր Յակոբեան (Շուշան), Պ. Պ. Ե. Արզէլեան (խմբագիր), Ս. Մուրատեան (փաստաբան), Ս. Տէր Մինասեան (բժիշկ), պատանիներ Յ. Տէր Յակոբեան (պատկերահան), Ռ. Տէր Յարութիւնեան (դերասան), Շ. Յարութիւնեան (պարանատէր): Յաջող խաղաց դասատուի իր դերը մանաւանդ պատանի Ս. Մովսէսեանը: Հանդէսը եւ ներկայացումը վերջացան ուշ ատեն, լաւ տպաւորութիւն թողլով բոլորին վրայ:

ԱՐՏԱԿԱՐԳ ԳՈՂԻ ՄԸ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ

Աւազակներու դասական դպրոցին ամէնէն օժտուած ներկայացուցիչը, Արման Սիֆլէր, որ փախած էր բանտէն, ձերբակալուեցաւ Պիարիցի մէջ:

Ծնած է Լիլ, 1902ին: Դեռ պատանի, վեց ամսուան բանտարկութեան դատապարտուեցաւ գողութեան մը հետեւանքով: 1925ին եւս բանտը կը գտնուէր նորէն, բայց փախաւ: 1926ին դարձեալ կը ձերբակալուի, իր մէկ «գործողութեան» ժամանակ: Հանդիսատ կեցած չունէր, եւ գողութեան պահուն՝ մարդ կը սպաննէր անպայման: Նոր դատարանը ի վերջոյ 15 տարի թիապարտութեան կը դատապարտէ զինք եւ կը ղրկէ Հարաւ. Ամերիկայի Ֆրանսական գաղութները, թիարանի մը մէջ քաւելու: 1928ին կը հասնի Քայէն: 21 մարտ 1932ին,5 ընկերներով կը փախչի թիարանէն,— առագաստանաւ մը կը նստին ու կը մեկնին Վենեզուէլա: Շուտով կը հատնի իրենց պարէնը, հակառակ կատարուած խիստ խնայողութեան: Անօթութիւնը, ծարաւը, անծայրածիր ծովուն վրայ անյոյս մենութիւնը խենթութիւն կը պատճառեն հինգ փախստականներուն: Սիֆլէր կը դաշնակցի իր մէկ ընկերոջ հետ եւ կը սպաննեն իրենց ընկերները, եւ իրենց սպաննուած ընկերներուն միսը ուտելով ի վերջոյ կը յաջողին ոտք դնել ցամաքի վրայ, Վենեզուէլայի մէջ:

Կարճ ժամանակ մը վերջ, քանի մը ամիս չանցած՝ հսկայ հարստութիւն դիզած է արդէն աւազակապետը, Սիֆլէր,— անշուշտ գողութեամբ: Այնպէս որ 1934ին այս նոր հարուստը, Տիւփույ անունով, կը հասնի Պորտօ: Փարիզեան արուարձանի մը մէջ, Նուազի - լը - Կրան, կը գնէ գեղեցիկ պանդոկ մը սրճարանով միասին: Ու թեւն անցուցած իր գեղանի սիրուհին, հրաշալի կեանք մը կ'ապրի այստեղ:

Չես գիտեր ինչո՛ւ, յանկարծ միտքը կը փոխէ,— կը ծախէ պանդոկն ու սրճարանը եւ կը քաշուի Սէն - Մօր, ուր գներ էր սքանչելի ապարանք մը: Գոյքերու փոխադրութեան օրը, անցեալ Նոյեմբերին, կռիւի կը բռնուի հեծելանիւով անցորդի մը հետ եւ գրպանէն կը հանէ ատրճանակը, պա՛մ ... :

Կը ձերբակալուի, բանտ կը նետուի, միշտ Տիւփույ անունով: Տակաւին ճանչցուած չէ: Կը յաջողի փախչիլ բանտէն: Դարձեալ կը ձերբակալուի, բանտ կը նետուի, բայց կը փախչի վերստին: Ահա այդ շրջանին է որ երեւան կ'ելլէ իր ինքնութիւնը: Սիֆլէ՛րը, արտակարգ աւազակապետը: Ոստիկանութիւնը կը ձերբակալէ սիրուհին, որ մունջ կը ձեւանայ հակառակ կրած բոլոր չարչարանքներուն: Ի վերջոյ կը ձերբակալուի Սիֆլէրն ալ, որ կը յայտնէ իր ինքնութիւնը: Սանթէի բանտն էր այս ձմեռ, Ֆրանսայի ամէնէն ապահով բանտին մէջ: Սակայն տաղանդաւոր աւազակապետին համար գոյութիւն չունի ապահով բանտ: Անցեալ Մարտ ամսուն մէջ կը փախչի Սանթէի բանտէն:

Կը կտրէ իր խցիկին լուսանցքի երկաթեայ ձողերը: Շրջուն պահակը իր պատուհանէն 3 մեթր անդին կը գտնուէր: Սիֆլէր աննշմար կ'անցնի, պարիսպին ոտքը քերելով չուան կը նետէ պատին եւ կը բարձրանայ վեր, 9 մեթր երկար պարիսպին գագաթը, որ կը նայի Արակոյի ծառուղիին վրայ: Վայրի շագանակենիի մը վրայ առաջուընէ պատրաստ կը սպասէին իր ընկերները, որոնք չուան մը կը կապեն ծառին բարձունքին, միւս ծայրը կը նետեն աւազակապետին: Սիֆլէր չուանը բռնած կը ցատկէ, կ'օրօրուի եւ կ'իջնէ վար: Քիչ յետոյ ինքնաշարժ մը կը տանի աւազակապետն ու իր ընկերները, գիշերուան մթութեան մէջ:

Մարտէն ասդին հետքը չէր գտնուած:

Եւ ահա, անցեալ գիշեր, Սէն -Ժան տը - Լիւցի մէջ:

Գոհարավաճառ Քուսոյի խանութին վրայ տիկին մը կ'արթննայ կասկածելի աղմուկէ մը, որ վարէն կուգար: Գաղտնաբար կ'իմացնէ դրացուհիին, որ հեռախօսով լուր կուտայ ոստիկանութեան: Ոստիկանները կը հասնին ժամանակին,— գող մը կը քակէր գոհարավաճառին դարակներուն կղպանքները: Աւազակը ետին կը դառնայ, կը կրակէ, գետին կը փռէ ոստիկանին մէկը, ու մինչ միւսները նահանջ մը կը կատարեն, եւ անոնցմէ մին կը փորձէ կրակել բայց կրակ չառներ ատրճանակը, յաջող ոստումով մը դուրս կը նետուի աւազակը, կը նստի հեծելանիւը, որ դուրսը անկիւն մը դրեր էր եւ կը փախչի:

Քաղաքին ոստիկանութիւնը հեռախօսով կը բռնէ բոլոր ճամբաները: Առտուն ժամը 3ին ատեններ, մեքենաշարժ հեծելանիւ նստած ոստիկաններու խումբ մը կը հասնի աւազակին ետեւէն, որ Պիարից կը մտնէր,— կը սկսի բուռն կռիւ մը, որ շուտով կը փոխուի վայրենի ըմբշամարտութեան մը: Սակայն կը յաղթահարուի, կը կապուի եւ կ'առաջնորդուի բանտ, ուր զարմանքով կը տեսնուի որ Սիֆլէրն է:

Բանտէն պիտի չկարենա՞յ փախչիլ այլեւս,— օ՛, դեռ շատ երիտասարդ է, հազիւ 34 տարեկան, եւ ա՛յնքան տաղանդաւոր ... չարագործութեան մէջ:

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԲԱՆՈՒՈՐԱԿԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄՆԵՐ

ՄԱՐՍԷՅԼ, 30 մայիս.— Երէկ առաւօտ, ժամը 10ին Մարսէյլի շրջանի Սէն Մարսէլի Քոտէրի ծանօթ վակոնի գործարանի աշխատաւորները գործադուլ հռչակեցին մէկ ազդանշանի վրայ:

Քոտէրի գործարանը 1930էն առաջ կը համրէր 2500 գործաւորներ: Ինչպէս շատ մը հաստատութիւններ, գործազրկութիւնը այնտեղ ալ ծանրապէս ազդեց: Հայ բեկորները, բաւական մեծ թիւ մը կը կազմէին: Սակայն երկար չտեւեց, հետզհետէ նօսրացան: Այս շարժումէն բարիք մըն ալ ծագեցաւ: Շատեր գործարանի կեանքը անտանելի գտնելով եւ մանաւանդ նախատեսելով ապագան, արհեստի մտան կամ անձնական զանազան գործերու ձեռնարկեցին: Մարսէյլի սրտէն 7 քիլ. հեռու, սիրուն տարածութեան մը վրայ ընդարձակօրէն թուխս նստած այս գործարանը միջազգային խառնարան - տանջարան մըն է, այսօր հազիւ 6—700 հոգի կը հաշուէ: Ապրուստի դժուարութիւնները ստիպեցին միանալ եւ արժեցնել աշխատաւորութեան արդար իրաւունքները:

Որքան գիտեմ, իր հիմնումէն ի վեր Քոտէր գործադուլ տեսած չէր: Հետեւելով փարիզեան շրջանի մետաղագործական աշխատաւորներու օրինակին, հոս ալ գործադրեցին «բերդը ներսէն» գրաւելու նորոյթը:

Այսպէս, ժամը տասին դադրեցուցին աշխատանքը եւ կեցան ձեռնածալ: Ոստիկան զինուորներ եւ ոստիկաններ դրան առջեւ կարգը կը պահէին:

Անխուսափելի ճառերու տեղատարափը անդադար կը հոսէր: Ի պատիւ բանթողներուն ըսենք որ ոչ մէկ անախորժ դէպքի առիթ տուին: Անմիջապէս բանակցութիւնները սկսան նահանգապետութեան գրասենեակին մէջ: Գործաւորները որոշեցին մնալ, մինչեւ որ գոհացում ստանան: Իրիկուան ժամը 6ին ընտանիքներ խռնուած էին դրան առջեւ, կերակուր եւ ծածկոցներ կը ղրկէին ոստիկաններու միջոցաւ: Ներսը գործաւորները կեցեր են հանդարտ եւ ժպտուն, մինչ դուրսը ժողովուրդը իրար կ'անցնի:

Հայ կիներ կային, որ սրտնեղ շարժուձեւեր կ'ընէին, կային ալ որ կ'արտասուէին, տեղացիներու կծու խօսքերուն ենթարկուելով: Կարծէք տարագրութեան օրերն է, բանտարկուած են եւ ոստիկաններու ներկայութիւնը այդ խռովիչ տպաւորութիւնը կը գործէր: Երեկոյեան ժամը 8.30ին, բանակցութիւնը վերջացաւ ի նպաստ աշխատաւորներու, որոնք պահանջած էին. Ա.— Ճանչնալ արհեստակցական միութիւնը. Բ.— Օրականի յաւելում (ամէն առաջ երկու Ֆր. կրճատուած էր). Գ.— Կէսօրուան ճաշի դադարը երկարաձգել (կէս ժամ էր): Դ.— Կանխիկ դրամ (ի հաշիւ տասնըհինգ օրուան վճարումին).

— Բարի ազատեցար, աչքդ լոյս. — կ'աղաղակէին բանթողները, իրար շնորհաւորելով:

Կ. Պօլիկեան

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ԵՒ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՑԱՌԱՋ»Ը

ՄԱՐԶԱԿԱՆ

ԱԶԳԱՅԻՆ ԹԷ «ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ» ՅՈԲԵԼԵԱՆ...

Սոֆիայի Ազատ Խօսքին Փարիզի թղթակիցը դիտել կուտայ, այս խորագրով յօդուածի մը մէջ (19 մայիս).

— «Հօկեաններուն ներկայ խառնափնդոր կացութեան մէջ, որ ամէնէն աւելի աչքի կը զարնէ Փարիզի կեդրոնը, Լիոնի եւ Մարսէյլի մասնաճիւղերը նկատելով, բնական հարցում մը ծայր կուտայ, հեռի ամէն նախապաշարումէ եւ դոյզն յետին միտքէ.— Աւետիք Իսահակեանի յոբելեանը ազգային տեսակէտո՞վ կը տօնուի թէ խորհրդային պիտակով:

Իսահակեանի գրական գործունէութիւնը ամենամեծ չափով քերթողական եղած է, աւելի պարզ խօսելով՝ Իսահակեան իբրեւ ազգային բանաստեղծ մեր արդի երիտասարդութեան հոգիին մէջ իր ակօսը փորած է, իբրեւ երգիչ ազգային ըղձանքներու, իբրեւ ախոյեան այն հայրենատենչ եւ ազգանուէր ցանկութիւններուն եւ աւանդութիւններուն, որոնց իրական արդիւնքը, որոնց տեսիլքին մարմնացումը պիտի ըլլար ազատ ու անկախ հայրենիքը:

Տարբեր տեսակէտով արդարացում կամ փաստաբանութիւն բոլորովին աւելորդ է:

Արդ, համակիր կամ հակակիր, երբ այսօր երիտասարդութիւն մը այդ բանաստեղծին յոբելեանը կը տօնէ, պէտք է ուրեմն հաւանի այն բնական հետեւութեան, թէ իբրեւ ազգային բանաստեղծ կ'ընդունի զայն այսօր իսկ, զանց ընելով անոր հագած, «պարտաւորեալ» հագած, խորհրդային շապիկը: Մենք առաջին ջերմեռանդներէն կ'ըլլանք անոր յոբելեանը ծափահարող:

Բայց կ'ըսուի թէ, եւ տարակոյս չկայ թէ այնպէս է, անոր յոբելեանին գաղափարին շուրջ խարխափ կապող մեզուապարը թունդ «խորհրդային» է, այսինքն կը ծառայէ այն վարդապետութեան թէ ազգային, ազգայնական երգեր, հին թէ նոր, պէտք է վտարուին նոր սերունդին ականջներէն: Եւ այս վարդապետութեան այնքան տխմար ջատագովումը մինչեւ իսկ առաջնորդեց բեզուին յախուռն փոփոխութիւններուն եւ ուղղագրութեան այլանդակութիւններուն, որոնք փուշէ պսակ մը ոլորած են դրախտածին բարբառին ուղեղը պարփակող գլուխին շուրջ:

Ուրեմն, խնդիրը այս տեսակէտէն առնելով, թոյլ կը տրուի մեզի անշուշտ դիմաւորել նաեւ Պ. Իսահակեանը, եւ հարցնել իրեն թէ այսպիսի յոբելեանի մը հետ իր հոգեկան առնչութիւնը չի՞ հանդչիր արդեօք իր հայրենաշունչ եւ ոչ - խորհրդային տաղերուն ոգիին եւ հիւսքին վրայ: Որովհետեւ իր ոչ մէկ ընտիր տաղը Մուրճ ու Մանգաղին հետ կապ չունի, որովհետեւ իր համբաւը կը պարտի նախապատերազմեան եւ միջպատերազմական թրթռուն, հայազգած քերթուածներուն, մենք ամէնքս ալ իրաւունքէ աւելի պարտականութիւն ունինք ողջունելու իր յոբելեանը իբրեւ ազգային երգիչ, հին ու նոր Ահարոնեաններու ազգէն ու սեռէն նկատելով զայն:

Ու այս բարեբաստիկ առիթով խնդրել իրմէ, որ բաւական անկախ եւ զօրաւոր ըլլայ այս գերազանցօրէն ճշմարիտ պարագան վարդապետելու Հօկեան նորընձիւղներուն, եւ բեմին վրայէն իսկ յայտարարելու, թէ իր պուէտի արժանիքը Մասիսի աղբերակունքէն ջրդեղուած է, եւ իր քնարին լարը յեսանուած է Արարատի կայծքարին վրայ:

Այս հանդիսաւոր րոպէին է որ այդ յոբելեանը հնաշխարհիկ դաս մը կը ծառայէ Հայ Երիտասարդութեան, ուր որ ալ գտնուի այն, եւ ոգեւորութեան տարափոխիկ շունչը պահ մը կ'եռանդնոտէ զայն Իսահակեանի երգերուն կոնտոցին հմայքին տակ:

Իսահակեան ինք այսպէս միայն պէտք է ուզէ, եթէ չուզեր որ անիմաստ գործիք մը ծառայէ անոնց մօտ որոնք յաճախ իր քերթուածներէն ալ մեծ բան մը չեն հասկնար:

Իսկ եթէ ինք ալ պնդէ, իր կեղծ բարեկամներուն նման, թէ դժբախտ այլափոխութեան մը տօնն է այս յոբելեանը, նպատակաւոր յիշատակութիւն մըն է այս յոբելեանը իբրեւ օրինակ ուրիշներուն, այն ատեն պարտաւորուած ենք յիշեցնել իրեն եւ կազմակերպողներուն, թէ այդ այլափոխութեան շրջանը բաւական միջոց մը չէ յոբելենական զուարճութիւններու համար, քանի որ նոր մարդին մէջ կարեւոր ոչ մէկ ծառայութեան տիտղոս կրնայ ներկայացնել, իբրեւ երախտաւոր թռչակաւորներու տոմարին արձանագրութեններէն դուրս»:

ՀԱՅՐԵՆԱԿՑԱԿԱՆ

ԲՈԼՈՐ ՉԱՐՍԱՆՃԱԳՑԻՆԵՐՈՒՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Մեր հայրենակիցներու կազմակերպական անբաղձալի վիճակին վերջ տալու եւ մեր ներքին անցուդարձը հրապարակային վիճաբանութեան նիւթ չդարձնելու համար կոչ կ'ընեմ ընդհանուր Չարսանճագցիներու որ ամէն մէկը իր շրջանին մէջ աշխատի վերակազմել քայքայուած մասնաճիւղերը եւ չեղած տեղերն ալ նորեր ստեղծել: Անհրաժեշտ է մօտերս գումարել պատգամաւորական ժողով, հաշուեյարդարի ենթարկելով բոլոր տարակարծութիւնները եւ ստեղծելով ուժեղ ու միակամ կազմակերպութիւն մը: Այս առթիւ կարելի է վերաքննութեան ենթարկել ծրագիր - կանոնագրի կարգ մը կէտերը: (Թուականի համար նկատի ունենալով յուլիս 14ի տօնական օրերը):

Սոյն կոչը կ'ընեմ պարզապէս տարուած հայրենակցական նախանձախնդրութեամբ: Պէտք է վերջ տալ այս վիճակին: Լիոն - Վալանս եւ Վիէն արդար են իրենց բողոքին մէջ, ինչ որ ալ ըլլան հանգամանքները: Մարսէյլը ապիկար շրջան է, որ իր մէջ եղած ուժերը չի կրնար օգտագործել եւ կամ ամէն մէկուն իր տեղը ցոյց տալ: Լռելը ոսկի է, բայց ոչ ամէն ժամանակ: Թող լսեն բոլորը եւ մանաւանդ Դ. պատգամ. ժողովէն ընտրուած կեդր. Վարչութեան անդամները: Առ այժմ այսչափ:

Յովի. Տէօքմէճեան

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԵԱՆ ՄԸ ԱՌԹԻՒ

ԽՄԲ.— Սէն Լուի թաղ. խորհուրդին պաշտօնական յայտարարութեան առթիւ, որ հրատարակուեցաւ մայիս 16ին, ստացած ենք ընդարձակ նամակ մը, յանուն նորակազմ խնամակալութեան: Կ'ամփոփենք հիմնական մասերը.—

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հաւատացած ենք թէ իւրաքանչիւր ընթերցող շատ լաւ հասկցաւ, որ այդ յայտարարութեան իսկական եւ միակ նպատակն էր վնասել, նոյն օրը, մայիս 16ին Քօլլէժի սրահին մէջ տրուելիք պարահանդէսին, ի նպաստ, իրենց ձեռքով եւ նիւթական ամբողջ պատասխանատուութեամբ Պ. Արօյեանին յանձնուած դպրոցի: Այս փաստաթուղթը նաեւ մեր կազմութեան, գոյութեան եւ վաւերականութեան արդար հիմնաւորումն է: Մեր ոչ տոմսերու, ոչ թուցիկներու եւ ոչ ալ յայտարարութիւններու վրայ Թաղականութեան անուան եւ կնիքի հետքն իսկ չկայ: Արդ, ի՞նչպէս կրնայինք «դիտաւորեալ խաղերով շահագործել Թաղականութեան հեղինակութիւնը»: Եթէ մեր յարգելի Թաղականութիւնը ուզէր, իր միջոցներով կը վճարէր անցեալի պարտքերը, տէր կ'ըլլար դպրոցին, կանոնաւոր կերպով կը վճարէր ամսականները եւ պէտքը չէր մնար մեր կազմութեան:

Մենք կազմուած ենք փետրուար 4ին: Կը նշանակէ թէ Թաղականութեան աչքին առջեւ կը բոլորենք չորրորդ ամիսը: Մարտին տուեր ենք մեր առաջին թէյասեղանը: Մարտին հայկական թերթերուն ղրկած ենք մեր պաշտօնական առաջին յայտարարութիւնը: Այդ յայտարարութեամբ պարզած ենք մեր կազմութեան պատճառները, դպրոցի հետ ունեցած մեր կապի հիմնաւորումը եւ մեր նպատակները: Ո՞ւր էր Թաղականութիւնը, ինչո՞ւ իր խօսքը չըսաւ ատենին:

Խնամակալ մարմնի շուրջ հաւաքուած տիկիններս չունենալով որ եւ է յետին միտք, վճռապէս որոշած ենք, աննկուն կամքով, շարունակել մեր աշխատանքը՝ համարատու մնալով հանրութեան, դպրոցի ծնողութիւնը իր ուսերուն կրող տնօրէնութեան, մեր խղճին ու մեր ազգային զգացումներուն:

Ատենապետ՝ Ա. Միլտոնեան, Ատենադպիր՝ Ս. Նարկիզեան:

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ յօդուածագիրներէ եւ թղթակիցներէ իրենց գրութիւնները գրել թուղթին մէկ երեսին վրայ ընթեռնելի եւ մելանով:

(Պիւլիւք Մէճլիս) որ կենդանացնէ իր վճռական եւ գերագոյն կամքը եւ իր վստահութեամբ կրկին զօրացնէ կառավարութիւնը՝ ներկայ մեծ դէպքերուն համդէպ: Ընկերներ, նկատի առնելու էք որ պետական համար ձեր տալիք քուէն վստահութեան քուէ մը պիտի ըլլայ կառավարութեան: (Երկարատեւ ծափեր):

** Ք. Աթաթիւրք մայիս 28ին Պոլսոյ ռազմափորձերու վայրը երթալով, հետեւեցաւ սաւառնակներու փորձերուն, որոնք տեղի ունեցան գիշերանց, Սթէնիայի բարձունքներուն վրայ: Աթաթիւրք գիշերեց մարզադաշտին մէջ եւ առտուն ժամը 5.30ին ներկայ եղաւ ռազմափորձերուն, որոնց կը մասնակցէին հրասայլեր, արուեստական մշուշ արտադրող մեքենաներ եւն.: Թուրք թերթերը կը գրեն այս առթիւ.—

Զինուորական այս փորձերը տեղի ունեցան կատարեալ կարգապահու-թեամբ եւ յաջողութեամբ պսակուեցան, յարձակողական թէ պաշտպանողական տեսակէտով: Թուրք սաւառնորդուհի Սապիհա, որ Զինծիրլի Գույուէն հետեւեցաւ զօրամասերու շարժումներուն, առանձին հետախուզական թռիչքներ կատարեց փորձերու դաշտին վրայ: Ցեռոյ յատուկ եւ ճիշդ տեղեկագիր մը տուաւ Մեծ Պետին եւ հրամանատարութեան, արժանանալով Աթաթիւրքի շնորհաւորութեանց:

Մարզադաշտէն հեռանալէ առաջ, Աթաթիւրք շնորհաւորեց զինուորական վարժարանի հրամանատարը, փորձերու տնօրէնը եւ բոլոր այն սպաները որոնք մասնակցեցան յաջողութեամբ կատարուած այս փորձերուն: «Շատ գոհ մնացի տեսածներէս», ըսաւ:

Ո՞վ էր ծով նետուողը

Գրած էինք թէ ներգաղթի շոգենաւը Պոլիս հասած ատեն ուղեւոր մը ծովը նետուած է: Թուրք թերթերը հետեւեալ տեղեկութիւնները կը հաղորդեն այս մասին.—

Ֆրանսայէն Հայաստան գացող խումբին մէջէն, Սէլէֆկէցի Խաչատուր անուն 35 տարեկան մէկը, շոգենաւը Տարտանէլէն անցած միջոցին ծով նետուած եւ Մալթաթի Պողալը գիւղին եզերքը ցամաք ելած է: Խաչատուր կըղմինարի օճախներուն մէջ պահուըտած էր, երբ ոստիկան զինուորները կասկածելով բռնեցին: Ըսաւ թէ Հասան կը կոչուի եւ Պոլսեցի ձկնորս մըն է, բայց քննութիւններէն իրողութիւնը երեւան հանուեցաւ: Խաչատուր հսկողութեան տակ կը գտնուի:

Նոր խռովութիւններ Պաղեստինի մէջ

Պաղեստինի կառավարութիւնը որոշեց ջլատել Արաբներու գործադուլը, որ կը տեւէ աւելի քան մէկ ամիսէ ի վեր: Յունիս 2 թուակիր հրամանագրի մը համաձայն, բոլոր խանութները պէտք է վերաբացուին: Անսաստողները պատիժներու պիտի ենթարկուին: Հրամանագիրը միեւնոյն ատեն ոստիկանութեան եւ բանակարգութեան պաշտօն կը յանձնէ զինուորական, ծովային եւ օդանաւային ուժերուն եւ զինուորներուն: Անգլիական նոր զինուորներ հասան Երուսաղէմ: Վերջերս հասած 1200 զինուորներն ալ հաշուելով, անգլիացիներուն թիւը կը հասնի 5000ի:

Երեքշաբթի օր ռումբ մը պայթեցաւ Նապըլէթի մէջ եւ հրացան պարպուեցաւ Թեփրանի կառավարական պաշտօնատան վրայ: Վայրաշարժ մը գիծէն դուրս հանուեցաւ Երուսաղէմի ճամբուն վրայ: Երկու ռումբեր ալ պայթեցան Հայֆայի հրէական թաղին մէջ: Մէվլուտի տօնը հանդարտ անցաւ մզկիթներու մէջ: Խումբ մը արաբ վարիչներ եւ 30 համայնավարներ դատապարտուեցան իրենց յատկացուած տուներէն դուրս չելլելու:

Պաշտօնապէս կը հաստատուի թէ խռովութեանց սկիզբէն ի վեր ձերբակալուած են 1109 Արաբներ եւ 94 Հրեաներ: Մասնակի գրաքննութիւն հաստատուեցաւ Պաղեստինի մէջ: «Տէյլի Մէյլ»ի թղթակիցը կը հեռագրէ թէ կացութիւնը շատ ծանր է:

«Քուէարկելու իրաւունք տուէք, նորէն ձեր գուլպաները կը կարկտենք»

Քուէպահանջ կիները նոր խաղ մը խաղացին առջի օր, այս անգամ Ծերակոյտի գլխուն:

Նիստը չէր բացուած տակաւին, երբ խումբ մը կիներ միջոցթիսի (անմուտ) փունջեր մատուցին ծերակուտականներուն, թուղթիկներ ալ բաժնելով: Երբ նիստը բացուեցաւ, եւ ծերակուտականները օրակարգի մասին կը խորհրդակցէին, չորս քուէպահանջ ախոյեաններ կապոցներով գուլպաներ նետեցին ժողովարահին մէջ: Կապոցներուն կցուած էին ոչ միայն ծաղիկներ, այլ եւ հետեւեալ երկտողը.

— «Նոյնիսկ եթէ քուէարկելու իրաւունք տաք մեզի, մենք պիտի չմոռնանք կարկտել ձեր գուլպաները»:

Ծերակուտականները ժպտադէն հաւաքեցին այս կապոցները, մինչ ուրիշ թուղթիկներ կը տեղային ունկնդիրներու սրահէն, մինչեւ որ պաշտօնեաները հասան եւ դուրս հանեցին ցուցարարները:

ԶԱՆԱԶԱՆ ԼՈՒՐԵՐ ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՆԳԼԻՈՅ ԵՒ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՆԱՒԱՅԻՆ ԵՒ ԶԻՆՈՒՈՐԱԿԱՆ ԳՈՐԾԱԿՑՈՒԹԵԱՆ մասին զանազան լուրեր կը շրջին քաղաքական շրջանակներու մէջ: Լոնտոնէն կը հերքեն այս լուրերը, բայց իրազեկներ կը պնդեն թէ ատենէ մը ի վեր խորհրդակցութիւններ կը կատարուին գործակցութեան մը մասին:

ԱՐԺԱՆԹԻՆ ՊԱՇՏՕՆԱՊԷՍ ՊԱՀԱՆՋԵՑ արտակարգ նիստի հրաւիրել Ազգերու Դաշնակցութեան ընդհ. ժողովը, քննելու համար կացութիւնը՝ Եթովպիոյ գրաւումէն եւ կցումէն յետոյ:

ԻՐԱՔԻ ԹԱԳԱՒՈՐԻՆ ՔՈՅՐԸ ԱԶԱՏԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ 250,000 — 400,000 տոլար պիտի վճարուի յոյն փեսային՝ Խարալամպոսի, համաձայն վերջին լուրերու: Կ՚ըսուի թէ փեսան տրամադիր է ընդունելու այս պայմանը, բայց քրիստոնէացած իշխանուհին կը մերժէ բաժնուիլ եւ Պաղտատ վերադառնալ:

ԵԹՈՎՊԻԱՆ հինգ նահանգներու բաժնուած ըլլալով հինգ իտալացի նահանգապետներ նշանակուեցան: Պաշտօնապէս կը հաղորդուի թէ պատերազմի ընթացքին սպաննուած կամ հիւանդութենէ մեռած են 2766 իտալացի սպաներ եւ զինուորներ:

ԱՆԳԼԻՈՅ ԵԼՄՏԱՑՈՅՑԻՆ ԳԱՂՏՆԻՔՆԵՐԸ երեւան հանուած ըլլալով, քննիչ ատեան մը կազմուած էր: Ատեանը հաղորդեց իր վճիռը, որ անդաղտնապահութեան մեղք պատասխանատու կը հռչակէ հրաժարեալ գաղթային նախարարը, Թոմըս:

ԳԱՀԸՆԿԷՑ ՆԷԿԻՒՍԸ Լոնտոն հասաւ ձերէկ, չորեքշաբթի եւ ընդունուեցաւ պարզ բարի գալուստով մը:

Պ. Պ. Լեւոն Արտաշէս, Կարապետ, Գեղամ եւ Օր. Սիրանոյշ Փամպուքճեան (Թուլոն), Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Փամպուքճեան (Պոլիս), Պ. Պ. Վահէ եւ Տիրան Փամպուքճեան (Փարիզ), Տիկին Համասփիւռ Պապիկեան (Շիքակօ), Տիկին Վերգինէ Շահինեան (Հայաստան), Գայթանճեան եւ Թորոսեան ընտանիքներ (Մարսէյլ), ինչպէս նաեւ պարագաները սրտի խորունկ կսկիծով կը ծանուցանեն իրենց սիրելի մօր, քրոջ եւ ազգականին՝

ԱՅՐԻ ՏԻԿԻՆ ԵՐԱՆՈՒՀԻ ՓԱՄՊՈՒՔՃԵԱՆԻ

(Ծնած Կարին 1870ին)

դառնաղէտ մահը որ տեղի ունեցաւ Թուլոնի մէջ: Յուղարկաւորութիւնը տեղի ունեցաւ երէկ, չորեքշաբթի, յունիս 3ին, առաւօտեան ժամը 10ին, իր բնակարանին մէջ: Հասցէ՝ Pamboukdjian, 4. Rue Docteur Jean Bertholet, (à côté Ciné Royal) Toulon, (Var):

ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲԻՆ ԵՒ ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲԸ ՓՈՐՁԻ ԱՏԵՆ

ՅԱՅՏԱԳԻՐ.— Իբրկնամուտ, Թիթեռնիկներու պարը, Հովը, Գեղջկական շարք, Հ. Մ. Ը. Մ.ի քայլերգ, եւ առաջին անգամ ըլլալով ՊԱՐԹԻԽԵԱՆԻ ՆՈՐ ՀԵՂԻՆԱԿԱԾ եւ նահատակներու յիշատակին նուիրուած ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐ ՊԱՏԱՐԱԳԷՆ ԲԱԺԻՆ ՄԸ (Աստուածածնայ մեղեդի, Հայր մեր, Միայն Սուրբ, Ամէն Հայր Սուրբ, Տէր ողորմեա, Քրիստոս պատարագեալ, ընկերակցութեամբ նուագախումբի):

ՆՈՒԱԳԱՏՕՆ

ԱՐԱ ՊԱՐԹԻԽԵԱՆԻ

(ՍԵՆՖՕՆԻՔ ՆՈՒԱԳԱՀԱՆԴԷՍ ԵՒ ՀԱՄԵՐԳ)

ԱՄԲՈՂՋՈՎԻՆ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ԻՐ ԳՈՐԾԵՐՈՒՆ

6 յունիս, շաբաթ երեկոյ, Salle Gaveauի մէջ, 45 rue la Boëtie, Métro Miromesnil

Կը մասնակցի՝ M. LUCIEN QUATTROCCHI

Ա. ջութակ փարիզի օփէրայի

Տոմսերը կը վաճառուին Հրանդ Սամուէլի մօտ, 51 rue Mr. le Prince եւ Salle Gaveau:

Գին՝ 25, 20, 15, 10 ֆր., եւ 7.50ֆր. (տեղւոյն վրայ)

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԱՆԿԱԽՈՒԹԵԱՆ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ ԿԸ ՏՕՆՈՒԻ ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Վիէնի կոմիտէին

Այս կիրակի կէս օրէ վերջ ժամը 3ին, Սէրքըր կաթոլիկի սրահին մէջ,

կը նախագահէ ընկ. Ս. ԳԱԼՈՒՍՏԵԱՆ

կը խօսի ընկ. ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին

Հանդէսը պիտի սկսի օրուան տօնը խորհրդանշող գեղեցիկ պատկերով մը:

Մուտք՝ ծախսերու մասնակցութեան համար 1 ֆր.:

ԱՌՆՈՒՎԻԼ Ի ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Վարդան Ենթակոմիտէի

կը նախագահէ ընկ. Խ. ՄԿՐՏԻՉԵԱՆ

կը խօսի ընկ. Ա. ԻՍԱՀԱԿԵԱՆ

Այս կիրակի կէս օրէ վերջ ժամը 2.30ին, Salle Gallemendի սրահին մէջ, (կայարանին դիմացը)

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԲԱԺԻՆ

Կ՚երգեն՝ Տիկ. Ս. Խաչատուրեան, Օր. Դնեալեան եւ Պ. Մ. Խուպոեան:

Կ՚արտասանեն ընկ.ներ Օ. Կարապետեան, Յ. Երկանեան եւ Ս. Ճէհանեան:

Կարող ուժերով կը ներկայացուի Օտեանի

ՏԱՅՐ ԿԱՐԱՊԵՏ կամ ԱՄԵՐԻԿԱՀԱՅ ՓԵՍԱՑՈՒՆ

3 արար, 2 ժամ խնդուք:

Մուտք 5 ֆր., անգործներու 3 ֆր.:

Ս. ԷԹԻԷՆԻ ՄԷՋ.— Յունիս 6 կը խօսի ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼ

ՊՈՐՏՕԻ ՄԷՋ.— Յունիս 7

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ) ԹԻՒ (6)

ԱՆՁՐԵՒ

Թարգմ. ԱՐՄԷՆ Պ. Հեղինակ՝ ՈՒ. ՍԸՄԸՐՍԷԹ ՄՈՀԸՄ

— Հոն էի, երբ կայանապետը բերաւ զայն: Անունը Օր. Թամսըն է:

— Այդ այն աղջիկը չէ, որ անցեալ գիշեր կայանապետին հետ կը պարէ՞ր, հարցուց Տիկին Տէյվիտսըն:

— Ան ըլլալու է, ըսաւ Տիկին Մէքֆէյլ: Կ՚ուզէի գիտնալ թէ ով էր ան: Հաճոյախօսք, շատ վազան մէկը թըւեցաւ ինծի:

— Բնաւ լաւ ձեւեր չունէր, ըսաւ Տիկին Տէյվիտսըն:

Ապա՝ սկսան ուրիշ բաներու մասին խօսիլ, եւ ընթրիքէն ետեւ կանուխ արթնցած էին, քնատութենէ յետոյ շատ յոգնած ըլլալով, ճաշէն վերջ զատուեցան ու քնացան: Երբ արթնցան, թէեւ երկինքը տակաւին մռայլ էր ու ամպերը ցած, սակայն անձրեւը դադրած էր: Ուստի՝ պտոյտի գացին յայն պողոտային վրայ, զոր Ամերիկացիները շինած էին ծովին երկայնքը:

Իրենց վերադարձին՝ անոնք գտան որ Տէյվիտսըն դեռ նոր ներս մտած էր:

— Կրնայ ըլլալ որ տասնըհինգ օր մընանք այստեղ, ըսաւ դրդռուած կերպով մը: Ես խօսեցայ ու վիճեցայ Կառավարիչին հետ, բայց ան կ՚ըսէ թէ որ եւ է բան կարելի չէ ընել:

— Պ. Տէյվիտսըն անձկագին կ՚ուզէ վերադառնալ իր գործին, ըսաւ Տիկին Տէյվիտսըն, անձկալից ակնարկ մը նետելով անոր վրայ:

Տարի մըն է որ հեռացած ենք, ըսաւ Տէյվիտսըն, մինչ կ՚երթար՝ կուգար ճեմավայրին երկայնքը: Գործը յանձնուած է տեղացի միսիոնարներու, եւ կը սարսափիմ մտածելով թէ անոնք կրնան երեսի վրայ ձգել ամէն բան: Անոնք լաւ մարդիկ են, անոնց դէմ ըսելու բան մը չունիմ: Աստուածավախ են, նուիրուած, եւ իրապէս քրիստոնեայ — անոնց քրիստոնէութիւնը պիտի ամչցնէր մեր մերկրի շատ մը քրիստոնեաները — բայց անոնք խղճալիօրէն զուրկ են կորովէ: Անոնք կրնան իրենց դիրքը պահել անգամ մը, երկրորդ անգամ, բայց ոչ ամէն ժամանակ: Եթէ առաքելութիւն մը յանձնես բնիկ միսիոնարի մը, ժամանակի ընթացքին պիտի գտնես որ ան — որքան ալ վստահելի թուի — թոյլ տուած է շատ մը չեղծումներու թափանցումը:

Պ. Տէյվիտսըն լռեց: Իր բարձր ու նուրբ հասակով ու ժգոյն դէմքէն շողացող աչքերով, տպաւորիչ կերպարանք մը կը ներկայացնէր: Ու իր անկեղծութիւնը բացայայտ էր իր կրակոտ շարժումներուն եւ իր խոր ու հնչեղ ձայնին մէջ:

(Շար.)

Le Gérant: H. STEPHAN

Imprimerie A. DER (AGOPIAN)

17, Rue Dameame, PARIS (13)

ՀԱՅ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴԱՑ ԱԿՈՒՄԲ

Յառաջիկայ դասախօսութիւնը տեղի կ՚ունենայ, այսօր հինգշաբթի ժամը 21ին, Ecole des Langues Orientales, 2 rue de Lille, Métro Palais Royal

Կը խօսի Հ. Ս. ՏԷՐ-ՄՈՎՍԷՍԵԱՆ

Հայոց պատմութեան մասին:

ՀԱՅ ՄՏԱՒՈՐԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ԱԿՈՒՄԲ

Այսօր, հինգշաբթի, երեկոյեան ժամը 9ին, Ռուսական Քոնսէրվաթուարի շէնքին մէջ (գետնայարկ) 26 Ավընիւ տը Թօքիօ, կարծիքներու փոխանակութիւն եւ սերունդի առաւելութիւններու թերութիւններու մասին:

ՏԻՐՈՒՀԻ ՁԱՌԱՓԵԱՆ

կուտայ դասեր՝ դաշնակի եւ Մարթընոյի երաժշտական ալիքներու (դարուս ամենամեծ գիւտերէն մէկը) 6 Villa des Soblons, (81 Ave. du Roule վրայ) Porte Maillotի մօտ, Neuilly sur Seine: Կ՚ընդունի շաբաթ օրերը 2--5 կամ ժամադրութեամբ նախօրօք:

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

(Fondé en 1925) :-: R. C. Seine 276.28

Directeur et Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
Rédaction et Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ
(ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)
17, Rue Damesme, PARIS (13e)
Téléphone : Glacière 15 - 70

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ,—	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 ֆրանք	—
Ամերիկա եւ ուրիշ երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	—

ՈՒՐԲԱԹ 5 ՅՈՒՆԻՍ
VENDREDI 5 JUIN 1936

12 ՏԱՐԻ — 12e Année No. 3132

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿԹԻ ԽՕՍՔ

ԱՆԱՐԻՒՆ ՅԵՂԱՇՐՋՈՒՄ

Կոչեցէք ինչպէս որ կ'ուզէք,— ստորերկրեայ ալեկոծում, խուլ որոտում, «փոթորկարեր հողմունք», ամէն պարագայի մէջ Ֆրանսան կը գտնուի աննախընթաց եւ սրընթաց յեղաշրջումի մը առջեւ։

Ցորձանք մը ալեծուփ ճամբայ կը բանայ դէպի նոր հեռանկարներ, առայժմ առանց արիւնահեղութեան եւ դղրդագին ցնցումներու, բայց եւ այնպէս արկածալի։ Եւ այս՝ երբ նոր կառավարութիւնը դեռ գործի չէ ձեռնարկած։

Ապացոյց՝ գործադուլներու տարբրային ծաւալումը, աւելի քան մէկ շաբաթէ ի վեր, եւ բոլորովին նոր մեթոտներով,— խաղաղ գրաւում գործարաններու։

Գործադուլ հռչակելով «կեցած տեղը» — առանց դուրս ելլելու եւ գիշերն ալ հոն անցընելով, հարիւր հազարաւոր բանուորներ յեղափոխութիւն մը կը կատարեն խաղաղօրէն։

Թերեւս բուն բառը չէ «յեղափոխութիւն»ը։ Բայց, օրուան դէպքերու տակաւն իմաստէն վեր, պէտք է նկատի առնել անոնց ոգին, ձգտումն ու բովանդակութիւնը։

Որքան ալ արհեստակցական գետնի վրայ կեցած ըլլան բանուորները, արժեցնելու համար տարրական իրաւունքներ,— հաց եւ մարդավարի կեանք — շարժումը չի սահմանափակուիր միայն տնտեսական պատեանի մը մէջ։

Տնտեսականը՝ անմիջականն է։

Հարիւր հազարաւոր չունեւորներ (պրոլետար) իրենց աշխատանքը վարձու տուած են չափազանց աժան։ Անոնք օրն ի բուն կը տքնին եւ կը ծիւրին մարդու պայմաններու մէջ, մանաւանդ որ գործազրկութեան, անօթութեան սպառնալիքն ալ կախուած է իրենց գլխուն վերեւ, իբրեւ դամոկլեան սուր։

Օգտուելով երկարատեւ տագնապէն, գործատէրերը ոչ միայն որ եւ է զոհողութիւն չեն հաստատած, այլեւ կրճատած են աշխատավարձերը, որ արդէն անբաւական էր։

Ձախակողմեան ճակատը յաղթեց։ Չունեւորներու միլիոնաւոր զանգուածը իր կամքը արտայայտեց քուէարկութեամբ եւ դղրդագին թափօրներով։ Անոնք եւ անոնց դաշնակից եւ աջակից դասերը հարկադրուեցան ընկրկելու, իրենց առաջատարները իջեցնելու,— եւ ահա միլիոններն են որ ասպարէզ կը կարդան հրապարակաւ, գործադուլ հռչակելով, իրենց նախընտրած իշխանութեան հաստատումէն առաջ։ Իբրեւ տեսակ մը ազդանշան կամ ազդարարութիւն։

Մնաց որ, պարտեալներն ալ այդ իմաստով կ'ըմբռնեն գործադուլին ծաւալումը։ Անոնց համար ալ գաղտնիք չէ թէ՝ աշխատաւոր բազմութիւնները ռազմափորձ մըն է որ կը կատարեն, միեւնոյն ատեն գոհացում ստանալով անմիջական պահանջներու համար։ (Շատ մը գործարաններ եթէ ընդունած են աշխատավարձքի յաւելումը, իրապէս նոր բան մը չէ որ կ'աւելցնեն, այլ կը վերահաստատեն կրճատուած օրականները)։

Ուրեմն, ալեկոծութիւնը կը ներկայացնէ անարիւն յեղաշրջումի մը բոլոր տարրերը,— տնտեսական, ընկերային եւ քաղաքական։ Եւ կատարուած փորձը պիտի օգնէ նոր կառավարութեան, արժեցնելու համար շարք մը առաջադրութիւններ։

Այսպէս կամ այնպէս, Ֆրանսան կը թեւակոխէ վերանորոգման, թերեւս վերափոխակերպման շրջան մը, լի՝ անակնկալ հեռանկարներով։

Շ.

ՍԱՌՈՅԻ ԴԱՀԼԻՃԸ ՀՐԱԺԱՐԵՑԱՒ

ԼԷՈՆ ՊԼՈՒՄԻ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

Սառոյի դահլիճը երէկ իրիկուն իր հրաժարականը ներկայացուց Հանրապետութեան նախագահին, որ անմիջապէս նոր դահլիճին կազմութիւնը յանձնեց Լէօն Պլումի։ Ցանկը արդէն պատրաստ ըլլալով, նոր վարչապետը զայն ներկայացուց Հանրապետութեան նախագահին։ Հաւանական է որ նոր դահլիճը խորհրդարանին ներկայանայ վաղը, շաբաթ, կամ երկուշաբթի օր։

Ինչպէս հաղորդած էինք երէկ, Պ. Լէօն Պլում շարք մը փոփոխութիւններ կատարած է նախարարութեանց բաշխման ձեւին մէջ, վերահաստատելով միութեան օրէն մնացած սովորութիւն մը։ Վաթսուն տարիէ ի վեր չի գործածուիր «Սըքրէթէր տ'Էթա» բացատրութիւնը։ Այս բառն ալ, զոր Ամերիկայի հայերէն թերթերը «պետական քարտուղար» կը թարգմանեն, կը նշանակէ նախարար։ Բայց հին հասկացողութեամբ բուն նախարարը (մինիստր) անդամ է դահլիճին կամ նախարարական խորհուրդին եւ գլխաւորաբար կը զբաղի քաղաքականութեամբ, իսկ միւսին հիմնական պարտականութիւնն է գործեւ վարչութիւնը։ Նոր վարչապետը վերահաստատելով հին սովորութիւնը, կ'ուզէ քաղաքականութեան համար պատասխանատու անձերը ազատել անվերջ թուղթեր ստորագրելու բեռէն, թուղթեր զորս կարդալու ժամանակ անգամ չունին։ Միեւնոյն ատեն կրճատելով նախարարներու թիւը, Լէօն Պլում կը յուսայ թէ դահլիճը պիտի կրնայ աւելի արագ որոշումներ տալ։

Այս կարգադրութեամբ, նոր դահլիճը կ'ունենայ վարչապետ մը, երկու անպաշտօն նախարարներ եւ ութ պատասխանատու նախարարներ որոնց ղեկավարութեան տակ պիտի համախմբուին բոլոր վարչական իշխանութիւնները։ Բացի ելմտական եւ աշխատանքի նախարարութիւններէն, բոլոր տնտեսական վարչութիւնները պիտի խմբուին ազգային տնտեսութեան նախարարութեան մէջ։ Աշխատանքի նախարարութիւնը պիտի կոչուի «Ազգային Համերաշխութեան նախարարութիւն», եւ պիտի ունենայ երկու խորհրդական (փոխ-նախարար)։ Կրթական նախարարութիւնը պիտի ունենայ վարիչ նախարար մը՝ ֆիզիքական կրթութեան համար եւ երեք փոխ-նախարարութիւններ, որոնց երկուքը պիտի յանձնուին կիներու (մէկը՝ տիկին Ժոլիօ-Քիւռի, ծանօթ գիտնականը)։

*** Երեսփ. ժողովը երէկ նիստ գումարեց, ընտրելու համար իր դիւանը։ Ձախակողմեաններու նախագահական թեկնածուն էր Պ. Էռիօ։ Նախորդ օրուան նիստին մէջ, ժողովը անմիջապէս վաւերացուց 558 երեսփոխաններու ընտրութիւնը։

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ԳՈՐԾԱԴՈՒԼԻՆ ԱՐՏԱԿԱՐԳ ԾԱՒԱԼՈՒՄԸ ԱՄԲՈՂՋ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՄԷՋ

350,000 բանուորներ կը գրաւեն 330—350 հաստատութիւններ

ՓԱՐԻԶԸ ԱՌԱՆՑ ԹԵՐԹԻ՝ ԵՐԷԿ ԱՌՏՈՒ

Գործադուլը չորեքշաբթի օր ալ տարածուելով, ստացաւ արտակարգ համեմատութիւններ։ Իրարու ետեւէ բանուորներու իշխանութեան տակ ինկան բազմաթիւ հաստատութիւններ, Փարիզի թէ գաւառի մէջ, խոր մտահոգութիւն պատճառելով։ Տպարանի աշխատաւորներն ալ գործադուլին միացած ըլլալով, երէկ առտու թերթ չկար գրախանութներու եւ կրպակներու մէջ։ Տասնէն մէկը հազիւ քանի մը օրինակ «Փօփիւլեր» (ընկերվարական) ունէր, եւ մէկ-երկու հատ ալ ուրիշ թերթ։ Արտասովոր տեսարան մը կը ներկայացնէին մանաւորապէս գլխաւոր կայարաններու, մեթրոներու եւ հրապարակներու գրախանութները։ Կառախումբերուն եւ հանրակառքերուն մէջ մարդիկ իրարու երես կը նայէին ապշահար, հետաքրքրութեամբ նայելով մէկ-երկու բախտաւորներու վրայ որ կրցեր էին թերթ մը ճարել։ Հեռաւոր թաղերու կրպակներուն մէջ կարելի էր տեսնել քանի մը թերթ։ Գործադուլ հռչակած էին ոչ միայն տպարանները, այլեւ թերթերու բաշխման հաստատութիւնները, այնպէս որ, հրատարակուած թերթերն ալ իրենց տեղերը չէին հասներ։

Գործադուլը կը կատարուի միշտ միեւնոյն մեթոտով, «կեցած տեղը» — բանուորները պահանջներ կը ներկայացնեն, յետոյ անմիջապէս կը գրաւեն հաստատութիւնը եւ հոն կը փակուին գիշեր-ցերեկ, սպասելով գոհացման։

Չորեքշաբթի գիշեր Փարիզ քաղաքին, Սէնի եւ Սէն-է Ուազի եւ Սէն-է Մառնի նահանգներուն մէջ 350.000 բանուորներ այսպէս գրաւած էին 330 հաստատութիւններ, մեծ թէ փոքր։ Ազդուած էր նոյն իսկ տասը բանուոր ունեցող արհեստանոցը կամ խանութը (ածուխ, փայտ, առագձ եւն)։ Փողոցէն անցած ատեն կը տեսնես անհամար բանուորներ գործարաններու դուռներուն կամ պատուհաններուն առջեւ, նոյն իսկ տանիքներու վրայ։

Շարժումը տարածուած է նաեւ գաւառի մէջ, նոյնքան արագութեամբ։ Մասնաւորապէս ազդուած են Լիլ (10,000 բանուոր), Ռուան, Թուլուզ, Նանթ, Պուաժ, Օռլէան, Լիոն, Մարսէյլ եւն.։ Շարժման սրընթաց տարածումը մտահոգութիւն կը պատճառէ ոչ միայն կառավարութեան շրջանակներուն, այլեւ ընկերվարականներուն եւ արհեստակցական միութեանց։ Այս վերջինները եւ մանաւանդ Աշխատանքի Դաշնակցութիւնը մտահոգ են անոր համար որ, թէեւ կը համակրին բանուորներուն, բայց կը վախնան որ շարժումը աննախընթաց եւ քաոսային համեմատութիւններ ստանայ, ելլելով իրենց ձեռքէն։ Հաստատուած է որ շատ մը պարագաներու մէջ բանուորները գործադուլ կը հռչակեն ինքնաբերաբար, առանց իրենց արհեստակցական միութենէն հրահանգ ստացած ըլլալու։ Արհեստակցական միութիւնները այժմ կը ջանան իրենց իշխանութեան տակ առնել շարժումը, բայց կը թուի թէ ամէն անգամ չեն յաջողիր, որովհետեւ երբ մէկ հաստատութեան բանուորները կը համոզեն, անոր դիմաց տասը գործարաններ գործադուլ կը հռչակեն։ Աշխատանքի Դաշնակցութիւնը եւ Փարիզի արհեստակցական միութեանց ընկերակցութիւնը հաւաքական կոչ մը հրատարակեցին, յանձնարարելով որ չդադրեցնեն կաթի եւ ուրիշ անհրաժեշտ նիւթերու, մանաւանդ մանուկներու եւ ծերերու յատուկ ուտեստներու մատակարարութիւնը։

Մտահոգութիւն պարենաւորման մասին

Այս կոչը հրատարակուեցաւ այն լուրերուն վրայ թէ գործադուլ հռչակուած է կարգ մը սանտարաններու մէջ որոնք սառ կը հայթայթեն մեծաքանակ կաթի համար։ Միեւնոյն ատեն հաստատուեցաւ թէ շատ մը ուտելիքներու բաշխումն ալ վտանգուած է։ Կազօլինի եւ մեքենայի իւղերու հաստատութեանց բանուորներն ալ գործադուլ հռչակած ըլլալով, կը վախցուի նաեւ փոխադրութեանց ընդհատման համար։ Ինքնաշարժի կարգ մը հաստատութիւններ հաղորդեցին թէ չպիտի կրնան բաւարար քանակութեամբ կառքեր տրամադրել։

Հակառակ այս մտավախութեանց, Փարիզի առօրեայ կեանքը չէ խանգարուած, թէեւ արեւմտեան արուարձաններուն բնակիչները կրնան առանց ջուրի եւ կազի մնալ, եթէ Նանթէռի ջրաբաշխական հաստատութիւնները ելք մը չգտնեն։ Մօտաւորապէս տասը օրէ որ կը տեւէ գործադուլը, սակայն կարգապահութիւնը կատարեալ է եւ գործարանները որ եւ է նիւթական վնաս չեն կրած։ Ընդհակառակն, շատ մը գործարաններու մէջ բանթողները այնպէս մաքրած-շտկած են իրենց գտնուած գործարանները որ տեսնուած չէր անոնց շինութենէն ի վեր։

Գործարաններ գրաւելը օրինական յանցանք է, բայց ոստիկանութիւնը չի միջամտեր եւ հաստատութեանց վարիչներն ալ չեն պահանջեր որ եւ է միջամտութիւն։ Միայն քանի մը հաստատութեանց մէջ բանթողները վար դրած են վարիչները, եւ այս առթիւ ազդարարութիւն ստացան Աշխատանքի Դաշնակցութենէն։

Հակառակ ծաւալման, չի կարծուիր որ ընդհանուր գործադուլ հռչակուի կամ տագնապը քաղաքական հանգամանք ստանայ։ Արհեստակցական Միութեանց վարիչները պատուիրած են որ գործադուլը դադրի անմիջապէս, երբ գոհացում կը տրուի։ Ժողովուրդին մեծամասնութիւնը համակիր է բանթողներուն, արդար գտնելով անոնց գլխաւոր պահանջները։ Բայց շարժումը մտահոգութիւն կը պատճառէ աջակողմեան եւ քաղաքական շրջանակներու մէջ։ Կը կարծուի թէ նոր կառավարութեան առաջին գործը պիտի ըլլայ կասեցնել շարժումը։ Ժօզէֆ Սալանկրօ, նոր դահլիճին ներքին նախարարը, ունկնդրութեան ընդունելով ձախակողմեան երեսփոխաններու պատուիրակութիւն մը, ըսաւ թէ «անհրաժեշտ է վերահաստատել բարեկարգութիւնը»։ Իրազեկներու կարծիքով, նոր կառավարութիւնը պիտի ճնշէ Աշխատանքի Դաշնակցութեան վրայ, որպէսզի ազդու միջոցներ ձեռք առնէ, եթէ ինքնագլուխ գործադուլներ կատարուին։ Աշխատանքի Դաշնակցութիւնը պատուիրակութիւն մը ղրկեց, որպէսզի համոզեն ամբա-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԱՀԱ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴ ՄԸ ՈՐ Կ'ԵՐԳԷ

Վաղը, Շաբաթ երեկոյ, Սալ Կավոյի մէջ տեղի կ'ունենայ երիտասարդ երաժիշտ Պ. Արայ Պարթեւեանի նուագահանդէսը, — յայտագիրը ամբողջովին իր գործերով կազմուած։

Ներշնչման բազմազան երանգներ՝ այդ յայտագրին մէջ։

Նախ գեղջկական աշխարհը, — հովիւ, արինք, կովարած, ու շինականի պարեր։

Ետքը աղուոր բանկար մը,— հովը, իրիկնամուտը, թիթեռնիկներու պարը։

Այնուհետեւ ռազմունակ աշխատանքը, — երիտասարդ կազմակերպուած սերունդ մըն է (Հ. Մ. Ը. Մ.) որ կ'անցնի իր խրոխտ քայլերգով։

Եւ վերջապէս կրօնաշունչ տարրը, որով տարուեր են ժողովուրդները երկար ատեն, — ահա Հայոց եկեղեցին իր միսթիք երաժշտութեամբ։

Ահա Պարթեւեանի ներշնչման երանգները, անոնցմով գունաւորած իր յայտագիրը, — Հովը, ձայնական նկարչութեան գեղեցիկ խաղ մը, զոր պիտի նուագէ Փարիզի Օփերայի առաջին ջութակահարը՝ իր ջութակի լարերուն մէջէն լսելի ընելով հովին քմայքն ու փախուստը։ Երաժշտական նման բանկարներ կը կազմեն Իրիկնամուտը, Թիթեռնիկներու պարը, որոնք երազավէպի մընման ձեզի պիտի տան պատրանքը բնութեան մէկ պահն ապրելու։

Ու բանկարէն վերջ հոգենկար մը, — արուեստաւէր ունկնդիրները պիտի փոխադրուին բնութեան տաճարէն Հայոց եկեղեցին, որուն Պարթեւեան կուտայ արդիական փակեղ մը։ Արդարեւ Աստուածածնայ մեղեդին եւ իր «նոր պատարագը» թերեւս խորթ թուին աւանդապաշտ ականջներու, բայց փորձ մըն է այդ շեղումը՝ խորքով հայկական եկեղեցիէն, ձեւով՝ արդիականութենէն տարբեր համադրելու։ (Ի դէպ, հարկ է արձանագրել որ «նոր պատարագը» հեղինակը գրած է իբրեւ սրտաբուխ ձօն մը մեր նահատակներուն)։

×

Պ. Արայ Պարթեւեան, մօտ տասը տարիներու աշխատանքէ մը վերջ՝ ահա կ'երեւի լայն եւ պատասխանատու ծրագիրներով։ Մեր ընթերցողներուն ծանօթ է իր մէկ ինքնատիպ փորձը,— երկու կիրակիներ ամբողջովին նուիրեց մօտ 30 հայ երաժիշտներու գործերուն, այսպէս ծանօթացնելով անուններ, որոնց տաղանդը կը պահանջէ սիրել զիրենք։

Այս անգամ կը ներկայանայ բոլորովին իրենէ գործերով։ Իր նուագահանդէսին կը մասնակցի նաեւ Սիփան-Կոմիտաս միացեալ երգչախումբը, (որուն ղեկավարն է), որ մօտ 8 ամսուան մարզումէ վերջ այնքան մշակուած է որ կրնայ երգել սէնֆոնիք նուագախումբի մը հետ։ Ու տեղն է յիշել, որ Սիփան-Կոմիտաս այս միացեալ երգչախումբը եւ իրենց ղեկավարը վերջերս արժանիօրէն լծուած են ազգային շարժումին՝ մասնակցելով Փարիզի գաղութին հանդէսներուն։

Պէտք է գնահատել ղեկավարն ու երգչախումբը, առաջինը՝ երիտասարդ արուեստագէտ մը որ իր տաղանդը կը դնէ ի սպաս հայ երաժշտութեան տաճարին, Կոմիտասներու եւ Սպենդիարեաններու Պանթէոնին, իսկ երկրորդը որ ծանր զոհողութիւններով կ'աշխատի ապրեցնել հայ երգը եւ թրթռացնել մեր սիրտերը Հայաստան աշխարհին գունագեղ ու տաք ձայներով։

Պէտք է գնահատել, որպէսզի ոչ ոք ուրանայ թէ հայ ժողովուրդը երգ չունի, — ո՛չ, մենք մունջ ժողովուրդ չենք, Հայոց ժողովուրդը երգող ժողովուրդ մըն է, որ ստեղծագործէ բանահիւսելով ու տաղերգելով։

Կեցցէ՛ ստեղծագործ հայ ժողովուրդը, կեցցէ՛ հայ երգը, կեցցե՛ն հայ երգին տարածիչները։

ԱՐԱՋ

ԱՆԴՐԱՆԻԿԻ ՅՈՒՇԱՐՁԱՆԻՆ ՀԱՄԱՐ

—.—

Մարսէյլէն Քասօեանի տան մէջ հաւաքուած	67
Յունիս 4ի գումարը	3664
Գումար՝	3731

Միայն տեղեկութեան մը առթիւ

Առջի օր աշխատակից մը որ անթել ունի, խմբագրատուն գալով, պատմեց թէ առտուն անթելը հաղորդած է որ խորհրդային իշխանութիւնը ժողովրդավար պետութեան վերածուած է, եւ պիտի ունենայ ծերակոյտ եւ երեսփ. ժողով։ Հակառակ մեր վերապահութեան, հրատարակեցինք լուրը, մանաւանդ նկատի ունենալով որ սահմանադրութեան վերաքննութիւն կը կատարուի այս միջոցին, Մոսկուայի մէջ։ (Վրաստանի եւ Հայաստանի անկախութեան լուրն ալ առնչութիւն ունի այդ հարցին հետ)։

Արդ, երէկուան թերթերը որ եւ է տեղեկութիւն չունէին այդ մասին։ Միայն «Թան»ը հրատարակած էր նոր հրամանագրի մը ամփոփումը, որուն համաձայն կը ջնջուին կարգ մը քաղաքացիներու դէմ հաստատուած խտրութիւնները եւ բոլորին համար կը հաստատուի աշխատանքի տարրական իրաւունքը։ Այլեւս չպիտի փնտռեն քաղաքացիներու ընկերային ծագումը, ինչպէս մինչեւ հիմա, պիտի արգիլուին կամայական «մաքրագործումները» պետական վարչութեանց, գրասենեակներու, գործարաններու եւն. մէջ, ինչպէս եւ քմահաճ մեղադրանքներն ու պաշտօնանկութիւնները, գաղտնի տեղեկագիրներ կազմելու սովորութիւնը եւն.։ Սահմանադրութեան մէջ մասնաւոր յօդուած մը պիտի դրուի, հաստատելով աշխատանքի իրաւունքը՝ բոլորին համար անխտիր. եւ պարտաւորեցնելով պետութիւնը որ աշխատանք ճարէ բոլոր քաղաքացիներու։

Կը կարծենք թէ այս ժողովրդապետական սկզբունքներն են որ թիւրիմացութեամբ հաղորդուած են իբրեւ «ժողովրդապետական իշխանութեան հաստատում»։ Կը սպասենք Մոսկուայի թերթերուն։

*** Մոսկուայէն «Իւմանիթէ»ի ուղղուած հեռագիր մը կ'ամփոփէ ընդհ. դատախազ Վիշինսքիի մէկ յօդուածը, «խորհրդային ժողովրդապետութեան ընդլայնումը եւ դատարանը», որուն համաձայն նոր սահմանադրութիւնը «աւելի խոր եւ աւելի կատարեալ արտայայտութեամբ մը» պիտի բանաձեւէ «խորհրդային ժողովրդապետութիւնը»։ Այս հեռագիրն ալ առնչութիւն ունի վերի բացատրութեան հետ։

ՆԷԿԻՒՍԸ ԼՈՆՏՈՆ ՀԱՍԱՒ 41 ՍՆՏՈՒԿ ՈՍԿԻՈՎ, որոնց արժէքն է 110,000 տոլար։ Պաշտօնական ընդունելութիւն չեղաւ, բայց արտաքին նախարարութեան անձնական քարտուղարը կայարան գացած էր, դիմաւորելու համար։ Գահընկէց արքան կը յուսայ ունկնդրութեան ընդունուիլ Անգլիոյ թագաւորին, վարչապետին եւ արտաքին նախարարին կողմէ, սպասելով Ազգ. ժողովին որոշման։

ՄԱՐԱՋԱԽՏ ՊԱՏՈՑԼԻՕ, Եթովպիոյ յաղթականը, Հռոմ հասնելով, արժանացաւ արքայական ընդունելութեան մը։ Մուսոլինի երկու անգամ ողջագուրուեցաւ Եթովպիոյ փոխարքային հետ, որ պիտի վերադառնայ, քիչ մը հանգստանալէ վերջ։

ՀԱՄԱԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆ ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆԻ ՀԱՅ ԵՐԻՏ. ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹԵԱՆՑ

— —o——

(Զ. Ո. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՊԱՏԳՄ. ԺՈՂՈՎԻՆ ԱՌԹԻՒ)

Զ. Ո. Միութեան Պատգմ. Ժողովը ամէն անգամ նորութիւն մը կը բերէ, — երբ կը փակէինք Գ. Պատգմ. Ժողովը, հրապարակ կը նետէինք ազգային մը հարցը կամ տնտեսական միաբանութեան ծրագիրը։ Համառօտ տագնապին մէջ՝ այդ ծրագիրը եթէ դեռ հետեւանք չունեցաւ, գէթ խորապէս ուսումնասիրուեցաւ, մասնագէտներու հետ խորհրդակցութիւններ կատարուեցան, դասախօսութիւններ սարքուեցան, բաժնեգրական ձեւ մը մշակուեցաւ։ Վերջապէս այս պատմական տարողութեամբ ծրագիրը ժողովրդականացաւ, եւ այժմ կը մնայ մեր Միութեան մէղալի խոհանն, — անով պիտի զբաղինք առաջին իսկ առթիւ որ նպաստաւոր պայմաններ ստեղծուին։

Դ. Պատգմ. Ժողովը կը բերէ նոր ծրագիր մը, որուն հասնելու համար նախ ակնարկ մը հորիզոնին վրայ։

Պատերազմէն վերջ, աղէտահար եւ արմատախիլ հայ ժողովուրդը 1920—1923 մէկ ցանկութիւն ունէր, հաստատուիլ կայանի մը մէջ, խմբուիլ ու կազմել կորիզներ, որ ունենային որքան տնտեսական կեանքի կարելիութիւններ, նոյնքան եւ հոգեկան ու մշակութային ապրումի յարմարութիւններ։ Այսպէս կազմուեցան գաղութներ, որոնք 1923-1926 բարգաւաճ տարիներու ընթացքին, հետզհետէ կազմակերպուեցան, — այդ շրջանին էր, որ հրապարակ իջաւ Զ. Ո. Միութիւնը, — ինքնատիպ իր դիմագիծով եւ պատմութեամբ։ Այս Միութիւնն էր որ անկերպարան եւ ծախու զանգուածի մը տուաւ որոշ դիմագիծ, պայքարի ջիղ եւ ուրացուած իրաւունքներու պաշտպանութիւն։

Այնուհետեւ սկսան տագնապները, նախ տնտեսական (1926—1929) ապա հոգեկան ու քաղաքական։ Այդ տագնապներուն ամէնէն ծայրայեղ շրջանին մէջ ենք հիմա։

Մինչեւ երէկ պայքարները տեղի կ'ունենային դասակարգային յաւակնութիւններով, — դասակարգը բարոյական ըմբռնում մընէր, որ կը յենուր իրաւունքներու եւ արդարութեան վրայ։ Վերջին տագնապները քանդեցին այդ ըմբռնումը եւ ստեղծեցին զանգուածի ըմբռնումը, որ բարոյական գոյն ունենալէ աւելի՝ թուաբանական արժէք ունի եւ կը յենու ուժի վրայ։ Այսպէս, պայքարները կատարուեցան ոչ թէ դասակարգային յարդարումով, որ կ'ենթադրէ տնտեսական շահեր, այլ առաւելապէս ցուցադրութեամբ զանգուածային ուժերու, որ իրենց կազմութեան մէջ կը ներկայացնեն հոգեբնախօսական արտայայտութիւն մը։ Այդ զանգուածները, արդարեւ, կը բաղկանային երիտասարդական ուժերէ։ Երիտասարդութիւնն է, որ տեղ մը բանուորական շապիկով, տեղ մը ազգային շապիկով, զօրանցք կը կատարէ բռունցքները ցցած՝ հորիզոնին դէմ։ Ոմանք այդ բռունցքներուն մէջ դրին նշանատախտակ մը, որ ցեղին փառքը կը յաւերժացնէ, կամ մատղաշ ուժերու գեղեցկութիւնը կը ցուցադրէ։ Մարաջախտ Փէթէն զանգուածային ուժերու կազմաւորումը անուանեց Rassemblement,— Համախմբուիլ, միանալ, կազմակերպուիլ։ Իրմէ առաջ՝ փորձուած են համախմբումի ձեւեր, որոնք կը կրեն զանազան անուններ, ինչպէս Փաշականութիւն, եւն.։ Համախմբումի այդ պահանջէն ծագում առին «ճակատ»ները, մեծ եւ միաձոյլ բազմութիւններու ցուցադրութիւնը, — զանգուած։ Ի՞նչ կը ներկայացնեն այդ ճակատները, — կուսակցութիւններու, միութիւններու, կազմակերպութիւններու դաշնակցութիւն։ Նոր զանգուածի մը ստեղծումը։

Զ. Ո. Միութիւնը, մեր կեանքին մէջ, կը խորհի թէ հասած է ժամանակը այլ եւս հրապարակ հանելու այդ մեծ զանգուածը, — երիտասարդական ընդհ. ճակատի մը պահանջը, զոր չորս-հինգ տարիէ ի վեր կը ներկայացնէ ՅԱՌԱՋի խմբագրութիւնը, հասունցած է բոլորովին։ Տասը տարի առաջ, երբ Զ. Ո. Միութիւնը կը մշակէր իր կանոնագիր-ծրագիրը, մասնաւոր յօդուածով մը փափաք կը յայտնէր խրձաւորել կամ համախմբել ոչ միայն որբ, այլ եւ ոչ-երիտասարդութիւնը։ Մթնոլորտը լեցուն է եւ յագեցած է այդ շունչով, պէտք է հաղորդուիլ մթնոլորտին հետ, հասկնալ ժամանակը, — ժամանակն է որ կը թելադրէ կազմել հայկական ճակատը։ Ինչո՞ւ։

Հայաստանի պատմութիւնը սկիզբէն ի վեր ստեղծեր է երկու բեւեռներ, — արեւելեան եւ արեւմտեան։ Մեր քաղաքակրթութեան, նոյն իսկ մեր քաղաքականութեան այդ երկուութիւնն է որ փրկեր է մէկ բեւեռը երբ կործաներ է միւսը։ Հաւասարակշռութեան այս պատմական խաղը որ մեզի տուեր է հոմէական Հայաստանին դէմ պարթեւական Հայաստան մը, բիւզանդականին դէմ պարսկականը, արաբականին դէմ բիւզանդականը, Արարատեանին դէմ Կիլիկեանը, ներկայիս կորսնցուցած է իր հաւասարակշռութեան անհրաժեշտ մէկ բեւեռը, — արեւմտահայ դատը։ Արեւելահայ մեր ժողովուրդը իր ֆիզիքական գոյութիւնը կը պահպանէ ռուսական տիրապետութեան տակ, մինչ արեւմտահայ ժողովուրդը դուրս նետուած է իր հողերէն։ Պէտք է վերահաստատել հաւասարակշռող բեւեռը։ Կարելի՞ է պահել ժողովուրդ մը առանց հողի։ Մենք արդիականներս կը պատասխանենք այո։ Հին հեղինակները, որոնք ծանօթ չեն նոր պայմաններուն, կը կարծեն թէ հողն է որ հայրենասիրութիւն կը ստեղծէ, — ղօղօջնե՞րն ալ, որ ունին իրենց հողը, տունի մը հիմերուն տակ չինած իրենց անկիւնը։ Հայրենասիրութիւնը նախ հոգեկան մշակոյթի հարց է։ Հայրենիքը նախ հոգեկան մթնոլորտ է, — սիոնականութիւնը այդ մթնոլորտով, իր մշակոյթով ծփուն հայրենիքներ ստեղծած էր բոլոր երկիրներուն մէջ, օտար ժողովուրդներու ծոցը։ Մենք եւս Արարատիզմով կրնանք ստեղծել հոգեկան հայրենիքներ, — այնքա՜ն թելադրիչ է մեր մշակոյթը եւ կենդանարար։ Ուրեմն կազմակերպել արտասահմանը՝ իբրեւ հոգեկան հայրենիք, երկրորդ բեւեռ, որպէսզի ընէ ինչ որ չի կրնար ընել միւս բեւեռը, այսինքն աշխատի Թրքահայ դատին համար, զոր հարկադրաբար լքած է արեւելեան բեւեռը։

Ի՞նչպէս կազմակերպել արտասահմանը, — դաշնակցային կապ հաստատելով երիտասարդական միութիւններու միջեւ, համատարած կազմակերպութիւն մը ստեղծելով, թեւ թեւի տալով Զ. Ո. Մ., Հ. Մ. Ը. Մ., Ուսանողական, զինուորական, եւն. բոլո՜ր բոլո՜ր երիտասարդական խմբաւորումները։ Այս Միութիւնները, պահելով հանդերձ իրենց անկախութիւնը, կ'ունենան միջմիութենական ներկայացուցչական Գերագոյն Խորհուրդ մը, որ իր կամքը կը պարտադրէ իբրեւ զանգուած, իբրեւ տանտէր։

Զ. Ո. Միութեան Պատգմ. Ժողովը պարտականութիւն յանձնած է իր Կեդր. Վարչութեան լծուիլ այդ աշխատանքին, համադաշնակցութիւն մը կազմել երիտասարդական բոլոր Միութիւններէն, իր կամքը պարտադրելու համար արտասահմանի աւեւրակ հաստատութիւններուն։ Իրաւունքներ ունի արտասահմանը։ Եւ հայկական արտասահմանի մէջ, յանուն պատմական իրաւունքներու հիմնուած ամէն Միութիւն այնքան կ'արժէ որքան ելեկտրակայան մը Հայաստանի մէջ։ Եթէ ելեկտրակայանները ուժ եւ լոյս կուտան Հայաստանի, մեր երիտասարդական համադաշնակցային կազմակերպութիւնը եւս կամք եւ հաւատք պիտի ներշնչէ անկերպարան արտասահմանին։

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴ

—.—

Ահաւասիկ խորագիր մը, որ կը հետաքրքրէ գրեթէ բոլորս ալ անխտիր։

Նախ եւ առաջ, պէտք է խոստովանինք սակայն, որ հարկ եղած ուշադրութեան չէ արժանացած պատանիներու այդ սերունդը եւ թերթերու մէջ ալ, երբ կը հանդիպինք այդ բացատրութեան, կը կարդանք առանց մանրամասնօրէն հետաքրքրուելու։

Ընկեր Ա. Գիւլխանդանեան կը չեչտէ այս էջերուն մէջ. — «Զնայելով որ մեր մամուլը եւ թէ հրապարակում եղած կազմակերպութիւնները չափազանց մեծ կարեւորութիւն են տալիս այդ հարցին, այնուամենայնիւ մատաղ սերունդի հայեցի դաստիարակութեան խնդիրը շատ հեռու է բաւարար նկատուելէ»։

Այո, կարեւորութիւն տալն ու բաւարար նկատուիլն ալ շատ հեռու կը մնան իրարմէ։

Երիտասարդ մը իր գաղափարներուն եւ ձգտումներուն համաձայն, որ եւ է միութեան կամ կազմակերպութեան անդամակցելով քիչ շատ գոհացում կը ստանայ, իսկ անդին կը մնայ ուրիշ զանգուած մը։ Ի՞նչպէս գոհացում գտնէ ան, երբ ամէն վայրկեան դամոկլեան սուրի նման կախուած է իր գլխուն վերեւ «ձուլուելու» վախը կամ աւելի ճիշդ հաւանականութիւնը։

Ըստ իս, Հ. Մ. Ը. Մ.ը մանաւանդ Ֆրանսայի մէջ մեծ դեր կրնար կատարել, սակայն ցաւով պէտք է ըսել որ պէտք եղած աշխատանքներէն կը խուսափի եւ կամ կ'անճրկի։

Թերեւս շատերուն զարմանալի թըւի որ Հ. Մ. Ը. Մ.ը կը մտահոգչեմ մատաղ սերունդի համար։ Ինչու չէ, միայն իբր մարմնակրթական չէ որ կը ճանչնանք մենք այդ միութիւնը, այլ անոր մէջ կը տեսնենք «Նոր սերունդ»ի մտահոգութիւնը։

Ֆրանսահայ Կ. Խաչը աշխատանքներ սկսած է տանիլ այդ ուղղութեամբ, սան-սանուհիներու անուան տակ, ինչ որ ուրախալի է։

Օտար թերթերու խմբագրութիւններ, յաճախ պրպտումներ կը կատարեն զանազան առիթներու տակ, կամ որ եւ է հետաքրքրական հարցի լուծման առթիւ։ Ես ալ այդպիսի պրպտում մըն է որ կը փորձեմ «Յառաջ»ի համար։

Անշուշտ ցաւով է որ ամէն անգամ կը լսենք ապագայ սերունդի մասին եղած կարգ մը մեղադրանքներ, մանաւանդ օտարախօսութիւնը։

Միւս կողմէ, այս պարագան հաճոյք կը պատճառէ շատ մը ծնողքներու։

— «Եղբայր, տղաս պլըլպլըլի պէս ֆրանսերէն կը խօսի, ի՞նչ պիտի ընէ այլ եւս հայերէնը»։

Այս ձեւի խօսքեր անշուշտ աւելի կը շփացնեն տղաքը եւ պէտք չէ բնաւ զարմանանք եթէ օր մը, նոյն այս տղաքը, իրենց ծնողներն ալ անտեսեն, ինչպէս իրենց մայրենի լեզուն։

Առաջին անգամ երբ Փարիզի արուարձաններէն մէկուն մէջ, հանդիպում ունեցայ տղու մը հետ, բարեւս փոխարինեց «պոնժուռ»ով մը։ Երբ զարմանքով հարցուցի այդ տղեկին թէ հայերէն չի՞ գիտեր, պատասխանեց.

— Սի (այո, անշուշտ), քանի որ հայկական դպրոց կ'երթամ։

Որքա՜ն ուրախալի է այս անկեղծ արտայայտութիւնը։ Երբ հայկական դպրոց կ'ըսեն պէտք չէ նկատի ունենանք առանձին շէնք մը, այլ պարզապէս բնակութեան սովորական սենեակ մը քանի մը նստարաններով, ուր ուսուցիչ մը շաբթու մէջ մէկ օր կը դասաւանդէ։ Իսկ ձեռնարկը կանգուն կը մնայ տեղական միջոցներով, որոնց մէջ տիրական դեր կը կատարեն Դաշնակցութեան անդամները։

Այս դպրոցները կարելի է նմանցնել հսկայ անապատներու մէջ գտնուած հազուագիւտ ովասիսներու, որ տղան ամբողջ շաբաթը օտար շրջանակի մէջ անցընելէ յետոյ, մէկ օր, աւելի ճիշդ քանի մը ժամ կը յաճախէ այդ սրբավայրը եւ գոնէ «հայերէն խօսիլը» վառ կը պահէ իր մէջ։

Աւելի մտերմանալով այդ տղուն, սկսայ կարծիքներ առնել զանազան խնդիրներու շուրջ.

— Կը սիրե՞ս հայերէն լեզուն։

— Այո՛։

— Ընկերներուդ հետ միշտ հայերէ՞ն կը խօսիս։

— Քիչ անգամ։

— Կը սիրե՞ս Հայաստանը։

— Այո՛։

— Եթէ հոն երթալու...

— Այո, կը սիրեմ, սակայն չեմ ուզեր Ֆրանսայէն երթալ։

Ընդհանուր հոգեբանութիւն մը, ոչ միայն պատանիներու, այլեւ երիտասարդներու եւ նոյն իսկ ծերերու մէջ։

Շատ ալ դատապարտելի չեն անշուշտ առաջինները, որ եթէ հոս չեն ծնած, փոքր տարիքէն հոս հաստատուած, վարժուած ըլլալով միջավայրին, չեն ուզեր բաժնուիլ իրենց սրտին աւելի մօտիկ զգալով այդ երկիրը։

Սակայն շատ ուրախալի է որ վառ կը մնայ ազգային գաղափարը, բոլորի սրտին մէջ եւ երբեմն պարագաներ կամ դէպքեր ալ կը ստեղծուին, որ աւելի կ'ամրացնեն այդ ոգին։

Հայ պատանի մը խաղի ընթացքին, որ յետոյ կռուի կը փոխուի, կ'անարգուի իր ֆրանսացի ընկերներէն եւ գլուխը արիւնլուայ վիճակի մէջ տուն կը վազէ։ Ի՞նչ անարգանք, — «օտարական»։ Այս բառը սուրի մը պէս կը մխրճուի տղուն սրտին մէջ եւ մոռնալով գլխէն հոսած արիւնն իսկ, երբ կը մտնէ տունէն ներս առաջին խօսքը կ'ըլլայ.

— «Ա՛խ, եթէ մեծնամ, ես անոնց ցոյց կուտամ օտարականը... իմ Հայ ըլլալս»։

Ահաւասիկ փոքրիկ դրուագ մը որ տղու մը մատղաշ հոգին թունդ է հանած, բառ մը նոյն իսկ բաւ է եղած իր մէջ արթնցնելու, անգամ մը եւս, ազգային ոգին— որ աւա՛ղ, շատերու մէջ թմրած է։

Այսպիսի պարագաներու տակ, տղոց մէջ, աւելի կը չէզոքի ազգային գաղափարը եւ այդ վայրկեանները ծնողքներն ալ կրնան օգտագործել պատանեկան վրդոված հոգին... ամոքելով։

Ուրիշ դէպք մը եւս։

Դպրոցի մը մէջ (ֆրանսական) ուր աշակերտ թիւ մը կը կազմեն հայ տղաքը, ուսուցչուհին երբ ամէն անգամ իբր յանդիմանութիւն կը կրկնէ «աղտոտ» ածականը, անմիջապէս վերջը քմծիծաղով կ'արտասանէ «Հայ» անունը։ Կարելի՞ է համբերել... Եւ օր մը բոլորը խօսք մէկ ըրած, երբ վարժուհին ներս կը մտնէ դասարանէն, ոտքի կը կանգնին, ի ցոյց բողոքի եւ կը սկսին թնդացնել ազգային եւ յեղափոխական երգերու շարան մը, ֆրանսացի տղաքն ալ իրենց ընկերակցելով։

Ահաւասիկ կրկին ազգային ոգին է որ երեւան կուգայ։

Այս երկու օրինակները տալով, չեմ ուզեր ըսել թէ բոլոր պատանիներու հոգւոյն մէջ, ազգային ոգին կարենոր տեղ մը կը գրաւէ։ Կան ուրիշ տխուր դէպքեր ալ զորս անտեղի է արձանագրել եւ երբեմն ալ պէտք է ըսել որ տղաքը զոհ կ'երթան իրենց ծնողքին ծայրայեղ մտայնութեան եւ զանազան առիթներու տակ կը խուսափին ազգային արտայայտութիւններէ։

Կը յիշեմ տղու մը ընդվզումը, երբ իրմէ կը խնդրէի ազգային երգի մը եղանակը... «էնթէրնասիոնալ»էն յետոյ։ Ծնողքին այդ վայրկեանին զգացած հրճուանքը չէք կրնար երեւակայել։

Եզրակացութիւն, — անհրաժեշտ է աւելի լուրջ աշխատանքներ, առաջնորդութեամբ Դաշնակցութեան՝ զարգացնելու համար տակաւին վառ մնացած ոգին, քանի ուշ չէ։

Ն. ԳԱՍՊԱՐԵԱՆ

ՀԱՅ ԸՄԲԻՇԻ ՄԸ ՅԱՋՈՂՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԼՈՆՏՈՆԻ ՄԷՋ

--.—

ԼՈՆՏՈՆ (Յառաջ). — Ամերիկահայ ըմբիշը՝ Պ. Զարլի Մանուկեան, որուն համբաւը ծանօթ է Մ. Նահանգներուն եւ Ֆրանսայի մարզասէրներուն, վերջերս փառաւոր յաղթանակներ շահեցաւ Անգլիոյ մէջ։ Տասնըմէկ մրցումներ ունեցաւ Լոնտոնի, Մանչեսթրի, Փլիմըթհի եւ այլ քաղաքներու մէջ ու յաղթեց... տասնըմէկ անգամ առանց բացառութեան։

Պ. Մանուկեան բնիկ Խարբերդցի 35 տարեկան երիտասարդ մըն է։ Պատերազմէն անմիջապէս առաջ հաստատուած է Ամերիկա։

— Գործարաններու փառաւոր մթնոլորտին մէջ ես ալ պիտի փճանայի իմ շատ մը հայրենակիցներուս պէս, կ'ըսէ ան, եթէ չունենայի այս դնդերները որոնք տարբեր ասպարէզի մը առաջնորդեցին զիս։ 1917ին կամաւոր արձանագրուեցայ ամերիկեան բանակին մէջ։ Այնտեղ էր որ առաջին անգամ ըլլալով զգացի թէ Արարիչը բացառիկ ուժ մը պարգեւած էր ինծի, ուժ մը որ կրնար թէ ապրուստս ապահովել եւ թէ բարձրացնել հայ ժողովուրդին անունը։ Եւ ուրախ եմ ըսելու որ քիչ ատենէն ցոյց տուի բաբեմխ Ամերիկացիներուն որ Հայն ալ դնդեր ու բազուկ ունէր։

Ու Մանուկեան կը պատմէ իր յաղթութիւնները՝ պարզապէս գոհացնելու համար Լոնտոնի հայ երիտասարդներուն հետաքրքրութիւնը։

— Եօթը հարիւր անգամ շահեցայ... անգամ մը հակառակորդս ...արջ մըն էր... Ութ հազար հանդիսատեսներու ներկայութեան բռունցք մը տուի դունչին ու չորքոտանին մազապուրծ դուրս փախաւ... քանի վայրկեան տեւեց մեր կռիւը ու բուռն ծափերու մէջ յաղթական հռչակուեցայ Խարբերդցի Հայը... բայց չմոռնամ ըսել որ անասունը երախակալ ունէր, այլապէս...

Մանուկեանի վերջին մրցումին ներկայ երիտասարդ մը հետեւեալ կերպով կը նկարագրէ հայ ըմբիշին յաղթանակը։

— Հարիւր երեսուն քիլօ ծանրութեամբ հրէշ մըն էր իր հակառակորդը (Մանուկեանի ծանրութիւնն է հազիւ 110 քիլօ)։ Նստած տեղս քար կտրեցայ... ի՞նչպէս պիտի յաղթէր անկարելի էր... Ցանկարծ Մանուկեան խոյացաւ Անգլիացիին վրայ... բռնեց սրունքէն ու թեւէն եւ «բեմ»էն դուրս նետեց զայն... Անգլիացին փփռեցաւ... Նուագախումբին գործիքներէն մէկը խլեց ու զարկաւ Հայուն գլխուն... Մանուկեան հազիւ թէ զգաց հարուածը։ Մօտեցաւ չուանին... գրկեց իր հակառակորդը եւ վեր բարձրացնելով բեմին կեդրոնը փռեց զայն... Ցաղթած էր... Ա՜, ի՜նչ ծափահարութիւն, ի՜նչ «պրաւօ Հայ» բացագանչութիւններ...

Պ. Մանուկեանի անգլիացի տնօրէնը, Մր. Օքլի, պարթեւահասակ անգլիացի ըմբիշ մը, հիացումով կ'արտայայտուի իր մասին եւ ապարէզ կը կարդայ Անգլիոյ բոլոր ըմբիշներուն.

— Ով որ քաջ է թող յառաջ գայ եւ կռուի այս Հայուն հետ...

Եւ խիկարպէս տակաւին չգտնուեցաւ մէկ հոգի, Անգլիացի որ յառաջ գայ ու յաղթէր։ Մանուկեանի յայտագիրներուն վրայ տնօրէնը սրամտօրէն կը նկարագրէ իր պաշտպանեալին ուժը—ամէնէն անուոր ճիւաղը զոր կարելի է գտնել կենդանաբանական պարտէզէն դուրս...

Պ. Մանուկեան մրցումներ ունեցած է նաեւ Ֆրանսայի, Սպանիոյ եւ Պելճիքայի մէջ։ Մօտ ատենէն պիտի անցնի Պալքանները ու յետոյ Իրան։ Եթէ նիւթական ապահովութիւն եւ

ՋԱՐԹՕՆՔ

(ՎԷՊ ԺԱՄԱՆԱԿԱԿԻՑ ԿԵԱՆՔԷ)

—o—

«Այս բոլոր իրարանցումը երբ ցամաքի վրայ տեղի կ'ունենար, կղզիին մէջ մենք բացարձակապէս ապահով կարծելով՝ բոլորովին անհոգ, հանդիստ կը քնանայինք, պահակութեան հոգն իսկ ձգելով վանքի միաբաններէն Դանիէլ վարդապետին կամ ինչպէս սովորաբար կը կանչէինք զայն, Ծուռ Վարդապետին վրայ, որ այդ շրջանի յեղափոխական մարմնի անդամներէն մէկն էր, կրօնի ու հայրենասէր եկեղեցական մը։ Բազմաթիւ անդամներ մեր սիրելի Ծուռ Վարդապետը սեփական զէնքերով զինուած, մասնակցած էր մեր զինուորական խմբերու թափառումներուն, գիւղէ գիւղ շրջելով, քարոզելով, յորդորելով որ ժողովուրդը զինուի։

Բարեբախտաբար, երբ Ոստանէն եկած զօրքը ուշ գիշերով կը շրջապատէ Աղթամարի դրսի տունը եւ մուտքի բոլոր դռներու մօտ պահակներ դնելով՝ խիստ հսկողութեան տակ կ'առնէ այդ հաստատութիւնը, Աղթամարի որբանոց վարժարանի աշակերտներէն մէկը դրսի աղմուկէն կ'արթննայ։ Թէեւ հազիւ տասներկու տարեկան երեխայ մը, բայց կռահելով որ արտասովոր բան մը տեղի կ'ունենայ դուրսը, բնական պէտքը պատրուակ կըռնէ եւ դուրս կ'ուղէ գալ դէպի բակը։ Դրան արանքէն կը տեսնէ բակին մէջ հաւաքուած զինուորները, որոնք ճարճատող խարոյկներու շուրջ հաւաքուած՝ կը տաքնային։ Իսկ երբ կը փորձէ դուրս գալ բակը, դրան պահակ կանգնած զինուորը գայրացած կը գոռայ վրան. «Նասաք տըր, եասաք, ներս կորսուէ, շուն շան լակոտ, հիմա գլուխդ կը կտրեմ»։

«Երեխան երբ ննջարան կը վերադառնայ դուրսը տեսածէն բոլորովին սարսափած՝ ձայն կուտայ իր կողքը քնացող երկու ընկերներուն, որոնց կը պատմէ դրսի չարաչուք անցուդարձը։ Այդ երեքն ալ անփորձ երեխաներ էին։ Անոնցմէ ամենամեծը՝ Միհրանը, կրակոտ պատանի մըն էր, հազիւ տասնըհինգ տարեկան։ Բայց բոլորն ալ կը զգան, որ դրսի տունը օղակելով՝ զօրքը կ'ուղէ Աղթամարի կղզիին հետ յարաբերութիւնը կտրել։ Ուրեմն, բուն հարցը կղզիի հետ կապուած է։

Այս եզրակացութեան եկած՝ Միհրանը որ միւսներէն աւելի խելահաս էր, անմիջապէս կը հասկնայ, թէ կղզիին մէջ իրենց սիրելի «ազգասէրներն» խումբ մը կայ, ինչ որ շատ սովորական պարագայ մըն էր եւ թէ ինչ գնով ալ ըլլի, պէտք է ներսը գտնուողներուն կերպով մը լուր տալ կառավարութեան չարաչուք պատրաստութիւններու մասին։ Եւ սակայն որքան որ կը մտածեն, դարձեալ ճար մը չեն կրնար գտնել դուրս գալու, բակի մէջ գտնուող զօրքերու ներկայութեան պատճառով։ Մինչ երկու փոքրիկները անորոշ սարսափով համակուած ու իրարու պլլուած՝ կը սկսին յուսահատ արտասուել, Միհրանը, որ քանի տարով մեծ էր միւսներէն, անհանդարտ ննջասենեակի շրջանը ընելէ վերջ, վճռական որոշման մը կը յանգի։ Կը մօտենայ անկողնին, երկու սաւան կը վերցնէ, իրար կը հանգուցէ ու զարմացած ընկերներուն կը պատուիրէ երկուքով միասին սաւանի ծայրէն ամուր մը բռնել, երբ ինք պատուհանէն փորձէ վար իջնել։ Ննջասենեակը երկրորդ յարկի վրայ էր։ Պատուհանը, որ կը բացուէր բակի հակառակ կողմը դէպի բաց դաշտը, առնուազն եօթ կանգուն բարձրութիւն մը ունէր։ Միհրանը երբ պատուհանէն կը կախուի սաւանին պլլուած, կամաց կամաց վար սահելու գետին, երկու երեխաները անկարող անոր ծանրութեան դիմանալու՝ սաւանի ծայրը ակամայ ձեռքերէն կը փախցնեն։ Մօտ տասնըհինգ ոտք բարձրութենէ մը Միհրանը գետին կ'իյնայ։

Քաջ պատանին սակայն, թէեւ ծունկը ծանրապէս վիրաւորուած, կը յաջողի ինքզինքը շրջակայքի թուփերու խիտ ստուերներուն մէջ ծածկել ատեն մը։ Երբ կը համոզուի, որ ոչ ոք չի նկատեր զինք, առուի մէջէն սողալով՝ կիսաստառած կը յաջողի աննկատելի կերպով ծովեզերք հասնիլ։ Թուրքերը յիմարաբար կը բաւականան միայն դրսի տան շէնքը շրջապատելով, առանց վանքի նաւակը գրաւելու։ Իսկ թէ ի՞նչպէս այդ պատանին միս մինակ կը յաջողի թիավարելով հասնիլ մինչեւ կղզին, այն ալ գիշերով, երբ ոչինչ կ'երեւի, անկարելի է բացատրել։

Ես ու Նիկոլը խուցի մը մէջ կը հանգստանայինք, իսկ մեր զինուորները կողքի աւելի ընդարձակ խուցը գրաւած էին։ Մէկ ալ գիշերուան ուշ ատեն Ծուռ Վարդապետը պատանիի ընկերակցութեամբ մեր խուցը մտաւ։ Նիկոլի հետ անմիջապէս ոտքի ցատկեցինք՝ զգալով որ անսպասելի նորութիւն մը պատահած է։ Սքանչելի պատանին երկու խօսքով բացատրեց դրսի տան կատարուած իրադարձութիւնը։ Կասկած չկար, որ մատնուած էինք, եւ այդ պատրաստութիւնները մեզ համար էին։ Դժբախտաբար գիշերը շատ յառաջացած էր, եւ լուսաստղը բարձրանալու մօտ։ Այնպէս որ հնարաւորութիւն չունէինք աննկատելի կերպով հեռանալ կղզիէն եւ հասնիլ ծովափ, լոյսը չբացուած։ Կամայ ակամայ պէտք էր ցերեկը անցընէինք կղզիի վրայ, որքան ալ որ այդ ցանկալի չլինէր, եւ միայն յաջորդ գիշերը մտածել դուրս գալու մասին։ Այդպէս ալ որոշեցինք ընել։

Ջայն տուինք զինուորներուն։ Նիկոլը կարգադրեց անմիջապէս ցամաք դուրս քաշել վանքի փոքր նաւակը, որով եկած էր պատանին եւ պահել ապահով տեղ մը։ Այդ նաւակը այլ եւս մեր միակ միջոցն էր դուրս կարենալ գալու այդ ծուղակէն, որուն մէջ ինկած էինք այնքան անսպասելի կերպով»։

— Անշուշտ, Աղթամարի վանքին մէջ միաբանութիւն մը գոյութիւն ունէր, — Գէորգի պատմութիւնը ընդմիջեց Դաւթեանը, — հետաքրքիր է գիտնալ, թէ ի՞նչ վերաբերմունք ունէին միաբանները ու ընդհանրապէս Երկրի կղերականութիւնը յեղափոխական շարժման հանդէպ։

— Դժուար թէ կարելի լինի ամբողջ հայ կղերականութեան մասին ընդհանուր կարծիք մը յայտնել, — պատասխանեց Գէորգը, — որ ճիշդ լինի բոլորի համար։

(Շար.)

ՄԱԼԽԱՍ

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ԵՒ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

ԱՆԿԱԽՈՒԹԵԱՆ ՏՕՆԸ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

(Շար. երէկուան թիւէն եւ վերջ)

Չպիտի փորձեմ ելեկտրականացած հասարակութեան կեցցէներուն եւ ծափերուն նկարագրութիւնը: Զգայնութիւններ եւ ապրումի պահեր կան՝ որոնք անթարգմանելի են որ եւ է լեզուով:

Հրամանատար Պընուա տ'Ազիի յաջորդեց երեսփոխան Պռաք, ընկերվարական կուսակցութեան վարիչներէն:

— կուսակցութեանս հետ երբ սկսայ զբաղիլ հայկական հարցով, յետոյ զգացի գիս հայկական մարտիրոսագրութեան եւ դատին: Անշուշտ ձեր յիշողութեան մէջ պիտի գտնէք Ժօռէսի անունը, անշուշտ ձեր մէջ կան դեռ զայն ճանչցողներ:

Մենք միշտ անոնց հետ ենք եղած, որոնք նուիրուած են ոչ միայն իրենց ազատագրութեան, այլեւ բոլոր ազատագրութիւններուն: Պատերազմէն յետոյ անկախութեան կռիւին նկարագիրները փոխուեցան, բայց հայկական դատին շուրջը մենք միշտ ձեզի հետ ենք:

Քիչ առաջ Հրամանատար Պընուա տ'Ազի խօսեցաւ գաղթականներուն եւ անոնց իրաւունքներուն վրայ: Քիչ ատենէն մենէ քանի մը հոգի համաժողովի մը պիտի երթան, խօսելու եւ վճռելու համար ապաստանութեան օրէնքի մասին: Մենք բոլորս պիտի պահանջենք ընկերվարական կուսակցութեան հետ՝ որ տարագիրները անկիւն մը ունենան, ուր կրնան ապրիլ՝ աշխատիլ: Կ'ուզեմ սակայն ըսել՝ յանուն անգլիական եւ ֆրանսական ընկերվարական կուսակցութեան, որ թէեւ գտած էք այստեղ լայն հիւրընկալութիւն, մենք կը մաղթենք որ՝ ոչ միայն հայրենիք մը գտնէք, այլեւ անկախ Հայաստան մը»:

Ջերմ ու երկար ծափերու տակ բանախօսը իջաւ բեմէն, իր տեղը տալով երիտասարդ Պ. Լէւէրմանի՝ որ կը բերէր Պ. Մութէի բարեւները եւ մաղթանքները:

Պ. Լէւէրման «Մարդկային Իրաւունքներու Պաշտպանութեան» աշխատանքի բաժնին քարտուղարը՝ յայտնելէ յետոյ Պ. Մութէի բացակայութեան պատճառը, յայտարարեց թէ վերոյիշեալ համագումարին՝ իբրեւ ժամանակից, Պ. Մութէ ապահովաբար պիտի պաշտպանէ հայ տարագիրներուն եւ զրկուածներուն իրաւունքները:

Այդ սփոփարար հաւաստիքները ողջունուեցան երկարատեւ ծափերով:

Գնդապետ Տ. Բաղտասարեանի կարճ բայց տպաւորիչ ճառը կ'ուղղուէր մանաւանդ «մեր ազգութեան առանցքը կազմող մեր պատերազմեան որբերուն եւ ռազմիկ հայրենասէր երիտասարդութեան» որ միայն իր բազուկներուն եւ ճիգերուն վրայ կրնայ վստահիլ, միանալով մէկ խոչալի մը շուրջը, կազմակերպուելով սերտօրէն եւ աննկուն սպասելով վաղորդայնին:

Սրահին բուռն ծափերը չէշտեցին այդ տեսակէտը:

Տիկ. Ա. Գեւոնեանի «Խնուսի երգ»ը եւ «Շուշօ»ն հեռաւոր ու սիրելի հովերէն մը բացին մեր առջեւ, հայրենի չէշտերու այն հարազատ երանգաւորումով՝ որուն գաղտնիքը միայն ինք ունի:

Հայրենի երկնքի ծուէն մը, բացուած Փարիզի գիշերուան մէջ: Բուռն ծափերու տակ, Տիկ. Գեւոնեան ստիպուեցաւ կրկնել:

Իրեն կը յաջորդէր «Սիփան-Կոմիտաս» երգչախումբը, որ Պ. Պարթեւեանի ղեկավարութեամբ, յաջողապէս երգելով «Հայաստան»ը, «Ես քեզ տեսայ» եւ «Մասիս տակը»: Հանդէսին երկրորդ մասը կը սկսէր Պ. Ռ. Ստեփանեանի ֆրանսերէն արտասանութեամբ՝ Ահարոնեանի «Ցարդանք քեզ»ը: Արտայայտութեան ուժը սակայն՝ երբեմն կ'անցնէր ներելի սահմանը, եւ անտեղի էր ոտքի հարուածներ տալ տախտակամածին՝ շեշտելու համար ուժեղ նախադասութիւնները:

Օր. Աւնադամեանի երգած «Կարմիր վարդ»ը մեծ հաճոյքով ունկնդրուեցաւ եւ հասարակութեան ծափերու ստիպումին տակ շնորհալի երգչուհին այս անգամ երգեց Կիւսթավ Շարփանթիէի «Լուիզ»էն Je me suis donnéeն նշանակելի յաջողութեամբ: Օրիորդը ունի շատ հաճելի ձայներանգ, ուժ եւ ծաւալ, շունչի փոքրիկ անբաւականութեամբ մը սակայն:

Յայտարարելէ յետոյ թէ «Հայ Երիտասարդաց» եւ «Ուսանողական» Միութիւնները անկախութեան տօնին առթիւ կը ղրկեն իրենց համակրական ողջոյնները եւ մաղթանքները, բեմ բարձրացաւ Պ. Ռցխիլաձէ՝ Վրացիներու ընկերակցութեան կողմէն՝ իր անկեղծ շնորհաւորութիւններուն հետ «իրենց սիրելի հարեւաններուն բերելու նաեւ իրենց խորունկ բարեկամութեան հաւաստիքները, հայ ժողովուրդին ապագային համար լաւագոյն մաղթանքներով: Այս ուրախութեան օրը, Վրացիներու սիրտը կը բաբախէ Հայերու սրտին հետ համընթաց քանի որ անոնց հետ կապուած են եղբայրաբար դարերու ընթացքին, եւ այս ուրախութիւնը բացարձակապէս անկեղծ է, որովհետեւ կը բխի այս երկու ժողովուրդներուն պատմական անցեալէն: Ո՞վ չի գիտեր ձեզմէ, որ դարեր շարունակ Հայերը եւ Վրացիները միասին բաժնած են յաղթանակներու խինդը, ինչպէս միասին մխիթարուած են պարտութեանց ատեն, եւ հարկ եղած քաջութիւնը քաղած իրենց եղբայրական յարաբերութիւններուն մէջ: Մեր անցեալը մեզի ցոյց կուտայ մեր հետեւելիք ճամբան, մեր ընդհանուր շահերը պահպանելու համար, եւ այսօր աւելի քան երբեք պէտք է ներշնչուինք մեր երկու ազգերու անցեալին մէջ ունեցած յարաբերութիւններու պատմութենէն, մեր համագործակցութեան համար: Ժամանակին Հայերը եւ Վրացիները կ'ըսէին. — Չը լքենք ոչ հին բարեկամները եւ ոչ ալ հին ճամբաները»:

Մեր նախնիքներուն արժանի պիտի ըլլանք մեր շահերուն լաւագոյն ըմբռնումով, եւ այսօրուընէ աւելի կոռուի կերպով հետեւելով անոնց գծած շաւիղին, որ միայն կրնայ մեզ հասցնել ընդհանուր փրկութեան:

Կը կարծեմ թէ մեր բարեկամական յարաբերութիւններով — որոնց պիտի միացնենք մեր բարոյական, մտաւորական եւ ֆիզիքական ուժերը, — պիտի կրնանք ստեղծել երջանիկ ապագայի մը համար զօրաւոր խարիսխ մը, ոչ միայն Հայ եւ Վրացի ժողովուրդներուն, այլ եւ բոլոր միւս կովկասեան ազգերուն համար: Կեցցէ՛ հայ արի ժողովուրդը, կեցցէ՛ հայ-վրացական բարեկամութիւնը՝ կովկասեան ժողովուրդներուն երջանկութեան համար, կեցցէ՛ ազատ Կովկասը»:

Բանախօսին եղբայրական յայտարարութիւնները ողջունուեցան գոռ ծափերով: Յետոյ բեմ բարձրացաւ ընկ. Ա. Ջամալեան, որ իր կրակոտ ճառին սկիզբը կը դնէր հարցականով մը թէ ինչպէս դեռ կան եւ կը գտնուին մարդիկ, որ չեն կրնար ըմբռնել թէ ի՛նչ կ'ըլլար «եթէ մի խումբ հայրենասէրներ վեր չկենային ճգնաժամի պահուն կանգնելու համար Հայաստանի Հանրապետութիւնը: Հայաստանի անկախութեան տօնը պէտք է դառնայ մեր Վարդանանց պատերազմի տօնը: Այստեղ մենք ծէս չենք կատարեր: Մենք այստեղ հաւաքուած ենք այն հաւատքով, որ երբ վաղը Հայաստանի անկախութիւնը կը վերահաստատուի, մենք պատրաստ պիտի ըլլանք այդ օրին»:

Եւ բանախօսը ջերմ ողջոյններ ուղղեց բոլոր անոնց, որ հոգեւին եւ հեռուէն մասնակից կ'ըլլան այսօրուան տօնակատարութեան: Եւ այսօր կը յիշեմ նաեւ մեր եղբայրակից Վրացիները, որոնք կռուած են մեզի հետ անկախութեան համար: Անոնք գիտակից են որ անկախ կ'ըլլան մեզ հետ, կամ չեն ըլլար: Պէտք է յիշել նաեւ Ազրբէջանի ժողովուրդը, որուն ազատութիւնը կապուած է նոյնպէս հայ եւ վրացի ժողովուրդներու ազատութեան: Ազրբէջանի ժողովուրդը կը դառնար Աղուան աշխարհի առանձնութիւններուն: Հին պատմութիւնը կը կրկնուի: Ան պէտք է պաշտպանէ իր հարեւանները՝ ձեռք ձեռքի:

Բանախօսը յիշեց նաեւ Հիւս. Կովկասի Լեռնականները, որոնք արծիւներու նման իրենց բոյնը պաշտպանած են, եւ այժմ պահակներու նման կանգնած են կովկասեան կիրճերուն մէջ: Պէտք է ցանկալ, որ անոնք ապահովուին իրենց արեւններուն հետ միասին եւ անոնք դաշնակից դառնան: Այս իղձերը կը յայտնեմ այսօր ահա, անոնց ներկայացուցիչներուն առջեւ: Կովկասեան ժողովուրդներ, միացէ՛ք: Հայ ժողովուրդ, իմացի՛ր, որ եթէ անոնք իյնան, մեր գոյութիւնը վտանգի տակ է»: Նորէն բուռն ծափեր:

Եւ ահա երգիչ Պ. Ի. Իսահակեան, որ տպաւորիչ կերպով երգեց «Հայ ապրինք»ը, եւ «Ձայն տուր ո՛վ ծովակ»ը: Ծափերու տարափին տակ երգիչը ստիպուեցաւ երգել «Դէէ եաման» եւ Թօսթիի «Վերջին երգ»ը իտալերէն:

Վերջին մասին մէջ տեղի ունեցան Ջանեան ազգային Կոմիտէի ներկայացուցիչ Պ. Ալիբէկով, եւ Ուկրանիոյ ընկերակցութեան ներկայացուցիչ Խրմէյեւ, որոնք ձայնակցեցան ընկեր Ջամալեանի յայտնած գաղափարներուն:

Վերջին մասին մէջ տեղի ունեցաւ հայկական պարեր հայկական տարազով՝ «Սիփան-Կոմիտաս»ի անդամուհիներու կողմէն, գեղեցիկ պատկերացումով մը: Մասնաւորապէս ուշագրաւ էր Օր. Գազազեանի կովկասեան պարը, «Ուզունտարա» եւ «Լէզկինքա», որոնք ոգեւորեցին հիւրերը, սրահին առաջին շարքերէն իրենց ծափ-ծափերով պարին մասնակցելու աստիճան:

Նախագահ Պ. Խատիսեանի փակման խօսքէն եւ մաղթանքներէն յետոյ սկսան եւրոպական պարերը, արտակարգօրէն զուարթ եւ ոգեւորուած մթնոլորտի մը մէջ, տեւելով մինչեւ առաւօտ: Օտար հիւրերէն ալ մնացին մինչեւ ուշ ատեն, պատուասիրուելով յարակից սրահին մէջ:

ՀՐ. ԱԼԵԱՆԱՔ

քաղաքական աջակցութիւն ընծայուի իրեն, անկասկած կը շահի աշխարհի ախոյեանութեան մրցանիշը: Դժբախտաբար, սակայն, այդ երկու առաւելութիւններէն ալ զրկուած է: Օտարները «Հայաստանի ախոյեան ըմբիշ»ը կը կոչեն զինքը: Մենք, Հայերս կը ծափահարենք ու կ'անցնինք:

Կ'իմանամ թէ կարդ մը երիտասարդ հայրենակիցներ փորձ մը կը կատարեն այժմ Լոնտոնի մէջ, կազմակերպելու ձեւի մը վերածելու համար իր մրցումները. (իր յաղթանակներուն արդիւնքին առիւծի բաժինը կը ստանան օտարները): Բայց Լոնտոնի գաղութը շատ փոքր է այդ ձեռնարկը յաջողցնելու համար: Ֆրանսահայ մարզական կազմակերպութիւնները կ'արժէ որ հետաքրքրուին Մանուկեանով եւ ծանօթացնեն զինքը թէ Ֆրանսայի եւ թէ ամբողջ Եւրոպայի մէջ: Հայկական միտքը, արիութիւնը եւ բազուկը հաւասար կերպով պէտք է քաջալերուին այս օտար ափերուն վրայ:

ԹՂԹԱԿԻՑ

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՄԱՅԻՍ 28Ը ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

ԼԻՈՆ 1 յունիս (Յառաջ).— Հայաստանի անկախութեան տարեդարձին առթիւ, Լիոնի մէջ ալ սարքուեցաւ հանդէս մը, շաբաթ երեկոյ, Գ. Թաղապետարանի սրահին մէջ, նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. երեք խումբերու եւ հովանաւորութեամբ «Վարանդեան» կոմիտէի: Հակառակ զոյգ մը Հօկերու կրկնակ խաչաձեւումներուն, հանդէսը անցաւ շատ յաջող: Նախագահ ընկ. Կիւրեղ Խրայեան իր բացման խօսքէն առաջ հրաւիրեց ներկաները ունկնդրելու «Մեր հայրենիք»ը յոտնկայս: Յետոյ ամփոփեց կիլիկեան հարստութեան կործանումէն մինչեւ մեր օրերը մղուած ազատագրական պայքարները: «Հայ ժողովուրդի ազատագրութեան այդ աննկճելի տենչը ու հաւատքն էր որ վերջ ի վերջոյ յանգեցաւ 1918 մայիս 28ի»:

Գեղարուեստական բաժնին մէջ արտասանեցին Օր. Հաճի Պօղոսեան, «Մայիս էր մայիս» (Արամ Գառօնէ) ընկ. Միսաք Միրզէ «Հայաստան»ը (Ա. Իսահակեան), իսկ ընկ. Լեւոն Ալէմեան «Զարկ Կովկաս»ը: Երգեց Օր. Ծովինար Տէր Պետրոսեան Գ. Ալէմշահի «Իմ երգը» եւ «Պլպուլի հետ» Սայաթ-Նովայէն, երկուքն ալ շատ յաջող: Պ. Վահրամ Ջանտըեան երգեց «Անուշ գարունը» եւ «Քեզնից ինծի...» (Արամ Գառօնէ): Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցէր Ա. Մելքոնեան դաշնակով:

Ապա բեմ հրաւիրուեցաւ օրուան բանախօսը՝ ընկ. Հրանտ-Սամուէլ.— «Ինչո՞ւ կը տօնենք այս տօնը օտար այս ափերուն վրայ, ոչ թէ Հայաստանի մէջ, ինչո՞ւ այս տօնին արժէքը արտասահմանի հայութիւնը պիտի գնահատէ եւ ոչ թէ Հայաստան, որովհետեւ դեռ չէ ծաւալած այն գիտակցութիւնը թէ ներկայ Հայաստանի կորիզը կազմուեցաւ մայիս 28ով, հայ ժողովրդի ինքնակամ ու միահամուռ ջանքերով: Մայիս 28ը տօնը չէ այս կամ այն հոսանքին, այլ ամբողջ հայութեան»: Բանախօսը ծանրացաւ Թուրքերու հայաջինջ քաղաքականութեան վրայ, պարզեց բոլոր դաւերը որ կը ձգտէին բնաջնջել հայութիւնը, իրականացնելու համար համաթուրանականութեան ծրագիրը: «Այդ նպատակով Թուրքերը իրենց թաթը երկարեցին կովկասեան Հայաստանի մէջ, բայց ժողովուրդը մէկ մարդու պէս ծառացաւ առանց խտրութեան եւ շահեցաւ յաղթանակը»: Անդրադառնալով ներկայ Հայաստանի կացութեան, բանախօսը ջատագովեց ներդաշնակ եւ վերաշինական աշխատանքները, վերջապէս բոլոր այն ձեռնարկները որ ուղղակի կապ ունին հայրենիքի բարօրութեան հետ եւ հրաւիրեց մէկ ճակատ կազմել արտաքին վտանգներու դէմ»:

Հանդէսէն վերջ սարքուեցաւ ընկերահամակրական խնջոյք մը, յունական ակումբին մէջ: Ստեղծուած էր ընտանեկան գեղեցիկ մթնոլորտ մը որ տեւեց մինչեւ լոյս: Այս առթիւ աճուրդի դրուեցան երկու շիշ գինի եւ շահեցաւ մեր խանդավառ համակիր ընկերներէն Պ. Պապազեան:

** Քաղաքին կեդրոնը 2500 ֆրանք տարեվճարով վարձուած է շէնք մը բոլոր յարմարութիւններով (69, Rue Louis Blanc), ուր պիտի հաստատուի ազգային կեդրոն մը: Այս գործին շուրջ հաստատուած է ցանկալի համերաշխութիւնը, շնորհիւ օրուան վարչութեան:

Ս. Փողհարեան

ԱՆԴՐԱՆԻԿԻ ՅՈՒՇԱՐՁԱՆԻՆ ՀԱՄԱՐ

ԱՌՆՈՒՎԻԼ.— Կիրակի կէսօրէ յետոյ, Առնուվիլի Հայոց եկեղեցիին մէջ տեղի ունեցաւ պսակադրութիւնը Պ. Նուպար Ալատինեանի, ընդ. Օր. Աննա Ալիքսանեանի, կնքահայրութեամբ ընկ. Արփիար Մարտիրոսեանի: Արարողութենէն վերջ հարսն ու փեսան առաջնորդուեցան Սարգէլի իրենց բնակարանը, ուր ընտանեկան սեղմ շրջանակի մը մէջ ներկաներէն մէկուն առաջարկութեամբ հանգանակութեան մը ձեռնարկուեցաւ ազգային հերոս Անդրանիկի յուշարձանին ի նպաստ: Գոյացաւ 127 ֆր. եւ ղրկուեցաւ «Յառաջ»ի:

Օ. Կ.

ԽՄԲ.— Տե՛ս «Յառաջ» 4 յունիս:

×

ՄԱՐՍԷՅԼ, 2 յունիս.— Քանի մը շաբաթ առաջ «Յառաջ»ի մէջ կարդացինք որ մայիս 24ը ազգային հերոս Զօր. Անդրանիկի յիշատակի օրը հռչակուած է: Նոյն օրը քանի մը հայրենակիցներ հաւաքուած էինք հայրենակից Քերիմ Քասոեանի բնակարանը: Ամէնքս մէկ վայրկեան լուռ ոտքի կեցանք, մեծ Հայուն յիշատակը յարգելու համար: Թէեւ Անդրանիկը մեռած է, բայց իր յիշատակը վառ կը մնայ ամէն Հայու սրտին մէջ եւ ամէնքս միաբերան կ'ուխտենք հետեւիլ Անդրանիկներու, Սերոբներու, Զաւուշներու եւ Հրայրներու ճամբուն, — փշոտ բայց ազնիւ ճանապարհ: Գիտենք որ Անդրանիկի յուշարձանը կը շինուի օտար հողի վրայ, բայց կը յուսանք թէ պիտի գայ օր մը երբ հայկական ազատագրութեան ճամբուն վրայ ինկած բոլոր յայտնի եւ անյայտ հերոսներու աճիւնը պիտի փոխադրուի Հայաստան, ամփոփուելու համար փառքի տաճարին մէջ:

Մեծ Հայու յուշարձանի շինութեան համար ընկերներու եւ համակիրներու կողմէ եղան հետեւեալ նուէրները.— Քերիմ Քասոեան 10, Թովմաս Քօսաեան 10, Բարսեղ Հայրապետեան 10, Պետրոս Սահակեան 10, Անդրանիկ Հայրապետեան 5, Մարտիրոս Փափազեան 5, Լեւոն Ճնտոյեան (անգործ) 2, Գրիգոր Ամերիկեան 5, Յովնան Ֆարհատեան 10: Ընդհ. գումար՝ 67:

Կը խնդրենք սոյն գումարը յանձնել յուշարձանի կեդր. յանձնախումբին, կ'ուղարկենք «Յառաջ»ի միջոցաւ, որովհետեւ ան է որ ամէնէն աւելի մղում կուտայ ազգօգուտ ձեռնարկներու:

ԽՄԲ.— Տես Ա. էջի ցանկը:

Պ. Ս.

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՍԻԱՒՈՒՇ ԵՒ ՍՈՒԴԱԲԷ, դրամա մի պատկերով եւ չորս արարով: Գրեց՝ Գէորգ Դարֆի: Հրատ. Մ. Խանճեանի: Գին 10 ֆրանք: Հասցէ.—Av. Postkhaneh, Imprimerie Moderne, Téhéran (Iran).

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ յօդուածագիրներէ եւ թղթակիցներէ իրենց գրութիւնները գրել թուղթին մէկ երեսին վրայ եւ ընթեռնլի եւ մելանով:

ՄԱՄՈՒԼ

ԵԹԷ ՃՇՄԱՐՏՈՒԹԻՒՆԸ ԸՍԷԻՆ...

Ամերիկայի ռամկավարներն ալ Պոսթընի մէջ կը հրատարակեն անգլիերէն շաբաթաթերթ մը, «լուսաւորելու» համար անգլիախօս նոր սերունդը: Խաբանելով այդ շաբաթաթերթին զանազան ցնդաբանութիւնները, Հայրենիք դիտել կուտայ խմբագրականով մը (20 մայիս).

— «Եթէ ռամկավար առաջնորդները իրենց սեփական պատկերը չվերագրէին Դաշնակցութեան առաջնորդներուն եւ իրենց նոր սերունդին հաղորդէին միայն մեր մօտիկ անցեալի եւ ներկայի փաստերը առարկայական կերպով, այն ատեն անգլիերէն շաբաթաթերթի երիտասարդ խմբագիրները կը գիտնային թէ՝

Հ. Յ. Դաշնակցութիւնն էր, որ հայ ժողովուրդի գլուխն անցած Կովկասի մէջ՝ յաղթական պայքար մղեց ցարական կառավարութեան դէմ 1903—5 թուականներուն, երբ վերջինս գրաւեց հայ եկեղեցական կալուածները եւ ստիպուեցաւ վերադարձնել զանոնք:

Դաշնակցութիւնն էր, որ կազմակերպեց ու ղեկավարեց կովկասեան հայութեան հոյակապ ինքնապաշտպանութիւնը Թաթարներու դէմ 1905—6ին, երբ ցարական ոստիկանութեան կողմէ քաջալերուած՝ Թաթարները փորձեցին մահացու հարուածներ տալ հայ զանգուածներուն:

Հ. Յ. Դաշնակցութիւնն էր գերազանցապէս, որ մղեց ու ղեկավարեց Մուսա Տաղի (Սուէտիա), Շապին-Գարահիսարի, Ուրֆայի, Շատախի, Վանի, Ղարաքիլիսէի, Սարդարապատի, Բագուի հերոսամարտերը, որոնք օտարներուն իսկ հիացում կը պատճառեն:

Հ. Յ. Դաշնակցութիւնն էր, որ մաքրեց Հայաստանը թշնամի տարրերէ եւ ստեղծեց հայ ազգային պետութեան այն կորիզը, որ այսօր կ'ապրի յանձին Խորհ. Հայաստանի:

Հ. Յ. Դաշնակցութիւնն էր, որ տուաւ Սերոբ Աղբիւրներու, Հրայրներու, Քեռիներու, Մուրատներու, Անդրանիկներու, Սեւքարեցի Սաքոներու, Եփրեմներու, Նիկոլ Դումաններու, Դրօներու նման դիւցազնական բազմաթիւ մարտիկներ, որոնք իրենց սքանչելի օրինակով, իրենց հերոսական գործով մարտական ոգի ներշնչեցին դարերու ստրկութեան մէջ մեղկացած հայ ժողովուրդին:

Հ. Յ. Դաշնակցութեան հետ է որ քալեցին Ահարոնեան, Յ. Թումանեան, Ռ. Զարդարեան, Գրիգոր Զոհրապ, Սիամանթօ, Դ. Վարուժան, Լեւոն Շանթ, Ա. Իսահակեան, Համաստեղ, Կ. Զարեան եւ ասոնց նման շարք մը ուրիշ խոշոր տաղանդներ, որոնք հայ նորագոյն գրականութեան փառքը կը կազմեն:

Հ. Յ. Դաշնակցութիւնն էր, որ Կովկասի եւ Թուրքիոյ եւ մեր բոլոր գաղութներու մէջ կրցաւ իրեն հետ ունենալ հայ ժողովուրդի ճնշող մեծամասնութիւնը, — բան մը, որ հաստատուեցաւ մէկէ աւելի անգամներ կատարուած կանոնաւոր ընտրութեանց միջոցով:

Հ. Յ. Դաշնակցութիւնն է, որ այսօր ալ, թէեւ հայութեան մայր զանգուածը օտար բռնակալութեան ծանր լուծին տակը կը գտնուի եւ անկարող է ձայն իսկ հանել, եւ գաղութներն ալ պառակտեալ վիճակ մը կ'ապրին, կը վայելէ մեր ժողովուրդի մեծամասնութեան համակրանքը:

Հ. Յ. Դաշնակցութիւնն է վերջապէս այն միակ հայ քաղաքական կազմակերպութիւնը այսօր, որ կը ձգտի ազատել Հայաստանը օտար բռնապետական լուծէ մը եւ հետեւողական ու աննկուն կերպով կը պայքարի ազատ, անկախ եւ միացեալ հայրենիքի մը համար:

Եթէ ռամկավար երիտասարդ խմբագիրները, ինչպէս եւ անոնց հետեւող նոր սերունդը պատեհութիւն ունենային ծանօթանալու գէթ այս հիմնական անհերքելի փաստերուն, որոնք դիտաւորեալ կերպով անտես կ'առնուին կամ գլխիվայր շրջուած ձեւով կը ներկայացուին իրենց՝ իրենց անբարեխիղճ մեծերուն կողմէ, այն ատեն անոնք ապահովաբար պիտի թոյլ չտային իրենց հետեւելու իրենց ցաւագար մեծերու օրինակին, այլ վստահ ենք թէ, պիտի հետեւէին մեր Ցեղակրօն Ուխտերուն՝ անոնց հետ միասին պայքարելու համար հայ ցեղի լաւագոյն իտէալներու իրականացման համար»:

ԱՄԷՆ ՄԱՐԴ ԻՐ ԳՈՐԾԻՆ

Հասկ, Անթիլիասի կաթողիկոսութեան պաշտօնաթերթը իր վերջին (մայիս) թիւին մէջ կը հրատարակէ հետեւեալ հրաւէրը, ուղղուած՝ Սուրիոյ գաղութին.—

«Մեր ժողովուրդին,

Սուրիոյ մէջ ազգայնականաց ելոյթը, ի նպաստ երկրին անկախութեան, քաղաքական այնպիսի փափկութիւն մը ունի, որուն հանդէպ հայ ժողովուրդին պարտքն է պահել իր հաստատուն եւ հաւատարիմ դիրքը, ամենեւին չխառնուելով անցուդարձերուն եւ գործիք չըլլալով ասոր անոր ձեռքը:

Հայերը այս երկրին մէջ քաղաքացիական ապաստանութիւն գտան, մանաւանդ մեծ պատերազմէն յետոյ, եւ իրենց պարկեշտ աշխատութեամբ ապահովեցին իրենց ապրուստը, բեռ չեղան հանրութեան կամ կառավարութեան վրայ, մուրացկանութիւն չըրին, այլ միշտ աշխատեցան իրենց ճակտին քրտինքով ուտել իրենց պատառիկ մը հացը:

Ասիկա քաղաքացիական մեծագոյն առաքինութիւնն է, որով ապրած է հայ ժողովուրդը, ուր որ գտնուած է աշխարհի ամէն կողմ: Ուրիշ խօսքով ամէն մարդ իր գործին վրայ գտնուած է միշտ, ըստ Աւետարանի, տալով ինչ որ կը պարտի Աստուծոյ եւ ինչ որ կը պարտի կայսեր:

Նկատի ունենալով այս երկրին կացութիւնը, կաթողիկոսարանս պարտք կը համարի յիշեցնել մեր սիրելի ժողովուրդի բոլոր զաւակներուն թէ ամէն մարդ իր գործով պէտք է զբաղի:

Մեր ժողովուրդը այս երկրին մէջ իրեն յատուկ քաղաքականութիւն մը չունի, հետեւաբար մեր ժողովուրդը այս երկրին մէջ չզբաղիր քաղաքականութեամբ եւ պէտք չէ որ զբաղի:

Նոյն իսկ օգտակար չէ իրեն համար փոլիթիքիէններու խօսքերէն տարուիլ, անոնց արձագանգ ըլլալ, որ եւ է տեղ եւ որ եւ է առիթով: Բացարձակապէս ամէն մարդ իր գործին:

Հայ ժողովուրդը երախտագիտութենէ զատ ընելիք արտայայտութիւն մը չունի հանդէպ տեղական եւ հոգատար կառավարութեանց:

Մեր ամէնուն պարտքը պիտի ըլլայ մեր իսկ ձեռքով չխանգարել մեր կեանքի խաղաղութիւնը այս երկրին մէջ:

Ջերմապէս կը յանձնարարենք մեր Առաջնորդարաններուն, որպէսզի կաթողիկոսարանիս այս յորդորանքը հասցնեն իրենց շրջանակին մէջ գտնուող հայ ժողովուրդին»:

«ՊԷՊՕ»Ն ԹՈՒՐՔԵՐԷՆ

Թուրք բանաստեղծ Նազըմ Հիքմէթ որ «Օրհան Սէլիմ» կը ստորագրէ, Թուրքերէն «Ագշամ»ի մէջ կը գրէ, «Պէպօ» թատերախաղի թուրքերէն ներկայացումին առթիւ, զոր անցեալ շաբթու Բերայի մէջ կատարեց սիրողներու խումբ մը, ղեկավարութեամբ Պ. Աշոտ Մատաթեանի.—

«Անցեալ օր ներկայ եղայ «Պէպօ»ի ներկայացման, որ բեմադրուեցաւ մասամբ սիրողներէ եւ մասամբ բուն դերասաններէ բաղկացեալ խումբի մը կողմէ:

Ինծի համար շատ օգտակար եղաւ բուն պատճէնը տեսնել այս թատերգութեան, որուն շարժանկարը շաբաթներով ցուցադրուեցաւ Իսթանպուլի սինէմաներուն մէջ:

«Պէպօ» գործն է հայ նշանաւոր թատերագիր Սունդուկեանցի եւ առաջին անգամ ներկայացուած է Թիֆլիսի մէջ, 66 տարի առաջ, 1870ին: 66 տարի առաջ գրուած այս թատերգութիւնը այնքան ուժեղ է թէքնիքի թէ էութեան տեսակէտով, որ այսօր կրնայ իբրեւ դասագիրք ծառայել մեր շատ մը — բայց ոչ, դժբախտաբար շատ քիչ, քանի մը հատ համբուող — մեր թատերագիրներուն համար: Ճիշդը խօսելով, 66 տարի առաջ «Պէպօ»ն գրող Սունդուկեանի արժէքով թատերագիր չկայ տակաւին մեր մէջ:

Յետոյ ուշագրաւ է որ ցարական Ռուսիոյ գրաքննութիւնը ինչպէս արտօնած է նման երկի մը բեմադրութիւնը:

«Պէպօ»ն շատ լաւ եւ խնամով ներկայացուեցաւ. Եթէ քիչ մը աւելի պատրաստուէին, աւելի ճիշդը եթէ միջոց ունենային աւելի պատրաստուելու, այդ խումբը կրնար անթերի խաղ մը երեւան բերել:

Կ'ուզէի որ «Պէպօ»ն բազմաթիւ անգամներ բեմադրուէր, աւելի լայն ռէքլամով եւ աւելի աղէկ պատրաստութեամբ:

չինութեան գործարանի մը բանուորները, բայց անոնք մերժեցին: (Այս հաստատութիւնը նիւթեր կը հայթայթէ արեւելեան սահմանի ամրութեանց համար):

Շարժումը տարածուած է ոչ միայն մետաղագործական, այլեւ հիւսուածեղէնի գործարաններուն մէջ: Կօշիկի մեծ գործարաններու բանուորներն ալ գործադուլ հռչակեցին երէկ, հինգշաբթի:

*** Մարսէյլի մէջ գործադուլ հռչակեցին «Ֆոռժ է Շանթիէ տը լա Մէտիթէռանէ»ի բանուորները, պահանջելով գործադրել 1920ի հաւաքական պայմանագիրը, աւելցնել աշխատավարձը, եւն.:

*** Ինչպէս Փարիզի, նոյնպէս գաւառի մէջ շատ մը գործարաններ տեղի կուտան անմիջապէս, իսկ ուրիշներ կը սպասեն բանակցութեանց ելքին: Շարժանկարի մեծ հաստատութեանց եւ մասնաւորապէս Փաթէի բանուորներն ալ գործադուլ հռչակեցին: Շարժումը կը ծաւալի ժամէ ժամ, նոր անակնկալներ ստեղծելով: Օտար հաստատութիւններ ալ ազդուած են:

Նոր դէպքեր Պաղեստինի մէջ

Արաբական Դաշնակցութեան Հոգատարութեանց յանձնաժողովը որոշեց յառաջիկայ շաբթու նկատի առնել Անգլիոյ տեղեկագիրը՝ Պաղեստինի մասին, այն յոյսով թէ կարելի պիտի ըլլայ զեկուցում ստանալ մինչեւ մէկ շաբաթ:

Չորեքշաբթի օր արաբ աւազակներ ուժանակով պայթեցուցին երկու կամուրջներ, Քեփրոնի մէջ, եւ խզեցին հեռաձայնի գիծերը՝ մինչեւ մէկ մղոն տարածութեան վրայ: Եաֆայի շրջանին մէջ ռումբ մը նետուեցաւ ոստիկանական պահականոցի մը վրայ եւ կայան մը կրակի տրուեցաւ: Ուրիշ ռումբ մը պայթեցաւ Աքիայի փարոսին մօտ:

Եաֆայի մէջ խումբ մը Արաբներ այցելեցին քանի մը Հրեաներու որոնց հետ բարեկամ եղած էին տարիներով: Արաբները ջուր ուզեցին եւ խմելէ վերջը կրակ բացին Հրեաներուն վրայ, ծանրապէս վիրաւորելով մէկը՝ թեթեւ, ուրիշ մը՝ ուսէն:

Վերջին քանի մը օրերու ընթացքին չեչտուեցաւ արաբ աւազակներու յանդգնութիւնը, բայց կը յուսացուի թէ ձեռք առնուած բացառիկ միջոցները պիտի կրնան խափանել խռովութեանց տարածումը: Հրամայուած է առանց այլեւայլի ձերբակալել անոնք որ զէնք եւ պայթուցիկ ունին: Արգիլուած է պայթուցիկներու շինութիւնը եւ ներածումը: Չորեքշաբթի գիշեր անգլ. պահակախումբ մը յարձակում կրեց Երուսաղէմի հին քաղաքամասին մէջ: Անմիջապէս խուզարկութիւն կատարուեցաւ շրջակայ տուներուն մէջ, բայց վտանգաւոր բան մը չգտնուեցաւ: Ամբողջ երկիրը պաշարման վիճակի ենթարկուած է գործնապէս: Եաֆայի մէջ Արաբները աւարի տուին քաղաքապետութիւնը: Կասկածելով թէ Պաղեստինի ոստիկանութիւնն ալ կրնայ միանալ գործադուլին, անգլ. զինուորներ ղրկուեցան, պաշտպանելու համար:

ԶԱՆԱԶԱՆ ԼՈՒՐԵՐ ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԼՈՆՏՈՆԻ ԻՏԱԼԱԿԱՆ ԴԵՍՊԱՆԸ նորէն այցելելով Անգլիոյ արտաքին նախարարին, հաւաստիքներ ընծայեց Իտալիոյ բարեկամութեան մասին եւ շեշտեց թէ Մուսոլինի երբեք նպատակ չունի վնասելու Միջերկրականի անգլիական շահերուն: — Միեւնոյն ատեն Լոնտոն կը գտնուի Ֆոն Ռիպպէնթրոփ, Հիթլէրի լիազօրը, եւ կը ջանայ տեսակցիլ Պ. Իտընի հետ, թէեւ այս վերջինը խոստացած է Ֆրանսացիներուն՝ մեկուսի բանակցութիւններ չկատարել Գերմանիոյ հետ, մինչեւ որ Հիթլէր պատասխանէ ծանօթ հարցարանին:

ԳՈՐԾԱԴՈՒԼԻ ՀԱՄԱՃԱՐԱԿ ՄԸ կը տիրէ ամէն կողմ: Անվէրսի նաւահանգստի 12,000 բանուորները գործադուլ հռչակելով, ջլատեցին բոլոր գործողութիւնները: Մօտ 95,00 բանուորներ գործադուլ հռչակած են Մատրիտի մէջ, իսկ 100.000 հոգի ալ՝ Մալակայի հարաւ. նահանգին մէջ (Սպանիա): Գործադուլ ծագած է նաեւ Վոլոյի եւ Մակեդոնիոյ մէջ (Յունաստան):

ՏԱՐՏԱՆԷԼԻ ՎԵՐԱԶԻՆՄԱՆ հարցը քննելու համար, Թուրքիոյ արտաքին գործավարը հրաւէրներ ուղղեց շահակից պետութեանց: Ժողովը պիտի գումարուի յունիս 22ին: Խ. Միութեան ներկայացուցիչը պիտի ըլլայ Պ. Լիթվինով:

Դպրոցական հանդէս

կազմակերպուած Գօմոնի Թաղականութեան կողմէ, ի նպաստ մանկապարտէզի եւ մատուռի

7 յունիս, կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, վարանդեան սրահին մէջ

Բացման խօսք նախագահին կողմէ: Կը խօսի Պ. Պ. ՀԻՒՍԵԱՆ

Երգ եւ արտասանութիւն մանկապարտէզի փոքրիկներուն կողմէ:

Բարեհաճ մասնակցութեամբ Շանթ Թատերախմբին, կը ներկայացուի

ՎԵՐԱԴԱՐՁԸ եւ ՀՆԱՐԱՄԻՏ ՎԱՐԺԱՊԱՀԸ

ղեկավարութեամբ Պ. Վահր. Վարդանեանի:

կը խնդրուի Գօմոնի շրջակայ Թաղերու, ինչպէս նաեւ քաղաքի մեր հայրենակիցներէն քաջալերել այս ձեռնարկը իրենց ներկայութեամբ:

Մուտք 4 ֆր.:

Փարիզի Հայ Երիտասարդաց Միութիւն

ԲԱՑՄԱՆ ՊԱՐԱՆՑԻԿ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

14 յունիս, կիրակի ժամը 17էն կէս գիշեր

Բ. Հ. Ե. Միութեան սրահներուն մէջ, 8 Rue Bossuet, Paris (10e)

Métro Poissonnière կամ Gare du Nord

Մուտք 15 ֆր., Միութեան անդամներուն 10 ֆր.:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Պ. Ննիկ եւ Լօլիկի Պէօրէքճեան կը ծանուցանեն թէ այս կիրակի Փարիզի Հայոց եկեղեցիին մէջ, 15 Rue Jean Goujon, տեղի կ'ունենայ հոգեհանգիստ իրենց ողբացեալ հօր մահուան ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՊԷՕՐԷՔՃԵԱՆի մահուան քառասունքին առթիւ: Կը հրաւիրուին ազգականներն ու բարեկամները:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՓԱՐԻԶԻ Սալոնոյ-Զորի Հայր. Միութեան անդամական ընդհ. ժողովը այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը ճիշդ 3ին, 119 Ave. d'Italie, սրճարանին մէջ:

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆԻ Լիոնի մասնաճիւղի վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր անդամները, այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, 181 Cours Lafayette, սրճարանի սրահը: Ներկաներու թիւը բաւարար պիտի համարուի: Օրակարգ.— Հաշուետուութիւն վարչութեան մէկ տարուան բարոյական եւ նիւթական գործունէութեան: Զեկոյց դպրոցներու փակման առթիւ եւ նոր վարչութեան ընտրութիւն:

---

50 մէթր հեռու Իսիի կայարանէն եւ 23 եւ 32 թիւ հանրակառքերու կայարանէն, վարձու են (tout confort) արկաբաժիններ, 1 փիէսոց 2000, եւ 2 փիէսոց **2350** ֆր. շատ շօֆաժ միասին:

Աժան գինով մէկ խանութ: դիմեցէք տնօրէնին վրայ, 72-74 Bld. Rodin à Issy-les-Moulineaux

---

ՎԱՐՁՈՒ ԵՆ յարկաբաժիններ, ամէն յարմարութիւններով (tout confort), մէկ մեծ սենեակ, խոհանոց, 1300-1750 ֆր. (շարժ եւ շօֆաժ մէջը ըլլալով): Դիմել՝ 13-15 rue de la Vistule, մէթրօ Maison Blanche:

ԳԱՑԷՔ ՏԵՍԷՔ

CIGALE CINÉMA

60 Avenue de Saxe. LYON.

ԳԱՑԷՔ ՏԵՍԷՔ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Cinéma REXY

Rue Cours Lafayette, angle Garibaldi.

ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲԸ ԵՒ ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲԸ ՓՈՐՁԻ ԱՏԵՆ (Նկար՝ Photo Massis)

ՅԱՅՏԱԳԻՐ.— Իրիկնամուտ, Թիթեռնիկներու պարը, Հովը, Գեղջկական շարք, Հ. Մ. Ը. Մ.ի քայլերգ, եւ առաջին անգամ ըլլալով ՊԱՐԹԵՒԵԱՆԻ ՆՈՐ ՀԵՂԻՆԱԿԱԾ եւ նահատակներու յիշատակին նուիրուած ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐ ՊԱՏԱՐԱԳԷՆ ԲԱԺԻՆ ՄԸ (Աստուածածնայ մեղեդի, Հայր մեր, Միայն Սուրբ, Ամէն Հայր Սուրբ, Տէր ողորմեա, Քրիստոս պատարագեալ, ընկերակցութեամբ նուագախումբի):

ՆՈՒԱԳԱՀԱՆԴԷՍ

ԱՐԱ ՊԱՐԹԵՒԵԱՆԻ

(ՍԵՆՖՕՆԻՔ ՆՈՒԱԳԱՀԱՆԴԷՍ ԵՒ ՀԱՄԵՐԳ)

ԱՄԲՈՂՋՈՎԻՆ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ԻՐ ԳՈՐԾԵՐՈՒՆ

6 Յունիս, շաբաթ երեկոյ, Salle Gaveauի մէջ, 45 rue la Boëtie, Métro: Miromesnil

Կը մասնակցին՝ M. LUCIEN QUATTROCCHI

Ա. ջութակ Փարիզի օփէրայի

Mlle NELLY GAUTHIER (թաւջութակ)

եւ ՍՕԿՐԱՏ ԻՍԱՀԱԿԵԱՆ (պարիթօն)

Տոմսերը կը վաճառուին Հրանտ Սամուէլի մօտ, 51 rue Mr. le Prince եւ Salle Gaveau:

Գին՝ 25, 20, 15, 10 ֆր., եւ 7.50 ֆր. (տեղւոյն վրայ)

Հ. Յ. Դ.

Գաւառ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ «Վահագն» խումբի ընկերական ժողովը, այս կիրակի երեկոյ ժամը 7.30ին, Դաշ. Միութեան գրադարանին մէջ: Ներկայացուցչական ժողովի զեկոյց, յետոյ տեղի կ'ունենայ վիճաբանական ժողով, որուն կրնան ներկայ գտնուիլ նաեւ համակիրները:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԱՆԿԱԽՈՒԹԵԱՆ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

ԿԸ ՏՕՆՈՒԻ ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Վիէնի կոմիտէին

Այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, Սէրքլը կաթոլիկի սրահին մէջ,

կը նախագահէ ընկ. Ս. ԳԱԼՈՒՍՏԵԱՆ

կը խօսի՝ ընկ. ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին

Հանդէսը պիտի սկսի օրուան տօնը խորհրդանշող գեղեցիկ պատկերով մը:

Մուտք՝ ծախսերու մասնակցութեան համար 1 ֆր.:

ԱՌՆՈՒՎԻԼ Ի ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Վարդան ենթակոմիտէի

կը նախագահէ ընկ. Խ. ՄԿՐՏԻՉԵԱՆ

կը խօսի ընկ. Ա. ԻՍԱՀԱԿԵԱՆ

Այս կիրակի կէս օրէ վերջ ժամը 2.30ին, Salle Gallemantի սրահին մէջ, (կայարանին դիմացը)

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԲԱԺԻՆ

Կ'երգեն՝ Տիկ. Ս. Խաչատուրեան, Օր. Գնեալեան եւ Պ. Մ. Խուպեան:

Կ'արտասանեն ընկ.ներ Օ. Կարապետեան, Յ. Երկանեան եւ Ս. Ճիհանեան:

Կարող ուժերով կը ներկայացուի Օտեանի

ՏԱՅԻ ԿԱՐԱՊԵՏ կամ ԱՄԵՐԻԿԱՀԱՅ ՓԵՍԱՑՈՒՆ

3 արար, 2 ժամ խնդուք:

Մուտք 5 ֆր., անգործներու 3 ֆր.:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

13 Յունիս, շաբաթ երեկոյ, Brebant Marseillaisի սրահին մէջ:

ՊՕՐՏՕԻ ՄԷՋ.— Յունիս 7

կը խօսի ընկ. ԱՐՇԱԿ ՋԱՄԱԼԵԱՆ

Դաշտահանդէս եւ ներկայացում

Ռօպէնսոնի դարաստանին մէջ, **MAISON FIQUET**

Փարիզի Հարաւային շրջանի «Յառաջդիմասիրաց» Միութեան կողմէ, ի նպաստ վարժարանին

Յունիս 7ին, առաւօտեան ժամը 10էն մինչեւ գիշերուան ժամը 10

ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲ

Կը ներկայացուի Ե. Օտեանի եւ Մ. Կիւրճեանի ՉԱՐՇԸԼԸ ԱՐԹԻՆ ԱՂԱ

ղեկավարութեամբ ՆՇԱՆ ՊԷՇԻԿԹԱՇԼԵԱՆի:

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԱՆԱԿՆԿԱԼՆԵՐ

Թատ եւ ռուսական նուագախումբ

Անձրեւի պարագային ապահով մեծ սրահ:

Մուտք 3 ֆրանք:

Ճոխ պիւֆէ, գիրամատչելի գիներով:

Հաղորդակցութեան միջոց.— Porte d'Orléansէն առնել 128 թիւ հանրակառքը, որ միայն երեք թիքէով ձեզ պիտի տանի մինչեւ Ռօպէնսոն, թէրմինիւս:

Etude de Mᵉ BERNARD WAHÉ

(17e ANNÉE)

Licencié en Droit de la Faculté de Paris

Ancien élève de l'École des Hautes Etudes Sociales

JURISCONSULTE

de

Droit Français et International Privé

Mandataire en Justice

159 rue Lafayette, Paris (Gare du Nord) Tél. NORD 68—02

ԿԸ ՍՏԱՆՁՆԷ ամէն տեսակ դատեր, Փարիզի, գաւառի, գաղութներու եւ արտասահմանի մէջ: Խորհրդակցութիւն իրաւագիտ. ամէն տեսակ խնդիրներու: Արկածի դատեր, ամէն լեզուէ թարգմանութիւններ: Նաթիւրալիզասիոնի օրինական ձեւակերպութիւններ եւ անուններու փոփոխութիւն, ընկերութիւններու կազմութիւն եւ լուծում: Ամէն տեսակ գործերու խմբագրութիւն: Իրաւագիտական քննութեանց եւ մրցումներու պատրաստութիւն: Ծառերու եւ գատախօսութիւններու խմբագրութիւն: Խորհրդակցութիւն 25 ֆր.: Կ'ընդունի ամէն օր ժամը 5—7, բացի շաբաթ, կիրակի եւ տօնի օրերէ:

Կ'ընդունի նաեւ ժամադրութեամբ:

Դերձակատուն

ՊՕՂՈՍ ԳՈՐԳԻԿԵԱՆ

31 Route de Choisy, Ivry s/Seine

Հեռաձայնել Italie 13—45

ՃՈԽ ՄԹԵՐՔ ֆրանսական եւ անգլիական կերպասներու: Վերջին նորաձեւութիւն, խնամուած աշխատանք, չափաւոր գին:

Ստացած ենք ամառնային գեղեցիկ կերպասներ-ձեր շինելիքհոգուստներուն համար դիմեցէք մեր դերձակատունը:

ԱՐՔԱՅԱԿԱՆ ԽՄԻՉՔ

ՐԱՔԻ ՏԻՒԶ

Զուտ խաղողէ քաշուած եւ անխոնով պատրաստուած օղին է ՐԱՔԻ ՏԻՒԶը:

Զգուշացէք այլ եւ այլ նիւթերով պատրաստուած եւ ձեր կեանքին վնասակար օղիները խմելէ, այլ խմեցէք միմիայն ՐԱՔԻ ՏԻՒԶը, որուն անարատ, կազդուրիչ եւ ախորժաբեր ըլլալը հաստատուած եւ գնահատուած է:

UN DUZE

MARQUE DÉPOSÉE

RAKI 40°

DUZE

Véritable Anisette Orientale

ԶՈՒՏ ԽԱՂՈՂԷ ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԱԾ ՕՂԻ - ازومدن معمول خالص راقى

DISTILLERIE OTTOMANE ISTAMBOUL

Ֆրանսայի համար արտօնատէր՝ Ա. ՏԱԼԱՔԻՒԲԷԵԱՆ

8 rue Suffren, Marseille— Tél. D. 70-89

Le Gérant: H. STEPHAN

Imprimerie A. DER (AGOPIAN) 17, Rue Damesme, PARIS (13)

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ) ԹԻՒ (7)

ԱՆՁՐԵՒ

Թարգմ. ԱՐՄԷՆ Պ. Հեղինակ՝ ՈՒ. ՍԸՄԸՐՍԷԹ ՄՈՀԸՄ

— Կ'ակնկալեմ որ գործս պատրաստ ըլլայ: Պիտի գործեմ, ու պիտի գործեմ արագ: Եթէ ծառը փտած է, պէտք է կտրուի ու կրակը նետուի:

Եւ երեկոյեան — զօրաւոր թէյէն յետոյ, որ իրենց վերջին ճաշն էր — մինչ նստած էին չոր սրահին մէջ, ու կիները կը գործէին եւ Տոքթ. Մէքֆէյլ իր ծխամորճը կը ծխէր, միսիոնարը պատմեց կղզիներու մէջ ունեցած իր գործին մասին:

— Երբ այնտեղ գացինք՝ անոնք ոչ մէկ գաղափար ունէին մեղքի մասին, անոնք կը կոտրէին պատուիրանները՝ մէկը միւսին ետեւէն, առանց գիտնալու թէ մեղք կը գործէին: Ու կը կարծեմ թէ՝ իմ գործին ամէնէն դժուար մասն էր մեղքի գաղափարը ըմբռնել տալ բնիկներուն:

Մէքֆէյլները արդէն գիտէին թէ՝ Տէյվիտսըն հինգ տարի գործած էր Սողոմոն կղզիներուն մէջ, իր կնոջ հանդիպելէ առաջ: Կինն ալ միսիոնար մը եղած էր՝ Չինաստանի մէջ: Անոնք իրարու ծանօթացած էին Պոսթըն, ուր կ'անցընէին իրենց արձակուրդին մէկ մասը՝ մասնակցելով միսիոնարական համաժողովի մը: Իրենց ամուսնութեան առթիւ՝ անոնք նշանակուած էին գործելու այն կղզիներուն մէջ, ուր գործած էին անկէ ի վեր:

Պ. Տէյվիտսընի հետ ունեցած իրենց ամբողջ խօսակցութեան ընթացքին, մէկ բան յստակ կերպով երեւան եկած էր, եւ այդ անոր անվեհեր քաջութեան էր: Բժիշկ միսիոնար մըն էր ան, եւ ենթակայ կոչուելու ո եւ է ժամանակ կղզեխումբի ո եւ է մէկ կղզիէն միւսը: Նոյնիսկ կէտաձկնորս նաւը շատ ապահով փոխադրական միջոց մը չէ Խաղաղականի մէջ՝ անձրեւոտ եղանակին, սակայն, անոր ետեւէն յաճախ կը ղրկուէր պարզ կուր մը, եւ այդ պատճառով վտանգը մեծ էր: Հիւանդութեանց կամ արկածներու ժամանակ ան վայրկեան մը իսկ չէր վարաներ: Աւելի քան տասնեակ մը անգամներ ան գիշերներն անցուցած էր կուրերէն ներս անցնող ջուրը պարպելով, եւ մէկէ աւելի անգամներ Տիկին Տէյվիտսըն կորսուած նկատած էր զայն:

— Երբեմն կը խնդրէի իրմէ որ չերթայ, ըսաւ Տիկին Տէյվիտսըն, կամ առնուազն սպասէր մինչեւ օդը խաղաղէր, բայց ան բնաւ չէր լսեր: Յամառ ու կամակոր է ան, ու անգամ մը որ բան մը դնէ միտքը, ոչինչ կրնայ փոխել զայն:

— Ի՞նչպէս պիտի կրնամ պահանջել բնիկներէն որ ապաւինին Տիրոջը, եթէ ես կը վախնամ Անոր ապաւինելէ, պոռաց Տէյվիտսըն: Ու ես չեմ վախնար, չեմ վախնար: Անոնք գիտեն որ, եթէ իրենց նեղութեան ժամանակ մարդ ղրկեն ետեւէս, ես պիտի երթամ, եւ թէ այդ կարելի է մարդկօրէն: Ու կը կարծէ՞ք թէ Տէրը պիտի լքէ զիս, երբ իր գործին վրայ եմ: Հովը կը փչէ իր հրամանով եւ ալիքները կը բարձրանան ու կը կատղին իր խօսքով:

Տոքթ. Մէքֆէյլ երկչոտ մարդ մըն էր: Ան երբեք ընտելացած չէր խրամատներուն վերեւէն եկող ռումբերու շառաչներուն, ու երբ գործողութիւն կը կատարէր վիրաբուժարանին մէջ՝ քրտինքը կը հոսէր իր ճակատէն ու կ'աղօտէր իր ակնոցները՝ իր դողացող ձեռքը զսպելու ճիգին մէջ: Ան սարսռաց քիչ մը, երբ նայեցաւ միսիոնարին:

— Երանի կարենայի ըսել թէ՝ երբեք վախցած չեմ, ըսաւ ան:

— Երանի թէ կարենայիր ըսել թէ կը հաւատաս Աստուծոյ, վրայ բերաւ միւսը:

Սակայն, պատճառով մը, այդ երեկոյ, միսիոնարին մտածումները վերադարձան այն օրերուն, երբ ինք ու իր կինը առաջին անգամ անցուցած էին կղզիներուն վրայ:

(Շար.)

ՏԻՐՈՒՀԻ ՋԱՌԱՓԵԱՆ

կուտայ դասեր՝ դաշնակի եւ Մարթընոյի երաժշտական ալիքներու (դարուս ամենամեծ գիւտերէն մէկը)

6 Villa des Soblons, (81 Ave. du Roule վրայ) Porte Maillotի մօտ, **Neuilly sur Seine**: Կ'ընդունի շաբաթ օրերը 2—5 կամ ժամադրութեամբ նախօրօք:

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

(Fondé en 1925) :-: R. C. Seine 276.281

Directeur et Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
Rédaction et Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ
17, Rue Damesme, PARIS (13e)
Téléphone : Glacière 15 - 70
(ՆՐԹՆԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ,—	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 ֆրանք	—
Ամերիկա եւ ուրիշ երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	—

ՇԱԲԱԹ 6 ՅՈՒՆԻՍ
SAMEDI 6 JUIN 1936

12 ՏԱՐԻ — 12e Année No. 3133

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԴԷՊՔԵՐՈՒ ԸՆԹԱՑՔԸ՝ ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

Հիմա որ կազմուած է նոր դահլիճը, նախագահութեամբ Պ. Լէօն Պլումի, ոչ միայն Ֆրանսան, այլ եւ արտաքին աշխարհը լարուած ուշադրութեամբ կը հետեւին դէպքերու ընթացքին:

Անշուշտ նոր կառավարութեան առաջին գործը պիտի ըլլայ վերահաստատել սովորական կեանքը, լուծելով գործադուլի տագնապը, որ հասած է սաստկագոյն աստիճանին, իբրեւ տարերային հոսանք մը:

Այս մտահոգութեամբ էր որ, ներքին եւ արտաքին նախարարները — երկուքն ալ ընկերվարական — գործի ձեռնարկեցին անմիջապէս. իսկ վարչապետը ձայնասփիւռի ճառ մը խօսեցաւ երէկ, յատկապէս այս տագնապի մասին:

Հարց է թէ կառավարութիւնը, որ ասպարէզ իջած է յանուն Ժողովրդական Ճակատի, պիտի կրնա՞յ կամ պիտի ուզէ՞ գործադուլը դադրեցնել վարչական եղանակով:

Բանակցութիւնները խզուած են, արդէն, գործատիրական եւ բանուորական պատուիրակութեանց միջեւ: Նոյն իսկ այն հաստատութիւնները որ առժամեայ համաձայնութիւններ կնքած էին, նորէն ինկան բանթողներու իշխանութեան տակ: (Այսօր պիտի կարդաք նկարագրութիւն մը՝ գործարաններու գրաւման մասին, այնքան պատկերալից):

Գործադուլի տագնապը փափուկ հանգամանք ունի մանաւանդ անոր համար որ, ուղղակի կը շօշափէ Ժողովրդական Ճակատին փոխադարձ յարաբերութիւնները:

Այսպէս, անոր գլխաւոր թեւերէն համայնավարները չեն մասնակցիր կառավարութեան, արմատականները կը մասնակցին, բայց միշտ կը խրտչին ծայրայեղութիւններէ, իսկ ընկերվարականները հարկադրուած են միջին ելք մը գտնել, պետական պատասխանատուութեան եւ զանգուածներու ճնշման միջեւ:

Դեռ չորրորդ ազդակ մը, Աշխատանքի Դաշնակցութիւնը, որուն ենթակայ են Արհեստակցական Միութիւնները, կը գտնուի դառն փորձի մը առջեւ, — պիտի կրնա՞յ սանձել տարերային հոսանքը եւ արժեցնել իր հեղինակութիւնը:

Լուր մը, վերջին պահուն,— նոր վարչապետին ճառը լաւ տպաւորութիւն գործած է բանուորներուն վրայ: Պ. Լէօն Պլում խոստացած է Խորհրդարանին ընդունիլ տալ հաւաքական պայմանագիրը եւ շաբաթական 40 ժամ աշխատանքի օրէնքը:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՓԱՐԻԶԸ ԱՌԱՆՑ ԹԵՐԹԻ

— o —

Չեմ գիտեր ուրիշ առեն պատահա՞ծ է: Բայց ինչ որ տեսայ հինգշաբթի օր, առտուն եւ իրիկունը, կարելի չէ պատկերացնել:

Փարիզը առանց թերթի,— կրնա՞ք երեւակայել:

Առտուն մեր արուարձանի գրատունը կը հանդիպիմ ինչպէս ամէն օր: Պարա՛պ է ամենօրեայ թերթերու յատկացուած սեղանը: Միայն «Փոփիւլէռ» ունի, այն ալ 5 — 10 հատ:

— Գործադուլ հռչակուած է, թերթ չունինք:

Կ'անցնիմ կայարան, գրավաճառին: Օրաթերթի հետքն իսկ չկայ: Ճարահատ, ֆանի մը շաբաթաթերթեր շարած է վաճառորդ կինը:

Կը մտնեմ կառախումբ: Բոլորին ձեռքերը պարապ, աչքերը թարթափուն: Վակոնին մէջ հետաքրքրութեամբ ինծի կը նային, միայն իմ ձեռքս տեսնելով թերթ մը, այն ալ ընկերվարական:

Յաջորդ կայարանին բազմութիւն մը կը խուժէ մեր վակոնը: Միայն մէկուն ձեռքը՝ «Ժուռնալ» մը:

Քաղաք հասած ենք արդէն,— Սէն Լազար:

Բազմութիւնը կառախումբէն դուրս կը հոսի գետի մը պէս, եւ կը տարածուի ամէն ուղղութեամբ, ինչպէս ամէն օր: Բայց այս անգամ գործի հասնելու հոգէն առաջ, մատնելով ուրիշ անհամբերութիւն մը,— թերթ ճարել:

Եւ խումբ խումբ կը վազեն կայարանի գրախանութները, որոնք համրանք չունին:

Հեռուէն կ'երեւայ որ թերթ չկայ: Խանութներու առջեւի մասը — օրաթերթերու բաժինը դատարկ է որբեւայրի, ինչպէս խանութին տիրուհին: Եւ սակայն, մարդիկ չեն հաւատար իրենց աչքերուն եւ կը դիմեն, կը հարցնեն, իրենց ականջով լսելու համար միեւնոյն պատասխանը.

— Գործադուլ հռչակուած է, թերթ չկայ:

— Ո՞ր եւ է թերթ:

— Ո՛չ մէկ թերթ:

— Հապա ուրիշներ ճարած են:

— Մեզի չեկաւ:

Կը հանդիպիմ հրապարակի մեծ կրպակը (քէօշք), որ «Ցառաջ» ալ կը ծախէ: Եղած - չեղածը՝ ճիշդ ինը հատ «Փոփիւլէռ», որ կը հալի նոյն պահուն:

Բարեբախտաբար ֆանի մը օրինակ անգլերէն թերթ ունէր, եւ «Նիւ Եորք Հէրըլտ» մը ու «Տէյլի Մէյլ» մը առնելով մտայ փապուղին (Մեթրօ):

Նորէն ես էի բախտաւորը, երեք թերթով:

Մեթրօ Թոլպիաք,— «Ցառաջ»ի կայարանը: Ոչ մէկ լրագիր: Դուրսը, մասնաւոր խանութի մը մէջ, ֆանի մը թերթեր, համրանքով ճարուած:

Եւ այսպէս օրը իրիկուն եղաւ: «Փառի - Միտի», կէսօրուան թերթը, լոյս չտեսաւ: «Էնթրանսիժան» յաջողած էր կէս օրուան տպագրութիւնը բաշխել ֆանի մը գլխաւոր հրապարակներու վրայ. իսկ իրիկուան ժամը 8ին՝ ուրիշ տպագրութիւն մը: Փողոցի վաճառորդները պաշարած էին — ինչպէս հացավաճառները: Դրամը կը նետէին տուփին մէջ,— եւ սակայն շատ քիչերը յաջողեցան հատ մը ճարել:

Չերեւցան միւս թերթերը,— ոչ «Փառի - Սուար»ը, ոչ «Թան»ը, եւ ոչ ալ «Տէպա»ն:

X

Գործադուլը կատարեալ էր երէկ, ուրբաթ:

Գրախանութները եւ կրպակները դուռներուն առջեւ փակցուցեր էին մասնաւոր ազդերը,— «Թերթ չկայ»:

Դուրսը, հրապարակներու վրայ, բոլոր «քէօշկ»երը գոց: Սէն - Լազարի կայարանին առջեւ, խումբ - խումբ արքայականներ կը ծախէին իրենց թերթը, «Աքսիոն Ֆրանսէզ»ը, որ կը հասնէր ընկերակցութեան մօտակայ խանութէն:

Աւելի անդին, Օփերայի հրապարակին վրայ, բացարձակ ամայութիւն: Բոլոր կրպակները փակ: Ոչ իսկ օտար, մանաւանդ անգլերէն թերթ, ֆանի որ գործադուլը ուղղուած է նաեւ բաշխման գլխաւոր հաստատութեան, Հաշէթի դէմ:

Նորէն մեր թաղին մէջ, պատահաբար գտայ Փոփիւլէռ մը, որ կը հալէր ձեռքի վրայ, յետոյ «Իւմանիթէ»ն:

Եւ այսպէս օրը իրիկուն եղաւ:

— «Քէօշկ»երը գոց են, Ցառաջը ո՞վ պիտի ծախէ, կը հարցնեն «վարչապետ»ն ու տպարանատէրը:

— Մենք մեր պարտականութիւնը կը կատարենք, մնալով պատնէշին վրայ: Մնացեալը թող մտածէ... «Ժողովրդական Ճակատ»ը:

— Իսկ եթէ հանրակառքերը, երկաթուղիները եւ փապուղին ալ դադրի՞ն:

— Միշտ պատնէշին վրայ:

ՎԱՀԷ

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏԻ ԴԱՀԼԻՃԸ ՎԱՐՉԱՊԵՏՈՒԹԵԱՄԲ ԼԷՕՆ ՊԼՈՒՄԻ

Ներքին եւ Աշխատանքի նախարարները անմիջապէս գործի ձեռնարկեցին

Ինչպէս հաղորդած էինք երէկ, վարչապետ Սառօ իրիկուան դէմ Էլիզէի պալատը երթալով, Հանրապետութեան Նախագահին ներկայացուց դահլիճին հրաժարականը: Նախագահը շնորհակալութիւն յայտնեց եւ, նախապէս խորհրդակցած ըլլալով Երեսփ. Ժողովի եւ Ծերակոյտի նախագահներուն հետ, նոր դահլիճը կազմելու պաշտօնը յանձնեց Պ. Լէօն Պլումի: Նոր վարչապետը ժամը 6.15ին ներկայացաւ պալատ: Դահլիճին ցանկը պատրաստ էր արդէն, եւ Պ. Լէօն Պլում զայն Հանրապետութեան նախագահին ներկայացուց ժամը 9ին: Յետոյ հետեւեալ յայտարարութիւններն ուղղեց մամուլի ներկայացուցիչներուն:

— «Թերեւս քիչ մը երկար գտնէք ցանկը, բայց ան կը պարունակէ նորութիւն մը որուն մեծ կարեւորութիւն կուտամ ես,— երեք կիներ աւելցած են դահլիճի կազմին վրայ: Զանազան կուսակցութեանց միջեւ դահլիճ մը կազմելու իրողութիւնը կարգ մը պարտաւորութիւններ կը հարկադրէ, որոնք դիւրահասկնալի են: Ես պարտք սեպեցի տեղ յատկացնել կարգ մը նոր սպասարկութեանց: Մենք գտնոնք պիտի զարգացնենք համաձայն ընդհանուր բարիքին,— մարզանք, զբօսանք, պաշտպանութիւն մանկութեան, Ֆիզիքական կրթութիւն: Անշուշտ նկատեցիք թէ նախարարական ցանկին ներկայացումը քիչ մը կը շեղի ընկալեալ սովորութիւններէն: Եթէ այդպէս վարուեցայ, պատճառը այն չէ որ աժան նորամոլի մը (նովաթէօր) ձեւերը առնել կ'ուզէի: Ես ինքնատպութիւն չփնտռեցի: Շատ լուրջ մտահոգութիւններ դիմաւորելու համար էր որ վճռեցի ստանձնել նախարարական խորհուրդին նախագահութիւնը առանց պաշտօնի: Ես միշտ նախագահական պաշտօնը նկատած եմ համակարգութեան, կապակցութեան պաշտօն մը: Նախարարական աշխատանքին ռազմաբանական բաշխումը պիտի դիւրացնէ վարչական խորունկ բարենորոգումներու ձեռնարկը, նախապէս դասաւորելով եւ համակարգելով գործերը: Կը յուսամ աւելի լաւ կատարել, որքան երկարի կառավարութեան գոյութիւնը: Անհրաժեշտութիւն մըն է այս, այնպիսի շրջանի մը մէջ երբ պետական պաշտօնները շարունակ կ'ընդլայնին եւ այնքան բազմազան հանգամանք մը կը ներկայացնեն: Ինչ կը վերաբերի մեր քաղաքականութեան, անշուշտ կը հասկնաք թէ անոր զեկուցումը կը վերապահեմ խորհրդարանին: Մնաց որ, արդէն բաւական բան գիտէք մեր ծրագրին գլխաւոր գիծերու մասին: Կառավարութիւնը խորհրդարանին պիտի ներկայանայ շաբաթ օր: Կը կարծեմ թէ առավ մենք գրեթէ կոտրած կ'ըլլանք արագութեան մրցանիշը: Վաղը ժամը 12.30ին (երէկ) ճառ մը պիտի խօսիմ ձայնասփիւռին առջեւ, ներքին կացութեան եւ աշխատանքի վէճերուն առթիւ: Այս իրիկուն իսկ, ներքին եւ աշխատանքի նախարարները գործի պիտի ձեռնարկեն»:

Նոր դահլիճին կազմը

— o —

Նոր դահլիճին մէջ կը գտնուին երեք անպաշտօն նախարարներ, վարչապետէն զատ,— նախկին վարչապետ Շօթան (արմատական), ընկերվարական կուսակցութեան ընդհ. քարտուղարը՝ Փօլ Ֆոռ, եւ Պ. Վիօլէթ: Իսկ երկու հոգի ալ՝ իբրեւ խորհրդական վարչապետութեան (Մարքս Տորմուա եւ Թէսան):

Ազգային պաշտպանութեան ղեկավարութիւնը, բանակ, նաւատորմ եւ օդատորմիղ, յանձնուած է նախկին վարչապետ Պ. Տալատիէի, որ միեւնոյն ատեն փոխ - վարչապետ է: Ծովային նախարարն է Կասնիէ-Տիւփարք, օդանաւայինը՝ նախկին նախարար Պ. Քօ, իսկ նաւատորմին փոխ - նախարարը՝ Պ. Պլանքօ:

«Ընդհանուր վարչութիւն» գլուխին տակ ամփոփուած են հետեւեալ նախարարութիւնները,— Ներքին՝ Սալանկրօ (ընկերվարական), խորհրդականը՝ Օպառ, դատական՝ Ռիւքառ, կրթական՝ Ժ. Զէյ, խորհրդական՝ Տիկին Պրունշվիկ, խորհրդական (փոխ - նախարար) գիտական հետազօտութեանց համար՝ Տիկին Ժօլիօ - Քիւրի:

Ուրիշ գլուխ մը, «արտաքին յարաբերութիւններ եւ անդրծովեան Ֆրանսա», կ'ամփոփէ հետեւեալ նախարարութիւնները.— Արտաքին՝ Իվօն Տէլպոս (արմատական, խորհրդական՝ Վիէնօ, գաղթային՝ Մ. Մութէ (մեր հանրածանօթ բարեկամը):

«Ելեւմուտք եւ պետական պարտք» գլուխին տակ կ'իյնան ելմտական նախարարութիւնը (Վէնսան Օրիօլ, ընկերվարական) եւ հանգստեան թոշակներու նախարարութիւնը:

«Ազգային տնտեսութիւն».— Նախարար՝ Սփինաս (ընկերվարական), խորհրդական հանքերու, ելեկտրականութեան եւ հեղուկ վառելանիւթերու՝ Ռամատիէ, հանրօգուտ շինութեանց՝ Պլտուս, փոխ - նախարար առեւտրական նաւատորմի՝ Թասօ (Մարսէյլի քաղաքապետը), առեւտրական նախարար՝ Պ. Պասթիտ, հողագործական՝ Մօնէ, թղթատարական՝ Ժառտիլիէ:

«Ընկերային համերաշխութիւն».— Աշխատանքի նախարար՝ Լըպա, (ընկերվարական, «Փօփիւլէռ»ի վարիչ-տնօրէնը), առողջապահական՝ Սէլիէ, խորհրդական Ֆիզիքական կրթութեան համար՝ Տէզարնօ, խորհրդական զբօսանքներու եւ մարզանքներու կազմակերպութեան՝ Լակռանժ, խորհրդական մանուկներու պաշտպանութեան համար՝ Տիկին Սիւզան Լաքոռ:

Իւրաքանչիւր խմբաւորման նախագահները պիտի ըլլան հինգ ղեկավար նախարարները,— 1. Տալատիէ (ազգ. պաշտպանութիւն), 2. Սալանկրօ (ընդհ. վարչութիւն), 3. Սփինաս (ազգ. տնտեսութիւն), 4. Իվօն Տէլպոս (արտաքին յարաբերութիւններ).— 5. Լըպա (ընկերային համերաշխութիւն): Վարչապետութեան ընդհ. քարտուղարութիւնը պիտի վարէ Ժիւլ Մօք (ընկերվարական): Ընկերվարական նախարարներուն եւ խորհրդականներուն թիւն է 15:

*** Երեսփ. Ժողովը հինգշաբթի օր նիստ գումարելով, 150ի դէմ 377 ձայնով նախագահ ընտրեց Պ. Էռիօն: Միւս թեկնածուն ազգայնական մըն էր, Քասվիէ Վալա: Վեց փոխ - նախագահներէն երկուքը ընկերվարական են, մէկը՝ արմատական, մէկը՝ համայնավար (Ժաք Տիւքլօ), մէկը՝ կեդրոնի խմբակցութեան անդամ, իսկ մէկը՝ Թունդ աջակողմեան, Էտ. Սուլիէ, (որ ներկայ էր Մայիս 28ի տօնակատարութեան):

ԳՈՐԾԱԴՈՒԼԸ ԱՒԵԼԻ ՍԱՍՏԿԱՑԱՒ

ԱՒԵԼԻ ՔԱՆ 500.000 ԲԱՆԹՈՂՆԵՐ

— o —

Լուրջ վախեր հաղորդակցութեանց եւ պարենաւորման մասին

Մէկ օրէն միւսը աւելի սաստկանալով, գործադուլը աննախընթաց համեմատութեան մը հասած էր երէկ, ուրբաթ: Բանթողներուն թիւը կ'անցնէր 500,000ը: Ձախակողմեան թերթերը կը գրեն թէ 75 հաստատութեանց բանուորները արդէն շահած են յաղթանակը: Ռընոյի 33,000 բանուորները, որոնք անցեալ շաբթու գործադուլ հռչակած, յետոյ համաձայնած էին առժամապէս, նորէն գլուխ վերցուցին: Փարիզի շրջանին մէջ գործադուլը վարակեց նաեւ Հանդերձեղէնի ճիւղը, 5000 բանուորներով: Շատ մը հաստատութեանց մէջ բանուորները օրական 5 — 15 Ֆրանք յաւելում ստացան, վճարովի արձակուրդով եւ արհեստակցական միութիւն կազմելու իրաւունքով:

Թերթերու եւ հրատարակութեանց բաշխումը խանգարուեցաւ իբրեւ հետեւանք Հաշէթի աշխատաւորներու գործադուլին: Բանուորական պատուիրակները ժողով գումարելով Աշխատանքի սակարանին մէջ, իրենց զայրոյթը յայտնեցին կարգ մը գործարանատէրներու բռնած ընթացքին դէմ: Մասնաւորապէս կատղած էին մետաղագործական բանուորները, որոնք առաջին անգամ ձգած էին աշխատանքը, անցեալ շաբթու: Անոնք բանաձեւ մը քուէարկեցին, յայտարարելով թէ գործատէրերը չեն յարգած իրենց յանձնառութիւնները եւ անհիմն վերագրումներ կ'ընեն:

Հալի, Փարիզի պարենաւորման գլխաւոր վաճառանոցին բանուորներն ալ դադրեցուցած ըլլալով աշխատանքը, լուրջ մտահոգութիւն կը տիրէ պարենաւորման մասին: Բանուորներուն մէկ մասը եւ գլխաւորաբար փոխադրիչները գոհացում ստացան, բայց բոլոր դժուարութիւնները չեն հարթուած տակաւին: Ձախակողմեան թերթերը կը հաւաստեն թէ Հալի բանուորները ամէն ջանք պիտի թափեն, քաղաքին պարենաւորումը ապահովելու համար, իսկ «Աքսիոն Ֆրանսէզ» (արքայական) շատ ծանր կը ցուցնէ կացութիւնը: Հինգշաբթի եւ ուրբաթ ամբողջ օրը պարենաւորման խանութները եւ փուռերը պաշարուած էին մտահոգ բազմութիւններով, որոնք պաշար ամբարել կ'ուզէին: Շատ մը թաղերու եւ արուարձաններու մէջ խուճապ ծագած ըլլալով, տրամադրելի բոլոր հացերը գնեցին եւ ուշ մնացողները առանց հացի մնացին: Կը վախցուի որ հանրակառքերը, փապուղին եւ երկաթուղիներն ալ դադրին, եթէ կառավարութիւնը վճռական միջոցներ ձեռք չառնէ:

Քաղաքապետական խորհուրդը բացառիկ նիստ գումարեց երէկ, նկատի առնելով կացութեան ծանրութիւնը: Գործարանատէրները դադրեցուցին բանակցութիւնները: Շատեր ալ կը գանգատին թէ ծեծ կերած են բանուորներէն:

*** «Աքսիոն Ֆրանսէզ» առաջին էջին ճակատը, վեց սիւնակի վրայ հետեւեալ խորագիրը դրած էր երէկ,— «ՖՐԱՆՍԱՆ ՀՐԵԱՅԻՆ ԼՈՒԾԻՆ ՏԱԿ» (ակնարկութիւն Լէօն Պլումի): Այս առթիւ կը պատմէր թէ Սէնի նահանգային ժողովին անդամներէն Տարքիէ Փէլփուա (արքայական) բանաձեւ մը առաջարկած է յունիս 4ին, «հրէական բռնակալութեան եւ օտար արշաւանքին դէմ»: Բանաձեւը երկար «նկատելով»ներէ վերջը, կը պահանջէ «ԱՌԱՆՑ ԱՅԼԵՒԱՅԼԻ ՁԵՂՆԱԼ ՀՌՉԱԿԵԼ 1918 ՆՈՅԵՄԲԵՐ 11Ի ԶԻՆԱԴԱԴԱՐԷՆ Ի ՎԵՐ ՍՏԱՑՈՒԱԾ ՀՊԱՏԱԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ, եւ խիստ վերաքննութիւն մը կատարել, որուն համաձայն ֆրանսական հպատակութիւնը պիտի մերժուի բոլոր այն օտարականներուն որոնք նշանակելի ծառայութիւններ չեն մատուցած ֆրանսական հանրենիքին»: Յետոյ, կ'առաջարկէր «մասնաւոր կանոնագիր մը հաստատել Հրեաներու մասին, ճշդելով անոնց քուէարկութեան, ընտրելիութեան եւ հանրային պաշտօնավարութեան պայմանները»:

*** Կացութիւնը ծանր է նաեւ գաւառի մէջ: Լիլի շրջանին մէջ 100,000 բանուորներ դադրեցուցին աշխատանքը: Թուլուզի մէջ որ եւ է համաձայնութիւն չէ գոյացած տակաւին: Մարսէյլի Ֆուռնիէ գործարանին 700 բանուորները գրաւեցին հաստատութիւնը: Ուրիշ գործարաններ ալ ջլատուած են:

*** Սէնի նահանգային ժողովին համայնավար անդամները առաջարկեցին երկու միլիոն ֆրանքի անմիջական վարկ մը բանալ, օգնելու համար բանթողներուն եւ անոնց ընտանիքներուն:

*** Գործադուլէն մասնաւորապէս ազդուած են հետեւեալ ճարտարագործական ճիւղերը.— Շարժանկար, հանդերձեղէն, մետաղագործութիւն, մեծ վաճառատուններ (Փուէնթան, Սամարիթէն եւն. 65,000 բանուորներով), կաշի եւ կօշիկ, սրճարաններու եւ զբօսարաններու ծառայողներ, տպարաններ, գրավաճառութիւն, փոխադրութեանց հաստատութիւններ, սպանդանոցները, նպարեղէնի մեծ տուները եւն.:

Վ'ՂԸ, ԿԻՐԱԿԻ «ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՑԱՌԻԿ ԹԻՒԸ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՎԱՂՈՒԱՆ ԹԻՒԸ ԱՄԲՈՂՋՈՎԻՆ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ Է ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆԻ, 1896Ի ԴԷՊՔԵՐՈՒ ՔԱՌԱՍՆԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ: ՄԵԶԻ ՀԱՍԱԾ ՆԻՒԹԵՐԸ ԿԸ ԲԱՒԵՆ ԱՄԲՈՂՋ ԵՐԵՔ ԷՋ ԼԵՑՆԵԼՈՒ, ԲԱՅՑ ՄԵԾ ՄԱՍԸ ՈՒՇ ՀԱՍԱԾ ԸԼԼԱԼՈՎ, ԿԱՐԵԼԻ ՉԷՐ ՅԱՒԵԼՈՒԱԾԱԿԱՆ ԷՋ ՄԸ ՀՐԱՏԱՐԱԿԵԼ: ՈՒՍՏԻ ԱՒԵԼՑԱԾՆԵՐԸ ԵՒ ԿԱՐԳ ՄԸ ՆԿԱՐՆԵՐ ՊԻՏԻ ՀՐԱՏԱՐԱԿԵՆՔ ՅԱՋՈՐԴԱԲԱՐ:

«Ղալաթիոյ խառնակիչ» պաշտօնեան

Պոլսոյ թերթերուն մէջ կը կարդանք (1 յունիս).—

Հաւաստի աղբիւրէ կը հաղորդեն թէ Կուսակալութիւնը որոշած է պաշտօնէ դադրեցնել Ղալաթիոյ Ս. Լուսաւորիչ եկեղեցիի թաղականութեան ատենապետ Յովհ. Շահին Գայան (Քէչիչեան):

Զրոյցի մը համաձայն, Քէչիչեան պիտի հրաւիրուի հրաժարական տալու առողջական պատճառով, եւ եթէ չանսայ՝ պաշտօնանկ պիտի ըլլայ: Միւս կողմէ, կ'ըսուի թէ առանձնապէս ալ օրինական հետապնդման պիտի ենթարկուի, որովհետեւ իր ընկերները մատակարարական անկանոնութիւններ կը վերագրեն իրեն:

Մինչեւ վերջին օրը, Յ. Քէչիչեան տակաւին կը գտնուէր Ղալաթիոյ բան-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԸ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ

Հայ քաղաքական մտածողութեան եւ հայկական դատին համար եթէ կայ նիւթ մը որուն մասին պէտք է որ շատ խօսուի ու գրուի, այն ալ Թուրքիան է, իր անցեալով, ներկայով եւ ապագայով։

Որքան գրուի եւ որքան ալ խօսուի Թուրքիոյ բազմապիսի երեւոյթներուն մասին, անսպառ է նիւթը։ Որքան քրքրես պատմութեան էջերը, վերլուծես դէմքերն ու դէպքերը, այնքան կը խորանայ նիւթը եւ կը ծաւալի։

Թուրքիոյ մէջ տեղի ունեցած ամէն մէկ շարժում եւ երեւոյթ մեզի համար կարեւորագոյն նշանակութիւն ունի եւ պէտք է ունենայ։

Թուրքիոյ մէկ ծայրէն միւսը ծնունդ առած այդ երեւոյթներուն եւ շարժումներուն հայելին է Թուրք մամուլը, որուն էջերէն ամբոխավարութեան եւ կոյր ամբարտաւանութեան հետ, Թուրք նոր սերունդ մը պատրաստելու աշխատանքն է որ կը քարոզուի տարիներէ ի վեր։

Մանաւանդ սա վերջացող քանի մը տարիներու ընթացքին, այդ աշխատանքը հասաւ իր բարձրագոյն աստիճանին։

Քամալն ու Ըսմէթ, ապահովաբար, այնքան մեծ կարեւորութիւն չեն տար իրենց դիւանագիտական ու քաղաքական յաջողութեանց, որքան նոր սերունդի մը կազմութեան եւ այդ տարուած աշխատանքներուն։

Քաղաքական ամէն վարդապետութեան, բռնի ուժի տիրապետութեան շրջանէն սկսեալ, վաղուան պատուանդանն ու խարիսխն է որ կը փնտռէ։

Այսօրը՝ բաւարար երաշխիք մը չէ վաղուան անակնկալներու առջեւ։

Այսօրը՝ բռնի պարտադրուած, իշխանաստատ մականին տակ կը համրէ զանազան սերունդներ, որոնք միշտ ալ կասկածելի են իշխողին ու տիրապետողին։

Վաղուան պատուանդանն ու խարիսխը նոր սերունդի մը գոյութեան մէջն է։ Եւ մենք, այդ ճիգն է որ կը տեսնենք մասնաւորաբար, աշխարհի մէկ վեցերորդ մասին, ու նաեւ Գերմանիոյ եւ Իտալիոյ մէջ։

Եւ հիմա, հարցը դնենք շիտակի։

Թուրքիոյ մէջ, քամալական տիրապետութեան շրջանէն սկսեալ, նոր սերունդ մը կը հասնի՞ թէ չկայ։

Այս նիւթին շուրջ, բաւական մելան սպառեցաւ։ Եւ սակայն շատերը ճգնեցան այդ բոլորին մէջ տեսնել Մէհմէտճիկը միայն, իր բացասական կողմերով։ Մոռնալով այն դերը զոր տարիները կրնային կատարել։

Տարիներու աշխատանքը իշխողներուն եւ մամուլին տուաւ իրենց արդիւնքը։

Եւ պահելով բոլոր համեմատութիւնները, կրնամ ըսել թէ, այսօր, Թուրքիոյ մէջ, նոր սերունդ կայ, ճիշդ ու ճիշդ պատկերը՝ Քամալներու եւ Ըսմէթներու։

Եւ, քանի մը տարիներ ասհա, իր հասակը պիտի ցցէ այս սերունդը։ Վաստակը քամալապետութեան։

Ինչպէս գրած էի «Յառաջ»ին մէջ մայիս 21ին, «քար դնելով մեր սրտերուն վրան, ընդունինք թէ բան մը փոխուած է Թուրքիոյ մէկ ծայրէն միւսը»։

Եւ Թուրք մամուլը, ամէն օր, ամէն ժամ աճաւոր թոյներ կը սրսկէ նոր սերունդին մէջ։

Այդպէս կը պահանջեն Քամալն ու Ըսմէթ։

Դպրոցներն ու ակումբները եւս, այն չեն՝ ինչ որ գիտէինք մենք։

Այսօր, ամէն Թուրք երիտասարդ ու պատանի հպարտութեամբ կ՚արտասանեն Զիա Կէօք Ալփի «Թիւրք ճիւլիւք»ը» —

Ո՛վ թրքութեան թշնամի, աչք պտըտցուր գիրքերուն.
Փարաոնները ո՞վքեր են, Ովուզ պէկերն ո՞վքեր են,
Նպնի Սինանները մեծ, որոնցմէ են, մի մոռնար,
Որոնցմէ են մի՛ մոռնար Աթիլլաներն դիւցազուն։

Իսկ սա տողե՞րը.—

Անո՛նք, որ Թուրքին հետ չեն, ինծմէ անէծք բարձրաձայն,
Թուրքը բնաւ չընկրկիր, Թուրք նահանջել չգիտեր,
Սակայն իր մեծ սրտէն ալ, Ոսկեդարը չի շնջեր։

Այն ինչ որ դպրոցը պակաս կը թողու, ակումբները, եւ առաջին գծին «Խալք էվի»ները եւ մամուլը կը լրացնեն։

Անցեալին մէջ, «Թուրք օճաղը»ները, տարբեր ուղղութեամբ կ՚առաջնորդուէին։ Այսօր «Խալք էվի»ները պետութեան հովանաւորութիւնը կը վայելեն, ձգտելով այսօրուան եւ վաղուան Թուրքը կերտել։ Մանաւանդ որ, Ազգային Մեծ Ժողովը, այլափոխեց անոր ծրագրին մեծ եւ կարեւորագոյն մասը, որուն մասին պիտի խօսիմ, ցուցնելու համար թէ, Թուրքերը ինչպէս կ՚աշխատին վասն «փրկութեան» երիտասարդին։ Վերջերս «Աչըք Սէօզ» խմբագրական սիւնակի ճակատէն կ՚աղաղակէր «խօսք կ՚ուզենք» խորագրով.—

— «Այսօր «Մանուկներու Շաբաթ»ին վեցերորդ օրն է։ Արդեօք այս մեծ շաբթուան մէջ, քանի՞ մանուկներ փրկեցինք։ Եւ մանուկներ փրկելու համար քանի՞ գործերու բըկանք»։

Ո՛րքան պատկերաւոր է բացատրութիւնը։

Հիմա գանք Ազգ. Մեծ Ժողովին կատարած փոփոխութիւններուն, անգամ մը եւս համոզուելու համար թէ, Թուրքերը ինչքան պինդ փակած են «Մանուկ փրկելու» ճիգին եւ սերունդի մը անճման եւ ծաղկումին։

ա) «Թուրք օճաղը»ին նպատակն է ուժ տալ ազգային գիտակցութեան ուժեղացման, առողջապահական կատարելագործման եւ ազգային տնտեսութեան բարգաւաճման։ Թուրք օճաղներու գործնական աշխատանքի ասպարէզը միայն Թուրքիոյ յատուկ է։

բ) «Թուրք օճաղը»ն, որ հանրապետական եւ ժողովրդապետական սկզբունքներ կը հետապնդէ, պետական քաղաքականութեան մէջ կ՚ընթանայ Խալք կուսակցութեան հետ։

Այս փոփոխութիւնը կամ ճշդումը արտաքին պատճառներու ճնշումներուն կը վերագրեն ոմանք, առարկելով թէ համաթրքական կամ համաթուրանական գաղափարները դէչ ազդեցութիւն կը թողուն սահմանէն անդին։

Թէեւ գիտենք թէ ինչ կը հետապնդէր «Թուրք օճաղ»ին երէկ, իր հիմնադրութեան Թուականէն, 1912 մարտ 25էն մինչեւ մօտաւոր անցեալը, սակայն պէտք չէ մոռնալ սա պարագան, թէ «Թուրք օճաղը»ներուն մէջ թափուած ամէն ջանք ու աշխատանք, ճիգ ու քրտինք, միայն Թուրքիոյ երիտասարդութեան պիտի պատկանի։

Այն յաւելեալ աշխատաւորները որ ստիպուած էին թափիլ սահմանէն անդին ի փառս Թուրանին, պիտի մնայ Թուրքիոյ սահմաններուն մէջ, որմէ օգտուողները պիտի ըլլան առաւելապէս Թուրք երիտասարդն ու պատանին։

Ազգ. Ժողովի 1927ի վերոյիշեալ փոփոխութեանց վերջին խօսքը, «պետական քաղաքականութեան մէջ կ՚ընթանայ (Թուրք օճաղը) Խալք կուսակցութեան հետ», մերկապարանոց կերպովցոյց չի՞ տար այն իրողութիւնը թէ Քամալ, Ըսմէթ եւ ընկ. ուղղակի իրենց բռունցքն է որ կը պարտադրեն որպէսզի ոչ միայն զինաթափ ձգեն որ եւ է քողարկեալ ընդդիմադիր, այլեւ կարենան ազատօրէն շարունակել Թուրք սերունդի մը կերտումը։

Քամալ եւ քամալականութիւն ռամկավարութեան ուրիշ յատակագիծներ ալ ունին, որոնց մէկը իրենք զիրենք խոշորացոյցով տեսնելու աշխատանքն է։

Դպրոցէն ներս եւ դուրս, անդադար կը հնչեցնեն նոր սերունդին ականջին այն եսամոլ ամբարտաւանութիւնը թէ իրենցմով սկսաւ աշխարհի քաղաքակրթութիւնը։ Անոնք ոչ միայն տիրացան ուրիշներուն հոգեկան եւ մտաւոր նուաճումներուն, այլ եւ մէկ բառով, աշխարհի պատմութիւնն իսկ ուզեցին այլափոխել։

Այսպիսի մթնոլորտի մը մէջ աճած սերունդ մը ի՞նչպէս կ՚ուզէիք որ բացի Թրքական կոյր եսապաշտութենէն եւ ուրիշները հալածելու քաղաքականութենէն ուրիշ բան իւրացնէր։

Սեղանիս վրայ ունիմ Թրքական երկու թերթեր՝ Գուրուն եւ Ճումհիւրիէթ։ Ո՛ր էջն ալ թղթատեմ, ո՛ր պարբերութիւնն ալ աչքէ անցընեմ, անպայման պիտի հանդիպիմ Թուրքին Ֆախրամանութեան, եւ պիզիմ կիւչիւք խավրուպաըմըզ բացատրութեան, եւն.։

Լսեցէք եւ արար աշխարհ Թող ապշի Թուրքը Հայկն ու Արամը Թուրք ընելէն, եւ աշխարհի պատմութիւնը վերիվայր շրջելէն վերջ, տէր կը կանգնի նաեւ տարվինական վարդապետութեան, ըսելով որ Տարվինէն դար մը առաջ Երզրումի Հասան Գալէ գիւղին մէջ ծնաւ Իպրահիմ Հաքքը անունով «ժողովրդի զաւակ մը որ գրած է եղեր թէ մարդը կապիկէն առաջ եկած է, տարիներու ընթացքին բարեշրջուելով» ...

Չէ՞ք հաւատար.— Կարդացէք Գուրունի մայիս 13 թիւը, հինգերորդ էջ, առաջին սիւնակ, Սաադի Էթէմ ստորագրութեամբ յօդուածը։

Խե՛ղճ Տարվին, Թուրքը քեզ ալ շուքի մէջ Թողուց։

Հապա զինապաշտական քարոզութիւննե՞րը ...

«Ճումհիւրիէթ»ի մէջ սպայ մը կը գրէ.

—Մեր հրամանատարը յուզուած եւ արցունքը աչքերուն ռազմափորձերէն վերջ իրաւամբ ըսաւ.— «Այս զէնքերով կռուելու համար, կ՚ուզեմ քսան տարեկան զինուոր մը ըլլալ»։

Այս բոլոր երեւոյթները կուգան հաստատել թէ Թուրքը հանդիսատ արտաքին ճակատէն — դէթ այսօրուան համար — ներքին կեանքին մէջ կ՚աշխատի տենդագին, նոր խանդ եւ աւիշ ներարկել քամալական սերունդին։

Պահելով բոլոր համեմատութիւնները, մենք ալ մեր կարգին հարցնենք — սերունդ փրկելու կամ սերունդ կերտելու Թրքական այս աշխատանքին դէմ, ի՞նչ կը բանինք մենք։ Ունի՞նք մենք ալ համապատասխան աշխատանք ու ծրագիր այդ ուղղութեամբ։

Թո՞ւրքը առաջ է գացեր թէ մենք...

Թող ամէն մարդ իր խղճին դուռները զարնէ ...

ՀՐԱԶԴԱՆ

ԳՈՐԾԱԴՈՒԼԸ ԵՒ ՀԱՅ ԲԱՆՈՒՈՐՆԵՐԸ

(«Բանտարկեալ»ի մը պատմութիւնը)

Սիրելի «Յառաջ»,

Անցեալ շաբթուան բոլորովին նորօրինակ գործադուլներու ընթացքին, մենք հայ բանուորներս ալ կամայ ակամայ մեր մասնակցութիւնը բերինք Ֆրանսացի թէ օտար մեր ընկերներու կողքին։ Երբ մեզի համար կ՚ըսեմ կամայ թէ ակամայ, չկարծէք որ միւսները, մանաւորապէս տեղացի բանուորները եւ նոյն իսկ ձախակողմեան երկու կուսակցութիւններու պատկանող ընկերներու մեծամասնութիւնը իրենց ազատ կամքովն էր որ երկու օր արդելափակուեցան։ Դժբախտաբար շատ քիչերը գիտակցօրէն կը վարուէին։ Օրինակի համար, իմ աշխատած գործարանիս՝ Ռընոյի մէջ որ մօտ 30.000 աշխատաւոր կը համրէ, գլխաւոր կազմակերպիչները եւ շարժումին ուժ տուողները, նոյն իսկ բռնի կարգը պահպանողները եւ ըսեմ 500, դուք ըսէք հազար հոգի էին, քանի մը հազար ալ պոռացողներ եւ ծափահարողներ, մնացածին կէսը «ինչու պէտք, ինչ կ՚ըլլայ Թող ըլլայ» ըսողներ են, իսկ միւս կէսը, մեծ մասով կին, բոլորովին դժգոհներ որոնք վախէն թէ ամօթէն կը ջանային պարտկել իրենց դժգոհութիւնը։

ՑԱՆԿԱՐԾ ԴՈՒՌՆԵՐԸ ԳՈՑԵՑԻՆ

Հինգշաբթի առաւօտ ժամը ճիշդ 10ին էր որ ուրիշ «աթըլիէ»ներէ եկած տասնի չափ բանուորներ դադրեցնել տուին մեր արհեստանոցի աշխատանքները եւ առաջարկեցին եւ նոյն իսկ հրամայեցին որ ամէնքս ալ վար իջնենք (մենք կ՚աշխատէինք Ռընոյի մեծ շէնքերէն մէկուն երրորդ յարկը)։ Բոլորս առանց բացառութեան, տնօրէնն ու շէֆերն ալ վար իջանք։ Ուշադրութեամբ դիտեցի բոլորին դէմքերը եւ տեսայ դժգոհութեան զսպուած արտայայտութիւն մը։ Շէնքին առջեւ գտնուած հրապարակը լեցուած էր գործաւորներով։ Ենթադրելով թէ եղածը սովորական գործադուլ մըն է, մտածեցի կամաց մը քաշուիլ տուն եւ սպասել արդիւնքին։ Օտարական ենք եւ մանաւանդ մեր Հայերուս բերանը շատ խաշած է։ Քայլերս ուղղեցի դէպի գլխաւոր դուռը, եւ ի՞նչ տեսնեմ, ինծի պէս դուրս ելլել փորձողներու ահագին բազմութիւն մը եւ գոց դուռներուն ելքը պահպանող բանուոր «պահակ»ներ։ Ուրեմն չէնք չնորհք բանտարկեալներ էինք։ Ռընոյի հաստատութեան համազգեստաւոր դռնապաններն ալ ուրախ զուարթ մեզի խառնուած էին։ Չէ՞ որ իրենց պաշտօնը ուրիշներ արդէն կը կատարէին։

Քիչ յետոյ հասկցանք որ գործարանը բանուորներու կողմէ գրաւուած է, ուրեմն պէտք է աշխատիլ զայն պաշտպանել հասարակաց թշնամիին դէմ։ Բարեբախտաբար այդ գործին մէջ, կռուի, զէնքի եւ ռազմամթերքի, զարնելու եւ զարնուելու խնդիր չըկար, այլ մեր դուռը գոցել, ներսը սպասել եւ ճառ մտիկ ընել, ծափահարել, «հուռռա՛», կը պահանջենք շաբաթական 40 ժամ աշխատանք, տարին 15 օր վճարովի արձակուրդ, յաւելում» եւն. եւ վերջը «Սէ լա լիւթ ֆինալ»ը (վերջին պայքարն է այս, ամէնը պիտի տան, կը բաւէ որ մենք այստեղ մնանք հանդարտ, դուրս չելլենք, դուրսը թշնամին դարանակալ կը սպասէ)։

ԱՆՕԹԻ ԵՆՔ ...

Սակայն արդէն կէսօրը անցեր է եւ ահա նոր հոգ մը. հոգերուն գլխաւորը.

— Սիրելի ընկեր, այս ամէնը շատ լաւ, բայց անօթի ենք ...

Բոլորիս աչքերը դէպի դուռը ու պատուհանները կ՚ուղղուին։ Պէտք է աշխատիլ որ եւ է ձեւով կամ դուրս ելլել եւ կամ դուրսէն ուտելիք ճարել. դժուար խնդիր է հազարներով բանուորներ այսպէս կերակրելը։ Կազմակերպիչները շատ լաւ գիտեն որ դուրս ելլող գործաւորներուն աննշան մասը միայն կը վերադառնայ։ Ժամը մէկին արդէն դուռներու առջեւ խճողումը սկսաւ, բանուորի ընտանիքները ծրարներով ուտելիք բերած են,—խոշոր դժուարութիւն մըն ալ այս։ Քաղաքի մը չափ հաստատութիւն, 30 հազար ժողովուրդ, փնտռէ ու գտիր այս ինչ «աթըլիէ»ի այն ինչ գործաւորը։ Ավընիւ Էտուար Վայեանի վրայ գտնուող բանուորի մը կինը Փլաս Նասիոնալի դրան առջեւ կեցած, ծրարը ձեռքը իր ամուսնին անունը կանչել կուտայ, եկուր այդ մարդը գտիր։ Այսպէս հարիւրաւորներ, երեւակայեցէք այս խառնիճաղանճը։ Տէրը չգտնուած ծրարները լեցուեցան բակին մէջ։ Մտածեցի.— Ի՞նչ լաւ կ՚ըլլար եթէ ատոնք ծրար չունեցողներուն բաժնուէին։ Քանի մը ժամ յետոյ ամէն մարդ որ եւ է ձեւով իր փորը կշտացուցած էր արդէն։ Այնուհետեւ սկսաւ ներսի բնակարանով կեանքը։ Մինչեւ այդ ատեն բոլոր «աթըլիէ»ները արդէն որոշած էին իրենց պատգամաւորները։ Մեր արհեստանոցէն ընտրուեցան երկու բանուորներ եւ երիտասարդ գեղեցիկ բանուորուհի մը, մեր պահանջները ներկայացնելու համար։

— «Եթէ, կատակելով ըսի Ֆրանսացի ընկերոջ մը, բոլոր պատգամաւորները այս տեսակ սիրուն աղջիկներ ըլլան, կը կարծեմ թէ գործատէրերը շուտով կ՚ընդունին մեր պահանջները։

— Այդ խօսքերը, ըսաւ, ո՞վ գիտէ քանի հատ այսպէս աղջիկներ ունին իրենց քով ...

Երկու օրուան գործադուլի ընթացքին ամէն կէս ժամը անգամ մը դուրսէն բանախօսներ կուգային խրախուսելու բանուորները։ Քանի մը անգամ եկաւ այս շրջանի համայնավար երեսփոխանը, Պ. Քոսթ, մանաւորապէս շեշտեց թէ բոլոր բանուորները պէտք է կարգապահ ըլլան եւ մանաւանդ պէտք չէ ոգելից ըմպելիներ գործածեն։ «Պայքարին մինչեւ ծայրը պէտք է արթուն հսկէք որպէսզի յաղթանակը շահինք»։ Բոլորն ալ ծափահարեցին, սակայն բոլորն ալ խորհուրդին հետեւելու կամքը չունեցան, որովհետեւ կային երկու ազդակներ, որոնք տանելի կը դարձնէին այս արգելափակուած կեանքը, առաջինը՝ կիներու ներկայութիւնը, երկրորդը եւ գլխաւորը՝ խմելը։ Երբ ժամը 8էն յետոյ կիները առանց բացառութեան ղրկուեցան իրենց տուները, առաւօտուն դարձեալ գալու պայմանաւ, եթէ խմելն ալ դադրեցնէին, համ հոտ չէր մնար այլ եւս։

Իրիկուան ճաշին Պուլոնե - Պիյանքուրի քաղաքապետութիւնը իր ընկերական բարեկներուն հետ ղրկած էր խոշոր բեռնակառք մը գարեջուր եւ հաց որ «Աստուծոյ» պէս ... հաւասար բաժնուեցան բանուորներուն։ Դուրսէն շատ մը կիներ իրենց երախաներով ներս եկան ճաշելու իրենց ամուսիններուն հետ, այնպէս որ գործարանի ներսի հրապարակը պահ մը դարձաւ փոքրիկներու խաղավայր։

ԻՆՉՊԷՍ ԱՆՑՈՒՑԻՆՔ ԳԻՇԵՐԸ

Իրիկուան արտօնութիւն տրուեցաւ կիներուն եւ պաշտօնեաներուն,— անոնք որ ճերմակ տոմս ունին — երթալ իրենց տուները։ Անշուշտ որ բաւական մըն ալ փախչողներ եղան, սակայն բացարձակ մեծամասնութիւնը գիշերը անցուցինք ներսը, քիչ մը քնանալով կամ լուսցնելով։ Շատ մը տեղեր հրապարակներու վրայ տեղի ունեցան երեկոյթներ, երգ, արտասանութիւն, կատակերգութիւն, բանախօսութիւն, նուագ, պար, կատարեալ հանդէսներ։ Ասդին անդին «պլօթ» խաղցողներ, խումբ խումբ պատողներ, վերջապէս խոշոր քաղաքի մը գիշերուան կեանքը։ Դժբախտաբար այդ գիշերը շատ ցուրտ էր եւ շատերս չէինք ուզեր քնանալ, որպէսզի չհիւանդանանք։

Ատեն մը ասկէ անկէ եկած տասնըհինգի չափ Հայեր հաւաքուեցանք իրարու քով։ Այդ ցուրտ գիշերուան մեծ մասը անցուցինք գինի եւ գարեջուր խմելով, անշուշտ բախտաւորներ ալ եղան որոնք կրցան պառկելու յարմար տեղ մը գտնել եւ գոնէ քանի մը ժամ քնանալ։

ԲԱՆՈՒՈՐՈՒՀԻՆԵՐԸ ՎԵՐԱԴԱՐՁԱՆ

Ուրբաթ առաւօտ տաքուկ արեւը եկաւ մեր թմրած ջիղերուն քիչ մը ջերմութիւն պարգեւել, եւ ահա ժամը 7 ու կէսին դարձեալ եկան բանուորուհիները, իրենց հետ բերելով խինդ ու ծիծաղ։ Երիտասարդ բանուորներ դռնէն ներս երկու կարգ շարուած ընդունեցին զանոնք սրախօսութիւններով ու կսմիթներով։

Անցեալ օր «Յառաջ»ի Արազը համբոյրի մը պատմութիւնը կ՚ընէր։ Ես ալ ունիմ իմ համբոյրի պատմութիւնս, սակայն իմս վէպ չէ, այլ իրողութիւն։ Այդ առաւօտ գեղեցիկ եւ երիտասարդ բանուորուհի մը ներս մտած ժամանակ մօտեցաւ քովը կեցող Ֆրանսացի ընկերոջս եւ ժպիտով մը յարեց.

— Պարոն, ձեր կինը շատ բարեւ կ՚ընէ, այս ծրարը ղրկեց քեզի, եւ ըսաւ որ իր կողմէ ձեզ համբուրեմ։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (21)

ԶԱՐԹՕՆՔ

(ՎԷՊ ԺԱՄԱՆԱԿԱԿԻՑ ԿԵԱՆՔԷ)

Գիւղացի քահանան, ժողովուրդի ծոցէն ելած եւ սերտօրէն ժողովրդի կեանքին հետ կապուած, անմիջականօրէն անոր ուրախութեան ու ցաւին մասնակից է, ու հազիւ թէ կը տարբերի ժողովուրդէն։ Ինչ կը վերաբերի վանքերու մէջ մեկուսացած կուսակրօն վարդապետներուն, անոնց մեծամասնութիւնը թուլամորթ եւ ծոյլ կեանքի վարժուած է, բնականաբար պիտի չուզէ որ իր խաղաղ եւ անդորր կեանքը վրդովուի, ինչ որ ազգային շարժման պատճառով։ Սակայն, արդար ըլլալու համար պէտք է խոստովանիլ որ գրեթէ ամէն վանքի մէջ ազգային շարժման համակիր երիտասարդ վարդապետներ կան, եւ մէկ քանին նոյն իսկ գործունեայ եւ պատասխանատու դերակատարներ են։

— Շարունակէ պատմութիւնդ, եթէ բոլոր հարցերուն պատասխանես, վերջը չի գար,— ծիծաղելով ըսաւ Ներսէսեանը։

«Աղթամար կղզին,— կիսատ ձգած պատմութիւնը շարունակեց Գէորգը, — իր աշխարհագրական դիրքով, փոխանցման կայան մըն էր մեր գործին։ Ատոր համար ալ մենք ստիպուած՝ շատ յաճախ կը հանդիպէինք հոն, բայց ոչ մէկ անգամ ձախորդութեան չէինք հանդիպած, ինչպէս այս անգամ։ Բերնէ բերան լուրը տարածուեցաւ։ Մօտահաս կռուի մը հաւանականութիւնը սարսափեցուց միաբանները, որոնք տեղապահ եպիսկոպոսին հետ պաշարեցին մեզ։— «Ապա ի՞նչ պիտի լինի վանքի ու մեր վիճակը,— խեղճացած կը հարցնէր ծերունի եպիսկոպոսը,— այդ անհաւատ Թուրքերը դարեւոր վանքը պիտի քանդեն»։ Մեզ համար եւս պարզ էր վտանգը, որմէ խուսափելու ոչ մէկ հնար ունէինք սակայն։ Հանդարտեցուցինք զանոնք, որքան որ հնարաւոր էր, ու մեկնելով բոլորը՝ ստիպեցինք, որ եպիսկոպոսի խուցէն դուրս չգան, մինչեւ որ փոթորիկը անցնի։ Միայն Ծուռ վարդապետը, հոկատակ մեր ստիպումին, թաքստոցէն հրացանն ու փամփշտակալները հանելով միացաւ մեզի։

Լուսաստղը բարձրանալ սկսաւ անօրինակ չքեղութեամբ։ Շուտով կը լուսնար։ Նիկոլը տեղաւորեց մեր զինուորները դէպի կաւաշ նայող ժայռամարաւոր դիրքերու մէջ եւ վերադարձաւ մեր քով։ Թէեւ պատուիրեցինք որ հերոս պատանին միաբաններու հետ խուցի մէջ թաքնուի, բայց այնքան սրտանց աղաչեց մեզ մօտ մնալու, որ համաձայնեցանք ձգել զինք, մինչեւ մեր հեռանալը։ Երեքով նստած Գագիկ Արծրունի թագաւորի պատմական եկեղեցիին առջեւ կը սպասէինք լուսնալուն։ Քիչ հեռուն՝ քանդուած պատի մը բարձունքին թառած էր պատանին։ Վարդապետի պղնձագոյն դէմքը մռայլած՝ կատաղութեամբ կը փայլէր։ Զարմանալի դիւրաբորբոք բնաւորութեան տէր մարդ մըն էր։ Ջլապինդ ձեռքին սեղմած մօսին հրացանը՝ կարծես մեզմէ խռոված, դաժան լռութիւն մը կը պահէր, երբեմն միայն շրթները անձայն շարժելով։ Ո՞վ գիտէ, թերեւս կ՚աղօթէր լռելեայն։

Կամաց կամաց սկսաւ լուսնալ,— շարունակեց Գէորգը,— քանի մը կաթիլ ջրով բերանը թրջելէ վերջ.—մեր զօրաւոր դիտակները ուղղած հանդիպակաց ափի երկարութեամբ ըսկսանք ուշադիր հետեւիլ դուրսի շարժումներուն։ Կապոյտ կող սարէն, որ կղզիի արեւմտակողմը կ՚իյնայ, մինչեւ Ոստանի Քոան, որ երկար քթի մը նման խրած է ծովու խորքը, ծածկուած էր յարաշարժ բազմութեամբ մը։ Ձիաւոր ու հետեւակ Քրտերը դիրքէ դիրք կ՚անցնէին՝ ամուր շղթայի մը մէջ առնելով կղզիի հանդիպակաց ամբողջ ծովեզերքը։ Չեմ սխալիր, եթէ ըսեմ, թէ հազարէն աւելի պաշիպօզուքներ պատրաստ կը սպասէին մեզ, չհաշուած կանոնաւոր զօրքը եւ այն Քրտերը, որոնք հեռաւոր տեղերէ ճամբայ ելած՝ հետզհետէ կը հասնէին։

Արդէն բոլորովին լուսացած՝ առաւօտեան ժամը ութ կը լինէր, երբ թեթեւ կապտաւուն ծուխ մը բարձրացաւ Ոստանի Քոայէն։ Քիչ անցած՝ լսուեցաւ թնդանօթի հեռաւոր ձայն մը, եւ վժժալով սուրացող գնդակ մը անախորժ սուլոցով մը անցաւ կղզիի վրայէն ու բաւական մը հեռուն մխրճեցաւ ծովին մէջ։ Մենք յանկարծակիի եկանք։ Հաստատ գիտէինք, որ Ոստանի մէջ կառավարութիւնը թնդանօթ չունէր։ Վերջէն միայն իմացանք, որ դայմագամը երբ Վանի կուսակալին կը հեռագրէ մեր Աղթամար կղզին գտնուելու մասին, կուսակալը օգնութեան կը ճամբէ զինուորական հրամանատարը մօտ երկու հարիւր զօրքով եւ Քրուփի երկու թնդանօթով։ Անկէ զատ, որպէս նախազգուշական միջոց, Աւանց գտնուող բոլոր առագաստանաւերու ղեկերը կը հաւաքէ անշարժութեան դատապարտելով զանոնք, որպէսզի ոչ ոք մեզ օգնութեան հասնելու հնարաւորութիւն ունենայ։ Իսկ ինքը՝ պարսկական եւ ռուսական հիւպատոսներու ընկերակցութեամբ, կ՚աճապարէ Ոստան՝ հետաքրքիր թամաշա մը խոստանալով հիւպատոսներուն, վստահ, որ մեզ կամ սպաննուած կամ ողջ ձեռք պիտի անցընէ։

— Ներողութիւն որ ընդմիջեմ,— ըսաւ Սուրէն,— այդ ա՞յն կուսակալն է, որ վերջերս ուղարկուեցաւ Պոլսէն եւ որու համար կ՚ըսեն թէ Սուլթանի մօտիկ մարդոցմէն մէկն է։

— Ճիշդ այդ մարդն է,— հաստատեց Գէորգը,— Ալի պէյ անունով, շատ կոպիտ եւ դաժան մարդ մը, որ, ինչպէս կ՚երեւի, մեծ կապեր ու պաշտպաններ ունի պալատի մէջ։ Արտակարգ լիազօրութիւններով եկաւ որպէս Վասպուրականի կուսակալ, իր ուզած եւ հասկցած ձեւով խաղաղեցնելու երկիրը եւ արմատախիլ ընելու յեղափոխական շարժումը։ Թուրքերն ու Քիւրտերը մեծ ոգեւորութեամբ ընդունեցին զինք, Հայերը՝ վերապահութեամբ։ Բարենորոգչական հովերով տարուած կուսակալին առաջին գործն եղաւ լայն բանալ բանտի դռները՝ ազատ ձգելով յայտնի քիւրտ աւազակներն ու ըմբոստ քիւրտ բէկերը, որոնք հեռաւոր գաւառներու հոգէառ դահիճներն էին։ Անկէ անմիջապէս վերջը, աննկարագրելի դաժանութեամբ սկսաւ գանձել տասնը[illegible] տարուան յետնեալ տուրքերը։ Այդ մասին ժամանակին ձեզ գրած էինք։ Նահանգի մէկ ծայրէն մինչեւ միւսը՝ անհնարին կատաղութեամբ պոռթկաց հայ ժողովուրդը։

(Շար.)

ՄԱԼԽԱՍ

Զ. Ռ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՀԱՑԿԵՐՈՅԹԸ

— · —

Երկուշաբթի երեկոյ, Զ. Ռ. Միութեան Պատգամ. Դ. Ժողովին աշխատանքները աւարտելէ վերջ, «Ֆլորիա» ճաշարանին մէջ տեղի ունեցաւ աւանդական հացկերոյթը, մօտ 40 անդամակիցներով։

Նոյն օրը, նոյն ժամուն՝ Ֆր. Կ. Խաչի կողմէ եւս թէյասեղան մը սարքուած ըլլալով, Զօմունիք պահ մը խորհեցան յետաձգել իրենց սեղանը, սակայն տեսնուած անկարելիութեան առջեւ՝ հրաժարեցան յետաձգելէ։ Այդ պատճառով չատեր երկդիմութեան մէջ մնացին թէ ճաշասեղանը տեղի պիտի ունենա՞ր թէ ոչ, ասկէ՝ բազմաթիւ ընկերներու բացակայութիւնը։

Սեղանապետ ընտրուեցաւ ընկ. Տ. Բաղտասարեան, որ խօսելով Հայ Կամաւորներու եւ Մարտիկներու Միութեան համակրական կապերուն մասին, ողջունեց Զ. Ռ. Միութեան պատգամաւորները։ Ցետոյ խմբովին եւ յոտնկայս երգուեցաւ «Յառաջ Նահատակ»ը։

Սեղանապետը հաւաքոյթին գեղարուեստական բաժնի գործավար նշանակելէ վերջ ընկ. Հ. Ակոնյեանը, իրեն վերապահեց հրամանատարութիւնը ճարտասանական անխուսափելի պատերազմին, որ տեղի պիտի ունենար քիչ յետոյ։ Եւ անմիջապէս խօսքը տուաւ ընկ. Շ. Նարդունիին, ճառ մը խօսքով ներկայացնելու համար Զ. Ռ. Միութեան Պատգամ. Ժողովի աշխատանքները։

(Ընկ. Նարդունիի ճառը հրատարակուեցաւ երէկ)։

Այնուհետեւ խօսքը տրուեցաւ, կարգով, հիւրերուն ու պատգամաւորներուն, որոնց ճառերէն կուտամ ամփոփում մը։

Տիկ. Պերճուհի Բարսեղեան.— Զարմացայ որ սեղանապետը ինքը խօսք տայ ինծ, ես խնդրեցի խօսքի կարգը, մթնոլորտէն ելեկտրականացած։ Ես ապրած եմ միշտ որբերու հետ եւ որբերու մէջ, կը ճանչնամ անոնց հոգին։ Շատեր դիտել կուտան թէ պահանջկոտ են որբերը, բայց չեն գիտեր թէ ինչ կեանք ապրած են անոնք։ Անոնց առաքինութիւնները զարմանք պատճառած են օտարներու։ Ինծի ծանօթ են որբեր, որ ագարակներու մէջ, ամէն օր չարաչար աշխատելէ վերջ՝ առտուընէ մինչեւ իրիկուն, կիրակի օրերն ալ նստեր են՝ գրքով ու գրիչով զբաղելու համար։ Կը մաղթեմ որ այս դժբախտ սերունդը չուշանայ արժանանալ իր Հայրենիքը վերադառնալու բախտին, մոռնալու համար իր դառնութիւնները։

Պ. Ռուբէն Թադէոսեան (Սպայից Միութիւն).— Երիտասարդութիւնը պէտք է կազմակերպուի՝ մշակելու համար ոչ միայն իր հոգին, այլ եւ իր ֆիզիքականը, որպէսզի պատրաստ ըլլայ իր հայրենիքին պաշտպանութեան։ Սկաուտական ու զինուորական կրթութեամբ է որ երիտասարդութիւնը արժանի կը դառնայ իր հայրենիքին եւ կը պահպանէ Հայ մշակոյթը։

Շ. Միսաքեան.— Զ. Ռ. Միութեան Պատգամ. Ժողովը աւետիս մը կը բերէ այսօր,— իրականացնել երիտասարդական Միութիւններու համախմբումը՝ դաշնակցային կապերով, ինչպէս կը քարոզէր «Յառաջ» տարիներէ ի վեր։ Ուրիշ ինչ ծրագիրներ ալ մշակած ըլլայ Ժողովը, այս մէկը արդէն կազդուրիչ հեռանկար մը կը պարզէ։ Աչքերը բացած՝ խանդավառութեան եւ միամտութեան օրերու մէջ, ապրիլեան սերունդի տղաքը արդէն հասեր են գիտակցութեան շրջանի մը, ուր կրնան ապարէզ կարդալ «տունը մնացած»ներուն։ Երիտասարդական, բուն բառով՝ երիտասարդացման շարժումը արդէն դուած է իր ճամբան եւ վա՜յ անոնց որ պատերուն տակէն կը քալեն։ (Այս առթիւ յիշեց պատկերալից մանրավէպ մը)։

Պ. Վազգէն Անդրէասեան.— Զոմը եւ Հ. Մ. Ը. Մ.ը քոյր կազմակերպութիւններ են, մենք սակայն ոչ Զոմ ենք, ոչ ալ Հ. Մ. Ը. Մ., այլ մենք մենք ենք։ Մենք Հայ ենք։ Սկաուտական շարժումը միջազգային շարժում մըն է, բայց մենք կ՚ուզենք որ մեր շարժումն ըլլայ հայկական շարժում մը ամէն բանէ առաջ։

Տիկ. Տէր Դաւթեան.— Տղաք, ձեզի կը բերեմ Ֆր. Կ. Խաչի Պատգամ. Ժողովին ողջոյնը (Պատգամ. Ժողովին կողմէ յատկապէս գրուած էր նաեւ գեղեցիկ նամակ մը, որով կը յայտնէր թէ Ֆր. Կ. Խաչը երկու ներկայացուցիչ կը ղրկէ որբերու ճաշասեղանին, միաժամանակ խնդրելով որ որբերն ալ երկու ներկայացուցիչ ղրկեն Կ. Խաչի թէյասեղանին)։ Քիչ յետոյ մեկնելով իմ կազմակերպութեանս թէյասեղանին, ուրախ պիտի ըլլամ տանելով ձեր ողջոյնները։

Արշալոյս Խաչիկեան.— Նետեցէք նաւ մը ալեկոծ՝ ծովին կամ ովկիանոսին բաց։ Ու տուէք անոր նաւավարներ։ Նաւը կոչեցէք արտասահմանեան Հայութիւն։ Իսկ նաւավարներ՝ բոլոր այն կազմակերպութիւնները որ կը գործեն անոր ծոցին մէջ, անոր համար։ Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչը մէկն է այդ կազմակերպութիւններէն։ Մեծ է գործը զոր ան կը կատարէ։ Ու ամէն դրուատիքի արժանի։ Դժբախտաբար հիմա չեմ կրնար լրիւ տալ իսկական պատկերը անոր գործունէութեան։

Կ՚առաջարկեմ ուրեմն, պարպել բաժակները կենացը բոլոր այն տիկիններուն որ կը գործեն այդ կազմակերպութեան մէջ։ Կազմակերպութիւն մը որ չէ մոռցած մեզ այս երեկոյ, Զ. Ռ. Միութեան Դ. Պատգամ. Ժողովի խնջոյքին առթիւ, ղրկելով մեզի ներկայացուցիչներ։

Կեցցեն Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչին անձնուէր տիկինները։

Կ՚անցնիմ զրոյցին երկրորդ մասին։ Ամէն անգամ որ երիտասարդութեան մէջ կը գտնուիմ ու խօսք պիտի ըլլայ անոր մասին, սերունդիս մասին, մէկ հարց կը ցցուի միտքիս։ Ատիկա անոր պատրաստութեան հարցն է։

Տղաք, ներեցէք որ չարտասանեմ այնպիսի խօսքեր որոնք չոյեն, փայփայեն ձեզ։ Որոնք ընդմիջուին խանդավառ ծափերով։ Չենք պատրաստուած մենք։ Դպրոցի պէտք ունինք։ Կարգ մը մտաւորական եւ կէս-մտաւորական կոչուած երիտասարդներ տասը տարիէ ի վեր կ՚աղմկեն հրապարակին վրայ։ Ու «հինի եւ նորի» դրօշին տակ՝ երէցներ, ալեւորներ կը քննադատեն։ Հաւատացէք որ չեն պատրաստուած անոնք։ Անոնց ամբողջ կրթութիւնը, անոնց բովանդակ մթերքը կը կազմուի իրենց կարդացած վէպերէն։ Անոնք չատ չատ կրնան մրցիլ կարդացուած վէպերուն թիւով։ Իսկ մեզի համար, մեր սերունդին համար, այդ չէ, այդ պէտք չէ ըլլայ պատրաստութիւնը։ Եւ չմոռնանք որ անոնք որ իսկապէս պատրաստուած են, իրաւունք ունին քննադատելու, աղմուկ յարուցանելու։ Իսկ այդպիսիները պոռալու չեն ելլեր երբեք։ Որովհետեւ, անոնք կը հաւատան որ իրենք զիրենք օր մը, ուշ կամ կանուխ պիտի պարտադրեն՝ իրենց ուժովը ուժ-մտաւորական, ուժ-նկարագրի։

Ուխտենք եւ պատրաստուինք ուրեմն։

Պ. Ա. Խտտիկեան.— Միշտ եղած եմ Որբերու Միութեան բարեկամը, իմ բոլոր զբաղումներուս մէջ անգամ միշտ առիթ եմ փնտռած՝ ներկայ ըլլալու համար ձեր հաւաքոյթներուն։ Տասը տարիէ ի վեր կը հետեւիմ ձեր Միութեան վերելքին, ձեր մամուլին, եւ ուրախ եմ տեսնելով ձեր զարգացումը։

Այնուհետեւ խօսեցան նաեւ պատգամաւորներ Ց. Տէր Յովհաննէսեան, Պետրոս Խաչէրեան, Բ. Քէշիշեան, Ց. Եուսուֆեան՝ յանուն իրենց ներկայացուցած շրջաններու ընկերներուն։

Գեղարուեստական բաժնին իրենց մասնակցութիւնը բերին Տիկ. Ակոնյեան, Մ. Քիւրքճեան, Օ. Խոկիւտարեան, Ե. Գրիգորեան։

Լ. Բարանեան, յանուն Պատգամ. Ժողովին, կարդաց ուղերձ մը ուղղած Շ. Նարդունիին, որուն յանձնեց նաեւ Պատգամ. Ժողովի գնահատական գիրը եւ ոսկիէ ինքնահոս գրիչ մը իբրեւ վարձատրութիւն եւ նուէր։

Ահաւասիկ այդ ուղերձը.—

«Սիրելի ընկեր Շ. Նարդունի.— Զ. Ռ. Մ.ի Դ. Պատգամ. Ժողովը, որուն աշխատանքները վերջացուցինք քիչ առաջ, անգամ մը եւս եկաւ հաստատել, թէ Միութեան աշխատանքներուն կարեւոր մէկ բաժինը ինկած է ձեր ուսերուն վրայ։ Անապատներու աւազներուն վրայ թրծուած մեր սերունդը, եթէ քիչ մը նեղսիրտ է, ու չի մոռնար իր ծնողքներու եւ ազգականներու վրէժը ինչպէս եւ իր տառապանքը չահագործողներուն անգթութիւնը, չի մոռնար նաեւ անոնք՝ որ աշխատած են իրեն համար։ Եւ վիրաւորելով ձեր համեստութիւնը՝ ըսեմ որ Նարդունի անունը կապուած է չատ զօրաւոր կապերով՝ այս կազմակերպութեան կեանքին եւ պատմութեան։ Այն օրերուն երբ ձեր քառորդին չափ պաշար չունեցող անտաղանդ չակերտաւոր «մտաւորական»ներ, մէկ երկու նիհար գրքոյկներով հայ գրականութեան պարտէզէն ներս կը ցատկէին, աժան փառքերու տիրանալով։ Այն օրերուն՝ երբ քաղքենի հոլեր առած, սալոնի անարիւն ծաղիկներ ամօթ կը սեպէին նոյն իսկ բարեւ տալ ակամայ դպրոցէ եւ ընտանիքէ զրկուած որբերու այս բազմութեան, դուք ձեր եռանդը եւ ուղեղը ի սպաս դրիք որբանոցներու բնակչութեան, որ հիմերը դրաւ այս կազմակերպութեան։

Գիւղացի՛,— պատիւն ունինք յայտարարելու թէ մեծամասնութեամբ այդպէս ենք — չչպարուած հոգիով, ձեռը նկատեցիք մեր տառապանքը, դուրգուրանքով ծռեցաք Զ.Ռ.Մ.ի վրայ, եւ բացիք ձեր հոգին ու նուիրուեցաք մեր դատին։ Մենք միայն գիտենք թէ ի՛նչ արժեց ատիկա ձեզի։ Այս սերունդի գլխաւոր յատկանիշներէն մէկն է անտարբերութիւնը գովասանքին հանդէպ։ Մենք չենք սիրեր գովուիլ «տունի հաւ» տղոցը նման։ Ժլատ ենք նաեւ մեր գովասանքներուն մէջ։ Ատոր համար պիտի ըսենք միայն թէ ի հարկէ դուք մինակ չէիք, ձեր կողքին ունէիք թանկագին ընկերներ։ Կար չարքերու անծանօթ բազմութիւնը, բայց ձեր կատարած աշխատանքը կը մնայ ակնբախ, ու մենք հաճոյքով կը յայտնենք այս իրողութիւնը, ի լուր մեր բոլոր բարեկամներուն եւ հակառակորդներուն։

Սիրելի Նարդունի, իբրեւ կրտսերագոյն անդամը պատգամաւորներու եւ Փարիզի մասնաճիւղին վարչութեան անդամներուն՝ երկու հաճելի պարտականութիւններ ունիմ կատարելիք։

Ահաւասիկ էջ մը Թուղթ։ Գնահատական գիր մը ստորագրուած Դ. Պատգամ. Ժողովի մասնակցողներուն կողմէ։ Իբրեւ բարոյական վարձատրութիւն՝ այս գիրը արժէք ունի մեզի համար։ Հանրային աշխատանք տանողներու կեանքը լեցուն է անակնկալներով։ Պէտք կ՚ըլլայ թերեւս։

Փոքրիկ յիշատակ մը եւս, նուէր մը Փարիզի մասնաճիւղին եւ պատգամաւորներուն կողմէ։

Գրիչ մը՝ փոխարէն ձեր գրիչին, որ բառին բուն իմաստով՝ մաշեցուցիք Զ. Ռ. Մ.ի համար։ Մաղթենք որ մեր գրիչովն ալ, երջանիկ օր մը, Թուղթերուն յանձնէք ձեր յոյզերն ու մտածումները»։

Այս ուղերձին Նարդունի պատասխանեց թէ երբեք իր գրիչը չէ սայթաքած, այդպէս ալ պիտի չսայթաքի տրուած գրիչը՝ երբ կ՚աշխատի պաշտպանելու համար նուիրական չահեր։

Հացկերոյթը վերջացաւ ուշ ատեն, կէս գիշերին, խանդավառ մթնոլորտի մը մէջ։

ՇՐՋՈՒՆ ԹՂԹԱԿԻՑ

եւ տաքուկ համբոյր մը դրոշմեց Մարդուն ցուրտ երեսին։ Ա՜խ, եթէ այդ ցուրտ գիշերէն յետոյ, ինծի ալ այդպէս տաքուկ համբոյր մը զարնող ըլլար, ի՞նչ մը չէր արժեր ...

Ուրբաթ օրուան կէս օրէն յետոյ արդէն լուր ելաւ թէ գլխաւոր խնդիրներու մասին համաձայնութիւն գոյացած է, բանուորներու պատուիրակներուն եւ գործատիրոջ միջեւ, թէ քանի մը ժամէն հաւանական է որ գործարանը պարպենք։ Իրաւ ալ իրիկուան դէմ դուռներուն վրայ հսկողութիւնը թուլցաւ։ Իրիկուան դարձեալ ընկ. Քոսթ եկաւ Պիյանքուրի քաղաքապետին հետ եւ յայտնեց համաձայնութեան պայմանները, աւելի ճիշդ, միակ պայմանը,— Ռընոյի վարչութիւնը անմիջապէս պիտի խորհրդակցի բանուորական պատգամաւորներու հետ մեր պահանջներու մասին, իսկ մենք անմիջապէս պիտի պարպենք գործարանը եւ երեքշաբթի առաւօտ գործի պիտի սկսինք։ Քանի մը անկարեւոր պահանջներ, օրինակի համար, գործադուլ ընողներու դէմ հետապնդում չկատարել, գործադուլի երկու օրուան մէկ օրը վճարել եւն. ընդունուած էին առաջուց։ Քանի մը հոգի ուզեցին ընդդիմախօսել ընկ. Քոսթի, եւ անընդունելի գտնել այդ համաձայնութիւնը, դիտել տալով թէ գլխաւոր պահանջներէն ոչ մէկը ընդունուած է։ Սակայն սուլոցներով ու հայհոյանքներով վար առնուեցան բեմէն։ Ամէն մարդ չատ յոգնած էր եւ գիշերն ալ ցուրտ պիտի ըլլար դարձեալ։ Ու մենք դուրս ելանք գործարանէն, ինչպէս յայտարարեց ընկեր Քոսթ, «մեծ յաղթանակը չահած»։

Ցետո՞յ ... Անշուշտ որ խնդիրը չէ վերջացած, հաւանական է որ դեռ նոր կը սկսի։ Ցաւալին այն է որ բանուորներու մէջ ալ անհամաձայնութիւն կը տիրէ։ Կան չափաւորներ եւ ծայրայեղներ։

Գ. ՎԱՐԴՈՒՆԻ

ԵՐԵՔ ԵՐԱԺՇՏԱԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍՆԵՐ

— · —

Փարիզի երկու ծանօթ երգչախումբերը, «Սիփան - Կոմիտաս» եւ «Կիլիկիա», առաջինը Արա Պարթեւեանի եւ երկրորդը Գուրգէն Ալէմշահի ղեկավարութեամբ, միշտ փայլ են տալիս մեր հանդէսներին, եւ միեւնոյն ժամանակ, մեր երգը, նուագը եւ պարը ծանօթացնում օտար հասարակութեան։ Մեր այս զոյգ երգչախումբերի ղեկավարներից Ա. Պարթեւեան իր երաժշտական կրթութիւնը ստացել է այստեղ, Փարիզում, իսկ Գ. Ալէմշահ՝ Իտալիայում։ Երկուքն ալ Հայկական միջնակարգ կրթութեամբ երիտասարդներ են։ Երկուքն ալ իրենց նուիրել են հայ երաժշտութեան եւ արդէն ունին մի չարք հեղինակութիւններ, հայերէն երգեր եւ եւրոպական նուագախումբի համար որոշ գործեր։

Երկուքի երաժշտական հանդէսն ալ պիտի տեղի ունենայ միեւնոյն սրահի (Կաւօ) մէջ,— այս ամսուան ընթացքին, Ա. Պարթեւեանի «Նուագատօն»ը այս գիշեր, չաբաթ, իսկ Գ. Ալէմշահի երաժշտական բացառիկ ցերեկոյթը ի նպաստ Մուրատ-Ռափայէլեան վարժարաններու հարիւրամեայ յոբելեանին, յունիս 21ին, կիրակի կէսօրից յետոյ։ Մեր այս երկու երիտասարդ կարող երաժշտագէտները օտարութեան դժնդակ պայմաններում մէջ, զուրկ հովանաւորող կազմակերպութիւններից եւ կամ ունեւոր անհատների նիւթական աջակցութիւնից, չօշափելի աշխատանք են կատարում հայ մշակոյթի բարգաւաճման համար։ Եւ պարզ է որ, որքան մեր հայրենակիցների կողմից արժանանան նիւթական եւ բարոյական աջակցութեան, այն չափով եւ աւելի կ՚ոգեւորեն մեզ եւ աւելի բեղնաւոր կը լինի իրենց աշխատանքը։

Մենք չատ կարիք ունինք կարող երաժշտագէտների, որ նուիրուեն նորանոր երկեր յօրինելու եւ թէ մեր ժողովրդական անսպառ երգերն ու եղանակները գրի առնելու, յղկելու եւ յարմարեցնելու եւրոպական զանազան երաժշտական գործիքների։ Դժբախտաբար այս մարզին մէջ դեռ չատ աղքատ ենք։ Դաշնակի, ջութակի, թաւջութակի եւ առհասարակ երաժշտական գործիքների համար ներդաշնակուորուած կտորներ չատ քիչ ունինք։ Ճիշդ է, հայերէն երգեր չատ ունինք, սակայն դժբախտութիւնը այն է, որ այդ երգերից չատերը դեռ չեն ձայնագրուած եւրոպական երաժշտական գործիքների համար։ Իսկ առանց ձայնագրերի, յայտնի է որ եւրոպական իմաստով երգիչներն ու նուագողները անկարող են որ եւ է երաժշտական կտոր երգել կամ նուագել։ Մենք պէտք է ամէն կերպ խրախուսենք Ալէմշահի եւ Պարթեւեանի պէս երաժշտագէտներին, որպէսզի կարելի լինի հայկական երաժշտութիւնը ճոխացնել։

Մեր պարտականութիւնն է, ինչպէս ասում են, խուռներամ բազմութեամբ ունկնդրել այս զոյգ երաժշտական հանդէսներին, եւ նիւթապէս ու բարոյապէս վարձատրել երկու երիտասարդ երաժշտագէտներին։

Զուգադիպութեամբ երկուքի հանդէսն ալ կատարուելու է միեւնոյն ամսուան մէջ եւ դեռ այս երկու հանդէսների միջեւ տեղի պիտի ունենայ նաեւ օփերայի յայտնի երգիչ Սոկրատ Իսահակեանի երգահանդէսը, յունիս 13ին, չաբաթ երեկոյ։ Իտալիայէն նոր եկած այս երգիչը վերջերս մեծ յաջողութիւն գտաւ զանազան հանդէսներու մէջ։ Բայց ոչինչ, մեծ է մեր ժողովրդի զօրութիւնը։ Բոլորին էլ որոշ բաժին կը յատկացնի։

ԲԵՆՕ

ԹՈՒՐՔԻԱ

«ԹՈՒՐՔ ՓՐՕՖԷՍԷՕՐ ՄԸ»

— ո —

Փէյամի Սաֆա (Ճումհուրիէթ) դիտել կուտայ այս վերնագրով.—

Ո՞վ է առաջին Թուրք արուեստագէտը կամ փրոֆէսէօրը որ միջազգային համբաւ մը վայելելու մենաշնորհ ունի։ Փիլիսոփա՞յ մը, վիպասա՞ն մը, բանաստե՞ղծ մը, նկարի՞չ մը, երաժշտագէ՞տ մը, գիտո՞ւն մը։

Ոչ, աճպարար մը (հօքքապազ), մանեէթիզմ, սփիրիթիզմ ընող, պիւլեճիւ, փրոֆ. Զաթի Սունկուր անունով հանճար մը։

Մեր միակ միջազգ. փրոֆէսէօրը, որ Եւրոպայի եւ Ամերիկայի մէջ իր համբաւով հաստատած է որ, Գերմանիայէն սկսեալ մինչեւ Ամերիկա, ամէնէն յառաջդէմ ազգերէն բնաւ ետ չենք մնար աչքի փոշի ցանելու (կէօզ պօյամաֆ) տեսակէտով։ Մեծ ընդունակութիւն մը, որ մեր երեսը ճերմակ կը հանէ աճպարարութեան գիտութեան մէջ։ Փիլիսոփայական դրութեան մը տէր չէ, գրած չէ գիրք մը որ անցնի համաշխարհային դասականներու չարքը։ Այս մարդը, որ միջազգային արժէքով նկար մը, երաժշտութիւն մը չէ չինած, գիտական գիւտ մը չէ ըրած, ի՞նչ ըրած է եւ ի՞նչ կ՚ընէ որ իր անունը կը պտտի բոլոր բերաններու մէջ, ամէն տեղ ուր որ կը կոխէ ոտքը։

Դեռ ի՞նչ ընէ։ Աղօթող կին մը երկու մասի կը բաժնէ, ափ մը աւազ կը լեցնէ բերանը եւ առանց ձեռք դպցնելու կ՚անցընէ թելի մը, իր պարապ ափին մէջէն կը հանէ եօթը երկիրներու դրօշներ, աքաղաղներ, հաւեր, հնդկահաւեր։ Բաճկոնը չրջուած կը հագցնէ մարդուս, աւելի ճիշդը՝ սատանային չրջուած դնել կուտայ իր գդակը (քիւլահ)։

Ես չտեսայ անոր ճարտարութիւնները, բայց նկատելով որ Պէյօղլուն անգամ զարմանքի մատնուած է, հասկցայ որ անոր փորձերը դուրս ելած են Պէյօղլուի սահմանէն եւ ինքը կարեւոր մարդ մըն է եւ արժանի՝ փրոֆէսէօր ըլլալու մեր աչքբացներուն որոնք կը լեցնեն դիմացի կողմը Թաթաւլայէն մինչեւ Կալաթա։

Պատի՜վ։ Մեր միջազգային այս միակ արժէքին արձանը կանգնենք համալսարանի պարտէզին մէջ, եւ եկած ու գալիք սերունդներուն ծանուցանենք թէ, գիտութենէն աւելի, ձեռքի չուտիկութեան դարուն մէջ կը գտնուինք։

ՏԱՐՏԱՆԷԼԻ ՄԷՋ ԾՈՎ ՆԵՏՈՒՈՂ ՀԱՅԸ

Գրած էինք թէ ներգաղթողներէն Ցարութիւն Խաչատուր անուն երիտասարդ մը Տարտանէլի մէջ ծով նետած է ինքզինք եւ ցամաքի վրայ բռնուած է ոստիկանութեան կողմէ։

Ճումհիւրիէթ կը գրէ թէ Ցարութիւն մէկն է այն 22 գաղթականներէն որոնք Պաթումէն ետ դրկուած են, առանց անցագրի չոգենաւ մտած ըլլալնուն համար։

Շոգենաւը երբ Տարտանէլ կը հասնի Պաթումէն, Ցարութիւն որ Սէլէֆքէցի 35 տարեկան երիտասարդ մըն է, կը յաջողի դուրս ելլել այն խցիկէն ուր բանտարկուած էր, եւ ծով նետուելով ցամաք կ՚ելլէ Փօղալըքէօյ։ Ցետոյ կ՚երթայ կղմինտրի օճախը, ուր բանուորներ կ՚աշխատէին։ Ցարութիւն կասկած չի ներշնչեր եւ հին վերարկու մը կ՚ուզէ, յայտնելով որ կը մսի։

Նաւապետը, սակայն, անմիջապէս անթելով լուր տուած էր Պոլսոյ ոստիկանութեան, որ իր կարգին խնդիրը կ՚իմացնէ Տարտանէլ։ Ասոր վրայ ոստիկան-զինուորները կը ձերբակալեն Ցարութիւնը եւ հսկողութեան տակ կը պահեն։

Ճումհիւրիէթ կ՚աւելցնէ թէ Ցարութիւն ծով նետուած է, որովհետեւ Մարսիլիոյ մէջ դատապարտուած ըլլալով չէր ուզեր հոն վերադառնալ։ Կը կարծուի թէ,— կ՚ըսէ,— Դաշնակ կուսակցութեան կը պատկանի։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԱՆԿԱԽՈՒԹԵԱՆ ՏՕՆԸ ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

ՎԱԼԱՆՍ.— Բարձր խանդավառութեամբ եւ պատշաճ կերպով այս տարի եւս տօնեցինք «Մայիս 28»ի տարեդարձը պետական թատրոնի վերնայարկը, որ զարդարուած էր զոյգ եռագոյններով։

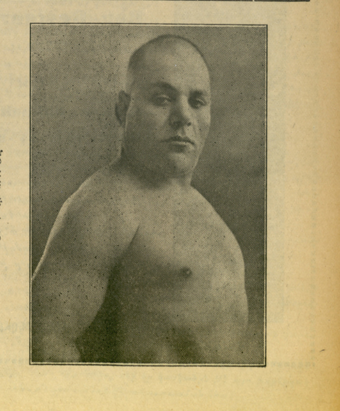
Նախագահ ընկ. Գ. Սարոյեան բացումը կատարելով հրաւիրեց երգչախումբը որ «Մեր Հայրենիք»ը երգէ։ Ցաջորդ արտասանութիւններ բրին ընկերներ Կ. Քէհիաեան, Մաթոսեան (Վիէննէ), Մ. Պըլքեան (երկու անգամ), Պ. Ա. Քաջիկեան եւ Օր. Մարտիրոսեան։ Տիկ. Լուսինեան երգեց «Անտունի»ն, «Վերջին վարդ» եւ «Կռունկ»ը ջերմ ծափերու մէջ։ Ընկ. Արսէն Տ. Սարգիսեան Զոմի մասնաճիւղին կողմէ բրաւ ողջոյնի խօսք։ Ցետոյ ընկ. Վ. Համբարձումեան ծափերու տակ բեմ բարձրանալով, աւելի քան մէկ ժամ խօսեցաւ անկախութեան պայքարի մասին։ Ներկայացուց Հայաստանի վիճակը Մայիս 28էն առաջ, կամաւորական չարժումը, Թրքահայաստանի գրաւուած վայրերու հայ ժողովուրդի եւ բանակի վիճակը եւ անկախ դառնալու տենչը։ Լայնօրէն պատկերացուց Թրքահայաստանի գրաւուած վայրերու մէջ մղուած կռիւները, երբ ռուսական մեծ յեղափոխութեան նշանախօսքերը «դէպի տուն» դարձուցին ռուսական բազմահազար զինուորները։ Ապա չեչտեց թէ «կովկասեան ժողովուրդներու մէջ հայ ժողովուրդը միակն էր որ պիտի դիմագրաւէր Թրքական վտանգը եւ պատնէշ դառնար անոնց արշաւանքին։ Դատն էր մեր վիճակը։ Դատն անոր համար, որ կովկասեան ժողովուրդները միատեսակ պահանջներ ու պայմաններ չունէին։ Վրացիները կը փափաքէին պատեհապաշտ քաղաքականութիւն, իսկ Ազրպէյճանցիները կ՚ուզէին ժամ առաջ Թուրքիան տեսնել Կովկասի մէջ հաստատուած։ Այդ էր պատճառը որ անոնք անկախութեան հասան առանց արիւն թափելու, իսկ մենք եռագոյնի իւրաքանչիւր գոյնը ներկելու չափ գետերով արիւն թափեցինք։ Մայիս 28ը ստեղծուեցաւ միայն ու միայն հայ ժողովուրդի վճռական կամքով, անհամար զոհաբերութեամբ ու տառապանքով։ Հ. Ց. Դաշնակցութեան ղեկավարութեամբ մղուած այդ կռիւները հիմ դրին Հայոց վաղեմի պետականութեան։ Հայ մեծամասնականները անգամ չգիտէին թէ ինչ է հայկական գերիշխանութիւնը։ Ահա այդ իշխանութեան գաղափարն է որ մենք ժառանգ թողուցինք Հայաստանի ներկայ տէրերուն»։ Ապա ձաղկեց բոլոր անոնք որ «հայաստանասիրութիւն» կը ծախեն, առանց Հայաստան տեսնելու։ «Անոնք սորվա՛ծ են Հայաստանը սիրել հեռուէն, անոնք Հայաստանը պանդոկի տեղ են դրած եւ թուրիստի նման երթուդարձի տոմսակը միշտ իրենց գրպանը կը պահեն։ Իզուր կը մրոտեն կազմակերպութիւն մը որ Հայաստան ստեղծեց, անհամար մարտիկներու արիւնով եւ ոչ վարձկան սուիններով»։ Ցիշեց նաեւ հայ տխեղծ կազմակերպութեանց կողմէ մղուած զարշելի պայքարը մեր եռագոյնին հանդէպ եւ չեշտեց.— «Եռագոյնը մեր միլիոնաւոր զոհերու բուրաւէտ խնկամանն է, անոր գոյները տակաւին երկար պիտի ծփան ազատատենչ հայութեան սրտին մէջ»։

Ցարգելի բանախօսը իր ճառը վերջացուց պզտիկ ու գեղեցիկ աւանդավէպով մը, որմէ հետեւեալ եզրակացութիւնը հանեց.— «Բոլոր անոնք որ հայ ցեղածառին արմատները կը փորեն քանդելու դիտաւորութեամբ, չպիտի յաջողին, որովհետեւ Հայոց ժողովուրդին արմատը խորունկ ճիւղեր է արձակած իր հայրենի երկրին ու լերկ լեռներուն ամրակուռ կուրծքին»։

Հանդէսը վերջացաւ խոր տպաւորութեամբ։ Փակուեցաւ «Յառաջ Նահատակ»ով։

Թղթակից

ԱՄԵՐԻԿԱՀԱՅ (Ֆրէզնօ) ԸՄԲԻՇ [illegible]
ՈՐ ՓԱՅԼՈՒՆ ՅԱՂԹԱՆԱԿՆԵՐ [illegible]
[illegible]

կալը, բայց շատ ընկճուած վիճակ մը ունէր:

Վերջին երեք օրուան ընթացքին, Բէչիչեան ամէն կողմ գլուխ զարկած է, բայց չէ յաջողած փոխել տալ տրուած որոշումը:

Իրազեկներ կը հաւաստեն թէ պաշտօնանկութեան որոշումը վերջնապէս տրուած է եւ վաղը պիտի հաղորդուի Ղալաթիա: Զեկուցումը տեղի պիտի ունենար առջի օր, բայց կուսակալութիւնը հարկ տեսած է վերջին անգամ մըն ալ աչքէ անցընել թղթածրարը: Յ. Բէչիչեանի պաշտօնանկութենէն յետոյ, Ղալաթիոյ եկեղեցիին վարչութիւնը պիտի յանձնուի բողոքող չորս թաղականներուն, որոնք ընտրուած են վաւերացուած ցանկին վրայէն եւ կը վայելեն կառավարական իշխանութեան վստահութիւնը:

ՁԱՆԱԶԱՆ ԼՈՒՐԵՐ ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՍՈՒՐԻՈՅ ԹԵՐԹԵՐԸ կը գրեն թէ Թուրքիոյ հետ համախորհուրդ որոշուած է փչացնել գոցել Թուրքեւսուրիական սահմանը, արգիլելու համար մաքսանենգութիւնը: Մօտերս գործի պիտի ձեռնարկուի:

ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԵՑԷՔ...

Սէն-Լուի (Մարսէյլ) Հայ Երիտասարդաց «Մասիս» մարզական Միութեան տարեկան դաշտային խնջոյք-պարահանդէսին, տեղի կ'ունենայ 28 Յունիս կիրակի օր Եօթեղբայրեաններու ագարակին մէջ աննախընթաց պատրաստութեամբ:

Հայկական եւ եւրոպական պարեր մասնաւոր նուագախումբով, առատ կեր ու խում պատրաստուած մասնագէտներու կողմէ, զուարճութիւն եւլն.:

ԾԱՆՕԹ — Եթէ կ'ուզէք լաւ ժամանց մը անցնել եւ սատարել Հայ երիտասարդութեան, փութացէք դէպի հանդիսավայրը առաւօտեան ժամը 10էն սկսեալ: փափաքողները կրնան ճաշերնին միասին բերել:

ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲԸ ԵՒ ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲԸ ՓՈՐՁԻ ԱՏԵՆ (Նկար՝ Photo Massis)

ՅԱՅՏԱԳԻՐ.— Իրիկնամուտ, Թիֆլիսեցիներու պարը, Հովի. Գեղջկական շարք, Հ. Մ. Ը. Մ.ի քայլերգ, եւ առաջին անգամ ըլլալով ՊԱՐԹԵՒԵԱՆԻ ՆՈՐ ՀԵՂԻՆԱԿԱԾ եւ նահատակներու յիշատակին նուիրուած ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐ ՊԱՏԱՐԱԳԻՆ ԲԱԺԻՆ ՄԸ (Աստուածածնայ մեղեդի, Հայր մեր, Միայն Սուրբ, Ամէն Հայր Սուրբ, Տէր ողորմեա, Քրիստոս պատարագեալ, ընկերակցութեամբ նուագախումբի):

ՆՈՒԱԳԱՏՕՆ

ԱՐՇ. ՊԱՐԹԵՒԵԱՆԻ

(ՍԵՆՖՕՆԻՔ ՆՈՒԱԳԱՀԱՆԴԷՍ ԵՒ ՀԱՄԵՐԳ)

ԱՄԲՈՂՋՈՎԻՆ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ԻՐ ԳՈՐԾԵՐՈՒՆ

Այսօր. շաբաթ երեկոյ Salle Gaveauի մէջ, 45 rue la Boëtie. Métro: Miromesnil

կը մասնակցին՝ M. LUCIEN QUATTROCCHI

Ա. ջութակ փարիզի օփէրայի

Mlle NELLY GAUTHIER (թաւջութակ)

եւ ՍՈԿՐԱՏ ԻՍԱՀԱԿԵԱՆ (պարիթօն)

տոմսերը կը վաճառուին Հրանտ Սամուէլի մօտ, 51 rue Mr. le Prince եւ Salle Gaveau:

գին՝ 25, 20, 15, 10 ֆր., եւ 7.50 ֆր. (տեղւոյն վրայ)

Հ. Յ. Դ.

Դաշնակցութիւն

ՄԱՐՍԷՅԼԻ «վաճագն» խումբի ընկերական ժողովը, վաղը կիրակի երեկոյ ժամը 7.50ին, Պատ. Միութեան գրադարանին մէջ: Ներկայացուցչական ժողովի զեկոյց, յետոյ տեղի կ'ունենայ վիճաբանական ժողով, որուն կրնան ներկայ գտնուիլ նաեւ համակիրները:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԱՆԿԱԽՈՒԹԵԱՆ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

ՎԻԷՆՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Վիէնի կոմիտէին
վաղը, կիրակի կէս օրէ վերջ ժամը 3ին, Սէրքըր կաթոլիկի սրահին մէջ,
կը նախագահէ ընկ. Ս. ԳԱԼՈՒՍՏԵԱՆ
կը խօսի՝ ընկ. ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ
Գեղարուեստական ճոխ բաժին
Հանդէսը պիտի սկսի օրուան տօնը խորհրդանշող գեղեցիկ պատկերով մը:
Մուտք՝ ծախսերու մասնակցութեան համար 1 ֆր.:

ԱՌՆՈՒՎԻԼԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Վարդան Ենթակոմիտէի
կը նախագահէ ընկ. Խ. ՄԿՐՏԻՉԵԱՆ
կը խօսի ընկ. Ա. ԻՍԱՀԱԿԵԱՆ
վաղը, կիրակի կէս օրէ վերջ ժամը 2.30ին, Salle Gallemantի սրահին մէջ, (կայարանին դիմացը)
ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԲԱԺԻՆ
Կ'երգեն՝ Տիկ. Ս. Խաչատուրեան, Օր. Գնէալեան եւ Պ. Մ. Խուլոեան:
Կ'արտասանեն ընկ.ներ Օ. Կարապետեան, Յ. Երկանեան եւ Ս. Ճիհանեան:
Կարող ուժերով կը ներկայացուի Օտեանի
ՏԱՅՐ ԿԱՐԱՊԵՏ կամ ԱՄԵՐԻԿԱՀԱՅ ՓԵՍԱՑՈՒՆ
3 արար, 2 ժամ խնդուք:
Մուտք 5 ֆր., անգործներու 3 ֆր.:

ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ.— Այսօր, շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին,
Հ. Յ. Դ. Տան մէջ:
կը խօսի ընկ. ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ
գեղարուեստական ճոխ բաժին:

ՊՕՐՏՕՒ ՄԷՋ.— Վաղը, կիրակի, կէսօրէ վերջ ժամը 3.30ին,
Բարսեղ Շահպազ Ակումբին մէջ:
կը նախագահէ ընկ. ՊՕՂՈՍ ԱՆԱՆԵԱՆ
կը խօսի ընկ. ԱՐՇԱԿ ՋԱՄԱԼԵԱՆ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

13 Յունիս, շաբաթ երեկոյ, Brebant Marseillaisի սրահին մէջ:

ԵՐԳԱՀԱՆԴԷՍ

կազմակերպուած Համազգայինի Փարիզի Մասնաճիւղին կողմէ
13 յունիս, շաբաթ երեկոյ ժամը 9ին, ժան կուժօնի սրահին մէջ,
8 rue Jean Goujon
կ'երգէ օփէրայի յայտնի երգիչ ՍՈԿՐԱՏ ԻՍԱՀԱԿԵԱՆ
Հայերէն, ռուսերէն, իտալերէն եւ գերմաներէն երգեր:
կը մասնակցի դաշնակահարուհի ՕՐ. Տ. ՋԱՌԱՓԵԱՆ
տոմսերը կը ծախուին Հրանտ Սամուէլ գրատուն, 51 Mr. le Prince եւ «Յառաջ»ի խմբագրատունը: Մուտք 7 ֆր.:

ՅԵՏԱՁԳՈՒԱԾ Է Յունիս 21ին

Պանթէօ.Քաշանի «Յառաջդիմասիրաց» Միութեան դաշտահանդէսը որ տեղի պիտի ունենար Յունիս 14ին:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ) ԹԻՒ (8)

ԱՆՁՐԵՒ

Թարգմ. ԱՐՄԷՆ Պ.

Հեղինակ՝ ՈՒ. ՍԸՄԸՐՍԷԹ ՄՈՀԸՄ

— Երբեմն ես ու Տիկին Տէյվիտսըն կը նայէինք իրարու եւ արցունքները ուղղօրէն կը հոսէին մեր այտերէն վար: Կը գործէինք անդադար, գիշեր ցերեկ, ու այնպէս կը թուէր մեզ թէ քայլ մը իսկ յառաջ չէինք երթար: Ձեմ գիտեր թէ ինչ պիտի կրնայի ընել այն ատեն առանց կնոջս: Երբ կ'ընկճուէի ու կը մօտենայի վհատութեան, ան էր որ ինձ կորով ու յոյս կը ներշնչէր:

Տիկին Տէյվիտսըն հակեց աչքերը իր գործին վրայ, ու թեթեւ կարմիր մը բարձրացաւ իր այտերուն: Ձեռքերը դողացին քիչ մը, ու քաջութիւն չունեցաւ խօսելու:

— Չկար մէկը՝ որ օգնէր մեզի: Մինակ էինք, հազարաւոր մղոններով հեռու մերիններէն: Երբ յուսաբեկ ու յոգնած էի, Տիկին Տէյվիտսըն մէկ կողմ կը դնէր իր գործը ու կ'առնէր Ս. Գիրքը, ու կը կարդար զայն մինչեւ խաղաղութիւնը գար ու իջնէր իմ վրայ, ինչպէս քունը երեխայի մը կոպերուն, ու երբ վերջապէս կը գոցէր գիրքը, կ'ըսէր.— Պիտի փրկենք զանոնք՝ հակառակ իրենց կամքին: Ու ես կրկին զօրաւոր կը զգայի Տիրոջմով, ու կը պատասխանէի— Այո, Աստուծոյ օգնութեամբ պիտի փրկեմ զանոնք: Ես պէտք է որ փրկեմ զանոնք:

Ու Տէյվիտսըն եկաւ ու կանգնեցաւ սեղանին առջեւ, կարծես թէ՝ գրասեղան մը ըլլար ան:

— Կը տեսնէք, անոնք այնքան բնականօրէն ապականած էին, որ կարելի չէր անոնց ցոյց տալ իրենց չարութիւնը: Մենք մեղքի վերածելու էինք այն բաները, զորս անոնք բնական արարքներ կը նկատէին: Մենք մեղքի վերածելու էինք ոչ միայն ապօրինի յարաբերութիւնները, ստելն ու գողնալը, այլեւ իրենց մարմիններու ցուցադրութիւնը, իրենց պարելը ու եկեղեցի չյաճախելը: Մեղքի վերածեցի աղջկան մը ծիծերու մերկութիւնը եւ մարդու մը առանց վարտիքի կամ տաբատի մնալը:

— Ի՞նչպէս, հարցուց Տոքթ. Մէքֆէյլ զարմանքով:

— Տուգանքներ հաստատեցի: Բացայայտ է, որ արարքի մը մեղք ըլլալը ցոյց տալու համար միայն մէկ կերպ կայ — պատժել արարքը գործողները:

Տուգանքի կ'ենթարկէի անոնք, երբ եկեղեցի չէին գար, եւ տուգանքի կ'ենթարկէ՝ երբ կը պարէին, եւ տուգանք կը դնէի անոնց վրայ, երբ պատշաճօրէն չէին հագուեր: Հարկ մը ունէի, որ ամէն մեղքի համար պիտի վճարուէր դրամով կամ աշխատանքով: Ու այս կերպով վերջապէս հասկցուցի անոնց:

— Բայց, երբեք չէ՞ին մերժեր վճարել:

(Շար.)

Le Gérant: H. STEPHAN
Imprimerie A. DER (AGOPIAN)
17, Rue Damesme, PARIS (13)

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՄԱՐՍԷՅԼ, Հ. Մարգարեան.— Գրել՝ S. Stépanian, B. P. 285 Alexandrie (Egypte):

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

(Fondé en 1925) :-: R. C. Seine 276.286

Directeur et Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
Rédaction et Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ
(ՆԱՄԱԿՆԵՐՈՒ ՀԱՄԱՐ՝

17, Rue Dames me, PARIS (13e)
Téléphone : Glacière 15 - 70
Métro : TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ,— ՏԱՐԵԿԱՆ ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ ԵՌԱՄՍԵԱՅ

Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 ֆրանք	—
Ամերիկա եւ ուրիշ երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	—

ԿԻՐԱԿԻ 7 ՅՈՒՆԻՍ
DIMANCHE 7 JUIN 1936

12 ՏԱՐԻ — 12e Année No. 3134

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆ

Ո՞ տայր ինձ, ո՛հ, գեղեցիկդ Վան, վասպուրական աշխարհի զարդն ու պսակ, որ աւերակիդ անհունացեալ մոխրին վերայ նստելով, արժանի լինէի զքեզ եւ որդիքդ ողբալ :

ԽՐԻՄԵԱՆ ՀԱՅՐԻԿ

Շարունակելով պարբերաբար բացառիկ թիւեր նուիրել գաւառական շրջաններու եւ մեծ դէպքերու, «Յառաջ» կը ձգտի, ամէն բանէ առաջ, գիտելիքներ ճարել նոր սերունդին եւ թարմացնել հիներուն յիշողութիւնը:

«Ձըլլա՛յ թէ մոռնանք»,— առաջին մտածումը այս է :

Մնացեալը ինքնին կը հետեւի,— ամուր պահել կապը՝ երէկուան եւ այսօրուան միջեւ, լուսաբանել, ի հարկին վերագնահատել դէպքերը, երեւան հանել մեր ժամանակակից պատմութեան լոյսն ու ստուերը, վերլուծել ծուռն ու շիտակը:

Որքան քննութեան, նոյնքան ներշնչման անսպառ աղբիւր մը կը կազմէ այդ պատմութիւնը, եւ քանի քրքրենք անոր ծալքերը, նոր լոյս մը կը ցաթի:

Դէպքեր կան որոնց մասին շատ մը հիմնական ծանօթութիւններ կը պակսին, հրատարակուած, մինչեւ անգամ գրի առնուած չըլլալով: Եւ կան իրազեկներ, մասնակիցներ, ականատես կամ ականջալուր վկաներ, որոնք իրենց հետ գերեզման պիտի տանին ինչ որ գիտեն, եթէ առիթ չընծայես արտայայտուելու :

Մեծ դէպքերու տարեդարձները հանգրուաններ են ոչ միայն դէպի ետ, այլեւ դէպի յառաջ նայելու, չափելու կտրուած ճամբան եւ աւելի ամուր կառչելու գծուած արահետին:

×

«Վասպուրական մեր աշխարհ...» : Ամբողջ պատկեր մը՝ այս ընտանի բացատրութիւնը: Պատկեր մը որ կը խօսի բոլորի սրտին, ինչպէս ուրիշ բնորոշումներ՝ պատմական հայրենիքի տարբեր շրջաններու մասին:

Իսկապէս Վասպուրականը կը կազմէ ամբողջ աշխարհ մը՝ «արեւելեան կողմն աշխարհի»:

Ինքնուրոյն իր աշխարհագրական կազմութեամբ, ուր ծիծղուն ծով մը եւ հրաշալի այգեստաններ համբոյր կը փոխանակեն ամեհի լեռներու եւ անդնդախոր ձորերու հետ, Վասպուրականը ինքնուրոյն է եղած նաեւ իր պատմութեամբ: Նոյնիսկ մարդակազմութեամբ,— այս բառին փոխաբերական իմաստով:

Մեր դարաւոր պատմութեան փոթորիկներուն եւ փոշիներուն մէջ, եթէ կը մնան գաւառներ որ բաղդատաբար անվթար պահած են իրենց հիմնական դիմագիծը, առաջինը Վասպուրականն է, երկրորդը՝ Տարօն-Տուրուբերանը:

Իր աշխարհագրական դիրքովն իսկ, Վասպուրականը կոչուած էր գործօն, վճռական դեր մը կատարելու մեր ազատագրական շարժումներուն մէջ, ինչպէս աւելի առաջ, երբ նոր կը բացուէին աչքերն ու միտքերը:

Արդարեւ, յիսունական թուականներէն ցանուած սերմերն էին որ ծլեցան, ծաղկեցան եւ ստացան ծաւալուն հանգամանք, 1896ին, ինչպէս 1907ին եւ 1915ին:

Այսօր կանգ առնելով քառասնամեակին վրայ, որուն գանազան երեսները կը պարզեն աշխատակիցներ ու բարեկամներ, «Յառաջ»ի այս թիւին մէջ եւ յառաջիկայ կիրակի, ի՛նչքան անմոռանալի դրուագներ՝ արժանի խանդաղատանքի եւ հիացման:

Դուք այնտեղ կը տեսնէք նորագարթ երիտասարդութիւն մը, արդէն պատրաստ՝ զարնել-զարնուելու:

Կը տեսնէք չադախը կուռ կազմակերպութեան մը, եւ մանաւանդ գիտակից համերաշխութիւն մը՝ երեք հոսանքներու միջեւ,— արմենական, դաշնակցական, հնչակեան:

Ու հերոսներ անհաման,— Մկրտիչ, Պետօ, Մարտիկ եւ ուրիշներ,— որոնք հաւասարապէս յարգանքի կը հրաւիրեն բազմութիւնները, առանց դաւանանքի ու դասակարգի խտրութեան:

Փաստ է որ, քառասուն տարի վերջն ալ, նոյնիսկ պահպանողականներ եւ հակայեղափոխականներ երկիւղածութեամբ կը յիշեն օրուան քաջերուն,— «գերագոյն խենդութեան խենդեր»ուն — յանդգնութիւնն ու անձնազոհութիւնը, յանուն ինքնապաշտպանութեան :

Քառասնամեակը ուրիշ բան մըն ալ կը յիշեցնէ, եղերական եւ քստմնելի,— արտաքին ազդակներու մասին տիրող միամտութիւնը, որ այնքան վճռական դեր կատարեց այդ օրերուն, ինչպէս աւելի վերջը, մինչեւ 1915 եւ 1920 — 22 :

Այլեւս ուշ է, խօսելու համար այդ վրիպումներու մասին: Բայց երբեք ուշ չէ, միշտ յիշելու համար, հիմա որ Եւրոպան կը ճանչնանք «աչօք բացօք»: Եւ ճակատ ճակտի...

Ինչ որ հիմնաւոր էր եւ ներելի, ա՛յն օրերուն, կրնայ դառնալ անքաւելի մեղք մը եւ յանդիլ ճակատագրական ելքի մը, եթէ վիպաշունչ գիտելիքներ նորէն մթագնեն մեր աչքերը:

Պայքար, այո՛, յանուն վերջնական ազատագրութեան, աւելի ծաւալուն եւ աւելի կուռ կազմակերպութիւն, հարթելու համար ճամբան,— բայց նաեւ արթնութիւն եւ քննական ոգի:

Այլապէս, քառասնամեակները կրնան մոխիր ցանել տալ մեր գլխուն, անհամար հերոսներու անէծքին հետ:

Վասպուրականի դէպքին քառասնամեակը, ինչպէս 1915ի հերոսապատումը, եւ դեռ այնքան դիւցազնական քառասնամեակներ կամ երեսնամեակներ կը կազմեն մարտական առաքինութեանց յիշատակարանները: Թղթատելով զանոնք, պարբերաբար, բոլորս միաբերան կրնանք աղաղակել, Խրիմեանի հետ.

— «Դու լոյս եւ արեւ կը սիրես, ժողովուրդ. լոյս եւ արեւ զքեզ պիտի վերածնին, քո հայրենեաց երկիր մարգագետին կը դառնայ ...» :

Շ.

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ՆՈՐ ԴԱՀԼԻՃԸ ԽՈՐՀՐԴԱՐԱՆԻՆ ԱՌՋԵՒ

Օրինագիծներ՝ շաբաթական 40 ժամ աշխատանքի, վճարովի արձակուրդի եւ հաւաքական պայմանագրի մասին

Լէօն Պլումի դահլիճը երեսփ. Ժողովին ներկայացաւ երէկ, Շաբաթ : Նախարարական խորհուրդը ուրբաթ օր նիստ գումարելով, վաւերացուց կառավարութեան յայտարարութիւնը: Աշխատանքի նախարարը տեղեկութիւններ հաղորդեց գործադուլի մասին, իսկ ներքին նախարարը պարզեց երկրին կացութիւնը: Ժողովը վաւերացուց նաեւ վարչապետին ձայնասփիւռի ճառը, որուն պատճէնը պիտի կարդաք քիչ անդին :

Երեսփ. Ժողովին մէջ, կառավարութեան յայտարարութիւնը կարդաց Պ. Լէօն Պլում, իսկ Ծերակոյտին մէջ՝ փոխ-վարչապետը, Պ. Տալատիէ: Արդէն իսկ օրինագիծներ մշակուած են, շաբաթական 40 ժամ աշխատանքի, վճարովի արձակուրդի, հաւաքական պայմանագրի եւ ընդհ. ներման մասին: Նախարարական խորհուրդը որոշեց յանձնարարել դատական նախարարին, որ ստիպողաբար միջոցներ մշակէ, վարձակալներու, առեւտրականներու եւ հողագործներու վտարման եւ գոյքերու գրաւման գործողութիւնները յետաձգելու համար: Որոշուեցաւ միեւնոյն ատեն անմիջական միջոցներ ձեռք առնել, գործադուլի տագնապը լուծելու համար :

ՎԱՐՉԱՊԵՏԻՆ ԿՈՉԸ՝ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴԻՆ

Ահաւասիկ այն ճառը զոր խօսեցաւ Լէօն Պլում, ուրբաթ կէսօրին, ձայնասփիւռին առջեւ.—

— «Ժողովրդական Ճակատի կառավարութիւնը կազմուած է արդէն: Իր ծրագիրը Ժողովրդական Ճակատին ծրագիրն է: Այն օրինագիծներուն մէջ, որոնք շուտով պիտի ներկայացնեմ խորհրդարանին ու Ծերակոյտին՝ խնդրելով քուէարկութեան դնել արձակուրդէն առաջ, կը յիշատակեմ հետեւեալները,— շաբաթական 40 ժամուան, հաւաքական պայմանագրութեան, վճարեալ արձակուրդի մասին օրինագիծեր, որոնք կը կազմեն այն գլխաւոր բարեփոխութիւնները, զորս կը պահանջէ բանուորական զանգուածը:

Կառավարութիւնը որոշած է գործել վճռակամ եւ արագ ի շահ հողի աշխատաւորներուն, ինչպէս եւ գործարաններու աշխատաւորներուն: Կառավարութիւնը պիտի կատարէ իր պարտականութիւնը լիուլի: Պիտի չթերանայ երբեք իր յանձնառութիւններուն մէջ:

Իր ուժը կը կայանայ ամէն բանէ առաջ այն վստահութեան մէջ, զոր իրեն ցոյց տուաւ Ֆրանսայի ժողովուրդը, եւ այսօր ատոր հաւաստիքն է որ կը սպասէ այն միլիոնաւոր ընտրողներէն, որոնք զինք բարձրացուցին իշխանութեան: Որպէսզի կառավարութեան գործը արդիւնաւոր ըլլայ, պէտք է կատարուի հանրային ապահովութեան մէջ: Այդ գործը կ'անդամալուծուի երբ խանգարուի կարգուկանոնը, երբ արգելք յարուցուի ազգային կենսական սպասարկութեանց : Ամէն խուճապ, ամէն խառնաշփոթութիւն կը ծառայէ Ժողովրդական Ճակատի հակառակորդներուն մութ ծրագիրներուն,— արդէն անոնցմէ ոմանք իրենց փոխ-վրէժի ժամուն կը սպասեն:

Կառավարութիւնը, ուրեմն, կը խնդրէ աշխատաւորներէն որ օրէնքներու խողովակով կարգադրուելիք իրենց պահանջները թողուն կառավարութեան, իսկ այլ պահանջներ՝ հետապնդեն կարգապահութեամբ, արժանաւորութեամբ եւ խաղաղութեամբ: Կը խնդրէ գործատէրերէն եւս քննել այդ աշխատաւորական պահանջները արդարութեան լայն ոգիով մը: Շատ պիտի ցաւէի, եթէ գործատէրերու կողմէ անդրդուելի մնալու փորձ մը զուգադիպի այն պահին՝ երբ իշխանութեան գլուխ կուգայ կառավարութիւնը :

Վերջապէս բովանդակ երկրէն կը խնդրէ պահել իր պաղարիւնը, ինքզինք պաշտպանել ընդդէմ չարամիտ զրոյցներու եւ դիւրահաւան չափազանցութիւններու, կատարեալ ինքնավստահութեամբ դիմագրաւել կացութիւն մը, որուն ողբերգական ձեւ մը տուին Ֆրանսայի չարամիտ դիտողները, բայց որուն լուծման համար բաւական է ցոյց տալ հասարակաց կամքը:

26 Ապրիլի եւ 3 մայիսի յաղթանակը այսօր կը ստանայ իր լրիւ նուիրագործումը:

Մեծ ապագայ մը կը բացուի Ֆրանսական ժողովրդապետութեան առջեւ: Իբրեւ պետը կառավարութեան, կը հաւատեմ որ դէպի այդ պիտի ընթանանք այն հանդարտ եւ ինքնավստահ ուժով, որ երաշխիքն է նոր յաղթանակներու :

Պաղեստին կը մնայ միշտ խռովայոյզ

Երուսաղէմէն կը հեռագրեն թէ Հայֆա-Լիտտա գծին վրայ ռումբով օդը հանած են երկաթուղիի կամուրջ մը: Կտրած են նաեւ հեռախօսի բոլոր գիծերը: Հայֆայի քաղաքապետը, Հասան պէյ Շուքրի, ինչպէս եւ քաղաքապետական խորհրդականները, նամակ մը գրելով Հիւս. Պաղեստինի շրջանային կառավարիչին, կը սպառնան հրաժարիլ՝ եթէ արմատական փոփոխութիւն մը ցոյց չտրուի երկրին քաղաքականութեան մէջ:

Քանի մը օր առաջ, արդէն Եաֆայի, Նապլուսի, Ռամլէի, Լիտտայի, Հեբրոնի արաբ քաղաքապետները եւս տեղական իշխանութեանց կը յայտնէին թէ կը հրաժարին իրենց պաշտօնէն: Արաբ պաշտօնական անձաւորութեանց այս կրաւորական դիմադրութենէն անկախ, ժողովուրդը կը շարունակէ իր պայքարը ոչ մէկ խտրութիւն դնելով միջոցներուն մէջ: Հրացանով եւ ռումբով յարձակումները կը շարունակուին, հրդեհի կը տրուին հրէական հաստատութիւններ, եւ կացութիւնը, միշտ անստոյգ, ոչ մէկ նշան ցոյց կուտայ բարուոքումի:

Երուսաղէմէն հասած հեռագիր մը կը յայտնէ թէ Արաբները, միշտ անսասան մնալով իրենց թշնամական դիրքերուն մէջ եւ երբեք տրամադիր դադրեցնելու գործադուլները, հակառակ չեն քաղաքական բանակցութեանց մտնելու: Այսպէս արաբական շարժման Գերագոյն Խորհուրդը պատրաստակամութիւն յայտնած է պատուիրակութիւն մը ղրկելու Լոնտոն՝ բանակցութեան համար :

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՑԱՌԻԿԸ՝ ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆԻ ՀԱՄԱՐ

Այսօրուան «Յառաջ»ը նուիրուած է Վասպուրականի, 1896ի արիւնահեղութեան 40ամեակին առթիւ: Յօդուածներ ունի.— 1. Գ. Մելոյեան, 2. Տ. Բաղտասարեան, 3. Զիթունի, 4. Օհաննէս Թէրլէմէզեան, 5. Արմ. Փոխարեան :

Բոլոր նիւթերը մէկ անգամէն տեղաւորելու միջոց չգտնելով՝ յաջորդ կիրակի պիտի հրատարակենք ուրիշ 5 — 6 գրութիւններ, ինչպէս եւ ժողովրդական երգեր եւ նկարներ:

*** Որոշած ենք պարբերաբար հրատարակել բացառիկ թիւեր՝ ուրիշ կարեւոր շրջաններու մասին, Տարօն-Բարձր Հայքէն մինչեւ Կիլիկիա:

ԳՈՐԾԱԴՈՒԼԸ ՄԻՇՏ ԿԸ ԾԱՒԱԼԻ

Բազմաթիւ մեծ հաստատութիւններ գրաւուած

Ժամէ ժամ տարածուելով, գործադուլի շարժումը աւելի մեծ համեմատութիւններ ստացաւ ուրբաթ օր: Թերթերէն լոյս տեսան միայն ընկերվարական եւ համայնավար օրկանները, «Փօփիւլէռ» եւ «Իւմանիթէ», առտուն եւ իրիկունը, մէկ ալ՝ արքայական օրկանը, «Աքսիօն Ֆրանսէզ»: Բոլորն ալ կը ծախուէին փողոցներու մէջ, կրպակները եւ գրախանութները գոց ըլլալով: Իսկ երէկ լոյս տեսան միւս թերթերն ալ, բայց դժուար էր ճարել, քանի որ գրախանութները եւ մանաւանդ կրպակները (քէօշք) փակ էին եւ հարկ էր փողոցէ փողոց թափառիլ, ցրուիչի մը հանդիպելու համար: Դէզերով թերթերը կը հալէին քանի մը վայրկեանի մէջ, ճիշդ ինչպէս եթէ հաց բաժնուէր անօթի բազմութեան մը:

*** Ինչպէս միւս մեծ հաստատութիւնները եւ գործարանները, նոյնպէս Փարիզի մեծ վաճառատուները,— Կալըրի Լաֆայէթ, Սամարիթէն, Փռէնթան, Օթէլ տը Վիլ եւն. գրաւուած ըլլալով, բանուորները գիշերը լուսցուցին անոնց շէնքերուն մէջ: Միեւնոյն ատեն ահագին բազմութիւն խռնուած էր դուռներուն առջեւ, ուտելիք եւ անկողին ճարելու համար:

Հաշէթի բանուորները ամբողջական գործադուլ հռչակած ըլլալով, թերթերու եւ գիրքերու բաշխումը դադրած է: Նոյնիսկ արտասահմանի թերթերը չեն ստացուիր, քանի որ գործակալը Հաշէթն է: Կառավարական օրկանները կը գրեն թէ բազմաթիւ հաստատութիւններ տեղի տուած են, մինչեւ 10 — 15 առ հարիւր աւելցնելով աշխատավարձքը: Մետաղագործական մեծ հաստատութիւնները, Ռընօ (33,000 բանուոր), Սիթրօէն (22,000) եւն. կը դիմադրեն տակաւին եւ բանակցութիւնները խզուած են: Միշտ կը վախցուի պարենաւորման դժուարութեանց մասին, բայց Աշխատանքի Դաշնակցութիւնը կը յայտնէ թէ միջոցներ ձեռք առնուած են, որպէսզի փոխադրութիւնները եւ պարենաւորումը անխափան շարունակուին:

Խորհրդարանի ձախակողմեան խմբակցութիւնները ժողով գումարելով, պատուիրակութիւն մը ղրկեցին որ շնորհաւորեց Լէօն Պլումի կառավարութիւնը: Այս առթիւ քննելով կացութիւնը, յայտարարեցին թէ «բանուորները իրենց հացը կը պաշտպանեն բարեկարգութեամբ եւ կարգապահութեամբ եւ կ'ուզեն պահպանել իրենց շարժման խաղաղական հանգամանքը»:

Պ. Լէօն Ժուհօ, Աշխատանքի Դաշնակցութեան ընդհ. քարտուղարը, իր կարգին ճառ մը խօսելով ձայնասփիւռին առջեւ, բացատրեց թէ գործադուլի շարժումը քաղաքական հանգամանք չունի: «Բանթող բանուորներուն կարգապահութիւնը եւ պաղարիւնը լիովին կ'ապացուցանեն թէ շարժումը չունի նաեւ ապստամբական հանգամանք»: Այս առթիւ, Պ. Ժուհօ ձաղկեց աջակողմեան հոսանքներու սարքած խաղերը, որոնց նպատակն է վարկաբեկել շարժումը: «Աշխատանքի Դաշնակցութիւնը ստիպողաբար կը հրաւիրէ արհեստակցական միութիւնները եւ ընդհանրապէս գործադուլի վարիչները՝ այնպէս շարժիլ որ կարենան պահել ժողովուրդին համակրանքը: Մանաւանդ պէտք է ապահովել ժողովուրդին հիմնական պարենաւորումը, առողջապահական սպասարկութիւնը եւ բարեկարգութիւնը»: Աշխատանքի Դաշնակցութեան կարծիքով, գործադուլին տեւողութիւնը կախում ունի միայն գործատիրական կազմակերպութեանց կամքէն: Այս առթիւ, Աշխատանքի Դաշնակցութիւնը պատասխանատու կը հռչակէ մետաղագործութեան եւ քարիւղի գործատիրական կազմակերպութիւնները, որոնք խզած են բանակցութիւնները:

*** Վարչապետը, ներքին եւ ելմտական նախարարները խորհրդակցութիւն մը կատարեցին երեսփ. Ժողովի ընկերվարական խմբակցութեան հետ, գործադուլի հարցի մասին:

*** Անգլիոյ, Գերմանիոյ, Իտալիոյ եւ ուրիշ հարեւան երկիրներու մէջ մեծ ուշադրութեամբ կը հետեւին Ֆրանսայի ներքին կացութեան: Անգլ. մամուլը գնահատելով հանդերձ Լէօն Պլումի արժանիքները, շատ ծանր կը գտնէ կացութիւնը: Կը վախցուի որ եթէ Ֆրանսա տկարանայ ներքին ցնցումներով, միջազգային խաղաղութիւնն ալ վտանգուի:

*** Փարիզի քաղաքապետական խորհուրդը առջի օր քուէարկեց ընկերվարականներուն մէջ բանաձեւը, որուն համաձայն նպաստ պիտի բաշխուի բանթողներու ընտանիքներուն: Մանրամասնութիւնները չեն ճշդուած տակաւին:

*** Գործադուլը կը շարունակուի նաեւ գաւառի, մասնաւորապէս հիւսիսային շրջանին մէջ, ուր բանթողներու թիւը կը հաշուեն 200,000: Վարակուած են նաեւ Մարսէյլ, Լա Սիօթա, Նիս, Ռէնս, Ռուան, Քլէրմօն-Ֆէռան եւայլն:

Մոսկուա բանդ. ներում կը շնորհէ (?)

Հավաս կը հեռագրէ Մոսկուայէն թէ նոր սահմանադրութեան հռչակման առթիւ, կառավարութիւնը մասնակի ներում մը պիտի շնորհէ, որմէ պիտի օգտուին գլխաւորաբար այն բազմաթիւ դատապարտեալները, որոնք բանտարկուած են «վարչական եղանակով», որոնց կարգին՝ որոշ դասակարգ մը քաղաքական բանտարկեալներու:

Այս ներումէն չեն կրնար օգտուիլ քրէական յանցանքով դատապարտուածները:

ՄԱՔՍԻՄ ԿՈՐՔԻ ծանրապէս հիւանդանալով, անկողին ինկած է յունիս 1էն ի վեր: Սրտի հիւանդութիւն ալ ունի եւ ականաւոր մասնագէտներ անընդհատ կը հսկեն անարին վերեւ:

ՊԵԼՃԻՈՅ դահլիճին կազմութիւնը յանձնուեցաւ ընկերվարական վարիչին, Պ. Վանտէրվէլտի : Անվերսի գործադուլը կը ծաւալի:

ԱՒՍՏՐԻՈՅ ՎԱՐՉԱՊԵՏԸ Հռոմ գնաց եւ երկար տեսակցութիւն մը ունեցաւ Պ. Մուսոլինիի հետ: Գերմանիոյ մէջ կը կասկածին թէ այս խորհրդակցութիւնը կապ ունի միապետութեան վերահաստատման հետ :

ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆԻ ԱՌԱՋԻՆ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԸ ԵՒ ՑԻԿԱՀԵՐ ՖԷՍԱՒՈՐԸ

Այդ առաւօտ փառաւոր արեւ մը կը վառէր Այգեստանի գարնանային կանաչութեան վրայ:

Ցանկարծ հրացէնի պայթիւններ:

Ընդոստ տանիքներու վրայ, ստուգելու համար գնդակներու փչչոցի ուղղութիւնը:

Հայրս աչքերուս նայեցաւ, ես անոր աչքերուն՝ ամբողջովին լսողութիւն դարձած:

— Լսեցի՞ր, այս վերջինը Կլոր Դարի կողմէն էր... Ցանկոյներու կողմէն ալ, կը լսե՞ս...

Կոտորածը սկսեր էր...

Եւ ահա անորոշ հոսանք մը մարդոց աչքերէն իրարու հոգիներու մէջ կը թափանցէր եւ մահուան հանդէպ հայեացքներու զարմանալի խորութիւնը կը խօսէր ամէնուն անբառ ըղձացումներ իրարու զօդուելու անխառն համերաշխութեան կապերով, տուներն ու այգիները բաժնող պատերը կը քանդուէին, եւ ամբողջ ժողովուրդը միեւնոյն մէկ ընտանիքի անդամի պէս իր ինքնապաշտպանութեան միակ ապաւէնը դիմադրութիւնը կը գրկէր:

Զանազան թաղերէ հակասական լուրեր, անկազմակերպ, անհատական թէեւ, բայց կռիւը կը սաստկանար հետզհետէ, ծուխերը գալար գալար կը բարձրանան Այգեստանի չուրջէն, անստոյգ ժամերը կը սահին դանդաղ, մինչեւ որ երեկոյ եղաւ...

X

Կազմակերպութիւն.—

Բայց ի՞նչպէս վերակոչեմ քառասուն տարիներու մանկական օրերէ յիշողութեանս խորքերուն խոր քնացած՝ բայց միշտ արթուն դէմքերու կենդանի պատկերները:

Նախ դուն, առաջնութեան իրաւունքը քուկդ է, աննման Աւետիսեան, հազուադէպ երեւոյթ, Արեւմտահայու կեանքին մէջ դրսեցիին միշտ աւելի բարձր արժանիքներ չտայլող ժողովուրդը՝ անօրինակ հաւատարմութեամբ, թէեւ տեղացի, կապուեր էր քու անունիդ, երեւի, որովհետեւ դուն ալ դուրսէն, Փորթուգալեանի քովէն կուգայիր — միշտ լուրջ, բառերը կշռող, ծանրախորհուրդ ու մտածող, Վանի ժամանակի երիտասարդութեան աչագին մեծամասնութիւնը քու ձայնդ կը լսէր:

Յետոյ դուն, Պետօ, Դաշնակցութեան նախակարապետներէն, զինուորականի արագաշարժ ու ճկուն հասակովդ առաջին րոպէին իսկ, թէեւ հիւանդ, անկողնէդ դուրս թռար ու մօսինը ձեռքիդ դէպի դիրքերը վազեցիր:

Յետոյ դուն, Մարտիկ, կը տեսնեմ նուրբ, ուսանողական դէմքդ անշէջ սիկարէթի ծուխին մէջ պարուրուած Վանի ուսուցիչ մտաւորականութեան «սօցիալիզմ»ի պատգամներ կը ներշնչէիր, քու լաւ զինուած, բայց փոքրաթիւ կտրիճներովդ առաջին շարքերու վրայ ինչպէ՞ս պիտի կռուէիր հալածաւոր խուժանին դէմ:

X

Բայց ժողովուրդը հոն էր, առաջին րոպէի վախը տեղի էր տուեր մահուան հետ հաշտուելու գաղափարին: Միայն պատւով մեռնելու տենչը այդ խաղաղ ժողովուրդին առիթներ էր ստեղծեր, ու Տէր-Կոմիտաս քահանան դռնէ դուռ կը պտտէր.— Ով այս կռուի մէջ մեռնի, յաւիտենական կեանքը կը ժառանգէ:

Առաջին օրը, առաջին իրիկունը արդէն, երեք կուսակցութիւնները — Արմենական, Դաշնակցական եւ Հնչակեան, իրար միացած, դիրքերը բաժնած, երկրորդ առաւօտը կազմ ու պատրաստ կուրծք կուտային խուժանին որ ամէն անգամ կը փախչէր պարտուած, մեռելներու ոտքերէն քաշելով...

X

Առաջին զոհը.—

Ամբողջ ժողովրդէն սիրուած ժողովրդական հռետոր, Դանիէլ վարդապետ, անոր խօսքերը Խրիմեան Հայրիկի Վարագայ «Արծիւի Վասպուրականի» բոյնէն կուգար, անոր աշակերտներէն մնացած վերջին շառաւիղը:

Աննման վարդապետ իր ժողովրդանուէր բնաւորութեամբ ու յեղափոխական կեցուածքով, առաջին ազդանշանին իսկ, հեծաւ իր կարմիր նժոյգը եւ հակառակ ընդդիմադիր խորհուրդներուն.

— Երթամ կուսակալը տեսնեմ, պէտք է դադրեցնել ջարդը:

Միամիտ վարդապետ, մեծ հաւատք ունէր իր անհատական դիրքի ու միջամտութեան վրայ:

Եւ դեռ կուսակալին դուռը չհասած՝ մեծ պողոտային վրայ վար քաշեցին ձիէն ու տեղն ու տեղը սպաննեցին:

X

Կռիւը կատաղի էր ու անխնայ, պէտք էր ընդունիլ առանց այլեւայլի, առաջին անգամն է որ Վանեցի Հայը այդ փորձութեան կ'ենթարկուէր, ընդունուած էր մարտահրաւէրը, պէտք էր հրապարակ իջնել ամբողջ կորովով՝ դիմադրել կամ անմռունչ զոհ դառնալ վոհմակներու արիւնարբու ցանկութիւններուն:

Յոյսի նշո՞յլ:

Ոչ մէկ յոյս:

Ահ... եւրոպական մեծ պետութիւններու ներկայացուցիչներ, կային:

X

Փաշ փողոցի կողմը, Թրքական թաղերու քով ամէնէն աւելի վտանգուած ընտանիքները առաջին օրէն իսկ ապաստանեցան պարսկական հիւպատոսարանը, եւ զարմանալի երեւոյթ, հակառակ կրօնական զանազանութեան, պարսիկ հիւպատոսը լայն բացաւ իր դուռները բոլոր իր դրացի Հայերու վրայ եւ մինչեւ վերջը, առնական կորովով պաշտպանեց իր դրօշին տակ ապաւինածները: Ո՞վ կը յուսար, հին քաղաքակրթութեան, ասպետական ոգիի գերակշիռ ցոյցն էր որ կը կատարուէր արեւելքի այդ խուլ անկիւնը, դասեր տալով շատ ու շատ եւրոպամոլ գլուխներու:

Ամերիկեան շրջանակը սկիզբները սիրալիր վերաբերմունք, հետզհետէ աւելի սառն: Կրօնական անուան տակ պահուած բողոքական եկեղեցին անգլիական սառնասիրտ տրամաբանութեան զուգահեռ իր խելօքիկ ու աչալուրջ դիրքը կը ստանար հետզհետէ:

Ռուսական հիւպատոսը Թոյլատու բայց եւ կասկածոտ, անշուշտ վերէն եկած հրամաններու վրայ դիտողի դերի մէջ միայն՝ շատ մօտիկ դրացիները կամ անհատական բարեկամներ կը ժողվէր իր գաւազներու լայն փէշերուն տակ:

Աֆրիկեանը, իր Թուրք կառավարութեան հետ ունեցած չափազանց մօտիկ ու յաճախակի այցելութիւններով թէեւ սկիզբները որոշ յոյսեր կը ներշնչէր, բայց վերջէն ...

Եւ օրերը կ'անցնէին իրար յաջորդելով, երիտասարդութիւնը դիրքերուն մէջ պատրաստ առանց կուսակցական խտրութեան կուրծք կուտար դրոհներուն ու երեք կուսակցութիւններու պետերը միասին, համախորհուրդ կը վարէին կռիւը անորոշ ու անստոյգ ապագայով:

Եւ օրերու հետ կը տաքնար կռուողներու արիւնը, կռիւը կը դառնար սովորական բան մը, վախի բնազդը հետզհետէ տեղի կուտար քաջութեան համարձակ օրինակներու, հերոսական մրցումը առնական ոգին կը կերտէր ժողովրդի զաւակներու քով: Մեծէն փոքրը լծուած աշխատանքի, բանով մը օգտակար ըլլալու ցանկութիւնը կը վառէր ամէնուն հոգին ու համայնական կեանք մը կուգար մահուան մէջ միացնելու նոյն իսկ անհամերաշխ տարրերը:

Սարսուռ մը անցաւ ժողովրդի սրտէն, երբ թնդանօթները գոռացին:

Մեծ մասամբ կաւէ աղիւսներով շինուած տուները ալ չէին դիմանար թնդանօթներու արձակած ռումբերուն, ու ծուխի ու փոշիի մէջ Հայ կտրիճը սփոփուած էր խնայելով իր փամփուշտը գոնէ արձակածը կէս նպատակին զարնելու:

Շատ մանուկներ կռուողներու ետեւ թափուած փամփուշտներու դատարկ խողովակներ կը ժողվէին, յաջորդ օրուան համար նոր փամփուշտ պատրաստելու:

Ռմնաձիգները պատրաստ ցերեկի քանդուած դիրքերը գիշերները պէտք էր շինէին:

Թնդանօթնե՜ր ... ահարկու թշնամին ինչպէ՞ս ընել որ թնդանօթները չմտնեն հայ թաղերը, եւ ահա առաւօտ մը հոսող ջուրերուափերուն շարուած բարտիի ծառերը իրենց երկար հասակով փռուեցան Այգեստանի փողոցներուն լայնքով, արգելք հանդիսանալու համար թնդանօթներու անցքին:

Կռիւ, բայց մինչեւ ե՞րբ եւ ի՞նչ յոյս, պաշարուած խուժանով ու զօրքերով, մինչեւ ե՞րբ կրնար դիմանալ նոյն իսկ ամէնէն հերոսական կռիւները:

Նորէն ու նորէն յոյսը մեծ պետութիւններու ներկայացուցիչներուն վրայ, անոնք, կառավարութեան հետ ունեցած պաշտօնական յարաբերութենէն եզրակացութիւն մը հանելով կամ միջամտութեան մը փորձը յաճախ նպաստաւոր մեկնութիւններու բարեբար հորիզոններ կը բանար, երբ ...

Ցանկարծ՝ դիրքերէն նկատուեցաւ չէկ մազերով Ֆէսաւոր մը, որ թնդանօթներու գլուխը կեցած հրամաններ կուտար, նշաններուն ուղղութիւնը ճշդելով:

Հեռադիտակի որոշ ցուցումը կը սխալէ՞ր արդեօք:

Բայց քիչ յետոյ խումբ մը Թուրք զինուորներու գլուխն անցած նոյն չիկահեր Ֆէսաւորը արձակ համարձակ անգլիական հիւպատոսարան կը մտնէր:

— Յոյսի բոց մը խաւարեցաւ այդ րոպէին շատերուն կուրծքին տակ, իսկ ուրիշներու կատաղութեան աւիծը փրփրեցաւ եւ իւրաքանչիւրը կ'ուզէր առաջին գնդակը ինքը գետեղել այդ չիկահեր Ֆէսաւորի Ֆէսին մէջ...

Բայց զգուշութեան յորդորներն ու հրամանները իրենց վարկն ունէին ու չիկահեր Ֆէսաւորը — Մեծն Բրիտանիոյ հիւպատոսը կամ օգնականը — ինքն էր որ կը ղեկավարէր հայ կտրիճներու դէմ մղուած անհաւասար կռիւը:

Ալ սպասելիք չկար, ութերորդ օրը հերոսական կռուի, որոշուեցաւ ձգել գեղեցիկ Այգեստանը խուժանի վայրագութեան եւ հեռանալ Վարագայ լեռը:

Եւ ահա կատարուեցաւ ոճիրներու ոճիրը, օրը ցերեկով Աւոյի դարի Ամերիկեան շրջանակի մէջ, խառնիխուռն լեցուած սարսափահար բազմութեան մէջ:

Տքթ. Րէյնօլս, Քրիստոսի աշակերտը, Ամերիկայէն ղրկուած, Հայերու մէջ քրիստոնէութիւն տարածելու առաքելութեամբ, անգլիական հիւպատոսին պահանջով սկսաւ իր շրջանակէն դուրս վռնտել անխնայ բոլոր այրերը, առանց տարիքի խտրութեան ու պահել միայն կիներն ու մանուկները:

Եւ ոչ միայն հրաման կամ կարգադրութիւն, այլ ինքը անձամբ խառնիճաղանճ, սարսափահար ժողովուրդին մէջ մտած մանուկներու աղտոտ շորերուն տակէն թաքնուած ընտանիքի հայրերը դուրս կը քաշէր ու թեւերէն բռնած հաստատութեան պարիսպներէն դուրս կը վռնտէր ...

Բայց եւ կը շարունակուէր կոտորածը ու կողոպուտը: Հայ կտրիճներու լեռ բարձրանալէն յետոյ խուժանը սանձակոտոր առաջ խաղաց մինչեւ Այգեստանի կեդրոնական թաղերը, մինչեւ Նորաշէն եկեղեցին կողոպտեց ու այրել փորձեց ...

Մինչ մեր հերոսները Վարագայ լանջի վրայ մտատանջ ու յոգնած կը պատրաստուէին յաջորդ օրը դէպի պարսկ. սահմանները շարժուելու, Այգեստանէն կը հասնին Ամերիկ. շրջանակէն վռնտուածները յուսակտուր զէնքի եղբայրներէն պաշտպանութիւն պաղատելով:

Դառն իրականութիւն:

— Կռուողնե՞րը միայն պիտի մեկնին, թէ առհասարակ բոլոր այր մարդիկ որ փախեր են Այգեստանէն:

Զարարատիկ հարցի առջեւ կը խզուի միութիւնը եւ երկու մասի կը բաժնուին Հայորդիները:

Աւետիսեանը իր հետ կ'առնէ անխտիր բոլոր այրերը ու դէպի Բար-Թողիմէոս առաքեալի նահատակարանը կ'առաջնորդէ 800ի չափ երիտասարդներ:

Մարտիկ եւ Պետօն միայն իրենց զինակից 70 ռազմիկներու չափ, ուրիշ ճամբով, բայց նորէն իրենց նահատակութեամբ առաջիններու հետ կը միանան:

Եւ մանկութեան այդ հերոսական օրերէն չիկահեր Ֆէսաւորին կերպարանքը իբրեւ շիկացած երկաթ խարաներ է իմ հոգիս ...

Եւ ամէն անգամ եւ ամէն անգամ, երբ հայ ժողովրդի կեանքի եւ մահուան հարցը պիտի վճռուէր, չիկահեր Ֆէսաւորի ստուերն եմ նկատեր:

Միշտ չիկահեր Ֆէսաւորը.

Երբ ...

Երբ ...

Երբ Լօզանի հաշտութեան սեղաններուն առջեւ Պիղատոսի ձեռքերը լուալու արարողութեամբ չիկահեր Ֆէսաւորը ...

Եւ մինչեւ ե՞րբ ...

ՂԵՒՈՆԴ ՄԵԼՈՅԵԱՆ

ՇԱՏԱԽԻ ՀԵՐՈՍԱԿԱՆ ԴԻՄԱԴՐՈՒԹԻՒՆԸ

Շատախ գերազանցապէս լեռնային երկիր մըն է, հիւսուած բարձրաբերձ լեռներու եւ անդնդախոր ձորերու բարդ կազմուածքով:

Բացի հիւսիս գտնուող Փեսանդաշտի ու Խորդանքի փոքրիկ դաշտերէն ու դէպի արեւելք տարածուող Տաքուի լեռնադաշտէն, դժուար է գտնել հարթ տարածութիւն հայկական այդ գաւառի մէջ:

Գոյութիւն ունի մէկ գլխաւոր ճանապարհ, որ Շատախ կը կապէ Վան քաղաքին հետ: Իսկ ներքին գաւառի մէջ, գետը եզերող փոքրիկ ճամբաներէն ու լեռներու կուրծքէն նշմարուող օձապտոյտ արահետներէն զատ, հաղորդակցութեան միջոց չկայ: Ամառ ժամանակ այդ լեռներու բնակիչները, մարդ թէ վայրի այծեամ, հաւասարապէս կրնան մագլցիլ իրենց քարն ու թուփը: Իսկ ձմրան ընթացքին դրսի աշխարհի հետ դրեթէ կապը կը կտրուի ամբողջապէս:

Երբեմն ճիւնապատ եւ յաճախ անտառապատ այս հսկայ կատարներուն ստորոտը, երկու ամեհի ձորեր կուգան ակօսել ամբողջ գաւառը: Մէկը հիւսիսէն, ուրկէ կը վազէ արագահոս ու սառնորակ Սեւտիկին գետը, իսկ միւսը արեւելքէն՝ Նորտուզէն, որու յատակին խշշալով կը թաւալի Տիգրիսի արեւելեան ճիւղը:

Խշ՜շ ... խշ՜շ ... դարերէ ի վեր, այդ ձորերուն մէջէն կը գոռան զոյգ գետերը, ցերեկուան ընթացքին ստեղծելով վիթխարի ներդաշնակութիւն մը եւ գիշերուան խաւարի մէջ ահաւոր սարսափ մը ... մանաւանդ գաւառի այսօրուան ամայութեան եւ մահասարսուռ լռութեան մէջ ...

Այս երկու գետերը կուգան կազմել հանգոյցը երրորդ ձորին ու ապա իրենց ընթացքը շարունակելու մինչեւ Պօհտան ու Ճէզիրէ ... Ճիշդ այս երեք ձորերու բերանը կառուցուած է գաւառի կեդրոնը, ԹԱՂԸ, ծառազարդ ու հմայիչ, հայկական փոքրիկ Զուիցերիան:

Գաւառը, ինչպէս տեսանք, հող չունի: Թաղի ժողովուրդը զբաղած էր շալագործութեամբ եւ առեւտուրով, իսկ շրջանի մօտ 50 հայկական գիւղերը հողն ու քարը ճանկռտելով հազիւ թէ իրենց օրուան կորեկը կը ճարեն եւ կամ մեծամասնութիւնը ոչխարարածութեամբ կը պարապին:

Շատախի աշխարհագրական դիրքը իր ազնիւ ժողովուրդին մէջ ստեղծած է քաջութեան եւ հպարտութեան յատկութիւնը եւ կռուի ու ինքնապաշտպանութեան առողջ բնազդը:

Շատախցին դեռ մանուկ հասակէն, իր լեռներուն մէջ զէնքի եւ նշանառութեան եւ որսորդութեան վարժուած է արդէն: Եւ գրեթէ իւրաքանչիւր երիտասարդ իր սեփական շէշխանէն ունի (հին դրութեամբ ծխաւոր կայծքարով հրացաններ):

Այդ լեռներու դաժան կեանքը իր ժողովուրդին մէջ դրած է ըմբոստութեան ոգին եւ անոր սովեցուցած ակրն ընդ ականի իմաստութիւնը:

Այդպէս է որ մեր ազատագրական պայքարն ու յեղափոխական խօսքը առաջին անգամ այդ հպարտ գաւառին մէջ գտած են իրենց արձագանգները:

Այդպէս է որ այդ գաւառի կողմէն սրտբաց ու եղբայրական ընդունելութիւն ցոյց տրուած է առաջին յեղափոխական գործիչներուն Վարդանին, Իշխանին, որոնց ապաստանած վայրը «Ազգային այր» անունով մկրտուեցաւ եւ որ մեր լաւագոյն դիրքերէն մին հանդիսացաւ 1915ի գոյամարտին:

Այդպէս էր որ այդ լեռներու կուրծքէն, իրար ետեւէ դուրս թռան մեր առաջին հայդուկները,— Զաթօ, Շէրօ, Միքօ, Փոխիկ ... եւ յետագային շարան շարան ռազմիկներու այն ըմբռնելի փաղանգը որ հասաւ մինչեւ Խանասոր, մինչեւ իրանեան յեղափոխութիւնը: Զիլչե՞լ արդեօք անունները,— մեր աննման Բաղիկը, քաջն Պետրոսը, աշխոյժ ու թեթեւաշարժ Ադօն, սեւաչեայ ու սեւահեր Քրմենցի Դաւօն, խոհական Ցարօն եւ յանդուգն Ազատը:

Անոնք էին որ առաջին անգամ մեր լեռներուն անթեղուած կրակը հրահրեցին ու բոցեղէն ջահերով ամբողջ շրջանը փոթորկեցին:

X

1896ի ահաւոր օրերն էին: Քրտական բարբարոս հորդաները, հեղեղի նման կը թափէին հայկական գիւղերու եւ ազգաբնակութեան վրայ, ջարդելով, կողոպտելով, հրդեհելով ու սրածութեան ենթարկելով ամէն ինչ: Ոչ մէկ ձեռք կար չափ ու սահման դնելու այս սանձակոտոր գազանութեանց, բացի Հայուն բազուկէն եւ վրէժառու գնդակէն: Մարդկային այս արիւնռուշտ ալիքները եկեր կանգներ էին Շատախի դուռներուն առջեւ:

«Լինել թէ չլինել»ու հարցականին առջեւն էր կանգնած լեռնցի ժողովուրդը եւ առիթը եկած էր որ առաջին անգամ ըլլալով Շատախցին չափուէր իր թշնամիին հետ: Թաղը դարձաւ այդ հերոսական դիմադրութեան վառարանը:

Ամբողջ ազգաբնակութիւնը խռոյն կեդրոնացաւ երեք յարմար տուն-դիրքերու մէջ: 1. Աւտօենց, 2. Զօլոյենց եւ 3. Գլկանց տուներուն մէջ(*): Մեր դէմ համախմբուած էին շրջակայ բոլոր քիւրտ աշիրէթները գլխաւորութեամբ Գրաւցիներուն եւ իրենց պետ Շաքիրին:

Մէկ երկու շատ աղօտ պատկերներ — սարսափի այդ օրերէն, տպաւորուած ու անջինջ մնացած են մանկական յիշողութիւններուս մէջ:

Հօրեղբայրս կը գտնուէր Աւտօենց տան դիրքը, իսկ մենք (հայրս, մայրս, փոքրիկ եղբայրս եւ ես) կը գտնուէինք Զօլոյենց տունը: Քիւրտերը արշալոյսին հետ, հետզհետէ սկսան մօտենալ հայկ. դիրքերուն եւ առաջին անգամ անոնց գնդակները սկսան թափիլ մեր եղած դիրքին վրայ: Զօլոյի ծերուկ հայրը խորհուրդ կուտայ չպատասխանել, խորհելով թէ գուցէ այդպէսով անոնք կը ձգեն ու կը հեռանան: Սակայն ընդհակառակն Քիւրտերը աւելի սպառնալից կը դառնան: Յանդուգն Զօլօն եւ իր պահակ ընկերները այլ եւս աւելորդ եւ վտանգաւոր գտնելով կրաւորականու-

(*) 1915ի հերոսամարտին, մեր գլխաւոր դիրքերէն մին կը կազմէր դարձեալ Գլկանց տունը, ճիշդ գետի եզերքը: Երբ թուրք հրետանին կը ռմբակոծէր այդ դիրքը, ներսը գտնուող զինուոր թէ ժողովուրդ կ'արհամարհէին ռումբերը, երգելով ու պարելով:

1896Ի ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆԻ ՄԵԾ ԴԷՊՔԵՐՈՒ 40ԱՄԵԱՅ ՏԱՐԵԴԱՐՁԻՆ ԱՌԹԻՒ

Ա.

ՄԻԱՅՆ ԶԷՆՔՈՎ

Այդ առաւօտեան, բոլոր մեծերը մռայլ նախազգացում մը ունէին: — Վատ հոտ կուգայ, շատ վատ:

Այնուամենայնիւ մենք գացինք դպրոց:

1896ի յունիս 3ի երկուշաբթին էր:

Երամեան դպրոցի մեր դաստիարակը — Յոլակ Սմսարեան, յաւէտ անմոռանալի այդ պատուական ուսուցիչը, մեզ դիմաւորեց դպրոցի դրան եւ յայտնեց, որ այդ օրը դասեր չեն ըլլալու, որովհետեւ դէպքի շշուկներ կան, ու մեզ վերադարձուց տուն:

Մինչեւ օրս, սրտիս մէջ անջինջ տպաւորուած է տխուր պատկերը մեր զինուոր - ուսուցչին, որուն, վերջին անգամ ըլլալով հանդիպեցայ Վարագայ լեռը, ութօրեայ կռիւներէն յետոյ:

Կոտրուած սրտով ետ դարձանք: Ամէն տեղ տխուր դէմքեր, սրտադող, տենդոտ խօսակցութիւն, հազարումէկ պատմութիւններ ու ենթադրութիւններ: Վերահաս վտանգն ակներեւ էր.

— Թուրքերը պիտի կոտորեն Հայերը:

— Ինչո՞ւ, ե՞րբ, ի՞նչպէս:

Ո՞վ գիտէր, ո՞վ կարող էր պատասխանել:

Անստոյգ, բայց եւ դժնդակ րոպէներ: Հիմա կանք, կ'ապրինք, կը խօսինք, բայց մէկ ժամ կամ մէկ օր վերջը, ո՞ղջ ենք, թէ մեռած:

Կէսօրի մօտ, Կլոր - Դարի կողմէն, Թուրք խուժանի կատաղի սալավաթի ձայները եւ միանգամայն հրացէններու պայթիւնները եկան վերջ տալու բոլորի տարակոյսներուն: Կոտորածն սկսած էր արդէն:

— Խեղճ Կլոր - Դար, ինչպէս կը կոտորեն հիմա քու փոքրաթիւ հայութիւնը:

Կլոր - Դարը Այգեստանի հարաւ-արեւելք, Թրքախառն թաղամաս մըն էր, բուն Այգեստանէն կտրուած արտերով ու Կուռուպաշի հեղեղատով:

Հրացէններու եւ կոտորածի ձայներ, Այգեստանի բոլոր ծայրամասերէն:

— Օֆ, գազան են այս Տաճիկները, մարդ չեն. ի՞նչ կ'ուզեն մեզմէ:

Արարուց դպրոցի աշակերտութեան ու հրապարակի հայութիւնը խուճապահար՝ թաղերը լեցուեցան:

— Տաճիկները կատղեր են, կը մորթեն, կը սպաննեն, կը թալանեն ու կը վառեն:

— Խուժանը կանգ է առեր Զրչնց տան վրայ, երկու կտրիճ եղբայրներ Զրթչեան Արշակն ու Տիգրանը զէնքով կը դիմադրեն խուժանին:

— Կեցցեն տղաներ: Ուրեմն եթէ հրացան ունենանք, եթէ զէնք ունենանք, կարող ենք պաշտպանել:

— Դանիէլ վարդապետն ալ սպաննեցին: Այդ ազգասէր մարդը ձին հեծած գնաց կուսակալին բողոքելու կատարուած եղեռնին համար, դեռ Կամարով Աղբիւրը չհասած, զարկին ձիէն վար բերին:

Սրտաթունդ լուրեր մէկը միւսի ետեւէն կը հասնէին: Ժողովուրդի յուզումը աննկարագրելի էր:

Արարուց հրապարակէն մերոնք ալ տուն էին հասեր — հայրս ու երկու մեծ եղբայրներս, խռոված հոգիով ու տխուր:

Ամէնէն աւելի անհանդիստը միջնեկ եղբայրս Գարեգինն էր, մեր ամէնքիս սիրոյ ու գուրգուրանքի առարկան, իր պարթեւ հասակով, իր քաղցր ժպիտով, իր Թուխ - նորածիլ պեխերով, մեր երիտասարդ ու պչրտելի եղբայրը, նա շատ էր տխուր ու մտամոլոր, տունէն փողոց ու փողոցէն տուն կ'երթեւեկէր անխօս ու մռայլ:

— Բայց ինչո՞ւ է տխուր իմ անգին եղբայր՝ Գարեգին: — Նա յեղափոխական էր, այդ ես լաւ գիտէի, հրացան ալ ունէր, այդ ալ գիտէի, մէկ շատ սիրուն Բերդան, փայլուն, երկար փողով մը: Տասներկու ոսկի էր առեր: Կանխիկ փող չունէինք: Հայրս՝ դարբին արհեստաւոր, բազմանդամ ընտանիքը մէկ կողմ, միւս կողմէն ալ Գարեգինը, ոտքը մէկ կօշիկի մէջ դրած, հրացանի փող կը պահանջէր:

— Հապա ամօթ չէ՞, քանի՞ հինգ տարու երիտասարդ ըլլամ ու դեռ հրացան չունենամ: Էլ ինչի՞ համար կ'ապրիմ:

Ծախեց իր նոր կարած կիրակնօրեայ զգեստը, այգիէն մի քանի հատ դրկանոց բարտիներ ծախեց, հայրս ալ վեց ոսկի տոկոսով առաւ Բալեան Գրիգորէն եւ հրացանը երեք լիք փամփշտակալներով մեր տունը մտաւ:

Գարեգինի ուրախութիւնը չափ չունէր: Ութ օր անգամ մը, ընկերներով Վարագայ սարը նշանառութեան կ'երթար: Ու ես լաւ կը յիշեմ, որ մէկ շաբաթ առաջ, մեր տանը մէջ զինուեցան բոլորն ալ ու նորէն զինավարժութեան գացին: Այսօր րոպէն հասեր էր իր հրացանի շնորքը ցոյց տալու, էլ ինչո՞ւ տխուր էր Գարեգինը, չէի համարձակեր յուզել անոր գաղտնիքը, եթէ պէտք տեսնէր, կ'ասէր:

Մեր դրացիներն էլ գիտէին, թէ ի՞նչ հոգի ունէր Գարեգինը: Մի քանի հոգով մեր բակը լեցուեցան, յուզուած ու ցասկոտ:

— Էլ ի՞նչ կը սպասես, Գարեգին, ո՞ւր են ընկերներդ, դուրս բերէք հրացաններդ: Էս է, Կլոր - Դարէն յետոյ մեր թաղին վրայ կը յարձակին. էլ ձեր յեղափոխութիւնը ո՞ր օրուան համար է:

Խօսողը Շամօի Արթինն էր, նոյնպէս երիտասարդ, որ նոյնպէս կարող էր զէնք ունենալ, բայց նա, այս ճգնաժամին, եկած էր Գարեգինէն պահանջելու այդ, լռելեայն խոստովանելով միանգամայն, որ ամէն մարդու չի տրուած ունենալ ազնուական հոգի եւ լինել յեղափոխութեան ընտրեալ զաւակը:

Թէեւ Գարեգինը ոչ մի պատասխան չտուաւ, սակայն անոր դէմքի արտայայտութենէն ես կը զգայի, որ իր սիրտը ներսէն պայթելու աստիճան յուզուած էր: Վճռական շարժում մը ըրաւ ու տունէն դուրս ելաւ:

Մթնեց: Կլոր - Դարի հրացաններն ու վայնասունները լռեցին տակաւ, շուներու անսովոր ոռնոցը միայն կը լսուէր:

Գարեգինն իր վեց ընկերներով վերադարձաւ տուն: Կարճ խորհրդակցութիւն մը ըրին: Արամ Միշեան Մեծ բակը քանի մը ցուցմունքներ ու բացատրութիւններ տուաւ, ու պատրաստուեցան դուրս գալ:

ԱՐՄ. ՓՈԽԱՐԵԱՆ

(Շար.)

(1)

թինը, կրակով կը պատասխանեն, երկու Քիւրտերու դիակ փռելով պարտէզի ցանկապատին առջեւ:

Աւտօենց դիրքը նոյնպէս բուռն կրակի մէջ է, սակայն Թշնամի զօրքին ճնշման եւ գերազանց կրակին տակ մեր կռուողները հետզհետէ կը նօսրանան եւ դիրքը կ'ընկճուի: Քիւրտերը կրակի կուտան ամբողջ շէնքը ու ժողովուրդը դուրս թափելով, քիւրտ խուժանին գազանութեան զոհ կը դառնայ: Ահաւոր տանջանքի կ'ենթարկուի մասնաւորաբար հայ քահանան, զոր ի վերջոյ մորթազերծ ընելով կը նահատակեն: Դիրքի մէջ իբրեւ վերջին պահակ դեռ կը մնայ հօրեղբայրս՝ Աւետիսը: Անիկա ինկածներու հրացանները բոլորը լեցնելով մէկ այս, մէկ այն պատուհանէն քաջաբար կը կրակէ, շուարումի ենթարկելով Թշնամին:

Սակայն հրդեհը կը սաստկանայ, կրակի բոցեղէն լեզուները իրենց երեսը կը խանձեն, գերանները կը սկսին ճօճիլ ու առաստաղը կ'իջնէ ... Այս ճգնաժամային վայրկեանին Աւետիսին կը մնայ մէկ բան միայն: Բոցերուն մէջէն դուրս կը ցատկէ, տէրտիրոջ «փափախ»ը գլխին եւ ատրճանակը ձեռքին ու կը յարձակի կամաբակայ կամուրջի վրայ հաւաքուած խուժանին դէմ: Քիւրտերը ի տես անոր կը սարսափին եւ «Փիտայի հաթ ... փիտայի հաթ» (փետային եկաւ) աղաղակելով մէկ բոպէ ազատ անցք կը բանան: Հօրեղբայրս արագօրէն կամուրջէն անդին կը ցատկէ, դարձեալ կրակի մէջ իյնալով, որովհետեւ Քիւրտերը ամբողջ շուկան հրդեհեր էին արդէն: Ան, հրաշքով, բոցերէն ու գնդակներէն կ'ազատի վերջապէս ու կ'ապաստանի Ծաղկավանքի լեռները:

Մինչ այդ, նոյն տխուր վախճանն ունեցաւ եւ մեր ապաստանած դիրքը: Թշնամին քանակով շատ աւելի հզօր եւ ազատ իր շարժումներուն մէջ, չորս կողմէն պաշարեց Զօլօյենց տունը ու կրակի տուաւ: Կռուողները յամառ դիմադրութիւն մը ցոյց տուին, ներսի ժողովուրդը դուրս կարենալ հանելու համար: Երբեք չպիտի մոռնամ այդ անիծուած օրը: Մայրս եղբօրս չալակը առած եւ իմ ձեռքէն բռնած խուճապահար կը փախչինք գնդակներուն տարափին տակ: Դէպի ո՞ւր եւ ինչո՞ւ ... ապաստա՞ն, ազատ ապաստան ... Կռուողները նոյնպէս իրարու ետեւէն կ'իյնան: Ի վերջոյ Զօլօն, հայրս ու երեք ընկերներ կրակի ու պաշարման գիծը կը ճեղքեն, կը յաջողին անցնիլ գետի միւս ափը, ուր կը հանդիպին քրտական ուրիշ զինուած խումբի մը: Մօտակայ տան մէջ իսկոյն դիրք բռնելով կատաղօրէն կը կռուին, քանի մը հոգի գետին փռելով: Քիւրտերը փախուստի կը դիմեն եւ այնուհետեւ մերոնց մէջ հարց կը ծագի ի՞նչ ընել, ո՞ւր ապաստանիլ: Զօլօն կ'առաջարկէ ուղղուիլ դէպի զօրանոց եւ իրեն ծանօթ հրամանատարին յանձնուիլ: Իսկ հայրս կ'առաջարկէ երթալ յանձնուիլ Թուրք պաշտօնեային: Դժբախտաբար մինչեւ այդ, միասին քալած ու կռուած երկու ընկերները, հոդ իրարմէ կը բաժնուին: Զօլօն, զօրամասի մատակարարի հանդամանքով շիտակ հրամանատարին կը ներկայանայ, անոր նուիրելով իր ատրճանակը: Իսկ հայրս կ'ուղղուի դէպի «մուավին»ի տունը: Դէպի գառիվեր բարձրացած ափին իր ճամբուն վրայ կը հանդիպի զինուած Քիւրտերու: Կռիւ տալով անոնց հետ եւ երկու դիակ ձգելով, կը հասնի Թուրքի տան առջեւ գտնուող դարաւոր հսկայ ուռենիին, երբ դաւաճան գնդակ մը գետին կը փռէ զայն ... Քիւրտերը իսկոյն կը հասնին, հրացանը կ'առնեն, ու հօրս յաղթանդամ մարմինը գառիվեր քաշկռտելով Տիգրիսի կատաղի ալիքներուն կը յանձնեն: Ի վերջոյ ստուգուեցաւ որ ան զոհ գացած էր մուավինի քիւրտ ծառային դաւադիր գնդակին:

Ժողովուրդի փախուստը վերջ գտած էր զօրանոցի ու կառավարչատան մօտերը Տիգրիսի ափը: Բոլորս թափած էինք հոն, կին, երեխայ, ծեր ու քաղցած եւ ծարաւ ու ծանակի առարկայ Թուրք պաշտօնեաներուն կողմէն: Ինչո՞ւ ... Ու ճիշդ այդ օրը վրէժխնդրութեան սեւ Թոյնը կաթեցաւ մեր մանկական անմեղունակ հոգիներէն ներս ու մեր ապագայ ուղին գծեց:

Այսպէս ուրեմն Թաղի դիմադրութեան երկու դիրքերը փշրուած էին: Թշնամին զինովցած ու ամբարտաւան, իր ամբողջ ուժը կեդրոնացուց 3րդ դիրքին, Գիկանց տան վրայ: Հայերը յամառօրէն կը դիմադրեն, անոնք ուխտած են մինչեւ վերջին պա-

ղունց մը վառօդը, կուլիլ ու այնպէս մեռնիլ ...

Անզօրութեան փրփուրը բերնին, կատղած ցեղապետ Շաքիրը կը հրամայէ իր մարդոց այդ դիրքն ալ հրդեհել, սակայն ո՞ր մէկը պիտի համարձակի մօտենալ հայկական հրացանի փողին: Ու կը դիմեն խարդախ միջոցի մը: Երկար ձողեր ճարելով ու անոնց ծայրը քարիւղի մէջ թաթխուած լաթեր կապելով, գիշեր ժամանակ, Գիկանց տան ձեղունին կրակ կուտան: Սակայն ի զուր, այս անգամ Շատախցի հերոսուհին հրապարակ կուգայ: Իրար ետեւէն երկու լենցի կիներ տանիքը կը բարձրանան ու կը յաջողին կրակը մարել, իրենց մատաղ կեանքը զոհաբերելով ազատութեան եւ յաղթանակի խորանին առջեւ:

Գիկանց դիրքին ճիշդ դիմացը, Տիգրիսի միւս ափը կը գտնուէր կառավարչատունը «չէզոք» հանդիսատեսի դերին մէջ ... ի սրտէ մաղթելով որ Գիկանց դիրքն ալ խորտակուի, սակայն Թաղի դիմադրութեան այդ միջնաբերդը երեք օր անդադար տիւ ու գիշեր կանգուն մնաց միշտ, բարոյապէս յաղթելով «Հոգատար» օսմանեան կառավարութեան եւ փախուստի ու պարտութեան մատնելով քիւրտ հարիւրաւոր խուժանը:

Շատախի հողը, այդ օրը Թրջեցաւ իր հարազատ զաւակներուն անապական կարմիր արիւնով: Հողը պարարտացաւ ու 19 տարի յետոյ մեր սերունդը բախտն ու պատիւը ունեցաւ հայրենի լեռներու մէջ, այնքա՛ն գեղեցիկ, այնքա՛ն սքանչելի ու բեղնաւոր հունձքը քաղելու 1915ի աննման հերոսամարտին:

Տ. ԲԱՂՏԱՍԱՐԵԱՆ

96

— • —

(ՊԱՏԱՆԵԿԱՆ ՅՈՒՇԵՐԷՍ)

1896, Յունիս 3, երկուշաբթի:

Հազիւ տասնըհինգս լրացուցած՝ դպրոցական պատանի մըն էի:

Քաղաքամէջէն՝ ուր էր մեր հօրենական տունը, սովորական օրերու պէս դպրոցին ճամբան բռնած՝ դէպի Այգեստան կը բարձրանանք, քանի մը ընկերներու հետ:

Պարխաներէն դուրս Հայկավանից բացատէն իսկ կ'ընդնշմարենք, կը զգանք որ մահահոտ բան մը կայ օդին մէջ: Այգեստանէն շուկայ իջնող ամենօրեայ դէմքերու չենք հանդիպիր ...

Անխմայ տղայ, սարսափի մասին դեռ գաղափար չունինք: Կը քալենք ծառազարդ մեծ պողոտայէն, — Քաղքի Ճամբան կամ Սըլղայու Ջաղտէն անուններովը ծանօթ, որ կը ձգուի Քաղաքէն Այգեստան, գրեթէ տասը քիլոմեթր երկարութիւնով, ու բնակուած է Թուրքերով:

Քանի կ'առաջանանք՝ կը տեսնենք լայն եւ արեւոտ ծառուղիին երկու շարք առուներուն վրայ բազմող Թուրք մեծատուներուն դրան առջեւ՝ խումբ խումբ Թուրքեր ուշադիր մտիկ կ'ընեն խումբին մէջտեղը կեցող մեծաւորի մը հրահանգները:

— Բան մը կա՞յ այսօր ...— կը փսփսանք իրարու, եւ սարսափը կը համակէ մեր մատղաշ հոգիները: Մեր քայլերը կ'արագացնենք ակամայ: Ճամբան սակայն չի հատնիր այդ օրը: Մեր դպրո՞ցը հեռացած է արդեօք ...

Հայկավանքէն վեր՝ Ցերիք փաշի Թաղ, Թուրք խումբեր: Կամարով Աղբիւրի, Բէօլ Փօղնի, Բաղնիսի Դրան շրջաններուն եւ միջանկեալ Թաղերուն մէջ՝ Թուրք խումբեր ...,— միշտ մէջտեղը խմբապետ մը որուն ականջ տուած մտիկ կ'ընեն միւսները բոլորտիքէն:

Սպառնական է անոնց դիրքը, բայց շարժում չկայ, մեզի չեն դպիր: Ազդանշանը տրուած չէ տակաւին: Ժամէ մը մեր դպրոցն ենք: Հայարնակ Խաչ-Փողոցին վրայ նայող Երամեան վարժարանը:

Վերի սրահը կ'ելլենք: Դպրոցը աշակերտ չկայ: Միայն շէնքին մէջ բնակող տնօրէնը, աչագուրկ Համբարձում Երամեանը եւ դէմը բնակող մեր դաստիարակը Ցոլակ Սըմսարեանը կը գտնենք ընկճուած, մտմտուքի մէջ:

Կը բացատրենք ճամբուն վրայ մեր տեսածները: Իրենց իմացածներուն հետ համադրելով, առանց մեզ վախցնելու, կը յանձնարարեն անյապաղ կամ Այգեստան ազգականի մը տունը երթալ, կամ կառք մը վարձուի որ մեզ Քաղաքամէջ մեր տուները հասցնէ:

Ընկերներէս Գարեգին Ցովնանեան Այգեստանի իր հօրեղբօրանցը կ'երթայ: Կը ստիպէ որ ես ալ հօրաքրանցս՝ Պէրպէրպաշեանենց մնամ:

«Սատանան ոտքիս տակը ինկած էր» սակայն: Ես պնդեցի թէ տուն կ'երթամ, ու ետ դարձայ երկու ընկերով:

Այգեստանէն Քաղաքամէջ՝ նոյն երկար ու ահալից ճամբայէն վար իջնելս եւ մեր տունէն ներս մտնելս գիտեմ ... Հայրս շնչահատ հասաւ շուկայէն ... ու առաջին հրացանը պատռեց մահաշշուկ մթնոլորտը՝ իր խուլ պայթիւնովը:

Ազդանշանը տրուած էր ընդհանուր ջարդի ...

96ի յունիս 2էն 3, կիրակիէն երկուշաբթի գիշերը Այգեստանի Նորատունկները ըսուած Թաղը եղերող Ուրբաթ Առուին մօտերը, զինեալ ընդհարում մը տեղի ունեցեր էր հայ ռազմիկ խումբի մը եւ Թուրք պահակներու մէջ, եւ երբ Թէ ոստիկան մը սպաննուած ու դիակը քաղաք բերուած էր:

Ելեկտրականացած ամպերը սակայն հեռուէն կուգային ...

Ու սեղմ փակագիծ մը այստեղ,—

Հայը՝ Թուրք լուծին տակ կը հեծէր, քանի՛ դարերէ ի վեր: Լուսաւոր Արեւմուտքէն— դուք ըսէք «շէն անունը՝ վեր աւեր քաղքին» ... պակա՛ս ըլլար իր լոյսն ալ իր գիրքն ալ —, այո, լուսաւոր կարծուած Եւրոպայէն՝ ազատութեան սերմը կը ցանուէր Պալքաններուն վրայէն մինչեւ մեր բնիկ հայաշխարհը: 78ի ռուսթրքական պատերազմը Պուլկարն ալ ազատագրած էր՝ նորազատ Ցունաստանի կողքին: Կարգը Հայուն պիտի գար ... Աւիթ պէտք էր սակայն որ քրիստոնեայ (!) Եւրոպան միջամտէր ու Հայաստանը Կարմիր Սուլթանին լուծէն ազատէր ...

Խրիմեանէն առաջ Միք. Նալբանդեան, Գամառ-Քաթիպա, Րաֆֆի, Գր. Արծրունի՝ կայծը տուեր էին արդէն ազատագրական զարթնոցին, — սահմանէն անդին: Խրիմեան իր ձեռնասուն խումբովը — Սրուանձտեան, Թոփմախեան, Անանեան, եւն. — Փորթուգալեան իր հրաշունչ դպրոցական նոր սերունդով, Ամիրջանեան ու Երամեան իրենցովը՝ 70ական Թըւականներէն սկսած էին արդէն Վասպուրականի արծիւները յարուցանել, վեր հանել իրենց դարաւոր աճիւններէն, կազմել նոր շունչով նոր ձըգտումներով ըմբոստ սերունդ մը, հայրենի ազատութիւնը ձեռք բերելու հաստատ որոշումով:

Երիտասարդական փոքրիկ խումբեր կը կազմէին Կովկասէն գաղտնի եկած Հնչակեան, Դաշնակցական ու Արմենական կազմակերպիչներու ձեռքով: Նոր բառ մը մանաւանդ՝ այդ օրերուն ականջէ ականջ ամէնուն շրթունքին վրայ էր,— մարդասիրական ... — Հայ յեղափոխական մարդասիրականն (մավզէր) հրացան ունէր ձեռին, եւ անոր գնդակը անվրիպելի էր:

Դեռ այսօրուան պէս կը յիշեմ, եղերական 96ի առաջին օրերուն՝ Թէ 95ի ամրան էր, երեխայական հրճուանքով մը տեսայ Վարագայ Վանքին հայրիկեան կողոպտուա՛ծ տապանին առջեւ, Դաշնակցական Պետօն իր հայդուկի տարազովը, ձեռքը «մարդասիրական»ին փողին կռթնցուցած, աչքերը հեռո՛ւն կապոյտներուն յառած:

Այդ ձմրան՝ առիթ ունեցեր էի նաեւ տեսնելու Քաղաքամէջ, Պանոյեանենց տունը պահուըտած Հնչակեան Մարտիկն իր երեք ընկերներով, որոնց սպառազէն երեւոյթը, մանաւանդ երկու օր առաջ տէրորի ենթարկած իրենց զոհին Պօղոս եպիսկոպոսի դաշունահարումի եւ Ս. Յակոբի փողոցին ձիւներուն մէջ թաւալգլոր բերելու, անոր հոնդիւններու անկարելի նկարագրութիւնը՝ խորունկ դրոշմուած է պատանի յուշերուս մէջ:

Ոգեւորիչ եւ անմոռանալի պատկեր մը սակայն, այդ օրէն, Արմենական կուսակցութեան ծոցը տեսած եմ.—

Գիշեր մը, շաբաթէն կիրակի, Այգեստան՝ հօրաքրանցս հիւր էի: Իմ բախտէս՝ ժողովի շաբաթական հերթը հօրաքրոջս տունն էր: Իր երկու մեծ զաւակները, Արշակ եւ Գարեգին Պէրպէրպաշեաններ՝ իրենց պատկից ու փողոցակից դրացի տասնեակ մը երիտասարդներու հետ կը կազմէին Ամոքիչ խումբը:

Մութը իյնալուն պէս՝ ես տեսայ որ մրջիւնի աշխատանք մը սկսաւ այգիներէն դէպի ներս: Հօրքուրենցս մեծ սենեակը յարդարեցին այդ ժրաջան կտրիճները, դուռին ներսի ճակատը՝ զամերու վրայ ամրացուցին շրջանակուած կտաւ մը, ետեւը քարիւղի լամպ մը եւ ահա բոցեղէն տառերով շողաց գեղագիր ԱՄՈՔԻՉ բառը:

Շուտով եկան խմբուեցան երիտասարդ անդամները: Փոքրիկ սեղանին գլուխը՝ խմբապետն ու քարտուղարը: Ու Նիստը բացուեցաւ ճառով մը: Ցետոյ երկրորդ մը, երրորդ, չորրորդ ու շարունակական ճառ, դեկոյց, խրախոյս, որոնց իմաստը իմ խակ ուղեղիս դեռ չէր խօսեր, միայն կը յիշեմ որ սէպ «կեցցէ Ամոքիչը, կեցցէ ազատութիւն, կեցցէ Ամոքիչ Միութիւնը» խօսքերով կը վերջանային անոնք, որոտալից ծափերու մէջ:

Զգաստ, վայելուչ, կիրթ եւ այնպէ՛ս ապաւորիչ այդ մտերիմ երեկոյթը՝ պատիւ կը բերէր որ եւ է ազգի:

Խմբական մասէն յետոյ սկսաւ խըրախճանքի բաժինը: Սրամիտ պատմուածքներ, խաղեր, ծպտումներ, ընդելուզուած ազատատենչ եւ ժողովրդական երգերով, ու կազդուրուած պարզ Թէյի ու պտուղներու սպասարկութեամբ, այս անգամ երկսեռ,— տեւեց մինչեւ առաւօտ:

Այդ անմոռանալի երեկոյթին կը պարտիմ քանի մը խաղերու նկարագրութիւնը (Երմ երկու ձեռ, երմ երկու ոտ կ'էհա՛յ - կը գայ, կ'էհա՛յ - կը գայ ... եւն.) խաղաշխարհիս մէջ:

Առաւօտ երբ աչքս բացի՝ ոչ սեղան ու աթոռ կար մեծ սենեակին մէջ, ոչ դրան ճակատի հրեղէն Ամոքիչը: Հետքը չէր մնացած գիշերուան ազատաշունչ սերունդին ու խրախճանութեան: Կոկիկ մը առեր քշուեր էին՝ յաջորդ հերթական վայրը անշուշտ:

Հէ՛ք կտրիճներ, այդ գիշերուան մէջ հոն խմբուածներէն ոչ մէկը — եթէ չեմ սխալիր — ազատ պիտի մընար գաղափարի ճամբուն վրայ իրենց սպասող բերանաբաց վիշապին կրակէն: Ս. Բարթուղիմէոսի Վանքին մօտ պաշարուած՝ սրահար ու գնդակահար ինկող նոր Վարդանանցի երկհարիւրեակ մը նահատակներուն մէջ անոնք ալ մահ գտան: Դաստիարակներս՝ ուսուցիչ-զինուոր Ցոլակ Սմսարեան եւ Բարսեղ Տ. Բարսեղեան՝ զէն ի ձեռին ինկան անմահ ... միւսներուն նման:

Ու կը խորհիմ, ամէն անգամ երբ զանոնք յիշեմ, Թէ քառասուն տարիէ ի վեր իմ ալ ոսկորներս փտած կ'ըլլային Բարթուղիմէոսի դաշտին նահատակներուն հետ, եթէ յունիս 3ի առտուն՝ դպրոցէն փոխանակ տուն դառնալու, Այգեստան հօրաքրանցս երթայի: Արշակ եւ Գարեգին զիս ալ իրենց հետ տարած պիտի ըլլային ...

Դէպքին առտուն, ըսի, դպրոցէն դարձին՝ տուն մտայ Թէ չէ՝ ազդանշան առաջին հրացանը բացուեցաւ: Պայթիւններուն ետեւէն՝ Թուրք եւ քիւրտ խուժանին գազանական սալավաթները քաղաքին ծայրամասերէն սկսան սարսուռ պատճառել մեր հոգիներուն խորը: Մենք անզէն, անոնք պետական միջոցներով զինեալ ...

Թուրք արիւնարբու վարչութիւնը՝ տարիներու ընթացքին արթնցեր, հետապնդեր, քններ եւ վճռեր էր մահացու հարուածներ իջեցնել՝ իր լուծը Թօթափելու պատրաստուող այդ նոր սերունդին գլխուն:

Սասունի, Զէյթունի, Մուշ-Բաղէշի կոտորածներէն ետքը՝ Սուլթան Համիտ աչքը դարձուցեր էր հայաշատ Վասպուրականի վրայ:

Ու Վասպուրական անպատրաստ չէր: Իր վառ արեւին պէս աչալուրջ կը հսկէր, սլաքները ափին մէջ:

Վանի Արծրունեան սերունդը, Արմենական, Հնչակեան ու նորընծայ Դաշնակցական երրեակ կուսակցութիւններով Թէեւ տրոհուած՝ արտաքին վտանգին առջեւ միացաւ մէկ սիրտ մէկ հոգի, ազատութեան շունչով տրոփուն, մէկի դէմ՝ հազար զէնք ու զինուոր, Թնդանօթ ու բանակ, խուժան ու գազան ունենալով մէկտեղ՝ դիրք գրաւեց դիմադրեց, Թշնամիէն Թնդանօթ ու դրօշակ խլեց, տասնըհինգ օր ազատութեան դրօշ պարզեց իր դարաւոր հայրենիքին սուրբ հողին վրայ ...

Երկար կ'ըլլար մանրամասն յուշեր տալ այստեղ 96ի հերոսական դէպքերէն: Ուրիշ առիթով, ճիտի պարտք ըլլայ ամէն վերապրող Հայու պէս:

Կ'ուզէի միայն եզրակացնել որ, եթէ մեր այդ անմահ նահատակները, կանուխէն ու խորունկէն ճանչցած ըլլային Խաչակիրներու օրերէն ի վեր իրենց գոյնովը ծանօթ Քրիստոնեայ! լուսաւոր! Եւրոպայի նիւթապաշտ մեծ ու պզտիկ ազգերը, եւ անոնցմէ յոյս սպասելու փոխարէն՝ իրենց ուժերուն միայն ապաւինէին, այսօր ապահովաբար իրենք ալ, մենք սփիւռքի բոլոր ցիրուցան Հայերս ալ, մեր հողին ու տուն ու տեղին վրայ կը մնայինք, մեր սեփական միջոցներով ազատուած ...

Դարձուցէք ձեր աչքերը դէպի 1915 ապրիլեան անհամեմատ աւելի անհաւասար պայքարը եւ անկէ ծագած լուսազեղ արշալոյսը ...

— «Ով չի շիներ քամկով տընիկ,
«Զը քընէր մէջ՝ անուշ քընիկ ...»:

ՋԻԹՈՒՆԻ

Ի՞ՆՉՊԷՍ ՊԱՏԱՀԱԾ Է ԴԷՊՔԸ

— • —

ԿԱԼԱՅ.— 1896ի մեծ դէպքի Թուականին Պոլիս գտնուելուս, անձամբ չեմ տեսած այդ հերոսամարտը, որպէսզի մանրամասն եւ աւելի ճշգրտօրէն կարենայի գրել ձեզի: Բայց պարտականութիւն կը զգամ դալ ներկայիս՝ այդ մասին իմ լսածներս ու տեղեկութիւններս գրի առնել եւ ձեզ ղրկել, որչափ գրիչս եւ յիշողութիւնս ինձ կ'օգնեն:

1895ին Սուլթան Համիտ կը ձեռնարկէ՝ իր հասկացողութեամբ բարենորոգել Թուրքիոյ արեւելեան նահանգները եւ ահա կը սկսին ծրագրեալ կերպով կողոպտել, հրկիզել ու բնաջնջել Հայաստանի ու Փոքր Ասիոյ հայ բնակչութիւնը: Այդ Թըւականին միայն Վասպուրական ազատ մնաց, կ'երեւի զգուշացան՝ վախնալով որ այդտեղի Հայերը կրնան ինքնապաշտպանութեան դիմել եւ դիւրին որս չդառնալ իրենց ծրագրին, զի Պ. Մ. Փորթուգալեան 1877էն սկսեալ արդէն սկսած էր իր սերմը ցանել եւ ժողովուրդը պատրաստել այդ ուղղութեամբ:

1896ին կառավարութիւնը Կարինէն Վան ղրկեց Դ. Զօրարանակի հրամանատար միւշիր Շաքիր փաշան, որպէսզի յաջողի կազմակերպել այդ նահանգի ջարդն ալ:

Նոյն ատեն արտասահմանէն Վան կը փութար Պ. Մ. Աւետիսեան (Թերլէմէզեան), Արմենական կուսակցութեան ղեկավար գործիչ, միջոցներ ձեռք առնելու եւ կազմակերպելու Վանի ինքնապաշտպանութեան գործը: Ուստի Մարսէյլէն կը մեկնի Պարսկաստան ու անկից կ'անցնի Վան ուր իր ընկերներու եւ Դաշնակցական ու Հնչակեան վարիչներու հետ խորհրդակցելէ վերջ, կը պատրաստեն իրենց ծրագիրը: Առաջին հերթին՝ մարդ կը ղրկեն Պարսկաստան, զէնք գնելու եւ Վան ներածելու համար, երկրորդ՝ ամէն զգուշութիւն ձեռք առնել, պատրուակ չտալու համար կառավարութեան, ջարդի ձեռնարկելու:

Արմենականներու կողմէն՝ որքան կը յիշեմ, Գարեգին Բաղէշցեան, Արմենակ Եկարեան, Գրիգոր Պէօզիկեան, Գէորգ Օտեան եւն. կը մեկնին Պարսկաստան զէնքի համար, բայց հազիւ իրենց ոտքը այդ երկիրը կոխած, կը ձերբակալուին բոլորն ալ, հաւանաբար մատնութեան մը շնորհիւ, ու բանտ կը մնան ամիսներով, հետեւաբար անյաջողութեան կը մատնուի իրենց ձեռնարկը:

Յունիսի սկիզբները առաւօտ մը Վանի Այգեստանի արեւելեան կողմը, դաշտին մէջ կը տեսնուին Թուրքի մը եւ ձիու մը դիակներ: Անմիջապէս կը ձերբակալեն տեղւոյն մօտ Աղախեանենց տունէն Պօղոս ու այդ տան փեսան՝ Կարապետ Թերլէմէզեան որ նոյն պահուն այցելութեան գացած էր աներանց տունը, կը ձերբակալեն նոյնպէս Պարթեւեան Ցարութիւն՝ այն առարկութեամբ Թէ սպանուած ձին անոր կը պատկանի: Այս երեք բանտարկեալները՝ քանի մը օր պահելէ վերջ, դատարան հանելու պատրուակով կը տանին ու կը մորթեն:

Վերոյիշեալ Թուրքին սպանութենէն վերջ, Թուրք եւ քիւրտ խուժանը կը սկսին յարձակիլ հայ Թաղերու վրայ, բայց 5—6 օրուան իրենց յարձակումները ապարդիւն կ'անցնին ու միշտ կորուստներով կը փախչին, որովհետեւ Հայերը դիրք բռնած իրենց տուներու մէջ, եկող խուժանը կը գնդակահարեն, այնպէս որ կառավարութիւնը կը սկսի ինք ուղղակի մասնակցիլ ու զինուորներով ու Թնդանօթներով յարձակում գործել: Վանի փողոցները բարտիներով եւ ուռիներով զարդարուած ըլլալով, Հայերը կը կտրեն այդ ծառերը, որպէսզի փողոցները անանցանելի դառնան, ու ամէն անոնք որ կուգային փողոցները մաքրելու գնդակով կ'ընդունուէին: Անգամ մը յաջողած են Թնդանօթներով յառաջանալ մինչեւ Խամուրքէմէնի աղբիւրը, ու երբ պիտի սկսէին ռմբակոծել Մ. Աւետիսեանի տունը, Արմենականներու կեդրոն, Թնդանօթաձիգներ արդէն դիտապաստ կ'իյնան ու ապա Թնդանօթը կը քանդուի որպէսզի ռմբակոծութեան նոր ձեռնարկ մը չկատարուի:

Այսպէս 7—8 օրուան կռիւներու մէջ հայ կռուողներէն 3—4 հոգի միայն կ'ըլլան, իսկ Թուրք-Քիւրտերէն՝ 2—300: Այդ ատեն անգլիական, ռուսական հիւպատոսները եւ ամերիկեան միսիոնար Տոքթ. Րէյնօլտս կուգան Մկրտիչ Աւետիսեանի տունը, ուր կը հրաւիրեն նաեւ դաշնակցական եւ Հնչակեան վարիչները, երկարօրէն կը բանակցին եւ կ'ըսեն Թէ ի զուր տեղի կ'ունենայ սոյն արիւնհեղութիւնը: Թուրք կառավարութիւնը Թէեւ ցարդ չյաջողեցաւ ձեզ յաղթել, բայց վաղը երբ Կարինէն, Բաղէշէն բերէ նոր զինուորներ եւ մեծ Թնդանօթներ, անշուշտ պիտի յաջողի յաղթել ձեզ եւ կոտորել ամբողջ հայ ազգաբնակութիւնը: Զինուած Հայերդ եթէ մեկնիք քաղաքէս, մենք կ'երաշխաւորենք Թէ մնացեալ ժողովուրդի կեանքը պաշտպանել եւ Թէ մեկնողներուն ազատ անցք տալ մինչեւ պարսկական սահմանագլուխը»:

Անձնուէր հերոսները ճարահատ կը համակերպին մեկնիլ քաղաքէն, վստահելով հիւպատոսներու պատւոյ խօսքին Թէ ժողովուրդը պիտի ազատուի կոտորուելու վտանգէն:

Ուստի ճամբու ուտելիք պատրաստելով (ինչպէս կ'ըսուի շրջանին, նոյն օրն եւս հացի եւն. ուտելիքներու պատրաստութիւններ կը կատարուին Մ. Աւետիսեանի տունը) ու յաջորդ օրը կը մեկնին Վարագայ լեռը, այնտեղ վերջին խորհրդակցութիւնները կատարելու ու իրենց ճամբորդութեան ծրագիրը շինելու:

Անդէն ժողովրդէն՝ հազարէ աւելի երիտասարդներ ու պատանիներ կը դիմեն Վարագ, միանալու մեկնողներուն, ուր իրենց յորդոր կը տրուի որ վերադառնան քաղաք, զի ճամբան աւելի մահ կը սպառնայ իրենց, քան քաղաքի մէջ: Առաջին օրը քանի մը հարիւր հոգի համոզուելով ետ կը վերադառնան, եւ երբ կը յուսացուէր որ մնացեալներն ալ յաջորդ օրը պիտի վերադառնային, դժբախտաբար քաղաքէն Զալկատրեան Մանուկ անուն անձ մը կուգայ լեռ ու կը յայտնէ Թէ կառավարութիւնը ամերիկեան միսիոնարներու քով եւ հիւպատոսարանները ապաստանած էրիկ մարդիկ կը հաւաքէ: Այդ տխուր լուրը յուսահատեցուց ամէնքը, ոչ ոք չուզեց այլ եւս վերադառնալ քաղաք:

Դաշնակցական եւ Հնչակեան զինեալներ մօտ 60—70 անձ, առանձին կը մեկնին Գարահիսարի գծով, իսկ Արմենականներ եւ 7—800ի չափ ժողովուրդ կ'երթան Բարթուղիմէոս վանքի գծով, որոնց միայն 100ի չափ զինեալ, իսկ մնացեալք անզէն: Հակառակ վերադարձի յորդորներուն, անոնք կը յայտարարէին.— Կը մեռնինք ձեզի հետ, կ'ապրինք ձեզի հետ:

Հակառակ հիւպատոսներու տուած պատւոյ խօսքին՝ ճամբան սոյն մեկնողները միշտ յարձակում կրեցին Քիւրտերէն եւ զինուորներէն: Հեղեղանման անձրեւ եւ կարկուտն ալ մեծ դժբախտութիւն պատճառեցին մեկնողներուն, որոնք ուժասպառ եւ ճամբան մոլորած, հազիւ կը հասնին Բարթուղիմէոս վանքի առջեւի դաշտը, ուր կը պաշարուին զինուորներէ եւ Քիւրտերէ ու կը սկսին յուսահատական ինքնապաշտպանութիւն մը: Մինչեւ իրենց վերջին գնդակը կռուելէ վերջ, կը մեռնին հերոսները եւ իրենց հետ եղած ամբողջ ժողովուրդը: Քիւրտերը հիանալով սոյն խումբի հրամանատարի (Մ. Աւետիսեան) քաջութեան եւ զինավարժութեան վրայ, անոր ինկած տեղը քանի մը մեծ քարեր կը դնեն, որոշուելու համար միւսներէն: Վանէն մեկնող սոյն խմբէն ոչ ոք ազատած է, բացի քանի մը անձերէ, որոնք կէս ճամբէն յուսահատած ու պահուըտելով քաղաք վերադարձած են: Իսկ Գարահիսարի գծով մեկնողներէն գրեթէ չորս հինգերորդը նահատակուած են:

Ինկած հերոսներէն ես կը յիշեմ հետեւեալները.— Պետօ (Ալեքսանդրոպոլցի) Հ. Յ. Դ. Վանի ներկայացուցիչ, Մարտիկ (Շուշեցի) Հնչակեան ներկայացուցիչ, Մկրտիչ Աւետիսեան (Թերլէմէզեան) Վանեցի, Արմենական կուսակցութեան ղեկավար գործիչ, Հմայեակ Թանկարաճեան, վերոյիշեալի խմբապետներէն, Գրիգոր Թերլէմէզեան, նահատակուած ի Կիւզէլ Տէրէ, ճամբու կռիւներու մէջ: Կառապան Գաբրիէլ, Մարգար Սոլախեան, Կարապետ Հիւսեան, Արիստակէս Ախիկեան, Գրիգոր Բաղէշցեան, Օհաննէս Զափիճեան, Արշակ Ջիթճեան, Սարգիս Զորթանեան, Կարապետ Սանոյեան, Եղիազար Բամբակչեան, Պօղոս Պօլեան, Տէր Պօղոսեան, Զարուխչեան, Շալճեան, Թիւթիւնճեան, Կորէտեան, Հացագործեան, Սոլախեան, Փոխանեան, եւն. եւն. եւն.:

Ցարգանք բոլորի անմահ յիշատակին:

ՕՀԱՆՆԷՍ ԹԵՐԼԷՄԷԶԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԱՆԿԱԽՈՒԹԵԱՆ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Վիէնի կոմիտէին

Այսօր, կիրակի կէս օրէ վերջ ժամը 3ին, Սէրքըը կաթոլիկի սրահին մէջ,

կը նախագահէ ընկ. Ս. ԳԱԼՈՒՍՏԵԱՆ

կը խօսի՝ ընկ. ԾԱԻԱՐԾ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին

Հանդէսը պիտի սկսի օրուան տօնը խորհրդանշող գեղեցիկ պատկերով մը:

Մուտք՝ ծախսերու մասնակցութեան համար 1 ֆր.։

ԱՌՆՈՒՎԻԼԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Վարդան ենթակոմիտէի

կը նախագահէ ընկ. Խ. ՄԿՐՏԻՉԵԱՆ

կը խօսի ընկ. Ա. ԻՍԱՀԱԿԵԱՆ

Այսօր, կիրակի կէս օրէ վերջ ժամը 2.30ին, Salle Gallemantի սրահին մէջ, (կայարանին դիմացը)

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԲԱԺԻՆ

Կ'երգեն՝ Տիկ. Ս. Խաչատուրեան, Օր. Գնեալեան եւ Պ. Մ. Խուլոեան։ Կ'արտասանեն ընկ.ներ Օ. Կարապետեան, Յ. Երկանեան եւ Ս. Ճինեանեան։ Կարող ուժերով կը ներկայացուի Օտեանի ՏԱՅՐ ԿԱՐԱՊԵՏ կամ ԱՄԵՐԻԿԱՀԱՅ ՓԵՍԱՅՈՒՆ

3 արար, 2 ժամ խնդուք

Մուտք 5 ֆր., անգործներու 3 ֆր.:

ՊՈՐՏՕՅԻ ՄԷՋ.— Այսօր, կիրակի, կէսօրէ վերջ ժամը 3.30ին, Բարսեղ Շահպազ Ակումբին մէջ։ կը նախագահէ ընկ. ՊՕՂՈՍ ՄՆՃԵԱՆ կը խօսի ընկ. ԱՐՇԱԿ ՋԱՄԱԼԵԱՆ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

13 *Յունիս, շաբաթ երեկոյ*, **Brebant Marseillais**ի *սրահին մէջ։*

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՄՕՏ ԿԸ ԳՏՆՈՒԻ ՍԱԿԱՒԱԹԻՒ ՕՐԻՆԱԿՆԵՐՈՎ

«ՀԱՅՈՑ ՀԱՅՐԻԿ» (նուագող վշտից հայրենեաց)։ Առաջին հատոր (կենսագրութիւն)։ կազմեց՝ ՀԱՅԿ ԱՃԷՄԵԱՆ։ Ստուար հատոր մը, 556 մեծադիր էջերով եւ պատկերազարդ։ *Կը պարունակէ ոչ միայն Խրիմեան Հայրիկի կենսագրութիւնը, այլեւ պատմական եւ աշխարհագրական տեղեկութիւններ Վանայ նահանգի եւ ժամանակակից դէպքերու մասին։*

ԳԻՆ՝ 50 ՖՐԱՆՔ. Թղթակազմ եւ առանց հաշուելու թղթատարի ծախքը։

ՇԱՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ

—.—

Ի գիտութիւն հայ ծնողաց կը տեղեկացնենք թէ Համազգայինի Լիոնի մասնաճիւղի սաննանց, Հայերէնի երկու դասընթացքները՝ մին Քուռ Լաֆայէթ եւ միւսը Ռիւ տիւ Պէկէն բով Մէրի Սանթրալի հրահանգին դադրած են մայիս 31ին, եւ կը վերսկսին յառաջիկայ սեպտեմբերին։

Կը խնդրուի, այն աշակերտներէն որ իրենց քով կը պահեն, իրենց բաժնուած դասագրքերը, հաճին վերադարձնել՝ 1. Քուռ Լաֆայէթի աշակերտները՝ Պ. Թադէոս Այվազեանի, 27, Rue Dunoir, *իսկ Ռիւ տիւ Պէկէնի աշակերտները՝* 2. *Պ. Սիմոնեանի*, 14, Grande Rue Guillotière, Lyon, Rhône.

Ի դիմաց Համազգայինի Լիոնի մասնաճիւղի վարչութեան քարտուղար՝ *Թ. Այվազեան*։

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ԱՆԻԷՌ, Տիկ. Եկ. — 70:
ՊՕՄՈՆ, Գործ. — 218.85:
ԿՐԸՆՈՊԼԸ, Գալ. — 140:
ՓԱՐԻԶ (16), *Տիկին Թամ.* — 70:
ՔՈՒՐՊԸՎՈՒԱ, Լաճ. — 70:
ՆԱՆԹԷՐ, Մ. Թոր. — 50:
ՖՕՆԹԷՆ, Փէփ. — 140:
ԳՈՆՍԹԱՆԹԻՆ, Ս. Մ. — 35:
ՆԻՒ ԵՈՐՔ, Հ. Յ. Դ. Ակ. — 200:
ՎԱԼԱՆՍ, Գործ. — 272.50:
ՆԻՍ, Պ. Պէր. — 140:
ՀԱՅԼԱՆՏ ՓԱՐՔ, Ագ. Ակ. — 200:
ԱՎԻՆԵօն, Նաթ. — 140:
ՈՒՕՐՔԵՍԹԸՐ, Հ. Յ. Դ. Ակ. — 200:
ՊՈՐՏՕ, Գործ. — 206:
ԿՐԸՆՈՊԼԸ, Թիֆ. — 75: 2
ԿՐԸՆՈՊԼԸ, Օր. Միք. — 35:
ԼԱՎԱԼՊԱՐԵԼ, Պօլ. — 50:
ԹՈՒԼՈՒԶ, Ղ. Մար. — 200:
ՄԱՐՍԷՅԼ, Յ. Կար. — 253.20:
ՊՈՄՕՆ, Գործ. — 214:
ՓԱՎԻՅԵՈՆ ՍՈՒ ՊՈՒԱ, Զպուք. — 100 :
ՓԱՐԻԶ (16), *Տիկին Թամ.* — 70:
ԱՌՆՈՒՎԻԼ, Գնիալ. — 35:
ՄԱՐՍԷՅԼ, Թ. Նիկ. — 70:
ՍԷՆ ՔՕԼ, Ս. Ֆ. — 140:
ՏԷՕՅԼ, Մ. Ագ. — 105:
ՍԷՆ ՓՐԷՍԹ, Ս. Շիր. — 70:
ՆԻՍ, Յար. — 35:

PETITES ANNONCES

ՕԳՏԱԿԱՐ ՀԱՍՑԷՆԵՐ

ԲԺԻՇԿՆԵՐ.—

Dr. L. KRIKORIAN
Ներքին եւ վեներ. հիւանդութիւններ
126, Rue du Fbg. St. Denis, Paris (10)

ՍԵԴՐԱԿ ՍԱՍՈՒՆԻ
Վիրաբոյժ-Ատամնաբոյժ
16, Rue de Vaugirard, Paris (6)
Մէթրօ՝ Օտէօն կամ Սէն Միշէլ

ՏՕՔԹ. ԱՍԼԱՆ
Ներքին եւ վեներական հիւանդութիւններ, **34, Bld. de Clichy,** մէթրօ **Pigalle, Tél.: Mon. 76-65,** ամէն օր ժ. ը **2—8:**

ԴԵՐՁԱԿՆԵՐ.—

Գ. ԱՃԷՄԵԱՆ
Արանց եւ կանանց
42, Rue Blanche, մէթրօ՝ **Trinité**

ՊՕՂՈՍ ԳՈՐԳԻԿԵԱՆ
Խնամուած կար, չափաւոր գին
31, Route de Choisy, Ivry s/Seine
Հեռաձայն **Italie 13 - 45**

ՆՊԱՐԱՎԱՃԱՌՆԵՐ.—

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՆՊԱՐԱՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ
Արեւելեան ամէն տեսակ ապրանքներ
4, Rue de Metz
մէթրօ՝ **Strasbourg - St. Denis**

ՆՊԱՐՎ. **CONSTANTINOPLE**
Արեւելեան և եւրոպական ապրանքներ
37, Rue de Trévise
մէթրօ՝ **Cadet** **Tél.: Prov. 82 - 96**

OFFICE NANSEN
38 Boulevard Raspail — Paris (6)

ԹՈՐԳՈՄ ՆԱԼՊԱՆՏԵԱՆ
Կերպասեղէնի ներկայացուցիչ
141, Bld. de Magenda, Փարիզ (10)

LONDON PRESSING - HOKDANIAN
Հագուստ մաքրել եւ արդուկել։ Զեղչուած գին, Մօնթ-մարթրի Հայերուն։
15, Rue Gerando, մէթրօ՝ **Anvers.**

Եփրատ նուագախումբի համար դիմել Պ. Տիգրան Օնոսեանի, 15, Rue du Pareir, Clamart (Seine). Tél. Observatoire 13—45.

Le Gérant: H. STEPHAN
Imprimerie A. DER (AGOPIAN)
17, Rue Damesme, PARIS (13)

ՕՐ. ՄԵԼԻՆԷ ՔԵՆԻՐԵԱՆ
եւ
ՎԱՀՐԱՄ ՇԱՀՊԱԶԵԱՆ
Ամուսնացած
23, Rue le Boyer, Lyon
Լիոն, 30 *մայիս* 1936

ՕՐ. ԿԻԼԻԿԻԶԱՐ ԹԱԹԼԸԵԱՆ
եւ
ԳԵՂԱՄ ԳԸՅԸՃԵԱՆ
Ամուսնացած
Լիոն 31, մայիս 1936 Ռօան

ՅԵՏԱՁԳՈՒԱԾ Է *Յունիս 21ին*

Պանթէօ-Բաշանի «Յառաջդիմասիրաց» Միութեան դաշտահանդէսը որ տեղի պիտի ունենար Յունիս 7ին։

ՅԵՏԱՁԳՈՒԱԾ Է *Մուրատ Ռաֆայէլեան կրթական հաստատութեանց հարիւրամեայ յոբելեանական հանդէսներու առթիւ կազմակերպուած Գ. Մ. ԱԼԻՄՇԱՀԻն նուագահանդէսը, որ տեղի պիտի ունենար Յունիս 21ին։*

ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԵՑԷՔ...

Սէն-Լուի (Մարսէյլ) Հայ Երիտասարդաց «Մասիս» մարզական Միութեան տարեկան դաշտային խնջոյք-պարահանդէսին, տեղի կ'ունենայ 28 Յունիս կիրակի օր Նօթեդբայրեաններու ագարակին մէջ աննախընթաց պատրաստութեամբ:

Հայկական եւ եւրոպական պարեր մասնաւոր նուագախումբով, առատ կեր ու խում պատրաստուած մասնագէտներու կողմէ, պահեստ եւլն.։

ԾԱՆՕԹ — Եթէ կ'ուզէք լաւ ժամանց մը անցնել եւ սատարել Հայ երիտասարդութեան, փութացէք դէպի հանդիսավայրը առաւօտեան ժամը *10*էն սկսեալ: փափաքողները կրնան ճաշերնին միասին բերել:

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

(Fondé en 1925) :-: R. C. Seine 276.286

Directeur et Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
Rédaction et Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

17, Rue Damesme, PARIS (13e)
Téléphone : Glacière 15 - 70
(ԵՐԹԻԼ ԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ,— ՏԱՐԵԿԱՆ ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ ....140 ֆրանք 70 ֆրանք 35 ֆր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա.....250 » 130 ֆրանք —
Ամերիկա եւ ուրիշ երկիրներ..........200 ֆրանք 100 ֆրանք —

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 9 ՅՈՒՆԻՍ
MARDI 9 JUIN 1936

12 ՏԱՐԻ — 12e Année No. 3135 — Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ — ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԵԱՆ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆԸ ԽՈՐՀՐԴԱՐԱՆԻՆ ԱՌՋԵՒ

Կառավարութիւնը ձեզի կը ներկայանայ ընտրութեանց վաղորդայնին, երբ արուեցաւ Հանրաքուէին վճիռը,— մեր դատաւորը եւ բոլորիս իշխանը,— այնպիսի զօրութեամբ եւ պայծառութեամբ որ երբեք տեսնուած ըլլայ Հանրապետութեան պատմութեան մէջ:

Ֆրանսացի ժողովուրդը յայտնեց իր անսասան կամքը,— բռնութեան կամ նենգութեան ամէն փորձի դէմ պաշտպանել ժողովրդապետական ազատութիւնները, որոնք իր գործն են եւ իր բարիքին համար բանաձեւուած են:

Ֆրանսացի ժողովուրդը ուզեց որ նոր ճամբաներու մէջ փնտռուի դարմանը տագնապին, որ զինք կ'ընկճէ, ամոքումը տառապանքին եւ անձկութեան, որ հետզհետէ աւելի տաժանելի կը դառնայ, եւ վերադարձը դէպի գործունէութեան շրջան մը, որ միաժամանակ վստահութիւն ներշնչէ եւ ըլլայ առողջ:

Վերջապէս ֆրանսացի ժողովուրդը արտայայտեց խաղաղութեան իր կամքը, որով տոգորուած է ամբողջովին:

Ուրեմն, կառավարութիւնը որ ձեզի կը ներկայանայ, ձեռքն ունի իր ծրագիրը, պատրաստ իր գոյութեան առաջին իսկ ժամէն:

Այս կառավարութիւնը պէտք չունի մեծամասնութիւն փնտռելու, այդ մեծամասնութիւնը կազմուած է արդէն: Անիկա այն մեծամասնութիւնն է, զոր երկիրը ուզեց: Կառավարութիւնը արտայայտութիւնն է հաւատարիմ մեծամասնութեան, որ կը գտնուի Ժողովրդ. Ճակատի նշանաբանին տակ: Այս կառավարութիւնը առաջուընէ ի ձեռին ունի իր վստահութեան քուէն, եւ ուրիշ մտահոգութիւն չունի, բայց միայն՝ արժանի ըլլալ այդ վստահութեան եւ պահել զայն:

Պէտք չունի ծրագիր մշակելու: Իր ծրագիրը այն հասարակաց ծրագիրն է, որուն յարած են մեծամասնութիւնը շինող կուսակցութիւնները, եւ կառավարութիւնը ուրիշ մտահոգութիւն չունի, բայց միայն՝ իրագործել զայն, արագաբար:

Յառաջիկայ շաբաթ, անմիջապէս դիւանին պիտի ներկայացուին կարգ մը օրինագիծեր, խնդրելով խորհրդարանէն, ինչպէս ծերակոյտէն վաւերացնել զանոնք արձակուրդէն առաջ:

Այդ օրինագիծերը կը վերաբերին հետեւեալ հարցերուն լուծման.— **1.**— Ընդհ. ներում, **2.**— Շաբաթական 40 ժամ աշխատանք, **3.**— Հաւաքական պայմանագիր, **4.**— Վճարովի արձակուրդ, **5.**— Հանրօգուտ շինութեանց ընդարձակ ծրագիր մը՝ տնտեսական շինարարութեան, առողջապահական, գիտական, մարզական եւ զբօսաշրջականներու կազմակերպութեան բաժիններով, **6.**— Պատերազմական զէնքերու արդիւնաբերութեան պետականացում, **7.**— Ցորենի տեսչութիւն մը որ օրինակ պիտի ծառայէ վերարժեւորելու գիւղատնտեսական այլ պարէններ,— կաթ, միս եւ գինի, **8.**— Ուսումնական շրջաններու երկարում, **9.**— Բարեփոխութիւն Պանք տը Ֆրանսի կանոնագրին՝ ապահովելով ազգային շահերու գերիշխանութիւնը, **10.**— Հրամանագիր - օրէնքներու առաջին վերաքննութիւն՝ ի նպաստ այն դասակարգին, որ ամէնէն աւելի տուժած է, ինչպէս նաեւ հանրային սպասարկութեանց աշխատաւորներուն եւ նախկին պատերազմիկներուն:

Այս օրինագիծերը քուէարկել տալէ վերջ, պիտի ներկայացնենք օրինագիծերու երկրորդ շարք մը, որ կը վերաբերի գործազրկութեան նպաստներուն, երկրագործական աղէտներու ապահովագրութեան, հողագործական պարտքերու կարգադրութեան, գիւղի թէ քաղաքի ծերացած աշխատաւորներու հանգստեան թոշակի կազմութեան:

Շուտով ձեզի պիտի ներկայացնենք նաեւ ծրագիր մը, որ պիտի նպաստէ փարատելու տագնապը որ կը ճնշէ արդիւնաբերութեան եւ առեւտուրին վրայ, տուրք պահանջելով միայն դիզուող հարստութենէն, խափանելով դեղձարարութիւնը, շրջան մը բանալով ընդհ. գործառնութեան:

Երբ այսպէս մէկ կողմէ կ'աշխատինք կենդանացնել ազգային տնտեսութիւնը, անհետացնել գործազրկութիւնը, աւելցնել դանդուածներու սպառումի կարողութիւնը, բարօրութիւն եւ ապահովութիւն ներշնչել բոլոր անոնց որ իրենց աշխատանքով կը ստեղծեն ճշմարիտ հարստութիւնը, միւս կողմէ պիտի ընենք երկրին կառավարութեան :Մենք պիտի կառավարենք հանրապետական ոգիով: Պիտի ապահովենք հանրապետական կարգն ու կանոնը:

Շուտով կառավարութիւնը հրապարակաւ պիտի ներկայացնէ երկրին տնտեսական եւ ելմտական կացութեան վիճակացոյցը, առանց բան մը ծածկելու: Երկիր մը, ինչպէս Ֆրանսան է, որ հասունցած է քաղաքական ազատութեան երկար շրջանի մը մէջ, չի կրնար վախնալ ճշմարտութեան լեզուէն:

Նոյն ոգիով եւ նոյն վճռականութեամբ պիտի շարժինք միջազգային ճակատին վրայ: Յստակ է մեր երկրին կամքը: Ֆրանսա խաղաղութիւն կ'ուզէ: Եւ առանց բացառութեան: Խաղաղութիւն մը անբաժան՝ բոլոր ազգերուն հետ եւ բոլոր ազգերուն համար: Այդ խաղաղութիւնը կը նոյնացնենք միջազգային օրէնքներու եւ համաձայնութեանց յարգանքին հետ, տրուած խօսքերու եւ յանձնառութիւններու հաւատարմութեան հետ: Կը մաղթենք որ հաւաքական ապահովութեան կազմակերպութիւնը կարենայ արգիլել սպառազինութեան այն անսանձ մրցակցութիւնը, որուն լծուած է բովանդակ Եւրոպան:

Ֆրանս. նոր կառավարութիւնը եւ Թուրքիա

Պոլիսէն կը հեռագրեն ֆրանսական թերթերուն.—

«Սոն Փոսթա» կը հրատարակէ հետախօսով տեսակցութիւն մը Լէոն Պլումի հետ: Թուրքեւֆրանսական յարաբերութեանց մասին խօսելով, Լէոն Պլում կը յայտարարէ թէ նոր կառավարութիւնը պիտի աշխատի ամրացնել եւ որքան կարելի է զարգացնել աւանդական բարեկամութիւնը, որ գոյութիւն ունի Թուրքիոյ եւ Ֆրանսայի միջեւ:

*** Սուրիոյ արաբական թերթերը վրդովումով կ'արձանագրեն թէ Պոլսոյ թերթերը զանազան հրատարակութիւններ կ'ընեն, իբր թէ զօրաւոր հոսանք մը ծագում առած է Ֆրանսայի մէջ, ի նպաստ Թուրքիոյ, որուն կ'ուզեն որ կցուի Սուրիան: «Մուգաթթամ» արաբերէն թերթին Փարիզի թղթակիցն ալ կը գրէ թէ Լէոն ալ կողմնակից է Սուրիան կցելու Թուրքիոյ:

ԴԱՀԼԻՃԸ ՎՍՏԱՀՈՒԹԵԱՆ ՔՈՒԷ ՍՏԱՑԱՒ 210Ի ԴԷՄ 384

ՆԻՍՏ ՄԸ ՈՐ ԿԸ ՏԵՒԷ 8 ԺԱՄ.— ԲՈՒՌՆ ՀԱՐՑԱՊՆԴՈՒՄ ՈՒ ՓՈԹՈՐԻԿ.— «ՀՐԵԱՅ ՄԸ ԿԸ ԿԱՌԱՎԱՐԷ ՖՐԱՆՍԱՆ».— ՔԻԱՓ ԿԸ ՍՊԱՌՆԱՅ.— «ԲՌՆԻ ՊԱՐՊԵ՞Լ ԳՈՐԾԱՐԱՆՆԵՐԸ, ԵՐԲԵ՛Ք»— ՎՍՏԱՀՈՒԹԵԱՆ ԲԱՆԱՁԵՒ

Լէոն Պլումի դահլիճը խորհրդարանական մկրտութիւնը կատարեց շաբաթ կէսօրէ վերջ:

Ներկայ էին 541 երեսփոխաններ: Ժողովրդային Ճակատի ներկայացուցիչները ամէն ժամ կ'աշխատէին արժեցնել իրենց յաղթանակը: Որքան ալ կարելի եղաւ պահել խօսքի ազատութիւնը, այսուհանդերձ երբեմն կը լսուէին յատկանշական այսպիսի բացագանչութիւններ.— «Թող լռեն պարտեալները»: Սակայն պարտեալները իրենց հարցապնդումին ու յարձակումներուն մէջ բառերու խտրութիւն չըրին երբեք: Ութ ժամ տեւեց նիստը, որ ընդմիջուեցաւ երկու միջադէպերով միայն:

Նոր կառավարութեան ընդհ. քաղաքականութեան մասին դատական վիճաբանութիւնը հազիւ բացուած, բեմ կը բարձրանայ Ֆէրնան Լօրան եւ հակասութիւններ կը գտնէ Լէոն Պլումի զանազան յայտարարութիւններուն միջեւ: Յետոյ անդրադառնալով աշխատանքի ճակատին վրայ օրուան պայքարներուն, կը հարցնէր կառավարութեան թէ աշխատանքի ազատութիւնը պիտի յարգուի՞ թէ ոչ, սեփականութեան իրաւունքի սկզբունքը ո՞րքան ապահովուած է «գրաւեալ» գործարաններուն մէջ: Փօլ Ռէնօ կը քննադատէ Լէոն Պլումի ելմտական քաղաքականութիւնը, որ ֆրանքը պահելով իր արժէքին վրայ՝ կ'ուզէ կոթնիլ «արծաթէ պատին» (դրամատուններուն) :Բանուորներու շարժման մասին խօսելով, ելմտական նախկին նախարարը դիտել կու տայ որ անհատական ազատութիւնը բռնաբարելէ վերջ, ինչպէս տեսնուեցաւ վերջերս, անգամ մը որ բանուորները համոզուին թէ ինքնիշխան են եւ իրենց գլխուն վերեւ օրէնքին թաթը չտեսնեն, դժուար թէ այլեւս կանգ առնեն սահմանի մը վրայ: Կրանմէզոն բարոյական քննադատութիւն մը ըրաւ այն յաղթանակին մասին, զոր շահած է Ժողովրդական Ճակատը՝ դրժելով իրենց սկզբունքները — մէկը սեփականութեան իրաւունքի մասին, միւսը հայրենիքի եւ ընտանիքի մասին: Արտէշի երեսփոխանը, Քսավիէ Վալլա բեմ բարձրացաւ եւ, ճիշդ ինչպէս միթինկի մը մէջ պիտի խօսէր, ըսաւ.— Տիկիններ եւ պարոններ ... (Խնդուք մը կը փրթի աջակողմեան նստարաններուն վրայ) : Երեսփոխանը կը հեգնէր կառավարութիւնը, որ առաջին անգամ ըլլալով երկսեռ է: Յետոյ Լէոն Պլումը նմանցուց նոր փեսայի, եւ գործակիցները՝ հարսանեկան շքախումբի: Հեգնութեամբ մաղթելէ վերջ, որ Ծերակոյտը քուէի իրաւունք տայ կիներուն, Վալլա յարձակեցաւ կառավարութեան անդամներուն վրայ: Ժան Զէյը, որ ծանօթ հեղինակներ կը կապկէր, ի՞նչպէս կրնայ կրթական նախարարութեան կոչուիլ: Ի՞նչպէս կարելի է հանդուրժել ներկայութեան Փիէր Քոյի, որ փետրուարեան դէպքերուն՝ ցաւ կը յայտնէր որ «Քոնքորտի հրապարակը քիչ մը աւելի չկարմրեցաւ»: Կառավարութեան անդամ չի կրնար ըլլալ նաեւ Տալատիէ, որ եթէ արիւն չունի ձեռքերուն վրայ՝ անկարող մարդ մըն է:

Այս քննադատութիւններուն կը պատասխանեն ձախերը՝ ցոյց տալով Քիափը: Եւ ահա աղաղակներ.— «Բա՛նտ պէտք է նետել Քիափը:» Ոտքի կը կանգնի Քիափ, սպառնական դիրք մը կը բռնէ, յետոյ արագօրէն վար կ'իջնէ, մինչեւ առաջին կարգի նստարանները.— «Բանտ գացողներ պիտի ըլլան, բայց ոչ թէ ես, այլ դուք»: Թօրէզ շարժում մը կ'ընէ՝ ցատկելու համար Քիափի վրայ: Ու մինչ իր ընկերները կը զսպեն զինք, իսկ Քիափ կը շարունակէ սպառնալիք տեղալ, Էռիօ զանգակ կը զարնէ անընդհատ: Քիափ խօսք կ'ուզէ: Էռիօ կը մերժէ: Երեսփոխանները, աջ թէ ձախ, նստարան կը ծեծեն: —«Բանտ նետեցէք Քիափը»: —«Մոսկուա գացէք, հոս չէ ձեր տեղը»: Աղմուկը չի դադրիր: Էռիօ, ճարահատ, գլխարկը կը դնէ եւ դուրս կ'ելլէ: Նիստը ընդհատուած է:

Քիչ վերջ նիստը կը վերաբացուի: Քիափ խօսք կ'ուզէ: Էռիօ կը մերժէ, իբրեւ պատիժ, որովհետեւ Քիափ սպառնալիք ըրած էր:

Քսավիէ Վալլա կը շարունակէ իր ճառը, խօսքը ուղղելով Լէոն Պլումի.

— Ձեր արտասանած բառը անընդունելի է Ֆրանս. բեմին համար :Կը խնդ-
Առաջին անգամն ըլլալով, այս գաղղիա- հռովմէական հին երկիրը պիտի կառավարուի Հրեայի մը կողմէ...

Փոթորի՛կ: Աղմուկ եւ բացագանչութիւն: Լէոն Պլում, գունաթափ եւ դողդոջուն, կը հեռանայ: Ընկերները կը վազեն ետեւէն ու ներս կը բերեն: Էռիօ ցաւ կը յայտնէ.

— Ձեր արտասանած բառը անընդունելի է ֆրանսական բեմին: Կը խնդրեմ որ ետ առնէք ձեր խօսքը: Զիս պատուած պիտի ըլլաք, եթէ հաւատաք որ պիտի պաշտպանեմ ձեզմէ ով որ ալ ըլլայ՝ երբ յարձակում կրէ կրօնական խնդրով մը:

Լէոն Պլում խօսք կ'ուզէ:

Էռիօ կը մերժէ.

— Պ. Վարչապետ, ինծի կ'իյնայ, միայն ինծի կ'իյնայ կարգադրել այս միջադէպը:

Քսավիէ Վալլա կը մերժէ ետ առնել խօսքը, առարկելով որ պատմական իրողութիւն մը մատնանշած է.— Ես յետոյ չեմ հասկնար ձեր յուզումը, Լէոն Պլում ինքն է որ կը պարծենայ յաճախ իր կրօնակիցներուն մէջ իր ցեղով եւ իր կրօնքով: (Շարունակելով իր ճառը) Ֆրանսա, առաջին անգամն ըլլալով, կ'ունենայ իր Տիզրայէլին... (Դարձեալ աղմուկ մը կը փրթի, շատեր Տիզրայէլին սխալ կը հասկնան եւ կը պոռան ըսելով թէ Քսավիէ Վալլա կը շարունակէ անարգել Հրեաները) : Ես չեմ ուրանար իմ բարեկամութիւնս հրեայ ընկերներուս հետ, ոչ ալ կը մերժեմ Իսրայէլի ժողովուրդին կլիմայափոխութիւնը Ֆրանսայի մէջ, բայց կը պնդեմ որ կառավարելու համար այս գիւղացի ժողովուրդը, որ Ֆրանսան է, պէտք է ընտրել այն որուն ծագումը, որքան ալ խոնարհ ըլլայ, հասնի մեր հողին ընդերքը, եւ ոչ թէ այն որ, թէեւ չափազանց խելացի, իր ուսումը կը ստանայ Թալմուտէն:

Էռիօ դարձեալ կը միջամտէ.

—Իբրեւ նախագահը այս խորհրդարանին, ես հոս չեմ ճանչնար ոչ Հրեայ, ոչ կաթոլիկ, ոչ ալ բողոքական, այլ միայն Ֆրանսացի:

Քսավիէ Վալլա.— Հակառակն ըսող չկայ: Միայն թէ երբ միջին Ֆրանսացին խորհի որ իր կառավարութեան որոշումները կը տրուին ժողովի մը մէջ, որուն կը մասնակցին Լէվի, Պլումէլ, Քաէն...

Էռիօ.— Առանց ուզելու խօսքերուս մէջ դնել դոյզն սպառնալիք մը, կ'ուզեմ ըսել թէ երբ շարունակէք այսպէս, պիտի ստիպուիմ կատարել պարտականութիւնս:

Վալլա.— Ըսելիքս ըսի այլեւս:

Եւ սակայն անգամ մը եւս կը յարձակի Պլումի վրայ, «մարգարէ» անուանելով զայն եւ ինքզինք յայտարարելով անհաշտ հակառակորդը անոր:

Այսպէս վերջ գտաւ միջադէպը,— թերթերը գոհունակութիւն կը յայտնեն որ այսքանով փակուեցաւ եւ լեզուական ճակատամարտը եղերական գոյն չառաւ:

Կը խօսին ուրիշ երեսփոխաններ ալ: Ի վերջոյ բեմ կուգայ Լէոն Պլում կը խօսի երկար ճառ մը, երբ կը յայտարարէ թէ երբեք պիտի չթոյլատրէ որ բանուորները բռնի ուժով դուրս հանուին գործարաններէն:

Իր այդ ճառը, որ օրուան հարցերուն ու դէպքերուն մասին կարեւոր լուսաբանութիւններ կը պարունակէ, պիտի տանք վաղուան թիւով:

Յետոյ համայնավար եւ ընկերվարական երեք երեսփոխաններու կողմէ կը ներկայացուի բանաձեւ մը, որ վստահութիւն կը յայտնէ կառավարութեան: Քուէարկութիւնը կը կատարուի, 384 թէր, 210 դէմ:

Յաջորդ նիստը այսօր, երեքշաբթի կէսօրէ վերջ: Այս նիստին մէջ կը վաւերացուի նաեւ Մարքէի երեսփոխանական ընտրութիւնը:

ԱՇԽԱՏԱՆՔԻ ՏԱԳՆԱՊԸ ԿԸ ՄԵՂՄԱՆԱՅ

Առաջին համաձայնութիւն գործատէրերու եւ բանուորներու միջեւ

Ուրբաթ երեկոյ, աշխատանքի տագնապը հասած էր գագաթնակէտին: Պահ մը վախցուեցաւ, որ պարենաւորման եւ հաղորդակցութեանց սպասարկութիւնն ալ կը փակուի, այն ատեն ժողովուրդը կը մնար իր տունին մէջ կղզիացած եւ անօթի: Այս հեռանկարին առջեւ շատեր սկսան պարէն ամբարել իրենց տուներուն մէջ: Որու հետեւանքով վրայ գրին պարէնի գիները: Վրան չհասած ապրանքը անգամ ծախուեցաւ շուկաներուն մէջ: Այս երեւոյթին կը նպաստէին թերթերու տուած լուրերը, քանի կը գրուէր թէ գործադուլը կը տարածուի ամենամեծ գործատեղիներէն սկսեալ ամենախոնարհ արհեստանոցները: Մանաւանդ երբ թերթեր ալ չերեւցան: Շաբաթ որոշ մեղմացում մը կը նշմարուէր, թերթերը սկսան երեւնալ քիչ թէ շատ: Կիրակի առաւօտ արդէն թերթերը գրաւած էին իրենց անկիւնները: Նոյն իսկ կը սկսէր թերթավաճառներու պայքարը,— Քարթիէ Լաթէնի մէջ «Աքսիոն Ֆրանսէզ»ի տղաքը կոկորդ պատռելու աստիճան, պարզապէս ցուցարարութեան համար, իրենց թերթին անունով կը թնդացնէին փողոցները: Քիչ վերջ հասան «Իւմանիթէ»ի տղաքը, եւ պոռալու մրցում մը, խմբովին իրար հետապնդել մը, որ շուտով բախումի մը պիտի յանգէր, եթէ ոստիկանութիւնը չհետեւէր ու չարգիլէր:

Կիրակի երեկոյ թերթերը ժամէ ժամ յաւելուածներ կը հրատարակէին, ծանուցանելով երկու հակառակորդ ճակատները հաշտեցնելու փորձի մը ընթացքը: Միջնորդը կառավարութիւնն էր,— Լէոն Պլում, խորհրդակցաբար Սալէնկրոյի (ներքին նախարար) եւ Լըպայի (աշխատանքի նախարար) հետ, իր մօտ կը հրաւիրէ Աշխատանքի Ընդհ. Դաշնակցութեան եւ Արդիւնաբերութեան Ընդհ. Դաշնակցութեան ներկայացուցիչները:

Կէս գիշերին արդէն գոյացած էր առաջին համաձայնութիւնը: Սալէնկրօ գիշերը ժամը 12,15ին լրագրողներուն հաղորդեց թէ գործատէրերու եւ բանուորներու ներկայացուցիչներուն միջեւ համաձայնութիւն գոյացած է հետեւեալ կէտերու հիման վրայ.—

1.— Ճանաչում արհեստակցական իրաւունքի, 2.— Ճանաչում արհեստանոցային պատուիրակութեանց, 3.— Աշխատավարձի յաւելում 7—15 առ հարիւր համեմատութեամբ, 4.— Կարգադրութիւն աշխատանքը վերսկսելու պայմաններուն մասին, 5.— Հաւաքական պայմանագիր, 6.— Վճարովի արձակուրդ, 7.— Շաբաթական 40 ժամ աշխատանք:

Մեծ վաճառատուները կապուած չըլլալով Արդիւնաբերութեանց Ընդհ. Դաշնակցութեան, գոյացած համաձայնութիւնով տակաւին վերջ չի գտներ գործադուլը: Այդ հաստատութեանց հետ եւս առանձին համաձայնութիւն պիտի կնքուի: Բայց եւ այնպէս այլեւս չի վախցուիր որ գործադուլը վնասէ հանրային սպասարկութեանց:

Գաւառներէն հասած հեռագիրները կը հաստատեն որ բանուորները ամէն կողմ գործադուլ կ'ընեն,— տեղեր կան որ գործատէրերը կը դիմադրեն, տեղեր ալ ուր զիջումներ կ'ընեն: Փարիզի մէջ գոյացած համաձայնութիւնը ապահովաբար եւ շուտով վերջ կը դնէ այս շարժման եւ բնականոն կեանքը կը վերսկսի քանի մը օրէն:

Պանք տը Ֆրանսի ընդհ. վարիչը կը փոխուի

Ելմտական նախարարութիւնը կը հաղորդէ թէ Պանք տը Ֆրանսի ընդհ. վարիչը, Ժան Թաննըրի, պատուակալ վարիչի տիտղոսով հեռացուած է պաշտօնէն եւ տեղը նշանակուած է Լապէրի:

Ելմտական նախարարութիւնը այս առթիւ կ'ապահովցնէ ժողովուրդը թէ ընդհ. վարիչին փոփոխութիւնը որ եւ է ձեւով պէտք չէ մեկնել իբրեւ փոփոխութիւն մը կառավարութեան դիրքին մէջ ֆրանքին նկատմամբ:

Փոքր Համաձայնութեան մտահոգութիւնը

Փոքր Համաձայնութեան անդամ պետութեանց ներկայացուցիչները, Կարոլ Թագաւորը (Ռումանիա), նախագահ Պէնէշ (Չեխոսլովաքիա) եւ խնամակալ իշխան Փօլ (Եուկոսլաւիա), խորհրդակցութիւն մը ունեցան Պուքրէշի մէջ, կիրակի օր: Խորհրդակցութեան կը մասնակցէին ռումէն նախարարներէն Թաթարէսքօ եւ Թիթուլէսքօ, ինչպէս չեխ արտաքին նախարարը Քրօֆթա:

Օրակարգը մեծ կարեւորութիւն կը ներկայացնէր:

Պալքաններու մէջ Գերմանիոյ կատարած վերջին փորձերը լուրջ հետաքրքրութիւն պատճառեցին Փոքր Համաձայնութեան անդամ կառավարութիւններուն, այնպէս որ հարկ տեսան անգամ մը եւս աչքէ անցընել այն կէտերը, որոնց վրայ հիմնուած է իրենց համաձայնութիւնը:

Դանուբեան հարց.— Երեք պետերը կրկին հաստատեցին 5 օգոստոս 1935ին իրենց արտաքին նախարարներուն կնքած համաձայնութիւնը,— ամէն գնով ընդդիմանալ Հապսպուրկեան իշխանութեան վերահաստատման եւ գոր-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Գ. էջ)

ԽՈՐՀ· ՌՈՒՍԻԱ ԵՒ ԻՍԼԱՄԱԿԱՆ ԱՐԵՒԵԼՔԸ

Անցեալ տարուան վերջերուն, ինչպէս յայտնի է, բարեկամութեան եւ ոչ-յարձակման պայմանագիր մը կնքուեցաւ Թուրքիոյ, Իրանի, Իրաքի եւ Աֆղանիստանի միջեւ: Պատերազմէն ետք այդ առաջին մեծ քաղաքական միութիւնն է, որ կազմուած է Մերձաւոր Արեւելքի մէջ:

Անոնց համար, որոնք ուշադրութեամբ հետեւած են վերջին տարիներու իրադարձութեանց վերոյիշեալ երկիրներու մէջ, այդ պայմանագիրը չէր կրնար անակնկալ մը ըլլալ, · իր հիմը դրուած էր դեռ այն ատեն, երբ ասկէ չուրջ մէկուկէս տարի առաջ, Իրանի վեհապետին Անկարա այցելութեամբ, իրական մերձեցում յառաջ եկաւ Թուրքիոյ եւ Իրանի միջեւ:

Թուրքիոյ համար իր այդ քայլը ամէնէն առաջ ինքնապաշտպանութեան միջոց մըն էր: Ներկայ խառնակ քաղաքական կացութեան մէջ ինքզինքը անապահով զգալով Թուրքիա նախ փորձեց իրագործել համաչալքանեան միութեան մը գաղափարը: Բայց իր ջանքերը չտուին փափաքուած արդիւնքը, վասնզի Յունաստանի վերապահումներու եւ Պուլկարիոյ բացայայտ թշնամանքին հետեւանքով՝ ընդհանուր միութեան փոխարէն կարելի եղաւ կնքել միայն մասնակի համաձայնութիւն մը, այն ալ չատ սահմանափակ տարողութեամբ:

Այդ պատճառով Թուրքիա իր նայուածքը դարձուց դէպի Հարաւ· արեւելք, ուր՝ Թուրքեւիրանեան համաձայնութենէն ետք՝ յաջողեցաւ հարթել ամէն վէճ Իրանի եւ Իրաքի, ապա՝ Իրանի եւ Աֆղանիստանի միջեւ ու այսպէսով միացման կամուրջ մը հաստատել Անկարայէն մինչեւ Քապուլ: Բարեկամութեան եւ ոչ-յարձակման ուխտը, որ այնուհետեւ կնքուեցաւ չորս պետութիւններու միջեւ, լոկ տրամաբանական եզրափակումն էր երկար ատենէ ի վեր սկսած գործի զարգացման: Այդ ուխտը, առաջին անգամն ըլլալով, իսլամական Արեւելքի մէջ կերպաւորեց ընդհանուր քաղաքական կամեցողութեամբ կապուած միութիւն մը, որուն ներգործութեան շրջանը կը տարածուի Եւրոպայի Հարաւ· արեւելքէն մինչեւ Չինաստանի սահմանները:

Իսլամ պետութեանց միութիւնը մասնաւոր իմաստ ու կարեւորութիւն կը ստանայ, եթէ նկատի առնուի այն բարեհաճ տրամադրութիւնը, զոր կ'արտայայտէ անոր անդամներուն հանդէպ Ռուսիա: Այսպէս, խորհրդային իշխանութիւնը ոչ մէկ աջակցութիւն չէ խնայած Իրանի եւ Թուրքիոյ,— առաջինին՝ հակառակ Անգլիոյ կամքին, իսկ երկրորդին՝ ի հեճուկս նախկին համաձայնական պետութիւններուն: Սակայն, այդպէս վարուելով, ան յիշեալ երկու պետութիւններու շահը չէ որ նկատի ունէր, այլ իր մասնաւոր նպատակները կը հետապնդէր:

Խորհուրդներու արեւելեան քաղաքականութիւնը ըմբռնելի կը դառնայ, եթէ յիշուի, որ մինչեւ օրս ալ դադրած չէ պայքարը յանուն առաջնութեան Արեւելքի մէջ: Պոլշեւիկներու տիրակալութեամբ եւ Ռուսիոյ պետական վարչակարգի փոփոխումով նախկին քաղաքականութեան էութիւնը չէր որ փոխուեցաւ, այլ միջոցները եւ եղանակը: Եւ խորհրդային դիւանագիտութիւնը տարիներէ ի վեր ժրաջանօրէն կ'աշխատի նախ չէզոք պետութիւններու գօտի մը քաշել իր եւ Անգլիոյ մերձարեւելեան ու հնդկական սահմաններուն միջեւ, ապա՝ պատնէշ կանգնել ընդդէմ Ճափոնի միշտ աւելի զօրացող ազդեցութեան Ասիոյ մահմետականութեան վրայ: Այդ իրեն մասամբ յաջողած է, մանաւանդ Իրանի մէջ: Խորհրդային Միութիւնը այսօր հոն միակ մեծ հայթայթիչն է անդրիրանեան երկաթուղիի չինութեան նիւթերուն: Իրաքի եւ Թուրքիոյ մէջ ալ պայմանները տակաւ աւելի նպաստաւոր կը դառնան Խ· Ռուսիոյ համար, վասնզի այդ երկիրները, որ ցարդ բարեացակամ տրամադրուած էին Ճափոնի հանդէպ, հիմա սկսած են ըմբռնել անոր անտեսական ծաւալման վտանգը իրենց նորածին ազգային ճարտարարուեստին համար: Խորհրդային կառավարութեան ձգտումները հոդ կը բխին իր ընդհանուր արտաքին-քաղաքական համադրոյթէն, այն է՝ ապահովել բոլոր ուղղութիւններով իր սահմանները, նկատի ունենալով բարդութիւններու հաւանականութիւնը հեռաւոր արեւելքի մէջ:

Աֆղանիստանի միացումով առաջաւոր-արեւելեան քաղաքական համադրոյթին՝ այս վերջինը անմիջականօրէն կը հպի չինական Սինքիանկ գաւառին, ուր միջազգային կարեւորութիւն ունեցող քաղաքական չահեր կը խաչաձեւուին: Անկէ կ'անցնի աշխարհի ամէնէն հին ճամբաներէն մէկը, ուր դարերու ընթացքին իրարու բախած են Մոնկոլներ, Չինացիներ, Թուրքեր եւ Արաբներ: Վերջ ի վերջոյ Սինքիանկ քաղաքականապէս ենթակայ մնաց Չինացիներուն, իսկ կրօնապէս՝ մահմետականութեան: Չինաստանի քայքայման համընթաց՝ կ'աճէր Խ· Ռուսիոյ ազդեցութիւնը, մանաւանդ Թուրքեստան-Սիպերիական երկաթուղիի կառուցումէն ետք: Այդ իրողութեան հանդէպ, հարկաւ, չէին կրնար անտարբեր մնալ Ճափոն եւ Անգլիա: Ինչպէս Մանչուքուոյի մէջ, հոս ալ Ճափոն փորձեց ինքնավար պետութիւններու գօտի մը կազմել իր ազդեցութեան ենթակայ չինական շրջաններու եւ Ռուսիոյ միջեւ: Ուրիշ պայմաններու տակ Անգլիա, անշուշտ, պիտի հակառակէր Ճափոնի ընթացքին, բայց ներկայ պարագային ան կրնար միայն գոհունակութեամբ դիտել զայն, վասնզի ճափոնական ծրագրի իրագործումով պատնէշ-պետութիւն մը պիտի կանգնէր Խ· Ռուսիոյ եւ Հնդկաստանի միջեւ:

Քանի մը տարի առաջ Սինքիանկի շրջանի մահմետական ազգաբնակչութիւնը, ըմբոստանալով չինական իշխանութեան դէմ, անտարակոյս Անգլիոյ եւ Ճափոնի աջակցութեամբ՝ Արեւելեան Թուրքեստանը ինքնավար հանրապետութիւն հռչակեց: Նոր պետութիւնը ջանաց ամէնէն առաջ ինքզինքը ճանչցնել Հնդկաստանի, Աֆղանիստանի եւ Իրաքի կողմէն: Բայց շուտով Չինաստան կրցաւ հոդ բաւական մեծ ոյժ կազմակերպել, եւ ըմբոստներէ գրաւուած քաղաքները վերստին Չինացիներու ձեռքը ինկան: Պայքարը սակայն դադրած չէ, ու չատ հաւանական է որ ան՝ իսլամական պետութիւններու նոր դասաւորման հետեւանքով՝ յառաջիկային աւելի զօրանայ:

Հազիւ թէ տարակուսելի ըլլայ, որ իսլամական պետութիւններու միութիւնը աննպաստ կերպով պիտի անդրադառնայ Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի դիրքին վրայ Առաջաւոր Ասիոյ՝ ի մասնաւորի՝ Պաղեստինի եւ Սուրիոյ մէջ, ուր կացութիւնը միշտ ալ անկայուն է: Ամէն պարագայի հաստատապէս կարելի է ըսել, որ այդ միութիւնը մեծ կարեւորութիւն պիտի ունենայ ընդհանրապէս Արեւելքի ապագային համար· մոռնալու չէ, որ անոր մասնակցող պետութիւնները դեռ իրենց քաղաքական, տնտեսական եւ մշակութային զարգացման սկզբնական փուլին մէջ կը գտնուին:

(Խմբագրական ՅՈՒՍԱԲԵՐԻ)

ԲԱՑ ՆԱՄԱԿՆԵՐ

—·—

Սիրելի Սուրէն,

Կեանքի յարափոփոխ պայմանները, հայրենաբաղձութիւնը խախտել են մտածողութեանդ տրամաբանական եղանակը: Գործնական քաղաքականութիւնը եւ նպատակները չփոթել ես իրար: Զգիտեմ, ինչո՞ւ կարծում ես, որ խորհրդային իշխանութիւնը չահագործուողների պաշտպան է: Ճիշդ է, նրանք ոչնչացրին չահագործողներին և հաստատեցին մի նոր դասակարգ՝ համայնավար կուսակցութիւնը: Խորհրդային երկիրների մէջ համայնավարը ամէն ինչ է, պարզ քաղաքացին սակայն հարկատու եւ ստրուկ:

Շահագործուողներ ասած ժամանակ մենք միշտ հասկացել ենք բանուորութիւնը, գիւղացին եւ մտաւորականութեան մէկ մասը, այսինքն բուն աշխատաւոր ժողովուրդը: Ճի՞շդ է, որ այսօր այդ տարրերը ազատ են չահագործումից: Ոչ երբեք: Աշխատաւորութիւնը նորից ենթակայ է չահագործման: Զանազան անուններ տակ կեղեքումը աւելի է սաստկացել: Առաջ աշխատաւորը իր աշխատանքի ժամերից դուրս ազատ մարդ էր, այսօր նա իշխանութեան կամակատարն է, պարտաւոր է մասնակցել չաբաթօրեակների, կատարել զանազան տարապարհակ աշխատանքներ: Աշխատաւորը պարտաւոր է ուժերի գերագոյնը լարել, ստախանովեան կոչուելու համար, պէտք է հարուածային դառնալ իշխանութեան աչքը մտնելու համար: Իր ռոճիկի մէկ մասը, առանց ենթակայի կամքը հարցնելու պէտք է յատկացուի զանազան պետական տուրքերի: Աշխատաւորը պարտաւոր է մասնակցել ներքին փոխառութեան, վիճակահանութեան, արժեթուղթերի գնումին· պէտք է գումարներ տրամադրէ համայնավար ղեկավարներին նուէրներ (փէշքէշ) անելու համար: Պարտաւոր է գովքը հիւսել օրուան տէրերի, հակառակ պարագային կասկածելի, հակայեղափոխական կը նկատուի:

Ստոյգ չեն նաեւ աշխատանքի ժամերը, վարձքը: Բանուորը ազատ չէ ապրելու համաձայն իր նախընտրած եղանակի: Ամէն ինչ պիտի լինի իշխողների կամքի համաձայն: Մոռացե՞լ ես արդեօք հաւաքական այն թալանը, որ կատարեց գիւղերի եւ քաղաքների մէջ: Այսօր ,գիւղացին տէ՞ր է իր աշխատանքին, արդիւնքին: Եկամուտի խոշոր տոկոսը զանազան անունների տակ յատկացւելու է պետութեան: Աշխատաւորութեան չահերի պաշտպանութի՞ւն է այս, թէ չահագործում: Ճիշդ է գաղափարօրէն մենք դէմ ենք քաղքենի դասին, դէմ ենք նաեւ համայնավարներին: Համայնավարական ծրագիրը միտում ունի հաստատելու համայնական կարգեր, ուր վերացած պիտի լինեն դասակարգերը, ուր աշխատանքը պիտի դադարի չահագործման առարկայ լինելուց: Մենք եւս ամբողջ հոգով ցանկանում ենք դասակարգերի վերացումը, ձգտում ենք հաստատել այնպիսի կարգեր, ուր աշխատանքը դադարի չահագործման աղբիւր լինելուց, սակայն չենք ընդունում կարգեր, ուր կեանքը վերածւում է մէկ ընդհանուր համայնական արօտավայրի, ուր մեռնում է անհատականութիւնը, անձնական երջանկութիւնը, ուր ամէն ինչ դառնում է ստամոքսի չուրջ:

Այո, պէտք է հաստատել այնպիսի կարգեր, ուր դրամագլուխը (իր տնտեսական առումով) դառնայ հասարակութեան սեփականութիւն, ուր աշխատանքը բարձր գնահատանք ունենայ, ուր մարդիկ հաւաքական սեփականութեան իրենց աշխատանքի բաժինը բերեն, սակայն վայելեն կեանքը իրենց ուզած եղանակով:

Այո, սիրելի Սուրէն, պէտք է հասկանալ կեանքը: Պէտք է գիտնաս որ մենք մեր նպատակներից չենք հեռացել, չենք մոռացել նաեւ մեր սիրելի բնաշխարհը: Մենք դաւանել ենք երկու իրար լրացնող գաղափարներ,— պայքար մեր հայրենիքի լիակատար անկախութեան համար եւ հաստատումը այնպիսի կարգերի ուր դասակարգերը վերացած լինեն, աշխատանքը դադարի առուծախի առարկայ լինելուց: Սասունի եւ Լեռնահայաստանի լեռներում, Արարատեան եւ Ալաշկերտի դաշտերում մեր մարտիկները, մեր ղեկավարները կռուել եւ նահատակուել են այդ գաղափարների իրականացման համար: Ի՞նչն է փոխուել մեր կեանքում: Տէ՞ր ենք մեր հայրենիքին: Մէկ ոխերիմ թշնամիին միացել է միւսը: Հարաւը եւ հիւսիսը նստել են մեր երկրում:

Մեր հայրենիքի մէկ խոշոր մասը բռնուեր է, ժողովուրդը կոտորուած կամ թափառական երկրից երկիր, միւս մասը ենթակայ օտար ուժի գերիշխանութեան: Օտար են մեզ համար երկու ուժերն էլ, հիւսիսը եւ հարաւը: Հայրենիքում տիրող ներկայ կարգերն էլ մեր սրտից չեն բխում: Մեր հայրենիքը մենք պատկերել ենք ազատ եւ անկախ: Արդեօք ազա՞տ է մեր երկիրը, օտարը չի՞ իշխում մեր երկրում:

Դու սխալւում ես, ենթադրելով, որ նա մեր օրինաւոր իշխանութիւնն է: Պատմական փաստ է որ հիւսիսի գերագոյն ուժերը բանի իրենց կամքը պարտադրեցին մեզ: Նրանք դաշնակցեցան հարաւի հետ եւ աշնանային մէկ գեղեցիկ օր յարձակեցան մեր երկրի վրայ, աւերեցին, թալանեցին մեր հայրենիքը: Օտար է մեզ այնտեղի իշխանութիւնը իր կառավարելու իրայատուկ ձեւով, օտար գաղափարներով, օտար ծագումով: Օրուան իշխանութիւնը մեր երկիրը ամբողջացնելու ցանկութիւն չունի: Երկիրը դարձել է փորձադաշտ իր օտարոտի գաղափարների: Մեր իրական թշնամիի բարեկամն է, ուրեմն մեր թշնամին է: Ներկայ իշխանութիւնը զրկել է նաեւ մեր ժողովուրդը իր քաղաքացիական իրաւունքներից, վերացրել է ազատ կամքը եւ մտածումը: Բուծարանների մէջ պահուող կենդանիների երամակ է ժողովուրդը, ենթակայ իշխանութեան սնամէջ միտումներին: Բռնադատուած է ժողովրդի հոգին եւ այդ պատճառով գիտութիւնը, գրականութիւնը մեր երկրի մէջ մեծութիւններ չի ծնում: Եղած արժէքների խոշոր մասը ժառանգ է նախախորհրդային շրջանի: Ժողովուրդը արժեւորւում է իր մշակոյթով:

Ի՞նչ է տուել մեզ, օրինակ, մեր նոր գեղեցիկ գրականութեան,— ընդհանրապէս միջակութիւններ: Կա՞յ արդեօք Նարեկացիի չունչը, Եղնիկի կրակը, Խորենացիի հաւատը: Թաղարի մէջ դրուած ծաղիկ է ներկայ գրականութիւնը երկրի մէջ: Զերծ կենսատու արեւից, աւիչից: Ժողովուրդների կեանքը յարատեւ ձգտում է դէպի նորը, լաւը, կենսատուն: Կեանքը երկրի մէջ քարացած վարդապետութեանց անփառունակ կապկումն է միայն: Ի՞նչ իմաստ ունի ճանաչել նոր կարգերը, հակայեղափոխական չկոչուելու համար: Յեղափոխականը նա է, ով ուզում է տիրող վիճակը փոխել, աւելի լաւով փոխարինել: Ինչո՞ւ ես կարծում, որ նրանք դէպի լաւն են առաջնորդում մեր երկիրը:

Կարծո՞ւմ ես որ նրանք երկրի պաշտպաններն են: Տարիները անցնող՝ բազմաթիւ առիթներ են տուել երկրի սահմանները ընդլայնելու, ժողովրդի քանակը կրկնապատկելու, երկիրը հարստացնելու, նրանք սակայն երբեք առիթից չեն օգտուել: Պատեհ առիթին կը թողնեն եւ կը հեռանան երկրից, եթէ թշնամին յարձակում գործի: Հաւատա՛, նրանք չեն դիմադրի: Ժողովրդի միջից երեւան կը գան նոր ուժեր եւ նորից մենք մեզ կը զոհենք ժողովրդի պաշտպանութեան եւ ազատութեան համար:

Մենք պայքարել, կռուել ենք նրանց դէմ, պարտուել եւ ապաստանել ենք արտասահման, երկրից հեռու եւ այսօր երբ պայմանները վատթարացել են, պարտաւո՞ր ենք լքել մեր դիրքերը: Ո՞ւր է այն ժամանակ գաղափարական մարդու նուիրումը, զոհաբերումը: Կարծում եմ սխալ ճամբու վրայ ես, ոչ մէկ ընկրկում, ոչ մէկ վհատում, կեանքի անիւը կը դառնայ, կը փոխուեն նաեւ պայմանները: Գաղափարական Բանիկներն են կեանքի աղը, նրանք են որ գեղեցկացնում, իմաստ են տալիս մարդկային կեանքին, հակառակ պարագային, չատ կենդանական կը լինէր ամէն ինչ: Հաւատացեալ չենք, որ ապրենք հանդերձեալ կեանքի երջանկութեան յոյսով: Այս աշխարհն է մեր ապրելու եւ գործելու դաշտը: Փոթորիկից փրկուած տերեւներ ենք, սակայն տերեւի պէս անկամ չենք, կամք ունինք, ուրեմն աշխատելու յարատեւութիւն եւ ընդունակութիւն:

Ամէն մէկ վարդապետութիւն իր վերելքը եւ վայրէջքը ունի: Յիշիր քրիստոնէութիւնը իր խանձարուրի օրերին, մոլեռանդ հաւատացեալների խուրձեր պատրաստ կրակը նետուելու. յիշիր միջին դարը, իր մեռցնող հոգիով եւ ներկայ անփառունակ օրերը: Մահմետականութիւնը, սանձարձակ մէկ ջոլիր Ասիոյ տափաստաններու վրայ, կրակ ու բոց տարածեց ամէն տեղ եւ սակայն ի՞նչ է հիմա իր վիճակը: Համայնավարութիւնը խելագար վերելք ունեցաւ, մոլեգնած ամբոխը արիւն լզեց, կ'ունենայ նաեւ իր վայրէջքը: Հաւատ եւ տոկունութիւն:

Բարեւներով՝ ԳՈՒՐԳԷՆ

Ընդօրինակեց՝ ԵՐՆՋԱԿ

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ԳՈՐԾԱՐԱՆԷՆ

Երկրորդ պատմութիւն գործադուլի

—·—

Թոմսըն Հըտսըն գործարանն ալ մասնակցեցաւ գործադուլին:

Զորեքշաբթի առաւօտ խումբ մը գործաւորներ կը տեսնուէին գործարանին առջեւ, յայտնի տրամադրութիւններով: Տնօրէնութիւնը պաշտօնէութեան հրահանգ կուտայ մէկիկ մէկիկ հեռանալ պաշտօնատեղիներէն, առանց ուշադրութիւն գրաւելու: Կէսօրէն վերջ պաշտօնեաները դարձեալ կուգան, բայց տնօրէնութիւնը կը յանձնարարէ վերադառնալ յաջորդ առաւօտ:

Յաջորդ առաւօտ բանուորները, մօտ 180 հոգի, գործադուլ հռչակած էին: Գործարանին կտուրէն կը ծածանէր կարմիր դրօշը մուրճ-մանգաղով: Քիչ յետոյ բանուորական պատուիրակութիւն մը կը ներկայանայ պաշտօնէութեան բաժինը եւ կը խնդրէ մասնակցիլ բանուորներու գործադուլին: Պաշտօնեաներուն մէջ կային ընկերվարականներ ալ, բայց բոլորը մէկ կը մերժեն: Այն ատեն բանուորական պատուիրակութիւնը կը յայտարարէ թէ պիտի երթայ գտնել պաշտօնէութեանց պատուիրակութիւնը: Արդարեւ քիչ վերջ կը հասնի պաշտօնէութեանց ընկերակցութիւնը ներկայացնող անձ մը, որ կը խնդրէ Թոմսըն-Հըտսըն գործարանի պաշտօնեաներէն մասնակցիլ բանուորներու գործադուլին: Պաշտօնեաները կը մերժեն, արդար գտնելով հանդերձ բանուորներուն պահանջները: Ասոր վրայ, պատուիրակը կը մեկնի եւ այս կացութեան մէջ՝ շուարած տնօրէնութիւնը պաշտօնեաներուն կը հաղորդէ թէ կրնան մեկնիլ բոլորը: Ու պաշտօնէութեանց բաժինը կը փակուի, մինչ բանուորական աշխատանքի բաժինը կ'անցնի գործաւորներուն ձեռքը,— գործաւորները գրաւած են արհեստանոցները ուր կը գիշերեն:

Թոմսըն-Հըտսըն գործարանը կը նկատուի Ծնայլաքէրի մէկ մասնաճիւղը,— կ'արտադրէ ճարտարարուեստական մեքենաներ՝ քիմիական արդիւնաբերութեան յատուկ: Իրականին մէջ գործարանը վերջերս չատ քիչ աշխատանք ունէր, ապսպրանքները նուազած էին:

Բանուորներուն պահանջները, որքան ալ արդար, պատճառ պիտի ըլլան որ գործարանին արդիւնաբերութեան արժեգինը բարձրանայ, այդ պարագային գործարանը դժուար թէ տոկայ պելժ եւ ամերիկեան նոյն ճարտարարուեստի մրցակցութեան դէմ, որ նուազագոյն արժեգինով կը տիրապետէ շուկային: Ճիշդ է որ բանուորներու վարձատրութիւնը կը կատարուի անարդար համեմատութեամբ մը,— եթէ բանուորներ կան, որ ժամը մինչեւ 7.5 ֆրանք կը ստանան (աժիւսթէօր, մոնթէօր), բանուորներ ալ կան, սեւ աշխատաւորներ, որ ամսական կը ստանան 350

1896Ի ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆԻ ՄԵԾ ԴԷՊՔԵՐՈՒ 40ԱՄԵԱՅ ՏԱՐԵԴԱՐՁԻՆ ԱՌԹԻՒ

—·—

Երեք ատրճանակէ զատ, ուրիշ զէնք չունէին: Բակի դրան վրայ մեծ եղբայրս Յովհաննէսը հանդիպեցաւ անոնց ու հարցուց·

— Ո՞ւր կ'երթաք:

— Կ'երթանք մեր զէնքերը բերելու Կլոր Դարէն, պատասխանեց Սեդրակը:

— Ո՞ր տեղէն:

— Եւ ինչո՞ւ Կլոր-Դարէն, զարմացաւ Յովհաննէսը:

— Վարագէն վերադարձին՝ հանդիպող պահակախմբէն խուսափելու համար, չեղեցանք դէպի Կլոր-Դարի վերին Թաղը, եւ մեր զէնքերը դրինք Բարաղամեան Պ· Օհաննէսի տունը, այդտեղ էլ մնացին մինչեւ այսօր: Հիմա էլ կը գնանք բերելու:

— Ուրեմն չգիտէ՞ք թէ Կլոր-Դարն ինչ օրի է:

— Տեղեկութիւն ունինք: Զըչնոց Արշակի դիմադրութեան չնորհիւ, Վերին-Թաղը դեռ զերծ է մնացել խուժանի յարձակումէն: Եթէ հիմա մեր զէնքերն ու այդ տեղի ժողովուրդը չազատենք, անոնք բոլորը կորած են:

— Բայց սիրը Թուրքերու մէջէն ինչպէս պիտի անցնէք, ամենապակաս կէս ժամուան ճանապարհ ունէք կտրելու:

— Դու հանդիստ կաց, եղբայր Յովհաննէս, Աստուած մեծ է, կ'երթանք էլ, կը վերադառնանք էլ: Էս խաւարին Թուրքերը հոգի չունին որ մեր ճամբան կտրեն:

— Աւելի լաւ է մեռնինք, քան թէ մեր զէնքերը Թուրքերու ձեռքը թողնենք, աւելցուց Աչըղեան Սահակը:

— Աստուած ձեզ հետ, ըսաւ հոգոց հանելով մեծ եղբայրս, ու աչքերէն արցունքները յած գլորեց:

Ու գացին:

Հայրս՝ վարպետ Մելքոնը, երբ իմացաւ տղոց ձեռնարկը, կարգադրեց, որ խմոր չաղախեն ու հաց թխեն, եկուորները կերակրել կարողանալու համար:

Կանչեցին հացթուխ Արմաղանը: Մայրս, քոյրերս ու եղբօրս կինը աշխատանքի կպան, իսկ մենք անհատնում սպասումի տաժանքն ապրեցանք: Ժամերը տարիներ դարձան: Տեղով ականջ ենք կտրեր: Հեռուն Շապանիայի խորքէն ու Շամիրամայ տակէն՝ հատ-հատ զէնքի ձայներ, իսկ դաշտի բերանն ու Վերի Թաղը՝ չուներու հաչոցը:

Խումբը այգիներով կ'անցնէր Փաչի Թաղը, անկէ՝ Նախրափողոցն, ապա՝ դաշտը: Ինչպէս ըսի, Այգեստանի հարաւ-արեւելեան սահմանը ծածկուած էր ցորենի կանանչ ու դեղնած արտերով եւ բանջարանոց-բոստաններով: Այս ընդարձակ դաշտն ու Կուռուպաշի հեղեղատը պէտք էր կտրէին, անցնէին, հասնելու համար Կլոր-Դարի Վերին Թաղը: Այդ տեղն էր Բարաղամեաններու տունը:

— Տէր Աստուած, դու օգնական կանգնես, հոգի ազատելու համար գնացին — կը մրմնջէր հայրս, ապա բարձրաձայն մտածելով՝ — եթէ մի քիչ վերէն դառնեն, կը մտնեն Հաջի-Բաքըրի պահականոցին, իսկ եթէ ներքեւէն գնան, կ'ընկնին Տաճիկներու բոստաններու եւ այգիներու մէջ, ինչպէս պիտի անցնեն:

— Մի վախենար, հայր, — սրտապնդեց եղբայրս Սեդրակը չատ զգոյշ ու խելօք տղայ է, Աստուծմովանվնաս կը հասնին ու կը վերադառնան առանց փորձանքի:

— Միթէ Վերի-Թաղեցիները չէի՞ն կարող, Զըչու Արշակի նման, պաշտպանուել այդ զէնքերով, էլ ինչո՞ւ գացին բերելու:

— Լաւ կ'ըսես, հայր, բայց ամէն երիտասարդ Զըչու Արշակի սիրտ չունի: Մէկ էլ Վերի-Թաղեցիները չատ հեռու են մեզմէ, մինչ Արշակը, նեղ մնացած պարագային, տասը քայլի մէջ, գիշերով կարող է ինքզինքը ձըգել մօտիկ Արարուց Թաղը:

Յանկարծ այգիի դռնէն վիվլուկի ձայներ լսեցինք··· կէս գիշերը հազիւ էր անցեր:

— Եկա՛ն, — գոչեց եղբայրս ու վազեցինք: Մի մեծ բազմութիւն, կին, տղամարդ, ծեր ու երեխայ ածուները կոխոտելով կը յառաջանար, բոլորն ալ կապոցներով բեռնաւորուած, չատերն էլ երեխաներ գրկած կամ չալակին դրած, իսկ Գարեգինն ու ընկերները հրացաններն ուսած:

— Փա՛ռք քեզ, Աստուած — կը բացագանչէր հայրս անդադրում — թէ ողջ ու անվնաս հասան, էլ բան չեմ ուզեր:

Ահագին բազմութիւն, մօտ տասնըհինգ ընտանիքներու, լեցուեցան մեր բակն ու թոնրատունը: Շատերը ճանապարհին ընկեր էին ջրերու մէջ: Շըջապատեցին հացի թոնիրի չուրթը, չորցուցին հագուստները, կերան, գիշերը հանգստացան, իսկ առաւօտեան ամէն ընտանիք քաշուեց իր ծանօթ-բարեկամի տունը, մեզ մօտ մնացին միայն Բարաղամեանները: Ազատել կարողացան միայն իրենց անձն ու թանկարժէք իրերը: Մնացեալը յաջորդ օր թալանի ու հրդեհի ճարակ եղաւ:

Ես անմիջապէս գտայ ընկերս Բարաղամեան Արամն ու հազար ու մի հարցումներով ուզեցի բաւարարել պատանիի հետաքրքրութիւնս, թէ ի՞նչ ձեւով անցան այդ արկածալից ճամբէն:

— Էլ մի հարցներ, Արմենակ, ըսաւ, լաւ ազատուեցանք: Քանի՛ անգամ երեխաները անգիտակցաբար դիակներ կոխոտեցին եւ անմեղ հարցումներով մեզ նեղեցին:

— Աս ի՞նչ է, հայրիկ, մեր ոտքի տակ, աս ո՞վ է պառկեր, եղբայր, այստեղ, այս ջուրին մէջ:

Եւ Արամ աւելցուց· — «Եթէ տղաները չգային մեզ ազատելու այդ գիշեր, առաւօտեան մենք ալ անոնց բախտին պիտի արժանանայինք»:

— Թուրքերը ձեզ չտեսա՞ն, Արամ, չվախցա՞ք, Արամ:

— Չէ, Թուրքերը սատկեր (քներ) էին, միայն պիտի խոստովանիմ, որ դիակներ տեսնելուս՝ սիրտս դող կ'իյնար: Դու դիակ չես տեսեր, Արմենակ, սպաննուած ու յօշոտուած մարդկային դիակէն աւելի այլանդակ բան չկայ աշխարհի մէջ: Ա՛խ, գազան Թուրքեր, զզուելի Թուրքեր···

Առաւօտեան Գարեգինի ուրախութիւնը անպատմելի էր, իր ընկերներու հետ միշտ կատակելով ու ծիծաղելով զինուեցաւ, սիրուն փամփուշտակալներով զարդարուեցաւ նորփեսայի նման, ուրախ զուարթ դուրս եկաւ տունէն կարծես հարսնիք գնալու եւ հասաւ Փաչի-Թաղ Արիճեաններու դիրքը, ինչպէս որ կարգադրուած էին այն օրուան մեր ինքնապաշտպանութեան ղեկավար անմահ պետերը Աւետիսեան, Պետօ ու Մարտիկ:

ԱՐՄ· ՓՈԽԱՐԵԱՆ

(Շար·)

(2)

Ի ՊԷՏՍ ԶԱՐԳԱՑԵԼՈՑ

—·—

Սիրելի Արազ.—Անսպառ հարստութիւն ունի հայերէն լեզուն: Թարգմանութեան միջոցին մանաւանդ, երբ կը տեսնես թէ կարծեցեալ առաւելութիւններով լեզուները կը կքին հայերէնին ծանրութեան տակ, հաճոյք կը զգաս ասանկ մայր մը ունենալուդ…

…կառավարող հայ իշխաններէն շատ շատերը հայերէնագիտութեամբ չէին փայլած: Չեմ գիտեր, թէ Կիլիկիոյ Թագաւորները եւ արքունի իշխանները — բամբիշներն ալ միասին — ո՞ր աստիճան գիտէին կամ մշակած էին մայրենի բարբառը իրենց ընտանութեան կամ շրջանակին մէջ: Ես Աղա-Փաշա կոչուած մարդոց զաւակներ կը ճանչնամ, որոնք հայերէն այնքան…

…ինչպէս հին ժամանակները պարտըւած զինուորները լուծի տակէ (Fourches Caudines) կ'անցընէին …

Հետաքրքիր մը անցեալ օր կը հարցնէր ինծի, թէ ի՞նչ է խելագարին գարը: Ըսի, թէ Եղնիկին մէջ ալ գործածուած է գար հայել (ծուռ նայիլ), ուստի պատասխանը առած եղաւ, թէ ի՞նչ է գարը խելագարին, մտադարին մէջ: Կայ նաեւ ցաւագար, չէ՞:

…տալ գործարանի տնօրէնութեան կողմէ՝ անմիջապէս որ ինքզինք ապահովուած զգայ:

ՇՐՋԻԿ

…րու ուրիշ աղբիւրէ, ուրիշ ընթերցումներէ է, չեմ ժխտեր, բայց ամէն երիտասարդ պէտք է դպրոցական փորձառութիւն մը ունենայ: Բոլոր մեծերը քերականութենէ անցած են,

ԹՈՒՐՔԻԱ

«ԻՆՉԵ՞Ր ԱԼ ԿԸ ՅԵՐԻՒՐԵՆ»

— o —

Էնտէփանտանս Պելժ թերթն ալ կը գրէ.— «Պալքանեան Ուխտի երկիրներու սպայակոյտերը հաղորդած են թէ Յունաստանի պիտի օգնեն, եթէ ան օդային յարձակում կրէ Իտալիայէն: Թուրքիա աւարտած է Թրակիոյ իր պատրաստութիւնները, անգործութեան մատնելու համար Պուլկարիան որ Իտալիոյ զինակիցն է: Եուկօսլավիա եւս պիտի արգիլէ Ալպանիոյ կողմէն կատարուելիք իտալ. յարձակումները: Միւս կողմէ, սկսած է նեղուցներու ամրացումը: Միայն տակաւին չէ լուծուած ի հարկին Թուրքիոյ կողմէ Եգիպտոս զօրք ղրկելու խնդիրը. բայց եթէ գործը այս աստիճանին հասնի, այն ատեն Յունաստանն ալ զինուոր պիտի ղրկէ՝ Սուէզի Ջրանցքը պաշտպանելու համար»:

Ժուռնալ տը Ժընէվ կը գրէ այս վերնագրով.— Կիպրոսի Էլէֆթէրիա յունարէն թերթը որ կը հրատարակուի անգլիական գրաքննութեան տակ, կը պնդէ թէ Անգլիա եւ Յունաստան կնքած են գաղտնի դաշնագիր մը, որ չէ արձանագրուած Ազգերու Դաշնակցութեան կողմէ:

Շեշտելէ յետոյ որ Պալքանեան ուխտի անդամները տեղեակ են անգլեւ-հելլէն այդ դաշնագրին գոյութեան, թերթը կը շարունակէ.— «Պալքանեան ուխտին անդամները շատ սերտ գործակցութիւն մը հաստատած են եւ նոյն իսկ ստիպուած են զինուորապէս օգնել իրարու: Այնպէս որ անգլեւ-հելլէն զինակցութիւնը տեսակ մը զինակցութիւն է այդ ուխտին բոլոր անդամներուն միջեւ»:

ՆՈՐ ՎԱՐՉԱՊԵՏԸ

—·—

Նոր վարչապետ Լէոն Պլում ծնած է Փարիզ 1872 ապրիլ 9ին, հրեայ ծնողքէ եւ ինքն ալ հրեայ է ցեղով ու կրօնքով: Նախակրթութենէն յետոյ 1890ին ընդունուեցաւ բարձրագոյն Էքօլ Նորմալի դպրութեանց ճիւղը, իսկ 1895ին մտաւ Պետական Խորհուրդի դիւանին մէջ մինչեւ 1919 երբ ընտրուեցաւ երեսփոխան:

1899էն մտած էր ընկերվարական շարքերու մէջ եւ միշտ աշխատած է բազմաճիւղ այդ կուսակցութեան մէջ միութիւն մը հաստատելու, իբր հաւատարիմ օժանդակ Ժօրէսի, որու կողքին 1904ին հիմնեց Իւմանիթէ թերթը:

Կուսակցութեան միութեան գործը գլուխ ելլելէ յետոյ Պլում թողուց իր շարքային հանգամանքը եւ նուիրուեցաւ իր վարչական աշխատանքին ու գրականութեան:

Գրած է «Գործաւորական ու ընկերվարական համաժողովներու Պատմութիւնը», բազմաթիւ գրական ու թատերական քննադատութիւններ որոնք ամփոփուած են Թատրոնի մէջ եւ կարդալով հատորներու մէջ: Նաեւ՝ Կէօթէի նոր տեսակցութիւնները Էքէրմանի հետ, ամուսնութեան մասին եւ ուսումնասիրութիւն մը Ստենտալի եւ պէյլականութեան մասին:

1914ին…

…նակցեան նախարարութեան, Մարսէլ Սամպա եղաւ հանրօգուտ շինութեանց նախարար, իրեն դիւանապետ կարգեց Պլումը:

1919ին երեսփոխան ընտրուեցաւ եւ եղաւ խորհրդարանի ընկերվարական խմբակին քարտուղարը: 1921ի պառակտումէն յետոյ 1921ին ընկերվարական պաշտօնաթերթ Փօփիւլէրի տնօրէն կարգուեցաւ: 1928ին ընտրութեանց մէջ ձախողեցաւ, բայց 1929ին մասնակի ընտրութեան մը պահուն Նարպօնէն ընտրուելով դարձաւ խորհրդարանի ընկերվար խմբակին պետը մինչեւ իր վարչապետութիւնը:

ՄԱՄՈՒԼ

ԴԱՒԱՃԱՆՆԵՐՈՒ «ԱՆԷԾՔ»Ը

— o —

«Հայրենիք» հետեւեալ խորհրդածութիւնները կ'ընէ այս խորագրով խմբագրականի մը մէջ (23 մայիս).

— «Նիւ Եորքի մէջ համայնավարներու հրատարակած հայատառ թերթը պէտք է տեսած հայհոյալից ընդարձակ խմբագրական մը «Նուիրելու» Մայիս 28ին, Հայոց նորագոյն պատմութեան մեծագոյն Թուականին: Եւ այդ ըրած է անկասկած այն յիմարական հաւատքով, թէ այդ կերպով պիտի կարենայ ձախողեցնել Մայիս 28ի տօնին առթիւ Դաշնակցութեան կազմակերպած հանդէսները:

«Մայիս 28.— կ'ըսէ համայնավար թերթը — այդ անէծքով եւ նողկանքով արձանագրուած Թուականն է Հայաստանի տարեգրութիւններու մէջ: Մայիս 28: Այդ Հայոց պատմութեան ամենասեւ էջն է: Մայիս 28: Այդ այն Թուականն է, երբ խորտակուած ցարական բռնատիրութեան պաշտօնապէս կը փոխարինէ ցարիզմի հաւատարիմ սպասարկու եւ ոստիկան՝ Դաշնակցութիւնը, աւելի դաժան քան այն բռնապետութիւնները, որոնց լուծի տակ հեծեր է Հայաստան Աշխարհը ամբողջ դարերու ընթացքին»:

Ուրիշ խօսքով՝ համայնավար թերթը կ'ուզէ ըսել, թէ Հայաստանի Հանրապետութեան երկուք ու կէս տարուան գոյութեան ընթացքին Հ. Յ. Դաշնակցութեան ժողովրդապետական կառավարութիւնը աւելի վատթար ու աղետաբեր է եղած հայ ժողովուրդի համար, քան նոյն իսկ Ջինկիզխանի, Լէնկթիմուրի եւ Թուրքերու բարբարոս բռնատիրութիւնը:

Իսկ համայնավար «անէծքն» ու «նողկանքը» եւ Մայիս 28ն ալ «Հայոց պատմութեան ամենասեւ էջը» դարձած են անոր համար, որ հայ ժողովուրդը Մայիս 28ին յաջողեցաւ վերջապէս թօթափել հինգ-վեց դարերու ստրկութեան իր շղթաները եւ հիմ դնել ազգային անկախ պետութեան մը:

Համայնավարները կ'ատեն Մայիս 28ը այն պատճառով նաեւ, որ ան կը խորհրդանշէ Հայաստանի ազատութիւնը բոլոր տեսակի օտար բռնաւորներէ, թէեւ առանց Մայիս 28ի, այսինքն՝ առանց Հայաստանի Հանրապետութեան ստեղծումին, այսօր Խ. Հայաստանն ալ պիտի գոյութիւն չունենար:

Համայնավարները չեն կրնար չատել Դաշնակցութեան ձեռքով կերտուած Հայաստանի Հանրապետութիւնը, որովհետեւ Թուրքերու հետ միասին զայն կործանողներն ու անոնց հետ Հայաստանի հողերը բաժնողները իրենք էին:

Համայնավարները չեն կրնար մոլեգնօրէն չատել Մայիս 28ը, որովհետեւ անիկա յաւէտ դրոշմեց մարտական հայութեան հոգիին մէջ ազատ, անկախ եւ միացեալ հայրենիքի մը անջնջելի խտէալը, որ հանդիստ չի տար իրենց՝ Հայաստանի նոր բռնաւորներու իրենց անարգ դերին մէջ:

Գաղտնիք չէ ոչ ոքի համար, որ Ամերիկայի մէջ, ինչպէս եւ այլուր գործող համայնավարները Մոսկուայի կարմիր բռնակալի գործակալներն են: Բայց քիչերը գիտեն եւ լիովին կը հասկնան, որ հայանուն համայնավարները, Մոսկուայի գործակալներն ըլլալով հանդերձ, միաժամանակ նաեւ Էնկիւրիի Թուրք փաշաներու գործակալներու ազգադաւ պաշտօնը կը կատարեն մեր գաղութներու մէջ:

Անոնց միջոցով է որ ոչ միայն Մոսկուա, այլ եւ Էնկիւրի ուշի ուշով կը հետեւին ազատատենչ հայութեան մարտական միսի կազմակերպութեան բոլոր քայլերուն: Անոնց միջոցով է որ Մոսկուա եւ Էնկիւրի ամէն տեսակ դաւեր կը նիւթեն արտասահմանի հայութեան դէմ: Անոնց միջոցով է վերջապէս, որ Մոսկուա եւ Էնկիւրի ոտնակոխ կ'ընեն հայ ազգի բոլոր սրբութիւնները, կը թունաւորեն մեր նոր սերունդի միտքը, կ'այլասերեն անոր բարքերը եւ կը ձգտին միանգամ ընդմիշտ մեռցնելու ազգային ազատութեան, անկախութեան եւ միութեան տենչը հայ ժողովուրդի հոգիին մէջ:

Այսօր, երբ հայանուն համայնավարները իրենց իսկ բերնով կը խոստովանին, թէ ոչ միայն ցարական, այլ եւ թրքական բռնակալութիւնը իրենց համար գերադասելի է ազատատենչ հայութիւնը ներկայացնող Դաշնակցութեան իշխանութենէն Հայաստանի մէջ, ցոյց կուտան անգամ մը եւս կոյրերուն համար իսկ տեսանելի ձեւով, որ Թուրքերը աւելի հարազատ են իրենց, քան ազատատենչ Հայերը:

Ժամանակ է որ ամէն արտցաւ, գիտակից, հայրենասէր Հայ հասկնայ հայանուն համայնավարներու եւ անոնց գործակիցներու դաւաճան դերը հայ կեանքին մէջ:

Անգամ մը, որ ամէն պարկեշտ Հայ հասկնայ այդ, դժուար պիտի չըլլայ չէզոքացնել այդ դաւաճանները»:

UN AMI ORIENTAL DE BARRES, TIGRANE YERGATE, (1870—1899). Par L. G. GUERDAN. Préface de **Charles Maurras.** (Տիգրան Երկաթի կեանքն ու գործը, ֆրանսերէն): Prix 15 francs. Librairie Plon, 8, Rue Garancière, Paris.

ԱՆԴՐԿՈՎԿԱՍԻ եւ Ուկրայինայի բժիշկներու համագումարին մէջ (Խարքով) ուսուցչապետ Յովհաննիսեան կարդացած է դեկուցում մը, նիւթ ունենալով «Հայ բժշկութեան պատմութիւնը հնագոյն ժամանակներէ մինչեւ 18րդ դար»:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (22)

ԶԱՐԹՕՆՔ

(ՎԷՊ ԺԱՄԱՆԱԿԱԿԻՑ ԿԵԱՆՔԷ)

— o —

Կարկառի եւ Կաւաշի շրջաններէն հաւաքուած մարդիկ մերկ ու տկլոր քաղաք Թափեցան օտար քօնխւլնեւ-րուն բողոքելու համար: Եւ այդպէս, խելագար կուսակալը ժողովուրդը…

…պատճառելու մեզ: Պարզ էր, որ հեռուէն ռմբակոծելով չէին կրնար վնասել: Անշուշտ Թուրքերն ալ այդքան մը գիտէին: Կը զարմանայինք որ անոնք աւելի վճռական քայլ չէին առներ՝ մեր հաշիւը վերջացնելու համար…

…ին: Կ'երեւի, այնպէս կ'ուզեն շրջապատել, որ չարժելու հնարաւորութիւն իսկ չունենանք: Ջինուորներէն երկուքը Վարդապետի հետ պէտք է այն կողմը ճամբել:

…թեան օժանդակութեամբ եւ սպառնալին համեմատութեամբ սկսաւ դէպի ափը յառաջանալ: Միւս առաջաւորներն ալ իրենց կարգին հետեւեցան անոր: Այնքան մը մօտ էին, որ որոշ…

(Շար.)

ծով արգիլել Դանուբի աւազանին մէջ հաստատուած գոյավիճակի մը փոփոխութիւնը։ Դէմ արտայայտուեցան նոյնպէս անշլուսի։ Իտալիոյ վերաբերեալ պատժամիջոցներուն մասին որ եւ է որոշում չտուին, միայն արձանագրեցին որ պիտի ընթանան Ազգերու Դաշնակցութեան ուղիով։

Գալով Նեղուցներու վերազինումի հարցին, լուծումը Թողլովհանդերձ խորհրդաժողովին՝ տրամադրութիւն յայտնեցին լայնախոհ ոգիով մը մօտենալ Թուրքիոյ ազգային անհրաժեշտութեանց թելադրանքին, նկատի ունենալով որ բարեկամ պետութիւն մըն է եւ դաշնակից՝ պալքանեան համաձայնութեան ուղիով։

Նոյնպէս քննեցին նաեւ Փոքր Համաձայնութեան եւ Խորհ. Միութեան յարաբերութիւնները, նկատի ունենալով որ այս վերջին պետութեան գործունէութիւնը հետզհետէ կ՚ընդարձակուի եւրոպական խնդիրներու մասնակցութեան մէջ։

Ի վերջոյ մամուլին տրուեցաւ կարճ զեկոյց մը, որ կը հաստատէ երեք պետութեանց տեսակէտներու նոյնութիւնը։

Նոյն օրը Պուքրէշի հիւրերը ներկայ գտնուեցան ռումանական Կարոլ Բ. նաւուն ծով իջեցնելու արարողութեան։

Ֆրանսական թերթերը մեծ կարեւորութիւն կուտան այս խորհրդակցութեան, զայն համարելով պատասխան մը Գերմանիոյ, որ վերջերս կը փորձէր համաձայնութիւն մը կնքել Պելկրատի հետ, միաժամանակ վախ կար որ Հռոմ եւ Պերլին դաշնակցին, կամ Հռոմ յաջողի խալեւստրեւհունգարական ճակատ մը ստեղծել ու վերահաստատել Հապսպուրկեան գահը։

Նեղուցներու սպառազինումը

Հռոմէն կը հեռագրեն թէ Իտալիա տակաւին յայտնած չէ թէ պիտի մասնակցի Մոնրէօյի խորհրդաժողովին, ուր պիտի քննուի Նեղուցները սպառազինելու մասին Թուրքիոյ բերած առաջարկը։ Հաւանաբար Իտալիա որոշէ չմասնակցիլ այդ խորհրդաժողովին, իբրեւ հետեւողական քաղաքականութիւն, որ կը մերժէ խառնուիլ եւրոպական պետութեանց խորհրդակցութիւններուն, կիսապաշտօնական շրջանակներու մէջ դէթ այս ձեւով կը մեկնեն Իտալիոյ ձեռնպահութիւնը Նեղուցներու սպառազինութեան հարցին մէջ։

Լնկլիւրէն կը հեռագրեն թէ Մոնրէօյի խորհրդաժողովը տեղի պիտի ունենայ յունիս 22ին եւ իր նիստերը պիտի շարունակէ ընդհատաբար, որպէսզի պատուիրակները փոխն ի փոխ մասնակցին նաեւ Ազգերու Դաշնակցութեան Ընդհ. Ժողովին, որ կը բացուի այս ամսու վերջ։

ՁԱՆԱԶԱՆ ԼՈՒՐԵՐ ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

Վէնսէն - Օրիոլ դատական հետապնդում պահանջեց անձնաւորութեան մը դէմ, որ ճայնափիւռով սուտ լուրեր կը տարածէր եւ խուճապ կը յառաջացնէր։

*** Կառավարութիւնը գրաւեց «Սոլիտարիթէ Ֆրանսէզ»ի կիրակնօրեայ թիւը, որ յարձակողական խիստ լեզու մը գործածած էր դահլիճին դէմ։ Պէտք է ըսել, որ «Աքսիոն Ֆրանսէզ» շատ աւելի ծանր լեզու մը կը գործածէ, — մասնաւորաբար Լէօն Պլումի մասին կը գրէ «ուղտ», «եուփէն» եւ ուրիշ ոչ-նուազ փաղաքշական անուններ, բայց խորհրդարանը կ՚անուանէ ենտուխչական պարտէզ։

*** Վէլօտրոմ տ՚Իվէրի մէջ կիրակի երեկոյ միթինկ մը գումարած էին ընկերվարականները, ուր խօսք առին Լէօն Պլում եւ Մութէ։ Լէօն Պլում ներկայացուց կառավարութեան յաղթանակը խորհրդարանին մէջ, եւ իրենց շահած առաջին յաջողութիւնները։

*** Մաքսիմ Կորքի հիւանդ է։ Բժշկական վերջին տեղեկագիրը կը հաստատէ որ սիրտը տկարացած է, բայց Թոքերու բորբոքումը չէ զարգացած։

*** Վանտէրվէլտ ստանձնեց պելժ դահլիճը կազմելու պաշտօնը։

*** Անգլիական թերթ մը կը կարծէ թէ Ֆոն Ռիպպէնթրոփ Լոնտոնի դեսպան պիտի նշանակուի Ֆոն Հէօշի տեղ, որ մեռաւ վերջերս։

*** Յանուն Սուրիոյ ազգային շարժման, Դամասկոսէն Շուքրի Քուաթլի հեռագրով կը շնորհաւորէ Պաշէնը՝ իրենց շահած յաղթանակին համար, զոր երաշխիք մը կը համարի հարստահարուած ժողովուրդներու շնորհուելիք արդարութեան, աւելցնելով որ հիմա աւելի եւս կը հաւատան թէ Սուրիոյ անկախութիւնը եւ միութիւնը պիտի իրականանայ, այնպէս ինչպէս կը պահանջէ Փարիզ ղրկած իրենց պատուիրակութիւնը։

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. կոմիտէն իր շրջանի բոլոր խումբերու եւ ենթակոմիտէներու կողմէ իր ցաւակցութիւնը կը յայտնէ ընկ. Ոսկիան Գարամանուկեանի, իր տիկնոջ եւ պարագաներուն, իրենց զաւակին դառնաղէտ մահուան առթիւ։

×

Սէնթ-Անթուանի (Մարսէյլ) ընկերկարօ ենթակոմիտէի բոլոր ընկերները իրենց ցաւակցութիւնը կը յայտնեն Տէր եւ Տիկ. ընկ. Ո. Գարամանուկեանի եւ պարագաներուն, իրենց որդւոյն ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ԳԱՐԱՄԱՆՈՒԿԵԱՆի դառնաղէտ մահուան առթիւ։

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Վալանսի կոմիտէին կողմէ
21 յունիս, կիրակի, ամբողջ օրը, ՍԷՆ-ՓԷՐԷի անտառին մէջ։
Կը խնդրուի նկատի ունենալ այդ թուականը։

Այրի Տիկին Էլիզ Գովան եւ դուստրը Նատիա Գովան (Ֆրանսա), Տէր եւ Տիկին Ն. Վրոյր եւ զաւակունք (Պելճիքա), Այրի Տիկին Կիմիւշեան եւ զաւակունք (Ֆրանսա), Օր. Մելինէ Գովան (Պելճիքա), Գէնըն Նիւհամ եւ անգլիական վարժարանի ուսուցչական մարմին, Կիպրոսի բոլոր սկաուտական կազմակերպութիւններ, Նիկոսիոյ Հայ Երիտասարդաց Միութիւնը, ինչպէս նաեւ համայն ազգականք եւ բարեկամներ խորին կսկիծով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր, եղբօր, պաշտօնակցին, սկաուտապետին, եւ պատուոյ նախագահին, Պոլսոյ Հ. Մ. Ը. Մ.ի հիմնադիրներէն ծանօթ մտաւորական՝

ՕՆՆԻԿ ԳՈՎԱՆԻ

դառնաղէտ մահը, 45 տարեկան հասակին։ Յուղարկաւորութիւնը տեղի ունեցաւ 17 Մայիս, կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, Նիկոսիոյ (Կիպրոս) Ս. Աստուածածին եկեղեցիին մէջ։

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԱՆԿԱԽՈՒԹԵԱՆ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

13 Յունիս, շաբաթ երեկոյ, Brébant Marseillaisի սրահին մէջ։
Կը խօսի ընկ. ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՍԷՆԹ'ԷԹԻԷՆԻ ՄԷՋ.— Այս կիրակի կէսօրէ վերջ.
Կը խօսի ընկ. ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼ

ՅԻՇԱՏԱԿԻ ՕՐ

Վանի ինքնապաշտպանութեան 1896ի քառասնամեակի եւ Վասպուրականի հերոսամարտի 21րդ տարեդարձին առթիւ
Նախաձեռնութեամբ Մարսէյլի Վասպուրականցիներու Հայրենակցական միութեան եւ մասնակցութեամբ Վասպ. Հայր. Միութեան Սէնթ-Անթուանի մասնաճիւղի, Կարճկանի Միութեան, Կ. Խաչի Պուլվառ Օտտօի մասնաճիւղի եւ Մարսէյլի Հայ Արենուշներու
տեղի պիտի ունենայ 14 յունիս, կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին,
(Սէնթ Անտրէ) «Պառ Պէլվէտէր»ի օդասուն պարտէզին մէջ,
Պատուոյ նախագահութեամբ հրամանատար Պ. ՏԻՐԱՆ ԹԷՔԷԵԱՆի
Կը նախագահէ Պ. ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՇԱԼՃԵԱՆ
Կը խօսի վճռաբեկ Տ. ԲԱՂՏԱՍԱՐԵԱՆ
ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՃՈԽ ԲԱԺԻՆ
Մանրամասնութիւնները տեղւոյն վրայ։
Հանդիսավայրը կարելի է երթալ թիւ 25 հանրակառքով եւ Լա Ռօզ Սէնթ-Անթուան երթեւեկող օթօպիւսով։

ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԵՑԷՔ...

Սէն-Լուի (Մարսէյլ) Հայ Երիտասարդաց «Մասիս» մարզական միութեան տարեկան դաշտային խնջոյք-պարահանդէսին,
տեղի կ՚ունենայ 28 յունիս կիրակի օր Եօթնեղբայրեաններու ագարակին մէջ աննախընթաց պատրաստութեամբ։
Հայկական եւ եւրոպական պարեր մասնաւոր նուագախումբով, տաստկեր ու խաղեր պատրաստուած մասնագէտներու կողմէ, զուարճալի ժամեր...։
ԾԱՆՕԹ — Եթէ կ՚ուզէք լաւ ժամանց մը անցնել եւ սատարել Հայ երիտասարդութեան, փութացէք դէպի հանդիսավայրը առաւօտեան ժամը 10էն սկսեալ։ փափաքողները կրնան ճաշերնին միասին բերել։

«ՎԷՄ»

Մամուլի տակ է եւ շուտով լոյս կ ը տեսնէ «ՎԷՄ»ի ԺԴ. թիւը հետեւեալ բովանդակութեամբ.—

Գ. ԳԻՒՁԱԼԵԱՆ՝ Մեծ Ցոբելեանի առթիւ։ ՏՈՔԹ. ՎԱՀՐԱՄ Ց. ԹՈՐԳոմեան՝ Յուշատետրէս։ ՇԱՌԼ ԴԻԼ՝ Հայկական ճարտարապետութիւնը։ Հ. Գ. ՆԱՀԱՊԵՏԵԱՆ՝ Հայաստանի գմբէթաւոր եկեղեցիները։ ՇԱՒԱՐՇ ՆԱՐԴՈՒՆԻ՝ Նպաստ մը Հայ եւ Թուրք աշուղական գրականութեան։ Ա. ԲԵՐԲԵՐԵԱՆ՝ Միքայէլ Նալբանտեանցի անտիպ երկերը։ ՎԱՀԱՆ ՄԻՆԱԽՈՐԵԱՆ՝ Արհաւիրքի օրեր։ ՎԱՀԱՆ ՓԱՓԱԶԵԱՆ՝ Համաշխարհային պատերազմը եւ Տարօնի աշխարհը։ ՀԱՅԿ ԱՃԷՄԵԱՆ՝ Բագրատ վարդ., Գէորգ Թաւաքալեան։ Անցեալը։ Կեանք եւ մշակոյթ։ Գիրք եւ մամուլ։ Գրախօսական։ Ցաւելուած. Վ. ՄԱՆԿՈՒՆԻ՝ Գէորգ Դ. եւ իր ժամանակը։

Տարեկան բաժնեգին՝ 70, 60 եւ 50 ֆրանք, համաձայն իւրաքանչիւր երկրի թղթատարական սակի։

Երրորդ շրջանի բաժանորդները կրնան առաջին երկու տարիներու 12 թիւերը ստանալ վճարելով 50 ֆրանք, կամ ...

Հասցէ.— S. Vratzian, 13 Rue des Platanes, Gîte Jardin de Plessis-Robinson, (Seine).

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՄՕՏ ԿԸ ԳՏՆՈՒԻ ՍԱԿԱՒԱԹԻՒ ՕՐԻՆԱԿՆԵՐՈՎ

«ՀԱՅՈՑ ՀԱՅՐԻԿ» (Նուագող վշտից հայրենեաց)։ Առաջին հատոր (կենսագրութիւն)։ կազմեց՝ ՀԱՅԿ ԱՃԷՄԵԱՆ։ Ստուար հատոր մը, 856 մեծադիր էջերով եւ պատկերազարդ։ Կը պարունակէ ոչ միայն Խրիմեան Հայրիկի կենսագրութիւնը, այլեւ պատմական եւ աշխարհագրական տեղեկութիւններ Վասպուրականի եւ ժամանակակից դէպքերու մասին։

Գին՝ 50 ՖՐԱՆՔ, Թղթակազմ եւ առանց հաշուելու Թղթատարի ծախքը։

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ՀԱՅ — ԲՈՅԺ

ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԱՄՍԱԹԵՐԹ ԲԺՇԿՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ԱՌՈՂՋԱՊԱՀՈՒԹԵԱՆ
Խմբագիր Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ
Բ. ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 21 (ՅՈՒՆԻՍ)

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ.— Ամառնային հարբուխ՝ (ՏՈՔԹ. Լ. ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ) — Ծովու լոգանքի մասին (ՏՈՔԹ. Բ. ՆԱԶԱՐԵԱՆ), — Սիֆիլիսով վարակուածներուն (ՖՐԱՆՍ. ԱՌՈՂՋ. ՆԱԽԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ), — Բերնահարիչ (ՏՈՔԹ. Շ. ԱՅՎԱԶԵԱՆ) — Երբ քիթէն արիւն վազէ (ՏՈՔԹ. Ա. ԱՇՃԵԱՆ), — Ինչպէս սնուցանել երեխաները (ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ Կ. ԽԱՉ), — Հարցարան։

Տարեկան բաժնեգինը՝ Ֆրանսայի համար 20 ֆրանք, արտասահման 25 ֆրանք։ Դիմել Dr. Ch. Aïvazian, 17, Rue Damesme, Paris.

Le Gérant: H. STEPHAN
Imprimerie A. DER (AGOPIAN) 17, Rue Damesme, PARIS (13)

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ) ԹԻՒ (9)

ԱՆՁՐԵՒ

Թարգմ. ԱՐՄԷՆ Պ. Հեղինակ՝ ՈՒ. ՍԸՄԸՐՍԷԹ ՄՈՀԸՄ

— Ի՞նչպէս կրնային մերժել, պատասխանեց միսիոնարը։

— Քաջ ըլլալու էր մարդ՝ Պ. Տէյվիտսընի դէմ կանգնելու համար, ըսաւ Տիկին Տէյվիտսըն՝ սեղմելով իր շրթները։

Տօքթ. Մէքֆէյլ նայեցաւ Տէյվիտսընի նեղուած աչքերով։ Լաւծը վրդովեց զինք, բայց ան վարանեցաւ իր զգացումները արտայայտելու։

«Պէտք է յիշէք որ վերջի վերջոյ կրնայի վտարել զանոնք եկեղեցիի անդամակցութենէն»։

«Գէշ կը զգայի՞ն այդ բանին համար»։

Տէյվիտսըն ժպտեցաւ քիչ մը եւ քնքշօրէն շփեց իր ձեռքերը։

«Այդ պարագային անոնք չէին կրնար ծախել իրենց նուշը։ Ձկնորսները չէին կրնար ծախել իրենց ձուկը։ Անոնց համար սովամահութեան նման բան մը կը նշանակէր այդ։ Այո, բաւական դէշ կը զգային»։

«Պատմէ Ֆրէտ Օլսընի դէպքը», ըսաւ Տիկին Տէյվիտսըն։

Միսիոնարն իր կրակոտ աչքերն յառեց Տօքթ. Մէքֆէյլի վրայ։

Ֆրէտ Օլսըն դանիացի առեւտրական մըն էր, որ երկար տարիներ գտնուած էր Կղզիները։ Բաւական հարուստ մէկն էր ան, ինչպէս սովորաբար կ՚ըլլան առեւտրականները, եւ շատ գոհ չէր երեւար երբ մենք եկանք։ Ինչպէս գիտէք, ան իր ուզածը կրնար ընել։ Բնիկներու նուշին համար կը վճարէր ինչ որ ուզէր, ու կը վճարէր ապրանքով եւ ուիսքիով։ Տեղացի կին մըն ալ ունէր, բայց ըլլալու ատրիճան հաւատարիմ էր անոր։ Խման մըն էր։ Իրեն պատեհութիւն տուի, որ դարձի գայ, բարեփոխէ իր ապրելակերպը, բայց ան կարեւորութիւն չտուաւ։ Վրաս խնդաց։

Տէյվիտսընի ձայնը թաւ պասոյի զոյն մը առաւ, երբ կրկնեց այս վերջին բառերը։ Լռեց մէկ երկու վայրկեան։ Լռութիւնը յղի էր սպառնալիքով։

Երկու տարուան մէջ ան աւերուած մարդ մը եղաւ։ Կորսնցուց ամէն ինչ, զոր դիզած էր քսան տարուան մը ընթացքին։ Կործանեցի զայն, եւ ան վերջապէս ստիպուեցաւ մօտս գալ իբրեւ մուրացիկ մը ու խնդրեց որ իրեն ճամբու ծախք մը տամ Սիտնի վերադառնալու։

Երանի կարենայիր տեսնել զինք, երբ ան եկաւ տեսնելու Պ. Տէյվիտսընը, ըսաւ Տիկին Տէյվիտսըն։ «Առտենօք վայելուչ, զօրաւոր ու գէր մարդ մըն էր, ու շատ զուռ ձայն մը ունէր, բայց այդ առեն իր նախկին խոշորութեան կէսն հազիւ էր մնացեր ու կը դողար ամբողջ մարմնով։ Ան մէկէն ի մէկ ծերացեր էր։

Տարտամ նայուածքով մը Տէյվիտսըն կը դիտէր գիշերուան դուրսի խաւարը։ Դարձեալ անձրեւ կը տեղար։

Յանկարծ՝ ձայն մը եկաւ վարէն, ու Տէյվիտսըն դարձաւ եւ հարցական կերպով իր կնոջ նայեցաւ։ Կրամաֆոնի ձայնն էր, բայց խժալուր, որ դուրս կուտար կցերդ մը։

«Ի՞նչ է այդ», հարցուց Տէյվիտսըն։

Տիկին Տէյվիտսըն աւելի ամուր կերպով սեղմեց ակնոցը իր քթին։

«Երկրորդ կարգի ճամբորդ մը սենեակ մը ունի տանը մէջ։ Կարծեմ ձայնը անկէ կուգայ»։

Լռութեամբ ունկնդրեցին, եւ մէջէն անոնք պարելու ձայներ առին։ Ապա՝ եղանակը դադրեցաւ եւ այս անգամ լսուեցան շիշերու խցաններու պայթիւններ ու ոգեւոր խօսակցութիւններ։

«Կը տարուիմ ըսելու թէ՝ Օրիորդը հրաժեշտի երեկոյթ մը կուտայ նաւին վրայի իր բարեկամներուն», ըսաւ Տիկին Մէք'ֆէյլ։ «Նաւը ճամբայ կ՚ելլէ տասներկուքին, չէ՞»։

Տէյվիտսըն որ եւ է նկատողութիւն չըրաւ, այլ միայն ժամացոյցին նայեցաւ։

«Պատրա՞ստ ես», հարցուց իր կնոջ։

Կինը ոտքի ելաւ եւ ծալլեց իր գործը։

«Այո, կարծեմ թէ պատրաստ եմ», պատասխանեց կինը։

«Դեռ կանուխ է մահիճ մտնելու համար, չէ՞» հարցուց բժիշկը։

«Բաւական շատ կարդալիք ունինք», բացատրեց Տիկին Տէյվիտսըն։ «Ուր ալ ըլլանք, Ս. Գրքէն գլուխ մը կը կարդանք պառկելէ առաջ, եւ կ՚ուսումնասիրենք զայն վերլուծութիւններով, ու կը խորհրդածենք։ Սքանչելի մարզանք մըն է այդ մտքին համար»։

Երկու զոյգերը բարի գիշեր մաղթեցին իրարու։ Տօքթ. եւ Տիկին Մէքֆէյլ առանձին ձգուեցան, եւ անոնք երկու-երեք վայրկեան լուռ մնացին։

Կը մտածեմ երթալ եւ քարթերը բերել, ըսաւ բժիշկը վերջապէս։

Տիկին Տէյվիտսըն տարակոյսով անոր նայեցաւ։ Տէյվիտսըններու հետ ունեցած իրենց խօսակցութիւնը քիչ մը տարակոյսի մէջ ձգած էր զինք, բայց չուզեց ըսել թէ՝ քարթ խաղալու չէին՝ երբ Տէյվիտսընները վերադառնային։ Տօքթ. Մէքֆէյլ բերաւ քարթերը եւ Տիկին Մէքֆէյլ դիտեց զայն։ Թէեւ յանցաւորի մը տարտամ զգացումով — մինչ բժիշկը կը սփռէր մենախաղի քարթերը։ Վարը կը շարունակուէր խրախճանքի աղմուկը։

Յաջորդ օրը օդը բաւական լաւ էր, ու Մէքֆէյլները դատապարտուած ըլլալով երկու շաբաթ անգործ մնալու Փակօ-Փակօի մէջ, սկսան մտածել իրենց ժամանակը լաւագոյն կերպով անցընելու մասին։ Ծովափ գացին ու կարգ մը գրքեր հանեցին իրենց սնտուկներէն։ Բժիշկը գնաց նաւաստիներու հիւանդանոցին գլխաւոր վիրաբոյժին մօտ, եւ անոր ընկերակցութեամբ այցելեց մահիճներուն շուրջ։ Ապա՝ իրենց այցետոմսերը ձգեցին Կառավարիչին։ Ճանապարհին՝ անցան Օր. Թամսընի մօտէն։ Բժիշկը վար առաւ գլխարկը, ու Օր. Թամսըն բարձր ու ցնծալի ձայնով մը ըսաւ՝ «Բարի լոյս, տոքթէօր»։ Օրիորդը հագուած էր նախորդ օրուան նման՝ Սպիտակ լօդիկը, փայլուն ճերմակ կօշիկները, ու իր գէր սրունքները, որոնք կ՚ուռէին կօշիկներու երկար բերաններուն վերեւ, տարօրինակ բաներ էին այս տարաշխարհիկ տեսարանին մէջ։

(Շար.)

ՓՆՏՌԵՑԷՔ եւ ԿԱՐԴԱՑԷՔ
Երգիծաթերթ՝ «ՄԵՂՈՒ»
Փարիզի եւ Երջանի Յառաջի մօտ
Պ. ԱԻԽՏԻՍԷՆ։

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

(Fondé en 1925) :-: R. C. Seine 276.286

Directeur et Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
Rédaction et Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ
17, Rue Damesme, PARIS (13e)
Téléphone : Glacière 15 - 70
(ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ,— ՏԱՐԵԿԱՆ ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ ԵՌԱՄՍԵԱՅ

Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 փրանք	70 փրանք	35 փր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 փրանք	—
Ամերիկա եւ ուրիշ երկիրներ	200 փրանք	100 փրանք	—

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 10 ՅՈՒՆԻՍ
MERCREDI 10 JUIN 1936

12 ՏԱՐԻ — 12e Année No. 3136

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ԴԱՐՁԱԿԷՏ ՄԸ

Ֆրանսայի Ժողովրդական Ճակատի կառավարութիւնը վերջապէս անցաւ գործի։

Երրորդ Հանրապետութեան մէջ առաջին անգամն է, որ ընկերվարական կուսակցութեան կարկառուն դէմքերէն մէկը նախագահութեամբ դահլիճ կը կազմուի, խիստ բախտորոշ ու վրճռական օրերու մէջ։

Գաղտնիք չէ որ Ֆրանսան կ՚ապրի ծանր մղձաւանջ մը։ կուսակցական ու հատուածական վէճերը, ներքին խմորումներն ու խլրտումները, փողոցային ցոյցերն ու խռչտանգումները ստեղծած են հանրային կարծիքի սուր ու բորբոք վիճակ մը, կարծես առանց զինադադարի հաւանականութեան։

Ապրիլ 26 — Մայիս 3ի ընտրական քուէտուփին առջեւ, պետական վաղեմի կարգուսարքի մը ճակատագիրն էր որ վճռուեցաւ։ կա՛մ ժողովրդապետութիւն, կամ մենատիրութիւն։ Եւ ֆրանսացի միլիոնաւոր ընտրողները կեցան ժողովրդավար կարգերու կողքին։

Եւ ի հարկէ, Լէօն Պլումի կառավարութիւնը տրամաբանական ելքն էր այս հիւանդագին կացութեան։

Սակայն նոր չէ որ Ֆրանսան կ՚ապրի այսպիսի ներքին խորունկ տագնապներ։ Նմանօրինակ տագնապներ շա՛տ է անցուցած, ժողովրդի յեղափոխական կուռ բնազդի եւ ազատատենչ ոգիին շնորհիւ։

Վալտէք - Ռուսսոյի կառավարութեան ատեն, — 1899 Յունիս 22 — գրեթէ նոյնն էր կացութիւնը։ Տրէյֆիւսեան պայքարը շարժման մէջ էր դրած յետադիմական այնպիսի մարտական — ազգայնական կազմակերպութիւններ, որ Արիւնոտ Շաբաթներ կը ստեղծէին Ֆրանսայի մէջ։ Փօլ Տէրուլէտի Հայրենասէրներու, Տրիւմոնի եւ Կերէնի Հակաիրէական, Տիւպիւքի Երիտասարդաց եւ Արքայական կազմակերպութիւնները փողոցային դղրդագին ցոյցեր կը կազմակերպէին, խուճապ ու սարսուռ կը ցանէին, վարչական, դատական եւ զինուորական հիմնարկութիւնները անիշխանութեան կը մատնէին, եւ, առանց թաքցնելու իրենց դիտաւորութիւնը, կը յայտարարէին թէ պէտք է խորտակեն հանրապետական կարգերը։

Վալտէք - Ռուսսոյի հանրապետական կառավարութիւնը կարողացաւ սանձել փոթորիկները եւ արմատապէս մաքրագործել վտանգուած հաստատութիւնները։ Հանրային կարգն ու անդորրութիւնը հաստատուեցաւ ամենակարճ ժամանակամիջոցի մը մէջ։

Լէօն Պլումի կառավարութեան, կարծես, նոյն բախտն է վիճակուած։

Մասնաւոր պայծառատեսութիւն ու հեռատեսութիւն մը կը նկատուի նոյն իսկ իր նախնական քայլերուն մէջ։

Կառավարութեան յայտարարութիւնն ու յանձնառութիւնները մէկ ամբողջ ծրագիր կը մատնեն։ Անշուշտ, որքան ալ փափուկ ըլլայ կացութիւնը, եւ որքան ալ դժուար ու պատասխանատու պետական լուծը, նոր կառավարութիւնը կանգ չպիտի առնէ ոչ մէկ միջոցի առջեւ, արժեւորելու համար իր վարկը։

Ժողովրդական Ճակատի կառավարութեան յաջողութեան եւ ձախողութեան հետ շա՛տ յոյսեր պիտի ծլին ու խամրին։

Նոր կառավարութիւնը նորութիւն մը կը բերէ Ֆրանսայի քաղաքական կեանքի պատմութեան մէջ ո՛չ միայն ըստ ձեւի, որ երեք կին նախարարներ կը մասնակցին, այլ եւ ըստ բովանդակութեան եւ քաղաքական առաջադրութեան։

Երկու հիմնական միտք կը տիրապետէ նոր կառավարութեան յայտարարութեան մէջ.— Հանրային բարօրութիւն եւ միջազգային խաղաղութիւն։ Հանրային բարօրութիւն՝ աշխատաւոր եւ ընչազուրկ բազմութեանց համար, միջազգային խաղաղութիւն՝ «ազգերուն հետ եւ ազգերուն համար»։

Եւ արդէն խօսքէն անցած են գործի։ Օրինագիծերու առաջին «կառախումբ»ը շուտով կը հասնի խորհրդարան, այսօր – վաղը։

Այդ օրինագիծերուն մէջ առաջին հերթին կը նուիրագործուին աշխատանքի չհագործուած ճակատէն,— հաւաքական պայմանագրութիւն, շաբաթական 40 ժամ աշխատանք, վճարովի արձակուրդ, ընդհանուր ներում եւն., որոնց ամէն մէկի յաղթանակին համար բանուորական զանգուածները ահագին պայքարներ կը մղէին։ Մինչեւ այսօր, այդ բոլորը կը ստանան մէկ անգամէն եւ առանց արիւնհեղութեան։ Օրինագիծերու երկրորդ «կառախումբ»ին մէջ արդէն տեղ գրաւած են անգործութեան նպաստի, երկրագործական պարտքերու, գիւղի եւ քաղաքի ծերացած բանուորութեան հանգստեան թոշակի, ելմտական, առեւտրական, հարկային եւ այլ բարեկարգութիւններ ու կարգադրութիւններ, որոնք երկար ատենէ ի վեր մատնուած էին մոռացութեան։

Այսքանն իսկ բաւական է ցոյց տալու, որ Ֆրանսայի մէջ հիմնական բան մըն է փոխուած։

Ֆրանսայի քաղաքական կեանքը մտած է պատմական նոր եւ աննախընթաց փուլի մը մէջ։ Եւ տարակոյս չունինք, թէ Ժողովրդական Ճակատի կառավարութիւնը նոյն հետեւողութեամբ եւ այլասիրութեամբ, տանելի եւ չնչելի պայմաններ պիտի ստեղծէ օտար հայրենազուրկ բազմութեանց համար, որոնց վիճակը աւելի քան ծանօթ է ներկայ կառավարութեան անդամներէն շատերուն։

Տակաւին վերջերս, ընկերվարական կուսակցութեան Ազգային Խորհուրդի արտակարգ նիստին մէջ Լէօն Պլում խրատմբ կը յայտարարէր թէ «արդի պայմաններուն մէջ, մարդուն մէջ մէկ ուրիշ մարդ պէտք արթննայ» դիմադրաւելու համար դէպքերը։

Եւ գործը պիտի ըլլայ հաւատարիմ թարգմանը այդ նորութեան։

Վ. Հ.

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ԼԷՕՆ ԺՈՒՀՕ ՁԱՅՆԱՍՓԻՒՌՈՎ ԿԸ ՆԵՐԿԱՅԱՑՆԷ ԱՇԽԱՏԱՒՈՐՈՒԹԵԱՆ ՅԱՂԹԱՆԱԿԸ

Երկուշաբթի երեկոյ, ժամը 8ին, Լէօն Ժուհօ, Աշխատանքի Ընդհ. Դաշնակցութեան քարտուղարը հետեւեալ ճառը խօսեցաւ ձայնասփիւռին առջեւ.—

Կիրակի գիշեր շահուած յաղթանակը, յանուն աշխատաւորական պահանջներու, կը նուիրագործէ նոր թուականի մը սկզբնաւորութիւնը։

Իրաւարար հանդիսանալով կառավարութիւնը, — որուն, այս առթիւ, կը յայտնենք մեր մեծարանքը՝ բանակցութեանց մէջ ցոյց տուած իր գործօն աշխատակցութեան եւ իր բռնած դիրքին չէզոքութեան համար,—գոյացաւ համաձայնութիւն մը, որ կը բանայ երկրին տնտեսական կազմակերպուած երկու մեծ ուժերուն միջեւ ուղղակի յարաբերութեան շրջանը։

Վայելելով իրենց լրիւ անկախութիւնը, երկու կողմերն ալ քննեցին եւ լուծեցին այն հարցերը, որոնք կը կազմեն ֆրանսական տնտեսութեան նորագոյն կազմակերպութեան հիմը։

Ժամանակէ մը ի վեր կը խօսուէր նոր ձեւի մը անհրաժեշտութեան մասին, — գտնուեցաւ այդ ձեւը։ Ամբողջական ազատութեան մէջ գործակցութիւն մը հակառակ տեսակէտներու եւ պահանջներու քննութեան համար։ Որոշումները տալ կատարեալ անկախութեան մէջ բայց հովանաւորութեամբ կառավարութեան, որ ի հարկին կրնայ կատարել իրաւարարի դեր մը, ինչ որ կը համապատասխանէ իր դիրքին՝ իբրեւ ներկայացուցիչը ֆրանսական հաւաքականութեան եւ ընդհանուր շահերուն։

Մեր այս եղանակը ոչինչով տպաւորուած է Հիթլէրի կամ Մուսոլինիի պարտադրած ձեւերէն, բոլորովին ֆրանսական է մեր եղանակը եւ համաձայն ֆրանսական ոգիին։

Մենք այնպէս կը կարծենք թէ այս եղանակը շուտով իր անդրադարձումը պիտի ունենայ արտասահմանի մէջ, եւ ինչպէս 1791ին Մարդու Իրաւունքներու Յայտարարութիւնով, կամ 1846ին ազատական մեծ շարժումով, այնպէս ալ հիմա իր այս ընթացքով՝ Ֆրանսա դարձեալ պիտի հանդիսանայ յառաջապահը մարդկային յարաբերութեանց կերպարանափոխութեան եւ գաղափարներու յառաջդիմութեան։

Ժողովրդապետութիւնը կը թելադրէ որ ամէն կերպարանափոխութեան մէջ պահուի ազատութեան եւ անկախութեան ամբողջականութիւնը, առանց երբեք ուժ կամ բռնութիւն գործածելու, այլ միայն պարտականութեանց եւ իրաւունքներու հաւասարութեան ճանաչումով։ Իրագործուեցաւ ատիկա, այժմ կը մնայ զարգացնել։ Գլխաւոր կէտը այս էր, եւ ատիկա կը ներկայացնէ պատմութեան մէկ պահը։ Սակայն ընկերային եւ բարոյական այս արդիւնքին հետ՝ մենք չահեցանք ուրիշ մըն ալ,— աշխարհի պատմութեան մէջ առաջին անգամն ըլլալով, ամբողջ դասակարգ մը միաժամանակ կը ստանայ գոյութեան պայմաններու բարելաւում մը։

Շնորհիւ պայքարող աշխատաւորներու յարատեւ ճիգերուն, որոնք տեղի ունեցան կարգապահութեան, արժանաւորութեան եւ խաղաղութեան մէջ, վաղը, մեր ամբողջ երկրին մէջ պիտի գործադրուի շաբաթական 40 ժամու, վճարովի արձակուրդի, բանուորական պատուիրակութեանց մասին գոյացած համաձայնութիւնը, միեւնոյն ատեն հաւաքական պայմանագրին իրագործումով, արհեստակցական կազմակերպութեանց պաշտպանութեան տակ, պիտի նուիրագործուին այդ յաղթանակները, որոնք ժամանակին հետ պիտի զարգանան եւ տեւեն։

«Ֆրանսայի սահմանները Դանուբի վրայ»

Տակաւին կը շարունակուի հետաքրքրութիւնը, զոր արթնցուց Փոքր Համաձայնութեան անդամ պետութեանց ներկայացուցիչներուն խորհրդակցութիւնը Պուքրէշի մէջ։ Վերջին պահուն կը հաղորդուի թէ երեք երկիրներու վեհապետութիւնը ներկայացնող դէմքերու (Կարոլ Թագաւոր, Նախագահ Պէնէշ, Խնամակալ Իշխան Փօլ) խորհրդակցութենէն վերջ, որուն մասին գրած էինք երէկ, խորհրդակցութիւն մը եւս տեղի պիտի ունենայ գալ կիրակի, միշտ Պուքրէշի մէջ։ Այս անգամ խորհրդակցութիւնը պիտի կատարեն երեք երկիրներու սպայակոյտի պետերը, օրակարգ ունենալով կապակցութիւն մը ստեղծել երեք երկիրներու ազգային պաշտպանութեան ծրագիրներուն միջեւ։ Սպայակոյտի այս խորհրդակցութիւնը պիտի տեւէ աւելի քան շաբաթ մը։

Ֆրանսական մամուլը հետաքրքրութեամբ կը հետեւի այն աշխուժութեան, որ յանկարծ երեւան եկաւ Եւրոպայի հարաւ - արեւելեան սեմին վրայ։ Անգլիոյ նման, որուն վարչապետը կ՚ըսէր թէ Մեծն Բրիտանիոյ սահմանները կը գտնուին Հռենոսի վրայ, Ֆրանսա եւս կը պնդէ թէ իր սահմանները կը գտնուին Դանուբի վրայ,— ահա թէ ինչո՛ւ շատ կը շահագրգռուի Փոքր Համաձայնութեան վեհապետներուն խորհրդակցութեամբ, որուն հրահրիչը եթէ Չեխիան է, Ֆրանսան ալ իր մասն ունի անպայման՝ նախաձեռնութեան մէջ։

Փարիզի թերթերը, ինչպէս Պալքանեան մամուլը, ներկայիս կը զբաղին այս խորհրդակցութեամբ։ Զաղրէպի մեծագոյն օրաթերթը, «Օպզոր», կը գրէ թէ Չեխիա մտահոգ է անոր համար որ գերմանական վտանգը ամէնէն առաջ կը սպառնայ իրեն։ Այդ սպառնալիքը աւելի եւս չէզոքացաւ՝ երբ տեղի ունեցաւ Մուսոլինի — Շուշնիկ խորհրդաւոր տեսակցութիւնը, հիւսիսային Իտալիոյ մէկ խուլ գիւղին մէջ։ Այդ տեսակցութեան առթիւ զանազան ենթադրութիւններ եղան, — իբր թէ Մուսոլինի ուզեց զօրացնել իտալեւաւստրեւհունգարական ճակատը որ ստեղծուեցաւ Հռոմի համաձայնութեամբ։ Ըսուեցաւ նաեւ թէ այս տեսակցութեամբ կը փորձուէր հարթել Հապսպուրկեան գահին վերականգնումին դժուարութիւնները։ Եղան նաեւ ուրիշ զրոյցներ,— թէ փորձ մը կատարուեցաւ հաշտեցնելու արքեդուքս Ալպրէխթը, որ հունգար ազգայնականներու թեկնածուն է թագաւորութեան, իր զարմիկին մեծին՝ Օթթոյի հետ։ Վերջապէս ըսուեցաւ նաեւ թէ Հունգարիոյ վարչապետը պիտի հրաժարի՝ իշխանութիւնը յանձնելով ուրիշ քաղաքագէտի մը, որ յաջողութեան աւելի մեծ յոյսեր կը ներկայացնէ իտալեւգերմանական համաձայնութեան մը միջնորդութեան մէջ։

Միւս կողմէ, Գերմանիա, Պելկրատ ղրկելով Դոկտոր Շախտը, աշխատեցաւ օղակ մը աւելցնել գերմանեւլեհական շղթային վրայ։ Այդ աշխատանքին լծուած է նաեւ Նէօհաուզըն, որ տնօրէնն է Պելկրատի գերմանական զբօսաշրջութեան գրասենեակին։ Վերջապէս Գերմանիա ամենայն յամառութեամբ նոյն աշխատանքն է որ կը քալեցնէ՝ ուղելով Պելկրատ ղրկել Կէօրինկը եւ Շախթը։ Գերմանական առաջարկներ ներկայացուած են նաեւ Ռումանիոյ, որուն աջակողմեան զինուորականները որոշ համակրանք ցոյց կու տան Գերմանիոյ։

Ահա թէ ինչո՛ւ Փոքր Համաձայնութեան անդամ պետութեանց վեհապետներուն եւ սպայակոյտի պետերուն խորհրդակցութիւնը մեծ հետաքրքրութիւն արթնցուցած է մամուլին մէջ, եւ Ֆրանսացիները, այդ առթիւ, փափաք կը յայտնեն որ միջոց մը գտնուի Իտալիան ալ կապելու Փոքր Համաձայնութեան։

Ի՞ՆՉ Կ՚ԸՆԷ ԻՏԱԼԻԱՆ

Միջազգային անստոյգ այս կացութեան մէջ, երբ, միւս կողմէ, Ֆրանսա իր ղեկագիծը կը նորէ՝ նախ քան ներկայանալը արտաքին աշխարհի առջեւ,— ի՞նչ կ՚ընէ Իտալիան։

Հակասական լուրեր կը շրջին կ՚ընեն Իտալիոյ շարժումներուն մասին, մանաւանդ երբ Հռոմէն հասած հեռագիրները մունջ կը մնան եւ ոչինչ կը պարզեն։ Առջի օր կ՚ըսէին թէ Իտալիա կ՚ամրացնէ ֆրանսական սահմանագլուխը, գրոյց շրջեցաւ նաեւ որ զինուորական համախմբումներ կը կատարուին Պրէնների կիրճին առջեւ։ Զինուորական մասնագէտներու կարծիքով, դէպի հիւսիս զինուորական համախմբումները ուրիշ նպատակ չունին, բայց եթէ պատրաստել տարեկան ռազմափորձերուն, որոնք այս անգամ, կ՚ըսեն, տեղի պիտի ունենան Վերին - Ատիճէի մէջ։ Եւ սակայն պաշտօնական աղբիւր մը կը հաղորդուի, որ այդ ռազմափորձերը տեղի պիտի ունենան, այս տարի, Նափոլիի եւ Պարիի միջեւ ընդարձակ հողամասի մը վրայ։ Ռազմափորձերու վայրին փոփոխութիւնն անգամ իր նշանակութիւնը յաճախ քաղաքական կեանքի մէջ, ահա թէ ինչո՛ւ ատիկա նշան մը կը համարին ոմանք՝ մերձեցում մը փորձելու Հռոմի եւ Պերլինի միջեւ։

Հակասական այս լուրերուն կամ զինուորական ու քաղաքական այս մեկնութիւններուն առթիւ, զորս կը հայթայթեն թերթերու թղթակիցները՝ ուզելով պատռել Հռոմի լռութիւնը, դիտել կը տրուի թէ միջազգային քաղաքական կեանքի անստուգութեան առջեւ՝ Իտալիա կ՚ուզէ պատրաստ ըլլալ երկրին թէ քաղաքական, թէ զինուորական պահանջներուն հանդէպ, եւ երբեք միտք չունի գրգռելու օտար հանրային կարծիքը եւ պղտորելու ժողովուրդներու խաղաղութեան ցանկութիւնը։ Մնաց որ Իտալիա շարունակ կը յայտարարէ թէ պէտք ունի խաղաղութեան եւ անհրաժեշտ է որ քանի տարիներ աշխատի Եթովպիոյ մարսողութեան համար։

Այս այսպէս ըլլալով հանդերձ, Հռոմ բացորոշ կը հասկցնէ թէ Ժընեւի յառաջիկայ նիստերուն ընթացքին եթէ ազգերը դարձեալ թշնամական վերաբերմունք ցոյց տան եւ պատժամիջոցներու քաղաքականութեամբ նեղեն զինք, պիտի չսպասէ այլեւս՝ սրբելու համար իր անդամակցութիւնը ազգաժողովին։

Ֆրանսական նոր կառավարութեան հանդէպ տակաւին վերապահ է իտալական մամուլը։ Ճիշդ է թէ ֆրանսացի ընկերվարականները շատ խիստ արտայայտուած էին պատժամիջոցներու քաղաքականութեան մէջ,— այդ է անշուշտ իտալական մամուլին վերապահութեան պատճառը, այլապէս Հռոմի թերթերը որոշ համակրանք ցոյց կու տան հանդէպ ֆրանսական կառավարութեան ծրագրին տնտեսական ձգտումներուն, ընկերվարական ոգիին։ Նոյնիսկ կ՚ըսեն թէ իրենց ֆաշականութիւնն ալ ծնաւ ընկերվարութենէն, այսինքն թէ խորապէս իտալական պայմաններու վրայ պատշաճեցումի փորձ մըն է եղած իրենց կատարածը։ Ընդհ. առումով, Իտալիոյ ընկերային կեանքի կազմակերպութիւնը կը մատնէ ընկերվարական ոգի մը, նոյնիսկ ինչ որ կը հետապնդէ ֆրանսական կառավարութիւնը բանուորներու արհեստակցական կազմակերպութեան ուղղութեամբ, մենք, կ՚ըսեն Հռոմի տեսաբանները, աւելի կանուխ իրագործած ենք Իտալիոյ մէջ։

Առով Իտալիա կը հասկցնէ թէ Եւրոպայի մէջ թշնամական որ եւ է պատրաստութեան ծրագիր չունի, բայց կ՚ուզէ պատրաստ ըլլալ թէ պատերազմի, թէ խաղաղութեան։

*** Հռոմէն կը հեռագրեն թէ, կիրակի առաւօտ, Սահմանադրութեան տօներուն առթիւ, Վիքթոր-Էմմանուէլ Թագաւորը ներկայ եղաւ զօրանդէսի մը, որ տեղի ունեցաւ Կայսրութեան Ճանապարհին վրայ։ Զօրանդէսին մասնակցեցան 22,000 սուիններ, 2,000 այրուձի, 800 ինքնաշարժներ, 80 հրասայլեր։

Զօրահանդէսին մէջ ուշադրութիւն գրաւեց զինուոր շուներու ներկայութիւնը։ Արքայական ամպիոնին առջեւէն թռցուցին հարիւրաւոր աղաւնիներ եւ երկու օդապարիկներ։

Ծանր արկած մարզահանդէսի մը մէջ

Պուքրէշէն կը հեռագրեն թէ ծանր արկած մը պատահեցաւ մարզահանդէսի մը մէջ, զոր սարքեր էին աշակերտները Կարոլ Թագաւորին, որուն գահակալութեան վեցերորդ տարեդարձն էր։

Թագաւորին հետ, մարզահանդէսին ներկայ էին նաեւ Եուկոսլավիոյ խնամակալը, Իշխան Փօլ, Չեխոսլովաքիոյ հանրապետութեան նախագահը, Պենէշ։ Փայտաշէն բեմի մը վրայ տեղ գրաւած էին 2,500 հոգի, մեծ մասամբ կիներ եւ մանուկներ։ Բեմը խորտակուեցաւ յանկարծակի, սարսափելի աղմուկ մը յարուցանելով։ Աննկարագրելի խուճապ մը ստեղծուեցաւ։ Մանուկներու ճիչերուն եւ վիրաւորեալներու աղաղակին մէջ, Կարմիր Խաչը եւ հրշէջ գունդը փլատակներուն մէջէն դուրս հանեցին վիրաւորներն ու մեռածները։ Թագաւորն ալ կը մասնակցէր օգնութեան գործին։

Մեռածներուն թիւը տասնէն պակաս չէ, վիրաւորները, աւելի քան 200 հոգի, անմիջապէս փոխադրուեցան հիւանդանոց։

Հայ մը անձնասպան

Մարսէյլէն կը գրեն մեզի.— Բնիկ Մշեցի Ցարեթ Մկրտիչեան 45 տարեկան, նախկին կամաւոր, ուրբաթ օր, Սէն Լուի շաքարի գործարանին մէջ, վերջ տուաւ իր կեանքին՝ ինքզինքը նետելով դիւաշարժ մեքենայի մը տակ։ Մահը կ՚ըլլայ յանկարծական։

Դժբախտ Ցարեթը նախապէս ալ փորձ մը կատարած էր թէնտիւր տ՚իոտով խառն ժավէլ խմելով։ Հիւանդանոց փոխադրուելով, կարելի եղած էր փրկել կեանքը այն ատեն։

Սակայն անձնասպանութեան գաղափարը մտած էր իր մէջ, եւ յաղթեցաւ այս դժբախտ տրամին։

Կինը մեռած էր տարի մը առաջ, որուն ցաւն ալ մեծ դեր ունի իր անձնասպանութեան մէջ։

Կը թողու երեք անչափահասներ։ Կնոջը մեռնելէն վերջ մէկը տեղաւորած էին ֆրանսական որբանոցի մը մէջ։

Իսկ միւս երկուքը մէջտեղն են, փողոցը։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԹՈՒՐՔԻԱ ԻՐ ՀՈԳԵՐՈՎ ՈՒ ՓՈՐՁԵՐՈՎ

«ԱՆՏԵՍԱՆԵԼԻ ՎՏԱՆԳԸ»

Վերջերս մամուլը արձագանգ տըւաւ երկու հակասական լուրերու։

Առաջինը այն ճառն է, որ Թուրքիոյ վարչապետը՝ Ըսմէթ Ինէօնիւ խօսեցաւ Գամուլթայի բեմէն, ելմտացոյցի վաւերացման առթիւ վստահութեան քուէ պահանջելով։

Ըսենք անմիջապէս, որ Ըսմէթի ճառը, իր ընդհանուր գիծերով, կրկնու-

հարկադրուած կը զգայ ինքզինքը՝ «իր բերնով» ապահովցնելու իր հայրենակիցները, որ «հանդարտօրէն եւ ապահովութեամբ զբաղին իրենց պարտականութիւններով եւ գործերով»։

Բայց, ո՞ւրկէ ծնած է, «հայրենակիցներուն» մօտ, այդ անհանդարտութիւնը եւ անապահովութիւնը,— Ըս-

...

գնելով, ... թեան պահպանման մասին Թուրքիոյ զօրաւոր ցանկութիւնը։

Այս եւ նման ճառեր, նախ, կը մատնեն, անշուշտ, ապառազինութեան պիտանէին յաւելեալ քանակը։ Ըսմէթ ինք ալ կը խոստովանի այդ պարագան, երբ նոյն ճառին մէջ կ'ըսէ թէ «երկրին ներսը, այս խօսքերս կոչուած են հայրենակիցներուն յիշեցնելու իրենց պարտականութիւնները»։

Երկրորդ, Թուրքիոյ վարչապետը

...

ցուցին շարք մը խօսակցութիւններ՝ Թուրքիոյ արտաքին գործավարութեան խորհրդականին հետ։ Խօսակցութիւնները գլխաւորաբար կապ ունէին Տարտանէլի վերազինութեան հետ, բայց երկու պետութեանց ներկայացուցիչները զբաղեցան նաեւ Իտալիոյ դէմ գործադրուած պատժամիջոցներով։ Թուրքիա լրջօրէն կը կասկածի Իտալիոյ ծաւալումէն՝ Պալքաններու մէջ։ Կ'ըսուի թէ իր ներկայացուցիչները այս առթիւ շատ թանկա-

...

Մուսոլինին, որուն ժէսթերն ու ձեռնարկները անվերջ հեգնեց Թուրք մամուլը, բայց որուն խստաբիր դէմքը անհանդարտութեան մատնած է Թուրքիոյ «հայրենակիցները», Գամութայն ու «յաղթական վարչապետը»...

Վ. ԻՇԽԱՆԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՊԱՐՏՔԸ ԱՆԳԼԻՈՅ

— . —

Համաձայն Անգլիոյ ելմտական նախարարութեան 1936ի հաշուեկշռին, Հայաստանի հանրապետութեան ընդհանուր պարտքն է 1.765.000 ստերլին։

Առաջին անգամ 1921ին էր որ Հ. Հ. Լոնտոնի պատուիրակութիւնը «յուշագիր կը ստանար» այս պարտքին մասին որուն մանրամասնութիւններն աճապարեն.—

Դեղօրայք	23.426	6.8
Զէնք	39.446	18.6
Ծախքեր	723.644	5.11
Գումար	786.516	11.1

Այս դեղերը եւ զէնքերը Երեւանի համար ճամբայ ելած էին 1920ին, բայց շատ ուշ հասան։ Անգլիա ոչ միայն «մոռցած չէ» այս պարտքը, այլ ամէն տարի տոկոս մըն ալ կը բարդէ համաձայն օրուան սակին։ Այսպէս,

1922ին	786.517
1925ին	908.069
1926ին	1.071.000
1927ին	1.126.000
1928ին	1.183.000
1929ին	1.244.000
1930ին	1.308.000
1931ին	1.375.000
1932ին	1.445.000
1933ին	1.519.000
1934ին	1.598.000
1935ին	1.679.000

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՇԱՐԺԱՆԿԱՐ

ԱՇԽԱՐՀԱԳՐՈՒԹԻՒՆ, ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ

— . —

Մարդոց մեծ մասը աշխարհագրութիւնը ջնջած է պատմութեան մէջէն ու պատմութիւնը աշխարհագրութեան մէջէն։ Այս գործողութիւնը ընողները աշխարհագրութեան մէջ ձըգած են միայն խաւարակուռ Ափրիկէն ու պատմութեան մէջ ... աղքատ Ղազարոսը։

Կը գրեն որ Մատրիտի մէջ թերթեր կան որոնք Իրանը կը շփոթեն Իրաքի հետ։ ...

...

ՆՇԱՆ ՊԵՇԻԿԹԱՇԼԵԱՆ

1896Ի ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆԻ ՄԵԾ ԴԷՊՔԵՐՈՒ 40ԱՄԵԱՅ ՏԱՐԵԴԱՐՁԻՆ ԱՌԹԻՒ

— . —

Իմ ազիզ ախպէրը անզուսպ ուրախութեամբ կուռի գնաց, ինչպէս իրեն նման հարիւրաւոր ազիզ կորիւններ, անոնք գացին մեռցնելու եւ մեռ-

նոյն նամարտ թշնամու ձեռքով, այսօր առաւել քան հաստատ մեր ուխտին մէջ նորէն նոյն միակ լեզուն կը սորվեցնենք ու կը յանձնարարենք

...

ԱՐՄ. ՓՈԽԱՐԵԱՆ

(Շար.)

(3)

ՖՐ. Կ. ԽԱՉԻ Ը. ՊԱՏԳՄ. ԺՈՂՈՎԸ ԵՒ ԹԷՅԱՍԵՂԱՆԸ

— o —

Մայիս 29էն Յունիս 1, Ֆր. Կ. Խաչի Ը. Պատգմ. Ժողովը 4 օր տեւելէ ետք փակուեցաւ խանդավառ եւ ջերմ միջավայրի մը մէջ, երկուշաբթի օր (Յունիս 1), 31 պատգամաւորներու, խորհրդակցական ձայնով մասնակցող 6 ներկայացուցիչներու եւ անդամ-անդամուհիներու մասնակցութեամբ: Ժողովներու այս մեծ կազմակերպութեան կենդրոնն էր Ֆրանսայի Գերագոյն Ժողովը, իր կանոնաւոր աշխատանքով, հարցերու խորունկ քննութեամբ եւ սիրալիր մթնոլորտով կը ներկայացնէր պատկեր մը որ աւելի քան օրինակելի էր:

21 մասնաճիւղերու կողմէ կարդացուած զեկոյցներէն եւ Ծրջ. Վարչութեան ընդարձակ եւ մանրամասն տեղեկագրէն ու հաշուետուութենէն կը տեսնուէր որ Ֆր. Կ. Խաչը ունի 905 անդամներ (անցեալ տարի 780), կը պահէ եօթը դասընթացքներ՝ Ալֆորվիլի, Փարիզի, Իսիի, Տեսինի, Վիէնի, Կրընոպլի եւ Լանսէյի մէջ: Կ'օգնէ զանազան միութիւններու կողմէ պահուած դպրոցներու՝ Շավիլի, Առնուվիլի, Պուլվար Օտտոյի, Վորտոյի, Նիսի, Կարտանի մասնաճիւղերուն միջոցով: Ունի երեք Սան. Սանուհիներու խումբեր՝ Ալֆորվիլի, Քաշանի եւ Անկէնի մէջ, երեք դարմանատուն Իսիի, Մարսէյլի եւ Առնուվիլի մէջ: Երեք բժշ. ընդունելութիւն: Իր մասնաճիւղերը, ինչպէս Լիոն, Մարսէյլ, Ռոման, Փարիզ եւն. կ'այցելեն հիւանդանոցները տառապող մեր հայրենակիցներուն: Կազմակերպած է օդափոխութեան կայան մը՝ 30 մանուկներու համար, մեծ թիւով բազմանդամ եւ անգործ ընտանիքներու օգնութեան հասած դրամական նպաստներով: Կաթ, անուղ եւ հագուստ բաժնած երեխաներու: Ներկայացուած հաշուեկշիռներէն քաղելով տեղեկացանք որ 117.044 ֆրանքի մուտք է ունեցած 1935 մայիս — 1936 մայիս, մէկ տարուան ընթացքին, եւ իր ձեռնարկներուն յատկացուցած է զայն՝ արդար եւ գործնական բաժանումով մը:

Պատգմ. Ժողովը ուշադրութեամբ հետեւեցաւ այս բոլոր զեկոյցներուն եւ գնահատանքի ջերմ բանաձեւեր քուէարկեց թէ Ծրջ. Վարչութեան եւ թէ մասնաճիւղերուն մեծ մասին համար, որոնք գերագոյն ճիգեր ի գործ դրած էին այս տագնապալի տարւոյն ընթացքին՝ աւելցնելով իրենց անդամուհիներուն թիւը, կազմակերպական կանոնաւոր աշխատանքով մը, բացած էին նոր դասընթացքներ եւ դարմանատուներ: Ունեցած են նաեւ թական զգալի յաւելում մը, տօնած են «Մանուկներու Օր»ը գրեթէ ամէն տեղ, բաժնելով անխտիր բոլոր երեխաներուն պտուղ, խաղալիկ, նաեւ նշխրքե ։ ։ Հիմը դրած են նաեւ այնքան գեղեցիկ ձեռնարկի մը՝ օդափոխութեան կայանին, 30է աւելի մանուկներու համար:

Ու պատգամաւոր թէ ունկնդիր հեռացան ժողովասրահէն այն հաճելի զգացումով, որ կ'ունենայ ամէն մարդ երբ իր աշխատանքը, զոհաբերութիւնը կրկնապէս արդիւնաւորուած տեսնելու խորունկ գոհունակութիւնը կ'ունենայ:

ԹԷՅԱՍԵՂԱՆԸ.— Յունիս 1ին, երկուշաբթի գիշեր, ռուսական Երաժշտանոցի սրահին մէջ տեղի ունեցաւ ամենամեայ թէյասեղանը, ի պատիւ պատգամաւորներուն եւ համակիրներուն: 200ի հասնող բազմութիւն մը լեցուցած էր սրահը, ստեղծելով ջերմ մթնոլորտ մը Կ. Խաչի շուրջ: Տիկին Լ. Շանթ բացաւ հանդէսը, առաջարկելով ընտրել սեղանապետ մը: Ընկ. Գիւլխանդանեան տարաւ այդ պաշտօնը զուարթ եւ սրամիտ խօսքերով, կարդալ հրաւիրեց ներկաները, որոնք երգերով, նուագով, ճառերով ու արտասանութեամբ համեմեցին հանդէսը:

Խօսեցան տիկիններ Ն. Քիպրիթճեան որ գեղեցիկ բառերով նկարագրեց այն լուսաւոր դերը, որ տրուած է Կ. Խաչին մեր գաղթահայ մռայլ կեանքին մէջ: Տիկ. Շահլամեան որ շատ յարմար մանրավէպով մը ցոյց տուաւ այն որ պէտք է ըլլայ Կ. Խաչը: Տիկ. Է. Բիւզանդ որ պանծացուց սան-սանուհիներու համար Կ. Խաչին կատարած գործը: Տիկ. Ծ. Միսաքեան որ ջերմ բառերով գնահատեց այն աշխատանքը զոր Կ. Խաչին մէջ կը կատարեն մեր համեստ ընկերուհիները լուռ մնջիկ: Տիկ. Տէր Դաւթեան որ Զ. Ո. Մ.ի Պատգմ. Ժողովին ողջոյնը հաղորդեց, Կ. Խաչի կողմէ ինք ղրկուած ըլլալով մասնակցիլ անոնց հացկերոյթին: Ցետոյ խօսեցան Պ. Պ. Գարակէօզեան, Տոքթ. Քիւթիւկեան, Ծ. Միսաքեան եւ Ա. Արծրունի, որոնք խանդավառ եւ գեղեցիկ ճառերով ներկայացուցին Կ. Խաչի գործը, անոր ներշնչած ոգին, հաւատքը, անոր ունեցած կազմակերպական լուրջ աշխատանքը եւ գնահատանքի խօսքերով քաջալերեցին աշխատող ձեռքերը, մաղթելով յարատեւութիւն եւ կորով:

Մասնաւոր ուշադրութեան արժանացան Սանուց Միութիւնները, որ խումբերով եւ ուղերձներով կը մասնակցէին թէյասեղանին: Ալֆորվիլէն պատանի Գրիգոր կարդաց յստակ եւ մաքուր հայերէնով մը իրենց երախտագիտութեան եւ շնորհակալութեան թարգմանն եղող ուղերձ մը, ուղղուած Կ. Խաչին որ «մեզ օտարութենէ փրկող եւ այլասերման անդունդէն քաշող միակ ձեռքն է» ըսաւ, ջերմ ծափերու մէջ: Անկէնի սանուհիներէն Օր. Պաղիկեանի արտասանութիւնը եւս (Վարուժանի «Պանդուխտին Նամակը») խանդավառեց ներկաները, երբ նախագահը յայտարարեց թէ Օրիորդը իր հայերէնը զարգացուցած է Կ. Խաչի Սանուց Միութեան շնորհիւ:

Ցանպատրաստից կազմուած գեղարուեստական բաժինը, մասնակցութեամբ տիկիններ Ա. Սարգիսեանի (արտասանութիւն), Ալիս Պարթեւեանի (ջութակ), Օր. Զ. Շահլամեանի (ջութակ) եւ Արայ Պարթեւեանի (դաշնակ), ճշմարիտ վայելք մը եղաւ բոլորին համար:

Հաճելի էին բոլոր մասնակցողներու երգերը, իրապէս հարազատ եւ ինքնաբուխ,— տիկիններ Արմենուհի (Քաշանէն), Կիւլպօլեան (Անկէնէն), Պասմաճեան (Քաշանէն), Տէրտէրեան (Իսիէն) եւ Ալֆորվիլի Սանուց Միութենէն դեռատի ներկայացուցիչը:

Կէս գիշերին բաժնուեցան պատգամաւորները եւ հիւրերը, որոնց ի պատիւ տրուած այս թէյասեղանը համակրանքի եւ սրտագին վերաբերմունքի ճշմարիտ արտայայտութիւն մըն էր Ֆր. Կ. Խաչը շրջապատող բարեկամներու կողմէ:

ՇՐՋՈՒՆ ԹՂԹԱԿԻՑ

ՌՈՒՄԲ, ՀՐԴԵՀ, ՀՐԱՑՈՒՆԱՁԳՈՒԹԻՒՆ ՊԱՂԵՍՏԻՆԻ ՄԷՋ

— o —

ԵՐՈՒՍԱՂԷՄ, 28 մայիս (Յառաջ). — 19 ապրիլէն ի վեր Պաղեստինի մէջ շփոթ կացութիւն ստեղծուեցաւ: Բոլոր քաղաքները, գիւղերը, ենթարկուեցան խռովութեանց: Արաբ ազգայնական մարմնին կեդրոնը որ վերջին դէպքերը կը վարէ, Երուսաղէմի մէջ է այս անգամ գլխաւորութեամբ մեծ միւֆթիին Հաճ Էմին էֆէնտի էլ Հիւսէյնիի: Կոմիտէն կը բաղկանայ տասը հոգիներէ, որոնց մէջ է քաղաքապետ Տոքթ. Խալտի եւ երկու քրիստոնեաներ (Արաբ):

Շուկաները վեց շաբաթներէ ի վեր փակ կը մնան: Պաղեստին տնտեսապէս մեծ հարուած կրեց: Նապլուսի բնակչութիւնը հաստատուած կրակմարի օրէնքը չընդունեց եւ ըմբոստութիւնը հոն աւելի կատաղի է, շատ մը մեռեալներ կան այս օրերս, թէ զինուորներէն եւ թէ բնակչութենէն: Նապլուսի երիտասարդութիւնը լեռ քաշուեցաւ: Ըմբոստ խումբեր կան այժմ Երուսաղէմի շրջակայքը Ջիթենեաց Լերը եւն.: Այս առտու ժամը 9.30ին անգլիացի զինուոր մը սպանուեցաւ Հայ կաթ. պատրիարքարանի փողոցին մէջ: Ոճրագործը չգտնուեցաւ: Նոյնպէս Դամասկոսի դրան առջեւ միեւնոյն ժամուն սպաննուեցաւ ուրիշ զինուոր մը: Ըստ «Էլ Լէվա» թերթի այսօրուան լուրին բարձր մարզպան Սըր Արթիւր Վօքօք օդանաւով Լոնտոն մեկնեցաւ: Կացութիւնը ժամէ ժամ կը վատթարանայ: Բաւական թիւով Արաբներ Պաղեստինի գիւղերուն մէջ աքսորուեցան, սակայն գերագոյն խորհուրդի անդամները կը մնան իրենց տեղը ու կը վարեն գործադուլը: Կառավարութեան մէջ կառավարութիւն կը հրամայեն ու կը գործեն: Գիւղացիները բանջարեղէնկը բերեն ծախելու համար, սակայն կոմիտէին մարդիկը կը կոխկրտեն ու տեստեղէնները եւ թոյլ չեն տար որ ծախեն: Ամբողջ սղցաւ, մթնոլորտը անշնչելի դարձաւ: Այսօր արաբ թերթերը յայտարարեցին թէ 3 օր գործադուլ պիտի ընեն վաղուընէ սկսեալ: Գրած են Եգիպտոսի արաբ թերթերուն, ինչպէս «Ահրամ»ի եւ ուրիշներու 3 օր թերթ չղրկել Պաղեստին: Սուտ լուր մը շրջան կ'ընէ թէ մարզպանը 200 Հայեր Սուրիայէն պիտի բերէ երկրի կացութեան հսկելու համար ... «Էլ Լէվա» թերթը հրատարակած էր այս լուրը: Երկրին մէջ յուզում կը տիրէ: Պաղեստինի երկաթուղին յաճախ կը խանգարուի, ռումբեր կը նետուին, հեռաձայնի եւ հեռագրական թելեր ամէն օր կը կտրուին, բերքերը կը հրդեհուին: Արաբները կ'ըսեն թէ պիտի շարունակեն այս ընթացքը մինչեւ որ իրենց ձայնը լսելի ըլլայ Լոնտոն եւ գոհացում տրուի իրենց: Թշուառութիւնը ամբողջ ժողովուրդի մէջ ծաւալ առաւ, նոյնպէս հայ ժողովուրդի մէջ:

Թղթակից

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ յօդուածագիրներէ եւ թղթակիցներէ իրենց գրութիւնները գրել թուղթին մէկ երեսին վրայ եւ թանաքով եւ մելանով:

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ԳՈՐԾԱՐԱՆԷՆ

«ՍՈՑԻԱԼԻԶՄԻ ՃԱՄԲԱՆ ԲԱՑԷՔ»...

— . —

Օրերէ ի վեր արդէն ականատես ըլլալէ վերջ շատ մը բանուորական գործադուլներու, կարգը եկաւ մեր ռիփոլէն ներկի գործարանին, ուր 700ի չափ բանուորներու հետ մենք ալ 22 Հայերս կը հետեւինք խաղաղ ցոյցերուն, որոնք երեք օրէ ի վեր կը շարունակուին:

Այսպէս տարիներէ ի վեր կուտակուած գործաւոր դասակարգի վրէժն է որ գործադրել կ'ուզուի միահամուռ եւ միակամ ուժով:

Իրաւունքն է այլ եւս որ ցոյց կուտայ իր բռունցքը ու կ'ուզէ ճամբայ բանալ իրաւազուրկներու բանակով ընդդէմ շահագործող մենատիրութեան, որ կը դիզէր ու կը դիզէ սեւ ձեռքերու, քրտնած ճակատներու, մուխի, ածուխի եւ կազերու եւ այլ բաղադրութեանց դարչ հոտերուն մէջ ապրող մարդկանց աշխատանքով փոխարէն չոր հաց մը չպրտելով կամ օր մը դուռը մեր երեսին փակելով անխիղճ եւ անպատիժ, առանց խնայելու ընտանիքիդ կամ զաւակներուդ կամ յառաջացած տարիքիդ ...

Այժմ ո՞վ կը յանդգնի դէմ ելլել հաւաքական ուժին, որ գիտէ պահանջել խաղաղօրէն, գիտակից իր ըրածին, առանց ուրիշին ազատութիւնը կաշկանդելու, երբ իր պայքարին չենվնասեր: Երէկուան հալածեալները կը խօսին ու կը բողոքեն հաւաքաբար, այլ եւս գիտակցութիւնը ունին թէ հասած է ժամը արժեցնելու իրենք զիրենք, իրենք ալ կ'ուզեն ապրիլ արեւուն տակ մարդկայնօրէն:

Արդար իրաւունք, որ պէտք չէ զըլացուի, քանի կողք կողքի պիտի քալեն գործատէրն ու գործաւորը, տէրն ու ծառան, հարուստն ու աղքատը, բախտաւորն ու անբախտը: Կամաւոր բանտարկեալս լռիկ կը մտածեմ թէ ի՞նչ կ'ըլլար եթէ այդ երեւոյթը տեղի ունենար մեր ազգային կեանքին մէջ ալ, երբ այնքան գործեր կան կարօտ այդ հաւաքական կամքին, այդ ուժեղ ճակատին:

Ինչքա՜ն ցեցեր եւ ոստիճներ կան, որ կը կրծեն ու կը քամեն մեզ:

Ե՞րբ պիտի գայ կարգը, որ մենք եւս ծառանանք այդ բոլորին, դիմակաւոր կամ անդիմակ մեր ինքնակոչ ազգային փաթրոններուն դէմ, ճամբայ բանալով ազգային վերաշինութեան եւ վերականգնումին:

Միութիւնը զօրութիւն է երբ գօտեպնդուած ամուր հաւատքով ու կազմակերպուած երկաթեայ օրէնքներով կը ներկայանայ:

Կէս գիշեր է, շուրջս դեռ պարերը կը շարունակուին ծափերով ու երգերով, մոռցած գործարանի սուլիչն ու չէֆերու խստութիւնը, մինչ ես մտովի կ'երգեմ Հ. Յ. Դաշնակցութեան քայլերգը, — Մշակ բանուոր բէնչքէր ախպէր, ... Սոցիալիզմին ճամբայ բացէք ...

ՄԷՆ - ՍԷ

×

ՎԷՆՍԷՆ, 5 Յունիս.— Այսօր ժամը 16ին մեր թաղին քանի մը գործարաններուն կարգին, Մէզօն Թէվանօն (մէքանիսիէն)ի 68 գործաւորները գործադուլ յայտարարեցինք: Գործարանին բոլոր ճիւղերէն մէկմէկ ներկայացուցիչ ընտրելով հետեւեալ գրաւոր պայմանները դրինք. Ա.— Օրավարձքի յաւելում հասարակ բանուորներուն, 4 ֆր. ժամը կիներուն, 5 ֆր. այրերուն: Բ.— Մեքենաներու վրայ աշխատող կիներուն 5 ֆր. իսկ այրերուն 6 ֆր., իսկ 8 ֆր. ժամը արհեստագէտ բանուորներուն: Գ.— Շաբաթական 40 ժամ աշխատանք, 48 ժամու վճարումով: Դ.— Տարեկան 15 օր վճարովի արձակուրդ: Ե. — Քիմիական ճիւղերուն մէջ աշխատողներուն համար անհրաժեշտ կաթը: Զ.— Գործադուլի տեւողութեան օրավարձքերուն վճարումը: Մենք տասը տարիներէ ի վեր երեք Հայրենակիցներ կ'աշխատինք այս գործարանին մէջ, թէեւ ընկերվարութեան համակիրներ՝ օտարներուս «հասկնալի» պատճառներով, պայմանագիրը չստորագրեցինք, բայց մեր գործօն մասնակցութիւնը խոստացանք, մինչեւ յաղթանակ: Մեր նշանաբանն է, — Հաց եւ համեստ աշխատանք: Ժամ մը վերջ, աշխատաւորական սէնտիքաներուն ներկայացուցիչը եկաւ եւ թելադրեց շարունակել պայքարը մինչեւ վերջ, յետոյ մատակարարութեան մասին ալ հարկ եղածը կարգադրելու խոստումով մեկնեցաւ: Կը սպասենք իրենց եւգործարանատիրոջ ներկայացուցիչներուն բանակցութեան արդիւնքին: Մանրամասնութիւնները օրը օրին կուտամ «Յառաջ»ին որ մօտէն կը հետեւի աշխատաւորական պայքարին: Գործադուլ ընող ընկերներուն խանդավառութիւնը բարձր է: Կատակախօսութիւնները եւ զուարճութիւնները սկսած են, բոլոր կամաւոր բանտարկեալներս զըւարթ սրտով կ'անցընենք մեր օրերը: Ամէն կողմ պար, երգ եւ ... պլոթ:

Գ. Հատըմեան

ՄԱՄՈՒԼ

Կովկաս

— . —

«Նոր Օր» խմբագրականի մը մէջ հետեւեալ խորհրդածութիւնները կ'ընէ (2 Յունիս).

— «Զափազանց մեծ նշանակութիւն ունի Մոսկուայէն հաղորդուած ու եւրոպական մամուլին մէջ հրատարակուած այն տեղեկութիւնը թէ Խ. Միութեան սահմաններուն մէջ Վրաստան կը դառնայ անկախ պետութիւն, որուն պիտի յաջորդէ հաւանաբար Հայաստան ու Ազրբէջան:

Լուրը ստոյգ ըլլալ կը կարծուի, որովհետեւ սովետական «Թաս» գործակալութիւնը չհերքեց, ինչպէս կ'ընէր այն բոլոր լուրերու նկատմամբ, որոնք իրականութեան չէին համապատասխաներ:

Խորհ. Միութեան սահմաններուն մէջ անկախ պետութիւն բացատրութիւնը ձեւական իմաստ ունի: Խորհրդային սահմանադրութիւնը արդէն կը ճանչնայ ազգային հանրապետութիւններու իրաւունքը իբր անկախ պետութիւն, կը ճանչնայ նաեւ Միութենէն բաժնուելու անոնց իրաւունքը:

Բայց գործնականին մէջ, այս իրաւունքները մեծ արժէք չեն ներկայացներ: Ուկրանիան անկախ պետութիւն ըլլալով մէկտեղ, չի կրնար Մոսկուայի կամքին դէմ քալել, չի կրնար անոր լուծը թօթափել: Այնպէս ալ Վրաստան, Հայաստան եւ Ազրբէջան, որ ըստ առաջնոյն, քաղաքականապէս եւ տնտեսապէս, ենթակայ պիտի ըլլան կեդրոնին, որ ուղղութիւն եւ հրաման պիտի տայ:

Ընդունելով մէկտեղ որ Վրաստանի անկախ պետութիւն հռչակումը ձեւական նշանակութիւն ունի, կարելի չէ Մոսկուայիկողմէն զիջում չնկատել ատիկա, զիջում՝ Կովկասցիներու ազգային պահանջներուն, անկախութեան ձգտումներուն եւ կարելի եղածին չափ կեդրոնի լուծէն ու ազդեցութենէն հեռու մնալու ցանկութեան:

Այս տեսակէտէն կարեւոր է առնուած քայլը: Կարեւոր՝ մանաւանդ Կովկասի համար, ուր 12 տարիէ ի վեր անբնական կացութիւն ստեղծուած էր, Կովկասեան Հանրապետութիւններու Դաշնակցութեան կազմութիւնով, որուն կ'անդամակցէին Վրաստան, Ազրբէջան եւ Հայաստան, Վրաստանի անկախ պետութիւն հռչակումով կովկասեան Դաշնակցութիւնը կը դադրի գոյութիւն ունենալէ: Ինքնաբերաբար լուծուած կ'ըլլայ: Այս կերպով, կովկասեան երեք հանրապետութիւնները կը կապուին ուղղակի կեդրոնին իբր անջատ միաւորներ, հաւասար իրաւունքներով եւ պարտականութիւններով:

Կովկասեան համադաշնակցութեան լուծումով կացութիւն մը կը ստեղծուի ընդհանրապէս Կովկասի եւ մասնաւորապէս Հայաստանի մէջ:

Մեր երկիրը կրկնակ գերութեան ենթակայ էր: Մոսկուայի թաթէն զատ, իր վրայ կը ճնշէր նաեւ Վրաստանի եւ Ազրբէջանի թաթը, համադաշնակցային կառավարութեան խողովակով:

Պէտք կա՞յ պահելու թէ կովկասեան երեք հանրապետութիւններու ազգային հակամարտութիւնները խորհրդային վարչակարգին տակ ալ իրենց սրութիւնը կը պահեն:

Փոխուած են ձեւերը, բայց նախանձը, իրարու վնասելու, զիրար չքաշելու ոգը միշտ կը կրծէ անոնց սիրտը:

Ինչպէս ցարական իշխանութեան օրով, ինչպէս անկախութեան կարճ շրջանին, Կովկասի խորհրդայնացումէն յետոյ ալ, Վրաստան եւ Ազրբէջան խորթ աչքով կը նային Հայաստանի վրայ, զայն կը նկատեն իրենց թշնամին, արգելք կ'ըլլան անոր վերաշինութեան եւ տնտեսական վերելքին:

Աչքէ անցուցէք համամիութենական կառավարութեան պիւտճէէն կովկասեան կառավարութեան բաժին հանուած պիւտճէին բաժանումը երեք հանրապետութիւններու վրայ: Ամէն տարի մեծագոյն բաժինը ստացած է Վրաստան, յետոյ Ազրբէջան, իսկ Հայաստան փշրանքներ է ստացեր միայն:

Քաղաքականապէս ալ, Երեւան միշտ ենթակայ եղած է Թիֆլիսին եւ Պաքուին, որոնց հաւանութիւնով շարժած է միշտ:

Անդրկովկասեան դաշնակցութիւնը ծանր լուծ մըն էր Հայաստանի համար, ան՝ Երեւան - Մոսկուան ճամբան կը գոցէր, ան նուազագոյն սատիճանի վրայ կը դնէր Հայաստանը:

Ստեղծուած նոր կացութիւնով, գոնէ Երեւան ուղղակի կը յարաբերուի կեդրոնին հետ եւ փոխանակ երեք ճամբայի, մէկ ճամբայ կ'ունենայ:

ՉԱՐԹՕՆՔ

(ՎԷՊ ԺԱՄԱՆԱԿԱԿԻՑ ԿԵԱՆՔԷ)

— o —

«Արդեօք ի՞նչպէս կը բացատրեն մեր լռութիւնը, կը մտածե՞ն թէ կոտրուեր ենք արդէն, կամ սարսափած խուցի մը մէջ կծկուեր: Դժուար է ըսել, միայն կղզիին բաւական մը մօտենալէ վերջ՝ շատ յանկուցն կերպով սկսան յառաջանալ: Հրացանս ջղայնօրէն սեղմած՝ ամբողջ էութեամբս լսողութիւն կտրած եմ. Հիմի՞ թէ այս շարունակական դողոցի մէջ չլսեմ Նիկոլի սուլիչի ձայնը: Զերմէ բռնուածի մը նման կը դողամ, ատամներս կը կափկափեն: Արդեօք կը վախնա՞մ, կամ սարսափահար եղած եմ: Դժուար թէ: Անբացատրելի զգացում մըն է այդ: Սպասողական դրութեան մէջ ջղերդ գերկած պողպատ թելի մը նման կը ձգտուին, կ'ուզես շարժման մէջ լինել, կուռել անսանձ կատաղութեամբ: Երկարատեւ սպասումը սակայն վատ կ'անդրադառնայ հոգիի վրայ, լարուած ջղերդ կը բեկուին, անբացատրելի զգացում մը կ'ունենաս, որ սոփորական վախի հետ առնչութիւն մը չունի, չես կրնար տիրապետել հոգեկան կարողութիւններուդ, մինչեւ որ կռիւը սկսի եւ առաջին գնդակը արձակես: Ադկէ վերջ կը տիրէ զգայարանքներուդ վրայ, գիտակցութիւնդ յստակ կը գործէ, ու քանի կռիւը կ'առաջանայ, այնքան աւելի պաղարիւն կը գործես եւ կը դատես:

Ամենամօտ գտնուող առագաստանաւի յետսակողմը կը բարձրանայ չեփորահար զինուոր մը եւ, ինչպէս կ'երեւի, ընդհանուր յարձակման հրամանը կը չեփորէ: Գրեթէ անմիջապէս հեռուէն հեռու կը լսեմ չեփորի մը ոլորուն ելեւէջը, որպէս պատասխան առաջինին: Անշուշտ քաղաքի կողմէն եկող առագաստանաւերէն կուգար այդ ձայնը, թէեւ նաւերը մեր դիրքէն չէինք կրնար տեսնել: Անվերջ համազարկերով, գոռում գոչումով կը մօտենան նաւերը: Հազիւ երեք հարիւր քայլ հեռաւորութիւն մը ունենան: Զինուորներէն շատեր՝ յանդգնօրէն դիրքերէ ելած՝ պատրաստ կը սպասեն ափ ցատկելու: Շեփորահարը երկրորդ հրաման մը կը չեփորէ, որու իմաստը դժբախտաբար չենք հասկնար:

Այդ պահուն կղզիի խորքէն կը հնչէ Նիկոլի սուլիչի երկարաւուն եւ սուր ձայնը: Վերջապէ՜ս: Մեր մօսիններու անախորժ դրաքդրաքոցը կատաղութեամբ կը պատասխանէ թշնամիի հրացաններուն: Զարմանալի զուգադիպութեամբ մը Մարտոյի արձակած առաջին գնդակը կը ծեփէ չեփորահարի բերանը նիքելապատ գնդակով մը: Կ'իյնայ եւ երկրորդ զինուոր մը: Այդ չափը բաւական էր: Առագաստանաւերու վրայ այլ եւս ոչ ոք կ'երեւի, բոլորը կը թափին վար, դիրքերու ետեւ: Մենք անվերջ կը ծակծկենք նաւերու փորը: Յառաջացումը դադրած է: Առագաստները առանց քամիի թոյլ չորի նման կախուած են: Մէկ ալ ան կը տեսնենք, որ ցռուկները կամաց մը կը դառնան եւ առագաստանաւերը կիսաշրջան մը բոլորած՝ արագօրէն կը սկսին հեռանալ թիավարութեան օգնութեամբ: Գնդակի հասողութեան սահմանէն դուրս եկած՝ կանգ կ'առնեն այլ եւս: Անշուշտ պիտի սպասեն մթնելուն, որ խաւարի օգնութեամբ անվտանգ կարողանան ցամաք դուրս գալ ու չորս կողմէն մեզ շրջապատել:

Դադար է երկուստեք: Միայն ցամաքի թնդանօթները ընդհատ կը գոռան: Ռումբերը ահագին շառաչով կը ծեծեն ժայռերը:

Կէս օրէ վերջ պատահեցաւ առաջին դժբախտութիւնը: Թնդանօթի ռումբ մը զարնուեցաւ տաճարի գմբէթին: Ս. Խաչի հոյակապ տաճարը, սքանչելի պատմական հարստութիւնը Արծրունի թագաւորներէն մնացած, այնպիսի ճարտարապետական գեղեցկութիւն մըն է, որու վնասուիլը մեծ կորուստ պիտի լինէր: Բարեբախտաբար ռումբը հանդիպած գմբէթի ծայրին՝ վրայի խաչը միայն վար բերաւ քարէ խարիսխովը միասին:

Մեր փրկիչը՝ կարիճ պատանին ամբողջ օրը մէկ Նիկոլի, մէկ ալ Վարդապետի եւ երկու ընկերներուն մօտ անցուցեր էր: Վերջէն Վարդապետը կը պատմէր, թէ ինչպէս բարձրացած ժայռի մը վրայ, մազերը քամիին տըւած, բոլորովին անտարբեր չորս դին վզզացող գնդակներուն, ազգային յեղափոխական երգեր կ'երգէր խանդավառ շունչով մը ու երգելով կը քաջալերէր կռուողները:

Վերջապէս, արեւը վհատիչ դանդաղութեամբ մայր կը մտնէ: Խաւարը կամաց կամաց կը սկսի թանձրանալ: Երբ բաւական մը կը մթնէ՝ կը լսուի Նիկոլի հաւաքման ազդանշանը: Բոլորս կը հաւաքուինք նաւակի մօտ: Գլուխը բաց, բոպիկ ոտքերով, ուրախութենէն ճառագայթող դէմքով հոն կեցած է եւ աշխոյժ պատանին մեզ բարի ճանապարհ մաղթելու: Ի՞նչպէս պիտի տեղաւորուինք այդ փոքրիկ մակոյկին մէջ՝ չուարած իրար կը նայինք: Հեռուէն հազիւ կ'երեւին առագաստանաւերու անորոշ ուրուագիծերը խաւարին խառնուած, որոնք սկսած են առանց աղմուկի, դէպի կղզին յառաջանալ: Բոլորս գրկէ գիրկ կ'անցընենք անվախ պատանին՝ ջերմօրէն համբուրելով պայծառ ճակատը: Ամէնէն վերջ Նիկոլը, առնական լայն կրծքին սեղմած զայն, յայտնապէս յուզուած կը պատուիրէ անմիջապէս երթալ կաթողիկոսարան տեղապահին խուցը, ուր հաւաքուած էին բոլոր միաբանները:

— «Ապօ ջան,— հազիւ յուզումը զսպելով ըսաւ Նիկոլը,— խմբի փրկիչը եղար այսօր: Քեզ չենք մոռնալու երբեք: Գնա՛ վարդապետներու մօտ, եւ սեննակէն դուրս մի գար»: Թէեւ աչքերը արցունքոտ, բայց աշխատելով ժպտիլ՝ տղան պատասխանեց. — «Ազգն անուշ մնայ, պարոն Նիկոլ, դուք ողջ լինիք: Բարի ճանապարհ ձեզ: Ոչ մեռնամ՝ Հայաստանի զինուոր պիտի լինիմ ձեզ պէս», ու արագ մագլցելով ժայռէն վեր՝ խաւարի մէջ անհետացաւ:

Տղուն հեռանալով ինչ որ գեղեցիկ, պայծառ բան մը կարծես յանկարծակի խաւարեցաւ մեր շուրջը: Սիրտերս կոտրած՝ իրարու ետեւէ մտանք նաւակը: Թէ ի՞նչպէս կրցանք տեղաւորուիլ անոր մէջ՝ չեմ կրնար բացատրել: Այնքանը ըսեմ, որ նաւակի եզրը հազիւ վեց եօթը մատ բարձր մընաց ծովի մակերեսէն: Ժամանակ չէր դանդաղելու: Վարդապետը սկսաւ թիավարել կղզիին եզերքով դէպի Խորգէօմի կողմը: Այդ ուղղութեամբ, կղզին պաշարողներու արանքովը պիտի անցնէինք:

(Շար.) ՄԱԼԽԱՍ

Մարսէյլի հայ աշխատաւորներուն կարեւոր

Մարսէյլի Ոստիկ. տեսչութիւնը կը հաղորդէ թէ օտար այն աշխատաւորները, որոնց անձնագրի եւ աշխատանքի վերաբերեալ թուղթերը յանձնուած են 21, Rue Edmond Rostandի գրասենեակին՝ փոխարէն ստանալով առժամեայ վկայագիր մը (récépissé), պարտաւոր են գրասենեակին ներկայացնել անհրաժեշտ բոլոր վաւերաթուղթերը հետեւեալ կարգով եւ հետեւեալ օրերուն.— Թիւ 27,701էն 27,800 երկուշաբթի, թիւ 27,801էն 27,900 երեքշաբթի, թիւ 27,901էն 28,000 չորեքշաբթի (այսօր):

Աշխատանքի տագնապին ընթացքը

Փարիզեան բոլոր թերթերը կը հրատարակեն Յունիս 7ի համաձայնութիւնը, որ գոյացաւ, կառավարութեան իրաւարարութեամբ, ընդմէջ Աշխատանքի եւ Արդիւնաբերութեան Ընդհ. Դաշնակցութեանց: Երկու կողմերու զեկոյցները, ինչպէս եւ համաձայնութեան պատճէնը հրատարակուած ըլլալով հանդերձ, գործադուլները վերջ չեն գտած տակաւին: Ընդհակառակն կը ծաւալին:

Լիլէն կը հեռագրեն թէ մէկ շաբաթ գործադուլէ վերջ, գործարաններու գրաւումը հետզհետէ աւելի կը ծաւալի Նոռի ամբողջ նահանգին մէջ: Հիւսիսածեղէնի ճարտարարուեստը բոլորովին անդամալուծուած է եւ կարմիր դրօշը կը ծածանի գործարանի ծխաններուն վրայ:

Նոռի եւ Փա-տը-Քալէի հանքերուն մէջ բանթողները կը հաշուեն 180 հազար հոգի:

Ամիէնէն կը հեռագրեն թէ Սոմի նահանգին մէջ գործադուլը ծաւալեցաւ: Վիմէօյի բոլոր մետաղագործարանները կանգ առին: Հիւսուածեղէնի, ներկարարութեան գործարանները, ինչպէս եւ մանարանները չեն աշխատիր:

Տէօնքէրքէն կը հեռագրեն թէ նաւահանգիստի բանուորները բոլոր ալ ձեռքերնին ծալլած են՝ մեռելութիւն պատճառելով նաւահանգիստին մէջ:

Եւ այսպիսի հեռագիրներ բոլոր նահանգներէն,— հարաւէն թէ հիւսիսէն:

ԶԱՆԱԶԱՆ ԼՈՒՐԵՐ ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

Փարիզի քաղաքային ոստիկանութեան ընդհ. տնօրէնը, Փոլ Կիշար, հանգստեան կոչուեցաւ եւ փոխարէն նոյն պաշտօնին կանչուեցաւ Մարշան:

*** Զուիցերիոյ Ազգային Խորհուրդը 53ի դէմ 110 քուէով վաւերացուց 235 միլիոն զուիցերիական ֆրանքի վարկ մը, որ պիտի յատկացուի ազգային պաշտպանութիւնը զօրացնելու:

*** Վանզէրվէլտ չկարենալով կազմել դահլիճը, Պելժիոյ Թագաւորը այդ պաշտօնը յանձնեց Վան Զէլանտի:

Պ. Աղեքսանդր Ճըզըրեան, Տէր եւ Տիկին Յակոբ Մերասեէտեան, Տէր եւ Տիկին Երուանդ Ճըզըրեան, Տէր եւ Տիկին Վահէ Թուղլաճեան եւ զաւակունք, ինչպէս նաեւ Մինէճեան, Պէնկլեան, Աժտերեան, Մանուէլեան եւ Մերասեէտեան ընտանիքները սրտի խորունկ կսկիծով կը ծանուցանեն իրենց սիրելի տիկնոջ, մօր, մեծ մօր, հօրաքրոջ եւ ազգականին

ՏԻԿԻՆ ԱՆՆԱ ՃԸԶԸՐԵԱՆԻ
(Ծնեալ Մինէճեան)

ցաւակսկիծ մահը որ տեղի ունեցաւ 66 տարեկան հասակին, իր բնակարանին մէջ:

Յուղարկաւորութեան արարողութիւնը տեղի պիտի ունենայ այսօր, 10 յունիս, չորեքշաբթի ժամը 13ին, իր բնակարանին մէջ, 8, Ave. du Parc, Vincennes (Seine), մէթրօ Berault:

Կը խնդրուի հաւաքուիլ ժամը 12.30ին:

Հանգուցեալին մարմինը պիտի փոխադրուի Cimitière Nouveau de Vincennes.

ԾԱՆՕԹ.— Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբր այդ նկատել:

ՅԵՏԱՁԳՈՒԱԾ Է Մուրատ Ռափայէլեան կրթական հաստատութեանց հարիւրամեայ յոբելեանական հանդէսներու սոթիւ կազմակերպուած նուագահանդէսը, որ տեղի պիտի ունենար Յունիս 21ին:

ՀԱՅ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴԱՑ ԱԿՈՒՄԲ

Յառաջիկայ դասախօսութիւնը տեղի կ'ունենայ, այս ուրբաթ ժամը 21ին, Ecole des Langues Orientales, 2 rue de Lille, Métro Chambre des Députés

Կը խօսի Պ. Ա. ԽՈՆԴԿԱՐԵԱՆ

Նիւթ՝ Արեւմտահայ մտենագրութիւնը 70ական թուականներուն:

ՎԱՐՁՈՒ Է

Վարձու է St. Justի մէջ երկու սենեակ եւ խոհանոց մը, թրամուէյի գծին մօտ: Օգտուելու փափաք. Դիմել Պ. Իսմիւտեանի,
12 Chemin de Raguse,
St. Just, Marseille

Կ'ՈՒԶՈՒԻ տափատ կարող լաւ գործաւոր մը: Ներկայանալ նմոյշով Պ. Գորգիկեանի, 31 route de Choisy. Ivry sur Seine.

Le Gérant: H. STEPHAN

Imprimerie A. DER (AGOPIAN) 17, Rue Damesme, PARIS (13)

Հ. Յ. Դ.

Գաւառ

Լիոնի «Վարանդեան» կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները, 12 յունիս, ուրբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին, 181 Cours Lafayette, Զարդարեան գրադարանին մէջ:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԱՆԿԱԽՈՒԹԵԱՆ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

13 Յունիս, շաբաթ երեկոյ, Brébant Marseillaisի սրահին մէջ:

Կը խօսի ընկ. ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ
ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՃՈԽ ԲԱԺԻՆ

ՍԷՆԹ'ԷԹԻԷՆԻ ՄԷՋ.— Այս կիրակի կէսօրէ վերջ.
Կը խօսի ընկ. ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼ

ՅԻՇԱՏԱԿԻ ՕՐ

Վանի ինքնապաշտպանութեան 1896ի քառասնամեակի եւ Վասպուրականի հերոսամարտի 21րդ տարեդարձին առթիւ

Նախաձեռնութեամբ Մարսէյլի Վասպուրականցիներու Հայրենակցական միութեան եւ մասնակցութեամբ Վասպ. Հայր. Միութեան Սէնթ-Անթուանի մասնաճիւղի, Կարճկանի Միութեան, Կ. Խաչի Պուլվառ Օտտօի մասնաճիւղի եւ Մարսէյլի Հայ Արենուշներու

տեղի պիտի ունենայ 14 յունիս, կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին,

(Սէնթ Անտրէ) «Պառ Պէլվէտէր»ի օդասուն պարտէզին մէջ,

Պատուոյ Նախագահութեամբ հրամանատար Պ. ՏԻՐԱՆ ԹԷՔԷԵԱՆԻ
Կը նախագահէ Պ. ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՇԱԼՃԵԱՆ
Կը խօսի գնդապետ Տ. ԲԱՂՏԱՍԱՐԵԱՆ
ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՃՈԽ ԲԱԺԻՆ

Մանրամասնութիւնները տեղւոյն վրայ:

Հանդիսավայրը կարելի է երթալ թիւ 25 հանրակառքով եւ Լա Ռօզ-Սէնթ-Անթուան երթեւեկող օթօպիւսով:

ԵՐԳԱՀԱՆԴԷՍ

կազմակերպուած Համազգայինի Փարիզի Մասնաճիւղին կողմէ
13 յունիս, շաբաթ երեկոյ ժամը 9ին, Ժան Կուժօնի սրահին մէջ,
8 rue Jean Goujon
կ'երգէ օփէրայի յայտնի երգիչ ՍՈԿՐԱՏ ԻՍԱՀԱԿԵԱՆ
հայերէն, ռուսերէն, իտալերէն եւ գերմաներէն երգեր:
Կը մասնակցի դաշնակահարուհի ՕՐ. Տ. ԶԱՌԱՓԵԱՆ
տոմսերը կը ծախուին Հրանտ Սամուէլ գրատուն, 51 Mr. le Prince եւ «Յառաջ»ի խմբագրատունը: Մուտք 7 ֆր.:

Թէյասեղան

Ի ՊԱՏԻՒ ԳՆԴԱՊԵՏ Տ. ԲԱՂՏԱՍԱՐԵԱՆԻ

Նախաձեռնութեամբ Հայ Կամաւորներու եւ Մարտիկներու Միութեան Մարսէյլի մասնաճիւղի

տեղի պիտի ունենայ 14 յունիս, կիրակի կէսօրէ վերջ, ժամը ճիշտ 7ին,
«Պառ Պէլվէտէր»ի (Սէնթ Անտրէ) սրահին մէջ:

Ներկայ կ'ըլլայ հրամանատար Պ. ՏԻՐԱՆ ԹԷՔԷԵԱՆ
Կը խօսին Գնդ. Տ. ԲԱՂՏԱՍԱՐԵԱՆ եւ ԱԶԳԻՆ ՄԱՐՏԻՐՈՍԵԱՆ
ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՃՈԽ ԲԱԺԻՆ
Նախօրօք ապահովել տոմսերը:

Ծախքերուն մասնակցելու համար 3 ֆր:

Հանդիսավայր երթալու համար Քուռ Պինզընսէն առնել թիւ 25 հանրակառքը եւ իջնել վերջաւորութեան: Կարելի է առնել նաեւ Լա Ռօզ Սէնթ-Անթուան երթեւեկող օթօպիւսը (Սէն-Ժէրոմէն): Տոմսեր կարելի է ստանալ միութեանս անդամներէն եւ հանդէսի առտն տեղւոյն վրայ: Կը հրաւիրուին միութեանս համակիր հայրենակիցները:

ՊԱՐԻ ԵՐԵԿՈՅ

Յայտնի քիւրտ պարուհի

ԼԷՅԼԱ ՊԷՏՐԽԱՆ

կը պարէ արեւելեան հին եւ նոր պարեր:

վաղը, հինգշաբթի երեկոյ ժամը 21ին, Salle Pleyelի մեծ սրահին մէջ,

252 Rue du Faubourg St. Honoré, մէթրօ St. Philipe du Roule

կը մասնակցին՝ Օփէրա-Քոմիքի երգչուհի ԼԷՅԼԱ ՊԷՆ ՍԷՏԻՐԱ եւ ՍԻՓԱՆ-ԿՈՄԻՏԱՍ երգչախումբը՝ ղեկավարութեամբ Պ. ԱՐԱՅ ՊԱՐԹԵՒԵԱՆԻ:

Musique de M. NAGGIAR

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՄՕՏ ԿԸ ԳՏՆՈՒԻ ՍԱԿԱՒԱԹԻՒ ՕՐԻՆԱԿՆԵՐՈՎ

«ՀԱՅՈՑ ՀԱՅՐԻԿ» (Նուագող վշտից հայրենեաց): Առաջին հատոր (կենսագրութիւն): Կազմեց՝ ՀԱՅԿ ԱՃԷՄԵԱՆ: Ստուար հատոր մը, 656 մեծադիր էջերով եւ պատկերազարդ: Կը պարունակէ ոչ միայն Խրիմեան Հայրիկի կենսագրութիւնը, այլեւ պատմական եւ աշխարհագրական տեղեկութիւններ Վասպուրականի եւ ժամանակակից դէպքերու մասին:

Գին՝ 50 ՖՐԱՆՔ, թղթակազմ եւ առանց հաշուելու թղթատարի ծախքը:

---

12 ՕՐ ԻՏԱԼԻԱ

Հաւաքական ուղեւորութիւն Վենետիկ եւ Միլան

կազմակերպուած Փարիզի Մ. Ռ. Նախկին Աշակերտաց Միութեան կողմէ,

ՄՈՒՐԱՏ ՌԱՓԱՅԷԼԵԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ ՀԱՐԻՒՐԱՄԵԱԿԻ ՀԱՆԴԷՍՆԵՐՈՒՆ ԱՌԹԻՒ

Մեկնում.— Ուրբաթ 14 օգոստ. Փարիզէն (Gare de Lyon) ժամը 22.45ին, Մարսէյլէն.— (Gare St. Charles) ժամը 19,45ին:

Դարձ.— Չորեքշաբթի 26 օգոստ. ի Փարիզ ժամը 14,20ին, ի Մարսէյլ ժամը 11,15ին:

Բնակութիւն, սնունդ առաջնակարգ պանդոկներու մէջ: Ուղեծախս Փարիզ—Վենետիկ—Փարիզ 750 ֆր., իսկ Մարսէյլ—Վենետիկ—Մարսէյլ 650 ֆրանք:

Ժամանակին կատարել Նանսէնեան անցագրի դիմումները:
Մասնաւոր դիւրութիւններ իտալական visaին համար:

Մանրամասնութեան համար գրել.—

Association des Anciens Elèves Moorat-Raphaël
49 Rue Rochechouart, Paris (9e)

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ) Թիւ (10)

ԱՆԶՐԵՒ

Թարգմ. ԱՐՄԷՆ Պ. — Հեղինակ՝ Ու. ՍԸՄԸՐՍԷԹ ՄՕՀԸՄ

«Պէտք է ըսեմ որ, ես չեմ կարծեր թէ՝ ան պատշաճ կերպով հագուած է, ըսաւ Տիկին Մէքֆէյլ: Ծայրայեղօրէն հասարակ մէկը կ'երեւի աչքիս»:

Երբ իրենց բնակարանը վերադարձան, Տիկին Մէքֆէյլ սկսաւ ճեմավայրին վրայ խաղալ խանութպանին թուխ զաւակներէն մէկուն հետ:

«Բան մը ըսէ, խօսէ հետը, Տօքթ. Մէքֆէյլ փսփսաց իր կնոջը: Օրիորդը մինակ է այստեղ, եւ անխղճութիւն է անգիտանալ զայն:»

Տիկին Մէքֆէյլ կը քաշուէր, բայց ունակութիւն ունէր ընելու ինչ որ իր ամուսինը կը պահանջէր իրմէ:

«Կը կարծեմ թէ՝ դրացիներ ենք», ըսաւ Տիկին Մէքֆէյլ գրեթէ յիմարաբար:

«Սոսկալի չէ՞ որ խծկուած ենք այսպիսի փոքր աւանի մը մէջ», պատասխանեց Օր. Թամսըն: «Եւ կ'ըսեն թէ՝ ես բախտաւոր եմ, որ սենեակ մը գտած եմ: Չեմ գիտեր թէ ինչպէս պիտի բնակէի տեղացիի մը տանը մէջ, ինչպէս կը բնակին անոնք: Չեմ գիտեր թէ ինչու այստեղ պանդոկ մը չունին»:

Անոնք քանի մը բառեր եւս փոխանակեցին: Օր. Թամսըն, բարձրախօս եւ շատախօս, բացայայտաբար կը սիրէր բամբասել, բայց Տիկին Մէքֆէյլ շատ քիչ խօսելիք ունէր, ու մէկէն ըսաւ.—

«Կարծեմ, պէտք է որ վեր երթանք»:

Երեկոյեան, երբ նստած էին նախընթրիքի, Տէյվիտսըն ներս գալով ըսաւ.—

«Կը տեսնեմ որ ներքեւի կինը երկու նաւաստիներու հետ նստած է: Արդեօք ո՞ւրկէ կրնայ անոնց ծանօթացած ըլլալ»:

«Օրիորդը շատ բծախնդիր չէ այդպիսի բաներու մասին», ըսաւ Տիկին Տէյվիտսըն:

Բոլորն ալ յոգնած էին այդ անգործ ու աննպատակ օրուան վախճանին:

«Եթէ այսպէս անցընենք տասնըհինգ օր, չեմ գիտեր թէ ինչպէս պիտի զգանք անոր վախճանին», ըսաւ Տօքթ. Մէքֆէյլ:

«Լաւագոյն բանը կ'ըլլայ բաժնել օրը զանազան զբաղումներու համար», պատասխանեց միսիոնարը: «Որոշ թուով ժամեր պիտի յատկացնեմ ընթերցանութեան, եւ որոշ ժամեր պիտի յատկացնեմ ընթերցանութեան, եւ որոշ ժամեր՝ մարզանքի, ըլլայ թէ անձրեւոտ — թաց եղանակին՝ պէտք չէ որ ուշադրութիւն դարձնենք անձրեւին, եւ որոշ ժամեր ալ՝ հանգստի:»

Տօքթ. Մէքֆէյլ վարանելով դիտեց իր ընկերը: Տէյվիտսընի ծրագիրը կը նեղէր զինք: Անոնք դարձեալ տապակուած ծեծած միս կ'ուտէին: Կը թուէր թէ խոհարարը միայն այդ կերակուրը կրնար եփել: Ապա՝ կրամաֆոնը կրկին սկսաւ երգել ներքեւը: Տէյվիտսըն ջղաձգօրէն ցնցուեցաւ երբ լսեց զայն, բայց բան չըսաւ: Մարդոց ձայները վեր կը բարձրանային: Օր. Թամսընի հիւրերը հանրածանօթ երգ մը կ'երգէին միաբերան: Մէկէն լսուեցաւ նաեւ Օր. Թամսընի ձայնը, սուր ու խժալուր: Բաւական շատ աղմուկ ու քրքիջ կար ներքեւը: Վերնայարկի չորս անձերը — մինչ կը ջանային խօսիլ իրարու հետ, ու հակառակ իրենց բաղձանքին — կը լսէին բաժակներու չխկոցն ու աթոռներու ճռճռոցն ու քերոցը: Յայտնի էր որ ուրիշներ ալ եկած էին: Օր. Թամսըն երեկոյթ մը սարքած էր:

«Չեմ գիտեր թէ ինչպէս այդ բոլորն ալ ներս կ'ընդունի», ըսաւ Տիկ. Մէքֆէյլ, յանկարծ միջամտելով բժշկական նիւթի վերաբերեալ խօսակցութեան մը, որ սկսած էր իր ամուսնոյն եւ միսիոնարին միջեւ:

Այդ բանը կը մատնէր թէ ուր կը թափառէին անոր մտածումները: Տէյվիտսընի դէմքին կծկումը ապացոյց էր թէ՝ թէեւ ան կը խօսէր գիտական բաներու մասին, սակայն ինքն ալ տարուած էր նոյն ուղղութեամբ: Յանկարծ, մինչ բժիշկը ճապաղօրէն կը պատմէր իր Ֆլանտրի ճակատի փորձառութիւններէն, Տէյվիտսըն ոտքի ցատկեց աղաղակով մը:

«Ի՞նչ եղաւ, Ալֆրէտ», հարցուց Տիկին Տէյվիտսըն:

«Ի հարկէ, ինչու մտքէս չանցաւ: Իուէլայէն է»:

«Հոնոլուլուի աղջիկ ան մտաւ նաւը: Պարզ ու բացայայտ է: Ու ան իր գործը կը շարունակէ այստեղ, հոս»:

«Ի՞նչ բան է Իուէլայը», հարցուց Տիկին Մէքֆէյլ:

Տէյվիտսըն իր պղտոր աչքերը դարձուց դէպ ի զայն եւ անոր ձայնը դողաց սոսկումէն:

«Հոնոլուլուի ժանտախտի վայրն է — կարմիր լոյսի շրջանը: Արատ մըն էր մեր քաղաքակրթութեան:

Իուէլայը քաղաքին ծայրն էր: Կը քալէիր նաւակայքին մօտ գտնուող փողոցներէն, մութին մէջէն, ճռճռան կամուրջի մը վրայէն, մինչեւ հասնէիր ամայի ճանապարհ մը, ամբողջովին խորդ ու բորդ, ու յանկարծ կը մտնէիր լոյսին մէջ: Ճանապարհին երկու կողմերը օթոմոպիլներ կեցնելու տեղեր շինուած էին, ու այնտեղ կային գինետուններ, լուսապայծառ ու անճաշակ, ամէն մէկը աղմկալի իր մեքենական դաշնակին պատճառով: Ու կային նաեւ սափրիչի եւ ծխախոտավաճառի խանութներ: Կը դառնայիր նեղ փողոց մը — աջ կամ ձախ, որովհետեւ ճամբան երկու մասի կը բաժնէր Իուէլայը— ու դուն ինքզինքդ կը գտնէիր վայրին մէջ:

Փոքրիկ քարուկիր շէնքերու շարքեր ալ կային, մաքուր ու կոկիկ, կանաչ ներկուած: Անոնց միջեւ գտնուող անցքը լայն եւ ուղիղ էր: Ծրագրուած էր պարտէզ — քաղաքի մը պէս: Իր գնահատելի կանոնաւորութեամբ, իր կարգ ու սարքով ու պճնազարդով, հեգնական սոսկումի մը տպաւորութիւնը կը թողուր, որովհետեւ սիրոյ խոյզը երբեք չէր կրնար այսքան կարգաւոր ու սիստեմատիկ ըլլալ: Անցքերը լուսաւորուած էին հազուադէպ լոյսով մը, բայց եւ այնպէս անոնք մութ պիտի երեւէին եթէ չըլլէին այն լոյսերը, որ կուգային քարուկիր տուներու բաց պատուհաններէն:

(Շար.)

ՖՐ. Կ. ԽԱՉԻ Անկէնի մասնաճիւղի Ընդհ. ժողովը տեղի պիտի ունենայ 12 յունիս, ուրբաթ երեկոյեան ժամը ճիշդ 9ին, սովորական հաւաքատեղին, խիստ կարեւոր օրակարգով:

Անդամներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

(Fondé en 1925) :-: R. C. Seine 276.286

Directeur et Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
Rédaction et Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

17, Rue Damesme, PARIS (13e)
Téléphone : Glacière 15 - 70

(ՍՐԹԻՆԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ԳԱՑՄԱՆՆԵՐ,— ՏԱՐԵԿԱՆ ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ ԵՌԱՄՍԵԱՅ

Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 ֆրանք	—
Ամերիկա եւ ուրիշ երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	—

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 11 ՅՈՒՆԻՍ
JEUDI 11 JUIN 1936

12 ՏԱՐԻ — 12e Année No. 3137

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՐՈՐԴ ԽՕՍՔ

ՓՈՔՐ ՀԱՄԱՁԱՅՆՈՒԹԻՒՆԸ

Եւրոպայի քաղաքական տագնապի այս օրերուն, Պուքրէշի Յունիս 7ի խորհրդաժողովը, կարեւոր նշանակութիւն մը կը ստանայ:

Փոքր Համաձայնութեան երեք գերագոյն պետերը քով քով եկած, կը խորհրդակցին կեդրոնական Եւրոպայի բախտին հետ կապուած ծանրակշիռ հարցերու շուրջ: Եւ, անշուշտ, այսպիսով կապերը կը սեղմուին, յարաբերութիւնները կը սերտանան եւ գործակցութիւնները կը թարմանան:

Սակայն որո՞նք են այն մտահոգութիւնները որ զիրենք կը համախմբէ:

Տարիներէ իվեր Չեխոսլովաքիան, Ռումանիան եւ Եուկոսլավիան ֆրանսական խնամակալութեան եւ անթացուպերուն յենած, արտաքին վտանգը թեթեւ, շատ թեթեւ կը զգային: Սակայն վերջերս, Ֆրանսայի վերապահ կեցուածքը եւ անվճռական դիրքը, ծանր ու մտալլկող տպաւորութիւն էր թողած Պելկրատի, Պուքրէշի եւ Փրակայի մէջ: Արդեօք Ֆրանսան կարո՞ղ էր իր զինուորական եւ քաղաքական նուաճումներէն հրաժարիլ:

Բայց, փաստ էր, որ ֆրանսական ազդեցութիւնը օրէ օր կը նուազէր եւ ճամբայ կը բացուէր իտալական, գերմանական եւ նոյն իսկ անգլիական ազդեցութեանց:

Եուկոսլավիոյ մէջ ակներեւ էին արդէն գերմանասիրական որոշ տրամադրութիւններ: Ռումանիոյ մէջ նոյնպէս: Իսկ Չեխոսլովաքիան հանդիսաւոր խոստում կը ստանար ոչ - յարձակման դաշինք կնքելու:

Բայց այս բոլորէն դուրս կար մէկ ուրիշ մտահոգիչ հարց,— պատերազմի հաւանական վտանգի հարցը: Դաշինքները, ճիշդ է, կրնան ստորագրուիլ ու կնքուիլ, սակայն նոյն արագութեամբ կրնան պատռուիլ եւ ոչնչանալ: Եւ գերման վտանգը կը մնայ վտանգ, հաւասարապէս երեք պետութեանց համար: Հապա ե՞լքը: — Փոխադարձ գործակցութիւնն է այդ ելքը:

Եւ ահա խորհրդաժողովն ու գայն մտատանջող հարցը:

Խօսուած հանդիսաւոր ու զուսպ ճառերն անգամ հազիւ կը թաքցնեն իրենց ինքնապաշտպանութեան հիմնական հարցը:

Փոքր Համաձայնութեան խմբակցութեան շուրջ դաւեր կրնան լարուիլ եւ միշտ կը լարուին, սակայն իրենց սեփական կենսական շահերու գիտակցութիւնը միշտ ալ գերակշիռ կը հանդիսանայ: Ջուրերը կը հոսին, սակայն ժայռերը դատապարտուած են կանգուն մնալու:

Ռումանիոյ Թագաւորը մասնաւոր սիրով մը կը տարփողէ Փոքր Համաձայնութեան անբաժան միութիւնը եւ կ'ըսէ. — «Եթէ փորձը մեզի ցոյց տուաւ, որ մեր Համաձայնութեան ուխտին մէջ որոշ փոփոխութիւններ պէտք է մտցնել, միաժամանակ այդ փորձը ցոյց կուտայ, որ մենք ո՛չ մէկ փոփոխութեան կ'ուզենք ենթարկել պետութեանց հաւասարութեան սկզբունքը եւ ուխտի հիմնական գաղափարները: Մեր ուխտը պէտք է դնենք աւելի զօրաւոր հիմերու վրայ, որպէսզի Ազգերու Դաշնակցութիւնն ալ կարենայ իր պարտքը կատարել: Վայրկեանը եկած է, որ մենք քայլ մը դէպի յառաջ երթանք»:

Եւ կ'առաջարկէ, գէթ, տարին մէկ անգամ երեք պետութեանց գերագոյն պետերու խորհրդաժողով հրաւիրել:

Գրեթէ նոյն իմաստով կ'արտայայտուի Եուկոսլավիոյ խնամակալ իշխանը:

Բայց ամէնէն ուշագրաւ ճառը կը խօսի Չեխոսլովաքիոյ Հանրապետութեան նախագահ՝ Պէնէշ, որ Փոքր Համաձայնութեան հիմնադիրներէն մէկն է եղած:

— «Առաջին անգամն է, կ'ըսէ ան, որ երեք պետութեանց գերագոյն եւ պատասխանատու ղեկավարները քով քով կուգան: Ասիկա մեր խմբակցութեան քաղաքական պատմութեան մէջ մեծ հանգրուան մըն է: Այս հաւաքոյթը, միաժամանակ խորհրդանշան մը, գաղափարի նուիրագործում մը, սիստեմ մը եւ քաղաքական մեծ յղացում մըն է եւրոպական արժէքով: Ես կ'ուզէի որ այս խօսքերը լսուէին եւրոպական բոլոր մայրաքաղաքներուն մէջ: Փոքր Համաձայնութիւնը կեդր. Եւրոպայի խաղաղութեան շէնքի միակ բանալին է: Ոչ միայն բանալին, այլ եւ ողնաշարն է այդ խաղաղութեան, առանց որու Եւրոպան կ'ենթարկուի խոռնկ եւ չշմեցնող ցնցումներու: Մեր պետութիւնները պատրաստ են գործակցելու իրենց բոլոր դրացիներուն հետ, միշտ պատուաւոր եւ օրինական ձեւով, յանուն խաղաղութեան եւ Ժընեւի հաստատութեան նուիրագործած սկզբունքներուն: Իսկ վտանգի պարագային, մենք պատրաստ ենք մինչեւ մեր վերջին շունչը պաշտպանել մեր հայրենիքը: Ահա, այս է մեր հաւատամքը, Փոքր Համաձայնութեան վարդապետութիւնը եւ մեր հաւաքոյթին նպատակը»:

Այս յայտարարութիւններն ու խորհրդաժողովը կուգան անգամ մը եւս հաստատելու կեդրոնական Եւրոպայի խարխուլ վիճակը: Որքան ճիգ կը թափուի ընդարձակելու Փոքր Համաձայնութեան սահմանները, գէթ Աւստրիան լծելու իր կառքին, այնքան կը սեղմուին օղակները մեծ պետութեանց դաւերուն պատճառով: Փոքր պետութեանց քաղաքական ճակատագիրը միշտ ալ եղերական է եղած, եթէ անոնք ժամանակին չեն ըմբռնած իրենց ուժին գաղտնիքը: Խաղաղութեան օրօրներուն մէջ, դժբախտաբար միշտ պատերազմի թունաւոր սերմերն է որ կը ցանուին:

Ցաճախ փոքր երկիրներ կան, որ մեծ վէրքեր ունին: Եւ մեծ վէրքերը, իրենց սպեղանին կը գտնեն միայն իրենց ներքին տարրերուն մէջ:

Ահա թէ ինչո՛ւ Փոքր Համաձայնութեան պետութիւնները տագնապած իրար նեցուկ կը հանդիսանան, դիմագրաւելու համար օրհասական վտանգը:

Վ. Հ.

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ԴԱՀԼԻՃԸ ԽՈՐՀՐԴԱՐԱՆԻՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑ ԾԱՆՕԹ ՕՐԻՆԱԳԻԾԵՐԸ

Երեքշաբթի առաւօտ դահլիճը բանաձեւեց այն օրինագիծերը, որոնք պիտի ներկայացուէին Երեսփ. Ժողովին: Ցետոյ նախարարական խորհուրդին մէջ, նախագահութեամբ Պ. Ալպէր Լըպրէնի՝ վերջնական ձեւ մը բերուեցան այդ նախագիծերը:

Կէս օրէն վերջ, Երեսփ. Ժողովին առջեւ Լէօն Պլում ճառ մը խօսեցաւ եւ պարզեց իրենց մտահոգութիւնը,— օր առաջ վաւերացնել ներկայացուած օրինագիծերը առ ի գործադրութիւն:

— «Կառավարութիւնը, ըսաւ, աշխատանքի տագնապին մէջ կը կատարէ իրաւարարի դերը: Իրարու մօտեցնելով գործատէրն ու աշխատաւորը, յաջողած է հաշտեցնել երկու կողմերուն շահերը: Շաբաթ օր, կառավարութեան յայտարարութիւնը գնահատանքի արժանացած ըլլալով Ժողովրդական Ճակատին ներկայացուցած մեծամասնութեան կողմէ, կը յուսամ որ կը բաժնէք մեր մտահոգութիւնը եւ կարճ ժամանակի մը մէջ կը վաւերացնէք օրինագիծերը: Կ'առաջարկեմ կազմել 33 հոգինոց յանձնախումբ մը, քննելու եւ մինչեւ հինգշաբթի Երեսփ. Ժողովին առջեւ բերելու համար այս օրինագիծերը: Աշխատաւորութեան շահը կը պահանջէ որ հինգշաբթի վիճաբանութեան դրուին եւ քուէարկուին»:

Ընդունելով Լէօն Պլումի առաջարկը, ընտրուեցաւ յանձնախումբը, որ այսօր Երեսփ. Ժողովին պիտի ներկայացնէ իր տեսակէտները:

Կառավարութեան ներկայացուցած օրինագիծերը հինգ հատ են.

1.— Շաբաթական 40 ժամ աշխատանք, առանց աշխատավարձի կրճատման:

2.— Տարեկան արձակուրդ 15 օր վճարովի:

3.— Ընդհանրացում հաւաքական պայմանագիրներու, որոնք այսուհետեւ պարտադիր պիտի ըլլան: Պայմանագրութեանց մշակումին մէջ, երկու կողմերու համաձայնութեան պարագային՝ կառավարութիւնը պիտի միջամտէ ներկայանալով իբրեւ իրաւարար:

4.— Նախկին պատերազմիկներու ստացած ռոճիկներուն վրայ դրուած տուրքերը պիտի ջնջուին:

5.— Առաջին քննութիւն կարգ մը հրովարտակ-օրէնքներու:

Այս օրինագիծերուն պիտի հետեւի շուտով նոր օրինագիծերու երկրորդ խումբ մը, որոնք կը վերաբերին ընդհ. ներման, ցորենի տեսչութեան, դպրոցական շրջանի երկարաձգման, Պանք տը Ֆրանսի կանոնագրին բարեփոխութեան, պատերազմական զէնքերու ճարտարագործութեան եւ առեւտուրին պետականացման:

Վէնսան Օրիոլ լրագրողներուն երէկ կը հաղորդէր թէ Պանք տը Ֆրանսի կանոնագրին բարեփոխութեան առաջարկը խորհրդարանին պիտի ներկայացուի ուրբաթ օր: Նոյն օրը պիտի ներկայացնէ նաեւ երկրին ելմտական կացութիւնը:

Ֆրանս. արտաքին նախարար կը խորհրդակցի

Քէ տ'Օրսէ հաստատուելէն ի վեր, Ֆրանսայի արտաքին նոր նախարարը, Իվոն Տէլպոս, անընդհատ կը խորհրդակցի իր դեսպաններուն հետ, որոնք Փարիզ կանչուած են Լոնտոնէն, Պերլինէն եւ Հռոմէն: Արտաքին նախարարը այս ձեւով ոչ միայն կ'ուզէ նոր կառավարութեան ուղղութեան համապատասխան հրահանգներ տալ իր դեսպաններուն, այլեւ ծանօթանալ բոլոր դիւանագիտական ձեռնարկներուն որ կատարուած են իր նախորդին օրով եւ այն տրամադրութիւններուն, որոնք երեւան եկած են արտաքին քաղաքականութեան մէջ:

Կարգ մը թերթեր երկար կը գտնեն այս խորհրդակցութիւնները, ու դիւանագիտական եռուն աշխատանքներու ճամբուն մէջ՝ Ֆրանսան շատ ետ մնացած: Փարի-Միտի ցաւ կը յայտնէ, որ այն օրերուն՝ երբ Եւրոպայի մէջ նոր դաշնակցութիւններ կը կնքուին եւ նոր ճակատներ կը ստեղծուին, Ֆրանսա կը տընտընայ տակաւին: «Տէպա» աւելի կանուխ դիտել կուտար արդէն, որ կառավարութեան յայտարարութիւնը շատ քիչ խօսք կը պարունակէր արտաքին քաղաքականութեան մասին, ինչ որ թերութիւն կը համարուէր ոչ միայն աւանդութեան դէմ, որ կը պահանջէ նորակազմ դահլիճէ մը յայտարարութենէն քիչ մը աւելի լայն, քիչ մը աւելի յստակ հայեացք՝ արտաքին հորիզոնին վրայ, այլեւ երկրին դէմ, որ քաղաքական այս շատ վտանգաւոր շրջանին՝ տունէն ներս ցոյց տրուած եռանդին եւ աշխատանքին չափ, եթէ ոչ աւելի, գործունէութիւն կը սպասէ տունէն դուրս: «Փարի-Միտի»ի քաղաքական քրոնիկագիրը դիտել կուտայ որ Իտալիա արդէն հակած է Գերմանիոյ կողմը, եւ ճակատ կը յարդարէ Վիէննայի եւ Պերլինի հետ, աշխատելով շահիլ նոյնիսկ Լոնտոնի համակրանքը: «Էօվր»ի քաղաքական քրոնիկագիրն ալ, իր կարգին, կը նկատէ որ Փոքր Համաձայնութեան անդամներուն վերջին յայտարարութեան մէջ, աւանդութեան դէմ ըլլալով, երբեք չի յիշուիր Ֆրանսայի անունը: Զարմանալի է, որ «Փոփիւլէր», «Իւմանիթէ» շատ քիչ կը զբաղին արտաքին քաղաքականութեամբ եւ տարուած են գործարանական յաղթանակներով, որոնց մեծատառ թիւումը կ'ընէ համայնավար թերթը ամէն օր:

Երէկ, սակայն, կը հաղորդուէր թէ Իվոն Տէլպոս գրեթէ աւարտած է իր խորհրդակցութիւնները: Ամսուն 26ին Պլում եւ Տէլպոս միասին կը մեկնին Ժընեւ, մասնակցելու Ազգերու Դաշնակցութեան նիստերուն: Պլում պիտի վերադառնայ անմիջապէս, բայց արտաքին նախարար պիտի մնայ Ժընեւ: Անկէ առաջ, 22ին կը բացուի Նեղուցներու խորհրդաժողովը, որուն Ֆրանսայի կողմէ պիտի մասնակցի Փօնսօ, Էնգիւրիի դեսպանը: 30ին կը բացուի Ազգերու Դաշնակցութեան Ընդհ. Ժողովը, ուր պիտի քննուին շատ բարդ հարցեր,— Եթովպիոյ կցումը եւ պատժամիջոցները:

ԱՇԽԱՏԱՆՔԻ ՏԱԳՆԱՊԻՆ ԸՆԹԱՑՔԸ

Գործադուլին վերջ տուին հետեւեալ հաստատութիւնները եւ կազմակերպութիւնները,—

Հաշէթ, սրճարանի ծառայողները, Վակոն - Լի, Համբօգուստ չինութեանց աշխատաւորները: Կը յուսացուի որ այսօր վերջ գտնեն նաեւ շէնքերու շինութեան մէջ աշխատողներու, Նորի հանքային եւ մետաղագործական բանուորներու, Սէն - Քանթէնի հիւսուածեղէնի գործարաններուն, ինչպէս նաեւ Ամիէնի աշխատաւորներուն գործադուլները:

Փարիզի մէջ, բանակցութիւնները կը շարունակուին տակաւին՝ վերջ դնե-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԵՐԻՏԱՍԱՐԴ ԳՐՈՂ

ՓԱՅԼԱԿ ՄԻՔԱՅԷԼԵԱՆԻ ՄԱՀԸ

Մարսէյլէն Պ. Ա. Վարժապետեան մեզի կը հաղորդէ երիտասարդ գրող Փայլակ Միքայէլեանի մահը, որ տեղի ունեցած է Կրասի հիւանդանոցին մէջ 31 Մայիսին եւ թաղուած 2 Յունիսին:

Արժէքաւոր գրող մըն էր Փայլակ, որուն ծանօթ են «Ցառաջ»ի ընթերցողները:

Պոլէյլի որբանոցին հետ Քորֆու փոխադրուած, յետոյ Ֆրանսա: Այստեղ էր որ «Երկունք»ի մէջ հրատարակուած իր առաջին ոտանաւորով աչքի զարկաւ, եւ այնուհետեւ սկսաւ «Ցառաջ»ի մէջ հրատարակել բանաստեղծութիւններ եւ պատմուածքներ: Իր մէկ գրական գործը, հիւծախտաւորի մը օրագիրը, Արեւ, Արեւ... իբրեւ թերթօն հրատարակուեցաւ մեր թերթին մէջ եւ յետոյ վերածուեցաւ գիրքի: Թէեւ գրեթէ միշտ ապրած է ֆրանսական գաւառները, բայց կ'անդամակցէր Մենք գրական շարժման:

Արհեստով սափրիչ էր: Հիւծախտը կանուխէն բոյն դրած ըլլալով իր թոքերուն մէջ, Ֆրանսայի բնակութեան մեծ մասը ստիպուեցաւ անցընել սանաթորիումներու մէջ: Զափազանց սկեպտիկ էր եւ «կեանքին հետ կը սիրէր կատակել»: Ցառաջի հետ շարունակական հաղորդակցութեան մէջ ըլլալով հանդերձ՝ երբ կ'ապրէր Թրոնշէի սանաթորիումին մէջ, վերջերս յուսահատ ու զառնացած՝ ուզեց իր հետքը կորսնցնել, ինչպէս կը գրէր նամակով մը: Հեռացաւ սանաթորիումէն եւ պահ մը կորսուեցաւ հետքը:

Մահուան գոյժը կ'առնենք Կրասէն: 32 տարեկան էր:

Օժտուած էր խորունկ տաղանդով մը, իր աւիշը գոյն ունէր եւ կենդանութիւն: Նոր գրողներուն մէջ իր ստեղծագործութեանց արժէքը կը զանազանուէր անով որ շատերուն նման չէր պարպուեր անմիջապէս, երկրորդ գործը կրկնութիւնը չէր առաջինին, միշտ նոր էր, միշտ թարմ: Եթէ նորերուն մեծ մասը սովոր են կրկին ծախել իրենց առաջին փայլը, Փայլակ անակնկալ ու նոր փայլատակումներով կը ներկայանար ամէն անգամ:

Թող անմահ մնայ իր յիշատակը:

Տ. Ն.

Նանսէնեան դրոշմաթուղթի հասոյթին բաշխումը

Մեզմէ կը խնդրուի հրատարակել.—

Նանսէնեան դրոշմաթուղթի հասոյթին հայկական բաժնին բաշխման Յանձնաժողովը իր չորրորդ նիստը գումարեց 1936 մայիս 29ին, Նանսէնեան Միջազգային Օֆիսին Փարիզի պաշտօնատան մէջ, նախագահութեամբ Օֆիսին ֆրանսական ներկայացուցիչ Պ. Բանի:

Նանսէնեան Դրոշմաթուղթի հայկական բաժնին հասոյթը եղած է, վերջին երկու (այսինքն 1935ի վերջին եւ 1936ի առաջին) եռամսեաններու ընթացքին, 53200 ֆրանք, որ իբր աւանդ յանձնուած էր Հ. Բ. Ը. Միութեան: Յանձնաժողովը իր վերոյիշեալ նիստին մէջ նկատողութեան առնելէ յետոյ նպաստընկալ հայ մարմիններուն տեղեկագիրները վերջին անգամ իրենց ստացած գումարին գործածութեան մասին, տրամադրելի 53,200 ֆրանքը բաշխեց հետեւեալ կերպով.—

1.—	Աղքատախնամ - Որբախնամ Միութիւն Մարսէյլի	ֆր. 13000
2.—	Աղքատախնամ Ընկերութիւն Փարիզի Հայոց	11000
3.—	Աղքատախնամ Մարմին Լիոնի	5000
4.—	Հայ Աղքատախնամ Միութիւն Վալանսի	2000
5.—	Փարիզի Հայ Տիկ. Միութեան Հ. Կարմիր Խաչի Օգ. Մասնաճ.	3000
6.—	Փարիզի Հայ Տիկ. Միութեան Որբերու Օգն. Մասնաճիւղ	2000
7.—	Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Վարչութիւն	3000
8.—	Դպրոցասէր Տիկնանց Ընկերութիւն	1800
9.—	Անարատ Յղութեան Քոյրերու Որբանոց	1800
10.—	Ռուսահայ Կանանց Միութիւն	1800
11.—	Նախկին Պատերազմիկ Հայ Սպաներու Միութիւն	1500
12.—	Հայ Գրողներու Ընկերակցութիւն	1500
13.—	Փարիզի Հայ Ուսանողական Միութիւն	1300
14.—	Հայ Կամաւորներու եւ Մարտիկներու Միութիւն	1500
15.—	Ֆրանսական Բանակի Հայ Կամաւորներու Միութիւն Մարսէյլի	1500
16.—	Զափահաս Որբերու Միութիւն	1500

Ժողովը ի միջի այլոց նկատողութեան առաւ նորակազմ հայ մարմնի մը խնդրանքը բաժին ստանալու Նանսէնեան Դրոշմաթուղթի հասոյթէն, եւ մերժեց զայն, նկատելով որ, ըստ պետական հրամանագրին, այդ հասոյթը պէտք է յատկացուի արդէն գոյութիւն ունեցող եւ որոշ պիտանիի ու գործունէութեան ապացոյցը տուած մարմիններու միայն:

Գաւառէն քաղաքապետի մը խնդրանքին համաձայն, ժողովը նպաստ յատկացուց չքաւոր հայ ընտանիքի մը:

Ռումբ եւ կրակ Պաղեստինի մէջ

Պաղեստինի խռովութիւնները կը շարունակուին: Երկուշաբթի 5 ռումբ նետուեցաւ Գազայի աղջկանց վարժարանին պարտէզին մէջ, վիրաւորուեցան 24 հոգի: Երիքովի ճամբուն վրայ, Արաբները պատնէշ մը կանգնեցին՝ խափանելով հաղորդակցութիւնը: Երբ մարդատար կառքերը հասան, կրակ բացին: Գիշերով անգլիացի զինուորներու ջոկատ մը ղրկուեցաւ, եւ Երուսաղէմէն 5 քիլոմեթր հեռու կրակի բռնուեցաւ Արաբներուն հետ: Անգլիացիները լուսարձակներով երեւան հանեցին Արաբները, որոնք դիրք բռնած էին ընդհ. պատերազմին բացուած թրքական դիրքերու մէջ: Գնդացիրի կրակին տակ եւ զրահապատ ինքնաշարժներով, Անգլիացիները յառաջացան, կատաղի ընդդիմութենէ մը վերջ պարտութեան մատնելով Արաբները:

Արաբներու կողմէ յարձակում մը եւս գործուեցաւ Երուսաղէմի մօտիկ հրէական գաղութի մը վրայ: Կռուի պահուն սպաննուեցան 3 Արաբներ եւ մէկ Անգլիացի:

Իշխանութիւնը արգիլեց արաբ քաղաքապետներու ժողովը, շատերը բանի արգելափակեց տուներու մէջ: Սակայն խռովութիւնները այնքան սաստկացած են, որ կը կարծուի թէ պաշարման վիճակ պիտի յայտարարուի:

Երիտասարդական միացեալ ճակատ

Սպանիոյ մէջ իրարու միացան Ընկերվարական Կուսակցութեան Երիտասարդական Միութիւնը, Համայնավար Կուսակցութեան Երիտասարդական Միութիւնը, Քաթալանի Ընկերվարական Միութիւնը (երիտասարդական), Քաթալանի Պրոլետարական Կազմակերպութիւնը (երիտասարդական): Երիտասարդական այս կազմակերպութիւնները իրար միանալով՝ ստեղծեցին միացեալ ճակատ մը մասնաւոր կանոնագրի մը հիման վրայ:

ԿԱՐՄԻՐ ԳԻԾԷՆ ՆԵՐՍ

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՇԻՆԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆԸ ԵՒ ԹԻՖԼԻՍԸ

Խորհ· Հայաստանի մայիս 15ի թիւին մէջ տպուած են Անդրկովկասեան Երկրային Կոմիտէի որոշումները շինարարական գործը բարելաւելու մասին: Կուսակցական վերին մարմինը կը մատնանշէ, որ Անդրկովկասի մէջ գործնականօրէն չեն իրականացներ Համամիութենական կուսկենտկոմի և Ժողկոմխորհի փետրուար 11ի որոշումը շինարարական գործի բարելաւման եւ շինարարութեան աժանացման մասին: Շինարարական աշխատանքները կ'ընթանան դանդաղ եւ շինանիւթերու արտադրութեան արժեգինը միշտ կը մնայ բարձր: Գոյութիւն ունեցող թերութիւնները բառնալու համար, Անդրերկոմը մի շարք հրահանգներ կուտայ Անդրկովկասեան երեք հանրապետութիւններու կառավարութիւններուն եւ համապատասխան մարմիններու:

Անդրերկոմը քննած է նաեւ դպրոցական շինարարութեան ընթացքը եւ գտած է որ այդ աշխատանքը «բացայայտ անբաւարար վիճակի» մէջ կը գտնուի: Այս տեսակէտէն հետաքրքրական է ծանօթանալ Հայաստանի մէջ տարուող դպրոցական շինարարութեան գործին:

Այս տարուան համար որոշուած է Երեւանի մէջ կառուցանել դպրոցական 9 նոր շէնքեր, որոնք պատրաստ պիտի ըլլան օգոստոս 15ին: Ինչպէս Երեւանի պաշտօնաթերթը կը հաստատէ, գործը անկազմակերպ վիճակի մէջ կը գտնուի եւ աշխատանքները կ'ընթանան շատ թերի ու դանդաղ: 9 շէնքերէն միայն մէկուն կառուցումը կը տարուի կանոնաւոր կերպով, երկուքին միայն հիմերն են փորուած, մէկուն աշխատանքները բնաւ չեն սկսած, իսկ միւսներն ալ կ'աշխատին ընդհատումներով եւ անկանոն: Պատճառը գործի վէշ կազմակերպումն է, շինանիւթերու եւ ջրի պակասը, անյարմար հողամասեր տրամադրուիլը եւ այլն: «Դրութիւնը այսպէս շարունակել չի կրնար, կը գրէ յօդուածագիր մը, իւրաքանչիւր ժամկէտրուստ ոճրագործութիւն է»: «Խ· Հ·»ի թղթակիցը իրաւունք ունի ոճրագործութիւն անուանելու դրութիւն մը, երբ դպրոցական շինարարութեան վարչութիւնը ի վիճակի չէ աշխատցնելու սղոցարանը 15 մեթր ելեկտրալարի չգոյութեան պատճառով: Որքան ալ տարօրինակ թուի, որ կառավարական կառուցում մը կրնայ կանգ առնել քանի մը մեթր ելեկտրալարի պակասի հետեւանքով, սակայն իրողութիւն է, որ կը յիշատակէ համայնավար պաշտօնաթերթը:

Դպրոցական շէնքերու շինութիւնը հրատապ պահանջ մըն է Հայաստանի համար, որովհետեւ եղածները չեն բաւեր եւ յարմարութիւններ ալ չունին: Այսպէս, Լենինականի երկաթուղիի բանուորներուն համար կառուցուած են նոր շէնքեր, ուր կ'ապրին 350 — 400 բանուորական ընտանիքներ սակայն նոր բնակավայրը ոչ միայն դպրոց չունի, այլեւ այնքան հեռու է քաղաքէն, որ երեխաներու մեծ մասը «ոչ դպրոց է յաճախում, ոչ մանկապարտէզ»:

Ուրիշ օրինակ մը.— Երեւանի ելեկտրամեքենայական բազմարուեստից վարժարանը կրթական կարեւոր հաստատութիւններէն մէկը կը սեպուի, «սակայն տեղական արդիւնաբերութեան եւ հողային գործավարութեան միջեւ գոյութիւն ունեցող վէճի ու նրանց կողմից դէպի այս վարժարանը եղած անհոգատար վերաբերմունքի պատճառով, նա դեռ շատ հեռու է իր առաջ դրուած խնդիրները կենսագործելուց»: Զորս տարի է, որ վարժարանին կից կազմակերպուած է գիւղատնտեսական բաժին, ուր սակայն «չեն ստեղծուած ուսման որակը բարձրացնելու ամենատարրական յարմարութիւններն անգամ»: Դըպրոցը ապահովուած չէ մասնագիտական առարկաներու դասախօսներով, մինչեւ հիմա կազմակերպուած չեն «ներքին այրման շարժիչների, քիմիական եւ մասնագիտական մի շարք աշխատանոցներ ու վերանորոգման արհեստանոց»:

Գործնական աշխատանքներու համար դպրոցը իր տրամադրութեան տակ չունի ոչ մէկ գիւղատնտեսական մեքենայ: Նոյն կացութիւնը նաեւ դպրոցի մեքենագիտական բաժնին մէջ: Բազմարուեստից վարժարանի երեք բաժիններու 12 խումբերը իրենց տրամադրութեան տակ ունին ընդամէնը հինգ դասարան, իսկ աշխատանոցներ եւ արհեստանոցներ կազմակերպելու համար տրամադրելի սենեակներ չունին:

Մէկ կողմ ձգելով բազմարուեստից վարժարանին մէջ գոյութիւն ունեցող թերութիւնները, հոս արձանագրենք այն փաստը, որ դպրոցի շէնքը փոքր է եւ աշխատանքները կանոնաւորելու համար բաւարար չափով սենեակներ գոյութիւն չունին: Ընդհանրապէս Հայաստանի մէջ դպրոցական շէնքերու մեծ պակաս կը զգացուի եւ շարք մը դպրոցներու մէջ պարապմունքները տեղի կ'ունենան հերթով: Տիրող այս կացութիւնը նկատի առնելով է, որ կրթական նախարարութիւնը ձեռնարկած է դպրոցական նոր շէնքերու կառուցման:

Սակայն, Անդրկ· Երկրային Կոմիտէն Հայաստանի այս տարուան դպրոցական շինարարութեան ծրագիրը կը գտնէ շատ ծաւալուն եւ այդ առթիւ հետեւեալ դիտողութիւնը կ'ընէ·

— «Հայաստանի լուսժողկոմատը, Երեւանի կոմիտէն եւ քաղխորհուրդը թոյլ են տուել դպրոցների շինարարութեան այն նորմաների խախտումը, որոնք հաստատուած են Խ· Ս· Հ· Մ· Ժողկոմխորհի եւ Համ· Կ· Կ· Կենտկոմի կողմից, աւելացնելով դպրոցական շինարարութեան ծաւալը 26 հազար խորանարդ մեթրով եւ հաստատելով այնպիսի նախահաշիւներ, որոնք գերազանցում են Ա· Ս· Ֆ· Խ· Հ· Ժողկոմխորհի կողմից սահմանուած յատկացումների չափից: Անդրերկոմը Երեւանի քաղխորհրդին մատնացոյց արեց, որ նա թոյլ է տըւել աւելացնել Երեւանում կառուցող դպրոցների ընդհանուր ծաւալը եւ այդ կապակցութեամբ աւելացել է շինարարութեան պլանային արժէքը: Անդրերկոմը նախազգուշացրեց, որ քաղաքներում դպրոցական շինարարութեան ամբողջ պլանը պէտք է իրագործուի պլանով նախատեսուած յատկացումների սահմաններում եւ նախագծային կարգապահութիւնը խախտելու համար մեղաւոր անձինք խիստ պատասխանատուութեան են ենթարկուելու»...

Անդրկովկասեան կուսակց· մարմնի այս որոշումը վրդովեցուցիչ է եւ անհանդուրժելի: Մանաւանդ որ խնդիրը կը վերաբերի կրթական գործին: Հայաստան 205 հազար աշակերտութիւն ունի, առոր դիմաց անբաւարար չափով դպրոցական շէնքեր, եւ սակայն իրաւունք չունի պահանջին համեմատ նոր շէնքեր շինելու, որովհետեւ Մոսկուայի հրահանգին դէմ են գացած եւ Թիֆլիզի կազմած ծրագրի սահմաններէն դուրս ելած: Վրացի Բերիան եւ Ազրբէջանցի Մուսաբեկով չեն հետաքրքրուիր, որ հայ աշակերտները դուրսը կը մնան կամ խարխլած ու հակառողջապահական շէնքերու մէջ դաս կ'առնեն: Կը բաւէ որ իրենք հրամայած են այս տարի Հայաստանի մէջ այս չափ դպրոց ունենալ եւ Երեւանի քաղաքապետարանը ոչ մէկ իրաւունք ունի դպրոցական 9 նոր շէնքեր կառուցանելու ծրագիր կազմել: Եթէ այդ աշխատանքները նոյնիսկ ըսկսած են, պարտաւոր են դադրեցնել, եթէ չեն ուզեր «խիստ պատասխանատուութեան ենթարկուիլ»:

Թիֆլիսի այս որոշումը ոչ միայն կը խախտէ որ եւ է երկրի պետական ինքնավարութեան տարրական իրաւունքներուն, այլ եւ հիմքին մէջ կատարեալ բարբարոսութիւն մըն է: Երկիր մը, ժողովուրդ մը կ'ուզէ նոր դպրոցներ ունենալ եւ թոյլ չի տրուիր այդ բանը: Արգիլողն ալ այն մարմինն է, որ ընկերվարութիւն հաստատելու եւ ժողովուրդին ալ երջանիկ, ուրախ կեանք պարգեւելու յաւակնութիւններ ունի, երեւակայէք: Երանի Անդրկովկասեան Դաշնակցութեան լուծումը ճշդուէր եւ Հայաստան վերջապէս ազատուէր հայատեաց Թիֆլիսի ճնշումներէն:

Ուրիշ յատկանշական երեւոյթ: Ինչպէս վերը մատնանշեցինք, սղոցարանի աշխատանքները կանգ են առած 15 մեթր ելեկտրալարի չգոյութեան պատճառով: Հայաստանի պղինձը Խորհրդ· Միութեան մէջ երկրորդ տեղը կը գրաւէ: Հայաստանի պղնձի ամբողջ արտադրութիւնը Ռուսաստան կ'երթայ: Եւ այդ պղինձէն պատրաստուած ելեկտրալարը նոյնիսկ բաւարար չափով Հայաստան չի վերադառնար, որպէսզի 15 մեթրի համար դպրոցի շէնքի կառուցումը կանգ չառնէ: Միթէ՞ սա ողբերգութիւն չէ:

ԱՇՈՏ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ յօդուածագիրներէ եւ թղթակիցներէ իրենց գրութիւնները գրել թուղթին մէկ երեսին վրայ մի[illegible] եւ յստակ:

ՊԱՐԶ ԴԵՊՔԵՐ ԿԱՆ...

(Պատկեր մը մեր օրերու կեանքէն)

Պարզ դէպքեր կան յաճախ որ կը դառնուին առօրեայ իրենց նման բաներէն, յիշողութեան մէջ կ'աճին ու կը հասուննան, կեանքի ենթագիտակցական խորքը կերտելով, զգացում ու կիրք կը դառնան եւ կը պարտադրեն որ ուրիշ օր մը խոստովանինք կամ պատմենք ամէնուն:

Ահա ասոնցմէ մէկը:

Ա.

Թուականը չեմ յիշեր, այսչափը միայն որոշ է թէ քանի մը տարի առաջ, ձմրան գիշեր մըն էր: Այդ օրը աշխատանոցի ընկերներէս մէկը, շատ շահեկան գիրք մը, Վարանդեանի Կրօնք եւ գիտութիւնը տուած էր ինծի, յաջորդ օրն իսկ վերադարձնելու խոստումով: Ուշ էր, բայց ես դեռ արթուն կը կարդայի: Երազի ու մտածումի ոլորտներուն մէջ խորասոյզ ներկան անէացած էր ինծ համար:

Ցանկարծ Թըք - Թըք ձայն մը եւ ուրիշ ոչինչ: Շուրջս կը նայիմ, դուռ ու պատուհան գոց, սենեակիս քար լռութեան մէջ ոչինչ կը շարժի:

Թըք - Թըք ձայնը կ'երկրորդէ: Դուռն է կը զարնեն: Ո՞վ է, ի՞նչ կրնայ պատահիլ գիշերուան այս ժամուն:

— Ո՞վ էք, ի՞նչ կայ հարցումիս, կանացի ձայն մը կը հեծկլտայ:

— Հասի՛ր, շուտ հասի՛ր, Ղեւոնդը բան մը եղաւ մէկէն ի մէկ, շատ գէշ, հասիր շուտ:

Դէմի սենեակի հայ կինն էր:

Բ.

— Մէկ մէկ անձ բնակելու համար, երկու պարապ սենեակ ունիմ, երկուքն ալ նոյն գնով, ըսաւ տունին տէրը որ հայ է:

Ընտրեցի մէկը որ ոչ լաւ, ոչ ալ մեծ, միայն քիչ մը աւելի լուսաւոր էր:

Իրիկուն մը գործէ դարձիս տեսայ թէ միւս սենեակն ալ վարձուած է: Հայ մամիկի սեւ տարազով ծեր կին մը, երեք թոռներուն հետ եւ ասոնց մայրը: Ընդամէնը հինգ հոգի թխմըւած մէկ հոգինոց սենեակին մէջ: Ուրեմն թշուառ ընտանիք մը, առանց այր մարդու:

Քանի մը օր վերջ, հասցէ մը գրելու խնդրանքի առթեն, յայտնուեցաւ որ Իզմիրի կողմերէն տուն ու կարողութիւն լքած հոս ապաստանած ընտանիք մըն է: Մարդը երեք տարի առաջ, հանքի աշխատանքի միջոցին կը հիւանդանայ ու կը մեռնի, մօրը թողլով այրի մը երեք որբերով:

Ի՞նչպէս ապրիլ եւ ապրեցնել: Հարս ու կեսուր գործի կը լծուին: Կանուխէն մինչեւ ուշ գիշեր, ռոպ ու քաշքօլ կարելով, չոր ու ցամաք ապրուստ մը կը հանեն: Բայց երանի թէ ամէն օր գործ ըլլար, գոնէ կուշտ փորով հաց մը ուտէին խեղճ փոքրիկները:

Ահա ասոնց մայրն էր, որ գիս կը կանչէր յանկարծակի, աճապարանքով: Հազիւ կէս մը հագուած՝ գացի:

Մայր ու կեսուր լացող ու հարցական աչքերնին ինծի ուղղած.

— Նայէ՛, պարոն, Ղեւոնդը բան մը եղաւ մէկէն ի մէկ: Իրիկունը բան մը չունէր:

«Հիմա հոգի կուտայ, կը մեռնի», ըսելով պատանքի պէս դեղին, մեռելի պէս անշարժ եւ անզգայ մանուկ մը գիրկս տուին, որուն փոսը ինկած մութ աչքերը ինծի ալ իրապէս պաղ սարսուռ մը ազդեցին:

— Մի՛ վախնաք, ուշաթափ եղած է, հիմա կ'աղէկնայ ըսի, ընդհանուր յուզումը սանձելու մտքով: Բայց ի՞նչ կրնայի ըսել: Բժիշկ չեմ, ոչ ալ տարրական փորձառութիւն ունիմ:

— Գացէք տանտէրը կանչեցէք, տարիքոտ մարդ է, ասանկ բաներէ կը հասկնայ, ըսի, ժամանակ շահելով բան մը կարենալ մտածելու համար:

Մանուկը անկողնին վրայ դրի, սենեակին մէջ միակ անկողինը ամէնուն համար, ուր միւս երկու փոքրերը պառկած բայց արթուն, զարմացած անձկութեամբ ինծի կը նայէին:

Մինչ այդ նկատեցի, հիւանդին դէմքի պրկումը թուլցած էր արդէն: Ուրեմն հոգեվարք չէ եւ աղէկնալու յոյս կայ:

— Մի վախնաք, վտանգաւոր չէ, կուրծքին հագուստները թուլցուցէք եւ պատուհանը բացէք, որ սենեակին օդը փոխուի:

«Այս իրկուն ի՞նչ կերաւ» հարցումիս մեծ մայրը պատասխանեց.

— Օ՛հ, շատ բան չկերաւ, երկու չաղանակ եւ պզտիկ նարինջ մը:

Մէկ կողմէ ինքնիրենս մտածելով թէ օդի պակասէն կամ անօթութենէն մարած է թերեւս, հարցուցի.

— Ցաւը կը բռնէ՞, մարելու հիւանդութիւն ունի՞, ուրիշ առեն ասանկ բան պատահա՞ծ է այս տղուն:

Մեծ մայրը չուարած «այո - ոչ» բաներ մը կ'ըսէր, երբ տանտիրոջ կինը ներս մտաւ:

Գ.

Դասագիրքի մը մէջ, քով քովի երկու դիմանկարներ կան: Մին կը ներկայացնէ ժուժկալ տիպարը, միւսը խմանը: Մին կը յիշեցնէ գարունը կանանչ եւ արեւոտ, միւսը հեղեղէն ու փոթորիկէն աւերուած դաշտ: Այս մտքերը արթնցուցած էր իմ մէջս, տանտիրոջ տեսքը, առաջին հանդիպումիս: Իրապէս վերջը լսեցի որ «բաղոսի տաճարին ջերմեռանդ խընկարկող է»:

Բայց ի՞նչպէս դրամ է ունեցեր, այդ չեմ գիտեր:

Իսկ իր կինը կծծի եւ կեղծաւոր, պղտոր եւ սուտխօս, Թափառական բոշան կը յիշեցնէր, որ թէեւ նստակեաց դարձած, բայց եւ այնպէս կը պահէ իր բարքերն ու արհեստը: Հըմայեկ (նուսխա) շինել, սուրճի գաւաթին մէջ բախտ նայիլ, աղի ու մկրատի վրայ աղօթելով հիւանդին չար ոգիները վանել: Եւ այս ամէնը փողի համար չէ, այլ փառքի, քանի որ տուն ու դրամ ունին այսօր:

Ահա այս կինն է որ ներս մտաւ գիրք մը, մկրատ մը եւ քիչ մը աղ բռնած:

Աւետարանն էր, տեսաւ որ կարդամ: Կարդամ բայց ո՞րտեղէն: Աւելի շատ ինքը եւ իր ձեւերն են որ ուշադրութիւնս կը գրաւեն: Մկրատը հիւանդին վրայ պտտցուց եւ անոր կուրծքին վրայ դրաւ խաչաձեւ: Աղն ալ պտտցուց, մրթմրթալով փչեց ու հիւանդին վրայ ցանեց: Աղօթեց ու յօրանջեց, լուռ եւ ընդհանուր անձկութեան մէջ: Բայց երբ չար ոգիները վանելու համար նորէն յօրանջեց ու փնդտաց, մինչ այդ զսպուած խնդուքս պոռթկաց:

Իր բարկացայտ նայուածքէն երես դարձաւ միւսներուն ողորմուկ ու զարմացած դէմքերուն: Գիրքը դրի վար, երբ հիւանդը թարմ օդին ու աղմուկին մէջ... աչքերը բացած էր արդէն:

Պ. Տ. ԳԱԲՐԻԷԼԵԱՆ

ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ

ՀՕԿԻ ՓՏԱԽՏԱՒՈՐ ԿԱԶՄԻՆ

Հօկի Ֆրանսայի շրջանի բողոքող կազմին պաշտօնաթերթը, Ակօս, իր առաջնորդող սիւնակին մէջ (6 յունիս), «Պատմական համագումար մը» խորագրին տակ այսպէս կը պատմէ այն կռիւները, որոնք քայքայեցին փտախտաւոր այդ կազմակերպութիւնը.—

«Տարի մը անցաւ արդէն մեր այդ պատմական 5րդ համագումարէն:

Հոն են Ֆրանսայի բազմաթիւ մասնաճիւղերու ներկայացուցիչները, բացի քանի մը փոքր մասնաճիւղերէ: Հոն են նաեւ «Զորագեղ» մասնաճիւղի պատգամաւորները, բայց այս անգամ առանց վճռական ձայնի: «Լուծուած» էր Լիոնի Զորագեղ մասնաճիւղը: Թափուր մնացած էին այդ օրը իր ներկայացուցիչներու աթոռները, եւ դուրսը, միայն դուրսը՝ միջանցքին մէջ դեգերելու «պատիւն» եղած էր անոնց, ճիշդ այնպէս, ինչպէս եղած էր վտարուած եւ կախակայուած հօկեան ընկերներուն, որոնք եկած էին այդ պատկառելի ժողովին առջեւ, իրենց բողոքի եւ զայրոյթի խօսքն ըսելու:

Վրդովմունքով լիքն էր այդ համագումարը: Անդրադառնալ այդ պատմական օրուան, կը նշանակէ քրքրել յուզումնալից ցաւումները: Զանց կ'առնենք մանրամասնութիւնը:

Հօկը իր յետագայ գործունէութեան ճակատագիրը կը սպասէր այդ ժողովէն: Կատարեալ պաղարիւն, շրջահայեցութիւն եւ հեռատեսութիւն կը պահանջէր տիրող մթնոլորտը: Սակայն ոչ մէկ գնահատելի քայլ այդ ուղղութեամբ: Վիճաբանութիւնները տակաւ կը սաստկանան եւ կիրքերը աւելի եւս կը խորանան:

Պատգամաւորները կը սպասեն որ Կեդր· Վարչութիւնը իր վերջին խօսքը ըսէ: Բայց ոչ, ան կիրքերը հրահրողի դերին մէջն է: Ոչ միայն կը ջանայ «արդարացնել» իր քայքայիչ արարքները, այլ եւ կը պնդէ թէ՝ ըստ Գլխ· Վարչութեան ցուցմունքներուն, աւելի եւս պէտք է խստացնել եւ ուժեղացնել հարուածը՝ ընդդէմ անոնց որոնք կ'ուզեն քննադատել Կեդր· Վարչութեան գործունէութիւնը...

Ոտքի կը կենայ մեծանուն բանաստեղծ եւ Հօկի Կեդր· Վարչութեան փոխ - նախագահ՝ Աւ· Իսահակեան, որ մինչեւ այդ պահը խոր լռութեամբ կը հետեւէր վիճաբանութիւններուն:

—«Սուտ էք դուք, սուտ էք դուք, դուք սուտէք ասում եմ» կը բացագանչէ ժողովրդական բանաստեղծը, խօսքըն ուղղելով Կեդր· Վարչութեան ղեկուցաբեր՝ վարիչ քարտուղարին,

1896Ի ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆԻ ՄԵԾ ԴԵՊՔԵՐՈՒ 40ԱՄԵԱՅ ՏԱՐԵԴԱՐՁԻՆ ԱՌԹԻՒ

Ու երբ ձախ թեւը յոգնէր, նա մի վարժ շարժումով սուրին բարակ կապը կը պտտցնէր մէջքին շուրջ, ու աջ ձեռքին կը փոխանցէր սուրին երախակալը: Ու այդ տաժանելի պայմաններով, նա իր երկար ու մերկ սուրը հասցուց մինչեւ Վերին - Վարագ եւ ամէն անգամ, որ աչքս անոր տառապանքը կը տեսնէր, մէջքիս բեռը կը թեթեւնար:

Կիրակի առաւօտ մինչեւ կէսօրին, ես յաճախ հանդիպեցայ Միհրանին, երկար ու մերկ սուրը միշտ ձախ ձեռքով մինչեւ ուսը բարձր պահած՝ բազմութեան մէջ կը շրջէր հպարտ, հպարտ՝ իր երկար սուրին համար, հպարտ՝ իր ձեռքով թշնամիէն խլած այդ զէնքին համար:

Կիրակի առաւօտեան շատ մեծ եղաւ զարմանքս, երբ տեսայ որ հետզհետէ Վերին - Վարագ լեցուեցաւ Այգեստանի համարեա ամբողջ երիտասարդութիւնը, զինուած կամ անզէն, ապա ինծ նման բազմաթիւ պատանիներ եւ մինչեւ անգամ ծերեր:

Ահա իմ հօրեղբայրները երեքն ալ, — Թովմաս, Ռուբէն եւ Ահարոն: Ահա մեր բոլոր հարեւանները՝ Ռէս - Մելիքի Նշանն ու իր եղբայրը Տիոս, Մանդակունեան Մարտիրոս (իմ ամէնօրեայ խաղընկերներս), Նալբանդ Խաչիկը, Նալբանդ Գարեգինը եւն· եւն·, եկան նաեւ Թութունճեան կորիւնները՝ Աւետիս, Տիգրան ու Մելքոն, Զաքեան առիւծ Արշակը իր յաղթ մարմնով: — Տէր Աստուած, էլ ո՞վ է մնացեր Այգեստան: Ասոնք էլ ահա մեր զինուոր - ուսուցիչները՝ յաւէտ անմոռաց Ցոլակ Սմսարեանն ու Բարսեղ Տ· Բարսեղեանը եւ անոնց անբաժան ընկեր՝ Մարգար Նալբանդեան: Նաեւ բազմաթիւ ինծ անծանօթ խմբապետներ ու զինուորներ, որոնց առաջին անգամն էր, որ կը հանդիպէի: Ահա Տիգրան Տէրօեանն ու Սարկաւագն իրենց մարդասպականներով: Ահա Թանգարաչեան Հմայեակը, Մուշեղը, Վարդանը, Հաճին, Ֆարհատը, Հիւսեանները, Շալճեանները եւն· եւն·, բոլորն էլ թարմ, կորիճ, ծաղիկ երիտասարդներ, մէկը միւսէն աւելի վառվռուն ու խօսումնալից: Նորէն եկան ծանօթ դէմքեր: Տկլոզեան երեք պարթեւ եղբայրները, Միրիջանեանը, Սալոնճեան Ներսէսը, Արամիչեան Սեդրակը, Բարսաղամեան եղբայրները, ապա եւ վերջապէս իմ ազիզ ախպէր Գարեգինը: Երբ մօտեցայ անոր, այդ ողորմելի վիճակովս, առանց կօշիկի, եւ հրացանիս ու կապար գնդակներու բեռան տակ ընկճուած, քրտնաթոր ու փոշիի, ցեխի մէջ կորած, չէր ուզեր իր աչքերուն հաւատալ:

— Վա՜յ թշուառական, դու ի՞նչ գործ ունիս այստեղ, բացագանչեց, կարեկցաբար:

— Հապա ի՞նչ անեմ, ով էր մնացեր, որ ես էլ մնայի:

— Իսկ եղբայր Յովհաննէ՞սը, իսկ մեր հա՞յրը:

— Ես զանոնք տունը թողուցի:

— Քեզ ի՞նչպէս բաց թողին:

— Գաղտնի փախայ:

Սակայն մենք տեղեկութիւն չունէինք, որ նոյն առաւօտեան, մեր մեծ եղբայր՝ Յովհաննէսն էլ լեռն էր ապաստաներ, երբ Մր· Բէյնօրտ՝ ամերիկեան միսիոնարը եւ Մր· Ուիլեմ՝ անգլիական հիւպատոսը տղամարդիկը ջոկելով դուրս էին հաներ ամերիկեան շրջանակէն, յեղափոխականներ փնտռելու պատրուակով: Իսկ հայրս տունէն բնաւ չէր հեռացեր, վճռած լինելով քրտինքով կառուցած իր տան մէջ մեռնիլ:

Գարեգինը ձեռքէս առաւ երկփող հրացանը եւ մէջքէս՝ կապարներով լիքը տոպրակը, զոյգ մը վըշէկ գտնելով, ոտներուս հագցուց, վրայ-գլուխս թափ տուաւ գթոտ մօրս նման, հագուստներս կարգի բերաւ ու պատուիրեց որ իրմէ բնաւ չհեռանամ: Իր կայանը ինծ ցոյց տուաւ, որ ապառաժի մը ետեւն էր եւ որտեղ լեցուցեր էին իրենց խմբի աւելորդ իրերը: Այնտեղ ընկայ յոգնած ու քնացայ արեւին տակ: Ամբողջ գիշերը քալեր էի բեռիս տակ, Այգեստանէն Ջիխթանուկը, անկէ իջեր էի խոր գետին, ապա կրկին բարձրացեր էի Վերին Վարագ, առանց երբեք կող-կողի վրայ դնելու:

Քաղցր մրափիս մէջէն յանկարծ գիս արթնցուց ընկերս Մարտիրոսը եւ ինծ մատնացոյց ըրաւ երեք հոգի, որոնք առանձնացեր էին այրի մը բերանը եւ կը խորհրդակցէին շատ լուրջ ու մտախոհ: Ի՜նչքան գոհ մնացի, որ բախտ ունեցայ մեր երեք պետերը միանգամայն տեսնելու: Աւետիսեան իր կարճ մօրուքով ու ազնուական դէմքով, իմ վրայ Եւրոպացիի տպաւորութիւն թողուց: Մարտիկը համեմատաբար շատ ջահել էր, գուցէ հազիւ քսանըհինգ տարու, սեւ, գոյուղ մազերով ու փոքր վառվռուն աչքերով, նա գիւղացիի տարազով էր: Իսկ Պետօն, որու մասին լսած առասպելական պատմութիւններս վիպական հմայք մը ստեղծեր էին մտքիս մէջ, կարծես վաղուցուան ծանօթս լինէր, իր ծանրախոհ ու բարեմոյն դիմագծով:

Երկար չտեւեց խորհրդակցութիւնը: Դեռ կէսօր չեղած տեսայ որ Մկրտիչ Աւետիսեանը առաջ անցաւ իր ընկերներուն հետ, ուղղուեցաւ դէպի Վարագ, ու ամբողջ Արմենական երիտասարդութիւնը անոնց հետեւէն: Անոնց հետ մեկնեցան նաեւ բազմաթիւ անզէններ ու պատանիներ, որոնք տեղեկացեր էին, որ Դաշնակցականներն ու Հնչակեանները զիրենք չեն տանելու: Առջեւէս անցաւ նաեւ դասընկերս՝ Միհրանը միշտ իր մերկ սուրը ձեռքին:

— Մնաս բարով, Արմենակ, ըսաւ ինծ, գիտեմ որ մեզ հետ չես գալու:

— Սուրդ ի՞նչպէս պիտի արձակես ու գործածես, Միհրան ջան:

— Կը տեսնե՞ս, այս հանգոյցի ծայրը քաշելուս պէս կը բացուի սուրս, իսկ աջ բազուկս էլ վերապահեր եմ կուռի մէջ գործածելու:

Խեղճ դասընկերս ամէն բան նախատեսեր էր: Կարողացա՞ւ արդեօք, վերջին րոպէին, թշնամիին ձեռքը չիյնալու համար, իր գուրգուրացած սուրին վրայ իյնալ...:

Արմենականներու մեկնելով Վերին - Վարագ դրեթէ ամայացաւ, հազիւ քանի մը հարիւր հոգի մնացինք ու քաշուեցանք Կոզպանից սարը, որտեղ մնացինք մինչեւ հինգշաբթի: Երբոր Պետօն ու Մարտիկը տեղեկացան որ Այգեստանը խաղաղեր է, բոլոր անզէններն ու պատանիները վերադարձուցին քաղաք, գիս էլ անոնց հետ: Մնացած 70 զինուածները միայն Պարսկաստանի ճամբան բռնեցին:

Եղբայրս էլ գնաց ...

Երբոր Ս· Բարթողիմէոսի եւ Բագի - Տաղի անհաւատալի եւ անյսասելի աղէտը պարզուեցաւ, հօրս դէմքին վրայ ժպիտը մեռաւ, խօսքն էլ՝ բերնին մէջ: Միայն յաճախ գիշերները գիս կ'արթնցնէր խոր քունէս ու կը հարցնէր· «Բալա՛ ջան, Գարեգինը վերջին անգամ ի՞նչ ասաց»... Հայրս իր մրմուռը ներսը ձգեց ու կարճ մի ջոցէն մեռաւ:

Մեծ եղբայրս տարիներով լացաւ, արցունք թափեց, դուրս տուաւ իր ցաւը եւ հովացուց իր մրմուռը:

Իսկ ես, երեւակայող պատանի, որ եւ է անծանօթ բլուրէ մը կամ նոր տեսած լեռնէն անցնելուս առեն, կսկծալի պատրանքի կ'ենթարկուէի, ինծ կը թուէր որ ահա իմ ազիզ ախպէրս այս բլուրի գագաթէն կամ այս սարի թեւէն դուրս կ'ելլէ ու ես անոր գիրկը կը նետուիմ թեւաթափ ու կը փարիմ անոր սրտին, կուլամ ու կը ծիծաղիմ անվերջ:

Բայց չեկաւ ու չեկաւ ...

Միայն երազիս մէջ կը տեսնեմ զինքը, մինչեւ այսօր իսկ, իմ ազիզ ախպէրս, միշտ ջահել, նոյն պարթեւ հասակով, քաղցր դէմքով, պեխերը նորածիլ, բայց անբարբառ ու տըխուր:

Կը տեսնեմ նոյնպէս իմ տարաբախտ դասընկերս Միհրանը, որ կը քալէ զգոյշ սարերէն, ձորերէն, երկար սուրը ձախ ձեռքով մինչեւ ուսը բարձր պահած՝ որպէսզի անոր սուր ծայրը գետին չքերէ կամ իր ոտները չվիրաւորէ:

Միհրանը աջ ձեռքն ազատ է ձգեր, որպէսզի չյոգնի ու կուի ժամանակ ուժգին հարուած տայ թշնամիին...

(Վերջ) ԱՐՄ· ՓՈԽԱՐԵԱՆ

«Գլխ. Վարչութիւնը միայն վտարուած ընկերներին եւ լուծուած մասնաճիւղի անդամներին չէ որ քննադատում է, այլ աւելի շատ՝ Կեդր. Վարչութեան ակտն է քննադատում, ի՞նչի չէք կարդում նրա վերջին շրջաբերականը ...»։

Իրարանցում եւ ժխոր, հայհոյանք, նախատինք եւ ... աթոռ մեծ բանասէրի գլխին ...

Ի՞նչ էր այդ պատմական շրջաբերականի բովանդակութիւնը, որ այնքան գայթակղեցուցած էր հանճարեղ բանաստեղծը։ Մեծ իրարանցումի մէջ եւ ոտիպողականութեան տակ կը կարդացուէին անոր մէկ երկու հատուածները։

Դժբախտաբար մեր տրամադրութեան տակ չունինք այդ շրջաբերականի (13 ապրիլ 1935) ամբողջականութիւնը, սակայն ունինք գոնէ որոշ մաս մը, որուն Զօրագիծի վերաբերեալ կէտերը կ'արժէ ամփոփ կերպով տալ այստեղ.

... «Ֆրանսայի Կեդր. Վարչութիւնը նոյնպէս գործեց տակտիկական մի շարք սխալներ, Լիոնի Զօրագիծ մասնաճիւղի վարչութեան հետ ունեցած իր տարակարծութիւնների ժամանակ։ Երբ յիշեալ մասնաճիւղը հրաւիրում էր ընդհանուր ժողովի, քննելու և վաւերացնելու համար վէճի շարժառիթները, Կեդր. Վարչութիւնը այդ ժողովի հէնց նախօրեակին, առանց այլ եւ այլի վերընդունեց նոյն մասնաճիւղից հեռացուած ու կախակայուած անդամներին, որպէսզի ընդհանուր ժողովին մասնակցին։ Այսպիսով Կեդրոնական Վարչութիւնը կասկածի տակ դրեց իր անկողմնակալութիւնը, եւ աւելին։ Լարեց արդէն բռնկած կիրքերը։ Պարզ է, այդ անհասկնալի ու միանգամայն անտեղի կարգադրութիւնը պիտի դժուարացնէր վէճի հարթումը։ Կեդր. Վարչութիւնը գործեց երկրորդ կոպիտ սխալը, բուռն ընդդիմութեան բախելով ընդհանուր ժողովի որոշ տարրերի կողմից, դժուարութիւնները հարթելու ուրիշ միջոց չգտաւ, եթէ ոչ լուծել ամբողջ մասնաճիւղը։

«Մեր ղեկավար օրգանները, Կեդր. Վարչութիւնները, կարծես թէ սիստեմ են դարձրել մասսայական արտաքսումները, ինչպէս ցոյց են տալիս Լիոնի մասնաճիւղի ցրումն ու Հարաւային Ամերիկայի Հօկից դուրս մնացող 41 ընկերների պարագան եւայլն»։

Այս տողերէն յետոյ, Գլխ. Վարչութիւնը որոշ դիտողութիւններ կ'ընէ նաեւ մասնաճիւղերու անպարտաճանաչութեան մասին, եւ կ'անդրադառնայ մասնաւորաբար Զօրագիծի վարչութեան «կեդրոնախոյս» ձգտումներուն։

Սակայն ո՞վ, ո՞վ բսաւ վերջապէս որ եթէ այս տողերը կարդացուէին հէնց համագումարի սկզբնաւորութեան, երբ դեռ կիրքերը բռնկած եւ տելութիւնները խորացած չէին, ամէն մէկ Հօկեան, նոյն իսկ անհաշտ ու յախուռն բողոքողը չպիտի խոնարհէր այդ գերագոյն վճռին առջեւ։ Բայց 3—4 օր համագումարը տատանում է եւ տատանում դէպի փոթորկայոյզ կացութեան առաջնորդելէ վերջ, հարկադրանքի տակ կարդացուած այդ քանի մը տողերը, ուրիշ միտում չունէին եւ չէին կրնար ունենալ, եթէ ոչ անգամ մը եւս կը փաստէին մեր նոյն արդար դիտողութիւնը թէ, Կեդր. Վարչութեան կարդ

ՆԱՄԱԿ ԳՈՐԾԱՐԱՆՆԵՐԷՆ

ՌԸՆՈՅԻ ՄԷՋ ԲԱՆՏԱՐԿՈՒԻՍԾ

— . —

Սիրելի «Յառաջ»,

Ինչպէս ըսած էի առաջին նամակիս մէջ, երեքշաբթի առաւօտ գործի ըսկսանք սպասելով բանակցութեանց ելքին։ Չորս օր աշխատեցանք եւ այդ չորս օրուան ընթացքին չդադրեցուցինք մեր ներքին կազմակերպական աշխատանքները, հիմակ այլ եւս մենք Հայերս ալ որ կը գործենք Ռընոյի գործարանին մէջ, քչուած ենք հոսանքէն, եւ կը քալենք մեր միւս ընկերներուն հետ։ Աշխատանքի այս չորս օրերը եթէ ըսեմ որ եղաւ առաւելապէս թռուցիկի օր, սխալած չեմ ըլլար, թռուցիկ բոլորին կողմէ։ Աշխատանքի սէնտիքան, համայնավար կուսակցութիւնը, ընկերվարական կուսակցութիւնը թռուցիկներով կ'առաջարկեն իրենց միանալ։ Թռուցիկ մը «Խումբ մը Ռընոյի բանուորներ» ստորագրութեամբ որ իրենց դժգոհութիւնը կը յայտնեն ընկ. Քոսթին, որ իբր թէ ոչ մէկ բան չահեցուց մեզի։ Վերջապէս օրը չորս անգամ թռուցիկ ղանդաններու կողմէ։ Այդ չորս օրերու ընթացքին բոլոր արհեստանոցները առանձին առանձին ընտրեցին իրենց ներքին գործերու «կառավարիչները», որոնք պիտի դիւրացնէին գլխաւոր պատուիրակներու աշխատանքը եւ այդ պատուիրակներու միջոցաւ 2 սէնտիքաներէ եւ աշխ. նախարարութենէն կազմուած խառն ժողովին պիտի ներկայացնէին ամէն մէկ արհեստանոցի ներքին երկրորդական պահանջները, եւ երբ հինգշաբթի երեկոյ ժամը 5ին յանկարծ դարձեալ դադրեցուցին աշխատանքը, այս անգամ արդէն պատրաստուած էինք, անցեալ շաբթուան անստուգութիւնը եւ վարանումը չկար, կարծես թէ եղածին կը սպասէինք արդէն։ Անմիջապէս պատգամաւորներէ կազմուած ընդհ. ժողովը որոշեց գիշերային սպասումը վերածել հերթի, այնպէս որ այդ առաջին երեկոն բոլոր կիներուն եւ ծերերուն հետ միասին այր բանուորներուն կէսն ալ որոնց մէջ եւ ես ղրկուեցանք մեր տուները, գիշերը անցընելու։ Այնպէս որ այդ գիշերուան մասին բան մը չեմ կրնար ըսել։ Յաջորդ առաւօտ մեր քարթերը ցոյց տալով դարձեալ ներս ընդունուեցանք մեր բանուոր ղոնապաններուն կողմէ։ Միշտ միեւնոյն ձեւին մէջ ենք. գործարանը գրաւուած է բանուորին կողմէ, բոլոր շէֆերը եւ տնօրէնները առաւօտեան ներս կը մտնեն, կը պտտին մեզի պէս առանց որեւէ գործի խառնուելու եւ երեկոյեան իրենց մասնաւոր քարթերը ցոյց տալով դուրս կ'ելլեն։ Ամէն երեկոյ կիները եւ ծերերը ինչպէս նաեւ մնացած գործաւորներուն կէսը տուն կը ղրկուին, եւ այս կեանքը ժամացոյցի պէս։ Այս անգամ իբր նորութիւն Ռընոյի Փլաս Նասիոնալի շէնքին ճակատը երկու կողմը կարմիր դրօշակին եւ եռագոյնին ներքեւ չեմ գիտեր որոնց կողմէ կարմիր ներկով մուրճ - մանգաղը գծուած է։ Ներքին կեանքը կանոնաւոր է ու հանդարտ, անցեալ շաբթուան պէս ուտելիքի, հացի եւն.ի խնդիր չկայ, այս անգամ արդէն կարգապահութիւնը եթէ ոչ կատարեալ գոնէ գոհացուցիչ է։ Դուռներուն առջեւ խճողում չկայ, բոլորը քաշուած իրենց արհեստանոցները, իրենց ուզած ձեւով կը զբաղին։ Ուրբաթ օրը քանի մը հայ ընկերներով պտոյտ մը ըրինք շատ մը արհեստանոցներ, ամէն տեղ տեսակ տեսակ խաղեր, հօս աչքկապուկ, հօն պահուըտուք, գերի, գնդակ, թղթախաղ, նշանառութիւն, մինչեւ երկսեռ։ Գրեթէ ամէն տեղ պարեր, «Իլ Սըկէն»ի մէջ դեռ նոր շինուած շէնքի մը բաց հրապարակը ամբողջ ամբոխ մը նուագի ընկերակցութեամբ «Պրըթօն»ներու պարը կը պարէ, որ շատ տպաւորիչ է։

Բանուորներու մէջ ընկերասիրութիւնը, մէկզմէկու հանդէպ յարգանքը խրախուսիչ է, ամէն մէկ ճաշի ժամին արհեստանոցին ներքին կառավարիչը բոլորին կը հարցնէ թէ արդեօք ուտելիքի եւն.ի պէտք ունի՞ն։ Եթէ այո, անմիջապէս որ եւ է ձեւով կը հայթայթէ։

Երէկ գիշեր գիշերելու կարգը մեր խումբին էր։ Ճաշէն յետոյ երբ նստած T. S. F.ը կ'ունկնդրէինք, ահա լուր եկաւ որ վարի յարկը ներկայացում կայ եւ մեզ կը հրաւիրեն։ Վար իջանք եւ ահա ահագին բազմութիւն հաւաքուած, դեռ նոր շինուած շէնքի մը բաց հրապարակը մօտիկ կ'ընէ Փարիզէն եկած համայնավար թատերասէրներու երկսեռ խումբին երգերն ու արտասանութիւնները, որոնք բոլորն ալ բանուորական ու հակաֆաշական են։ Սա կը տեւէ մինչեւ 11։ Յետոյ կուգայ սինէման։ Ժամը 1 է, հագիւ վերարկուներս վրանիս առած գլուխներս ալ չոր գետնին քիչ մը մրափելու վրայ ենք։ Յանկարծ ահազանգ մը— կը պոռան «ամէն մարդ վար, դուռներուն առջեւ»։ Ամէնքս առանց բացատրութեան դուռներուն առջեւ ենք։ Սակայն, ի՞նչ կայ,—ոչինչ, մեր տեղերը կը վերադառնանք։ Յաջորդ առաւօտ ընկ. Դաւիթը կը պատմէր որ իբր թէ 10 թիւ դրան պահապանները պատին ետեւ դուրսի կողմը ստուերներ կը նշմարեն եւ կարծելով «Քոսս տը Ֆէօ»ի կողմէ կազմակերպուած յարձակումի պատրաստութիւն մը, ահազանգը կը հնչեցնեն։ Յետոյ սակայն կը հասկցուի որ այդ ստուերները երկու անմեղ սիրահարներ են, որոնք այդ ուշ գիշերին՝ ալ ուրիշ յարմար տեղ չգտնելով հոդ շրթունք շրթունքի եկեր են։ Չեմ գիտեր թէ որքա՞ն ստոյգ էր այս պատմութիւնը։

Այս առաւօտ մեր տան պէս ելանք, լուացուեցանք, խումբ խումբ հերթով դուրս ելանք մեր սուրճերը խմելու։ Իմ ընկերներս իրենց թերթերը առին եւ ես սպասեցի «Յառաջ»ի ցրուիչին՝ Պ. Աւետիսին, «Յառաջ» առի եւ մըտանք ներս, սկսանք մեր սովորական կեանքը, կ'ուտենք կը խմենք եւ կ'ըսենք թէ «յետոյ ընկ. Ռընոն պիտի վճարէ»։

Այսօր կէսօրին մօտ ունեցանք մեր արհեստանոցի ընդհ. ժողովը նախագահութեամբ մեր պատգամաւորին։ Այդ ժողովին մէջ իրաւասութիւն տըւինք մեր պատգամաւորին որ իրենց ժողովին մէջ ներկայացնէ մեր պահանջները իրենց նուազագոյն եւ առաւելագոյն չափով։

Կէս օրուան ճաշէն յետոյ մեքենայիս առջեւ նստած մեր «Յառաջ»ին համար այս նամակը կը գրեմ, մինչ մէկ կողմս խումբ մը բանուորուհիներ կը նկարուին, միւս կողմը երկսեռ խումբ մը գինեսեղանի շուրջ հաւաքուած քէյֆ կ'ընէ, T.S.F.ը պարի եղանակ մը կը նուագէ։ Իսկ ուրիշ տեղեր դռադող մեքենաս, լուռ, ապշած, պաղ պաղ երեսս կը նայի եւ չի կրնար հասկնալ թէ «բանը ինչումն է»։

Այս երեկոյ ժամը 6ին դուրս պիտի ելլեմ տուն երթալու համար։ Վաղը նորէն պիտի վերադառնամ, մեր հասարակապետութիւնը կիրակի միրակի չի ճանչնար։

Այսպէս ուրեմն, սիրելի «Յառաջ» կը տեսնես որ մենք ալ արդէն կարաւանին ենք խառնուեր եւ համարձակութիւն ունինք բոլորին հետ գոչելու. «Այդ մենք ենք գալիս»։

Գ. ՎԱՐԴՈՒՆԻ

Լէյլա Պետրիանի պարի երեկոյթը

— • —

Այսօր, հինգշաբթի երեկոյ, Փլէյէլի խոշոր սրահին մէջ տեղի պիտի ունենայ նշանաւոր պարուհի Լէյլա Պետրիանի պարի երեկոյթը, դաշնակի, թմբուկի եւ դափի ընկերակցութեամբ եւ մասնակցութեամբ Օփերա - Քոմիքի երգչուհի Լէյլա Պէն Սէտիրայի եւ Սիփան - Կոմիտաս երգչախումբի՝ Արայ Պարթեւեանի ղեկավարութեամբ։ Լէյլա Պետրիանի դաշնակահարն է երաժշտագէտ Պ. Մ. Նաջար (քրիստոնեայ արաբ), որ մի շարք արաբական եւ արեւելեան պարի եղանակներ դաշնաւորել է եւ բոպական նուագախումբի համար եւ ինքը նուագում է արեւելեան եղանակները մեծ հմտութեամբ եւ հարազատութեամբ։

Քրտական յայտնի Պետրիանի տոհմից է Լէյլան, աղջիկն է ծանօթ Աբդիւլ Րըզաքի, որին Թուրքերը պատերազմից յետոյ դաւադրաբար սպաննեցին Վանի մէջ։ Իսկ մայրը Վիէննա է։ Ինքը Լէյլա Պետրիանը եւրոպական կրթութեամբ երիտասարդ կին է, խակական պարուհիի վայելուչ կազմով, միջակից բարձր հասակով։ Միանգամայն դերծ է մի շարք արեւելեան եւ մանաւանդ թրքական պարուհիների մարմնի գռեհիկ շարժուձեւերից։ Իւրաքանչիւր պարի համար ունի յատուկ արեւելեան շքեղ տարազ։ Իր պարերի գլուխ գործոցը կարելի է համարել Տիւրզիների պարը, որի մէջ ի յայտ է գալիս իր արտիստական բարձր կարողութեամբ։ Եւրոպական պարուհիներու նման իր շարժուձեւերը կիրթ են, համաչափ եւ իւրաքանչիւր շարժում ճշդուած, այսինքն, իր պարերի մէջ ոչ մի փոփոխութիւն չի մտցնում, ինչպէս սովորութիւն է առհասարակ արեւելեան պարերի մէջ։ Մի խօսքով եւրոպական իմաստով պարուհի է եւ գործօն մասնակցութիւն ունի Փարիզում տեղի ունեցող փրոֆէսէօրների սալոններին։ Եօթը տարի է ինչ իւրայատուկ սքանչելի պարերով փայլում է Եւրոպայի եւ Հիւսիս. Ամերիկայի խոշոր բեմերի վրայ։

Բ.— Օ.

ՋԱՅՆԻՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԶՕՄՈՒՆԻՔ ԴԷՊԻ ԺԸՆԵՒ

ՎԱԼԱՆՍ.— Այսօր 6 յունիս տեղի ունեցաւ Վալանսի Զ.Ո.Մ. մարզականին Ա. արշաւը դէպի Ժընեւ։ Շաբաթներէ ի վեր վարչութիւնը լծուած էր աշխատանքի, գործը յաջող ու ներկայանալի վերջացնելու նպատակով։ Այս արշաւին ինչ աստիճան լուրջ ըլլալը գիտեն միայն անոնք, որոնք եղած են այս կարգի աշխատութեանց մէջ։ Մեկնումը տեղի ունեցաւ Վալանսի Շարիէր արքայական ինքնաշարժով, օթօքար մը արդիական ու շքեղ։ Օթօքարին ճակատը կը զարդարէին երեք դրօշակներ անկիւն կազմած նուրբ մետաքսէ երիզուած ոսկեզօծ թելերով, աջ կողմը զուիցերիական, ձախը Ֆրանսական, իսկ մէջտեղը զետեղուած որբերուն այնքան սիրելի հայկական եռագոյն դրօշը։

Ժամը 12.30ին օթօքարը կը հասնի որոշուած ժամադրավայրը, Սալ տը Ֆէթի հրապարակը, ուր քանի մը վայրկեանէն, սկսաւ խռնուիլ բազմութիւնը, Վալանսի հայութիւնը 10 տարուան ընթացքին չէր տեսած այսպիսի բան մը։ Արշաւին մասնակցողներուն թիւն էր 30, երեք եւս պիտի միանային Ռոմանէն։ Կէս ժամէն աւելի տարագիր հայութիւնը հետաքրքրութեամբ կը դիտէր իր նման տարագիր եռագոյնը, որ քանի մը ժամ վերջը պիտի ծածանէր ազգերու մայրաքաղաք Ժընեւին մէջ։ Ժամը մէկին մեկնումի ազդանշանը տրուեցաւ, տեսարանը յուզիչ էր եւ պատկառանք կը ձգէր դիտողին վրայ. եւ ահա սկսան գլխարկներն ու թաշկինակները ճօճիլ օդին մէջ։ «Յառաջ նահատակ» քայլերգով սկսաւ շարժիլ ինքնաշարժը կորելով Վալանսի մեծ ու փոքր պողոտաները, հիացման մատնելով մայթերուն վրայ անցորդները։ Այս առթիւ անարդար պիտի ըլլար չյիշել Զ.Ո.Մ.ի եւ Զօմի մարզականին Վալանսի լաւագոյն վարիչները, Պ. Պ. Վահրամ Պապիկեան եւ Երուանդ Տէր Ղուկասեան, որոնք ինչպէս միշտ, այս անգամ եւս ոչինչ խնայեցին դիւրացնելու համար արշաւին յաջողութիւնը։

Սուրհանդակ

ՄԱՅԻՍ 28Ը ՓՈՆ Տ'ԾՊՆԱՅԻ ՄԷՋ

ԱՐՏԷՇ, 7 Յունիս.— Կիրակի «Նորին» ենթակոմիտէի նախաձեռնութեամբ եւ աջակցութեամբ Վրէժ խումբի, տօնեցինք Մայիս 28ը, Հայաստանի Հանրապետութեան 18րդ տարեդարձը։

Ազատատենչ հայութիւնը, 8—10 քիլ., շատեր ոտքով, ուրիշներ օթօպիւս վարձելով եկած էին օրուան տօնին իրենց յարգանքի բաժինը բերելու։

Գրադարանի սրահը ճեղքելու չափ լեցուած էր։

Օրուան նախագահը կարճ բացատրութեամբ մը «Մեր հայրենիք»ով բացաւ հանդէսը։ Երգը յոտնկայս լսուեցաւ։

Արտասանեցին Խաչատուր Ազօեան եւ Մովսէս Բարխեան։ Երգեցին ընկերուհի տիկ. Լուսին Կարապետեան, Օր. Արուսեակ Քիրէճեան եւ Լուսվարդ Բարխեան եւ բոլորն ալ արժանացան ծափերու։

Յետոյ բեմ հրաւիրուեցաւ օրուան բանախօս ընկեր Հրանդ Սամուէլ, որ տեղեկութիւններ տուաւ Հայոց յաջորդական իշխանութեանց մասին, մինչեւ Ռուբէնեանց իշխանութեանց անկումը եւ ազատագրական պայքարը, որ յանգեցաւ 1918 մայիս 28ին։

Եզրակացնելով ըսաւ.— Եթէ հայ իրականութեան մէջ գոյութիւն չունենար Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը, կարելի չէր եւ գոյութիւնը ներկայ Հայաստանին որ սահմանուած էր կամուրջ մը դառնալու Թուրք կառավարութեան դէպի Ադրբէջան ինչպէս կը թելադրէ «Թուրանական երազ»ը։

Օրուան նախագահը հանդիսականներուն շնորհակալութիւն յայտնելով, «Մշակ բանուոր»ով փակեց հանդէսը։

Յետոյ ունեցանք ընկերական ժողով եւ մեր շարքերուն վրայ աւելցաւ նոր ընկեր մը որ ընկ. Հ. Սամուէլի կնքահայրութեամբ կատարեց իր երդման արարողութիւնը։ Ժողովը փակուեցաւ ժամը 6ին,

Ահա նոր ընկերոջ արտայայտութիւնը.— Մինչեւ հիմա Հ. Յ. Դ. շարքերուն մէջ չմտնելուս պատճառը այն էր, որ կ'ըսէին թէ Դաշնակցութիւնը Հայաստան չի սիրեր, եւ անոր թշնամի է։ Հոս բանախօսը ըսաւ որ Հայաստան Դաշնակցութեան եարն է, մարդ իր անձը կը մոռնայ, բայց իր եարը չի մոռնար, ես ալ կ'ուզեմ ըլլալ մէկը անոնցմէ, որոնք իրենց եարոջ համար կ'ուզեն մեռնիլ։

Մարգար Բարխեան

Երգեր հաւաքեց

ԱՐՏԷՇ.— Երիտասարդ երաժիշտ Ա. Մելքոնեան այցելեց մեզի եւ գրի առաւ Մշեցիներու հարսանիքի ամբողջական երաժշտութիւնը, ինչպէս նաեւ Տարօնի շրջանի կարգ մը մեներգները, 25 կտոր։ 7 պարերգներ, Փեսագովանք, Շօրօր, Ճկնդլտաղ, Եարըմ Գօրանի, Ճկնդլտաղ թեթեւ, Դեբիկօ, Մըյրօֆէ, Փափուռի, Թոնոգի, Հարսի գովանք, եւ երեք մեներգներ։

Վերոյիշեալ կտորներէն մաս մը արդէն Յառաջի մէջ երեւցած են։ Մելքոնեան միայն երաժշտութիւնը գրի առաւ, կորուստէ փրկելով հայ ժողովրդական այս երգերը։ Եղանակները երգեց տողերս գրողը։

Մարգար Բարխեան

ԼԵՀԱՍՏԱՆԻ ՆԱՒԱՏՈՐՄԸ

Լեհաստան քանի մը տարիէ ի վեր կ'աշխատի ուժեղացնել իր ռազմական ու առեւտրական տորմիղը։ Իր առեւտրական նաւատորմը որ անցեալ տարի 70.000 թօն էր, բարձրացաւ հարիւր հազարի, Փիլսուտսքի չոգենաւով։ Նոյն մեծութեամբ նաւ մըն ալ շինուելու վրայ է Իտալիոյ մէջ։ Իր ռազմատորմը քանի մը թորփիլանաւ, թորփիլահալած, ականախոյզ, եւ թնդանօթակիր է, բայց Հոլանտայի մէջ կը շինուին ընդծովեաներ ու ականախոյզներ։

Հակառակ իր նեղ ծովեզերքին, Լեհաստան կ'աշխատի կազմել նաւատորմ մը որ կարենայ դիմադարձել խորհրդային տորմիղին, Պալթիկի մէջ։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (24)

ՋԱՐԹՕՆՔ

(ՎԷՊ ԺԱՄԱՆԱԿԱԿԻՑ ԿԵԱՆՔԷ)

— • —

«Մեր բախտէն ծովը զարմանալիօրէն խաղաղ էր։ Կղզիի արեւելեան ծայրը հասած՝ ցամաքէն կը բացուինք եւ նաւակի քիթը կ'ուղղենք դէպի Հայոց - Ձոր, Անգղայ գետաբերանը։ Բաւական մը հեռացած էինք երբ հեռուէն յստակ կերպով լսեցինք հեփորի մեռնող ելեւէջները եւ իրաւունք յաջորդող համազարկերը, որոնք կղզիի չորս բոլորը կը փայլատակէին՝ լուսաւորելով առագաստանաւը։ Անշուշտ զօրքը, մօտեցած կղզիին ու կարծելով թէ մենք այնտեղ ենք, համազարկեր տալով, կը պատրաստուէր ափ դուրս գալու»։

Հոս կանգ առաւ Գէորգը։ Դառն վերյիշումը անցեալ ողբերգութեան խզեց ձայնը։ Երբ նորէն սկսաւ շարունակել պատմութիւնը, ձայնը հազիւ կը լսուէր, տխուր ու թախծոտ, կարծես բառերը արցունքով թրջուած ըլլային։

Վերջէն անհնարին վշտով լսեցինք մանուկ հերոսի նահատակութիւնը ..

Մեր հեռանալէն հազիւ կէս ժամ վերջը,— շարունակեց Գէորգը,— ագատտանաւերը ամէն կողմէ վրայ կուտան։ Զօրքը, ի հարկէ առանց դիմադրութեան հանդիպելու, կը խուժէ կղզին յաղթական գոռում գոչումով, որպէս թէ անառիկ բերդ մը գրաւած ըլլար։ Զգիտցուեցաւ, թէ ինչո՞ւ մեր անմահ պատանին, փոխանակ միաբաններու մօտ երթալ պատսպարուելու, ինչպէս պատուիրած էինք իրեն, կ'երթայ եկեղեցւոյ քով բարձր պատի մը վրայ կը նստի առանձին։ Կղզիի մէջ ցրուած զինուորներէն խումբ մը կը տեսնեն զինքը հօն միայնակ նստած եւ վար կը բերեն պատէն։ Հակառակ որ իրենց առջեւ անզէն երեխայ մըն էր, անգթաբար վեց տեղէ սուինահար ընելով կը սպաննեն զայն։ Ահա, այսպէս նահատակուեցաւ որբ երեխայ մը, նոր հասնող սերունդի մէկ ներկայացուցիչը, որ իր մատղաշ կեանքը այնքան պատրաստակամօրէն զոհաբերութեան սեղանին վրայ»։

Գէորգը լռեց։ Լուռ էին եւ միւսները։ Երկիւղածութեամբ գլուխները հակած էին յիշատակին առջեւ հերոս մանուկի մը, որ յուսատու ծիլ մըն էր հայրենի արդաւանդ դաշտերուն վրայ։ Գարնան կարմիր կանաչ մը, խորհրդանիշը Հայաստանի սուգին ու արիւնոտ պայքարին։

×

«Չորս ժամ անընդհատ թիավարելով կը հասնինք Խորգէօմի տակ, Անգղայ գետաբերանը։ Գետի միջով քիչ վեր կը բարձրանանք։ Չորս կողմերնիս շատ թանձր շամբուտ է։ Նաւակը դէչ աղէկ կը թաքցնենք եղէգնուտի մէջ ու մինչեւ մէջքերնիս մածուցիկ տիղմի եւ դանակի նման կտրող եղէգներու մէջէն ճամբայ բանալով գետի աջ կողմը դուրս կուգանք։ Պէտք էր աճապարել, լոյսը չբացուած կէմ գիւղի սարը բարձրանալ։

Ամբողջ ցերեկը հօն, քարերու տակ տափ եկած՝ մնացինք։ Մեր դիրքը ճամբու շատ մօտ էր, այնպէս որ տեղերնէս շարժիլ իսկ չէինք կրնար, թէեւ շատ պաղ քամի մը կը փչէր, եւ մեր զգեստները գրեթէ թաց էին։

Հազիւ արեւը մարը մտած՝ մութին ճամբայ ելանք Վարագայ սարը բարձրանալու համար, որ հազիւ 4—5 ժամուան հեռաւորութիւն ունէր։ Հանդարտ կը քալէինք, առանց շատ աճապարելու։ Բարեբախտաբար Աղթամարի վանքէն դուրս եկած ժամանակ մեր սիրելի վարդապետը, նախկին փորձառութենէն օգտուելով, երկու օրուան առատ պաշար վերցուցած էր հետը։ Հայարփակ Բերդակ գիւղի դաշտով անցանք՝ առանց գիւղ հանդիպելու։ Հեռուէն հեռու շներու հաչոցի ձայնը կը լսուէր։

Գիւղէն հեռանալէ բաւական մը վերջ, ճամբան նեղ ձորով մը կ'անցնի, յետոյ բարձրանալով լեռնադաշտ մը կ'երկարի դէպի Կուռուպաշ գիւղը, այն տեղէն ալ՝ Վան։ Հազիւ թէ ձորով քիչ մը բարձրացած էինք, երբ խաւարի մէջէն յանկարծ մեր առջեւ ցցուեցաւ ալ փախցնող Քիւրտերու կարաւան մը։ Ձորը շատ նեղ ըլլալուն ճամբայէն դուրս գալու ոչ մէկ հնարաւորութիւն ունէինք, նոյնպէս եւ Քիւրտերը։ Մէկ կողմը պէտք էր որ տեղի տար եւ երթալով,— բան մը որ շատ սովորական երեւոյթ է գիշերային ճամբորդութեան ժամանակ, երբ չես գիտեր թէ դիմացինդ բարեկա՞մ է թէ՝ թշնամի։ Ձայն տուինք որ խաղաղ ճամբորդներ ենք, քաղաք կ'երթանք, որ ձորէն դուրս ելլեն, մինչեւ որ մենք անցնինք։ Կարաւանի մէջ շփոթ ու աղմուկ բարձրացաւ։ Քիւրտերէն մէկը կասկածելով՝ սկսաւ պոռալ թէ՝ դուք ճամբորդներ չէք, հայ Ֆետայիներ էք, եւ առանց այլեւայլի սկսան կրակել մեր ուղղութեամբ։

Ես Նիկոլի կողքին կը գտնուէի այդ պահուն։ Հազիւ հրացանաձգութիւնը սկսած՝ տեսայ որ Նիկոլը նստաւ գետին՝ առանց ձայն ծպտուն հանելու։ Քիւրտերով զբաղած ուշադրութիւն չդարձուցինք անոր վրայ։ Հազիւ թէ մէկ երկու համազարկ բացինք, երբ Քիւրտերը կարաւանը թողած ճամբու վրայ՝ փախան ու թաքնուեցան շրջակայ քարերուն մէջ։

Նիկոլը նստած տեղէն չշարժեցաւ։ Երբ Քիւրտերու փախուստէն վերջ մտահոգուած շրջապատեցինք զինքը, նոր միայն յայտնեց, որ ծունկէն վիրաւորուած է եւ անկարող քալելու։ Բարեբախտաբար, այդ տեղէն շատ հեռու չէ Սուրբ Խաչ վանքը։ Վէրքը ամուր մը կապելէ վերջ, փոխնիփոխ շալկելով ապահով կերպով հասանք Սուրբ Խաչ վանքը։

Յաջորդ առտու Կուռուպաշ գիւղէն որ հազիւ քանի վայրկեանի հեռաւորութիւն մը ունի վանքէն, սայլ մը բերել տուինք եւ Նիկոլը որպէս հիւանդ, գիւղացիի շորերով ծպտուած քաղաք ճամբեցինք՝ վստահելի սայլապանի մը ընկերակցութեամբ։ Ուշ գիշերով մենք ալ Այգեստան մտանք, որ հազիւ ժամուան մը հեռաւորութիւն ունէր վանքէն։ Նիկոլի վէրքը թէեւ ոչ վտանգաւոր, բայց ծնկոսկրը ջախջախուած ըլլալուն երկարատեւ բժշկութեան կը կարօտէր, ո՞վ գիտէ, թերեւս Նիկոլ կաղ մնայ։

Քաղաք հասնելէ շաբաթ մը վերջ, երբ կը պատրաստուէի Արճակի շրջանը անցնիլ խմբով, իմ անիծած հիւանդութիւնը կրկնուեցաւ, այս անգամ շատ սպառնալից սաստկութեամբ։ Փախստական վիճակի մէջ, գործողութեան մը ենթարկուելու մասին խօսք իսկ չէր կրնար լինել։ Ընկերներու որոշումով, քանի մը օր հանգստանալէ վերջ, ստիպուած դուրս ելայ Արարատի դծով, բժշկուելու համար։

(Շար.) ՄԱԼԽԱՍ

լու համար պարենաւորման, հաղուստեղէնի, մեծ վաճառատուներու գործադուլին: Նոր մէջ՝ հիւսուածեղէնի բանուորներու գործադուլին:

Միւս կողմէ երէկ գործադուլ յայտարարեցին Փարիզի խոհարարները, դերձակները, կօշկակարները, գրատուներու ծառայողները, իսկ գաւառներուն մէջ՝ Հաղպրուքի մանարանները, Տէօնքէրքի եւ Թուլուզի հանրակառքի պաշտօնեաները, Հավրի քարիւղի զտարաններու աշխատաւորները, Պորտոյի նաւային շինութեանց բանուորները:

Գործադուլի այս մակընթացութիւնն ու տեղատուութիւնը անկէ, որ, ինչպէս Լէոն Պլում ալ դիտել կուտար, աշխատաւորական ճակատը կազմակերպուած չէ ամբողջովին եւ միասնական: Երբ ստեղծուի աշխատանքի միացեալ ճակատը, որ առաջուընէ պիտի ճշդէ աշխատանքի բոլոր ասպարէզներուն պահանջները՝ գործադուլը ցանկրտուք չի խաղար այլեւս հարաւէն հիւսիս, կամ մեծ քաղաքի մը մէկ թաղէն միւսը, ետ ու առաջ:

Այժմ ընդհ. տպաւորութիւնն այն է, որ գործատէր եւ աշխատաւոր տրամադիր են ժամ առաջ գտնելու հաշտութեան եզրը, աւելի ճիշդ՝ գործատէրերը անհաշտ ընդդիմութիւն մը ցոյց չեն տար:

Հետապնդում խուճապային լուրերու, սուղ ծախողներու դէմ

Վերջին դէպքերուն պատճառով, կարգ մը շահադէտներ, շուկային վրայ թէ խանութներու մէջ, բարձրացուցին պարէնի եւ էսանսի գները: Ոստիկանութիւնը 215 հոգիի մասին հետապնդում կը կատարէ այդ ամբաստանութեամբ: Կառավարութեան այս աջալրջութեան պատճառով, թերեւս շահատէրները չեն փորձուիր այսուհետեւ օրինական գինէն բարձր ծախելու սննդեղէնը: Միւս կողմէ Առեւտրականներու Դաշնակցութիւնն ալ շրջաբերականներով հրահանգ տուած է ամէն կողմ, որպէսզի գիներու որ եւ է բարձրացում չփորձուի:

Ոստիկանութիւնը հետապնդում կը կատարէ նաեւ խուճապային լուրեր տարածողներուն դէմ: Ձայնասփիւռով հաղորդուած անճիշդ տեղեկութեան մը առթիւ, ինչպէս եւ թերթով հրատարակուած դիտումնաւոր լուրի մը համար, ոստիկանութիւնը քննութիւններ կը կատարէ:

Պատերազմի պարտքերը

Լոնտոնէն կը հեռագրեն թէ երեքշաբթի լոյս տեսաւ Սպիտակ Գիրքը, որ կը բովանդակէ վերջին թղթակցութիւնը Միացեալ-Նահանգներու գանձային նախարարութեան եւ Ուաշինկթընի անգլիական դեսպանին միջեւ: Ամերիկեան վերջին յուշագիրը, որ կը կրէ Մայիս 22 թուականը, ցոյց կուտայ որ Անգլիոյ պարտքն է 668,478,071 տոլար: Նոյն յուշագիրը փափաք կը յայտնէ բանակցութեան սկսիլ կարգադրութեան մը յանգելու համար այդ պարտքին մասին: Անգլիոյ դեսպանին պատասխանը, որ կը կրէ 7 Յունիս թուականը, կը յիշեցնէ թէ տակաւին այսօր ալ գոյութիւն ունին այն պատճառները, որոնց համար պարտքերու վճարումը յետաձգուած է 1934էն ի վեր:

Վերջերս գրեցինք նաեւ թէ Անգլիա եւս հրատարակութեան տուաւ Հայաստանի պարտքը, որ հետզհետէ կ՚աճի: Անգլիա, ինչպէս եւրոպական մեծ պետութիւնները, այդ պարտքին դէմ մոռցած են դրել մեր առնելիքը, որ աւելի մեծ է, նոյնիսկ անգնահատելի,— հայկական արեան գինը:

Փոփոխութիւն իտալական դահլիճին մէջ

Մուսոլինի կարգ մը փոփոխութիւններ կատարեց իր դահլիճին մէջ,—մինչեւ այժմ իր ձեռքին մէջ ունէր եօթը նախարարութիւն, այս անգամ երեքը կը թողու՝ նոր դէմքերու տալով արտաքին, գաղթային եւ առեւտրական նախարարութիւնները: Արտաքին նախարար կ՚անուանէ իր փեսան, կոմս Չիանօ, 33 տարեկան, արտաքին նախարարութեան խորհրդական՝ Վարշաւայի դեսպանը Ճիուզէփփէ Պաստիանինին, որ կ՚առնէ Սուվիչի պաշտօնը, մամուլի եւ քարոզչութեան նախարար՝ Տինօ Ալֆիէրին, որ կ՚առնէ կոմս Չիանոյի պաշտօնը, արհեստապետութեանց նախարար՝ Ֆէրրուչչիօ Լանթինին, գաղթային նախարար՝ Ալեսանտրօ Լեսոնան:

Սուվիչ, որ մինչեւ այժմ կը վարէր արտաքին գործերու խորհրդականի պաշտօնը, տակաւին կը մնայ բացը: Ոմանք կ՚ըսեն թէ դիւանագիտական բարձր պաշտօնի մը պիտի կոչուի: Ոմանք ալ կը պնդեն թէ շնորհազուրկ եղաւ, որովհետեւ գերմանասէր չէր, երբ հիմա Հռոմ որոշ բարեկամութիւն մը ցոյց կուտայ հանդէպ Պերլինի:

ԶԱՆԱԶԱՆ ԼՈՒՐԵՐ ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

Գերմանիոյ մէջ, գործազուրկները պակսեցան Մայիսին, 272.000: Յունիս 1ին, 1,491,000, անցեալ այս տարի նոյն այս ամսուն՝ 1,706,000:

*** Աւստրիոյ կառավարութիւնը ընդհ. ներում պիտի շնորհէ քաղաքական այն բանտարկեալներուն, որոնք դատապարտուած են ոչ աւելի քան 5 տարի եւ իրենց բանտարկութեան ընթացքին ըմբոստ դիրք մը չեն բռնած:

*** Պոլսէն կը հեռագրեն թէ բեռնակիրներու երկու հակառակորդ ճակատի միջեւ ընդհարում մը տեղի ունեցած է, որուն հետեւանքով շատեր ծանրապէս վիրաւորուած են:

*** Վէհիպ փաշա Աթէնք հասաւ եւ թերթերուն յայտարարեց թէ ի նըպաստ Եթովպիոյ ոչ մէկ աշխատանք պիտի կատարէ այլեւս:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Ֆր. Կ. Խաչի Անկէնի մասնաճիւղի Ընդհ. Ժողովը տեղի պիտի ունենայ, 12 յունիս, ուրբաթ իրիկուն ժամը ճիշդ 9ին, սովորական հաւաքատեղին, խիստ կարեւոր օրակարգով: Անդամներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

Ֆր. Կ. Խաչի փարիզի Մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը տեղի կ՚ունենայ այս շաբաթ կէս օրէ վերջ ժամը 4ին, 11 rue de l'Ecole de Mêdecine, փարիզ:

ՀԱՅ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴԱՑ ԱԿՈՒՄԲ

Յառաջիկայ դասախօսութիւնը տեղի կ՚ունենայ, վաղը ուրբաթ ժամը 21ին, Ecole des Langues Orientales, 2 rue de Lille, Méiro Chambre des Députés

Կը խօսի Պ. Ա. ԽՈՆԴԿԱՐԵԱՆ

նիւթ՝ Արեւմտահայ մատենագրութիւնը 70ական թուականներուն:

Հ. Յ. Դ.

Փարիզ

ԻՍԻ ԼԷ ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ Ջաւարեան կոմիտէն ընկերական ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս շաբաթ երեկոյ ժամը 9ին, սովորական հաւաքատեղին:

Լիոն

ԼԻՈՆԻ «Վարանդեան» կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները, 12 յունիս, ուրբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին, 181 Cours Lafayette, Զարդարեան գրադարանին մէջ:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԱՆԿԱԽՈՒԹԵԱՆ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

13 Յունիս, շաբաթ երեկոյ, Brébant Marseillaisի սրահին մէջ:

կը նախագահէ ընկ. ՀԱՅԿ ՍԷՐԷՆԿԻՒԼԵԱՆ

կը խօսին ընկերներ ՇԱՀԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ եւ ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼ

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՃՈԽ ԲԱԺԻՆ

ՊԱՆԵԷՕ-ՔԱՇԱՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ «Արծիւ» ենթակոմիտէի

14 յունիս, կիրակի, ժամը 3էն մինչեւ կէս գիշեր

Salle des Banquetsի մէջ, Place Condorcet, (Bourg la Reine)

կը նախագահէ ընկ. Ս. ԳԱՐԱԿԷՕԶԵԱՆ

կը խօսին ընկերներ Ա. ՋԱՄԱԼԵԱՆ եւ Ս. ԹՈՐՈՍԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին

կ՚երգեն Օր. Ն. Գնեազեան եւ Տիկ. Ա. Յակոբեան: կ՚արտասանեն օրիորդներ Մ. Օսմանեան, Էլիզա Աբրահամեան: կը պարէ փոքրիկն Ռէժինա:

կը նուագէ Թառլսդ Գարեգին:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՏԱՐԱԶՈՎ ՊԱՐԵՐ ՕՐԻՈՐԴՆԵՐՈՒ ԿՈՂՄԷ

ժամը 7էն յետոյ կը սկսի գինեսեղանը:

Հանդէսի երկու բաժնի մասնակցութեան համար կը գանձուի 5 ֆր.:

Հաղորդ. միջոց.— Առնել Porte d'Orléansէն 81 թիւ հանրակառքը եւ իջնել Place Condorcet (Bourg-la-Reine):

ՅԻՇԱՏԱԿԻ ՕՐ.

Վանի ինքնապաշտպանութեան 1896ի քառասնամեակի եւ Վասպուրականի հերոսամարտի 21րդ տարեդարձին առթիւ

Նախաձեռնութեամբ Մարսէյլի Վասպուրականցիներու Հայրենակցական միութեան եւ մասնակցութեամբ Վասպ. Հայր. Միութեան Սէնթ-Անթուանի մասնաճիւղի, Կարճկանի Միութեան, Կ. Խաչի Պուլվառ Օտտոյի մասնաճիւղի եւ Մարսէյլի Հայ Արենուշներու

տեղի պիտի ունենայ 14 յունիս, կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին, (Սէնթ Անտրէ) «Պառ Պէլվէտէր»ի օդասուն պարտէզին մէջ,

Պատուոյ Նախագահութեամբ հրամանատար Պ. ՏԻՐԱՆ ԹԷՔԷԵԱՆԻ

կը նախագահէ Պ. ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՇԱԼՃԵԱՆ

կը խօսի վճդապետ Տ. ԲԱՂՏԱՍԱՐԵԱՆ

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՃՈԽ ԲԱԺԻՆ

Մանրամասնութիւնները տեղւոյն վրայ:

Հանդիսավայրը կարելի է երթալ թիւ 25 հանրակառքով եւ Լա Ռօզ Սէնթ-Անթուան երթեւեկող օթօպիւսով:

Թէյասեղան

Ի ՊԱՏԻՒ ԳՆԴԱՊԵՏ Տ. ԲԱՂՏԱՍԱՐԵԱՆԻ

Նախաձեռնութեամբ Հայ Կամաւորներու եւ Մարտիկներու Միութեան Մարսէյլի մասնաճիւղի

տեղի պիտի ունենայ 14 յունիս, կիրակի կէս օրէ վերջ, ժամը ճիշտ 7ին, «Պառ Պէլվէտէր»ի (Սէնթ Անտրէ) սրահին մէջ:

Ներկայ կ՚ըլլայ հրամանատար Պ. ՏԻՐԱՆ ԹԷՔԷԵԱՆ

կը խօսին Գնդ. Տ. ԲԱՂՏԱՍԱՐԵԱՆ եւ ԱԶԳԻՆ ՄԱՐՏԻՐՈՍԵԱՆ

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՃՈԽ ԲԱԺԻՆ

Նախօրօք ապահովել տեղերը:

Ծախքերուն մասնակցելու համար 3 ֆր.:

Հանդիսավայր երթալու համար Քուռ Պինզընսէն առնել թիւ 25 հանրակառքը եւ իջնել վերջաւորութեան: կարելի է առնել նաեւ Լա Ռօզ Սէնթ-Անթուան երթեւեկող օթօպիւսը (Սէն-Ժէրոմէն): Տոմսեր կարելի է ստանալ Միութեանս անդամներէն եւ հանդէսի ատեն տեղւոյն վրայ: Կը հրաւիրուին Միութեանս համակիր հայրենակիցները:

Դպրոցասէրի Սանուց Միութեան

ՏԱՐԵԿԱՆ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍԸ

Տեղի կ՚ունենայ, կիրակի 26 Յուլիս 1936

կը խնդրուի նկատի ունենալ այս թուականը:

Փարիզի Հայ Երիտասարդաց Միութիւն

ԲԱՑՄԱՆ ՊԱՐԱՆՑԻԿ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

14 յունիս, կիրակի ժամը 17էն կէս գիշեր

Բ. Հ. Ե. Միութեան սրահներուն մէջ, 8 Rue Bossuet, Paris (10e)

Métro Poissonnière կամ Gare du Nord

Մուտք 15 ֆր., Միութեան անդամներուն 10 ֆր.:

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ

Անդրանիկի յուշարձանին օրուան նուիրուած մայիս 24ի հանդէսին հաշուեքննիչ մարմինը՝ իր եյեւմուտքի հաշուետուութիւնը մամուլի միջոցաւ կարենալ կատարելու համար, կը խնդրէ յարգելի ազգայիններէն՝ իրենց ղրկուած տոմսակներու փոխարժէքը փութացնել կեդրոնական յանձնախումբիս գանձապահին, հետեւեալ հասցէով.—

M. Sarkis Deuvletian, Trésorier du Comité Central d'Initiative du monument du Général Antranik, c/o Union Générale Arménienne de Bienfaisance, 11 *Square Alboni, Paris* (16):

Պ. ՀԱՅԿՈՒՆԻ սրտի խորունկ կսկիծով կը ծանուցանէ իր սիրելի աղջկան ՍԵԴԱՅԻ դառնաղէտ մահը, որ տեղի ունեցաւ 3 տարեկան ծաղիկ հասակին:

Ֆր. Կ. Խաչի Փարիզի մասնաճիւղի վիճակահանութենէն շահած են հետեւեալ թիւերը.—

1060, 875, 910, 462, 1053, 973, 867, 32, 104, 511, 520, 558, 862, 601, 129, 466, 867, 985, 490, 152, 963, 813, 528, 486, 472, 495, 217, 147, 1050, 754, 352, 26, 329, 269, 22, 242, 105, 1052, 485, 42, 1069, 31, 610, 940, 811, 830, 660, 844, 38, 943:

Շահողները դիմեն հետեւեալ հասցէով՝ Օր. Ց. Պետրոսեան, 6, Rue de Tretaigne, Paris (18), Tél. Montmartre 13-09:

Le Gérant: H. STEPHAN
Imprimerie A. DER (AGOPIAN)
17, Rue Damesme, PARIS (13)

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

(Fondé en 1925) :-: R. C. Seine 276.286

Directeur et Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
Rédaction et Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ
17, Rue Damesme, PARIS (13e)
Téléphone : Glacière 15 - 70
(ՕՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ,—	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 ֆրանք	—
Ամերիկա եւ ուրիշ երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	—

ՈՒՐԲԱԹ 12 ՅՈՒՆԻՍ
VENDREDI 12 JUIN 1936

12 ՏԱՐԻ — 12e Année No. 3138

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԱՒԵՏԵԱՑ ԵՐԿԻՐԸ

Ազգամիջեան մոլեգին պայքարը հուրի ու սուրի ճարակ է դարձուցած Պաղեստինը:

Երկու դրացի ցեղերու կուրծքէն պարբերաբար արիւն կը հոսի, Ապրիլ 19էն ի վեր: Տեսակ մը ցեղային Սոտոմ-Գոմոր է ստեղծուած:

Բովանդակ քրիստոնեայ մարդկութեան հաւատքի հայրենիքը թատերաբեմ է դարձած խռովայոյզ դէպքերու: Այս անգամ, սակայն, արիւնը չի հոսիր խաչուած Յիսուսի ծակուած կողէն, այլ Պաղեստինի սիրտէն: Հինցա՞ծ է հաւատքը... Այժմ ցեղն է որ ծառացած է ցեղին դէմ:

Եղերական թնճուկ մըն է ստեղծուած Արաբներու եւ Հրեաներու միջեւ:

Այս կացութեան ու վէճին մէջ, մեզի չիյնար դիրք ճշդել, աչառ ու անաչառ վերաբերմունք ցոյց տալ, որովհետեւ Հայը ոչինչ ունի Արաբին հետ, եւ ոչինչ՝ Հրեային հետ: Ընդհակառակն, յաճախ անզգոյշ ու պաղ խօսք մը կրնայ նոր վէրքեր բանալ:

Հոն կայ երրորդ ուժ մը,— բրիտանական թեւարկութիւն —, որ իրաւարարի դեր կը խաղայ:

Սակայն ի՛նչ է պատճառը այս կացութեան, ինչո՛ւ յաճախ կը բորբոքի այս հրաբուխը եւ աւերներ կը սփռէ:

Պաղեստինը,— մովսիսականութեան եւ քրիստոնէութեան այդ օրրանը,— նախ քան մեծ պատերազմը կցուած էր Դամասկոսի նահանգին եւ դրուած թրքական լուծի տակ:

1916 մայիս 10ին, անգլեւֆրանսական համաձայնութիւն մը Պաղեստինը կը բաժնէ Սուրիայէն եւ կը յանձնէ Մեծն Բրիտանիոյ: 1917ին, Զօր. Ալէնպիի ղեկավարութեամբ Պաղեստինը կը նուաճուի եւ վերջնապէս կ'իյնայ անգլիական տիրապետութեան տակ:

1920 օգոստոսին, Սեւրի դժբախտ դաշնագիրը Պաղեստինի անկախութիւն կը խոստանայ: Իսկ 1923ին, Լօզանի դաշնագիրը Ազգերու Դաշնակցութեան հովանաւորութեամբ բրիտանական թեւարկութեան կ'ենթարկէ:

Պալֆըրի հանդիսաւոր յայտարարութիւնը կը նուիրագործէ Հրէական Օջախի գաղափարը, ճիշդ այնպէս, ինչպէս Հայկական Օջախը, երբ ընդմիշտ մեր օջախն ալ հետը մարեցաւ...

Այսպէսով, անհայրենիք ու թափառական Հրեան սկսաւ հայրենիք զգալ, տուն ու երդիք ճանչնալ եւ ներդաշնակ կազմակերպել: Սակայն, դժբախտաբար, իր պատմական երկրին մէջ ինք փոքրամասնութիւն էր:

Եւ ահա իրերայաջորդ եւ եղերական դէպքերու շարքը:

Հրեան հազիւ օտար երկրի փոշիները թափ տուած, Լացի Պատի առասպելական հմայքէն տարուած, մորուքը շոյելով բեռ կապած՝ տուն կը դառնայ, շինարարութեան կը լծուի, երկիր կը ստեղծէ, հայրենիքի զգացում կը փայփայէ, բայց հրդեհը կը բռնկի:

1929 օգոստ.— սեպտեմբեր ամիսներուն ծանր խռովութիւններ կը պատահին Արաբներու եւ Հրեաներու միջեւ եւ անխուսափելի կերպով արիւնը կը հոսի... Արաբները չեն ուզեր ճանչնալ Հրեաներուն տրուած առանձնաշնորհները,— Ազգային տուն եւ ներդաշնակի իրաւունք,— եւ ատոր կը հակադրեն իրենց պահանջները: Բրիտանական մարզպանը կը միջամտէ, դէպքերը կը խաղաղին, կիրքերը կը հանդարտին ժամանակաւորապէս, երբ ծայր կուտայ այս նոր պոռթկումը, բոլորովին տարբեր պարագաներու տակ:

Պաղեստինը փոքր երկիր մըն է: Հազիւ 26,300 քառ. քիլ. տարածութիւն ունի, իսկ բնակչութիւնը՝ շուրջ 1,260,000: Արաբներու թիւը կը հասնի 800,000ի, իսկ Հրեաներունը՝ 400,000ի: Կան նաեւ աննշան թիւով փոքրամասնութիւններ,—Հայեր, Թուրքեր եւ օտարներ:

Մօտ 1060 քիլոմեթր տարածութեամբ երկաթուղի մը ունի, որ Հայֆայէն կը հասնի Երուսաղէմ եւ մինչեւ Եգիպտոսի սահմանները:

Պաղեստինը բաժնուած է երկու մասի. հիւսիս եւ հարաւ: Հիւսիսային մասի կեդրոնն է Հայֆան, իսկ հարաւի կեդրոնը՝ Երուսաղէմ, ուր կը նստի բրիտանական մարզպանը եւ ազգային գործադիր մարմինը:

Վերջերս մեր թղթակիցը կը հաղորդէր թէ, մարզպանը խիստ միջոցներու դիմած է խաղաղեցնելու համար երկիրը: Արդէն կեանքը անշնչելի է դարձած, կ'ըսէ ան: Ապրուստը սղած, թշուառութիւնը ծաւալած, գիւղի եւ քաղաքի առեւտրական յարաբերութիւնները խզուած: Եւ ի լրումն ամենայնի, տեղական «Էլ-Լիվա» թերթն ալ կը հրատարակէ դիտումնաւոր լուր մը, որուն համաձայն իբրեւ թէ «մարզպանը Սուրիայէն 200 Հայեր պիտի բերէ կացութեան հսկելու»...

Արդեօք ի՞նչ բանի կը ձգտին այս յերիւրածոյ լուրերը: Չե՞ն դատեր, չե՞ն մտածեր, որ 200 Հայերը ինչո՞ւ պիտի գան Պաղեստին՝ միջազգային ոստիկանութեան դեր ստանձնելու վէճի մը մէջ, որ հեռուէն թէ մօտէն որ եւ է կապ չունի մեզի հետ:

Հայը նոր չէ որ գիտէ ասպնջականութեան օրէնքները: Եւ ընաւ պէտք չունի մխրճուելու երկու ցեղերու ներքին պայմաններէն բխած ցաւալի միջադէպերու մէջ: Մեր բերանը շատոնց այրած է:

Եթէ կայ բան մը, որ պէտք է ընէ հայ գաղութը այս ծանր օրերուն, այդ ալ կռիւներու ընթացքին թշուառութեան մատնուած հայ բեկորներու օգնութեան գործն է:

Անշուշտ, մենք ի սրտէ կը բաղձանք, որ ժամ առաջ այս արիւնոտ վէճը իր տրամաբանական վախճանին հասնի:

Ձիթենեաց պատմական լեռնէն, բաւական պիտի ըլլայ ձիթենիի ճիւղ մը, կարենալ կարգադրելու համար այս արիւնոտ վէճը:

Վ. Հ.

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ԱՇԽԱՏԱՆՔԻ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ՀԱՄԱԺՈՂՈՎԸ

Այս օրերուս Ժընեւի մէջ տեղի կ'ունենայ Աշխատանքի Միջազգային Համաժողովը, որուն Չորեքշաբթի օրուան նիստին մէջ, շաբաթական 40 ժամ աշխատանքի մասին, ճառ մը խօսեցաւ Ֆրանսական կառավարութեան ներկայացուցիչը, Ժիւսթէն Կոտար.

— «Ֆրանսայի կառավարական պատուիրակութիւնը կը փափաքի որ միջազգային համաձայնութեան նախագիծ մը պատրաստուի անմիջապէս, գործադրելու համար շաբաթական 40 ժամ աշխատանքի սկզբունքը: Այս առթիւ հարկ կը համարիմ աւելցնել, որ իմ կառավարութիւնս պիտի չսպասէ այդ համաձայնութեան վաւերացումին, իրականացնելու համար մին այն հանգրուաններէն, որոնց կը ձգտին աշխատաւորները: Ինչպէս 1919ին, երբ, միջազգային որ եւ է համաձայնութենէ առաջ, իմ երկիրս ընդունեց օրական 8 ժամ աշխատանքի սկզբունքը, այնպէս ալ հիմա չուզեր սպասել՝ շաբաթական 40 ժամ աշխատանքի սկզբունքը մտցնելու համար աշխատանքի Ֆրանսական օրինագիրքին մէջ: Արդէն իսկ իմ կառավարութիւնս Երեսփ. Ժողովին ներկայացուցած է օրինագիծ մը, որ աշխատանքի տեւողութիւնը կը սահմանափակէ շաբաթական 40 ժամու մէջ: Միւս կողմէ այդ մասին համաձայնութիւն մըն ալ կնքուած է իմ երկրիս բանուորական եւ գործատիրական երկու ամենամեծ կազմակերպութիւններուն միջեւ: Այդ համաձայնութեամբ կը կարգադրուին կարգ մը հարցեր, որոնք նիւթ դարձած էին երկար վիճաբանութիւններու եւ պայքարներու,— այսպէս բանուորական պահանջները կը գոհացուին այն համաձայնութեամբ, որ կը վերաբերի բանուորական աշխատավարձերու, վճարովի արձակուրդներու, հաւաքական պայմանագրութեանց, բանուորական պատուիրակութեանց, արհեստակցական կազմակերպութիւններու ազատութեան»:

Խօսք առաւ Անգլիոյ աշխատանքի նախարարը, Էրնէսթ Պրաուն, որ ըսաւ թէ շաբաթական 40 ժամ աշխատանքի հարցին մասին իր կառավարութիւնը դիրք կրնայ ճշդել միայն նկատի առնելով իրողութիւնները ինչպէս որ են: Համաժողովը պէտք է աշխատի իրողութեանց լոյսով: Երբ անկարելի կը թուի միջազգային համաձայնութիւն մը, աւելի լաւ է խոստովանիլ, քան թէ իրար խաբել: Անգլիոյ մէջ կամաւոր համաձայնութիւններ կնքուած են աշխատանքի տեւողութեան եւ աշխատավարձերու հաստատման մասին: Կառավարութիւնը չէ միջամտած, այլ ձգած է որ բանուորներն ու գործատէրերը իրենք իրենցմէջ համաձայնութեան գան, որովհետեւ նման համաձայնութիւններ մշակելու ատեն էականը ազատութիւնն է:

Անգլիոյ նախարարը խնդրեց Համաժողովէն իրողութիւնները դիտել ճակատէն, նոր յոյսեր տալէ առաջ աշխարհին որ կը գտնուի արդէն յուսահատութեան սեմին վրայ:

Յետոյ խօսեցաւ Ֆրանսական հիւսուածեղէնի ճարտարարուեստին ներկայացուցիչը, Փիէր Վալին, որ առանց այլեւայլի դէմ արտայայտուեցաւ շաբաթական 40 ժամ աշխատանքի սկզբունքին, առարկելով թէ այդ կարգադրութիւնը չի կրնար նպաստել գործազրկութեան տագնապը մեղմացնելու, այլ ընդհակառակն կը վնասէ ճարտարարուեստին զարգացման, որովհետեւ «ճարտարարուեստին ցաւերէն մին այն է որ կը պակսին որակեալ աշխատաւորները,— պատրաստելու համար զանոնք՝ տարիներ պէտք են, ահա թէ ինչո՛ւ, ընդհակառակն, պէտք է արտօնել յաւելեալ աշխատանքը՝ դարմանելու համար կորսուած ժամերու եւ աշխատանքի թուլութեան շրջաններու վնասը: Պէտք է ընդունիլ, որ շաբաթական 40 ժամ աշխատանքը չի կրնար աւելցնել բանուորներու սպառողական կարողութիւնը պարզապէս անոր համար որ արժեգինը պիտի բարձրանայ եւ ապրուստն ալ միասին: Դարձեալ պէտք է նկատի ունենալ, որ երկրի մը ճարտարագործութիւնը կը զարգանայ այն ատեն, երբ չի վնասուիր օտար ճարտարագործութեան մրցակցութենէն, որ ներկայիս հասած է մեծ համեմատութիւններու: Երեւակայեցէք, գերմանական մետաքսեղէնները Ֆրանսայի մէջ կը ծախուին հարիւրին 30 վար գինով մը, բամպակէ ճափոնական կտաւը Սենեկալի մէջ կը ծախուի մեթրը 1 ֆրանք 04, իսկ ֆրանսական նոյն ապրանքը՝ 2 ֆրանք 14: Այսուհանդերձ Ֆրանսական գործատիրութիւնը դէմ չէ համաձայնութեան, եթէ պիտի ընդունուի ճարտարագործական բոլոր երկիրներուն կողմէ»:

Խօսք առաւ նաեւ Լէօն Ժուհօ, որ մէկիկ մէկիկ քննադատեց Անգլիոյ աշխատանքի նախարարին եւ Ֆրանսայի գործատէրերու ներկայացուցիչին առարկութիւնները:

Սալէնկրոյի ճառը ձայնասփիւռով

Ֆրանսայի ներքին նախարարը Լիլի ձայնասփիւռի կայանէն հետեւեալ ճառը խօսեցաւ Չորեքշաբթի երեկոյ.

— Յունիս 7, կիրակի գիշերուան համաձայնութեան հիման վրայ, բանակցութիւնները որ կը կատարուէին Ռուպէ-Թուրքուանի, Հալլուէնի գործարաններու բանթողներուն եւ գործատէրերուն միջեւ, վերջ գտած են: Համաձայնութիւն գոյացած ըլլալով, 90,000 բանուորներ, որ կ'աշխատին այդ գործարաններուն մէջ, վերսկսան իրենց գործը: Լիլի մետաղագործական եւ հիւսուածեղէնի գործարաններու բանուորներուն, ինչպէս նաեւ պանդոկներու ծառայողներուն եւ իրենց գործատէրերուն միջեւ ալ համաձայնութիւն գոյացած ըլլալով, աշխատանքը վերսկսան 30,000 հոգի: Դարձեալ, գոյացած համաձայնութեան վրայ իրենց աշխատանքը վերսկսան 150,000 բանուորներ Անզէնի, Նոռի եւ Փատը-Քալէի հանքերուն մէջ:

Այս առթիւ կը զգուշացնեմ բանուորները, որ չխաբուին արհեստակցական շարժումին բոլորովին օտար տարրերէ եւ անոնցմէ, որոնք աջ կամ ձախ հակումով կը փորձեն ծանրացնել կամ երկարաձգել ներկայ կացութիւնը:

Աշխատանքի Ընդհ. Դաշնակցութիւնը կը յիշեցնէ բանուորներուն թէ իրենց հրահանգները պէտք է ստանան միայն ու միայն արհեստակցական կազմակերպութեանց լիազօր պատուիրակներէն: Այս կարեւոր կէտը ուշադրութեան կը յանձնեմ բոլորին եւ կը խնդրեմ բանուոր զանգուածէն ճշգրտօրէն հետեւիլ այս թելադրանքիս:

Փարիզէն յատկապէս եկայ, շփման մէջ մտնելու համար հիւսիսային նահանգներու բնակչութեան հետ: Ֆլանտրի, Արթուայի եւ Փիքարտիոյ ժողովուրդին կը բերեմ կառավարութեան ողջոյնը:

Ժողովո՛ւրդ Հիւսիսի, ձեզի՛ է որ կը խօսիմ ահա: Կառավարութիւնը իր գործերով ցոյց տուաւ որ հաւատարիմ կը մնայ իր յանձնառութեանց: Հա-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԱՄԲՈՂՋ ԱՇԽԱՐՀԸ ԻՏԱԼԻՈՅ ԿԸ ՆԱՅԻ

(ԱԿՆԱՐԿ ՄԸ ՕՐՈՒԱՆ ԿԱՑՈՒԹԵԱՆ ՎՐԱՅ)

Այնքան ատեն որ, մօտ եօթը ամիս, Իտալիա իր ուժերը նուիրած էր Եթովպիոյ գրաւման եւ պատժամիջոցներու դէմ իր ընդդիմութեան, Ֆաշական դիւանագիտութիւնը կամովին անդամալուծուած էր եւրոպական ցամաքամասին վրայ: Եթովպական յաղթանակէն վերջ, Մուսոլինի չէր կրնար, դեռ երկար ժամանակ մըն ալ, շարունակել անդամալուծութիւնը՝ քէն ըրած տղու մը պէս: Անհրաժեշտ էր դիրք մը բռնել աջ կամ ձախ, Եւրոպայի մէջ:

Այդ ցանկութեան առաջին նշանն էր անշուշտ այն փոփոխութիւնը, զոր կատարեց, ինչպէս գրեցինք երէկ, իր դահլիճին մէջ:

Եւրոպական մամուլը, մասնաւորաբար Փարիզի, Պերլինի եւ Լոնտոնի թերթերը, այս օրերուս զբաղած են գրեթէ միայն իտալական դահլիճի յարդարումով:

Քաղաքական ի՞նչ նշանակութիւն ունի այդ:

Երկիրներ կան, որոնց կառավարութեան մէջ նախարարութիւնները որոշ անկախութիւն մը ունին իրենց ուղեգիծով ներկայանալու: Նման երկիրներու մէջ՝ երբ արտաքին նախարարի փոփոխութիւն մը կը կատարուի, արդար է ենթադրել թէ քաղաքական ուղեգիծի փոփոխութիւն մը պիտի հետեւի ատոր: Այդպէս չէ Իտալիոյ մէջ, ուր նախարարներու գործելու ազատութիւնը չի կրնար անցնիլ Դուչէին ներշնչումի սահմանէն անդին: Ասով հանդերձ, նախարարական ճակատ յարդարումի այս ընթացքը չունի՞ որ եւ է նշանակութիւն:

Թերթերը միաձայն կը յայտարարեն թէ Մուսոլինիի դահլիճին մէջ կատարուած փոփոխութիւնը ունի ներքին եւ արտաքին նշանակութիւն:

ՆԵՐՔԻՆ.— Վարձատրելու ձեւին տակ Եթովպիոյ յաղթականները, Մուսոլինի կը փորձէ երիտասարդացնել երկրին ղեկավարութիւնը: Արտաքին նոր նախարարը, կոմս Չիանօ, 33 տարեկան է, իսկ դեր-նախարարը, Պասթիանինի, 37 տարեկան է: Առաջնորդութիւնը երիտասարդացնելու այս փորձը ցանկութիւն մըն է նաեւ ամրացնելու, անսասան պահելու Ֆաշականութիւնը, Դուչէին կողքին՝ առաջնորդութեան եւ պատասխանատուութեան մէջ եփելով, թրծելով նոր ուժեր, հաւատարիմ որքան իրեն (կոմս Չիանօ փեսան է Մուսոլինիի), նոյնքան Ֆաշականութեան:

ԱՐՏԱՔԻՆ.— Գաղտնիք չէ այլեւս, որ Հռոմ, այս միջոցիս, եռանդագին բանակցութիւններ կը կատարէ Պերլինի, Լոնտոնի, նոյնիսկ Մոսկուայի հետ: Կոմս Չիանօ, իբրեւ գերմանասէր, շատ սիրուած է Գերմանիոյ մէջ, (այս միջոցիս Պերլին կը գտնուի իր կինը, որ մեծ ընդունելութեան արժանացաւ պաշտօնական շրջանակներու կողմէ),— արդէն նացի մամուլը ողջոյնի խօսքերով արձանագրեց երիտասարդ եւ տաղանդաւոր այս ուժին երեւումը արթնցնող կայսրութեան մը արտաքին քաղաքականութեան բարձր դիրքերուն վրայ: Ճիշդ է թէ Լոնտոն այնքան ալ տաք չէ այս երիտասարդին հանդէպ, անոր համար որ իբրեւ Մամուլի եւ Քարոզչութեան նախարար՝ կոմս Չիանօ ամբողջ իտալական հանրային կարծիքը դէմ հանեց Անգլիոյ, այլապէս, կ'ըսեն թէ, Մուսոլինի զայն պիտի ուզէր նշանակել Լոնտոնի դեսպան: Սակայն Չիանօ որոշ համակրանք կը վայելէ նաեւ Մոսկուայի մէջ,— Ծայր. Արեւելքի մէջ գործած ժամանակ՝ կոմս Չիանօ Ճափոնցիներու համակրանքը շահելու փորձ չէ կատարած երբեք, այլ ընդհակառակն: Մուսոլինիի փեսան, գերման եւ իտալական մերձեցումի կարեւոր ազդակ մը ըլլալէ առաջ, օժտուած դիւանագէտ մըն է, որովհետեւ Ծայր. Արեւելքի մէջ ներկայացուցած է Իտալիոյ շահերը, յետոյ իբրեւ Մամուլի եւ Քարոզչութեան նախարար՝ ծանօթ է արտաքին քաղաքականութեան հարցերուն: Օժտուած է ոչ միայն իմացական փայլուն կարողութիւններով, (իտալական արուեստի ցուցահանդէսին, որ տեղի ունեցաւ Փարիզի մէջ, կոմս Չիանօն էր որ կը ներկայացնէր իր երկրին քաղաքակրթութեան փառքերը եւ, այդ օրերուն, խորունկ բարեկամութիւններ ըստեղծեց Ֆրանսական շրջանակներու մէջ, արժանանալով նոյնիսկ Էռիոյի հիացումին), այլեւ քաջութեամբ, (իբրեւ օդաչու, եթովպական հորիզոններուն վրայ յանդուգն թռիչքներ կատարած է):

Արտաքին քաղաքականութեան դեր-նախարարը եւս, Պասթիանինի, իբրեւ նախկին դեսպան Վարշաւայի, ծանօթ է արեւելեան Եւրոպայի քաղաքական հարցերուն, ռուսական տրամադրութիւններուն եւ Պալքանեան քաղաքական պատմութեան:

Աւելցուցէք որ Լանթինի առաջնակարգ ուժ մը հանդիսացած է Դուչէին կողքին՝ պատժամիջոցներու դէմ կռիւի գործին մէջ, Լեսոնա գլխաւոր դէմքերէն մին էր, որ կազմակերպեց Եթովպիոյ արշաւանքը, իսկ մամուլի եւ քարոզչութեան նախարարը՝ Ալֆիէրի փայլուն իմացականութիւն մըն է:

Այս ուժերով, մտաւորական ծանր հրետանիով շրջապատուած, Մուսոլինի իր քաղաքական գործունէութիւնը կը փոխադրէ Եւրոպայի վրայ, զինուորական փայլուն յաղթանակէ մը վերջ՝ Եթովպիոյ մէջ: Ձանձրացած պատժամիջոցներէն, կը թուի թէ կ'ուզէ ճեղք մը բանալ մինչեւ ամսոյն վերջը:

Ահա թէ ինչո՛ւ ամբողջ աշխարհը իր աչքերը յառած է Իտալիոյ:

Ի՞նչ ենթադրութիւններ կան,— եթէ Ազգերու Դաշնակցութիւնը շարունակէ գործադրել պատժամիջոցները եւ մերժէ ճանչնալ Եթովպիոյ կցումը, եթէ Ֆրանսայի ընկերվարական կառավարութիւնը դիրք բռնէ Իտալիոյ դէմ պարզ անոր համար որ Ֆաշական է, Մուսոլինի կ'ուզէ հասկցնել թէ պիտի ընդմիշտ հեռանայ Ազգերու Դաշնակցութենէն, դաշնակցութիւն պիտի կնքէ Պերլինի հետ, պիտի վերահաստատէ Հապսպուրկեան գահը Դանուբի վրայ: Կ'ըսուի թէ Մուսոլինի բրիտանական դիւանագիտութեան առջեւ կը պարզէ նաեւ ծրագիր մը Կեդր. Եւրոպայի պետութիւնները միացնելու՝ առանց դուրս ձգելու Ռուսիան:

Ամէն պարագայի միջազգային քաղաքականութեան ծանրութիւնը փոխադրուած է Կեդր. Եւրոպայի մէջ: Կարեւոր բանակցութիւններ կը կատարուին Հռոմի եւ Պերլինի, Հռոմի եւ Լոնտոնի միջեւ, եւ երբ Պերլին ողջունով կ'արտայայտուի իտալական դահլիճին երիտասարդացման մասին, Լոնտոն եւս Սըր Սէմուէլ Հօրին յանձնելով ծովային նախարարութիւնը, որ մեծ ազդեցութիւն ունի բրիտանական արտաքին քաղաքականութեան մէջ, հակում մը ցոյց կուտայ դէպի Հռոմ:

Կ'ապրինք կարեւոր որոշումներու նախօրեակին:

Երկաթուղիի ծանր արկած

Շոգեկառք մը, իր սրընթաց արշաւին մէջ, գծէն ելաւ Նափոլիի եւ Նոլայի միջեւ: Շոգեկառքը լեցուած էր առաւելապէս բանուորներու մեծ բազմութեամբ մը: Աղէտին լուրը անմիջապէս որ Նափոլի հասաւ, օգնութեան ղրկուեցաւ Կարմիր Խաչի եւ այլ օգնութեան խումբեր:

Մեռեալներուն թիւն է 15, վիրաւորներուն թիւը՝ մօտ 200:

ՕՐՈՒԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՆՈՐ ԻՇԽԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

Վերջին ընտրութիւններէն յետոյ, Ֆրանսայի դիմափոխութիւնը ուժգին եւ յստակ կերպով կ'երեւի: Զսպուած դժգոհութեան մրրիկ ապրող, դժուարութեանց հանդուրժողի տպաւորութիւնը ձգող զանգուածները այլափոխուած են: Կրաւորականութիւնը խսպառ անհետացած կ'երեւի: Զանգուածները աւելի գործօն են դարձած եւ պահանջկոտ: Կը գիտակցին որ ուժ են իրենք, տիրող ուժը, իշխանութեան բարձրացուցած են իրենց ուզած անձերը, իրենց պահանջները գործադրելու պարտականութեամբ: Բոլոր երեւոյթները եւ արտայայտութիւնները, գործի եւ խօսքի ձեւին տակ, ցոյց կու տան որ զանգուածները չեն վախնար յուսախաբութիւններէ: Նոր կառավարութեան առաջին ներկայացումն ալ Երեսփ. Ժողովին, նոյն հոգեբանութիւնը երեւան կը բերէ: Զգալի կերպով կը նկատուէր որ հետապնդած նպատակն ու միջոցները լաւ գիտցող, դժուարութիւնները իրենց իսկական արժէքով չափող կառավարութիւն մըն է գործի գլուխ անցնողը, հաշիւի ու կամքի տէր մարդոց խմբակի մը տպաւորութիւնը կը թողու նախարարական կազմը: Հաւատաւորներ կը թուին, որոնց համար անծանօթ պէտք է ըլլայ վարանումը, վախը:

Այսօրուան ներքին եւ արտաքին բարդ ու դժուարին պայմաններուն մէջ, քաղաքագէտներու եւ դիւանագէտներու սովորական կառավարութիւն մը — որ ընդունակ պիտի ըլլար միայն պետական աւանդութիւններով վարելու իշխանութիւնը, զուրկ յանդգնութենէ, որ պիտի քալէր գծուած ճամբաներէ, առանց ժամանակին պարտադրած նոր ձեւերը որդեգրելու,— դժուար թէ կարենար լուծել տրուած խնդիրները: Տնտեսական, ելմտական եւ խաղաղութեան հարցերը անլուծելի թնճուկի մը կերպարանքն են առած եւ չեն քակուիր պետական հասարակ ըմբռնումներով: Մեծ փոփոխութիւններէ զգուշանալով, խնդիրներու հիմնական լուծումը յետաձգելով եւ օրը օրին քաղաքականութիւնով, կարելի չէ պետական գործունէութիւն այժմու պայմաններու մէջ, ինչպէս փորձը ցոյց տուած է, այդ ձեւով դժուարութիւնները աւելի կը շատնան, դժգոհութիւնները աւելի կը սաստկանան եւ վախցուած վտանգը կարծուածէն աւելի շուտ կը հասնի:

Դարու ոգին պետական ու քաղաքական նոր հասկացողութիւն կը պահանջէ: Նախ իր ամբողջ ուժին եւ էութեան մէջ ըմբռնել ժողովուրդին նիւթական եւ հոգեկան պահանջներու հիմնական փոփոխութիւնը: Այս գիտակցութիւնը անպայմանօրէն վարիչ տարրերը պիտի մղէ աշխատանքի նոր ձեւի մը, պատշաճելով կատարուած փոփոխութիւններուն: Գործելու եւ աշխատելու որոշ ձեւի մը վարժուած մարդիկներ, ինչքան ալ անհրաժեշտութիւն զգան նորը ընելու, հոգեբանօրէն անընդունակ են այդ նորը փորձելու: Քաղաքական կեանքի մէջ անուն ու անցեալ ունենալը չի բաւեր ամէն առենի եւ որ եւ է պայմաններու մէջ յաջող ու օգտակար գործունէութիւն մը ունենալու: Անցեալը իր ամբողջ ծանրութեամբ եւ ձգողութեամբ կը կապէ գործիչին հոգին ու ձեռքերը: Այս հիմնական արգելքը գոյութիւն չունի հիմակուան կառավարութեան համար: Ֆրանսայի պետական կեանքի մէջ, նախարարներու մեծ մասը նոր դէմքեր են եւ կարելի է աւելցնել թէ շատերը երիտասարդներ են, 50էն վար: Եթէ նորը փորձելը անհրաժեշտութիւն է, ուրեմն յաջողութեան առաւելագոյն պայմանները կը ներկայացնեն այս նոր դէմքերը: Յաջողութիւնը հաւանական դարձնող պատճառներէն մէկ ուրիշն ալ մարդոց ընկերվարական համոզումներու տէր ըլլալն է: Ճիշդ է որ կառավարութիւնը երկրին մէջ ընկերվարական կարգեր հիմնելու առաջադրութիւններ չունի, ժողովրդական ճակատի կառավարութիւն մըն է միայն, բայց որոշ է որ իր հիմնական եւ խոշոր գիծերուն մէջ ընկերվարական հոգեբանութեամբ պիտի գործէ եւ պիտի աշխատի այդ կարգերու հաստատման նպաստաւոր եւ լաւագոյն պայմանները ստեղծել: Հակառակ այս երկրին դրամատիրութեան ամէնէն ուժեղ կորիզներէն մէկն ըլլալուն, հակառակ այդ դասակարգի անխուսափելի ընդդիմութեան եւ ակներեւ կամ թաքուն թշնամութեան, պէտք է հաւատալ նոր կառավարութեան յաջողութեան: Այս յաջողութիւնը կարելի է հետեւցնել քանի մը հիմնական պատճառներէ: Նախ այն որ նոր կառավարութիւնը կոթնած է երկրին աշխատաւորութեան ամբողջութեան եւ մանր առեւտրական, արհեստաւոր դասակարգի մեծ մասին վրայ, ուրեմն կազմակերպուած ուժերու եւ թիւի մեծամասնութեան վրայ: Այսքանը համոզիչ չէ, ինչպէս ցոյց տուած են ուրիշ երկիրներու օրինակները,— մասնաւորաբար Գերմանիա եւ Աւստրիա, եթէ չհաստատէինք միեւնոյն առեն որ երկրին մէջ մեծամասնութիւն կազմող այդ ուժը ընկերային եւ քաղաքական տեսակէտով ամէնէն գիտակից, նախաձեռնող եւ յանդուգն ուժն է, որ ուրիշ երկիրներու օրինակներն ունի իբրեւ փորձառութիւն եւ կը գիտակցի թէ ինչ տխուր վիճակ կը սպասէ իրեն, երբ անյաջողութեան դատապարտուի իր իշխանութիւնը: Յաջողութիւնը հաւանական դարձնող միւս պատճառը կառավարութեան հոգեբանութիւնն ու ձգտումն իսկ է, ընկերվարական ձգտումը: Ապացուցուած կ'երեւի այլ եւս եւ կեանքով իսկ հաստատուած որ ժողովուրդներու յետպատերազմեան դժուարութիւնները չեն կրնար լուծուիլ դրամատիրական աջ կամ ձախ հասկացողութիւններով: Խնդիրներու ընկերվարական լուծումը միայն կը թուի բանաւոր եւ գործնական: Եւրոպական շատ մը երկիրներու մէջ ճիշդ է որ պարտուած հոսանք մըն է ընկերվարութիւնը, բանադրուած ու հալածուած վարդապետութիւն մը, բայց այդ երկիրներու կեանքն իսկ հաստատում մը կը բերէ ընկերվարութեան ճիշդ տեսակէտ ըլլալուն: Ֆաշական Իտալիոյ եւ հիթլէրական Գերմանիոյ որդեգրած տնտեսական քաղաքականութեան մէջ շատ կէտեր կան ընկերվարութենէն առնուած եւ կեանքը պիտի պարտադրէ աստիճանաբար, մեծնալիութեամբ կառավարուած այդ ժողովուրդներուն, իրենց վախցած այդ վարդապետութենէն ու քանէն շատ բաներ գործադրելու: Բաւէն հալածուած ըլլալը ապացոյց չի կազմեր վարդապետութեան սխալ ու վնասակար ըլլալուն: Ճիշդ ու չիտակ ճամբու մէջ է ուրեմն նոր կառավարութիւնը իր որդեգրած քաղաքականութեամբ:

Ուրիշ պատճառ մըն ալ զիս կը մղէ հաւատալու որ նոր կառավարութիւնը չի կրնար չյաջողիլ: Ֆիզիքապէս պարտաւորուած է յաջողիլ: Շատերուն ուշադրութիւնը դրաւած ըլլալու է ընկերվարական համագումարին մէջ Պլումի արտասանած ճառին այն մասը, որ պատասխանը կը կազմէր հակառակորդներու այն ակնարկութեան թէ կերէնսկիի կառավարութիւն մը պիտի ըլլայ Պլումի իշխանութիւնը. «Այդպէս պիտի չըլլայ, ըսաւ, եւ եթէ նոյն իսկ այդպէս ըլլայ, թող գիտնան բոլորը որ ինծմէ ետքը Ֆրանսայի մէջ Լէնին մը չէ որ պիտի գայ»: Պարզ է, որ ըսել կ'ուզէր եւ ճիշդ է, թէ իր իշխանութեան անյաջողութենէն յետոյ, համայնավար կամ ուրիշ ձախակողմեան կառավարութիւն մը չի կրնար հաստատուիլ այս երկրին մէջ, այլ ձախակողմեան հոսանքներ հալածող բռնատիրութիւն մը: Երբ այդ գիտակցութիւնը կը տեսնուի իշխանութեան պետին մօտ եւ իր այդ կարծիքը կարելի է ըսել կը բաժնուի բոլորին կողմէ, անըմբռնելի պիտի ըլլար որ այդ գիտակցութենէն յետոյ հող պատրաստէր իր նախատեսած եւ իրեն համար ամէնէն վտանգաւոր հոսանքի մը իշխանութեան տիրանալուն: Կարելի է ի հարկէ առարկել որ նոր իշխանութեան անյաջողութիւնը իր կամքէն ու ցանկութենէն անկախ ձեւով տեղի պիտի ունենայ, դէպքերն են, հակառակորդներու յարուցանելիք դժուարութիւններն են որ պիտի պարտադրեն նոր վարիչներուն՝ առենի մը փորձէն ետքը ձեռք քաշել իշխանութենէն եւ յանձնել զայն հակառակորդներու: Ընդունինք վայրկեան մը որ այս առարկութիւնը հիմնաւոր ըլլայ եւ ճիշդ, փորձենք պատկերացնել ստեղծուելիք կացութիւնը: Ուրեմն անյաջողութեան դատապարտուեցաւ այս կառավարութիւնը, այսինքն իր իշխանութեան զալով՝ աւելի սաստկացաւ տնտեսական տագնապը, անգործներուն թիւը շատցաւ, արտաքին վտանգը աւելի սպառնալից դարձաւ եւ իբրեւ հետեւանք՝ ժողովուրդին դժգոհութիւնը աւելի խորացաւ: Հետեւանքը այն պիտի ըլլայ որ մենատիրական իշխանութիւն մը պիտի հաստատուի այս երկրին մէջ ալ, ինչպէս եղած է նման պարագաներու տակ, ուրիշ երկիրներու մէջ: Այս հետեւանքը ոչ միայն կը նախատեսէ ինքը՝ Պլում, այլ եւ նոյն իսկ հասարակ աշխատաւորը: Կը կանխատեսեն այն բոլոր մարդիկը — երկրին մեծամասնութիւնը— որոնք իրենց քուէներով իշխանութեան հասցուցին այսօրուան վարիչները: Արդ, այս բոլորը կը գիտակցին նոյնքան ուժգնութեամբ, որ նոր իշխանութեան իրենց հասցուցած նեցուկը ինչ սաստկութիւն ալ ունենայ, երբեք չեն հասնիր այն սահմաններուն, որ բռնատիրութիւն մը անխուսափելի կերպով պիտի հասցնէ: Առանց խօսելու այս ժողովուրդին բռնատիրութիւններու հանդէպ ունեցած բնազդային ընդդիմութեան մասին, ժողովրդապետութեան ունեցած խոր արմատներու մասին, կարելի է բացորոշ յայտնել, իր շահուն գիտակցութիւնը ունեցող մէկու մը պէս, որ այս ժողովուրդը պիտի նախընտրէր նոր իշխանութեան բռնատիրութիւնը — եթէ կարգը այդտեղ գայ — ուրիշ որ եւ է տեսակի բռնատիրութենէ: Այս յստակ ու պարզ գիտակցութեան եկած իշխանութեան մը եւ ժողովուրդի մը համար անհասկնալի պիտի ըլլար պայքարի տկարացում մը եւ ճիգերու լարման թուլացում մը, փշրելու համար այն բոլոր արգելքները եւ դժուարութիւնները, որոնք պիտի յարուցուին իր անյաջողութիւնը ցանկացողներու կողմէ: Կարելի է կանխատեսել նոյնիսկ որ նման պարագաներու մէջ, շատ աւելի հաւանական է vacance de la légalitéի կիրարկումը նոր իշխանութեան կողմէ, քան թէ ձեռնթափութիւնը:

Նոր իշխանութեան քաղաքականութիւնը անպայման իր անդրադարձումը պիտի ունենայ մեր վրայ, Ֆրանսայի եւ Աւիոյ մէջ ապրող Հայերուս առօրեայ կեանքին վրայ: Իսկ անոր արտաքին, միջազգային քաղաքականութիւնը կրնայ ազդել նաեւ մօտէն կամ հեռուէն մեր քաղաքական ճակատագրին վրայ: Այս հարցին քննութեան տարրերը կը պակսին տակաւին, մօտաւոր եզրակացութիւններ կարենալ հանելու համար: Գալիք քանի մը շաբաթներուն մէջ, կ'երեւի հնարաւոր կ'ըլլայ նշմարել այն քաղաքական ընդհանուր գծերը, որոնցմով պիտի առաջնորդուի նոր կառավարութիւնը: Բայց հիմակուընէ կարելի է ըսել, որ մեզի համար, իր ջախջախիչ մեծամասնութեամբ իբրեւ աշխատաւոր ժողովուրդի, նոր կառավարութիւնը մեր կեանքի մէջ աւելի թեթեւութիւն եւ բարիք կրնայ բերել: Այս եզրակացութիւնը ոչ միայն անոր համար, որ մեր ցաւին ու վիճակին քաջատեղեակ եւ նպաստաւոր տրամադրութիւն ունեցող անձեր կան նախարարական կազմին մէջ, այլ նաեւ անոր համար որ աշխատաւորութեան կեանքին մէջ աւելի բարելաւում եւ արդարութիւն հաստատելու ձգտումը տիրապետող գիծն է նոր կառավարութեան քաղաքականութեան:

Լ. ԶՈՐՄԻՍԵԱՆ

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՀԱՐԱՒ. ԱՄԵՐԻԿԱՅԷՆ

ԱԶԳԱՅԻՆ ԿԵԱՆՔԻՆ ՊԱՏԿԵՐԸ

Ընկ. Ս. Վրացեանի Պուէնոս Այրէս ժամանումէն ի վեր, տեղւոյս հանրային - ազգային կեանքը միանգամայն տարբեր հունի մը մէջ մտած է: Կատարեալ կերպարանափոխութիւն մը կը տիրէ, ազդելով նոյնիսկ հակառակորդ տարրերու վրայ, որոնք սկսած են հակիլ մեզ մինչ այդ իրենց բռնած դիրքերէն: Փոխ յարաբերութիւններու այս բարենպաստ մթնոլորտին մէջն էր, որ կարելի եղաւ մշակել ընտրական համաձայնութիւն մը, որ ամենայն համարձակութեամբ կարելի է ըսել, գաղթաշխարհի մէջ բացառիկ երեւոյթ է: Առաջին անգամն է, որ կարելի է ցանկալի համաձայնութեան եզր մը գտնել, քով քովի բերելով Դաշնակցական ու Հակադաշնակցական տարրերը: Ինչպէս անցեալ տարի, այս տարի ալ տեղւոյս Հայ Առաք. Եկ. Հոգաբարձութեան ընտրութիւնները տեղի պիտի ունենային: Ինչպէս յայտնի է, նախորդ տարին, Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը ջախջախիչ յաղթանակ մը տարաւ, հակառակ անոր որ իր դէմն ունէր ամբողջ միացեալ բանակ մը: Ընտրութիւններէն վերջ, հակառակորդները այլեւս ամէն միջոց փորձեցին խափանելու շինարար աշխատանքը, եւ սակայն Դաշնակցութիւնը նկատի չառաւ միմիայն յանուն այս հեռաւոր գաղութի խաղաղութեան, որու լաւագոյն պայմաններուն մէջ կարելի է զարկ տալ եղած կրթական ու հանրային աշխատանքներուն:

Դաշնակցութեան այս գեղեցիկ ժեստը գուցէ եւ մասամբ առիթ տուաւ, որ սրտցաւ հայրենակից մը, Պ. Հրանդ Նիքոթեան յանձն առնէ հիմնել բազմածախս եկեղեցի մը, որ մեր ներկայ պայմաններուն մէջ անհրաժեշտ պահանջ մըն է: Որովհետեւ իրապէս չէզոք եւ ազնիւ Հայերու խմբակ մը կար, որ անկեղծօրէն կը ցանկար հոգաբարձուական խնդիրներու շուրջ կատարեալ համերաշխութիւն մը ստեղծել, Դաշնակցութիւնը առանց վարանելու մեծագոյն զիջումը ըրաւ, թէեւ կրնար երբեք ալ վար չիջնել իր աթոռներէն: Ու մայիս 31ին, Դաշնակցական ընկերները, ամենայն կարգապահութեամբ իրենց քուէները տուին նախկին հակառակորդներուն, այսինքն նախնական համաձայնութեամբ կազմուած համաձայնական ցանկին: Դժուար թէ որ եւ է կուսակցութեան անդամ մը համաձայնէր նման երեւոյթի մը: Այո, միայն Դաշնակցական գիտակցութիւնն ու կարգապահութիւնը կրնար ընել սաիկա: Որովհետեւ Դաշնակցական անհատը միայն պայծառօրէն կրնայ գիտակցիլ, թէ մեր ազգային շահերը վեր են ամէն ինչ է, եւ այսօր, Լա Փլաթայի, այս հեռաւոր ափերուն, երբ ուծացումի վտանգը ամէնէն աւելի ուժգնօրէն ճնշած է մեր շէմքին, հրամայական է համերաշխութիւնն ու հաւաքական աշխատանքը: Դաշնակցութիւնը իր այս զիջումով եկաւ անգամ մը եւս հաստատելու, որ ի խնդիր ընդհանուր ազգային ճակատի, պատրաստ է ամէն զիջում կատարելու: Բաւական է որ կարելի ըլլայ կասեցնել ձուլումը, վառ պահել ազգային ոգին, նոր սերունդը դաստիարակել ազգային շունչով, եւ այս ափերուն ցանցնուած հայութիւնը հոգեպէս համախմբել, մինչ իբրեւ յենակէտ ունենալով մեր ազգային քաղաքական առաջադրութիւնները:

Երանի թէ Պուէնոս Այրէսի այս գեղեցիկ երեւոյթը վարակիչ օրինակ մը ըլլար, մեր միւս գաղութներուն ալ, որմէ վերջ շատ դիւրին պիտի ըլլար բազմաթիւ կոտտացող վէրքեր բուժել: Եթէ այս օտար հորիզոնին տակ, ուր մեր գաղութները տակաւին իրենց պատանեկան փոխանցման շրջանը կ'ապրին, կը գտնուին բարի եւ ազնիւ հայրենակիցներ, որոնք կրնան միջնորդի դեր կատարել, միւս աւելի շէնշող գաղութներուն մէջ անհատներ չեն որ պիտի պակսին: Հոս օրինակ, Պ. Մարքո Պաքրճեան եւ ընկ. Ս. Վրացեան անցորդ հիւրեր էին, սակայն կրցան քօալիսոնի գեղեցիկ ձեւ մը գտնել, համերաշխութեան ուղի մը գծելով Ռամկավարներու (թէեւ ոչ-պաշտօնական), Հնչակեաններու ու Դաշնակցութեան միջեւ: Ու Պուէնոս Այրէսի, Հայ Առաք. Եկ. Հոգաբարձութիւնը ներկայիս կազմուած է բոլոր հոսանքներու ներկայացուցիչներէն, այսպէս ըսած տեսակ մը խառն դահլիճի հիմքը ունենալով: Դաշնակցութիւնը զիջում ըրաւ, ու կը սպասէ անոր լաւագոյն արդիւնքին, իսկ եթէ պատահի, որ համերաշխութեան դիմակին տակ հեռաւոր կամ մօտ նըպատակներ հետապնդուին, գոնէ մեր այստեղի կազմակերպութեան համար դժուարութիւն մը պիտի չըլլայ դուրս շպրտելու ամէն անոնք որոնք եկեղեցական ու կրթական դիմակին տակ պիտի փորձեն քաղաքականութիւն խաղալ:

Այս բարեյաջող աշխատանքներէն վերջ ընկ. Ս. Վրացեան, մօտ օրերս դէպի Գորտովա պիտի մեկնի, ուր իր շահեկան բանախօսութիւններու շարքը տալէն վերջ, կրկին Պուէնոս Այրէս պիտի վերադառնայ, կարճ ժամանակէ մը յետոյ դարձեալ անցնելով Մոնթէվիտէօ, Սան Փաւլօ, անկէ ալ Փարիզ:

Ազգային կեանքին զուգընթաց ներկայացնենք նաեւ կուսակցական կեանքը:

Մայիս 22 — 25, Պուէնոս Այրէսի մէջ տեղի ունեցաւ Հ. Յ. Դ. Հարաւ. Ամերիկայի Զ. Շրջ. ժողովը: Առաջին անգամ ըլլալով, բոլոր շրջանները, Սան Փաւլօ, Մոնթէվիտէօ և Գորտովա իրենց պատգամաւորներով կըրցան մասնակցիլ կուսակցական այս աշխատանքներուն: Հակառակ հեռաւորութիւններուն ու դժուարութիւններուն, ընկեր պատգամաւորները փութացած էին իրենց կենդանի խօսքը բերելու յիշեալ Շրջ. ժողովին: Աւելորդ կ'ըլլայ ըսել, որ այս անգամուան Շրջ. ժողովը իր կազմով եւ ընդհանուր տեղեկագրերովը եկաւ հաստատել, որ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը, Ամազոնէն մինչեւ Լա Փլաթա, այլեւս լրացուցած է իր պատանեկան շրջանը, այժմ համարձակ թեւակոխելով նոր եւ աւելի բեղնաւոր ասպարէզ մը:

Աւելորդ կ'ըլլայ ըսել, որ եթէ տակաւին մեզի վիճակուի տարագրութեան ներկայ կացութիւնը, ժամանակի ընթացքին Հարաւային Ամերիկայի հայ գաղութները Սփիւռքի բազմանդամ գաղութներէն մէկը պիտի ըլլան, որով Դաշնակցութեան համար այս մարզին մէջ կարեւոր ապագայ մը վերապահուած է: Ու ինչպէս Շրջ. ժողովի հանդիսաւոր նիստին՝ ընկ. Ս. Վրացեան պարզեց, Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը արդէն այդ ուղիին վրայ կը գտնուի: Այս հեռաւոր ափերուն ալ, Դաշնակցութիւնը կը մնայ մեր ազգային բովանդակ ապրումներուն ու գոյութեան միակ միջոցը: Ան է՝ Դաշնակցութիւնը, որ մեր՝ այս սրտէ հեռու աչքէ հեռու գաղութներու մէջ լծուած է ազգապահպանման դժուարին գործին: Ու Շրջ. ժողովը եկաւ անգամ մը եւս շեշտել, որ Հ. Յ. Դ. միակ կազմակերպուած ուժն է, որու վրայ հայ ժողովուրդը կրնայ կոթնիլ եւ վստահութիւն ունենալ: Ու Հարաւային Ամերիկայի մեր երիտասարդ կազմակերպութիւնը ինքզինքը հպարտ կրնայ զգալ, որ այս տարագրութեան դաժան պայմաններուն մէջ, անոր վիճակուած է վճռական դեր մը կատարել:

Նախորդ տարիներու նման, այս տարի եւս տեղւոյս ՀՕՄի մասնաճիւղին նախաձեռնութեամբ տօնուեցաւ Ապրիլեան նահատակներու յիշատակի հանդէսը:

Մեծ բազմութիւն մը լեցուցած էր Հայ Կեդրոնի ընդարձակ սրահը: Շատ պատշաճ բանախօսութիւններ ու արտասանութիւններ եղան: Բայց յայտագրի գլխաւոր մասը կը կազմէր ընկ. Ս. Վրացեանի բանախօսութիւնը, որ հակիրճ կերպով տալով օրուան արժէքը, ամրապնդեց հայրենակարօտ երիտասարդութեան, Ապրիլեան Սերունդին հաւատքը՝ դէպի իր հայրենիքի վերջնական ազատութիւնը:

Ափսոս որ ընկ. Ս. Վրացեանի ներկայութիւնը կարճատեւ պիտի ըլլայ: Այսուհանդերձ իր հրապարակային բանախօսութիւններով ու գրչով նոր յոյսերու աւիշ մը ներարկեց, եւ որու ազդեցութիւնը երկար առեն կրնան իրենց գրական օգուտը ունենալ:

Ս. ՖԻՐՈՒՆՑ

ՍԵՒՐԻ
ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԸ

«Յառաջ»ի Ապրիլ 30ի թիւին մէջ՝ Փրոֆ. Վաքէլի ինծ ուղղած մէկ նամակը հրատարակելով, կը խոստանայի նաեւ գրել, թէ Փարիզի հին Մուրատեան վարժարանը ի՞նչպէս վերահաստատուեցաւ Սեվրի մէջ:

Երբ 1922ի վերջերը, տխուր պարագաներ ստիպեցին զիս մեկնիլ Կ. Պոլսէն, որոշեցի Վենետիկ ուղեւորիլ ուղղակի, որովհետեւ վաղ ժամանակներէ ի վեր ջերմ փափաք ունեցած էի այցելել Ս. Ղազար, համբուրել Մեծն Մխիթար Հօր հանգստարանը, ապրիլ պահ մը հայ գրականութեան վերածնիչ այն երանաւէտ մթնոլորտին մէջ ուր շնչած են Ինճիճեան, Բագրատունի, Հիւրմիւզ, Ալիշան, Քաջունի եւ ուրիշ անմահ դէմքեր, եւ որոնց արտադրած հոյակապ աշխատասիրութիւններուն շատ ու շատ կը պարտի իմ պատանեկան կրթութիւնս:

Բժիշկ վկայուելէս յետոյ, սովորութիւն բրած էի ինծ, երեք չորս տարին անգամ մը մեկնիլ Եւրոպա, արուեստիս վերաբերեալ նորութիւններն ուսանելու եւ միշտ կը մտադրէի ճամբորդութիւններուս վերադարձին անցնիլ Ս. Ղազարէն, բայց չէի յաջողեր: Վերապահուած է եղեր ուրեմն, որ այդ փափաքս կատարուէր 1922ին: Լաւ է անգամ՝ քան երբեք:

Միջանկեալ պարտաւոր եմ հոս յայտարարել, թէ անմոռաց կը պահեմ յիշատակը այն չքնաղ ընդունելութեան, զոր հինգ ամիս վայելեցի Մխիթարեան Միաբանութեան քով եւ զիս երախտապարտ միշտ կը զգամ հանդէպ այն առենի տեղապահ-աթոռակալ Հ. Յովհ. Ծ. Վ. Թորոսեանի, ինչպէս նաեւ Հ. Գաբրիէլ Նահապետեան, Հ. Վարդան Հացունի վարդապետներուն, որոնք ազնիւ վերաբերումով ամէն ջանք թափեցին մոռցնել տալու ինծ թախծալից բաժանումս ընտանեկան բոյնէս եւ սիրելի ասպարէզէս ու զբաղումներէս, արդիւնք՝ քառասուն երկար տարիներու տքնաջան աշխատութեան:

Թող ներուի ինծ անձնական այս փոքրիկ տեղեկութիւնս, որ կապ ունի Փարիզի Մուրատեան վարժարանի վերահաստատման հարցին հետ:

1923 փետրուար 15: «Վարդանանց Զօրավարաց»ի տօն էր: Սամուէլ Մուրատեան վարժարանի տեսուչ Հ. Գաբրիէլ Նահապետեան պատիւ բրած էր ցերեկուան ճաշին հրաւիրելու զիս: Սեղանին վրայ արտասանուեցան ճառեր, աշակերտները երգեցին հայրենի երգեր, եւ ես զուարթ մթնոլորտի մը մէջ ապրեցայ: Ճաշէն յետոյ վարդապետ Հայրերուն հետ քաշուեցանք վարժարանին ընդարձակ դահլիճը, ուր սկսանք խօսիլ ազգային կարեւոր հարցերու վրայ: Այս միջոցին էր որ յանկարծ ցաւ յայտնեցի թէ Փարիզի Մուրատեան վարժարանը գոյութիւն չունի եւ ծախուած է Ռիւ Մէօսէոյի մէջ եղած անոր հիանալի շէնքը: Ներկայ վարդապետները արդար գտան դիտողութիւնս, բայց ուշ էր արդէն: Հ. Յովհաննէս Թորոսեան եւ Հ. Սահակ Տէր Մովսէսեան մասնաւորապէս ցաւելով անցեալին վրայ, ըսին թէ Միաբանութիւնը միշտ նպատակ ունէր այդ վարժարանը վերահաստատելու Փարիզի մէջ, մանաւանդ որ՝ Մխիթար Աբբահօր կտակը կը պահանջէ ոչ միայն Ֆրանսայի մայրաքաղաքին, այլ եւ եւրոպական ուրիշ քաղաքներու մէջ ալ կանգնել հայկական վարժարաններ:

Տեղի ունեցած խօսակցութիւններէն թելադրուած, խոստացայ իրենց, որ եթէ արդարեւ այդպիսի լաւ նպատակ մը ունին, Փարիզ երթալուս պէս կը դիմեմ Պ. Գաբրիէլ Նորատունկեանի, տեղեկանալու թէ կարելի կ'ըլլա՞ր Սանասարեանի կտակէն մաս մը տրամադրել ապագայ Մուրատեան վարժարանի համար:

Հաւանեցան խօսքիս եւ յարեցին որ եթէ այդ կարելիութիւնը յաջողէր, Միաբանութիւնն ալ իր կողմէն ամէն զոհողութիւն յանձն պիտի առնէր նպատակը իրագործելու համար:

Փետրուար 15ի այս խօսակցութիւններէն յետոյ, ուրիշ անգամներ ալ սոյն նպատակի մասին կարծիքի փոխանակութիւններ եւ խօսակցութիւններ շատ ունեցանք, զի մնացի Վենետիկ դեռ երկու ամիս եւ 1923 ապրիլ 7ին մեկնեցայ դէպի Փարիզ:

Պ. Գաբրիէլ Նորատունկեանի մօտ իմ առաջին այցելութիւնս կատարեցի Ապրիլ 30ին, երկուշաբթի օր: Երկար խօսակցութիւններ ունեցայ զանազան հարցերու մասին եւ յայտնեցի իրեն թէ Վենետիկի Մխիթարեան Միաբանութիւնը ջերմ փափաք ունէր Փարիզի մէջ վերահաստատելու նախկին Մուրատեան վարժարանը, բայց նիւթական մեծածախս պահանջները խոր մտահոգութիւն կը պատճառեն: Կարելի չէ՞ր արդեօք, հարցուցի, օժանդակութիւն մը ընել, այս նպատակին յառաջացնելով Սանասարեան կըտակի գումարը: Քանի որ Սանասարեան վարժարանը այլ եւս գոյութիւն չունէր:

Նորատունկեան ուրախ եղաւ տըրուած տեղեկութեանս համար եւ անկարելի չգտաւ առաջարկս, միայն թէ հարկ է, ըսաւ, խորհրդակցիլ Սանասարեան կտակի խնամակալութեան անդամներուն հետ, եւ հաղորդեց հետեւեալը, որ կը նշանակեմ նոյնութեամբ. —

«Գիտէք, որ հանգուցեալ Մկրտիչ Սանասարեան իր անուանակիր վարժարանին համար կտակած գումարը Ս. կամ դրամագլուխը յանձնած էր Ս. Փեթերպուրկի կայսերական պանքին եւ այդ դրամագլուխին բերած շահով կը մատակարարուէր Սանասարեան վարժարանը, այժմ ռուսական յեղափոխութիւնը բոլորովին ոչնչացուց այդ գումարը, որով ցամքեցաւ Սանասարեանի եկամուտի բուն աղբիւրը:

Բայց որովհետեւ ժամանակին, կը [illegible] կտակատար Կարապետ Եզեանց խորհրդակցութեամբ, ուզեցին որ Կ. Պոլսոյ մէջ Սանասարեան վարժարանը ունենայ իր հաստատ եկամուտը, կտակուած մայր գումարէն մէկ մասով հիմնուեցաւ այն մեծ շէնքը, որ կը կոչուի Սանասար - խան, եւ որ

ԲԱՆՔ ՀԵՔՆԱԿԱՆՔ

ՀԱՅԸ ԵՐԳ ՈՒՆԻ՞…

— . —

— Ապուր ես կերեր ,բարեկամ, կատակե՞լ ելար հայութեան հետ: Ո՞ւր ես թէ անզգայ, հիմա ամբողջ աշխարհ գաղափար ունի հայ երգի մասին, կը հիանայ, կը զմայլի՛ …

Հայ երգի գոյութեան մասին կասկածիլը իր գոյութեան մասին կասկածիլ է, յիմարանոց կ'առաջնորդեն մարդը, հայրենակից …

— Իրաւունք ունիք, բայց ես անիրաւ չեմ: Հայը երգ չունի ,բարեկամներս:

Ունինք նշանաւոր Կոմիտասը, իրեն հետեւո՜ղ աշակերտները, որոնք ի ծագս աշխարհի երգչախումբեր են կազմած հիացում պատճառելով երկրագունդի բոլոր ազգերուն:

Ունինք երգողներու թիւէն չափ երգավարներ, որոնք կրնան «նսեմացնել» Կոմիտասի տաղանդը:

Երգը Հայերուն համար նուիրական խորհուրդ է, ինչպէս հաղորդութիւնն ու միւռոնը:

Նոյն իսկ թապուի ենթարկուած է հայ երգը, զի միայն թոյլտուութիւնով կարելի է շրթները բանալ ու խռչափողը թրթռացնել: Խմբավարն է որ Մովսէսի գաւազանը կը զարնէ օդին մէջ եւ կը սկսին երգել:

Եւ սակայն, ճշմարիտ ճշմարիտ կ'ըսեմ ձեզի, բարեկամներս, որ Հայը երգ չունի, հաւատացէք ասոր: Լսելը երգել չէ:

Ահա ընտանեկան հաւաքոյթ մը, հանդիսասրահ մը: Ոգեւորութիւն, խնդում, կերուխում: Խոխոջնի սկաւառակը կը դառնայ մեքենային վրայ, հոգ չէ թէ թրքական մինչեւ ագիգները յուզող եղանակներ արձակէ …

Փորձէ՛:

— Օրհնորդ, խնդրեմ երգ մը …

— Պարոն, հարբուխ ունիմ, մանաւանդ մեր երգավարը արգիլած է մեզի՝ խումբէն դուրս երգել եւ մանաւանդ ես հինգերորդ ձայնը միայն գիտեմ մեր երգերուն:

— Պարոն, դուք:

— Ես, բամբ ձայնը միայն գիտեմ, երգին խօսքերը ամբողջութեամբ չեմ գիտեր, միայն «լօ՛, լօ՛»ները գիտեմ, եթէ խօսքերը գիտցողներ կան, սիրով կ'ընկերակցիմ …

— Դուք, անուշիկ աղջնակս:

— Պարոն, ես «Վարդին երգը» գիտեմ, բայց երկրորդ տունին վերջին տողերը միայն կրնամ երգել …

Մտնենք հանդիսատեղի: Պիտի երգէ Պ. Գամաղիէլ իր անունին ներդաշնակութեամբ ձայնով մը:

Կ'ելլէ բեմ եւ իր ձայնին բոլոր ուժովը կը սկսի կանչել, կէս ճամբան ուժը կը սպառի, կը մնայ մէջտեղ:

Մի հարցնէք երգին խօսքերուն իմաստը:

Ծիրանի ծառ բար մի տար, Ես սաբէն կուգայի, Սիփանայ քաջեր, Բըխեցին սիրտ մեր զբան բարի: Ի՞նչ կ'ուզէք որ ըլլան ասոնք երգիչներու բերնին մէջ, իմացէք.

Ծիրանի սար բան մը տար, Ես ծառէն կ'ուտէի, Սիպանա կաչեր, Փսխեցին սիրտ մեր պանիփարի …

Հայաստանի ուղղագրութիւնը պիտի ամչնար հոս, չէ՞:

Փորձեցէք աւելի կարեւորը.— Ես փորձած եմ:

Փորձեցէք հաւաքոյթի մը մէջ, ամբողջ ժողովուրդին երգել տալ միաձայն, թէեւ Հայերը միաձայն երգը բանի տեղ չեն դներ, ինչպէս միաբանութիւնը:

Հարցուցէք նախ, գիտե՞ն որ եւ է երգ, որ բոլորը միասին երգեն:

Տուէք երգերու անուններ, սպասեցէք ժամ մը, եւ հինգ հոգի չէք գտներ միեւնոյն երգը գիտցող: Իսկ եթէ հրաշքով գտնէք իսկ, ասոնցմէ երեքը երգին առաջին տունը գիտեն բայց տարբեր բառերով, մէկ հոգի երրորդ տունին վերջին մասը գիտէ, հինգերորդն ալ սկիզբի մէկ տունը միայն առիթ ունեցած է սորվելու:

Հապա յեղափոխական երգե՞րը:

Ամէն մէկը իր կուսակցութեան յատուկ երգեր սորված է եւ միայն այդ երգերը կրնայ երգել, պայմանով որ ամէն մէկը իր ձայնատիրճանով սկսի երգել:

Մտէք եկեղեցի: Երկու տէրտէր շարական մը միեւնոյն եղանակով չեն կրնար երգել:

Մին տիրացու Մանուկին եղանակն է սորված, միւսն ալ դպիր Հաճի Անտոնէն դաս առած է:

Կ'ուրանա՞ք ուրեմն, պիտի ըսէք, որ Ճափոներէնէն մինչեւ Հնդկերէն, նոյն իսկ Թուրքերէն թերթերը «ովսաննա՛» կը կանչեն հայ երգի մասին:

Մանաւանդ հայ թղթակիցներ ածականի նեղութիւն կը քաշեն հայ երգը փառաբանելու համար:

— Այդ բոլորը օտար չլացնելու համար է, ըստ իմ հաստատ կարծիքիս:

Իսկ Հայը երգ ունի՝ բայց երգել չի գիտեր …:

Կ. ՊԵՏՈՒՇ

տարեկան լաւ վարձք մը կը բերէ (1):

Հիմա որ վարժարանը դադրած է գոյութենէ, Սանասարեան խնամակալութիւնը ուզեց, որ գնուած շէնքին հասոյթը պահուի մինչեւ որ մայրդրամագլուխը յառաջ բերուի որպէս զի վարժարանը վերստին հաստատուի ապահով կերպով: Այս նպատակաւ՝ մինչեւ հիմա կուտակուած է մէկ միլիոն ֆրանք եւ կը պահուի Բարեգործական Ընդհ. Միութեան քով: Բայց Սանասարեան կտակի նպատակին անյարմար չեմ գտներ որ այդ գումարէն մաս մը յատկացուի Մուրատեան վարժարանին» (2):

Պ. Նորատունկեան իմ այս յուսադրիչ յայտարարութեամբ, թելադրեց նաեւ ինձ թղթակցիլ Վենետիկի Մխիթարեան հայրերուն հետ, եւ որոշեց որ ես ու ինքը եւ Պ. Արշակ Չօպանեան ունենայինք երբեմնակի տեսակցութիւններ որոնց մասին պիտի գրեմ յառաջիկային:

ՏՈՔԹ. ՎԱՀՐԱՄ ԹՈՐԳՈՄԵԱՆ

(1) Խանը դեռ գրաւուած չէր այդ առեն:

(2) Այս մասին կարելի՞ է արդեօք լուսաբանուիլ Բարեգործականէն եւ կամ Սանասարեան խնամակալութեան գանձապետ Պ. Վահան Էսայեանէ:

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ յօդուածագիրներէ եւ թղթակիցներէ իրենց գրութիւնները գրել թուղթին մէկ երեսին վրայ եւ ընթեռնլի եւ մելանով:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՊԱՏՐԱՍՏ ՔԻՄԻԱԿԱՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄԻՆ

— o —

Մայիս 14ին Երեւանի մէջ դարձեալ փորձեր կատարուեցան օդանաւային յարձակումներու եւ քիմիական պատերազմի դէմ: Այս առթիւ Խորհ. Հայաստան կը հրատարակէ Բոյաջեանի ստորագրութեամբ հետեւեալ յօդուածը.—

Ապագայ պատերազմներու ընթացքին՝ աշխարհակալ պետութիւնները լայնօրէն կ'օգտագործեն օդային նաւատորմն ու քիմիական նիւթերը ոչ միայն բանակին, այլ եւ քաղաքներու եւ գիւղերու խաղաղ բնակչութեան դէմ:

Քիմիական կազերը այնքան սարսափելի չեն, եթէ մարդիկ պաշտպանուին դիմակներով եւ այլ զգուշական միջոցներով: Ուստի հարկ է գիտնալ թէ ի՞նչ պէտք է ընել վտանգի պարագային: Ամէն աշխատաւոր պարտաւոր է մարզուիլ այդ ուղղութեամբ:

Աշխատաւո՛ր, մի մոռնար որ ահազանգի նշանը կը տրուի գործարաններու եւ ինքնաշարժներու շչակներով, ոստիկաններու սուլիչներով, որոնք կը սուլեն 6 րոպէ, ինչպէս նաեւ ձայնասփիւռի կայաններով, որոնք քանի մը անգամ կը կրկնեն «օդային վտանգի» ազդանշանը:

«Քիմիական վտանգ» ազդանշանը կը տրուի քաղաքի այն թաղամասերուն եւ այն շրջաններուն մէջ, ուր թունաւոր նիւթեր կը թափուին,— այդ ազդանշանը կը տրուի զանգակներով, երկաթի եւ պղինձի հարուածներով, բայց շչակներ չեն գործածուիր:

Օդանաւային յարձակումներու ահազանգը տրուած ժամանակ,

Աշխատաւո՛ր, պահէ պաղարիւնդ եւ հոգեկան հանդարտութիւնդ մի՛ կորսնցներ:

Անմիջապէս մարէ վառարան եւ կազի օջախ, եթէ վառած են:

Փակէ բոլոր խողովակները, օդանցքները, լուսամուտները եւ դուռները:

Պատրաստուէ կազային եւ քիմիական յարձակումներու դէմ պաշտպանուած եղանակով:

Մի թողուր որ մէկը դուրս ելլէ տունէն:

Եթէ շէնքին մէջ կայ մասնաւոր ապաստան մը, մանուկները եւ հիւանդները փոխադրէ այնտեղ:

Մի յուզուիր եւ մի անհանգստանար ընտանիքիդ բացակայ անդամներուն համար, յիշելով որ անոնք ալ, ուր որ են, կը հետեւին պաշտպանութեան միջոցներուն:

Մի մոռնար թէ ի՛նչ պիտի ընէիր երբ ազդանշանը տրուած ժամանակ փողոցը գտնուէիր:

Այդպիսի պահու մը՝ մի յուզուիր, խուճապի մի մատներ ինքզինքդ, դիմէ օդանաւային յարձակումներու դէմ պայքարող մարմնոյն:

Մի վազեր տուն, պահուըտէ մօտակայ տանիքի մը տակ, մտիր հանդիպած շէնքիդ բակը, որպէսզի թշնամին թունաւոր նիւթեր չցանայ վրադ:

Եթէ չես գիտեր թէ ո՛ւր պիտի պահուըտիս, հարցուր դռնապանին, ոստիկանին:

Մի հակաճառեր ոստիկանին հետ: Հետեւէ ցոյց տրուած միջոցներուն:

Օգնէ կիներուն եւ երեխաներուն ինչպէս որ կրնաս:

Երբ ազդանշանը տրուած պահուն կը գտնուիս թատրոնի, սինէմայի, պարտէզի կամ հանրային շէնքի մը մէջ, մի փախչիր, հանդիստ բռնէ քեզ, այնտեղ անհրաժեշտ ուղղութիւնը ցոյց կը տրուի քեզի:

Քիմիական յարձակումի պարագային.—

Անմիջապէս հագիր հակակազային շապիկը, դիր դիմակդ:

Եթէ փողոցին մէջ կը գտնուիս եւ չունիս դիմակ, մի վազեր, շնչառութիւնդ բռնէ, բերանդ ու քիթդ փակէ թաշկինակով, թեղնիքովդ, վերարկուիդ ծայրովը, արագօրէն մտիր մօտակայ տուն մը, ուր քեզի ցոյց կը տրուի ապաստանը:

Օդին մէջ կասկածելի հոտ մը զգացած ժամանակդ, եթէ նոյն իսկ ահազանգ չէ տրուած, հակակազային դիմակդ դիր եւ արագօրէն հեռացիր այդ վայրէն, բայց առանց վազելու:

Շատ մօտէն մի անցնիր այն վայրերէն, ուր դեղին դրօշներ դրուած են կամ թէ փակուած են փողոցները: «Թունաւորուած է» մակագրութիւնը քեզի ցոյց կուտայ թէ ո՛ր կողմէն պէտք է անցնիս, որպէսզի հովը քեզի չբերէ թունաւոր օդը կամ թունաւոր նիւթերու փոշին:

Եթէ թունաւոր նիւթի բիծեր կան վրադ, կամ թունաւոր նիւթ է քսուած վրադ, անմիջապէս դիմէ բժշկական կայան:

ԲԱՍԱՐԳԵՉԱՐ – ԲԱԳՈՒ ՀԵԾԻՈՏՆ ԱՐՇԱՒ

— o —

Երեւան վերադարձան Բասարգեչար-Բագու հետիոտն արշաւին մասնակցողները, որոնց առաջնորդն էր Մ. Տէրտէրեան:

Արշաւախումբը Բասարգեչարէն մեկնած էր 9 ապրիլին: Բագու հասան 26 Ապրիլին, կտրելով 600 քիլոմեթր հեռաւորութիւնը 16 օրէն: Իրենց ճամբու գիծն էր Բասարգեչար-Սատանախաչի լեռնանցք — Գետաբեկ-Կիրովաբադ-Եւլախ-Աղդաշ-Գէօկչայ-Ախսու-Շամախի-Մարազի-Ջանգի-Բագու: Արշաւախումբը իր ճամբուն վրայ մեծ դժուարութիւններու հանդիպեցաւ, մասնաւորաբար ձիւնապատ լեռներու վրայ եւ կիրճերու մէջ: Արշաւախումբին կը մասնակցէին 17 հոգի, 14ը կին եւ աղջիկներ, որոնք երբեք չտկարացան: Բագուի մէջ այցելեցին քարիւղի հորերը եւ արդիւնաբերական կայանները: Ատրպէջանի վարչապետը արշաւախումբին մասնակցողներուն նուիրեց 5 գնդակով հրացաններ:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՖՈԼՔԼՈՐ

— • —

Բանասէր Գեղամ Թարվերդեան Մարտ, Ապրիլ, Մայիս ամիսներուն շրջելով Կոտայքի, Ծաղկաձորի եւ մասամբ Վեդիի շրջանի գիւղերը, հաւաքեց 64 տեսակ երգեր, հէքեաթներ եւ առակներ:

Ժողովրդային այս բանահիւսութենէն մէկ երրորդը, ըստ իր հայեցողութեան, կը պատկանի մեր օրերուն: Հաւաքուած նիւթերուն մէջ կան 10 հէքեաթ, մէկ քանի առակ, մնացածը երգեր են: Նորագոյն երգերէն շատերը իրենց նիւթը ընտրած են Ստալինը, Վորոշիլովը, Կալինինը, Թելմանը եւ Մոլոտովը: Երկրորդ կարգի երգերը կը վերաբերին արդի կեանքի բացասական երեւոյթներուն,— դող գործակատարը, երեսապաշտ հաշուապահը, անշնորհ նախագահը, եւն.: Հայկական ֆոլքլորը, թէեւ չունի հին բանահիւսութիւններու արուեստի խորութիւնը, հարուստ է մասնաւորաբար լեռնային շրջաններուն քան թէ դաշտավայրերուն մէջ:

ՁԻՒՆ ՈՒ ԿԱՐԿՈՒՏ

— · —

Ստեփանաւանէն կը հեռագրեն Խ. Հայաստան թերթին 9 մայիս թուականով.—

Ամսոյս 7ին սկսաւ անձրեւ տեղալ այս շրջանին մէջ, իսկ այսօր Ղարաղալայի, Սօուղ-Բուլաղի, Շահնազարի ու մօտակայ գիւղերու մէջ ձիւն կը տեղայ: Ցանքը կանգ առաւ:

Միկոյեանէն կը հեռագրեն Խորհ. Հայաստան թերթին 15 մայիս թուականով.—

Մայիս 1էն մինչեւ 14 յորդ անձրեւ տեղաց, յետոյ կարկուտ: Հեղեղը վնասեց Մալիշկայի, Հորսի, Քարագլուխի, Այնադուրի, Կալէրի գիւղերու ցանքերուն: Հեղեղը քշեց տարաւ 15 ոչխար, 6 տուն: Փլած են 20 տուն եւ մէկ դպրոց: Բարձրացած է չարունակ եւ կը բարձրանայ Արփա գետակը, սպառնալով ողողել գետափնեայ գիւղերն ու ցանքերը:

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՄԱՅԻՍ 28Ը ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

— o —

Վիէն, 9 յունիս (Յառաջ).— Յունիս 7ին, կիրակի կէսօրէն վերջ, մենք ալ տօնեցինք Հայաստանի անկախութեան տարեդարձը, Սէրքըլ Կաթոլիկ սրահին մէջ, կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. կոմիտէին կողմէ:

8—10 օր շարունակ անձրեւ մաղող բնութիւնը, կարծես, գիտակցեցաւ որ այդ օրը մենք մեր Մայիսը պիտի տօնենք, ու մայիսեան պայծառ արեւ մը նուիրած էր մեզի …

Ժամանակին արդէն գոհացուցիչ բազմութիւն մը լեցուած էր սրահը, բաղկացած հարիւրէն ինսուն երիտասարդներէ: Բոլոր հանդիսականները, իրենց լանջակներուն վրայ կը կրէին եռագոյն ժապաւէնի երիզներ: Բեմին աջէն ու ձախէն դիրար կը դիտէին հայկական եւ ֆրանսական եռագոյնները, մէկը տարագիր, իսկ միւսը իր հայրենիքին մէջ:

Հանդէսին առաջին մասը կը կազմէր կենդանի խօսուն պատկեր մը «Մայր Հայաստան», որ առնուած էր ընկ. Ահարոնեանի «Հայրենիքիս համար» գործէն: Առաջին անգամն էր որ նման պատկեր մը կը ցուցադրուէր Վիէնի մէջ, պատկեր մը որ տխրութիւնն ու խանդավառութիւնը իրարու ձուլեց եւ գնահատուեցաւ:

«Մայր Հայաստան» պատկերը կատարեց Օր. Վարսենիկ Նալպանտեան պզդային կերպով ու վայելչօրէն:

Յետոյ «Բամ Փորոտան»ով բացուեցաւ հանդէսը յանկայս, զոր երգեց ընկերներէ եւ օրիորդներէ կազմուած երգչախումբը:

Նախագահ ընկ. Ս. Գալուստեան հաւաքոյթին նշանակութիւնը տալէ վերջ, շեշտեց. «Հայ ժողովուրդի ազատ հայրենիքին ձգտող եւ անոր ամենալաւ կազմակերպուած ուժ կոչուած՝ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը, ամէն տարի եւ ամէն վայրի մէջ, կը կազմակերպէ գեղեցիկ հանդէսներու շարք մը, ազատատենչ հայ ժողովուրդին հետ տօնելու համար մեր վեց հարիւր տարուան գերութենէ վերջ ազատագրութիւնը նշող այս անմոռանալ թուականը»:

Օրուան բանախօսը ընկ. Շ. Միսաքեան խօսելով երեք քառորդ ժամ, ներկայացուց 70 թուականներէն մինչեւ 1918, Հ. Հանրապետութեան շրջանը, յեղափոխական կուսակցութիւններէն առաջ փորձուած զանազան աշխատանքները, Պոլսոյ Ազգ. Ժողովներու, Պատրիարքարանի դերը եւն., որոնք քանի քանի անգամներ բողոքած էին սուլթանին, հայկական հարստահարութիւններու առթիւ: «Կը տեսնէք որ յեղափոխական կուսակցութիւնները շատ ուշ յայտնուած են, իբրեւ բուռնցք՝ ուղղուած հարստահարիչներուն դէմ»:

Եւ յիշելէ, ոգեկոչելէ վերջ հայկ. բանակի մղած գոյամարտը իրմէ եռապատիկ աւելի թրքական բանակին դէմ, իբրեւ յաղթութեան փաստը տակ անոր տրուած Մայիս 28ը, վերջացուց Գամառ Քաթիպայի հետեւեալ խօսքերով.—

Ո՛վ Տէր, ամէն բանի մէջ քու կամքդ
թող ըլլայ
Միայն թէ Հայը լուծի տակ չը մնայ:

Ջերմօրէն ծափահարուեցաւ ընկերոջ ճառը:

Ընկ. Միսաքեան թելադրեց նաեւ աչալուրջ եւ պաղարիւն հետեւիլ պատահած գործադրութիւններուն, տեղացիներուն հետ համերաշխ եւ միակամ:

Արտասանեցին ընկերներ Յ. Մաթոսեան «Հայաստանին» (Ա. Իսահակեան), Մ. Կարապետեան «Հայաստան» (Ա. Ահարոնեան), եւ Ղ. Թորոսեան (Կրընոպլէն) կտոր մը, նուիրուած գրչի եւ զէնքի հայ հերոսներուն:

Տեսինի Փանֆարի խումբը մէջ ընդ մէջ թնդացուց «Մշակ բանուոր»ը, «Ի զէն Հայեր,», «Զէյթունցիներ» եւ «Դաշնակցական խումբ»: Փանֆարի «Մեր հայրենիք»ով փակուեցաւ հանդէսը եւ հաւաքոյթը մեկնեցաւ խանդավառ տրամադրութեամբ:

** Իրիկուան ժամը 8ին, Խաժակ ակումբին մէջ ունեցանք ընկերահամակրական դասախօսութիւն մը, ուր ընկերը դարձեալ խօսեցաւ մէկ ժամ, միջազգային կացութեան, ապառազինութեանց, տնտեսական տագնապին ու մասնաւորաբար այս երկրի կացութեան շուրջ: Ներկայ էր երիտասարդներու մօտ հարիւրեակ մը:

Աւելի վերջը ունեցանք ընկերական զրոյց մը, եւ ընկ. Միսաքեան տուաւ կարգ մը տեղեկութիւններ կուսակցական զանազան խնդիրներու շուրջ:

Պալ-Աղբիւր

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՆԱՅԻՐԻ, հանդէս գրականութեան եւ գեղարուեստի, թիւ 3, տարեկան բաժնեգինը 12 ֆրանք: Rue Notara, 64 Le Pirée (Grèce).

ՍԻՈՆ, ամսագիր կրօնական, գրական, բանասիրական, թիւ 6, տարեկան բաժնեգինը 6 շիլին: Patriarcat Arménien, Jérusalem (Palestine).

ՆՈՐ ՀԱՍԿԵՐ, մանկական, պատանեկան պատկերազարդ երկշաբաթեայ հանդէս, թիւ 15 եւ 16, տարեկան բաժնեգինը 70 ֆրանք: Mme Sarvarian, Téhéran (Iran).

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (25)

ԶԱՐԹՕՆՔ

(ՎԷՊ ԺԱՄԱՆԱԿԱԿԻՑ ԿԵԱՆՔԷ)

— • —

— Կը կրկնեմ, Վասպուրականի շրջանին մէջ, հիմա ազատ գործիչ մի՝ այն Պիծան կը մնայ: Այս մասին պէտք է մտածել:

— Այո՛, պէտք է մտածել մէկը ճամբելու մասին, — համաձայնեցաւ Վահանեանը,— պէտք է մէկը շուտով ճամբել:

— Ի հարկէ, բայց հարց է թէ ո՞վ,— մտամփոփ կարծես ինքնիրեն կը խօսէր Սուրէնը,— հագիւ թէ ազատ մարդ ունինք … մանաւանդ գացողը Երկրի գործերուն տեղեակ փորձառու մէկը ըլլալու է, պատասխանատու անձնաւորութիւն մը …

Դժուար լուծելի խնդիր մըն էր: Անշուշտ Երկիր երթալ ցանկացողներ շատ կային, մանաւանդ նորահաս երիտասարդութեան մէջ: Բայց ցանկութիւնը բաւական չէր, հարկաւոր էր յեղափոխական կեանքի մէջ եփուած, թրծուած մէկը, որ եւ կարողանար ղեկավարի դեր կատարել:

Վասպուրականը Թրքահայաստանի մէջ կեդրոնական դիրք մը կը գրաւէր ու իր աշխարհագրական դիրքի բերումով գլխաւոր առանցքը կը կազմէր յեղափոխական շարժման: Բոլորի համար ալ պարզ էր, որ այդ պայմանները լրացնող ազատ մէկը չունէին:

Ակամայից ներկաներու հայեացքները կեդրոնացան Վահէի վրայ, թէեւ ոչ ոք սիրտ կ'ընէր նախական մտքի խորհուրդը բարձրաձայն արտայայտելու: Վահէ հինգ երկար տարիներ, դժոխային պայմաններու մէջ գործելէ վերջ, հազիւ թէ ամիս մը առաջ եկած էր Կովկաս՝ տարի մը հանգստանալու եւ Արմաւիր երթալով իր ծնողքը տեսնելու համար: Հիմա ի՞նչ սրտով յայտնել անոր որ պէտք է վերադառնայ:

Ձեռքերը տարատի գրպանները, գլուխը կրծքին կախած, Վահէն աչքերը տնկած էր անորոշ կէտի մը ու կը մտածէր մտքով հարիւրաւոր մղոններ հեռուները թափառելով: Բընազդօրէն կը զգար որ շուրջը գտնուող ընկերներու հայեացքները կեդրոնացած են իր վրայ ու բնական կը գտնէր այդ: Առանց անհամեստութեան՝ իր արժէքի գիտակցութիւնն ունէր ու կը զգար, որ երկընտրանքի մը առջեւ կանգնած չէր ինք, այլ պարզ ու միակ ճամբայ մը ունէր երթալիք: Ու ծանրօրէն գլուխը բարձրացնելով՝ դարձաւ դէպի Պաստամեանը: Երկուքի հայեացքները իրար խաչաձեւեցին կատարեալ ներդաշնակութեամբ: Իրար հասկցեր էին:

Վահէի դէմքին տխուր ժպիտ մը ուրուագծուեցաւ, ու գլուխը դրականօրէն շարժելով, կարծես թէ ինքնիրեն խօսելով՝ ըսաւ.

— Այո՛, ի հարկէ …

Պաստամեանը զգացուած՝ Վահէի ձեռքը սեղմեց, իսկ Աբրահամեանը, որ թէեւ խառնուածքով փութկոտ եւ անհամբեր, բայց զգացումով զարմանալիօրէն նուրբ ու քնքոյշ մարդ էր, բամբ ձայնով մէջ ինկաւ.

— Ախր ինչպէս կարելի է … դեռ հազիւ Երկրէն եկած … յոգնած …

— Ես բոլորովին կազդուրուած եմ,— անհամբերութեամբ ընդմիջեց Վահէն,— լաւ է չխօսինք … վերջացած բան է … ես պիտի վերադառնամ …

— Այ բալամ, գէթ մէկ երթայիր ծնողքդ տեսնելու,— ուզեց համոզել Աբրահամեանը— գիտնաս թէ ո՛րքան նամակներ ստացեր եմ ծերունի հօրմէդ …

— Բաւական է, խնդրեմ,— գրեթէ բարկացած պոռաց Վահէն՝ նստած տեղէն վեր ցատկելով,— բաւական է, կը կարծէ՞ք, թէ ես ջիղեր չունիմ,— ու ձեռքերը ետեւը կապած՝ սկսաւ ման գալ սենեակի երկայնքով:

Համալսարանը աւարտելէ վերջ, Վահէն, երբ Գերմանիայէն վերադարձաւ, հազիւ ամիս մը մնաց ծննդավայրը՝ Արմաւիր, ծնողքի մօտ: Մեկնեցաւ դէպի Կովկաս, որպէս թէ քանի մը ամսուան պտոյտի: Այդ մեկնիլը եղաւ: Տարիներ անցան, եւ ոչ մէկ լուր: Ձերքէզախօս հայրն ու մայրը շատ ալ գաղափար չունէին Հայաստանի մասին: Օր մը, երբ լսեցին, որ իրենց կրտսեր զաւակը Հայաստան գացեր է, քար կտրեցան:

Մինչ ընկերները կը խօսէին, Վահէն հեղհեղէ աւելի մռայլեցաւ: Կը շարունակէր ման գալ, առանց ընկերներու ըսածները լսելու: Որքա՜ն կարօտցած էր ծերունի հայրն ու մայրը, որոնք տարիներով իր ճամբան սպասեր էին: Բայց, շուտով ինքզինքը հաւաքեց ու բոլորովին հանդարտօրէն մօտենալով ընկերներուն՝ վճռական ձեւով մը ըսաւ.

— Քանի մը օրէն կը մեկնիմ Ալեքսանդրապոլի բերդի գործին մասնակցելու: Ես ալ կը կարծեմ թէ մեզմէ մէկը հոն գտնուելու է, ո՞վ գիտէ ինչ կրնայ պատահիլ: Յետոյ կ'անցնիմ Երեւանի վրայով Թադէոս Առաքեալի վանքը, ժամանակ մը Վարդապետին օգնելու: Միեւնոյնն է, մինչեւ սեպտեմբերի 15ը հազիւ թէ կարելի լինի Երկիր անցնելու մասին մտածել. մինչեւ այդ ժամանակ բոլոր սարերը բռնուած կը լինին քրտական աշիրէթներով: Եթէ մինչեւ այդ առեն Գէորգն ալ բժշկուած լինի, այն ժամանակ երկուքով կ'անցնինք: Այս մասին այսքան: Հիմա եթէ ուրիշ հարցեր կան, անցնինք անոնց:

— Տօ՛, ալ ի՞նչ նոր հարց,— բրդակաց Սուրէնը,— արեւը ծագած է արդէն, լաւ է քիչ հանգստանանք, եւ ամէն մարդ թող երթայ իր գործին:

— Ես նամակներ ունիմ գրելիք: Ուրեմն, Գէորգի մասին դու պէտք եղած կարգադրութիւնները կ'ընես, Ջանեան,— ձայնեց Վահանեանը ու աճապարանքով գլխարկը վերցնելով՝ միացաւ դացող ընկերներուն:

Գէորգն ու Սուրէնը մնացին: Երկու ընկերները Նաթալիայի սենեակը առանձնացան ու դեռ երկար կը խօսէին Երկրի գործերու, Պիծայի ու Նիկոլի մասին:

ԱՐՍԷՆԵԱՆՆԵՐՈՒ ԸՆՏԱՆԻՔԸ

Քաշալը իր անկողնի մէջ պառկեցնելէ վերջ, Վարդանը հիւրասենեակէն ներս մտաւ եւ հայրն ու քոյրը հոն նստած գտաւ:

Հայրը, ըստ սովորութեան, հանգստաւէտ բազկաթոռին մէջ կիսովին թաղուած՝ այդ օրուան հայերէն թերթը կը կարդար: Երիտասարդ աղջիկ մը, հազիւ քսան-քսանըերկու տարեկան, կլոր սեղանի մը առջեւ նստած, բասիանս կը բանար:

— Ա՛յ, տե՛ս, հայրիկ, որ չես հաւատար … տե՛ս, նորէն ինչպէս յաջող դուրս եկաւ …

— Հը՛մ, քանի՞ քարթ տեղահան ըրիր, չարաճճի,— ծիծաղեցաւ հայրը՝ գլուխը բարձրացնելով եւ յանկարծ տեսաւ Վարդանը սենեակի սեմին վրայ:

(Շար.) ՄԱԼԽԱՍ

ւատք ունեցէք կառավարութեան վրայ։ Բանուոր եւ գործատէր թող համաձայնին այնքան շատ, որքան կրնան։ Երկրին շահն է որ կը պահանջէ այդ։

ՄԵՐՁԵՑՈՒՄ ԼՈՆՏՈՆԻ ԵՒ ՀՌՈՄԻ ՄԻՋԵՒ

«Բլըպ 1900»ի կողմէ տրուած հացկերոյթի մը ընթացքին, Չէմպըլէյն ճառ մը խօսելով ուզեց պատասխանել Լորտ Սէսիլի, որ կը պնդէր թէ պատժամիջոցներու կորովի գործադրութիւն մը կրնար փրկել Եթովպիոյ անկախութիւնը։

— «Բացարձակ յիմարութիւն է ունենալ այդպիսի կարծիք մը։ Եթէ հետեւէինք այդպիսի քաղաքականութեան մը, աւելի մեծ դառնութիւններ պիտի կրէինք եւ որ եւ է միջոց պիտի չունենայինք լաւագոյն լուծում մը գտնելու։ Իտալական արշաւանքը դէպի Եթովպիա այն հետեւանքն ունեցաւ որ պահ մը սպառնալից վիճակ մը ստեղծեց երկու երկիրներու միջեւ, որոնք բարեկամութեան երկար անցեալ մը ունին իրենց ետեւ։ Հաւաքական ապահովութեան քաղաքականութիւնը, պատժամիջոցներու վրայ հիմնուած, փորձի դրուեցաւ ու ձախողեցաւ,— ձախողեցաւ պատերազմը արգիլելու գործին մէջ, ձախողեցաւ պատերազմը կասեցնելու գործին մէջ, ձախողեցաւ զոհը ազատելու գործին մէջ»։

Յետոյ խօսեցաւ Սըր Րոպըրթ Հորն, որ ըսաւ.

— «Կարելի չէ չափել արտաքին կացութեան դժուարութիւնները։ Անձնական կարծիքս է, պէտք է վերջ դնել պատժամիջոցներուն եւ ետ կանչել Միջերկրականի նաւատորմը»։

** Զրոյցի մը համաձայն, Սուվիչ պիտի նշանակուի Լոնտոնի դեսպան։ Իտալիոյ մէջ Սուվիչ ծանօթ է իբրեւ Ազգերու Դաշնակցութեան բարեկամ, հետեւաբար Անգլիոյ համակիր։ Այդ պարագային՝ Կրանտի պիտի նշանակուի Պերլինի դեսպան։

Միւս կողմէ հաւանական կը նկատուի որ Անգլիա հրաժարի պատժամիջոցներու քաղաքականութենէն, արդէն նախապատրաստութիւն կը տեսնուի վերսկսելու առեւտրական յարաբերութիւնները Անգլիոյ եւ Իտալիոյ միջեւ։

ՏԻԵԶԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՈՒՄ

ՅԱՆՈՒՆ ԽԱՂԱՂՈՒԹԵԱՆ

Այսօր եւ վաղը Պուֆֆալոյի մարզարանին մէջ, Փարիզ, տեղի կ'ունենայ քան երկիրներու խաղաղասէր ներկայացուցիչներուն միթինկը, որ կազմակերպուած է Յանուն Խաղաղութեան Տիեզերական Ժողովումի նախաձեռնարկ մարմնոյն կողմէ։

Այդ երկու միթինկներուն մէջ խօսք պիտի առնեն.—

Լորտ Րոպըրթ Սէսիլ, անգլիացի մեծ տրիբունը։

Սիշրավա, նախագահ նախկին պատերազմիկներու միջազգային միութեան։

Ֆիլիփ Նօէլ Պէյքըր, որ քարտուղարն էր Հէնտէրսընի՝ զինաթափութեան խորհրդաժողովին մէջ։

Ալվարէզ Տէլ Վայօ, առաջնորդը Սպանիոյ ժողովրդային ճակատին։

Ժոր. Նըմուր, որ փոխ-նախագահ ընտրուած էր Ազգերու Դաշնակցութեան Ը. Ընդհ. Ժողովին։

Ռընէ Քասէն, պատուակալ նախագահ նախկին պատերազմիկներու դաշնակցային Միութեան։

Պրաք եւ Կրումպախ, անդամ ընկերվարական կուսակցութեան։

Քաշէն, համայնավար ծերակուտական։

Տիկին Մալաթէր-Սէլիէ, նախագահ եկեղեցիներու Միութեան Միջազգային բարեկամներուն։

Լուի տը Պրուքէր, պելժ ծերակուտական եւ Միջազգային Ընկերվարական Շարժման առաջնորդներէն մին։

Լէօն Ժուհօ, քարտուղար Աշխատանքի Ընդհ. Դաշնակցութեան։

Եւ ուրիշ հռչակաւոր դէմքեր։

Հ. Յ. Դ.

Փարիզ

ԻՍԻ ԼԷ ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ Զաւարեան կոմիտէն ընկերական ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս շաբաթ երեկոյ ժամը 9ին, սովորական հաւաքատեղին։

Լիոն

ԼԻՈՆԻ «Վարանդեան» կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները, 12 Յունիս, ուրբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին, 181 Cours Lafayette, Զարդարեան գրադարանին մէջ։

ՎԱԼԱՆՍԻ կոմիտէն ընկերական ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս երկուշաբթի երեկոյ ժամը 8ին, Սիամանթօ Ակումբին մէջ։

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԱՆԿԱԽՈՒԹԵԱՆ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. կոմիտէի եւ մասնակցութեամբ շրջանի բոլոր ենթակոմիտէներու եւ խումբերու եւ հովանաւորութեամբ ՔՈՄԻՍԷՐ ՍՓԷՍԻԱԼ ՇԱԼԷԻ

Վաղը, շաբաթ երեկոյ, ժամը 8.30էն մինչեւ լոյս

Brébant Marseillaisի սրահին մէջ։

Իրենց մասնակցութիւնը կը բերեն ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆԻ, ՏԱՐՕՆ-ՏՈՒՐՈՒԲԵՐԱՆԻ, ՍԱՍՆՈՅ ՋՈՐԻ, ԽԱՐԲԵՐԴԻ, ՔՂԻԻ, ԲԱՐՁՐ ՀԱՅՔԻ, ԿԱՐՃԿԱՆ ԳԱՒԱՌԻ, ՄԱՐԱՇԻ, ԵՂԵԳԻԻ, ՈՒՐՖԱՅԻ եւ ՉՄՇԿԱԾԱԳԻ, ՊՈԼՍԵՑԻՆԵՐՈՒ հայր. միութիւնները, ՀԱՅ ԿԱՄԱՒՈՐՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ, Հ. Մ. Ը. Մ.ը, Հ. Մ. Ը. Մ.ի սկաուտական կազմը, ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐԸ եւ ԱՐԱՔՍ ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲԸ։

Կը նախագահէ ընկ. ՀԱՅԿ ՍԷՐԷՆԿԻՒԼԵԱՆ

Կը խօսին ընկերներ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ եւ ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼ

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՃՈԽ ԲԱԺԻՆ, ՆՈՒԱԳ. ԵՐԳ, ԱՐՏԱՍԱՆՈՒԹԻՒՆ ևլն.։

Կը նուագէ յայտնի ջութակահար Պ. ՍԱՐԳԻՍ ՉԷՕՐԷՔՃԵԱՆ

եւ իր ղեկավարութեամբ **Sapastion Boy's Jazz** նուագախումբը

Կ'երգէ Պ. Հ. ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄԵԱՆ

Շարժանկարով կը ցուցադրուին 1914էն մինչեւ 1921 թուի Հայ Ազատագրութեան յայտնի դէմքերը ու գլխաւոր դէպքերը։

ԿԷՍ ԳԻՇԵՐԷՆ ՎԵՐՋ ՆԻՐՈՊԱԿԱՆ ՊԱՐԵՐ

Կարգապահութեան կը հսկեն Հ. Մ. Ը. Մ.ի սկաուտները եւ Հայ Արիները։

Ծախքերու մասնակցութեան համար մուտք 2 ֆր։

ՊԱՆԵԷՕ-ՔԱՇԱՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ «Արծիւ» ենթակոմիտէի

14 Յունիս, կիրակի, ժամը 3էն մինչեւ կէս գիշեր

Salle des Banquetsի մէջ, Place Condorcet, (Bourg la Reine)

Կը նախագահէ ընկ. Ս. ԳԱՐԱԿԷՕԶԵԱՆ

Կը խօսին ընկերներ Ա. ՋԱՄԱԼԵԱՆ եւ Ս. ԹՈՐՈՍԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին

կ'երգեն Օր. Ն. Գնեազեան եւ Տիկ. Ա. Յակոբեան։ կ'արտասանեն օրիորդներ Մ. Օսմանճեան, Էլիզա Աբրահամեան։ կը պարէ փոքրիկն Րէժինա։

կը նուագէ Թառխուդ. Գաբեգին։

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՏԱՐԱԶՈՎ ՊԱՐԵՐ ՕՐԻՈՐԴՆԵՐՈՒ ԿՈՂՄԷ

Ժամը 7էն յետոյ կը սկսի գինեսեղանը։

Հանդէսի երկու բաժնի մասնակցութեան համար կը գանձուի 5 ֆր.։

Հաղորդ. միջոց.— Առնել Porte d'Orléansէն 81 թիւ հանրակառքը եւ իջնել Place Condorcet (Bourg-la-Reine)։

ՅԻՇԱՏԱԿԻ ՕՐ

Վանի ինքնապաշտպանութեան 1896ի քառասնամեակի եւ Վասպուրականի հերոսամարտի 21րդ տարեդարձին առթիւ

Նախաձեռնութեամբ Մարսէյլի Վասպուրականցիներու Հայրենակցական միութեան եւ մասնակցութեամբ Վասպ. Հայր. Միութեան Սէնթ-Անթուանի մասնաճիւղի, Կարճկանի Միութեան, Կ. Խաչի Պոլվառ Օտտոյի մասնաճիւղի եւ Մարսէյլի Հայ Արենուշներու

Տեղի պիտի ունենայ 14 Յունիս, կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին, (Սէն Թ Անտրէ) «Պառ Պէլվէտէր»ի օդասուն պարտէզին մէջ,

Պատուոյ նախագահութեամբ հրամանատար Պ. ՏԻՐԱՆ ԹԷՔԷԵԱՆԻ

Կը նախագահէ Պ. ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՇԱԼՃԵԱՆ

Կը խօսի վժդապետ Տ. ԲԱՂՏԱՍԱՐԵԱՆ

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՃՈԽ ԲԱԺԻՆ.

Մանրամասնութիւնները տեղւոյն վրայ։

Հանդիսավայրը կարելի է երթալ թիւ 25 հանրակառքով եւ Լա Բօզ Սէնթ-Անթուան երթեւեկող օթօպիւսով։

ՀՐԱՒԷՐ ԲՈԼՈՐ ՀԱՅ ԿՕՇԿԱԿԱՐ ԱՇԽԱՏԱՒՈՐՆԵՐՈՒՆ

Հայ կօշկակարներու արհեստակցական վարչութիւնը պարտականութիւն կը համարէ գիտակից պահել բոլոր հայ կօշկակար աշխատաւորութիւնը վերջերս ստեղծուած կացութեան մասին։ Այս նպատակաւ կը հրաւիրէ բոլոր հայ կօշկակար աշխատաւորները ներկայ գտնուիլ վաղը, շաբաթ, ժամը 2.30ին, 120 Bld. de Bellevilleի վերնայարկը գումարուելիք ժողովին, ուր պիտի խօսին մեր միութեան եւ արհեստակցական միութեան կողմէ ներկայացուցիչներ։

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ

Սիփան կոմիտաս երգչախումբի վարչութիւնը կը ծանուցանէ թէ՝ այսուհետեւ թղթակցութիւններ եւ հանդէսի մասնակցութեան խնդրանքներ կատարել միայն Միացեալ երգչախումբի վարչութեան, կարգ մը թիւրիմացութեանց տեղի չտալու համար կը խնդրուի հանդէսի կազմակերպիչներէն, գրաւոր եւ կարելի եղածին չափ կանուխէն դիմել հետեւեալ հասցէին.— Chorale Sipan Komitas, 83 Ave. d'Italie Paris (13)։

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

Ֆր. Կ. ԽԱՉԻ Անկէնի մասնաճիւղի Ընդհ. Ժողովը տեղի պիտի ունենայ, 12 Յունիս, ուրբաթ իրիկուն ժամը ճիշդ 9ին, սովորական հաւաքատեղին, խիստ կարեւոր օրակարգով։

Անդամներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

Ֆր. Կ. ԽԱՉԻ փարիզի Մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը տեղի կ'ունենայ վաղը շաբաթ կէսօրէ վերջ ժամը 4ին, 11 rue de l'Ecole de Médecine, փարիզ։

ՓԱՐԻԶԻ Տարօն Տուրուբերան Նահանգային Հայր. Միութեան ընդհ անդամական ժողովը, այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, 45 Rue de la Défense սրճարանի մէջ, Իսի լէ Մուլինօ։ խիստ կարեւոր օրակարգ։ կը խնդրուի ներկայանալ անդամատետրով։

Դաշտահանդէս եւ ներկայացում

Ռօպէնսոնի դարաստանին մէջ, **MAISON FIQUET**

Փարիզի Հարաւային շրջանի «Յառաջդիմասիրաց» միութեան կողմէ, ի նպաստ վարժարանին

Յունիս 21ին, առաւօտեան ժամը 10էն մինչեւ գիշերուան ժամը 10

ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲ

Կը ներկայացուի Ն. Օտեանի եւ Մ. Կիւրճեանի ՉԱՐՇԸԼԸ ԱՐԹԻՆ ԱՂԱ ղեկավարութեամբ ՆՇԱՆ ՊԷՇԻԿԹԱՇԼԵԱՆԻ։

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԱՆԱԿՆԿԱԼՆԵՐ

Թառ եւ ռուսական նուագախումբ

Անձրեւի պարագային ապահով մեծ սրահ։

Մուտք 3 ֆրանք։

Ճոխ պիւֆէ, դիւրամատչելի գիներով։

Հաղորդակցութեան միջոց.— Porte d'Orléansէն առնել 128 թիւ հանրակառքը, որ միայն երեք թիքէով ձեզ պիտի տանի մինչեւ Ռօպէնսոն, թերմինիւս։

Փարիզի Հայ Երիտասարդաց Միութիւն

ԲԱՑՄԱՆ ՊԱՐԱՆՑԻԿ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

14 Յունիս, կիրակի ժամը 17էն կէս գիշեր

Ե. Հ. Ե. Միութեան սրահներուն մէջ, 8 Rue Bossuet, Paris (10e)

Métro Poissonnière կամ Gare du Nord

Մուտք 15 ֆր., Միութեան անդամներուն 10 ֆր.։

Թէյասեղան

Ի ՊԱՏԻՒ ԳՆԴԱՊԵՏ Տ. ԲԱՂՏԱՍԱՐԵԱՆԻ

Նախաձեռնութեամբ Հայկամաւորներու եւ Մարտիկներու Միութեան Մարսէյլի մասնաճիւղի

Տեղի պիտի ունենայ 14 Յունիս, կիրակի կէսօրէ վերջ, ժամը ճիշդ 3ին, «Պառ Պէլվէտէր»ի (Սէնթ Անտրէ) սրահին մէջ։

Ներկայ կ'ըլլայ հրամանատար Պ. ՏԻՐԱՆ ԹԷՔԷԵԱՆ

Կը խօսին Գնդ. Տ. ԲԱՂՏԱՍԱՐԵԱՆ եւ ԱԶԳԻՆ ՄԱՐՏԻՐՈՍԵԱՆ

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՃՈԽ ԲԱԺԻՆ

Նախօրօք ապահովել տոմսերը։

Ծախքերուն մասնակցելու համար 3 ֆր։

Հանդիսավայր երթալու համար Քուռ Պիւզընսէն առնել թիւ 25 հանրակառքը եւ իջնել վերջաւորութեան։ կարելի է առնել նաեւ Լա Բօզ-Սէնթ-Անթուան երթեւեկող օթօպիւսը (Սէն-Ժէրոմէն)։ Տոմսեր կարելի է ստանալ միութեանս անդամներէն եւ հանդէսի առտն տեղւոյն վրայ։ Կը հրաւիրուին միութեանս համակիր հայրենակիցները։

ԵՐԳԱՀԱՆԴԷՍ

կազմակերպուած Համազգայինի Փարիզի Մասնաճիւղին կողմէ

13 Յունիս, շաբաթ երեկոյ ժամը 9ին, Ժան Կուժոնի սրահին մէջ,

8 rue Jean Goujon

Կ'երգէ օփերայի յայտնի երգիչ ՍՈՒՐԷՆ ԽՍԱՀԱԿԵԱՆ

Հայերէն, ռուսերէն, իտալերէն եւ գերմաներէն երգեր։

Կը մասնակցի դաշնակահարուհի ՕՐ. Տ. ՉԱՌՈՒՔԵԱՆ

Տոմսերը կը ծախուին Հրանտ Սամուէլ գրատուն, 51 Mr. le Prince եւ «Յառաջ»ի խմբագրատունը։ Մուտք 7 ֆր.։

Le Gérant: H. STEPHAN

Imprimerie A. DER (AGOPIAN) 17, Rue Damesme, PARIS (13)

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ) ԹԻՒ (11)

ԱՆՁՐԵՒ

Թարգմ. ԱՐՄԷՆ Պ. Հեղինակ՝ ՈՒ. ՍԸՄԸՐՍԷԹ ՄՈՀԸՄ

Մարդիկ կը սլքտային ու կը նայէին կիներուն, որոնք պատուհանները նստած՝ կը կարդային կամ կը կարէին առանց առհասարակ նկատի առնելու անցորդները։ Մարդիկը, ինչպէս կիները, կը պատկանէին ամէն ազգութեանց։ Կային Ամերիկացիներ, նաւաստիներ՝ նաւակայքի նաւերէն, նաւազներ՝ ռազմանաւերէն, թախծագին հարբած, եւ սեւ ու ճերմակ զինուորներ՝ ցամաքին վրայ հաստատուած գումարտակներէ։ Կային Ճափոններ, որոնք կը քալէին երկուքով ու երեքով։ Ապա՝ Հաւայեաններ, Չիներ՝ երկար պատմուճաններով եւ Փիլիպիններ՝ ահագին, այլանդակ գլխարկներով։ Անոնք լուռ էին եւ կարծես թէ՝ ճնշուած։ Ցանկութիւնը, կողանքը տրտում ու տխուր է։

«Խաղաղականի գրեթէ ամէնէն բարձր աղաղակող խայտառակութիւնն էր», ուժգին կերպով չեշտեց Տէյվիտսըն։ «Միսիոնարները տարիներով քարոզեցին ու բողոքեցին անոր դէմ, ու վերջապէս տեղական մամուլը արձագանգեց անոնց։ Ոստիկանները մերժեցին ընդառաջ երթալ։ Գիտես անոնց պատճառաբանութիւնները։ Կ'ըսեն թէ՝ անառակութիւնը անխուսափելի է, ուստի ամենալաւ բանն է կեդրոնացնել զայն մէկ վայրի մէջ եւ հսկել անոր։ Իրողութիւնն այն է, որ անոնք վճարուած էին,— կաշառուած գինետուներէն, սրիկաներէն ու իրենց կիներուն կողմէ։ Բայց, վերջապէս ստիպուեցան ընդառաջ երթալ պահանջին»։

«Հոնոլուլուի առջեւ նաւին վրայ բերուած թերթերուն մէջ կարդացի այդ մասին», ըսաւ Տոքթ. Մէքֆէյլ։

Իուէլայը, իր մեղքով ու ամօթով, դադրեցաւ գոյութենէ այն օրը, երբ մենք հասանք։ Բոլորը քշուեցան ատեանին առջեւ։ Չեմ գիտեր թէ ինչու անմիջապէս չհասկցայ թէ ինչպիսի մէկն էր այդ կինը»։

«Այժմ որ այդ մասին կը խօսիք», ըսաւ Տիկին Մէքֆէյլ, «կը յիշեմ որ նաւ մտաւ նաւին ճամբայ ելլելէն միայն քանի մը վայրկեան առաջ, ու կը յիշեմ թէ այն ատեն մտածեցին թէ բաւական պչրոտ կը քալէր»։

«Ինչպէ՞ս համարձակեցաւ հոս գալ», ցասումով ըսաւ Տէյվիտսըն։ «Թոյլ պիտի չտամ»։

Ու քալեց դէպի դուռը։

«Ի՞նչ պիտի ընես», հարցուց Մէքֆէյլ։

«Ի՞նչ կ'ակնկալես որ ընեմ, պիտի արգիլեմ, պիտի չթողում որ այս տունը վերածէ ...

Ան փորձեց գտնել բառ մը, որ չըցուցնէր կանանց ականջները։ Աչքերը կը փայլէին ու դեղին դէմքը աւելի դեղնած էր յուզումէն։

«Զայներէն այնպէս կը թուի թէ՝ վարը երեք-չորս անձեր կան», ըսաւ բժիշկը։ «Զե՞ս կարծեր թէ անխոհեմութիւն է ներս երթալ ճիշդ այս պահուն։

Միսիոնարը արհամարհական նայուածք մը նետեց անոր, եւ առանց բառ մը արտասանելու՝ դուրս նետուեցաւ սենեակէն։

Դուք լաւ չէք ճանչնար Պ. Տէյվիտսընը, եթէ կը կարծէք թէ անձնական վտանգի վախը կրնայ արգիլել զայն իր պարտականութիւնը կատարել է», ըսաւ Տիկին Տէյվիտսըն։

(Շար.)

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

Ա. Գ.— (Վիէննա).— «Յառաջ»ի խմբագրապետը կարճ շրջանի մը համար գաւառ մեկնած է, վերադարձին կը յանձնուի իր նկատառման։

Ն. Ա. (Փլըմութ).— Ձեր ուզած հասցէն է, 15 New Str. Bishopsgate, London E. C. 2։

Ս. Գ. (Վալանս).— Ձեր ուզած հասցէն է. Orphelinat Arménien, 1, Ave. Château, St. Gratien (S. et O.)։

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

(Fondé en 1925) :-: R. C. Seine 276.286

Directeur et Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
Rédaction et Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ
(ՍՐԹՍԻՆԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

17, Rue Damesme, PARIS (13e)
Téléphone : Glacière 15 - 70

ՇԱԲԱԹ 13 ՅՈՒՆԻՍ
SAMEDI 13 JUIN 1936

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ,— ՏԱՐԵԿԱՆ ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ ԵՌԱՄՍԵԱՅ

Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 ֆրանք	—
Ամերիկա եւ ուրիշ երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	—

12 ՏԱՐԻ — 12e Année No. 3139 Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՀԱՅ ՄԱՄՈՒԼԻ ԼԵԶՈՒՆ

Մշտնջենական եւ անբուժելի վէրք մըն է դարձած Հայոց գրական լեզուի ամենօրեայ նահատակութիւնը։

Արտասահմանէն մինչեւ Երեւան, քմածին եւ անփոյթ վերաբերմունք մը կայ հայերէն գրելու, հայերէն խօսելու եւ հայերէն մտածելու մասին։ Այսպէս ալ կ'ըլլայ, այնպէս ալ ...

Մեր գրական նուիրագործուած լեզուն, թեւաբեկ դարձած, ապարէզ կուտայ անհանդուրժելի եւ աններելի զանցառութեանց։ Լեզուի անիշխանութիւնը առաջնորդած է մտքի անիշխանութեան եւ փոխադարձաբար։ Բծախնդրութիւնը վերածուած է անհոգութեան, տգիտութիւնը՝ ինքնիշխանութեան, յաւակնութիւնը՝ նորաձեւութեան։ Ամէն մարդ իր գլխուն ... Հիւանդ ասութիւններ, բառեր ու նախադասութիւններ սովորական են դարձեր։

Պահ մը վէճէ դուրս նկատենք ոճն ու բովանդակութիւնը, որ գերազանցապէս կախուած է գրողի անհատականութենէն։ Սակայն ի՞նչպէս հանդուրժել ուղղագրական չարաչահութեան, բառերու անտեղի կրճատման, օտար բառերու անըմբռնելի քաղաքացիութեան։ Իրօք կարելի չէ՞, հնարաւոր չէ՞ արդեօք զսպել ու չափաւորել այս երեւոյթը։ Ժամանակը եկած չէ՞ արդեօք, քիչ մըն ալ մեր լեզուի մաքրութեան, կանոնաւորութեան եւ ուղղագրական համակարգութեան մասին մտածելու։

Անժխտելի իրողութիւն է, որ հայ լեզուն այս օտար հորիզոններուն տակ շատ կը մաշի, շատ կը դիմափոխուի եւ իր զարգացման բնական հունէն դուրս կ'ելլէ և կը կորսնցնէ իր ջերմութիւնը։ Ժամանակն ու չարաշունչ պայմանները մեր լեզուին դէմ կը գործեն, մեր մշակութային արժէքները կը վտանգեն, բայց աւոր կողքին հայ մամուլը, որ այս օրերուն դարձած է ամէն ինչ, ինչո՛ւ ինքն է որ պիտի մեղանչէ եւ տէր չդառնայ իր դարաւոր ժառանգութեան։ Ի հարկէ դժուարութիւններ շատ կան։ Հեւի հեւ կատարուող օրագրութիւնը ինքնին արդէն չքմեղանք մըն է զանցառութեան, սակայն ո՛վ կրնայ խլել ու ջնջել ընտրութեան ու նախասիրութեան իրաւունքը։

Հոս անունները ու անհատները երկրորդական նշանակութիւն ունին։ Գուցէ մեղաւոր ենք ամէնքս, աւելի կամ նուազ չափով։ Այստեղ մեզ հետաքրքրողը ընդհանուր ցաւն է եւ ոչ թէ մասնակի սայթաքումները։

«Հայ մեծասքանչ»ի փոքրասքանչ սպասաւորները իրաւունք չունին մեր լեզուին հետ խաղալու եւ զայն վերածելու ճապաղ խառնիճաղանճի մը։

Համարձակ եւ անվարան կարելի է ըսել թէ պատերազմէն յետոյ, մեր լեզուն զարգացումի ոչ մէկ հանգրուան է արձանագրած։ Ընդհակառակն, եղածն է որ կը մաշեցնենք, եղածն է որ կը դիմափոխենք, անճանաչելի դարձնելու աստիճան։ Ի հարկէ սակաւաթիւ բացառութիւններ միշտ ալ եղած են, եւ կա՛ն։ Խօսքը, անշուշտ, անոնց մասին չէ։

Օրէնք ու կարգ, ճիշդ ու սխալ, կարծես, մեզ համար ոչ մէկ նշանակութիւն ունի։

Եթէ օր մը ստեղծուէր հայ լեզուի ոստիկանութիւն մը, անտարակոյս իր զարմանազան պատիժներով շատ շատերուն զարմանք պիտի պատճառէր։

Այս խորհրդածութեան ընթացքին դժուար է չխօսիլ խորհրդահայ լեզուի աղաղակող սայթաքումներու մասին։

Բաւական չէ որ տասնըհինգ տարիէ ի վեր իշխանութիւն մը, կառավարական կարգուսարք մը քէն է ըրած գաղթահայութեան հետ, այլ եւ մեր լեզուն ալ քէն է ըրած։ Ուղղագրական յաւէտ աններելի փոփոխութիւնը սառուցեալ գօտի է կապել տուած մեր մտքին առջեւ։ Գաղթահայութեան մէջ քանի՛ մարդ եւ քանի՛ մտաւորական կը գտնէք, բայց «մասնագէտներ»էն, որ Երեւանեան գրականութիւն ու մամուլ կարենան կարդալ։ Մարդիկ կան, որ յօդուած մը իսկ լրիւ չեն կրնար կարդալ, աչքերը կը չփեն, կը ջղայնանան ոչ թէ նիւթի տափակութեան ու աղքատութեան, այլ եղջերահար բառերու սարսափին համար։

Համակերպութեան ոգին փուշոտ ճամբայ մըն է բացեր մեր գլխուն վրայ։

Եւ կը կարծէ՞ք որ Երեւանցիները չեն զգար։ Շատ լաւ կը զգան, սակայն ա՛յնքան գործ ունին, որ գլուխ քերելու ժամանակ չկայ ... Վերջապէս ի՛նչ արժէք ունի հայ լեզուն ...

Ասկէ երկու տարի առաջ Մոսկուան գրաղած էր լեզուի մաքրութեան հարցով։ «Պրաւտա»ն «Մեր թերթերի լեզուի մաքրութեան մասին» յօդուածին մէջ հետեւեալ խորհրդածութիւնները կ'ընէր.— «Չկայ լրագրային բիւրոկրատիզմի աւելի վատ տեսակ, քան մոռանալ ընթերցողին, մոռանալ այն, որ թերթը կոչուած է սպասարկել ընթերցողին։ Մենք մի նամակ ստացանք կարմիր բանակային ժվակինից։ Նա ծառայում է Մոսկուայում, յատուկ զօրամասում, որտեղ ինչպէս յայտնի է, ընդունւում են ամենազարգացած ընկերները։ Եւ ժվակինը պնդում է թէ թերթի խըրաքանչիւր համարում անհասկանալի են մնում հարիւրաւոր խօսքեր...»։ («Խ. Հ.» 27 նոյ. 1934)։

Խորհ. Միութեան սահմաններուն մէջ բազմաթիւ այդպիսի թերթեր կան, որոնց լեզուն գրողն իսկ չի հասկնար։

«Ինքնաքննադատութեան գծով» այս հրահանգները Երեւանի հայ թերթերու մասին ոչ մէկ արժէք ունին։ Անոնք իրենց գիտցածէն չեն չեղիր։ Հայաստանի մէջ կը կարծէք քի՞չ են «զարգացած» ժվակինները, Արարատէն մինչեւ Շիրակ, որ ոչինչ կը հասկնան այդ լեզուէն։

Բաւական չէ մեր մշակոյթով, մեր աննման երգով ու հին արժէքներով սնուքալ այս պողոտաներուն վրայ, պէտք է մեր լեզուն փրկենք թէ Երեւանի եւ արտասահմանի անտեղի ծամածռութիւններէն։

Վ. Հ.

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ԳՈՐԾԱԴՈՒԼՆԵՐՈՒՆ ԸՆԹԱՑՔԸ

Հակառակ համաձայնութեան, որ կը լուծէր աշխատանքի տագնապը, հակառակ թերթերու ամէնօրեայ յայտարարութիւններուն թէ ընդունուած են բանուորներուն պահանջները, տակաւին կը շարունակուին գործադուլները։ Երէկ եւ առջի օր, Փարիզի մէջ սրճարանի եւ մսավաճառանոցներու ծառայողներն էին, որ գործադուլ յայտարարեցին։ Փարիզի մէջ գրեթէ բոլոր մեծ սրճարանները փակուած էին, իսկ Մեծ Պողոտաներուն վրայ երեւցան բանթողներու թափօրներ։

Սրճարաններու, պանդոկներու, մսավաճառանոցներու մէջ ծառայողներու գործադուլներէն զատ, Պէլ - Ժարտինիէրն ալ, ինչպէս եւ Ապահովագրական 54 ընկերութեանց պաշտօնէութիւնը գործադուլ յայտարարեցին։

Գործադուլի այս շարժումը սկսաւ արդէն տեղի տալ միջադէպերու։ Մանթի մէջ գործատէր մը ուզեց արտաքսել իր բանթողները, բանուոր մը մերժեց։ Կատղած գործատէրը ատրճանակը հանեց գրպանէն եւ կրակեց 5 անգամ։ Բանուորը վիրաւորուեցաւ գլխէն։ Ոստիկանութիւնը հասաւ եւ գործատէրը առաջնորդեց բանտ։

Շարունակական գործադուլներէն կառավարութիւնը եւս մտահոգ, ներքին նախարարը հիւսիսային նահանգները մեկնեցաւ Զորեքշաբթի, եւ ճառ մը խօսեցաւ ձայնասփիւռով, ինչպէս հաղորդեցինք երէկ, — այդ ճառին մէջ Սալէնկրօ ուշագրաւ յայտարարութիւններ ըրաւ, թէ արհեստակցական կազմակերպութեանց օտար տարրեր կը փորձեն դժուարացնել աշխատանքին ընթացքը։ Ու կը հրաւիրէր բանուոր զանգուածը, որ հաւատք ունենան կառավարութեան վրայ, հետեւին միայն արհեստակցական կազմակերպութեանց ձայնին, վըստահ թէ կառավարութիւնը իրաւարարի իր դերին մէջ՝ պիտի գոհացնէ իրենց բանուորական պահանջները։

Ձախակողմեան երեսփոխաններն եւս չիտակ չեն գտներ գործադուլներու այս շարունակական ընթացքը այնպիսի պահու մը, երբ կառավարութիւն եւ խորհրդարան կ'աշխատին բանաձեւել բանուորական պահանջները եւ օրէնքի կարգ անցընել։ Այսպէս Քամփինշիի նախագահութեան տակ խորհրդակցութիւն մը կատարուեցաւ, առաջարկելու համար կառավարութեան որ սէնտիքաներուն վրայ պահանջ դնէ իրենց ամբողջ ազդեցութիւնն ի գործ դնել՝ վերջ տալու համար գործադուլներուն։

Գործադուլի այս ընթացքը հարկ եղաւ օրակարգի նիւթ դարձնել նախարարական խորհուրդին մէջ։ Այս խորհրդակցութենէն վերջ ներքին նախարարը հրատարակութեան տուաւ կառավարութեան հետեւեալ յայտարարութիւնը.—

Նկատելով որ աշխատանքի ներկայ տագնապին մէջ բանուորական շարժման բոլորովին օտար տարրեր կը մտնեն, կառավարական խորհրդակցութիւն մը կատարուեցաւ նախագահութեամբ Լէոն Պլումի, եւ կարեւոր ամէն միջոց ձեռք առնուեցաւ արգիլելու համար միջադէպերը փողոցին մէջ։ Կառավարութիւնը կը կարծէ թէ երկու կողմերու ցոյց տուած պաղարիւն ու իմաստուն ընթացքը պիտի նպաստէ արգելք հանդիսանալու ամէն ընթացքի, որ կրնայ դժուարացնել բանակցութեանց նպաստաւոր ելքը։

ԽՈՐՀՐԴԱՐԱՆԻՆ ՄԷՋ ՎԻՃԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԵԱՆ 5 ՕՐԻՆԱԳԻԾԵՐՈՒՆ ՄԱՍԻՆ

Կը ներկայացուին 4 նոր օրինագիծեր եւս

Հինգշաբթի կէսօրէն վերջ, ինչպէս յայտարարուած էր, յանձնախումբը Երեսփ. Ժողովին ներկայացուց իր զեկոյցը եւ անմիջապէս սկսան վիճաբանութիւնները այն 5 օրինագիծերուն մասին, զորս կառավարութիւնը մշակած էր առաջին առթիւ։

Զորեքշաբթի, յանձնախումբը ընտրելով իր նախագահը, Ալպէր Սէրոլ, եւ 5 զեկուցաբերներ, ընդհ. նիստի մը մէջ լսեց վարչապետը, Լէոն Պլում, որ պարզեց թէ ի՛նչ պատճառներ մղած են կառավարութիւնը, որ ստիպողաբար ներկայացնէ այս օրինագիծերը։ Լէոն Պլում կ'ընդունէր, որ իբրեւ հետեւանք օրինագիծերուն վաւերացման՝ տեղի պիտի ունենայ արժեգիններու բարձրացում մը, սակայն միաժամանակ պիտի աճի գործերու ծաւալը, որմէ՝ կառավարութեան շահը,— տուրքերու հասոյթն ալ պիտի աւելնայ։ Դրամը ներկայիս քիչ կը խաղայ հրապարակին վրայ, բայց գործերու ծաւալին աճումով՝ անդամալուծուած դրամին շրջաբերութեան ընթացքը պիտի արագանայ։ Լէոն Պլում աւելցուց, որ չուրանար թէ կառավարութիւնը դժուարութիւններու պիտի հանդիպի այս փոխանցման շրջանին, սակայն հարկ կը համարի վստահեցնել որ պետութիւնը պատրաստ է նպաստելու բաց ունեցող ճարտարարուեստին, օրինակ՝ տուրքէ զերծ հռչակելով։

Յանձնախումբը լսեց նաեւ ելմտական նախարարը, Վէնսան Օրիոլ,

Այնուհետեւ սկսան վիճաբանութիւնները Յանձնախումբին մէջ։ Լուի Ռոլէն առաջարկեց շաբաթական 40 ժամ աշխատանքի օրինագիծին մէջ փոքրիկ փոփոխութիւն մը մտցնել ի նպաստ ծովային վաճառականութեան եւ յարաշխատ ճարտարագործութեան։ Լէոն Պլում ընդդիմացաւ, ըսաւ թէ կառավարութիւնը նոր հրովարտակներով նկատի պիտի առնէ այդ ճարտարագործութեանց յատուկ կացութիւնը, միւս կողմէ պիտի աշխատի զարգացնել առեւտրական փոխանակութիւնը Ֆրանսական գաղութներուն եւ մայր երկրին միջեւ, մաքսային պատնէշով մը արգիլելով դէպի անդրովկէանեան Ֆրանսական հողերը կատարուած ներածումները։ Մոնմուսօ պահանջեց շաբաթական 40 ժամ աշխատանքի սկզբունքը մտցնել նաեւ հողագործութեան մէջ։ Դիտել տրուեցաւ, որ ներկայացուած օրինագիծերը մշակուած են յատկապէս առեւտուրին եւ ճարտարագործութեան համար, պաշտպանելու նպատակով հողագործական աշխատանքներու մասնայատուկ պայմանները եւ պահանջները։ Ժոպէր պահանջեց որ վճարովի արձակուրդի օրինագիծին մէջ նկատի առնուի այն վերապահութիւնը, զոր պիտի դնէր խորհրդարանի հողագործական յանձնախումբը։

Գիշերը եւս շարունակելով իր նիստերը, Յանձնախումբը գրեթէ իրենց ամբողջութեան մէջ ընդունեց օրինագիծերը։

Հինգշաբթի, նախ քան խորհրդարանի վիճաբանութիւնները, ձախակողմեան երեսփոխանները հաւաքոյթի մը մէջ որոշեցին երբեք չմանակցիլ վի -

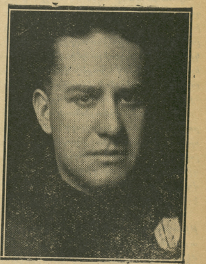
(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԿՈՄՍ ՉԻԱՆՕ

ԻՏԱԼԻՈՅ ԱՐՏԱՔԻՆ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴ

ՆԱԽԱՐԱՐԸ

ՈՐ ՊԵՐԼԻՆ ՊԻՏԻ ՄԵԿՆԻ ՇՈՒՏՈՎ

ՀԱՅ ԱՇԽԱՏԱՒՈՐՆԵՐՈՒՆ

Եթէ կը գտնուին, Փարիզ թէ գաւառները, հայ աշխատաւորներ որ տակաւին ետ չեն ստացած աշխատանքի իրաւունքը որ իրենց ձեռքէն առնուած էր 1935ին եւ 1936ին՝ իրենց ինքնութեան թուղթերուն վերանորոգման առթիւ, կրնան դիմել անձամբ կամ գրաւորապէս Հայ Գաղթականաց Կեդր. Յանձնաժողովին, 15, Ռիւ Ժան Կուժոն, Փարիզ, որպէսզի եթէ կը փափաքին, իրենց համար նոր դիմումներ կատարուին պատկան իշխանութեանց մօտ։

Իրենց ինքնութեան թուղթերուն վրայ «Թուրք» արձանագրուած հայ աշխատաւորները, որոնց աշխատանքի իրաւունքը ետ առնուած է, կրնան նոյնպէս դիմել Հայ Գաղթ. Կեդր. Յանձնաժողովին։

Գործազրկութեան ընթացքը Անգլիոյ մէջ

Գործազրկութեան վիճակագրութիւնները ցոյց կուտան որ, Մայիսին, Անգլիոյ մէջ գործազուրկներու բանակէն նուազած է 126,188 հոգի, որոնք աշխատանք գտած են։ Նպաստընկալ գործազուրկներուն թիւն է 1,705,042, անցեալ տարուան այս եղանակի գործազուրկներու թիւին հետ բաղդատելով՝ 339,710 հոգի պակսած են։ Աշխատանքը աւելցած է մասնաւորաբար մետաղագործութեան, հիւսուածեղէնի եւ ածխագործութեան մէջ։ Գործազրկութեան դէմ ապահովագրուած աշխատաւորներուն թիւը չափազանց աճած է վերջին 12 ամսուան ընթացքին, մօտենալով 11 միլիոնի։

Կրացիանի փոխ-արքայ Եթովպիոյ

Հռոմէն կը հեռագրեն թէ մարաջախտ Պատոլյիօ, ներկայանալով Մուսոլինիի՝ փոխ - արքայութեան հրաժարականը տուաւ, առարկելով որ կ'ուզէ ամբողջովին նուիրուիլ ընդհ. սպայակոյտի պետի իր զբաղումներուն։ Մուսոլինին ընդունելով այս խնդրանքը, Եթովպիոյ փոխ - արքայ նշանակեց մարաջախտ Կրացիանին։

Մարաջախտ Պատոլյիոյի տրուեցաւ դուքս Ատտիս - Ապէպայի տիտղոսը։

Անհաւատ արկած մը

Արտէշի նահանգին մէջ, կանանչ աղուոր ինքնաշարժ մը, որուն մէջ տեղ գրաւած էին այր մարդ մը, կին մը եւ երկու աղջիկներ, Պուլթի կայարանէն կը մեկնէր դէպի հիւսիս։ Երբ կ'անցնէր Ռոնի կամուրջէն, յանկարծ ինքնաշարժը կը խորտակէ կամուրջին խարխուլ բազրիքը եւ կը նետուի գետին մէջ, 8 մեթր բարձրութենէ մը։ Անցորդներու աղաղակին վրայ, օգնութեան կը վազեն եւ երկար փնտռտուքներէ վերջ կարելի չըլլար գտնել ինքնաշարժին հետքը։

Զուիցերիա միշտ դէմ Խորհ. Ռուսիոյ

72ի դէմ 92 քուէով, Զուիցերիոյ Ազգ. Ժողովը մերժեց այն առաջարկը, որ պարտք կը դնէր Դաշնակցային Խորհուրդին վրայ անհրաժեշտ քայլերն առնել դիւանագիտական յարաբերութիւնները վերսկսելու համար Խորհ. Ռուսիոյ հետ, պայմանաւ որ երկու երկիրներն ալ չմիջամտեն ներքին խնդիրներու։

Յուզիչ տեսարան մը անգլ. խորհրդարանին մէջ

Անգլիոյ գաղթային նախարարը, Թոմաս, եւ երեսփոխան Սըր Ալֆրէտ Փըթ, ամբաստանուած ըլլալով թէ պետական գաղտնիքներ հրապարակած են, խորհրդարանին ներկայացան առջի օր, քաւելու համար իրենց մեղքը։

Խորհրդարանը պաշարուած էր խուռն բազմութեամբ մը։ Գրեթէ բոլոր երեսփոխանները ներկայ էին եւ կը գրաւէին իրենց աթոռները։ Մեռելային լռութեան մը մէջ, Թոմաս ոտքի ելաւ, կորաքամակ, ծերացած եւ խեղճացած։ Դողդոջուն ձեռքերով բացաւ իր յայտարարութիւնը եւ սկսաւ կարդալ։ Հազիւ կը լսուէր իր ձայնը, որ կը դողդողար, երբեմն հեծկլտուքով մը կը խեղդուէր։ Լսելի եղան քանի մը բառեր միայն.— «Երկրիս շահը ... ժողովրդավար մեծ ազգ մը ... խորհրդարանին պատիւը ... կեանքիս ամէնէն տխուր վայրկեանը .. կը մեկնիմ ...»։

Յետոյ լալով խոնարհութիւն մը ըրաւ եւ երերտալով դուրս ելաւ խորհրդարանէն։ Ինքզինք կ'արտաքսէր այսպէս։

Յետոյ ոտքի ելաւ Սըր Ալֆրէտ Փըթ, որ թէեւ նուազ յուզուած՝ տխրագին յայտարարեց թէ անմեղ է, այսուհանդերձ կը հպատակի։ Սըր Փըթ եւս մեկնեցաւ։

Խօսք առաւ Պոլտուին, որ՝ թէեւ ճանչցուած է քարսիրտ, յուզումով յայտարարեց թէ իր խորհրդարանական կեանքին մէջ չէ տեսած այսքան սիրտ ճմլող տեսարան, թէ յանցաւորներուն քաւութիւնը եղաւ պատիժներուն ամէնէն անգութ եղանակովը։

Յուզումը այնքան պաշարած էր բոլորը, որ ընդդիմադիրներուն պետը մերժեց կատարել իր քննադատութիւնը։

*** Պոլտուին եւս ձայնակցեցաւ Չէմպըլէյնի, որ, ինչպէս երէկ կը գրէինք, «յիմարութիւն կը համարի շարունակել պատժամիջոցները»։

ՅԱՌԱՋի վաղուան թիւը, անցեալ կիրակնօրեայ թիւին նըման, ամբողջովին նուիրուած է Վասպուրականի ազատամարտին 40ամեակին,— պատմութեան վերյիշումին հետ պիտի տրուին նաեւ նկարներ։

ՌՈՒՍ ՏԱՐԱԳԻՐՆԵՐԸ ԵՒ ԱՆՈՆՑ ԴԻՐՔԸ ՊԱՏԵՐԱԶՄԻ ՀԱՆԴԷՊ

Ընկ. Ա. Գիւլխանդանեան, գաղութների կազմակերպութեան նուիրած իր յօդուածաշարէն զատ, Հայրենիքի մէջ կը հրատարակէ յօդուած մը, որ կուգայ հաստատել Թանէն թարգմանաբար տուած մեր մէկ յօդուածին մտահոգութիւնը.—

Երբեք տարագիր Ռուսերը այնքան չեն ալեկոծուել, ինչպէս այժմ:

Պատերազմի ուրուականը միանգամայն զգաստացրել է բոլորին:

Արտասահմանի ռուս մամուլը, քաղաքներում կամ աւաններում համախմբուած ռուսական բեկորները՝ բոլորը մի առանձին հետաքրքրութեամբ կլանուել են պատերազմի վերաբերեալ խնդիրներով: Գործի վրայ են բոլոր հին, մինչեւ իսկ մոռացուած գործիչները, երեւան են եկել նորեկները:

Ժողովներ, վիճաբանութիւններ, բանաձեւեր եւ այդ բոլորը՝ ապագայ պատերազմի առթիւ, որովհետեւ բոլորը մի առանձին մտահոգութեամբ գիտակցում են, որ իրենց հայրենիքը վտանգի տակ է, որ նրան մեծ աղէտ է սպառնում:

Դժուար է ի մի ամփոփել գոյութիւն ունեցող բոլոր տեսակէտները, այնքան բազմապիսի են նրանք: Ցամենայն դէպս գլխաւոր տեսակէտները երեք են կամ աւելի ճիշդը՝ երկու:

Երկու ենք ասում, որովհետեւ առաջին տեսակէտը համարեա թէ բոլշեւիկեան տեսակէտ է եւ նրա պաշտպանները գլխաւորապէս գաղութներում ցրուած նախկին սոց. դեմոկրատներն են, որոնք թէպէտ մինչեւ անգամ սեփական օրկան ունին, սակայն, չնչին թիւ են կազմում, եւ չափազանց աննշան է նրանց ազդեցութիւնը տարագիր Ռուսերի շրջանում: Նրանց կարծիքով բոլշեւիզմը, հակառակ իր թերութիւններին, այնուամենայնիւ մեծ նուաճումներ է կատարել սոցիալիզմի տեսակէտից, իսկ պատերազմը, որ անպայման պիտի վերջանայ ի վնաս խորհուրդների, եթէ համաշխարհային բանուորութիւնը չաջակցի, կ'ոչնչացնէ բոլշեւիկեան նուաճումները եւ յետաշրջումը կը թագաւորէ: Հետեւաբար պատերազմի պարագային աշխարհի աշխատաւորութիւնը պէտք է կանգնի Խորհուրդների կողքին, որպէսզի թոյլ չտայ, որ իմպերիալիստները կամ ֆաշիստները ոչնչացնեն պրոլետարիատի այսքան տարիների տարած փայլուն յաղթանակները: Բոլոր պարագաների տակ պէտք է լինել Խորհուրդների հետ եւ նրա կողքին: Ահա մօտաւորապէս նախկին սոց. դեմոկրատ տարագիրների տեսակէտը:

Տարագիրների հոծ բազմութիւնը սակայն բաժնուած է երկու հոսանքների: Ո՞րն է աւելի ուժեղ, դժուար է ասել: Ցամենայն դէպս այդ երկու հոսանքները գոյութիւն ունեն եւ միմեանց դէմ լուրջ կերպով պայքարում են:

Առաջինը այսպէս կոչուած պարտուողականներն են, որոնք գտնում են, թէ ապագայ պատերազմը կարող է չափազանց վտանգաւոր լինել Խորհուրդների համար եւ թէեւ Ռուսաստանը կարող է հողային կորուստներ ունենալ, սակայն, պատերազմն է, որ կարող է վերջ տալ բոլշեւիկեան բռնակալութեան: Շնորհիւ տիրող կարգերին, խորհրդային երկիրներում ապրող ժողովուրդը այնպէս է կամազուրկ դարձել, որ ինքնաբերաբար ոչինչ չի կարող ձեռնարկել, իսկ պատերազմի ընթացքին, երբ իշխանութիւնը կը թուլանայ, մանաւանդ պարտուելու պարագային, հեշտութեամբ երկրի դժգոհ տարրերը կարող կը լինեն միանալ եւ տապալել ատելի իշխանութիւնը:

Ուրեմն, «պարտուողականները» ոչ միայն բաղձալի են գտնում ապագայ պատերազմը, այլ եւ ցանկանում են որ Խորհուրդները պարտուեն, որպէս զի բոլշեւիկեան իշխանութիւնը տապալուի:

Այս տեսակէտը պէտք է ասել, նոր չէ: Տարբերութիւնը այն է, որ ցարիզմի ժամանակ այս տեսակէտի վրայ էին կանգնած ռուսական բոլոր յեղափոխական տարրերը, իսկ այժմ այդ տեսակէտն ունեն նախկին պահպանողականները եւ ցարականները միայն:

Ռուս ճափոնական պատերազմի ժամանակ եւ նրանցից յետոյ, մեծ պատերազմի ընթացքին, իրենք՝ բոլշեւիկները այս տեսակէտն էին պաշտպանում եւ միապետութեան անկումը հնարաւոր էին համարում, երբ Ռուսաստանը կը պարտուի:

Այժմ դերերը փոխուել են: Բոլշեւիկները, ցարիզմի տապալելուց յետոյ, երկրի տէրն են դարձել, եւ ցարականները, տարագիր դառնալով, բոլշեւիկների եւ յեղափոխականների ճանապարհով են գնում, որովհետեւ յոյս ունին, թէ պատերազմը կարող պիտի լինի տապալել բոլշեւիկեան բռնակալութիւնը...

Երկրորդ հոսանքին պատկանողները այսպէս կոչուած ինքնապաշտպանողականներն են:

Այդ խմբակցութեան հետ են տարագիրների աւելի ձախակողմեան տարրերը:

Սրանք գտնում են, որ հայրենիքը վտանգի մէջ է եւ պէտք է պաշտպանել: Նրանք ասում են, թէ հայրենիքի գաղափարը պէտք չէ շփոթել երբեք իշխանութեան հետ: Դէմ լինելով հանդերձ բոլշեւիկեան իշխանութեան՝ նրանք պէտք են տեսնում պաշտպանել հայրենիքը: Բոլշեւիզմը, ասում են նրանք, վարչաձեւ է եւ ժամանակաւոր մի երեւոյթ է, իսկ հայրենիքը յաւիտենական եւ մնայուն: Հետեւապէս, ցանկանալով հանդերձ բոլշեւիկեան վարչաձեւի ոչնչացումը, նրանք անհրաժեշտ են գտնում ամէն գնով պաշտպանել հայրենիքը օտար միջամտութիւններից եւ կորուստից:

Այս շարժումը ուժեղ է մանաւանդ երիտասարդների մէջ, որոնց վերաբերմամբ որոշ պետութիւններ արդէն լուրջ քայլերի են դիմում զինուորագրելու համար: Ռուս երիտասարդութիւնը գտնում է, որ եթէ պատերազմի դաշտում արիւն պիտի թափէ, այդ արիւնը կը թափէ նա իր հայրենիքի համար, եւ, հետեւաբար փոխանակ ծառայելու օտար բանակներում, նա կը կռուի իր հայրենի բանակի մէջ՝ հայրենիքի թշնամիների դէմ:

Այս տեսակէտի վրայ կանգնածներից որոշ մասը այն կարծիքն ունի, որ երկրի ինքնապաշտպանութիւնը յաջողութեամբ տանել եւ թշնամուն վճռական դիմադրութիւն ցոյց տալ կարելի է միայն այն ժամանակ, երբ երկրի ներքին կարգերի մէջ տեղի կ'ունենան հիմնական փոփոխութիւններ: Հետեւապէս թէ բոլշեւիկեան իշխանութիւնը եւ թէ ժողովուրդը պէտք է գիտակցեն հայրենիքին ըսպառնացող վտանգը և արիութիւն ունենան յանուն հայրենիքի փրկութեան հիմնաւորապէս փոխելու մինչեւ այժմ գոյութիւն ունեցող բարբարոսական կարգերը, տեղի տալով առողջ դեմոկրատական սկզբունքների առջեւ: Այդ ճանապարհով միայն հնարաւոր կը լինի դիմադրել դաժան թշնամուն եւ փրկել ռուսական պետութիւնը ապագայ անխուսափելի խորտակումից...

Ա. ԳԻՒԼԽԱՆԴԱՆԵԱՆ

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ԺԸՆԵՒԷՆ

ԾՓՈԹ ԿԱՑՈՒԹԻՒՆ

Եւրոպան կ'ապրի շփոթ շրջան մը: Շփոթութիւն գաղափարներու, անկարգութիւն ձեռնարկներու մէջ, որոնք յառաջ կը բերեն անվստահութիւն եւ յեղյեղուկ վիճակ մը:

Մարդկութեան պատմութեան մէջ չտեսնուած անստուգութիւն մը երեւան կուգայ սկզբունքներու եւ անոնց գործադրութեանց մէջ: Համաձայն օրուան շահերուն միեւնոյն սկզբունքը կը դառնայ արհամարհելի եւ կամ մեծապէս գնահատելի:

Նոյն իսկ միջազգային օրէնսդրութիւնը, որ հաստատուած էր յանձին Ազգերու Դաշնակցութեան, իբրեւ խաղաղութեան պահապան հրեշտակը քիչ մնաց դառնար պատերազմի ազդակ մը: Ալ ի՛նչպէս հաւատալ աջ ու ձախ շռայլուած խոստումներուն, սկզբունքներուն եւ բարոյականի դասերուն:

Ի տես այս ողբալի վիճակին, որուն պատճառ եղաւ Ազգ. Դաշնակցութիւնը, հակասութիւններով եւ բիւզանդական վիճաբանութիւններով, փոքր պետութիւնները սկսած են սարսափիլ:

Տարիներէ ի վեր մեծ պետութեանց դարպասող այս հաստատութիւնը, յապաղած ընդվզում մը ունեցաւ Եթովպիոյ հարցին մէջ: Ինչպէս կ'ըսեն՝ «Ջուրը ջաղացքն է տարեր» եւ սա մեր բարի դիւանագէտները բանալին կը փնտռեն: Ազգերու Ժողովին այս եւրոյթը տուաւ չափը իր մէջ տիրող անըմբռնողութեան եւ շփոթ կացութեան: Եւ որովհետեւ նորածագ հըռոմէական կայսրութիւնը կորսնցնելիք ժամանակ չունի, թերակղզիին պատուիրակները ձգեցին Ժընեւը եւ մեկնեցան:

Այժմ, որպէսզի շփոթութիւնը կատարեալ ըլլայ, կը խօսին անոր վերակազմութեան մասին: Բնական է որ տրուած պայմաններուն մէջ այս վերակազմութիւնը յաջողելու յոյսեր չի տար:

Վերակազմական աշխատութեանց համար հանդարտ գլուխ եւ կիրքերէ զուրկ մթնոլորտ պէտք է: Վերակազմութեան գաղափարը յառաջ բերողները կը խորհին տեսակ մը հաշուեյարդարի ենթարկել Ազգերու Ժողովը եւ ջանալ անկէ ազատել ինչ որ դեռ իրապէս արժէք մը կը ներկայացնէ:

Հաշուեյարդարներ կան որոնք շահ մը կը ձգեն հաշուեյարդարին: Եւ ահա կրկին մրցում մը ծայր կուտայ հաշուեյարդարիչներու միջեւ: Բնական է թէ այս ոգիով կատարուած վերակազմութենէն մարդկութիւնը չունի մեծ բան ակնկալելիք:

Ազգերու Դաշնակցութեան գլխաւոր հաշուեյարդարիչը Անգլիան, կ'ուզէ ժամանակ շահիլ կարգ մը յետաձգումներով, սպասելով հակառակորդին սխալ մէկ քայլին, յարմար կերպով անկէ օգտուելու համար: Ո՛վ գիտէ թերեւս օր մը Գերմանիան եւ Իտալիան սահմանակից դառնան, որուն Անգլիա կը ցանկայ Միջերկրականի իր հակառակորդը կոնակէն զարնել տալու համար, ահա թէ ինչու կը փաղաքշէ Հիթլէրը:

Ուրիշ հաշուեյարդարիչ մը՝ Ֆըրանսան, բայց առ այժմ ան վնասով եղող հաշուեյարդարիչ մըն է: Ազգերու Ժողովին ակարացումը մեծ հարուած մըն է Ֆրանսայի ապահովութեան, որուն գլխաւոր լծակներէն մին է Փոքր Համաձայնութիւնը: Փոքր Համաձայնութիւնը ի տես պարզուած տեսարանին՝ կը սկսի կասկածոտ դառնալ եւ թուլցնել իր կապերը:

Հաշուեյարդարի սեղանին միւս կողմը նստած են Հիթլէր եւ Մուսոլինի, որոնք ինչ ալ ըլլան վերակազմութեան ձեռնարկները, միշտ ալ շահով դուրս պիտի գան, պայմանաւ որ զանազան իրադարձութիւններու բերմամբ չդառնան սահմանակից:

Մէկ խօսքով անստոյգ կացութեան մը մշուշը կը ծանրանայ Եւրոպայի վրայ, որ հին փայլաչէն տան մը նըման կը ճարճատի մօտալուտ փլուզումի մը սարսափը ստեղծելով ժողովուրդներու հոգիին մէջ:

ԹՂԹԱԿԻՑ

«ԶԷՅԹՈՒՆՑՈՑ ՔԱՅԼԵՐԳ»Ը

Շատերը կը հարցնեն ինծ թէ՝ «Զէյթունցոց քայլերգ» երգը հայկակա՞ն է թէ ռուսական եղանակից է վերցուած: Այս հարցումը տուողները կ'ըսեն թէ յաճախ այդ երաժշտութիւնը ձայնասփիւռի վրայ կը յայտարարուի իբրեւ ռուսական երաժշտութիւն:

Նկատի ունենալով այն պարագան, որ թերեւս շատ շատերի համար ևս կասկածելի է «Զէյթունցոց քայլերգ»ի հայկական լինելը, ուստի աւելորդ չեմ համարում մամուլի միջոցով, տալ իմ լուսաբանութիւնը այդ երգի մասին:

Զէյթունցոց Քայլերգի նախնական եղանակի ծագումը հայկական է եւ որ եւ է կապ չունի ռուսական երգի, կամ երաժշտութեան հետ:

Թէ ո՞վ է բուն երգի եղանակի հեղինակը, մեզ յայտնի չէ, ինչպէս որ, յայտնի չէ նաեւ երգի բառեր գրողը: Ինձ թւում է թէ, այդ երգը ծնունդ է առել մօտաւորապէս 60ական թուականներին, Զէյթունի առաջին ապստամբութեան ժամանակ, թերեւս ապստամբութիւնը ղեկավարող յեղափոխականների կողմից, կամ թէ չէ՝ ապստամբական շարժումով ոգեւորուած դրսի մէկ անհատի կողմից: Սակայն, ով էլ լինի այդ երգի հեղինակը՝ երգի ծագումը կապուած է 60ական թուականների հայ ազատագրական ապստամբութեան մէկ գրուագի հետ, որի պատճառով էլ այդ երգը լայն կերպով ժողովրդականացած է:

Երգի եղանակը կազմուած է արեւելեան ձայնաշարի վրայ եւ մօտաւորապէս 60 — 70 տարուայ անցեալ ունի: Այդ երգը առաջին անգամ քառաձայն դաշնաւորել են Քրիստափոր Կարամուրզան մօտաւորապէս 1885 թւին եւ Մ. Եկմալեանը 1891ին, այնուհետեւ դաշնաւորել են նաեւ ուրիշները:

Գալով այն հարցին, թէ ի՞նչպէս այդ երգը դարձել է ռուսական, այդ առթիւ իբրեւ լուսաբանութիւն, կ'ուզեմ տալ հետեւեալ պատմական փաստերը:

1882ին Թիֆլիսի երաժշտանոցի տընօրէն է հրաւիրւում ռուս երգահան երաժիշտ Իպպոլիտով - Իվանովը: Վերջինս Թիֆլիսում ապրում է մօտ տասը տարի, երկու տարի որպէս տընօրէն երաժշտանոցի, եւ ութ տարի որպէս ղեկավար Թիֆլիսի Պետական օփերայի եւ Սիմֆոնիկ նուագախմբի:

Այդ ժամանակաշրջանում, Իպպոլիտով - Իվանովը, ծանօթանում եւ ուսումնասիրում է կովկասեան զանազան ազգերի երաժշտութիւնը, ինչպէս՝ Հայերի, Վրացիների, Խեւսուրների, Օսերի եւայլն: Ցեղագային կովկասեան ցեղերի երգերը կամ եղանակները օգտագործում է որպէս երաժշտական նիւթ իր ստեղծագործութիւնների համար: Կովկասեան ցեղերի երաժշտական նիւթերից նա ըստեղծում ու կազմում է սիմֆոնիկ երաժշտութիւն, «Կովկասեան էսքիզներ կամ ուրուագծեր» անուան տակ, երկու ժողովածուի մէջ:

Առաջին ժողովածուի մէջ նա օգտագործել է իբրեւ երաժշտական նիւթ՝ հայկական երկու երգ: Առաջինը վերցրել է Ոլոր մոլոր Կուրն է գալիս երգի թեթեւ վարիանտը, որ այն ժամանակներում շատ տարածուած երգ էր Թիֆլիսում, ու այդ երգի ըսկիզբը կապել է պարսկական մի եղանակի հետ, եւ անունը դրել է Աուլում կամ Գիւղում, իսկ երկրորդը վերցրել է մեր Զէյթունցոց քայլերգի եղանակը իբրեւ նախնական նիւթ եւ զարգացրել է զանազան վարիացիաներով, անունը դրել է Սարդարի Շքերթը:

Ահա թէ որտեղից է ծնունդ առել մեր ժողովրդի մէջ այդ երգերի ռուսական լինելու թիւրհասկացողութիւնը եւ պատմութիւնը:

Իպպոլիտով Իվանովի Կովկասեան ուրուագծերի մէջ ԹէԱուլումում գործածուած երաժշտ. նիւթը՝ Ոլոր մոլոր Կուրն է գալիս երգը, եւ թէ՝ Սարդարի շքերթի մէջ գործածուած Զէյթունցոց քայլերգ երգի եղանակները հայկական ծագում ունին եւ ոչ մի առնչութիւն չունին ռուսական երգերի, կամ երաժշտութեան հետ: Արդէն իսկ, Կովկասեան էսքիզներ անունն իսկ բաւ է՝ ապացուցանելու համար, որ այդ երգերը ռուսական չեն: Թէ ձայնասփիւռի եւ թէ սիմֆոնիկ նուագահանդէսներում յայտարարուած է դժբախտաբար Caucasian Sketches by Ippolitoff Ivanoff (*):

Ց. ՄԵՀՐԱՊ

(*) Ռուս երաժիշտներից շատերը հայկական երգերը իրենց ստեղծագործութեան նիւթ են դարձրել, ինչպէս, օրինակ, Ռիմսկի Կորսակովը, Իպպոլիտով Իվանով, Կորեշչենկօն, Կլենովսկին, Կօզաչենկօն, Գնեսինը եւայլն:

ԵՐԳԻՉ
ՍՈԿՐԱՏ ԻՍԱՀԱԿԵԱՆ

Մէկուկէս ամիս է՝ որ Հայ երգիչը (պարիթոն) Փարիզ կը գտնուի:

Երկու տարի առաջ այս սիւնակներուն մէջ կարդացինք գովասանական տողերու արձագանգներ, Հռոմի մէջ իր տարած յաղթանակներու մասին իտալական մամուլի ընծայած գովեստներէն:

Փարիզի մէջ քանի մը առթիւ, որոնց վերջինը եղաւ Անկախութեան Տօնին՝ «Փըթի ժուռնալ»ի բեմին վրայ իր յայտարարութիւնը, ծափահարեցինք իր հարուստ եւ տիրական ձայնը՝ կարճ կտորներու մէջ:

Հայ երգիչին կարողութիւններուն մասին ամբողջական գաղափար մը տալու անբաւական էին այդ կարճ արտայայտութիւնները: Այդ թերին կը լրանայ երբ այս գիշեր, Ժան Կուժոնի սրահին մէջ, Պ. Իսահակեան (Վէնէցիանով) կուտայ իր առաջին երգահանդէսը, մասնակցութեամբ շնորհալի դաշնակահարուհի Օր. Զառափեանի, երգելով Հայ եւ օտար երաժշտական կտորներ:

Պ. Ս. Իսահակեան ծնած է Գանձակի մէջ, 1887ին:

Իր ձայնին գիւտը ըրած է յայտնի երգիչ Ամիրճան, ջութակահար Գ. Դուլիթեանի հետ, այցելութեան մը ընթացքին:

Այդ պարագան իր ժամանակին կ'արձանագրէր Թիֆլիսի «Մշակ»ը, խորհուրդ տալով պատանի Իսահակեանին հետեւիլ իր ձայնի զարգացումին:

Վերջացնելէ յետոյ Մոսկուայի «Ֆիլարմոնիա»յի դասընթացքը, ան կ'անցնէր Միլան, Սապպատինիի եւ Մանճինի - Բոլէտտիի մօտ կատարելագործելու իր երաժշտական կրթութիւնը, եւ պատրաստուելու օփերայի ասպարէզին:

1914ին զայն կը գտնենք Մոսկուա, ուր մեծ պատերազմը կ'արգիլէ Մանթուայի օփերայի վարչութեան հետ կնքած պայմանագրութիւնը իրագործել՝ Իտալիա վերադարձը անկարելի ըլլալով:

Եւ կը սկսի Իսահակեանի համար գործունէութեան շրջան մը զուտ ռուսական՝ Լոխվիցկիի տնօրէնութեան տակ, շրջելով Ռոստով, Տականրոգ, Եկատերինոսլաւ, Կազան, Խարկով, Վլատիկավկազ, Կիսլավոտսք, Թիֆլիզ, եւ Վոլկայի շրջանները:

Այդ թուրնէները կը տեւեն 12 տարի, 37 քաղաքի մէջ:

1925ին երգիչը կը մեկնի Գերմանիա՝ միշտ ռուսական օփերայի խումբին մէջ, եւ գերմանական զանազան թերթեր գովասանական տողերով կը յիշատակեն իր յաջողութիւնները՝ զանազան դերերու մէջ:

Պ. Իսահակեան իր հայ տաղանդը ծանօթացուցած է նաեւ Հոլանտայի մէջ, անկէ անցնելով Ֆրանսական գաղութները՝ Ալժէ, Օրան, Թունուզ եւայլն:

Խումբը ցրուելէն վերջ միայն երգիչը իր ազատութիւնը կը վերստանայ, ինչ որ կը թոյլատրէ իրեն Փարիզ գալ, եւ Հայ հասարակութեան ծանօթացնել իր արուեստը:

Պ. Իսահակեան առաջինը եղած է՝ որ Թիֆլիզի մէջ երգած է Արքունական Թատրոնի բեմին վրայ — Կունոյի Ֆաուստը հայերէն լեզուով, կատարելով Մեֆիստոֆէլէսի դերը:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (26)

ԶԱՐԹՕՆՔ
(ՎԷՊ ԺԱՄԱՆԱԿԱԿԻՑ ԿԵԱՆՔԷ)

— Ա՛, բարով Վարդան, այս ո՞րտեղ ես մնացեր այսքան ուշ,— հարցուց բարեխիտ ժպիտով մը.— Եթէ պիտի ուշանաս, առաջուց յայտնելու ես, որ մայրդ չանհանգստանայ:

Քոյրը աշխոյժով բարձրացաւ նըստած տեղէն եւ ուրախացած մօտեցաւ եղբօրը.

— Վարդան ջան, ա՛յնքան սպասեցինք ընթրիքի ... բայց՝ կէս ժամէն կը վերադառնաս ... ինչո՞ւ ուշացար ... կ'ուզե՞ս բան մը պատրաստեմ ընթրիքի համար ... անշուշտ անօթի կը լինիս:

— Զբաղած էի շատ ... չկրցայ գալ ...Ոչ, շնորհակալ եմ, ախորժակ չունիմ,— ու անվստահ՝ դառնալով հօրը — Հա՛յր, շատ կարեւոր խօսելիք մը ունիմ քեզի հետ:

— Լա՛ւ, խօսէ՛,— հայրը զարմացած նայեցաւ տղուն:

— Եթէ կարելի է ... քոյրիկ ջան, չնեղանաս՝ հայրիկի հետ առանձին կ'ուզէի խօսիլ ...

Հայրը հարցական հայեացքով մը վերէն վար չափեց իր տղան, որ այդ իրիկուն արտասովոր լրջութեամբ կը խօսէր: Անկասկած Վարդանը արտակարգ բան մը ունէր յայտնելիք: Այդ միտքը անախորժ տպաւորութիւն մը թողուց հօր վրայ:

Եւգինէն, որ այնքան ուրախ ու փութկոտ մօտեցեր էր եղբօրը, կարծես վիրաւորուած մէկդի քաշուեցաւ:

— Ախր ի՞նչ ըսելիք ունիս, որ Եւգինէն չի կրնար լսել: Դուք երբե՞ն ի վեր իրարմէ գաղտնիք ունեցեր էք, հը՞— ու հայրը յօնքերը վեր քաշելով չեչտակի նայեցաւ տղուն:

— Չէ՛, քնելու ժամանակ է, հայր. ես սենեակս պիտի քաշուիմ: Բարի գիշեր,— աղջիկը գորովանքով համբուրեց հայրը, ու ձեռքը պարզած՝ մօտեցաւ եղբօրը:— Գիշեր բարի, Վարդան, չեմ ուզեր ձեզ խանգարել, հայրիկին հետ մինակ կը մնաս ու կը խօսիս,— ու դէպի դուռը քալեց՝ ժպտիլ փորձելով, որ աւելի լուռ յանդիմանութիւն մըն էր եղբօրը ուղղուած:

Եւգինէն երկու տարով աւելի մեծ էր Վարդանէն: Միասին մեծցած էին այն սերտ մտերմութեամբ, որ յատուկ է ընտանիքի մը միակ երեխաներուն, որոնք տարիներով զգալի տարբերութիւն մը չունին իրարմէ: Քոյր ու եղբայր զարմանալի քնքշութեամբ կապուած էին իրարու: Տարիներու ընթացքին արենակցութեան պարտադրական կապը վերածուեր էր հոգեկան սրտակցութեան ու անվերապահ մտերմութեան: Վարդանի համար իր մեծ քոյրը՝ Եւգինէն այն բացառիկ աղջիկներէն էր, որոնք առօրեայ մտահոգութիւններէն, հագուստ կապուստի կամ հարուստ փեսացուի մը չորս կողմը թուչկոտելէն աւելի, կեանքի մէջ արժէքաւոր իտէալ մը կը փնտռեն:

Վարդանը ռուսական կիմնազիայի աշակերտ եղած էր: Այդ հաստատութեան մէջ՝ սիսթեմաթիք աշխատանք մը կը թափուէր այլացեղ աշակերտները կղզապարելու ռուսականութեամբ: Եւ բնականաբար, Վարդանը հնարաւորութիւն չէր ունեցեր առանձնապէս ծանօթանալու հայ լեզուին, հայ պատմութեան եւ գրականութեան: Կիմնազիա մտնելու առջի տարիները այդ պակասը լրացնելու մտքով, հայրը աշխատած էր զաւկին հայերէն գրել կարդալ սորվեցնել: Բայց այդ փորձը ձախողանքով վերջացած էր: Նախ որ հայրը, ինք պէտք եղած պատրաստութիւնը չունէր եւ երկրորդ որ՝ տղան հազիւ ժամանակ կ'ունենար կիմնազիայի դասերը պատրաստելու:

Ասով մէկտեղ տարիներու ընթացքին, Վարդանը բաւական լայն պաշար ամբարած էր, Եւգինէի աջակցութեան շնորհիւ: Քոյրը անձանձրոյթ համբերութեամբ կարդացած էր իրեն ընտիր կտորներ հայ գրականութենէն, Հայոց պատմութենէն, ընթացիկ լրագրութենէն: Տղան իր խանդավառուող բնաւորութեան բերումով անսահման ոգեւորութեամբ հետեւած էր Րաֆֆիի հայրենասիրական վէպերուն, որոնք այնքան ուժեղ տպաւորութիւն էին ձգած իր մտքի վրայ՝ մեծապէս օժանդակելով իր հոգեկան նկարագրի կազմութեան:

Քոյր ու եղբայր այդ ընթերցանութիւններու ընթացքին սորված էին միասին մտածել, երազել ու ապագայի մեծ մեծ ծրագիրներ կազմել անձնուիրաբար Հայ ժողովուրդին ծառայելու համար: Ընտանեկան ջերմ մթնոլորտի մը մէջ, ուր գերիշխող ազդակն էր հօր խանդավառ ազգասիրութիւնը, քոյր եւ եղբայր մանկութենէն սկսած, ոգեւորուած էին Հայ ազգի պատմական անցեալով, հին փառքերով եւ պատմական հերոսներով:

Վարդան անունը, որ ա՛յնքան հեղնանքի եւ ծաղրանքի պատճառ եղաւ կիմնազիայի ռուս աշակերտներու համար, նոր միտք եւ նոր իմաստ մը ստացած էր տղուն համար, Վարդանանց պատերազմի ընթերցումէն վերջ: Չէ՛, հիմա արդէն ինքզինքը հպարտ կը զգար իր անունով:

Հետզհետէ երկուքի ազգային գիտակցութիւնը կազմաւորուեցաւ: Հայաստանը դադրեցաւ իրենց համար այլ եւս լոկ պատմական անուն մը ըլլալէ, այլ դարձաւ յորդառատ աղբիւր մը նոր մտքերու, նոր երազներու: Հայաստանը եղած էր անցեալին մէջ, կար ու գոյութիւն ունէր այժմ: Անցեալի պատմական ազգը վերափոխուած էր իրենց մտածողութեան մէջ ապրող անազատ ժողովուրդով, եւ նոր Հայաստանով մը, որ թէեւ անորոշ սահմաններով, բայց գոյութիւն ունէր սահմանի միւս կողմը:

Այս գիտակցութիւնը հետզհետէ առաջացուց իրենց խանդավառ հոգիներու մէջ ազգին ծառայելու, անոր նուիրուելու բուռն ցանկութիւն մը: Աղջիկը կ'երազէր ուսուցչուհի մը ըլլալ Հայաստանի ետ ինկած գիւղի մը մէջ: Տղան, երկրագործական վարժարան մը աւարտելէն վերջ, կը ծրագրէր երթալ հայ ժողովուրդի մէջ գործելու: Այդ անորոշ տրամադրութիւնը սակայն հետզհետէ ձեւաւոր ունեցաւ, երբ քոյր եւ եղբայր որոշ հասունութեան եկած՝ սկսան հետաքրքրուիլ ազգային յեղափոխական շարժումով, որ դեռ 1885 թուականէն սկսած էր խմորուիլ երիտասարդութեան մտքին մէջ: Երկուքն ալ խանդավառ հոգիներ՝ բուռն յափշտակութեամբ միացան այդ շարժման, աշակերտական նստարանները դեռ չձգած:

(Շար.) ՄԱԼԽԱՍ

Իր խաղացանկին մէջ կայ նաեւ «Քամէն»ի «Թոռէատոռ»ի դերը՝ նոյնպէս հայերէն թարգմանութեամբ, ինչպէս նաեւ «Տէմոն»ը, որուն թարգմանութիւնը եղած է 1924ին:

Ինչպէս կը տեսնենք, տաղանդաւոր երգիչին գործունէութիւնը եղած է լայն եւ արդիւնաւոր:

Իր բեմական երեւումները միայն (1914 — 1925) եղած են 466 անգամ, զանազան օփերաներու մէջ:

Իր խաղացանկը կը կազմեն 47 կտորներ:

Շաբաթ երեկոյ առիթը պիտի ունենանք զինքը ծափահարելու Փաուսթի «Վօ տ'Օռ»ի եւ Քառմէնի «Քուփլէ տիւ Թոռէնտ»յին մէջ՝ մասնաւորապէս:

Գ. Խասհակեանի երգահանդէսը փայլուն կերպով պիտի փակէ Փարիզահայ գեղարուեստական «սէզոն»ը, որ՝ հակառակ ճգնաժամային օրերուն՝ եղաւ բաւական նշանակելի եւ արդիւնաւոր, շնորհիւ մեր արուեստագէտներուն, եւ զանոնք միշտ քաջալերող հայ հասարակութեան:

Հ. ԱԼԵԱՆԱՔ

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՄԱՅԻՍ 28Ի ՀԱՆԴԷՍՆԵՐԸ

—•—

ՏԷՍԻՆ, 9 յունիս (Յառաջ). — Հայաստանի անկախութեան յայտարարութեան 18րդ տարեդարձի տօնակատարութիւնը տեղի ունեցաւ յունիս 6ին, շաբաթ երեկոյեան Հ. Յ. Դ. ժող. Տան սրահին մէջ, նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. կոմիտէին եւ մասնակցութեամբ Քրիստափոր, Ռոստոմ եւ Զաւարեան խումբերուն: Հակառակ օրուան եւ ժամուն անյարմարութեան Տէսինի համար, ազատատենչ եւ հայրենասէր երկսեռ բազմութիւն մը ներկայ էր: Բեմը զարդարուած էր Դաշնակցութեան հիմնադիրներու եւ կարգ մը հայ հերոսներու նկարներով, տարագիր հայ եռագոյնին հովանիին տակ:

Նախագահ ընկ. Վ. Հիւսեան հանդէսը բացաւ «Արծիւ» փանփառի «Մըշակ բանուոր»ով, զոր ներկաները ունկնդրեցին յոտնկայս: Ապա հրաւիրեց ընկ. Թ. Հերոյեանը բացման խօսքն ըսելու: Ընկերը պարզեց տօնակատարութեան նպատակը ըսելով թէ ինչո՞ւ համար ամէն տարի կը տօնենք այս օտար ափերուն վրայ:

Հանդէսը բաժնուած էր երեք մասի. 1. Գեղարուեստական բաժին, 2. ներկայացում եւ 3. բանախօսութիւն: Գեղարուեստական բաժնին իրենց մասնակցութիւնը բերին մեր ծաղկոցի աշակերտները: Արտասանեցին Գ. Մուրատեան, Ժ. Մէրկէլեան, Օր. Ասատուրեան: Մեներգեց Օր. Տ. Թաթալաճեան եւ արժանացաւ ծափերու: Ընկ. Ս. Կարապետեան եւ Պ. Ժ. Պառաւեան մէկ մէկ սօլօ նուագեցին: Յաջող կերպով արտասանեց նաեւ Պ. Նուպար Գազազ «Հայաստանին» եւ կրկնեց երկրորդ մը ժողովուրդին խնդրանքով: Ներկայացուեցաւ «Դարերու երազը», երեք արար, զոր ընկ. Հերոյեան պատրաստած էր «Մայիս 28»ի առթիւ, անկախութեան նախօրեակին մղուած կռիւներու եւ տարած յաղթութեան պատկերը տալով: Դերակատարները — դպրոցական պատանիներ — Յ. Պապայեան, Կ. Ռուբինեան, Ե. Ճելոյեան, Բ. Ազնաւուրեան, Վ. Ոսկանեան, Յ. Քէչիչեան, Փ. Փանոսեան, Օր. Օր. Գեղանուշ Գասպարեան եւ Ա. Ասատուրեան յաջող եւ համարձակ կերպով տարին իրենց բաժինները: Կ'արժէ գրել Յ. Պապայեանի (հայր) եւ Օր. Գ. Գասպարեանի (մայր) յաջողութեան մասին, որոնք հակառակ իրենց տարիքին, չափէն աւելի յաջող դուրս եկան: Գ. արարուածին սկիզբը երբ պատանի մը դուրսէն «Ազատ Հայաստան, Ազատ Հայաստան» կանչելով բեմ եկաւ «Ազատ Հայաստան» թերթը ծախելու, ներկաները խանդավառ ծափահարեցին: Շնորհաւորելի է ընկ. Հերոյեանի տարած աշխատանքները եւ անոր արդիւնքը: Լիոնի ընկերներէն ընկ. Միսաք - Միրզէի Ս. Ահարոնեանի «Զարխի փայլակ» յաջող արտասանութենէն յետոյ ծափերու տակ բեմ ելաւ «Յառաջ»ի սիրուած խմբագիրը՝ ընկ. Շ. Միսաքեան: Յարգելի ընկերը իր մէկ ժամ տեւող գեղեցիկ եւ փաստացի բանախօսութեամբ ներկայացուց «Մայիս 28»ի պատմական արժէքն ու նշանակութիւնը, մասնաւորապէս ծանրացաւ անկախութեան համար մղուած այն բոլոր պայքարներուն վրայ, որոնք տարուած էին 1871 Թուականէն ըսկսեալ Պոլսոյ Պատրիարքարանին եւ ազգային ու կրօնական ժողովներուն կողմէ, անկէ վերջ ծնունդ առած հայ քաղաքական եւ յեղափոխական կուսակցութիւններու վարած ազատագրական կռիւները, պատմութիւնը հասցնելով մինչեւ անկախութեան յայտարարութիւնը: Երբ ծափերու տակ բեմէն իջաւ ընկեր բանախօսը, հանդէսը փակուեցաւ Փանփառի «Մեր Հայրենիք»ով եւ ներկաները հեռացան անկախութեան եւ ազատութեան յոյսերով:

** Հանդէսէն անմիջապէս վերջ ունեցանք ընկերական ժողով մը, ընկերոջ ներկայութեամբ, ուր օրուան կացութեան առթիւ իրեն ուղղուած շատ մը հարցերուն մանրամասն պատասխանեց եւ գոհացուց հարցասէրները:

Վիէննա

ԱՎԻՆԵՈՆ, 4 յունիս (Յառաջ). — Ինչպէս ամէն տարի, այս տարի ալ տօնեցինք Հայաստանի Անկախութեան 18րդ տարեդարձը, նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Մուրատ խումբի: Տեղի ունեցաւ Պար Փիյեօնիէի շքեղ սրահին մէջ: Ժամանակէն առաջ գաղութի երիտասարդութիւնը տեղերը գրաւած էր: Սրահին ճակատը կը ծածանէին հայկական եւ ֆրանսական զոյգ դրօշները: Օրուան նախագահ ընկ. Լ. Օվիկեան հանդէսը բացուած յայտարարեց «Մեր Հայրենիք»ով, որ ունկնդրուեցաւ յոտնկայս: Ընկեր նախագահը բացման քանի մը խօսքով բացատրեց մայիս 28 տօնի իմաստը: Մէջընդմէջ եղան արտասանութիւններ եւ երգեր: Արտասանեցին ընկերներ Յովսէփ Փաշայեան, Մ. Գարբիէլեան, Ռ. Մահտեսեան: Երգեցին Մ. Սէթեան, Հ. Օվիկեան, Ղ. Գարբիէլեան եւ ուրիշներ, միաժամանակ նուագելով ազգային - յեղափոխական երգեր: Գեղարուեստական բաժնին Ա. մասը լրանալէն վերջը, բեմ հրաւիրուեցաւ օրուան բանախօսը ընկ. Ազգին Մարտիրոսեան, եւ լայնօրէն բացատրեց օրուան տօնի նշանակութիւնը: Ընկեր նախագահը փակման խօսքով մաղթեց որ ուշ կամ կանուխ մեր ազգային տարագիր եռագոյնը դարձեալ ծածանի Արարատի ստորոտը:

Հանդէսէն վերջ եղաւ ընկերահամակրական խնջոյք, գարեջուրի բաժակները կը բարձրանային անկախութեան մաղթանքներով եւ «ընկեր հայրենիքին» կենացը: Խնջոյքը վերջացաւ ուշ ատեն: Ժողովուրդը ցրուեցաւ ազատութեան գաղափարը հետը տանելով:

Մայիս 28ի առթիւ ընկ. Յովսէփ Փաշայեան յիսուն ֆր. նուիրեց Հ. Յ. Դ. Ավինեօնի Մուրատ խումբին:

Թ.

ԵՂԷԳԻԻ ՅԱՌԱՋԴ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԴԱՇՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆԸ

— • —

Յունիսի սկիզբը Եղեգիի Յառաջդիմասիրաց Միութիւնը կազմակերպած էր ընտանեկան դաշտագնացութիւն մը իր անդամ եւ ոչ - անդամ հայրենակիցներու համար: Դաշտավայրը ընտրուած էր Մարսէյլէն 17 քիլ. հեռու Օպանը գիւղաքաղաքին գեղեցիկ կանանչութիւններու եւ ծառերու հովանիներու ներքեւ: Առաւօտեան ժամը 6ին բոլորն ալ ժպտադէմ եւ խանդավառ կ'ուղեւորուէին դէպի հանրակառք, բնութեան մայր ծոցին մէջ խայտալու եւ երգելու համար մայրենի գարնան կարօտով: Հանրակառքին մէջ ուրախ տրամադրութեամբ կ'երգէին ու կը ճլուըլան, թողած բազմազմուկ քաղաքին հոգերն ու ցաւերը: Ահա Օպանը: Այս գիւղաքաղաքն ալ իր տօնավաճառն ունի, ուր գիւղացիները կուգան առեւտուր ընելու: Ժամը 7ին քաղաքէն կ'ուղեւորուէինք դէպի դաշտավայրը, կատակելով, իրար հրմշտկելով, բաւական ճամբայ ունէինք քալելիք: Միութեան վարիչներէն մէկը «աճապարեցէք» կը պոռայ: Միութեան անդամները երիտասարդներ են, վառվռուն տղաք որ կ'երգեն, իրար կը կանչեն, զուարթ կատակներ կ'ընեն:

Եւ կէս ժամ անդադար քալելէ վերջ կը հասնինք որոշուած վայրը: Գեղեցիկ է տեսարանը, ինքզինքդ կը զգաս մայրենի բնաշխարհը, ուր բնութիւնը իր գարնանային պչրանքով կը դիմաւորէ հայ տարագիրները: Նախաճաշի ժամն է, մեր հայրենակիցները կ'ուտեն ու կը խմեն, մեծ ուպպուհիկ, բաժակներ կը պարպեն, կեցցէներ կը փոխանակեն, կը խմեն հայրենիքի կենացը, յետոյ ոմանք կ'երկննան պահ մը հանգստանալու համար, անդին հայկական երգը կը թրթռայ, իսկ աւելի անդին տանտիկինները գործի վրայ են, ճաշ կը պատրաստեն: Ժամը երեքին կը սկսի գեղարուեստական բաժինը, երբ Միութեան նախագահը կը պարզէ հաւաքոյթին նպատակը եւ կը մաղթէ որ այսպիսի հաւաքոյթներ միշտ կրկնուին, վառ պահելու համար հայրենի յիշատակները հայրենակարօտ սրտերուն մէջ: Եղան հայրենաշունչ արտասանութիւններ, երգեր, պար, Միութեան անդամներու կողմէ: Եւ այս տեւեց մինչեւ արեւամուտ, երբ ժողովրդուքը կառաբած ճամբայ կ'ելլեն հանրակառք նստելու համար:

Կարապետ Տէրտէրեան

«ԱՆՈՒՇ»Ը ՆԻՍԻ ՄԷՋ

—•—

ՆԻՍ, 7 յունիս (Յառաջ). — Առաջին անգամ ըլլալով «Անուշ»ը ներկայացուեցաւ Նիսի մէջ Փրոմընատ տէ զ'Անկլէի վրայ հաստատուած Սավուայի մեծ թատրոնին մէջ, հովանաւորութեամբ համբաւաւոր ծովանկարիչ Պ. Վարդան Մախոխեանի եւ ղեկավարութեամբ դերասան Պ. Թրագօշի: Քաղաքիս միութիւնները իրենց օժանդակութիւնը չէին զլացած հանդէսի յաջողութեան համար: Խաղը սկսելու ժամը կը մօտենայ եւ ահա սրահ կը մտնէ Պ. Մախոխեան եւ վարագոյրը կը բացուի: Անուշի դերին մէջ տիկ. Ս. Բանեանց սկիզբէն մինչեւ վերջ շատ լաւ խաղաց իր դերը: Իսկ մօր դերին մէջ տիկ. Ռ. Իբրանոսեան, ինչպէս միշտ այս անգամ ալ «Անուշ»ին հոգի տուաւ իր լաւ խաղարկութեամբ: Սարոյի դերին մէջ Պ. Ս. Բանեանց, ինքը Կովկասցի ըլլալով շատ վարժ էր խաղին, որով շատ յաջող տարաւ իր դերը: Հարսնիքի առթիւ պարած պարերը հիանալի էին: Մօսիի դերը խաղաց Պ. Թրագօշը, որ Ֆրանսայի հայ գաղութին ծանօթ արուեստագէտ մըն է: Պ. Աղասի Ժամկոչեանի պարերը խանդավառեցին ներկաները: Յաջող էին նոյնպէս Պ. Պ. Գ. Շէհրէրեան եւ Յ. Լօքանթաճեան պահապանի եւ անցորդի դերերով, Պ. Վ. Տէմիրճեան, Օր. Ա. Եօրկանճեան, Անուշին ընկերուհիները՝ երգչախումբ կազմած, կուժերով աղբիւրէն ջուր բերելու հիանալի տեսարանով, հայկական գեղջկական գոյնզգոյն տարազներով եւ պարերով, տիկիններ Իբրանոսեան եւ Մ. Գըխգըրեան, օրիորդներ Ս. Ժամկոչեան եւ Գ. Մարուքեան իրենց այնքան յաջող խաղերով: Մնացեալ դերակատարներն ալ յաջող էին, իսկ երաժշտութիւնը կը ղեկավարէր Մարսէյլէն հրաւիրուած ծանօթ ջութակահար Պ. Ս. Չէօրէքճեան, դաշնակով կ'ընկերանար Օր. Լ. Պէրէքճեան: Դադարին Պ. Չէօրէքճեան նուագեց մէկէ աւելի կտորներ հայկական եւ եւրոպական: Իսկ ժողովուրդին փափաքին վրայ նուագեց Պ. Վ. Մախոխեանի գործերէն «Հայաստանի վիշտը», որ անակնկալ մը եղաւ ժողովուրդին համար իմանալով մեծահամբաւ նկարիչին երաժշտական կարողութեամբ օժտուած ըլլալը:

Թղթակից

ՍԿԱՈՒՏԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

— • —

Մայիս 28ի տարեդարձի հանդէսին միայն չորս սկաուտներ ներկայ էինք: Շատեր զարմացան, սկաուտական շարժումին բարեկամներէն ոմանք հարցուցին. «Ո՞ւր են Հ. Մ. Ը. Մ.ի սկաուտները»: Անոնք եթէ շաբաթ երեկոյ ժամը 8ի ատենները Կար տիւ Նօռ ըլլային, պիտի տեսնէին 50ի մօտ գայլիկներ եւ սկաուտներ, որոնք հաւաքուած՝ ենթաշրջանային աւագ պետ Ս. Սերոբեանի հետ կը մեկնէին երեք օրուան համար Պօրան՝ բանակելու:

Կիրակի առաւօտ շրջանի ընդհանուր պետ Վ. Անդրէասեան եւ քանի մը ատենապետներ ճամբայ ելանք դէպի Պօրան: Երբ հոն հասանք, երկու սկաուտներ կը սպասէին, մեզ առաջնորդելու համար բանակավայր, որ կը գտնուէր դղեակի մը մեծ պարտէզին մէջ, Ուազ գետին եզերքը: Բոլոր դէմքերը ժպտուն էին: Պետին յարգանք եւ պատիւ ընծայելէ վերջ, կէսօրուան ճաշի նստանք, ճաշին հոտը անուշ անուշ կը բուրէր:

Իրիկունը ունեցանք բանակումի կրակ: Շատ մը հիւրեր ներկայ էին կրակին շուրջ, որոնց կարգին դղեակին տէրը իր ընտանիքով: Շարք մը երգերէ եւ սկաուտական ներկայացումներէ վերջ ատենաններ տրուեցան, յետոյ խօսք առին եղբայր Անդրէասեան եւ եղբայր Սերոբեան, որոնք քանի մը խօսքով ներկայացուցին հայ սկաուտները եւ հայ ազգը մեր հիւրերուն: Խօսք առաւ նոյնպէս դղեակին տէրը Պ. Կոմս տը Հանանպուր, որ մեզի յանձնելով իր ուրախութիւնը մեզ հիւրընկալելուն համար, ըսաւ թէ ապագային մեր տրամադրութեան տակ կը դնէ իր դաշտերը եւ անտառը մեր բանակումներուն համար, եւ մեզի նուիրեց չորս նապաստակ, որոնք շատ համովխորովուեցան երկուշաբթի կէսօրուան համար: Միաձայն «Հայր մեր» մը ըլլալով փակեցինք կրակին յայտագիրը: Հիւրերը մեկնեցան: Օդը բաւական ցրտած էր, բայց կարծես ոչ ոք կը մսէր: Սկաուտները եւ գայլիկները քնանալու պատրաստութիւն տեսան իրենց խմբակային վրաններուն տակ քաշուելով: Իսկ ատենապետները կրակին շուրջ հաւաքուած գումարեցին խմբապետական ժողով մը, որուն միջոցին շատ մը հարցումներու շուրջ տեսակէտներու փոխանակութիւն կատարուելէ վերջ, քանի մը կարեւոր որոշումներ տրուեցան: Ժամը 12ը կ'անցնէր, երբ ատենապետներն ալ ցրուեցան, վերջին քննութենէ մը անցընելով վրաններու տակ քնացող իրենց յանձնուած հայ ցեղին մնացորդները, ապագայ հայ սերունդը, ազգասէր, շարքաշ եւ առողջ:

Երկուշաբթի անակնկալ կերպով ընդունեցինք սկաուտներու ընտանիքները, որոնց այցելութիւնը մեզի շատ մեծ հաճոյք պատճառեց: Երկուշաբթի իրիկուն Պօրանէն մեկնեցանք ժամը 19ին: Ցաւով բաժնուեցանք այս հաճելի միջավայրէն: Յաջորդ բանակումին կը սպասենք անհամբեր:

Այս առթիւ աւելորդ չէ յիշել գովելի ընթացքը եղբայր Մ. Մանուկեանի, որ բանակումին պետն էր, ինչպէս նաեւ բոլոր սկաուտներուն կարգապահութիւնը:

Կարօ Նիկոլեան

Արմենական

Հ. Մ. Ը. Մ. եւ հայ սկաուտներու յայտնի գործիչներէն Օննիկ Եաղմաճեան, որ երկու տարիէ ի վեր Ստոքհոլմի մարմնակրթական բարձրագոյն կայսերական վարժարանին եւ նոյն քաղաքին Տոքթ. Ավէտեուի Gymnastique Médicale et Orthopédique Institutի դասընթացքներուն կը հետեւէր, յաջող կերպով շրջանաւարտ ելաւ, փայլուն նիշերով:

Մէկ ամսուան հանգիստէ վերջ, երիտասարդ մարզիկը Փարիզ - Մարսէյլ - Սուրիա գծով պիտի մեկնի Իրան, իբրեւ իրանահպատակ, իր երկրորդ հայրենիքին երիտասարդութեան հոգեկան եւ ֆիզիքական բարձրացման ծառայելու:

Իսկապէս Օննիկը իր պատկանած եւ իր էութենէն աւելի սիրած Միութեան գաղափարականովը տոգորուած, անոր համար մինչեւ Սիպերիա աքսորուած մեր «Խենթ Օննիկ»ը իր պատկանած Միութեան նշանաբանը «Բարձրացիր - բարձրացուր»ով հասած է ատենեանի մը, զոր մինչեւ օրս եւ այդ ճիւղին մէջ ոչ մէկ հայ կը կրէ:

Անօթութեան մղձաւանջին եւ առօրեայ սեւ մտահոգութեանց մէջ պատրաստուած իրական փրոֆէսօր մըն է ան հիմա, յամառ աշխատանքով մարզական գիտութեան նուաճումներուն ծանօթացած, թէեւ իր մուրատին չէ հասած տակաւին: Պիտի հասնի այն օրը, երբ արմենական շունչով պատրաստէ սերունդ մը պողպատեայ, սերունդ մը կարգապահ, սերունդ մը ուժիմ, տրամադրելով մեր մայր հայրենիքին, ահա մուրատը բոլոր Արմենականներուն:

Ժ. Մ.

ԹՈՒՐՔԻԱ

ՇԱՀԻՆ ԳԱՅԱ ՇՆՈՐՀԱԶՐԿՈՒԱԾ

—•—

Գրած էինք թէ Ղալաթիոյ Թաղականութեան մասին եղած կառավարական կարգադրութիւնը հաղորդելէ վերջ, ատենապետութիւնը պիտի յանձնուի Պ. Յ. Տանտինեանի:

Այսպէս ալ եղաւ: Ղալաթիոյ Նահիէ միւտիւրի պայ Թալէաթ Ս. Լուսաւորիչ եկեղեցիի խորհրդարանը ներկայացաւ ընկերակցութեամբ ոստիկանապետին եւ երկու ոստիկաններու: Անմիջապէս ոստիկան դրուեցաւ դրան առջեւ եւ արգիլուեցաւ դուրսէն անձերու մուտքը:

Յետոյ մարդիկ ղրկուեցան կանչելու բողոքող չորս թաղականները: Պ. Յ. Տանտինեան եւ երկու անդամներ եկան շուտով, Տ. Հանըմեան քիչ մը աւելի ուշ: Ներկայ էր նաեւ Յովհ. Քէչիչեան (Շահին Գայա) իր երկու համախոհ թաղականներուն հետ:

Երբ եօթը անդամներն ալ եկան, Նահիէի տնօրէնը հաղորդեց կուսակալութեան հրամանը, որուն համաձայն չհրաժարած անդամներն ալ պիտի պաշտօնավարեն եւ դիւանի նոր ընտրութիւն պիտի կատարուի:

Քէչիչեան առարկեց թէ չորս բողոքողները հրաժարած են եւ հետեւաբար իրաւունք չունին թաղական ըլլալու:

— Այո՛, մենք հրաժարական յանձնեցինք կուսակալութեան, բայց յետոյ ետ առինք, պատասխանեցին չորսերը:

— Խնդիր չկայ ուրեմն, յայտարարեց Նահիէի տնօրէնը, դուք թաղական էք: Հիմա դիւանի ընտրութեան ձեռնարկեցէք:

Յետոյ հարցուց թէ ի՞նչպէս է կանոնը, — գաղտնի՞ թէ ձեռամբարձ քուէարկութիւն կը կատարուի: — Ձեռամբարձ, ըսին չորսերը:

Քուէարկութեան արդիւնքով, դիւանը այսպէս կազմուեցաւ. — Ատենապետ՝ Պ. Յարութիւն Տանտինեան, գանձապահ՝ Պ. Տիգրան Հանըմեան, ատենադպիր՝ Պ. Գեղամ Պօյաճեան: (Երեքն ալ բողոքողներէն):

Քէչիչեան եւ իր երկու ընկերները դէմ քուէարկեցին:

Նահիէի տնօրէնը պաշտօնական արձանագրութիւն կատարեց այս գործողութեանց համար եւ ստորագրեց ու ստորագրել տուաւ բոլորին:

Գործողութեանց ներկայ եղաւ նաեւ Պ. Մուրատ Ախոյեան, իբրեւ թաղային գործերուն իրազեկ:

Պայ Թալէաթ յետոյ առաջարկեց փոխանցում կատարել, բայց նոր դիւանը յարմար դատեց հինգշաբթիի յետաձգել, որպէսզի կարելի ըլլայ ներկայ գոյքերը բաղդատել հին ցուցակներուն հետ, հասկնալու համար թէ ի՞նչ պակասներ կան:

Այս ձեւով, Յ. Քէչիչեան որ թէ ատենապետ էր, թէ գանձապահ, թէ ատենադպիր, կը դադրի իր այս բոլոր պաշտօններէն եւ կը դառնայ պարզ անդամ մը:

Թաղականութեան կազմը ներկայիս հետեւեալն է. — Պ. Պ. Յարութիւն Տանտինեան, Տիգրան Հանըմեան, Գեղամ Պօյաճեան, Երուանդ Պօղոսեան (չորս բողոքողները), Յովհաննէս Քէչիչեան, Խաչիկ Մինասեան եւ Սարգիս Գասպարեան:

Այս վերջին երկուքը որ եւ է գործի չէին խառնուեր եւ ամէն ինչ կը կատարէր Յ. Քէչիչեան:

Նոր դիւանը հարկ եղած զեկուցումը ըրած է վարձակալներուն, որպէսզի որ եւ է գումար չյանձնեն ուրիշներու, այլապէս պատասխանատու պիտի ըլլան:

Առնուած տեղեկութեանց համաձայն, Քէչիչեանի ձեռնթափութեան կարգադրութիւնը Էվգաֆի տնօրէնութեան կողմէ եղած է: Ասկէ առաջ, երբ ըստ օրէնի յայտագիր պիտի տրուէր, Քէչիչեանն ալ յայտագիրը կը ներկայացնէ իբրեւ միւթէվէլլի, բայց Էվգաֆի տնօրէնութիւնը կը մերժէ, իսկ կ'ընդունի Պ. Հանըմեանի յայտագիրը, փոխարէնը տալով պաշտօնական ընկալագիր մը, առանց որու որ եւ է մէկը չի կրնար պաշտօնավարել:

Միւս կողմէ, կատարուած բողոքներուն վրայ, Էվգաֆի տնօրէնութիւնը կուսակալութեան կը գրէ թէ աւերէն է Ղալաթիոյ մատակարարութիւնը եւ թէ բողոքող մեծամասնութիւնը որուն յայտագիրը ընդունուած է, պէտք է մասնակցի մատակարարութեան:

Ասոր վրայ կուսակալութիւնը Ղալաթիոյ Նահիէի տնօրէնին կուտայ ծանօթ հրամանը:

Ինչպէս յայտնի է, պատկան իշխանութեան յանձնարարութեամբ չորս բողոքող թաղականները վերջերս դիմած էին ընդհ. դատախազութեան, բողոքելով Քէչիչեանի քմահաճ մատակարարութեան դէմ:

Մեզի կը հաղորդեն թէ դատը պիտի շարունակուի եւ ասոր հետեւանքով Քէչիչեան կրնայ պաշտօնանկ ըլլալ նաեւ իբրեւ պարզ անդամ, եթէ հաստատուի յոռի մատակարարութիւնը:

ՆԵՂՈՒՑՆԵՐՈՒ ՀԱՐՑԸ

— • —

«Մանչէսթըր Կարտիան» կը գրէ. — «Թուրքիա չի կրնար դժգոհ մնալ այն ընդունելութենէն, որ եղաւ Նեղուցներու մասին իր ըրած պահանջին: Նոյնիսկ Պուլկարիոյ պատասխանը ենթադրուածէն աւելի նպաստաւոր եղաւ: Բայց թերեւս անկարելի ըլլայ Նեղուցներու խնդիրը զատել Միջերկրականի ընդհանուր հարցէն»:

ՄԱՄՈՒԼ

Արուեստի ճամբով

—•—

Այս խորագրին տակ Պուքրէշի Արարատը կը գրէ (4 յունիս). —

Հայ ժողովուրդը նոր է որ կը սկսի փորձառու դառնալ:

Վերջին կէս դարը յումպէտս վատնեց: Եւրոպայի դուռը աւի առաւ մուրացկանի պէս՝ Թուրքերուն ըրած ջարդը պատմելով եւ իր որբերը ցոյց տալով: Եւրոպան քիչ մը հետաքրքրուեցաւ մեզմով, քիչ մը մեղքցաւ, յետոյ սկսաւ ուսերը թօթուել: Ան չճանչցաւ մեզ: Ան չգիտցաւ որ ցնցոտիներու տակ աքացող այս ժողովուրդին մէջ դարերը իրենց փառքը կը բերեն, եւ որ Եւրոպա իր քաղաքակրթութենէն բան մը կը պարտի անոր:

Հիմա է որ արթնցանք: Հիմա է որ սկսանք Եւրոպային ցոյց տալ մեր հոգեկան արժէքները, ու անոնց ուժով պահանջել մեր տեղը արեգակին տակ:

Աստուածաշունչի հայ թարգմանութեան 15րդ դարադարձը՝ զոր անցեալ տարի հայ ժողովուրդը տօնեց ամենուրեք՝ առիթ մը եղաւ մեր մշակոյթի 15 դարերը ցոյց տալու Եւրոպային: Ճիշդ է՝ չկրցան ամէն տեղ պէտք եղածին պէս արժեցնել այդ տօնը, ու օտարը ծունկի չոքեցնել մեր անցեալ վաստակին առջեւ: Բայց եղածն ալ մխիթարական էր իբրեւ սկզբնաւորութիւնը նոր աշխատանքի մը:

Կասկած չկայ որ հայ ժողովուրդը կրնայ Եւրոպային ներկայանալ ճակատը բաց: Ցանուն իր փառաւոր ճիգերուն մտքի եւ արուեստի մարզին մէջ: Ցանուն իր բերած նպաստին մարդկային քաղաքակրթութեան:

Աստուածաշունչի հայերէն թարգմանութեան 15րդ դարադարձը առիթ մըն էր միայն Եւրոպային ճանչցնելու հեռաւոր այդ մեծ պահը հայ ժողովուրդի մտաւոր ճիգին: Գիտենք՝ քրթմնջողներ կային ու դեռ ալ կան մեր մէջ այդ տօնին համարկատնուած աշխատանքներուն եւ նաեւ այդ առթիւ հանուած պղնձագրին համար: Բայց անոնք որ առիթը ունեցան այդ «աւելորդ նկատուած պղնձակ»ին օտար մտաւորականութ. վրայ թողած տպաւորութիւնը չօշափելու, անոնք միայն գիտեն թէ ինչ խորունկ եղած է ոմանց ճանչցնելով հեռաւոր քաղաքակրթութեան մը գոյութիւնը փոքրիկ Հայաստանի մէջ, ոմանք սահմռկեցնելով 1500 տարի առաջ Աստուածաշունչը դմայլելի հայերէնով մը թարգմանուած ըլլալու փաստին առջեւ իսկ, ու այդ՝ այնպիսի՛ դարու մը մէջ երբ այսօրուան քաղաքակիրթ նըկատուած ազգերէն շատերը վայրենիներուն հետ պարզապէս խոտ կ'արածէին դեռ:

Դժբախտաբար շատ քիչ օգտագործեցինք այս շքեղ առիթը: Ոչ միայն բարձրացուած պղնձակը աւելորդ չէր, այլ եւ քիչ էր Մեծ Փաստին համար: Եթէ Պուքրէշը, — որմէ բըխեր էր տօնին սկզբնական նախաձեռնութիւնն իսկ՝ Էջմիածնի արթնալէն շա՜տ առաջ, — կրցաւ տօնը առիթ մը դարձնել մեր երէկուան քաղաքակրթութիւնը ցցնցելու համար հիւրընկալ ժողովուրդին, Փարիզը եղաւ որ նոյն մտահոգութեամբ կազմակերպեց մեծ դարադարձի երկրորդ մէկ հանդիսութիւնը եւս: Չգիտենք ինչ տպաւորութիւն թողուց Փարիզին Ֆրանսայի մտաւորականութեան վրայ կամ թէ ինչ նոր բաներ գիտցուց օտար հանդիսականներուն. բայց գիտենք որ հոս ան շատ շատերուն համար անծանօթ աշխարհ մը բացաւ, ներկաներու եւ բացականերու:

Այնպէս որ զարմանալի չթուեցաւ մեզի գերման թերթերու մէջ յայտնըւած զարմանքն ու սքանչացումը՝ Համպուրկի մէջ վերջերս նոյն այս դարադարձին ի պատիւ սարքուած հայ արուեստի երեկոյթի մը առթիւ: Պատիւ փոքրիկ այդ գաղութին՝ որ հայ մեծ տօնով կրցաւ չահագրգռել գերման մտաւորականութիւնը, առիթ տալով անոր որ մեր հոգեկան գանձերը ճանչնայ, ու հայ ժողովրդական երգին դիւթանքը ըմպէ՝ հայ երաժշտութեան անուշ ասխակին Հայկանուշ Թորոսեանի երգերուն ընդմէջէն:

Բայց ինչ որ եղաւ, կրկնենք, շատ դոյզն բան մըն է միայն: Դեռ սկիզբըն ենք այն մեծ աշխատանքին՝ որուն հայ մտաւորականութիւնը պէտք է լծուի հայ ժողովուրդին հոգին ճանչցնելու համար»:

ճարանութիւններուն, չուչացնելու համար օրինագծերուն քուէարկութիւնը:

Փոքրամասնութիւնը, սակայն, կէսօրէն վերջ, բաւական ընդդիմութիւն ցոյց տուաւ: Ի վերջոյ քուէարկուելով ընդունուեցան չորս օրինագիծերը, շաբաթական 40 ժամ աշխատանքի օրինագիծէն զատ: Այս վերջին օրինագիծին քննութիւնը յետաձգուեցաւ յաջորդ օրուան (ուրբաթ):

Կառավարութիւնը անմիջապէս խորհրդարանին ներկայացուց ուրիշ 4 նոր օրինագիծեր՝ դպրոցական շրջանի երկարաձգման, հանգստեան տարիքի կըրճատման, ընդհ. ներման եւ ներման շնորհի մասին:

Տոքթ. Շախթ Պալքաններ կ'երթայ

Տոքթ. Շախթ, որ նախագահն է Ռայխսպանքին եւ ազգ. տնտեսութեան նախարարը, Վիէննայի վրայով ճամբորդութեան ելաւ դէպի հարաւ - արեւելք: Տոքթ. Շախթէն առաջ, նոյն ուղղութեամբ դէպի Պալքանները մեկնած էր ճարտարագործական առաքելութիւն մը, որ կը ներկայացնէր մասնաւորաբար Քրուփի հաստատութիւնը: Այդ առաքելութիւնը նպատակ ունէր Եուկոսլավիոյ մէջ բանակցիլ մետաղային շինութեանց վերաբերեալ կարեւոր գործերու մասին: Տնտեսական շրջանակներու մէջ այն կարծիքը կը տիրէ թէ Քրուփի հաստատութիւնը կ'աշխատի զէնքի յաճախորդ գտնել Պալքանեան երկիրներուն մէջ:

Կառավարական շրջանակներու մէջ կ'ըսուի թէ Տոքթ. Շախթի ճամբորդութիւնը պաշտօնական հանգամանք չունի: Սակայն եւ այնպէս պնդողներ կան թէ Ռայխսպանքին նախագահը ուրիշ գործ չունի, բայց եթէ վերաքննել Գերմանիոյ առեւտրական յարաբերութեանց համաձայնութիւնը Եուկոսլաւիոյ, Հունգարիոյ, Պուլկարիոյ եւ Ցունաստանի հետ, աւելի շատ գերմանական ապրանք սպառելու հիման վրայ: Միւս կողմէ Տոքթ. Շախթ պիտի աշխատի կազմել հարաւ-արեւելեան տնտեսական պլոք մը, Դանուբեան եւ Պալքանեան հողագործական երկիրներու հետ կանոնաւոր փոխանակութեան համաձայնութիւն մը:

Աւստրիոյ անկախութեան մասին

Վիէննայէն կը հեռագրեն թէ Մուսոլինի - Շուշնիկ տեսակցութեան ընթացքին Դուչէն յայտնած է որ իր ազդեցութիւնը ի գործ պիտի դնէ Հիթլէրի մօտ ստանալու համար Գերմանիոյ բացարձակ ճանաչումը Աւստրիոյ անկախութեան մասին, երբեւիցէ չմիջամտելու պայմանով աւստրիական ներքին գործերուն:

ԶԱՆԱԶԱՆ ԼՈՒՐԵՐ ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

Վան Զէլանտ, որուն յանձնուած էր պելժ դահլիճի կազմութիւնը, անյաջողութեան մատնուելով հրաժարեցաւ:

*** Հինգշաբթի, Մալակայի մէջ, Սպանիոյ ընկերվարական կուսակցութեան առաջնորդներէն Ժոզէ Ռոման Ռէնա ատրճանակով սպաննուեցաւ փողոցին մէջ: Ոճրագործները փախան: Առջի օր ալ սպաննուած էր համայնավար մը: Կը վախցուի որ թաղումը տեղի տայ աւելի ծանր բախումներու:

*** Փարիզ, արդարութեան պալատին մէջ, երկու փաստաբաններ՝ Լազուրիկ, երեսփոխան, եւ Ժուքլա կը վիճէին Պաղեստինի դէպքերուն մասին, երբ յանկարծ փաստաբանական ճամարտակութիւնները, սակայն եւ այնպէսները, այսուհանդերձները, բնականաբար եւ հետեւաբարները ձգած՝ յարձակեցան իրարու վրայ, Լազուրիկ բռունցքով մը Ժաքլային քիթը ծեփեց արիւնի մէջ, իր կարգին Ժուքլա գետին տապալեց Լազուրիկը եւ զգեց:

Փաստաբան ընկերները հասան եւ ազատեցին կռուարարները բաւական չատախօսութենէ վերջ:

Հ. Յ. Դ.

Փարիզ

ԻՍԻ ԼԷ ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ Զաւարեան կոմիտէն ընկերական ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այսօր շաբաթ երեկոյ ժամը 9ին, սովորական հաւաքատեղին:

Վալանս

ՎԱԼԱՆՍԻ կոմիտէն ընկերական ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս երկուշաբթի երեկոյ ժամը 8ին, Սիամանթօ Ակումբին մէջ:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԱՆԿԱԽՈՒԹԵԱՆ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. կոմիտէի եւ մասնակցութեամբ շրջանի բոլոր ենթակոմիտէներու եւ խումբերու եւ հովանաւորութեամբ ՔՈՄԻՍԷՐ ՍՓԷՍԻԱԼ ՇԱԼԷԻ

Այսօր, շաբաթ երեկոյ, ժամը 8.30էն մինչեւ լոյս

Brébant Marseillaisի սրահին մէջ:

Իրենց մասնակցութիւնը կը բերեն ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆԻ, ՏԱՐՕՆ-ՏՈՒՐՈՒԲԵՐԱՆԻ, ՍԱԼՆՈՅ ՁՈՐԻ, ԽԱՐԲԵՐԴԻ, ՔՂԻԻ, ԲԱՐՁՐ ՀԱՅՔԻ, ԿԱՐՃԿԱՆ ԳԱՒԱՌԻ, ՄԱՐԱՇԻ, ԵՂԵԳԻԻ, ՈՒՐՖԱՅԻ եւ ՉՄՇԿԱԾԱԳԻ, ՊՈԼՍԵՑԻՆԵՐՈՒ հայր. միութիւնները, ՀԱՅ ԿԱՄԱՒՈՐՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ, Հ. Մ. Ը. Մ.ը, Հ. Մ. Ը. Մ.ի սկաուտական կազմը, ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐԸ եւ ԱՐԱՔՍ ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲԸ:

կը Նախագահէ ընկ. **ՀԱՅԿ ՍԸՐԷՆԿԻՒԼԵԱՆ**

կը խօսին ընկերներ

ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ ԵՒ ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼ

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՃՈԽ ԲԱԺԻՆ, ՆՈՒԱԳ. ԵՐԳ, ԱՐՏԱՍԱՆՈՒԹԻՒՆ եւլն.

կը նուագէ յայտնի ջութակահար Պ. ՍԱՐԳԻՍ ՉԷՕՐԷՔՃԵԱՆ

եւ իր ղեկավարութեամբ **Sapastion Boy's Jazz** նուագախումբը

կ'երգէ Պ. Հ. ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄԵԱՆ

Շարժանկարով կը ցուցադրուին 1914էն մինչեւ 1921 թուի Հայ Ազատագրութեան յայտնի դէմքերը ու գլխաւոր դէպքերը:

ԿԷՍ ԳԻՇԵՐԷՆ ՎԵՐՋ ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ՊԱՐԵՐ

Կարգապահութեան կը հսկեն Հ. Մ. Ը. Մ.ի սկաուտները եւ Հայ Արիները:

Ծախքերու մասնակցութեան համար մուտք 2 ֆր:

ՊԱՆԵԷՕ-ՔԱՇԱՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ «Արծիւ» ենթակոմիտէի

14 Յունիս, կիրակի, ժամը 3էն մինչեւ կէս գիշեր

Salle des Banquetsի մէջ, Place Condorcet, (Bourg la Reine)

կը Նախագահէ ընկ. Ս. ԳԱՐԱԿԷՕԶԵԱՆ

կը խօսին ընկերներ Ա. ՋԱՄԱԼԵԱՆ եւ Ս. ԹՈՐՈՍԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին

կ'երգեն Օր. Ն. Գնեազեան եւ Տիկ. Ա. Յակոբեան: կ'արտասանեն օրիորդներ Մ. Օսմանեան, Էլիզա Աբրահամեան: կը պարէ փոքրիկն Ռէժինա:

կը նուագէ Թառխսդ Գարեգին:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՏԱՐԱԶՈՎ ՊԱՐԵՐ ՕՐԻՈՐԴՆԵՐՈՒ ԿՈՂՄԷ

ժամը 7էն յետոյ կը սկսի գինեսեղանը:

Հանդէսի երկու բաժնի մասնակցութեան համար կը գանձուի 5 ֆր.:

Հաղորդ. միջոց.— Առնել Porte d'Orléansէն 81 թիւ հանրակառքը եւ իջնել Place Condorcet (Bourg-la-Reine):

Թէյասեղան

Ի ՊԱՏԻՒ ԳՆԴԱՊԵՏ Տ. ԲԱՂՏԱՍԱՐԵԱՆԻ

Նախաձեռնութեամբ Հայկամաւորներու եւ Մարտիկներու Միութեան Մարսէյլի մասնաճիւղի

տեղի պիտի ունենայ վաղը, կիրակի կէսօրէ վերջ, ժամը ճիշդ 3ին, «Պառ Պէլվէտէր»ի (Սէնթ Անտրէ) սրահին մէջ:

Ներկայ կ'ըլլայ հրամանատար Պ. ՏԻՐԱՆ ԹԷՔԷԵԱՆ

կը խօսին Գնդ. Տ. ԲԱՂՏԱՍԱՐԵԱՆ եւ ԱԶԳԻՆ ՄԱՐՏԻՐՈՍԵԱՆ

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՃՈԽ ԲԱԺԻՆ

Նախօրօք ապահովել տոմսերը:

Ծախքերուն մասնակցելու համար 3 ֆր:

Հանդիսավայր երթալու համար Քուռ Պինզընէն առնել թիւ 25 հանրակառքը եւ իջնել վերջաւորութեան: կարելի է առնել նաեւ Լա Ռօզ Սէնթ-Անթուան երթեւեկող օթօպիւսը (Սէն-Ժէրօմէն): Տոմսեր կարելի է ստանալ Միութեանս անդամներէն եւ հանդէսի ատեն տեղւոյն վրայ: կը հրաւիրուին Միութեանս համակիր հայրենակիցները:

ԵՐԳԱՀԱՆԴԷՍ

կազմակերպուած Համազգայինի Փարիզի Մասնաճիւղին կողմէ

Այսօր, շաբաթ երեկոյ ժամը 9ին, Ժան Կուժօնի սրահին մէջ,

8 rue Jean Goujon

կ'երգէ օփէրայի յայտնի երգիչ ՍՈԿՐԱՏ ԻՍԱՀԱԿԵԱՆ

Հայերէն, ռուսերէն, իտալերէն եւ գերմաներէն երգեր:

կը մասնակցի դաշնակահարուհի ՕՐ. Տ. ՉԱՌԱՓԵԱՆ

Տոմսերը կը ծախուին Հրանտ Սամուէլ գրատուն, 51 Mr. le Prince եւ «Յառաջ»ի խմբագրատունը: Մուտք 7 ֆր.:

ՀՐԱՒԷՐ ԲՈԼՈՐ ՀԱՅ ԿՕՇԿԱԿԱՐ ԱՇԽԱՏԱՒՈՐՆԵՐՈՒՆ

Հայ կօշկակարներու արհեստակցական վարչութիւնը պարտականութիւն կը համարէ գիտակից պահել բոլոր հայ կօշկակար աշխատաւորութիւնը վերջերս Լիոնուած կացութեան մասին: Այս նպատակաւ կը հրաւիրէ բոլոր հայ կօշկակար աշխատաւորները ներկայ գտնուիլ վաղը, շաբաթ, ժամը 2.30ին, 120 Bld. de Bellevilleի վերնայարկը գումարուելիք ժողովին, ուր պիտի խօսին մեր միութեան եւ արհեստակցական միութեան կողմէ ներկայացուցիչներ:

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ

Այսու կը յայտնենք մեր բոլոր ռազմիկ ընկերներուն որ ստացած ենք ֆրանս. քարթ-քօմպաթանները: կը հրաւիրենք դիմել իսկոյն Միութեանս կեդրոնատեղին 163 Ave. Jean Jaurès, Paris, ստանալու համար: կը հրաւիրենք նոյնպէս անոնք, որոնք մինչեւ այսօր չեն լեցուցած իրենց հարցարանները, թող փութան նոյնպէս իսկոյն կատարել այդ պարտականութիւնը:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Ֆր. Կ. Խաչի Փարիզի Մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը տեղի կ'ունենայ այսօր շաբաթ կէս օրէ վերջ ժամը 4ին, 11 rue de l'Ecole de Médecine, Փարիզ:

ՓԱՐԻԶԻ Տարօն Տուրուբերան Նահանգային Հայր. Միութեան ընդհ. անդամական ժողովը, վաղը կիրակի կէս օրէ վերջ ժամը 3ին, 45 Rue de la Défense սրճարանի մէջ, Իսի լէ Մուլինօ: Խիստ կարեւոր օրակարգ: կը խնդրուի ներկայանալ անդամատետրով:

Նուագահանդէս

Ջութակահար ԵՈՒՋԲԱՇԵԱՆԻ

Մասնակցութեամբ André Witteի

16 Յունիս, երեքշաբթի ժամը 21ին Ռուսական կոնսէրվաթուարի սրահին մէջ, 26 Ave. de Tokio. Փարիզ:

Գիները՝ 15, 10 եւ 5 ֆր.:

ՅԻՇԱՏԱԿԻ ՕՐ

Վանի ինքնապաշտպանութեան 1896ի քառասնամեակի եւ Վասպուրականի հերոսամարտի 21րդ տարեդարձին առթիւ

Նախաձեռնութեամբ Մարսէյլի Վասպուրականցիներու Հայրենակցական միութեան եւ մասնակցութեամբ Վասպ. Հայր. Միութեան Սէնթ-Անթուանի մասնաճիւղի, Կարճկանի Միութեան, Կ. Խաչի Պուլվառ Օտտօի մասնաճիւղի եւ Մարսէյլի Հայ Արիներու

տեղի պիտի ունենայ վաղը, կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին, (Սէնթ Անտրէ) «Պառ Պէլվէտէր»ի օդասուն պարտէզին մէջ,

Պատուոյ Նախագահութեամբ հրամանատար Պ. ՏԻՐԱՆ ԹԷՔԷԵԱՆԻ

կը Նախագահէ Պ. ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՇԱԼՃԵԱՆ

կը խօսի Գնդապետ Տ. ԲԱՂՏԱՍԱՐԵԱՆ

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՃՈԽ ԲԱԺԻՆ

Մանրամասնութիւնները տեղւոյն վրայ:

Հանդիսավայրը կարելի է երթալ թիւ 25 հանրակառքով եւ Լա Ռօզ-Սէնթ-Անթուան երթեւեկող օթօպիւսով:

Թատերական ներկայացում

Ի պատիւ ՕՆՆԻԿ ՍԱՆՃԱԳԻ

վաղը, կիրակի. կէս օրէ վերջ ժամը 3.30ին, Պէշիկթաշլեան սրահին մէջ,

26 Rue Troyon, Sèvres — Métro: Pont de Sèvres

կը ներկայացուի ՄԵԾԱՊԱՏԻՒ ՄՈՒՐԱՑԿԱՆՆԵՐ

Տոմսերու գիները.— Ա. կարգ 10, Բ. կարգ 5 եւ Reservée 25 ֆր.:

Հասցէ՝ O. SANDJAK, 31 Ave. des Gobelins, Paris (13), որուն պէտք է ուղարկել բոլոր ղրկուած տոմսերուն փոխարժէքը:

Դաշտահանդէս

Շավիլի Կ. Խաչի եւ «Համազգային»ի կողմէ

կիրակի 28 Յունիս 1936, Շավիլի անտառին մէջ:

կը խնդրուի չխաչաձեւել:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ) ԹԻՒ (2)

ԱՆՁՐԵՒ

Թարգմ. ԱՐՄԷՆ Պ. Հեղինակ՝ ՈՒ. ՍԸՄԸՐՍԷԹ ՄՈՀԸՄ

Կինը նստաւ, ձեռքերը խաչ բռնած էին ջղայնոտ կերպով, ու բարձր այտոսկրներուն թառած էր գունաւոր կէտ մը: Եւ ան կ'ունկնդրէր՝ իմանալու թէ ինչ տեղի կ'ունենար ներքեւը: Բոլորն ալ կ'ունկնդրէին: Անոնք լսեցին փայտէ սանդուխներէն Տէյվիտսընի թըխկ - թըխկոցով վար իջնելը եւ դրան ուժով բացումը: Յանկարծ՝ վերջ տրուեցաւ երգերուն, բայց կրամաֆոնը շարունակեց զռալ իր գռեհիկ եղանակը: Լսեցին Տէյվիտսընի ձայնը, ու ապա՝ ծանր բանի մը գետին իյնալու աղմուկը: Կրամաֆոնն ալ լռեց: Ապա՝ կրկին լսուեցաւ Տէյվիտսընի ձայնը, բայց չկրցան հասկնալ բառերը: Վերջապէս՝ լսուեցաւ խառնաշփոթ ժխոր մը, կարծես թէ քանի մը անձեր իրենց թոքերուն բովանդակ ուժովը միասին կը պոռային: Տիկին Տէյվիտսըն կէս մը հեւաց, ու սեղմեց իր ձեռքերը աւելի պիրկ կերպով: Տոքթ. Մէքֆէյլ անորոշ կերպով նախ Տիկին Տէյվիտսընին, ապա՝ իր կնոջ նայեցաւ: Չէր ուզեր վար երթալ, բայց կ'ուզէր գիտնալ թէ անոնք կ'ակնկալե՞ն այդ բանը իրմէ: Այդ ատեն բան մը տեղի ունեցաւ, որ իրարանցումի մը աղմուկին կը նըմանէր: Ժխորը այժմ աւելի որոշ էր: Թերեւս, Տէյվիտսընն էր որ սենեակէն դուրս կը նետուէր: Դուռը ուժով մը ցնցուեցաւ: Վայրկեան մը՝ ամէն ինչ լուռ էր: Ապա՝ անոնք լսեցին Տէյվիտսընի վեր գալը: Ան ուղղակի գընաց իր սենեակը:

«Երթամ քովը», ըսաւ Տիկին Տէյվիտսըն: Ոտքի ելաւ ու դուրս գնաց:

«Եթէ պէտք ունենաս ինձ, կանչէ», ըսաւ Տիկին Մէքֆէյլ, եւ ապա, երբ Տիկին Տէյվիտսըն մեկնած էր, աւելցուց, «կը յուսամ թէ վնասուած չէ»:

«Ինչո՞ւ միայն իր գործին չի նայիր», ըսաւ Տոքթ. Մէքֆէյլ:

Վայրկեան մը երկու անոնք լուռ նստան ապա՝ երկուքն ալ ցնցուեցան, որովհետեւ կրամաֆոնը դարձեալ սկսաւ երգել արհամարհոտ կերպով, եւ հեգնական ու ծաղրական ձայներ սկսան խռպոտ կերպով դուրս տալ լպիրշ երգի մը բառերը:

Յաջորդ օրը՝ Տիկին Տէյվիտսըն տժգոյն եւ յոգնած էր: Կը գանգատէր գլխացաւէ մը, ու զառամած եւ թօշնած կ'երեւէր: Պատմեց Տիկին Մէքֆէյլի թէ միսիոնարը ամբողջ գիշերը քնացած չէր, այլ մինչեւ լոյս ապրած էր ահաւոր կերպով յուզեալ վիճակ մը, եւ առաւօտեան ժամը հինգին դուրս գացած էր: Գաւաթ մը գարեջուր թափուած էր Տէյվիտսընի վրայ, եւ հանդերձները աղտոտած ու հոտած էին: Բայց, ահռելի կրակ մը կար Տիկին Տէյվիտսընի աչքերուն մէջ, երբ ան կը խօսէր Օր. Թամսընին մասին:

«Ան դառնօրէն պիտի անիծէ այն օրը, երբ նախատեց Պ. Տէյվիտսընը,» ըսաւ Տիկին Տէյվիտսըն: «Պ. Տէյվիտսըն սքանչելի սիրտ մը ունի, նեղութեան մէջ գտնուող ոչ մէկ անձ դիմած է անոր որ սփոփանք գտած չըլլայ: Բայց ան չինեբրիմեղքի ու երբ իր արդար զայրոյթը բորբոքի, ահաւոր կու է ան»:

«Ինչո՞ւ, ի՞նչ պիտի ընէ», հարցուց Տիկին Մէքֆէյլ:

«Չեմ գիտեր, բայց, աշխարհի ոչ մէկ բանին համար պիտի չուզէի այդ արարածին տեղը ըլլալ»:

Տիկին Մէքֆէյլ սարսռաց: Համատարապէս սոսկացնող բան մը կար փոքրիկ կնոջ այդ յաղթական հաւաստումին մէջ: Այդ առաւօտ անոնք միասին դուրս պիտի երթային, եւ կողք կողքի վար իջան սանդուխներէն: Օր. Թամսընի դուռը բաց էր, եւ անոնք տեսան որ ան աղտոտ շրջազգեստ մը հագած՝ բան մը կը տապկէր:

«Բարի լոյս», կանչեց Օր. Թամսըն, «Պ. Տէյվիտսընը լա՞ւ է այս առաւօտ»:

Անոնք անցան առանց պատասխանելու, քթերնին բարձր բռնած, իբր թէ ան գոյութիւն չունենար: Սակայն, կարմրեցան անոնք երբ Օր. Թամսըն սկսաւ քահ - քահ խնդալ ծաղրական կերպով: Տիկին Տէյվիտսըն մէկէն դարձաւ անոր.—

(Շար.)

Le Gérant: H. STEPHAN
Imprimerie A. DER (AGOPIAN)
17, Rue Damesme, PARIS (13)

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

(Fondé en 1925) :-: R. C. Seine 276.286

Directeur et Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
Rédaction et Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ
(ՆԱՄԱԿՆԵՐՈՒ ՀԱՄԱՐ)

17, Rue Damesme, PARIS (13e)
Téléphone : Glacière 15 - 70
Métro : TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ,— ՏԱՐԵԿԱՆ ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ ԵՌԱՄՍԵԱՅ

Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 ֆրանք	—
Ամերիկա եւ ուրիշ երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	—

ԿԻՐԱԿԻ 14 ՅՈՒՆԻՍ
DIMANCHE 14 JUIN 1936

12 ՏԱՐԻ — 12e Année No. 3140

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՄԱՐՏԱԿԱՆ ԲՆԱՇԽԱՐՀԸ

Տակաւին հին-հին օրերէն, անխառն հիացման ու խանդավառութեան բազմաթիւ անմոռանալի դրուագներ կապուած են Վասպուրականի հետ։

Այսօր, իր առաջին հերոսամարտի կախարդական յիշատակն է որ մեզ կը փոխադրէ Վան-Վասպուրական, չքնաղ բնութեան ու մարտական բուռն խոյանքներու ծոցն ապրելու։

Անգլիացի մեծանուն հեղինակ Լինչը, տարիներ առաջ, մասնաւոր յուզումով կը գրէր թէ «բնութիւնը ստեղծեր է այս վայրը, որպէսզի երկրային դրախտ դառնայ»։ Իսկ Վանեցին արդէն առածի կարգ է անցուցած «Վանն այս աշխարհի, արքայութիւնն այն աշխարհի մէջ» պատկերաւոր ասութիւնը։

Այս ինքնաբուխ յայտարարութիւնները լոկ խօսքեր ու սնապարծութիւններ չեն։ Իսկապէս Վասպուրականը դիւթական միջնաշխարհն է հայկական գաւառներու։ Բնութիւնը ոչինչ խնայած է իր ճարտարապետական կոթողներէն։ Ականատեսի տաք սարսուռ մը տակաւին կախուած կը մնայ անոր զմայլելի տեսարաններուն։

Ահա Վանայ լճի արեւմտեան եզերքները, ուր առջեւդ կը ցցուին վեհ ու փառապանծ Սիփանն ու Նեմրութը, ահա հայկական լեռնապարը որ երկու հզօր բազուկները տարածած հարաւէն ու հիւսիսէն կը գրկէ Վանն ու կապտաւուն լիճը, ահա Աղթամարը, Լիմը, Կտուցը որ կարծես կարապի պէս կը նաւարկեն խաչքար մը գլուխնին, արեւելքէն ահա Վարագն ու Կարմրաւորը, որ աշխարհքի նայած Հայրիկի ռազմական շունչը կը պատգամեն, ահա վերջապէս Միջնաբերդը, Արտամետը, Դատուանը, Ոստանը, Շատախը, Մոկսը, Հայոց-Ձորը, Թիմարը եւ ուրիշ գաւառներ, լեռներու բարձունքէն, ձորերու մէջէն շուրջպար են բռնած ծիծղուն լճի գալարագեղ ափերուն։ Հապա վանքերն ու սրբավայրե՞րը,— Բուլղկի Ս. Գէորգը, Տիրամէրը, Կտունկի վանքը եւ դեռ հարիւրաւորներ որ մեր ժողովուրդի հառաչներն ու ժպիտները գուրգուրանքով եւ ախրութեամբ կը պահեն իրենց խնկաբոյր քարերուն մէջ։

Վասպուրականը մեր ազատագրական շարժումներուն առանցքն է հանդիսացած։ Ոչ միայն յեղափոխութեան կարմիր գիծն էր որ կ'անցնէր իր սրտէն, այլ եւ ազգային միութեան օղակն էր դարձած։ Պարսկահայը, Ռուսահայը եւ Թրքահայը Վասպուրականի մէջ է որ Հայ կը դառնային։

Յեղափոխութեան փոթորիկը Վասպուրականէն կը ծաւալէր դէպի յետամնաց գիւղերն ու քաղաքները։

Վասպուրականէն կ'անցնէին եւ կամ Վասպուրական կը մտնէին «Սուրբ Գործի» բոլոր առաքելատիպ ռազմիկներն ու գործիչները։ Դէպի՜ Երկիր ... խորհրդաւոր ու կախարդական իմաստ մը ունէր այն բոլոր ուխտաւորներուն համար, որոնք կ'ուզէին ժողովուրդի ճակատագիրը բաժնել։

Տարօնն ու Վասպուրականը նուիրական միութիւն մը կազմած հայութեան դարաւոր երազները կը կերտէին։ Հայոց Հայրիկը վեհափառօրէն կը սաւառնէր այս երկու գաւառներու տոհմիկ հայութեան գլխուն վերեւ։

Մեր յեղափոխական-ռազմական գործիչներէն շատերը հոն ստացան իրենց արեան մկրտութիւնը, հոն մեծցան, հոն երգուեցան, հոն ժողովրդականացան։ Աւետիսեան, Պետօ, Մարտիկ, Վարդան, Վարդգէս, Կոմս, Արամ, Իշխան, Սարգիս, Կայծակ-Առաքել, Պուլկարացի Գրիգոր, Կոստի եւ ուրիշ շատ շատեր հոն թրծուեցան, հոն գործեցին եւ ժողովուրդ մը յաղթանակէ յաղթանակ առաջնորդեցին։

Վասպուրականը մեծ ու փոքր հերոսամարտերու հայրենիքն է եղած։ Հերոսամարտերը չեն ստեղծուիր ինքնաբերաբար եւ առանց զոհողութեան։ Վասպուրականցին գիտցաւ աշակերտիլ յեղափոխութեան ըմբոստ խօսքին, գիտցաւ դուրս գալ իր կրաւորական եւ մեղկ վիճակէն, ատոր համար արժանի եղաւ հերոսամարտերու դափնիներուն։

Այնտեղ, ուր Թուրքը կը բորբոքէր ցեղերու ատելավառ հնոցը, այնտեղ, ուր բռնութեան լախտը սարսուռ ու անլեզու զանգուածներ կը ստեղծէր միայն, այնտեղ պէտք է ստեղծուէին հերոսամարտեր, ի գին հսկայական զոհողութեան, որպէսզի ապրող հայութեան ճակատը մնար բարձր ու անբիծ։ Թուրքը պարտադրեց որ հայկական հերոսամարտեր ստեղծուին, եւ առաջին պրտուղը ինքն էր որ հնձեց։ Այլեւս անզօր էին իր դաւադրական միջոցները բեմադրելու միայն Քիւրտն ու Հայը։ Իրական չարագործը ինքն էր միայն։

Քառասուն տարի առաջ տեղի ունեցած Վասպուրականի այս հերոսամարտը բովանդակ հայութիւնն էր որ կը սթափեցնէր Թուրքին հետ միայն մէկ լեզուով խօսելու համար,— Զէնքի լեզուով։ Վասպուրականը միշտ գիտցած է այդ լեզուով խօսելու ձեւն ու եղանակը։ Գարահիսարի, Կիւզէլ-Տէրէի եւ Բարթողիմէոսի նահատակները Վասպուրականի հայութեան փրկութեան ազդարարներն են եղած։ Տարիներէ ի վեր ամբողջ ժողովուրդ մը ազատագրութեան անողոք պայքարի աննկուն դերակատարն էր դարձած։ Եթէ այսօր, վերապրող Վասպուրականցիները յուզումով ու հայրենակարօտ կարօտով կը ծռին քառասնամեայ անհաւասար հերոսամարտի մը եղերական դրուագներուն վրայ, ապա պէտք է չմոռնան որ 1915ի հերոսամարտի վարպետները անոնք էին, որ ինկան. որպէսզի հազարաւոր Վասպուրականցիներ կարենան ապրիլ։

Գաղթահայ ազատատենչ հայութիւնը երախտագիտութեամբ ու յուզումով պէտք է անդրադառնայ հայ բազուկի մղած այն բոլոր հերոսամարտերուն վրայ, որոնք ներշնչման անմահ աղբիւրներ են դարձած, թրքական բռնատիրութեան ծոցին մէջ։

Վ. Հ.

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ՇԱԲԱԹԱԿԱՆ 40 ԺԱՄ ԱՇԽԱՏԱՆՔԻ ՕՐԻՆԱԳԻԾԸ ԸՆԴՈՒՆՈՒԱԾ

Փողոցներու մէջ ցոյցերը արգիլուած են

Դէպի ներքին խաղաղութիւն

Ֆրանս. Երեսփ. Ժողովը, Ուրբաթ առաւօտ, շաբաթական 40 ժամ աշխատանքի օրինագիծն ալ վաւերացուց 175ի դէմ 385 քուէով։

Կառավարութիւնը, կէս օրէն վերջ Ծերակոյտին ներկայացուց Երեսփ. Ժողովին ընդունած 5 օրինագիծերը միասնաբար։ Թէ Երեսփ. Ժողովին, եւ թէ Ծերակոյտին մէջ Լէոն Պլում կարեւոր յայտարարութիւններ ըրաւ, որոնք մեծ ազդեցութիւն գործեցին։ Այնպէս որ Ծերակոյտը եւս լաւ տրամադրուած, անմիջապէս ընտրեց յանձնախումբի անդամները, որոնք երէկ նիստ գումարելով պատրաստեցին իրենց զեկոյցը։ Երեքշաբթի Ծերակոյտը եւս կարճ վիճաբանութենէ մը վերջ պիտի վաւերացնէ կառավարութեան առաջին հինգ օրինագիծերը։

Լէոն Պլում յայտարարած ըլլալով, որ իր կառավարութիւնը կարգ ու կանոն բերող կառավարութիւն մըն է, թէ չի կրնար թոյլատրել որ հանրային խաղաղութիւնը խանգարուի փողոցներու մէջ, աջակողմեան թէ ձախակողմեան տարրերը գոհունակութիւն մը զգացին։ Միւս կողմէ համայնավարներուն կողմէ եւս այդ իմաստով յայտարարութիւն մը եղաւ, Թորէզի բերնով, որ նոյնպէս բարերար ազդեցութիւն թողուց։

Լանժըրոն յայտարարեց թէ հրահանգ ստացած է կառավարութենէն կարգը եւ կանոնը պահպանել փողոցին մէջ եւ այդ ուղղութեամբ հրամանտրուած է նաեւ ոստիկանութեան։

Այս բոլոր յայտարարութիւններէն վերջ, իրապէս, խաղաղութեան հովանք մը անցաւ հրապարակէն։

Երէկ վերջ գտած էին Փարիզի մէջ սրճարաններու, պանդոկներու, ճաշարաններու, դեղարաններու գործադուլները։ Հաւաքական պայմանագրի մը կնքումով վերջ գտան նաեւ մետաղագործական, կահագործական, ատաղձագործական եւ այլ արհեստապետական գործադուլները։ Գաւառներէն եւս կը հաղորդուի թէ գործադուլի հոսանքը մեղմացած է, ու կը յուսացուի որ աշխատանքը վաղուրնէ սկսեալ հնչեցնէ իր երջանիկ երգը այս անգամ յաղթականի տրամադրութեամբ։

Վէնսան Օրիոլի յայտարարութիւնը

Վէնսան Օրիոլ հետեւեալ յայտարարութիւնն ըրաւ մամուլի ներկայացուցիչներուն.—

Անհիմն զրոյցներ կը շրջին դուրսը։ Այսպէս կ'ըսեն թէ թղթադրամները պիտի գնակնքուին ի նորոյ (էսթամփիյեէ)։ Եւ այսպիսի ուրիշ կարգադրութիւններ։ Ոչինչ կայ որ ճիշդ ըլլայ այդ զրոյցներուն մէջ։ Մենք պէտք չունինք այդպիսի բացառիկ կարգադրութեանց դիմելու, որոնց ծանուցումը կը նպաստէ միայն ծանրացնելու օրուան մտահոգութիւնը, մինչդեռ հարկ է փարատել այդ մտահոգութիւնները, բառնալ անստուգութիւնը, որ կը ծառայէ չահադիտութեանց։

Ըսին թէ մենք կը քալենք դէպի արկածախնդրութիւն մը, նման այն արկածախնդրութեան որուն առաջնորդեց Տոքթ. Շախթ Գերմանիան։ Երկրի մը մէջ, որ Ֆրանսան է, ուր կայ 40 — 45 միլիար գանձարկղեալ (թէզօրիզէ) ֆրանք, մենք պէտք չունինք դիմելու նման փորձերու։ Հարկ է քալել դէպի տնտեսական յարութեան քաղաքականութիւն մը։ Ելմտական վերականգնումը կախում ունի այդ յարութենէն։

Գալով արտածումներուն, կարելի է անոնց նպաստել զանազան ձեւերով,— արտաքին առեւտուրին յատկացուած վարկերու բանաւոր կազմակերպութեամբ, հարկային բարենորոգութեամբ։

Յառաջիկայ հինգշաբթի մտադիր եմ յայտարարութիւն մը ընելու Երեսփ. Ժողովին մէջ, ուր պիտի բացատրեմ թէ ամէն ինչ կախում ունի ժողովուրդին ցոյց տուած վստահութենէն։

Ձեզի ծանօթ է իմ դիրքս։ Մենք կ'ուզենք հարկային արդարութիւն։ Կը կարծեմ թէ 130—150 տեսակ տուրքեր կան, որոնք կը բարձրացնեն ապրուստի գիները առանց հասոյթ աւելցնելու յօգուտ պետական գանձին։ Սպառողները, հարկատուները շատ կը վճարեն, հակառակ անոր որ նոյն համեմատութեամբ դրամ չի մտներ պետութեան գանձը։ Տուրքեր կան, որոնց գանձումը շատ սուղի կը նստի պետութեան։ Գոյութիւն ունի անիշխանական վիճակ մը, խարխլած կացութիւն մը, որուն պէտք է վերջ տալ՝ թիւերը մօտեցնելով իրողութեանց։

ՌՈՒՍԻՈՅ ՆՈՐ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹԻՒՆԸ

Թաս հեռագրական գործակալութիւնը կը հաղորդէ թէ Խորհրդ. Միութեան Կեդր. Գործ. Կոմիտէն վաւերացուց նոր Սահմանադրութեան նախագիծը եւ որոշեց Խորհուրդներու Համագումարը նիստի հրաւիրել 25 Նոյեմբերին, Սահմանադրութեան այդ նախագիծը յանձնելու համար անոր քննութեան։

Նոր Սահմանադրութեան այդ նախագիծը կը պարունակէ 7,000 բառ եւ կը բաղկանայ ԺԳ. գլուխներէ։

Նոր Սահմանադրութիւնը կ'ընդունի.

1.— Պետութեան կազմութիւնը.— Յառաջիկային, Խորհրդ. Միութիւնը պիտի բաղկանայ ոչ թէ, ինչպէս հիմա, եօթը, այլ տասնըմէկ դաշնակցային անկախ հանրապետութիւններէ,— անկախ հանրապետութիւն հռչակուած ըլլալով Վրաստանը, Հայաստանը, Ադրբէջանը, Ղազախստանը, Քրկզըստանը։

Պիտի կազմուի, միւս կողմէ, Միութեան Գերագոյն Խորհուրդ մը, օրէնսդրական իրաւունքով, որ պիտի բաղկանայ Միութեան Խորհուրդէն եւ Ազգութեանց Խորհուրդէն։ Այս խորհուրդը պիտի վայելէ վերահսկողական իշխանութիւն, զոր պիտի ստանայ նախագահական խորհուրդը՝ երբ վերջ գտած է նստաշրջանը։ Այս Գերագոյն Խորհուրդն է որ պիտի նշանակէ Գործավարներու Խորհուրդին անդամները։

2.— Քաղաքացիական հիմնական իրաւունքներ.— Խորհրդ. Միութեան քաղաքացիները, այր թէ կին, կը վայելեն իրաւունքներ հանգիստի, ծերութեան եւ աշխատանքի մէջ։ Քաղաքացիները կը ստանան կրօնական ազատութիւն եւ հակակրօնական պայքարի ազատութիւն։ Անջատում պետութեան, եկեղեցւոյ եւ դպրոցի։

3.— Յարգանք անհատական ազատութեան.— Քաղաքացիները կը վայելեն խօսքի, մամուլի, հանրային հաւաքոյթներու ազատութիւն։ Քաղաքացիները չեն կրնար ձերբակալուիլ առանց դատական վճռի կամ դատախազութեան հրամանին։ Սահմանադրութիւնը կ'երաշխաւորէ քաղաքացիներու բնակարանի անձեռնմխելիութիւնը եւ թղթակցութեանց գաղտնապահութիւնը։

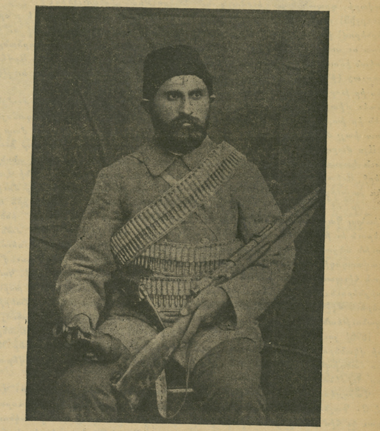
4.— Քուէի եւ ընտրութեան իրաւունք.— Այր թէ կին, 18 տարեկանէն վեր բոլոր քաղաքացիները, իրաւունք կը ստանան քուէարկելու եւ ընտրուելու։ Քուէարկութիւնը կը կատարուի ուղղակի եւ գաղտնի։

Քուէարկելու եւ ընտրուելու իրաւունքէ զրկուած կը մնան միայն յիմարները եւ դատարաններու կողմէ յանցաւոր ճանչցուածները։

5.— Զինանշան եւ դրօշ.— Կ'ընդունուին զինանշանն ու դրօշը, որ կը գործածուին ներկայիս։

*** Միւս կողմէ Անատոլուի հեռագրական գործակալութիւնը կը հաղորդէ.

Հրատարակուած է Խորհրդային Միութեան նոր Սահմանադրութեան նախագիծը, որու համաձայն երկիրը կ'ունենայ խորհրդարան մը, բաղկացած Երեսփ. Ժողովէ եւ Ծերակոյտէ, առաջինը 600, երկրորդը 200 անդամով։

ՎԱԶԳԷՆ (Տիգրան Տէրոյեան, 1873-1898)

Պաղեստինի դէպքերը

Խռովութիւնները կը շարունակուին Պաղեստինի մէջ։ Երուսաղէմի բրիտանական ոստիկանութեան հրամանատարին կցորդը երբ կառքով զօրանոց կ'երթար, Արաբ մը յարձակեցաւ եւ կրակեց՝ վիրաւորելով կուրծքէն եւ ուսէն։ Ոստիկանութիւնը հասնելով կրակեց իր կարգին եւ ծանրապէս վիրաւոր գետին ձգեց Արաբը։ Արաբներու զինեալ խումբ մը յարձակում գործեց շոգեկառքի մը վրայ, Երուսաղէմէն Հայֆա գծին վրայ։ Շոգեկառքին մէջ պաշտպանութեան համար տեղ գրաւած էր ջոկատ մը զինուոր, որ փոխադարձելով՝ փախուստի մատնեց Արաբները, որոնք 11 վիրաւոր թողուցին։

Հեբրոնի մէջ եւս զինեալ յարձակում մը գործուեցաւ ոստիկանութեան վրայ։ Աքիայի մէջ եւս Արաբները ռումբ նետեցին ոստիկաններուն վրայ, եւ երբ հրասայլով զինուորներ հասան՝ ըմբոստները կարճ դիմադրութենէ մը վերջ փախուստ տուին։

Ազգերու Դաշնակցութեան Ժողովը դարձեալ յետաձգուած

Ազգերու Դաշնակցութեան քարտուղարութիւնը կը հաղորդէ թէ Ընդհ. Ժողովը որ տեղի պիտի ունենար Յունիս 16ին, յետաձգուած է 10 օր, ուրեմն տեղի կ'ունենայ 26ին ժամը 17ին։

Ազգերու Դաշնակցութեան խորհուրդը, այս որոշումը տալէ առաջ, որոշեց Ընդհ. Ժողովի օրակարգին վրայ աւելցնել հետեւեալ հարցերը.

1.— Եթովպիոյ եւ Իտալիոյ վէճը։

2.— Փոխադարձ ապահովութեան դաշինքը, որ կնքուած է ընդմէջ Գերմանիոյ, Պելժիոյ, Ֆրանսայի, Անգլիոյ եւ Իտալիոյ, 16 Հոկտեմբեր 1925ին, Լոքարնոյի մէջ։

ԶԱՆԱԶԱՆ ԼՈՒՐԵՐ ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

Կէօրինկ անպաշտօն ճամբորդութիւն մը կը կատարէ Պալքաններու մէջ. Վիէննայի վրայով Պելկրատ հասած է արդէն։

*** Վան Զէլանտ դարձեալ հրաւէր ստացաւ թագաւորէն՝ կազմել պելժ. դահլիճը։

*** Ժընեւէն կը հեռագրեն թէ Հոգատարութեանց յանձնախումբը փակեց իր 29րդ նստաշրջանը, որու ընթացքին քննութեան առնուեցան հոգատար պետութեանց տեղեկագիրները հետեւեալ երկիրներու մասին.— Պաղեստին, Սուրիա, Լիբանան, Անդրյորդանան, հարաւ-արեւմտեան Ափրիկէ։

*** Ազգ. տնտեսութեան նախարարը, Սփինասս, Փարիզեան թերթի մը յայտարարեց թէ կառավարութեան տնտեսական քաղաքականութիւնը կը ձգտի վերահաստատել սպառող և գիւղացի դասակարգին գնումի կարողութիւնը՝ նուազեցնելով հարկային յաւելուածական ծախքերը։

*** Արդարութեան նախարարը, Մարք Ռիւքար, շրջաբերականով մը կը հրահանգէ մօտէն հսկել գիներու բարձրացման փորձերուն վրայ, զորս կը կատարեն կարգ մը շահադէտներ, եւ դատական հետապնդում կատարել անոնց դէմ։

ՆԱԼՊԱՆՏ ՆՇԱՆ

(ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆԻ ԻՆՔՆԱՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹԵԱՆ 40ԱՄԵԱԿԻ ԱՌԹԻՒ)

1896 յունիսին Վասպուրական աշխարհի սքանչելի ընդվզումի հերոսներու և ղեկավարներու լուսաւոր դէմքերուն հետ, առջեւս կը ցցուի ժողովրդական համեստ դէմքը Նշանին:

Աննշան էր իր երեւոյթը, կարճահասակ, վիզը ուսերուն մէջ ամփոփած, քիչ մը կորաքամակ, գլուխը միշտ կողմի մը վրայ հակած, ձեռները շալվարի գրպանները եւ «հայպան» (Խուրջին) ուսերուն, պայտարի գործիքներով՝ իր գործին կ'երթար: Համեստ ու սակաւախօս, բայց ժողովրդական իմաստունն էր, իր խօսքերը կշռուած էին ու ամէն մէկ բառը կարծես իր խորքէն էր որ կուգար, որովհետեւ միտք մը արտայայտելու ատեն իր խոր - խելացի աչքերը տենդոտ փայլ մը կը ստանային:

Այս մարդն էր, որ 1896ի դէպքերուն կատաղի դիմադրութենէ մը վերջ, Աւետիսեանի եւ միւսներու հետ լեռ քաշուեցաւ երեւոյթները փրկելու համար, եւ այս մարդն էր, որ չուզեց միանալ Պարսկաստան մեկնող խումբերուն եւ խումբ մը ընկերներու գլուխն անցած քաղաք վերադարձաւ գաղտագողի՝ չհաւատալով եւրոպական հիւպատոսներու տուած հաւաստիքներուն: Եղաւ միշտ առաջին շարքերուն մէջ, յետագայ ինքնապաշտպանութեան ատեն:

1896ի յուսահատ պայքարի կենդանի վկաներուն եւ գերակատարներուն ես հանդիպեցայ 1904ի ձմրան սկիզբը: Արմենական էին բոլորը:

Վարդէսի օրերէն եւ յետագային, Հ.Յ. Դաշնակցութիւնը տարածուեցաւ եւ հիմ բռնեց Վասպուրականի մէջ: Կային Հնչակեան քանի մը վատուժ խմբեր, կը մնային նաեւ Արմենական խմբեր, բայց կարեւորը անոնց խմբերը չէին, այլ արմենական մտայնութիւնը, որ խոր արմատներ էր ձգած մանաւանդ միջին տարիքի սերունդին մէջ, որոնցմէ քիչ չէին խիստ եփուած, մտաւորական եւ կիսամտաւորական տարրեր. մոլեռանդ հայրենասիրութիւնն էր իրենց յատկանիշը եւ անհանդուրժողութիւն բռուն յեղափոխական միջոցներու: Սակայն անոնց այս տրամադրութիւնները օգտագործելու եւ գործօն աշխատանքի մղելու ուժը եւ ղեկավարութիւնը կը պակսէր — անգլուխ էին մնացեր:

Միւս կողմէն հետզհետէ ծաւալող Դաշնակցութեան կենդանի գործունէութիւնը յափշտակած էր երիտասարդութիւնը, որոնք խումբ առ խումբ կուգային միանալու եւ զինուորագրուելու:

Այդ ատեններուն էր, որ ճեմարանը աւարտած, հայրենիք կը վերադառնային Համազասպ Հացագործեանը (Թոքախտէ մեռած), Ղեւոնդ Մելոյեանը, Արտակ Դարբինեանը եւ Համազասպ Բաղէշցեանը (եղբայրը արմենական վեթերան Գարեգինի):

Արմենականները մեծ յոյսեր կապեր էին Համազասպի վրայ, կը սպասէին որ կ'անցնէր իրենց գլուխը եւ կը վերակազմէր զիրենք: Բաղէշցեանը արմենական չէր բայց Կովկասի մէջ մօտ էր եղած Դաշնակցութեան, Մելոյեանը հակած էր Դաշնակցութեան, միայն Արտակ Դարբինեանն էր որ մնացած էր անվարան արմենական, իր բովանդակ էութեամբ եւ մտաւոր - հոգեկան կառուցուածքով. իսկ նա իր կրաւորական խառնուածքով չէր կրնար յարութիւն տալ արմենականութեան եւ գործ պահանջող արմենական սերունդին:

Ճեմարանէն վերադարձած այդ թանկագին շաղախը, բաւական տատանումներէ վերջ, խառնուեցաւ Դաշնակցութեան զանգուածին:

Այս բեկման օրերուն էր, երբ օր մը, մեզի համակիր Երամեանի ուսուցիչներէն Արմենակ Փոխարեանը եկաւ յայտնելու թէ խումբ մը Արմենականներ կ'ուզեն զիս տեսնել եւ թէ իրենց տունը պիտի գան:

Գիշերային փոխադրութեան ժամին երբ մտայ Արմենակենց անպաճոյճ սենեակը, մինտէրներու վրայ մտախոհ նստած տեսայ չալվարաւոր 7—8 հոգի: Դեռ աչքերուս առջեւն է անոնց խոնարհ եւ ազնիւ դէմքերը, Պնի Վահանը՝ ցաւոտ աչքերով, որ իր մութ ակնոցներու վերէն հետաքրքիր եւ ակնածանքով լի հայեացքը ինծի կ'ուղղէր, ռէս Մելիքի Նշանը՝ մանկական պարզամիտ աչքերով ու սեւուլիկ, Ղասապ Արշակ՝ չէկին տուող, գլխահակ, երկչոտ հայեացքով, Կանդուառայ Գարօն՝ տարիքոտ եւ խորաթափանց, Նալպանտ Մկօն՝ մտերիմ ժպիտով բայց չփոթուածի երեւոյթով եւ վերջապէս Նալպանտ Նշանը:

Բոլորը գործօն մասնակցողներ 96ի կռիւներուն, որոնք Վարագէն վերադարձած էին:

Նալպանտ Նշանն էր խօսողը: Վանեցիական ոճով, առանց մտաւորական երեւալու որ եւ է յաւակնութեան: Ամէն մէկ բառը կշռելով, ճիգ մը ստոյգ արտայայտելու իր միտքը, ըսաւ թէ հրաւիրեր են զիս քանի մը բացատրութիւններ ստանալու Դաշնակցութեան նպատակներու եւ ուժի մասին:

Նշանը իբր օրինակ բերաւ 96ի կռիւները, որ գերազանցապէս ինքնապաշտպանութեան կռիւներ էին, ժողովուրդը զինուած չէր, անոր յեղափոխական մասն էր միայն կիսատպռատ զինուած. մինչեւ յեղափոխական գործը այլ է, անոր նպատակը հայրենիքը անկախ դարձնել է, ճի՞շդ կը հասկնան արդեօք իրենք եւ եթէ ստոյգ է, որ ապստամբութեան համար կը պատրաստուէինք, կրնա՞նք լուրջ ուժ մտցնել երկիր, որ բաւականանք Վասպուրականի ժողովուրդը զինելով եւ ոչ թէ բուռ մը յեղափոխականներ որոնք վերջին վայրկեանին հարկադրուած ըլլան հեռանալ եւ ժողովուրդը ձգել իր բախտին: Դաշնակցութիւնը մինչեւ ապստամբութիւնը՝ ցոյցեր ընելու կողմնակի՞ց է, կը հաւատա՞յ դարձեալ եւրոպական պետութիւններուն: Ըսաւ թէ իրենք դէմ են ցոյցերու, չեն հաւատար օտար ուժերու եւ թէ մինչեւ լուրջ ուժի պատրաստութիւնը՝ մենք պէտք է ամէն կերպ խուսափինք ընդհարումներու եւ դժգոհութիւններու առիթ տալէ Թուրք կառավարութեան: Աւելցուց նաեւ որ դրսէն ղեկավար մարդիկ պէտք են անշուշտ, բայց պէտք է ջանալ երկրէն հանել նման ուժեր:

Ջանացի գոհ թողուլ զիրենք իմ բացատրութիւններովս, բայց Նշանը շատ դիւրաւ գոհ մնացողներէն չէր: Ամբողջ գիշերը գրեթէ գլխաւորապէս ան, քիչ մը Վահանը եւ Գարօն, զիս ջղայնութեան հասցուցին իրենց հարցերով եւ խորհրդածութիւններով...

Եւ վերջապէս Նշանը հարցական հայեացքը պտտցուց իր ընկերներուն վրայ.— «Լսեցի՞ք, ի՞նչ կ'ասէք հիմա» հարցուց:— «Կ'ուզենք» պատասխանեցին անոնք:

Նշանը իր յուզումը զսպած խօսեցաւ հանդիսաւոր թոնով.— «Մենք Արմենականներ ենք եղած 10 տարիէ ի վեր, բայց անոնցմէ չենք, որ անուան ապաստանինք, մենք ծածանող դրօշակի տակ կ'ուզենք մտնել եւ անոր ստուերին տակ մեռնիլ... Քանի որ Դաշնակցութիւնն է այժմ այն կուսակցութիւնը, որ ունի ուժ եւ կազմակերպութիւն, մենք կ'ուզենք անոր զինուորագրուիլ: Մեր այս խմբի ձեռքէն շատ բան կուգայ, գործածէ մեզ անխնայ, մենք հաւատարիմ ենք եւ անձնազոհ: Հիմա քու զինալիքն է...»:

Ես չխաբուեցայ, իրաւ որ այդ օրէն անփոխարինելի փաղանգ մը շրջապատեց զիս:

Նշանը տրուած հրամաններուն կոյր եւ երկաթէ կարգապահութեամբ կատարողն էր, բայց ... իր սկզբունքներուն հակառակ երեւցող կարգադրութիւններու մասին ժամերով կը յոգնեցնէր զիս, իր խիղճը հանդարտեցնելու համար: Օր մը երբ անգլ. հիւպատոսին հանդիպելէն կը վերադառնայի, Նշանը եկաւ քովս. «Հը՞, տեսա՞ր, էլի՞ էս օտարներից ձեռք չէք քաշեր...», յանդիմանեց զիս:

Ինքը եւ իր ընկերները գաղտնի գործերու ամենավստահելի կատարողներ էին,— ռազմամթերք գնել, սահմանագլուխներ պտտիլ, քիւրտ ցեղերու շարժումը լրտեսել: Իբրեւ պայտար, իր գործիքներով Նշանը բազմաթիւ առիթներով գնաց աշիրէթներու մէջ, թէ մեր ռազմամթերքի փոխադրութիւնը դիւրացնելու, թէ Քիւրտերու մէջ փրոփականտ կատարելու եւ թէ լրտեսելու:

Սահմանադրութեան հռչակման տարին, ժպիտը փախած էր դէմքէն. «Իրանք մեր գլխին պալա պիտի բերեն, մի՛ հաւատաք», կ'ըսէր ան յաճախ: Առանձնացած էր եւ երբ կը հարցնէինք պատճառը, դառնութեամբ եւ տխրութեամբ կ'ըսէր.«Գործ չկայ կ'ըսէք, երեւամ ի՞նչ անեմ»:

ՎԱՀԱՆ ՓԱՓԱԶԵԱՆ

ՍԻՐԵՐԳ

(ՎԱՆԻ ԳԱՒԱՌԱԲԱՐԲԱՌՈՎ)

Վարդնի բացուե վանայ քեաղքի էկէյստար (*)
Կատուած սիրես մէկն օրօխկի տիւ զիկ տար,
Քեա՛ նազերով քեա խօրօտիկ տիւ վի՞րն ես,
Աշխարհի գիտի, ալամ գիտի տիւ իմն ես:

Վարդնի բացուե առաւըտման խաւ խուսոց
Իմ եար բաղչէն կայնե էրկու ձեռն ի ծոց,
Վարդնի բացուե առաւըտման շաղերով,
Իմ եար բաղչէն վարդ կը քեաղի մաղերով:

Վարդնի բացուե վարդէվըրի կիրակին,
Քէռ սէրն ինկե մէջ իմ սըրտի պըրակին,
Քեա՛ նազերով, քեա՛ խօրօտիկ տիւ վի՞րն ես,
Աշխարհի գիտի, ալամ գիտի տիւ իմն ես:

(*) Այգեստան:

ՓԱ՛ՌՔ ԶԷՆՔԻՆ

Ուշտունեաց գաւառի Պախվանց եւ Պօղօնիս գիւղերու մէջտեղ բլրակի մը վրայ կը բարձրանար քիւրտ Կոլի Խան պէյի բերդը: Այս մեծահարուստ պէյը պէտք չունէր պահելու լծկան անասուններ, ոչ ալ հօտաղ ու մշակ: Շրջակայ հայ գիւղացիներն էին, որ տարապարհակ աշխատանքով կը հերկէին ու կը ցանէին անոր հողերը, կը հնձէին ու կը կալսէին հունձքը ու կը լեցնէին իր ամբարները: Ամէն պայրամին ալ իւրաքանչիւր գիւղի ռէսը զանազան նուէրներով (ոչխար, գառ, հաւ, բուրդ, մեղր, պանիր, իւղ եւն.) պարտաւոր էր բերդը երթալ շնորհաւորութեան համար: Վա՜յ անոնց որ կը թերանային այս պարտականութեանց մէջ:

Ս. Գրիգոր Նարեկացիի վանքն եւս չէր կրնար բացառութիւն կազմել, եւ յաճախ վանքի բեռնաւորուած սայլերը ճռնչելով կանգ կ'առնէին պէյին ամբարներուն առջեւ:

1896ին կը յաճախէի վանքին դպրոցը: Թէեւ փոքր էի, բայց կը յիշեմ, որ Կոլի Խան պէյի տղաներէն արիւնարբու Իսրֆ պէյ՝ ամէն շաբաթ 8-10 ձիաւորներով վանք կուգար: Վանահայր Եղիշէ վարդապետ մորթել կուտար գառներ ու հաւեր: Կուշտ ու կուռ կ'ուտէին իրենք եւ իրենց ձիերը, ու լեցուն պարկերով կը հեռանային:

Ամառնային գեղեցիկ առաւօտ մը պէյը վանք կուգայ, բայց այս անգամ 40 ձիաւորներով: Ըստ սովորութեան՝ վանքի բարիքները լափելէն ետք, կը փակեն դռները, կը սպաննեն վանահայրն ու ծառաները, պարիսպէն վար կը նետեն ու դուրս գալով կը սկսին ջարդել գիւղացիները: Ոմանք կը յաջողին փախչիլ դէպի լեռներն ու դաշտերը, բայց մեծ մասը կը կոտորուի հետապնդող ձիաւորներէն: Նարեկ գիւղէն սպաննուածներու թիւը մօտ 200 էր: Իսրֆ պէյ կ'անցնի մօտակայ Փայներ գիւղը՝ լրացնելու հոն եւս կոտորածը:

Միեւնոյն ժամանակ իր եղբայրները կը կոտորէին Ցարբերդ, Պօղօնիս, Պախվանց, Հիրճ, Տշող եւ Փշավանց գիւղերը, (այս վերջին գիւղէն սպաննուեցան 85 հոգի, դժբախտաբար միւս գիւղերէն սպաննուածներու թիւերը չունիմ), իսկ Տախմանից պէյերը՝ Նոր Գիւղ, Մոխրաբերդ եւ Սարէ գիւղերը:

Յեղափոխութիւնը դեռ մուտք գտած չէր գաւառը, հետեւաբար ժողովուրդը անզէն էր եւ ջարդարարները առանց լուրջ դիմադրութեան հանդիպելու՝ վերջացուցին իրենց գործը: Ազատուեցան միայն անոնք որ կրցան մինչեւ վերջ պահուըտած մնալ լեռներուն մէջ:

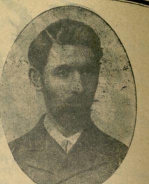
Շատ մը միամիտներ փախան դրացի Քիւրտերու եւ Թուրքերու տուները եւ ապաստանեցան անոնց գթութեան: Այսպիսիները ինքզինքնին գտան դառն երկընտրանքի մը առջեւ, — կամ իսլամանալ եւ կամ մեռնիլ: Սակայն ազգութեան եւ կրօնի գաղափարը այնքան խոր էր Վասպուրականցիին մէջ, որ ընտրեցին վերջինը: Այսպէս հարիւրէն աւելի էր թիւը անոնց, որ Գաւաշի զանազան գիւղերէն ապաստանեցան Կոլի Խան պէյի բերդը, բայց համաձայն իմ լսածիս՝ միայն մէկ հոգի կրօնափոխ եղաւ, միւսները նախընտրեցին մորթուիլ:

Ինծի պատմած են որ Վանի արուարձաններէն Արտամէտ գիւղէն Թուրքերու քով ապաստանած 65 հոգի նոյնպէս ընտրեցին մահը առանց բացառութեան: Ինծ պատմած են նաեւ որ Ծուրստան գիւղի քիւրտ Իսա պէյը խաբելով, թաքստոցներէն դուրս հանեց 400 հոգի եւ իր տունը լեցուց: Անոնցմէ ոչ իսկ մէկ հոգի ուրացաւ իր ազգութիւնն ու կրօնը, եւ ամէնքն ալ Շատախի աւազակ Շաքիրի ձեռքով խողխողուեցան: Եւ այսպէս գրեթէ ամէն տեղ:

Անցան չարաթներ: Ջարդը վերջացած էր: Վերապրողները սկսան վերադառնալ աւերակներու վրայ: Ամէն ինչ թալանուած, ցանքերը մեծ մասամբ հրոյ ճարակ: Բայց Հայուն շինարար ձեռքը չանճրկեցաւ: Քրտինքը արցունքի հետ խառնած մասնեբով քաղեց գիւղերու քով գտնուած սակաւ հունձքերը, շալակով կրեց, փայտով ծեծեց, երկանքով աղաց եւ չորաբեկ հացով կէս կուշտ կէս անօթի անցուց ձմեռը: Գարունը խոտով ապրեցաւ, բահով փորեց արտը եւ խնայած ճանկ մը սերմը հողին յանձնեց: Քիչ մը բախտաւորը օգնեց անբախտին: Մէկ երկու տարի եւս եւ ահա դարձեալ Հայուն օջախը սկսաւ ծխալ, դարձեալ լսուեցաւ գութանի երգը, եւ ոչխարի հօտերը դարձեալ բարձրացան լեռները:

Այս անգամ Նարեկայ վանքին մէջ Զանշեան որբանոցն էր (1898): Իսրֆ պէյ դարձեալ սկսաւ երեւիլ հայ գիւղերուն եւ վանքին մէջ, անվախ ու աներկիւղ: Նոյն ընդունելութիւնը այս անգամ նոր վանահօր կողմէ: Դարձեալ տարապարհակ աշխատանք այնպէս ինչպէս կոտորածէն առաջ: Բայց այս անգամ կարճ ժամանակի համար: Դաշնակցական հայդուկը շուտով յայտնուեցաւ Հայոց գիւղերուն մէջ, կարգ մը ջարդարարներ չանաստակ ինկան վրիժառու գնդակով եւ մնացեալ բոլորը մեծ ու փոքր Իսրֆները կծկուեցան իրենց սահմաններուն մէջ: Հայ գիւղացին այլ եւս ստրուկ չէր, այլ տէր իր ճակտի դառն քրտինքին եւ ապահով:

Այստեղ անկարելի է չյիշել Կարկառի, Կարճկանի, Սպարկերտի, Մոկսի, Գաւաշի եւ Շատախի լեռներու արագաթռիչ արծիւ, անմոռանալի հայդուկը՝ Իշխան, իր անձնուէր խմբերով, որ իր թեւերը կը տարածէր Դաշտավայրի կառավարանիստ կեդրոններէն մինչեւ բարձրաբերձ լեռներուն կատարները թառած հայ գիւ-

ՊԵՏՕ (Աղեքսանդր Պետրոսեան)

ղերուն վրայ, ահ ու սարսափ սփռելով այս գաւառներու ամբողջ քրտութեան մէջ, կարճ շրջանի մը ընթացքին կազմակերպելով, զինելով ու մարզելով հայ գիւղացին:

Անկարելի է չյիշել մեծ խումբը յեղափոխական կուռ դաստիարակութիւն ստացած երիտասարդ ուսուցիչներուն (Լեւոն Շաղոյեան, Միհրան Զաթոեան, Ցաղթեցի Մկրտիչ, Օհան Կարօ, Արտաշէս Բաբալեան, ո՞ր մէկը յիշեմ, տասնեակներ էին անոնք), որոնք նոր ելած Աղթամարի դրսի տան մէջ Իշխանի բացած (1903) դպրոցէն՝ իրենք եւս մէկ մէկ հայդուկներ՝ գիտութեան լոյսին հետ ինքնապաշտպանութեան գաղափարը կը տանէին ամէնէն հեռու ինկած գիւղերն իսկ, եւ ամէն տեղ ղեկավարի դերը կը ստանձնէին:

Ի՞նչպէս չյիշել անմահ Արամն ու Ռափայէլը, որ ցրտաշունչ ձմրան մէջ տրեխ ու ոչխի հագած, երբեմն սառած ոտքերով ու ձեռքերով, անանցանելի լեռներու մէջէն կ'երթային գիւղերը, ոգեւորելու ամէնքը եւ հսկելու գործին:

Ու վարդապետներ ու քահանաներ, հայդուկի փափախը գլուխնին եւ մօսինը շալակնին: Ամէ՛նքը, ամէ՛նքը նուիրուած Սուրբ Գործին: Ու դեռ 1896էն մէկ սերունդ չանցած՝ ահա ամէն ոք կազմ ու պատրաստ, հոգիով ու բազուկով:

Ահա այսպէս էր, որ երբ հնչեց նոր ժամը, աւելի ահեղ քան 1896ինը, Վասպուրականցին գիտցաւ կռուիլ ու յաղթել, շնորհիւ զէնքին:

Ուրեմն փա՛ռք զէնքին:

Ղ. ՆԵՐԿԱՐԱՐԵԱՆ

ԳՈՒԹԱՆԻ ԵՐԳԸ

(Վանի գաւառաբարբառով)

Բարի լիսիւ աստղն էրէւաց,
Աղօթարան դռներն իբաց,
Բարով բացւէր լեռս աղօթքան,
Լըծենք սարւածքն էրթանք գութան:

Գիւթնի թախըմ ճըմուշ - ճըմուշ,
Չըկէր վաստակ քաշձէն անուշ·
Գիւթան չէլնէր, աշխարհն ինչ էր,
Աշխըրքի շէն վէր գիւթնին էր:

Ջեռս իմ դրե վէր էն մանին
Ումուտ արեր էն Սուրբ խաչին,
Խաչին մեռնեմ, տիրոջն էլ խէտ
Վաստակ կուտայ օրերաց խետ:

Խոփ քեաշ կէրթայ խողի տակէն,
Ակօս բանայ յէրկէն, յէրկէն,
Ես քե մեռնեմ ոսկի կատար,
Վարի չիման շուռ տուր պալ-պալ:

Ամոլ, սարծիլ, վոժտուն, խուրիկ,
Կանեմ խէտ զիկ խալալ շիրիկ,
Մէկտեղ դատենք, մէկտեղ բանենք,
Վեր-ցածր ումուտ՝ Աստուածն անենք:

Փաք մ'էլ վարենք խանենք միջնակ,
Իրիկըմըտուան զարկին կոչնակ,
Արձկենք գիւթան, լծենք սարւածք,
Էրթանք դէխ տուն կանչենք Աստուած:

ՄԿՐՏԻՉ ԱՒԵՏԻՍԵԱՆ — ԹԷՐԼԷՄԷԶԵԱՆ

(ՔԱՌԱՍՆԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ)

Մեր ազատագրական շարժման այս անզուգական ռահվիրան ցարդ անծանօթ կը մնայ հայ ժողովուրդին:

Հայկական ազատամարտի սքանչելի յառաջամարտիկը նահատակուեցաւ իր ընկերներուն հետ 1896ի Վանի ինքնապաշտպանութեան կռիւներուն Աղբակի դաշտին մէջ, Ս. Բարթողիմէոս վանքէն ոչ հեռու:

Թշնամին անգամ իր հիացմունքի եւ յարգանքի բաժինը յայտնաբերած է հայութեան այս աննման զաւակին եւ իր ընկերներու մարմինները հաւաքելով եւ մայր հողին պահ տալով:

Իր շիրիմը բլրակի մը լանջին վրայ կը գտնուի, խոշոր անտաշ քար մը «ֆէտայի մեծաւորին» համար, եւ հարիւրաւոր քարակոյտեր ալ մեծ քարին շուրջ դիզուած՝ կը խորհրդանշեն հայ նահատակ զինուորները:

Համիտեան բռնակալութեան օրերուն թէ Օսմանեան սահմանադրութեան ատեն, տեսակ մը ուխտատեղի դարձած էր Մ. Աւետիսեանի գերեզմանը:

Աղբակեցի Քիւրտն ալ այդ վայրէն անցած ժամանակ, ի նշան յարգանքի, խոշոր քար մը կը վերցնէր ու կը տանէր միացնելու յիշեալ քարակոյտին, իր աղօթքը կը մրմնջէր ու ճամբան կը շարունակէր:

Իսկ Գարահիսար լերան լանջերուն վրայ կային ցան ու ցիր քարակոյտեր: Անոնք ալ կը յիշեցնէին անմահ Պետոյի եւ Մարտիկի հետեւորդներուն դամբարանները:

Սեւ խոշոր քար մը, կարծես լերան կատարէն յատկապէս փրցուած երկնցած էր լեռնալանջին:

Պետոյի եւ Մարտիկի տապանաքարն էր այդ:

Վայրը նոյնպէս սրբատեղի մը դարձած, գաղտնի ճանապարհով անցնողներու համար միայն...:

Մկրտիչ Աւետիսեան — Թէրլէմէզեան ծնած է 1861ին, Վանի մէջ: Աշակերտած է Վանի Ցայնկոյներ Թաղի դպրոցին, յաճախած է «Արարատեան» ընկերութեան «վարժապետանոցը», ապա «Հայկազեան կեդրոնական վարժարան»:

Մեծապէս ներշնչուած է իր ուսուցիչ Մ. Փորթուգալեանէն, դառնալով անոր աշակերտներէն ամենանշանաւորը:

Յաջողութեամբ կ'աւարտէ կեդրոնականի միջնակարգ ընթացքը:

Եւ երբ ուսուցիչ կը պաշտօնավարէ նոյն դպրոցին մէջ: Կարճ ժամանակաշրջանի մը մէջ կը դառնայ շատերու սիրելին, եւ հիացմունքի առարկան:

Անով հրապուրուած էր ժամանակակից երիտասարդութիւնը:

Աւետիսեան դպրոցէն դուրս ալ կը կազմակերպէ կիրակնօրեայ եւ գիշերային դասընթացքներ: Անդրադէտ երիտասարդութեան դասախօսելով Հայաստան աշխարհի մասին, Հայոց պատմութիւն, Փրանսերէն, ընկերասիրութիւն եւ հայրենասիրութիւն: Կը խօսի մանաւանդ յեղափոխական նպատակներու շուրջ եւ Թրքական բռնութիւնները եւ հալածանքները արհամարհելով, ի գին բանտի, գնտանի եւ կախաղանի, տգէտ ու խաւարամիտ բնտանիքներու յարկին տակ կը հրահրէ ազատութեան հնոցը, միաժամանակ կատաղի պայքար մղելով ներքին թշնամիներու, կղերա- պահպանողական տարրերու կամայականութեանց դէմ:

ՄԿՐՏԻՉ ԱՒԵՏԻՍԵԱՆ

Վանի վատահամբաւ առաջնորդ Պօղոս եպիսկոպոսէն եւ անոր արբանեակներէն հալածուելով, կ'անցնի Սալմաստ, ուր կը նուիրուի կրթական գործին, գրեթէ հայաբնակ գիւղերուն մեծ մասը օժտելով հայկական դըպրոցներով:

Տասնեակ տարիներ վերջ ալ, բանիմաց Սալմաստեցիները երախտագիտութեամբ կը յիշէին Աւետիսեանի անունը:

Սալմաստէն Կովկաս եւ ի վերջոյ Պոլիս կ'անցնի, ուր կը շարունակէ պայքարը Թուրք բռնակալութեան դէմ եւ կ'աքսորուի Տրիպոլիս:

Եւ օր մըն ալ այս վճռական ու յանդուգն յեղափոխականը աքսորավայրէն ծով նետուելով, ահագին տարածութիւն մը լողալով, կը հասնի շոգենաւի մը եւ կ'ազատուի:

«Երբ ալեկոծ ծովուն վրայ» երգը գրուած է մեծ յեղափոխականի փախուստին մասին:

Վասպուրականցիի ուրախ եւ տըխուր օրերու երգն էր, որ սերունդէ սերունդ երգուեցաւ, այնքան ժողովրդականացած, այնքան յուսադրիչ:

Զինք ճանչցողները կ'ըսեն թէ Աւետիսեան կ'անցնի Մարսէյլ, կ'աշխատակցի Մ. Փորթուգալեանի «Արմենիա»յին: Կը գրէ նաեւ գրքոյկ մը: Ատեն մը վերջ, կ'անցնի Ամերիկա, ամենուրեք խանդավառող ճառերով ու տիրապետող ու գրաւիչ միտքերով բազմաթիւ Հայեր յեղափոխութեան ծոցը առաջնորդելով:

Ժամանակ մը վերջ նորէն Սալմաստ կ'երթայ, դառնալով Սալմաստի, Ուրմիոյ եւ ուրիշ շրջանի մը կրթական տեսուչը, կանոնաւոր վիճակի հասցնելով դպրոցները, բարձրացնելով եւ բարւոքելով անոնց նիւթական ու կրթական մակարդակը, միաժամանակ կազմակերպելով հայդուկային եւ զինատար խումբեր:

1896, յունիս 3ին, երբ Թուրք խուժանն ու կանոնաւոր զօրքը կը յարձակին Այգեստանի ու քաղաքամէջի հայ թաղերուն վրայ, հայ առաջին յեղափոխական կազմակերպութիւնը՝ Արմենականութիւն, Հնչակեանները եւ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը միացեալ ճակատով դուրս կուգան թշնամիին դէմ: Մ. Աւետիսեան - Թէրլէմէզեան այդ օրերու ամենացայտուն դէմքն էր:

Վանի «Մեծ դէպք» կոչուած 1896ի ինքնապաշտպանութեան վեցօրեայ անհաւասար ու օրհասական կռիւներէն վերջ, որոնք պատիւ կը բերեն Վասպուրականցիին եւ հայ ժողովուրդին, Մ. Թէրլէմէզեանի, Պետոյի եւ Մարտիկի ղեկավարութեամբ, մարտնչող 800ի չափ զինեալ եւ մա-

ՊԱՆԴՈՒԽՏԻ ԵՐԳԸ

(ՎԱՆԻ ԳԱՒԱՌԱԲԱՐԲԱՌՈՎ)

Ծովում խաւք մը կէր, անում էր Արօր,
Վըըիկն էր էրկեն, սրտիկն սեւաւոր,
Կապեմ պէչարէն էրթամ խետ ինոր,
էն՝ իմ դարտ գիտի, ես էլ կէօ ինոր :
Արե՛. եա՛ր, արե՛, խըռով մի՛ մնա,
Աստըւորիս մաղ ճիկ - բե չի մնայ :

Ստամպօլ քաղաք վէր սեւ ծովերաց,
Կարիպիս մեռնեմ ուր նամլըըներաց,
Կարիպ եմ նամլսե իտեւ սարերաց,
Կարօտ մընացի թուխ - թուխ աչերաց,
Կանչիմ՝ ջան արե, խըռով մի՛ մնա,
Աստըւորիս մաղ զիկ - բե չի մնայ :

Ինկեայ թաղէ թաղ աղչէ մը նարեցի,
Տըւի թապաղէ մ'թղթիկ առեցի,
Աչքիս արտըսունք թանաք արիցի,
Շողշողուն մատներս կալամ արիցի,
Սրտիս տարտերն էլ տավթար արիցի,
Նըստայ կարիպիս նամակ գրիցի :

«Իրկինքն ի ամպեր կուգեայ մարմար ձիւն,
Կը խալի, կը կաթի վէր մալուլ մարդուն,
Մէկ ե՞ս եմ մալուլ, թէ աշխարս պիթուն,
Ա՜խ, ե՞րբ կ'էլնի որ, իմ եար գեայ մեր տուն :
Արե՛, եա՛ր արե՛, խըռով մի՛ մընա,
Աստըւորիս մաղ զիկ - բե չի մնա» :

ԱՌԱՋԻՆ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

— • —

1896 Թուականի Վասպուրականի «Մեծ Դէպքի» առաջին տասնամեա - կը տօնուեցաւ 1906ին, Կովկասում :

Տասնամեակը նախաձեռնեց եւ գլ - խի բերաւ Էջմիածնի Ճեմարանի մեր խումբը :

1906ին ճեմարանի աշակերտ էի :

Ճեմարանում սովորում էին Հա - յաստանի երեք մասերից եկած աշա - կերտներ : Արեւմտեան Հայաստանից քսանի թիւ էինք կազմում :

1902 Թուականից կազմել էինք մի գաղտնի խումբ, մեր նպատակն էր երկրին կապակցութիւն եւ պատրաս - տութիւն ապագայի համար :

ՄԱՐՏԻԿ

Խումբը կոչւում էր «Ժողովրդանը - վէր», առանց որ եւ է կուսակցական դաւանութեան, Թէեւ մեր ղեկավար Տաճատ վարդապետը Դաշնակցական էր եւ Երեւանի Կ. Կոմիտէի անդամ :

Մեր խմբի անդամներից յիշում եմ — Վանեցի Միհրան Թէրլէմէզեան եւ Ա. Մաքսապետեան, Մշեցի Արշակ Միրիջանեան, Սասունցի Ցարութիւն Գոզուեան եւ Մկրտիչ Տէր Մկրտիչ - եան եւ Հին Բայազիտցի Տաճատ Ղը - մոյեան : Մի ժամանակ մեր խմբի ան - դամների թիւը 12ի բարձրացաւ : Այս անդամներից այժմ ապրում են Ա. Մաքսապետեան եւ Տ. Ղըմոյեան, միւսները 1915ին նահատակուեցան :

Մեր խմբի ղեկավարն էր Տաճատ վարդապետը :

Վասպուրականի Հայոց Ձոր գաւա - ռից էր մեր ղեկավարը, երբեմն Մկր - տիչ Մելքոնեան անունով : Իրեն «վարպետ» էի կոչել եւ այդ անունով մնաց մեր խմբին համար :

1896ի կոտորածներին, ծնողների հետ գիւղից եկել էր Վան, ուր Հայրը բողոքական միսիոնարների դռնա - պանն էր, իսկ ինքը՝ նրանց աշակերտ - ներից մէկը : Կարծեմ 1898 թիւին գացել էր ճեմարան :

1903 թիւին վերջացրեց ճեմարանի լրիւ դասընթացքը, անմիջապէս հո - գեւորական դարձաւ եւ էջմիածնի ե - ռանդուն եւ աչքառու միաբաններից մէկն եղաւ : Հայոց Հայրիկի չփացած զաւակն էր, որ արագօրէն բարձրա - ցաւ :

Նախ վանքի տնտեսական մասի կա - ռավարիչ, ապա հիւրընկալ, ի վեր - ջոյ կաթողիկոսի դիւանապետ :

1907 թիւին մասնակցեց էջմիած - նում գումարուած Ազգային ժողովին եւ իր խօսքի ու գործի պատճառով՝ աքսորուեցաւ ռուս կառավարութեան հրահանգով :

Կովկասից անցաւ Պալքանները, մասնակցեց Վիէննայի Ընդհ. Ժողո - վին, ապա վեղարը թողեց ու մտաւ Երկիր, Գարմէն անունով :

Նրա գործունէութեան վայրը Տա - րօնի աշխարհն եղաւ, ուր գիրք եւ ազդեցութիւն ունեցաւ : Սահմանա - դրութիւնից յետոյ եկաւ Վան, կրթա - կան պաշտօններ վարեց եւ Վարագայ կամարների տակ, ամուսնացաւ Պոլ - սեցի Իսկուհի Զթչեանի հետ : Այս ամուսնութիւնից մնում է մի զաւակ, այժմ Երեւան :

1914 թիւին, Գարմէն անցաւ Կեսա - րիա, ուր տեսչի պաշտօն ունէր : 1915 Թուականին, մեր անմահ նահատակ - ներից մէկն եղաւ :

Դժբախտաբար շատ քիչ է գրուած այս անձնուէր եւ յամառ գործիչի մա - սին, մեր խմբի «վարպետի» մասին : Ե՞րբ պիտի կարողանանք բոլորի նշ - խարները հաւաքել միասին ...

×

Ճեմարանի մեր խմբի մասին բո - լորն էլ գիտէին, գիտէին, բայց ե՛ւ տեսչութիւնը, եւ վանքը բարեացա - կամ լռութիւն էին պահում : Գիտէր նաեւ Հայոց Հայրիկը :

Հայրիկի ցանկութիւնն էր, որ մեր խմբի անդամները հետեւին մեր ղե - կավարի օրինակին — հոգեւորական ձեռնադրուինք եւ գնանք կենդանա - ցնելու իր երբեմնի չէն ու պայծառ երկու բոյները՝ Վարագն ու Ս. Կա - րապետը : Քանի՛ քանի՛ անդամներ իր մօտ կանչել եւ այդ ուղղութեամբ խօ - սել է :

Մեզնից ոչ մէկը Հայրիկի խորհուր - դին կամ իր ղեկավարի օրինակին հե - տեւեցաւ :

Մեր խումբը կենդանի կապ էր պա - հում Վանի հետ, շնորհիւ մեր խմբի անդամներից Համազասպ Բաղէշցեա - նի :

Վանեցի էր մեր ընկերը, կապտա - չեայ, նուրբ ու բարձր հասակով եւ դունչին մի մատ մօրուքով : Թոքախտ ունէր, որի պատճառով երկու տարի զրկուեցաւ ճեմարանից : Կրկին վերա - դարձաւ, բայց հիւանդութիւնը յաղ - թեց : 1905 թիւին թողեց ճեմարանը եւ Վան գնաց, ուր շուտով աչքի ըն - կաւ, Հ. Յ. Դ.ի մէջ մտաւ, Կ. Կոմի - տէի անդամ ընտրուեցաւ եւ 1907 Թուականին Վիէննայի ժողովին մաս - նակցեց, այնտեղ էլ հանգաւ : Աճիւ - նը պահւում է Ժընեւի մեր պանթէո - նում :

Համազասպի եւ իմ հօր գրած նա - մակներից օգտւում եւ Վանից թղ - թակցութիւններ ստորագրում էի նախ «Մշակ», ապա «Յառաջ» եւ սրա յաջորդող թերթերի մէջ : Ստորա - գրում էի «Վանիկ» : Ոչ մէկ թերթի խմբագրութիւն չիմացաւ իսկական անունս :

×

1906 Թուի մայիսին յատուկ ժողով ունեցաւ մեր խումբը : Որոշուեցաւ տօնել Վասպուրականի ինքնապաշտ - պանութեան տասնամեակը, քանի որ բուն վայրում անհնար էր տօնել :

Դերերը բաժնեցինք :

Ամէնից առաջ Տաճատ վարդապետը մեր որոշումը ընդունել պիտի տար Կ. Կոմիտէին եւ վանքին, առաջինի միջոցով, նաեւ Թիֆլիսին, որպէս զի «Ալիք» թերթի օրուան թիւը մեզ տրամադրէին : Միհրան Թէրլէմէզեան Թիֆլիզում Վանեցիներին պիտի տը - րամադրէր եւ վանքի եկեղեցում հո - գեհանգիստ կատարել տար : Ինձ բա - ժին ինկաւ «Ալիք» թերթի յատուկ թիւի յօդուածների պատրաստութիւ - նը :

Կաթողիկոսն ու կուսակցութիւնը սիրով ընդառաջ գացին մեր դիմու - մին՝ էջմիածնում, Երեւանում, եւ Թիֆլիզում :

Հայոց Հայրիկը ներկայ եղաւ էջ - միածնի հոգեհանգիստին, բոլոր մի - աբանների հետ : Աշակերտներս գրա - ւել էինք մեր տեղը : Քառաձայն պա - տարագ կատարուեցաւ եւ հոգեհան - գստի արարողութեան ժամանակ, Հա - յոց Հայրիկի դողդոջուն ձայնը «հան - գիստ եւ խաղաղութիւն» ցանկացաւ տասը տարի առաջ ընկած բազմաթիւ ժողովրդի եւ 800 երիտասարդների համար :

Նոյնպէս պատարագ ու հոգեհան - գիստ նաեւ Երեւանի Ս. Սարգիս եկե - ղեցու մէջ, գլխաւորութեամբ առաջ - նորդի, կուսակցական ղեկավար մար - մնի եւ բազմաթիւ ժողովրդի :

Թիֆլիզից Միհրան գրեց այնտեղի վանքի եկեղեցում կատարուած հոգե - հանգստեան մասին : Ոգեւորիչ խօս - քեր ունէր կարճլիկ, կապուտաչեայ, միշտ չարժուն ու միշտ մանուկ Միհ - րանը : Առաջնորդը քահանայից դա - սով ներկայ, բազմամբոխ ժողովուրդ եւ Թիֆլիզի բոլոր Վանեցիները : Ե - կեղեցում խօսել էր «Վանայ սազ»ի հեղինակ Գէորգ Շէրենց :

«Ալիք»ը կատարեց իր խոստումը :

Գեղեցիկ խմբագրականը, տասը տարի առաջ, Վասպուրականի երկնքի տակ տեղի ունեցած պայքարն էր վերլուծում եւ ոգեկոչում :

Բացառիկ յօդուածներ ունէին Գէ - որգ Շէրենց, Յովհաննէս Շահրազեան եւ ուրիշներ : Պարունակում էր ճեմա - րանից ուղարկուած յօդուածները, յուշերը, յիշատակները, նկարագրու - թիւնները :

Այդ յօդուածների տակ ստորագրել էին — Վանուհի (Տիկ. Իսկուհի Խը - րիմեան), Արմենուհի (Օր. Կատարի - նէ Խրիմեան), — այժմ Տիկ. Վրթա - նէս Ախիկեան, Վանիկ, Ա. Վանինի, Ձայն մը Երկրէն, Ես եւն. :

Ուրախ եւ հպարտ էինք մեր ձեռ - նարկով ու յաջողութիւնով :

Յարգանքի մեր պարտքը կատարել էինք :

Յարգանքի մի պարտք նաեւ այս տողերը, առաջին քառասնամեակի առթիւ :

Ա. Մ.

Սուլթանապատ

...մը անդէն երիտասարդներ, հայ ժո - ղովուրդը ընդհ. կոտորածէն ազատե - լու համար, հարկադրաբար կը բռնեն Պարսկաստանի ճամբան :

Ցօղնած եւ անօթութեան մատնը - ուած Հայերը ի վերջոյ Գարահիսար լերան մօտ, եւ Աղբակի հովիտին մէջ պաշարուելով, ճակատ ճակտի կռուե - լով կը նահատակուին :

Ոմանց ըսելով 25, ոմանց ալ ըսե - լով 11 երիտասարդներ միայն կ'ազա - տին, որոնք մեծամեծ դժուարութիւն - ներով Սալմաստ կը հասնին :

Վասպուրականցի Հայը անհուն կս - կիծով ու սարսուռով լսած է իր 800 հարազատներու նահատակութեան դոյժը, բայց չէ վարանած, չէ յու - սալքուած ու դեռ հրդեհուած տունե - րու ծուխը չմարած, դեռ սգաւոր ժամիկներու եւ հարսներու արցունքը չհորցած նորէն ձեռնարկած է յեղա - փոխական աշխատանքի :

Աղբակի եւ Գարահիսարի զոհերուն վրէժը լուծուեցաւ Խանասորի արշա - ւանքով :

Իսկ Աւետիսեանէն, Պետոյէն ու Մարտիկէն վերջ, իրենց վեհ գաղա - փարներով տոգորուած Վասպուրա - կանի նոր սերունդը փշրեց Թրքական բռնակալութիւնը Աղի - Նայիրի ծովի ափերուն վրայ, Հայոց աշխարհի պատմութեան մէջ արձանագրելով Վասպուրականի յաղթապանծ հերո - սամարտը : Երկար ատեն, Մկրտիչ Ա - ւետիսեան — Թէրլէմէզեանի անունը, յեղափոխական Աստուծոյ մը ոգին դարձած՝ շրջեցաւ Այգեստանի, քա - ղաքամէջի ու բովանդակ Վասպուրա - կանի վրայ :

Հայրս սպաննուելէն երեք ամիս վերջ ծնած էի ես, այդպէս պատմեց ինծի իմ սեւազգեստ մամիկս (մեծ մայրիկս), որ հօրս կսկիծով գերեզ - ման մտաւ :

Մեծ մօրս կտակով, մայրս, մինչեւ մեծ պատերազմի սկիզբը, մեր տան մէջ վառ կը պահէր փոքրիկ կանթեղ մը :

Կանթեղին քով, «ապրշումէ չուչ - փայով» ծրարուած կը մնար պապե - նական ժամագիրքը, որուն մէկ կող - քին վրայ մատիտով եւ հապճեպ հայ - րըս գրած էր. «Կը մեկնինք պաշտելի Աւետիսեանի հետ » :

Մ. Աւետիսեան - Թէրլէմէզեանը այսօր ալ պաշտելի է ու յաւէտ պաշ - տելի կը մնայ համայն Հայութեան :

ՎԱՆ - ՏՈՍՊ

Հայոց Ձորի մէկ ներակումբեւէն կազմը 1904ին

ԱՐԻՒՆՈՏ ՔԱՌԱՍՆԱՄԵԱԿ

(1896—1936)

— • —

Քառասնամեակը լրացաւ ...

Հին վէրքերը կը կսկծան եւ յիշա - տակներու խռովքը նորէն կը յուզէ մեզ ու կը ցնցէ մեր ոսկորները ...

Այս իրիկուն, արիւնը կը պատա - րագէ ... Նահատակներու տօնն է :

Խոնարհեցէք ձեր գլուխները :

×

Խունկ պէտք չէ, ոչ ալ սաղմոս եւ ողբերգներ :

Պատանք չունեցան մեր նահատակ - ները, բայց իրենց արիւնով պատան - քուեցան :

Ոչ ոք տեսաւ անոնց մահը, երբ լայն բացուած վէրքերէն արիւն կը ժայթքէր ...

Ու խանձուեցան անոնց դիակները անթաղ, կուրծքերը արեւավառ՝ անձ - րեւներու եւ կարկուտներու տեղատա - րափներով ողողուած :

Արծիւները ճախրեցին եւ ուրունե - րը գիշատեցին սիրտերը անոնց :

Ցեղին փրկագործումի սրբազան պարտքը մղեց զիրենք, որ սուրին սու - րով պատասխանեն եւ արիւնը արիւ - նով մաքրեն :

Ոչ մէկ վարանում, ոչ իսկ երկբա - յանք, երբ բռնաւորին հորդաները ոռնացին մոլեգին եւ մահը թեւատա - րած սաւառնեցաւ Վասպուրական աշ - խարհին վրայ :

Ու վազեցին աներկիւղ եւ բարձրա - գլուխ, անարգեցին փոթորիկներ մա - հաշունչ :

Ինկան խաղաղ հոգիներով, արիւնի փրկագործումին հաւատքով, վսեմ ի - տէալի մը մտասեւեռ ...

Այդպէս կը մեռնին հերոսները ...

×

Արիւնոտ քառասնամեակ ...

Ու քառասուն տարի առաջ էր, որ Թրքական հրէշային բազուկը բարձ - րացաւ բնաջնջելու համար հայ ժողո - վուրդը :

Սուրերը շաչեցին, հրաղէնները որոտացին եւ վառօդի ծուխը պատեց նաեւ Վասպուրական աշխարհի երկին - քը կապուտակ :

Վան - Վասպուրականի Հայը չակեց իր կորացած մէջքը, ուզեց փշրել դա - րերու ստրկական շղթաները արիւնա - ժանգ :

Ութ օր եւ ութ գիշեր, բուռ մը քա - ջեր դիրքէ դիրք ու խրամէ խրամ, մարտագոռ երգն ի բերան, սուրացին դէպի կրակ, դէպի կռիւ օրհասական ու կռւին անհաւասար :

Բայց պարտուեցան ...

Փա՜ռք պարտուածներուն, վասնզի զուր չանցաւ մահը անոնց, վասնզի պարտականութիւններէն ամենավսե - մը կատարուեցաւ :

Վասնզի ինկածներուն արիւնով մը - կրտուած սերունդը մեծցաւ, վերցուց հերոսներուն դրօշակը եւ յաղթա - պանծ քալեց դէպի նոր կռիւներ ու կերտեց Վասպուրականի փառապանծ հերոսամարտը ...

×

Քառասնամեակը լրացաւ ...

Եւ այսօր բազմաթիւ են նորէն երկ - չոտները անարի, ուրացողները դա - ւադիր եւ ստրուկները անկորով ...

Ոռնացին ու չհաւատացին երէկ, երբ հերոսներու փաղանգը, զէն ի ձեռին, կռուի երթը փառաբանեց ...

ՎԱՐԱԳԱՅ ՎԱՆՔԸ

Ցնծացին ու փառաբանեցին, երբ նոյն հերոսներուն կորիւնները Վաս - պուրականի եւ նման հերոսամարտ - ներ կերտեցին :

Սողացին հայդուկներու առջեւ եւ գարշապարները լիզեցին, երբ Սար - դարապատ ու Ղարաքիլիսէն այսօր - ուան Հայաստանը հիմնեցին ... բայց ...

Ի՞նչ փոյթ եթէ աշխարհի ապակա - նող բարքերուն մէջ ստրկացած ուրա - ցողները նորէն կ'ոռնան ու ցեղին մեծ երազը կը ծաղրեն ...

Ի՞նչ փոյթ, երբ հարուստները ըն - չաքաղց եւ դասալիքները բազմատե - սակ, ուրացումի ախտավարակ կար - գախօսներ կը հոլովեն :

Վա՜յ անոնց, որոնք հեռու են մեր բանակէն քաջարի, մեր թափօրէն հա - ւատավառ ...

Վա՜յ անոնց, որոնց անախորժ են երգերը մեր, խօսքերը ազատատենչ եւ յոյզերը հայրենակարօտ :

Եւ վա՜յ անոնց, որոնց ստրկացած հոգիներուն մէջ Թուրքն է նստեր, չունին դրօշակը մեր պաշտելի եւ չու - նին իտէալը մեր վսեմ ...

×

Քառասնամեակը լրացաւ ...

Փառք անմահ հոգիներուն, որոնք իրենց մահով մահը նուիրականացու - ցին : Որոնք մեռան եւ ազատեցին, մե - ռան եւ ապրեցուցին ...

Փա՜ռք անոնց որոնք բռնութեան դէմ ծառացան, ստրկութիւնը խոր - տակեցին ու ցեղին սրտին մէջ քնա - ցած առիւծը արթնցուցին :

Քառասնամեակը լրացաւ :

Հին վէրքերը կը մրմռան, յիշա - տակներու խռովքը նորէն կը յուզէ, կը ցնցէ մեր ոսկորները ...

Այս իրիկուն արիւնը կը պատարա - գէ :

Անսահման ոգեւորութեամբ եւ ա - նանուն հիացմունքով, պաշտամուն - քի եւ երախտագիտութեան նուիրա - կան այս պահուն, կը յիշենք Աւե - տիսեանն անմահ, Պետօն հայրենա - նուէր եւ Մարտիկը քաջակորով :

Կը յիշենք նաեւ հերոսները մեր պաշտելի, որոնք Գարահիսարի, Կիւ - զէլ - Տէրէի եւ Բարթողիմէոսի կռիւ - ներու մէջ պայքարեցան եւ թշնամի - ին սուրը իրենց ակռաներով ծամե - ցին ...

Փա՜ռք, հազար փառք բոլորին ...

Վա՛ր ձեր գլուխները ...

ԱԶԳԻՆ

ԹՌՈՒՑԻԿ

(Հ. Յ. Դ.)

Հ. Յ. Դաշնակցութեան Վասպու - րականի Կեդր. Կոմիտէի կոչը՝ տըպ - ուած Դրօշակի մէջ, 1896ին, յունիս - եան դէպքերու նախօրեակին :

Ժողովուրդ'ն,

Սուլթանական յանձնաժողովը թն - դանօթների որոտմամբ մտաւ Վան «բարենորոգումները» գործադրելու :

Մեր աչքով տեսանք, թէ այդ «բա - րենորոգումները» կեղծ են, խարդախ, իսկ հետեւանքը դետերով արիւն :

Հա՛յ ժողովուրդ, մի՛ հաւատար, մի խաբուիր դայլերէն : Կարին եւ Տրապիզոն ապտակեցին խարդախ բա - րենորոգիչ Շաքիր փաշային : Իսկ դու Վան, ահա փորձառութեան ծանր բա - ղէն առջեւդ է, պատւով ել դուրս կռուից. ամօթապարտ ետ դարձրու կայսերական յանձնաժողովը, մի զի - ջանիր նրան, եւ ոչ մի բանի պահան - ջին :

Ամբողջ Տաճկահայաստանը սուգ է կապել, նա՝ հայ ժողովուրդը ջար - դուած - փշրուած է, նա՝ Հայը, ա - նարգուած էր մերկ, սովատանջ, թա - փառական :

Այս բոլոր թշուառութեանց հեղի - նակը ինքը՝ գազան Սուլթանն էր, եւ այսօր այդ անխիղճ բռնակալը՝ իր յանձնաժողովի բերնով քարոզում է մեզ հաշտուել իր հետ : Երբեք :

Այս սարսափների առջեւ, ուր Հայ - րենիքը արեան ծով է դարձեր, եւրո - պական դիպլոմատիան էլ կը ծաղրէ մեզ : Կը սպասէինք անդութ լինել, բայց բարոյապէս ընկած ոչ : Մենք ոչինչ չունինք չպրտելու այդ լկտի դիպլոմատիայի երեսին, բայց եթէ մեր խորին զզուանքն ու արհամար - հանքը :

Հայեր, ծանր ճգնաժամի մէջ ենք : Ոճրագործ սուլթանը իր անթիւ կո - տորածներով եւ ամբողջ կառավարա - կան բէժիմով, ընկած է մեր կրծքի վրայ, ինչպէս կապար : Այո՛, մենք ջախջախուած, մենք տխուր, վիրա - ւոր, բայց ընկճուած՝ ոչ երբեք :

Հաշտութիւն չկայ : Մենք զէնքը վար չենք դնի, մեր սրբազան կռիւը կայ ու կը շարունակուի աւելի կատա - ղի :

Թող կորչի ուրեմն անարգ բռնակա - լի յանձնաժողովը, նրան ոչ մի զի - ջում : Մենք յեղափոխականներ ենք, մեր վերջին խօսքը՝ Մահ կամ Ազա - տութիւն :

Կեցցէ՛ հայ ժողովուրդը :

Կեցցէ՛ Յեղափոխութիւնը :

Հ. Յ. Դ. ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆԻ
ԿԵԴՐ. ԿՈՄԻՏԷ

ՆԻՒԹԵՐՈՒ առատութեան պատճա - ռով, այս անգամ ալ կարելի չեղաւ զետեղել հասած բոլոր նիւթերը : Ստիպուած՝ զանոնք պիտի հրատա - րակենք շաբթուան մէջ՝ կարգաւ : Ե - թէ հաւաքէինք անցեալ կիրակի օր - ուան եւ այս թիւով հրատարակ - ուածները, ինչպէս եւ անոնք որ պի - տի հրատարակուին, կարելի կ'ըլլար կազմել գեղեցիկ հատոր մը : Վասպու - րականի Հայր. Միութեան պարտքն է այդ՝ կազմել գիրք մը, իբրեւ Յու - շարձան, ի փառս 1896ի հերոսներուն եւ նահատակներուն :

ՀԱՅ ԱՇԽԱՏԱՒՈՐՆԵՐՈՒՆ

Եթէ կը գտնուին, Փարիզ թէ գաւառները, հայ աշխատաւորներ որ տակաւին եւ չեն ստացած աշխատանքի իրաւունքը որ իրենց ձեռքէն առնուած էր 1935ին եւ 1936ին՝ իրենց ինքնութեան թղթերուն վերանորոգման առթիւ, կրնան դիմել անձամբ կամ գրաւորապէս Հայ Գաղթականաց Կեդր. Յանձնաժողովին, 15, Ռիւ ժան Կուժոն, Փարիզ, որպէսզի եթէ կը փափաքին, իրենց համար նոր դիմումներ կատարուին պատկան իշխանութեանց մօտ:

Իրենց ինքնութեան թղթերուն վրայ «Թուրք» արձանագրուած հայ աշխատաւորները, որոնց աշխատանքի իրաւունքը ետ առնուած է, կրնան նոյնպէս դիմել Հայ Գաղթ. Կեդր. Յանձնաժողովին:

ՅԻՇԱՏԱԿԻ ՕՐ

Վանի ինքնապաշտպանութեան 1896ի քառասնամեակի եւ Վասպուրականի հերոսամարտի 21րդ տարեդարձին առթիւ

Նախաձեռնութեամբ Մարսէյլի Վասպուրականցիներու. Հայրենակցական միութեան եւ մասնակցութեամբ Վասպ. Հայր. Միութեան Սէնթ-Անթուանի մասնաճիւղի, Կարճկանի Միութեան, Կ. Խաչի Պուլվառ Օտտոյի մասնաճիւղի եւ Մարսէյլի Հայ Արհեստաւորներու

Տեղի պիտի ունենայ այսօր, կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին, (Սէնթ Անտրէ) «Պառ Պէլվէտէր»ի օդասուն պարտէզին մէջ,

Պատուոյ Նախագահութեամբ հրամանատար Պ. ***ՏԻՐԱՆ ԹԷՔԷԵԱՆԻ***

կը նախագահէ Պ. ***ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՇԱԼՃԵԱՆ***

կը խօսի պնդապետ ***Տ. ՊԱՂՏԱՍԱՐԵԱՆ***

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՃՈԽ ԲԱԺԻՆ

Մանրամասնութիւնները տեղւոյն վրայ:

Հանդիսավայրը կարելի է երթալ թիւ 25 հանրակառքով եւ Լա Թօզ-Սէնթ-Անթուան երթեւեկող օթօպիւսով:

Թէյասեղան

Ի ՊԱՏԻՒ ԳՆԴԱՊԵՏ Տ. ՊԱՂՏԱՍԱՐԵԱՆԻ

Նախաձեռնութեամբ Հայկամաւորներու եւ Մարտիկներու Միութեան Մարսէյլի մասնաճիւղի

Տեղի պիտի ունենայ այսօր, կիրակի կէսօրէ վերջ, ժամը ճիշտ 7ին, «Պառ Պէլվէտէր»ի (Սէնթ Անտրէ) սրահին մէջ:

Ներկայ կ'ըլլայ հրամանատար Պ. ***ՏԻՐԱՆ ԹԷՔԷԵԱՆ***

կը խօսին Գնդ. ***Տ. ՊԱՂՏԱՍԱՐԵԱՆ*** *եւ* ***ԱԶԳԻՆ ՄԱՐՏԻՐՈՍԵԱՆ***

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՃՈԽ ԲԱԺԻՆ

Նախօրօք ապահովել տոմսերը:

Տախքերուն մասնակցելու համար 3 ֆր:

Հանդիսավայր երթալու համար Քուռ Պիւզընսէն առնել թիւ 25 հանրակառքը եւ իջնել վերջաւորութեան: կարելի է առնել նաեւ Լա Թօզ-Սէնթ-Անթուան երթեւեկող օթօպիւսը (Սէն-Ժէրոմէն)։ Տոմսեր կարելի է ստանալ միութեանս անդամներէն եւ հանդէսի ատեն տեղւոյն վրայ: Կը հրաւիրուին միութեանս համակիր հայրենակիցները:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՄՕՏ ԿԸ ԳՏՆՈՒԻ ՍԱԿԱՒԱԹԻՒ ՕՐԻՆԱԿՆԵՐՈՎ

«ՀԱՅՈՑ ՀԱՅՐԻԿ» (նուագող վշտից հայրենեաց): Առաջին հատոր (կենսագրութիւն): կազմեց՝ ՀԱՅԿ ԱՃԷՄԵԱՆ: Ստուար հատոր մը, 856 մեծադիր էջերով եւ պատկերազարդ: *Կը պարունակէ ոչ միայն Խրիմեան Հայրիկի կենսագրութիւնը, այլեւ պատմական եւ աշխարհագրական տեղեկութիւններ Վասպուրականի եւ ժամանակակից դէպքերու մասին:*

Գին՝ 50 ՖՐԱՆՔ. Թղթակազմ եւ առանց հաշուելու թղթատարի ծախքը:

ՀԱՅ. Յ. Դ.

Գաւառ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Շրջ. կոմիտէն դասախօսական ժողովի կը հրաւիրէ Մարսէյլի բոլոր ընկերները վաղը, երկուշաբթի երեկոյ, իսկ Թաթուլ խումբի ընկերները երեքշաբթի երեկոյ:

Կը խօսի ընկ. ***ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ***

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

ՓԱՐԻԶԻ «ԵՓՐԵՄԽԱՆ» ԿՈՄԻՏԷԻ դասախօսութիւնը տեղի կ'ունենայ այս ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ երեկոյ (18 Յունիս) ժամը 8.30ին, Chez Zeyer սրճարանի վերնայարկը, 4 rue St. Denis (Place du Châtelet), մէթրօ Châtelet:

Կը խօսի ընկ. ***ՍԵԴՐԱԿ ՍԱՍՈՒՆԻ***

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԱՆԿԱԽՈՒԹԵԱՆ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

ՊԱՆԵԷՕ-ՔԱՇԱՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ «Արծիւ» ենթակոմիտէի

Այսօր, կիրակի, ժամը 3էն մինչեւ կէս գիշեր

Salle des Banquetsի մէջ, Place Condorcet, (Bourg la Reine)

Կը նախագահէ ընկ. ***Ս. ԳԱՐԱԿԷՕԶԵԱՆ***

Կը խօսին ընկերներ ***Ա. ՋԱՄԱԼԵԱՆ*** *եւ* ***Ս. ԹՈՐՈՍԵԱՆ***

Գեղարուեստական ճոխ բաժին

Կ'երգեն Օր. Ն. Գնեազեան եւ Տիկ. Ա. Յակոբեան: կ'արտասանեն օրիորդներ Մ. Օսմանեան, Էլիզա Աբրահամեան: կը պարէ փոքրիկն Ըէժինա:

կը նուագէ Թառխսդ. Գարեգին:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՏԱՐԱԶՈՎ ՊԱՐԵՐ ՕՐԻՈՐԴՆԵՐՈՒ ԿՈՂՄԷ

Ժամը 7էն յետոյ կը սկսի գինեսեղանը:

Հանդէսի երկու բաժնի մասնակցութեան համար կը գանձուի 5 ֆր.:

Հաղորդ. միջոց.— Առնել *Porte d'Orléans*էն 81 թիւ հանրակառքը եւ իջնել *Place Condorcet (Bourg-la-Reine)*:

Փարիզի Հայ Երիտասարդաց Միութիւն

ԲԱՑՄԱՆ ՊԱՐԱՆՑԻԿ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

Այսօր, կիրակի ժամը 17էն կէս գիշեր

Բ. Հ. Ը. Միութեան սրահներուն մէջ, 8 Rue Bossuet, Paris (10e)

Métro Poissonnière *կամ* Gare du Nord

Մուտք 15 ֆր., միութեան անդամներուն 10 ֆր.:

Դպրոցասէրի Սանուց Միութեան

ՏԱՐԵԿԱՆ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍԸ

Տեղի կ'ունենայ, կիրակի 26 Յուլիս 1936

կը խնդրուի նկատի ունենալ այս թուականը:

ԱՐԱՅ ԽՆՏԱՄԵԱՆ

Maison KHENDAMIAN

ԱՄԷՆԷՆ ԱՐԴԻԱԿԱՆ ՆԿԱՐՆԵՐԸ ՉԱՓԱՒՈՐ ԳԻՆԵՐՈՎ

ՔԱՌԹ ՓՈՍԹԱԼ՝ 12ը 25 ֆրանք: ՀԱՐՍԱՆԵԿԱՆ նկարներու մասնագիտութիւն. քաշուած մեր STUDIOի կամ հարսանիքին վայրը՝ առանց յաւելումի՝ 12ը 125 ֆրանք:

Carte d'identitéի նկարներ՝ 12 հատը 10 ֆր., 6 հատը 7 ֆր.:

Etude de Me BERNARD WAHÉ

(17e ANNÉE)

Licencié en Droit de la Faculté de Paris

Ancien élève de l'École des Hautes Etudes Sociales

JURISCONSULTE

de

Droit Français et International Privé

Mandataire en Justice

159 rue Lafayette, Paris (Gare du Nord) Tél. NORD 68-02

ԿԸ ՍՏԱՆՁՆԷ ամէն տեսակ դատեր, Փարիզի, գաւառի, գաղութներու եւ արտասահմանի մէջ: Խորհրդակցութիւն իրաւագիտ. ամէն տեսակ խնդիրներու: Առևտրի դատեր, ամէն լեզուէ թարգմանութիւններ: Նաթիւրալիզասիոնի օրինական ձեւակերպութիւններ եւ անուններու փոփոխութիւն, ընկերութիւններու կազմութիւն եւ լուծում: Ամէն տեսակ գործերու խմբագրութիւն: Իրաւագիտական քննութեանց եւ մրցումներու պատրաստութիւն: Ճառերու եւ դասախօսութիւններու խմբագրութիւն: Խորհրդակցութիւն 25 ֆր.: Կ'ընդունի ամէն օր ժամը 5—7, բացի շաբաթ, կիրակի եւ տօնի օրերէ:

Կ'ընդունի նաեւ ժամադրութեամբ:

ԱՐՔԱՅԱԿԱՆ ԽՄԻՉՔ

ՐԱՔԻ ՏԻՒԶ

Զուտ խաղողէ քաշուած եւ անխառն պատրաստուած օղին է ՐԱՔԻ ՏԻՒԶը:

Զգուշացէք այլ եւ այլ նիւթերով պատրաստուած եւ ձեր կեանքին վնասակար օղիները խմելէ, այլ խմեցէք միմիայն ՐԱՔԻ ՏԻՒԶը, որուն անարատ, կազդուրիչ եւ ախորժաբեր ըլլալը հաստատուած եւ գնահատուած է:

UN DUZE
MARQUE DÉPOSÉE
RAKI
40°
DUZE
Véritable Anisette Orientale
ԶՈՒՏ ԽԱՂՈՂԷ ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԱԾ ՕՂԻ - ازومدن معمول خالص راق
DISTILLERIE OTTOMANE ISTAMBOUL

Ֆրանսայի համար արտօնատէր՝ Ա. ՏԱԼԱՔԻՒՐԵԱՆ

8 rue Suffren, Marseille— Tél. D. 70-89

PETITES ANNONCES

ՕԳՏԱԿԱՐ ՀԱՍՑԷՆԵՐ

ԲԺԻՇԿՆԵՐ.—

Dr. L. KRIKORIAN

Ներքին եւ վեներ. հիւանդութիւններ

126, Rue du Fbg. St. Denis, Paris (10)

ՍԵԴՐԱԿ ՍԱՍՈՒՆԻ

Վիրաբոյժ-Ատամնաբոյժ

16, Rue de Vaugirard, Paris (6)

Մէթրօ՝ Օտէօն կամ Սէն Միշէլ

ՏՕՔԹ. ԱՍԼԱՆ

Ներքին եւ վեներական հիւանդութիւններ, **34, Bld. de Clichy,** մէթրօ **Pigalle, Tél.: Mon. 76-65,** ամէն օր ժ. ը **2—8:**

ԴԵՐՁԱԿՆԵՐ.—

Գ. ԱՃԷՄԵԱՆ

Արանց եւ կանանց

42, Rue Blanche, մէթրօ՝ **Trinité**

ՊՕՂՈՍ ԳՈՐԳԻԿԵԱՆ

Խնամուած կար, չափաւոր գին

31, Route de Choisy, Ivry s/Seine

Հեռաձայնել **Italie 13 - 45**

ՆՊԱՐԱՎԱՃԱՌՆԵՐ.—

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՆՊԱՐԱՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ

Արեւելեան ամէն տեսակ ապրանքներ

4, Rue de Metz

մէթրօ՝ **Strasbourg - St. Denis**

ՆՊԱՐՎ. CONSTANTINOPLE

Արեւելեան և եւրոպական ապրանքներ

37, Rue de Trévise

մէթրօ՝ **Cadet Tél.: Prov. 82 - 96**

OFFICE NANSEN

38 Boulevard Raspail — Paris (6)

ԹՈՐԳՈՄ ՆԱԼՊԱՆՏԵԱՆ

Կերպասեղէնի ներկայացուցիչ

141, Bld. de Magenda, Փարիզ (10)

LONDON PRESSING - HOKDANIAN

Հագուստ մաքրել եւ արդուկել: Զեղչուած գին, Մօնմարթրի Հայերուն: **15, Rue Gerando,** մէթրօ՝ **Anvers.**

Եփրատ նուագախումբի համար դիմել Պ. Տիգրան Օննսեանի, 15, Rue du Pourtour, Clamart, Seine.

ՅԱԿՈԲ ՉԱՔՐԵԱՆ

Նորոգութիւն ջուրի, կազի խողովակներու եւ լվացարաններու, նպաստաւոր գին, դիմել՝ **36, Rue Rochechouart Tél.Trud. 15-12, Փարիզ (2)**

ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ նախաձեռնութեամբ կազմուած է «Աղքատախնամի Օժանդակ Հայ Տիկնանց եւ Օրիորդաց Յանձնախումբ» մը, որուն նպատակն է աջակցիլ Աղքատախնամին իր զանազան ձեռնարկներուն մէջ:

Աղքատախնամին ստանձնած գործը կը ներկայացնէ բազմակողմանի աշխատանք մը, որուն համար երկար ատենէ ի վեր զգացուած էր անհրաժեշտութիւնը նման կազմակերպութեան մը, ուր բարեսէր տիկնանց եւ օրիորդաց ինքնայատուկ ջանքերը, հոգածութիւնը և խնամքը ի սպաս պիտի դրուին հայ չքաւորին և անկարին օգնութեան գործին:

Յանձնախումբիս մաս կը կազմեն Տիկիններ Բարթող, Ն. Կիւլպէնկեան, Թիւրապեան, Սարաճեան եւ Իգմիրլեան, եւ Օրիորդներ Ադապէյեան, Պէրպէրեան, Անդրէասեան, Փափազեան, Ադամեան, Նաթանեան, Բամպուքճեան և Գալփաքեան: Բայց այս կազմը սահմանափակող հանգամանք մը չի ներկայացներ, այլ անոր կրնան մասնակցիլ տիկիններ եւ օրիորդներ, որոնք տոգորուած են ծառայելու ոգիով:

Յանձնախումբին դիւանը կազմուած է հետեւեալ ձեւով.— Տիկիններ Բարթող՝ ատենապետուհի, Իգմիրլեան՝ փոխ-ատենապետուհի, Թիւրապեան՝ ատենադպրուհի, Կիւլպէնկեան՝ փոխ-ատենադպրուհի:

Շնորհակալիք

Տէր եւ Տիկին Ղարիպեան եւ իրենց ազգականները՝ Այանեան (Լօրէթ) եւ Մարգարեան (Վիէն) ընտանիքները խորին շնորհակալութիւն կը յայտնեն ամէն անոնց, որոնք անձամբ, նամակով, հեռագրով ու մամուլով ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց վեցամեայ սիրելի աղջկան՝ ՍՐԲՈՒՀԻի դառնաղէտ մահուան առթիւ:

Վիէն, 10 Յունիս 1936

ԳԱՑԷՔ ՏԵՍԷՔ

CIGALE CINÉMA

60 Avenue de Saxe. LYON.

ԳԱՑԷՔ ՏԵՍԷՔ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Cinéma REXY

Rue Cours Lafayette, angle Garibaldi.

Դերձակատուն

ՊՕՂՈՍ ԳՈՐԳԻԿԵԱՆ

31 Route de Choisy, Ivry s/Seine

Հեռաձայնել Italie 13—45

ՃՈԽ ՄԹԵՐՔ ֆրանսական եւ անգլիական կերպասներու, Վերջին նորաձեւութիւն, խնամուած աշխատանք, չափաւոր գին:

Ստացած ենք ամառնային գեղեցիկ կերպասներ. Ձեր շինելիքհոգուստներուն համար դիմեցէք մեր դերձակատունը:

Entrepôts de Bières

LE FLOHIC & MORIN

ՈՒՂՂԱԿԻ ՎԱՃԱՌՈՒՄ ՏԱԿԱՌՈՎ ԵՒ ՇԻՇՈՎ

124 Ave. d'Italie, Paris (13), Tél. Gob. 58-84

Entrepôt d'Ivry-Port, 37 rue Louis Coutant, Ivry s)Seine

Tél. Italie 02-89

Կը յանձնարարենք Հայերու եւ հայ խանութպաններու՝ ամէնուն կողմէ գնահատուած եւ փնտռուած մեր համեղ եւ անխարդախ գարեջուրները

BIÈRE DU LION & DUMESNIL

ԿԸ ԾԱԽԵՆՔ ՆԱԵՒ ՀԱՆՔԱՅԻՆ ՋՈՒՐԵՐ ԵՒ ԼԻՄՈՆԱՏՆԵՐ:

Բազմաթիւ հայ խանութպաններ մեր յաճախորդներն են: Ձեր հանդէսներուն եւ խնջոյքներուն համար կը հայթայթենք ուզուած խմիչքները, չծախուածները ետ առնելու պայմանաւ:

ԲԱՑՈՒԱԾ Է

Maison CHARLES

ԳԱՌՆԻԿ ԿԱՐԻՆԵԱՆ

110 Rue de Rennes, Paris (6)

Métro: St. Sulpice & Rennes

Դերձակատուն արանց եւ կանանց:

Ճոխ մթերք անգլիական եւ ֆրանսական կերպասներու:

Խնամուած կար եւ անթերի աշխատանք: Չափաւոր գին:

«ՇԻՐԱԿ»

Թէ' փորձառութեամբ եւ թէ' բժշկական գննութեամբ հաստատուած ճշմարտութիւն մըն է որ Արեւելքի իսկական օղին, պատրաստուած զուտ չամիչի հիւթով ու անխառն եւ թորուած մասնայատուկ գործիքով (ալամպիք)' ազդեցիկ զօրացուցիչ մըն է: *Բայց օղի գործածողը* պէտք է գիտնայ ընտրել այն վաճառանիշը՝ *որ կ'երաշխաւորէ անարատ օղիին բոլոր յատկութիւնները: Այլապէս, օղի անունին տակ՝* խարդախուած եւ քիմիական նիւթերով պատրաստուած ըմպելին իր քայքայիչ առողջութիւնը եւ կազմական աղետալի խանգարումներ յառաջ կը բերէ:

«ՇԻՐԱԿ» *օղին, որ մասնաւոր մենաշնորհով Ֆրանսայի մէջ հրապարակ հանուած Արեւելքի իսկական օղին է,* կը լրացնէ ակնկալուած բոլոր օգտակար յատկութիւնները: *Ուրեմն, եթէ օղիի սիրահար էք, խմեցէք զայն,* բայց փնտռեցէք եւ խմեցէք *Հայաստանի պատմական փառապանծ նահանգին անունով կնքուած եւ Շիրակի շքեղ նկարը կրող պիտակով «ՇԻՐԱԿ» օղին,* ձեր առողջութեան դաւաճանած չըլլալու համար:

Մեծաքանակ գնումի համար դիմել՝ Ֆրանսայի եւ գաղթավայրերու միակ արտօնատէր

GRANDE DISTILLERIE DU PARC

1 Bld. Onfroy, Prado—MARSEILLE, Tél. D. 78—73

Լիոնի եւ շրջակայքի մթերանոց D. N. BAHADOURIAN, 2eevigné, LYON — Tél. Moncey 32—10

Նիսի մթերանոց H. KHATCHADOURIAN, 24 rue Assalit, NICE — Tél. 841.85

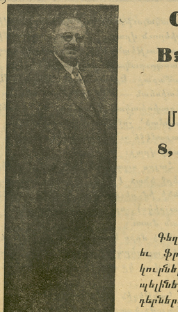
ՀԱՅԵՐՈՒ ԺԱՄԱԴՐԱՎԱՅՐԸ

Ճաշարան ՖԼՕՐԻԱ

61, Rue Monsieur le Prince, Paris (6)

Մէթրօ՝ Օտէօն եւ Սէն Միշէլ Հեռաձայն Danton : 52 . 73

Արեւելեան եւ եւրոպական խնամուած կերակուրներ:

Պ. ՎԱԼԱՆՍԻ

Chez VALENSI

Bar - Restaurant

— o —

ՄԵԾ ՃԱՇԱՐԱՆ

8, Rue Buffault (9e)

Tél. Prov. 94 - 96

Գեղեցիկ եւ մեծ սրահ: Արեւելեան եւ ֆրանսական խնամուած կերակուրներ: Ունինք ամէն տեսակ ըմպելիներ, օղիներ եւ բազմաթիւ աղանդերներ: Ժամադրավայրը բոլորին:

— ? —

ԱՆԹԵՐԻ ՍՊԱՍԱՐԿՈՒԹԻՒՆ

Le Gérant: H. STEPHAN

Imprimerie A. DER (AGOPIAN) 17, Rue Damesme, PARIS (13)

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

(Fondé en 1925) :-: R. C. Seine 276.286

Directeur et Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
Rédaction et Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ
(ՍՐԹՍԻՍԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

17, Rue Damesme, PARIS (13e)
Téléphone : Glacière 15 - 70

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ԳԱՑՄԱՆՆԵՐ,— ՏԱՐԵԿԱՆ ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ ԵՌԱՄՍԵԱՅ

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 ֆրանք	—
Ամերիկա եւ ուրիշ երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	—

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 16 ՅՈՒՆԻՍ
MARDI 16 JUIN 1936

12 ՏԱՐԻ — 12e Année No. 3141

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ԱՇԽԱՏԱՒՈՐԱԿԱՆ ԿԻՐԱԿԻ

Կիրակի տօն էր աշխատաւորներուն համար: Գործարանները մեծ մասամբ պարպուած ըլլալով, բանուորները համախմբումներ կատարեցին, Փարիզի մէջ թէ գաւառները, տօնելու համար աշխատանքի յաղթանակը:

Փարիզ, Պուֆֆալոյի մարզադաշտին մէջ տեղի ունեցաւ հսկայ միթինկ մը, ուր հաւաքուած էին, կ'ըսէ «Իւմանիթէ», 120,000 հոգի: Այնտեղ Ժողովրդային Ճակատի առաջնորդները երդում ըրին հաւատարիմ մնալ Ժողովրդային Համախմբումի ուխտին: Վայեան - Քութիւրիէ կարդաց հետեւեալ երդմնագիրը.—

«Մենք, Ֆրանսական Համայնավար կուսակցութեան երեսփոխաններ եւ գինուորեալներ, երդում կ'ընենք շարունակելու համար պայքարը յանուն մեր երկրի ժողովուրդին մեծութեան եւ միջազգային պրոլետարիատի պաշտպանութեան:

Մենք, Ֆրանսական Համայնավար կուսակցութեան երեսփոխաններ եւ գինուորեալներ, պատրաստ ենք ծառայելու աշխատաւոր զանգուածներուն, որ համախմբուած են Ժողովրդային Ճակատին տակ, յանուն հացի, խաղաղութեան եւ ազատութեան:

Մենք ուրախութեամբ հպատակելով մեր կուսակցութեան կարգապահութեան, վստահ մեր կուսակցութեան անտեղիտալի յառաջխաղացութեան դէպի յառաջ, երդում կ'ընենք թէ ամէն զոհողութիւն պիտի կատարենք յանուն ֆրանսական ժողովուրդին միութեան, ստեղծելու համար Ֆրանսա մը ազատ, զօրաւոր եւ երջանիկ»:

Երբ այս բազմութիւնը, միթինկէն վերջ, Փարիզ հասնելու, Սէն - Միշէլի պողոտային վրայ դիմաւորուեցաւ արքայական երիտասարդութեան անարգական աղաղակներով: Նախ սովորական յանկերգով փոխասացութիւն մը.

— Les Soviets partout!

— La France aux Français!

Արքայականները, երբ ինքնաշարժի մը մէջ տեսան մուրճ - մանգաղ մը, յարձակեցան վրան եւ թեթեւ բախում մը տեղի ունեցաւ: Սեւամորթ համայնավար մը բռունցքով զարկաւ արքայական երիտասարդի մը եւ պահ մը իրար խառնուեցան բոլորը:— Օձառ քսէ երեսիդ, ճերմկցիր քիչ մը, կը պոռար արքայական մը: Ոստիկանները բարեբախտաբար ցրուեցին զանոնք եւ կռիւ տեղի չունեցաւ:

Նման հսկայական համախմբումներ տեղի ունեցան նաեւ գաւառներուն մէջ: Մարսիլիոյ մէջ՝ 80,000 հոգինոց թափօր մը անցաւ գլխաւոր փողոցներէն եւ Քանըպիէրի պողոտային ստորոտը ցրուեցաւ: 50,000 աշխատաւորներ Ալժէի մէջ: 35.000 Հավրի մէջ, 50.000 Ռուանի մէջ:

Այս հաւաքոյթներուն մէջ, առաջին անգամն ըլլալով համայնավարները պարզեցին նոր դրօշ մը,— կարմիր պաստառի մը վրայ մուրճ եւ մանգաղ, եւ Ֆրանս. Հանրապետութիւն բառերու սկզբնատառերը, իսկ վերի անկիւնին վըրայ ազգ. դրօշին երեք գոյները:

ԳՈՐԾԱԴՈՒԼԻՆ ԸՆԹԱՑՔԸ

Գործադուլիհոսանքը բոլորովին մեղմացած է: Երկուշաբթի աշխատանքը սկսաւ մեծագոյն գործարաններուն մէջ: Տակաւին կը շարունակուի մեծ վաճառատուներու բանթողներուն եւ գործատէրերուն բանակցութիւնը կառավարութեան իրաւարարութեամբ: Գործադուլի մէջ են նոյնպէս ապահովագրական ընկերութեանց, գորգավաճառութեան, Փարիզի գետային նաւարկութեան, ներկարաններու աշխատաւորները:

ՎԻԷՆ, 14 յունիս «Յառաջ».— Անցեալ հինգշաբթի, հիւսուածեղէնի բանուորները գործադուլ յայտարարեցին: Սակայն շաբաթ օր գրեթէ բոլոր գործատէրերը համաձայնեցան, եւ երկուշաբթի, սկսան աշխատանքները:

Բանուորներուն պահանջն էր.— Հարիւրին 20 յաւելում, բայց ի վերջոյ կարգադրուեցաւ հարիւրին 17ով:

Իսկ կօշիկի (Փէլէ) բանուորները ժողով գումարելով, որոշեցին գործը յանձնել սէնտիքային: Իրենց 7ը պատուիրակները սէնտիքային հետ միասին բանակցութեան մտան երէկ, Պ. Փէլէի հետ:

Այս ժողովին մէջ որոշուեցաւ.— ա) Պահանջել հարիւրէն 25, 18էն վեր տարիք ունեցողներուն համար, այս տարիքէն վար եղողներուն մասնաւոր կարգադրութիւն ընել: բ) Եթէ գործատէրը 24 ժամէն նպաստաւոր պատասխան մը չտայ, գործերը կեցնել ուրիշներու նման եւ փակուիլ գործարանին մէջ: Կը գրեմ ելքի մասին: Պ. Ա.

ՍԱԼԷՆԿՐՈՅԻ ՃԱՌԸ

Լիլի մէջ եւս տեղի ունեցաւ հսկայ համախմբում մը, համայնավարներու կողմէ, ուր գացած էին խօսիլ Քաշէն եւ Թօրէզ: Քաղաքը հանդիսաւոր ընդունելութիւն մը սարքած էր նաեւ Սալէնկրոյի այցելութեան առթիւ:

Ներքին նախարարը այս առթիւ խօսեցաւ հետեւեալ ճառը.

— Շուտով նախարարական խորհուրդին պիտի ներկայացնեմ հրովարտակ մը, որ կը տրամադրէ պատժել բոլոր անոնք որ կը խանգարեն հանրային կարգապահութիւնը եւ կը զինուին ընդդէմ Հանրապետութեան:

Ներկայ կառավարութիւնը, վաւերացուած 5 օրինագիծերէն զատ, որոնք ընկերային նուաճումներ ցոյց կուտան, Երեսփ. Ժողովին ներկայացուցած է նաեւ նոր 4 օրինագիծ ընդհ. ներումի, դպրոցական շրջանի երկարաձգման (մինչեւ 14 տարեկան), պաշտօնեաներու հանգստեան թոշակի իրաւունքներու մասին: Կառավարութիւնը կը պատրաստէ նաեւ նոր օրինագիծեր Պանքը Ֆրանսի կանոնագիրը բարեփոխելու, զին. ճարտարարուեստը պետականացնելու մասին: Մեր սկզբունքն է երկրին քաղաքական հաստատութեանց գլուխը բերել նոր առաջնորդներ:

Կառավարութիւնը իշխանութեան գլուխ հասած չհասած՝ արդէն ցոյց տըւաւ որոշ բարեշրջումներ: Ինչ որ այլ կուսակցութիւններ չկրցան ընել քսան տարուան մէջ, մենք իրագործեցինք 20 օրուան մէջ:

ԹՈՐԷԶ ՈՒ ՔԱՇԷՆ ԿԸ ԽՕՍԻՆ

Համայնավարներու Լիլի միթինկին մէջ ուր համախմբուած էին 3,000 հոգի, նախ խօսեցաւ Թօրէզ, որ յայտնեց թէ իրենց կուսակցութեան կը պատկանի Ժողովրդային Ճակատի յղացումն ու իրագործումը: Ցետոյ խօսելով վերջին գործադուլներու մասին, ըսաւ թէ ոմանք (ինչպէս Լէոն Պլում) հակօրինական կը համարին գործարաններու «գրաւումը», սակայն պէտք է դիտել տալ թէ նոր օրինականութիւն մը ստեղծուեցաւ այդ փորձով: Գործաւորը իր կարգապահ ընթացքով արժեցուց իր պահանջները եւ ցոյց տուաւ թէ կրնայ վարել իր ճակատագիրը: Թօրէզ վերջացուց իր ճառը, հրաւիրելով որ միանան բոլոր բանուորներն ու գիւղացիները, ըլլան կաթոլիկ թէ հրեղէն խաչեան, ինչպէս միացան եռագոյն ու կարմիր դրօշները գործարաններու տանիքին վըրայ:

Մարսէլ Քաշէն եւս խօսեցաւ նոյնիմաստ ճառ մը, աւելցնելով որ այլեւս անցած է փողոցներու մէջ անիմաստ բախումներ կատարելու, ոստիկանութեան հետ կռուելու ժամանակը, հիմա պէտք էցոյց տալ երկրինզանգուածայինուժերու կարգապահութիւնը: Կազմելով հանդերձ Ժողովրդային Ճակատը, համայնավարները կը մնան դարձեալ համայնավար, ու միշտ պիտի հետապնդեն իրենց գլխաւոր նպատակը՝ սովետներ ստեղծել երկրին մէջ, բայց ոչ ճիշդ ու ճիշդ ռուսական ձեւով, այլ բոլորովին ֆրանսական ձեւով:

ԼԸՊԱՅԻ ՃԱՌԸ

Աշխատանքի նախարարը, Լըպա, Լիլի մօտիկ քաղաքի մը մէջ ճառ մը խօսելով ըսաւ.

— Շնորհիւ մեր ուժին եւ խիզախութեան, նոր դարաշրջան մը կը բանանք ահա մեր երկրին մէջ: Պէտք էր որ բան մը փոխուէր այլեւս: Ահա կ'աշխատինք փոխելու համար այդ բանը: Մենք կ'ուզենք աշխատիլ ազատօրէն՝ այս ժողովուրդին երջանկութեան համար:

ԼԻՕԹԷՅԻ ՃԱՌԸ

Վէզուլի մէջ, հողագործական դեր-նախարարը, Անտրէ Լիօթէ, ճառ մը խօսելով յայտարարեց թէ արտաքին խաղաղութեան համար կարելի է աշխատիլ այն ատեն միայն, երբ կը ստեղծուի ներքին խաղաղութիւն: Երբ խռովութիւնները կը տեւեն, երբ քաղաքական քաոսը կը շարունակուի, միջազգային բարդութիւններ կը ծագին: Կառավարութիւնը կը խնդրէ ժողովրդային զանգուածէն, որ ըմբռնէ թէ շահուած յաղթանակները ամրացնելու եւ զարգացնելու համար անհրաժեշտ է յարգանք ցոյց տալ հանրապետական օրէնքներու: Թող Ֆրանսա ամբողջ աշխարհի ցոյց տայ տնտեսական եւ ընկերային վերանորոգութեան այն գեղեցիկ օրինակը, զոր ստացանք առանց կաթիլ մը արիւն թափելու եւ հանրային ազատութիւնը կապտելու: Ժամանակը եկած է այլեւս մտնելու նոր հանգրուան մը՝ կազմելու համար նոր մարդկութիւն:

Հայ համայնավարներու ցոյցը

Հալէպի մէկ հեռագիրը կը հաղորդէ թէ խումբ մը Հայեր եւ համայնավարներ (ճիշդ այսպէս) ցոյցեր կատարած են Պէյրութի մէկ հրապարակին վրայ: Ոստիկանութիւնը կը հրամայէ ցրուիլ, սակայն ցուցարարները կը յարձակին ոստիկանապետին վրայ եւ ծանրապէս կը վիրաւորեն ոստիկան մը: Այսուհանդերձ կարգը վերահաստատուեցաւ եւ մօտ 40 հոգի ձերբակալուեցան:

Պելժիոյ նոր դահլիճը

Երեք շաբաթ տեւեց պելժ դահլիճին տագնապը: Վան Զէլանտ ի վերջոյ յաջողելով կազմել իր դահլիճը, կիրակի ներկայացուց թագաւորին:

Դահլիճին կազմը.— Վան Զէլանտ (կաթոլիկ) վարչապետ, Վանտէրվէլտ (ընկերվարական) առողջապահական նախարար, Հանրի տը Ման (ընկերվարական) ելմտական, Հանրի Սփաաք (ընկերվարական) արտաքին, Աշիլ Տըլաթր (ընկերվարական) աշխատանքի եւ ընկերային նախատեսութեան, Ժոզէֆ Մէրլօ (ընկերվարական) հանրօգուտ շինութեանց, Տէզիրէ Պուշըրի (ընկերվարական) թղթատարական եւ հեռագրական, Ֆիլիփ Վան Իզաքքէր (ռամկավար) տնտեսական, Օկիւսթ տը Շրիվէր (պահպանողական) ներքին, Էրմոն Ռիւպէնս (ռամկավար) գաղթային, Հիւպէր Փիէրլօ (կաթոլիկ) հողագործական, Ֆրանսուա Պովէս (ազատական) դատական, Ժիւլ Հոսթ (ազատական) կրթական, Մարսէլ-Հանրի Ժասփար (ազատական) հաղորդակցութեանց, Զօր. Ռընի՝ ազգ. պաշտպանութեան:

Նեղուցներու խորհրդաժողովը

Էնկիւրիէն կը հեռագրեն թէ Նեղուցներու խորհրդաժողովի թրքական պատուիրակութիւնը, Րիւշտիւ Արասի նախագահութեան տակ, ճամբայ ելաւ դէպի Մոնթրէօ:

Կիսապաշտօնական աղբիւրներէ քաղուած տեղեկութեանց համաձայն, Նեղուցներու նոր դաշնագրին համար, որ պիտի փոխարինէ Լօզանի մէջ կնքուած համաձայնութիւնը, թրքական պատուիրակութիւնը պատրաստած է երեք մասերէ բաղկացեալ ծրագիր մը:

1.— Թուրքիոյ ընդհանուր ապահովութիւնը.— Այս գլուխը կը ջնջէ Լօզանի դաշնագրին այն յօդուածները, որոնք կը վերաբերին Նեղուցներու զինաթափութեան, կ'ընդունի առեւտրական նաւերու ազատ անցքը եւ կ'արգիլէ զինուորական օդանաւերու թռիչքը Նեղուցներու վրայէն:

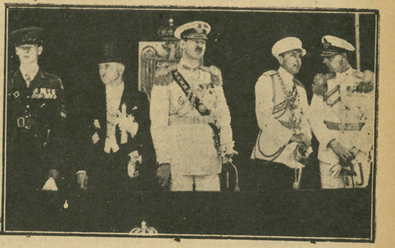
2.— Նեղուցներու ապահովութիւնը.— Այս գլուխը 14,000 թոնով կը սահմանափակէ տարողութիւնը բոլոր օտար պատերազմական նաւերուն, որոնք կ'անցնին Նեղուցներէն եւ կ'արգիլէ սուզանաւերու անցքը:

3.— Սեւ ծովուն ապահովութիւնը.— Թրքական ծրագրին տրամադրութեանց համաձայն, ոչ - Սեւծովեան պետութեանց նաւատորմը կրնայ Սեւ ծով մտնել քաղաքավարական այցելութիւն տալու նպատակով Սեւ ծովեան երկիրներուն, պայմանաւ որ այդ նաւատորմը սպառնալիք մը չներկայացնէ Սեւ ծովեան երկիրներու նաւատորմին համար, ուստի պիտի չթոյլատրուի աւելի քան 28,000 թոն տարողութեամբ ռազմանաւերու անցքը: Օտար ռազմանաւերու անցքին համար մէկ ամիս առաջ պէտք է արտօնութիւն խնդրել Թուրքիայէն:

Անգլեւիտալական յարաբերութիւններ

Չէմպըրլէյնի ճառէն վերջ, երբ Պոլտուին եւս յայտարարեց թէ անհեթեթութիւն է շարունակել պատժամիջոցները, զանազան զրոյցներ ստեղծուեցան: Կ'ըսուի թէ տակաւին որոշ ընդդիմութիւն մը կայ պատժամիջոցները բառնալու քաղաքականութեան դէմ, այնպէս որ պահ մը կարծուեցաւ թէ Իտըն պիտի հրաժարի, եթէ բրիտանական դահլիճը որոշում տայ պատժամիջոցները ջնջելու: Խօսք դարձաւ նաեւ Պոլտուինի հրաժարման մասին:

Ինչ որ ալ ըսուի, որոշ է թէ պատժամիջոցներու հակառակորդները սկսած են շատնալ, թէեւ Անգլիա մտադիր չէ որ եւ է որոշում տալու նախ քան Ազգերու Դաշնակցութեան ժողովը:

ԿԱՐՈԼ ԹԱԳԱՒՈՐԸ ԵՒ ՊԷՆԷՇ

Փոքր Համաձայնութեան սպայակոյտներու ժողովը

Ինչպէս գրած էինք, Փոքր Համաձայնութեան անդամ պետութեանց վեհապետներու ժողովէն վերջ՝ որոշուած էր գումարել սպայակոյտի պետերուն ժողովը, որ սկսաւ երէկ, Պուքրէշի մէջ:

Եուկոսլավիոյ սպայակոյտին պետը, Զօր. Պակոլիւպ Իլիչ, կիրակի օր Պուքրէշ հասաւ իր պատուիրակութեան հետ, որ կը բաղկանար երեք զօրավարներէ, երկու գնդապետներէ, մէկ հազարապետէ եւ մէկ հարիւրապետէ:

Նոյն օրը Պուքրէշ հասաւ նաեւ Չեխոսլովաքիոյ սպայակոյտի պետը, Զօր. Քրէժչի, գլուխն անցած իր պատուիրակութեան, որ կը բաղկանար բազմաթիւ բարձրաստիճան սպաներէ, ինչպէս Զօր. Ֆիալա:

Կայարանին մէջ օտար սպայակոյտներու պետերը ողջունուեցան ռումէն սպայակոյտի պետին, Զօր. Սամսոնովիչի կողմէ: Հիւրերը յետոյ արժանացան Կարոլ Թագաւորին ունկնդրութեան:

Փոքր Համաձայնութեան սպայակոյտներու ժողովը տեղի կ'ունենայ տարին երկու անգամ: Սակայն այս ժողովը, որ կը գումարուի երեք երկիրներու վեհապետներուն խորհրդակցութենէն անմիջապէս վերջ, մասնաւոր կարեւորութիւն մը ունի:

Կէօպէլսի յայտարարութիւնը

Տոքթ. Կէօպէլս, Գերմանիոյ քարոզչութեան նախարարը, կիրակի օր ճառ մը խօսեցաւ նացիներու մէկ համախմբումին մէջ:

— Իտալեւհապէշական պատերազմը վերջացաւ շնորհիւ Ազգերու Դաշնակցութեան կորովի միջամտութեան (հեգնական): Ի՞նչ պիտի ընէր Ազգերու Դաշնակցութիւնը, երբ օտար օդային տորմիղ մը յանկարծ երեւնար Գերմանիոյ վերեւ: Թերեւս համակրական բանաձեւ մը արձանագրէր ի նպաստ մեզի: Սակայն ժողովուրդներու ճակատագիրը կարելի չէ հիմնել բանաձեւերու վըրայ: Մինչեւ այժմ ոչ մէկ պատերազմի քաղաքական հետեւանք բարեփոխուած է չէզոք մարդոց ճառերով: Ահա թէ ինչո՞ւ լաւ է գիտնալ թէ մեր տուներուն վերեւ կրնան թռչիլ միայն գերմանական օդանաւեր: Մենք կարելի կը գտնենք, որ օր մը Ազգերու Դաշնակցութիւնը դառնայ խաղաղութեան բերդ մը: Սակայն ժողովուրդի մը ճակատագիրը չի կրնար դրուիլ այդ տեսակ հիմերու վրայ: Ահա թէ ինչո՞ւ ըրինք որ «երկու երաշխիք աւելի կ'արժէ քան մէկ երաշխիք» եւ վերակազմեցինք մեր բանակը, պաշտպանելու համար մեր խաղաղասիրական աշխատանքները:

Վերագրինեցինք Հռենոսեան գօտին, որպէսզի ի հարկին պաշտպանենք մեր երկիրը կարմիր յարձակումի մը դէմ արեւմուտքէն: Երկիր մը, ինչպէս Գերմանիան է, որ ներքին վերածնունդով մը նոր ձեւ առաւ բոլորովին, չի կրնար թոյլ տալ որ իր ամէնէն հարուստ, ամէնէն բազմամարդ մէկ նահանգը ունենայ անպաշտպան սահման մը: Գերմանիա դարձած է կարգապահութեան կորիզ մը Եւրոպայի մէջ: Առաջնորդը հսկայական աշխատանք թափեց, որպէսզի երկիրը երբեք չզգուի դրացիներու յիմարութիւններէն եւ սխալներէն: Մենք չենք ուզեր մեր կուսակցութեան վարդապետութիւնը պարտադրել աշխարհի մնացեալ մասին: Մեր վարդապետութիւնը արտածելի ապրանք չէ, պէտք է սպառել միայն ներսը:

Մենք չենք ցանկար երիտասարդ Գերմանիան պսակել ռազմական դափնիներով: Մեր բանակը, ընդհ. պատերազմին մէջ, փառքի այնքան դափնիներ շահեցաւ, որ բաւական են ատոնք մէկ դարու համար: Մենք պէտք չունինք մեր ժողովուրդէն համակրանք մուրալու՝ արտաքին արկածախնդրութեանց մէջ նետուելով, վասնզի մենք ժողովրդականութիւն շահած ենք արդէն:

Գերման ժողովուրդը խաղաղութիւն կ'ուզէ, որովհետեւ պէտք ունի խաղաղութեան: 29 մարտին մեր ժողովուրդը միահամուռ գնահատեց Առաջնորդին ընթացքը, երբ խաղաղութիւն կ'առաջարկէր Եւրոպայի: Եւ ի՞նչ պատասխանեցին մեզի: Իրաւագիտական բծախնդրութիւններ եւայլն ճղան: Սակայն մենք յոյս ունինք թէ պիտի յաջողինք օր մը աշխարհի ընդունիլ տալ խաղաղութեան մեր հրաւէրը, որովհետեւ աշխարհ պէտք ունի խաղաղութեան:

ԶԱՆԱԶԱՆ ԼՈՒՐԵՐ ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

Կիրակի եւ երկուշաբթի, ծերակոյտին մասնաւոր յանձնախումբը շարունակեց իր նիստերը, քննելով կառավարութեան ներկայացուցած ընկերային ծրագիրները: Յանձնախումբը գրեթէ ամբողջութեամբ իւրացուց զանոնք:

Այսօր կէսօրէ վերջ ծերակոյտը պիտի վաւերացնէ կարճ վիճաբանութենէ մը վերջ:

*** Պոլսոյ մէջ ձերբակալուեցաւ լրտեսուհի Լիտիա Օսվալտ:

*** Վիէննայի Օփերային մէջ, ներկայացման մը պահուն, նացիները գարշահոտ ռումբեր նետեցին եւ ներկայացումը մէկուկէս ժամ ընդհատուեցաւ:

*** Կարգ մը թերթեր կը գրեն թէ Գերմանիոյ մէջ գոյութիւն ունի «Ռէօմի Վրէժխնդիրները» անուն գաղտնի կազմակերպութիւն մը, որ Ռէօմի սպանութենէն ի վեր կը գործէ եւ ամէն ամիս գետին կը փռէ այն նացիները, որոնք հակառակ էին Ռէօմի եւ պատճառ եղած անոր սպանութեան: Գաղտնի կազմակերպութիւնը իր զոհերուն վրայ կը գրէ R. R. տառերը, որոնք կը նշանակեն «Ռէօմի Վրէժխնդիրները»: Գերման մամուլը լռութիւն կը պահէ այս սպանութիւններուն մասին:

ՆԵՂՈՒՑՆԵՐՈՒ ՀԱՐՑԸ

ԽՄԲ.— Տ. Գազազով, Պելկրատի պուլկար նախկին դեսպանը եւ նախկին նախարար, սկսած է հրատարակել *Պալքան* անուն պարբերաթերթ մը, որուն չորրորդ թիւէն կը թարգմանենք հետեւեալ յօդուածը.—

Նեղուցները, իրենց քաղաքական եւ տնտեսական մեծ նշանակութեան պատճառաւ, մարդկութիւնը զբաղեցուցած են անոր պատմական զարգացման նախաշրջաններէն սկսած: Հելլենական գաղութները, Հռոմէական գաւառները, Բիւզանդիոնը, Օսմանեան կայսրութիւնը, Ռուսիա, Անգլիա, Պալքանեան երիտասարդ ազգերը: Նոր Թուրքիան եւ սովետական Ռուսիան դարեր շարունակ ձգտած են իրենց ազդեցութեան տակ առնել նեղուցները՝ շնորհիւ առեղծուած վարչաձեւերուն, որոնց նպատակն է եղած ապահովել իրենց քաղաքական եւ տնտեսական շահերը:

1456ին, Թուրքիա գրաւեց նեղուցները եւ անմիջապէս յետոյ, ըմբռնելով անոնց ռազմագիտական արժէքը, Մուհամմէտ Բ. դանոնք ամրացուց: Երեք դարեր շարունակ, Սեւ ծովի աւազանը Թրքական ծով մըն էր, ուր կը տարածուէր Թրքական սուլթաններուն բացարձակ գերիշխանութիւնը: Միայն այն ատեն, երբ Մեծն Պետրոս գրաւեց Կասպից ու Սեւ ծովեան ափունքը եւ ստեղծեց սեփական ռազմական եւ առեւտրական տորմիղ մը, Եւրոպայի նոր պատմութիւնը բացաւ Արեւելեան մեծ Հարցին շրջանը, որ իր մէջ կ'ամփոփէր եւրոպական մէկ քանի մեծ պետութեանց ծայրայեղօրէն իրարու հակառակ քաղաքական, տնտեսական եւ մշակութային շահերը: Այդ ազգերուն համար, նեղուցներու տիրապետութիւնը ոչ միայն հեղինակութեան, այլ եւ կենաց հարց մըն էր: Այլ խօսքով՝ քաղաքական եւ տնտեսական անկախութեան հարց մը:

Վերջին երեք դարերու ընթացքին, ռուսեւթուրք յարաբերութիւնները պատմութիւնն են անվերջ ձգտումին Ռուսիոյ՝ հասնելու Միջերկրական ծով եւ տարածելու իր առեւտուրն ու քաղաքական մեծ շահերը՝ եւրոպական եւ ասիական երկրամասերուն վրայ: Ռուսիոյ այս բնական ձգտումը իր դէմ գտաւ, ամէնէն առաջ, Բ. Դրան ընդդիմութիւնը: Ընդդիմութիւն մը, որ ջախջախուեցաւ Օրլովի կողմէ՝ Քուրու Չեշմէի առջեւ եւ ռուսական զինուորներու յաղթական արշաւանքով 1774ին, Թուրքիոյ պարտադրելով Քիւչիւք Քայնարճայի դաշնագիրը, որ կ'ապահովէր ռուսական առեւտրական դանուբեան եւ Սեւ ծովեան տորմիղին ազատ անցքը նեղուցներէն: Այս վարչաձեւը շարունակեց մինչեւ Լոնտոնի դաշնագրին ստորագրութիւնը (1841, յուլիս), ըստ որուն հինգ մեծ պետութիւնները — Աւստրիա, Անգլիա, Փրուսիա, Ռուսիա եւ Ֆրանսա — համաձայնեցան ճանչնալ պարտադիր փակումը Նեղուցներուն՝ պատերազմական նաւերուն առջեւ: Աւելի վերջ, իբրեւ հետեւանք ռուսական պարտութեան Խրիմի մէջ, Փարիզի դաշնագիրը (1856) Ռուսիոյ կ'արգիլէր ոչ միայն զինուորական նաւեր անցընել Նեղուցներէն այլ եւ այդպիսինները ունենալ Սեւ ծովու մէջ: Այս ձեւով Սեւ ծովեան աւազանը չէզոքացուած էր: Նոր վարչաձեւին համաձայն ոչ մէկ պետութիւն չէր կարող հոն աւելի քան 10 թեթեւ ռազմանաւ ունենալ: 1870ին սակայն, Ռուսիա դրժեց այս վարչաձեւը, ըսելով թէ այլ եւս ինք չենթարկուիր փարիզեան դաշնագրի կապանքին, եւ կը սահմանափակէ Ռուսիոյ իշխանութիւնը Սեւ ծովու վրայ: Քանի մը ամիսներ վերջ, Լոնտոնի համաձայնութիւնը դէմ կեցաւ Ռուսիոյ ընթացքին: Եւրոպական պատերազմը երբ սկսաւ, նեղուցները ենթակայ էին Լոնտոնեան համաձայնութեամբ հաստատուած վարչաձեւին:

Անգլիան, փափաքելով դուրս ելլել իր լուրջ մրցակցին՝ Գերմանիոյ հետ, ինչպէս նաեւ իր կողմը քաշել Ռուսիան, վերջինին խոստացաւ նեղուցներու տիրապետութիւնը Պոլսոյ հետ: Սովետական յեղափոխութիւնը եւ Ռուսիոյ ելքը՝ համաձայնական շրջանակէն, զէնքը դրկեցին տրուած խոստումէն: Թուրքիոյ ջախջախումէն վերջ, վերջինիս հարկադրեցին ստորագրել Սեվրի դաշնագիրը 1920 օգոստոս 10ին: Նեղուցներու նոր վարչաձեւը ազատ կը թողուր բոլոր տեսակի նաւերուն անցքը, Թուրքիոյ պարտադրելով միջազգային օրկան մը— Նեղուցներու Յանձնախումբ,— դանուբեան Յանձնախումբի ձեւով: Ան պիտի գործէր յանուն Ազգ. Դաշնակցութեան՝ շատ լայն, նոյն իսկ անսահման իրաւունքներով: Նեղուցներու յանձնախումբը պէտք էր կազմուէր բոլոր մեծ պետութեանց (բացի Գերմանիայէն) երկուական ներկայացուցիչներէն, իսկ Յունաստան, Ռումանիա, Պուլկարիա եւ Թուրքիա մէկ մէկ ներկայացուցիչներով պիտի մասնակցէին անոր: Յանձնախումբի անդամները ունէին դիւանագիտական բոլոր առանձնաշնորհները: Ան ունէր իր դրօշը, իր ոստիկանութիւնը եւն.: Փաստօրէն՝ Անգլիան կ'իշխէր անոր: Նոր վարչաձեւը իրաւունք կուտար՝ Անգլիոյ, Ֆրանսայի եւ Իտալիոյ՝ Տարտանէլի, Մարմարայի և Վոսփորի մէջ ունենալ իրենց ցամաքային եւ ծովային ուժերը, նոյն իսկ անոնց արտօնուած էր գործադրել յանձնախումբին որոշումները:

Սեվրի դաշնագիրը Յունաստանի կուտար Թրակիան: Քամալ փաշայի զինուորական հանճարը, սակայն, յունական ջախջախումը Փոքր Ասիոյ մէջ, եւ Ըսմէթ փաշայի դիւանագիտական արժանիքները երեք տարի վերջ անդրօ դարձուցին Սեվրի դաշնագիրը, անոր հետ նաեւ Նեղուցներու մասին տրուած որոշումը:

Լոզանի դաշնագրով, 1923 յուլիս 24, Թուրքիա կը յաջողէր բարելաւել իր միջազգային դիրքը, ինչպէս նաեւ Նեղուցներու վարչաձեւը: Ան եւ ըստացաւ այն կղզիները որոնք կը գտնուէին Տարտանէլի առջեւ, բացի Սամոթրակէէն եւ Լեմնոսէն: Առաւ նաեւ Արեւելեան Թրակիան եւ Կէլիպոլուն: Անկէ դատ, Թուրքիա իրաւունք ստացաւ նեղուցները կառավարելու, ազատելով միջազգային այն հակակշռէն, որ ի գործ պիտի դրուէր ըստ Սեվրի դաշնագրին եւ նոր վարչաձեւը խորացուցած էր բոլոր առեւտրական նաւերու ազատ անցքը: Պատերազմի ատեն պիտի թոյլատրէր անցքը ռազմանաւերու եւ օդանաւերու, որոնք կը պատկանէին ոչ Սեւ ծովեան պետութեանց:

Անոնց ծովային նաւերու թիւն ու ուժը պէտք չէր որ աւելի ըլլար Սեւ ծովեան ամէնէնուժեղ տորմիղէն: Պատերազմի ատեն, երբ Թուրքիա կռուող կողմ ըլլար, թշնամի նաւեր չէին կրնար անցնիլ: Ազատ անցքի որոշումը իրականացնելու համար, ապազինուեցան թրքական եւ յունական կղզիները որոնք կը գտնուէին Տարտանէլի առջեւ, ինչպէս նաեւ Կէլիպոլուն, Հար. Թրակիոյ մէկ մասը, Փոքր Ասիական եզերքը՝ 20 քիլոմեթրով եւայլն: Թուրքիա իրաւունք ստացաւ պահակագունդ մը ունենալու, 15,000 հոգիէ բաղկացած, Պոլսոյ մէջ: Միջազգային տեսակէտէ՝ Նեղուցներու այս կացութիւնը Թուրքիոյ գերիշխանութեան չէզոքացումն էր այն հողերուն վրայ որոնք իր ազգային սահմաններու մէջ կ'իյնային: Ահա թէ ինչու, վերջին հինգ տարիներու ընթացքին Էնկիւրիի կառավարութիւնը որ եւ է առիթ չփախցուց ընդգծելու համար իր ցանկութիւնը՝ Լոզանի դաշնագրի սահմանափակումէն ձերբազատելու մասին: Ան, պաշտպանելով իր տեսակէտը, կը թնած էր Սովետներուն հովանաւորութեան, որոնք, Նեղուցներու ներկայ իրաւակարգով իրենց Սեւ ծովեան շրջանները կը տեսնէին արեւմտեան - եւրոպական պետութեանց կողմէ վտանգուած վիճակի մէջ: Այս համոզումով էր որ Սովետները առնէին մերժեցին ճանչնալ Լոզանի դաշնագիրը եւ անոր կցել այն մասը որ Նեղուցներուն կը վերաբերէր: Եւրոպայի պատմութեան առաջին անգամ մըն ըլլալով ռուսական եւ թրքական շահերը կը նոյնանային: Երկու պետութեանց միջեւ գոյութիւն ունեցող զինակցութիւնը ստեղծեց շահերու ընդհանրականութիւն մը, թողլով որ Թուրք վարիչներու հեռատեսութիւնն եւ դիւանագիտական կարողութիւնները կարենան գտնել յարմարագոյն րոպէն՝ Լոզանի դաշնագրին այդ մասին միակողմանի ժխտումին համար:

Մոնթրէօյի մէջ պիտի գումարուի ժողով մը, յունիս 22ին: Ան պիտի ընդունի ստեղծուած կացութիւն մը, ինչպէս Լոնտոնի Տարտանէլեան խորհրդաժողովը ժխտեց, 1871ին, այն դրժումը զոր ըրած էր Ռուսիան՝ Փարիզեան դաշնագրին նկատմամբ:

Նեղուցներու այժմու վարչաձեւին ժխտումը Թուրքիոյ համար շատ նշանակելի ու արժանապատուութեան խնդիր մըն է: Թուրքիան դրական եւ հետեւողական քաղաքականութեամբ մը վերջին տասնամեակի ընթացքին շատ բարելաւեց իր միջազգային դիրքը, ամրացուց իր պետական ելեւմուտքը, եւ կնքեց կարգ մը քաղաքական եւ զինուորական զինակցութիւններ, ինչպէս Ասիոյ, նոյնպէս եւ Եւրոպայի մէջ: Ֆրանսեւսովետ ուխտով, Թուրքիա կը մտնէ բարեկամական յարաբերութեան մը մէջ՝ Ֆրանսայի հետ, որուն խօսքը, Անգլիոյ խօսքին հետ, պիտի ըլլայ ամէնէն աւելի կշռողը՝ Մոնթրէօյի մէջ:

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ յօդուածագիրներէ եւ թղթակիցներէ իրենց գրութիւնները գրել թուղթին մէկ երեսին վրայ ընթեռնելի եւ մելանով:

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՊԵԼՃԻԱՅԷՆ

ՆՈՐ ԴԱՀԼԻՃԻՆ ԿԱԶՄՈՒԹԻՒՆԸ.— ԱՆՎԷՐՍԻ ԳՈՐԾԱԴՈՒԼԸ.— ՀՆԱԳԻՏԱԿԱՆ ԿԱՐԵՒՈՐ ԳԻՒՏ ՄԸ.— (189 -1936).

Նախ քան նոր դահլիճին կազմութիւնը, Պելճիոյ թագաւորը անջատաբար խորհրդակցութեան հրաւիրեց բոլոր կուսակցութեանց պետերը, մէջն ըլլալով համայնավար կուսակցութեան վարիչը, Պ. Ժաքմօթ, ինչ որ աննախընթաց դէպք մըն է Պելճիոյ նման արքայական երկրի մը մէջ:

Այդ նախնական խորհրդակցութիւններէն յետոյ, թագաւորը դահլիճին կազմութիւնը յանձնեց նախկին նախարարապետ Պ. Վան Զէլանտի, որ քաջ ելեւմտագէտ մըն է, անկուսակցական եւ մաս չի կազմեր ոչ խորհրդարանին եւ ոչ ալ ծերակոյտին: Իր վարչապետութեան օրով բոլոր կուսակցութիւնները, մէջն ըլլալով նաեւ ընկերվարականները, մասնակցեցան նախորդ դահլիճին, որ բաղդատաբար կարճ ժամանակամիջոցի մը մէջ յաջողութիւն ձեռք բերաւ ներքին եւ արտաքին քաղաքականութեան բոլոր բոլոր մարզերուն մէջ:

Վան Զէլանտ նոյնպէս մերժելով իրեն յանձնուած պաշտօնը, թագաւորը դահլիճին կազմութիւնը յանձնեց ընկերվարական վարիչին՝ Պ. Վանտէրվէլտի, նկատի առնելով որ վերջին ընտրութեանց հետեւանքով, ընկերվարականները թուական առաւելութիւն կը ներկայացնեն թէ Երեսփ. Ժողովին եւ թէ ծերակոյտին մէջ: Սակայն Պ. Վանտէրվէլտ, հակառակ իր բոլոր ջանքերուն, չկարողացաւ կազմել նոր դահլիճը, որով թագաւորը եղած թելադրութեանց անսալով, կրկին դիմեց Վան Զէլանտի, խնդրելով որ այս անգամ չմերժէ իրեն եղած առաջարկը, քանի որ կարեւոր կուսակցութեանց պետերը ջերմապէս փափաքող են իր ընտրութեան, եւ խորունկ հաւատք ու վստահութիւն կը սնուցանեն իր մասին:

Վ. Զէլանտ ընդառաջ երթալով ամէն կողմէ արտայայտուած բաղձանքներուն, ստանձնեց նոր դահլիճին կազմութիւնը, որ պիտի կրէ «Ազգային Դահլիճ» անունը եւ որուն պիտի մասնակցին ընկերվարականները, կաթոլիկները եւ ազատականները:

Վերջին պահուն կը տեղեկանանք թէ արդէն կազմուած է դահլիճը, համաձայն վերոյիշեալ նախատեսութեան:

**8—10 օրէ ի վեր Անվէրսի նաւահանգիստին 12000ի մօտ բանուորները, համայնավարներու թելադրութեան տակ, գործադուլ հռչակեցին, յաւելում պահանջելով իրենց օրավարձերուն վրայ: Գործադուլին հետեւանքով նաւահանգիստի բոլոր գործառնութիւնները դադրեցան, եւ ներկայիս կատարեալ մեռելութիւն կը տիրէ Անվէրսի քարափին բոլոր մթերանոցներուն եւ աւազաններուն մէջ: Հանրակառքի բանուորները, ինչպէս նաեւ ինքնաշարժի վարիչները, ի նշան համերաշխութեան, մասնակցեցան գործադուլին: Բանթողները սաէպ յարձակում կը գործեն աշխատող գործաւորներուն վրայ, եւ կը ստիպեն որ անոնք դադրեցնեն իրենց աշխատութիւնը: Յաճախ ընդհարումներ տեղի կ'ունենան բանթողներու եւ ոստիկաններու միջեւ: Բանթողները իրենց շարքերուն առաջին գիծին վրայ կիներ ու տղաքներ կը դնեն, որպէսզի ոստիկանները զգուշանան յարձակում գործելէ: Ձերբակալուած են բազմաթիւ խռովարարներ, որոնց մէջ կը գտնուի համայնավար կուսակցութեան հանրածանօթ վարիչը՝ Պ. Ժաքմօթ:— Շոգենաւերէն կարելի չէ ապրանք հանել, եւ ոչ ալ ճամբորդներու կարասիներ փոխադրել:

Կառավարական շրջանակներու մէջ մեծ մտահոգութիւն կը տիրէ, նկատի առնելով որ Անվէրս պարէնի մթերման եւ վաճառման ամենակարեւոր կեդրոն մըն է: Կը վախցուի որ գործադուլին հետեւանքով, քիչ ատենէն Պրիւսէլի մէջ սննդեղէնի պակասը զգալի ըլլայ:

Գործադուլը փոխանակ սահմանափակուելու, օրէ օր աւելի մեծ ծաւալ կը ստանայ:

*** Մայրաքաղաքին հիւսիսային ու հարաւային կայարաններու միացման գիծին վերաշինութեան առթիւ կատարուած պեղումներու ատեն կարեւոր հնութիւն մը երեւան հանուեցաւ:

Յիշեալ գիծին շինութիւնը սկսած էր ընդհ. պատերազմէն քանի մը տարի առաջ: Երբ պատերազմը ծագեցաւ, աշխատութիւնները ընդհատուեցան: Անկէ ի վեր Երեսփ. Ժողովը քանիցս քննութեան առարկայ ըրաւ այդ մեծածախս ձեռնարկը, առանց որոշ եզրակացութեան մը յանգելու: Միւս կողմէ, Պրիւսէլի քաղաքապետութիւնը, նկատի առնելով մայրաքաղաքին բարեզարդութիւնը, միշտ հակառակ արտայայտուեցաւ այդ ծրագրին իրականացման: Երկար տարիներու թեր ու դէմ վիճաբանութիւններէ յետոյ, վերջապէս անցեալ ամիս Երեսփ. Ժողովը ձայներու մեծամասնութեամբ որոշում տուաւ կրկին ձեռք առնել շինութիւնը, հակառակ անկէ առաջ գալիք նիւթական խոշոր զոհողութեանց:

Պրիւսէլի երկու մեծ կայարաններուն միացման այդ գիծը պիտի հաստատուի երկաթեայ բարձրադիր սիւներու վրայ, եւ պիտի անցնի մայրաքաղաքին կեդրոնական մասէն, ինչ որ պետական գանձին ահռելի գումարներ պիտի արժէ, որովհետեւ պէտք է փլցնել շինուելիք գիծին վրայ գտնուած բոլոր շէնքերը, եւ անոնց տէրերուն վճարել իրենց սեփական կալուածներուն ու հողերուն փոխարժէքը:

Պեղումներու ատեն տան մը գինիի մառանին տակէն հին դամբարան մը երեւան ելաւ, որ ճարտարապետական տեսակէտով իսկական հրաշալիք մը կը ներկայացնէ: Հռոմէական դարաշրջանի յատուկ չորս սիւներ իրարու միացած են կամարներով, որոնք կը յանգին արտաքին պատերուն եւ հաստատուած են կանթեղատախտակներու վրայ: Ամբողջութիւնը շինուած է ճերմակ քարերով: Դամբարանին երկայնութիւնը 22 մեթր է, լայնութիւնը 9,50 մեթր, եւ բարձրութիւնը 3,30 մեթր: Կը կարծուի թէ այդ դամբարանը սուրբի մը գերեզմանն է, եւ հնադարեան վանքի մը սեփականութիւնը կը կազմէր:

Հնագիտական այս կարեւոր գիւտը մեծ իրարանցում առաջ բերած է Պրիւսէլի գիտական շրջանակներուն մէջ:

ՀՐԱՉԵԱՅ ՏԷՐՈՍԿԻ

[illegible]

Ի ՊԷՏՍ ԶԱՐԳԱՑԵԼՈՑ

Սիրելի Արազ.— Կարդացի Թէհրանի Ալիքին թարգմանածոյ Արարատը, Դարֆիի կողմէ թարգմանուած: Մինչեւ հեռաւոր Իրան տոհմիկ լեզուին այդքան հոյակապ կարողութիւնները հրճուանք, խնծիղ կը պատճառեն այլուր տարագիր Հայորդիներուն: Սա՛ անմիջական տպաւորութիւնը կ'ունենայ մարդ թէ քաղաքական հանգամանքները որքան աննպաստ կ'ըլլան, հայ լեզուին հոյզը այնքան շատ կ'ուռի: Այո՛, խմորում մը կայ կենսախայտ, հակասական պատկեր մը որ իր հայելին կը ցոլացնէ Եւրոպայէն Իրան, Պոլսէն Պուլկարիա, Յունաստան, Ռումանիա: Ալ խօսքը չընենք Ամերիկաներուն, որոնց հիւսիսի երկրամասը մանաւանդ Հայ Եդեմ մը կը ծաղկազարդէ Հայրենիքին անդաստանին մէջ: Հիմի՞ էլ լռենք, եղբարք, հիմի՞ էլ.. Այս յանկերգն ալ պիտի գոռանք, միայն ողջ մնացէք ...

Այսքան մը խանդ, այսքան մը խինդ ներէ փխրուն ջիղերուս, սիրելի Արազ: Այնքան ամուր քաշեցիր վերարկուէս, որ խորհեցայ թէ Զարխափանէն նոր ո՞յժ մը ստացար արդեօք, թէ Միթրայի շունչը Քասիսի վրայ այդքան պրկեց ջիղերդ: Հասկցայ: Դառնամ Թէհրանի Դարֆիին:

Արարատի ընտիր բառբառին մէջ քանի մը սողուններ սպրդած էին: Ի՞նչ է սա գլադիատորը: Հռոմէական պատմութեան մէկ գրուագին վրայ չի դառնար խնդիրը, սիրելի Դարֆի, որ այսքան նախանձայոյզ ըլլաս՝ փոխանակ պարզ ըմբիշ, ըմբշամարտիկ, կամ սուսերամարտիկ հայաթուրմ բառերէն մին կամ միւսը գործածելու, գլադիատոր մը կը թխես, այնպէս այդքան վճիտ բառբառիդ մէջ: Ուրեմն, եթէ հօս Փարիզի մէջ ֆրանսերէն տպուած ըլլար Արարատը եւ թարգմանուէր, թարգմանիչը այդ գլադիատորին տեղ պիտի դնէր Կլատիաթօռ, եւ իրաւամբ, կամ եթէ գերմաներէն թարգմանուէր՝ Կլատիաթօռ. Ո՞ւր կ'երթանք, սիրելիներ: Միանգամ ընդ միշտ գիտցէք որ եթէ խնդիրը մասնագիտական չէ, այսինքն եթէ, զոր օր. գլադիատորին ո՛վ կամ ի՛նչ ըլլալը հասկցնելուն վրայ չէ, դուն պէտք է անոր համազօր հայերէնը գրես, միտքը գրես, քանի որ յատուկ անուն ալ չէ: Հռոմէական պատմութեան գլադիատորը չգիտցող հայ տղամարդը ի՞նչ կը հասկնայ այդ պատմականօրէն իսկ այսօր թառամած բառին կիրառութենէն: Բոլոր թարգմանիչներուն կ'ուղղեմ այս եղբայրական կոչս, թէեւ հակիրճ, այլ սրտագին:

Բայց ուրիշ խեցիներ ալ կան Արարատի մէջ, իբրեւ նմոյշ ցուցադրելի: Ո՞վ է «Նեգրուհին»— Nègresse անուշտ—խափշիկ կին, սեւամորթուհի, որուն քովիկը կայ եւ նեգրիկ — խափշիկ պատանեա՞կ արդեօք: Ամէն պարագայի մէջ նեգրուհի, նեգրիկ, գլադիատոր գէշ ագուցուած ապակիէ կտորներ են միւս ընդհանուր ընտիր խճանկարին մէջ:— Թոյլ տուր, Դարֆի, դիտել տամ քեզի, թէ պիրամիդն ալ խորթ է Արարատին մաքուր արգանդին: Բուրգը չէ՞ բառը այդ կրակէ տողերուն խոհուն թարգմանութեան համար: Բուրգը նուիրականացած է Եգիպտոսի համար: Եթէ ուրիշ տեղ պէտք ըլլայ, ունինք նաեւ «յուրան» բառը նոյնանշան, յուրա-

---

ՄԻ ՃԱԿԱՏԻՑ ՍԻՒՍԸ

(ԷՋ ՄԸ ՅՈՒՇԵՐԷՍ)

Հայկական Լեգէոնը սկիզբ առեց 1916ին, որի կորիզը կազմում էին «Մուսա լերան քառասուն օրերուն» հերոսներէն 600 հոգի: Ապա Եգիպտոսի, Եւրոպայի, առաւելապէս Ամերիկայի հայ գաղութների կամաւորներից ու դաշնակից բանակի ձեռք ինկած հայ փախստականներից ու գերիներից, որոնք եկան շարան - շարան եւ այդ թիւը բարձրացաւ 5000ի: Բանակատեղին էր Կիպրոս կղզին:

Դաշնակիցները եւ Հայ Ազգ. Միութիւնը ամէնքը մէկ մէկ սկսեցին այդ նուիրական գործին: Նախապէս զանազան նկատումներով մեր բանակը կոչուեց Արեւելեան Լեգէոն, որին պէտք է մասնակցէին Սուրիացիներն ու Հրեաները եւս: Առաջինները միայն երկու հարիւր զինուոր տուին, իսկ վերջինները ոչ մէկ հոգի: Զարմանալի, չգիտէինք թէ դեղին ոսկին աւելի լաւ գործ էր տեսնում, քան կարմիր արիւնը:

Հայկական այդ որակելի բանակը գաղափարական հողի վրայ կանգնած էր, եւ ձգտում էր մի սրբազան խնդիրի, որի շնորհիւ կարճ ժամանակում մեր բանակը իր օրինակելի կազմով եւ կարգապահութեամբ ամէնէն բծախնդիր զինուորական մասնագէտների հիացումին արժանացաւ: Բանակը գտնւում էր հայ եւ ֆրանսական սպաների հովանիին տակ, ֆրանսական մարզիչների հսկողութեան ներքեւ եւ ենթակայ ֆրանսական ընդհ. սպայակոյտին:

Մենք եւ մեր մարզիչները մարզադաշտում եւ ռազմադաշտում ապրում էինք եղբայրական սիրով ու քաղցրութեամբ, որովհետեւ միայն մէկ «եւ» գոյութիւն ունէր, մէկ ընդհանուր նպատակ, որին յանուն արդարութեան ու հաւասարութեան ձգտում էին դաշնակից բանակները, եւ այդ բանակի մի փոքրիկ մասնիկը կազմում էինք եւ մենք:

1918ի գարնան, վերջապէս հնչեց մեր երազած ժամը: Նկատումները վերացած էին եւ բանակը պաշտօնապէս որակուեց Հայկական լեգէոն, եւ ուղարկուեց դէպի ռազմաճակատ, (Պաղեստին), ուր կեդրոնացած էին անգլեւֆրանսական ուժերը, Անգլիացի Զօր. Ալէմպիի անմիջական հրամանատարութեան տակ: Ծրագրուած էր վճռական հարուած մը տալ թշնամուն: Եւ Արարայի ռազմաճակատին վրայ մեր բանակը ցեղեղուեց ամէնէն վտանգաւոր ու պատասխանատու կէտին վրայ: Հայկ. Լեգէոնի նշանակէտն էր Արարայի բլուրը որ կազմում էր թշնամու կեդրոնը, եւ որ գերմանացի սպաներու հսկողութեան տակ ռազմագիտական ամենավերջին սիստեմով ամրացուած էր:

1918 սեպտեմբերին ամբողջ ճակատը ընդհանուր յարձակման անցաւ: Հայ զինուորը առանձնապէս գինովցած՝ ինկաւ թշնամու վրայ: Զորս ժամ վերջ մօտ 70 թանկագին զոհեր թողլով իր ետեւ, սուինամարտէ մը վերջ Արարայի բլուրները ինկան իր ոտքերուն տակ: Ֆրանքեւհայկական եռագոյնները կողք կողքի ծփում էին Արարայի գլխաւոր բարձունքին վրայ: Եւ նոյն օրն իսկ, Զօր. Ալէմպին հպարտանքով մը աւետեց Փարիզ Ազգ. Պատուիրակութեան, մեր փառաւոր յաղթանակը:

Հարուածը չեչտակի էր, եւ թշնամու պարտութիւնը կատարեալ: Դիմադրելու ոչ մի հնարաւորութիւն չունէր այլ եւս: Ու թշնամին փախաւ: Մենք կրնկակոխ հետապնդեցինք զինք մինչեւ Սուրիա եւ Կիլիկիա, արդէն այդ էր մեր նպատակակէտը, ինչպէս կ'երգէր մեր լեգէոնը,— Ցանկամ տեսնել զիմ Կիլիկիա: Յաղթական մտանք Կիլիկիա: Հայկ. Լեգէոնը ծարաւ էր, նա ցանկանում էր դեռ չափուել ... Բայց նոյեմբեր 11ին ընդհանուր զինադադարը եկաւ վերջ տալու յաղթական գործողութեան:

×

1919ի ապրիլին ֆրանսական կառավարութիւնը զօրացրում, միաժամանակ նոր Կիլիկեան Լեգէոն կազմելու յայտարարութիւն ըրած էր, նկատի ունենալով որ «Հայկ. Լեգէոն»ի կազմութեան պայմանաժամը լրացած էր ինչպէս գրուած էր.— Մենք, հայ կամաւորներս, ֆրանսական զինուորներս, ֆրանսական դրօշակին տակ պիտի կռուենք միմիայն թուրք դրօշին դէմ, մինչեւ համեւրոպական պատերազմը վերջանայ: Լեգէոնի մէջ մտնող իւրաքանչիւր զինուոր մէջ մտնող պիտի ստորագրէր այդ պայմանաթուղթը, բժշկական քննութենից անցնելէ յետոյ:

Եւ պատերազմը վերջացած էր, փոքր ազգերու ազատագրման բախտորոշ ժամը հնչած: Մէկ խօսքով պատմական «Հարիսայի կաթսան» դրուած էր կանաչ սեղանին վրայ, եւ յաղթական ու պարտուած ազգերու ներկայացուցիչները, թեւերը վեր քաշած՝ բոլորուած էին այդ նշովեալ սեղանին շուրջ, իւրաքանչիւրը իրեն ինկած բաժինը պիտի ստանար, որքան կարող էր վերցնել իր «երկաթէ շերեփ»ով: Մեր կողմէ այս անգամ Ազգ. Պատուիրակութիւնը պիտի ներկայանար իր փոքրիկ «երկաթէ դգալով» ու պիտի խօսէր յանուն մեր բանակին, որ առատ արիւն թափեց:

Միւս կողմից ֆրանս. կառավարութիւնը, առաջնորդուելով անշուշտ իր սեփական շահերով, յստակ մէջ տեղ դրած էր իր տեսակէտը: «Զօրացրում, իսկ ցանկացողները կարող են մնալ նոր լեգէոնին մէջ նոր պայմաններով»: Այսպէսով ֆրանսական կառավարութիւնը վերջակէտ էր դնում այն միակ կռուանին որի անունից պիտի խօսէր մեր Ազգ. Պատուիրակութիւնը: Եւ ինչո՞ւ յանկարծ այսպէս: Որովհետեւ Ազգ. Պատուիրակութիւնը ցանկանում էր ամերիկեան հովանաւորութեան:

Այսպէս, ուրեմն, բառին լայն իմաստով մեզ համար ստեղծուած էր անորոշ ու տարտամ յոյսերով օրօրուող կացութիւն մը: Մենք մինակ ձգուած էինք մեր բախտին: Մեզ համար որոշ տեսակէտ մը չկար: Մենք ինքնագլուխ ի հարկէ ոչինչ չէինք կարող անել: Իսկ մեր իսկական տէրը Ազգ. Պատուիրակութիւնը, որից կը սպասէինք որոշ թելադրութիւն, ըստ երեւոյթին նա էլ զբաղուած էր իր ծրագիրներով, իր հոգերով, որով մեզ համար ստեղծուած էր անել մի կացութիւն: Մնա՞լ զէնքի տակ թէ զինաթափ ըլլալ եւ հեռանալ: Ահա ծանրակշիռ հարց մը, որ գիշերցերեկ տանջում էր ամենայետին զինուորի ուղեղն անգամ:

ՏՈՔԹ. Կ. ԳԱՐՈՒՆԻ
(Շար.)

(1)

...անձեւ, բրգաձեւ: Հայ կապարճը, գի-նոցը աղքատ չէ, հաւատացէ՛ք: Ե-թէ աղքատ ըլլար, ո՞ւրկէց պիտի ...այթայթէին իրենց զէնն ու զարդը, ...իրենց տէգն ու աշտէն, այնքան հա-րազարմիկ հերոսներ:

** Հաստել կը նշանակէ հաստա-տել, ստեղծել: Արմատականն է հաստ — հաստարմատ, հաստապինդ: Կայ նաեւ, յաճախադէպ, հաստուած, որ կը նշանակէ ստեղծուած, արարած, ...ստիչ՝ ստեղծող, Աստուած: Կայ նաեւ հաստեայ, որ կը նշանակէ խմո-րեղէն, իրար եկած հաստատուած ա-ւելեղէն: Այս hաստել բայը կուտայ նաեւ մեզի աստիf (առանց hի), ոյժ, ...րմէ աստեւոր, զօրաւոր — Կերտել՝ շինել, ստեղծել, որմէ կերտող, քեր-թող, poète յունարէն կը նշանակէ շի-նել, ստեղծել: Բանաստեղծները ինչ էին որ: — Եշտ մասնիկը կ'երեւի ...այպէս — հրաժեշտ, զուեշտ, հեշտ, ...երեւեշտ (ընչացք, պեխ), կերպով ...նաեւ լեպեշտի (անամօթ, աներես) ...աւուշտ (ուռեցք, պալար):

**Նմանաձայն կըկոչուինայն բառերը որոնք իրենց նշանակած առարկանե-րու կամ ենթականերուն բնական ձայնը կամ գրեթէ բնական ձայնը ...լսուան ականջի,— դդջիւն (ջուրի), կարկաջ (ձայն ջուրի), վրնջիւն (ձի-ու), զռալ, մռնչել, մլաւել, կռկռ-ալ, հաջել, մնչել, մրմունջ, տրտունջ (...մբ) և աւելի քան 20եակներ դեռ — հազալ, թքկալ, սուլել, շաչել, ...չել, խանչել, վնվնկալ, պայթել, ճռ-ռալ, գեղգեղել, ճուալ, ճռփիւն, ...րգափ (ոտքի ձայն, դրնդիւն), ո-...ռում, գոռում, բղաւել, լափել, ...ել, թինդ, տրոփ, պոռոչ, դռոյթ, ...մբիւն, կոփել, քրթմնջիւն, գան-...իւն (արձաններուն, այսինքն պղին-...է (արձ) յիշատակարաններուն հա-...ած ձայնը, արձագանգ, գանգ ար-...ձաններու), ղուլալ (ջուր): Կը խոր-...իմ թէ բոլոր այս օրինակներուն ու-...իվը մեր հետաքրքիրները այլ եւս ...ւ մոռնալիք չունին նմանաձայ-նութիւնը:

Սիրելի Արազ, թոյլ տուր թարգմա-նութեան օրինակով մը վերջացնեմ այսօր իմ աշխատութիւնս.— Մեր ...րգացեալները գիտեն, թէ հայերէն ...զուն սքանչելի գործիք մըն է թարգ-մանելու համար օտար լեզուէ ամէնէն ...ժուարին հատուածները, բաւական է ...ր այդ գործիքը չարժելու, թոյլ կամ ...ինդ բռնելու վարժութիւնը պահ-...ի: Բերելիք օրինակս շատ թեթեւ է, ...այց կրնայ բացատրել միտքս: Պ. ...էոն Պլում իր վերջին մէկ ճառին ...էջ (Սալ Վակրամ) հակառակորդնե-...րուն կողմէ կասկածուած մեքենայու-թիւններուն, խաղերուն, ծուղակնե-...րուն վրայ խօսելով, ըսաւ.—Il y a des hommes qui pensent que par de petits moyens on peut arrêter les grandes choses. Այս հատուածին մէջ petits ի՛նչ պիտի թարգմանենք որ բանախօսին միտքը հայերէնով հասկցնենք եւ, ի գովեստ ...ւ ի փառս մեր լեզուին, աւելի խօ-...սուն եւ աւելի տիրական չեչտով: Ը-...սէ՛ք, տեսնեմ, եթէ կը հաճիք: Փոքր ...կամ պզտիկը բնաւ այդ միտքը չի ...բացատրեր հայերէնով: Ընդհակառա-...կն, կարելի է ըսել — ուրիշ տեսա-...կէտով — որ մարդ, զոր օրինակ, պզ-...տիկ (կամ փոքր) միջոցներով կրնայ ...մեծ գործեր տեսնել: Փոքրը կամ ...պզտիկը, այսպէս, առաձգական ի-...մաստ ունի: Ուստի հոս ալ Լ. Պլումին ...միտքը տուած կ'ըլլանք, երբ վերի ...ֆրանսերէն հատուածին par des petits moyensը թարգմանենք — փոքրո-գի (կամ նըզիմ) միջոցներով: Ինչ որ արդէն ֆրանսացին հասկցաւ: Un petit homme պէտք է ճղճիմ (կամ փոքրո-գի) մարդ թարգմանել, un homme petit — կարճ, կարճահասակ մարդ:

Այս է պատճառը որ մեր նախնիք Հինգերորդ Դարուն, շնորհիւ հայ լեզ-ուին ճկուն ու ճոխ կառուցուածքին եւ բարեխառնութեան, կրցան Ս. Գիր-քին թարգմանութիւնը «թագուհի թարգմանութեանց» հռչակել տալ եւ Բագրատունին ու Հիւրմիւզ բնագիր-ներէն աւելի գեղեցիկ ու բարձր ոճով թարգմանութիւններ տուին: Թարգ-մանած ու թարգմանուած լեզունե-րուն հիմնական ծանօթութիւններուն շնորհիւ:

Արդեօք չա՞տ քիչ է մեր մէջ այս օ-րինակներուն հետեւողներուն թիւը: — Բաջալերութի՛ւն:

ՏԱՐԱԶ

ԽՄԲ.— Մենք եւս Թէհրանի Ալիքէն առնելով՝ արտատպեցինք այն գեղե-ցիկ քերթուածը, զոր գրած էր պար-սիկ մտաւորական մը: Սակայն յար-մար նկատեցինք ոչ միայն սրբագրել այն խորթութիւնները, որոնց կ'ակ-նարկէ Տարազ, այլ եւ բնագիրն ունե-նալով մեր առջեւ, կատարեցինք ան-նշան բարեփոխութիւն մը:

ԱՌԱՋԱՐԿ ՄԸ

«Ցառաջ»ի մէջ «Ի պէտս զարգացե-լոց» խորագիրով եւ «Տարազ» ստորա-գրութեամբ պարբերաբար երեւցած գրուցատրութիւնները, որոնք այնքան ախորժով ու հետաքրքրութեամբ կը կարդացուին բոլոր ընթերցողներուն կողմէ անխտիր, կը թելադրեն առա-ջարկ մը ներկայացնել խմբագրու-թեանդ, «Ցառաջ»ի սիւնակներուն մէջ հարց - պատասխանի ձեւով մաս-նաւոր բաժին մը յատկացնել այն ըն-թերցողներուն համար, որոնք կը փա-փաքին լուսաբանութիւններ ստանալ քերականական ինչ ինչ կանոններու, բառերու ծագումին, կազմութեան, ածանցումներու եւ ուրիշ հարցերու մասին, որոնք առնչութիւն ունին մեր լեզուին հետ:

Նկատի առնելով հայերէն լեզուի մէջ «Տարազ»ի ունեցած խորունկ հմ-տութիւնն ու անվիճելի կարողութիւ-նը, աներկբայ ենք թէ մեր հայագէտ բարեկամ՝ Պ. Եր. Տէր Անդրէասեան հաճոյքով պիտի ուզէ պատասխանել իրեն ուղղուած բոլոր հարցումնե-րուն, ասով պիտի օգտուին թէ ենթա-կաները եւ թէ «Ցառաջ»ի ընթերցող-ները, ըլլան անոնք զարգացեալ կամ ոչ:

Հ. Տ. Ո.

ԹՈՒՐՔԻԱ

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՎԱԽԸ ԻՏԱԼԻԱՅԷՆ

«Մանչեսթըր Կարտիէն»ի Պոլսոյ թղթակիցը կը գրէ.—

Իտալիա կը շարունակէ Թուրքիոյ գլխաւոր մտահոգութիւնը մնալ,— ու հիմա աւելի շատ, քան վերջին քաղաքական եւ զինուորական դէպքե-րէն առաջ: Եւ իրապէս, բացի Ռուսե-րէն, Թուրքիոյ արտաքին քաղաքա-կանութեան կազմութեան մէջ ոչ ոք նկատի առած է այդ, որքան Իտալա-ցիք: Թուրքիոյ սպառազինումը, անոր ինքնաբաւ տնտեսութիւնը եւ արտա-քին քաղաքականութիւնը պէտք չէ ըմբռնել ամբողջովին իբրեւ իտալա-կան ուժին արդիւնքը, այլ՝ անոնք նախաձեռնուած տարրերն էին Թուր-քիոյ անցեալի եւ այժմու քաղաքա-կանութեան:

Հռոմէական կայսրութեան վերանո-րոգման եւ Միջերկրականի մէջ հռո-մէական տիրապետութեան քարոզու-թիւնը կրնայ արթնցնել իտալական կորովը, բայց, տակաւ Թուրքերը կը մղէ յիշելու, թէ Անատոլուն, որ նախնական շրջաններուն մաս կը կազ-մէր հռոմէական կայսրութեան, վեր-ջին տարիներուն իտալական գաղթա-վայրերուն մէջ չիյնար: Մուսոլինի որքան շատ կը խօսի Միջերկրական ծովու մասին, Թուրքերը այնքան շատ կը խորհին ազգային պաշտպանու-թեան համար: Անոնք տրամադրուած են խորհելու Անատոլուի մասին՝ նոյն իսկ այն առեն, երբ Մուսոլինի ի նը-կատի ունի Եթովպիան: Թերեւս Մու-սոլինի անկեղծ է երբ կ'ընդդծէ իր խաղաղասիրական տրամադրութիւն-ները, բայց Թուրքերը մոռցած չեն ի-տալական ծրագիրը, եւ պահանջը, պատերազմէն վերջ, Անատոլուի մա-սին, հոն հաստատուելու համար: Այդ պատճառաւ ալ չեն հաւատար անոր:

Թուրքիա հակառակ անոր որ զօրա-վարներով կը կառավարուի, գիտէ թէ խաղաղութենէն աւելի շատ պի-տի շահի՝ քան պատերազմէն: Բայց, որովհետեւ իր ղեկավարները զօրա-վարներ են, ան կատարելապէս կը գի-տակցի պատերազմէն գալիք վտան-գին ու որոշած է պատրաստ ըլլալ ա-նոր համար: Պատրաստութեան տարր մը եղաւ, 1933ին, երկաթուղային ռազմագիտական ձեւով, Ատալիա-Աֆիոն-Գարահիսար գիծը, որ հո-վանաւորուած է Միջերկրականը Սեւ ծովուն միացնող գիծով մը, զինուոր-ներու արագ փոխադրութեան հա-մար:

Զինուորական պիւտճէն, որ իջած էր 65 միլիոնէն (1929) 40 միլիոնի (1932ին), անկէ ի վեր տեւապէս կը բարձրանայ: Լուրջ ուշադրութիւն դարձուած է երկրի բնակչութեան յաւելումին: Պալքաններէն գաղթող Թուրքերը կը տեղաւորուին Թրակիա եւ Անատոլու, իսկ օրէնք մը որ 1932ին պատրաստուած էր եւ քուէ-արկուեցաւ 1934ին, կառավարութեան իրաւունք կուտայ ժողովուրդին բը-նակումը փոփոխման ենթարկել՝ ըստ անոնց ազգային ծագումներուն, մաս-նաւորապէս ռազմագիտական գիծե-րուն վրայ:

Առաջին եւ երկրորդ հնգամեայ ծը-րագիրները եւս ցոյց կուտան այն ո-րոշումը, ըստ որուն, պատերազմի շրջանին, երկիրը պէտք է ըլլայ ան-կախ՝ անհրաժեշտ նիւթերու բոլոր արտաքին աղբիւրներէն: Իսկ այն օ-րէն ասդին, երբ Իտալիա բացայայ-տօրէն կ'արտայայտէ իր հաւատքը ու-ժին՝ փոխան գործակցութեան ու այդ ուղղութեամբ իրեն կը հետեւին ուրիշ պետութիւններ, Թուրքիա կը դիմէ շրջանային դաշնագիրներուն, փոքր պետութեանց պաշտպանողա-կան խմբաւորման, եւ Ազգ. Դաշնակ-ցութեան ներքեւ ընդհանուր ապահո-վութեան դրութիւններուն:

Երբ Եթովպիոյ պատերազմը սկսաւ, Թուրքիա ունէր թեթեւացումի ընդհ. զգացում մը, խորհելով որ Մուսոլի-նիի յարձակումը ուղղուած չէ ուրիշ երկրի, եւ նոյնպէս որոշ հետաքրք-րութիւն մը՝ ի մասին այն փորձու-թեան որ պիտի ըլլար Ազգ. Դաշնակ-ցութեան ուժին համար: Ազգ. Դաշ-նակցութեան հանդէպ Թուրքիոյ հա-ւատքը ուժգնօրէն խախտած է: Ան, ամէն առենէ աւելի հիմա իր յոյսը դրած է սեփական ուժին, պաշտպան-ուելու համար թշնամիէն:

Եւ որովհետեւ գոյութիւն ունէր այն վտանգը թէ նեղուցները կրնան յարձակմանկամ ճնշման ենթարկուիլ, Թուրքիա նկատելի շրջահայեցու-թեամբ եւ մանրայատկութեամբ մը բարձրացուց նեղուցներու ամրացման խնդիրը, ու ձեռք ձգեց չահագրգռ-եալ պետութեանց հաւանութիւնը՝ համաձայնագրին խաղաղ փոփոխման մասին:

Քաղաքականօրէն հոն ի գործ կը դնէ իր ամբողջ ազդեցութիւնը՝ Պալ-քանեան Ուխտը իրականութիւն դարձ-նելու համար: Այդ նպատակին հա-մար, ան համաձայնած է ուխտին նը-կատմամբ Ցունաստանի պարտաւո-րութիւնները սահմանաւորել, բայց վարանած չէ իր ուժը ի սպաս դնել՝ Պալքաններու խաղաղութեան ի նը-պաստ: Ան կը յուսայ նաեւ Պուլկա-րիա առնել համաձայնութեան մէջ: Համաձայնութեան ստեղծումը ոչ նը-ւազ չափով արդիւնք էր մասնակի ազդեցութեան, զոր Իտալիա կը ջա-նար ի գործ դնել Թերակղզիին վրայ: Համաձայնութեան շարունակումը, հակառակ առեն առեն երեւան եկող շահերու հակադրութեանց, ապա-հովուած է նոյն իսկ այն անհանգս-տութեան շնորհիւ՝ որ ստեղծուած է իտալեւհայեչ վերջին դաշնագրէն, ինչպէս նաեւ այն նախատեսութիւն-ներէն, որոնք երեւան եկան Մուսոլի-նիի յաւակնութեանց մէջ՝ Եթովպիոյ վրայ իտալական յաղթանակով:

ԳԵՐԵԶՄԱՆԱՏԱՆ ԴԱՏԸ

Պոլսոյ հայերէն թերթերը կը գրեն թէ իրաւական Դ. Առեանին առջեւ շա-րունակուեցաւ 180.000 ոսկիի հա-տուցման դատը, զոր քաղաքապետու-թիւնը բացած է պատրիարքին եւ ե-րաշխաւորներուն դէմ: Նախորդ նիս-տին՝ դատարանը որոշած էր քաղա-քապետութեան փորձագէտներուն հարցնել թէ ի՞նչ հիմերու վրայ ար-ժեզրկուած ցոյց կուտան Բանկալթիի գերեզմանատան հողը: Կարդացուե-ցաւ եկած պատասխանը, որով փոր-ձագէտները կը յայտնեն թէ նկատի առած են նոյն հողին դիրքը, նման հողերու համեմատական արժէքը եւ ընթացիկ գինը:

Պատրիարքին եւ երաշխաւորներուն փոխանորդը՝ Համտի Հալիմ, դիտել տուաւ.— Տեղեկագիրը որոշակի կը յայտնէ թէ հողին արժեզրկումը, ե-թէ գոյութիւն ունի իսկ, հետեւանքն է գիներու ելեւէջին եւ ոչ թէ կան-խարգել միջոցին:

Քաղաքապետութեան փոխանորդը պատասխանեց թէ տեղեկագիրը այդ-տեսակ բան մը չըսեր: «Այս դատը բացուած ժամանակ, ըսի թէ այս խն-դիրը պիտի երկարի, հողին գինը պիտի իյնայ եւ այն ժամանակ պիտի պահանջենք մեր վնասը: Արդ, հիմա ե-կած է ժամանակը այդ պահանջը ը-նելու»:

Համտի Հալիմ.— Վնաս կ'ըսեն, մինչդեռ ճշդուած որ եւ է վնաս չը-կայ: Որովհետեւ գիներու ելեւէջը որուն վրայ հիմնուած է իրենց ամ-բողջ փաստարկութիւնը, կայուն բան մը չէ, եւ գիները վաղը կրնան բարձ-րանալ: Այն առեն ալ քաղաքապետու-թիւնը մեզի պիտի վերադարձնէ՞ ա-ւելի մասը ... Այդ հողին իրական արժէքը կրնայ ճշդուիլ միայն այն առեն, երբ կը ծախուի, իսկ հիմա ոչ ծախող կայ, ոչ ալ գնող:

Ցետոյ, եթէ նոյն իսկ կանխարգել միջոցը ըլլայ արժէքի անկման պատ-ճառը, դատարանն է որ ըրած է այդ կարգադրութիւնը, իբրեւ քաղաքա-յին օրէնքին տուած մէկ իրաւունքը:

Դատարանը որոշեց քննել փորձա-գէտներուն տեղեկագիրը եւ երկու կողմին խօսածները, եւ դատին շա-րունակութիւնը յետաձգեց Ցունիս 24ին:

ՄԱՄՈՒԼ

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՓՈՓՈԽՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

«Հայրենիք» կը գրէ այս խորագրին տակ (4 յունիս).—

Ինչպէս հաղորդեցին հեռագիրները, Ստալինի նախագահութեամբ գործող յանձնախումբը աւարտած է Խորհ. Միութեան նոր սահմանադրութեան նախագիծը:

Մոսկուայի մէջ մշակուած այդ նոր սահմանադրութիւնը կը պարունակէ երեք հիմնական փոփոխութիւններ.—

Առաջին՝ խորհուրդներու ընտրու-թիւնները այսուհետեւ պիտի ըլլան ոչ թէ ձեռքեր բարձրացնելով, այլ գաղտնի քուէարկութեամբ:

Երկրորդ՝ պիտի վերանայ մինչեւ այժմ գոյութիւն ունեցող տարբերու-թիւնը գիւղացիներու եւ քաղաքի գործաւորներու ընտրական իրաւունք-ներու միջեւ. մինչ հին սահմանա-դրութեամբ քաղաքի գործաւորներու ամէն 25.000ը մէկ պատգամաւոր ըն-տրելու իրաւունք ունէին, իսկ գիւղա-ցիներու 125.000ը միայն կրնային ընտրել մէկ պատգամաւոր, այժմ նոր սահմանադրութիւնը կը հաւասարե-ցնէ երկու դասակարգերու ընտրա-կան իրաւունքներն ալ:

Երրորդ՝ ընտրութիւնները այսու-հետեւ պէտք է ըլլան ուղղակի եւ ոչ թէ անուղղակի կերպով, ինչպէս որ եղած է ցարդ:

Այս երեք փոփոխութիւններն ալ անկասկած խիստ գնահատելի յառաջ-դիմութիւն մը պէտք է նկատուէին ժողովրդապետութեան տեսակէտով, եթէ միայն նոր միջոցներ չըլլային քօղարկելու համար բռնապետական բնոյթը այն կարգերուն, որոնք խոր-հրդային անունը կը կրեն: Ստալին, պարզապէս խորհրդային պետական չէնքին տեսքն է միայն որ կ'ուզէ փո-խել՝ առանց անոր ներքինը փոխելու ամենապզտիկ իսկ չափով: Որոշ է, որ նոր սահմանադրութիւնը մազա-չափ անգամ չի փոխեր եւ չպիտի փո-խէ այն հիմնական փաստը, որ Խ. Միութեան մէջ իրական իշխանու-թիւնը կը պատկանի ոչ թէ ընտրովի Խորհուրդներուն, այլ համայնավար (բոլշեւիկ) կուսակցութեան օրկաննե-րուն, որոնք իրենց հերթին հլու հը-նազանդութեամբ կը կատարեն Ստա-լինի հրամանները:

Արդ՝ ի՞նչ արժէք ունի ժողովրդա-պետական կարգերու ուղղութեամբ կատարելագործել Խորհուրդներու ըն-տրութիւնը, երբ այդ խորհուրդները զրկուած պիտի մնան իրական իշխա-նութենէ եւ պիտի շարունակեն ստր-կօրէն ենթարկուիլ Ստալինի միահե-ծան կամքին:

Ահա թէ ինչու կարելի չէ կասկա-ծիլ, որ խորհրդային նոր սահմանա-դրութիւնը, երբ ի զօրու դառնայ, առաջուընէ աւելի ինքնավարութիւն պիտի չտայ ժողովուրդին: Խօսքի, մամուլի, խղճի, ժողովներու, կազ-մակերպման ազատութենէն ժողո-վուրդը առաջուան նման զուրկ պի-տի մնայ բացարձակապէս:

Ինչպէս ըսած ենք ուրիշ առիթնե-րով ալ, պատերազմի վախն է որ կը ստիպէ Ստալինը եւ իր գործակիցնե-րը ձեւական, խարուսիկ քաղաքական զիջումներ ընելու ժողովուրդին: Եւ միամիտներն են միայն, որ թէ Խորհ. Միութեան սահմաններու եւ թէ ար-տասահմանի մէջ կը հաւատան թէ Մոսկուայի նոր սահմանադրութիւնը իրապէս կարեւոր փոփոխութիւններ պիտի առաջ բերէ:

ՔԱՐՈԶՉՈՒԹԻՒՆ ԸՆՈՂ ՕՏԱՐ ԴՊՐՈՑՆԵՐԸ ՊԻՏԻ ՓԱԿՈՒԻՆ

Կրթական գործավարութիւնը կու-սակալութեանց շրջաբերական մը ղը-կելով հրահանգած է որ իսկոյն փակ-ուին այն օտար դպրոցները, որոնք կրօնական եւ քաղաքական քարոզու-թիւն կը կատարեն, եւ այս պարագան կը ստուգուի քննութեամբ:

Իսկոյն պիտի փակուի Իսթանպուլի Սէն Պընուա դպրոցը, երբ ստուգուի թէ գինիի մաքսանենգութիւն կա-տարած է:

ՖՐԱՆՍ. ԹՈՒՐԻԶՄԻՆ ՎԵՐԱԿԱԶՄՈՒԹԻՒՆԸ

Կլիմայաբուժութեան, բնաբուժու-թեան, զբօսաշրջիկներու քաջալերու-թեան կեդրոնին մէջ վերջերս տեղի ունեցաւ ժողով մը, ուր հրաւիրուած էին մամուլի ներկայացուցիչները գործակցելու համար Ֆրանսական թուրիզմի գործունէութեան եւ փրո-փականտին: Այնտեղ մեզի ցոյց տը-ուեցաւ սրտագին ընդունելութիւն մը, մեզ պատուելով Ֆրանսայի ամէնէն հին գինիներով:

Կեդրոնին նախագահը, Ամեռէ Բու-սըլէ, եւ զբօսաշրջիկներու ընդհ. վա-րիչը, Ռոլան Մարսէլ, խօսք առնելով ներկայացուցին այն շահը, որ երկիրը կը ստանայ հարիւրին 20 համեմատու-թեամբ: Այդ պահանջն զգալով է որ 1935ին հիմը դրուեցաւ զբօսաշրջիկնե-րու ընդհ. տեսչութեան: Այս կազմա-կերպութիւնը կը գտնուի պետութեան հովանաւորութեան տակ, ունի հինգ միլիոն ֆրանք դրամագլուխ, ճանչ-ցուած է իբրեւ հանրօգուտ ձեռնարկ 27 դեկտ. 1935 թուակիր հրովարտա-կով մը: Նպատակ ունի միացնել բո-լոր ձեռնարկներն ու ընկերակցու-թիւնները, զարգացնելու համար թու-րիզմը Ֆրանսայի մէջ:

Կեդր. Վարչութիւնը կը բաղկանայ 30 անդամներէ, որ իր մէջէն կ'ընտրէ գործադիր մարմին մը մէկ տարուան պայմանաժամով:

Ներկայիս թուրիզմը ընկերային ե-րեւոյթ մըն է: Ապագային թուրիզմը պիտի դառնայ դանդուածային, աշ-խատաւոր դասակարգին զբօսանքի կազմակերպութեան մէջ գրաւելով կարեւոր տեղ մը:

Թուրիզմը պէտք է զարգանայ աշ-խարհագրական, քաղաքական եւ մարդկային գործակցութեամբ մը, որովհետեւ իրար սիրելու համար պէտք է ճանչնալ իրար:

Մամուլի ներկայացուցիչներուն ե-րէցը, միաժամանակ վարիչը անգլիա-կան թուրիզմին, Պ. Հօլ, որ ինծ պատ-մեց իր ճամբորդութիւնը Կովկասի, Հայաստանի եւ Իրանի մէջ, գեղեցիկ իր ճառը աւարտեց Անգլիոյ թագա-ւորին մէկ խօսքով, զոր կ'ուզէի կրկ-նել այստեղ.— «Թուրիզմը պէտք չէ ունենայ միայն մէկ ուղղութիւն»:

ՆԵԼԼԻ ՂԱԶԱՐԵԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (27)

ԶԱՐԹՕՆՔ

(ՎԷՊ ԺԱՄԱՆԱԿԱԿԻՑ ԿԵԱՆՔԷ)

Մանկութեան շրջանին, Եւգինէի համար Վարդանը փոքր եղբայր մըն էր պարզապէս: Երկու տարով մեծ ըլլալու պարագան բաւական արդա-րացուցիչ հիմ մըն էր թեւարկելու փոքր եղբայրը: Տարիներու ընթաց-քին սակայն, հետզհետէ հասունցող ու կազմաւորող փոքր եղբայրը դար-ձաւ սրտակից եւ համախոհ ընկեր մը: Չէ՛, գրեթէ անձնական գաղտ-նիք մը չէին ունեցած որ իրարու չյայտնէին, բաժնած էին այն ամէնը՝ ինչ որ նորահաս երիտասարդութիւն մը իր հետը կը բերէ:

Այս էր պատճառը, որ երբ Եւգի-նէն կոտրած սրտով դուրս կուգար սենեակէն, հազիւ արցունքները զս-պելու կարող, Վարդանը խղճահար-ուած, որ ակամայ վիրաւորեց զայն, արագ մօտեցաւ քրոջը.

— Չէ, Եւգին ջան, մնացիր ... կարծեմ, այսպէս աւելի լաւ է,— ու զայն թեւերուն մէջ գրկելով դիւանի վրայ նստեցուց դէմ դիմաց հօրը, որ արդէն բոլորովին զարմացած, ան-համբեր կը սպասէր բացատրութեան մը: Այս ի՞նչ նորելուկ ձեւականու-թիւններ են:

— Է՛, յետո՞յ ... չխօսի՞ս ...

— Հա՛յր,— ցած ձայնով մը սկսաւ Վարդանը, որ չէր գիտեր ի՞նչպէս սկսիլ,— հա՛յր, սենեակիս մէջ հիւր մը ունիմ ...

Հայր ու աղջիկ կարծես հիասթափ-ուած՝ իրարու նայեցան: Պատրաս-տուեր էին լսել անակնկալ նորութիւն մը ... Եւ ահա թէ ինչ: Այնքան խոր-հրդաւորութենէ վերջ, տղու յայտ-նութիւնը բոլորովին անիմաստ կը թուէր: Եթէ այդպէս, ուրեմն ի՞նչ անսովոր բան կար եղածին մէջ: Չէ՞ որ Վարդանի մօտ միշտ ալ եկող գա-ցող ընկերներ անպակաս էին:

— Տէ՛, լա՛ւ, ի՞նչ կայ որ, ընկեր տղայ մը անշուշտ ... Այդ որքա՛ն երկար էր յառաջաբանդ, սիրելիս ... Չեմ հասկնար թէ ի՞նչ է պատահեր քեզ այս գիշեր ... Ընկեր տղայ մը, չէ՞ ...

Ու հայրը փորձեց իբրեւ թէ ծիծա-ղիլ, ինքն ալ չհասկնալով սակայն, թէ ինչո՞ւ ներքուստ անհանգիստ էր: Զլինի՞ թէ տակէ լուրջ բան մը կայ թաքնուած տղու անմեղ խօսքերուն տակ:

— Անշուշտ, ընկեր տղայ մը,— կրկնեց հայրը՝ սրտի խորքէն հաւա-տացած սակայն որ այդպէս չէ.— հը՞, Վարդան ...

— Ընկեր տղա՞յ մը ... այո՛, ըն-կեր տղայ մը,— տատամսելով պա-տասխանեց Վարդանը, որ կոթնած բարձին՝ ծայլին հետ կը խաղար ան-գիտակցօրէն, աչքերը սեւեռած գոր-գի նաշխերուն.— անշուշտ ընկեր մը ... այսինքն՝ մեծ ընկեր մը ... ինչ-պէս ըսեմ, ծանօթ անուն մը ... ո-րուն միայն այսօր հանդիպեցայ,— վարանած կը կմկմար ան՝ միաժամա-նակ զգալով որ տուած բացատրու-թիւնը թնճուկի ձեւ ստացաւ:

Այդ անախորժ դիտակցութիւնը ա-ւելի եւս չփոթեց զինք: Սրտանց դժ-գոհ էր ինքնիրմէ, որ հարազատներուն հանդէպ սովորականին պէս անկեղծ չեղաւ: Նեղն ինկած մարդու մը նը-ման, որ փախուստի միջոց չունի այլ եւս, գլուխը վերցուց եւ առանց պա-տէ պատ իյնալու ուղակի հօրը նայե-լով ըսաւ.

— Կը ցաւիմ, որ անկեղծ չեղայ քե-զի հետ: Ճշմարտութիւնը այն է, որ այս պահուս իմ սենեակիս մէջ կը գտնուի սիպերիական յայտնի փախս-տական մը:

Առանց ժամանակ տալու, որ հայրն ու քոյրը սթափին անսպասելի նո-րութեան ձգած տպաւորութենէն, Վարդանը արագ արագ պատմեց այդ երեկոյեան պատահած դէպքը ամ-բողջ մանրամասնութեամբ:

— Իմ, իմ տա՞նս ...

Հայրը չկրցաւ շարունակել ըսելի-քը: Զարմանքէն ու մանուանդ զգա-ցած սարսափէն լեզուն բռնուած էր: Ուրեմն, կարո՞ղ է պատահիլ, որ իր տան մէջ ձերբակալեն սիպերիական թիապարտ մը ... Իր՝ պատուաւոր քաղաքացի Աշոտ Արսէնեանի տան մէջ: Տէր Աստուած, ի՛նչ դայթակ-ղութիւն ... Իսկ ատոր հետեւա՞նքը...

Ու յանկարծ փայլակի արագու-թեամբ գաղափար մը անցաւ միտքէն: Հապա Վարդանի դրութի՞ւնը ... Ե-թէ միայն ոստիկանութիւնը լսէ՝ իր անմման տղան կորած է ... Ու յուսա-հատ՝ ձեռքերովը դէմքը ծածկեց:

Հազիւ եղբայրը պատմութիւնը վեր-ջացուցած էր, երբ Եւգինէն՝ առանց ուշադրութիւն դարձնելու հօր սարսա-փին՝ հրճուանքով ու հպարտութեամբ գրկեց իր եղբայրը:

— Իմ ազնիւ, իմ կորիճ եղբայրս ..

— Իսկ չմտածեցի՞ր, որ քու այդ քայլով կրնաս թէ՛ մեզ եւ թէ՛ քեզ կործանման մատնել,— մեղմ յանդի-մանութեամբ խօսեցաւ հայրը, երբ առաջին շփոթէն վերջը ինքզինքը գը-տած՝ տղուն նայեցաւ,— երբեք չմը-տածեցի՞ր թէ ...

— Ուրիշ միջոց չունէինք: Ամէնէն ապահով տեղը մեր տունը համարե-ցի: Մէկ ալ խորհեցայ, թէ մենք եւս որոշ պարտականութիւն ունինք կա-տարելիք:

— Անշուշտ, հայրիկ,— խօսքի խառնուեցաւ ոգեւորուած Եւգինէն, որ զգացած ուրախութենէն տեղը հան-դարտ չէր կրնար նստիլ,— մէկ քա-նի օր է, ապահով կը պահենք մեր տան մէջ: Ախր չէ՞ որ ինքդ մեզ կ'ը-սէիր, թէ ամէն մարդ ազգի համար զոհաբերութեան պատրաստ պէտք է լինի ...

Ու առանց պատասխան սպասելու նորէն գրկեց եղբայրը ու ըսաւ.

— Վարդան ջան, մէկ ըսէ՛, է՛, ի՞նչպէս խփեցիր ... այսպէ՞ս, ... այսպէ՞ս,— ու փոքր բռունցքը սեղ-մած՝ օդը կը հարուածէր:

— Զաւակս, սատրիկ յուզուած խօ-սեցաւ հայրը, որ արտակարգ ճիգ կը թափէր հանդարտ երեւնալու,— իմ ամբողջ մտահոգութիւնը ձեր մասին է ... Եթէ միայն դժբախտութիւն մը պատահի ... Տէր Աստուած ... Սակայն ինչ որ է, թող մնայ այս գի-շեր ... Բայց առաւօտեան պէտք է զինքը տեղափոխել ուրիշ տեղ մը.— եւ կարծես ամչնալով ցուցադրած խոս-տովանութենէն, անմիջապէս աւել-ցուց.— Ես կրնամ տարբեր ձեւով մը օգտակար լինիլ անոր ...

— Ամօ՛թ է, հայրիկ, ի՞նչպէս թէ դուրս ձգել անպաշտպան փախստա-կան մը, որ այս պայմաններու մէջ մեր օգնութեան ապաւինած է,— յուզուած՝ տեղէն ցատկեց Եւգինէն.— Ով ալ որ տեղ տայ՝ նոյն չափով պիտի վտանգուի ... Ինչո՞ւ այդ մենք պիտի չլինինք ...

(Շար.) ՄԱԼԽԱՍ

ՀԱՅ ԱՇԽԱՏԱՒՈՐՆԵՐՈՒՆ

Եթէ կը գտնուին, Փարիզ թէ գաւառները, հայ աշխատաւորներ որ տակաւին եւ չեն ստացած աշխատանքի իրաւունքը որ իրենց ձեռքէն առնուած էր 1935ին եւ 1936ին՝ իրենց ինքնութեան քարթերուն վերանորոգման առթիւ, կրնան դիմել անձամբ կամ գրաւորապէս Հայ Գաղթականաց Կեդր. Յանձնաժողովին, 15, Ռիւ ժան Կուժոն, Փարիզ, որպէսզի եթէ կը փափաքին, իրենց համար նոր դիմումներ կատարուին պատկան իշխանութեանց մօտ:

Իրենց ինքնութեան քարթերուն վրայ «Թուրք» արձանագրուած հայ աշխատաւորները, որոնց աշխատանքի իրաւունքը ետ առնուած է, կրնան նոյնպէս դիմել Հայ Գաղթ. Կեդր. Յանձնաժողովին:

ՎԱՐՁՈՒ Է *13րդ Թաղամասի մէջ, մէթրօ* Corvisart*ի մօտ լօժըման մը, երկու սենեակ, կազ, ելեկտրականութիւն: Տարեկան վարձք՝ 1140 Ֆր.: Փոքրիկ ռեփրիզ՝ վերջերս կատարուած նորոգութեանց համար: Դիմել հայկական նպարավաճառատուն,* 17 rue Damesme, Paris (13).

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ՀԱՅ — ԲՈՅԺ

ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԱՄՍԱԹԵՐԹ ԲԺՇԿՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ԱՌՈՂՋԱՊԱՀՈՒԹԵԱՆ

Խմբագիր Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

Բ. ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 21 (ՅՈՒՆԻՍ)

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ.— Ամառնային հարբուխ՝ (ՏՈՔԹ. Լ. ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ).— Ծովու լոգանքի մասին (ՏՈՔԹ. Բ. ՆԱԶԱՐԵԱՆ),— Սիֆիլիզով վարակուածներուն (ՖՐԱՆՍ. ԱՌՈՂՋ. ՆԱԽԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ),— Բերնահարիք (ՏՈՔԹ. Շ. ԱՅՎԱԶԵԱՆ).— Երբ քիթէն արիւն վազէ (ՏՈՔԹ. Ա. ԱՇՃԵԱՆ), — Ինչպէս սնուցանել երեխաները (ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ Կ. ԽԱՉ),— Հարցարան:

Տարեկան բաժնեգինը՝ Ֆրանսայի համար 20 *ֆրանք, արտասահման* 25 *ֆրանք: Դիմել* Dr. Ch. Aïvazian, 17, Rue Damesme, Paris.

Հ. Հ. ՊԱՏՈՒԻՐԱԿՈՒԹԻՒՆԸ իր խորին շնորհակալութիւնները կը յայտնէ հետեւեալ հայրենակիցներուն որոնք իրենց նուիրատուութեամբ աջակցեցան Անկախութեան տօնին, հանդէսին եւ վիճակախաղին: Տիկին Գասպարեան, Գ. Միրանկիւլեան, Տ. Հ. Րուգերեան, Օր. Քանեան, Pharmacie Dourback, *Անէչիկ, Տ. Տէտէեան, Տիկին Նալբանտեան, Մ. Սարաճեան, Ս. Մալխասեան, Յ. Արապեան, Պուխարենց, Տ. Զարդին, Փանոսեան եղբարք, Ս. Տամլամեան, Տ. Սահակեան, Օր. Ալիս, Աստապետեան, Տ. Հ. Աւգերեան, Օր. Քանջեան, Տէր եւ Տիկին Պետրոսեան, Գ. Գորգիկեան, Շէրպէթեան, Աւետիս Իփգրանեան, Տ. Թէգէեան, Ա. Տարոնեան, Խաչիկեան, Նշ. Պէշիկթաշլեան, Տէր. Մոսէեան, Զապէլ Մուսէլեան, Գ. Եսայի, Իսկարեան,* Mr. Jaffet, *Տիկին Այնաճեան, Տիկ. Մուրատեան, Տէր եւ Տիկին Աղլազանեան,* Sévan, *Ֆէպիւս (նկարիչ), Մեծատուրեան, Անի* (maison), *Խաչատուրեան,* G. Papazian, Arax (maison), *Թ. Զաթալեան, Գ. Խանջեան, Ուլանով, Տիկ. Դանիէլեան, Տ. Վահրամ, Տիկ. Կէլկէլեան, Տիկ. Գիթօն, Գ. Համբարձումեան, Տիկին Մսէրեան, Տ. Ալամբարեան, Տիկին Գաստանջեան, Օր. Օսմանճեան, Օր. Խանջեան, Վարդանօֆ, Կ. Պօղոսեան,* A. K. Kazazian, *Մ. Ղուկասեան, Ա. Ալէքսանեան, Ս. Էմպուրեան, Գ. Պոլոյեան, Տ. Քէօսէեան, Տ. Մխիթարեան, Ա. Գրիգորեան, Անկաճեան, Թ. Քէշիշեան, Տ. Կօլախեան, Գ. Խանջեան, Վ. Թիւթիւնճեան, պ. Հապեան, Օր. Հայկանուշ, Տիկին Զազարեան, Տիկ. Ջրվանեան, Տիկին Գալստեան, Տիկ. Թեւոնեան, Տիկ. Ղազարեան, Տիկին Բէկզատեան:*

Շնորհակալիք

Գ. Աղեքսանդր Ճըզըրեան եւ պարագաները շնորհակալութիւն կը յայտնեն ամէն անոնց, որոնք անձամբ, գրաւոր եւ ծաղկեպսակով ցաւակցութիւն յայտնեցին Տիկին ՃԸԶԸՐԵԱՆի (Անեալ Մինէճեան) դառնակսկիծ մահուան առթիւ:

ՖՐ. Կ. ԽԱՉԻ Փարիզի մասնաճիւղի վիճակախաղէն շահած են հետեւեալ թիւերը.—

1060, 875, 910, 462, 1053, 973, 867, 32, 104, 51, 520, 558, 862, 601, 129, 466, 867, 985, 490, 152, 963, 813, 528, 486, 472, 495, 217, 147, 1050, 754, 352, 26, 329, 269, 22, 242, 105, 1052, 485, 42, 1069, 31, 610, 940, 811, 830, 660, 844, 38, 943:

Շահողները դիմեն հետեւեալ հասցէով՝ Օր. Յ. Պետրոսեան, 6, Rue de Trétaigne, Paris (18), Tél. Montmartre 13 — 09:

ՎԱՐՁՈՒ Է

Վարձու է St. Just*ի մէջ երկու սենեակ եւ խոհանոց մը, Թրամուէյի գծին մօտ: Օդասուն վայր: Դիմել Պ. Իւմիւտեանի,* 12 Chemin de Raguse, St. Just. Marseille

ԳԱՑԷՔ ՏԵՍԷՔ

CIGALE CINÉMA

60 Avenue de Saxe. LYON.

ԳԱՑԷՔ ՏԵՍԷՔ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Cinéma REXY

Rue Cours Lafayette, angle Garibaldi.

Հ. Յ. Դ.

Փարիզ

ԱՆԻԷՌ-ԴՈՒԱ-ՔՈԼՈՆԳԻ Արամ ենթակոմիտէի ժողովը, այս ուրբաթ երեկոյ ժամը 9ին, սովորական հաւաքատեղին:

Գաւառ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ «ընկեր Կարօ» ենթակոմիտէի դասախօսական ժողովը, վաղը, չորեքշաբթի երեկոյ ժամը *8.30*ին: կը խօսի ընկ. Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ «Համազասպ» խումբի դասախօսական ժողովը այս ուրբաթ երեկոյ ժամը *8.30*ին: կը խօսի ընկ. Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ:

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

ՓԱՐԻԶԻ «ԵՓՐԵՄԵԱՆ» ԿՈՄԻՏԷԻ դասախօսութիւնը տեղի կ'ունենայ այս ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ երեկոյ (*18* յունիս) ժամը 8.30ին, Chez Zeyer սրճարանի վերնայարկը, 4 rue St. Denis (Place du Châtelet), մէթրօ Châtelet:

կը խօսի ընկ. ՍԵԴՐԱԿ ՍԱՍՈՒՆԻ

Պաշտպանողէս եւ Ճեմկայացում

Ռոպէնսոնի գարաստանին մէջ, **MAISON FIQUET**

Փարիզի Հարաւային շրջանի «Յառաջդիմասիրաց» միութեան կողմէ, ի նպաստ վարժարանին

յունիս 21ին, առաւօտեան ժամը *10*էն մինչեւ գիշերուան ժամը *10*

ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲ

Կը ներկայացուի Ն. Օտեանի եւ Մ. Կիւրճեանի ԶԱՐՇԸԼԸ ԱՐԹԻՆ ԱՂԱ ղեկավարութեամբ ՆՇԱՆ ՊԷՇԻԿԹԱՇԼԵԱՆի:

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԱՆԱԿՆԿԱԼՆԵՐ

Թառ եւ ռուսական նուագախումբ

Ամբրեւի պարագային ապահով մեծ սրահ:

Մուտք 3 ֆրանք:

Ճոխ պիւֆէ, դիւրամատչելի գիներով:

Հաղորդակցութեան միջոց.— Porte d'Orléansէն առնել *128* թիւ հանրակառքը, որ միայն երեք թիքէով ձեզ պիտի տանի մինչեւ Ռոպէնսոն, *Թէրմինիւս:*

Թատրոն մը Մարսէյլի մէջ

ՆՈՒԱԳԱՀԱՆԴԷՍ—ՕՏԻՍԻՈՆ

20 յունիս, շաբաթ երեկոյ ժամը ճիշտ 8.30ին,

Սալ Մազընօ, *90* րիւ տ'Օպաներ:

Պ. ՅԱԿՈԲ ՔԻՒՐՔՃԵԱՆ, Ջութակահար-երաժշտագէտ, առաջին անգամ ըլլալով իր աշակերտները կը ներկայացնէ Մարսէյլի գեղարուեստասէր հասարակութեան:

Կը մասնակցին **Mme JULIETTE GIRARD** *դաշնակի ուսուցչուհի եւ ՕՐ. ԱՆԺԷԼ ԱԿԻՆԵԱՆ դաշնակահարուհի:*

Յայտագիրը կը կազմեն՝ Հանտէլ (սօնաթ անդա), Պէթովէն (ռօմանս ան ֆա), Շուպէրթ, Պրամզ եւ ուրիշ դասական եւ ժամանակակից վարպետներ:

Լաւագոյն խմբանուագներ՝ Երմիտոս վարդապետի եւ Գ. Ղազարեանի գործերէն:

Կը հրաւիրուին բոլոր անոնք, որ կ'ուզեն գիտնալ թէ շատ կարճ ժամանակի մը մէջ մէկը ո՛ր աստիճանի երաժշտականութեամբ եւ թէքնիքով կրնայ նուագել Ջութակի վրայ դասական եւ արդիական դժուարին կտորներ, շնորհիւ Պ. Քիւրքճեանի կիրարկած մեթոտներուն:

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ է: Մասնակցութեան համար 3 Ֆր., որուն փոխարէն կը տրուի ճոխ եւ շքեղ յայտագիր: Յայտագիրները կարելի է ապահովել նախօրօք «Սալօն Մասիս»էն, 7 րիւ տէ փըթիթ Մարի եւ «Յառաջ»ի գրասունէն:

Ծնողքները կրնան իրենց հետ բերել 7 տարեկանէն վեր զպրոցականներ, մուտք՝ 1 ֆր.:

ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԵՑԷՔ...

Սէն-Լուի (Մարսէյլ) Հայ Երիտասարդաց «Մասիս» մարզական միութեան տարեկան դաշտային խնջոյք-պարահանդէսին,

տեղի կ'ունենայ *28* յունիս կիրակի օր եօթեղբայրեաններու ագարակին մէջ աննախընթաց պատրաստութեամբ:

Հայկական եւ եւրոպական պարեր մասնաւոր նուագախումբով, առատ կեր ու խում պատրաստուած մասնագէտներու կողմէ, զուեշտ եւլն.:

ՇԱՆՕԹ — Եթէ կ'ուզէք լաւ ժամանց մը անցնել եւ սատարել Հայ երիտասարդութեան, փութացէք դէպի հանդիսավայրը առաւօտեան ժամը *10*էն սկսեալ: փափաքողները կրնան ճաշերնին միասին բերել:

ՅԵՏԱՁԳՈՒԱԾ Է *Մուրատ Ռափայէլեան կրթական հաստատութեանց հարիւրամեայ յոբելեանական հանդէսներու առթիւ կազմակերպուած Նուագահանդէսը, որ տեղի պիտի ունենար Յունիս 21ին*

12 ՕՐ ԻՏԱԼԻԱ

Հառաքական ուղեւորութիւն Վենետիկ եւ Միլան

կազմակերպուած Փարիզի Մ. Ռ. Նախկին Աշակերտաց Միութեան կողմէ,

ՄՈՒՐԱՏ ՌԱՓԱՅԷԼԵԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ ՀԱՐԻՒՐԱՄԵԱԿԻ ՀԱՆԴԷՍՆԵՐՈՒՆ ԱՌԹԻՒ

մեկնում.— Ուրբաթ *14* Օգոստ. փարիզէն (Gare de Lyon) ժամը 22.45ին,

Մարսէյլէն.— (Gare St. Charles) ժամը *19,45*ին:

դարձ.— Չորեքշաբթի *26* Օգոստ. ի փարիզ ժամը 14,20ին,

ի Մարսէյլ ժամը *11,15*ին:

Բնակութիւն, սնունդ առաջնակարգ պանդոկներու մէջ: Ուղեծախս Փարիզ—Վենետիկ—Փարիզ 750 *ֆր., իսկ Մարսէյլ—Վենետիկ—Մարսէյլ* 650 *ֆրանք:*

ժամանակին կատարել Նանսէնեան անցագրի դիմումները:

Մասնաւոր դիւրութիւններ իտալական visaին համար:

Մանրամասնութեան համար գրել.—

Association des Anciens Elèves Moorat-Raphaël

49 Rue Rochechouart, Paris (9e)

«ՎԷՄ»

Մամուլի տակ է եւ շուտով լոյս կը տեսնէ «Վէմ»ի ԺԴ. թիւը հետեւեալ բովանդակութեամբ.—

Գ. ԳԻՒԶԱԼԵԱՆ՝ Մեծ Յորբէլեանի առթիւ: ՏՈՔԹ. ՎԱՀՐԱՄ Յ. ԹՈՐԳոմեան՝ Յուշատետրէս: ՇԱՌԼ ԴԻԼ՝ Հայկական ճարտարապետութիւնը: Հ. Գ. ՆԱՀԱՊԵՏԵԱՆ՝ Հայաստանի զմրէթաւոր եկեղեցիները: ՇԱՒԱՐՇ ՆԱՐԴՈՒՆԻ՝ Նպաստ մը Հայ եւ Թուրք աշուղական գրականութեան: Ա. ՔԵՐՔԵՐԵԱՆ՝ Միքայէլ Նալբանդեանցի անտիպ երկերը: ՎԱՀԱՆ ՄԻՆԱԽՈՐԵԱՆ՝ Արհաւիրքի օրեր: ՎԱՀԱՆ ՓԱՓԱԶԵԱՆ՝ Համաշխարհային պատերազմը եւ Տարօնի աշխարհը: ՀԱՅԿ ԱՃԷՄԵԱՆ՝ Բագրատ վարդ., Գէորգ Թաւաքալեան: Անցեալէ: Կեանք եւ մշակոյթ: Գիրք եւ մամուլ: Գրախօսական: Յաւելուած: Վ. ՄԱՆԿՈՒՆԻ՝ Գէորգ Դ. եւ իր ժամանակը:

Տարեկան բաժնեգին՝ 70, 60 եւ 50 ֆրանք, համաձայն իւրաքանչիւր երկրի թղթատարական սակի:

Երրորդ շրջանի բաժանորդները կրնան առաջին երկու տարիներու 12 թիւերը ստանալ վճարելով 50 ֆրանք, կամ վեց գրքի համար 25 ֆր.

Հասցէ.— S. Vratzian, 13 Rue des Platanes, Gité Jardin de Plessis-Robinson. (Seine).

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՄՕՏ ԿԸ ԳՏՆՈՒԻ ՍԱԿԱՒԱԹԻՒ ՕՐԻՆԱԿՆԵՐՈՎ

«ՀԱՅՈՑ ՀԱՅՐԻԿ» (Նուագող մշտից հայրենեաց): Առաջին հատոր (կենսագրութիւն): կազմեց՝ ՀԱՅԿ ԱՃԷՄԵԱՆ: Ստուար հատոր մը, 656 մեծադիր էջերով եւ պատկերազարդ: *Կը պարունակէ ոչ միայն Խրիմեան Հայրիկի կենսագրութիւնը, այլեւ պատմական եւ աշխարհագրական տեղեկութիւններ Վասպուրականի եւ ժամանակակից դէպքերու մասին:*

ԳԻՆ՝ 50 ՖՐԱՆՔ, Թղթադրամ եւ առանց հաշուելու թղթատարի ծախքը:

Եւրոպայի հայկական մեծագոյն գրատունը

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

51, Rue Mr. le Prince, Paris (6). Métro: Odéon. Tél. Danton: 88-65,

Հայերէն, ֆրանսերէն, անգլիերէն եւայլն ամէն տեսակ գրքեր: Արդիական կազմատուն: Տպագրական գործեր:

Աշխարհիիբոլոր կողմերէն հասած ապսպրանքները կը կատարուին արագ եւ խղճամիտ կերպով:

Դերձակատուն

ՊՕՂՈՍ ԳՈՐԳԻԿԵԱՆ

31 Route de Choisy, Ivry s/Seine

Հեռաձայնել Italie 13—45

ՃՈԽ ՄԹԵՐՔ ֆրանսական եւ անգլիական կերպասներու Վերջին նորաձեւութիւն, խնամուած աշխատանք, չափաւոր գին:

Ստացած ենք ամառնային գեղեցիկ կերպասներ.
Ձեր շինելիքհագուստներուն համար դիմեցէք մեր դերձակատունը:

ՀԱՅԵՐՈՒ ԺԱՄԱԴՐԱՎԱՅՐԸ

Ճաշարան ՖԼՕՐԻԱ

61, Rue Monsieur le Prince, Paris (6)

Մէթրօ՝ Օտէօն եւ Սէն Միշէլ Հեռաձայն Danton : 52 . 78

Արեւելեան եւ եւրոպական խնամուած կերակուրներ:

Le Gérant: H. STEPHAN

Imprimerie A. DER (AGOPIAN) 17, Rue Damesme, PARIS (13)

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ) ԹԻՒ (3)

ԱՆՁՐԵՒ

Թարգմ. ԱՐՄԷՆ Գ. Հեղինակ՝ ՈՒ. ՍԸՄԸՐՍԷԹ ՄՈՀԸՄ

« Չհամարձակիմ հետս խօսիլ, ճշդ ան, եթէ նախատես զիս՝ քեզ սակէ դուրս պիտի քշել տամ »:

« Էյ, ես խնդրեցի՞ Պ. Տէյվիտսընէն, որ ինձ այցելէ »:

« Մի պատասխաներ », փսփսաց Տիկին Մէքֆէյլ աճապարանքով մը:

Տիկինները չարունակեցին քալել մինչեւ որ իրենց խօսքերը այլեւս չէին լսուեր :

« Անամօթ , անամօթ », պոռթկաց Տիկին Տէյվիտըն:

Զայրոյթը շնչահեղձ ըրած էր զայն:

Երբ տուն կը վերադառնային անոնք, Օր. Թամսըն կը քալէր դէպի ծովը: Ան իր բոլոր զարդարանքները վրան լեցուցած էր: Անոր սպիտակ խոշոր գլխարկը, իր գռեհիկ, աչքծակող ծաղիկներով, բացայայտ արհամարհանք մըն էր: Տիկիններու մօտէն անցնելու ժամանակ քրքջալով խօսեցաւ անոնց, եւ ամերիկացի երկու նաւաստիներ, որ կանգնած էին այնտեղ, ծիծաղեցան երբ Տիկինները թթուեցուցին իրենց դէմքերը: Տիկինները ներս ինկան ճիշդ այն պահուն, երբ անձրեւն սկսաւ:

« Կարծեմ՝ անոր աղուոր զգեստները պիտի աւրուին », ըսաւ Տիկին Տէյվիտըն դառն քմծիծաղով մը:

Անոնք ճաշը կէս ըրած էին երբ Տէյվիտըն եկաւ: Թրխուած էր, բայց չուզեց փոխել իր զգեստները: Ներս նստաւ, լուռ ու մռայլ, մերժեց պատառ մը աւելի բան ուտել եւ յառեց նայուածքը շեղակի տեղացող անձրեւին: Երբ Տիկին Տէյվիտըն պատմեց իր ամուսնոյն Օր. Թամսընի հետ ունեցած իրենց երկու հանդիպումներուն մասին, ան չպատասխանեց: Անոր խորացող կնճիռը միայն ցուցնեց թէ ան լսած էր այդ մասին:

« Չե՞ս կարծեր թէ մենք պէտք է ստիպենք Հորնը, որ դուրս նետէ զայն տունէն », հարցուց Տիկին Տէյվիտըն: « Չենք կրնար թոյլ տալ որ ան այսպէս անարգէ ու նախատէ մեզ »:

« Այնպէս կը թուի թէ՝ ան չի կրնար ուրիշ տեղ երթալ » ըսաւ Մէքֆէյլ:

« Կրնայ տեղացիի մը մօտ ապրիլ »:

« Այսպիսի եղանակի մը տեղացիի մը հիւղը շատ անհանգիստ տեղ մը կրնայ ըլլալ »:

« Ես տարիներով ապրած եմ այդպիսի հիւղի մը մէջ », ըսաւ Միսիոնարը :

Երբ տեղացի փոքրիկ աղջիկը ներս բերաւ տապկուած ադամաթուզը, որ անոնց միակ ամէնօրեայ քաղցրեղէնն էր, Տէյվիտըն ըսաւ անոր.

« Հարցուր Օր. Թամսընի թէ ե՞րբ կրնամ տեսնել զինք »:

« Ի՞նչ բանի համար կ'ուզես տեսնել զինք, Ալֆրէտ», հարցուց Տիկին Տէյվիտըն:

« Իմ պարտականութիւնս է տեսնել զայն: Զեմ ուզեր որ եւ է քայլ առնել, քանի անոր տուած չեմ ամէն պատեհութիւն »:

« Դուն չես գիտեր թէ ինչպիսի մէկն է ան: Պիտի նախատէ քեզ »:

« Թող նախատէ զիս: Թող թքնէ վրաս: Անմահ հոգի մը ունի ան, եւ ես իմ բոլոր ուժովս պէտք է աշխատիմ փրկելու զայն »:

Տիկին Տէյվիտընի ականջները տակաւին կը զրնգային պոռնիկին ծաղրական քահքահով :

« Ան չափն անցուցած է »:

« Աստուծոյ ներողամտութեան համար ալ ան չափն անցուցած է»: Տէյվիտընի աչքերը յանկարծ լուսացան եւ ձայնը մեղմացաւ եւ անուշցաւ : « Երբեք: Մեղաւորը կրնայ իր մեղքով աւելի խոր ըլլալ քան դժոխքի խորութիւնը, բայց Տէր Յիսուսի սէրը տակաւին կրնայ հասնիլ անոր:

Աղջիկը վերադարձաւ եւ ըսաւ.—

Օր. Թամսըն իր յարգանքները յայտնեց եւ ըսաւ թէ ուրախութեամբ պիտի ընդունի վերապատուելի Տէյվիտընը գործի ժամերէն դուրս որ եւ է ժամանակ:

Խումբը քար լռութեամբ ընդունեց լուրը, եւ Տոքթ. Մէքֆէյլ փութով ջնջեց այն ժպիտը, որ եկած էր իր շրթներուն : Գիտէր թէ կինը պիտի նեղանար իրեն՝ եթէ ինք հաճելի գտնէր Օր. Թամսընի անպատկառութիւնը:

Լռութեամբ վերջացուցին ճաշը: Անմիջապէս յետոյ՝ երկու կիները ոտքի ելան եւ իրենց գործին սկսան: Տիկին Մէքֆէյլ կը շինէր մին այն անհամար վզնոցներէն, զորս ան հիւսած էր պատերազմէն ի վեր: Տոքթ. Մէքֆէյլ վառեց իր ծխամորճը: Իսկ Տէյվիտըն մնաց իր աթոռին վրայ, եւ յափշտակեալ աչքերը յառեց սեղանին: Վերջապէս՝ ոտքի ելաւ ան ու առանց բառ մը արտասանելու՝ դուրս գնաց: Ներսիններ լսեցին անոր վար իջնելը, ու լսեցին Օր. Թամսընի ամբարտաւան «Հրամմեցէք»ը, երբ Տէյվիտըն անոր դուռը բախեց: Տէյվիտըն մօտ ժամ մը մնաց անոր մօտ: Ու Տոքթ. Մէքֆէյլ կը դիտէր անձրեւը, որ սկսած էր ջղայնացնել զինք:

Ան չէր նմաներ մեր անգլիական կակուղ անձրեւին, որ քնքշօրէն կ'իջնէ երկրին վրայ, անողոք էր ան եւ չափով մը՝ ահարկու: Անոր մէջ զգալի էր բնութեան տարերային ուժերու դժխեմութիւնը: Ձեր տեղար, կը յորդէր: Երկինքէն իջնող հեղեղի մը կը նմանէր, եւ ան կը շառաչէր թիթեղապատ տանիքին վրայ անընդհատ յարատեւութեամբ մը, որ կը խենթեցնէր: ամէն՝ եւրայատուկ կատաղութիւն մը ունէր: Ու երբեմն այնպէս կը զգայիր թէ դուն պէտք է որ ճչայիր, եթէ ան չդադրէր, եւ յանկարծ կը զգայիր թէ անզօր էիր, իբր թէ ոսկորներդ մէկէն ի մէկ կակուղցած էին, ու դուն անոք էիր ու թշուառ:

Մէքֆէյլ դարձուց գլուխը երբ միսիոնարը վերադարձաւ: Երկու կիները վեր նայեցան:

« Անոր ամէն պատեհութիւն տուած եմ: Յորդորեցի, որ ապաշխարէ: Զար կին մըն է»:

(Շար.)

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Հայ Գրողներու ընկերակցութեան վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր անդամները, 29 յունիս, երկուշաբթի երեկոյ ժամը 9ին, Café Voltaireի մէջ, օրակարգը կը յայտարարուի մօտ օրէն:

ՓՆՏՌԵՑԷՔ եւ ԿԱՐԴԱՑԷՔ Երգիծաթերթ՝ «ՄԵՂՈՒ» ֆարիզի եւ Ճաշանի Յառաջէն

Գ. ԱԻԵՏԻՍԵՆ:

■ LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE ■

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

(Fondé en 1925) :-: R. C. Seine 276.286

Directeur et Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
Rédaction et Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ
17, Rue Dames me, PARIS (13e)
Téléphone : Glacière 15 - 70
(ՆՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ,—

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 ֆրանք	—
Ամերիկա եւ ուրիշ երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	—

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 17 ՅՈՒՆԻՍ
MERCREDI 17 JUIN 1936

12 ՏԱՐԻ — 12e Année No. 3142

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

Երկու խօսք

ԽՈՐՀ. ԿԱՓԱՐԻՉՆԵՐԸ ԿԸ ՎԵՐՆԱՆ...

Խորհ. Միութեան Կեդրոնական Գործադիր Կոմիտէի նախագահութիւնը վերջնապէս ընդունած է նոր սահմանադրութեան նախագիծը:

Ճիշդ այն պահուն, երբ կարգ մը եւրոպական երկիրներու մէջ ֆաշական մենատիրական ալիքն է որ կը բարձրանայ ուժգնութեամբ եւ սահմանադրութիւններ կը զգետնէ, մխիթարութիւն մըն է բանուորա-գիւղացիական Ռուսաստանի նոր քայլը, դէպի իսկական ժողովրդապետութիւն:

Ըսենք հարկը օրէնքը լուծեց: Օձը շապիկ կը փոխէ:

Նոր հնարաւորութեան եւ նոր իրողութեան մը առջեւ կը գտնուինք: Փորձենք դատել ու քննել երեւոյթները այնպէս, ինչպէս կը ներկայանան:

Առանց մտնելու սահմանադրական իրաւունքի վարդապետական բազմապիսի տեսութեանց մէջ, անմիջապէս ըսենք թէ՝ մարդու եւ քաղաքացիի իրաւունքները, օրէնսդրական մարմինները, դատական եւ վարչական հաստատութիւնները կը կազմեն հիմնական տարրերը որ եւ է սահմանադրութեան: Այս նախագիծն ալ, ինչպէս առհասարակ, մեզ կը հրամցուի իսկական ժողովրդավար, անտարակուսելի կերպարանքի մը տակ, որ վերջնական քննութեան պիտի ենթարկուի յառաջիկայ նոյեմբերին, Խորհուրդներու Համագումարին մէջ:

Այժմ տեսնենք թէ ի՞նչ իրաւունքներ կ'ապահովուին եւ ի՞նչպէս կ'ապահովուին:

Սահմանադրութեան մը հիմնական առանցքն ու մտահոգութիւնը կը կազմէ քաղաքացիի փոխյարաբերութիւնը պետութեան հետ եւ փոխադարձաբար: Արդեօք մարդու եւ քաղաքացիի տարրական իրաւունքները յարգուա՞ծ են Խ. Միութեան սահմանադրութեան մէջ: Պատասխանը ժխտական է թէ հին եւ թէ նոր սահմանադրութեան մէջ:

Ի հարկէ, երբ ռազմական համայնավարութիւնը տարիներէ ի վեր Ռուսաստանի մէկ ծայրէն միւսը մրրիկի պէս կ'անցնէր արեան բաղնիքներու վրայէն, երբ «դասակարգային շերտաւորումը» հիւանդագին արտայայտութիւններ կը ստանար, երբ հակյեղափոխական, կուլակ, դասակարգային թշնամի մակդիրները մահվճիռներ էին դարձած մարդոց կեանքի հետ քմահաճօրէն խաղալու, երբ բանուորա-գիւղացիական հայրենիքը Չեկայական բանտի էր վերածուած, երբ մէկ բանուորը արժէր հինգ գիւղացի, խօսիլ անհատի անձեռնմխելիութեան մասին, առնուազն աւելորդ է եւ վիպաշունչ մարզանք, քանի անոնց նպատակն էր ստեղծել մէկ հօտ եւ մէկ հովիւ:

Այժմ, սակայն, հիւսիսի քամիները ուրիշ երգ ունին: Նոր սահմանադրութեան նախագծի 127րդ յօդուածին մէջ կ'ըսուի.— «Ոչ ոք կարելի է ձերբակալել առանց դատական որոշման եւ կամ դատախազի վաւերացման»: Հոս դատական որոշումը հասկնալի է, բայց միանգամայն անհասկնալի դատախազի վաւերացումը, քանի որ դարձեալ, ըստ նոր նախագծի՝ խորհրդային դատախազը պէտք է ընտրուի Խորհուրդներու Համագումարին կողմէ եօթը տարի ժամանակով եւ ինքն է որ ուղղակի թէ անուղղակի պիտի նշանակէ միւս հանրապետութեանց, ինքնավար շրջաններու եւ բոլոր շրջանային դատախազները» (յօդ. 114 եւ 117): Եւ աղէկ դատ, ինքն է պետը խորհրդային բոլոր դատարաններու:

Արդ, հոս կամ դատախազի վաւերացումն աւելորդ է եւ կամ դատարանի որոշումը, որովհետեւ երկուքն ալ կը բխին նոյն աղբիւրէն եւ նոյն կուսակցական մենատիրական ոգիէն:

Բայց դեռ աւելին կայ: Անհատի անձեռնմխելիութեան իրաւունքը դրուած է մէկ ուրիշ չիկացած կափարիչի տակ:

Ըստ նախագծի, Խ. Միութեան բոլոր քաղաքացիները, այր թէ կին, բանուոր թէ գիւղացի հաւասար դասուած են: Սակայն պզտիկ հարուած մը կայ ատոր ետին,— Որ եւ է մէկը իրաւունք չունի համայնավար կուսակցութենէն դուրս ուրիշ կազմակերպութեան պատկանելու, եւ կամ նորն ստեղծելու: «Խ. Միութեան սահմաններուն մէջ ուրիշ որեւէ քաղաք. կուսակցութեան կարելի չէ հանդուրժել» (յօդ. 126): Ինչո՞ւ եւ ի՞նչ իրաւունքով: «Որովհետեւ, կ'ըսէ նախագիծը, բոլոր գիտակից ու գործօն քաղաքացիները պէտք է միայն համայնավար կուսակցութեան անդամ ըլլան»:

Ուրեմն, ո՞ւր է անհատի անձեռնմխելիութեան եւ ազատութեան խորհրդային շնորհքը: Այս նշանաբաններո՞վ է որ Խ. Միութիւնը երկիրը կ'օժտէ նոր սահմանադրութեամբ ...

Մեզ համար նորութիւն չէ, որ Խ. Միութեան սահմաններուն մէջ մարդը դադրած է մարդ ըլլալէ: Մենատիրութիւնն ու պետականութիւնը ամէն իրաւունք կեդրոնացուցած է իր ձեռքը: Եւ մարդը պետական գրաստի է վերածուած: 1918ի սահմանադրութիւնը նոյն կատակերգութեան մէջ դրած էր խորհր. քաղաքացին: Անցեալին մէջ չկար խօսքի, կարծիքի եւ մամուլի ազատութիւն, չկայ եւ այժմ: Միահեծան լուծ եւ միահեծան մական:

Երբ տեղ մը անհատական իրաւունքը չի յարգուիր, հաւաքական իրաւունքի կենսունակութեան մասին աւելորդ է խօսիլ:

Սակայն ուրիշ յատկանշական «նորութիւններ» ալ կան այս նախագծին մէջ: Անոնցմէ մէկն է սեփականութեան իրաւունքը:

Խ. Միութեան սահմաններուն մէջ անհատական սեփականութեան գաղափարը բաւական խիզախ ճամբայ մըն է կտրած, փորձելէ տարիներէ ի վեր: Եւ ահա նոր սահմանադրութիւնը կուգայ զայն նուիրագործելու:

Տակաւին չվերջացուցեր ըսելիքը: Սահմանադրական իրաւունքի այս նոր տախտակը ուրիշ բազմաթիւ հետաքրքիր երեսներ ունի դեռ:

Վ. Հ.

Վ Ե Ր Ջ Ի Ն Ժ Ա Մ

ԱՆԳԼԻԱ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ՇՐՋԱԴԱՐՁ ԿԸ ԿԱՏԱՐԷ

«Տէյլի Թէլէկրաֆ»ի դիւանագիտական բաժնի խմբագիրը, խօսելով այն զրոյցներուն մասին թէ բրիտանական դահլիճը որոշած է բառնալ պատժամիջոցները, կ'ըսէ թէ Անգլիա քաղաքական շրջադարձ մը կը կատարէ: Արդարեւ այս զրոյցները ուրիշ բան չեն, եթէ ոչ փորձեր՝ հանրային կարծիքը պատրաստելու, աստիճանաբար դարձնելով զայն աւելի համակիր՝ տնտեսական եւ ելմտական պատժամիջոցներու բարձումին, աւելի համակիր՝ իտալեւանգլիական գործակցութեան, վստահութիւն ներշնչելու եւ հաստատելու համար մտահոգ Եւրոպայի մէջ:

«Տէյլի Թէլէկրաֆ»ի խմբագրին կարծիքով, Անգլիա այս շրջադարձը կը կատարէ՝ չորս պատճառներէ առաջնորդուած.

1.— Պատժամիջոցները ձախողութեան մատնուեցան իտալեւհապէշական պատերազմը խափանելու գործին մէջ, 2.— Ֆրանսայի անստոյգ եւ անկայուն վիճակը վախ կը պատճառէ, 3.— Գերմանիա հետզհետէ աւելի պահանջկոտ կը դառնայ, 4.— Մուսոլինի ապահովութիւն կուտայ իր խաղաղասիրութեան մասին:

ԼՈՆՏՈՆ.— Երեսփ. Ժողովին մէջ, աշխատաւորական եւ ազատական երեսփոխանները հարցում մը ուղղելով արտաքին Նախարարին՝ ուզեցին հասկնալ կառավարութեան դիրքը պատժամիջոցները բառնալու քաղաքականութեան մէջ: Պ. Իտըն պատասխանեց թէ այդ մասին պիտի խօսի, երբ կայսրութեան արտաքին քաղաքականութեան մասին ընդհ. վիճաբանութիւն ըլլայ: Գալով բրիտանական կառավարութեան դիրքին՝ Ազգերու Դաշնակցութեան յառաջիկայ ժողովին մէջ, Իտըն յանձնարարեց սպասել մինչեւ Յունիս 26:

Վաղը, Երեսփ. Ժողովին մէջ բրիտանական արտաքին քաղաքականութեան մասին ընդհ. վիճաբանութիւն մը պիտի բացուի, ուր պիտի խօսի նաեւ Իտըն:

Մամուլը Ժող. ճակատի կառավարութեան մասին

Ֆրանսական մամուլին մէջ վիճաբանութիւն մը կայ արդի կառավարութեան նկարագրին մասին:

Աջակողմեան թերթերը յեղափոխութիւն կ'անուանեն ինչ որ կը փորձէ Ժողովրդային Ճակատի կառավարութիւնը: Ոչ եւ ոչ, պարոնայք, կը գոչեն ձախակողմեանները, յեղափոխութիւն չէ, այլ յառաջդիմութիւն մըն է որ կը փորձուի: «Թան» դիտել կուտայ թէ երկիրը յանձնուած է երկու կառավարութիւններու ձեռքը, — օրինական կառավարութիւն եւ զանգուածներու կառավարութիւն: «Տէպա»ի մէջ յօդուածագիր մը, ակնարկելով կիրակնօրեայ ճառերուն, որոնց մէկ մասին արձագանգը տուինք այստեղ, կ'ըսէ թէ Ժողովրդային Ճակատին առաջնորդները կ'ուզեն փարատել մտահոգութեան որ եւ է ստուեր, ու շահիլ ժողովուրդին վստահութիւնը, ապահովութիւն ներշնչել ամէն տեսակէտով, այն վախով որ զանգուածներու անկայունութիւնը յանկարծ կը կորսնցնէ կարգապահութեան իր գիծը՝ խուճապի մատնելով ապագայի անստուգութենէն:

Համայնավար թերթը եւ ճառախօսները ետեւ առաջ չեն նայիր, ամէն բան վարդագոյն ցոյց տալու իրենց աւանդական քաղաքականութեան մէջ միշտ շռայլ են խոստումներու եւ յաղթանակներու մասին: Ընդհակառակն, ընկերվարական թերթը եւ ճառախօսները, իմաստուն վերապահութեամբ մը, չեն ուզեր շատ բան խոստանալ, ու Փօլ Ֆոր, այսպէս, ճիշդ կը գտնէ ըսել թէ «շաբաթական 40 ժամու օրինագիծը պիտի չկարենայ անշուշտ բոլորովին վերջ դնել գործազրկութեան, քանի կ'ապրինք մեքենայի դարուն մէջ»: Առաջուց կը նախազգուշացնէ տարեց բանուորները, թէ աշխատանք պիտի չգտնեն, բայց փոխարէն պիտի ստանան հանգստեան թոշակ: Շատ յատկանշական է հետեւեալ հատուածը, Փօլ Ֆորի ստորագրութեան տակ.— «Եթէ, հակառակ մեր բոլոր ճիգերուն, տագնապը տեւէ, եթէ փորձուած դարմանները անազդեցիկ մնան, պիտի հաստատուի որ Ժողովրդային Ճակատին ծրագիրը անբաւական է: Այն ատեն մենք պիտի չվարանինք պահանջել Երեսփ. Ժողովին լուծումը, որպէսզի ժողովուրդը մեզ իշխանութեան գլուխ առաջնորդէ աւելի զօրաւոր՝ կիրարկելու համար մեր ընկերվարական ծրագիրը»:

Այս սրտբաց եւ պարկեշտ խորհրդածութիւններուն դիմաց, աջակողմեան թերթերը չնական արտայայտութիւններ կը կատարեն՝ պարտուածի քինախնդրութեամբ:

Հետաքրքրական էր գիտնալ թէ ի՛նչ կ'ըսեն նաեւ օտար թերթերը:

Ռուսական մամուլը վերապահ է եւ սպասման մէջ: Մոսկուայի քաղաքական վարիչ դէմքերէն մին դիտել կուտայ թէ պարզամտութիւն է կարծել, որ ամէն ընկերային խռովութիւն կապ ունի Մոսկուայի հետ: Ֆրանսա բազմաթիւ յեղափոխութիւններ կատարած է 1789էն ի վեր, երբ դեռ Կոմինտէրն գոյութիւն չունէր: Եւ այս առթիւ մէջ կը բերուի Թորէզի խօսքը.— «Ըսել թէ Ստալին կրնայ օր մը մեզ հանել Ֆրանսայի դէմ, կը նշանակէ ըսել թէ Ստալին կրնայ այրերը փոխակերպել կիներու: Ֆրանսայի ճակատագիրը ոչ Պերլինի, ոչ Հռոմի, ոչ ալ Մոսկուայի մէջ է որ կը վճռուի, այլ միայն Ֆրանսայի մէջ»:

Իտալական մամուլը, որքան ալ վերապահ հանդէպ արդի կառավարութեան, չի խրտչիր անոր ընկերվարական առաքեալի յաւակնութիւններէն, նոյնիսկ կ'ըսէ թէ Փաշականութիւնը, որոշ չափով ընկերվարութեան զաւակ, յաջողութեամբ գործադրած է արդէն կարգ մը սկզբունքներ իրենց երկրին մէջ:

Գերմանական մամուլը կը պնդէ թէ նացիները շատո՜նց կատարած են կարգ մը փորձեր, որոնց լծուած են ներկայիս Ֆրանսացի ընկերվարականները: Նոյնիսկ, կ'ըսեն անոնք, մեր նուաճումներու բարձունքէն դիտելով՝ կը տեսնենք որ Ֆրանսա երկու սերունդ ետ մնացած է ընկերվարութեան շինարարութեան մէջ:

Եթէ խնդիրը մեծխօսիկութիւն ըսել է, Երեւանի ընկերվարական շինարարութեան մեր ախոյեաններն ալ կրնան պնդել թէ եօթը սերունդ ետեւ ձգած են Ֆրանսան, իրե՛նք: (Ներողութի՛ւն, եթէ պակաս ըսինք):

Երգիծաթերթ մը, Ժողովրդային Ճակատի առաջնորդներուն ճառախօսական առատութեան եւ առատաձեռնութեան մասին խօսելով, կը հեգնէ անոնք որ կ'ըսեն թէ այս ծրագիրը հաց կը բերէ, այս ծրագիրը խաղաղութիւն կը բերէ, այս ծրագիրը անօթութիւն կը բերէ, այս ծրագիրը պատերազմ կը բերէ: Ու կ'աւելցնէ որ մեծ վաճառատուներու մէջ մարդ-մեքենաներ կան, որոնց բերանը եթէ 1 փրանք նետես՝ տուփ մը շաքար կուտան, 2 փրանք նետես՝ զմելի մը կուտան: Երբեմն ալ կը պատահի, որ դրամդ կը նետես բերնէն ներս, բան մըն ալ չեն տար, դեռ դրամդ ալ վրայ կ'երթայ:

ՄԱՐԱՋԱԽՏ ՊԱՏՈՅԼԻՈՅԻ ՅԱՂԹԱԿԱՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁԸ

Նեղուցները պիտի սպառազինեն գերմ. վարկով

Տոքթ. Շախթ, Ռայխսպանքի տնօրէնը, ինչպէս գրեցինք, պաշտօնական այցելութիւններ կը կատարէ Պալքանեան երկիրներու մայրաքաղաքներուն մէջ: Իրեն կ'ընկերանան տնտեսական նախարարութեան խորհրդական Ռայն-խարտ եւ Ռայխսպանքի տնօրէններէն մին՝ Տոքթ. Իսթ: Ներկայիս կը գտնուի Սոֆիա:

Փրակայի թերթերէն «Փրակէր Թակպլաթ» կը գրէ թէ Տոքթ. Շախթ Պելկրատէն, Աթէնքէն եւ Սոֆիայէն վերջ պիտի այցելէ Էնկիւրի եւ Պուքրէշ:

Էնկիւրի այցելութիւնը կապ ունի Նեղուցներու ամրացումին հետ: Այդ ամրացումը կը կարօտի, կը շարունակէ թերթը, շատ մեծ գումարներու, իսկ Թուրքիա վարկ չունի: Թուրք կառավարութիւնը կը փնտռէ երկար պայմանաժամով վարկ մը Գերմանիոյ մէջ: Ահա այդ վարկին համար է որ Տոքթ. Շախթ բանակցութիւններ պիտի վարէ Թուրք կառավարութեան հետ:

Աշխարհ առանց Ազգերու Դաշնակցութեան

Խաղաղութեան միջազգային 31րդ համաժողովի ընթացքին, որ ներկայիս տեղի կ'ունենայ Քարտիֆի մէջ, Մակտոնալտ ճառ մը խօսեցաւ եւ ըսաւ.

— Միջազգային գետնի վրայ, ազգերը ներկայիս հասած են կէտի մը, ուր այլեւս իրենց բռնելիք ուղղութենէն կախում ունի Ազգերու Դաշնակցութեան գոյութիւնը: Սակայն, երբ աշխարհ զրկուի այս կազմակերպութենէն, պիտի մատնուի ահաւոր մղձաւանջի մը, ուր պիտի լսուին միայն պողպատներու չկահիւնը եւ թնդանօթներու որոտը: Ներկայիս ամէնէն ստիպողական հարցը կը կայանայ նախայարձակը սահմանելուն մէջ: Քէլլոկի դաշինքը թերի էր, պէտք է վերստին ուսումնասիրել եւ խմբագրել: Վերջին դէպքերը ցոյց տուին, որ պատժամիջոցները կ'իրագործուին այն ատեն միայն, երբ առաջուց կը ճշդուին բոլոր եղանակները իրենց մանրամասնութեան մէջ:

Գործադուլի կարգը եկաւ Պելժիոյ

Գործադուլի շարժումը հետզհետէ կը ծաւալի Պելժիոյ մէջ, վարակելով գրեթէ ամբողջ երկիրը, ճիշդ ինչպէս Ֆրանսան:

Լիէժի մէջ աւելի քան 100,000 բանուորներ դադրեցուցին իրենց աշխատանքը: Բանուորները կեցուցին նոյնիսկ հանրակառքերը, վար իջեցնելով նաեւ ճամբորդները: Ոստիկանութիւնը միջամտեց եւ ցրուեց բանթողները:

Պորինաժի մէջ բանթողներու թիւը կը հասնի 20,000ի:

Պելժ բանուորները Ֆրանսացի բանուորներուն պահանջները կը ներկայացնեն, սակայն կառավարութիւնը դէմ է գործարաններու եւ հանքերու գրաւման: Ներքին նախարարը կը յայտարարէ թէ ամէն միջոց պիտի գործադրէ արգիլելու համար գործատեղիներու գրաւումը: Այսուհանդերձ կառավարութիւնը կը պատրաստէ «ընկերային վերանորոգութեան ծրագիր մը», եւ այս առթիւ բանուորները կը հրաւիրէ յարգել օրէնքը, չխանգարել կարգն ու կանոնը, որպէսզի դիւրանայ կառավարութեան գործը՝ իրաւապահանջ դասակարգին շահերը հաշտեցնելու գործատէրերու շահերուն հետ:

Կացութիւնը աւելի ծանր քան 1914ին...

Անգլիոյ պատերազմական նախարարը, Տըֆ Քուփըր, ճաշկերոյթի մը ընթացքին, ճառ մը խօսեցաւ որ մեծ ցնցում յառաջ բերաւ:

— «Դժուար է հասկցնել մեր ժողովուրդին թէ ի՛նչ վտանգներ կը սպառնան իրեն: Մեզի կ'ըսեն թէ պէտք չէ երբեք վախցնել ժողովուրդը: Սակայն այս երկրին պետական մարդոց պարտքն իսկ է վախցնել մեր հայրենակիցները՝ զանոնք սարսափեցնելու աստիճան: Որովհետեւ պէտք է գիտնան որ, ներկայիս, Եւրոպայի մէջ կացութիւնը այնքան ծանր է, որքան երբեք չէ եղած, ոչ իսկ 1914ին»:

Պատերազմական նախարարը յետոյ զարմանք յայտնեց, որ այս ճշմարտութիւնը ծանօթ ըլլալով հանդերձ ամէնուն, ոմանք կը համարին խօսիլ կիները եւ երեխաները պաշտպանելու մասին ընդդէմ թունաւոր կազերու: Արդ, խաղաղասիրական ճառերը աւելի վնասակար են քան թունաւոր կազերը:

Հրապարակը կը սղէ

Հակառակ կառավարական արգելքին եւ խիստ հսկողութեան, հրապարակը սկսաւ սղել: Վրայ գրին ապրուստի եւ ընթացիկ նիւթերու գինները: Արդիւնաբերական կարգ մը տուներ իրենց ապրանքներուն կ'ընկերացնեն ազդ մը թէ գիները պիտի բարձրացուին, երբ աշխատավարձի յաւելում ըլլայ: Նպարեղէնի եւ հագուստեղէնի հրապարակին վրայ շատ տրամաբանական կը գտնեն գիներու յաւելումը:

Վիէնի կօշիկի գործարանին գործադուլը

Վիէն, 15 Յունիս (Յառաջ).— Գրած էի թէ, կօշիկի գործարանին (Փելէ) բանուորներն ալ Յունիս 13ին ժողով գումարելով, որոշած էին իրենց պահանջները (հարիւրին 25) ներկայացնել գործատիրոջ, եւ 24 ժամ պայմանաժամ տալ պատասխանի համար:

Այս առաւօտ ժամը 9ին ներկայացուեցաւ բանուորներուն պահանջը, եւ

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԿԱՐՄԻՐ ԳԻԾԷՆ ՆԵՐՍ

ԽՈՐՀՐԴ. ՆՈՐ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹԻՒՆԸ ԵՒ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Օրուան թերթերը հրատարակեցին Թաս հեռագրական գործակալութեան մէկ լուրը խորհրդային նոր սահմանադրութեան մասին։ Համաձայն Թասի, Խորհ. Միութեան Գործադիր Կոմիտէի նախագահութիւնը, լսելով Ստալինի զեկուցումը, որոշած է.—

1. Հաւանութիւն տալ սահմանադրութեան նախագծին.

2. Յառաջիկայ նոյեմբեր 25ին հրաւիրել Խորհուրդներու համագումարը՝ քննութեան առնելու համար զայն։

3. Հրատարակել սահմանադրութեան նախագիծը, որպէսզի ամբողջ ժողովուրդը հնարաւորութիւն ունենայ զայն քննութեան ենթարկելու։

Հրատարակուած նախագիծը կը պարունակէ 146 յօդուածներ։ Յօդուած 13րդի մէջ ըսուած է.—

«ԽՍՀՄը կը ներկայացնէ պետութիւններու միութիւն մը՝ կամաւոր համաձայնութեան հիման վրայ, միացած հետեւեալ ընկերվարական խորհրդային հանրապետութիւններէն, Ռուսաստանի Սոց. Խորհ. Հանր. Դաշնակցութիւն, Ուկրայնա, Բելոռուսիա, Ազրբէջան, Վրաստան, Հայաստան, Թուրքմէնիստան, Ուզբէկիստան, Տաճիկիստան, Ղազախստան եւ Քրկըզստան»։

Համաձայն նոր սահմանադրութեան, Խորհ. Միութիւնը պիտի կազմուի 7ի փոխարէն 11 հանրապետութիւններէ։ Նախ կը լուծուի Անդրկովկասեան Դաշնակցութիւնը եւ Ազրբէջան, Վրաստան եւ Հայաստան՝ հաւասար իրաւունքներով մաս կը կազմեն Խորհ. Միութեան։ Երկրորդ, Ղազախստանի եւ Քրկըզստանի ինքնավար հանրապետութիւնները կը զատուին Ռուսաստանէն եւ իբրեւ հաւասար անդամներ՝ կը միանան Խորհ. Միութեան։ Այս երկու նոր հանրապետութիւնները հետեւեալ պատկերն ունին (համաձայն 1926 տարուան տեղեկատուութեան).—

Խազախստանը իր տարածութեամբ Խ. Միութեան ամէնէն մեծ շրջանն է։ Ունի 3.039.001 քառ. քիլոմեթր տարածութիւն եւ 6.163.172 բնակչութիւն գլխաւորաբար մահմետականներէ բաղկացած։

Իր տարածութեամբ 16 անգամ մեծ է Անդրկովկասէն։

Քրկըզստանը ունի 235.773 քառ. քիլոմեթր տարածութիւն եւ 792.783 բնակիչ։

Ղազախստանը կը տարածուի Կասպից ծովէն դէպի հիւսիս արեւելք, հարաւէն սահմանակից երկիրներ ունենալով Թուրքմէնիստան, Ուզբէկիստան, Տաճիկիստան, Քրկըզստան եւ Չինաստան։ Սկսելով Եւրոպայի ցամաքամասէն, կը տարածուի մինչեւ Ասիոյ խորքերը։

Քրկըզստանը ինկած է Ղազախստանի եւ Չինաստանի անկիւնին մէջ, միաժամանակ սահմանակից Ուզբեկստանին եւ Տաճիկստանին։

Նոր սահմանադրութեան աշխարհագրական յատկանիշն այն է, որ արեւելեան Ռուսաստանը կը սեղմուի դէպի հիւսիս, Ղազախստանի հանրապետութեամբ անջատուելով Քրկըզստանէն, Տաճիկստանէն, Ուզբեկստանէն եւ Թուրքմէնիստանէն (այս վերջինին հետ կը միանայ Կասպից ծովով)։

Այսպէսով, համաձայն նոր նախագծի, Խորհ. Միութեան մաս կը կազմեն հինգ մահմետական հանրապետութիւններ,— Թուրքմէնիստան, Ուզբէկստան, Տաճիկստան, Ազրբէջան, Ղազախստան եւ մահմէտական ու պուտտայական խառն կրօնք ունեցող Քրկըզստան։ Այս վեց հանրապետութիւնները միասին կը բռնեն 4.138.439 քառ. քիլ. տարածութիւն եւ ունին 14.923.432 բնակիչ։ Ասոնցմէ զատ Ռուսաստանի մաս կը կազմեն ուրիշ մահմետական շրջաններ, մօտ 10 միլիոն ազգաբնակութեամբ (Թաթարստանի, Խրիմի, Պաշքիրիոյ, Հիւսիսային Կովկասի Լեռնականներու ինքնավար հանրապետութիւնները եւ ուրիշ շրջաններ)։

Անցնելով Հայաստանի խնդրին, նախ պէտք է արձանագրել, որ այլ եւս Անդրկովկասեան Դաշնակցային հանրապետութեան լուծումը իրողութիւն է։ Հայաստանը այսուհետեւ միւս տասը հանրապետութիւններու հետ հաւասար իրաւունքներով մաս կը կազմէ Խորհ. Միութեան։ Ուրիշ խօսքով, Հայաստան կ՚ազատագրուի Թիֆլիզի գերիշխանութենէն եւ ուղղակի կը կապուի Մոսկուային։ Պետական այս նոր կառուցուածքին համաձայն, Հայաստան կրնայ իր պահանջներու համար դիմել ուղղակի կեդրոն, ձերբազատուելով վրացի Բերիայի եւ ազրբէջանցի Մուսաբէկովի քմահաճոյքներէն եւ յարուցած խոչընդոտներէն։ Նոր պայմաններու տակ կրնայ նոյն իսկ գլուխ գալ Երեւան - Աղստաֆա երկաթուղին, որուն իրականացմանը արգելք հանդիսացան Վրացիները։ Սահակ Տէր Գաբրիէլեան զոհուեցաւ, սակայն անոր տեսակէտն այսօր կը յաղթանակէ։

Անշուշտ, Հայաստանի համար մեծ առաւելութիւն մըն է նոր սահմանադրութեան գծած ուղին։ Սակայն յաղթանակը դեռ եւս կատարեալ չէ։ Մէկ կողմ դնելով արտաքին սահմաններու խնդիրը, այժմ կամ երբեք պիտի կարգադրուի ներքին սահմաններու հարցը։ Լեռնային Ղարաբաղը, Նախիջեւանը եւ Ախալքալակը պէտք է միացուին Հայաստանին։ Այժմ կամ երբեք, որովհետեւ կան պատմական պահեր, երբ պետութեան մը կամ ժողովուրդի մը ճակատագիրը կ՚որոշուի երկար ատենուան համար։ Ճիշդ ատենն է, որպէսզի վերնան խորհրդային սահմաններէն ներս Հայաստանի հանդէպ եղած բոլոր անարդարութիւնները։ Հասած է ժամը, երբ Խ. Հայաստանի վարիչները պատեհ առիթէն օգտուելով արժեցնեն իրենց պետական հասունութիւնն ու խորհրդային հայրենասիրութիւնը։ Անոնք պարտաւոր են պահանջելու Ղարաբաղը, Նախիջեւանը եւ Ախալքալակը։ Այժմ կամ երբեք։ Նոր սահմանադրութեան նախագիծը անոնց կուտայ այդ հնարաւորութիւնը։

Նախ, երբ Ղազախստան ու Քրկըզստան կը զատուին Խորհ. Ռուսաստանէն եւ իբրեւ առանձին հանրապետութիւններ մաս կը կազմեն Խ. Միութեան, ատով իսկ կը խախտուի խորհ. հանրապետութիւններուն ներքին սահմաններու անձեռնմխելիութեան սկզբունքը (եւ սա առաջին դէպքը չէ)։ Հետեւաբար ներքին սահմաններու փոփոխութիւն հնարաւոր է կատարել նաեւ Անդրկովկասի մէջ։

Երկրորդ համաձայն ընդունուած որոշման, մինչեւ խորհուրդներու համագումարը (նոյ. 25), նոր նախագիծը կը յանձնուի ժողովրդի քննութեան։ Այս կէտը իրաւունք կուտայ Հայերուն՝ նոյն իսկ հրապարակաւ առաջադրել իրենց պահանջները եւ մատնանշել ներքին սահմանային անարդար բաժանումը։ Երրորդ, նախագծի 20րդ յօդուածին մէջ ըսուած է, որ երկու խորհ. հանրապետութիւններու միջեւ ծագած վէճերը կը լուծէ Միութեան Գերագոյն Խորհուրդը։ Իբրեւ Խորհուրդի համազօր ու հաւասար անդամ, Հայաստանի խորհ. կառավարութիւնը կրնայ իր բողոքը հոն տանիլ եւ յամառ աշխատանքով մը յաջողցնել իր պահանջը։ Պէտք է միայն ցանկալ, կամք ու վճռականութիւն ունենալ եւ յարատեւօրէն հետապնդել այդ խնդիրը։ Այլապէս Ղարաբաղը, Նախիջեւանը եւ Ախալքալակը կը մնան ընդմիշտ Ազրբէջանի ու Վրաստանի գերիշխանութեան տակ։

Այժմ կամ երբեք։

Պէտք չէ մոռնալ, որ այդ երեք շրջանները Հայաստանին միացնելով, մեր երկրի տարածութիւնը կ՚աւելնայ 12.016 քառ. քիլոմեթր եւ 310.000 նոր բնակիչներով։

Այդ պարագային Հայաստան կ՚ունենայ 42.263 եւ կէս քառ. քիլ. տարածութիւն եւ մէկ ու կէս միլիոնէ աւելի բնակիչ։

ԱՇՈՏ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ԳԵՐՄԱՆԻԱՅԷՆ

ԺԱ. ՈՂԻՄՊԻԱԿԱՆԸ ՊԵՐԼԻՆԻ ՄԷՋ

Քանի կը մօտենայ օգոստոս ամիսը, այնքան արագութեամբ յառաջ կը տարուին նախապատրաստութիւնները ԺԱ. Ողիմպիականին, որ տեղի պիտի ունենայ այս անգամ Պերլինի մէջ, այս տարի 16 օգոստոսին։

Հին Յոյներու մարզական խաղերու մրցումները, որոնք վերանորոգուեցան Փիէռ Գուբերթէնի կողմէ եւ կը կրկնուին ահա նոր ժամանակաշրջանի մէջ տասնըմէկերորդ անգամ, սկսած են նկատուիլ իբր միջոց ամբողջ աշխարհի երիտասարդութեան մէկտեղումով ստացուելիք իրերահասկացողութեան եւ խաղաղութեան։ Մինչեւ հիմա ստացուած չէ այդ արդիւնքը, բայց առաջադրութիւնը կայ ու կը մնայ։ Ասոր համար ալ ինչպէս Լոս Անճէլըսի մէջ տեղի ունեցած ողիմպիականին (1932ին), այնպէս ալ Պերլինի մէջ, մարզիկներու բնակութեան յատկացուած տեղը կը կոչուի ողիմպիականի գիւղ կամ խաղաղութեան գիւղ։ Միւս կողմէ, ի՜նչպէս բացատրել 1912ին Սթոքհոլմի ողիմպիականը եւ տարի մը ետք պալքանեան պատերազմը, իսկ 1914ին՝ համաշխարհային պատերազմը։ Մանաւանդ վերջինը, որ ամբողջ սերունդ մը խլեց ժողովուրդներու ծոցէն եւ ձեւափոխեց մեծ կայսրութիւնները։

Եւ սակայն հաւատանք։ Հաւատանք որ երիտասարդ ամէնազգի մարզիկներու համակեցութիւն մը, տասնըհինգ օր, կրնայ նպաստել ժողովուրդներու համերաշխութեան, եթէ անոնք խորապէս համոզուած ըլլան թէ ծիսական եւ քաղաքավարական հանդիպում մը չէ իրենց ունեցածը, այլ այդ հանդիպումը հիմնուած է փոխադարձ սիրոյ եւ յարգանքի վրայ անհատէ անհատ եւ ազգէ ազգ։ Մնաց որ այստեղ արդէն ամէն մէկը ներկայացուցիչն է իր ազգին եւ իր յաղթանակը իր ազգինն ալ է։ Անհատը միջոց մըն է միայն։

(Յաճախ գործածեցի «ազգ» բառը, պէտք է յայտնեմ խոնարհաբար որ Հայը... ազգ չի կրնար համարուիլ նաեւ ողիմպիականի մէջ։ Ճիշդ ինչպէս Ազգերու Դաշնակցութիւնը, ողիմպիականն ալ իր տեսակէտը ունի այս մասին. «ազգ» չեն անոնք որ պետութիւն մը չեն ներկայացներ։ Պետութիւն չունեցող կամ հպատակութիւն չունեցողները իրաւունք չունին խաղերուն մասնակցելու։ Ուրիշ ամէն ցեղեր արտօնուած են ներկայանալու եթէ պետական կազմակերպութիւն ունին, մշակոյթը օգուտ չըներ այս տեղ ալ, եթէ բիրտ ուժն ու պետականութիւնը պաշտպան չեն անոր։ Գրեթէ ամէն օր յօդուածներ կ՚երեւին թերթերու մէջ եւ ճառեր կը խօսուին «մշակութային ժողովուրդներու» անունով եւ կ՚արիւնի մեր սիրտը տեսնելով զանազան ժողովուրդներու մասնակցութիւնը, միւս կողմէ անտեսուիլը բուն մշակութային արժանաւոր ժողովուրդներու։ Ողբամ զքեզ դարաւոր հայ մշակոյթ, եւ 1500 ամեայ ճոխ գրականութիւն, որ չունիս պետական պաշտպանութիւն, բիրտ ուժ եւ զինուոր քու կռնակդ)։

Այս տարուան ողիմպիականը փայլով եւ կանոնաւորութիւնով պիտի գերազանցէ առաջուանները։ Նոր Գերմանիոյ համար արժանապատուութեան խնդիր մը նկատուած է խաղերու կազմակերպութիւնը, մարզիկներու եւ այցելուներու հիւրասիրութիւնը։ Եթէ ճանչնայիք կարգապահ նոր Գերմանիան, կը բաւէր ըսել թէ ԺԱ. Ողիմպիականը հովանաւորողը Ատոլֆ Հիթլէրն է։ Ամբողջ Գերմանիա կ՚առաջնորդուի քանդակուած սկզբունքներով եւ անշուշտ արդիւնքը հսկայական է, օրինակ թէ «անհատը բան մը չէ, համայնքը ամէն բան է»։ Իսկ այդ համայնքը շարժումի մէջ է՝ պատուելու համար օտար հիւրերը։ Անոնք լաւ տպաւորութիւններ պէտք է տանին իրենց հետ, երբ իրենց երկիրը վերադառնան։

*** Ահա պետական մարզադաշտը.— Ռայխսշփորտֆէլտ, որ օժտուած է մարզական ամէն կատարելութեամբ։ Իր մասնաւոր կայարանը ունի եւ անհամար բաժանումներ։ Մարզիկները իրենց որոշ տեղերը ունին ըստ ազգութեան, խաղերը կրնան դիտուիլ ամէն տեղէ, հանդիսատեսները կը վայելեն ամէն դիւրութիւն։ Թարգմաններ, դրօշներ, նշանատախտակներ, նոյնիսկ կրպակները բաժնուած են ըստ ազգութեան եւ լեզուներու, որպէսզի հիւրերը կարենան իրենց լեզուով արտայայտուիլ եւ իրենց տան մէջ զգալ իրենքզիրենք։

Ահա ողիմպիական գիւղը, որ Պերլինէն ինքնաշարժով կէս ժամ հեռու է, Շօթաաքըն օդանաւային կայանին մօտ եւ Դէօբերիցի նշանաւոր զօրանոցներէն ոչ շատ հեռու՝ դէպի Համպուրկ երկարող ճամբուն վրայ։

Երկրորդ անգամն է որ ողիմպիական խաղերուն մասնակցողներուն համար մասնաւոր գիւղ մը կը հաստատուի, 1932ին՝ Լոս Անճէլըս եւ հիմա՝ Պերլին։ Նպատակը այն է որ մարզիկները մրցումներու սկսելէ առաջ, իրենց վերջին պատրաստութիւնները տեսնեն միասնաբար, հեռու առօրեայ կեանքէն եւ հանրութենէն, ներքնապէս եւ արտաքնապէս տոգորուած սրբանուէր գաղափարով։ Գերման բանակի վարչութիւնն է ողիմպիական գիւղ շինողը. կատարեալ կանոնաւորութիւն եւ կարգապահութիւն։ Այն հարիւր վաթսուն շէնքերը, որոնք շինուած են հաստատուն, քարաշէն, ամէն յարմարութիւններով միայարկ եւ գեղեցիկ, փռուած կանաչազարդ պարտէզներու մէջ, արուեստական լիճերու եզերքը կամ բարձունքի մը վրայ, կը կազմեն գիւղը, բաղնիքով, մարզարանով, ճաշարանով, զբօսարանով, պարզ այլ կատարեալ ննջասենեակներով եւ մնացեալով։ Այստեղ պիտի բնակին մօտ չորս հազար մարզիկներ, իբր 53 պետութիւններու ներկայացուցիչներ։ Շէնքերը կը կրեն գերման քաղաքներու անուններ, իրենց յատկանշական որմանկարներով մուտքին մէջ։ Օժտուած են հեռախօսով եւ բացառիկ աժան գիներով մարզիկները կրնան խօսիլ իրենց հեռաւոր երկիրներուն հետ եւ երբեք չզգալ հեռաւորութիւնը իրենցիններէն։ Բայց ո՞ր մէկը յիշել այս երկրաւոր դրախտի առաւելութիւններէն։ Ամերիկացիները արագիլ ուզեր են, առանց արագիլի գիւղ չեն կրնար երեւակայել եղեր,— արագիլ ալ կայ։

Ֆինլանտացիները իրենց սաունան կ՚ուզեն, եւ ունին շոգեբաղնիք երեք զանազան աստիճան տաքութիւն ունեցող բաժանումներով, վերջապէս բժիշկ ու Կարմիր Խաչ, մանաւանդ ատամնաբոյժ մը Անգլիացիներուն համար։ Բայց ի՞նչպէս կերակրել այսքան մարդիկ, որոնք առանձնայատուկ ճաշակ ունին ուտելիքի մասին։ Թերեւս Ճափոնները իրենց ձկնեղէնը իրենց նաւերով բերեն, բայց միւսնե՞րը։ Ողջ ըլլայ Նորտ Տէօյչէ Լոյտը, որ շոգենաւային իր խոհարարները կը տրամադրէ գոհ ձգելու համար ամէնքը։ Կայ նաեւ դրամատուն, նամակատուն, հիւրասրահ, տեղեկատու դիւան, մարդկան բաժանմունք եւն.։

Ամբողջ վարչութիւնը յանձնուած է կառավարիչին, որ ունի իր կցորդները՝ իւրաքանչիւր մասնակցող խումբի կողմէ նշանակուած։ Այստեղ ամէն բան կցորդներուն միջոցով կը կատարուի։ Զինուորական կարգապահութիւն գիւղէն ներս։ Սպասումի սրահը ամէնէն բանուկը պիտի ըլլայ, ուր միայն կրնան գալ այցելուները եւ տեսնուիլ մարզիկներուն հետ։ Բայց ողիմպիական գիւղէն ներս, խաղաղութիւն ամենեցուն... Ալքոլը եւ կինը արգիլուած են խաղաղութեան այս գիւղէն ներս։ Մարզիկները պէտք է ժուժկալ ըլլան եւ փորձութենէ հեռու։

Առայժմ այսքան իբր համառօտագրութիւն ողիմպիականի պատրաստութիւններուն, հանդիսութիւններու բացումի օրը պիտի հնչէ ողիմպիական գիւղի նշանաւոր Զանգը եւ տօնախաղ մը պիտի ներկայացուի, որուն մէջ կ՚ըսուի.—

Երիտասարդութիւնը երիտասարդութեան,
Առաքինութիւնը՝ առաքինութեան,
Իրարու քով կուգանք մենք,
Իրարու ձեռք կը կարկառենք,
Կը վառենք ջահերը,
Աշխարհադարձ է։
Բոցապարի եւ բոցերգի կոչ կ՚ուղղենք մենք։
Ինչո՞ւ համար այս ամէնը՝
Ողիմպիական խաղաղութիւն,
Աշխարհի հոլովոյթին մէջ։

Կը լսեմ թէ զանազան երկիրներէ Հայեր ալ պիտի գան Պերլին։ Այս առթիւ «Հայ Երիտասարդ» Միութիւնը առաջադրած է օժանդակ հանդիսանալ անոնց, միանգամայն Հայ համերիտասարդական կազմակերպութեան համար աշխատիլ։ Եթէ քիչ մը կամք ի գործ դրուի, առիթը շատ յարմար է։ Այցելուները պիտի վայելեն ամէն դիւրութիւն եւ աժանութեան։

Պ. ՖՐՈՒՆՃԵԱՆ

ԱՐԱՑ ՊԱՐԹԵՒԵԱՆԻ ՆՈՒԱԳԱՏՕՆԸ

Նուագատօնը, festival, հեղինակի մը գործերուն երաժշտական տօնակատարութիւնն է որ տեղի կ՚ունենայ յետմահու, ընդհանրապէս, անմահացնելու համար երաժիշտը։

Հայ իրականութեան մէջ հազուադէպ երեւոյթ է ան, եւ քիչեր են միայն որ ունեցած են իրենց նուագատօնը։

Գաղութի հայութեան ամէնէն աշխատասէր երաժիշտներէն մին Արայ Պարթեւեան, ինքը կազմակերպած էր իր նուագի տօնը, իր ղեկավարութեան տակ, եւ Փարիզի նման արուեստի կեդրոնի մը շքեղ սրահներէն մէկուն մէջ։

Յունիս 6ի իրիկունը երաժշտասէր ստուար հասարակութիւն մը հոն էր փութացեր երկիւղած լռութեան մէջ ունկնդրելու Պարթեւեանի գործերը, որոնք նուագուեցան բացառիկ յաջողութեամբ՝ սէնֆօնիք նուագախումբի մը կողմէ, հեղինակին անսայթաք ղեկավարութեան տակ, որ ամէն ժամանակէ աւելի տիրապետող էր։

Ուրիշ առիթներով մամուլը անդրադարձած է յայտագիրը կազմող բազմաթիւ կտորներու վրայ, որոնց ամէն մէկուն խորագիրը կ՚արդարացնէ կտորին թողած տպաւորութիւնը։ Պարթեւեան գլխաւորաբար իր ներշնչումը կ՚առնէ բնութենէն, եւ իր յօրինած կտորներու անուններն իսկ կը խօսին. — Թիթեռնիկներու պար, Իրիկնամուտ, Հովը, Գեղջկական խրախճանութիւն, անուններ որոնցմով ունկնդիրները կը նախատպաւորուին, ինչ որ հեղինակի մը համար աննպաստ տուեալ մըն է, եթէ նուագումին մէջ ունկնդիրը չզգայ այն՝ զոր վերնագիրը կը պատրաստէ։ Բայց մեր երիտասարդ երաժիշտը ինքզինքը փորձաքարի կը զարնէ, եւ ամէն մէկ կտոր աւարտելէ վերջ թողած է իր տպաւորութիւնը։

Իրիկնամուտը հակառակ դանդաղ նուագելի կտոր մը ըլլալուն՝ մեծապէս տպաւորիչ եղաւ, ու ղեկավարը գերազանցեց հեղինակը, հազիւ նշմարելի շարժումներով տալով այնպիսի նրբութիւններ որոնք անմիջապէս կը գործադրուէին ճարտար նուագողներու կողմէ։

Նուագահանդէսին մասնակցեցաւ Օր. Նէլլի Կօթիէ, Թաւջութակի վրայ նուագելով երկու հայկական մեղեդի։ Ծանօթ պարիթօն Իսահակեան երգեց

ՄԻ ՃԱԿԱՏԻՑ ՄԻՒՍԸ

(ԷՋ ՄԸ ՅՈՒՇԵՐԷՍ)

Զինուորները հեւ ի հեւ հետեւում էին թերթերին, սրտատրոփ սպասում էին Ազգ. Պատուիրակութեան պատգամաբերին, լսելու համար նրա հրահանգը, տրուելիք ուղղութեան մասին, բայց ի զուր ամէն գլխից մի ձայն է բարձրանում, իւրաքանչիւրը իր փողն է փչում, կացութիւնից անտեղեակ, ընդհանուր գինովութեան մէջ, շփոթ ու քաոսական վիճակ ամէն տեղ։ Մութ ուժերը, Անգլիացիք եւ Թուրքերը, տեղեակ այս կացութեան՝ ամենուրեք որոմ կը սերմանէին մեր ու Ֆրանսացիներու միջեւ։ Գիտէինք այդ, տեղեակ էնք մեր սահմաններուն վրայ տեղի ունեցող թշնամու նոր շարժումներին, գիտէինք որ նոր վտանգը մօտենում է ազատ Կիլիկիոյ սահմաններին։ Ուրեմն կը մնար որ զօրքը ինք դատէր եւ ինք պատասխանէր իր խղճի ձայնին։

Տեսակէտներ, աւելի պարզ խօսինք ազգային շահեր իրար կը բախէին։ Մենք պատմականօրէն Կիլիկիան մերը կը համարէինք։ Չէ՞ որ նոյն իսկ Կիլիկիոյ ընդհանուր կառավարիչ գնդապետ Պրէմոնի (ֆրանսացի) կահորայքին վրայ, Փարիզից անգամ Cilicie Arménienne գրուած էր։ Չէ՞ որ բազմիցս ֆրանսացի սպաներից ոմանք նման արտայայտութիւններ ունեցած էին։ Բայց քաղաքականութիւնը փոխւում էր։ Եւ մեր նախկին սէրը տեղի տուած էր ատելութեան. Հայ զինուորը իբր թէ անկարգապահ էր դարձեր եւ չնչին յանցանքով մը զինուորը կանչւում էր պատերազմական ատեանի առջեւ, ուր նուազագոյն երեք տարի դատապարտութեամբ ուղարկւում էր Ալժէրի՝ տաժանակիր աշխատանքի։ Պէյրութի ու Մերսինի դէպքերը փաստ էին ծառայեցնում մեր դէմ, իբր անկարգապահութեան նշաններ, այն ինչ Հայ զինուորը գիտակցօրէն պաշտպանել էր ֆրանսական եւ անգլիական դրօշակները, որ անպատուուած էին Թուրք խուժանի ու ոստիկանութեան կողմէ։

Այսպէս մանր ու խոշոր դէպքեր իրար կը յաջորդէին, ֆրանս. կառավարութեան բացասական դիրքը աւելի պարզ երեւան կուգար, մութ ուժեր աւելի սանձարձակ կը գործէին, զինուորներից շատերու համբերութիւնը կը սպառէր, շատեր կը լքէին բանակը, շատեր զէնքերով խոյս կուտան, Լեւոնին կատակերգակները կ՚երգէին.

Ասպետական սեւ սատանան,
Կ՚ուզէ կլլել մեր Կիլիկիան։

Մեր գայրոյթը իր գագաթնակէտին հասել էր, պարզ երեւում էր որ մեր մեծ իտէալը հալւում է մութին մէջ։ Բայց կար մի այլ պարտականութիւն, որ ծանր կը ճնշէր մեր խղճին վրայ, դա Կիլիկիոյ վերապրող հայ բեկորների ֆիզիքական գոյութեան պահպանման հարցն էր։ Պարզ եւ մեկին տեսնում էինք որ ներսից ու դրսից թշնամին իր գործը տեսնում է ու մեր հէք Կիլիկիան առնում է շղթայի մէջ։

Հազարներու հետ ես էլ անսալով խղճիս գերագոյն ձայնին՝ մնացի զէնքի տակ։ Զինուորական կեանքը միօրինակ ու տաղտկալի շարունակում էր իր ընթացքը։ Յուսադրիչ եւ սփոփիչ խապրիկները կը պակսին։ Տիրող իշխանութիւնը իր երկդիմի քաղաքականութիւնը շարունակում է, որի հետ հաշտուիլ՝ մեր Արեւելքցիի ուղեղները անընդունակ էին։ Այս պարագան շատ խոր կերպով ներգործում էին իմ հոգւոյս վրայ։ Միակ սփոփանքը գտնէ ինձ համար այն էր որ ապրում էի հայրենի հողի վրայ, վերապրող ափ մը հայ ժողովուրդի մէջ։ Կեանքի այդ պղտոր օրերուն ես ունեցայ սիրային անյաջող վէպ մը որ թարմ կը մնայ յիշողութեանս մէջ։

Կեանքիս անիւը շուռ էր եկել, դժբախտ աղջկան տխուր մէկ նամակը աւելի եւս դառնացրեց հոգիս։ Այդ մռայլ օրերուն մենք սփոփւում էինք մի խանդավառ լուրով զոր թերթերը հաղորդում էին թէ Արարատի շուքին տակ ծնած Հայաստանի մանուկ հանրապետութիւնը ուռճանում է եւ մեծ Հայաստանի կորիզը ըլլալու փաստն ունի հայ զօրքով, հայ դրօշակով, ու հայ խորհրդարանով։ Յաճախ կ՚ասէինք.— Երանի թէ մեր բանակը փոխադրէին հոն։

Մեզ արգիլած էին մանր զէնք կրել, սակայն մեր շուրջը, մեր աչքի առջեւ տեղի ունեցած դէպքը ստիպեր էին մեզ մանր զէնք ունենալ։ Աւա՜ղ, սակայն, այդ անիծած զէնքը փորձանք բերաւ գլխիս, ձեռքիս մէջ բացուեց ու երեւան ելաւ։

Շուտով պարզուեց որ այդ աննշան յանցանքին համար պիտի դատուիմ Զին. Ատեանի առջեւ, եւ անկասկած շունչս Ալժէրիա պիտի առնեմ։ Ենթարկուե՞լ զին. օրէնքին եւ գնալ Ալժէրիա տաժանակիր աշխատանքի, թէ սեւ խաչ քաշել «լաւ» զինուորի վարքիս վրայ եւ խոյս տալ բանակից։ Զին. հիւանդանոցում հսկողութեան տակ էի, այդ սեւ ու երկարաձիգ գիշերը անքուն անցուցի, որքան դառն էր այդ գիշերը։ Բայց ապրելու ու փայփայած երազիս արշալոյսը տեսնելու տենչը ոգեւորեց զիս, ետ մղեց բոլոր սեւ խորհուրդները եւ արշալոյսին վճիռս տուած էի.— Խոյս տալ բանակից, գնալ Հայաստան նորակազմ բանակին մէջ ծառայելու։ Դրսի հետ մեր ունեցած հոգեկան կապը մէկ շաւիղով ընթացել էր։ Նոյն օրն իսկ ընկերներս յանձնեցին ինձ իրենց որոշումը իմ մասին, այն ինչ որ ես որոշած էի։ Ամէն պատրաստութիւն տեսնուած էր։

Եւ լուսնեակ գիշեր մը ընկեր մը զիս առաջնորդեց դէպի կայարան։ Շոգեկառքը բեռնաւորուած էր անապատներէն հաւաքուած հայ որբերով ու այրիներով։ «Մնաս բարի իմ սիրելի Կիլիկիա, ների՛ր ինձ որ այսպէս գաղտագողի էի բաժանւում քեզնից, ներեցէք ինձ զէնքի ընկերներ, որ առանց ձեր վեհ ճակատները համբուրելու կը հեռանամ, բայց հաւատացէք որ ձեր ողջոյնը պիտի տանեմ տիտան Արարատին»։

Պոլիս, Պաթում, Թիֆլիզ, Սանահին։ Հայկական կառախումբ մը, բեռնաւորուած հարիւրի չափ հայրենակարօտ գաղթականներով, խումբ մը արիներով, եւ 11 զինուորականներով սեւ վիշապի պէս փշշալով կը գալարուի հովտից հովիտ եւ արշալոյսի շողերուն հետ դուրս կը գայ Արարատեան դաշտ։ Ահա մեր Արագածը, ահա մեր Սարդարապատը որտեղ բացուեց մեր երազին արշալոյսը, ահա վերջապէս Երեւանը։ «Երեւանից մինչեւ Վան Հայոց յոյսեր կ՚երեւան»։ Մեր յոյսերու օրրանը՝ մանուկ հանրապետութեան մայրաքաղաքը։ Ահա այդ մանուկին խանձարուրը, անդրանիկ խորհրդարանը, որի տանիքին վրայ կը ծփայ Հայոց եռագոյնը։ Անցեր էի մի ճակատից միւսը, ուր որպէս աղօթք կը մրմնջէի մեծ երգիչին տեսիլը.—

Արդեօք գալո՞ւ է մի օր ժամանակ,
Մասիսի գլխին տեսնել մի դրօշակ։

Իրան

ՏՈՔԹ. Կ. ԳԱՐՈՒՆԻ

(Վերջ)

Փարթեւեանի Ես որ մեռնիմը եւ Պաճըգլխտ ծառը, հեղինակին կողմէ դաշնակի ընկերակցութեամբ։

Օփերայի առաջին ջութակահարը Լիւսիէն Քաթրոչի նուագեց Հովը, որ կրկնութեան արժանացաւ։ Հազիւ երեք վայրկեան տեւող այս կտորը ինքնին գլուխ գործոց մըն է, որ հոգին երգը փոխադրած է այնքան ճարտարօրէն ջութակի թելերու վրայ։

Գեղջկական խրախճանութիւնը իր անկանոն եւ արեւելեան չափականութեամբ դժուար կիրարկելի գործ մըն էր, զոր սակայն օտար երաժիշտները կրցած էին իւրացնել։ Զուգելով երկարել մեզի ծանօթ կտորներու մասին, անցնիմ ամէնէն կարեւոր բաժնին, — Հանդիսաւոր պատարագը։

X

Հայ երաժշտութեան մէջ շատ կարեւոր եւ նոր նուաճում մըն է որ կատարած է երաժիշտը, ձեռք զարնելով ամէնէն աւելի քննադատութեան ենթարկուելիք՝ նիւթի մը, — պատարագի երգեցողութիւն յօրինել նոր եղանակներու վրայ, սէնֆոնիք նուագախումբի ընկերակցութեամբ։

Կավոյի սրահը եկեղեցիի վերածուեցաւ։ Բեմը իբր խորան, իր հսկայ երգեհոնով, որուն առջեւ դիրք բռնած էին 40 երաժիշտներ՝ իրենց զանազան գործիքներով եւ մօտ 70 երգիչներ։ Պատկառելի ամբողջութիւն մը։

Հեղինակը կը բարձրանայ կրկին, այս տպաւորիչ լռութեան մէջ իր առջեւ ունենալով իր դերակատարները, եւ ետեւը նոյնքան երկիւղած ունկնդիրներու բազմութիւն մը, բացառիկ ուշադրութեամբ լարուած։

Նախ կը նուագուի Աստուածածնայ մեղեդին, որուն ծանօթ ենք արդէն, եւ քիչ յետոյ հատուածներ նոր պատարագէն. — Հայր մեր, Միայն սուրբ, Ամէն հայր սուրբ, Տէր ողորմեա եւ Քրիստոս պատարագեալ։

Հանդիսաւոր սկզբնաւորութիւն մը երգեհոնի ընկերակցութեամբ եւ երգչախումբը առաջին նօթերը կուտայ Հայր մերին որ կ'երգուի ծայրայեղօրէն տպաւորիչ եւ ներդաշնակ, նուագախումբին համընթաց, կը հասնի մինչեւ Տէր ողորմեա, առանց ընդմիջումի։ Ամէն ինչ նոր է, բայց կարծես ծանօթ ենք արդէն թողած ընդհ. տպաւորութեան, որովհետեւ ամբողջութեան մէջ ոչինչ կայ ընդվզեցուցիչ, եւ երգեցողութիւնը կը մնայ կրօնական եւ հայ կրօնական դրոշմին տակ։ Այս գործին արուեստագիտական կերտուածքը տրամաբանական է, խօսքերու իմաստը չափազանցուած եւ չեշտուած է նուագախումբին օժանդակութեամբ, եւ երաժիշտ եւ ունկնդիր ինքզինքնին կը զգան հոյակապ գործի մը առջեւ որ ոչինչով կը տարբերի մեծ երգահանի մը պատարագէն։

Հայր մերի մեծաշուք կերտուածքը մեզի կուտայ Տէր ողորմեային պատարագին երգեցողութեան, — խնդրական աղօթք մը, որ ոչ լալկան է, ոչ ալ պահանջկոտ։ Երգեհոնը եւ նուագախումբը գեղեցիկ հատուածներ ունին՝ իւրաքանչիւր բաժին իրար կապող, քանի որ հատուածները կ'երգուին առանց ընդմիջումի։

Եւ ահա Քրիստոս պատարագեալը մեծաշուքն։ Ամբողջ սրահը կը գոռայ «ալէլուիա»ներու եւ «օրհնեցէք»ներու ներդաշնակ եւ յաղթական եղանակներով։ Երգչախումբ եւ նուագախումբ տարբեր կերտուածքներ եւ չահեկան բաժիններ ունին, իրար ամբողջացնող։ Այս հոյակապ օրհներգին մէջ Պարթեւեան քիչ մը կ'երկարաբանէ ընդհ. երգեցողութիւնը, ոչ թէ նախադասութիւնները պարզապէս կրկնած ըլլալու համար, այլ այդ կրկնութիւններով տակաւ առ տակաւ զօրացնելու համար տպաւորութիւնը երգին եւ փոխանակմէ «Ալէլուիա»ի վերջաւորութեան քանի մը անգամ կը կրկնուին անոնք, ընդհ. կրօնական յաղթութեանփօթէօզ մըներկայացնելով փողերու, թմբուկներու եւ ծնծղաներու մեծաշուքով պոռթկումով։ Այս ընդհանուր նուագին մէջ երգչախումբը տիրապետող կը մնայ մինչեւ վերջին վայրկեանը, ուր պոռթկացող քանի մը ներդաշնակութիւններով կը վերջանայ կտորը ղեկավար հեղինակին վճռական ազդանշանին վրայ։

Ունկնդիրները քսան վայրկեանի երկիւղած լռութենէ մը յետոյ անվերջանալի ծափերով քանիցս բեմ հրաւիրեցին երաժիշտը, որուն այս նոր գործը մեծապէս տպաւորած էր զիրենք։

Պատիւ եւ Սիփան-Կոմիտաս երգչախումբին, որոնք դժուարին բաժին մը ունէին կատարելիք, եւ մեքենական ճշգրտութեամբ երգեցին իրենց բաժինը նուագախումբին հետ։ Այս մեծ նուագահանդէսին առթիւ, որ տեղի ունեցաւ դժնդակ պարագաներու մէջ, շնորհաւորելի է երաժիշտ ղեկավարը իր ինքնավստահութեան համար, եւ նմանապէս քաջալերութեան արժանի՝ երգչախումբը իր կատարած մեծ զոհողութեան համար։

Ա. ԱՆԴՐԷԱՍԵԱՆ

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՊԱՂԵՍՏԻՆԷՆ

ՀԻՆԳ ՀԱՅԵՐ ՎԻՐԱՒՈՐՈՒԵՑԱՆ

— . —

ԵՐՈՒՍԱՂԷՄ, 9 Յունիս (օդային թղթատարով). — Երէկ առաւօտ ժամը 6ին ահագին պայթիւն մը լսուեցաւ։ Ռումբ մը նետած էին քաղաքիս Եաֆա դրան մօտ, պողոտային վրայ, ուր բազմաթիւ անձեր խմբուած էին գնումներ ընելու համար։ Նկատելով որ խանութները փակ կը մնան եւ բերուած բանջարեղէններն ալ կը կոխկրտուին Արաբներու կողմէ, գիւղացի կիները շատ կանուխէն կը բերեն կանանչեղէնը՝ կանուխ սպառելու յոյսով։ Այս անգամ արաբական կոմիտէին մարդիկը կանուխ գործի սկսած էին՝ բերուած բանջարեղէնները փճացնելու համար։ Եւ ահա ռումբը կը պայթի եւ 26 հոգիներ կը վիրաւորուին, հինգը Հայեր, մէկուն (կին) վիճակը շատ ծանր է, թժիշկները կ'ըսեն թէ յոյս չկայ։ Կը կարծուի թէ Հրեաներուն կողմէ նետուած է պայթուցիկը։

Կացութիւնը կը վատթարանայ օրէ օր, ալ վարժուեցանք, հրդեհ, ռումբ, հրացանաձգութիւն սովորական դարձան։ Հայֆա, Եաֆա, Նապլուս, Թուլ Քերիմ ամէն օր ցոյցեր եւ հրացանաձգութիւններ տեղի կ'ունենան։ Երկաթուղիները Երուսաղէմէն Հայֆա մինչ յարձակումի կ'ենթարկուին ու պայթուցիկներ կը նետուին։ Բերքը եւ պարտէզները կը փճանան։ Կառավարութիւնը կրկին Արաբներէն խումբ մը աքսորեց դէպի Եգիպտոսի սահմանները։ Ցարդ պաշարման վիճակը չէ յայտարարուած, կրակմարի օրէնքը գոյութիւն ունի։

Անդրյորդանանի էմիր Ապտուլլահ միջամտած էր եւ չէր յաջողած կողմերը հաշտեցնել։ Ստոյգ աղբիւրէ կ'իմանամ թէ արաբ բարձրագոյն կոմիտէն այս օրերս կրկին պիտի մեկնի Ամման՝ տեսնուելու համար էմիրին հետ։ Խորհրդակցութենէն վերջ կը սպասուի որ էմիր Ապտուլլահ այցելէ Երուսաղէմ, բարձր մարդպանին։ Կեանքի ապահովութիւն չկայ բառին բուն առումով։ Նոր գնուորներ հասան Եգիպտոսէ։ Հայ գործաւորները, որոնք Սուրիայէն եկած էին, յուսահատ կը դառնան իրենց բնտանիքին մօտ։

Թղթակից

ԲԱՆՒՈՐԱԿԱՆ

ՍԱՓՐԻՉՆԵՐՆ ԱԼ ԲԱՆԹՈՂ

— • —

Յունիս 13ի առտուն, շատերուն պէս ես ալ գործիքներս անութխատակ, գործի կը վազեմ։ Ճամբուս վրայ քանի մը արհեստակից Ֆրանսացիներու կը հանդիպիմ, որոնք օրուան լուրը իրենց շրթներուն կը մօտենան.

— Զըլլայ որ աշխատիս, համոզէ ընկերդ ալ, ու բոլորս խումբ խումբ դէպի ժողովասրահ, ուր հոն խնդրոյն մասնագէտները պիտի խօսին մեզի։ Ա՛խ, այդ տղրուկները ...։

Հանրակառքը կը սուրայ։ Ահա աշխատավայրս։ Ժպիտը դէմքիս բարեւելով ներս կը մտնեմ։ Նոյն յանկերգը հոն ալ կը կրկնուի։ Եւ սակայն գործը կը շարունակենք։

Գործերուն տաք ատենին, երբ յաճախորդները կարգի կը սպասեն, յանկարծ խումբ մը արհեստակից բանուորներ կը ցցուին դրան առջեւ.

— Կը պահանջենք որ անմիջապէս փակէք խանութը ... Գործաւորներ մեզի միացէք։

Գործատէրս որ վաղուուն Հայ երիտասարդ մըն է, նախ կը վարանի, յետոյ քաղաքավարութեամբ ժխտական պատասխան կուտայ.

— Մենք այդպիսի հրաման մը չենք ստացած տակաւին, հետեւաբար, կը խնդրեմ որ դուրս ելլէք։

Մին՝ որուն թեւին վրայ կարմիր լաթի կտոր մը կապուած էր, կը հրամայէ ընկերներուն, որ անմիջապէս լուր տան միւսներուն։ Հազիւ քանի մը վայրկեան, եւ ահա արհեստակից ցուցարարներուն բազմութիւնը կանգ կ'առնէ դրան առջեւ։ Հիմա, այս ամբոխը կրակին վրայ դրուած ջուրի կաթսային պէս, կ'եռայ ու կ'եփի։ Երբեմն երբեմն ապակին կոտրելու սպառնալիքներ եւ հրաւէր՝ մեզի գործաւորներուս։ Ամբողջ փողոցը ոտքի է։ Աղմուկ, կանչեր։ Գաղղիացի ընկերս վախէն տեղի տուաւ, ու ճարահատ դուռը բանալով՝ դուրս ելաւ։ Ես ալ, ակամայ, յաճախորդին երեսը օճառուած ձգելով խառնուեցայ հոսանքին։

Հոսանքը հիմա փողոցէ փողոց կը յորդի գետի պէս։ Կանգ կ'առնէ հոն՝ ուր որ սափրիչի խանութ մը կայ։ Կը սպասեն, կ'աղմկեն մինչեւ որ գործաւորները իրենց միանան։ Ամէն թաղամաս այս ձեւին տակ։ Եւ այսպէս շարունակաբար։ Նոյնիսկ պատահեցան խանութպաններ, որոնք ոստիկանական ուժերու միջամտութեան դիմեցին։ Ոստիկանները կուգային ու քանի մը բարոյական թելադրութիւններէ վերջ, ետ կը դառնային։ Ամբոխը չփացած տղու մը պէս կը շարունակէր իր գործը։ Ցոյցը տեւեց մինչեւ իրիկուն, Փարիզի սափրիչի խանութներուն մէկ մասը գոց պահելով։

Սափրիչ գործաւորներուն եւ գործատէրերուն միջեւ համաձայնութիւնը չգոյանալով, յաջորդ առաւօտ, կիրակի, գործադուլը շարունակուեցաւ նոյն ձեւին տակ, մինչեւ կէսօր։ Կիրակի երեկոյ թերթերը կը գրէին թէ նախնական համաձայնութիւն գոյացած է։ Կը սպասենք որ այդ համաձայնութիւնը չօշափելի դառնայ։

Պարմանի

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՂՈՒԹԷՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԱՆԿԱԽՈՒԹԵԱՆ ՏՕՆԸ

— . —

ԱՌՆՈՒՎԻԼ. — Հայաստանի Հանրապետութեան 18րդ տարեդարձը տօնուեցաւ Առնուվիլի մէջ Հ. Յ. Դ. Վարդան ենթակոմիտէին նախաձեռնութեամբ։ Հանդէսը բացուեցաւ «Մեր հայրենիք»ով։ Օրուան նախագահը ընկ. Խ. Մկրտիչեան հակիրճ կերպով բացատրեց օրուան տօնի նշանակութիւնը, յետոյ իր զգուանքը յայտնեց այն թռուցիկին համար որ հանդէսէն օր մը առաջ հրապարակ հանուած էր քանի մը հօկ-համայնավար բախտախնդիրներու կողմէ եւ ցրուած գաղութին մէջ, պատելով տունէ տուն եւ սպառնալով դադրեցնել տալ գործադրկութեան նպաստը բոլոր անոնց, որոնք կ'երթան մայիս 28ի հանդէսին։ Շատեր վախնալով որ այդ անխիղճ մարդիկը կրնան իրենց վնաս հասցնել, ակամայ բացակայած էին։ Ընկերը ըսաւ. — «Հայրենակիցներ, տակաւին կան մեր ժողովուրդին մէջ այնպիսի մարդիկ, որոնք ոչ թէ Հայ, այլ նոյն իսկ մարդ ըսուելու արժանի չեն»։ Երգեցին տիկին Ս. Խաչատուրեան, Պ. Մ. Խուպսեան։ Արտասանեցին ընկ. Օ. Կարապետեան եւ Պ. Պ. Յ. Երկանեան եւ Ս. Ճիհանեան։

Օրուան բանախօսն էր ընկ. Ա. Իսահակեան, որ փաստացի եւ հասկնալի լեզուով բացատրեց օրուան տօնին նշանակութիւնը, եւ ըսաւ թէ ամէն մարդ աշխարհի վրայ կը փափաքի իր անկախութեան, թէ գործի մէջ եւ թէ պետականօրէն։ Հայ ազգը շատ անգամներ ապստամբած է իր գերութեան օրերուն՝ ձեռք ձգելու համար իր ազատութիւնը։ Յաջողած է միայն 1918 մայիս 28ին։ Այդ օրը հայ ժողովուրդի զարթօնքն է, մենք պիտի տօնենք այդ օրը, այնքան ատեն որ հայ ժողովուրդը գոյութիւն կ'ունենայ։ Ներկայացուեցաւ «Տայի Կարապետը» մասնակցութեամբ Տիկին Ս. Խաչատուրեանի, Օր. Գ. Պալեանի, ընկ. Օ. Կարապետեանի, Օ. Վարդանեանի եւ Թ. Նազաչեանի։ Բոլորն ալ յաջողութեամբ կատարեցին իրենց դերերը։

Տ.

X

ՊՈՐՏՕ, 14 յունիս (Յառաջ). — Անկախութեան տօնը ինչպէս նախորդ տարի, այս տարի ալ տօնուեցաւ մեր գաղութին մէջ։ Ժամանակին կոկիկ բազմութիւն մը հաւաքուած է Հ. Յ. Դ. Բարսեղ-Շահպազ ակումբի սրահը։ Նախագահը ընկ. Պօղոս Անանեան հանդէսը բացուած յայտարարեց «Մեր հայրենիք»ով, զոր ներկաները երգեցին յոտնկայս։ Նախագահի քանի մը խօսքերէն վերջ յաջորդաբար արտասանեցին փոքրիկ Նշան Քէնտիրեան «Դէպի երկիրը», Կ. Տօնէրեան՝ «Հայաստանին», ընկ. Հ. Թաշճեան՝ «Հայ հերոսներուն», տիկին Ն. Անանեան «Հայրենիքին»։ Մեներգեցին Տիկին Վ. Ճերմակեան «Հայրենի տուն»ը, ընկ. Մ. Շաթրեան «Մեծենակը», յետոյ բեմ հրաւիրուեցաւ օրուան բանախօսը Ա. Մելքոնեան որ մօտ մէկ ժամ տեւող իր բանախօսութեամբ չեշտեց թէ անցեալի մէջ սորուկի լուծը կրած, իսկ այժմ պետականութիւն ունեցող ազգերը կը տօնեն իրենց անկախութեան տօնը ամենամեծ շուքով։ 1918 մայիս 28ը մեր անկախութեան հրաշալի օրն է։ Ու յիշեցուց թէ հայ ժողովուրդը ինչ ծանր պայմաններու մէջ կ'ապրէր ու ինչ զոհողութիւններու գնով անկախութեան հասաւ։ Տօնել անկախութեան օրուան յիշատակը կը նշանակէ գիտակցիլ մեր պատմութեան եւ քաղաքականութեան դիրքին։ Հանդէսի փակումը կատարուեցաւ «Յառաջ նահատակ»ով։ Ներկաները մեկնեցան անկախութեան գաղափարով տոգորուած։

Գրիգոր Հալչաճեան

ՄԱՄՈՒԼ

Ազատ թուական

— . —

«Յուսաբեր» այս խորագրին տակ կը գրէ (6 յունիս). —

Հայ պատմութեան մեծագոյն թըւականը, չենք ըսեր մեծագոյններէն, այլ մեծագոյնը, ամէնէն շքեղն ու ամբողջական տօնը, որովհետեւ անիկա կ'ընդգրկէ բոլորը. — Ե՛ւ մշակոյթի տօները, եւ Վարդանանցները եւ Ապրիլ 24ը։ Որովհետեւ անիկա կը ներկայացնէ անցեալի հետ նաեւ ապագան։

Տօն անկախութեան։

Մեծ է ու խորունկ իր նշանակութիւնը հայ ժողովուրդին համար։ Դարերու ստրուկ կեանք, աւեր ու հալածանք, անհուն զոհաբերութիւն եւ ընդհանուր յուսախաբութիւն։

Ու յանկարծ, ահաւոր ալեկոծութեան մէջ, յուսահատ ու անհաւասար պայքարէ ետք, նաւաբեկ մարդկութեան ճիչերուն մէջէն, Հայը ծովափ կը հասնի, թանկագին խլեակի մը փաթթուած, ազատ ու անկախ կեանքով։

Երէկի պատմութիւնն է աս, որուն շուրջ կիրքերը չեն խաղաղած դեռ։

Որքան ալ ուրանան, որքան ալ կիրք ու ատելութիւն պայթին Անկախութեան այս լուսեղէն թուականին դէմ, անիկա կը մնայ պատմական մեծաշուք իրողութիւն մը, զոր նոր հայութիւնը կերտեց իր երկունքով ու պայքարով։

Ուրանալու համար այս իրողութիւնը, պէտք է ուրանալ Հայոց պատմութեան մէջ անկախութեան ձգտումը եւ անոր կերտումին համար եղած պոռթկումները, սկսած հին դարերէն մինչեւ մեր ազատագրական վերջին յիսնամեակը։

Մայիս 28ը՝ վերջին հանգրուանը ազատագրական մեր պայքարին, կուգար նոր թուական բանալ, Հայը դընելով պատմական յեղաշրջման նոր հունի առջեւ։

Տէր իր ճակատագրին՝ Հայը հարկադրուած էր կազմակերպել իր ազատ կեանքը. պետութիւն, բանակ, տնտեսութիւն եւ մշակոյթ։ Եւ կազմակերպեց՝ կարճ ժամանակի ընթացքին, պատմականօրէն հայ հողի մը վրայ եւ հայ հոծ բնակչութեամբ մը։

Դարերէ ի վեր՝ առաջին անգամն էր այս իրականութիւնը, իր ծնունդովն ու զարգացումովը։ Իրականութիւն մը՝ զոր կոյր պէտք է ըլլալ՝ չտեսնելու համար, անարգօրէն չարամիտ՝ զայն ուրանալու համար։

Գիտենք. չեն ուրանար. աւելի գէշը, աւելի վատը ընելու համար։ Դիպուածի, պատահարի կը վերագրեն պատմական աքտը, կնքահայրութիւնն ալ տալով Թուրքին, որպէս զի աւելի հեշտօրէն ուրանան հայ ժողովուրդի հերոսական ճիգերուն արդիւնքը. Հայուն կազմակերպուած կամքին՝ Դաշնակցութեան դերը՝ մեր անկախութեան կերտումին մէջ։ Ստորկութեան վարժութիւնը, ատելութեան շունչն ու նախանձակոծ ոգին թոյլ չեն տար հանդուրժել լոյս իրականութիւններու։ Զեն անդրադառնար, որ «դիպուած»ի մը վարկածին առջեւն իսկ, հարկ էր յանդգնութիւնն ունենալ պատասխանատուութիւնն ստանձնելու աւերակ երկիր մը վարելու, պետական ու հանրային կեանքը կազմակերպելու, գլուխն անցնելու պատմական ծանրակշիռ յեղաշրջումներու։ Յանդգնութիւն՝ զոր ունեցաւ Դաշնակցութիւնը, որ անշուշտ «դիպուած»ով չէ՛ր որ ինքզինք ծանր դէպքերու առջեւ կը գտնէր, եւ Թուրքին «շնորհ»ովը չէ՛ր որ նորաստ երկրին ղեկը կը ստանձնէր։ Իր յեղափոխական անցեալը, իր պայքարը, անհուն զոհաբերութիւնները, կազմակերպութիւնն ու ցեղային արու ոգին, իր յամառ մէնք՝ ազատութեան տիրանալու եւ վերջապէս հայ ժողովուրդի անվերապահ ու խորունկ հաւատքը, — այս բոլորը ճակատագրականօրէն զայն օրուան ղեկավարը կը դարձնէին։

Գիտեն այս բոլորը, Հայ անկախութեան եւ Դաշնակցութեան հակառակորդները, բայց կ'ուրանան, չկրնալով հանդուրժել պատմական շքեղ լոյսին ու իրականութեան պանծալի փառքին։

Ի՞նչ հարկ սակայն պատճառաբանելու հայ նորագոյն պատմութեան շքեղ ծնունդը, որով մարմին կ'առնէր Հայուն դարաւոր Երազը, Հայաստանի անկախ կեանքը։

Մայիս 28ը Հայոց պատմութեան ազատութեան ձայնն է, կոչ մը՝ ոչ միայն հայ հայրենիքի լիակատար ազատութեան, այլ եւ հայկական վերածնունդին։ Ահա թէ ինչու համայնք է ան ու կախարդական, ոչ միայն իբրեւ անցեալ, այլ եւ իբրեւ ապագայի խորհուրդ։ Անցեալ ու գալիք թըւական մը»։

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ յօդուածագիրներէ եւ թղթակիցներէ իրենց գրութիւնները գրել թուղթին մէկ երեսին վրայ ընթեռնելի եւ մելանով։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (28)

ԶԱՐԹՕՆՔ

(ՎԷՊ ԺԱՄԱՆԱԿԱԿԻՑ ԿԵԱՆՔԷ)

— • —

Վարդանը նոյնպէս տեղէն բարձրացած էր լուռ, բայց խռոված դէմքով։ Հաւատալը չէր գար։ Իրօ՞ք հազուադէպ Հայրն էր այդ պայմաններու մէջ ազգային մարդու մը ապաստանութեան տալ մերժողը։ Արդեօք մինչ այդ՝ ինք Հայրը լաւ չէ՞ր ճանչցած...

Բարեբախտաբար, Վարդանը զուսպ մնաց իր յուսախաբութեան մէջ եւ առանց արտայայտուելու կարողացաւ դըգրուած ջիղերուն տիրապետել՝ ժամանակ տալով հօրը յանկարծակի ազդումէն վերջ մտքի հաւասարակշռութիւնը գտնելու։

Իրապէս, շատ ալ սարսափելու պատճառ մը չկար, — մտածեց Աչոտ Արսէնեանը՝ զարմացմամբ դիտելով երկու զաւակները, որոնք կարծես առաջին անգամն է որ կը տեսնէր։ Եթէ այդ բոլորը գաղտնի տեղի ունեցեր էր առանց վկաներու ներկայութեան, ապա ուրեմն գաղտնի ալ կրնար մընալ։ Ու վերջապէս բաւական է որ մարդ չիմանայ ... Ինչ կասկած, որ Աչոտ Արսէնեանը բոլոր սրտովը կ'ուզէր օգնել փախստականին. առաջին, որ հայ քրիստոնեայ մըն էր եւ ազգասէր մը։ Դեռ աւելին ալ ընելու պատրաստ կը զգար, բաւական է որ...

Ու ձեռքով հանդարտ նշան մը ըրաւ զաւակներուն, որ նստին։

— Հաստա՞տ որ մարդ չտեսաւ կատարուածը։

— Անշուշտ ո՛չ։ Ուշ գիշերով փողոցը ամայի էր ...

— Իսկ մեզ մօտ մտնե՞լը։

— Ոչ ոք, բացի մեր դռնապան Մոսոյէն ...

— Ա՛յ, տեսա՞ր։ Ո՛վ գիտէ, քանի մարդ լսած կը լլնի մինչեւ հիմա ... Ես արդէն գիտէի որ փորձանք մը պիտի գայ մեր գլխուն ...

— Այդ մասին մի մտահոգուիր, հայր, — գաղտնիք մը ունեցողի խորհրդաւորութեամբ պատասխանեց Վարդանը. — Մեր Մոսօն շատ վստահելի մարդ է ...

— Ի՛նչ երեխայ երեխայ կը խօսիս, — սրտնեղեցաւ հայրը. — Ի՞նչ վստահութիւն կրնաս ունենալ շատախօս դռնապանի մը վրայ. անշուշտ հիմա դրացի դռնապանները բոլորը գլխին հաւաքած ...

— Հա՛յր, — առանց ժամանակ տալու որ նախադասութիւնը վերջացնէ ընդմիջեց տղան, — Մոսօն գիտէ թէ մեր հիւրը ով է եւ բերանը չի բանար։

— Ի՞նչ ... այդ դռնապանը գիտէ թէ ո՞վ է, — ինքն իրմէ դուրս ելած պոռաց հայրը, — եւ խնդրեմ ըսէ տեսնեմ թէ, ի՞նչ է պատճառը կարծելուդ որ ան բերանը չի բանար, — հեգնանքով հարցուց հայրը՝ բարկութենէն ձեռքերը ճմլելով։

— Որովհետեւ ան ալ ազգային յեղափոխութեան զինուորներէն է ... ուխտուած ընկեր մը ...

— Ի՞նչ, այդ կռօ դռնապա՞նը ...

— Մոսօն Հայաստանցի պատուական երիտասարդ մըն է, հայր, ամէն կերպով վստահելի, — մեղմօրէն նըկատեց տղան ու հազիւ լսելի ձայնով մը շարունակեց. — Մեր խմբի լաւագոյն անդամներէն մէկն է։

— Ի՞նչ ըսիր, այդ ի՞նչ խումբ է, — ալ աւելի շփոթած՝ հարցուց հայրը, — այս ինչ նորութիւններ են։ Դուք ի՞նչ խումբ ունիս եւ ինչո՞ւ համար ... Տէր Աստուած, այսօր կ'երեւի պիտի խենթեցնէք զիս։

Խումբի մասին Վարդանի ըրած ակնարկը ակամայ խոստովանութիւն մըն էր՝ միմիայն հայրը հանգստացնելու դիտումով ըսուած։ Բայց հօր անհանդիստ հետաքրքրութիւնը ստեղծեց կացութիւն մը, ուր արդէն ընկրկիլ չէր կարելի։ Կամայ ակամայ պէտք էր բացատրութիւն մը տալ՝ զայն հանգստացնելու համար։

— Հայր, ես յեղափոխական կազմակերպութեան մէկ անդամն եմ, ինչպէս Մոսօն։

— Ինչպէս եւ ես, — եղբօր խօսքը կիսատ ձգելով՝ մէջ ինկաւ Եւգինէն, — ես ալ կանանց Կ. Խաչի անդամ եմ։ Վէրք կապել, հիւանդ խնամել, դրամ հաւաքել, ահա մեր գործը։

Խեղճ Աչոտ Արսէնեանը՝ աչքերը լայն լայն բացած մէկ տղուն կը նայէր, մէկ աղջկանը։ Կարծես երազի մէջ ըլլար։ Այս ի՛նչ նորութիւններ էին, ինչե՛ր կը դառնային շուրջը, մինչդեռ ինք բանէ տեղեկութիւն չունէր։ Դէպի զաւակները ուշադիր հայր մըն էր եղած։ Մի՞թէ մինչեւ այդ կուրացեր էր, անկարող իր տան մէջ անցած դարձածը տեսնելու։ Հիմա՛ կը պարզուէր իրենց տան գումարուող յաճախակի հաւաքոյթներու իսկական գոյնը ... Ինքն ալ միամտաբար կարծեր էր թէ առտնի սովորական, անմեղ բաներ էին, դպրոցական ընկերուհիներու հաւաքում։ Բայց մեղաւորը ինքն էր, ամէն երեկոյ ուշ գիշերով կուգար քլլպէն։ Ահա թէ բանը մինչեւ ո՞ւր էր հասած ... Նոյն իսկ դռնապան Մոսօն ... կինն ալ օր մը օրանց խօսք մը չէր ըսած իրեն։ Անշուշտ խեղճը բան մը չէր հասկցած անցած դարձածէն ... Վա՛յ չար սատանաներ, ինչպէս ալ սարքեր էին էս լակոտները ... պարզապէս իր քթին խնդալով։

Կամաց կամաց դէմքի ձգուած գիծերը թուլցան սակայն։ Բարկանալու իրական պատճառ մըն ալ չկար .. Իր ցանկութիւնն էր եղած, որ զաւակները իրական Հայեր ըլլին եւ ոչ թէ շատ շատերու նման կէս օտարացած, ոչ Ռուս եւ ոչ ալ Հայ՝ տեսակ մը նոր ազգ։ Բայց եւ այնպէս ինքնասիրութիւնը վիրաւորուած կը զգար։ Ի՞նչպէս թէ ինքն այնքան կոյր լինէր որ բան մը չնկատէր շուրջը անցած դարձածէն։ Իբր թէ խոժոռ կը նայէր զաւակներուն, որոնք լուռ ու քիչ մը շփոթած՝ կը դիտէին իրենց հայրը, որու դէմքին հազիւ նկատելի թեթեւ ժպիտ մը կ'ուրուագծուէր։

Աչոտ Արսէնեանը մեղմօրէն գլուխը կը թափահարէր մարդու մը նըման, որ խաբուած ըլլալու գիտակցութեամբ, խնդիրը անուշ տեղ մը կապելէ զատ ուրիշ ելք չէր տեսներ։ Բարձրացաւ տեղէն ու դիւանի վրայ զաւակներուն մէջտեղը նստելով՝ գորովանքով սեղմեց երկուքն ալ կուրծքին ու շատ մեղմ ձայնով ըսաւ.

— Ապրիք, երեխաներս, շատ ապրիք ... բայց զգոյշ պէտք է լինել ... կրակի հետ երեխայաբար խաղալու չէ ... Լա՛ւ, թող մնայ մեզ մօտ, մինչեւ որ կազդուրուի ... Վերջէն կը մտածենք ... Աստուած ողորմած է։ Վա՛յ չար սատանաներ, այսքան ժամանակ ու ինձ ոչ մէկ խօսք ... Զիս ի՞նչ կարծեցիք։ Էհ, ժամանակին ես ալ ... Վարդան, զաւակս, ի սէր Աստուծոյ, զգոյշ պէտք է լինես ... Հաստա՞տ որ մարդ չտեսաւ ... Այդ անիծած ժանտարմներու աչքատը չորնայ ...

(Տար.)

ՄԱԼԽԱՍ

պիտի սպասուէր մինչեւ վաղը առաւօտեան ժամը 9, պատասխան ստանալու համար:

Բայց, այսօր կէսօրէն յետոյ ժամը մէկուկէսին, որ գործի սկսելու ժամն է, գործադուլ յայտարարուեցաւ, հակառակ ընտրուած պատուիրակութեան ըրած կոչին:

Բանուորները պատճառաբանեցին, որ անցնող գիշերուան մէջ զանազան մարդոցմով մեծ քանակութեամբ կօշիկ փոխադրուած է կայարան, հետեւաբար, գործատէրը մեր պահանջը պիտի չընդունի, եւ վաղն առաւօտ մեր առջեւ պիտի փակէ դուռը:

Ահա, այս կասկածով այսօր սկսաւ, փոխանակ սպասելու մինչեւ վաղն առաւօտ ժամը 9:

Մինակ, ժամը 6ին, կիներն ու պատանիները ղրկուեցան տուն, վաղն առաւօտ սովորական ժամուն գալու, իսկ այրերը բաժնեցին երկու մասի՝ գիշերը անցընելու համար գործարանին մէջ: Պ. Ա.

*** Մարսէյլի հայ բանուորներուն.— Այն օտար բանուորները,, որոնց ինքնութեան թուղթերը յանձնուած են 21, Rue Edmond Rostandի գրասենեակին՝ փոխարէն առնելով առժամեայ վկայագիրներ, պարտաւոր են ներկայանալ յիշեալ գրասենեակը իրենց բոլոր վաւերաթուղթերով, անոնք որ 28,101—28,150 թիւերը ունին իրենց ձեռքը՝ այսօր, Չորեքշաբթի: Իսկ 20 Յունիսին, շաբաթ օր, ժամը 8 — 11, դիմել գրասենեակ վերստանալու կամ իրենց վաւերաթուղթերը յանձնելու համար:

ԶԱՆԱԶԱՆ ԼՈՒՐԵՐ ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

Երէկ կէսօրէն վերջ Ծերակոյտը սկսաւ վիճաբանութեան՝ կառավարութեան ներկայացուցած «ընկերային օրինագիծերու» առաջին շարքին: Ծերակոյտին մեծամասնութիւնը համակիր կը թուէր: Քուէարկութիւնը պիտի կատարուի այս առաւօտ:

*** Ժուհօ, Աշխատանքի Ընդհ. Դաշնակցութեան քարտուղարը, ճայնասփիւռով ճառ մը խօսեցաւ եւ զգուշացուց բանուորները կարգ մը նորակազմ սէնտիքաներու դէմ: Արդարեւ վերջերս սկսան կազմուիլ նոր սէնտիքաներ, որոնք, կ՚ըսէ Ժուհօ, «անկախ» պիտակին տակ կը ծառայեն քայքայելու բանուորական միացեալ ճակատը:

*** Պորտոյի մէջ, երբ գործատէրերու եւ բանուորներու ներկայացուցիչներուն միջեւ խորհրդակցութիւն մը կը կատարուէր, յանկարծ բանուորական ներկայացուցիչը պատուհան վազեց եւ ցատկեց վար: Ջարդուփշուր եղաւ մարմինը: Թշուառ բանուորը յանկարծակի խենթեցեր էր:

** Օլնէ-սու-Պուայի մէջ 50 հոգի թունաւորուեցան՝ կարկանդակ ուտելով: Բոլորն ալ թունաւոր կարկանդակները գնած էին նոյն ծաղավաճառէն:

*** Պաղեստինի խռովութիւնները այնքան սաստկացած են, որ ամէն օր նոր զոհեր կ՚իյնան: Հայեր ալ: Կարդալ մեր Թղթակցին նամակը, Գ. էջ:

*** Պուլոնըի մէջ 100,000 քիլօ ձուկ ծովը թափուեցաւ, որովհետեւ վերջին գործադուլներու պատճառով կարելի չեղաւ փոխադրել, սպառել եւ հատեցան:

Հ. Յ. Դ.

Փարիզ

ԱՆԻԷՐ-ՊՈՒԱ-ԿՈԼՈՆՊԻ Արամ ենթակոմիտէի ժողովը, այս ուրբաթ երեկոյ ժամը 9ին, սովորական հաւաքատեղին:

Գաւառ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ «ընկեր կարօ» ենթակոմիտէի դասախօսական ժողովը, այսօր, չորեքշաբթի երեկոյ ժամը 8.30ին: կը խօսի ընկ. Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ «Համազասպ» խումբի դասախօսական ժողովը այս ուրբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին: կը խօսի ընկ. Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Վռամեան ենթակոմիտէի դասախօսական ժողովը տեղի կ՚ունենայ վաղը, հինգշաբթի երեկոյ ժամը 7ին, ծանօթ հաւաքավայրին մէջ: կը դասախօսէ ընկ. Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ:

ԼԻՈՆԻ Վարանդեան կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները, 19 յունիս, ուրբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին, 181 Cours Lafayette Զարդարեան գրադարանի մէջ: կարեւոր օրակարգ:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԱՆԿԱԽՈՒԹԵԱՆ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

ՊՈՄՕՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Պոմօնի Զաւարեան ենթակոմիտէի եւ հովանաւորութեամբ Մարսէյլի Շրջ. կոմիտէի

21 յունիս, կիրակի երեկոյ ժամը 8ին, վարանդեան սրահին մէջ,

10 Bld. des Marguerites

կը նախագահէ ընկ. **ՀԱՅԿ ՍԻՐԷՆԿԻՒԼԵԱՆ**

կը խօսի ընկ. **Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ**

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՃՈԽ ԲԱԺԻՆ: ՆՈՒԱԳ, ԵՐԳ, ԱՐՏԱՍԱՆՈՒԹԻՒՆ եւլն.

Շարժանկարով կը ցուցադրուին 1914էն մինչեւ 1921 թուի Հայ Ազատագրութեան յայտնի դէմքերը ու գլխաւոր դէպքերը:

Տախքերու մասնակցութիւն 2 ֆրանք:

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԽՆՋՈՅՔ

Կազմակերպուած Իսի լէ Մուլինոյի Զաւարեան կոմիտէի կողմէ Հայաստանի անկախութեան տարեդարձին առթիւ

21, Յունիս կէսօրէ վերջ ժամը 2ին, Պուլվար Ռոտէն Փանիկեանի սրճարանը

ՆՈՒԱԳԱՀԱՆԴԷՍ—ՕՏԻՍԻՈՆ

20 յունիս, շաբաթ երեկոյ ժամը ճիշդ 8.30ին, Սալ Մազընօ, 90 րիւ տ՚Օպաներ:

Պ. ՅԱԿՈԲ ՔԻՒՐՔՃԵԱՆ, ջութակահար-երաժշտագէտ, առաջին անգամ ըլլալով իր աշակերտները կը ներկայացնէ Մարսէյլի գեղարուեստասէր հասարակութեան:

կը մասնակցին՝ Mme JULIETTE GIRARD դաշնակի ուսուցչուհի եւ ՕՐ. ԱՆԺԷԼ ԱԿԻՆՃԱՆ դաշնակահարուհի:

Յայտագիրը կը կազմեն՝ Հանտէլ (սօնաթ ան լա), Պեթովէն (ռօմանս ան ֆա), Շուպէրթ, Պրամզ եւ ուրիշ դասական եւ ժամանակակից վարպետներ:

Լսուելու խմբանուագներ՝ Կոմիտաս վարդապետի եւ Գ. Ղազարեանի գործերէն:

Կը հրաւիրուին բոլոր անոնք, որ կ՚ուզեն գիտնալ թէ շատ կարճ ժամանակի մը մէջ մէկը ո՛ր աստիճանի երաժշտականութեամբ եւ թէքնիքով կրնայ նուագել ջութակի վրայ դասական եւ արդիական դժուարին կտորներ, շնորհիւ Պ. Քիւրքճեանի կիրարկած մեթոտներուն:

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ է՝ Տախտերու մասնակցութեան համար 3 ֆր., որուն փոխարէն կը տրուի ճոխ եւ շքեղ յայտագիր: Յայտագիրները կարելի է ապահովել նախօրօք «Սալօն Մասիս»էն, 7 րիւ տէ ֆըլթիթ Մարի եւ «Յառաջ»ի գրատունէն:

Ծնողքները կրնան իրենց հետ բերել 7 տարեկանէն վեր պզտիկներ, մուտք՝ 1 ֆր.:

Դաշտահանդէս եւ Ճաշկերոյթ

Ռոպէնսոնի պարտէզին մէջ, **MAISON FIQUET**

Փարիզի Հարաւային շրջանի «Յառաջդիմասիրաց» միութեան կողմէ, ի նպաստ վարժարանին

Յունիս 21ին, առաւօտեան ժամը 10էն մինչեւ գիշերուան ժամը 10

ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲ

կը ներկայացուի Ե. Օտեանի եւ Մ. Կիւրճեանի ՉԱՐՇԸԼԸ ԱՐԹԻՆ ԱՂԱ

ղեկավարութեամբ ՆՇԱՆ ՊԷՇԻԿԹԱՇԼԵԱՆի,

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԱՆԱԿՆԿԱԼՆԵՐ

Թառ եւ ռուսական նուագախումբ

Անձրեւի պարագային ապահով մեծ սրահ:

Մուտք 3 ֆրանք:

Ճոխ պիւֆէ, դիւրամատչելի գիներով:

Հաղորդակցութեան միջոց.— Porte d'Orléansէն առնել 128 թիւ հանրակառքը, որ միայն երեք թիքէով ձեզ պիտի տանի մինչեւ Ռոպէնսոն, թէրմինիւս:

Հայ Բժշկական Միութիւն

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

23 Յունիս, Երեքշաբթի երեկոյ, ժամը 9ին

ՏՈՔԹ. ԹՐԷՄՈԼԻԷՐ

(Բժշկապետ Պուսիքօ հիւանդանոցի)

կը խօսի ԱՂԻՔՆԵՐՈՒ ՀԻՒԱՆԴՈՒԹԵԱՆՑ ՄԱՍԻՆ

Նուպարեան մատենադարանին մէջ 11, Square Alboni, Paris (16)

Մուտքը ազատ է

Le Gérant: H. STEPHAN

Imprimerie A. DER (AGOPIAN) 17, Rue Damesme, PARIS (13)

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Փարիզի «Նոր-Դպրոց» կոմիտէի դասախօսութիւնը տեղի կ՚ունենայ վաղը Հինգշաբթի երեկոյ (18 յունիս) ժամը 8.30ին. Chez Zeyer սրճարանի վերնայարկը. 4 rue St. Denis (Place du Châtelet). մէթրօ Châtelet: կը խօսի ընկ. ՍԵԴՐԱԿ ՍԱՍՈՒՆԻ

ՀԱՅ ԳԱՂԹԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ՊԱՇՏՕՆԱՏՈՒՆԸ *71 Avenue Kléber*

Բաց է ամէն առաւօտ ժամը 10—12.30: — դիմել ամէն կարգի վկայականներու համար:

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Զ. Ռ. Միութեան Լիոնի մասնաճիւղը ցաւակցութիւն կը յայտնէ ընկեր Ղազար Ղազարեանի եւ իր մօրը՝ Այրի Տիկ. Արմենուհիի՝ իրենց քրոջ եւ զաւակին ԱԶԱՏՈՒՀԻի դառնաղէտ մահուան առթիւ:

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

Ֆ. Հ. Կ. ԽԱՉԻ Իսի լէ Մուլինոյի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ իրիկուն, ժամը 8.30ին իր դպրոցի սրահին մէջ, 6 Պուլըվար Ռոտէն: Կարեւոր օրակարգ, վարչութեան ընտրութիւն: Պարտաւորիչ ներկայութիւն:

ՀԱՅ ՄՏԱՒՈՐԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ԱԿՈՒՄԲ

Վաղը, հինգշաբթի, երեկոյեան ժամը 9ին, Ռուսական Քոնսէրվաթուարի շէնքին մէջ (գետնայարկ), 26 Ավընիւ տը Թօքիօ,

կը խօսի՝ Հ. ՊԷՐՊԷՐԵԱՆ

Նիւթ՝ մոնկոլական արշաւանքներու ազդեցութիւնը եւրոպական քաղաքակրթութեան վրայ:

ՀԱՅ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴԱՑ ԱԿՈՒՄԲ

Յառաջիկայ դասախօսութիւնը տեղի կ՚ունենայ, վաղը հինգշաբթի ժամը 21ին, *Ecole des Langues Orientales, 2 rue de Lille, Métro Palais Royale*

կը խօսի Պ. Ա. ԽՈՆԴԿԱՐԵԱՆ

Նիւթ՝ Հայ գրականութիւն:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ) ԹԻՒ (14)

ԱՆՁՐԵՒ

Թարգմ. ԱՐՄԷՆ Պ.

Հեղինակ՝ ՈՒ. ՍԸՄԸՐՍԷԹ ՄՈՀԸՄ

Ու կանգ առաւ: Մէքֆէյլ տեսաւ թէ ինչպէս անոր աչքերը մթնցան ու անոր տժգոյն դէմքը խստացաւ ու յօնքերը պռստած:

«Այժմ ձեռք պիտի առնեմ այն միջոցները, որոնցմով Տէր Յիսուս քշեց վաշխառուներն ու դրամափոխները Բարձրեալին Տաճարէն»:

Ու վեր-վար կը քալէր սենեակին մէջ, բերանը պիրկ սեղմած ու սեւ դաժանացած:

«Եթէ, Օր. Թամսըն աշխարհի ամէնէն հեռաւոր ծայրն ալ փախէր, ես պէտք էր որ հետապնդէի զայն»:

Յանկարծական շարժումով մը՝ դարձաւ շուրջանակի եւ սենեակէն դուրս քալեց: Անոնք լսեցին անոր կրկին վար իջնելը:

«Ի՞նչ պիտի ընէ», հարցուց Տիկին Մէքֆէյլ:

«Չեմ գիտեր»: Տիկին Տէյվիտսըն վար առաւ իր ակնոցները եւ սրբեց զանոնք: «Երբ ան Տիրոջ գործին վրայ է, որ եւ է հարցում չեմ տար իրեն»:

Ու թեթեւ մը հեւաց ան:

«Ի՞նչ կայ»:

«Ան պիտի հալի ու մաշի: Ան չի գիտեր թէ ինչ բան է ինքնիրեն խնայել»:

Տոքթ. Մէքֆէյլ իմացաւ միսիոնարին առաջին քայլերուն արդիւնքին մասին՝ այն խառնածին խանութպանէն, որուն տունը կը բնակէին իրենք: Ան կանգնեցուց տոքթորը, երբ ան կ՚անցնէր իր խանութին մօտէն, ու դուրս ելաւ՝ սեմին վրայ՝ անոր հետ խօսելու: Տրտում էր անոր գէր դէմքը:

«Վերապատուելի Տէյվիտսըն եկաւ գանգատեցաւ թէ ինչու սենեակ տըւած եմ Օր. Թամսընին: Բայց ես չէի գիտեր թէ ինչպիսի մէկն էր ան, երբ սենեակը վարձու տուի: Երբ մարդիկ կուգան ու կը հարցնեն թէ կրնամ իրենց սենեակ մը վարձու տալ, միակ բանը որ կ՚ուզեմ գիտնալ՝ այն է թէ դրամ ունի՞ն, որ վարձքը վճարեն: Եւ Օրիորդը կանխիկ վճարեց շաբաթուան մը համար»:

Տոքթ. Մէքֆէյլ չուզեց որ եւ է կարծիք յայտնել:

«Ամէն ինչ ալ որ ըսուի ու կատարուի՝ տունը քուկդ է: Մենք մեծապէս երախտապարտ ենք ձեզի՝ մեզ բոլորս ներս առնելուդ համար»:

Հորն կասկածով նայեցաւ Մէքֆէյլի: Անոր համար տակաւին որոշ չէր թէ Մէքֆէյլ ինչ չափով կանգնած էր Միսիոնարին կողքին:

«Միսիոնարները միշտ համամիտ են ու կը գործակցին», ըսաւ ան վարանքով: «Եթէ անոնք գործակցին ընդդէմ խանութպանի մը, վերջինին համար ամենալաւ բանը պիտի ըլլայ փակել իր խանութը եւ հեռանալ»:

«Պահանջե՞ց որ դուրս ընես զայն»:

«Ոչ, այլ ըսաւ թէ որքան ատեն որ ան լաւ կը պահէր ինքզինք, ինք նման պահանջ մը չէր կրնար ընել, եւ աւելցուց թէ՝ կ՚ուզէր արդար ըլլալ ինծ հանդէպ: Խոստացայ թէ Օր. Թամսըն այլեւս պիտի չընդունէր այցելուներ, ու քիչ առաջ խօսեցայ անոր հետ այդ մասին»:

«Օր. Թամսըն ի՞նչպէս ընդունեց այդ»:

«Կատղեցաւ, փրփրեցաւ ու հայհոյեց ինծ»:

Խանութպանը գալարեցաւ իր հին հանդերձներուն մէջ: Գտած էր որ Օր. Թամսըն կոշտ ու անդաղ յաճախորդ մըն էր:

«Օհ, այնպէս կ՚ենթադրեմ թէ ան պիտի հեռանայ ասկէ: Չեմ կարծեր թէ պիտի ուզէ մնալ այստեղ, եթէ պիտի չկրնայ որեւէ մէկը ներս բերել»:

«Անոր համար յարմար այլ տեղ մը չկայ, որ երթայ: Միայն կրնայ տեղացիի մը տուն երթալ, բայց այժմ, ոչ մէկ տեղացի պիտի ուզէ ներս առնել զայն, այժմ, երբ միսիոնարները դանկտած են զայն»:

Տոքթ. Մէքֆէյլ նայեցաւ իյնող անձրեւին:

«Չեմ կարծեր թէ որ եւ է օգուտ կայ անոր դադրելուն սպասելուն մէջ»:

(Շար.)

■■■ LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE ■■■

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

(Fondé en 1925) :–: R. C. Seine 276.286

Directeur et Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
Rédaction et Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ
(ՆԻՐՈՒԹԻ ԴԷՄ ՀԱՄԱՐ)

17, Rue Damesme, PARIS (13e)
Téléphone : Glacière 15 - 70
Métro : TOLBIAC

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 18 ՅՈՒՆԻՍ
JEUDI 18 JUIN 1936

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ,— ՏԱՐԵԿԱՆ Վ ԵՑԱՄՍԵԱՅ ԵՌԱՄՍԵԱՅ

Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 ֆրանք	—
Ամերիկա եւ ուրիշ երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	—

12 ՏԱՐԻ — 12e Année No. 3143

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՐՈՐԴ ԽՕՍՔ

ՍԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹԵԱՆ ՆՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Խորհրդային նոր սահմանադրութիւնը ակներեւ «թեքում» մըն է ունեցած դէպի խորհրդարանական «քաղքենի» կարգերը :

Տասնըութ տարիէ ի վեր Խ. Միութեան մէջ օրէնսդրական մարմնի դեր կը խաղար Խորհուրդներու Համառուսական Համագումարը, որ երկու տարին անգամ մը կը գումարուէր: Երկարաշունչ եւ ձանձրալի ճառերէ վերջ, կ'ընտրէր Կեդր. Գործ. Կոմիտէն եւ կը ցրուէր: Վերջինս ալ իր հերթին պարտականութիւններն ու գործերու ղեկավարութիւնը կը յանձնէր բազմանդամ նախագահութեան մը, որ միահեծան կը վարէր համայն Ռուսաստանի ճակատագիրը, ժողկոմխորհին հետ:

Ի՞նչ սկզբունքներով կ'ընտրուէին համայնավար «օրէնսդիր» մարմնի պատգամաւորները առաջ, եւ ի՞նչպէս պիտի ընտրուին այսուհետեւ:

Նախորդ օրէնսդրութիւնը քաղաքներու մէջ 25,000 ընտրելիներուն սահմանած էր մէկ պատգամաւոր, իսկ շրջաններու մէջ 125,000ին մէկ պատգամաւոր: Իսկ ըստ նոր սահմանադրութեան նախագիծի, թէ՛ գիւղի եւ թէ քաղաքի մէջ 300,000 քաղաքացիները պիտի ընտրեն մէկ երեսփոխան (յօդ. 34): Ուրեմն, այս հաշուով, Խորհ. Հայաստանը օրէնսդիր նոր ժողովին մէջ պիտի ունենայ 4-5 երեսփոխան:

Նախորդ ընտրական սիստեմը կը յենուր հետեւեալ սկզբունքներուն վրայ.—

«1. Խորհրդային քաղաքացին պէտք է ըլլար արտադրող. 2. Քաղաքացիութեան ... չէին կրնար ըլլալ կուլակները, միջնորդները, եկեղեցականները եւն., 3. Գիւղացիի եւ բանուորի միջեւ զանազանութիւն կար: Մէկ բանուորը հինգ ձայն ունէր, իսկ հինգ գիւղացին մէկ ձայն. 4. Ընտրական մասնաւոր շրջանակ գոյութիւն չունէր: Գիւղ, քաղաք եւ գործարան հաւասարապէս ընտրական շրջանակներ էին. 5. Տեղական խորհուրդներու անդամները կ'ընտրուէին ուղղակի եւ ձեռամբարձ քուէով» (Փոփիւլէր, 14 Յունիս):

Մինչդեռ այժմ, նոր սահմանադրութիւնը կը յայտարարէ.— «Խ. Միութեան մէջ աշխատանքը պարտադիր է այն բոլոր քաղաքացիներուն համար, որոնք աշխատանքի ընդունակ են»: Անկէ զատ՝ «իւրաքանչիւր քաղաքացի իրաւունք ունի ընտրելու եւ ընտրուելու առանց ցեղի, ազգութեան եւ դաւանանքի խտրութեան եւ առանց նկատի առնելու անհատի կրթութեան աստիճանը, հանրային ծագումը եւ անցեալը» (յօդ. 136):

Իսկ ընտրութեանց վերաբերմամբ կ'ըսէ. «Այսուհետեւ ընտրութիւնները պիտի ըլլան ուղղակի, հաւասար եւ գաղտնի» (յօդ. 134):

Ընտրական այս առանձնաշնորհները սահմանելէ անմիջապէս ետքը, խիկոյն պատնէշներ կը քաշէ անոր տրամաբանական զարգացման առջեւ: Որ եւ է քաղաքացի իրաւունք չունի քուէարկելու իր ուզած թեկնածուին եւ իրաւունք չունի նոյն իսկ թեկնածու առաջարկելու: «Թեկնածութեան իրաւունքը վերապահուած է միայն համայնավար կուսակցութեանց, աշխատանքի ընկերակցութեանց, արհեստակցական միութեանց, համագործակցական եւ մշակութային կազմակերպութեանց» (յօդ. 141):

Արդ, տրամաբանական հետեւողութեամբ խորհրդային «ազատ» քաղաքացիի առջեւ ոչ մէկ ճամբայ կայ արժեցնելու համար իր ուղղակի, հաւասար եւ գաղտնի քուէն: Զայնատուութեան մէջ, գաղտնի քուէարկութիւնը կառավարութեան մը վարկն է որ կը բարձրացնէ, պետութեան մը կարգուսարքն է որ փորձաքարի կ'ենթարկէ, ապիկար ու անձեռնհաս վարիչներն է որ կը մաքրագործէ եւ նոր ուղիներ ու նոր հորիզոններ կը բանայ: Գաղտնի քուէարկութիւնը թարգմանն էանհատական խղճի եւ գիտակցութեան:

Մինչդեռ Խ. Միութեան սահմանած եւ օրէնքի կարգ անցուցած գաղտնի քուէարկութիւնը ոչինչ կ'աւելցնէ ուղղակի եւ ձեռամբարձ խուժանավարական ձեւին վրայ: Ռուս ղեկավարները այնդ է որ պիտի արժեցնէին իրենք զիրենք, սակայն համայնավար ղեկավարները գիտեն պարտադիր լարել բոլոր քառուղիներուն վրայ:

Փոփոխութեան կ'ենթարկուի նաեւ ցարդ ընդունուած օրէնսդրական մարմինը: Այսուհետեւ Խ. Միութեան օրէնսդիր պիտի ըլլան Ա.— Միութեան խորհուրդը եւ Բ.— Ազգութեանց խորհուրդը: Ուրիշ խօսքով երկյարկանի խորհրդարանական դրութիւն: Կը փոխուի եւ վարչական մեքենան:

Խորհ. Միութեանց հանրապետութեանց թիւը փոխանակ 7ի, կը վերածուի 11ի: Կը ջնջուի Անդրկովկասեան Դաշնակցութիւնը եւ Վրաստան, Հայաստան եւ Ատրպէջան հաւասար իրաւունքներով կը կապուին Մոսկուայի հետ: Ըստ այս նոր սահմանադրութեան, այսուհետեւ Խ. Միութեան մաս կազմող հանրապետութիւնները պիտի կոչուին «բանուորա – գիւղացիական ընկերվարական պետութիւն»:

Սակայն այդ չէ կարեւորը: Դեռ աւելի կարեւոր առանձնաշնորհներ կան, որ ուղղակի կապ ունին մեր երկրի ճակատագրին հետ:

Իւրաքանչիւր ազգային հանրապետութեանց առջեւ լուսաւոր բաց դուռ մըն ալ կայ: Նոր սահմանադրութեան 14րդ յօդուածը ամէն մէկ քոյր հանրապետութեանց անկախութեան եւ ինքնավարութեան սահմանները կը ճշդէ, որմէ տրամաբանօրէն դուրս կու գայ որ հանրապետութիւն մը միշտ ալ իրեն կը վերապահէ Միութենէն բոլորին բաժնուելու իրաւունքը:

Արդ, եթէ հաւատանք միջազգային մամուլի տուած այս տեղեկութեան, կը նշանակէ երկար տարիներէ ի վեր ազգային անկախութեան համար մարտնչող որ եւ է ազգ կրնայ ինքնորոշուիլ, թէ ուզէ եւ յարմար դատէ իր ազգային դատի լուծման տեսակէտէն:

Ամէն պարագայի այս բարեփոխութիւնները մեծ ՔԱՅԼ մըն են դէպի ազգային եւ անհատական իրաւունքներու արժեւորումը:

Վ. Հ.

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

Բանակցութիւններ Ֆրանսայի եւ Սուրիոյ միջեւ

Երեքշաբթի, արտաքին նախարարութեան մէջ, վերսկսան բանակցութիւնները, որ ընդհատուած էին կարճ շրջանի մը համար:

Կը նախագահէր արտաքին դեր - նախարար Վիէնօ: Ֆրանսայի կողմէ բանակցութեանց կը մասնակցէին զօրավարներ Կամլէն, Ժորժ, օդային ուժերու վարիչներ Մուշար եւ Վօթրէն, մարզպան տը Մարթէլ, տը Սէն - Քանթէն: Սուրիական պատուիրակութիւնը անգամ մը եւս ներկայացուց իր պահանջները, բանաձեւելով իր դիտողութիւնները այն նախագծին մասին, որ իրենց յանձնուած էր տը Մարթէլի կողմէ, մարտ 1ին: Այդ նախագիծը կը կոչուի «ծրագիր տեւական խաղաղութեան եւ դաշնակցութեան ընդմէջ մէկ կողմէ Սուրիոյ եւ Լիբանանի (որու մէջ կը մտնեն Տիւրզիները եւ Ալեւիները) հանրապետութեանց, միւս կողմէ Ֆրանսական հանրապետութեան»:

Սուրիական պատուիրակութեան տեսակէտն այն է, որ Մերձ. Արեւելքի այս երկրամասն ալ կը կարծէ թէ հասած է ժամը իր անկախութիւնը ստանալու, ճիշդ այն պայմաններուն մէջ, որոնցմով հաստատուած է Իրաքի անկախութիւնը:

Ֆրանսական պատուիրակութիւնը, սակայն, դիտել կու տայ որ Իրաք եւ Սուրիա տարբեր պայմաններ կը ներկայացնեն, առաջինը ժողովրդային միութիւն մը ունի, մինչ երկրորդը կազմուած է տարբեր ժողովուրդներէ, կրօնական տարբեր համայնքներէ: Ֆրանսական նախորդ կառավարութեան շրջանին, բանակցութիւնները բախեցան գլխաւորաբար երկու դժուարութիւններու.— Սուրիացիները նախ կը պահանջէին քաշել ֆրանսական զինուորական ուժերը, մօտաւորապէս 13,000, եւ երկրորդ հողային սահմաններու վէճ մը ունէին իրենց միջեւ, — սուրիական հանրապետութիւնը լիբանանեան հանրապետութենէն կը պահանջէր սահմաններու սրբագրութիւն մը ի նպաստ իրեն, բան մը որ կը մերժէր Ֆրանսա:

Ֆրանսական կառավարութեան ընդդիմութեան վրայ, Սուրիացիները խնդրեցին ընդհատել բանակցութիւնները, մանաւանդ որ դահլիճի փոփոխութիւն պիտի կատարուէր: Սուրիացիները կը կարծէին թէ նոր կառավարութիւնը աւելի նպաստաւոր ընթացք մը ցոյց պիտի տայ հանդէպ իրենց, ինչպէս կ'ենթադրէին ձախակողմեան թերթերու այն քննադատութիւններէն, որոնք շարունակ կը կրկնէին թէ Ֆրանսա ահագին ծախքեր կը կատարէ հոգատարութեան պատճառով, եւ ստիպուած է զինուորական կարեւոր ուժեր պահել Սուրիոյ մէջ:

Բանակցութիւնները կը շարունակուին:

«Ֆրանսա զանցառելի ուժ մըն է»

«Տէյլի Թէլէկրաֆ»ի դիւանագիտական խմբագիրը կը գրէ.—

«Լոնտոն կը թուի թէ կը բաժնէ այն կարծիքը, որ վերջերս կազմուեցաւ Հռոմի եւ Պերլինի մէջ, եւ որուն արձագանգ տուին Եւրոպայի փոքր մայրաքաղաքները, թէ առ այժմ, իր ներքին դժուարութիւններուն պատճառով, Ֆրանսա կը նկատուի զանցառելի ուժ մը եւրոպական ուժերու համերգին մէջ:

Այս փոքրիկ հատուածը բաւական եղաւ, որ լուրջ վրդովումի մը մատնուին Փարիզեան կարգ մը թերթեր: «Տէյլի Թէլէկրաֆ»ը, կ'ըսեն, թերթ մըն է որ կ'արտայայտէ Անգլիոյ արտաքին նախարարութեան տրամադրութիւնները: Եւ յետոյ նոյն կարծիքը կը ծամծմուէր նաեւ Պերլինի մէջ: Արդարեւ, անկէ քանի մը օր առաջ, Փարիզեան թերթ մը արձագանգ տալով գերմանական մամուլին, նոյն վրդովումով կը գրէր թէ Գերմանները «երկրորդական պետութիւն» կը կոչէին Ֆրանսան՝ ժամանակէ մը ի վեր:

Պէտք է ըսել, որ բոլոր այս լուրերը կ'արտատպեն միայն աջակողմեան թերթերը, որոնց դիտումը թափանցիկ է՝ ամէնուն հասկնալի ըլլալու աստիճան: Օրինակ Մաթէն շարունակ կը գրէ թէ օտար զբօսաշրջիկները կը հեռանան Ֆրանսայէն, նեղուած՝ ցոյցերէն եւ երկրին քաղաքական անստուգութենէն: Բոլոր այս եւ նման լուրերուն նպատակն է կատարել ինչ որ փորձեցին մեծ յեղափոխութեան շրջանի տարագիրները արտասահմանի մէջ,— վարկաբեկել «ընկերային վերանորոգումի փորձերը»՝ ճնշում բանեցնելու համար ժողովրդային ճակատին վրայ, որ այլապէս արդէն կը կրէ ներքին դժուարութիւններու հոգը:

20 միլիառ շինութեանց ծրագիր

Ֆրանսայի Հանրօգուտ շինութեանց նախարարը, Պըտոս, եւ ելմտական նախարարը, Վէնսան Օրիոլ, սկսած են միասնաբար մշակել ծրագիր մը պետական հսկայ շինութեանց, որոնք տեղի պիտի ունենան 1936—1937 եւ 1938 տարիներուն, մօտ 20 միլիար արժէքով:

Պըտոս կ'առաջարկէ նաեւ Խնայողութեան Սնտուկներու ձեւով հանել նոր տետրակներ, բայց քիչ մը աւելի տոկոսով: Կը յուսացուի որ այս ծրագրով պետութիւնը կ'ունենայ 6 — 7 միլիար տարեկան հասոյթ մը:

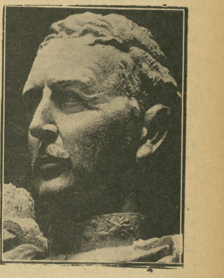
*** Մինչ ելմտական այս ծրագիրները կը մշակուին, միւս կողմէ կը հաղորդուի որ որոշ հսկողութիւն պիտի կատարուի ոսկիի եւ արծաթի արտածման վրայ: Ֆրանքի կայունացման 1928 Յունիսի օրէնքով արտօնուած է ոսկիին եւ դրամագլուխին ազատ արտածումը: Արդի կառավարութիւնը, առանց ուզելու բռնաբարել այդ օրէնքը, կը յայտարարէ թէ ով որ օգտուելով արտասահման կը մեկնի, պարտաւոր է մաքսատան հաղորդել միասին փոխադրած արծաթին կամ ոսկիին քանակը: Կէս հսկողութեան ձեւ մը, մասամբ արգիլելու համար դրամագլուխին, ոսկիին եւ արծաթին փախուստը:

Տօքթ. Շախթ կը շարունակէ իր ճամբան

Փրակայի մէկ թերթէն քաղելով, երէկ գրած էինք թէ Տօքթ. Շախթ պիտի այցելէ նաեւ Էնկիւրի, բանակցելու համար Թուրքերուն հետ, որոնք կը յուսան վարկ ստանալ Գերմանիայէն՝ ամրացնելու համար Նեղուցները:

Պոլսէն նոր հեռագիր մը, Թուրքերէն «Թան» թերթին տեղեկատուութեան վրայ հիմնուած, կը հաստատէ թէ Սոֆիայէն վերջ Տօքթ. Շախթ պիտի անցնի Պոլիս, յետոյ Էնկիւրի, ուր պիտի մնայ 3 օր:

Սոֆիայի մէջ, ի պատիւ Տօքթ. Շախթի, ճաշկերոյթ մը տրուեցաւ, մասնակցութեամբ պուլկար ելմտական, հողագործական, առեւտրական նախարարներուն եւ պուլկար ազգային դրամատան վարիչներուն:

ՊԵԼԺԻՈՅ ԱԼՊԷՐ ԹԱԳԱՒՈՐԻՆ ԿԻՍԱՆԴՐԻՆ ՈՐ ՊԻՏԻ ԶԵՏԵՂՈՒԻ ԻԶԷՐ ԳԵՏԻՆ ԵԶԵՐՔԸ

ՆԵՂՈՒՑՆԵՐՈՒ ԽՈՐՀՐԴԱԺՈՂՈՎԸ ԿԸ ԲԱՑՈՒԻ ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ

Երկուշաբթի առաւօտ, ժամը 11ին կը բացուի Նեղուցներու խորհրդաժողովը, Մոնթրէօյի մէջ: Նախագահ՝ Մոթթա:

Այս խորհրդաժողովին նպատակն է մասնակի վերաքննութեան մը ենթարկել Լօզանի դաշնագիրը, (այսինքն Նեղուցներու զինաթափութեան վերաբերեալ յօդուածները), որ կնքուեցաւ 1923ին ընդմէջ Թուրքիոյ եւ շարք մը եւրոպական պետութեանց, որոնց մէջ Խորհրդ. Միութիւն, Ֆրանսա, Անգլիա, Իտալիա, Յունաստան, Ճափոն: Խորհրդաժողովը կը գումարուի Թուրքիոյ պահանջին վրայ, հետեւաբար ուրիշ նպատակ չունի՝ բայց եթէ ճշդել թէ ինչ չափով կարելի է արտօնել սպառազինութիւնը, զոր կը պահանջէ Թուրքիա: 24 յուլիս 1923ին, պետութիւնները ազատ կը հռչակէին ինչպէս անցքը, նոյնպէս նաւարկութիւնը Տարտանէլի, Վոսփորի եւ Մարմարայի մէջ, ծովու թէ օդի ճամբով, խաղաղութեան թէ պատերազմի ժամանակ (Յօդ. 23): Խաղաղութեան ժամանակ, Նեղուցներէն չէր կրնար անցնիլ այն նաւատորմը, որ աւելի զօրաւոր էր քան Սեւ ծովեան պետութեանց ամէնէն ուժեղ նաւատորմը: Իսկ երբ Թուրքիա պատերազմի մէջ է, Նեղուցներէն կրնային անցնիլ միայն չէզոք պետութեանց նաւերը (Յօդ. 2): Նեղուցներու գօտին զինաթափ պիտի մնար (Յօդ. 4):

Այս համաձայնութեամբ վերջ գտաւ, 1923ին, այն երկար մենամարտը, որ տեղի ունեցաւ Լօզանի խորհրդաժողովին՝ ընդմէջ Անգլիոյ եւ Խորհ. Ռուսիոյ:

Զիչէրին կը մերժէր միջազգայնացնել Նեղուցները եւ 6 դեկտեմբեր 1922ի նիստին կը բերէր տեսութիւնը «միջնորմին», որ պիտի կազմուէր բրիտանական եւ ռուսական ազդեցութեանց շրջանակներուն միջեւ: Լորտ Քըրզըն կը մերժէր այդ տեսութիւնը, առարկելով որ Նեղուցները «միջնորմ» չինած՝ Մոսկուայի կառավարութիւնը կ'ուզէ «ռուսական լիճի» վերածել Սեւ ծովը անոր հաւատարիմ պահապան կարգելով Թուրքիան:

Ներկայիս, Թրքական կառավարութիւնը վերաքննութեան իր պահանջով կ'ուզէ փոխել Լօզանի դաշնագրին միայն զինաթափութեան տրամադրութիւնները, առանց դպչելու դաշնագրին այլ գլուխներուն, — տնտեսական համաձայնութիւն, քափիթիւլասիոն, հանրային պարտք, եւայլն:

Նեղուցներու սպառազինումը հարց մըն է որ կը շահագրգռէ ոչ միայն Թուրքիան, այլեւ եւրոպական բոլոր պետութիւնները: Պէտք է խորհիլ, որ Նեղուցներու խորհրդաժողովը առաջին փորձն է խաղաղութեամբ վերաքննելու ընդհ. պատերազմէն վերջ կնքուած դաշնագիրները: Փորձ մը որ ախորժակ կրնայ բանալ դժգոհներուն մէջ:

*** Իտալիա պիտի չմասնակցի Նեղուցներու խորհրդաժողովին, այնքան ատեն որ Ազգերու Դաշնակցութիւնը չէ վերցուցած պատժամիջոցները:

25 միլիոն արտակարգ վարկ Գործավարութեանց եւ հանրային ձեռնարկներու

Թուրքիոյ Ազգ. Ժողովը ընդունեց օրինագիծ մը որով, 1936ի սովորական պիւտճէէն դուրս, 25,780,000 ոսկիի արտակարգ վարկ մը կը տրամադրուի կառավարութեան: Այս գումարը պիտի հայթայթուի պիւտճէի հասոյթներէն դուրս արտակարգ աղբիւրներէ:

Օրէնքին համաձայն, այդ գումարէն 1,750,000 ոսկի պիտի յատկացուի գաղթականներու եւ տեղաւորման գործին, 2 միլիոն՝ հեղձուցիչ կազի դէմ դիմակներու շինութեան, 4000՝ առողջապահական գործավարութեան համար կարգ մը կազմածներու շինութեան, 817,000՝ Էնկիւրիի մէջ հիմնուելիք համալսարանին եւ դպրոցներուն, ինչպէս նաեւ Պոլսոյ համալսարանի նորոգութեանց համար, 2,800,000՝ Սվազ - Էրզրում երկաթուղիին, 490,000՝ Տրապիզոն Իրան սահմանային թրանզիթի ճամբուն, 28,000՝ թրանզիթի ճամբուն մեքենայացումին, 1,480,000 ոսկի՝ ընդհ. քննչութեանց վերաշինական գործերուն, 3000՝ ռազման ձեռնարկներու, 245,000՝ Վանի լիճի նաւարկութեան, 1 միլիոն 400,000՝ Էրկանիի պղինձի բաժնեթուղթերու գնման եւ հանքերու շահագործման, ի հաշիւ Էթի դրամատան դրամագլուխին, 875,000 ոսկի՝ հանքերու փընտռտուքին եւ ելեկտրական ուսումնասիրութեանց ճիւղին, 4,900,000՝ Սումէր դրամատան, 175,000 Պոլսոյ քարափի նորոգութեան, 7000՝ թայ եւ չոր պըտուղներու բարելաւումին, 7,500,000՝ Ազգային Պաշտպանութեան գործավարութեան:

Ընկերային օրինագիծերը Ծերակոյտին առջեւ

Կառավարութեան ընկերային օրինագիծերու առաջին շարքը, Երեսփ. Ժողովին կողմէ ընդունուելէ վերջ, ներկայացուեցաւ ծերակոյտին: Երեքշաբթի կէսօրէ վերջ, ծերակոյտը լեցուած է աննախընթաց բազմութեամբ մը:

Վիճաբանութիւնները սկսան անմիջապէս եւ տեւեցին մինչեւ ուշ գիշեր: Հակառակ կառավարութեան ցանկութեան, որ կ'ուզէր կարճ կապել վիճաբանութիւնները, կարելի չեղաւ քուէարկել, եւ որոշուեցաւ վիճաբանութիւնները

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԹՈՒՐՔԻԱ ԻՐ ՀՈԳԵՐՈՎ ՈՒ ՓՈՐՁԵՐՈՎ

ՍԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹԵԱՆ ՓՈՓՈԽՈՒՄԸ

— o —

Րէճէպ Փէքէր, Հալքի ընդհանուր քարտուղարը, Էնկիւրիի Հալքէվիին մէջ, «Յեղափոխութեան դասաւանդութեան» մը ընթացքին յայտարարեց թէ «կազմակերպական հիմնական օրէնքը պիտի փոխուի, ու Հալք կուսակցութեան վեց սկզբունքները պիտի դառնան պետութեան սկզբունքները։ Եւ հետեւաբար, այդ վեց սկզբունքները՝ դադրելով քաղաքական կուսակցութեան մը արտաքին սկզբունքներն ըլլալէ, պիտի պատկանին պետութեան»։

Րէճէպ Փէքէր, իր այս յայտարարութեամբ կը յայտնէ, պարզապէս, որ Էնկիւրի կը խորհի իր սահմանադրութեան մէջ փոփոխութիւն մը մտցնել։

Առաջին առթիւ գուցէ տարօրինակ թուի, երբ կ'ըսուի թէ «կուսակցութեան վեց սկզբունքները պիտի դառնան պետութեան սկզբունքները»։

Բայց, երբ քամալականութեան 15-ամեայ կեանքը արագօրէն վերյիշենք, պարզ պիտի ըլլայ, անմիջապէս, որ «փոխանցումները» միշտ նոյն ձեւով տեղի ունեցած են, եւ, հետեւաբար, արտասովոր ոչինչ կայ այս նոր որոշումին մէջ։

Ինքը, Հալքը եւս, մինչեւ իր կուսակցութեան մը վերածուիլը՝ անցած է զանազան ձեւերէ, ու տարիներ վերջ է միայն որ ստացած է քաղաքական կազմակերպութեան մը բնոյթը։

Աստը հիմնաքարը «Միւտաֆաաի Հուքուք» կազմակերպութիւնն է եղած։ 1919ին էր։ Թուրքիան անդամահատուած վիճակի մէջ էր, գրեթէ։ Համաձայնականները եկեր՝ տեղաւորուեր էին Պոլիս եւ այլուր։ Հայաստանի Հանրապետութիւնը կը ջանար ոտքի կանգնիլ։ Թուրք բանակը բոլոր ճակատներուն վրայ ջախջախուած էր։ Ցանկարծ, Էրզրումի մէջ ժողով մը տեղի կ'ունենայ (1919 յունիս 29) որ յետոյ պիտի որակուէր «Էրզրումի խորհրդաժողով»ը եւ որ կուգար առաջադրելու «արեւելեան երկրամասին մէջ ազգային գոյութիւնը պահպանել»։ Խորքին մէջ, տեսակ մը ըմբոստական շարժում էր, ուրեմն։ Կամ, առնուազն, ինքնապաշտպանութեան որոշում մը։ Հազիւ մէկ ու կէս ամիս վերջ, անոր կը յաջորդէր «Սըվազի քոնկրէ»ն։ Այս ժողովը այդքան կարճ ժամանակ վերջ, կ'ընդգրկէր աւելի լայն ու աւելի յանդուգն ծրագիր մը, — արեւելեան երկրամասերու յատուկ պաշտպանութեան նախկին որոշումը կը տարածէր «ամբողջ երկրին» վրայ, կ'առաջադրէր «ազգային փրկութիւն մը», եւ կը դառնար «ազգային ուխտ» մը։

Ուրեմն, նախ, տրուած որոշումը, իր մասնակի բնոյթը նետելով, կը դառնար ընդհանրական։ Մուսթաֆա Քամալ, 1919 մայիս 19ին ոտք դրած Սամսոն՝ քանի մը ամիս վերջ, յանուն ամբողջ երկրի, ազատագրումի վճիռը կ'արձակէր։ Աւելին, — անիկա ոչ միայն ձեռնոց կը նետէր գրաւման բանակին, այլեւ կը դնէր ազգային ազատագրումի եւ ազգային սահմաններու երկու հիմնական սկզբունքները։ Սկզբունքներ, որոնք բնորոշ դեր կատարեցին շարժման ամբողջ տեւողութեան, դարձան ընդհանուր նշանաբաններ, որոնցմով որակեցին շարժումն ալ (Միլլի - ազգային շարժում), եւ, ինչ որ յատկանշական է, աւելի վերջ եղան Հալքի՝ ինչպէս նաեւ խալամական կամ հանրապետական Թուրքիոյ պետական հիմնական սկզբունքները։

Անկախութիւն եւ ազգայնականութիւն, — ահա երկու ձգտումներ, որոնք, ուրեմն, իրենց ծնունդը կ'առնէին Կարնոյ եւ Սեբաստիոյ ժողովներէն, եւ, անխախտ հետեւողականութեամբ մը կը շարունակէին քալել մեծ ու ճակատագրական վերիվայրումներուն ընդմէջէն։

Հոստեղը չէ ճգելու թէ ո՞վ, իրականին մէջ, կը ղրկէր Մուսթաֆա Քամալ, Անատոլու։ Թէ ո՞ր բարեկամ ու թշնամի ձեռքերը թաքուն ու անյայտ միջոցներով կը ջանային ոտքի հանել Թուրք բանակին բեկորները, եւ թէ, վերջապէս, Միլլի շարժումը իրականին մէջ ո՞վ էր որ յաջողութեամբ կը պսակէր։

Ընդունելով հանդերձ բոլոր տեսակի օժանդակութիւնները եւ խորհուրդներու գոյութիւնը, հարկ է խոստովանիլ, սակայն, որ այդ շարժման ղեկավարները ոչ միայնդիտցան՝ ընդհանուր յուսաբեկումի եւ քայքայման այդ օրերուն՝ հաւատալ յանդուգն ձեռնարկի մը յաջողութեան, այլեւ մեծ ճարպիկութեամբ ու ճկունութեամբ կրցան օգտուիլ դէպքերու դասաւորումէն, եւ, մինչեւ վերջը հաւատարիմ ու անդրդուելի մնացին «ազգային սահմաններուն» եւ «ազգայնականութեան»։

Թերահաւատ ըլլանք թէ հիացող՝ Թուրքիոյ «արդիականացման» ճիգերուն նկատմամբ, ընդունինք թէ ժխտենք որ «բան մը կայ փոխուած» Մէհմէտճիկի երկրին մէջ, այսու հանդերձ մենք պարտաւոր ենք միակամօրէն յայտարարելու որ 1919էն մինչեւ 1936՝ Միլլիական, Քէմալական, թէ Հանրապետական - Աթաթիւրքեան շրջաններուն՝ վերոյիշեալ երկու սկզբունքները ոչ միայն մնացին անվթար, այլ եւս օր օրի աւելի շեշտուեցան։

Իսկ այդ հետեւողականութիւնը քալեց, ինչպէս ըսինք, դժնդակ ելեւէջներու ընդմէջէն։

23 Ապրիլ 1920ին, երբ մեր մանուկ Հանրապետութիւնը զոհուած էր Թուրքեւսովետ դաւին, Էնկիւրիի մէջ կը բացուէր Ազգային Մեծ Ժողովը։

Ուրեմն, Կարնոյ առաջին ու մասնակի ժողովէն մինչեւ Էնկիւրիի Ազգային Ժողովը (խորհրդարան) աւելի նուազ քան տարի մըն էր միայն բոլորուած։

Այդքան աննպաստ պայմաններու մէջ, այսքան արագ ծաւալում մը կամ նուաճում մը՝ ձեռնարկին տալու համար համազգային ու նոյնիսկ վերակազմական - պետական բնոյթ, անտես առնելիք արժանիք մը չէր, անշուշտ։ Հոդ կրկնենք, արտաքին ազդակները մեծ դեր ունէին։ Բայց, նոյնքան անժխտելի դեր մը հարկ է վերագրել եւ Թուրք ժողովուրդի հաւաքական - կազմակերպչական ոգիին, որ այնքան միակամօրէն կը բոլորուէր իր նոր ղեկավարներուն շուրջ։

Զափազանց բնորոշ է՛ այն պարագան, որ Էնկիւրիի Ազգային Ժողովը փաստօրէն ձեռք կը դնէր «ազգ»ին վրայ, զայն կը հռչակէր ինքնավար, սեփական գոյութեան յենելու սկզբունքը կը քուէարկէր, եւ, միանգամայն, իր նախագահը այդ շրջանի «ազգային պետութեան» պետը կը հռչակէր։

Ըստ էութեան, ուրեմն, դարձեալ նոյն գիծն էր որ կ'ընդլայնէր ու պաշտօնական բնոյթ կը ստանար, Հանրապետութեան հռչակումէն առաջ՝ Հանրապետութիւնը փաստօրէն մէջտեղ դնելով։ Այլ խօսքով, պետական հիմքը կը տրուէր հինին, աւերակներուն վրայ, «Օսմանեան»ին տեղ՝ Թուրք ազգի նոր նշանաբանին տակ, բայց առանց պաշտօնական որակումի, այնքան ատեն, որ թշնամի սուինները դեռ կը փայլէին «ազգային սահմաններէն» ներս։

29 ապրիլ 1920էն մինչեւ 9 սեպտ. 1922, այդ սահմաններու «մաքրագործման» պայքարը կը տարուէր։ Պայքար մը, զոր գլուխ կը հանէր, ուրեմն, Ազգ. Մեծ Ժողովի կառավարութիւնն ու անոր պաշտօնականացած բանակը, եւ որուն հիմն ու նպատակի ճշդումը ըրած էր Կարնոյ առաջին ու մասնակի ժողովը՝ շատ դաղտնի կերպով, իսկ «Սվազի քոնկրէ»ն վաւերացուցած է զայն։

Ու մինչ հաշտութեան բանակցութիւնները տեղի կ'ունենային, Մուսթաֆա Քամալ յայտարարութիւն մը կ'ընէր։ Կ'ըսէր թէ «Միւտաֆաաի Միլլի»ն կ'ուզէ վերածել քաղաքական կուսակցութեան մը։

Աստը կը յաջորդէին ժողովրդային հարցարանը այդ խնդրոյ մասին, հանրութեան մէջ կատարուած պրպտումը, վիճաբանութիւնները եւ, ի վերջոյ տրուած որոշումը՝ Հալք կուսակցութեան մասին։

1923 սեպտ. 3ին, Ազգ. Ժողովին մէջ Հալքի խորհրդարանական խումբը կար, արդէն։ Նոյն խմբակը, նոյն օրը, կը քուէարկէր կուսակցութեան ծրագիր - կանոնագիրը, որ կ'առաջադրէր «Թուրքիան արդիական պետութեան մը վերածել, պետական փարչութիւնը հեռու պահել կրօնական օրէնքներէն, ոչ մէկ ընտանեկան առանձնաշնորհ ճանչնալ, եւ, ազգայնականութենէ, հանրապետութենէ ու ժողովրդապետութենէ զատ (այս վերջին երկուքը կը բարդուէին առաջինին վրայ՝ շարժումին պետականացումէն վերջ), թաքուն կերպով հետապնդել յեղափոխութիւնն ու աշխարհիկ կարգուսարքը։

1923ին, ուրեմն, «Նոր Թուրքիա»ն հրապարակ կ'իջնէր իր երկու ձեռքերուն բռնած երկու նշանատախտակներ։ Անոնցմէ մին բացայայտ արտաքին էր, — թշնամին «ծով նետուած» էր եւ «ազգային սահմանները» ազատագրուած էին։ Վկայ՝ Լոզանը։

Երկրորդը՝ բացայայտ ներքին էր։ Պետական - վարչական յեղափոխութեան մը յատուկ։ Կանոնագիր մը որ կը վերաբերէր Հալք կուսակցութեան։ Հանրապետութիւնը փաստ մըն էր։ Բայց, եթէ սուլթանութիւնը տապալած էր, «այդ օրերու հարկադրանքին տակ», դեռ կանգուն կը մնար խալիֆայութիւնը։ Ասիկա ներքին առաջին յեղափոխութիւնն էր։ Նոյն այդ օրերուն, երբ Ազգ. Ժողովըն էր տէրն ու տիրականը երկրին, ժողովրդապետութիւնը աւելի իրական փաստ մըն էր, քան հիմա, երբ այլ եւս քամալականութիւնը դիկտատուրայի մըն է վերածուած պարզապէս, եւ, դէպքերու ու տարիներու թաւալումէն վերջ, ժողովուրդը դարձած է միակամ նեցուկ մը ըլլալէ Քամալին։ Այս առթիւ, անտեղի չըլլար, գուցէ, եթէ ըսենք թէ «Մուսթաֆա Քամալ»ը եւ «Կազի»ն ոչ միայն իբրեւ որակում ջնջուեցան, այլ եւ իբրեւ անձ ու վարիչ՝ անցած են պատմութեան։ «Աթաթիւրք»ը նոյնը չէ այսօր՝ յաչս ժողովուրդին։

Բայց, Մուսթաֆա Քէմալէն մինչեւ Քամալ Աթաթիւրք՝ «Թիւրքիզմ»ը հետեւողականօրէն կը շարունակուի, յարատեւօրէն ջնջելով այն ինչ որ դեռ կը մնայ անցեալէն։

Այդ յեղափոխութեան երկրորդ թափն էր խալիֆայական գերդաստանին արտաքսման որոշումը, զոր, մատնանշենք, կուտար Հալքի խմբակը եւ որ կը վաւերացուէր Ազգ. Ժողովին կողմէ։ Իսկ 1924ին Շէյխի եւ Էվգաֆի գործավարութիւններուն վերացման եւ աշխարհականացման որոշումը կուտար նոյն Հալքը։

Հակառակ, ուրեմն, ձեւերու եւ անուններու փոփոխման միշտ նոյն շարժումն էր որ ուղղութիւն ու տուն կուտար սկիզբը զինական բախումներու եւ ազգային ազատագրման, իսկ յետոյ պետական վարչաձեւին ու օրէնսդրութեան։

1927 հոկտեմբերին գումարուող քոնկրէն կուգար վաւերացնել այս փաստը, տալով այն որոշումը թէ «Սըվազի քոնկրէն կը նկատուի առաջինը, իսկ ներկան՝ երկրորդը»։ Այստեղ, ինչպէս կ'երեւի, սպրդեցուցած են մոռացում մը կամ անտեսում մը՝ Կարնոյ առաջին հաւաքոյթին նկատմամբ։ Էութեան տարբերութիւն մը մատնանշել չեն ուզած առով։ Ընդհակառակն, բուն կորիզը Կարինն էր եղած։ Բայց, Կարնոյ այդ առաջին ժողովին նախաձեռնութիւնը չերթար Մուսթաֆա Քէմալի։ Հոն, Գարապէքիրը աւելի մեծ կշիռ ունի։ Ցետագային վէճը, որ քիչ մնաց բախումի մը յանգէր՝ Քէմալի ու Գարապէքիրի միջեւ, իրեն գոհ դարձուց ամբողջ Էրզրումի ժողովը, ճանչնալով Սվազը իբրեւ Ա. Քոնկրէ, «Նոր Թուրքիոյ» պատմութիւնը սկսիլ ուզելով Սեբաստիայէն, կամ այլ խօսքով, Մուսթաֆա Քէմալէն ...

1927 հոկտեմբեր Բ. քոնկրէին իբրեւ հետեւանք, 1928 ապրիլ 5ին հիմնական կազմակերպութեան օրէնքէն վերցուեցաւ այն մասը որ կրօնքին կը վերաբերէր։ 5 մայիս 1928ին գումարուեցաւ Հալքի Գ. Համագումարը։ Այս ժողովն էր, ահա, որ կուսակցութեան վեց սկզբունքները ճշդեց։ Այդ սկզբունքները հետեւեալներն են, — 1. հանրապետական, 2. ազգայնական, 3. ժողովրդապետական 4. պետական, 5. յեղափոխական, 6. աշխարհիկ։

Հալքի 4րդ համագումարը այս սկզբունքները ընդունեց որպէս Թուրք Հանրապետութեան սկզբունքները, տալով անոնց, ուրեմն, պետական բնոյթ, կամ, ինչպէս Րէճէպ Փէքէր կ'ըսէր՝ «այդ վեց սկզբունքները՝ դադրելով քաղաքական կուսակցութեան մը արտաքին սկզբունքներն ըլլալէ, պիտի պատկանին պետութեան»։

Կը մնայ, ուրեմն, որ անոնք օրինական ձեւով, մաս կազմեն օրէնսդրութեան, ինչ որ պիտի ըլլայ արդէն Ազգ. Մեծ Ժողովի յառաջիկայ նստաշրջանին։

Իսկ թէ՝ Քամալ, Ըսմէթ, Փէքէր, Եոնուս Նատի, Ֆալիհ Րըֆքը եւ վերջապէս բոլոր մեծ ու պզտիկ Հալքճիները որքան ակնբախ տարբերութեամբ մը կը մեկնեն այդ վեց սկզբունքները, — իր կարգին չափազանց հետաքրքրական է, ու կ'արժէր որ օր մը, իրենց իսկ գրութիւններէն բազմաթիւ մէջբերումներով, մեր հասարակութեան սեփականութիւնը դարձնէինք։

Վ. ԻՇԽԱՆԵԱՆ

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ԵԼԼԱԴԱՅԷՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ

ԱՆԿԱԽՈՒԹԵԱՆ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

— o —

ԱԹԷՆՔ, 11 Յունիս. — Ապրիլեան եղեռնին սգատօնէն վերջ, որ անցաւ համազգային բովանդակութեամբ, ահա Մայիս 28ի տօնակատարութիւնը, Աթէնքի ամէնէն ընդարձակ սրահին «Օլիմպիա»ի մէջ, հովանաւորութեամբ մայրաքաղաքի քաղաքապետ՝ Գօճիասի։

Մայիս ամիսը ազգային ներշնչման ամիս մըն է Աթէնքի հայութեան համար։ Մեր գաղութը իր հաւատաւոր ընթացքով, անգիր պահանջ դրած է կարծես, բոլորիս վրայ, չգրկելու զինքը Մայիս 28ի անկախութեան տարեդարձի տօնակատարութեան գեղեցիկ վայելքէն։ Այս հոգեբանական երեւոյթին տպաւորիչ մէկ ապացոյցն էր, արդարեւ, այս տարուան հանդիսութիւնը։ Որոշեալ ժամէն շատ առաջ խոշոր սրահը լեցուն է իր բոլոր անկիւններով։ Հակառակ մուտքը վճարումով ըլլալուն — հինգ, տասը եւ քսանըհինգ դրախմի — բազմութիւններ կը մնան ոտքի վրայ, եւ նրբանցքներուն մէջ։

Հանդէսին ընդհանուր կարգապահութեան կը հսկէին Հ. Մ. Ը. Մ.ը եւ Ֆիքսի Ս. Գ. Լ. վարժարանի սկաուտները։ Սրահէն ներս կը տիրէ կատարեալ լռութիւն։ Եռագոյն ժապաւէններով կարգադիր յանձնախումբի ընկերներ կը տեղաւորեն օտար հիւրերը, որոնք կը բաղկանան երեսփոխաններէ, զօրավարներէ, եւ մամուլի ներկայացուցիչներէ։ Եկած է նաեւ Ա. զօրաբանակի նուագախումբը։ Մամուլի ներկայացուցիչներու մասնաւոր խնդրանքին վրայ, երգչախումբին հայկական տարազով աղջկանց խումբը կը լուսանկարուի։ Հելլէն թերթերը քանի մը օր առաջ արտայայտուած էին հանդէսի մասին, հրատարակելով ընկ. Հ. Օհանջանեանի եւ իր դահլիճին հաւաքական մեծադիր նկարները։

Ու վարագոյրը կը բացուի։ Գեղեցիկ է տեսարանը։ Բեմին ճակատը՝ հելլէն եւ հայկական դրօշները, բեմին ձախ կողմը նախագահական սեղանը, շուրջբոլորն ունենալով՝ Պ. Պ. Գըլըճեան, Դամասկինոս եւ հելլէն եւ հայ լիկայի նախագահ՝ Ֆիլատէլֆիոս։ Ու երգչախումբը հարիւր երկսեռ անդամներով՝ ղեկավարութեամբ ընկ. Կաւլարենցի։

Նուագախումբը կը նուագէր հելլէն եւ հայկական քայլերգները, որոնք կ'ունկնդրուին յոտնկայս։

Պ. Ց. Գըլըճեան ողջոյնի խօսքեր կ'ուղղէ հայերէն եւ յունարէն։ Կը խօսի մէթր Դամասկինոս, փափաք յայտնելով, որ բոլոր Հայերը միացած տօնեն այս տօնը, որ երբեք կապ չի կրնար ունենալ քաղաքական համոզումներու տարբերութեան հետ։ Երգչախումբը կ'երգէ «Ալագեազ»ը ներդաշնակ եւ անուշ։ Կ'արտասանէ՝ Օր. Զ. Սիմոնեան (յունարէն) «Խօմաէլինիքօ» սիրուն եւ հայրենասիրական ոտանաւորը։ Բեմ կը հրաւիրուի ազատական կուսակցութեան ղեկավար դէմքերէն եւ Երեսփ. Ժողովի նախկին նախագահ՝ Պ. Արկիրոփուլոս, որ գեղեցիկ ճառով մը, կը գովէ Հայոց յառաջդիմութիւնները, ընկերային, մշակութային եւ գեղարուեստական մարզերու մէջ, ու վեր կ'առնէ մեր քաղաքական դատը, աւելցնելով որ «Հայերը արժանի են անկախութեան, քանի որ մինչեւ այսօր ալ կառչած կը մնան իրենց ազգային դատին ամբողջացման մեծ գործին»։ Կրկին երգչախումբը, որ այս անգամ «Խումար»ով կը ողողէ սրահը, խանդավառութիւն պարտադրելով բոլորին։ Ըստ կարգի կ'արտասանէ ընկ. Ա. Տօճիրեան, գեղեցիկ կտոր մը։ Տասը վայրկեանի դադար մը յետոյ, բեմին վրայ է ընկ. Ա. Կազէլ, որ կը խօսի Մայիս 28ի գաղափարականին, բովանդակութեան եւ խորիմաստ արժէքի մասին։ Բաղդատական մը ընելով այլ տարիներու հետ, կը գտնէ որ այս տօնը շատ բան փոխած է մեր ժողովուրդին մտայնութիւններէն։ Եւ այսօր, կ'ըսէ ընկերը, մեր ժողովուրդը աւելի խորապէս կը հաւատայ իր ազգային դատին, կը գուրգուրայ իր սրբութիւններուն վրայ։ Կը թելադրէ չողբալ ու չսգալ, վստահ որ օր մը անպայման պիտի հասնինք մեր «Մեծ Տեսիլք»ին եւ տարագիր եռագոյնը կրկին պիտի ծածանի մեր երկրին մէկ ծայրէն միւսը։

Երգչախումբը յաջորդաբար կ'երգէ «Եար ջան արի», «Մոկաց հարսներ» եւ ընկ. Կաւլարենցի «Փող ու ճոկան» երգը հայերէն թէ յունարէն։

Ամէնէն վերջ կենդանի պատկեր մը, յղացուած եւ պատրաստուած ընկեր Հրանդ Բամպակեանի կողմէ։ Բեմին ձախ կողմը, հայկական տարազով հինգ Հայուհիներ նստած եռագոյն կը հիւսեն։ Աջ կողմը, պատուանդանի մը վրայ՝ կրկին Հայուհի մը՝ եռագոյնով ծածկուած եւ հայկական զինանշանով, սուրովը կը ցուցնէ ալեփառ զոյգ Մասիսներուն եւ եռագոյն ճառագայթներով ծագող 1918 մայիս 28ի արեւը։ Այս պատկերին ցուցադրութեան պահուն, բեմին ետեւէն երգչախումբը կ'երգէր «Յառաջ Նահատակ»ը, եւ այս տպաւորութեամբ ալ վերջ կը գտնէ հանդիսութիւնը, եւ սրահէն կը մեկնին բազմահազար մեր հայրենակիցները, աւելի հաւատաւոր, աւելի վերանորոգուած։

ՓԱՅԼԱԿ ԱԴԱՄԵԱՆ

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ յօդուածագիրներէ եւ թղթակիցներէ իրենց գրութիւնները գրել թուղթին մէկ երեսին վրայ ընթեռնելի եւ մելանով։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (29)

ԶԱՐԹՕՆՔ

(ՎԷՊ ԺԱՄԱՆԱԿԱԿԻՑ ԿԵԱՆՔԷ)

— o —

Լաւ որ մարդ չտեսաւ ... Վա՛յ քեզի աւաղակ, այդ ի՞նչպէս թէ՝ մէկ աջ ծնօտին, մէկ ձախ, հը՞։ Եղբին, չլինի որ մարդու բան ըսես։ Գիտե՛մ, գիտեմ որ չես ըսեր։ Պէտք է զգո՛յշ լինել ... Տօ՛, է՛դ, էդ Մոսոն ալ, հը՞...

— Քա էս ի՞նչ բանի էք, ժամը մէկը անցեր է եւ դեռ նստած ... Ա՛յ մարդ, կէս գիշերով սիրախօսո՞ւկդ բռնեց։ Զգէ՛ երեխաները քնելու երթան։

Տիկին Մարիամն էր, որ յանկարծ արթննալով ու հիւրանոցէն խօսակցութեան ձայներ լսելով՝ գիշերանոցով հիւրասենեակ մտած էր։

Ամուսինը՝ սխալուած խրողութենէն մաս մը յապաւելով, բացատրեց կացութիւնը՝ խոհեմաբար Վարդանի մասնակցութեան մասին լռելեայն անցնելով։

— Ղարիպ մարդ մըն է, — վերջացուց խօսքը, — հայ քրիստոնեայ, քանի մը օր մեր տունը թող հանգստանայ։ Վերջէն Աստուած ողորմած է։ Իսկ մինչեւ երթալը, Վարդանը կրնայ հոս, դիւանի վրայ քնել։

Երբ մայր ու աղջիկ Վարդանի անկողինը պատրաստելով հեռացան, Աշոտ Արսէնեանը ձեռքերը կռնակը կապած՝ սենեակի մէջ ատեն մը ման եկաւ ու յետոյ մօտենալով տղուն՝ հազիւ լսելի ձայնով հարցուց.

— Եթէ գաղտնիք չէ եւ կարող ես յայտնել, ըսէ թէ ո՞վ է մեր հիւրը։

— Այդ իմանալու կատարեալ իրաւունք ունիս, սիրելի հայր, — պատասխանեց Վարդանը. — մեր հիւրը Կուկունեանի ընկերներէն մէկն է՝ նոր փախած Սիպերիայէն ... Քաչալը ...

— Օ՛, — զարմացկոտ բացագանչեց հայրը՝ այդ ծանօթ անունը լսելով, — այդպէ՞ս, ուրեմն ...

Ու այլ եւս առանց բառ մը արտասանելու, տղուն ձեռքը անսովոր ջերմութեամբ սեղմեց եւ ներքին գոհունակութենէ ճառագայթող դէմքով ննջասենեակը քաշուեցաւ։ Իրեն այնպէս կը թուէր, որ ուրախութենէն թեւերը պարզած՝ պիտի սկսի պարել։ Կուկունեանի ընկերներէն հռչակաւոր Քաչալը Սիպերիայէն փախած ու իր տան մէջ ...

Աշոտ Արսէնեան շատ լաւ գիտէր որ սահմանի միւս կողմը, Թրքահայաստանի մէջ գաղտնի գործեր եւ նախապատրաստական աշխատանքներ տեղի կ'ունենային Հայաստանի ազատութեան համար։ Այդ գիտակցութիւնը բաւական էր որ իր անվերապահ համակրանքը յեղափոխականներու հետ լինէր։ Ախր ինքն ալ պակաս ազգասէր մը չէր։ Դեռ 90ական թուականներուն ժամանակի երիտասարդութեան հետ անհնարին ոգեւորութեամբ տարուած էր յեղափոխական շարժումով, նոյն իսկ խմբի անդամ ալ եղած էր։ Ճիշդ է, որ վերջէն հեռցհետէ ետ քաշուած էր ընտանեկան պատճառներով, բայց ո՞վ ըսաւ թէ պակաս ազգասէր մըն էր։ Երբեմնի ընթրիքի ժամանակ, Կախէթի պատուական գինիէն քիչ մը շատ խմած, յուզումէն դողացող ձայնով կ'երգէր «Հայրենիք սրբազան իմ սիրուն աշխարհ» ու արցունքը աչքերուն մէջ կը լճանար։

Որքա՜ն երջանիկ պիտի լինէր, եթէ Հայաստանը ազատուէր, հայ ժողովուրդը իր թագաւորն ունենար, Անի քաղաքը վերաշինուէր իր հազար ու մէկ եկեղեցիներով...

Արսէնեանը խսկական հայ քրիստոնեայ կը համարէր ինքզինքը։ Ամբողջ հոգիով պայքարած էր ռուսացման հոսանքին դէմ, որ Կովկասի մեծ քաղաքներու մէջ, վերին խաւերէն ըսկսած՝ այնքան մեծ թափով մտած էր միջին դասակարգի հայ տներու սեմէն ներս, սրբել տանելով հինաւուրց հայկական օճախը, լեզուն, բարքերն ու սովորութիւնները։ Խաչն ու Երեւանի քիւֆթէն անպակաս էին իր սեղանէն։ Գրադարանին մէջ կը պահէր, «Փորձ»երու հին հաւաքածոն, Աբովեանի «Վէրք Հայաստանի»ն, Րաֆֆիի գործերը, եւ ուրիշ բազմաթիւ հայերէն գրքեր։ Խստապահանջ օրէնք մըն էր տանը մէջ անպատճառ հայերէն խօսիլը։

Ասով մէկտեղ, ինչո՞ւ խաբէր ինքզինքը։ Այդ գիշերուան յայտնութիւնը մեծապէս ցնցած էր զինք ... Հայրենասիրական պարտականութիւնը մինչեւ ուր կրնար հասցնել իր զաւակները ... Ու վերջապէս ինչե՛ր կրնան պատահիլ ... Որքա՜ն փայլուն երազներ ունէր ծրագրած Վարդանի համար ... ու եթէ յանկարծ ... սարսափելի էր նոյն իսկ մտածելը ...

Յաջորդ առտու Քաչալը ծանր տենդով մը աչքերը բացաւ։ Զարմացկոտ չորս դին կը դիտէր առանց գիտակցութեան։ Այս ուրտե՞ղ կը գտնուէր։ Մաքուր անկողինը, ճաշակով կահաւորուած սենեակը, պատի նկարները՝ բոլորը անծանօթ, օտար իրեն։ Մի՞թէ աչքերը բաց կ'երազէր ինք։ Երբ Վարդանը քիչ վերջ ներս մտաւ՝ ափսէի մը վրայ նախաճաշը բերելով, արագ վերյիշումով մը առջի գիշերուան պատահարը կենդանի պայծառութեամբ պատկերացաւ մտքին մէջ։ Հիմա կը յիշէր նեղ փողոցը, յաղթանդամ ժանտարմը, Վարդանի վճռական դէմքը դրան ստուերի մէջէն յանկարծածակի դուրս ցատկած ... Մէկ, երկու ... Այդ ի՛նչ կռուփի ուժեղ հարուածներ էին ... Ու փորձեց ժպտիլ՝ տղու աչքերուն նայելով մտերմօրէն։

Գլուխը արճիճի նման ծանր կը զգար։ Բոլոր ոսկորները կարծես բեկուած լինէին։ Անշուշտ անիծեալ հին մալարիան նորէն երեւան էր եկած իր մէջ։ Կը ջերմէր հնոցի մէջ իյնողի նման ու անհանդարտ մէկ կողմէն միւսը կը դառնար ծանր տքալով։

— Կարծեմ հիւանդ էք, — ըսաւ Վարդանը հոգածու շեշտով՝ ձեռքը մեղմօրէն Քաչալի ճակտին դնելով, — հարկաւոր է բժիշկ կանչել։

— Այո, խնդրեմ։ Բժիշկ Ջանեանին լուր տուէք։ Կարծեմ մօտերը կ'ապրի, — հազիւ շշնչաց հիւանդը, — բաժակ մը պաղ ջուր, եթէ կարելի է, — ու միւս կողմին դառնալով՝ աչքերը փակեց։

Հազիւ երեկոյեան կողմ, Վահէի ընկերակցութեամբ եկաւ բժիշկ Ջանեանը, որ հիւանդը քննելէ եւ հարկաւոր պատուէրները տալէ վերջ մեկնեցաւ յաջորդ առտու գալու խոստումով։ Վահէն մնաց հիւանդ ընկերոջ մօտ։

Քաչալի ջերմութիւնը թէեւ իջած էր, բայց ինք սաստիկ թոյլ եւ անուժ կը զգար, կարծես կանեփի ցօղունի մը նման անիւի տակ ծեծուած լինէր։

(Շար.) ՄԱԼԽԱՍ

ԴԱՇՆԱԿԱՀԱՐՈՒՀԻ ՆԻՆԱ ՋԱՐՈՒՀԻ ՇԷՐԻՏՃԵԱՆ

—.—

ՎԻԷՆՆԱ, 12 Յունիս.— Դեռատի դաշնակահարուհի Օր. Ն. Շէրիտճեան թէեւ Եւրոպայի երաժշտական կեդրոններուն մէջ շատ ծանօթ է, բայց արժանաւոր կերպով ճանչցուած չէ տակաւին հայ մամուլին մէջ: Ժամանակն է որ Հայերս աւելի մօտէն հետաքրքրուինք տաղանդաւոր դաշնակահարուհիին արուեստով, որ ցարդ միայն օտարներու հիացումին առարկայ դարձած է:

Նինա Շէրիտճեան դուստրն է Ժընեւի համալսարանի փրոֆ. Պ. Զաւէն Շէրիտճեանի եւ իր Զուիցերիացի տիկնոջ, որ Մարսէլ Շարլէյ անունով հռչակաւոր դաշնակահար փրոֆէսէօրուհին է Ժընեւի Երաժշտանոցին: Նինա փոքր հասակէն արդէն՝ առաջակարգ երաժշտական յատկութիւններ ցոյց կուտայ եւ իր մօր աշակերտութեամբ կ'ըլլայ հրաշալի դաշնակահարուհի մը: Աշխարհահռչակ Է. Ժաք-Տալքրոզ, որ Օր. Շէրիտճեանի արուեստին կերպարանք ու խորութիւն տուաւ, պիտի գրէր մը. «Օր. Ն. Շէրիտճեանի յայտնաբերութիւններուն մէջ՝ կշռոյթի, ձեւաւորման եւ նրբազգածութեան խոշոր յատկութիւններ կը տեսնենք, որոնք իր նուագին բոլորովին ինքնուրոյն դրոշմ մը կուտան: Համոզուած եմ, որ անոր ասպարէզը պիտի համապատասխանէ այն ակնկալութեան, որ ես ունիմ՝ հիմնուած իր տաղանդին վրայ»:

Տասնեւիննամեայ օրիորդը 1930ին ասպարէզ կ'ելլէր արդէն: Մարտ 20ին տեղի պիտի ունենար անոր հրապարակային առաջին նուագահանդէսը, Concert de l'Harmonie Nautiqueի մէջ, Ժընեւ: Օր. Շէրիտճեան կրիկի Concertoն նուագեց լիաթիւ նուագախումբի ընկերակցութեամբ: Յաջողութիւնն այնքան մեծ էր, որ իր անունը յաջորդ օրը թերթերուն մէջ յեղյեղուեցաւ գովասանքներով: Journal de Genève կը գրէր. «Օր. Ն. Շ. մեծապէս գնահատուեցաւ, յայտնաբերելով կրիկի Concertoին երեք կտորները լիակատար պայծառութեամբ, գիծերու եւ հակադրութիւններու ճշգրիտ ըմբռնումով»: Առաջին յաղթանակը նոր անոր դափնիներու դուռը կը բանար: Նոյն տարուան նոյեմբեր 6ին Պերլինի Մայսթէրզալին մէջ կուտայ դաշնակի նուագահանդէս մը: Այս առթիւ կը գրէ Signal. «Ուշադրութիւն դարձնելու ենք Ն. Շէրիտճեանի մասին, մի թերեւս ապագային շատ անգամ խօսեցնել տայ իր վրայ»:

Հայ դեռատի դաշնակահարուհին արդէն վստահ էր իր ասպարէզին, 1931 փետր. 8ին կը նուագէ, Ժընեւ, փետր. 27ին Փարիզ, ուր մասնակից էր Concert Symphonique du Journalի, ընկերակցութեամբ Հանրի Թոմայի: Այս առթիւ Le Journal կը տարիտէր Օր. Շէրիտճեանի «բացառիկ տաղանդը, իսկ Le Courier musical, զինք կոչէ «musicienne de race» կ'անուանէ հայ դաշնակահարուհին: Նոյն տարին կը մասնակցի Լայփցիկի Ֆիլհարմոնիքը Քօնսէրին: Հոս այնպիսի արուեստ մը ի յայտ բերաւ, որ բարձութիւն մը գուշակել կուտար, «որոն միայն ընտրեալները կրնան հասնիլ» գերմանական թերթերու գրածին համաձայն: Այս նեղ սփւնակներուն մէջ կը բաւականանամ պարզապէս յիշելով թէ Ժընեւի, Փէշթայի, Միլանի, Լօզանի եւ Սթրազպուրկի մէջ նման փայլով նուագելէ յետոյ, Օր. Շէրիտճեան խիզախութիւնն ունեցաւ գալու նաեւ Վիէննա, ուր 1933ի ապրիլէն ի վեր յաճախ պանծացուց իր անունը: Հոս երկու անգամ նոյն իսկ անթելի մէջ լսուեցաւ իր հրաշալի նուագը: Վիէննայի Stundeն կը գրէ. «Օրիորդը այնպիսի բացառիկ յաջողութեամբ կը նուագէ, որ զինքը կրնանք մերօրեայ առաջնակարգ դաշնակահարներէն մին նկատել»:

Անցած մայիս 26ին համայեց մեզ իր արուեստով Քօնսէրհաուզի մէջ: Զուիցերիոյ դեսպանը, Փրանսական կոնսուլը, զուիցերիական գաղութը, բազմաթիւ Հայեր ու տեղացիներ լեցուած էին մեծ սրահը, ծափահարելու համար հայ օրիորդին տաղանդը: Ձոխ եւ դժուարին յայտագրին մէջ առնուած էին Ալպէնից, Մոցարդ, Շոփէն, Տալքրոզ, Ֆոռէ:

Դաշնակահարուհին հազուագիւտ յիշողութիւն մը ունի: Նուագի պահուն կ'այլափոխուի անոր սիրուն կերպարանքը: Գլուխը կը հակէ կուրծքին վրայ եւ երեւութական անկրականութեամբ մը—քանի որ ոչ դիմագծին եւ ոչ ալ մարմնին շարժունութիւն կուտայ — ներդաշնակութեան մթնոլորտով մը կը համակէ միջոցը, ուսկից աղօթքի, երազի մրմունջին հետ՝ ցասումի եւ փոթորիկի ձայներ կ'իջնեն հոգիներուն վրայ, կաթիլ կաթիլ կամ ջրվէժի պէս: Միայն երկու ձեռքերու շարժումն է, որ դէմքին ու մարմնոյն անշարժութիւնը կը փոխարինէ շատ արտայայտիչ կենսունակութեամբ:

Օր. Շէրիտճեան կարճ ժամանակի համար դեռ Վիէննա պիտի մնայ:

** Նկարիչ Սեւրուկեանի ի պատիւ Լոնտոնի պարսիկ դեսպանը՝ Աղա Ալա, մայիս 27ին ընդունելութիւն մը տուաւ դիւանագիտական մարմնոյն, լորտերու, պարոններու, թղթակիցներու եւ ծանօթ Հայերու, իր ապարանքին մէջ, որուն սրահները Սեւրուկեանի նկարներով զարդարուած էին: Հիւրերուն վրայ շատ նպաստաւոր տպաւորութիւն ըրաւ հայ նկարչին արուեստը: Ամսոյս 11ին ալ դեսպան Աղա Ալա բացաւ ցուցահանդէս մը՝ կազմակերպութեամբ Iran Societyի Greatorex Galleriesի սրահներուն մէջ, նուիրուած Սեւրուկեանի նկարներուն:

Ա. ԳԱՐԱՄԱՆԼԵԱՆ

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՄԵՐ ԴՊՐՈՑԸ

ՄԱՐՍԷՅԼ, (Յառաջ).— Պոմոնի Թաղականութիւնը ի նպաստ տեղւոյս դպրոցին կազմակերպած էր բացառիկ հանդէս մը, որ տեղի ունեցաւ 7 յունիսին կիրակի օր, Պոմոնի Վարանդեան սրահին մէջ:

Ժամանակէն առաջ կրթասէր հասարակութիւնը եւ ծնողները եկած տեղ գրաւած էին արդէն:

Հանդէսը բացուեցաւ փոքրիկներու «Մեր հայրենիք»ով, որ ունկնդրուեցաւ յոտնկայս: Ապա օրուան նախագահը ընկ. Հրանտ Սամուէլ իր բացման խօսքը ըրաւ, եւ ի մէջի այլոց ըսաւ թէ 1500 տարի առաջ մենք ունէինք մեր գիրն ու գրականութիւնը, մինչ այսօրուան քաղաքակիրթ կարծուած ազգերը վայրենի ազգերու տիրապետութեան տակ կը գտնուէին եւ գիր ու գրականութիւն չունէին տակաւին:

Ցետոյ տեղի ունեցան խմբերգ, մեներգ, արտասանութիւն եւ պար ու զանազան անակնկալներ: Գրեթէ բոլոր մանկապարտէզի փոքրիկները ունէին իրենց բաժինը՝ իրենց գեղեցիկ առոգանութեամբ: Հոս տեղն է ըսել որ գնահատանքի արժանի է ուսուցչուհի տիկ. Աղաւնի Տէօքմէճեանի եւ իրեն օգնական տիկ. Սիրվարդ Դարբինեանի տարած աշխատանքը:

Ապա բեմ հրաւիրուեցաւ օրուան բանախօսը ընկ. Պօղոս Հիւսեան որուն նիւթն էր «Մատաղ սերունդի դաստիարակութիւնը»: Ընկերը իր բովանդակալից բանախօսութեամբ վեր հանեց մեր մշակութային արժէքը,— ըսաւ թէ գաղթահայութեան մէջ միակ եւ ամէնէն կարեւոր աշխատանքը պիտի ըլլայ պայքարիլ մեր փոքրիկներուն սպառնացող ճերմակ ջարդին դէմ: Այս առթիւ ձաղկեց ծնողքներու քար անտարբերութիւնը դէպի իրենց պզտիկներուն դաստիարակութիւնը:

Ամէնէն վերջը Շանթ թատերախումբի սիրայօժար մասնակցութեամբ ներկայացուեցան «Վերադարձը» եւ «Հնարամիտ վարձակալը», որոնք շատ յաջող անցան:

Կ. Ղուկասեան

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ԳՈՐԾԱՐԱՆՆԵՐԷՆ

ԳՈՐԾԱԴՈՒԼԸ ՍԻԹՐՕԷՆԻ ՄԷՋ

Սիթրօէնի մասին գրելու համար Յառաջի, պէտք է քանի մը տարի ետ երթալ: Այս մեծ հաստատութիւնը, «Ֆրանսայի Ֆորտը կամ ինքնաշարժի թագաւորը» Պ. Սիթրօէնի ողջուցը 1933ին գործադուլ մը ունեցաւ որ տեւեց աւելի քան քառսուն օր, աշխատավարձերու կրճատումին առթիւ: Գործադուլը անցաւ գրեթէ անյաջող: Ժամ գլուխ 1.25—1.50 ֆրանք պակսեցուց: Մէկ տարի վերջ սնանկութեան դուռը հասաւ, եւ գործաւորներուն մեծամասնութիւնը ձգեց դուրս: Երկու ամիս վերջ կառավարութեան միջնորդութեամբ կարգադրութիւն եղաւ աշխատանքը վերսկսելու, եւ խոշոր հաստատութիւնը անցաւ յայտնի մեծահարուստ Պ. Միշլէի ձեռքը: Գործարանը վերսկսաւ իր աշխատանքը 4 հազար բանուորով, որ ներկայիս հասած է 22—24 հազարի:

Ներկայ գործադուլը սկսաւ 29 մայիսին, ուրբաթ օրը: Ամէն կողմ դադրած էր աշխատանքը: Կարմիր եւ եռագոյն դրօշները կը ծածանէին մուտքի դուռներուն վրայ: Գործաւորները գրաւած էին դուռները: Սկսած էին կազմակերպական գործի: Այսպէս ամէն աթըլիէ բանուորներու քուէով իր պատգամաւորը ընտրած էր: Քիչ վերջ հասան երեսփոխաններ ընկերվարական եւ համայնավար, ինչպէս եւ սէնտիքայի ներկայացուցիչներ:

Բոլորն ալ ողջունելով գործադուլը եւ բանուորներու արդար իրաւունքը, թելադրեցին խիստ կարգապահութիւն: Եւ սէնտիքայի ներկայացուցիչները միացան բանուորական պատգամաւորներուն: Յաջորդ օրը տեղին վրայ ներկայացուցին գործաւորներուն պահանջը Պ. Միշլէին: Երկար սակարկեցին, նախապէս շատ քիչ, յետոյ հարիւրին տասը յաւելումով համաձայնութիւն գոյացաւ: Ուրախ սրտով ստորագրութեամբ բոլորը գացին իրենց տուները: Տօնական երկու օրուան դադարէ վերջ գործի սկսանք: Այսպէսով խորամանկ հարուստը իր պարզ ստորագրութեամբ խաբած էր, ընդհանուր պայմանագրութիւնը չէր ստորագրած: Զորս օր աշխատեցանք միշտ կազմակերպուելով: Կարելի է ըսել որ Սիթրօէնի բոլոր գործաւորները եւ գործաւորուհիները անդամագրուեցան սէնտիքային, եւ Յունիս 5ին, ժամը 4ին կրկին դադրեցուցինք աշխատանքը: Յաջորդ օր առաւօտուն բոլորը միացած երգելով, պարելով անցան իրենց կազմակերպական աշխատանքին, հերթի բաժնելով պահակութիւնը: Ցետոյ մեծատառ գիրերով ճիշդ վարչութեան մուտքի դրան ճակատին գրեցին հետեւեալ նշանախօսքերը. «Կեցցէ՛ Ժողովրդ. Ճակատը, կը պահանջենք հաւաքական պայմանագիրի ստորագրութիւնը»: Կրկին սկսան ճառերը, այս անգամ աւելիով: Գեղարուեստական ճոխ բաժին կար եւ շատ սիրուն: Ամէն օր կէսօրէ յետոյ ժամը 2էն մինչեւ 6—8, նոյն իսկ աւելի, կը տեւէր հանդէսը, դուրսէն կուգային կարող երգիչներ եւ երգչուհիներ: Յունիս 7ին կիրակի օրը Սիթրօէնի մէջ պատող մը ինք զինքը կը կարծէր Յուլիս 14ը տօնող քաղաքի մը մէջ: Գոյնզգոյն լոյսերով եւ կարմիր ժապաւէններով զարդարուած էր ամէն կողմ: Պար, երգ, նըւագ, զուեշտ, կափամարտ: Իսկ կիրակիէ վերջ երկու երեք օր փառաւոր «Թաղում»ներ: Այն շէֆերը կամ որ եւ է պաշտօնեայ, որ հակառակ էին բանուորական շարժումին եւ չէին ներկայանար, խսկոյն դագաղ կը շինէին, «դիակ»ը մէջը կը զետեղուէր, աշխատաւորները իրենց ստորագրութեամբ կը ներկայացնէին պատգամաւորներուն, որոնք վճիռ կուտան եւ վտարուած կը յայտարարեն: Նուագով, քահանայով, տիրացուով, ամէն բան կարգին, կը սկսի յուղարկաւորութիւնը: Բարեկենդանի օրերն են կարծես: Այսպէս գործարանին ամէն կողմը պտտցնելով, ի վերջոյ տեղի կ'ունենար թաղումը: Իսկ այն գործաւորը որ չէր ներկայանար իր աշխատած տեղը, նկարը կը շինուէր եւ կախաղան կը բարձրացուէր: Եւ ուրախութիւն գործարանին մէջ, ճաշը աժան, զուարճութիւնը ձրի:

Հայերուս թիւը Սիթրօէնի մէջ մօտաւորապէս 30 է, բոլորն ալ կարգապահ եւ լուրջ: Շատ անգամ կը հաւաքուէինք, օրուան դէպքերուն եւ կացութեան մասին պահ մը խօսելէ վերջ կարօտով կը ցանկայինք, որ մենք ալ մեր հայրենիքին մէջ ապրէինք ինքնիշխան:

Գործադուլը վերջացաւ: Սէնտիքայի ներկայացուցիչ Պ. Թէմպօ կրակոտ ճառ մը արտասանեց, պանծացնելով բանուորական յաղթութիւնը:

Ներսէս Գշիկեան

ԼԻՈՆԻ ԳՈՐԾԱՐԱՆՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ

ԼԻՈՆ, 14 Յունիս (Յառաջ).— Նոր օրերու եւ նոր ձեւի գործադուլը այս տեղ ալ սուր հանգամանք առաւ: Շաբաթ մըն է արդէն որ Սոմիայի մեծ գործարանի հազար բանուորները ներսը փակուած երգով ու պարով օրերնին կ'անցընեն: Պերլիէն որ տասկաւին ամիս մը առաջ հին ձեւի երկար գործադուլի շրջան մը անցուց, հիմա իր բանուորները կրկին գլուխ բարձրացուցած կը պահանջեն իրենց իրաւունքը: Մետաղեղէնի, կերպասեղէնի, մետաքսեղէնի, հիւսուածեղէնի բոլոր ճիւղերը շարժման մէջ են արդէն: Չկայ գործարան մը — մեծ կամ փոքր — որ փարակուած չըլլայ նոյն տենդով:

Շատ մը փոքր գործարաններ արդէն ընդառաջ են գացած բանուորներու պահանջին,— հարիւրին 10—15 յաւելում, 15 օր վճարովի արձակուրդ, հաւաքական պայմանագրութիւն, շաբաթը 40 ժամ աշխատանք եւն.: Ընդհանրապէս մեծ գործարաններն են որ կը յամառին, որոնց կարգին ամէնէն յամառը Սոմիա վակոնի մեծ գործարանը:

Շշուկ մը կայ թէ կիրակի մեծ ցոյցեր տեղի պիտի ունենան մեծ գործարաններուն առջեւները, ի նպաստ ներսը փակուած գործաւորներուն:

Երկու ճակատները — աջ ու ձախ— տենդագին աշխատանքի լծուած են: Ձեռքի չափ մանր անհամար թռուցիկներ կը փակցուին սիւներուն ու հանրային դրօսավայրերու պատերուն վրայ: Աջերը «ազգասիրական» տենդով բռնուած, կոչ կ'ուղղեն դասերին Ֆրանսացիներուն՝ փրկելու համար Ֆրանսան «օտար ուժերու եւ հիւանդ գաղափարներու բռնապետութենէն», ձախերն ալ կը քարոզեն աշխատանք եւ իրաւունք, խաղաղութիւն եւ հաց, բոլորին անխտիր:

Այսպէս կամ այնպէս, նոր եւ հրբահանդիչ փորձութիւններու առջեւ կը գտնուինք օտարներս, մասնաւորապէս Հայերս:

Մ. Մ.

ՕՐ. ԱՇԽԷՆ ՔԷՕԼԷԵԱՆ
եւ
ԳՈՒՐԳԷՆ ՊՕՅԱՃԵԱՆ
Ամուսնացած
Տէսին, 14 Յունիս 1936

ՄԱՄՈՒԼ

ՈՋԻԼ ՄԸ

— • —

Այս խորագրին տակ Ազդակ կը գրէ (5 յունիս).

Պոլսոյ Թուրք թերթերէն Թան (նախկին Միլլիյէթ), իր մայիս 17 համարով հետեւեալ լուրը կը հաղորդէր.— «Ռումբ մը գտնուած է Ղալաթիա, նախկին Լուսաւորիչ եկեղեցիին մէջ, որ Թուրք Կրէկօրիէն համայքին իբրեւ եկեղեցի կը ծառայէ: Ոստիկանութիւնը քննութեան ձեռնարկած է ...»:

Ասկէ երկու տարի առաջ, Յովհաննէս Քէչիչեան՝ այժմու անունով Շահին Գայա կոչուած ստահակ մը, իր համախոհներուն հետ միասին եւ ոստիկանական ուժի օժանդակութեամբ «Թաղական Խորհուրդ» մը կազմեց ու տիրացաւ Ղալաթիոյ եկեղեցիին եւ Ազգ. Կեդր. Վարժարանին:

Ջուր անցան այս առթիւ Ազգ. Վարչութեան բողոքներն ու դիմումները: Շահին Գայա սկսաւ միահեծան մինչեւ որ իր նախկին գործակիցներն իսկ գտան զինք անհանդուրժելի ու դիմեցին կառավարութեան:

Հրապարակը աղմկելու եւ զինք ամբաստանողները սարսափի մատնելու համար ահա Շահին Գայա հրապարակ կը նետէ ռումբի պատմութիւնը:

Բայց զաւեշտը սասով չի վերջանար, իբրեւ թէ, Շահին Գայա Իսթամպոլի նամակատունէն ղրկուած կը ստանայ սպառնագիր մը: Սպառնագրին գլուխը, ըստ «Թան»ի, կը գտնուի եղեր մեռելի գանկ մը՝ վրան խաչաձեւ երկու ոսկորով: Պատկերին տակն ալ «Ազգային Քոմիթէ» ստորագրութիւնը:

Ահա ճիւաղային զաւեշտը իր հակիրճ ձեւինտակ, որ Պոլսոյ Թուրք թերթերէն այնքան մելան սպառեց, ու շարժման մէջ դրաւ ոստիկանութիւնն ու ծանօթ եւ անծանօթ լրտեսներու եւ Թուրք գործակալներու բանակ մը:

Շահին Գայա վերջերս ալ հրաժարեցուց Կեդրոնական վարժարանի տնօրէնը ու կը ջանայ անոր տեղը նըշանակել տալ իր համախոհներէն մէկը ...

Այսքանով չի վերջանար սակայն այս հրէշին դերը, ան կ'աշխատի, կ'ըսեն, թուրքերէն թարգմանելու աւետարանը, հայերէն երգերն ու աղօթքները, թրքացնելու համար հայ եկեղեցին:

Համաձայն Շահին Գայայի՝ հայ ուրոյն ցեղ մը գոյութիւն չունի, Հայերը սերած են Թուրքերէն:

Կը կարծենք թէ աւելի մանրամասն կանգ առնելու պէտք չկայ մեր հերոսը լաւագոյնս ճանչնալու համար:

Շահին Գայա, մէկն է այն դաւաճաններէն զոր Թուրք գանկը ծնաւ, ու հայութիւնը իր քաղաքական անկումի օրերէն մինչեւ այսօր դիեցուց ու մեծցուց իր ծոցին մէջ:

Այսօր աւելի քան որ եւ է ատեն, Շահին Գայաները գործի վրայ են:

Հայկական Նեմեսիսը՝ վերջին կէս դարու մեր յեղափոխական պատմութեան շրջանին՝ կրցաւ պատժել բոլոր Եաւեաններն ու Արամեանցները, բոլոր ծանօթ ու անծանօթ Ցուղաներն ու մատնիչները: Այսօր սակայն դեբերը քիչ մը աւելի փոխուած են: Դաւաճանութիւնը դարձած է տեսակ մը արհեստ, տեսակ մը փրոֆէսիոն անոնց համար, որոնք զուրկ են մարդկային նկարագրէ, զուրկ են գաղափարականութենէ ու պատրաստ լիզելու՝ փառքի եւ դրամի սիրոյն՝ երէկի դահիճին արիւնոտ ձեռքերը: Պատրաստ են ուրանալու մեր ցեղին մարտիրոսութիւնը, մեր պատմութեան խաչը: Ազգուրացներու այս բազմութիւնը հետեւանքն է անշուշտ քաղաքական մեր արդի դժպհի պայմաններուն: Ասիկա չէն գիտեր միայն իրենք, բայց գիտէ ինքը Թուրքը, որ առիթը չի փախցներ հայութեան այս կամ այն հատուածին հետ հաշուեյարդարի նստելու համար սադրանքներ սարքելու նոյն ինքն Հայուն ձեռքով:

Ռումբ մը Ղալաթիոյ հայ եկեղեցիին մէջ. ի՞նչ կայ աւելի դիւրին, երբ օրինաւոր տէրերուն ձեռքէն կորզըւած են այդ աղօթատեղիին դրան բանալիները:

«Ազգային Քոմիթէ» ստորագրութեամբ նամակ մը դարշատիպ խաչագողի մը հասցէին, ի՞նչ դժուարին բան, երբ թղթատարական ամբողջ վարչութիւնը Թուրքերուն ձեռքն է:

Պէտք է զոհ մը սակայն, կարեւորը այս է. եւ երբ կայ մէջտեղը ձեռք առնուելիք ծրագիր մը՝ վստահ եղէք, որ աշխարհի բոլոր կէտերէն աւելի, Թուրքիոյ մէջ կը գտնուին այդ գործին հնարագիտ եւ անմրցելի հեղինակները:

Յովհաննէս Քէչիչեան՝ Շահին Գայա, այդ կարգի ոջիլ մը ահա:

Հաւատացած ենք որ հայ պատմութիւնն ու խղճմտանքը չեն մոռնար նմանները: Մեր մարտիրոսագրութիւնը այս վերջին մխիթարութիւնը չզլացաւ երբեք մեզի բարեբախտաբար»:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ) ԹԻՒ (5)

ԱՆՁՐԵՒ

—•—

Թարգմ. ԱՐՄԷՆ Պ. — Հեղինակ՝ ՈՒ. ՍԸՄԸՐՍԷԹ ՄՈՀԸՄ

Երեկոյեան, երբ անոնք նստած էին սրահը, Տէյվիտսըն պատմեց անոնց իր գոլէճական կեանքի առաջին օրերուն մասին: Նիւթական միջոցներ չէր ունեցած եւ իր դպրոցական ծախսերը հոգացած էր արձակուրդներուն միջոցին, այսուայն գործն ընելով: Լռութիւն կը տիրէր վարիյարկը: Օր. Թամսըն առանձին կը սպասէր իր սենեակին մէջ: Ցանկարծ՝ կրամաֆոնը սկսաւ երգել: Օրիորդը սկսած էր նուագել զայն ի հեճուկս, մոռնալու համար իր մենաւորութիւնը, բայց երգող չկար, եւ նուագը մելամաղձոտ շեշտ մը ունէր: Օգնութեան աղաղակի մը կը նմանէր: Տէյվիտսըն ուշադրութիւն չդարձուց: Ան կը գտնուէր երկար պատմութեան մը մէջ, եւ առանց փոխելու իր արտայայտութիւնը՝ շարունակեց զայն: Օր. Թամսըն գլան գլանի ետեւէ անցուց, գիշերուան լռութիւնը կը ջղայնացնէր զինք: Օդը անշնչելի ու մածուցիկ ըլլալու չափ խոնաւ էր: Մէքֆէյլները չկրցան քնանալ մահիճ մտնելէ յետոյ: Անոնք կողք-կողքի պառկած էին լայնաբաց աչքերով, ունկնդրելով վարագոյրին դրսի կողմը գտնուող մժեղներու անգութ երգին:

«Ի՞նչ է այդ», վերջապէս փսփսաց Մէքֆէյլ:

Ձայն մը կուգար փայտէ միջնորմին մէջէն: Տէյվիտսընի ձայնն էր, որ կը շարունակուէր միալար, եռանդուն յարատեւութեամբ մը: Ան կ'աղօթէր բարձրաձայն: Կ'աղօթէր Օր. Թամսընի հոգւոյն համար:

Երկու-երեք օր անցած էր, երբ այս անգամ անցան Օր. Թամսընի մօտէն՝ ճամբուն վրայ: Բայց ան չբարեւեց զիրենք հեգնական սիրալիրութեամբ կամ ժպիտով: Այլ անցաւ՝ քիթը բարձր բռնած օդին մէջ, ու դաժան եւ խոժոռ տեսք մը տուած իր ներկուած դէմքին: Անցաւ այնպէս՝ իբր թէ չէր տեսած զանոնք: Խանութպանը յայտնեց Մէքֆէյլին թէ Օրիորդը փորձած էր սենեակ մը գտնել այլ տեղ մը, բայց չէր յաջողած: Իրիկուան, Օրիորդը դարձեալ նուագեց քանի մը եղանակներ՝ իր կրամաֆոնով, բայց յայտնի էր թէ կեղծ էր իր զուարթութիւնը:

Ռամկական գռեհիկ եղանակը ճաթած, սրտաբեկ շեշտ մը ունէր, կարծես թէ յուսահատութեան եղանակ մըն էր: Կիրակի օր, երբ օրիորդը դարձեալ սկսաւ նուագել կրամաֆոնը, Տէյվիտսըն ղրկեց Հորնը անկէ խնդրելու որ անմիջապէս դադրեցնէ նուագը՝ քանի որ օրը Տիրոջն էր: Երգին գլանը հանուեցաւ կրամաֆոնէն ու տունը լռեց: Միայն անձրեւը կը շարունակէր ծեծել թիթեղէ տանիքը:

«Կը կարծեմ թէ օրիորդը քիչ մը մտահոգ է», ըսաւ խանութպանը Մէքֆէյլին՝ յաջորդ օրը: «Ան չի գիտեր թէ Պ. Տէյվիտսընի հետապնդածն ինչ է, եւ այդ կը վախցնէ զինք»:

Մէքֆէյլ այդ առաւօտ անգամ մը տեսած էր Օրիորդը, եւ այնպէս կարծած թէ անոր ամբարտաւան արտայայտութիւնը փոխուած էր: Անոր դէմքին վրայ նկատած էր վախ մը: Խառնածինը կողմնակի ակնարկ մը նետեց Մէքֆէյլի:

«Ձե՞ս գիտեր թէ ինչ բանի կը ձգտի Պ. Տէյվիտսըն», Հորն փախցուց իր բերնէն:

«Ոչ, չեմ գիտեր»:

Անսովոր բան էր որ Հորն այսպիսի հարցում մը ընէր անոր, որովհետեւ ան ալ գաղափարն ունէր թէ միսիոնարը խորհրդաւոր կերպով կը գործէր: Այնպէս տպաւորուած էր ան թէ Պ. Տէյվիտսըն ցանց մը կը հիւսէր կնոջ շուրջը՝ զգուշաւոր ու սիստեմատիկ կերպով, եւ երբ ամէն բան պատրաստ էր՝ ան մէկէն ի մէկ պիրկ պիտի քաշէր ցանցին չուանները:

«Ինձ յայտնեց Պ. Տէյվիտսըն», ըսաւ խանութպանը, «որ ըսեմ օրիորդին թէ եթէ որ եւ է ժամանակ ան պէտք ունենայ իրեն՝ ազատ է մէկը ղրկելու իր ետեւէն եւ ինք անմիջապէս պիտի երթայ իր մօտ»:

«Ի՞նչ ըսաւ օրիորդը», երբ յայտնեցիր այդ:

«Բան մըն ալ չըսաւ: Ձայրացաւ: Ըսի իրեն ինչ որ Տէյվիտսըն ըսած էր ինձ որ ըսէի իրեն եւ անմիջապէս հեռացայ: Մտածեցի թէ կրնար արտասուելու սկսիլ»:

«Կասկած չունիմ որ առանձնութիւնը սկսած է ջղայնացնել զայն», ըսաւ Տօքթէօրը: «Եւ անձրեւը ... այդ բաւական է որ անհանգստացնէ ու ջղայնացնէ որ եւ է մէկը», շարունակեց ջղագրգիռ կերպով: «Անձրեւը երբեք կը դադրի՞ այս անիծեալ վայրին մէջ»:

«Անձրեւոտ եղանակին բաւական յարատեւօրէն կը շարունակէ տեղալ: Տարին 300 մատնաչափ անձրեւ կ'ունենանք: Ինչպէս կը տեսնես, Ծոցին ձեւն է պատճառը: Կարծես թէ դէպի զինք կը քաշէ անձրեւը Խաղաղականի բոլոր անկիւններէն»:

«Անիծեալ ըլլի Ծոցին ձեւը», ըսաւ Տօքթէօրը ու քերեց մժեղներու խածած տեղերը: Զափազանց սրտնեղած կը զգար: Երբ անձրեւը դադրեցաւ եւ արեւը շողաց, սենեակը ջերմանոցի մը նմանեցաւ, կ'եփէր, օդը խոնաւ էր եւ մածուցիկ, եւ ան այն տարօրինակ զգացումն ունեցաւ թէ ամէն ինչ կ'աճէր վայրենի ուժգնութեամբ մը: Տեղացիները, որ հռչակաւոր էին իրենց զուարթ ու երեխայական բնաւորութեամբ, իրենց կտածներով ու ներկուած մազերով, դժնեեսիլ բան մը ունէին իրենց երեւոյթին մէջ, եւ երբ անոնք բոպիկ ոտքերով արագ-արագ կը քալէին դարշապարներուդ մօտ՝ բնազդաբար ետիդ կը նայէիր: Կը զգայիր թէ անոնք որեւէ վայրկեանի մէջ կրնային արագ կերպով հասնիլ ետեւէդ ու երկար դանակ մը խրել ուսիդ թիակներուն ճիշդ մէջտեղը: Չէիր կրնար ըսել թէ ինչ մութ մտածումներ թաքնուած էին անոնց խոշոր աչքերուն ետին: Քիչ մը կը նըմանէին որմանկարներուն վաղեմի Եգիպտացիներուն եւ անոնց շուրջ կը թեւածէր հին բանի մը սոսկումը:

Միսիոնարն եկաւ ու գնաց: Զբաղած էր, բայց Մէքֆէյլները չէին գիտեր թէ ինչ կ'ընէր ան: Հորն յայտնած էր Տօքթօրին թէ ան ամէն օր կը տեսնուէր կառավարիչին հետ, եւ թէ անգամ մը Տէյվիտսըն յիշած էր անոր անունը:

«Այնպէս կը թուէր թէ անսահման վճռականութիւն ունի», ըսաւ միսիոնարը, «բայց երբ գործի կուգայ՝ ողնայար չունի»:

(Շար.)

չարունակել նաեւ Ջորեքշաբթի կէսօրէ վերջ:

Ժոզէֆ Քայեօ, ելմտական յանձնախումբին նախագահը, բեմ բարձրանալով իր վերապահութիւնը յայտնեց, ըսաւ թէ կառավարութիւնը ծանր դժուարութիւններու առջեւ կը գտնէ ինքզինք, թէ երբ հանրային պարտքը կը ճնշէ պետութեան պիւտճէին վրայ, ընկերային վերանորոգութեան նոր ծրագիրները աւելի եւս կը ծանրացնեն երկրին ելմտական վիճակը: Այսուհանդերձ, ըսաւ, ծերակոյտին պարտքն է թոյլ տալ որ փորձ մը կատարուի, եւ յաջողութիւն մաղթեց:

Վերապահութեան այս արտայայտութիւններէն դուրս, մեծամասնութիւնը համակրանք ցոյց տուաւ եւ կառավարութիւնը, ծերակոյտին եւս վաւերացնել տալէ վերջ օրինագիծերու իր առաջին շարքը, որոշեց պատրաստել օրինագիծերու երրորդ շարք մը,— Պանք տը Ֆրանսի կանոնագրին բարեփոխութիւն, զինարուեստի պետականացում:

ՊԵԼԺԻՈՅ ԳՈՐԾԱԴՈՒԼԸ ԾԱԻԱԼԱԾ

Հետզհետէ աւելի ծաւալեցաւ գործադուլը: Պորինաժի, Շարլըրուայի մէջ բոլոր հանքագործները ձեռք ծալլած՝ միացան շարժման: Մետաղագործութեան մէջ եւս գործադուլը ընդհանուր էր երէկ: Լիէժ գրեթէ անդամալուծուած է: Քարմի մէջ վաճառատուները պահ մը բացին իրենց դռները, սակայն կէսօրէն յետոյ երբ երեւցաւ բանուորներու հսկայ ալիքը, անմիջապէս փակեցին:

Երէկ, ամբողջ երկրին մէջ գործադուլ յայտարարած բանուորներուն թիւն էր 225,000, որ կ'ըսեն թէ շուտով կը հասնի մէկ միլիոնի:

Հրեղէն Խաչը քաղաքական ասպարէզ կը մտնէ

Գնդապետ տը Լա Ռոք, իր մօտ հրաւիրելով մամուլի ներկայացուցիչները, յայտարարեց թէ իրենց կազմակերպութիւնը որոշած է մտնել քաղաքական ասպարէզ.— Անցած է այլեւս համախմբումներու շրջանը: Մեր կազմակերպութիւնը տարածուած է երկրին մէջ ամէն կողմ: Այժմ ատեն է շինարարութեան: Կը պահանջենք աշխատելու, մտածելու, խրար սիրելու ազատութիւն: Ցարգանք՝ ընտանիքի, բարոյական՝ կրթական թէ անհատական կեանքի մէջ: Ըսուեցաւ թէ մեզ պիտի լուծեն: Անկարելի բան է ատիկա: Մենք կազմակերպութիւն մըն ենք, որ ամիսը կ'աճի 50,000 հոգիով:

Այրի Տիկին Էլմօն Ջորիկեան եւ զաւակունք, Պ. Տիգրան եւ Օր. Իսկուհի, Տէր եւ Տիկին Արմենակ Ջորիկեան, Տէր եւ Տիկին Օհան Եղիազարեան եւ զաւակունք, Տիկին Լուսիա Վէզնէճեան, Այրի Տիկին Աղաւնի Ջորիկեան (Ամերիկա), Տէր եւ Տիկին Նշան Ջորիկեան (Ամերիկա), Տէր եւ Տիկին Սարգիս Ջորիկեան (Ամերիկա), Պ. Յարութիւն Եփրեմեան, Այրի Տիկին Մարիամ Տազճեան (Փարիզ), Տիկին Տիգրանուհի Կիւլեան (Փարիզ), Պ. Բարգէն Ջաղարեան (Փարիզ), Պ. Աւետիս Օհանեան (Պոլիս), Տէր եւ Տիկին Յովակիմ Փօյաճեան եւ զաւակունք (Փարիզ) եւ Տէր եւ Տիկին Արսէն Քէչիչեան, իրենց խորին շնորհակալութիւնը կը յայտնեն ամէն անոնց որոնք անձամբ, նամակով եւ հեռագրով, ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց ամուսնոյն, հօր, հօրքեռորդւոյն, հօրեղբօրորդւոյն, սանահօր եւ ազգականին

ՋՕՐԻԿ ՋՕՐԻԿԵԱՆԻ

դառնաղէտ մահուան առթիւ, որ տեղի ունեցաւ 11 Յունիս, 1936, ժամը 2ին, (Սէն Պարնապէ) Մարսէյլ:
(St. Barnobé) Մարսէյլ:

Հանգուցեալին մարմինը փոխադրուեցաւ, Սէն Փիէրի Տէփօզիթուառը:

Շնորհակալութիւններ Մարսէյլի եւ Սէն Լուի, Հայ Արիներու հովանաւորող միութեան եւ իրենց՝ Հայ Արիներու որոնք ծաղկեպսակով մը մասնակցեցան յուղարկաւորութեան եւ անթերի հսկեցին կարգապահութեան: Շնորհակալութիւն նաեւ Ամասիոյ Հայր. Միութեան վարչութեան անդամներուն որոնք ներկայ գտնուեցան եւ զետեղեցին ծաղկեպսակ մը:

ՀԱՅ ԳԱՂԹԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ՊԱՇՏՕՆԱՏՈՒՆԸ *71 Avenue Kléber*
Բաց է ամէն առաւօտ ժամը 10—12.30: — դիմել ամէն կարգի վկայականներու համար:

ՑՈՒՑԱՏԵՍԸ

Ֆ. Հ. Կ. ԽԱՉԻ Իսի լէ Մուլինոյի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ իրիկուն, ժամը 8.30ին իր դպրոցի սրահին մէջ, 6 Պուլըվար Ռօտէն: Կարեւոր օրակարգ, վարչութեան ընտրութիւն: Պարտաւորիչ ներկայութիւն:

Յառաջիկայ կիրակի, 21 Յունիս, Հայոց Եկեղեցիին մէջ տեղի պիտի ունենայ հոգեհանգստեան պաշտօն ի յիշատակ Ազգային մեծ բարերար Մկրտիչ Սանասարեանի, կտակակատար Կ. Եզեանցի եւ բոլոր Սանասարեան ուսուցիչներու եւ սաներու: Սանասարեան Սանուց Միութիւնը կը խնդրէ բոլոր սաներէն եւ անոնցմէ, որոնք կը յարգեն ազգ. այս դէմքերու յիշատակը, ներկայ ըլլալ նոյն ժամուն:

ՀԱՅ ՄՏԱՒՈՐԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ԱԿՈՒՄԲ

Այսօր, հինգշաբթի, երեկոյեան ժամը 9ին, Ռուսական Քոնսէրվաթուարի շէնքին մէջ (դետնայարկ), 26 Ավընիւ տը Թօքիօ.

Կը խօսի՝ Հ. ՊԷՐՊԷՐԵԱՆ
Նիւթ՝ մանկական արշաւանքներու ազդեցութիւնը եւրոպական քաղաքակրթութեան վրայ:

ՀԱՅ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴԱՑ ԱԿՈՒՄԲ

Յառաջիկայ դասախօսութիւնը տեղի կ'ունենայ այսօր հինգշաբթի ժամը 21ին, Ecole des Langues Orientales, 2 rue de Lille, Métro Palais Royale

Կը խօսի Պ. Ա. ԽՈՆԴԿԱՐԵԱՆ
Նիւթ՝ Հայ գրականութիւն:

Le Gérant: H. STEPHAN
Imprimerie A. DER (AGOPIAN)
17, Rue Damesme, PARIS (13)

Հ. Յ. Դ.

Փարիզ

ԱՆԻԷՌ ՍՈՒՐ ՍԷՆԻ Արամ ենթակոմիտէի ժողովը, վաղը ուրբաթ երեկոյ ժամը 9ին, սովորական հաւաքատեղին:

ԻՍԻ ԼԷ ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ Զաւարեան կոմիտէն ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս շաբաթ երեկոյ ժամը 9ին, ծանօթ հաւաքատեղին:

Գաւառ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ «Համազասպ» խումբի դասախօսական ժողովըվաղըուրբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին: կը խօսի ընկ. Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Վռամեան ենթակոմիտէի դասախօսական ժողովը տեղի կ'ունենայ այսօր հինգշաբթի երեկոյ ժամը 7ին, ծանօթ հաւաքավայրին մէջ: կը դասախօսէ ընկ. Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ:

ԼԻՈՆԻ Վարանդեան կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները, 19 Յունիս, ուրբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին, 181 Cours Lafayette Զարդարեան գրադարանի մէջ: կարեւոր օրակարգ:

ՓՕՆ Տ ՕՊՆԱՅԻ Կորիւն ենթակոմիտէն ընկերական ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները, 21 Յունիս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2ին, գրադարանի սրահը: կարեւոր օրակարգ: Բացակաները նկատի կ'առնուին: կը խնդրուի Սէն Փիրի եւ Լավիլտիէօի ընկերներէն ճշդապահ ըլլալ:

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

ՓԱՐԻԶԻ «ԵԳԻՊՏԱՑԻ» ԿՈՄԻՏԷԻ դասախօսութիւնը տեղի կ'ունենայ այսօր ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ երեկոյ (18 Յունիս՝ ժամը 8.30ին, Chez Zeyer սրճարանի վերնայարկը, 4 rue St. Denis (Place du Châtelet), մէթրօ Châtelet:

Կը խօսի ընկ. ՍԵԴՐԱԿ ՍԱՍՈՒՆԻ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԱՆԿԱԽՈՒԹԵԱՆ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

ՊՈՄՕՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Պոմօնի Զաւարեան ենթակոմիտէի եւ հովանաւորութեամբ Մարսէյլի Շրջ. կոմիտէի

21 Յունիս, կիրակի երեկոյ ժամը 8ին, Վարանդեան սրահին մէջ,
10 Bld. des Marguerites

Կը նախագահէ ընկ. ՀԱՅԿ ՍԻՐԷՆԿԻՒԼԵԱՆ
Կը խօսի ընկ. Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՃՈԽ ԲԱԺԻՆ: ՆՈՒԱԳ, ԵՐԳ, ԱՐՏԱՍԱՆՈՒԹԻՒՆ եւլն.: Շարժանկարով կը ցուցադրուին 1914էն մինչեւ 1921 թուի Հայ Ազատագրութեան յայտնի դէմքերը ու գլխաւոր դէպքերը:

Ծախսերու մասնակցութիւն 2 ֆրանք:

ՍԷՆԹ ԱՆՏՐԷԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Ընդ. Կարօ եւ Վռամեան քոյր ենթակոմիտէներու, մասնակցութեամբ Աւօ խումբի եւ հովանաւորութեամբ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՇՐՋ. ԿՈՄԻՏԷԻ

21 Յունիս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2ին, Սէնթ Անտրէ Պէլվետէրի օդասուն պարտէզին մէջ

Կը նախագահէ ընկ. Ա. [illegible]
Կը խօսի ընկ. Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՃՈԽ ԲԱԺԻՆ

Մանրամասնութիւնները տեղւոյն վրայ: Մուտք՝ 2 ֆր.:

ԾԱՆՕԹ.— Փափաքողները կրնան կիրակի առաւօտուն երթալ: Փաղաքէն եկողները կրնան առնել Պուա Պէլլըմօնէն 25 թիւ հանրակառքը եւ իջնել թէրմինիւս:

ՀԱՆԴԷՍ–ԵՐԵԿՈՅԹ

կազմակերպուած Դրօշակ Միութեան սրահի բացման առթիւ, տեղի կ'ունենայ 20 Յունիս, շաբաթ երեկոյ ժամը 9ին, միութեան սրահը 5 rue de l'Eclipse, Մարսէյլ:

Կը նախագահէ ընկ. Պ. ՀԻՍԵԱՆ
Կը խօսի ընկ. Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՃՈԽ ԲԱԺԻՆ

Կը ներկայացուի վաւեշտ մը Պատ. Միութեան դպրոցի աշակերտներուն կողմէ: Կենդանի պատկերներ: Շարժանկարով պիտի ցուցադրուի Հայկ. Ազատամարտը եւ վաւեշտ մը:

ԿԸ ՆՈՒԱԳԷ ՎԱՀԱԳՆԵԱՆ ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲԸ

Երգեր եւ արտասանութիւններ: Մուտքը ազատ է:

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԽՆՃՈՅՔ

Կազմակերպուած Իսի լէ Մուլինոյի Զաւարեան կոմիտէի կողմէ Հայաստանի անկախութեան տարեդարձին առթիւ

21, Յունիս կէսօրէ վերջ ժամը 2ին, Պուլվար Ռօտէն Փանիկեանի սրճարանը

գեղարուեստական ճոխ բաժին
Մուտք 5 ֆր.:

Օդափոխութեան կայան

ՖՐ. Կ. ԽԱՉԻ ՇՐՋ. ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆԸ իր յառաջիկայ ամառնային կայանի (Colonie des Vacances) համար պիտի ընդունի սահմանափակ թիւով վճարովի երախաներ եւս, դիւրութիւն տալու նպատակով համեստ ընտանիքներու: Փափաքող ծնողքները պէտք է դիմեն զբաւեր Տիկ. ՄԻՍԱՔԵԱՆի, 6 rue d'Alsace, Asnières (Seine), մինչեւ յառաջիկայ Յունիս 30: Տղաքը պէտք է ըլլան առողջ, հաստատուած բժշկ. վկայագրով, 8—12 տարեկան երկսեռ: Գինը 250 ֆր. մէկ ամսուան համար, ճանապարհածախսը ծնողքին վրայ:

«ՎԷՄ»

Մամուլի տակ է եւ շուտով լոյս կը տեսնէ «ՎԷՄ»ի ԺԴ. թիւը հետեւեալ բովանդակութեամբ.—

Գ. ԳԻՒՁԱԼԵԱՆ՝ Մեծ Ցորեկեանի առթիւ: ՏՈՔԹ. ՎԱՀՐԱՄ Ե. ԹՈՐԳոմեան՝ Ցուշատետրէս: ՇԱՌԼ ԴԻԼ՝ Հայկական ճարտարապետութիւնը: Հ. Գ. ՆԱՀԱՊԵՏԵԱՆ՝ Հայաստանի պմբէթաւոր եկեղեցիները: ՇԱՒԱՐՇ ՆԱՐԴՈՒՆԻ՝ Նպաստ մը Հայ եւ Թուրք աշուղական գրականութեան: Ա. ԲԵՐԲԵՐԵԱՆ՝ Միքայէլ Նալբանտեանցի անտիպ երկերը: ՎԱՀԱՆ ՄԻՆԱԽՈՐԵԱՆ՝ Արհաւիրքի օրեր: ՎԱՀԱՆ ՓԱՓԱԶԵԱՆ՝ Համաշխարհային պատերազմը եւ Տարօնի աշխարհը: ՀԱՅԿ ԱՃԷՄԵԱՆ՝ Բագրատ վարդ., Գէորգ Թաւաքալեան: Անցեալը: Կեանք եւ մշակոյթ: Գիրք եւ մամուլ: Գրախօսական: Ցաւալուած: Վ. ՄԱՆԿՈՒՆԻ՝ Գէորգ Դ. եւ իր ժամանակը:

Տարեկան բաժնեգին՝ 70, 60 եւ 50 ֆրանք, համաձայն իւրաքանչիւր երկրի թղթադրական սակի:

Երրորդ շրջանի բաժանորդները կրնան առաջին երկու տարիներու 12 թիւերը ստանալ վճարելով 50 ֆրանք կամ վեց գրքի համար 25 ֆր.

Հասցէ.— S. Vratzian, 13 Rue des Platanes, Cité Jardin de Plessis-Robinson. (Seine).

Դաշնամուրի եւ ճերմակեղէնի ցուցահանդէս

Ռուպէնսոնի դարատանին մէջ, MAISON FIQUET
Փարիզի Հարաւային շրջանի «Յառաջդիմասիրաց» միութեան կողմէ, ի նպաստ վարժարանին
Յունիս 21ին, առաւօտեան ժամը 10էն մինչեւ գիշերուան ժամը 10

ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲ
կը ներկայացուի Ե. Օտեանի եւ Մ. Կիւրճեանի ՋԱՐՇԸԼԸ ԱՐԹԻՆ ԱՂԱ
ղեկավարութեամբ ՇԱՆ ՊԸՇԻԿԹԱՇԼԵԱՆի,
ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԱՆԱԿՆԿԱԼՆԵՐ
Թատր եւ ռուսական նուագախումբ
Անձրեւի պարագային տպաւորիչ մեծ սրահ:
Մուտք 3 ֆրանք:
Ճոխ պիւֆէ, դիւրամատչելի գիներով:
Հաղորդակցութեան միջոց.— Porte d'Orléansէն առնել 128 թիւ հանրակառքը, որ միայն երեք տիքէով ձեզ պիտի տանի մինչեւ Ռուպէնսոն, թէրմինիւս:

ՍՈՒՐԲ ԹԱՐԳՄԱՆԻՉՆԵՐՈՒ ԹԱՐԳՄԱՆՈՒԹԵԱՆ

1500ԱՄԵԱԿԸ ԿԸ ՏՕՆՈՒԻ ՍԱՐՍԷԼԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Համազգայինի Մասնաճիւղին եւ Հ. Յ. Դ. Հրայր խումբի եւ մասնակցութեամբ Հայ Արիներու:

Կը նախագահէ՝ Ա. ՋԱՄԱԼԵԱՆ
Կը խօսին՝ Ա. ԽՈՆԴԿԱՐԵԱՆ եւ Խ. ՆԵՐՍԷՍԵԱՆ (Հայ Արիներու կողմէ)
Կ'երգեն՝ Տիկին Ս. Խաչատուրեան, Պ. Մ. Խուլոյեան, կ'արտասանեն Պ. Պ. Ա. Աճէմեան, Հ. Դաւիթեան, Յ. Երկանեան եւն.:
Խմբերգ եւ զանազան խաղեր դպրոցի փոքրիկներուն կողմէ:
Ծախքերու մասնակցութեան համար կը գանձուի 2 ֆրանք:
Կառ. տիւ. Նորէն շոգեկառք՝ 1.43 եւ 1.51ին:

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

(Fondé en 1925) :-: R. C. Seine 276.286

Directeur et Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
Rédaction et Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

17, Rue Damesme, PARIS (13e)
Téléphone : Glacière 15 - 70
Métro : TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ,— ՏԱՐԵԿԱՆ ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ ԵՌԱՄՍԵԱՅ

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 ֆրանք	—
Ամերիկա եւ ուրիշ երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	—

ՈՒՐԲԱԹ 19 ՅՈՒՆԻՍ
VENDREDI 19 JUIN 1936

12 ՏԱՐԻ — 12e Année No. 3145

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԸ ԿԻՍԱՆԿԱԽ...

Պատրանք չէ, այլ սահմանադրական նախագիծ։

Անկախութեան ճամբուն վրայ յուսատու հանգրուան մըն է ասիկա, որ տակաւին շատ պիտի զբաղեցնէ գաղթահայ մամուլը։

Անշուշտ, այնքան ալ միամիտ չենք առագաստ պարզելու համար խորհրդային ջուրերուն վրայ, ուր տակաւին խօսքի եւ գործի ընդարձակ շրջան մը կը բաժնէ մեզ։

Սակայն, կարգ մը խորհրդածութիւններ անհրաժեշտ են օրուան նորութեան առթիւ։

Ընդունինք որ համայնավար յեղափոխական, քաղաքական մտքի տեղատուութիւն մըն է որ տեղի կ'ունենայ, այնքան խօլաբեւ եւ սրարշաւ մակընթացութենէ մը վերջ։

Այն գոյավիճակը որ պիտի ստեղծուի Խորհ. Հայաստանի համար, ըստ նոր սահմանադրութեան, անցեալին մէջ, շատ մը հայ քաղաքական գործիչներու մտասեւեռումն էր եղած։

Սակայն պէտք չէ մոռնալ,որ այդ օրէն շատ ջուր է անցած կամուրջին տակէն։

Ահաւոր դէպքեր եկան ու անցան։ Ցեղ. Ռուսաստանը համայնավար «րուհճի»ներու ձեռքով Հայաստանը նետեց Թուրքին երախը, յանուն համաշխարհային յեղափոխութեան ... Ոչ միայն Թուրքին երախը նետեց, այլ եւ գործակից դարձաւ անոր եւ ամանց վարանելու հայ ժողովրդի արեան մէջ ներկեց իր յեղափոխական ձեռքերը ...

Ընդ հուր եւ սուր անցաւ Կովկասի վրայէն, նուաճեց Հայաստանը եւ « ձայն փողոյ ու Թմբկի» աւետեց կովկասեան ժողովուրդներու վերջնական փրկութիւնը։

Եւ, ի հարկէ Խորհ. Հայաստանը բարեկամ էր ամէնքին, ոտքովհետեւ վէճ ու պահանջ չունէր։

Ռուսական ռազմական յեղափոխութեան չարաշուք ընթացքը այլ եւս խթանած է ազգերու քաղաքական միտքը եւ զանոնք դրած անկախութեան գաղափարի ճամբուն վրայ։ Հայ ժողովուրդն ալ այսօր անդառնալի կերպով կառչած է իր անկախ հայրենիքի գաղափարին, աւելի քան երբեւիցէ։ Մեզ համար այս նոր սահմանադրութիւնը, կէտ կը ստանայ այն չափով, ինչ չափով մեզ կ'առաջնորդէ դէպի վերջնական անկախութիւն։

Խոստովանինք որ, այս յանկարծակի փոփոխութեան դրդապատճառները տակաւին լիովին ծանօթ չեն մեզ։

Բայց, նոր սահմանադրութեան մեր առջեւ կը դնէ նաեւ կովկասեան ժողովուրդներու քաղաքական կենակցութեան հարցը, որ Թնճուկի մը կերպարանք պէտք չէ ստանայ։

Կովկասեան ժողովուրդներուն մէջ, ազգային հարցը եւ համակովկասեան քաղաքականութիւնը ցարդ որ եւ է բաղձալի եւ արդար լուծում ստացած չէ։

Խոստովանինք որ կովկասեան ժողովուրդներուն մէջ, ազգային հարցը եւ համակովկասեան քաղաքականութիւնը որ եւ է բաղձալի եւ արդար լուծում չէ գտած։

Ներկայ պայմաններուն մէջ, այդ հարցը խորհրդային կարգերու շրջագիծէն ինքնաբերաբար յարութիւն պիտի առնէ եւ խորհրդային հասկացողութեամբ եւ իմաստով լուծում պիտի պահանջէ։ Տարիներէ ի վեր ծանր խուփ մըն էր քաշած վրան, ներշնչեալ անոնց համայնական հայրենիքի գաղափարը։

Ըստ նոր սահմանադրութեան նախագծի, երբ ձեւականօրէն թէ այս երկիրներու փոխադարձ կապը պիտի նուազի եւ կիսանկախ վիճակի մը պիտի վերածուի, ի՞նչպէս լուծում պիտի գտնեն այդ վէճերը եւ ինչպէս պիտի կարենան պահել կովկասեան ընտանեքի անդորրութիւնը։

Այս վաղեմի եւ պատմական ժողովուրդներու ճակատագիրը ներժան կապուած է իրարու։ Անցեալի մերձեցման ձախող փորձերն ու արիւնահեղ վէճերը պէտք է վճռուին երկար փորձի ծանրութեամբ եւ իրաւախոհութեամբ։ Միութեան թէ Ազգութեանց Խորհուրդի գործն է հարցին արդար լուծում մը տալ։

Կովկասեան երեք գլխաւոր հանրապետութիւնները իրենց ներքին քաղաքականութեան արմատները սահմանէն անդին պէտք չէ փնտռեն։ Կովկասի շահերը կը պահանջեն, որ այս հանրապետութիւնները թէ արտաքին եւ թէ ներքին ճակատի վրայ միօրինակ քաղաքականութիւն ունենան։

Կովկասեան ժողովուրդներու փոխադարձ ատելութեան դրդապատճառը յաճախ օտար ազդեցութիւններն ու օտար տիրապետութիւններն են եղեր։ Վէճեր հարթելու փոխարէն, նոր պատրուակներ են ստեղծեր եւ կովկասեան ժողովուրդներու փոխադարձ մերձեցման արգելք հանդիսացեր։

Կովկասեան հանրապետութիւնները այս օրերուն կը մտնեն պատմական հոգատարութեան մէկ բախտորոշ հանգրուանին մէջ։ Ապագան ցոյց պիտի տայ այս նոր անկիւնադարձին արդիւնքն ու կշիռը։

Առաջին մտահոգութիւնը որ կը պաշարէ մեզ, Հայաստանի համայնավար մտաւորականութեան սարկական ոգին է։ Տարիներէ ի վեր, փորձերը դժբախտաբար ցոյց տուին, որ անոնք հայ ժողովուրդի իրական շահերու ըմբռնումը չունին։ Հրահանգի ստրուկ պահակ են դարձած։ Օրն ի բուն սորված են մէկ բան միայն ըսել,— մեծատառ Ստալին։

Տակաւին շատ առիթներ պիտի ըլլան քննութեան առնելու այս նոր գոյավիճակը, իր բոլոր կողմերով։ Վաղաժամ է կանխատեսել վճիռներ արձակել։ Փաստ է այսօր, Խ. Հայաստանի վրայ ստրկական շեշտ մը կը դրուի եւ հնարաւորութիւն կը տրուի իր մարկական վիճակէն դուրս գալու։ Այս ալ բան մըն է...

Վ. Հ.

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ՖՐԱՆՍ. ԾԵՐԱԿՈՅՏԸ ՎԱՒԵՐԱՑՈՒՑ

Ծերակոյտը, Չորեքշաբթի կէսօրէ վերջ, 2ի դէմ 295 ձեռամբարձ քուէով վաւերացուց կառավարութեան «ընկերային օրինագիծերու» առաջին շարքին մէկ մասը,— վճարովի արձակուրդ, Թոշակներու վրայ դրուած տուրքերու ջնջում, պաշտօնէութեանց ռոճիկի վերաբերեալ հրովարտակ - օրէնքներու վերաքննութիւն։

Հաւաքական պայմանագրութեանց օրինագծին մասին վիճաբանութիւնը շարունակուեցաւ երէկ առաւօտ, իսկ շաբաթական 40 ժամ աշխատանքի օրինագծին մասին՝ կէսօրէ վերջ։

Առաջին առթիւ, կարծուեցաւ որ Ծերակոյտը եւս պիտի քուէարկէ Երեսփոխանական Ժողովին արագութեամբ։ Սակայն «Նստած մարդու» դանդաղութեամբ՝ ծերակուտականները ուշացուցին քուէարկութիւնը, առանց բոլորովին ընդդիմադիր երեւնալու։

Կառավարութիւնը, ամէն անգամ որ խօսք կ'առնէր Երեսփ. Ժողովին կամ Ծերակոյտին մէջ, չէր մոռնար յիշատակել թէ ետեւը մեծամասնութիւն մը ունի, թէ հանրաքուէով եկած է իշխանութեան գլուխ։ Այս ճնշող յայտարարութեան առջեւ, որ ազդարարութեան մը նկարագիրը ունի, ծերակոյտը թէեւ ուզեց խելօք երեւնալ եւ կառավարութեան հանդէպ բարեացակամ, այսուհանդերձ աշխատեցաւ որ շատ աճապարանք ցոյց չտրուի։ Դահլիճը յատաձգեց իր նիստերը, որպէսզի կարենայ մօտէն հետեւիլ ծերակոյտի վիճաբանութեանց։

Կառավարութեան գլխաւոր դէմքերը ներկայ գտնուեցան ծերակոյտին, քանիցս խօսք առին Լէոն Պլում եւ Վէնսան Օրիոլ։ Եթէ առաջին օրինագիծերուն մէկ մասը վաւերացուեցաւ մեծամասնութեամբ, քիչ թիւ մը չէին կազմեր անոնք որ ծափահարեցին Ժոզէֆ Քայեոյի վերապահութիւնը,— մենք, կ'ըսէր ծերակոյտի ելմտական յանձնախումբի նախագահը, մասնագէտներս մեծ դժուարութիւններ կը տեսնենք, բայց դուք փորձ մըն է կատարել կ'ուզէք, կատարեցէք։

ԳՈՐԾԱԴՈՒԼԻՆ ԸՆԹԱՑՔԸ

1.— ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՄԷՋ

Գործադուլի հոսանքը, որ հետզհետէ կը մեղմանար Ֆրանսայի մէջ, յանկարծ նոր Թափ մը առաւ, ինչպէս կը հաղորդեն գաւառներէն։

Փարիզի մէջ մեծ վաճառանոցները տակաւին կը շարունակեն գործադուլը։ Երէկ կը հաղորդուէր թէ որոշ համաձայնութեան մը եկած են Լուվրի պաշտօնեաները։ Մինչ կառավարութիւնը կ'աշխատի հաշտեցնել,կամաւոր բանտարկեալները մեծ վաճառանոցներու մէջ կը շարունակեն գեղեցիկ ժամանցներ սարքել,— առջի օր հրաւիրած էին Ֆրանսացի նշանաւոր արուեստագիտուհին, Սէսիլ Սորէլ։

Լիոնի մէջ գործադուլ յայտարարեցին պաղպաղի բեռնակիրները, իսկ ՍէնՇամոնի մէջ՝ 4,000 բանուորներ, որ կ'աշխատէին պողպատաշինութեան գործարաններու մէջ։

Վիէն, 17 յունիս (Ցառաջ).— Կօշիկի գործատէր՝ Պ. Փելէ երէկ պատասխանեց բանուորներու պահանջին, եւ կ'ըսէ թէ կրնայ ընդունիլ հարիւրին 12 միայն։ Բանուորները խորհրդակցելով որոշեցին չընդունիլ եւ շարունակել գործադուլը։ (Բանուորներու պահանջն է հարիւրին 18—20)։ Միեւնոյն ժամանակ կը պահանջեն իրենց չաշխատած օրականները։ Գործատէրը կը մերժէ վճարել։

Երէկ, բանուորներու 7 հոգինոց պատուիրակութենէն քանի մը հոգի Լիոն գացին, այս գործարանի նորակազմ սէնտիքան (քանի մը օրուան մէջ բանուորներու հարիւրին80ը անդամագրուեցան, նոյնպէսՀայերը)ճանչցնել տալու եւ անդամագրելու Լիոնի եւ շրջանի կազմակերպութեան։ Յաջողած են, եւ միեւնոյն ժամանակ խնդրած, որ Պ. Փելէի մօտ միջամտեն։ Հինգշաբթի, Պ. Փելէ կանչուեցաւ Լիոն, Սէնտիքայի կողմէ։ Պ. Ա.

Թուլոնի մէջ դադրած է հանրակառքի երթեւեկը։ Քաղաքապետութիւնը մերժած ըլլալով աւելածուներու պահանջները, գործադուլ յայտարարուած է նաեւ փողոց աւլելու ճակատին վրայ։ Փողոցները լեցուն են աղտեղութեամբ։ Պանդոկ, սրճարան, ճաշարան փակուած են։

Ալճերիոյ մէջ եւս գործադուլը լուրջ մտահոգութիւն կը պատճառէ։ Ալժէի բանԹողներուն թիւն է 7,000։

2.— ՊԵԼՃԻՔԱՅ ՄԷՋ

Պելժիոյ գործադուլը կ'աճի այնպիսի համեմատութեամբ մը, զոր երբեք կարելի չէր եղած նախատեսել։

Անվէրսի եւ Կանտի մէջ նաւարկութեան ասպարէզի բոլոր աշխատաւորները գործադուլ յայտարարած են։ Պորինաժի եւ Շարլըռուայի մէջ, գործադուլը հանքագործութենէն վերջ տարածուեցաւ շինութեանց եւ սանտարաններուն։ ԲանԹողները արգելք հանդիսացան հանրակառքերու երթեւեկին։ Պրիւսէլի մէջ բանԹողները Թափօր կազմած անցան փողոցներէն եւ մետաղագործութեան կեդրոններէն ,ստիպելով որ իրենց միանան աշխատող բանուորները։ Պրիւսէլի քաղաքապետը, ասոր վրայ, արգիլեց որ եւ է համախմբում։ Ոստիկանութիւնը դրաւեց քաղաքին «ռազմագիտական» դիրքերը։

Վալոն նահանգին մէջ ընդհանուր է գործադուլը։ Դադրած են հիւսուածեղէնի եւ կօշիկի աշխատանքները։

Լիէժի մէջ օդային կազի բանԹողները կը մարէին փողոցի ջահերը, այս պատճառով արգիլուեցաւ բանԹողներու շարժումները գիշեր ատեն։

Պրիւսէլ, մայրաքաղաքի Ֆոշի հրապարակին վրայ համախմբուած էր հսկայ բազմութիւն մը։ Քիչ յետոյ երեւցան երկու զրահապատ ինքնաշարժներ՝ գնդացիրներով։ Իւրաքանչիւր ինքնաշարժի մէջ երեքական սաղաւարտակիր զինուոր։ Ամբոխը լռեց՝ երբ տեսաւ զրահապատ ինքնաշարժները։ Շուտով հասան տասնեակ մը զինուորական ինքնաշարժներ, անոնց առջեւէն ջոկատ մը հեծելազօրք, որ քշեց ցրուեց ամբոխը։

Բոլոր այս գործողութիւններու ընթացքին, կատարուեցան նաեւ կարգ մը ձերբակալութիւններ, որոնց մէջ օտարներ ալ։ Դատական նախարարը մամուլով յայտարարեց թէ այն օտարականները, որ կը մասնակցին ցոյցերուն ,պիտի վռնտուին իրենց շնորհուած ասպնջականութենէն։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՀԵՂԵՂԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Ջիւն, հեղեղ եւ կարկուտ

Քաղուած Հայաստանի Թղթաբերէն.—

Կիրովականէն կը հեռագրեն Երեւանի Թերթերուն (20 մայիս) թէ 15 օրէ ի վեր կ'անձրեւէ, որուն հետեւանքով ցանքը դադրած է։ Համզաչիմանի մէջ Մայիս 18ին եւ 19ին ձիւն տեղաց, յետոյ անձրեւ։ Սարերուն վրայ ձիւն նստած է։ Անձրեւին պատճառով Կիրովականի մէջ փլաւ 5 տուն, Համզաչիմանի մէջ 6 ախոռ եւ 2 տուն, Համամլուի մէջ՝ 4 ախոռ, Որդնաւի մէջ՝ 5 ախոռ։ Բազմաթիւ տուներ լեցուած են ջուրով, հողէ տանիքով տուները եւս։ Մարդկային զոհ չկայ։

Մեղրիէն կը հեռագրեն թէ Մայիս 18ի գիշերը հեղեղը խուժեց գիւղերը։ Վարհավար գիւղին մէջ խեղդուեցան երկու երեխաներ, Սոնիա եւ Մանիա Յարութիւնեան, 9 եւ 12 տարեկան։ Նոյն գիւղի փարախին մէջ խեղդուեցան 93 գառ եւ ուլ։ Ոչնչացաւ 15 հեկտար ցանք։ Գուդեմնիսի հաւաքական գիւղատնտեսութեան ագարակին խոշոր եղջիւրով անասուններուն ախոռը փլաւ, երկու ցուլ վիրաւորուեցան։ Մեղրիի մէջ հեղեղը տարաւ բոլոր կամուրջները։ Մեղրիի եւ Ջուլֆայի միջեւ երթեւեկը դադրած է։

Կիրովականէն կը հեռագրեն (21 մայիս) թէ Ջիգդամալ գիւղին մէջ կայծակ զարկաւ գիւղին հովիւը եւ 40 գառներ։ Սարերուն վրայ ձիւն կը տեղայ։

Համզաչիմանէն մինչեւ Սպիտակի բարձունքները ձիւն կը տեղայ։

Ամասիայի մէջ սաստիկ ձիւն կը տեղայ։ Բազմաթիւ կենդանիներ սատկեցան ցուրտէն եւ անսնաղութենէ։

Հայաստանի Ջրային Տնտեսութեան Վարչութիւնը կը հաղորդէ թէ Մայիսի երրորդ շաբթուան մէջ առատ անձրեւ տեղացած ըլլալով գետերը յորդեցան եւ ողողեցին ցանքն ու գիւղերը։

Մայիս 21ին Արաքս գետը բարձրացած էր 1 մեթր 90, հասնելով մինչեւ 425 սանթիմեթրի։ Զանգի գետը՝ 315 սանթիմեթրի։ Վեդիչայը բարձրացած է 2 մեթր, Արեւելեան Արփաչայը՝ 130 սանթիմեթր։ Բարձրացած են նաեւ Զորագետը, Բազարչայը եւ միւս բոլոր գետերը։ Ամէնէն աւելի բարձրացած է Քասախ գետը, մինչեւ 500 սանթիմեթր։ Վերջին տասը տարուան ընթացքին, գետերը այսքան չէին բարձրացած։

Հեղեղին պատճառով վնասը եւս շատ է։ Փճացած են Վեդիի, Թայթանի, Ռէհանլուի, Աւշարի, Խալխալի եւ այլ գիւղերու ցորենի եւ բամպակի ցանքերը։ Քասախը ծածկած է Վաղարշապատի կարգ մը գիւղերուն բամպակի դաշտերը, 130 հեկտար տարածութեան վրայ։

Անձրեւին պատճառով Ապարանի շրջանին մէջ փլան 120 ախոռ եւ մարագ, 100 տուն, 2 ջաղացք, սատկեցան 96 փոքր եւ 4 խոշոր եղջիւրով անասուններ, փճացաւ 156 հեկտար ցանք։

Աշտարակի գիւղերուն մէջ քանդուեցան 30 տուն, 2 ախոռ, 1 ջաղացք, փճացաւ 50 հեկտար ցանք։

Երեւանի բնակչութիւնը

Երեւանի ոստիկանական տեսչութեան վիճակագրութեանց համաձայն, այս տարի, յունուար 1էն մինչեւ մայիս 1, ուրեմն 4 ամսուան ընթացքին՝ զանազան քաղաքներէ եւ գաւառներէ Երեւան հաստատուած են 12,291 հոգի, իսկ Երեւանէն հեռացած են 9,064 հոգի։ Մինչեւ մայիս 1, Երեւանի բնակչութիւնը կը հասնէր 141,926ի, որուն 94,243ը չափահասներ, 47,719ը մինչեւ 16 տարեկան երեխաներ եւ պատանիներ։

Ֆրանքօ-սուրիական բանակցութեանց շուրջ

Ֆրանքօսուրիական բանակցութեանց մասին, որուն լուրը տուած էինք երէկ, իբրեւ լրացուցիչ տեղեկութիւն կը հաղորդուի, որ Ֆրանսական արդի կառավարութիւնը ներկայիս կը մշակէ Ֆրանքօսուրիական դաշնագրի նախագիծ մը։ Այդ նախագծին պատրաստութենէն վերջ, Սուրիոյ ժողովուրդը պիտի հրաւիրուի ընտրել իր ազգային ժողովը, միակ գերագոյն մարմինը որ ի զօրու է վաւերացնելու կամ մերժելու այդ նախագիծը։ Սուրիոյ կողմէ վաւերացուելէ վերջ, այդ դաշնագիրը պէտք է յետոյ յանձնուի Ազգերու Դաշնակցութեան քննութեան։

Այս առթիւ դիտել կը տրուի թէ Սուրիան պարպելու ոչ մէկ տրամադրութիւն կայ։ Իսկ Սուրիոյ մասնակցութիւնը Ազգերու Դաշնակցութեան՝ հարց մըն է որուն լուծումը ժամանակի կը կարօտի եւ կարգ մը երկար ձեւակերպութիւններ կը պահանջէ։ Այսպէս, Իրաք, որուն անկախութեան պատմութենէն ներշնչուած են նաեւ Սուրիացիները, Ժընեւի ազգաժողովը մտաւ միայն 1932ին, մինչ իր անկախութեան դաշնագիրը կնքուած էր 1926ին։

Ահա թէ ինչո՛ւ պաշտօնական շրջանակներու մէջ այն կարծիքը կը տիրէ թէ Ֆրանսա մտադիր չէ իր զինուորները քաշելու, ոչ ալ Սուրիա կրնայ, դեռ երկար շրջանի մը համար, անդամակցիլ Ազգերու Դաշնակցութեան։

Անգլ. դահլիճը կ'որոշէ բառնալ պատժամիջոցները

Չորեքշաբթի, իր շաբաթական նիստին մէջ, անգլիական դահլիճը միաձայնութեամբ որոշեց բառնալ պատժամիջոցները, որ դրուած էին Իտալիոյ վրայ՝ խափանելու կամ կասեցնելու համար իտալեւհապէշական պատերազմը։

Երէկ, հինգշաբթի, Իտըն դահլիճին որոշումը հաղորդեց Երեսփ. Ժողովին, աւելցնելով որ բրիտանական պատուիրակութիւնը պիտի ստանձնէ նախաձեռնութիւնը խնդրելու Ազգերու Դաշնակցութենէն վերջնապէս ջնջել պատժամիջոցները։

Ի՞նչ պատճառներէ դրդուած՝ բրիտանական կառավարութիւնը տուաւ այսպիսի որոշում մը.— Ֆրանսական մամուլը կը կարծէ թէ, նախ պատժամիջոցները որեւէ ազդեցութիւն չունեցան պատերազմը կասեցնելու տեսակէտով, հետեւաբար աւելորդ է շարունակել այդ քաղաքականութիւնը։ Երկրորդ, Եւրոպայի քաղաքական մթնոլորտը անշնչելի դարձած է եւ, ինչպէս Անգլիոյ պատերազմական նախարարը կ'ըսէր, ծանր սպառնալիքներ կախուած են ժողովուրդներու ճակատագրին վրայ։ Երրորդ, Գերմանիա ոչ միայն կը սպառազինուի, այլ եւ կ'ուշացնէ 8 մայիսին յանձնուած բրիտանական հարցարանին պատասխանը։ Չորրորդ, անհրաժեշտ է կանխել իտալեւգերմանական զինակցութիւնը, քանի դեռ Մուսոլինի հաւաստիքներ կուտայ իր խաղաղասիրութեան մասին։

Այսպէս, Անգլիա կը հրաժարի պատժամիջոցներու քաղաքականութենէն՝ առանց սակարկելու, բայց ըստ ոմանց՝ ապահովելէ վերջ իր շահերըԵԹովպիոյ մէջ։

ԿԱՐՄԻՐ ԳԻԾԷՆ ՆԵՐՍ

ՆՈՐ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹԻՒՆԸ, ՆԵՐՔԻՆ ՍԱՀՄԱՆՆԵՐՈՒ ԽՆԴԻՐԸ ԵՒ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

—o—

Մեր նախորդ յօդուածը գրելու ատեն ձեռքի տակ չունէինք խորհրդային նոր սահմանադրութեան լրիւ բնագիրը: Հիմա երբ ստացուած են Մոսկուայի թերթերը, ի վիճակի ենք աւելի մանրամասն խօսելու Խորհրդային Միութեան կազմին եւ ներքին սահմաններու փոփոխութեանց մասին: Ահաւասիկ Խորհ. Միութեան կազմը.—

ՅՕԴՈՒԱԾ 22.— Ռուսաստանի Խորհրդային Դաշնակցային Ընկերվ. Հանրապետութիւնը կը բաղկանայ հետեւեալ

Երկրամասերէն՝ Ազովեան, Սեւ ծովեան, Հեռաւոր Արեւելքի, արեւմտեան Սիպերիոյ, Կրասնոյեարսկի, Հիւսիսային Կովկասի:

Մարզերէն՝ Վորոնեժի, Արեւելեան Սիպերիոյ, Գորկիի, Արեւմտեան, Իվանովսկի, Կալինինի, Կիրովի, Կույբիշեւի, Կուրսկի, Լէնինգրատի, Մոսկուայի, Օմսկիի, Օրէնբուրգի, Սարատովի, Սվերտլովի, Հիւսիսային, Ստալինգրատի, Չելեաբինսկի, Եարոսլավի:

Խորհրդ. ինքնավար հանրապետութիւններէն՝ Թաթարական, Պաշկիրիոյ, Տաղստանի, Բուրեաթ-Մոնկոլական, Կալմիկներու, Կոմի, Խրիմի, Մարիյսկի, Մորդուական, Վոլգայի Գերմանացիներու, Հիւսիսային Օսեթիոյ, Ուդմուրթսկի, Չէչէն եւ Ինգուշական, Չուվաշական, Եակութսկի:

Ինքնավար մարզերէն՝ Ադիղէյսկի, Հրէական, Կարաչեւսկի, Օյրոտսկի, Խակասսկի, Չէրքեզներու:

ՅՕԴՈՒԱԾ 23.— Ուկրայնոյ Խորհ. Ընկերվ. Հանրապետութիւնը կը բաղկանայ հետեւեալ մարզերէն՝ Վիննիցկի, Դնեպրոպետրովսկի, Դոնի, Կիեւի, Օտեսայի, Խարկովի, Չէրնիգովի եւ Մոլտավիոյ ինքնավար Խորհ. Ընկ. Հանրապետութիւն:

ՅՕԴՈՒԱԾ 24.— Ատրպէյճանի Խորհ. Ընկ. Հանրապետութեան կազմի մէջ կը մտնեն Նախիջեւանի ինքնավար Խորհ. Ընկ. Հանրապետութիւնը եւ Լեռնային Ղարաբաղի ինքնավար մարզը:

ՅՕԴՈՒԱԾ 25.— Վրաստանի Խորհ. Ընկ. Հանրապետութեան կազմի մէջ կը մտնեն Աբխազիոյ ինքնավար հանրապետութիւնը, Աջարիստանի ինքնավար հանրապետութիւնը եւ Հարաւային Օսեթիայի ինքնավար մարզը:

ՅՕԴՈՒԱԾ 26.— Ուզբէկստանի Խորհ. Ընկ. Հանրապետութեան կազմի մէջ կը մտնէ Ղարա-Կալպակի ինքնավար հանրապետութիւնը:

ՅՕԴՈՒԱԾ 27.— Տաճիկստանի Խորհրդային Ընկ. Հանրապետութեան կազմի մէջ կը մտնէ Լեռնային Բատախշանի ինքնավար մարզը:

ՅՕԴՈՒԱԾ 28.— Ղազախստանի Խորհրդ. Ընկ. Հանրապետութիւնը կազմուած է հետեւեալ մարզերէն՝ Ակտիւբինսկի, Ալմա-Աթինսկի, Արեւելեան Ղազախստանի, Արեւմտեան Ղազախստանի, Ղարագանտինսկի, Հարաւային Ղազախստանի:

ՅՕԴՈՒԱԾ 29.— Հայաստանի, Բելոռուսիոյ, Թուրքմենստանի եւ Քրկըզստանի Խորհ. Ընկ. Հանրապետութիւններն իրենց կազմին մէջ չունին ինքնավար հանրապետութիւններ, ինչպէս եւ երկրամասեր ու մարզեր: («Պրաւդա» Յունիս 12):

Այս վերջին յօդուածը ցոյց կուտայ, որ Հայաստանի սահմանները մնացած են նոյնը, իսկ Ղարաբաղն ու Նախիջեւանը միացուած են Ատրպէյճանին, Ախլքալակն ալ՝ Վրաստանին: Ուրիշ խօսքով, Անդրկովկասի ներքին սահմաններու մէջ որ եւ է փոփոխութիւն չէ մտցուած: Մէկ կողմէն կ'ուրախանանք, որ Հայաստան կ'ազատագրուի Թիֆլիսի գերիշխանութենէն եւ ուղղակի կը կապուի Մոսկուային, միւս կողմէ կը ցաւինք, որ Ղարաբաղը, Նախիջեւանն ու Ախլքալակը վերջնապէս կը զատուին Հայաստանէն: Այսպէս է եղած Հայուն ճակատագիրը՝ մէկ աչքով խնդալ, միւսով լալ...

Սակայն, մի՞թէ հնարաւոր չէր Անդրկովկասի մէջ սահմանային փոփոխութիւններ մտցնել: Նոր սահմանադրութեան նախագիծը ցոյց կուտայ, որ կարելի էր: Նախ, Ղազախստանը եւ Քրկըզստանը Ռուսաստանէն զատելով, անկախ խորհրդային հանրապետութիւններ են դարձուցած, եւ երկրորդ, Ղարա Կալպակի ինքնավար հանրապետութիւնն անջատելով Ռուսաստանէն, միացուցած են Ուզբէկստանին (1926ի վիճակագրութեան համաձայն, Ղարակալպակի ինքնավար հանրապետութիւնն ունի 130,000 քառ. քիլոմեթր տարածութիւն եւ 174,000 բնակչութիւն): Այս վերջին փաստը ցոյց կուտայ, որ նոր սահմանադրութիւնը ոչ միայն որոշ երկիրներու ինքնորոշման իրաւունք է տուած, այլեւ սահմանային փոփոխութիւններ է կատարած՝ միացնելով Ուզբէկստանին ցեղակից ժողովուրդ մը:

Խորհրդային իրականութեան մէջ սա առաջին դէպքը չէ: Միայն 1917—24 թուականներու ընթացքին, Խորհ. Միութեան այժմու սահմաններուն մէջ 32 երկիրներու եւ շրջաններու համար կատարուած են սահմանային փոփոխութիւններ: Այդ եօթը տարիներու ընթացքին ստեղծուած են նոր հանրապետութիւններ, ջնջուած են ուրիշները, մէկէն հողամասերը առնելով՝ տրուած են ուրիշին, եւայլն: Մասնաւորապէս մեծ փոփոխութիւններ են յառաջացած Միջին Ասիոյ մէջ՝ սահմետական երկիրներու նկատմամբ:

Յատկանշական երեւոյթ մը: Մինչեւ Խորհ. Միութեան կազմուիլը, Միջին Ասիոյ մէջ մահմետական ոչ մէկ հանրապետութիւն գոյութիւն ունէր, կար միայն Թուրքեստանի ինքնավար շրջանը, որ իր մէջ համախմբած էր ներկայիս գոյութիւն ունեցող Թուրքմենիստանի, Ուզբէկստանի, Տաճիկստանի եւ Քրկըզստանի հանրապետութիւնները: Իսկ այն ատեն Հայաստանը խորհրդային անկախ հանրապետութիւն էր: Յետագային Միջին Ասիոյ մէջ կազմուեցան երեք ինքնավար հանրապետութիւններ: Իսկ Հայաստան կորսնցնելով իր անկախութիւնը, մաս կազմեց Անդրկովկասեան Դաշնակցութեան: Ներկայիս հոն կազմուած են հինգ մահմետական հանրապետութիւններ, որոնց երկուքը կ'անջատուին Ռուսաստանէն, իսկ Ուզբէկստանն ալ կը ստանայ 130.000 քառ. քիլ. նոր հողամաս մը: Հայաստանն ալ հաւասար անդամ կը դառնայ Խ. Միութեան, սակայն առանց որ եւ է հողային յաւելումի...

Ուրիշ երեւոյթ մը: 1924 սեպտ. 20ին Բուխարան «եղբայրաբար ցանկութիւն կը յայտնէ միանալու գաղափարակից Ուզբէկստանին»: Խորհ. Միութեան Գործադիր Կոմիտէն, գտնելով որ «աշխատաւոր ժողովրդի մը ազատօրէն արտայայտած կամքը կը նկատուի գերագոյն օրէնք», իր համաձայնութիւնը կուտայ եւ նոյն տարուան Հոկտ. 27ին կ'որոշէ Բուխարան միացնել Ուզբէկստանին:

Իսկ Հայաստանի «գաղափարակից» Ղարաբաղն ու Ախլքալակը յայտնա՞ծ են ցանկութիւն միանալու «եղբայրական» Հայաստանին: 1928 յուլիս 12ին Բագուի Հայաստան «Կոմունիստ» թերթը կը գրէր, թէ Ախալքալակն ու Ղարաբաղը «ազգայնամոլ ագիտացիայի» հետեւանքով կ'ուզեն միանալ Հայաստանին: 1925ի ամառը Ախալքալակի Խորհուրդները միաձայն Հայաստանին միանալու որոշում տուին եւ պատգամաւորներ ուղարկեցին Երեւան իրենց կամքը յայտնելու հայկական կառավարութեան: Ի՞նչ եղաւ հետեւանքը: Ղարաբաղի նախագահ Արմենակ Ղարագէօզեան աքսորուեցաւ Ռուսաստան, իսկ Ախլքալակի պատգամաւորները առաջնորդուեցան Երեւանի Չեկան..

Քանի որ խնդիրը Հայերուն կը վերաբերէր, այլ եւս «բարձրագոյն օրէնք ներկայացնող ժողովրդի կամքը» կորսնցուցած էր իր ուժը: Այդպէս պատահեցաւ, որովհետեւ Հայաստանի համայնավարները չուզեցին պաշտպանել հայկական Ղարաբաղի եւ Ախալքալակի շահերը: Նոյնը կը կատարուի եւ այսօր:

Մինչեւ նոր սահմանադրութեան հրապարակուիլը, քանի դեռ գոյութիւն ունէր Անդրկովկասի Դաշնակցութիւնը, այն պատրանքն ունէինք, թէ Ղարաբաղի եւ Ախալքալակի Հայերը դաշնակցային թելերով որոշ չափով կապուած են Հայաստանին: Չէ՞ որ Անդրկովկասի իշխանութեան մաս կը կազմէին նաեւ Հայաստանի ղեկավարները եւ Անդրկովկասը մէկ երկրամաս կը համարուէր: Այժմ, երբ կը լուծուի Անդրկովկասեան Դաշնակցութիւնը եւ զայն կազմող երեք հանրապետութիւնները իրարմէ անկախ՝ կը կապուին Մոսկուայի, տեսակ մը կը կտրուին նաեւ Ղարաբաղն ու Ախալքալակը Հայաստանին կապող թելերը:

Սակայն, մինչեւ նոյեմբեր 25ը, երբ վերջնապէս պիտի հաստատուի նոր սահմանադրութիւնը, դեռ ժամանակ կայ: Կը յուսանք ու կը հաւատանք որ հայ համայնավարները պիտի կատարեն իրենց պատմական առաքելութիւնը եւ ջանք պիտի չխնայեն Ղարաբաղը, Նախիջեւանը եւ Ախալքալակը միացնելու Հայաստանին:

Այժմ կամ երբե՛ք:

ԱՇՈՏ - ԱՐԾՐՈՒՆԻ

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ԵՒ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՄԱՐՍԷՅԼԷՆ

«ՅԱՆՈՒՆ ՀԱՑԻ ԵՒ ԱՇԽԱՏԱՆՔԻ ԱՊԱՀՈՎՈՒԹԵԱՆ»

— . —

Աշխատաւոր բազմութեանց սարքած գործադուլները աշխատանոցներէն ներս եւ դուրս, հսկայական թափօրներն ու ժողովները «յանուն հացի եւ աշխատանքի ապահովութեան» անկարելի է նկարագրել: Ոչ միայն Մարսէյլի, այլ եւ ամբողջ Ֆրանսայի համար աննախընթաց դէպքեր են, որ մէկ օրէն միւսը հսկայական ալիքի մը պէս մեծցան, գրաւելով եւ գործատեղիները, եւ հանրային վայրերն ու սպասարկութիւնները, եւ նաեւ սիրտերն ու հոգիները...

«Աշխատանոց գրաւելու» շարժման ազդանշանը տուաւ Քօռէրի հաստատութիւնը, որուն մէջ տարիներէ ի վեր տեղացի բանուորութեան հետ կողք կողքի, հազարաւոր Հայորդիներուն ուղն ու ծուծը քամուեցաւ յանուն պատառ մը հացի եւ մարդավայել կեանքի:

Շատեր տեղացիներէն չէին հաւատար իսկ, թէ շարժումը այսքան սանձակոտոր հանգամանք պիտի ստանար մէկ օրէն միւսը, Ֆրանսայի երկրորդ քաղաքին մէջ:

Եւ ահա մէկը միւսին ետեւէն աշխատանոցներ փակուեցան կամ «գրաւուեցան» եւ Մարսէյլ քաղաքը իր նշանաւոր Քանըպիէրով ստացաւ ամայութեան դիմագիծ մը: Եւ վերջապէս, բոլորը բոլորը, մեծ վաճառատուներէն մինչեւ յետին հաստատութիւնները որոնք հազիւ երկու կամ երեք աշխատաւորներ ունէին, պարտադրեցին իրենց կամքը, պահանջելով եւ օրավարձի յաւելում եւ աշխատանքի ապահովութիւն:

Շաքարի, իւղի, մոմի գործարանները որոնք վերսկսան աշխատանքը, անցեալ օր, չատ դէչ վճարում կ'ընէին աշխատաւորութեան: Դիւաչարժ մեքենաներու սարսափն իրենց հոգիներուն մէջ, դժոխային տաքութեան մը հետ, իւղի եւ աղտոտութեան մէջ տապլտկած աչխատաւորութիւնը, իր հոգիէն ամէն օր բան մը կը քակէր, կը փրցնէր եւ այս ... 20—23 ֆրանքի համար:

Եւ սակայն «այդ մենք ենք գալիս»...

Ոչ միայն յաւելում ստացան, այլ եւ ապահովութիւն եւ պատիւ:

Բնականաբար անկարելի է թուել բոլոր հաստատութեանցանուններն ու ունեցած յաւելումները: Սակայն տեղին է յիշել կօշիկի գործին մէջ եղած փոփոխութիւնները, որ գլխաւորաբար Հայերու ձեռքն է, առանց հաշուելու մեծ հաստատութիւնները:

Հայ գործատէրերու վերաբերումը հանդէպ հայ աշխատաւորութեան կը յիշեցնէր միջին դարու ճորտութիւնը: Այն ինչ որ չէին կրնար ընել տեղացի բանուորութեան, կ'ընէին առանց խղճահարութեան՝ հայ աշխատաւորներուն հանդէպ:

Աժան ծախելու խայտառակ նշանաբանին տակ, աշխատավարձը գոյգ գլուխ կ'իջեցնէին ստուգանի մը, որ անկարելի կ'ընէր եւ ապրիլ եւ դիմանալ: Աւելին կայ տակաւին: Կօշիկի չինութեան վերաբերեալ կարգ մը պիտոյքներ, ինչպէս գամ, դերձան եւն. պիտի ճարէին բանուորները: Գործատէրը ամենայն չաեսութեամբ բաժնեկից կ'ըլլար հայ բանուորին վճարած «սաիւրանս սօսիալ»ի տուրքին: Եւ տեղ տեղ ալ չէր վճարեր պզտիկներուն համար որոշուած ամսական 25—30 ֆրանքը:

Այսօր սակայն, Արհեստակցական Միութեանց պատրաստած մէկ ցանկին համաձայն, գիները որոշուեցան, եւ ամէն գործատեղիի պատէն կախուեցաւ:

Եւ ընդհանրապէս, խոշոր աշխատանոցներն ու գործարանները, պզտիկ ու մեծ, կրեցին փոփոխութիւններ: Այս բոլորին հետ, արհեստակցական շարժումը ծաւալելու եւ ճիդաւորուելու ձգտումներ ունի: Այսպէս, ամէն գործաւոր, ինչ գործի մէջ ալ աշխատի, պարտաւոր է անդամակցիլ արհեստակցական միութեան, այլապէս, մասնաւոր քննիչներու կողմէ գործէ կը զրկուի:

Փողոցներու մէջ թափօրները անպակաս են: Մէկը միւսին կը յաջորդէ: Կարմիր ժապաւէններ իրենց թեւերուն վրայ, բռունցքները օդին, կարմիր դրօշի մը առաջնորդութեամբ «Միջազգային»ը հնչեցնելով կ'անցնին, ոստիկաններու եւ հանրապետական պահակներու աչքերուն առջեւ:

Պանդոկները, ճաշարանները եւ բոլոր սրճարանները փակուած են: Ցիրեալ հաստատութեանց աշխատաւորները հոն կը պառկին ու հոն կ'ուտեն: Եւ ցուցափեղկերուն ետին, կը զրօսնուն ու թուղթ կը խաղան:

Հաչէթն ալ գործադուլ հռչակած ըլլալով, Մարսէյլը զրկուեցաւ թերթէ: Երեք օր թերթի սով էր իրապէս: Մարդիկ փողոցներու անկիւնը կամ հրապարակներու վրայ, անձկութեամբ կը սպասէին: Եւ ինչ դժուար բան էր, այս օրերուն, զրկուիլ մամուլէ:

Թերթավաճառներ Փարիզեան քանի մը թերթեր կը ծախէին: Եւ ինչ արագութեամբ կը հալէին թուղթի այդ կոյտերը: Կարծես արեւին տակ մնացող ձիւնի կոյտ մը ըլլար: Բացի ժուրնալէն, Փըթի Փարիզիէնէն, Փոփիւլէրէն եւ Իւմանիթէէն, ուրիշ ոչ մէկ թերթ կար: Իսկ եղան ժամեր, երբ վերջին երկու թերթերը եւս չկըցանք գտնել:

Բաղդատելով Փարիզի հետ, Մարսէյլ քաղաքը պզտիկ է: Կեդրոնական փողոցներու մէջ կարելի էր ծախել տեղական թերթերը: Սակայն, մամուլի մէջ երեւցած գրութեամբ մը, որ հրատարակուեցաւ տեղական բոլոր թերթերուն մէջ, կը հասկցուի որ, շատեր պառկած են ինքնաշարժներու տակ, թող չտալով որ մեկնին, եւ շատեր ալ դռներուն առջեւ կեցած թոյլ չեն տուած թերթերուն դուրս ելլելը:

Սակայն, նահանգապետին եւ քաղաքապետին բուռն աշխատանքներուն չնորհիւ, կարելի եղաւ թերթ ունենալ: Դարձեալ չնորհիւ երեսփոխան եւ քաղաքապետի առաջին կցորդ Բէյմոն Վիտալի, առեւտրական նաւատորմի նախարար եւ Մարսէյլի քաղաքապետ Հանրի Թասոյի միջամտութիւններուն, յոյս կայ որ, որոշ մեղմութեամբ եւ բարեացակամութեամբ կարգադրուին հարցերը:

Մարսէյլը երթեւեկէ ալ զրկուեցաւ: Սակաչարժ կառքերը, եւ օթօպիւսները կանգ առին: Եթէ հանրակառքերն ալ միանային շարժումին, մեռելութիւնը կատարեալ կ'ըլլար: Ուրբաթ եւ շաբաթ օրուան համար կը վախցուէր որ հանրակառք չունենայինք: Սակայն, ինչպէս կ'ըսեն, անմիջապէս գոհացում են տուած աշխատաւորութեան:

Այս բոլորին հետ միասին, ոչ մէկ կռիւ, ծեծ-ծեծկուըք: Ամէն ինչ խաղաղութեամբ եւ խոհեմութեամբ կը տարուէր:

Իսկ Արհեստակցական Միութեանց երկու կեդրոններուն առջեւ հաւաքուած բազմութիւնն ու եռուզեռը անկարելի է նկարագրել: Ճեղքել այդ մարդկային ալիքը եւ անցնիլ, կը նըմանէր հրաշք մը գործել:

Ահա, աթոռի մը վրայ կ'ելլէ չափահաս օրիորդ մը: Պիտի խօսի: Հազիւ կ'արտասանէ «ընկերներ եւ ընկերուհիներ» բառերը, կը փղձկի, կուլայ: Եւ նոյնքան յուզում ժողովուրդին մէջ: Ամբոխը կ'ոռնայ, բռունցքները օդին: Լէ Սովիէթ փարթու,— Վիվ լը սօսիալիզմ,— Պլո'մ, Պլում: Հո'ւռռա' ...

Կիրակի, 19րդ օրը գործադուլին, այսպէս էր պատկերը Մարսէյլի մէջ: Շատ մը հաստատութիւններ պիտի վերսկսին գործը գոհացում ստացած ըլլալով, իսկ շատեր ալ գրաւուած են տակաւին բանուորութեան կողմէ:

Մարսէյլի քաղաքապետը, եւ նաեւ նահանգապետը կը շարունակեն իրենց տեսակցութիւնները:

×

Այս բոլորէն վերջ, նկատառման արժանի մըն է նաեւ, կիրակի օրուան ցոյցը, կազմակերպուած ժողովրդային ճակատին կողմէ, որ տեղի ունեցաւ Սէն Շարլի կայարանին մօտակայ հրապարակին վրայ, մասնակցութեամբ 50,000 հոգիի, որոնք կը տօնէին յաղթանակը, «կարգապահութեամբ եւ խաղաղութեամբ»:

Աշխատանքի արհեստակցական միութեան շէնքին առջեւ, ամբոխը կ'եփի, կ'ուռի: «Միջազգային»ը կը թնդացնէ օդը: Կարմիր դրօշներու ծով մը կը ծփայ օդին մէջ: Եւ նշանախօսքեր ճերմակ պաստառներու վըրայ:

«Հաց, խաղաղութիւն եւ ազատութիւն», «ընկերվարութիւնը խաղաղութիւնն իսկ է», «գաղթականները մեր եղբայրներն են» եւն.:

Եւ բանախօսութիւններէն վերջ, կարդացուեցաւ օրուան կարգախօսը, որ ծանօթ է բոլորին:

Ժամը 10.30.— Ցիսուն հազար հոգիի անցքը փողոցներէն: Բոլորը չարուած են չորս չորս:

Առջեւէն, գլխաւորութեամբ Փօլ Լուշօնի, կը տանին Լէօն Պլումի մեծադիր նկարը, «Կեցցէ Պլումը» վերտառութեամբ:

Եւ երեք կիներ որ, հագուած ֆրանսական ազգային դրօշի գոյներով, կը ներկայացնեն Մարիանը:

Բռունցքները վեր, երեսփոխան թէ ծերակուտական, աշխատաւոր թէ աշխատաւորուհի կը քալեն գլխաւոր փողոցներէն: Եւ ահա նահանգապետարանի առջեւն են: Պատգամաւորութիւն մը կը ներկայանայ նահանգապետին, փառահութիւն յայտնելով օրուան կառավարութեան:

Ապա դարձեալ բռունցքները վեր, «Միջազգային»ի շեշտերուն տակ, ամբոխը կը ցրուի կարգապահութեամբ:

ՀՐԱՉԵԱՑ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (30)

ՉԱՐԹՕՆՔ

(ՎԷՊ ԺԱՄԱՆԱԿԱԿԻՑ ԿԵԱՆՔԷ)

—o—

Այդ վիճակին մէջ անշուշտ հիւանդը տեղափոխելու մասին խօսք չէր կրնար ըլլալ, հակառակ որ Վահէն Հաւլաբարի մէջ լաւ թաքստոց մը գտած էր անոր համար ու եկած զայն տեղափոխելու:

Երբ Վարդանը երեկոյեան կողմ դպրոցէն վերադառնալու ատեն մտաւ Քաջալի սենեակը, երկու ընկերները գտաւ մտերիմ խօսակցութեան մը բռնուած: Վահէն ընկերաբար ստիպեց, որ տղան մնայ իրենց մօտ: Աւելի շատ Վահէն էր խօսողը. կը պատմէր Երկրի մէջ տեղի ունեցած անցքերէն, կատարուած նախապատրաստական աշխատանքներէն, Նիկոլի կռիւներէն:

Ինչպի՛սի ագահութեամբ մտիկ կ'ընէր Վարդանը, դիւանի վրայ կուճ եկած:

Վահէի պատմածներէն ամէնէն շատ Նիկոլի ունեցած կռիւները տպաւորեցին Վարդանը: Վահէի շրթներէն կախուած, պապակած մարդու մը ագահութեամբ Վարդան կը ծծէր անոր խօսքերը: Անսովոր ջերմութեամբ արիւնը եռ կուգար, ու երեւակայութեամբ կ'ապրէր յեղափոխական զինուորի ծանր եւ արկածալից կեանքը: Արդեօք ի՞նքն ալ օր մը բախտ պիտի ունենար՝ հայրենիքի համար կռուող զինուոր մը ըլլալու:

Ուշ ատեն մեկնեցաւ Վահէն: Կ'երթար հիւանդանոց Գէորգը տեսնելու, որ յաջորդ օրը կոյր աղիքի գործողութեան մը պիտի ենթարկուէր:

Ընթրիքի ժամանակ, երբ Քաջալը Վարդանի ընկերակցութեամբ ճաշասենեակը մտաւ, հոն հաւաքուած գըտաւ Արսէնեաններու ամբողջ ընտանիքը: Պարոն Աշոտը, կենցաղագէտ տանտէր մը, ջերմագին ընդունելութիւն ցոյց տուաւ քիչ մը շփոթած հիւրին: Մարիամը գաւառացի կնոջ մը սրտացութեամբ դիմաւորեց անծանօթ երիտասարդը, որու գունաթափ դէմքն ու խոր ինկած աչքերը պերճախօս կերպով կը պատմէին այն սարսափելի տառապանքներն ու չարչարանքները, որոնց մէջէն անցեր էր ան: Այդքանը ինքնին բաւական էր, որ տիկին Մարիամը մտնէր մայրական դերին մէջ ու խնամոտ հոգածութեամբ պաշարէր Քաջալը:

Ընթրիքի ամբողջ տեւողութեան Եւգինէն լուռ կը դիտէր նորեկը արտասովոր հետաքրքրութեամբ: Ուրեմն, այս է նշանաւոր յեղափոխականը, կը մտածէր իրովի: Ճիշդն ըսելով՝ հազիւ թէ իր երեւակայած մտապատկերին կը համապատասխանէր հօրը մօտ հանդարտօրէն նստած Քաջալը:

Կը սպասէր տեսնել աշխոյժ, կորովի արտայայտութեամբ, կայծկլտուն աչքերով երիտասարդ մը, որուն նայելով միայն մարդ կը զգար թէ յեղափոխական մըն է: Ու ահա դէմն ու դէմը նստած էր ոսկրացած, նիհար երիտասարդ մը գունաթափ, մաշած դէմքով: Մելամաղձոտ աչքերը խորը ինկած էին: Հազիւ երբեմն կը խօսէր ցած, թաւշային ձայնով մը: Քաջալը իր քիչ մը խեղճ պատկերովն ալ Եւգինէի յափշտակուող բնաւորութեան համար մասնաւոր գրաւչութիւն մը ունէր:

Յաջորդ օրերուն, Վարդանի բացակայութեան պատճառով, որու ատարտական քննութիւնները սկսած էին, Եւգինէն իսկական հիւանդապահուհի մը եղաւ Քաջալին համար՝ բծախնդրութեամբ հետեւելով բժշկի պատուէրներուն: Ամէն հիւանդի նման, երբ Քաջալը կը դժկամակէր առտուները կաթի մէջ զարնուած հաւկիթը խմել, աղջիկը արուեստակեալ խստութեամբ մը կը սպառնար անոր՝ մօրը թափահարելով.

— Բժիշկին պիտի ըսեմ, եթէ խմելու չըլլաք,— ու յամառութեամբ բաժակը դէմ կուտար հիւանդին,— խմեցէ՛ք, խնդրեմ, կազդուրիչ սնունդ մըն է:

Աչքերը լայն բացած՝ Քաջալը երեխայի մը հնազանդութեամբ կը հպատակէր անոր՝ զարմացմամբ դիտելով Եւգինէն, զոր հազիւ թէ մէկ երկու օր էր տեսած եւ սակայն ջերմ հոգատարութեամբ կը խնամէր ինքը: Որքա՞ն տարբեր էր այս աղջիկը իր մինչեւ այդ տեսած աքսորական կիներէն, որոնց մեծագոյն մասը քրէական դատապարտեալներ էին:

Արդար ըլլալու համար՝ ըսենք, որ Քաջալը կերակրելու հոգատարութեան մասին կատարեալ մրցում մը կար ընտանիքի անդամներու միջեւ: Պ. Աշոտը հիւանդին համար թարմ խաւեար գնած էր ու Կախէթի տասը տարուան հին գինի ճարած էր բարեկամէ մը: Իր կարծիքով բժշկի դեղերը աւելորդ բաներ էին. մարդ լաւ ուտել խմելով կը կազդուրուի, ու սեղանի վրայ անընդհատ կը ստիպէր որ հիւրը չքաշուի, իր սեփական տան պէս զգայ: Տիկին Մարիամը իր ունեցած խոհանոցային գիտութիւնը ի սպաս դրած էր հիւանդին կերակուրի լաւագոյն կտորներէն բաժին հանելով ու պարտադրելով, որ լաւ ու շատ ուտէ, իսկ Եւգինէի ձեռքին ալ միշտ պատրաստ կար բաժակ մը կոկլի-մոկլի:

Քանի Քաջալը եկած էր, Պ. Աշոտը իր սովորական կենցաղը մեծապէս փոխած՝ իրիկունները ժամը վեցէն քիչ անց տուն կուգար ամենայն կանոնաւորութեամբ, առանց ժողովրդական քլըպը հանդիպելու: Այս անակնկալ նորութիւնը մեծապէս զարմացուցեր էր Տիկին Մարիամը, որ տարիներէ ի վեր վարժուած էր ժամը տասնէն վերջը ամուսինը տեսնելու, ինչ որ ընդհանրապէս սովորական երեւոյթ մըն էր Թիֆլիզի ունեւոր դասի համար:

— Փառք քեզ Աստուած,— քմծիծաղով մը երեսը կը խաչակնքէր ամէն անգամ, որ ամուսինը ժամը վեցէն քիչ անց ներս կը մտնէր դռնէն,— աչք չառնես քա մարդ, չնորհքի ես եկեր ...

Արսէնեաններու տունը եկած առջի օրերուն, Քաջալը սաստիկ ճնշուած կը զգար: Պարագաներու բերումով, բոլորովին անծանօթ ընտանիքի մը բեռ եղած էր ակամայ: Աղէկ գատ այն հաւանական վտանգը, որուն ենթարկեր էին իրենք զիրենք տանեցիք բոլորովին օտար մէկու մը համար՝ զինքը աւելի քան կը մտահոգէր: Հապա եթէ իր տեղը յայտնի դառնար՝ եթէ ոստիկանութիւնը իր թաքստոցը գտնէր ... Այդ գաղափարը միայն բաւական էր, որ Քաջալը անճարացած ու մռայլ, լուռ նստէր ծանր մտքերով մտահոգ, ժամերով առանց բառ մը արտասանելու: Չորրորդ օրն իսկ, երբ բաւական մը կազդուրուած կը զգար՝ խնդրեց Վարդանէն իմացնել Վահէին, որ լաւ կը զգայ արդէն ու թող միջոցներ ձեռք առնէ զինքը տեղափոխելու համար:

Առաջինը տիկին Մարիամը եղաւ, որ խստօրէն հակառակեցաւ այդ ցանկութեան.

(Շար.)

ՄԱԼԽԱՍ

ՄԱՅԻՍ 28

— • —

ՓԱՐԻԶ, (Ցառաջ).— Թէեւ սովորականէն քիչ մը ուշ, սակայն արժանավայել կերպով եւ ընտիր հասարակութեան մը ներկայութեան, տօնուեցաւ Մայիս 28ը, Պուր Լա Րէնի սրահին մէջ, նախաձեռնութեամբ «Արամին» ենթակոմիտէին:

Ներկայ կացութեան պատճառաւ, ...թադրուած էին. յայտագիրը մասամբ ...փոխութեան ենթարկուած էր:

Նախագահ ընկ. Ջամալեան բացման խօսքն ընելէ յետոյ, յոտնկայս ...րկաներու կողմէ երգուեցաւ «Մեր Հայրենիք»ը եւ առաջին բանախօսը ...կ. Ս. Թորոսեան հակիրճ կերպով ...ցատրեց Մայիս 28ի, հայկական ...նամեծ տօնի իմաստը, մէջբերումներ ընելով անմահ Ցովհ. Թումանեանի բանաստեղծութենէն:

—«Տարիներ առաջ գոյութիւն ունէր արդէն մեր մտաւորականութեան մէջ այդ գաղափարը եւ վերջապէս եկաւ այն օրը, երբ իրականացան մեր ...ազները, մենք ունեցանք մեր Հայրենիքը, ինչպէս կ'երգէր մեր մեծ եւ անմահ բանաստեղծը,— «Ցոյսի հայրենիք»:

Մէջընդմէջ եղան արտասանութիւններ, մեներգներ, եւն., որոնք արժանացան երկարատեւ ծափերու,— մանաւանդ Օր. Էլիզ Աբրահամեան, Օր. ...ինէ Օսմանճեան եւ ընկ. Կ. Օսմանճեան, իրենց յստակ առոգանութեամբ կրցան արտասանութիւնները ...ելի անկեղծ դարձնել:

Իսկ համակիր ընկեր Անուշաւան եւ ...կերուհի Ցակոբեան իրենց մեներգերով լաւ տպաւորութիւն թողուցին ...րկաներուն վրայ:

Երկրորդ խօսողն եղաւ գիւղի ուսուցիչ-բանաստեղծը՝ Նշան Պէշիկ...լեան, որ խոնարհելէ յետոյ այդ ...նին մեծութեան առջեւ, չեշտեց. «Մայիս 28, մէկ բառ է եւ մէկ ...ական, սակայն եթէ նայինք այդ ...ին տակ՝ թաքնուած կան հսկայական էջեր: Հասկնալու եւ ըմբռնելու ...մար այդ մեծ տօնին իմաստը, ...ք է թղթատել մեր պատմութեան ...ց հարիւր տարուան էջերը: Հայաստանի լեռներու չափ բարձրութիւն..., անդունդներու չափ խորութիւններ կան, պէտք է թափանցել, ...ասուզուիլ անոնց մէջ՝ կարենալ ...ննելու համար այդ լոյսը:

Եթէ որ եւ է օտարի ցոյց տանք մեր ...ութեան էջերէն մին, անկարելի է որ հաւատայ, այլ պիտի ըսէ որ ...ածները ... առասպելներ են կամ ...ք:

Վերջացնելով իր խօսքը, ցաւով ...ց որ մեր հայ կեանքին մէջ, ...տօնին նշանակութեան համա...խան գուրգուրանք չկայ եւ ...կուսակցութիւնը որ կը համա...եւ կը կատարէ այդ սուրբ ...ականութիւնը, այդ ալ մնացեր է Յ. Դաշնակցութիւնը:

...եցաւ նոյնպէս ընկ. Հրաչ Համ...լեան ծանրանալով Մայիս 28ի ար...էքին վրայ:

Վերջին բանախօսն էր նոյն ինքը՝ ...կ. նախագահը, Ջամալեան, որ իր ...գին թուեց Մայիս 28ի կատա...ծ դերը մեր ազգային կեանքին ...էջ:

—«Վայրկեան մը ենթադրենք որ ...ութիւն չէ ունեցած Մայիս 28ը, ... պիտի ըլլար այն ժամանակ: Խ. ...իան պիտի սեփականացնէր իբր ...ւլ գոյք Հայաստանը, մինչ իր ...ցիները Վրաստան կամ Ազրբէջան իրենց անկախութիւնը ձեռք բերած էին արդէն եւ խորհրդային իշխանութիւնը, ստիպուած էր ճանչնալ եւ ընդունիլ այդ երկիրները:

Հասկնալի է ուրեմն այդ տօնին նշանակութիւնը: Ոչ մէկ ժամանակ մեր մէջ չէր զօրացած հայրենիքի գաղափարը, որքան հիմա եւ այս բոլորը աՀա կը պարտինք Մայիս 28ին որ մեր հոգիները համախմբած, կը պարտադրէ մեզ մտածել այդ ուղղութեամբ՝ հայրենիքի մասին»:

Ժամը 7ին ատենները սկսաւ գինեսեղանը, անընդհատ չարունակուելով մինչեւ կէս գիշեր:

Սեղանապետ ընտրուեցաւ Նշան Պէշիկթաշլեան, որ իր ջերմութեամբ կրցաւ խանդավառութիւնը պահել մինչեւ վերջին վայրկեանը:

Կարելի չէ գրի առնել ստեղծուած խանդն ու ոգեւորութիւնը, որ ամէն մէկ ներկայի սրտին մէջ բոյն էր դրած: Նոյնպէս կարելի չէ գրի առնել խօսուած ճառերը, որ կը յորդէին գինիի նման, արտասանութիւններն ու երգերը, որոնց գրեթէ բոլորը անխտիր իրենց մասնակցութիւնը կը բերէին:

Ներկայ էր նոյնպէս վրացի Սանտրօվ իր քանի մը հայրենակիցներով, որ խօսք առնելով մաղթեց Հայերուն ունենալ իրենց անկախ հայրենիքը:

Ազգային յեղափոխական խմբերգներու բացման արարողութիւնը կարծես ինքնաբերաբար կը կատարէին ընկ. Արթաքի եւ ընկ. Տէրոյեան:

Միւս կողմէ ընկ. Արշ Պետրոս, իր հսկայ կերպարանքով եւ հակապատկերը՝ Օր. Ալիս Թէմինեան կովկասեան պարերու բացումը կը կատարէին, թառիստ Գարեգինի եւ ներկաներու ծափերուն ընկերակցութեամբ:

Բոլորս խնճոյքի այդ վայրկեաններուն մոռցած էինք կարծես դուրսի աշխարհը եւ մեր մտքէն իսկ գրեթէ չէինք անցըներ որ շատեր, քանի մը ժամ առաջ, բանտարկուած էին աշխատանոցներուն մէջ, մէջն ըլլալով նախագահը՝ ընկ. Գարակէօզեան:

Գիշերուան ուշ ժամուն մեկնեցան ներկաները իրենց միտքը աւելի թարմացուցած Մայիս 28ի յիշատակով:

Գովելի են կազմակերպիչները անշուշտ, որ միշտ այդպէս ջերմ մթնոլորտի մէջ կը կատարեն հանդէսները, սակայն կ'ուզէի դիտել տալ, որ գէթ այսուհետեւ խուսափին դպրոցական անչափահաս տղոց մասնակցութենէն հանդէսի պաշտօնական բաժնին մէջ:

Տրջուն Թղթակից

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԴՈՒՅՅՈՒՀԱՆԴԷՍ

ՍԷՆ ԺԵՐՈՄ (Մարսէյլ), 16 յունիս.— Մեր գիւղի Տիկ. Միութեան ամդրանիկ դաշտահանդէսը տեղի ունեցաւ կիրակի օր, Գնալեանին պարտէզին մէջ, հովանաւորութեամբ Թաղ. Խորհուրդին: Առտուն կանուխէն բազմութիւն մը փութացած էր հանդէսին վայրը, ճաշերով միասին:

Շնորհիւ դաշտահանդէսի յանձնախումբի ջանքերուն, առտուան բաժինը անցաւ ուրախ մթնոլորտի մը մէջ: Կազմակերպուած էին գնդակի մրցում եւ զանազան խաղեր: Կէսօրէն յետոյ ժամը 3 ու կէսին սկսաւ հանդէսին երկրորդ մասը, Պ. Բարաղամեանի բացման խօսքով: Բանախօսը պարզելով հայկական մշակոյթին արժէքները աւելցուց թէ ինչպէս մեր ցեղը տառապանքի հնոցէն անցնելէ յետոյ այսօր իսկ այս օտար ափերուն վրայ կը պայքարի ամէն միջոցներով: Այս առթիւ գնահատեց Տիկ. Միութիւնը որ թէեւ եօթը ամիսէ ի վեր կազմըւած, թեւ ու թիկունք կը հանդիսանայ թաղականութեան, օժանդակելով դպրոցին, եկեղեցիին եւ զանազան ազգօգուտ գործերու:

Գեղարուեստական բաժինին կը մասնակցէին դպրոցի փոքրիկները, առաջնորդութեամբ ուսուցչուհի Օր. Գարակէօզեանի: Անոնք երգեցին եւ պարեցին գեղջկական տարազներով: Արտասանեցին Օր. Խաչիկեան եւ Հ. Համբարձումեան: Դպրոցի սանուհիները ներկայացուցին զաւեշտ մը Ց. Պարոնեանէն: Լս. Միութեան երգչախումբը քանի մը երգեր երգեց ղեկավարութեամբ Հ. Համբարձումեանի, իսկ նուագեց Պ. Ս. Ջէօրէքճեան: Դաշտի միջոցին ծախուեցան վիճակախաղի տոմսեր, որոնց մասնակցողները չահեցան հաւ, շիշ մը շամփանիա եւն.: Լսարանական Միութիւնն ալ ներկայացուց ծիծաղաշարժ զաւեշտ մը: Գեղարուեստական բաժինէն վերջ, սկսան պարերը եւ կանանչազարդ ծառերուն տակ զոյգերը սկսան դառնալ:

Մելիք - Դաւիթ

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ԳՈՐԾԱՐԱՆՆԵՐԷՆ

ՕԳՆՈՒԹԻՒՆ ԲԱՆԹՈՂՆԵՐՈՒՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Սէն - Շարլի չաքարի գործարանին բանթողներու սնունդի ապահովման մէջ, Հայերս ալ մեր բաժինն ունենալու համար, հանգանակութիւն մը կազմակերպեցինք: Սէնտիքան արդէն սկսած էր նախաճաշ, ճաշ եւ ընթրիք տալ անոնց որ իրենց տուներէն ուտելիք չէին կրնար բերել, մօտ 160 հոգի, որոնց մէջ բաւական թիւով Հայեր ալ:

Տեսնելով որ տեղացի ժողովուրդը առատօրէն պարէն կը հասցնէ բանթողներուն, մենք ալ քանի մը Հայեր իրար գալով ուզեցինք մեր մասնակցութիւնը բերել եւ սկսանք գործի, ինչպէս ստորեւ դրուած ցուցակով կ'երեւայ արդիւնքը: Կազմեցինք զանազան մասնախումբեր:

Ա. մասնախումբ, Մարսէյլի մէջ.— Մ. Մեսրոպեան, Ս. Խօքսիւզեան, Ս. Ֆարհատեան, Ցովսէփեան, Զ. Պօղոսեան եւ Յ. Ճնտոյեան, որոնք հանգանակած են 609 ֆր. 25 սանթիմ:

Բ. մասնախումբ, Լավիսքի շրջան.— Հ. Տէփոյեան եւ Գաբրիէլեան, հանգանակած են 269 ֆր. 15 սանթիմ:

Գ. մասնախումբ, Սէն - Լու - Վալպարէլ.— Ա. Ճէվիզեան եւ Խ. Ցովհաննէսեան, հանգանակած են 241 ֆր. 50 սանթիմ:

Դ. մասնախումբ, Սէն Ժէրոմ եւ շրջակայք.— Ս. Գասպարեան, Մ. Աւտոյեան եւ Կ. Սարեան հանգանակած են 226 ֆր. 80 սանթիմ:

Ե. մասնախումբ, Սէնթ Անթուան.— Ս. Խօքսիւզեան, հանգանակած է՝ 207 ֆր. 35 սանթիմ:

Զ. մասնախումբ, Պոմոն - Սէն Ժիւլիէն.— Ս. Կարապետեան, Ս. Հայթայեան եւ Սաէք (Հայ) հանգանակած՝ 130 ֆրանք:

Է. մասնախումբ, Մօնթօլիվէ, Թրուալիւֆ.— Ալէն Ժորժ (Հայ), Ս. Ցակոբեան եւ Մ. Ցովհաննէսեան, հանգանակած՝ 120 ֆր.:

Եօթը մասնախումբերու հանգանակութեան ընդհ. գումարը՝ 1804 ֆր. 05 սանթիմ:

Բոլոր մասնախումբերը քիչ շատ աննդեղէն եւս հաւաքեցին:

Զմոռնանք յիշել, որ բաւական քանակութեամբ զանազան տեսակի ուտելիք նուիրեցին մեր հայ խանութպանները, որոնց արժէքը կը հասնի 500 ֆրանքի:

Կը յիշենք հոս առաւելագոյն չափով մասնակցողներուն անունները (15 եւ աւելի ֆրանք արժէքով).—

Նպարավաճառ Պ. Սվաճեան՝ նուիրեց 7 տուփ սարտին, 5 տուփ թոն, 2 քիլօ ձիթապտուղ, 2 քիլօ պանիր, 2 շիշ գինի, 1 տուփ անուշ եւ 5 ֆր.:

Տիկ. Սիրանուշ Գարագաշեան՝ 2 շիշ գինի եւ 18 ֆրանք:

Պ. Տիւրկէրեան երեք տուփ թոն, 2 քիլօ ձիթապտուղ եւ մէկ ամբողջ ֆրանսական երշիկ:

Պ. Շահպազեան՝ 5 հաց: Տիկ. Մարգարեան՝ ութ տուփ սարտին: Պ. Կէզուրեան՝ 5 տուփ սարտին եւ 3 քիլօնոց տուփ կանաչ լուբիա (պահածոյ):

Տօքթ. Բաղրճեան՝ 20 ֆրանք, Պ. Կ. Ցակոբեան՝ 15 ֆր. Պ. Պալթայեան 10 ֆր. եւ 20 հաւկիթ:

Վերոյիշեալ հայրենակիցներուն, հանգանակութեան քիչով շատով մասնակցողներուն եւ որ եւ է քանակով աննդեղէն նուիրողներուն բոլորին ալ մեր շնորհակալութիւնները կը յայտնենք հրապարակաւ:

Աւելորդ չենք համարիր հոս յայտնել թէ Սէն - Շարլի եւ Սէն Լուիի չաքարի գործարաններու գործադուլը վերջ գտած է արդէն գործատէրերու կողմէ ընդունուած ըլլալով բանուորներուն պահանջները, ինչ որ մեծ ուրախութիւն պատճառեց ամբողջ աշխատաւորութեան:

Տեղացի

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Սիրելի Ցառաջ, քանի մը տողով կուզանք ձեզի նկարագրելու Քոնքորտայի գործարանին մէջ անցուցած մեր կեանքը: Երկուշաբթի յունիս 6ին հոս ալ բոլոր բանուորները մէկ անգամէն գործադուլ յայտարարեցին եւ դուռները գոցեցին:

Սէնտիքայի ներկայացուցիչները եկան եւ հարցուցին բանուորներուն թէ ի՞նչ է ձեր պահանջը: Բոլորս միասին հետեւեալը պատասխանեցինք.— Օրականներու յաւելում եւ շաբաթը 40 ժամ աշխատանք:

Մեր աշխատած գործարանին մէջ կան 300 բանուորներ, 18ը Հայեր: Իրիկուանէ սէնտիքայի ներկայացուցիչները բերին հաց, ձուկ, պանիր, գարեջուր եւ լիմոնատ, այնպէս որ ուտելիքներու կողմէ բնաւ նեղութիւն չենք կրեր: Ճաշերնիս ուտելէ վերջ սկսանք զանազան խաղերու եւ այսպէսով անցուցինք կամաւոր բանտարկութեան օրերը: Միւս կողմէ սպասելով գործատէրերու եւ սէնտիքայի համաձայնութեան, օրուան մէջ քանի մը անգամ կըհաւաքուէինք սէնտիքայի կողմէ հաղորդուած նոր լուրերը լսելու: Բանուորներս է որ կը կատարէինք մաքրութիւնը, գիշերները պահակ կը կանգնէինք որպէսզի արկած մը չպատահի:

Քոնքորտայի Հայ Բանուորներ

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴ

Փարիզի Արուեստից եւ Արհեստից Ազգային Քոնսերվաթուարի (Arts et Métiers) տեղացի եւ օտար քառասուն աշակերտներուն մէջէն, մեքենագիտութեան առաջինմրցանակը շահած է Պ. Կրօն Զալըգեան, Աստաֆազարցի, որուն առաջին յօդուածը, ճարտարապետութեան մասին, երեւցաւ Ցառաջի մէջ, հայ ճարտարապետութեան նուիրուած օրուան առթիւ: Պ. Զալըգեան դրամական պարգեւէն զատ, ստացած է նաեւ ոսկիէ շքանշան մը, որուն վրայ փորագրուած է իր անունը:

Պ. Կ. Զալըգեան, ասկէ առաջ ստացած էր արդէն կրթական նախարարութենէն, կառավարական վկայագրով ճարտարապետի տիտղոսը (Ingénieur - Architecte E.T.P.):

Հպարտութեամբ կարելի է յայտնել, որ անգամ մը եւս ի յայտ կուգայ հայ մտքին ստեղծագործական բարձրութիւնը, որ բնաւ նուազ չէ մեծ ազգերու ընդունակութեան ստեղծագործական:

Հ.

X

Պ. Հրանդ Իզմիրլեան փայլուն քննութեամբ մը աւարտեց Փարիզի Բժշկական Համալսարանը, եւ ներկայացուց իր թէզը, Quelques remarques sur la thérapeutique des gestations ectopiques jeunes, որ արժանացաւ ժիւրիին գնահատութեան:

Տօքթ. Հրանդ Իզմիրլեանի այս աշխատութիւնը, 48 էջնոց գրքոյկ մը, կարեւոր նպաստ մըն է արտարգանդային ծննդաբերութիւններու վիրաբուժական միջամտութեան:

ՄԱՄՈՒԼ

Հաւատք

— • —

«Ցուսաբեր» կը գրէ այս խորագրով խմբագրականի մը մէջ (4 յունիս).—

— «Շատ են ու բազմազան ազգի մը պահպանման ու զարգացման պայմանները — պատմական, ցեղային, աշխարհագրական, տնտեսական ...

Համեմատաբար շօշափելի այս ազդակներու կարգին, կան ուրիշ տարրեր, որոնք նոյնքան, երբեմն աւելի ուժգնութեամբ կը ներգործեն ազգի մը գոյութեան ու յարատեւման վրայ: Այս վերջին՝ անտեսանելի, անշօշափելի տարրերէն է հաւատքը, հոգեկան այն տրամադրութիւնը, որ կը ժխտէ ներկայի մութ ու մռայլ իրականութիւնները եւ կը կառչի ապագային. կը տեսնէ առօրեայ տկարութիւնները, բայց հզօր թռիչքով մը ապագան կ'ընդգրկէ իր լուսեղէն կերպարանքով: Հոգեկան այս տարօրինակ, յաճախ անբացատրելի ոյժն է՝ որ կ'ապրեցնէ ինչպէս անհատները, նոյնպէս եւ ժողովուրդները: Հզօր են ազգի մը շրջապատող պայմանները, անոր պատմական, աշխարհագրական եւ այլ ազդակները, բայց հզօրագոյնն է ազգի մը հաւատքը, որ կորով կը ներշնչէ անոր եւ ոտքի կը պահէ զայն, հակառակ կեանքի դժնդակ հարուածներուն, արթնութեան կը կոչէ ցեղին բոլոր կենդանի ոյժերը եւ կը վերածէ զանոնք կուռ ու կայուն զրահի: Ազգերը անով կը յաղթեն եւ անոր նուաղումով կը պարտուին. անոր ուժովը կ'ապրին ու անոր չգոյութեամբ կը մեռնին: Ինչ որ իւղը կանթեղին համար, նոյնը հաւատքը ցեղին համար. մէկուն սպառումը, միւսին չիջումն է:

Ահա պատմութիւնը բանակներուն և զանգուածներուն: Յաղթելու համար կարեւոր պայմաններն են, անշուշտ, թիւն ու կարգը, զէնքն ու զօրութիւնը. բայց յաղթանակը շատ յաճախ կը խուսափի հակառակ այս ամէնուն. հաւատքն է որ կը ծնի զայն եւ հաւատքով է որ բանակները հրաշքներ կը գործեն: Յաղթանակները, հաստատուած է, որ ճակատամարտներէն շատ առաջ շահուած են, երբ կռուող զինուորը ներքնապէս հզօր է հաւատքով եւ ինքզինք յաղթական կը զգայ: Հակառակը կը պատահի, բանակներ կը քայքայուին, երբեմն գերակշիռ իսկ ուժերով, երբ կռուողները ներքնապէս պարտուած են, ու պարպուած հաւատքէ:

Հոգեկան այս շունչն է որ ոտքի կը կեցնէ զանգուածները և պողպատի կը վերածէ զանոնք առաջնորդներու շուրջը, պատմական տրուած թուականի մը: Հաւատքի այս անընկճելի ուժին մէջն է ազգային առաջնորդներու ազդեցութեան գաղտնիքը, անոնք կը տեսնեն հոգեկան այս պահը, կը բռնեն զանգուածին մէջ թրթռացող լարը ու, պատմական վայրկեանի մը մէջ, կը դառնան մարմնացումը զանգուածի բաղձանքներուն. լուսապայծառ դրօշակիրն ու մարգարէն անոր թաքուն ու ցանկութիւններուն: Այս է պատճառը որ մէկ անձ մը յաճախ կը բաւէ ցեղը ոտքի կեցնելու համար, իր վրայ խտացնելով նոյն այդ ցեղին հաւատքն ու վստահութիւնը:

Հայը չունի այդ անհատներէն, բայց ունի աւելի բան մը քան անհատը. — կուռ ու հզօր կազմակերպութիւն մը, յանձին Հ. Յ. Դաշնակցութեան, որուն կը հաւատայ իր բովանդակ էութեամբ, շուրջ կէս դարէ ի վեր: Կասկած չկայ, որ պիտի հաւատայ տակաւին ալ, որովհետեւ անիկա դադրած է միայն քաղաքական կուսակցութիւն մը ըլլալէ, դառնալով ցեղաշունչ ու ցեղապատկեր կազմակերպութիւն մը: Սխալնե՛ր, վրիպումնե՛ր, թերութիւննե՛ր՝ կրնայ ունենալ իր բազմաբեղուն գործունէութեան ընթացքին: Բայց, ի զուր է կառչիլ անոնց, որովհետեւ նորագոյն Հայութեան բարձրագոյն ստեղծագործութիւնն է ան, եւ հաւատքի ու ազգային բաղձանքներու միակ խորանը:

Հաւատարիմ՝ հայ զանգուածներու ցանկութիւններուն, կրթնած՝ անոնց հաւատքին, Դաշնակցութիւնը վարեց հայ ազատագրական պայքարը, հասնելով շօշափելի արդիւնքի — ազատ ու անկախ Հայրենիքի: Նոյն հաւատքը պիտի ամբողջացնէ ինչ որ կէս մնացած է: Ոչ ոք թող կասկածի այս մասին: Թշնամին չի կասկածիր, եւ այդ պատճառով ալ անոր միակ ճիգն է խորտակել Դաշնակցութիւնը եւ անոր հետ՝ Հայուն հաւատքը իր ապագայ ճակատագրին հանդէպ»:

ԱՐՈՒԵՍՏԻ ԼՐԱՏՈՒ

«Քոմէտիա»ի երաժշտական քննադատը, Ցունիս 14ի թիւին մէջ, նկարագրելով Լէյլա Պետրխանի պարի երեկոյթը, գնահատական տողերով արտայայտուած է նաեւ Սիփան - Կոմիտաս երգչախումբի մասին, որ մասնակցած էր երեկոյթին, ամբողջովին օտար հասարակութեան մը ներկայութեան.

—«Փարիզի հայկական երգչախումբը՝ Սիփան - Կոմիտաս, կ'ըսէ քննադատը, Արա Պարթեւեանի ղեկավարութեամբ տուաւ քանի մը խմբերգ, ձայներու նշանակելի համերաշխութեամբ եւ ոգեւորիչ երգուածքով»:

** Քննադատը սակայն չփոթութեամբ կարծած է որ երգուած կտորները կը պատկանին երաժիշտ Նաճճխարի, որ պարերը դաշնաւորած էր միայն, իսկ խմբերգները առնուած էին մեծ մասամբ Կոմիտաս վարդապետի եւ Պարթեւեանի գործերէն:

«ՑԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ) ԹԻՒ (6)

ԱՆՁՐԵՒ

— • —

...րգմ. ԱՐՄԷՆ Պ. Հեղինակ՝ ՈՒ. ՍԸՄԸՐՍԷԹ ՄՈՀԸՄ

«Կ'ենթադրեմ թէ այդ կը նշանակէ ...ան չուզեր ընել ինչ որ դուն կ'ու...», նկատեց Տօքթորը կատակելով:

Միսիոնարը չժպտեցաւ:

«Կ'ուզեմ որ ընէ ինչ որ շիտակ է: ...ք չկայ համոզելու մէկը, որ շի... գործէ»:

«Սակայն կրնայ կարծիքներու տարբերութիւն գոյութիւն ունենալ շիտա... մասին:

«Եթէ մէկը կ'երազէր որ ոտք մը ...նայ, դուն պիտի համոզէի՞ս մէ...ն, որ կը վարանի կտրելու զայն»:

«...ը շօշափելի իրողութիւն մըն ...

«Իսկ Զարի՞քը»:

Տէյվիտսընի ըրածը յայտնի դար...: Զորսը դեռ նոր աւարտած էին ...ց կիսաւարտ ճաշը, եւ տակաւին ... բաժնուած իրարմէ՝ յետ միջօ... ...ին ինչին համար, որ տօթէն կը պարտադրուէր տիկիններուն եւ տօքթորին: Տէյվիտսըն հազիւ թէ կը հանդուրժէր այդ ծոյլ ու հեշտ ունակութեան: Ցանկարծ դուռը ուժով մը բացուեցաւ եւ օրիորդ Թամսըն ներս եկաւ: Նախ նայեցաւ սենեակին չորս կողմը, ապա գնաց Տէյվիտսընի մօտ:

«Դուն ցած, նուաստ, ժանտակուզ, ի՞նչ ես խօսած կառավարիչին իմ մասին»:

Զայրոյթէն կը լիտար ան, արագ արագ կը խօսէր: Վայրկեան մը կանգ առաւ ... Ապա միսիոնարը յառաջ քաշեց աթոռ մը:

«Չէ՞ք նստիր, Օր. Թամսըն: Կը յուսայի տարբեր խօսակցութիւն մը ունենալ ձեզի հետ»:

«Դո՛ւն, պոռնիկի զաւակ»:

Աղջիկը զզուելի ու զարշելի նախատինքներու հեղեղ մը թափեց, բայց Տէյվիտսըն իր լուրջ աչքերը անոր վրայ պահեց:

«Ինձ համար նշանակութիւն չունին այն բոլոր նախատինքները, զորս կ'ուզէք դիզել իմ գլխիս, Օր. Թամսըն, ըսաւ ան, սակայն պէտք է յիշեցնեմ ձեզ, որ տիկիններ կան այստեղ»:

Այժմ, օրիորդին զայրոյթին հետ կը պայքարէին իր արցունքները: Անոր դէմքը կարմրած էր եւ ուռած: Կարծես կը խեղդուէր:

«Ի՞նչ է պատահած», հարցուց Տքթ. Մէքֆէյլ»:

«Մարդ մը եկած է այստեղ, եւ կ'ըսէ թէ յաջորդ նաւով պէտք է որ հեռանամ»:

Տարօրինակ շող մը երեւաց Միսիոնարին աչքերուն մէջ, բայց անոր դէմքը մնաց անտարբեր:

«Դուք հազիւ թէ կրնաք ակնկալել որ Կառավարիչը թոյլ տայ ձեզ այստեղ մնալ այս պայմաններուն մէջ»:

«Քու ըրածդ է, ճչաց աղջիկը, չես կրնար խաբել զիս: Քու ըրածդ է»:

«Չեմ ուզեր խաբել քեզ: Ստիպեցի կառավարիչը՝ առնելու այն միակ քայլը, որ ներդաշնակ է իր պարտաւորութեանց հետ»:

«Ինչո՞ւ չէիր կրնար առանձին ձգել զիս: Ես քեզի չէի վնասեր:»:

«Կրնաս վստահ ըլլալ որ եթէ ինձ վնասէիր, ես ամենավերջին մարդը պիտի ըլլայի վրէժխնդիր լինելու»:

«Կը կարծե՞ս թէ կ'ուզեմ մնալ այստեղ, որ աւանի մը խեղճ նմանութիւնն է: Մացառներուն մէջ ապրողի մը չեմ նմանիր չէ՞»:

«Ուրեմն, չեմ գիտեր թէ գանգատելու ի՛նչ պատճառ ունիս», պատասխանեց Տէյվիտսըն:

Օրիորդը զայրոյթի անախորժ ճիչ մը արձակեց եւ սենեակէն դուրս նետուեցաւ: Կարճ լռութիւն մը տիրեց:

«Կազդուրիչ է գիտնալ թէ կառավարիչը վերջապէս քայլ առած է», ըսաւ Տէյվիտսըն՝ խզելով լռութիւնը: «Տըկար մարդ մըն է եւ կը տատամսէր: Ան կ'առարկէր թէ աղջիկը միայն տասնըհինգ օր պիտի մնար այստեղ ամէն պարագայի տակ, ու թէ Ափիա կ'երթար, որ կը գտնուի բրիտանական իշխանութեան ներքեւ, ու իրեն հետ կապ մը չունի:

Միսիոնարը ոտքի ցատկեց ու ըսկսաւ երթալ ու գալ սենեակին մէջ:

«Ահաւոր բան է այն եղանակը, որով իշխանութեան գլուխ գտնուող մարդիկ կ'ուզեն խուսափիլ պատասխանատուութենէ: Այնպէս կը խօսին թէ՝ որ եւ է չարիք որ հեռու է աչքէ, կը դադրի չարիք ըլլալէ: Այդ կնոջ գոյութիւնն իսկ խայտառակութիւն է եւ խնդիրը չի փոխուիր զայն կղզիէ մը այլ կղզի մը ղրկելով: Վերջապէս ստիպուեցայ անոր հետ խօսիլ անկեղծաբար»:

Տէյվիտսընի ճակատը մռայլեցաւ, եւ ան դուրս ցցեց իր յաղթ ծնօտը: Վճռական ու կատաղի կ'երեւէր ան:

«Ի՞նչ ըսել կ'ուզես»:

«Մեր միսիոնարութիւնը որոշ ազդեցութիւն ունի Ուաշինկթընի մէջ: Դիտել տուի կառավարիչին թէ իրեն նպաստաւոր պիտի չըլլար եթէ գանգատ մը ներկայացուէր այն մեթոտի մասին, որով ինք կը վարէր այստեղի գործերը»:

«Աղջիկը ե՞րբ մեկնելու է», հարցուց տօքթորը, դադարէ մը ետք:

«Սան Ֆրանչիսքօ գացող նաւը յաջորդ երեքշաբթի այստեղ կը հասնի Սիտնիէն: Այդ նաւով ճամբայ ելլելու է»:

Հինգ օր ժամանակ կար: Հետեւեալ օրն էր, երբ Մէքֆէյլը կը վերադառնար հիւանդանոցէն, ուր ան կ'անցընէր իր առաւօտներուն մեծ մասը՝ աւելի լաւ զբաղումի մը չգոյութեան պատճառով— խանութպանը կանգնեցուց զայն սանդուղներէն վեր բարձրանալու ժամանակ:

«Ներեցէք, Տօքթ. Մէքֆէյլ: Օրիորդ Թամսըն հիւանդ է: Անգամ մը կը նայի՞ս»:

«Ի հարկէ»:

Հորն առաջնորդեց զայն դէպի աղջկան սենեակը: Օր. Թամսըն անգործ նստած էր աթոռի մը վրայ, ոչ կը կարդար, ոչ կը կարէր, այլ յառած կը նայէր իր դէմը:

Հագած էր իր սպիտակ շրջազգեստը, եւ դրած էր ծաղիկներով խոշոր գլխարկը: Մէքֆէյլ նկատեց որ անոր մորթը դեղնած ու ցեխոտած էր գործածած փոշիէն, եւ աչքերը ծանր էին:

«Ցաւով լսեցի որ լաւ չէք զգար», ըսաւ Մէքֆէյլ:

«Օհ, իրապէս հիւանդ չեմ: Այդպէս ըսի՝ որովհետեւ կ'ուզէի տեսնել ձեզ: Ես պարտաւորուած եմ առնելու նաւ մը, որ Ֆրիսքօ կ'երթայ»:

Օրիորդը նայեցաւ Մէքֆէյլին, որ նկատեց անոր աչքերուն յանկարծական կայծկլտուքը, եւ ձեռքերուն ջըղաձիգ բացուիլն ու խփուիլը: Խանութպանը կանգնած դրան վրայ, կ'ունկնդրէր:

(Շար.)

Դրօշակներ

Մարսիլիոյ առեւտրական սենեակի նախագահ՝ Փրաքսի դիմումին վրայ, որոշուեցաւ եռագոյն տնկել, ճիշդ ինչպէս տօնական օրերուն կ'ըլլայ, մեծ վաճառատուներու եւ շէնքերու ճակատը։ Իբրեւ տեսակ մը ցոյց, կիներ ու երիտասարդներ եռագոյն զարդանիշեր դրին իրենց լամբակին վրայ։

Անհատական ինքնաշարժները եւս զարդարուած էին եռագոյն դրօշներով։

Միւս կողմէ, կարմիր դրօշ պարզուած է հեռագրատան վրայ։ Սակաշարժները եւս զարդարուած են կարմիր դրօշով։

Քանըպիէրի վրայ բախում մը տեղի ունեցաւ կարմիր եւ եռագոյն դրօշ կրող երկու խումբերու միջեւ։ Ոստիկանութիւնը միջամտեց եւ ցրուեց, քանի մը հոգի վիրաւորուեցան թեթեւակի։

Մարսէյլի մէջ գործադուլը կը շարունակեն պանդոկները, սրճարաններ, ճաշարանները, ինքնաշարժները։ Պուշ տիւ Ռոնի հանքագործներուն բանթողը վերջ գտաւ, սակայն կը շարունակուի շինութեանց բանուորներու գործադուլը։

Անգլիա պիտի պաշտպանէ Ֆրանքը

Լոնտոնէն կը հաղորդուի որ Անգլիական Դրամատունը մեծ քանակութեամբ ոսկի գնեց Հրապարակէն, երկուշաբթի եւ երեքշաբթի օր։ Գնումը կը հասնի, կ'ըսեն, 2 միլիոն 600,000 սթերլինի։ Ցունուարէն ի վեր Անգլիական Դրամատան ոսկիի պահեստը աւելցած է 20 միլիոն սթերլին։

Մասնագէտներու կարծիքով, ոսկիի պահեստին այս յաւելումը կը կատարուի Ֆրանքին տկարութեան պատճառով։ Անգլիա կ'ուզէ պաշտպանել Ֆրանքը, մեծ քանակութեամբ ոսկի գնելով Ֆրանսայէն։

Բանակցութիւններ Իտալիոյ եւ Գերմանիոյ միջեւ

Պաշտօնապէս կը հաղորդուի որ ներկայիս բանակցութիւններ կը կատարուին Գերմանիոյ եւ Իտալիոյ միջեւ, կարգադրելու համար երկու երկիրները շահագրգռող անտեսական հարցերը։

Սակայն կը կարծուի թէ տնտեսական անունին տակ բանակցութիւնները տեղի պիտի ունենան քաղաքական գետնի վրայ։ Գերմանիա եւ Իտալիա կ'ուզեն ճշդել իրենց դիրքը Ազգերու Դաշնակցութեան ժողովէն առաջ, այն հարցին մասին թէ ի՛նչ պիտի ընեն երբ Ժընեւ մերժէ ջնջել այն որոշումը, որուն համաձայն Իտալիա նախայարձակ հռչակուեցաւ իտալեւհապէշական պատերազմին մէջ։ Ճիշդ է որ իրենց քաղաքական դիրքը ճշդելու այս բանակցութեանց ընթացքին, երբ Գերմանիա համաձայնի, Իտալիա կարդ մըառեւտրական առանձնաշնորհներ պիտի տայ Պերլինի։

ՋԱՆԱԶԱՆ ԼՈՒՐԵՐ ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊԱՐԳԵՒՆԵՐԸ ՊԻՏԻ ՋՆՋՈՒԻՆ.— Կը կարծուի թէ կառավարութիւնը օրինագիծով մը պիտի արգիլէ նաեւ «պարգեւ»ները (փուռպուար), որ կը տրուին ծառայողներուն։ Այս դրոյթէն շատ վրդովուած են մանաւորաբար սրճարանի, պանդոկներու, թատրոններու ծառայողները եւ ինքնաշարժի մեքենավարները։

ՄԱՐՍԷՅԵԷԶ.— Ֆրանսայի հանրապետութեան քայլերգին հեղինակին՝ Ռուժէ-տը Լիլի մահուան տարեդարձը տօնելով այսօր, ամբողջ Ֆրանսայի մէջ հանդիսաւոր ժամու մը պիտի երգուի Մարսէյյեզը։ Ռուժէ-տը-Լիլ մեռած է Շուազի լը Ռուայի մէջ։

ԱՐԵՒԻ ԽԱՒԱՐՈՒՄ.—Այսօր, առաւօտեան կանուխ, արեւի ամբողջական խաւարում մը տեղի պիտի ունենայ, մասամբ տեսանելի Ֆրանսայի մէջ։ Այս երեւոյթը 5 դարու մէջ մէկ անգամ կը պատահի, այնպէս որ աստղագէտները մեծ շարժման մէջ են շաբաթէ մը ի վեր։ Լուսնին ստուերը երկրի վրայէն պիտի անցնի ժամական 2700 քիլոմեթր արագութեամբ։ Խաւարման գիծն է Սիկիլիա —Պրուսա—Ինէպոլու—Եկատերինոտար — Օրէնպուրկ — Օմսք — Թոմսք — Պայքալ լիճ — Խապարովսք։ Ֆրանսական աստղագիտական պատուիրակութիւն մը Սիպերիա մեկնած է ժամանակին, դիտելու համար արեւին խաւարումը։

ԵԼՄՏԱԿԱՆ ՆԱԽԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆԸ ԿԸ ՀԵՐՔԷ.— Զրոյց հրջած ըլլալով, թէ կառավարութիւնը պիտի զեղչէ պարտաթուղթերու տոկոսը, Վէնսան Օրիոլ պէտք տեսաւ մամուլով հերքել եւ ժողովուրդը զգուշացնել հանդէպ նման դիտումնաւոր լուրերու։

ՊՈԼՏՈՒԻՆ ԿԸ ՀՐԱԺԱՐԻ.— «Տէյլի Միրըր» կը տեղեկանայ թէ Պոլտուին եւ Մակտոնըլտ վերջնապէս պիտի քաշուին քաղաքական կեանքէ՝ Էտուըրտ Ը.ի թագադրութենէն վերջ, գալ տարի մայիսին։ Վարչապետութիւնը, այն ատեն, պիտի յանձնուի Չէմպըրլէյնի, որուն դահլիճը պիտի կազմուի հաբիւր տոկոս պահպանողականներով։

ՓՐՈՖ. ԼԷՆԷԼ-ԼԱՎԱՍԹԸՆ.— Ֆրանսայի Բժշկ. Ակադեմիայի անդամ ընտրուեցաւ Փրոֆ. Լէնէլ-Լավասթին, որ ծանօթ է հոգեկան հիւանդութեանց մասին գրած իր ուսումնասիրութիւններով։ Ծնած է Էվրէօ, 1875ին, կը պաշտօնավարէ իբրեւ բժշկապետ Փիթիէ հիւանդանոցին, եւ իբրեւ դասախօս բժշկութեան պատմութեան, Փարիզի համալսարանին մէջ։

ՀՅԴ

Փարիզ

ԱՆԻԷՌ-ԳՈՒԱ-ՔՈԼՈՆԳԻ Արամ ենթակոմիտէի ժողովը, այսօր ուրբաթ երեկոյ ժամը 9ին, սովորական հաւաքատեղին։

ԻՍԻ ԼԸ ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ Զաւարեան կոմիտէն ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները վաղը շաբաթ երեկոյ ժամը 9ին, ծանօթ հաւաքատեղին։

Գաւառ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ «Հաւասարաս» խումբի դասախօսական ժողովը այսօր ուրբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին։ կը խօսի ընկ. Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ։

ԼԻՈՆԻ վարանդեան կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները, այսօր, ուրբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին, 181 Cours Lafayette Զարդարեան գրադարանի մէջ։ կարեւոր օրակարգ։

ՓՕՆ ՏՕՊՆԱՅԻ կորիւն ենթակոմիտէն ընկերական ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները, 21 յունիս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2ին, գրադարանի սրահը։ կարեւոր օրակարգ։ Բացակաները նկատի կ'առնուին։ կը խնդրուի նաեւ փիրոի եւ Լավիլտիէօի ընկերներէն ճշդապահ ըլլալ։

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԱՆԿԱԽՈՒԹԵԱՆ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

ՊՈՄՕՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Պոմօնի Զաւարեան ենթակոմիտէի եւ հովանաւորութեամբ Մարսէյլի Շրջ. կոմիտէի

21 յունիս, կիրակի երեկոյ ժամը 8ին, վարանդեան սրահին մէջ,

10 Bld. des Marguerites

կը նախագահէ ընկ. **ՀԱՅԿ ՍԵՐԷՆԿՈՒԼԵԱՆ**

կը խօսի ընկ. **Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ**

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՃՈԽ ԲԱԺԻՆ։ ՆՈՒԱԳ, ԵՐԳ, ԱՐՏԱՍԱՆՈՒԹԻՒՆ Եւլն.։

Շարժանկարով կը ցուցադրուին 1914էն մինչեւ 1921 թուի Հայ Ազատագրութեան յայտնի դէմքերը ու գլխաւոր դէպքերը։

Տախսերու մասնակցութիւն 2 ֆրանք։

ՍԷՆԹ ԱՆՏՐԷԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Ընկ. Կարօ եւ Վռամեան քոյր ենթակոմիտէներու, մասնակցութեամբ Աւօ խումբի եւ հովանաւորութեամբ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՇՐՋ. ԿՈՄԻՏԷԻ

21 յունիս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2ին, Սէնթ-Անտրէ Պէլվէտէրի օդասուն պարտէզին մէջ։

կը նախագահէ ընկ. **Ա. ԱՐԹԻՆԵԱՆ**

կը խօսի ընկ. **Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ**

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՃՈԽ ԲԱԺԻՆ

Մանրամասնութիւններ տեղւոյն վրայ։ Մուտքը ազատ է։

ԾԱՆՕԹ.— Փոփոխքոտները կրնան կիրակի առաւօտուն երթալ։ Քաղաքէն եկողները կրնան առնել Քուռ Պէլզէօնսէն 25 թիւ հանրակառքը եւ իջնել թէրմինիւս։

ՀԱՆԴԷՍ-ԵՐԵԿՈՅԹ

կազմակերպուած Դրօշակ Միութեան սրահի բացման առթիւ, տեղի կ'ունենայ 20 յունիս, շաբաթ երեկոյ ժամը 9ին, միութեան սրահը

5 rue de l'Eclipse, Մարսէյլ։

կը նախագահէ ընկ. **Պ. ՀԻՒՍԵԱՆ**

կը խօսի ընկ. **Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ**

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՃՈԽ ԲԱԺԻՆ

Կը ներկայացուի զաւեշտ մը Պատ. Միութեան դպրոցի աշակերտներուն կողմէ։ Կենդանի պատկերներ։ Շարժանկարով պիտի ցուցադրուի Հայկ.

Ազատամարտը եւ զաւեշտ մը։

ԿԸ ՆՈՒԱԳԷ ՎԱՀԱԳՆԵԱՆ ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲԸ

Երգեր եւ արտասանութիւններ։ Մուտքը ազատ է։

ԱՍՏՈՒԱԾԱՇՈՒՆՉԻ ԹԱՐԳՄԱՆՈՒԹԵԱՆ

1500ԱՄԵԱԿԸ ԿԸ ՏՕՆՈՒԻ ՍԱՐՍԷԼԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Համազգայինի Մասնաճիւղին եւ Հ. Յ. Դ. Հրայր խումբի եւ մասնակցութեամբ Հայ Արիներու։

Այս կիրակի կէս օրէ վերջ ժամը 2.30ին

կը նախագահէ՝ Ա. ՋԱՄԱԼԵԱՆ

կը խօսին՝ Ա. ԽՈՆԴԿԱՐԵԱՆ եւ Խ. ՆԵՐՍԷՍԵԱՆ (Հայ Արիներու կողմէ)

Կ'երգեն՝ Տիկին Ս. Խաչատուրեան, Պ. Մ. Խուլոյեան, կ'արտասանեն Պ. Պ. Ա. Աճէմեան, Հ. Դաւիթեան, Յ. Երկանեան եւն.։

Խմբերգ եւ զանազան խաղեր դպրոցի փոքրիկներուն կողմէ։

Տախսերու մասնակցութեան համար կը գանձուի **2 ֆրանք**։

Կառ. տիւ Նորէն շոգեկառք՝ 1.43 եւ 1.51ին։

ՀԱՅ ԳԱՂԹԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ՊԱՇՏՕՆԱՏՈՒՆԸ *71 Avenue Kléber*

Բաց է ամէն առաւօտ ժամը 10—12.30։ — դիմել ամէն կարգի վկայականներու համար։

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԽՆՋՈՅՔ

Կազմակերպուած Իսի լէ Մուլինոյի Զաւարեան կոմիտէի կողմէ Հայաստանի անկախութեան տարեդարձին առթիւ

21, Յունիս կէսօրէ վերջ ժամը 2ին, Պուլվար Ռուտէն Փանիկեանի սրճարանը

կը խօսի ընկ. ԳԻՒԼԽԱՆԴԱՆԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին

Մուտք 5 ֆր.։

ՑԻՇԱՏԱԿԻ ՕՐ

Վանի ինքնապաշտպանութեան քառասնամեակի եւ Վասպուրականի հերոսամարտի 21րդ տարեդարձի առթիւ

ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԱԾ ՏԷՍԻՆԷ ՎԱՍՊ. ՀԱՅՐ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԿՈՂՄԷ

21 յունիս, կիրակի կէս օրէ վերջ ժամը 2.30ին, Հ. Յ. Դ. Տան մէջ։

կը խօսի՝ փնդապետ ՏԻԳՐԱՆ ԲԱՂԴԱՍԱՐԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին։ Մանրամասնութիւններ տեղւոյն վրայ։

Տախսերու մասնակցութեան համար մուտք մէկ ֆրանք։

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

Ֆ. Հ. Կ. ԽԱՉԻ Իսի լէ Մուլինոյի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ իրիկուն, ժամը 8.30ին իր դպրոցի սրահին մէջ, 6 Պուլվար Ռոտէն։ Կարեւոր օրակարգ, վարչութեան ընտրութիւն։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։

Յառաջիկայ կիրակի, 21 յունիս, Հայոց եկեղեցիին մէջ տեղի պիտի ունենայ հոգեհանգստեան պաշտօն ի յիշատակ Ազգային մեծ բարերար Մկրտիչ Սանասարեանի, կտակակատար Կ. Եզեանցի եւ բոլոր Սանասարեան ուսուցիչներու եւ սաներու։ Սանասարեան Սան ուց Միութիւնը կը խնդրէ բոլոր սաներէն եւ անոնցմէ, որոնք կը յարգեն ազգ. այս դէմքերուն յիշատակը, ներկայ ըլլալ նոյն ժամուն։

Ֆր. Կ. ԽԱՉԻ Շավիլի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը այս կիրակի կէս օրէ վերջ ժամը 4ին, դպրոցին սրահին մէջ։ Կարեւոր օրակարգ։ Վարչութեան ընտրութիւն։ Անդամ-անդամուհիներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։ կը հրաւիրուին համակիրներ եւս։

Դաշտահանդէս եւ նուագահանդէս

Ռոպէնսոնի պարտէզին մէջ, MAISON FIQUET

Փարիզի Հարաւային շրջանի «Յառաջդիմասիրաց» միութեան կողմէ, ի նպաստ վարժարանին

Յունիս 21ին, առաւօտեան ժամը 10էն մինչեւ գիշերուան ժամը 10

ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲ

Կը ներկայացուի Ե. Օտեանի եւ Մ. Կիւրճեանի ՉԱՐՇԸԼԸ ԱՐԹԻՆ ԱՂԱ ղեկավարութեամբ ՆՇԱՆ ՊԷՇԻԿԹԱՇԼԵԱՆի։

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԱՆԱԿՆԿԱԼՆԵՐ

Թառ եւ ռուսական նուագախումբ

Անձրեւի պարագային ապահով մեծ սրահ։

Մուտք 3 ֆրանք։

Ճոխ պիւֆէ, դիւրամատչելի գիներով։

Հաղորդակցութեան միջոց.— Porte d'Orléansէն առնել 128 թիւ հանրակառքը, որ միայն երեք թիքէով ձեզ պիտի տանի մինչեւ Ռոպէնսոն, Թէրմինիւս։

ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԵՑԷՔ...

Սէն-Լուի (Մարսէյլ) Հայ Երիտասարդաց «Մասիս» մարզական միութեան տարեկան դաշտային խնջոյք-պարահանդէսին, տեղի կ'ունենայ 28 յունիս կիրակի օր Եօթեղբայրեաններու ագարակին մէջ աննախընթաց պատրաստութեամբ։

Հայկական եւ եւրոպական պարեր մասնաւոր նուագախումբով, առատ կեր ու խում պատրաստուած մասնագէտներու կողմէ, զաւեշտ եւլն.։

ԾԱՆՕԹ.— Եթէ կ'ուզէք լաւ ժամանց մը անցնել եւ սատարել Հայ երիտասարդութեան, փութացէք դէպի հանդիսավայրը առաւօտեան ժամը 10էն սկսեալ։ Փափաքողները կրնան ճաշերնին միասին բերել։

Le Gérant: H. STEPHAN

Imprimerie A. DER (AGOPIAN) 17, Rue Damesme, PARIS (13)

■ LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE ■

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

(Fondé en 1925) :-: R. C. Seine 276.286

Directeur et Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
Rédaction et Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ
(ՆՐԹՆԻՆԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

17, Rue Damesme, PARIS (13e)
Téléphone : Glacière 15 - 70

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ԳԱՑՄԱՆՆԵՐ,—	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 ֆրանք	—
Ամերիկա եւ ուրիշ երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	—

ՇԱԲԱԹ 20 ՅՈՒՆԻՍ
SAMEDI 20 JUIN 1936

12 ՏԱՐԻ — 12e Année No. 3146

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՐՈՐԴ ԽՕՍՔ

ԳՈՐԾԱԴՈՒԼԸ ԵՒ ՀԱՅ ԱՇԽԱՏԱՒՈՐՆԵՐԸ

Հրնոցին դէմ՝ մերկալանջ՝ ժահրոտ օդին մէջ՝ մրդձկուկ
Ապրեցաւ միշտ մեռնելով:

Դ. ՎԱՐՈՒԺԱՆ

Ֆրանսայի բանուորական գործադուլները մաս մը վերջա-ցան, մաս մըն ալ կը վերջանան հաւանօրէն այսօր - վաղը:

Գերագոյն վէճի եւ քրտինքի տառապահար բազմութիւններն էին, որ ծառացան հանրային անարդարութեանց դէմ եւ ջախջախիչ յաղթանակներ չահեցան իրարու ետեւէ:

Գործարանները գրաւուած, երգ, պար, ցնծութիւն, ներկայացում եւ հրապարակային ժողով ամենուրեք գրեթէ, ուր աշխատաւորի բազուկները կը գործեն:

«Յառաջ»ի հասած նամակները բազմաթիւ յատկանշական տեսարաններ կը պարզեն:

Ամէնէն առաջ երկու հիմնական երեւոյթ աչքի կը զարնէ,— կարգապահութիւն եւ կազմակերպութիւն: Կարգապահութիւն՝ գործարաններէն ներս, կազմակերպութիւն՝ արհեստակցական գետնի վրայ:

Ժողովրդական Ճակատի կառավարութիւնն ալ չուշացաւ իր նպաստի բաժինը բերելու: Արտակարգ արագութեամբ եւ ձեռնե-րէցութեամբ պարտադիր օրէնքի կերպարանք տուաւ աշխատաւորական պահանջներուն: Այսուհետեւ հաւաքական պայմանա-գիր, 40 ժամ շաբաթական աշխատանք եւ 15 օրեայ վճարովի ար-ձակուրդ, օրէնք են դարձած, որմէ կարելի չէ խուսափիլ:

Բանուորութեան յաղթանակին մէջ կառավարութիւնն է որ կը յաղթանակէր, եւ կառավարութեան յաղթանակին մէջ՝ բանուո-րութիւնը:

Սակայն, կառավարութեան աշխատանքներուն եւ գործադուլ սարքող բանուորներուն կողքին, մէկ ուրիշ ահաւոր ուժ հանդէս եկաւ, որմէ կախուած էր գրեթէ ամէն յաղթանակ: Ատիկա Աշխատանքի Դաշնակցութիւնն էր, որ կառավարութեան մէջ, երկ-րորդ կառավարութիւն մըն է դարձած, աշխատանքի ճակատին վրայ:

Հայ աշխատաւորութիւնը ցարդ հեռու է կեցած այդ հսկա-յական եւ ծաւալուն կազմակերպութենէն:

Բերաննիս այրած է, պիտի ըսեն շատեր, հիւր ենք պիտի գո-չեն ուրիշներ: Եւ այսպիսով քալած ենք ու կը քալենք գլխահակ կարաւաններու ետեւէն, ինքնութեան թուղթը միշտ ամուր պա-հելու համար մեր գրպանին մէջ:

Արդա՞ր է այս ընթացքը, պէ՞տք է յաւերժացնել դեռ այս կը-րաւորական ու կղզիացած վիճակը թէ ոչ:

Քննենք կացութիւնը, առանց երեւոյթներէն խաբուելու:

Տարիներէ ի վեր հայ աշխատաւորութիւնը ձգուած իր բախ-տին, անտէր ու անտիրական գործարաններու դուռը կը մաշեցնէ յանուն պատառ մը հացի: Երբ գործատէրը հանդուրժեր է եւ պէտք է ունեցեր իրեն իբրեւ պարկեշտ աշխատաւորի, հայ բան-ւորը գործ ու հաց է ունեցեր: Յաճախ օտարականի չնորհազուրկ վիճակը զայն մղեր է խոտոր ճամբաներով ընթանալու, որ բնաւ չէ եղած իր դասակարգային ընկերոջ ճամբան: Մերթ թիւրիմա-ցութիւններ ալ ստեղծուեր են այս գետնի վրայ, նախանձ ու կիր-քեր են գրգռուեր եւ հայ բանուորը տառապեր է մեկուսի ու ան-տէր:

Կար նաեւ ուրիշ պարագայ մը, որ հայ աշխատաւորութեան սարսափ կ'ազդէր:

Ատիկա գործադուլներու եւ փողոցային ցոյցերու մասնակ-ցութեան հարցն էր: Օտարականի մը մասնակցութիւնը աղէտա-լի հետեւանքներ կ'ունենար: Ինքնութեան թուղթերը կամայա-կանօրէն կ'առնուէին ձեռքէն եւ երկրի սահմանները ցոյց կուտա-յին ... Ուրիշ երկրորդական պարագաներ եւս նուազ դեր չէին խաղար հայ աշխատաւորութեան մտահոգութեան եւ մտավախու-թեան, ինչպէս լեզուի, տեղական սովորութեանց եւ այլ խնդիր-ներ, որ ձեռնթափ կ'ընէին զայն:

Հայկական բոլոր կազմակերպութիւնները, եթէ ուզեն իսկ, չեն կարող իրենք զիրենք արժեցնել, այնպէս ինչպէս Աշխատան-քի Դաշնակցութիւնը, որ կեցած է զուտ արհեստակցական գետնի վրայ, առանց քաղաքականութիւն խաղալու:

Անոր ծրագիր - կանոնագրին մէջ, մասնաւոր հոգածութեան են ենթարկուած բանուորութեան անգործութեան, հիւանդու-թեան, ծերութեան եւ մահուան վերաբերեալ նիւթական օժան-դակութիւններ, առանց ազգի եւ դաւանանքի խտրութեան:

Ռուս տարագիր աշխատաւորութիւնն անգամ Սէնի նահան-գին մէջ տասը տարիէ ի վեր կազմակերպուած է արհեստակցա-կան գետնի վրայ եւ Աշխատանքի Սակարանին մէջ իր ներկայա-ցուցիչն ունի, մասնաւորապէս անոնց աշխատանքի ցուերով հե-տաքրքրուելու եւ լաւագոյն լուծում մը բերելու համար: Շուրջ երեք հազար Ռուսեր, արդէն մաս կը կազմեն զանազան արհես-տակցական միութեանց: Անոնց մէջ պատահած չէ, որ մէկին աշ-խատանքի իրաւունքը մերժուի, նոյն իսկ անցնող գացող կառա-վարութեանց կողմէ:

Գուշաներու թէ Փարիզի մէջ կան բաւականաչափ հայ աշ-խատաւորներ, որոնք տարիներէ ի վեր կ'անդամակցին այս կամ այն արհեստակցական միութեան եւ չօշափելի օգուտներ կը ստա-նան: Աշխատանքի Դաշնակցութիւնը ըլլալով երկրի կարգերէն ու օրէնքներէն, ինքն է որ կը թելադրէ չմասնակցիլ որ եւ է փողոցա-յին ցոյցի:

Յանկալի էր որ հայ աշխատաւորութիւնը գրի առնէր, այն անպատեհութիւնները, որ տեսած է փորձնական կերպով:

Վ. Հ.

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ԱՇԽԱՏԱՆՔԻ ՆՈՐ ՕՐԻՆԱԳԻԾԵՐԸ
Պիտի գործադրուին անմիջապէս

Ֆրանսական ծերակոյտը, Հինգշաբթի առաւօտ 5ի դէմ 179 քուէով վաւերացուց աշխատանքի հաւաքական պայմանագրի օրինագիծը, իսկ կէսօրէն վերջ՝ 84ի դէմ 182 քուէով՝ շաբաթական 40 ժամ աշխատանքի օրինագիծը:

Այս օրինագիծերը պիտի գործադրուին անմիջապէս:

ԼԻԿԵՐԸ ԼՈՒԾՈՒԵՑԱՆ

Ներքին նախարարը, Սալէնկրօ, Հինգշաբթի օր նախարարաց խորհուրդին ներկայացուց առաջարկ մը, որով կը պահանջուէր գործադրել 10 յունուարին վաւերացուած օրէնքը, մարզական - զինուորական կարգ մը կազմակերպութեանց մասին: Եւ Հանրապետութեան նախագահին հրովարտակով ջնջուեցան հետեւեալ չորս կազմակերպութիւնները.— Հրեղէն Խաչ, Ազգային Ժողովրդական կուսակցութիւն, Ֆրանսական համերաշխութիւն, Ֆրանսիսթներ:

Առաջին կազմակերպութեան պետը, տը Լա Ռոք, յայտարարեց թէ կարելի չէ արհամարհել աւելի քան մէկ միլիոն քաղաքացիներու կամքը: Գնդապետը մտադիր է դիմել Պետ. Խորհուրդին.- Միւս կողմէ, կը յայտարարէ թէ պիտի կազմէ կուսակցութիւն մը, որուն պիտի յարին Հրեղէն Խաչերու անդամները: Երեւի գիտէր թէ լուծումը պիտի չուշանայ, ատոր համար քանի մը օր առաջ մամուլի ներկայացուցիչները հրաւիրելով յայտարարեց թէ իրենց կազմակերպութիւնը պիտի փոխադրուի քաղաքական գետնի վրայ:

Թէթէնժէ եւս լրագրողներուն յայտարարեց թէ իրենց կազմակերպութիւնը, Հայրենասէր Երիտասարդութիւն, լուծուած է 10 յունուարին հրատարակուած օրէնքով, եւ այժմ իրենք կը ներկայանան իբրեւ քաղաքական կուսակցութիւն, վայելելով ժողովրդապետական երկրի մը իրաւունքները:

Ֆրանսական Համերաշխութեան առաջնորդը եւս յայտարարեց թէ իրենք կուսակցութիւն մը կը կազմեն եւ լիկայի նկարագիր չունին: Հակառակ ատոր՝ եթէ դարձեալ լուծուելու հրաւիրուին, ապստամբութեան բռնաբարում մը պիտի նկատեն եւ պիտի չհնազանդին:

Ֆրանսիսթներուն պետը կը պնդէ թէ իրենք կուսակցութիւնը կազմեն եւ չեն կրնար լուծուիլ: «Ֆրանսիսթները երդում ըրած են ապրիլ եւ մեռնիլ յանուն հայրենիքի, — արձանագրեցէք այս խօսքը, անոնք պիտի կատարեն իրենց երդումը»:

ԴԱՀԼԻՃԸ ԿԱՐԵՒՈՐ ՈՐՈՇՈՒՄՆԵՐ ՏՈՒԱՒ

Հինգշաբթի, դահլիճը նիստ գումարեց ի բացակայութեան Լէոն Պլումի, որ Ծերակոյտ գացած էր՝ հետեւելու համար վիճաբանութիւններուն: Կը նախագահէր Տալատիէ:

Աշխատանքի նախարար Լըպայի պաշտօն յանձնուեցաւ օրինագիծ մը պատրաստել ջնջելու համար «պարգեւ»ները (փուրպուար), որ կը տրուին ծառայողներու:

Տալատիէ ներկայացուց օրինագիծ մը, որով կը պետականացուի զինարուեստը (պատերազմական զէնքերու շինութիւն եւ վաճառում):

Վէնսան Օրիոլ ներկայացուց պետութեան ելմտական կացութեան պատկերը եւ այն ճառը, որ այդ մասին պիտի արտասանէ Երեսփ. Ժողովին մէջ: Միաժամանակ ելմտական նախարարութեան պաշտօն յանձնուեցաւ պատրաստել օրինագիծ մը պաշտպանելու համար Ֆրանքը, պատժելու համար սուտ զրոյցները ելմտական բարեփոխութիւններու մասին:

Գործադուլը Ֆրանսայի մէջ

Լուվրի գործադուլը վերջ գտաւ: Մնացեալ մեծ վաճառանոցներու գործադուլը եւս համաձայնութեամբ աւարտելու յոյս կը ներշնչէ: Նէօյեիի ամերիկեան հիւանդանոցը գործադուլ յայտարարեց հինգշաբթի: Լիոնի եւ Մարսէյլի մէջ գործադուլը մեղմանալու որ եւ է տրամադրութիւն ցոյց չի տար ներկայիս:

Ամբողջ Ֆրանսայի մէջ 400,000ի կը հասնին բանթողները:

Եղերական դէպք մը բանթողներուն մէջ

Ավինեօնէն կը հեռագրեն թէ քարիւղի գործարանին բանուորները շաբաթէ մը ի վեր գործադուլ յայտարարած են: Հինգշաբթի օր վէճ մը ծագեցաւ օգնական - հաշուակալին եւ հսկիչին միջեւ: Այս վերջինը կը յարձակի, ածելիով կը կտրէ հաշուակալին վիզը եւ կը փախչի: Օգնութեան աղաղակներուն վրայ, բանուորները կը հասնին եւ կը տեսնեն որ հաշուակալը արիւններու մէջ կը լողայ եւ կ'աշխատի փակել վիզին վէրքը, որ մինչեւ ոսկորը հասած էր: Բանուորները կը վազեն ոճրագործին ետեւէն, ու կը գտնեն զայն երկաթուղիին եզերքը, մայրի մը տակ, վիզը կտրած նոյն ածելիով:

Կորքի մեռաւ

Մոսկուայէն կը հեռագրեն թէ Մաքսիմ Կորքի մեռաւ Կրեմլի հիւանդանոցին մէջ: 68 տարեկան էր:

Երկու շաբաթէ ի վեր ամէն օր բժիշկները առողջական տեղեկագիր մը կը հրատարակէին, չորեքշաբթի ծանրացաւ վիճակը եւ ամէն յոյս փարատեցաւ:

Բուն անունով՝ Պեշկով, կանուխէն որբ մնացած, 9 տարեկան էր երբ ձգեց հայրենի տունը եւ թափառաշրջիկի կեանք մը ապրեցաւ: Գրեթէ ամէն արհեստի մէջ մտաւ, 18 տարեկանին անձնասպանութիւն փորձեց:

Ըմբոստ էր եւ անարդարութեան թշնամի: Իր կեանքը անցուց կռուելով ցարականութեան դէմ, 1918ին՝ բոլշեւիկեան վայրագութիւններու դէմ, այնքան որ խզեց իր բարեկամութիւնը Լէնինի հետ: Պատերազմէն վերջ կ'ապրէր Իտալիոյ մէջ, 1928ին սիրային պատմութեան մը հետեւանքով վերադարձաւ Ռուսիա, ուր գլուխն անցաւ պրոլետարական գրականութեան շարժման: Վերջերս նախագահն էր խորհրդային գրողներու միութեան:

Երեք անգամ ամուսնացած էր, եւ երեք անգամ ամուսնալուծուած:

Իր կեանքին ու գործերուն մասին պիտի խօսինք առանձին:

ԻՏԸՆ ԿԸ ԽՕՍԻ ԵՐԵՍՓ. ԺՈՂՈՎԻՆ ԱՌՋԵՒ

Հինգշաբթի, ինչպէս գրած էինք, Իտըն ներկայացաւ Երեսփ. Ժողովին եւ պարզեց այն տեսակէտները, որոնցմէ առաջնորդուած՝ բրիտանական կառավարութիւնը որոշեց բառնալ պատժական միջոցները Իտալիոյ դէմ:

— Ներկայիս, ըսաւ Իտըն, Ազգերու Դաշնակցութիւնը կը գտնուի չափազանց կնճռոտ եւ տագնապալից կացութեան մը մէջ: Կը խորհինք որ մեր պարտականութիւնն է այս անգամ եւս նախաձեռնութիւնն ստանձնել՝ բառնալու համար պատժական միջոցները, ճիշդ ինչպէս նախաձեռնարկ եղանք զանոնք բանաձեւելու ատեն: Կրնայինք սպասել, որ ուրիշ մէկը կատարէր այդ: Սակայն արդար պիտի չըլլար: Համոզուած եմ որ մեր նախաձեռնութիւնը գոհունակութեամբ պիտի ընդունուի ամէնուն կողմէ:

Հիմա ի՞նչ պէտք է ընէ Ազգերու Դաշնակցութիւնը: Ստիպուած ենք ընդունիլ, որ պատժական միջոցները չհասան իրենց նպատակին: Անտարակոյս սխալ հաշիւներ եղան: Գրեթէ բոլոր երկիրներու մէջ զինուորական հաշիւները սխալ ելան: Կը կարծուէր թէ պատերազմը երկար պիտի տեւէր, այնպէս որ պատժական միջոցները ի վերջոյ պիտի յաջողէին ազդել զինուորական գործողութեանց վրայ: Ձեղաւ, իտալական զինուորական արշաւանքը յաջողութեամբ պսակուեցաւ, Եթովպիոյ մեծ մասը եւ մայրաքաղաքը ինկան Իտալացիներուն ձեռքը, եւ որքան գիտեմ, ներկայիս գոյութիւն չունի եթովպական կառավարութիւն: Ահա կացութիւնը: Կացութիւն մը, զոր կարելի չէ փոխել՝ առանց արտաքին զինուորական միջամտութեան: Կա՞յ երկիր մը, որ ստանձնէ կատարել այդ գործը: Անգլիոյ մէջ կա՞յ կուսակցութիւն մը, որ տրամադիր ըլլայ մասնակցելու նման գործողութեան մը:

Բոլոր այս իրողութիւնները մեզ կ'առաջնորդեն մինակ հնարաւոր եզրակացութեան: Եթէ Ազգերու Դաշնակցութիւնը կ'ուզէ հասնիլ իր նպատակին, պէտք է դիմէ այնպիսի միջոցներու, որոնք կը տարբերին մինչեւ այժմ գործադրուած միջոցներէն: Եթէ Ազգերու Դաշնակցութիւնը կ'ուզէ իր կամքը պարտադրել եթովպական հարցին մէջ, պէտք է բռնէ դիրք մը, որ միայն պատերազմի կը յանգի Միջերկրականի մէջ: Ո՞վ կրնայ ըսել թէ այդ պատերազմը պիտի սահմանափակուէր միայն Միջերկրականի մէջ: Ես որ եւ է պատճառ չեմ գտներ կարծելու թէ Ազգերու Դաշնակցութիւնը պիտի ուզէր շարժիլ այդ ուղղութեամբ: Ոչ ալ կը կարծեմ թէ մեր երկիրը կ'ուզէ պատերազմիլ:

Այսուհանդերձ, կ'ուզեմ աւելցնել թէ, տրամադիր չենք փոփոխելու այն վճիռը, զոր Ազգերու Դաշնակցութիւնը տուաւ անցեալ աշնան՝ նախայարձակման մասին:

Այս ամէնէն վերջ, պարզ է թէ ինչո՛ւ այն եզրակացութեան եկանք թէ անօգուտ է շարունակել պատժական միջոցները ընդդէմ Իտալիոյ: Եւ յետոյ որ եւ է շահ չկայ՝ թողլով որ դէպքերը ընթանան մինչեւ այն ատենը, որ պատժական միջոցներու քաղաքականութիւնը կործանի ինքնիրեն՝ ծանր չփոթութիւններու մէջ: Ժընեւ պէտք է ընդունի պատժական միջոցներու ձախողութիւնը, կարեւորը այն է որ Ազգերու Դաշնակցութեան գոյութիւնը եւ հաւաքական ապահովութեան սկզբունքը մնան անխախտ: Այդ է մեր նպատակակէտը: Ատոր համար ալ, այս ամսագլուխ, Ժընեւի մէջ պիտի վերլուծենք դէպքերու ընծայած դասերը: Ազգերու Դաշնակցութեան վերակազմութեան հարցին գալով, չենք կարծեր որ անդամ պետութիւնները ի վիճակի ըլլան ըղբաղելու այդ խնդրով: Ահա թէ ինչո՛ւ հարկ է յետաձգել սեպտեմբերին, որպէսզի բոլորը ժամանակ ունենան ուսումնասիրելու Ժընեւի հաստատութեան տկարութիւնները, թերութիւնները, եւ նոյնիսկ ներկայ դրութեան վտանգները: Բրիտանական կառավարութիւնը կ'աշխատի արդէն այդ ուղղութեամբ:

ԽԱՂԱՂՈՒԹԻՒՆ ՄԻՋԵՐԿՐԱԿԱՆԻ ՎՐԱՅ.— Այն ապահովութիւնները, որ տրուեցան իրարու՝ օգնութեան փութալու համար այն պետութեան որ յարձակման կ'ենթարկուի Միջերկրականի մէջ, եւ այն միջոցները որ ձեռք առնուեցան համաձայն 16րդ յօդուածին, պիտի մնան ի զօրու՝ որքան ալ որոշուի վերցնել պատժական միջոցները: Փոխադարձ ապահովութեան համաձայնութիւնը եւ հետեւողական կարգադրութիւնները պիտի շարունակուին անսասանութեան շրջանին որ պիտի յաջորդէ պատժական միջոցներու ջնջումին: Այդ պահանջը պիտի դնեմ Ժընեւի մէջ յանուն բրիտանական կառավարութեան:

Ասկէ զատ կը խորհինք թէ անհրաժեշտ է որ, Միջերկրականի մէջ, Անգլիա տեւական կերպով մնայ պաշտպանութեան դիրքի մը վրայ, աւելի զօրաւոր քան առաջ, իտալեւհապէշական պատերազմի ընթացքին:

ԵՒՐՈՊԱՅԻ ԱՊԱՀՈՎՈՒԹԻՒՆԸ ԵՒ ԳԵՐՄԱՆԻԱ.— Մենք շատ աշխատեցանք փարատելու համար այն մտահոգութիւնը, որ ստեղծուեցաւ Ֆրանսայի եւ Պելժիոյ մէջ, Հռենոսի գօտիին գրաւման առթիւ: Սակայն գրաւումէն վերջ Եւրոպա կը փափաքէր գիտնալ թէ Պերլին ի՞նչ կը մտածէ Կեդր. եւ Արեւել. Եւրոպայի երկիրներուն մասին: Մեզի համար կարեւոր է ապահովութիւն ստանալ թէ Գերմանիա կը ճանչնայ եւ կը յարգէ քաղաքական եւ հողային արդի գոյավիճակը մինչեւ այն ատեն՝ երբ հաւաքական համաձայնութեամբ կը փոխուի:

Համոզուած եմ որ ապահովիչ եւ անկեղծ պատասխան մը նշան մը պիտի դառնար վստահութիւնը վերահաստատելու Եւրոպայի մէջ: Երբ այդ ապահովութիւնը տրուի մեզի Գերմանիոյ կողմէ, հնարաւոր կը դառնայ աշխատիլ եւրոպական տեւական համաձայնութեան մը համար, հիմնուած՝ զինաթափ գօտիներու ջնջումին վրայ: Այս էր այն գլխաւոր կէտը, զոր 6 մայիսին յուշագրով մը հաղորդեցինք Պերլինի կառավարութեան»:

Իտընի այս երկար ճառէն վերջ, որ ընդհ. ակնարկ մըն է քաղաքական ներկայ ծանր տագնապին վրայ եւ իր կշիռն ունի իբրեւ մեծագոյն պետութեան խօսքը, ձայն առին Լոյտ Ճորճ, Կրիննուտ, Էթլի: Լոյտ Ճորճ «վատութիւն» կոչեց Պոլտուինի կառավարութեան ընթացքը իտալեւհապէշական պատերազմի ընթացքին: Կրիննուտ՝ «դաւաճանութիւն»: Իսկ Էթլի, յանուն աշխատաւորական կուսակցութեան, ցաւ յայտնեց որ բրիտանական ազգային արժանապատուութիւնը հարուած մը ստացաւ, Ազգերու Դաշնակցութեան մեծութիւնը նուաղեցաւ, համաշխարհային խաղաղութիւնը վտանգի ենթարկուեցաւ:

Պոլտուինի ճառը

Իտընի ճառին մասին երբ ընդդիմադիրները իրենց քննադատութիւնները կատարեցին, խօսք առաւ նաեւ վարչապետ Պօլտուին.

— Անհրաժեշտ է որ Ֆրանսա, Գերմանիա եւ Անգլիա խորհրդաժողով մը գումարեն, ուսումնասիրելու համար Եւրոպայի խաղաղութեան ապահովումը: Անհրաժեշտ է քննել հաւաքական ապահովութեան հարցը: Եթէ նախայարձակ պետութիւնը զօրաւոր է, պէտք է որ հաւաքաբար պաշտպանութեան

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՕՐՈՒԱՆ ՃԱՐԺՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

ԵՐԵՒՈՒԹԱԿԱՆ ՀԱԿԱՍՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Միացեալ եւ անկախ Հայաստանի տեսակէտը ունենալ եւ միեւնոյն ատեն հիմակուան Հայաստանի զօրացման աշխատիլ՝ հակասութեան մէջ գտնուիլ կը նշանակէ՞, եւ փոխադարձաբար ինքզինքը Խորհ. Հայաստանի բարեկամ հռչակելը կը պարտադրէ՞ հրաժարիլ Հայաստանի բռնագրաւուած հողերը Մայր Հայրենիքին կցելու պահանջէն: Կը կարծեմ որ այսպէս կարելի է ամէնէն յստակ ձեւով դնել գաղութներու մէջ ծեծուած ամէնէն վիճելի եւ կարեւոր խնդիրը, որուն պէտք է պատասխանել պարզ ու համոզիչ ձեւով: Այս հարցումին դրականօրէն պատասխանած ըլլալ կը կարծեն շատերը, ճշդելով իրենց քաղաքական եւ ընկերային դիրքը մեր իրականութեան մէջ, իբրեւ հակադաշնակցական կամ իբրեւ հակահօկեան: Դաշնակցութեան հակառակորդները մինչեւ հիմա այդ կազմակերպութիւնը կամաւոր կերպով ցոյց տուած են իբրեւ Հայաստանի թշնամի, ճշմարտութեան բոլորովին հակառակ ըլլալով: Այսպէս կ'ըսեմ ոչ թէ ամբաստանութիւն մը ընելու համար, այլ միայն պարզ տրամաբանութեամբ: Կազմակերպութիւն մը որ կ'ուզէ Հայաստանը միացեալ եւ անկախ ընել, չի կրնար դէմ ըլլալ զօրացմանը այն հողամասին եւ անոր վրայ բնակող ժողովուրդին, որ միակ իրական եւ շօշափելի կուտանը կը ներկայացնէ առաջադրուած նպատակի իրականացման: Ահաւոր խարկանք մը կը ներկայացնէ անգիտակից զանգուածներու համար եւ ծանր մեղադրանք մը գիտակից տարրերու համար պահանջել մէկ կողմէ Հայաստանը միացեալ եւ անկախ ընել եւ միւս կողմէ չաշխատիլ տակաւին այդ պայմանները ըլլացնող հայրենիքի զօրացման: Քաղաքական կեանքի մէջ եթէ սեփական ուժն է ամէնէն վստահելի միջոցը ծրագրի մը յաջողութեան, անհեթեթութիւն պիտի ըլլար այդ ուժի զօրացման չընծայել հիմնական ուշադրութեան եւ կարեւորութեան առաւելագոյնը ամէնօրեայ մտահոգութիւններու մէջ: Բաղդատմամբ ուժի պատրաստութեան, միւս բոլոր հարցերը երկրորդական նշանակութիւն ունին: Մեկնելով այս պարզ ճշմարտութենէն, կարելի չէ ըմբռնել Դաշնակցութիւնը եւ Դաշնակցական մը, հետեւաբար, որ ոչ միայն դէմ ըլլայ Հայաստանի զօրացման, այլեւ չաշխատի այդ զօրացման: Մեր կուսակցութեան առջեւ դրուած հիմնական հարցը միշտ կը ներկայանայ ուրեմն գտնելուն մէջ այն ձեւը, որ լաւագոյն հնարաւորութիւնները պիտի տար օգտագործելու Հայաստանի զօրացման համար Դաշնակցութեան մէջ եւ շուրջ կեդրոնացած ուժերը: Այդ ձեւը մինչեւ հիմա գտնուած չէ, ոչ թէ որովհետեւ կը պակսի փնտռող ու մտածող միտքը մեր կազմակերպութեան մէջ, այլ որովհետեւ անոր լուծումը կախում չունի միայն Դաշնակցութեան կամքէն եւ ցանկութենէն, այլեւ Հայաստանի այսօրուան վարիչներէն: Դաշնակցութեան հետ որ եւ է ձեւով խօսիլ եւ գործել չուզելու այս վերջիններուն տրամադրութիւնը մեծագոյն արգելքը եղած է մինչեւ հիմա Դաշնակցական ուժի ամբողջական եւ անվերապահ գործածմանը ի նպաստ Հայաստանի: Զանազան ժողովուրդներու մէջ համայնավար կուսակցութեան որդեգրած նոր քաղաքականութեան — Ժողովրդական Ճակատի — հակառակ, մեր իրականութեան մէջ չի նշմարուիր տակաւին նման ուղղութիւն մը: Մեզի չի պատկանիր այդ կազմակերպութեան թելադրութիւններ ընելու դերը, կրնանք առ առաւելն ցաւ յայտնել, բայց մեզ կը պատկանի մեր ուղղութիւնը ճշդելու եւ որոշելու պարտականութիւնը եւ իրաւունքը: Այդ ճշդումը, որ պատճառ ալ պիտի դառնայ վերցնելու շատ մը անհասկացողութիւններ եւ թիւրիմացութիւններ, կարելի է հիմնել միայն ու միայն մեր դրած հարցումին պատասխանելով ժխտականօրէն, այսինքն յայտարարելով որ ոչ միայն հակասութիւն չկայ Դաշնակցութեան նպատակը հետապնդելուն եւ Հայաստանի զօրացման սատարող աշխատանքներուն միջեւ, այլեւ ընդհակառակն վերջինը բնական եւ հասկնալի հետեւանքն է առաջինին: Ինքզինքին հետ հակասութեան մէջ կը դնէ այն անձը, որ ընդունելով հանդերձ Դաշնակցութեան նպատակը, կը մերժէ իր օժանդակութիւնը բերել հայրենիքի նիւթական եւ մշակութային զարգացմանը: Հայրենիքը իր վարչաձեւին հետ շփոթելու յանցանքը գործել պիտի ըլլայ ոչ-համայնավար եւ նոյնիսկ հակահամայնավար Հայու մը համար մերժել օգնութիւնը եւ աշխատանքը ի նպաստ Հայաստանի: Վարչաձեւը գերադասել պիտի ըլլար հայրենիքի գաղափարէն՝ երբ յայտնուի այն մտածումը թէ կատարուելիք զոհողութենէն եւ օգնութենէն պիտի օգտուի երկրի վարիչ կուսակցութիւնը: Ճիշդ է որ Հայաստանի համար կատարուելիք որ եւ է աշխատանքէ պիտի օգտուի նիւթապէս եւ բարոյապէս նաեւ տիրող կառավարութիւնը, բայց ինչո՞ւ այս իրողութիւնը արգելք պէտք է ըլլայ հայրենանպաստ աշխատանքներու: Կարելի՞ է տեսականօրէն եւ գործնականօրէն գտնել ձեւ մը հայրենիքի օգնութեան, ուրկէ չօգտուի իշխանութիւնը: Վստահաբար ոչ: Ուրեմն տարբեր ձեւի լուծում չկայ, հայրենիքը ամէն բանէ վեր նկատող միտքի մը համար — նոյնիսկ հակահամայնավարհոգերանութեան մը համար — հայրենիքի զօրացման հարցին մասին: Մէկ լուծում միայն կայ, ամէն ձեւով եւ որ եւ է ձեւով ուշադրութիւնն ու ճիգը կեդրոնացնել՝ ուժեղ, տոկուն եւ դիմացկուն դարձնելու հայրենիքի գաղափարը եւ Հայաստանի իրականութիւնը:

Տրամաբանելու նոյն ձեւով կարելի է եւ պատասխանել տրուած հարցի երկրորդ մասին: Դաշնակցութեան դէմ գտնուած ուժերը, հաւաքուած համայնավար կուսակցութեան եւ Հօկի շուրջ, իրենց գործունէութեան ձեւով այն տպաւորութիւնը կը թողուն թէ տեսակ մը մենաշնորհ դարձուցած են իրենց համար Հայաստանի օգնութեան գործը: Աւելին ըլլալով, հայրենիքի թշնամի կը նկատեն այն բոլոր տարրերը, որոնք նուազագոյն արդարութիւնը կը պահանջեն այս ժողովուրդին համար: Հայ ժողովուրդի պահանջը — Թուրքիայէն մաս մը բռնագրաւուած հող Հայաստանին կցել ազգերու հաւասարութեան եւ ամբողջական արդարութեան պահանջն իսկ չէ՞: Անարդար նկատելը այդ պահանջը ազգայնամոլութիւն սեպելը եթէ քաղաքականութիւն մը չէ, անհասկնալի եւ անիմաստ մտայնութիւն մըն է: Ինչո՞ւ կ'ուզեն օգնել Հայաստանի զօրացման: Պատասխանը պարզ է, որպէսզի հայ ժողովուրդը եւ ամբողջ հայ ժողովուրդը՝ հայրենիքէն ներս թէ դուրս գտնուած, կարենայ իր երկրին մէջ մարդկային կենցաղի տարրական պայմաններով ապրիլ: Երբ եւ իցէ հնարաւո՞ր է արդի Հայաստանի սահմաններու մէջ հաստատել այդ պայմանները: Հաստատօրէն ոչ պատասխանելու համար պէտք չըլլայ անպայման Հայաստանի տնտեսական, ճարտարարուեստական, հողագործական եւ այլ պայմաններու երկար նկարագրութիւնը ընելու: Որ եւ է Հայու համար պարզ է, որ իր ներկայ սահմաններով, ինչ ալ ըլլայ Հայաստանի տնտեսական բարգաւաճումը ապագային, ան չի կրնար իր մէջ ամփոփել ամբողջ հայութիւնը: Արդ, Հայաստանի բարեկամ սեպել ինքզինքը երբ առաւելապէս կը նշանակէ հայ ժողովուրդի ամբողջութեան բարեկամ ըլլալ, այսինքն աշխատիլ անոր բարօրութեան, անոր ապագայ հանգիստ կենցաղին եւ դէմ ըլլալ անոր տկարացման, ցրուումին, կորուստին, այդ բարեկամութիւնը կարելի չէ բառով, երգով եւ մանր-մունր ժէսթերով ապացուցանել: Այդ բարեկամութիւնը կը պարտաւորէ ունենալ հիմնական, լուրջ եւ հետեւողական ծրագիր եւ աշխատանք: Կը պարտադրէ լայն զանգուածներուն համոզիչ ձեւով պարզել եւ ընդունելի դարձնել այդ ծրագիրը: Ցետոյ, չեմ ալ հասկնար թէ ի՞նչ չափով Հայաստանի բարեկամ ըլլալէ կը դադրի մէկը, երբ կը մտածէ թէ կենսական պահանջ է այս ժողովուրդին համար ընդարձակել մասամբ Հայաստանի սահմանները իր սեփական հողերով, որոնք օտարին ձեռքը կը գտնուին: Այդ մտածումը ունենալ չի նշանակեր ի հարկէ անոր գործադրութիւնը ձեռք ձգել որ եւ է ձեւով եւ որ եւ է ատեն: Այդ արդէն քաղաքական աշխատանքի սահմաններուն մէջ կը մտնէ: Բայց մտածումը ինքն իր մէջ, անկախ անոր իրականացման պայմաններէն, ոչինչ ունի հակահայաստանեան ոչինչ հակահամայնավար նոյնիսկ: Նուազագոյն արդարութեան եւ հաւասարութեան պահանջ մը չէ՞ այդ մտածումը: Եթէ այո, ինչո՞ւ դէմ պիտի ըլլայ, անոր իրականացումը հետապնդող կազմակերպութիւն մը: Կրնայ գործադրութեան այս կամ այն ձեւին դէմ ըլլալ, բայց ոչ սկզբունքին:

Այս եւ նման պարզաբանութիւնները անհրաժեշտ կ'երեւին մեր ժողովուրդի թիւր եւ սխալ հասկացողութիւնները փարատելու համար: Զգացումը եւ կիրքը եթէ յաճախ օգտակար են քաղաքական կեանքի մէջ ծրագիր մը յաջողցնելու համար, երբեք չեն կրնար խարիսխը եւ հիմքը կազմել դաւանանքներու եւ հասկացողութիւններու: Կարեւոր է որ ընկերային կեանքով հետաքրքրուող անձերը, այսինքն կուսակցութիւններու եւ միութիւններու անդամները, պարբերաբար, իրենց համոզումները խորացնելու համար իսկ, անդրադառնան անոնց վրայ, իրենց ընթացքը լաւագոյն ձեւով պատշաճեցնելու համար իրենց սկզբունքներուն: Այս անդրադարձումը շատերու հնարաւորութիւն պիտի տայ նկատելու որ հակասութիւն նկատուած կարգ մը մտածումներ աւելի շատ երեւութական հակասութիւն մը կը ներկայացնեն քան թէ իրական:

Լ. ԶՈՐՄԻՍԵԱՆ

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ԼԻԲԱՆԱՆԷՆ

ՄԵՐ ՄԱՐԶԱՀԱՆԴԷՍՆԵՐԸ

ՊԷՅՐՈՒԹ.— Դպրոցական տարին վերջանալու վրայ է: Դպրոցները հետզհետէ կը սկսին իրենց քննութիւններուն, յետոյ նաեւ իրենց ամավերջի հանդէսներուն, եւ այդ՝ գլխաւոր երկու նպատակներով: Առաջինը իրենց սորվեցուցած «գոց»երը ցուցադրելու համար հասարակութեան, ատոնց յաջողութենէն կախում պիտի ունենայ նաեւ դպրոցին տրուելիք գնահատանքը, եւ այդ իսկ պատճառով դպրոցական տարեշրջանի վերջին մէկ-մէկուկէս ամիսները կը տրամադրուին չորս տուննոց ոտանաւոր մը, խաղ մը, երգ մը, սորվեցնելու... եւ այս կ'ըլլայ նոր սերունդ պատրաստել: Երկրորդ նպատակը, վերջին ճիգ մըն է տնօրէնութեան եւ հոգաբարձութեան կողմէ հաւասարակշռելու համար իրենց պիւտճէն, եւ որպէսզի մուտքը շօշափելի ըլլայ, կը ջանան որքան կրնան մեծ թիւով աշակերտներ բեմ հանել, այսպէսով թէ ծնողներուն խմբը խօշ ըրած կ'ըլլան եւ թէ իրենց ծրագրին մէջ յաջողած, հոգ չէ թէ մարդիկ մտիկ ընելէն թմրին, տաքէն նեղուին, հովահարէն հովահարեն մանաւանդ մեր փափկասունները:

Սիրելի «Յառաջ», ինչ որ կ'ուզէի այստեղ գրել, անշուշտ ամավերջի «չքեղ» հանդէսներուն մասին չէր, այլ միայն ամավերջի չքեղ մարզահանդէսներուն մասին, որոնք տարուէ տարի աւելի կ'ընդհանրանան, եւ պէտք է խոստովանիլ, որ աւելի ներկայանալի կը դառնան: Եւ մեր ժողովուրդին մէջ ալ, վերջերս նոր շարժում մը կայ մարզադաշտին ճամբան աւելի դիւրութեամբ եւ ուրախութեամբ քալելու,— պարզ է, որովհետեւ դաշտը որուն վրայ կը կատարուին սոյն հանդէսները, այն դաշտն է ուր տարին քանի մը անգամ հազարներու բազմութեան կողմէ կը ծափահարուի հայ մկաններուն ճկունութիւնը, տեսակ մը տօնակատարութեամբ որ օրը օրին կը դառնայ սպարտական հելլենական:

Ինչ որ աւելի եւս չեշտուած կերպով կը նշմարուի այս հանդէսի օրերուն, նոր սերունդին բուռն հետաքրքրութիւնն է: Այո, այս գետնի վրայ տարիքի խտրութիւն կը տեսնուի, հինը շատ քիչ թիւով կուգայ, Հ.Մ.Ը.Մ.ի դաշտին ճանչցողը մեր փոքրիկներն ու երիտասարդներն են, անոնք որոնք, ուխտաւոր ջերմեռանդներն են գրեթէ այս երիտասարդական կազմակերպութեան: Եթէ իրենց մեծ մասը անոր շարքերէն դուրս կը գտնուին, գոնէ լիովին կը բաժնեն անոր գաղափարները:

Մայիս 17ին, կիրակի կէսօրէ ետք, Հ.Մ.Ը.Մ.ի դաշտը երկսեռ բազմութիւնով մը կը լեցուէր,— Էշրէֆիէի ազգ. վարժարանի դաշտահանդէսին է: Էշրէֆիէ գրեթէ հայաբնակ քաղաքամաս մըն է, ուր կ'ապրի հայութեան խոշոր զանգուածը: Ահա, այդ թաղի ազգային վարժարանի 400է աւելի երկսեռ աշակերտութիւնը, նաեւ ժողովուրդը քաղաքին մէկ ծայրէն միւսը եկած էր, անտրտունջ, ուրախ ու զուարթ,— ահա թէ ինչու կ'ըսենք մարմնակրթանքին հանդէպ նոր շարժում մը կայ, սէր մը եթէ կ'ուզէք:

Ժամը 4ին, հանդէսը կը սկսի, ամէն ոք գործի վրայ է: «Քնար» նուագախումբը, որ վերջերս կազմուած է, երիտասարդ երաժիշտ Պ. Գրիգոր Ցակոբեանի ղեկավարութեամբ, հայկական հանդէսներուն ձրի ինքզինքը եւ նուագախումբը կը տրամադրէ եւ որուն համար արժանի է ամէն գնահատանքի, Ֆրանսական քայլերգով մը տողանցքին գլուխը անցեր կը քալէ: Էշրէֆիէի մեր աղջիկները լայնածալ եռագոյնը պարզած, աջին եւ ձախին Ֆրանսական եւ լիբանանեան դրօշներով, հպարտ ու կուռ քայլերգով կը յառաջանան: Ցետոյ կուգան համազգեստաւոր աղջիկները, տղաքը, բոլորն ալ ուրախ դէմքերով, վառ ու վարդ այտերով: Նուագախումբի թրիպիւնին մօտ «Յառաջ նահատակ»ը կը սկսի, ժողովուրդը ոտքի է, աշակերտ-աշակերտուհի ալ բազուկի բարեւով կ'անցնին ժողովուրդին բուռն ու երկարատեւ ծափերուն տեղատարափին տակ: Տողանցքը վերջանալուն կը հաւաքուին դաշտին կեդրոնը, ուր երգուեցաւ լիբանանեան քայլերգը (Քուլունէ Ըլ Վաթան — Հայրենիքը բոլորս է), ապա «Յառաջ նահատակ»ը, վերջը Ֆրանսական քայլերգը:

Խաղերը կը սկսին, վազել, ցատկել, շուէտական մարզանք, եւ խաղեր ու խաղեր, որոնց ժողովուրդը հեւ ի հեւ կը հետեւի, մինչեւ որ արեւմարին հետ նաեւ կը լրանայ յայտագիրը — մրցանակաբաշխութիւնը:

Նոյն օրը, քաղաքին ուրիշ մէկ մասին մէջ տեղի կ'ունենար Ֆութպոլի բաւականին կարեւոր մրցումը: Վերջապէս Հալէպի մեր տղաքն ալ, Հ.Մ.Ը.Մ.ի դրօշը պարզած 300է աւելի քիլոմեթր ճամբայ կտրած եկած էին չափուելու Ալէքսիսին Ըսնէ-սանսին դէմ: Բուռն խաղարկութենէ մը ետք մեր տղաքը կը պարտուին 2ին դէմ 3ով — կողմնակալ իրաւարարի մը պատճառով, ինչպէս բոլորն ալ կը վկայեն, մեղքը անոր:

24 մայիսին, նորէն Հ.Մ.Ը.Մ.ի դաշտին վրայ, մարզահանդէս մը տեղի ունեցաւ, այս անգամ ալ քաղաքի շրջանի ազգային Ս. Նշան վարժարանին կողմէ: Աւելի հոծ բազմութիւն մը որոշուած ժամանակէն առաջ տեղ գրաւած էր: Ժամը 4ին տողանցքը կը սկսի: «Քնար» նուագախումբ, դրօշներ, աղջիկներ, աշակերտ-աշակերտուհիներ, բոլորն ալ խիտ ու լայն շարքերով, խրոխտ քայլերով կ'անցնին, դաշտին շրջանը կ'ընեն, կը կեդրոնանան դաշտին մէջտեղը, բարեւի դիրքով կ'ունկնդրեն ազգային երեք քայլերգները, որոնցմէ ետք կը սկսին խաղերը:

Շատ ցանկալի է, որ աւելի եւս ուժ տրուին մարմնակրթանքին եւ այդ տարածուի բոլոր վարժարաններէն ներս, ըլլան անոնք բողոքական թէ կաթոլիկ, ուր դժբախտաբար կ'անտեսուին: Աւելին, շատ ուրախալի պարագայ մը պիտի ըլլար, երբ օր մը միջդպրոցային ոլիմպիականներ կազմակերպուէին, չենք գիտեր թէ Հ.Մ.Ը.Մ.ի վարիչները պիտի յաջողի՞ն նման ձեռնարկի մը իրագործման մէջ: Շատ ալ դժուարին չէ գէթ մէկ քաններու համար, ուր կը պաշտօնավարէ Հ.Մ.Ը.Մ.-ական ծանօթ մարզիչ Պ. Լեւոն Արգարեան, որուն ջանքերուն արդիւնքն էին Էշրէֆիէի եւ Ս. Նշանի մարզահանդէսներուն այնքան փայլուն յաջողութիւնները:

ՇԱՀՐՈԶ

Պ. Ս. ԻՍԱՀԱԿԵԱՆԻ ԵՐԳԱՀԱՆԴԷՍԸ

Փարիզահայ գաղութը, հարուստ չարք մը գեղարուեստական աւելի կամ նուազ գնահատելի ուժերով, միշտ աղքատ է մնացած երգիչներու գոյութեան տեսակէտէն:

Շահ-Մուրատեանի բեմը լքելէն ի վեր, առնական ձայնը — մարզուած մասնագիտօրէն եւ ընդունակ ներդաշնակօրէն հակակշռելու մեր կանացի ուժերը — գոյութիւն չունի:

Կան անուշտ սիրողներ, որոնց կարելիութիւններ ունեցող համեստ անհատականութիւններ, որոնք չեն կրցած հասնիլ արուեստի այն սահմաններուն, ուր պիտի ուզէինք զիրենք տեսնել:

Այս պատճառով իսկ, Ժան Կուժոնի սրահի բեմին վրայ երգիչ Ս. Իսահակեանի յայտնութիւնը գրաւիչ եւ մխիթարական բան մը ունէր, պակասի մը լրացումին գոհունակութիւնը բերելով բոլոր ունկնդիրներուն և հայ արուեստի նախանձախնդիրներուն:

Ս. Իսահակեան օժտուած է պարիթոնի ծաւալուն եւ երանգաւոր ձայնով, մինչեւ պասի ցած նօթերը իջնելու ընդունակութեամբ, ինչ որ իրեն միջոց տուաւ անցեալ գիշեր երգելու «Ֆաուսթ»ի «Լը վօ տ'օռ»ը:

Իր երկարատեւ ներկայութիւնը ռուսական օփերայի խումբի մը մէջ արգիլած է զինքը ուսումնասիրելու հայ ժողովրդական երգին մասնայատկութիւնները եւ ոճը: Այդ իսկ պատճառով իր հայկական կտորները, Արաքսը, Եւա ջան, Կռունկ, Քէլէր-ցոլէր եւն. կատարեալ կերպով չկրցան պատկերաւորել հայ ոգին եւ այն շեշտը, որ յատուկ է միայն հայ ժողովրդական երգին, եւ որուն արմատը պէտք է փնտռել ոչ թէ միայն հայեցի կրթութեան մը մէջ, այլ մինչեւ հայ երկնքին տակ, հայ շինական միջավայրին տակ ապրած ըլլալու պայմանաւորումին մէջ:

Ձայնը իր հայրենիքը ունի՝ երբ մանաւանդ ծննդավայրին հոգիով շաղախուած եւ շաղկապուած ներդաշնակութիւններ կ'արտայայտէ:

Շահ-Մուրատեան մը, Թինօ Ռոսսի մը կամ Տիկին Գեւոնեան մը իրենց յաջողութիւնները կը պարտին իրենց հայրենիքներուն երակներէն ծծած անխառն անհատականութեան:

Ս. Իսահակեանի համար այս պարագան թերութիւն մը չէ, այլ պակաս մը, տրուած ըլլալով անոր առաւելապէս եւրոպական զարգացմամբ երգիչի հանգամանքը:

Եւ արդարեւ իր անհատականութիւնը ան չեշտեց մասնաւորապէս «Վոլկայի նաւաստիներու երգ» յայտնի կտորով, ուր պատկերացումը կատարեալ էր, եւ երանգները հարազատ, ինչպէս նաեւ Պիզէի եւ Կունոյի «Թոռէատոր»ին եւ «Վօ տ'Օր»ին մէջ՝ ուր ըմբռնումը եւ արտայայտութիւնը կը յայտնաբերէր անտարակուսելի իւրացում մը եւրոպական ճաշակին եւ գեղարուեստական ուղղու-

---

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (31)

ԶԱՐԹՕՆՔ

(ՎԷՊ ԺԱՄԱՆԱԿԱԿԻՑ ԿԵԱՆՔԷ)

— Տէր Աստուած, քեզ համար մասնաւոր բան մը ըրած չունինք որ. պատառ մը չոր հաց է. մարդ օտարին իսկ չի մերժեր, ո՞ւր մնաց քեզ պէս...

Այստեղ արդէն տիկ. Մարիամը դժուարացաւ յարմար բառը գտնել ու խօսքը վերջացուց ըսելով.

— Քեզ պէս տնէց տնէ հարազատի մը:

Եւ իսկապէս, Քաչալը այդ ընտանեկան ջերմ շրջանակին մէջ զարմանալիօրէն հարազատ կը զգար: Տարիներով Սիպերիական թիապարտի մը տառապանքն ու մինակութիւնը ապրած՝ շատ վաղուց մոռցեր էր մարդավարի կեանքի մը առաւելութիւնները, ընտանեկան մթնոլորտի մը ջերմացնող եւ առինքնող դրաւչութիւնը: Տասներեք սարսափելի տարիներու կիսավայրենի կեանքը քարացուցեր էր իր սիրտը: Անչափելի ատելութեամբ լեցուած էր կառավարութեան դէմ, իսկ այդ հեռաւոր վայրերու պաշտօնեաները, անհոգի ու անսիրտ, մեռցուցեր էին իր մէջ, մարդոց հանդէպ ունեցած հաւատքը եւ վստահութիւնը: Ընդհանրապէս մարդ անհասի հանդէպ վերապահ զգացում մը ունէր, ու այդ պատճառով ալ հետզհետէ դարձած էր քիչ հաղորդական եւ ինքնամփոփ:

Սակայն, Արսէնեաններու ընդունելութիւնը այնքան անկեղծ եւ սրտբաց էր, որ խարկանքը կուտար իր հայրենական տանը մէջ գտնուելուն: Արսէնեաններու ընտանիքի բոլոր անդամները քնքոյշ հոգածութեամբ պաշարած էին զինքը, ու այդ այնպիսի հակապատկեր մըն էր իր մինչեւ այդ ունեցած անհնարին զրկանքներով ապրած կեանքին, որ անգիտակցօրէն այլափոխուած՝ կը զգար վաղուց կորած շատ լաւ բանի մը վերադարձումը իր հոգւոյն մէջ:

Զմեռուան սառնամանիքէն վերջ գարնան ջերմ արեւով կամաց կամաց կը հալէր իր սրտին մէջ դիզուած սառոյցը: Երբեմն, երբ տիկին Մարիամը մեղմօրէն յանդիմանելով զինք մայրական հոգատարութեամբ կը ստիպէր որ ուտէ, Քաչալի աչքերը ներքին յուզումէն կը լեցուէին, եւ ան մղում կը զգար կռանալու եւ խանդաղատանքով համբուրելու տիկնոջ ձեռքը, որպէս թէ մայրը եղած ըլլար:

Արսէնեաններու ընտանիքի նկատմամբ՝ Քաչալ ջերմ զգացում ունէր, բայց ինքն ալ չէր գիտեր, թէ ինչո՞ւ տան անդամներէն ամէնէն աւելի Եղինէն գրաւեր էր իր սիրտը: Կարծես դիւթուած ըլլար անորմէ:

Հազիւ քանիմէկ տարեկան երիտասարդ մըն էր Քաչալը, Մոսկուայի բժշկական համալսարանի ուսանող, երբ Ռուսաստանի հին եւ նոր մայրաքաղաքներու հայ ուսանողութեան մէջ ծայր տուած ազգային յեղափոխական խմորումը գործնական շարժումի մը վերածուեցաւ, Կուկունեան անունով խանդավառ ուսանող մը այդ շարժման ղեկավարներէն մէկը դարձաւ: Կիսատ ձգելով ուսումը՝ ան վերադարձաւ Կովկաս եւ այնտեղէն արշաւախումբի մը գլուխը անցաւ՝ ազ-նութեան հասնելու համար Տաճկահայ ժողովուրդին:

Քաչալը, հակառակ իր փխրուն ֆիզիքական կազմին, առաջիններէն մէկն եղաւ այդ շարժման միացողներէն: Արշաւանքի ձախողանքէն յետոյ, Կարսի մէջ երկատեւ սրտմաշուք բանտարկութեան ենթարկուեցաւ, վերջէն ալ տասնեակ տարիներու աքսորականի տաժանակիր աշխատանքը ապրեցաւ Սիպերիոյ հանքերուն մէջ: Ծրջապատուած միմիայն բախտակից աքսորականներով՝ Քաչալը բացի պատանեկան վաղանցուկ սիրոյ մը թեթեւ հպումէն՝ մօտէն չճանչցաւ կինը, անոր դրաւչութիւնը, ջերմացնող սէրը:

Երբ Արսէնեաններու տանը ծանօթացաւ Եղինէին, մանաւանդ երբ Վարդանի բացակայութեան պատճառով վերջինը սկսաւ կնոջ մը յատուկ քնքշութեամբ, խնամել հիւանդը, աղջկան ցուցադրած հոգատարութիւնը, անվերապահ մտերմութիւնը անհասնելի հրճուանքով մը լեցուցին Քաչալի ծարաւի սիրտը, կարծես ինչ որ պարապ մնացած տեղ մը սրտի մէկ անկիւնը հետզհետէ կը լեցուէր երանութեամբ մը, որ նոր, անբացատրելի հոգեկան գինովութիւն մըն էր գարնան արեւի նման պայծառ ու թափանցող:

Սենեակի մինակութեան մէջ, կախարդուած երեխայի մը անհամբերութեամբ Քաչալ կը սպասէր Եղինէի վերադարձին, երբ վերջինս երբեմն կը բացակայէր տնէն: Վերադարձին, երբ բաժակ մը կաթ ձեռքին՝ աղջիկը կը մօտենար իրեն՝ մեղմօրէն ըսելով՝ «խնդրեմ խմեցէք», Քաչալի աչքերը ակամայից ուրախութեամբ կը կայծկլտային, ու փոքր երեխայի մը նման հնազանդ՝ բաժակը կը վերցնէր: Իրեն համար ալ պարզ չէր, թէ այդ ամէնը ի՞նչպէս սկսաւ: Կը զգար սակայն, որ այդ հոգեկան հաճելի ջերմութիւնը հետզհետէ կը խորանայ իր մէջ, որ աղջկան ներկայութիւնը հրամայական պահանջ մը կը դառնայ այլ եւս իրեն համար:

Այդ հաճելի գիտակցութիւնը սակայն, ակամայ սարսափեցուց զինքը ... Դառնութեամբ կը զգար, որ վերջապէս ինք, փախստական թիապարտ մըն էր սոսկ, իր ապագան՝ աւելի քան անորոշ եւ սարսափելի: Այդ դրութեան մէջ անհրաժեշտ պահանջ կը դառնար, որ ծածկէր իր զգացումները, դիմակ մը անցընէր դէմքին: Պէտք էր իր ծնունդին մէջ խեղդել այդ գինովցնող զգացումը: Ձէ՛, նոյն իսկ ինքնիրեն չէր ուզեր խոստովանիլ, թէ այդ՝ սրտին խորքը նոր ծըլած սէր մըն է:

Եղինէի համար ալ Քաչալը այն երիտասարդն էր, որ իր հոգւոյ մէջ երգուած հէքեաթի ասպետին նման, շատ հեռուներէն եկած էր: Եկած էր ասպետը, ու կանգ առած իր սրտի դրան առջեւ: Նիզակը սեղմած առնական ձեռքին՝ ան կը զարնէր աղջկան ամուր փակուած սրտի երկաթապատ դուռը: Ու զարմանալի պատրաստակամութեամբ, Եղինէն բացած էր լայնօրէն իր սրտի դրան փեղկերը: Իր սրտին ու երակներուն մէջ ալ կը զգար պայծառ արեւին հետ վազող նոր կրակի մը խենթեցնող ջերմութիւնը:

Եւ սակայն, եթէ երբեմն երկուքի աչքերը անզգաստապահ գտնուած էին ակամայից իրենց փոթորկուող հոգիներու մէկ բոպէն պատկերացնելով, իրենց շրթները ամուր մը շղթայուած՝ կը լռէին:

(Շար.) ՄԱԼԽԱՍ

թեան:

Իր յաջողութիւնը, ուրեմն, կատարեալ է նաեւ իր արտասանութեան կատարեալ յստակութիւնը՝ ինչ որ հազուագիւտ է, մանաւանդ մեր մէջ, որ շատ քիչ կարեւորութիւն կուտանք առոգանութեան արուեստին:

Իր յաջողութիւնը, ուրեմն, կատարեալ եղաւ յայտագրին եւրոպական մասին մէջ, եւ հայերէն լեզուով առաջին անգամ լսուած երկու ծանօթ օփերաներուն կտորները մանաւորապէս գնահատուեցան կրկնելու պահանջով, որոնց պատասխանեց երգիչը՝ առաջին անգամ վրացերէն ժողովրդական երգով մը, իսկ երկրորդին՝ «Տլէ եամա՛ն»ով:

Գեղարուեստական երեկոյթին իր գնահատելի մասնակցութիւնը բերած էր մեր տաղանդաւոր դաշնակահարուհին՝ Օր. Տ. Զաքարեան, այնքան սիրուած հայկական պարերգներով, որոնց մէջէն մանաւոր շնորհով մը նուագուեցաւ Կորկանեանի «Կովկասեան Փանթէզի»ն, հաճելի կազմաւորութեամբ, ճոխ երանգաւորումով, եւ որուն նրբութիւնները մասնագիտօրէն գիտէ արժեցնել շնորհալի արուեստագիտուհին, որ անմիջապէս նախերու տակ ստիպուեցաւ յայտագրէն դուրս՝ նուագել Տիգրանեանի «Կովկասեան պարը»:

Ցանկալի էր որ Պ. Ս. Իսահակեանի նման արուեստագէտ մը արժանաւոր գնահատանքով մը պարտադրուէր մնալ մեր մէջ, գրաւելով տեղ մը, որ բաց է, եւ արժեւորելով հայ գաղութին ապագայ գեղարուեստական արտայայտութիւնները, իր կազմուած երգիչի անհերքելի տաղանդով:

ՀՐ. ԱԼԵԱՆԱՔ

ԹՐԱՆՍԼՎԱՆԻԱՅԻ ՀԱՅԵՐԷՆ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ

Ժամանակէ մը ի վեր Փրոֆ. Մաքլէր Եւրոպայի զանազան քաղաքներուն մէջ պահուած հայերէն ձեռագիրները ծանօթացնելու եռեւէ եղած է, հետաքրքրելու համար հայ բանասէրները:

Փրոֆէսէօրի վերջին աշխատութիւնն է «Թրանսիլվանիայի հայերէն ձեռագիրները», տպ. 1935ին, կէօթների քով, ի Փարիզ:

Գրածը կը բաղկանայ 88 էջերէ, եւ կը պարունակէ 4 քաղաքներու (Բըլաժ, Սէպիշի, Տամպովէնք եւ Ֆըրիմօսաս) մէջ պահուած 76 հայերէն ձեռագիրներու նկարագրութիւնը:

Պատմական տեսակէտով՝ այս 76 ձեռագիրներու մէջ կարեւոր բաներ չկան, այլ Քերականութիւններ, Բառարաններ, Աստուածաբանութիւններ, Քարոզգիրքեր, եւ ասոնց նման անպէտ գիրքեր, բացի մէկ հատէն, որ է «Յովհաննու մեծի Հայոց կաթողիկոսի Պատմագրութիւն»ը, որ սակայն քանիցս տպուած է Երուսաղէմի եւ Մոսկուայի մէջ:

ՊԵՐՃ

Հ. Կ. ԽԱՉԻ ՍԱՆՈՒՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹԸ

Եօթը ամսուան կեանք ունեցող Սանուց Միութիւնը տուաւ իր անդրանիկ երեկոյթը, Ալֆորվիլի Հայ Ակումբին մէջ, անցեալ շաբաթ երեկոյ: Այս երեկոյթը անակնկալ մը եղաւ շատերուն համար, իր ձգած տպաւորութեամբ: Որոշեալ ժամէն շատ առաջ կոկիկ բազմութիւն մը գրաւած էր իր տեղը: Աւելին կ'ըլլար, եթէ քիչ մը հոգ տարուած ըլլար քարոզչութեան:

Շատ գովելի է սաներուն եռանդը, ճոխ յայտագիրով ներկայանալ ժողովուրդին առաջին անգամ, բաւական քաջութիւն եւ աշխատութիւն կը պահանջէ:

Երեկոյթը բացուեցաւ «Բամ Փորոտան»ով, զոր նուագեցին տեղւոյս երիտասարդ ջութակահարներէն Պ. Պ. Անմահեան եւ Մ. Երամեան: Այս քայլերգէն անմիջապէս վերջ բեմադրուեցաւ Տիկ. Էլ. Բիւզանդի մէկ անտիպ տաղը մէկ արարով: Պ. Գրիգոր Էմիրզեան որ պաշտօն ստանձնած էր հանդէսին յայտագիրին բովանդակութիւնը յաջորդաբար յայտարարելու հանդիսականներուն, կարդաց գրութիւն մը՝ Միութեան ունեցած գործունէութեան մասին, սատար հանդիսացող անձնաւորութեանց եւ տեղւոյս Հ. Կ. Խաչի մասնաճիւղին անունի յիշատակումով: Եւ կոչ ուղղեց հասարակութեան որ իր օժանդակութեամբ քաջալերելէ և զօրացնէ Միութիւնը, որպէսզի կարելի ըլլայ հայկական ջերմիկ մթնոլորտ մը ստեղծել պատանեկութեան համար:

Թէ Տիկ. Բիւզանդ Էլլէնի եւ թէ «Սէ՞ւ թէ ճերմակ» կատակերգութեան մէջ սան եւ սանուհիները, քիչ բացառութեամբ, կրցան իրենց դերերը բնական կատարել: Եղած արտասանութիւններէն եւ երգերէն զատ, սանուհիներու ցոյց տուած ճկունութիւնն ու վարժութիւնը հայկական պարերուն եւ ֆրանսական պալէթին մէջ հիացում եւ խանդավառութիւն պատճառեցին ներկաներուն:

Կ'արժէ յիշել անունները անոնց, որոնք կրցան, սանուց Միութեան այս երեկոյթին թէ Կ. Խաչին թէ իրենց համար ունենալիք կարեւորութեան գիտակից, բծախնդրութեամբ եւ համբերութեամբ հետեւիլ եղած թելադրութիւններուն եւ ցուցմունքներուն եւ արժանավայել կերպով ներկայանալ հասարակութեան: Ասոնք են Պ. Պ. Զօհրապ եւ Ժիրայր Մուրատեանները, Ղ. Կակոեան, Ա. Յակոբեան, Կ. Գայիչեան, Կ. Զոլաքեան, Սարգիս Գալայճեան, Նուպար Փափազեան, Յ. Մուսիկեան, Օր. Օր. Խոնարհիկ, Այտընեան, Միսաքեան, Երջանիկ, Փերուզ, Ն. Մուրատեան, Տէր Վարդանեան, Մ. Մարգարեան, Ա. Շահինեան, Շամիրամ:

Յայտագիրէն դուրս Միութեան դասախօսներէն Պ. Յ. Արըճեան բեմ բարձրանալով խօսքն ուղղեց սաներուն. «Դուք, ըսաւ, ընկերային կեանքի մէջ առաջին քայլը առիք այս երեկոյթի պատրաստութեամբ, թող ձեր նախաքայլի այս յաջողութիւնը քաջալերութիւն մը ըլլայ ձեզի, աւելի ընդլայնուած գործունէութեան մը ձեռնելու: Իբրեւ սկզբնաւորութիւն արժանի է ամէն գովեստի»: Եւ շնորհակալութիւն յայտնեց որ Սան. Միութիւնը վայելքի պատեհութիւն մը ընծայեց հասարակութեան:

Վերջապէս ամէն բան լաւ անցաւ, սակայն կը ցաւիմ ընելու դիտողութիւն մը եւ հարցում մը.

Ժողովուրդը խժալուր աղմուկով մը լեցուց սրահը նախ քան հանդէսին բացումը: Երկրորդ, ինչո՞ւ տեղւոյս Հ. Կ. Խաչի մասնաճիւղին վարչութիւնը հիւրի հանգամանք ունեցող անտարբերութեամբ չէզոք դիրք մը բռնած էր այս երեկոյթին մէջ:

Ներկայ մը

ԱՇԽԱՏԱՒՈՐԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

Գործադուլ ամէն կողմ

ԼԻՈՆ, 17 Յունիս.— Լիոն ճարտարարուեստական ճիւղի զարգացումը կը պարտի իր հազարաւոր գործարաններուն, որոնք այսօր գրաւուած են աշխատաւորներուն կողմէ: Շատ քիչ գործատէրեր ընդունելով գրուած պայմանները, վերսկսած են աշխատանքը, սակայն այդ չի նշանակեր որ կացութիւնը բարւոքուած կամ բարւոքուելու վրայ է, ընդհակառակն 20 կամ 50 հոգի աշխատցնող գործարաններն իսկ կը հետեւին նոյն շարժումին,— գործադուլ, եւ անմիջապէս աշխատանոցի գրաւում: Պատահաբար գործատէրը կամ տնօրէնը գործադուլ յայտարարուած ժամանակ եթէ գործարանին մէջ կը գտնուէին, շատ մը տեղերու մէջ իրենց արգիլուած է դուրս ելլել, ուստի գործաւորին հետ գործարանները գիշերելով՝ ստիպուած են սպասել բանակցութեանց ելքին:

Մետաքսեղէնի եւ հիւսուածեղէնի բոլոր գործարանները գրաւուած են: Սէնտիքաները գիշեր ցորեկ ժողով կ'ընեն, բանակցութիւն կը կատարեն, սակայն դեռ ոչ մէկ կարգադրութիւն: Երկաթեղէնի գործարանները գրուած պայմանները ընդունելու աւելի տրամադրութիւն ունին: Կան գործարաններ, որոնք գործաւորներուն կողմէ գրաւուելէ առաջ գործատիրոջ կողմէ դուռները փակուած են: Գործադուլի համար պատրաստուող գործաւորը ինքզինքը այսպէս գտած է կատարուած իրողութեան մը առջեւ:

Գործադուլը սկսաւ ծաւալիլ նաեւ փոխադրական ընկերութիւններու մէջ: Ռոնի վրայ աշխատող շոգենաւային գործաւորները եւս գործադուլ յայտարարեցին: Նմանապէս բոլոր մեծ հաստատութիւններու փոխադրական կառքերը կանգ են առած: Լիոն, Ս. Էթիէն գծին վրայ աշխատող կառքերը կանգ առած են: Իսկ այսօր շատ մը մեծ վաճառատուներ գոցեցին իրենց դուռները սպասելով օրէնքի կարգադրութիւններուն: Օրէ օր կը սպառնի շարժումի ծաւալման: Ճաշարաններու, սրճարաններու եւ շատ մը առեւտրական հաստատութիւններու գործաւորները իրենց սէնտիքայի հրամանին կը սպասեն գործադուլ յայտարարելու համար: Համաճարակ, որովհետեւ երբեմն առանց գործատիրոջ հետ համաձայնութիւն փորձելու, մէկէն գործարանը գրաւած են:

Մ. Տէր Պետրոսեան

X

Փարիզ, 19րդ Թաղամասի կօշիկի գործարանին մէջ կ'աշխատին 80 գործաւոր, որոնց 3 Հայեր, 2 Իտալացի եւ մէկ Գերմանացի:

Ամսոյս 8ին, երկուշաբթի առաւօտ ժամը 10ին գործը դադրեցուցինք եւ անմիջապէս սէնտիքային լուր ղրկեցինք: Երկու հոգի եկան եւ խրախուսելով մեզ, ըսին.— Գործարանը պէտք չէ ձգէք, դուք էք առ այժմ գործարանին տէրը, գինի խմել արգիլեցէք, զէնք մի կրէք վրանիդ, եւն.:

Այդ միջոցին ազգայնական տղայ մը ձայն ուղեց եւ ըսաւ.— Մեր պայքարին մէջ պէտք չէ քաղաքականութիւն մտցնել, մեր պահանջը գործաւորի ապրուստի խնդիր է:

Սէնտիքայի երկու պատգամաւորները պատասխանեցին.— Քաղաքականութիւն չկայ այս շարժումին մէջ, միայն ու միայն բանուորի իրաւունքի պաշտպանութեան խնդիր է: Պէտք է ներկայացուցիչներ ընտրէք թէ մեզի հետ եւ թէ գործարանատիրոջ հետ բանակցելու համար: Երկրորդ կարգապահութեան յանձնախումբ մը, որ պէտք է հսկէ համերաշխութեան, առողջապահութեան եւ սէնտիքաներէն ուտեստ առնելու գործին: Երրորդ, եթէ դուք սէնտիքայի չէք անդամագրուած, պէտք է անմիջապէս անդամագրուիք եւ ստանաք ձեր քարթերը:

Անոնց մեկնելէն վերջ անցանք գործի: Մենք երեք Հայերս կամայ թէ ակամայ միացանք շարժումին,— կամայ կ'ըսեմ, որովհետեւ ապրուստի խնդիր է, իսկ ակամայ կ'ըսեմ, որովհետեւ գլխուս վրերեւ մուրճ-մանգաղ է: Ընկ. «Յառաջ», հոգ չէ, այս ալ կ'անցնի: Մազերս ճերմկած են, այդպիսի դէպքեր գլխուս վրայէն շատ անցած են, եւ ես դեռ ողջ եմ: Այո, այս ալ կ'անցնի:

Ամէն կարգադրութիւն ընելէ վերջ անցանք ուրախութեան, գիշեր ցերեկ երգել, պարել, գնդակ, միշտ երկսեռ: Երեքշաբթի առտու համայնավար գործաւորները որ փոքրամասնութիւն կը ներկայացնէին, մուրճ-մանգաղ բերին եւ կախեցին: Քիչ մընաց որ անհամաձայնութիւն ստեղծուէր: Ազգայնականները առարկեցին թէ քաղաքական խնդիրներ կը յարուցանեն, սակայն համաձայնեցան եւ ալ աւելի ամրացուցին իրենց միութեան կապը: Ախ, երանի թէ մեր Հայերն այդպէս շաղկապուէին իրարու հետ եւ պաշտպանէին իրենց դատը:

Ժամը 9ին սէնտիքայի կողմէ լիազօր մը եկաւ, մինչեւ պայքարին վերջը իբրեւ մնայուն պատգամաւոր: Բաւական մը խօսելէն վերջ, գնաց գործատիրոջ հետ խօսելու եւ մեզի սա պատասխանը բերաւ թէ գործատէրը յաւելումի ցուցակ մը պիտի պատրաստէ եւ պիտի յանձնէ մեզի: Եթէ մերժենք մենք ալ մեր փոխ-առաջարկները պիտի ներկայացնենք: Ցերեկէն վերջ ժամը 2ին գործատէրը վերադարձաւ եւ սկսաւ գործաւորները ներս կանչել, որոնց կարգին ես ալ կանչուեցայ, ինծի ըսաւ թէ 50 սանթիմ յաւելում կուտայ, տարին 15 օր կառավարական որոշումով, վճարովի արձակուրդ, եւ 48 ժամու վճարումով 40 ժամ աշխատանք: Իմ կողմէ ոչ մէկ պատասխան, դուրս ելայ: Ամէնուն ալ, գործի եւ գործաւորի համեմատ, յաւելում ըրաւ: Սակայն բոլորիս կողմէ մերժում եղաւ: Ըստ մեր պահանջին ցուցակ պատրաստեցինք եւ ներկայացուցինք գործատիրոջ: Սկսանք նորէն սովորական խաղերը խնդումը, մինչեւ չորեքշաբթի առաւօտ: Այդ օրը մինչեւ երեկոյ ուրախութիւնը կրկնուեցաւ: Ժամը 8ին, յանկարծ թմրութիւն մը տիրեց: Սկսաւ փսփսուքը: Հասկցուեցաւ որ գործատէրը ըսեր է որ եթէ վաղը առաւօտ գործի չսկսինք, մինչեւ կէսօր գործարանը կը գոցեմ կամ կը ծախեմ: Ահա այսպէս են, Ֆրանսայի գործաւորը յեղյեղուկ է, վրան շատ յոյս դնելու չէ:

Որքան յեղափոխական երեւին, նեղ պարագային դասալիք կ'ըլլան: Շատնեղուեցայ, ի՞նչ ընեմ, ֆրանսերէն խօսիլ չեմ գիտեր, ստիպուած եմ հետս աշխատող հայ տղուն ըսել. անոր ըսի ես խօսիմ դուն բացատրէ ֆրանսերէն: Ահա այսպէս խօսեցայ.—

Ընկերներ, գործատէրը ոչ կրնայ գործարան ծախել եւ ոչ ալ գոցել, որովհետեւ գործարանը մենք գրաւած ենք եւ գործարանը մեզի կը պատկանի, պարզապէս կ'ուզէ մեզ վախցնել: Դուք այս գիշեր սէնտիքայի պատգամաւորին կ'երթաք եւ եղելութիւնը կը հասկցնէք: Հինգշաբթի առաւօտ ժամը 9-ին եկաւ մեր սէնտիքայի պատգամաւորը եւ սկսաւ բանակցութեան, որ անյաջող անցաւ: Ամէն օր սէնտիքայի կողմէ կանոնաւոր պարէն կը ստանանք եւ մեր հետ աշխատող կիները կը պատրաստեն, երբեմն ալ դերասաններ կը ղրկուին, պարեր, երգ, արտասանութիւն պակաս չէ: Այսպէս դեռ պատնէշին վրայ ենք:

Տ. Տէրոյեան

ՄԱՄՈՒԼ

ՀԱՅԵՐԸ ԵՒ ՀԵԼԼԷՆՆԵՐԸ

Աթէնքի մէջ կազմակերպուած Մայիս 28ի գեղեցիկ հանդէսին առթիւ, որուն նկարագրութիւնը տուած էր մեր թղթակիցը, *Փրօիա* յունական թերթը կը գրէ այս խորագրին տակ.—

— «Անցեալ կիրակի «Օլիմպիա» Թատրոնի սրահին մէջ տօնուեցաւ Հայոց ազգային անկախութեան 18րդ տարեդարձը: Հելլէն եւ Հայ հանդիսականները խանդավառութեամբ ծափահարեցին յայտագիրը գործադրողները, ուրախանալով եղբայրական այս հաւաքոյթին համար: Մենք ալ ներկայ ըլլալով, վերյիշեցինք այն հինաւուրց կապերը, որոնց մասին այնքան գեղեցիկ կերպով խօսուած էին նմանօրինակ հաւաքոյթի մը առթիւ, որ տեղի ունեցած էր 1919ին Փարիզի մէջ, ժամանակակից հայ բանաստեղծը՝ Զօպանեանը, եւ մեր հմուտ հնագէտը՝ Սվօրօնօսը:

Հելլէն հին պատմագիրները կը վկայեն թէ հայ ազգին ցեղային գլխաւոր տարրը Թրակիայէն ճամբայ ելած է Քրիստոսէ 10 կամ 12 դար առաջ, հաստատուելով նախ Փռիւգիա, ուրկէ եւ ուղղուած է դէպի Արարատեան Բարձրաւանդակը: Ուրիշ պատմագիրներ կ'աւանդեն թէ Հայերը սերած են այն նախապատմական Արգոնաւորդներէն, որոնք Հայաստան գաղթած էին, ճամբայ ելլելով Թեսաղիոյ Արմինիոն քաղաքէն, որ կը գտնուէր Վիվիիս լճին եւ Քինօս Քէֆալէ լերան միջեւ, Լարիսայի մօտ: Պոնտոսեան նահանգներուն մէջէն անցնելով, անոնք ուղղուեցան դէպի Էրզ-էր-րում (Համայեցւոց ամրոց) ու Վան, ուր եւ ձուլուելով ուրարտեան հին բնիկ ցեղի հետ, կազմեցին հայ ցեղը:

Այս մերձաւոր ազգակցութիւնը յունական ցեղին հետ, կը հաստատէ նաեւ հայերէն լեզուն, որ համաձայն մասնագէտներու կարծիքին, կը պատկանի հնդեւրոպական լեզուախմբին արեւմտեան ճիւղին: Եւրոպայէն եկած այս տարրը, հաստատուելով Արարատի շուրջը, միւս ցեղերուն հետ կազմեց խառնուրդ մը, որուն մէջ սերտօրէն միացած է ասիական դիւրազգացութիւնը արեւմտեան գաղափարապաշտութեան հետ, եւ ուր կը տիրապետէ հելլէն միտքը: Պատմագիրներու այս կարծիքը կը վկայէ այս ցեղին հանդէպ իրենց ունեցած համակրանքին մասին, քանի որ ոչ ոք կ'ուզէ ազգական ըլլալ մէկու մը հետ, որուն վրայ համարում չունի: Այս պատմագիրները ճանչցած են հայ ազգը Աղեքսանդրի օրով, որուն ժամանակակից էին իրենք: Այն ժամանակ Հայոց տէրութիւնը հզօր էր եւ շատ յառաջացած քաղաքակրթութեան մէջ, ինչպէս նաեւ խաղաղասէր: Ժողովուրդը հելլէն ողբերգակներու բնագրէն հատուածներ կ'երգէր, անոր թագաւորներն ալ յունարէն լեզուով ողբերգութիւններ, ճառեր ու պատմական տեսութիւններ կը գրէին, որոնցմէ շատերը գոյութիւն ունէին Պլուտարքոսի ժամանակ: Հայոց տէրութիւնը անջատուեցաւ Սելեւկեան կայսրութենէն, բայց շարունակեց սիրել հելլէն դպրութիւնը: Մեծն Տիգրանը նշանաւոր հելլենասէր մը եղած է: Անոր գեղեցկագոյն շինութիւնը՝ Տիգրանակերտը հելլենական յղացումի ու գործադրութեան գոհար մըն էր: Թէ տաճարներուն եւ թէ պալատին մէջ, հելլենական Պանթէոնի հրաշակերտ արձանները հայ թագաւորներու եւ Աստուածներու արձաններուն մօտ զետեղուած էին: Ընդարձակ թատրոն մը Աթէնքէն գացող դերասանախումբերու այցելութիւնը կ'ընդունէր, որոնք յունարէն լեզուով կը բեմադրէին մեր ողբերգակներուն երկերը: Տիգրանի որդին Արտաւազդը, յունարէն լեզուով ողբերգութիւններ ու բանաստեղծութիւններ կը յօրինէր: Ե. դարու հայերէն այբուբենի հնարիչները, ինչպէս նաեւ յունարէնէն Ս. Գիրքը թարգմանողները՝ Սահակ եւ Մեսրոպ, նշանաւոր հելլենագէտներ էին:

Մովսէս Խորենացին Հայոց Հերոդոտոսը, որ Աղեքսանդրիոյ մէջ առած էր իր ուսումը, իր «Պատմութիւն Հայոց» գրքին մէջ յաճախ իր հիացումը կը յայտնէ հելլէն դիցաբանութեան մասին, հակառակ անոր որ վանական մըն էր, ինչպէս նաեւ իր ըղձանքը Հոմերոսի համար: Անիկա խօսելով Հայոց թագաւոր Զարմայրի մասին, որ սպաննուած էր հերոսական պատերազմի մը ընթացքին, որուն մասնակցած էր իբրեւ Պրիամոսի զինակից, հետեւեալը կ'ըսէ.— «Ի՞նչ մեղք որ անիկա (Զարմայրը) Աքիլլէսի ձեռքով չսպաննուեցաւ»:

Ժ. դարուն, Գրիգոր Մագիստրոս, որուն Պղատոնի հայերէն թարգմանութեան հատուածները հասած են մինչեւ մեզի, իր մէկ նամակին մէջ կը գրէ թէ կ'ուզէր ապրիլ թարգմանելու համար բոլոր Հելլէններուն չըթարգմանուած գործերը միջնադարին, եւ աւելի ուշ Թաթարներու տիրապետութեան ժամանակ հելլէն դպրութիւնը մշակուեցաւ հայկական վանքերու մէջ: Ծանօթ է թէ օրթոտոքս եկեղեցւոյ հայրերուն բազմաթիւ գործերը, որոնք կորսուած կը նկատուէին, գտնուեցան հայերէն թարգմանութիւններուն մէջ: Լեհացի Ադրոյոկովսկին կ'ըսէ որ եթէ Հայոց բանաստեղծութիւնը ազգային ուրոյն դիմագիծ մը կը ներկայացնէ, անոնց արուեստը եւ մանաւորապէս ճարտարապետութիւնը ազդելէ յետոյ բիւզանդական ճարտարապետութեան վրայ, շատ բաներ փոխ առած է բիւզանդական գեղագիտութենէն»:

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ յօդուածագիրներէ եւ թղթակիցներէ իրենց գրութիւնները գրել թուղթին մէկ երեսին վրայ ընթեռնելի եւ մելանով:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ) ԹԻՒ (17)

Ա Ն Ձ Ր Ե Ւ

Թարգմ. ԱՐՄԷՆ Պ.

Հեղինակ՝ ՈՒ. ՍԸՄԸՐՍԷԹ ՄՈՀԸՄ

«Այդպէս իմացած եմ», ըսաւ տոքթորը:

Աղջիկը բան մը կուլ տուաւ:

«Կարծեմ թէ այժմ շատ յարմար չէ ինծի համար Սան Ֆրանչիսքօ երթալ: Երէկ կէսօրին գացի Կառավարիչը տեսնելու, բայց չկրցայ մօտն երթալ: Անոր քարտուղարը, որ յայտնեց թէ ես պարտաւոր եմ նաւուն առնելու, [illegible] ատով կը վերջանար ամէն բան: [illegible] ես կ'ուզէի տեսնել Կառավարիչը, ուստի սպասեցի իր տան դրան [illegible] կողմը, ու երբ դուրս ելաւ՝ խօսեցայ իրեն: Չէր ուզեր խօսիլ ինծի հետ, բայց չձգեցի որ իր վրայէն անցնէր գիտ, ու վերջապէս խոստովանեցաւ թէ ինք առարկութիւն մը չունէր իմ այստեղ մնալուն՝ մինչեւ Սիտնի մեկնող յաջորդ նաւուն ժամանումը, եթէ վերապատուելի Տէյվիտսըն չհակառակէր»:

Աղջիկը կանգ առաւ եւ անձկանօք նայեցաւ Տոքթ. Մէքֆէյլի:

«Ճիշդ որ չեմ գիտեր թէ ինչ կրնամ ընել», ըսաւ Մէքֆէյլ:

«Այնպէս կարծեցի թէ ձեզ համար նեղութիւն մը պիտի չըլլար այս բանը խնդրել Տէյվիտսընէն: Ցանուն Աստուծոյ կ'երդնում որ ոեւէ բան պիտի չսկսիմ այստեղ մինչեւ Սիտնի մեկնող յաջորդ նաւուն ժամանումը, եթէ ան միայն թոյլ տայ որ մնամ: Եթէ կ'ուզէ, նոյնիսկ այս տունէնդուրս չեմ ելլեր: Տասնըհինգ օրէն աւելի ժամանակ չեմ ուզեր»:

«Կը հարցնեմ իրեն»:

«Թոյլ պիտի չտայ, ըսաւ Հորն: Ան քեզ ասկէ պիտի հեռացնէ երեքշաբթի, ուստի լաւ է որ պատրաստըլիս»:

«Ըսէ իրեն թէ Սիտնիի մէջ գործ կրնամ գտնել, ըսել կ'ուզեմ մաքուր գործ: Շատ բան չէ ուզածս»:

«Պիտի ընեմ ինչ որ կրնամ»:

«Եւ եկուր ու յայտնէ ինծ անմիջապէս, հա՞: Բան մը չեմ կրնար ընել՝ մինչեւ որ իմանամ այոն կամ ոչը այդ մասին»:

Շատ հաճելի գործ մը չէր այս, տոքթորին համար ու թերեւս յատկանշաբար, անոր մօտեցաւ անուղղակի: Պատմեց իր կնոջ ինչ որ Օր. Թամսըն ըսած էր իրեն եւ խնդրեց անկէ որ այդ մասին խօսէր Տիկ. Տէյվիտսընի: Միսիոնարին վերաբերումը կամայական կը թուէր, եւ որ եւ է վնաս տեղի չէր ունենար՝ եթէ թոյլատրուէր որ աղջիկը երկու շաբաթ եւս մնար Փակօ-Փակօ: Սակայն, ան նախատեսած չէր իր դիւանագիտութեան արդիւնքը: Միսիոնարը իրեն եկաւ ուղղակի կերպով:

«Տիկ. Տէյվիտսըն յայտնեց ինծ թէ Օր. Թամսըն խօսած է ձեզի հետ»:

Այս ուղղակի յարձակումին առջեւ Տոքթ. Մէքֆէյլ երկչոտ մարդու մը վրէժխնդրութիւնն ունեցաւ՝ իր անձին հրապարակ քաշուելու պատճառով: Զգաց որ իր բարկութիւնը կ'ելլէր եւ կարմրեցաւ:

«Չեմ գիտեր թէ ինչ տարբերութիւն կ'ընէ որ Սիտնի երթայ՝ փոխանակ Սան Ֆրանսիսկոյի, եւ անգթութիւն է հալածել զայն, քանի որ կը խոստանայ լաւ վարք մը ունենալ որքան ատեն որ կը մնայ այստեղ»:

Միսիոնարը դամեց զայն իր դաժան աչքերով:

«Ինչո՞ւ չուզեր վերադառնալ Սան Ֆրանչիսքօ:

«Այդ մասին չհարցուցի իրեն», պատասխանեց տոքթորը քիչ մը բիրտ կերպով: «Եւ կը կարծեմ թէ լաւ է որ մարդ միայն իր գործին նայի»:

Թերեւս, շատ խոհեմ պատասխան մը չէր այդ:

«Կառավարիչը հրամայած է որ ան աքսորուի առաջին նաւով իսկ, որ ճամբայ կ'ելլէ այս կղզիէն: Ան միայն իր պարտականութիւնը կատարած է եւ ես պիտի չմիջամտեմ: Անոր ներկայութիւնը վտանգ մըն է այստեղ»:

«Կը կարծեմ թէ դուք խիստ անգութ եւ բռնապետական էք»:

Երկու կիները բացայայտ սոսկումով մը նայեցան տոքթորին, սակայն անոնք վախնալու պատճառ մը չունէին, որովհետեւ միսիոնարը մեղմօրէն ժպտեցաւ:

«Խորապէս կը ցաւիմ որ այդպէս կը մտածէք իմ մասին, տոքթ. Մէքֆէյլ: Հաւատա, որ սիրտս կ'արիւնի այդ դժբախտ կնոջ համար: Բայց, ես կը ջանամ միայն իմ պարտականութիւնս կատարել»:

Տոքթորը չպատասխանեց, այլ մըռայլ կերպով դուրս նայեցաւ պատուհանէն: Առաջին անգամ ըլլալով չէր անձրեւեր: Եւ ծոցին միւս կողմը կը տեսնուէր տեղացիներու գիւղ մը, որուն հիւղերը բոյն դրած էին ծառերուն մէջ:

«Օգտուելով անձրեւին այս դադարէն՝ կը կարծեմ թէ ես պէտք է որ դուրս երթամ», ըսաւ ան:

«Կը խնդրեմ որ ոեւէ ոխ չպահես ինծ հանդէպ, այն պատճառով որ չեմ կրնար համակերպիլ ձեր փափաքին», ըսաւ Տէյվիտսըն՝ մելամաղձիկ ժպիտով մը: «Մեծապէս կը յարգեմ ձեզ, տոքթոր, եւ ես պիտի ցաւիմ եթէ գէշ մտածէք իմ մասիս»:

«Տարակոյս չունիմ թէ դուք այնպիսի լաւ կարծիք մը ունիք ձեր մասին, որ համբերատար կերպով պիտի հանդուրժէք իմ կարծիքս», պատասխանեց տոքթորը:

«Յաղթեցիք ինծ այդ կէտին մէջ», խնդաց Տէյվիտսըն:

Երբ տոքթոր Մէքֆէյլ — որ ինքն իր դէմ նեղացած էր, որովհետեւ աննպատակ կերպով անքաղաքավար գտնուած էր — վար իջաւ, Օր. Թամսըն, իր դուռը բաց ձգած, կը սպասէր իրեն»:

«Խօսեցա՞ր», հարցուց ան:

«Այո, կը ցաւիմ, չուզեր բան մը ընել», պատասխանեց տոքթորը, առանց նայելու աղջկան իր սրտնեղութեան պատճառով:

Սակայն, մէկէն, արագ ակնարկ մը նետեց աղջկան, որովհետեւ հեծկլտուք մը լսեց անկէ, ու նկատեց որ անոր դէմքը ճեփ-ճերմակ կտրած էր վախէն: Այդ բանը անզօրութեան ցնցում մը պատճառեց, եւ մէկէն ի մէկ մտածում մը ունեցաւ:

«Բայց, մի յուսահատիր: Խայտառակ է քեզ հանդէպ ցոյց տրուած այս վերաբերումը: Ես ինքս պիտի տեսնեմ Կառավարիչը:

«Հիմա՞»:

Տոքթորը գլխով հաստատեց: Աղջկան դէմքը պայծառացաւ:

«Որքա՜ն բարի էք դուք: Վստահ եմ թէ ան թոյլ պիտի տայ որ մնամ՝ եթէ դուք բարեխօսէք ինծ համար: Ոեւէ բան պիտի չընեմ՝ որ ընելու չեմ, որքան ատեն որ այստեղ կը մընամ»:

(Շար.)

փութացող պետութիւնները եւս ի վիճակի ըլլան կարճ ժամանակի մը մէջ պարտութեան մատնելու համար խաղաղութիւնը բռնաբարող պետութիւնը:

Պէտք է որ Ազգերու Դաշնակցութեան տրամադրութեան տակ դրուած ուժերը իրեն տան, որ եւ է ժամանակ, իրական գերազանցութեան մը ապահովութիւնը: Անհրաժեշտ է նոյնպէս վարել հանրային կարծիքը, որպէսզի բոլոր ժողովուրդները նպաստեն հաւաքական ապահովութեան պաշտպան պետութեանց: Ես ըսած եմ թէ պատասխանատուութիւն պիտի չստանձնեմ պատժական միջոցներու քաղաքականութիւն մը հետապնդելու մէջ՝ այնքան ատեն որ երկիրը ինծի լիազօրութիւն չի տար մեր սպառազինութիւնը զարգացնելու: Լոյդ Ճորճ ատոր համար մեզ վատասիրտ կ'անուանէ, մինչ ես խոհեմութիւն կը համարիմ այդպիսի ընթացք մը: Կարելի է միշտ քննադատել նաեւ Գերմանիոյ վարչաձեւը, բայց այդ վարչաձեւը ծնունդ առաւ համայնավարութեան վախէն: Մեզի համար էականը այդ չէ, այլ այն որ Հիթլէր խաղաղութեան հաւատաիք տայ:

Պելժիոյ գործադուլը ծաւալ կ'առնէ

Պորինաժի մէջ բանթողները եւ ոստիկանական զօրքը քանիցս բախում ունեցան: Բազմաթիւ հանքագործներ վիրաւորուեցան: Ոստիկանական զօրքը անբաւական գալով, նոր ուժեր ղրկուեցան: Բանթողները պատնէշ կանգնած էին, սակայն զինուորները յաջողեցան գրաւել պատնէշները եւ բազմաթիւ ձերբակալութիւններ կատարեցին: Լիէժէն Սէն Թրոն հասաւ բանթողներու խումբ մը, կիներ եւ պատանիներ, մօտ 300 հոգի: Բանթողները ստիպեցին որ տեղւոյն գործարանները փակեն իրենց դուռները:

Ամբողջ երկրին մէջ բանթողներուն թիւն է ներկայիս 400,000:

ԶԱՆԱԶԱՆ ԼՈՒՐԵՐ ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՏԱՔԸ ՍԿՍԱՒ.— Հինգշաբթիէն ասդին տաքը չափազանց սաստկացաւ: Փարիզ երկու օր է, երէկուան դէմ ամպրոպային մթնոլորտ մը կը ստանայ, յետոյ քիչ մը անձրեւ կը տեղայ, բայց օդը կը մնայ միշտ խեղդիչ: Գաւառէն կը հաղորդեն թէ ամպրոպէ մը վերջ տեղ տեղ կայծակ ինկած է: Ուազի մէջ կայծակին պատճառով հրդեհ ծագեցաւ:

ԳԻՆԵՐՈՒ ՅԱՒԵԼՈՒՄԻՆ ԴԷՄ.— Դահլիճը իր վերջին նիստին մէջ զբաղեցաւ ապրուստի գիներու յաւելման հարցով եւ կարգ մը խիստ միջոցներ ձեռք առաւ:

ԻՆՔՆԱՇԱՐԺԻ ԾԱՆՐ ԱՐԿԱԾ.— Առջի օր, Իվրիի կամուրջին վրայ իրարու բախեցան երկու բեռնատար ինքնաշարժներ, որոնց մէկը ինկաւ գետին մէջ: Ինքնաշարժին մէջ կային 4 գործաւորներ: Միայն մէկը յաջողեցաւ ազատիլ, միւսները խեղդուեցան:

ԱՍՏՈՒԱԾԱՇՈՒՆՉԻ ԹԱՐԳՄԱՆՈՒԹԵԱՆ

1500ԱՄԵԱԿԸ ԿԸ ՏՕՆՈՒԻ ՍԱՐՍԷԼԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Համազգայինի Մասնաճիւղին եւ Հ. Յ. Դ. Հրայր խումբի եւ մասնակցութեամբ Հայ Արիներու:

Այս կիրակի կէս օրէ վերջ ժամը 2.30ին

կը նախագահէ՝ Ա. ՋԱՄԱԼԵԱՆ

կը խօսին՝ Ա. ԽՈՆԴԿԱՐԵԱՆ եւ Խ. ՆԵՐՍԷՍԵԱՆ (Հայ Արիներու կողմէ)

կ'երգեն՝ Տիկին Ս. Խաչատուրեան, Պ. Մ. Խուպօեան, կ'արտասանեն Պ. Պ. Ա. Աճէմեան, Հ. Դաւիթեան, Յ. Երկանեան եւն.:

Խմբերգ եւ զանազան խաղեր դպրոցի փոքրիկներուն կողմէ:

Տախքերու մասնակցութեան համար կը գանձուի 2 ֆրանք:

Կառ տիւ Նօրէն շոգեկառք՝ 1.43 եւ 1.51ին:

Օդափոխութեան կայան

ՖՐ. Կ. ԽԱՉԻ ՇՐՋ. ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆԸ իր յառաջիկայ ամառնային կայանի (Colonie des Vacances) համար պիտի ընդունի սահմանափակ թիւով վճարովի երախաներ եւս, դիւրութիւն տալու նպատակով համեստ ընտանիքներու: Փափաքող ծնողքները պէտք է դիմեն զբաւոր ՏԻԿ. ՄԻՍԱՔԵԱՆի, 6 rue d'Alsace, Asnières (Seine), մինչեւ յառաջիկայ Յունիս 30: Տղաքը պէտք է ըլլան առողջ, հաստատուած բժշկ. վկայագրով, 8—12 տարեկան երկսեռ: Գինը 250 ֆր. մէկ ամսուան համար, ճանապարհածախքը ծնողքին վրայ:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՄՕՏ ԿԸ ԳՏՆՈՒԻ ՍԱԿԱՒԱԹԻՒ ՕՐԻՆԱԿՆԵՐՈՎ

«ՀԱՅՈՑ ՀԱՅՐԻԿ» (նուագող վշտից հայրենեաց): Առաջին հատոր (կենսագրութիւն): կազմեց՝ ՀԱՅԿ ԱՃԷՄԵԱՆ: Ստուար հատոր մը, 656 մեծադիր էջերով եւ պատկերազարդ: Կը պարունակէ ոչ միայն Խրիմեան Հայրիկի կենսագրութիւնը, այլեւ պատմական եւ աշխարհագրական տեղեկութիւններ Վասպուրականի եւ ժամանակակից դէպքերու մասին:

Գին՝ 50 ՖՐԱՆՔ, Թղթակազմ եւ առանց հաշուելու Թղթատարի ծախքը:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Ֆ. Հ. Կ. ԽԱՉԻ Իսի լէ Մուլինոյի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ իրիկուն, ժամը 8.30ին իր դպրոցի սրահին մէջ, 6 Պուլըվար Ռոտէն: Կարեւոր օրակարգ, վարչութեան ընտրութիւն: Պարտաւորիչ ներկայութիւն:

Յառաջիկայ կիրակի, 21 Յունիս, Հայոց Եկեղեցիին մէջ տեղի պիտի ունենայ հոգեհանգստեան պաշտօն ի յիշատակ Ազգային մեծ բարերար Մկրտիչ Սանասարեանի, կտակակատար Կ. Եզեանցի եւ բոլոր Սանասարեան ուսուցիչներու եւ սաներու: Սանասարեան Սանուց Միութիւնը կը խնդրէ բոլոր սաներէն եւ անոնցմէ, որոնք կը յարգեն ազգ. այս դէմքերու յիշատակը, ներկայ ըլլալ նոյն ժամուն:

ՖՐ. Կ. ԽԱՉԻ Շավիլի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը այս կիրակի կէս օրէ վերջ ժամը 4ին, դպրոցին սրահին մէջ: կարեւոր օրակարգ: վարչութեան ընտրութիւն: Անդամ-անդամուհիներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է: կը հրաւիրուին համակիրներ եւս:

ՓԱՐԻԶԻ Մարզուանցիներու Հայր. Միութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր անդամներն ու անդամուհիները 28 Յունիս, կիրակի կէս օրէ վերջ ժամը 3ին, 40 rue de Belville: Խիստ կարեւոր օրակարգ: Պարտաւորիչ ներկայութիւն: Ներկաներու թիւը բաւական պիտի համարուի:

Հ. Յ. Դ.

Փարիզ

ԻՍԻ ԼԷ ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ Զաւարեան կոմիտէն ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այսօր շաբաթ երեկոյ ժամը 9ին, ծանօթ հաւաքատեղին:

Դիւան

ՓՕՆ ՏՕՊՆԱՅԻ կոմիտէն ենթակոմիտէն ընկերական ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները, 21 Յունիս կիրակի կէս օրէ վերջ ժամը 2ին, գրադարանի սրահը: կարեւոր օրակարգ: Բացակաները նկատի կ'առնուին: կը խնդրուի Սէն-Ֆիրի եւ Լավիլիթեօի ընկերներէն ճշդապահ ըլլալ:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԱՆԿԱԽՈՒԹԵԱՆ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

ՊՈՄՕՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Պոմօնի Զաւարեան ենթակոմիտէի եւ հովանաւորութեամբ Մարսէյլի Շրջ. Կոմիտէի

21 Յունիս, կիրակի երեկոյ ժամը 8ին, վարանդեան սրահին մէջ.

10 Bld. des Marguerites

կը նախագահէ ընկ. ՀԱՅԿ ՍԻՐԷՆԿԻՒԼԵԱՆ

կը խօսի ընկ. Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՃՈԽ ԲԱԺԻՆ: ՆՈՒԱԳ, ԵՐԳ, ԱՐՏԱՍԱՆՈՒԹԻՒՆ եւլն.

Շարժանկարով կը ցուցադրուին 1914էն մինչեւ 1921 թուի Հայ Ազատագրութեան յայտնի դէմքերը ու գլխաւոր դէպքերը:

Տախքերու մասնակցութիւն 2 ֆրանք:

ՍԷՆԹ ԱՆՏՐԷԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Ընկ. Կարօ եւ Վռամեան քոյր ենթակոմիտէներու. մասնակցութեամբ Աւօ խումբի եւ հովանաւորութեամբ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՇՐՋ. ԿՈՄԻՏԷԻ

21 Յունիս կիրակի կէս օրէ վերջ ժամը 2ին, Սէնթ-Անտրէ Պէլվէտէրի օդասուն պարտէզին մէջ:

կը նախագահէ ընկ. Ա. ԱՐՄԱՂԱՆԵԱՆ

կը խօսի ընկ. Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՃՈԽ ԲԱԺԻՆ

Մանրամասնութիւնները տեղւոյն վրայ: Մուտքը ազատ է:

ԾԱՆՕԹ.— Փափաքողները կրնան կիրակի առաւօտուն երթալ: Քաղաքէն եկողները կրնան առնել Բուա Պէլլէօնէն 25 թիւ հանրակառքը եւ իջնել թէրմինիւս:

ՌՕՄԱՆԻ ՄԷՋ

21 Յունիս, կիրակի կէս օրէ վերջ ժամը 2.30ին, Ընկերվարաեաններու սրահը:

կը խօսի ընկ. ՀԱՅԿ ՍԻՐԷՆԿԻՒԼԵԱՆ

ՀԱՆԴԷՍ—ԵՐԵԿՈՅԹ

կազմակերպուած Դրօշակ Միութեան սրահի բացման առթիւ, տեղի կ'ունենայ 20 Յունիս, շաբաթ երեկոյ ժամը 9ին, միութեան սրահը 5 rue de l'Eclipse, Մարսէյլ:

կը նախագահէ ընկ. Պ. ՀԻՍԵԱՆ

կը խօսի ընկ. Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՃՈԽ ԲԱԺԻՆ

կը ներկայացուի գաւեշտ մը Պատ. Միութեան դպրոցի աշակերտներուն կողմէ: Կենդանի պատկերներ: Շարժանկարով պիտի ցուցադրուի Հայկ. Ազատամարտը եւ գաւեշտ մը:

ԿԸ ՆՈՒԱԳԷ ՎԱՀԱԳՆԵԱՆ ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲԸ

Երգեր եւ արտասանութիւններ: Մուտքը ազատ է:

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԽՆՋՈՅՔ

կազմակերպուած Իսի լէ Մուլինոյի Զաւարեան կոմիտէի կողմէ Հայաստանի անկախութեան տարեդարձին առթիւ

21, Յունիս կէսօրէ վերջ ժամը 2ին, Պուլվար Ռոտէն Փանիկեանի սրճարանը

կը խօսի ընկ. ԳԻՒԼԽԱՆԴԱՆԵԱՆ

գեղարուեստական ճոխ բաժին

Մուտք 5 ֆր.:

ՅԻՇԱՏԱԿԻ ՕՐ

Վանի ինքնապաշտպանութեան քառասնամեակի եւ Վասպուրականի հերոսամարտի 21րդ տարեդարձի առթիւ

ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԱԾ ՏԷՍԻՆԻ ՎԱՍՊ. ՀԱՅՐ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԿՈՂՄԷ

21 Յունիս, կիրակի կէս օրէ վերջ ժամը 2.30ին, Հ. Յ. Դ. Տան մէջ:

կը խօսի՝ փնդապետ ՏԻԳՐԱՆ ԲԱՂԴԱՍԱՐԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին: Մանրամասնութիւնները տեղւոյն վրայ:

Տախքերու մասնակցութեան համար մուտք մէկ ֆրանք:

Դաշտահանդէս եւ ներկայացում

Ռոպէնսոնի պարտէզին մէջ, MAISON FIQUET

Փարիզի Հարաւային շրջանի «Յառաջդիմասիրաց» միութեան կողմէ, ի նպաստ վարժարանին

Յունիս 21ին, առաւօտեան ժամը 10էն մինչեւ գիշերուան ժամը 10

ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲ

կը ներկայացուի Ե. Օտեանի եւ Մ. Կիւրճեանի ՉԱՐՇԸԼԸ ԱՐԹԻՆ ԱՂԱ դեկավարութեամբ ՆՇԱՆ ՊԷՇԻԿԹԱՇԼԵԱՆի:

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԱՆԱԿՆԿԱԼՆԵՐ

թատ եւ ռուսական նուագախումբ

Անձրեւի պարագային ապահով մեծ սրահ:

Մուտք 3 ֆրանք:

Ճոխ պիւֆէ, դիւրամատչելի գիներով:

Հաղորդակցութեան միջոց.— Porte d'Orléansէն առնել 128 թիւ հանրակառքը, որ միայն երեք թիքէով ձեզ պիտի տանի մինչեւ Ռոպէնսոն, թէրմինիւս:

Ֆ. Կ. Խաչի Փարիզի մասնաճիւղին դաշտահանդէսը

Տեղի կ'ունենայ 19 Յուլիսին, Ռոպէնսոնի անտառին մէջ:

կը խնդրուի նկատի ունենալ այդ թուականը:

ՆՈՒԱԳԱՀԱՆԴԷՍ—ՕՏԻՍԻՈՆ

20 Յունիս, շաբաթ երեկոյ ժամը ճիշտ 8.30ին,

Սալ Մազընօ, 90 րիւ տ'Օպանեը:

Պ. ՅԱԿՈԲ ԲԻՒՐՔՃԵԱՆ, ջութակահար-երաժշտագէտ, առաջին անգամ ըլլալով իր աշակերտները կը ներկայացնէ Մարսէյլի գեղարուեստասէր հասարակութեան:

կը մասնակցին՝ Mme JULIETTE GIRARD դաշնակի ուսուցչուհի եւ ՕՐ. ԱՆԺԷԼ ԱԿԻՆԵԱՆ՝ դաշնակահարուհի:

Յայտագիրը կը կազմեն՝ Հանտէլ (սօնաթ ան լա), Պէթովէն (ռօմանս ան ֆա), Շուպէրթ, Պրամզ եւ ուրիշ դասական եւ ժամանակակից վարպետներ:

Լաւագոյն խմբանուագներ՝ Կոմիտաս վարդապետի եւ Դ. Ղազարեանի գործերէն:

կը հրաւիրուին բոլոր անոնք, որ կ'ուզեն գիտնալ թէ շատ կարճ ժամանակի մը մէջ մէկը ո՛ր աստիճանի երաժշտականութեամբ եւ թէքնիքով կրնայ նուագել ջութակի վրայ դասական եւ արդիական դժուարին կտորներ, շնորհիւ Պ. Բիւրքճեանի կիրարկած մեթոտներուն:

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է՝ Տախքերու մասնակցութեան համար 3 ֆր., որուն փոխարէն կը տրուի ճոխ եւ շքեղ յայտագիր: Յայտագիրները կարելի է ապահովել նախօրօք «Մայօն Մասիս»էն, 7 րիւ տէ փըթիթ Մարի եւ «Յառաջ»ի գրասենէն:

Ծնողքները կրնան իրենց հետ բերել 7 տարեկանէն վեր դպրոցականներ, մուտք՝ 1 ֆր.:

Le Gérant: H. STEPHAN
Imprimerie A. DER (AGOPIAN) 17, Rue Damesme, PARIS (13)

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

(Fondé en 1925) :-: R. C. Seine 276.286

Directeur et Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
Rédaction et Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

17, Rue Damesme, PARIS (13e)
Téléphone : Glacière 15 - 70

(ՆՐԹԵԼԵԿԻ ՀԱՄԱՐ Métro : TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ԳԱՅՄԱՆՆԵՐ ,— ՏԱՐԵԿԱՆ ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ ԵՌԱՄՍԵԱՅ

Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 ֆրանք	—
Ամերիկա եւ ուրիշ երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	—

ԿԻՐԱԿԻ 21 ՅՈՒՆԻՍ
DIMANCHE 21 JUIN 1936

12 ՏԱՐԻ — 12e Année No. 3147

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔ

ԼՔՈՒԱԾ ՃԱՄԲԱՅ ՄԸ

Եւրոպայէն մինչեւ Ամերիկա, Սուրիայէն մինչեւ Հեռաւոր ...ալքաններ, Եգիպտոս, Իրաք, Պաղեստին եւ այլուր, օտար ժո–...ղովուրդներու ցանցին մէջ կը գտնուինք։ Իւրաքանչիւր ժողո–...ւրդ մեզմէ տաք ու պաղ տպաւորութիւններ կը ստանայ եւ ըստ ...նմ կարծիք կը կազմէ, ճիշդ կամ սխալ։

Ի՞նչ կ'ընենք մենք, երբ մանաւանդ օտարները թիւր վերա–...ումներ կ'ընեն հրապարակաւ հայ ժողովուրդի հասցէին։

Անմիջապէս, մեծով պզտիկով կը նետուինք մէջտեղ, բառար–...ու կը կազմակերպենք, կը սրտմտինք ու կը խոցուինք, որ այս–...ն անարդար եւ անտեղի վերագրումներ կ'ըլլան քաղաքակիրթ ...ղովուրդի զաւակներուն կողմէ։ Եւ այնուհետեւ լռութիւն ...

Գերագրգիռ նոպաները կ'անցնին, մենք մեր ցեղային արժա–...պատուութիւնը պաշտպանած կը զգանք այն բոլոր մութ տար–...րուն հանդէպ, որոնց լեզուն ու գրիչը կը պատրաստուի մեր ...ղի ոխերիմ հակառակորդներուն կողմէ։

Ըսենք բարձրաղաղակ, որ այս ձեւով եւ մեր հինցած ու մա–...ծ փրոփականտի միջոցներով, կարելի չէ հայ ցեղի արժանա–...պատուութիւն պահել ու պաշտպանել։

Անցեալի մեր փրոփականտը տարուեր է դժբախտաբար, մի–...այն արեան գետերուն վրայ յենած։

Եւրոպայի մէջ եւ այլուր Հայը կը ճանչնան երկու բառով, — ...ե՛ղճ Հայեր, Թրքական ջարդե՛ր, կոտորածներ» ... Կարծես ...յ ժողովուրդը միայն ու միայն ջարդի դատապարտուած մարդ–...յին նիւթ մը եղած ըլլայ եւ մենք կարօ՛տ իրենց մխիթարական ...ութին ու գորովին ... Այս յոգնեցուցիչ յանկերգէն յետոյ, այլ ...ս Հայը չեն ճանչնար, կամ շատ քիչ կը ճանչնան։

Կոտորածներն ու ջարդերը, որ մեր ցեղին երակները պարպե–...ին եւ մեզ բնաւեր ու տնաւեր դարձուցին, Եւրոպացիին վրայ քիչ ...ազդէ, գայն քիչ կը յուզէ, որովհետեւ ինքը բոլորովին չի ...ճանչնար այն միջավայրը, ուր եղեռնի բուրգեր կազմուեցան իր ...փական ազատութեան համար։ Միջոցը մենք պէտք չունէինք ...պատակ դարձնելու, եւ հայաճանաչողութիւնը դնելու միմիայն ...ութի վաղանցիկ զգացումին վրայ։

Երկար տարիներու մեր արտասահմանեան քարոզութիւնը, ...ստուիլանինք որ դրական ոչ մէկ արդիւնք է տուած։ Անծանօթ ...ինք մնացած երէկ, եւ անծանօթ ենք այսօր։

Ի հարկէ, պետութիւն չունինք, որ հայկական գործի ու խօս–...ի հնոցը միշտ վառ մնար, եւ մեզ դատէին ու կշռէին պետական ...արկի ծանրութեամբ։ Տարագիր ու հայրենազուրկ ենք, կամա–...կան ու քմահաճ վարմունքի ենթակայ։

Սակայն այն ինչ որ ազգային իմաստով չարիք ու աղէտ է, ...աւագոյն ազդակ մըն է միաժամանակ մեր ցեղի արժէքները ցու–...ադրելու։ Պահենք մեր վէրքերը մեզի, որովհետեւ անոնք միայն ...եզի ցաւ տուած են, բայց օտարին ցոյց տանք, որ հինաւուրց ...աղաքակրթութեան մը անխաթար զաւակներն ու ժառանգորդ–...երն ենք։ Հայկական արտասահմանը իր ծաւալուն վիճակով, լա–...ագոյն միջոցն է արտաքին քարոզութեան կենսունակութեան ու ...արաւորութեան։

Օտարամոլութիւնը մեր ժողովուրդի հիւանդագին զգացում–...րէն մէկն էր եղած։ Կը յիշեմ դեռ, մանուկի պէս կը հրճուէինք, ...ր օտար ականաւոր մը երկու տաք խօսք ըսէր մեր մասին։

Արդա՞ր է որ մեր ցեղային ծանր հիասթափութիւնները մեզ ...ղէ մէկ ծայրայեղութենէն նետուելու միւս ծայրայեղութեան ...էջ։ Ցանցաւորը օտարները չէին, որ խօսքի առատ պաշարէն մե–...ի ալ բաժին կը հանէին, այլ մենք էինք, որ ջերմեռանդ խանդա–...ւառութեամբ կը նետուէինք անոնց ուսը, առանց կշռելու մեր ...զացումներն ու ակնկալութիւնները։

Թողունք հին սխալներն ու կապերը։ Մեզ շատ հեռուն կը տա–...ին։ Այժմ, ըսենք թէ ի՞նչ պէտք է ընենք եւ ինչո՞ւ համար։

Արտաքին ճակատի վրայ, իրապէս մենք ոչինչ ենք ըրած։

Հին կապերն է որ կը գործածենք միշտ, հին ու յոգնած եղա–...ակներով։ Այս օտար պողոտաներուն վրայ, մեր ցեղը պէտք չէ ...րկին արիւնոտէ իր երակները եւ բազէներու կոցահարութեան ...թարկուի։ Հայկական արժէքներն ու անաղարտ առաքինու–...թիւնները թիրախ չեն կրնար դառնալ թունաւոր ուղեղներու։

Հայ երիտասարդութիւնը, հեռաւոր թէ մօտաւոր, պէտք է ...րթուն պահակը դառնայ անոր։ Երիտասարդութիւն, որ զին–...ուած է եւրոպական զէնքերով, երիտասարդութիւն՝ որ հանրային ...իղ ու կորով ունի։ Պէտք է նետէ իր խորխը եւ ինքնավստահ չեշ–...տով հրապարակ իջնէ։ Բաւական չէ անկիւններէն դիտել եւ հը–...աւէրի սպասել գործելու։ Իր արժէքի գիտակցութիւնն ունեցող ...ահնահաս երիտասարդութիւնը հիներէն ու նորերէն պէտք չէ վս–...տահութիւն մուրայ։ Պէտք է գիտնայ պատեանէն դուրս գալ եւ ...ինքզինք պարտադրել։

Ահա ճակատ մը, որ լքուած է, ահա ասպարէզ մը, ուր մեծ ...էր ունի երիտասարդութիւնը սեւն ու ճերմակը զատելու հա–...մար։ Իրեն համար հզօր պատուանդան պիտի ծառայէ հայ մշա–...կոյթը եւ հայ հոգեւոյն քաղաքակրթական հանքերը։ Հատուածա–...կան եւ կուսակցական դաւանանքը ոչ մէկ դեր ունի հոս։

Երիտասարդութեան կորովի ջանքերուն միջոցով միայն կը–...րան սրբագրուիլ Ֆրանց Վէրֆէլներու չարքերը, որպէսզի հայ ...ժողովուրդը կարենան ներկայացնել իր հարազատ տենչերով ու ...ձգտումներով։

Հին սերունդը հասած ցորենի պէս գլխահակ կ'անհետանայ ա–...մէն օր, եւ անոնց թափուր ձգած տեղերը կարօտ կը մնան աշխոյժ ...ձեռքերու եւ թարմ ուժերու։

Ուրպաթէները միշտ կան ու կը մնան մութին մէջ, եթէ մենք ...տէր չկանգնինք մեր արժէքներուն եւ տիւ ու գիշեր չգործենք։

Վ. Հ.

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ԵԼՄՏԱԿԱՆ ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ

Ընդդէմ դրամագլխի արտածման եւ դրամագլխի գործադուլին
10 միլիառի նոր գանձատոմսեր

Ուրբաթ կէս օրէ վերջ, Երեսփ. Ժողովին մէջ ելմտական նախարար Վէնսան Օրիոլ արտասանեց իր մեծ ճառը, որուն կը սպասուէր շաբաթէ մը ի վեր։ Այս ճառը, որ կուտար Ֆրանսայի ելմտական կացութեան ընդհ. պատկերը, քննադատութիւն մըն էր մասամբ ընդդէմ այն ելմտական քաղաքականութեան, զոր վարած էին նախորդ կառավարութիւնները։ Այս պատճառով աջակողմեանները, թէեւ փոքրամասնութիւն մը կը կազմեն, բաւական աղմկեցին եւ ճակատ բռնեցին մեծամասնութեան դէմ։

— Կառավարութիւնը, սկսաւ իր ճառը Վէնսան Օրիոլ, խոստացած էր երկրին ներկայացնել պետութեան ելմտական ընդհ. կացութիւնը։ Ահա յանուն կառավարութեան կը կատարեմ տրուած խոստումը։ Երկիրը իր ներկայացուցիչներէն պահանջեց հետեւիլ նոր ճամբու մը, տնտեսական նորոգ գործունէութեան ճամբուն, աշխատանքի իրաւունքին եւ ընկերային արդարութեան ճամբուն։ Այս դժուար եւ երկար ճամբուն մէջ ո՞րն է մեր մեկնակէտը, ի՞նչ նախադրութիւններ կան կատարելիք,— ահա հարցեր որոնց պատասխանը պիտի ըլլայ իմ այս զեկոյցս։ Ոչ ոքի դէմ ուղղուած է այս զեկոյցը։ Անոնք որ ելմտական տարբեր ուղի մը փորձեցին, բարեմտութեամբ ըրին։ Վիճելու ցանկութիւն չունիմ, այլ միայն ճշմարտութեան եւ անկեղծութեան փաստ մը՝ յանուն երկրին շահերուն։

Ոմանք կը կարծեն թէ վտանգաւոր է պարզել երկրին ելմտական ընդհ. կացութիւնը, այդպիսիներուն կը պատասխանեմ վարչապետին մէկ խօսքով.— Երկրի մը մէջ, որ հասունցած է քաղաքական ազատութեանց երկար շրջանի մը ընթացքին, կարելի է խօսիլ ճշմարտութեան լեզուով։ Փախուստները աւելի վտանգաւոր են քան ճշմարտասացութիւնը։ Ըսել ճշմարտութիւնը, կը նշանակէ կողոպտիչներուն ձեռքէն խլել զէնքերը։

1930ի պիւտճէն էր 50 միլիար 398 միլիոն, 1931 — 1932ի պիւտճէն՝ 51 միլիար 398 միլիոն, 1935ի պիւտճէն՝ 43 միլիար 938 միլիոն, 1936ի պիւտճէն՝ 40 միլիար 438 միլիոն։ Արդ, բոլոր այս պիւտճէները չեն հաւասարակշռուած։ 1934ի պիւտճէի բացն էր 8 միլիար 800 միլիոն, 1935ին՝ 9--10 միլիար։

Պիւտճէին բացը բնական է որ պիտի ազդէր հանրային պարտքին վրայ։ Այսպէս «յաւիտենական պարտքը» նուազած է 44 միլիար, մինչ «շիջող պարտքը» աւելցած է 75 միլիար, ինչպէս կարճ պայմանաժամով պարտքը եւս աճած է 16 միլիար, ծփուն պարտքը՝ 20 միլիար, հասնելով 66 միլիարի »։

Այնուհետեւ ելմտական նախարարը յաջորդաբար քննեց երկրին տնտեսական կեանքը, քննադատեց Ֆրանքը արժեզրկելու քաղաքականութիւնը, դատապարտեց դրամագլուխի փախուստը՝ յայտարարելով թէ ներում պիտի շնորհուի վերադարձող դրամագլուխին, հրաւիրեց վերջ տալ դրամագլուխի գործադուլին, պահանջ դրաւ բարեփոխելու Պանք տը Ֆրանսի կանոնագիրը։

Ելմտական նախարարին երկար զեկոյցէն վերջ, որ քանիցս ընդմիջուեցաւ ընդդիմադիրներու աղաղակներով, խօսք առաւ Փօլ Ռէնօ։

Ցետոյ դադար տրուեցաւ։ Գիշերը շարունակուեցաւ նիստը, երբ ելմտական նախարարը Երեսփ. Ժողովի դիւանին յանձնեց 4 օրինագիծեր, որոնց մին կը յենու համաձայնութեան մը վրայ, կնքուած պետութեան եւ Պանք տը Ֆրանսի միջեւ, 10 միլիար նոր գանձատոմսերու շրջաբերութեան մասին, դիւրացնելու համար կառավարութեան ընթացիկ գործերու հետապնդումը։

Երեսփ. Ժողովը 195ի դէմ 375 քուէով վաւերացուց Պանք տը Ֆրանսի եւ պետութեան միջեւ կնքուած համաձայնութիւնը 10 միլիարի նոր գանձատոմսերու շրջաբերութեան մասին։

Բազմածնութիւնը Հայաստանի մէջ

«Իզվեստիա» կը գրէ թէ Խորհրդային Ռուսիոյ բնակչութեան աճման տոկոսը մեծ համեմատութիւններու կը հասնի։ Հայաստան 1902 - 14ին ունէր իւրաքանչիւր հազար բնակիչի վրայ 34 ծնունդ եւ 21 մահ։ 1923 — 33ին իւրաքանչիւր հազարի վրայ ծնունդը հասած էր 47ի, իսկ մահը իջած էր 15ի, որով այդ շրջանին Հայաստանի իւրաքանչիւր 1000 բնակիչի վրայ աւելցած է 32 հոգի։ Աճման այս տոկոսը աննախընթաց է աշխարհի բոլոր ազգերուն մէջ։

Ֆրանսայի նպաստընկալ գործազուրկներուն թիւը

Աշխատանքի նախարարութիւնը կը հաղորդէ .—

Շաբաթական արձանագրութիւններու համաձայն, 13 յունիսին, նպաստընկալ գործազուրկներուն թիւն էր 466,872, որուն 323,751ը այր, 93121ը կին։ Նախորդ շաբթու՝ գործազուրկներուն թիւն էր 417,786, ուրեմն մէկ շաբթուան մէջ գործ գտած են 914 հոգի։

Ֆրանսա կը ջնջէ պատժական միջոցները

Բրիտանական կառավարութենէն վերջ, Ֆրանսական կառավարութիւնն ալ որոշեց բառնալ պատժական միջոցները, որ դրուած էին Իտալիոյ դէմ։

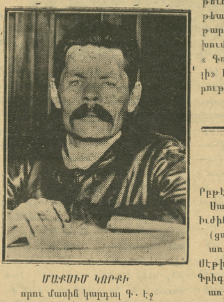
Ուրբաթ առաւօտ, Նախարարաց Խորհուրդին մէջ, Իվոն Տէլպոս ներկայացուց արտաքին քաղաքականութեան ընդհ. պատկերը, շօշափեց այն հարցերը, որ պիտի դրուին Ազգերու Դաշնակցութեան յառաջիկայ ժողովին մէջ։

Նախարարաց Խորհուրդը յետոյ վաւերացուց այն հրահանգները, զորս արտաքին նախարարը պիտի հաղորդէ Ֆրանսական դեսպաններուն։

Մամուլին տրուած զեկոյց մը կը հաղորդէ թէ «կառավարութիւնը, հաւատարիմ մնալով հաւաքական գործունէութեան սկզբունքներուն, պիտի մասնակցի ամէն որոշումի, որ կը տրուի Ազգերու Դաշնակցութեան կողմէ։ Պատժական միջոցներու քաղաքականութեան արդի կացութիւնը քննելէ վերջ, կառավարութիւնը այն եզրակացութեան եկաւ, որ դէպքերու ընթացքը կը թելադրէ վերջ տալ պատժական քաղաքականութեան։

Նախարարաց Խորհուրդը քննեց նաեւ այն միջոցները, որոնք կրնան ուժ-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՄԱՔՍԻՄ ԿՈՐՔԻ
որու մասին կարդալ Գ. էջ

ՀԱՅ ԵՐԳԸ ՎԻԷՆՆԱՅԻ ԱՆԹԵԼԷՆ

ՎԻԷՆՆԱ, 18 յունիս.— Ուրիշ առիթով ծանուցած էի, թէ Վիէննայի անթելը հայ երգի երեկոյթ մը պիտի սարքէ Հ. Մովսէս Սրապեանի ղեկավարութեամբ։ Երգահանդէսը տեղի պիտի ունենայ յունիս 30 ժամը 22 տասը վայրկեան անցած (Վիէննայի ժամով)։ Համալսարանի երաժշտական հաստատութենէն Փրոֆ. Էկոն Վէլէս նախ պիտի խօսի հայ երաժշտութեան վրայ (գերմաներէն), յետոյ Տիկին Ճէզայիրլեան պիտի երգէ «Քէլէր - Ցօլէր» (Կոմիտաս), «Լա լօնք» (Գալէնտէր), «Կռունկ» (Կոմիտաս) եւ «Սիրերգ» (Արամ Պարթեւեան) դաշնակի ընկերակցութեամբ։ Ասոր պիտի յաջորդէ Մխիթարեան եկեղեցւոյ երկսեռ երգչախումբը (Աւստրիացիներէ կազմուած) «Գութան»ի, «Հողագործի» եւ «Կալի» երգերով (Կոմիտաս), ղեկավարութեամբ Հ. Մովսէս Սրապեանի։

Ա. ԳԱՐԱՄԱՆԵԱՆ

ԱՆԴՐԱՆԻԿԻ ՅՈՒՇԱՐՁԱՆԻՆ ՀԱՄԱՐ

Րըթէլէն ընկ. Գարեգին Սարգիսբէկեան	50
Իւժինի հայրենակիցներէն (ցանկը պիտի հրատարակուի առանձին)	50
Սէթիֆէն Եղիա Առաքէլեան	60
Գրիգոր Վէլէտեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի Մարսէյլի Սիվրիհիսարի Հայր. Միութիւն	100
Մանուկ Քիպարեան	25
Մկրտիչ Գազանճեան	25
Գումար՝	310
Նախորդ գումար	3731
Ընդհ. գումար՝	4041

ԿՈՄԻՏԱՍ ՎԱՐԴԱՊԵՏԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Մարսէյլի Սիվրիհիսար Հայր. Միութիւն	100
Նախորդ գումար (յունուար 29)	2277
Ընդհ. Գումար՝	2377

Գործադուլին ընթացքը

Գործադուլի հոսանքը կը մեղմանայ կամ գէթ բնական ընթացքի մը մէջ կը գտնուի այլեւս։

Փարիզի մէջ, գործադուլը կը շարունակեն տակաւին մեծ վաճառատուները (Լուվր սկսած է աշխատիլ), ինչպէս նաեւ գետային նաւարկութեան աշխատաւորները։ Երէկ գործադուլ յայտարարեցին նաեւ պահածոյ սնունդեղէնի խանութները (շարքիւթըրի)։

Գաւառներուն մէջ՝ Լիոն առանց հանրակառքի կը մնայ։ Թուլոնի աղբահաւաքները կը դիմադրեն տակաւին։ Հիւսիսային նահանգներուն մէջ եւս աշխատանքը ամբողջովին չէ սկսած դեռ։

ԳՈՐԾԱԴՈՒԼԻՆ ԿԱՏԱԿՆԵՐԸ.— Գործադուլի այս շարժումը կատակերգական դրուագներ ալ հայթայթեց թերթերուն։ Փարիզի մեծ վաճառատուներէն մէկուն մէջ բանտարկուած աղջիկներէն մին կը փորձէ փախչիլ, սակայն կը բռնուի։ Յուսահատ աղջիկը ընդվզումով կը բողոքէ թէ երկար տեւեց եւ գործատէրերու գրաւումը,— «Ես ոչ շաբաթական 40 ժամ աշխատանք կ'ուզեմ, ոչ ալ վճարովի արձակուրդ, ես էրիկս կ'ուզեմ, ալ չեմ կրնար սպասել»։ Արդարեւ Ֆրանսացիները շատ չեն սիրորժիր պատին դէմը մինակ պառկելէն։ Ուրիշ գործատեղիներու մէջ, կամաւոր բանտարկեալները երկսեռ ըլլալով՝ զուարճալի պատմութիւններ ստեղծուած են։ «Էօվր» թերթին նշանաւոր երգիծարանը, Լա Ֆուշարտիէր, առիթը օգտագործած էր կարգ մը սրամտութիւններ գրի առնելով։ Կատղեցաւ «Իւմանիթէ» եւ յարձակեցաւ թերթին խմբագրութեան վրայ, որ թոյլ կուտայ անարգել քաջարի բանուորները, նոյնիսկ հրաւէր ուղղեց խմբագրութեան՝ պաշտօնազրկել երգիծարան խմբագիրը։ «Էօվր» ձախ թերթ մըն է, եւ երբեք բանուորը անարգելու դիտում չունի, ուստի պատասխանեց թէ կը մերժէ հետեւիլ «Իւմանիթէ»ի որ Մոսկուայի հրամանով խմբագիր կ'արձակէ, միւս կողմէ Լա Ֆուշարտիէր գրական դաս մը տուաւ «Իւմանիթէ»ի՝ աւելցնելով որ ֆրանսացի տէրտէրները խայթելէն պահ մը յոգնած, եթէ զուարճալի պատմութեան մը արձագանգ տուաւ, երբեք չէ ուզած արհամարհել բանուորը, ոչ ալ ... Ֆլիրթը, որ աստուածային պատուիրանք մըն է, եւ յետոյ ի՞նչ կայ գայթակղելիք, կը հարցնէ, անբնական բա՞ն մըն է զգացումը որ կայ երկու սեռերուն միջեւ։ Ու կարմիր ճիզվիթներ կ'անուանէ համայնավար բարոյապաշտները։

Ֆրանսա կը պանծացնէ «Մարսէյեզ»ը

Ուրբաթ երեկոյ, Էնվալիտի շրջափակին մէջ տեղի ունեցաւ նուագահանդէս մը, որուն կը մասնակցէին ֆրանսական բոլոր զօրաբաժիններու նուագախումբերը։

Նուագահանդէսին ներկայ էր նաեւ Հանրապետութեան նախագահը, շրջապատուած՝ նախարարներով։ Նուագահանդէսը առիթ մըն էր պանծացնելու Ռուժէ տը Լիլի յիշատակը։ Հազար նուագածուներ եւ երեք հարիւր երգիչներ թնդացուցին Մարսէյեզը, որ խոր տպաւորութիւն մը թողուց։

Նուագահանդէսը այնքան յաջողութիւն գտաւ, որ այսօր եւս պիտի կրկնուի, բայց այս անգամ ժողովրդական գիներով (մուտքը 5 ֆրանք)։

Նուագահանդէսէն վերջ Հրեղէն Խաչի եւ Հայրենասէր Երիտասարդութեան անդամները ցոյց մը կազմակերպեցին, ուղելով իրենց բողոքը հասցնել Հանրապետութեան նախագահին։ Ցուցարարները կը պոռային. «Պլումը կախաղան հանեցէք»։

Ժօէ Լուի կը պարտուի

Ամերիկայի մէջ առջի գիշեր տեղի ունեցած մեծ մրցումին հետեւանքով կոփամարտի համաշխարհային չամփիոն սեւամորթ Ժօէ Լուի հակառակ բոլոր նախատեսութեանց յաղթուեցաւ գերման Շմէլինկէն։ Սեւամորթը 12րդ րաունտին նոք - աութ եղաւ։ Բազմաթիւ գրաւներ կորսուեցան, քանի որ ոչ ոք յոյս ունէր Շմէլինկի յաղթանակին։

ԿԵՆԴԱՆԻՆԵՐԸ ՌԱԶՄԻԿ ՄԱՐԴՈՒՆ

— • —

Թունաւոր կազերու, ընդծովեաններու, օդային յարձակումներու եւ պատերազմական այլ միջոցներու նկատմամբ վրդովում մը կայ: Կայ եւ հիացում մը՝ այդ միջոցները ստեղծող հնարամտութեան նկատմամբ:

Այդ հնարամտութիւնը կը զարմացնէ, նոյնիսկ այն պարագային, երբ կը ծառայէ մարդիկ սպաննելու:

Եթէ, սակայն, կայ դառն պարագայ մը այս բոլորին մէջ, այն է, որ հոս եւս մարդիկ աշակերտներն են կենդանիներուն:

Մէկ կողմ թողունք յարձակումի եւ պաշտպանութեան պարզ զէնքերը, — ակռայ, եղունգ, կտուց, բողկուկ (միջատին եղջիւրը) եւն.: Բոլոր կենդանիները, ու նոյնիսկ մարդը գործածած են այդ զէնքերը՝ իբրեւ նախնական միջոցներ պատերազմներու: Բայց, այս միջոցներով ոչ միայն յաղթողը, այլեւ յաղթուողը կը վնասուի, քանի որ կռիւը դէմ առ դէմ կեցած տեղի կ'ունենայ: Այդ պատճառաւ, պատերազմական թէքնիքը կը ձգտի գտնելու հեռուէն յարձակելու կամ պաշտպանուելու միջոցներ, որպէսզի միայն թշնամին վնասուի: Այդ կերպով է որ անձնական կռիւէն անցած են՝ քարեր, ցուպեր, նետեր ու նիզակներ նետելու կռիւին: Վառօդին գիւտը յեղաշրջում մը յառաջացուց, որովհետեւ կարելիութիւն ընծայեց ալ աւելի հեռուէն յարձակելու կամ պաշտպանուելու: Ու հիմա, երբ կռիւները տեղի կ'ունենան հեռարձակ զէնքերով եւ տասնեակ քիլոմեթր տարածութեանց վրայ, թշնամիները երբեմն նոյնիսկ իրար չեն կրնար տեսնել:

Հեռաւորութեան կամ տարածութեան կռիւի միեւնոյն սկզբունքը կիրարկուած է կենդանիներուն կողմէ, շատ ու շատ առաջ: Աւստրալիական փոքրիկ ձուկ մը կայ որ կրնայ իր բերնով ջուրի հոսանքներ կամ ժայթքեր նետել միջատներու վրայ, որոնք թառած կ'ըլլան ջուրի մամուռներուն: Միջատները կ'իյնան ջուրին մէջ եւ շատակեր այդ ձուկերը կը լափեն զանոնք:

Քիչ մը տարբեր մեթոտ ի գործ կը դնեն կարգ մը կակղամորթներ եւ որդեր: Իրենց սլաքները կամ եղջիւրները շարժելով, անոնք յառաջ կը բերեն ջուրի դարձդարձիկ շարժումներ եւ այդ ձեւով մանրադիտակով տեսանելի կենդանիները ուղղակի իրենց բերանը կ'առնեն: Առանց այս ռազմավարութեան՝ լուսաձուկերը կամ կակղամորթները անօթութենէ կը սատկին:

Ափրիկէի մէջ կ'ապրի տեսակ մը ոզնի, որ վտանգի պարագային կրնայ կծկուիլ եւ իր սուր փուշերէն մաս մը նետել իր թշնամիին վրայ, ու այդ ձեւով ազատիլ: Ի պատիւ այս ոզնիին՝ պէտք է ըսել թէ ան իր վտանգաւոր նետերը կը գործածէ միայն ինքնապաշտպանութեան համար: Դարձեալ ինքնապաշտպանութեան համար է որ մեքսիկեան փոքրիկ մողէսը արիւնի ժայթքում կը կատարէ իր վրայ յարձակող թշնամիին դէմ: Գործողութիւնը զուտ հոգեբանական է. ան կը ձգտի վախցնել իր թշնամին: Այս մողէսին հնարամտութիւնը շատ նպատակայարմար է: Գրեթէ միշտ ան կը հասնի իր նպատակին: Միեւնոյն միջոցին կը դիմէ նաեւ մարախի տեսակ մը:

Վտանգաւոր զէնք մը ի գործ կը դնէ «լողացող օձ»ը, որ կ'ապրի Ափրիկէի մէջ եւ ցեղակից է հնդկական ահարկու եւ թունաւոր օձին՝ «քօպրա»յին: Իրական կամ ենթադրական վտանգի մը պարագային, «լողացող օձ»ը իր թշնամիին ուղղակի աչքերուն մէջ թունաւոր հեղուկ մը կը ժայթքեցնէ: Այդ թոյնը սաստիկ ցաւեր կը պատճառէ եւ թշնամիին մէջ կը ջնջէ անգամ մըն ալ «լողացող օձ»ին հանդիպելու ամէն փափաք:

Թոյներն ու թունաւոր հեղուկները շատ տարածուած միջոցներ են՝ կենդանիներուն միջեւ, պաշտպանութեան համար: Բացառութիւն կը կազմեն թռչունները: Միայն Աւստրալիական թռչուն մը կտուց եւ թաթեր ունի եւ խիտ մազերով ծածկուած է եւ իր ետեւի ոտքերուն վահանի ձեւով մասեր կան, որոնցմէ թոյն կ'արտահոսէ եւ մահ կը պատճառէ նոյնիսկ շունին: Բայց, չափազանց շատ տեսակի ձուկեր, օձեր, սողուններ, միջատներ, կակղամորթներ եւ որդեր թոյն կը գործածեն՝ իբրեւ ինքնապաշտպանութեան միջոց: Վերջերս, Հնդկաստանի մէջ, «քօպրա» կոչուած օձերու խայթումէն մեռած են 20,000 անձեր: Շնորհիւ շիճուկին, զոր պատրաստած է Փրոֆ. Քալմէր, այդ զոհերուն թիւը նուազած է:

Կազային պատերազմի մեթոտը, որ քսաներորդ դարու մարդկային գիւտերէն մին է, աշխարհի վրայ մարդուն երեւան գալէն շատ առաջ գործածուած է կարգ մը կենդանիներու կողմէ: Փոքրիկ բզէզը, որ կ'ապրի նաեւ Եւրոպայի մէջ, իր երակներուն մէջ կը գոյացնէ մասնաւոր թթու մը: Երբ յարձակումի ենթարկուի, կը շրջապատէ թշնամին եւ անոր կը պատճառէ լուրջ այրուցքներ, ինչպէս կ'ընէին, վերջին պատերազմին, թունաւոր կազերը: Այդ բզէզը գիտուններուն կողմէ կը կոչուի «թնդանօթաձիգ»: «Թնդանօթաձիգ»ին պաշտօնակիցն է ամերիկեան սքունքը, որ ծանօթ է իր գեղեցիկ մորթով: Իր այդ մորթը շատ կը գնահատուի կիներու կողմէ: Այդ կենդանիին երակները մասնաւոր հեղուկ մը յառաջ կը բերեն, որ թունաւոր հոտ մը ունի: Կենդանին իր այդ յատկութեանը համար ստացած է «գարշահոտ» անունը: Պէտք է նկատի ունենալ որ «գարշահոտ»ը ոչ միայն փախուստի կը մատնէ իր թշնամին՝ իր այդ հոտովը, այլեւ յատկութիւնը ունի իր այդ հոտը թափանցել տալու անոր մորթին կամ հագուստին մէջ, ամբողջ ամիս մը գարշահոտութիւն պատճառելով: Քաղաքական պայքարներու ատեն ալ, բոլոր անոնք որոնք իրենց հակառակորդ կուսակցութեանց ժողովներուն մէջ գէշ հոտող ռումբեր կը նետեն, կը նմանին այդ կենդանիին, սա տարբերութեամբ որ կենդանին երբեք չի հետաքրքրուիր իր հակառակորդին կարծիքովը եւ իր գարշահոտ կազը կը գործածէ միայն ինքզինքը պաշտպանելու համար: Ինք երբեք չի յարձակիր՝ կեցած տեղը՝ ուրիշի վրայ:

Պաշտպանողական գոյնը ի գործ դրուեցաւ վերջին ժամանակներուն: Պատերազմի մասնագէտներ նկատեցին որ բոլոր այն զինուորական համազգեստները որոնք աչքի կը զարնեն, թշնամիին կողմէ յարձակումի թիրախ կը դառնան: Այդ պատճառաւ, անոնք նախընտրեցին «խաքի» գոյնը, որ բոլորովին կը նմանի հողի գոյնին եւ զինուորը անտեսանելի կը դարձնէ: Այժմ պաշտպանողական այդ գոյնը բոլոր երկիրներուն կողմէ ընդունուած է: Դեռ վերջերս, Իտալեւ-հապէշ պատերազմին առթիւ, հեռադիրները կը հաղորդէին թէ հապէշ զինուորները, որոնք սպիտակ հագուած են, ստիպուած են միայն գիշերները ճամբայ քալել, որովհետեւ կը նշմարուին, ցերեկ ատեն, թշնամի օդանաւերէ: Վերջին մեծ պատերազմի ատեն, պաշտպանողական գոյնով էին ներկուած թնդանօթները, պողպատեայ ինքնաշարժները, հրասայլերը եւն.: Ինչպէս մարդիկ, նոյնպէս եւ զէնքերը պէտք է շրջապատի գոյնը ունենան: Պաշտպանողական գոյնը մեծ ծառայութիւն կամ յաջողութիւն ունեցած է ծովային կռիւի մէջ: Մարտանաւերը ներկուած են ծովու ջուրին նմանող գոյնով: Անոնց վրայ գծուած են երեւակայական-ապագայապաշտ նկարներ, որոնք, նոյնիսկ զօրաւոր լոյսի ներքեւ, թշնամին շփոթեցուցած են, որովհետեւ ան չէ կրցած ճշդել թէ մարտանաւին թնդանօթները ուր են, խոհանոցը ուր է, նաւապետը ուր է եւն.:

Ծովային այս ծպտումը եւս շատ լաւ ծանօթ է կենդանական աշխարհին մէջ եւ կը կոչուի «հովանաւորումի դրսերեւոյթ»: Բաւական է յիշել թէ անապատի կենդանիները միշտ անապատի գոյն ունին, իսկ բեւեռային շրջանի կենդանիները ճերմակ են:

Վագրին մարմնին վրայի գօտիները կը համապատասխանեն շուքերուն այն եղէգներուն, որոնք կը ծածկեն արքայական այդ գիշատիչը, ու նոյնիսկ մօտէն չի նշմարուիր անիկա:

«Հովանաւորումի դրսերեւոյթ»ը պէտք չէ շփոթել ծպտումին եւ նմանակերպութեան հետ, երբ կարգ մը կենդանիներ, բայց մանաւանդ միջատներ, չկարենալով պաշտպանուիլ թշնամիին դէմ, ձեւն ու գոյնը կը ստանան ուրիշ կենդանիներու, որոնք բնութեան կողմէ օժտուած են պաշտպանողական միջոցներով: Այսպէս, օրինակ, «արքայ» թիթեռնիկը ձեւը կ'առնէ «փոխ-արքայ» թիթեռնիկին անոր համար որ այս վերջինը շատ անախորժ համ ունի եւ ոչ մէկ թռչուն կ'ուզէ զայն ճաշակել: Շատ յաճախ կեղծումը կը հասնի իր նպատակին: Բայց, փրոֆ. Փէնէթի վերջին ուսումնասիրութիւնները,— զորս կատարած է Սէյլան կղզին մէջ եւ ուր կեղծումը շատ տարածուած է — ցոյց կուտան թէ այդ երեւոյթը շատ բարդ է ու քիչ պարագաներու ըմբռնելի:

Եւ սակայն, կենդանիներուն պաշտպանողական թէքնիքը անթիւ կերպեր ունի: Վերջացնելէ առաջ, յիշենք ծուխի վարագոյրը որ այժմ մեծ յաջողութեամբ կը կիրարկուի մարդուն կողմէ՝ թէ ցամաքային եւ թէ ծովային ռազմափորձերու ատեն եւ որ մեծ դեր պիտի կատարէ ապագայ պատերազմի միջոցին: Կռիւի այս միջոցը, որով կը հպարտանան պատերազմական մասնագէտներ, հինէն ի վեր գործածուած է շարք մը կենդանիներու կողմէ: Զայն կը կիրարկեն կակղամորթ սեպիները, որոնք, երբ վտանգի մէջ ըլլան, հեղուկ մը դուրս կուտան, ջուրը կը ներկեն իրենց շուրջ բաւական տարածութեամբ, իրենց հետքը կը կորսնցնեն, մինչեւ որ կարմիր այդ հեղուկը իր նախկին պայծառութիւնը գտնէ:

Յիշուած այս օրինակները կը խօսին, գրեթէ մեծ մասով, կենդանիներու պաշտպանողական մեթոտներու մասին:

Մարդկային եւ կենդանական պատերազմական թէքնիքներուն միջեւ տարբերութիւն չկայ: Մարդիկ նոյնութեամբ առած են զանոնք կենդանիներէն: Այդպէս չէ՞ եղած նաեւ գիւտը՝ ձուկին հետեւողութեամբ, եւ օդանաւին՝ թռչունին, կամ լուսարձակին՝ այն ձուկերուն, որոնք Ովկէանոսին խորը սեփական լոյսերով կ'առաջնան:

Կենդանական եւ մարդկային կռուի մեթոտներուն միջեւ միակ տարբերութիւնը այն է որ կենդանիք պաշտպանուելու համար ի գործ կը դնեն իրենց զէնքերը, իսկ մարդիկ գլխաւորաբար յարձակելու կը ծառայեցնեն զանոնք:

Ո՞րն է աւելի բարձր,— կենդանի՞ն թէ մարդը...

ՔԱՂՀԱՆ

ԾԱՆՐ ԴԵՊՔԵՐ ՄԱՐՍԻԼԻՈՅ ՄԷՋ

— • —

ՄԱՐՍԷՅԼ, 18 Յունիս (Յառաջ).— Մէկ օրէն միւսը, խաղաղ ցոյցերն ու թափօրները յանգեցան ծայրայեղութեան եւ ապա արիւնհեղութեան: Քանի մը օրէ ի վեր, արդէն, բերնէ բերան շրջան կ'ընէին զարմանազան զրոյցներ, կացութեան եւ յարակից խնդիրներու մասին: Զորեքշաբթի օր Յունիս 17ին, Փրանսական եռագոյն դրօշներով ողողուեցաւ հրապարակը: Ոչ միայն զանազան հաստատութիւններ եւ տուներ, այլ եւ մարդիկ իրենց լամբակներուն վրայ եռագոյն զարդանիշեր անցուցած էին:

Այս երեւոյթը «լուռ բողոք մըն էր ընդդէմ միացեալ ճակատի»:

Եռագոյն դրօշներով զարդարուած ինքնաշարժները տեղ տեղ կ'ողջունուէին կեցցէներով եւ յաճախ սուլոցներով:

Կարելի է ըսել որ ուժերը չափելու եւ արժէքները կշռելու փորձ մըն է որ կը կատարեն եւ մէկը եւ միւսը: Երէկ, չորեքշաբթի, Քանըպիէրի վրայ, կէսօրէն վերջ, տարաձայնակներ փոխանակուեցան հակառակորդ խմբակներու միջեւ: Ոչ մէկ զոհ:

Սակայն, իրիկուան դէմ կացութիւնը աւելի ծանրացաւ:

Սէն Շարլի անմիջական մօտիկ, Աշխատանքի Տան մէջ ժողով մը գումարելով շինութեանց աշխատաւորները եւ սափրիչները, մօտ 15.000 հոգի, «Միջազգային»ով եւ առաջնորդութեամբ կարմիր դրօշներու անցք մը կատարեցին Քանըպիէրէն նահանգապետարան երթալու համար:

Երթեւեկը կանգ առաւ: Ամբոխը կ'ոռնար մոլեգնօրէն: Թեր ու դէմ բացագանչութիւններ ամէն կողմէ: Իրարանցումի մը մէջ, հանրակառքերու ապակիները ջարդ ու փշուր եղան: Հանրապետական զինեալ պահակներու միջամտութեան շնորհիւ կարելի եղաւ կարգ ու կանոնը պահպանել: Այս բոլորը տեղի կ'ունենային ժամը 6ին:

Ժամը 7ին սկսաւ բուռն կռիւ մը: Միացեալ ճակատական եւ ազգայնական իրար խառնուեցան: Բռունցքներ փոխանակուեցան, քարեր արձակուեցան եւ շատեր վիրաւորուեցան: Ամբոխին մոլուցքը հետզհետէ կը սաստկանար: Եւ ահա բուռն կանչեր: «Ֆրանսան Ֆրանսացիներուն», «բանտարկեցէք Պլումը», «կեցցէ միացեալ ճակատը», «Խորհուրդներ ամէն տեղ» եւայլն:

Իրիկունը ուշ ատեն, կռիւի վայրը փոխադրուեցաւ Պօմոնի արուարձանը: Հրեղէն Խաչերը եկած էին ժողով մը գումարելու: Նորէն կռիւ: Ի վերջոյ ստիպուեցան ինքնաշարժերով քաղաք իջնել, չկրնալով դիմադրել եւ ոստիկանական ուժին եւ միացեալ ճակատի զինուորներուն:

Վաղը ուրբաթ, համայնավար երեսփոխան Թորէզ Մարսէյլ պիտի ըլլայ, խօսելու համար: Այս առթիւ թափօրներ պիտի կազմուին ուրբաթ-շաբաթ եւ կիրակի օրերը: Կը վախցուի նոր արիւնահեղութիւններէ:

** Գալով գործադուլներուն ընթացքին, ոչ մէկ բան կայ փոխուած: Երկու հաստատութիւն կը վերսկսի: 12 նոր հաստատութիւններ ալ կը դադրեցնեն գործը:

Թատրոնները, սինէմաները, ճաշարանները, սրճարանները, պանդոկները, սափրիչները, սակաշարժները, շինութեան բանուորները կը շարունակեն գործադուլը:

** Ազգայնական ճակատը վիթխարի ցոյց մը կազմակերպած է կիրակի օր, Աշխատանքի Սակարանի յարակից հրապարակին վրայ: Ազգանշանը՝ «Ֆրանսան Ֆրանսացիներուն»: Կը վախցուի նոր ընդհարումներէ: Չորեքշաբթի օրուան խռովութեանց ատեն ազգայնականները եռագոյն դրօշ պարզած ըլլալով, համայնավարները յարձակեցան հանրակառքի մը վրայ եւ քիչ մնաց պիտի հրկիզէին կառքը:

ՀՐԱՁԵԱՑ

ՆՈՐԱՏԻՆ ՄԱՆԶՈՒԽ

— . —

I

Դո՛ւն ծընա՛ր, տըղա՛ս, նոր տարուան
առտուն ...
— Կաղանդչէ՛ք անգի՛ն —
Քեզմո՛վ իմ հոգիս եղա՛ւ արեւ-
տո՛ւն ...
— Հըրա՛շք երկնային — :
Ծընունդը՛դ բարի, հոգեակդ իմ սի-
րուն,
— Պըտո՛ւղն արփունիս —
Կեանքըդ ըլլայ բեղուն, օրհնութեամբ
օծուն,
— Փառքի՛ն չափ ցեղիս:
Քառասուն անթա՛ռ մեռելներ արի՛...
— Քեզի՛ կը նային...
Մէ՛կ հատիկն ես դո՛ւն, տոհմի մը
բարի...
— Ջօ՛հը Մոնկոլին —:
Պապերդ ու մամերդ ... սուրբե՛ր
բըզըքտո՛ւն —
— Օրը՛դ չը տեսան ...
Դո՛ւն ժառանգորդն ես անո՛նց օրե-
րուն,
Ուխտին սըրբազան:
Վեհանձն եղի՛ր, տըղա՛ս ու ներո՛ղ...
— Ազգակցիդ համար...
Բայց՝ վըրէժխնդիր, յաւէտ անծերո՛ղ..
— Դահճին դէմ վարա՛ր:

II

Քե՛զ այնքան պիտի սիրեմ, ես այն-
քա՛ն...
— Եթէ դուն ըլլա՛ս ...
Զաւակն արժանիտոհմիդ առնական...
— Որ մեռա՛ւ անհա՛ս ...:
Քե՛զ այնքան պիտի մոռնա՛մ, ես այն-
քա՛ն,
— Իբրեւ՝ խորթ զաւակ ...
Եթէ՝ դաւե՛ս մեր հուրին պատմա-
կան ...
— Իտէա՛լ երկնառաք — :
Կը հաւտամ սակայն, արիւնիս գծին,
— Անշէ՛ղ, անխոտո՛ր...
Տըղա՛ս, դուն պիտի ըլլաս մեր դա-
տին,
Ջահակի՛ր զինուոր:

III

Երդուընցի՛ր, տըղա՛ս, յանուն մեր
արդար...
Դատին վիրաւոր ...
Եւ ասպետօրէն, կեանքըդ ալ դալա՛ր,
Նըւիրէ՛ անոր:

Մ. Ա. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ

ԵՐԳ ՈՒ ԹԱՏՐՈՆ

ՎԵՐՏԻ

«Իտալիա մայրն է մեծ մարդոց»:

— o —

Աւետիս Մելքոնեանին

Սկսուած են տօնակատարութիւնները մահուան երեսունհինգամեակին առթիւ նշանաւոր իտալացի երգաստեղծ Ճուզէփփէ Վէրտիի:

Ծնած է Վէրտի, 1813ին, Իտալիոյ հարաւակողմը գտնուող Պուսսեթօ քաղաքին Ռոնկօլա միափողոց գիւղը:

Ռուս-Աւստրիական դաշնակից բանակը, 1814ին, ներխուժեց մինչեւ հարաւային Իտալիոյ քաղաքները, սփռելով մահ ու աւեր: Ռոնկօլա գիւղակը այդ նախճիրէն ունեցաւ իր դառն բաժինը: Կը հրդեհուի գիւղը. կ'ապաստանին բնակիչները եկեղեցին մէջ, որուն խորաններն ու սիւները, քիչ վերջը, կ'օծուէին նահատակներու արիւնով: (Տեսարան մը հայկական ճակատագիրէն):

Բարեբախտաբար կը մոռցուի խուզարկել զանգակատունը, ուր ապաստանած էր Ռոնկօլա հիւղաւանին սիրուն պանդոկապետուհին՝ Լուիճան, այսինքն Ճուզէփփէի մայրը, գրկած ուժգնօրէն սրտին վրայ իր զաւակը: Օր մը ամբողջ, տրամաթիկ պայմաններու եւ ահուսարսափի մատնուած, լսելով վարը կատարուող կոտորածը, կ'անցընէ հէք մայրը, մինչեւ բանակին գիւղէն հեռանալը: Վէրտին ուրեմն (անգամ մը եւս) կը պարտի իր կեանքը մօրը, մէյ մըն ալ եկեղեցիին զանգակատունին:

Ուրիշ բան մը կը պարտի եկեղեցիին: Այնտեղ է որ ան, առաջին հեղ, կը լսէ երաժշտութեան աստուածային ձայնագրութիւնը:

Գիւղական եկեղեցիին մէջ կը նուագէին օրկան, տօնական օրերուն եւ երգիչները ներդաշնակօրէն կը բարբառէին, նման զուարթնոց եւ սերովբէներու: Փոքրիկը կը յափշտակուի օրկանէն եւ ամէն առիթով կը խնդրէ որ հայրը իրեն գնէ այդ գործիքէն: Հայրը տեղի տալով այս ծիրանի տղուն անտեղիտալի պահանջին՝ վերջապէս ծախու կ'առնէ հին դաշնամուր մը, որուն վրայ վեցամեայ Ճուզէփփէն կը ստեղծէ իր առաջին թօթովանքները: Օր մը Վէրտի կը փափաքի շինել ներդաշնակութիւն մը եւ արիւն քրտինքի մէջ, կ'աշխատի դաշնամուրին վրայ: Երբ կը համոզուի որ գործիքը չի հնազանդիր իրեն՝ կաս կարմիր կտրած, կ'առնէ մուրճը ու կը հարուածէ դաշնամուրը, կոտրելով ստեղնաշարը: Անշուշտ կը պատժուի: Կը կանչեն սակայն նորոգող մը որ կը դարմանէ գործիքին վէրքերը: Աշխատաւորը լրացնելէ վերջ նորոգութիւնը կը գրէ. «Ձրի շինեցի, քանզի փոքրիկ Ճուզէփփէն շատ կը սիրէ երաժշտութիւնը»:

Փոքրիկը կը դրուի գիւղին ծերունի օրկանահարին քով ուր այս հրաշալի տղան կ'ընէ յառաջդիմական ոստումներ, եւ տասներկուամեայ եղած ժամանակ կը փոխարինէ իր ուսուցիչը, քանի մը տարի կատարելով նոյն պաշտօնը: Իր մէջ անզսպելի դարձած ըլլալով երաժշտական ոլորտներու մէջ թեւածելու կոչումը, կը խնդրէ հօրմէն ղրկել զինքը որ եւ է կեդրոն մը ուսումը զարգացնելու: Հայրը զինքը կը ղրկէ Պուսսեթօ, ուր պատանին կը յաճախէ վարժարան, ազատ ժամերը նուիրելով իր նախընտրած ճիւղին: Այդ քաղաքին մէջ ան կ'ապրի իր հօրը բարեկամ Անթոնիօ Պարեցցիի բնակարանը: (Այդ տունը մինչեւ այսօր պահուած է անփոփոխ: Պարեցցիի խնդրանքով Վէրտին տանը ճակատին վրայ գրած է «Stanza di D. Verdi», այսինքն Վէրտիի բնակարանը):

Քաղաքի օրկանահար Փրովէզի պատանիին խնամատար Պարեցցիին կը յայտնէ որ Ճուզէփփէն արդէն կը գերազանցէ զինքը: Պատանին կը ղրկուի Միլանօ, երաժշտանոց մտնելու համար: Մօնթէ տի Բիէթա ընկերութիւնը անոր կը յատկացնէ 1200 լիր տարեկան:

Եւ սակայն, Երաժշտանոցի վարիչը Վէրտին անընդունակ կը գտնէ ու կը ղրկէ Սկալա թատրոնին երաժշտապետ Լավինեայի մօտ: Վէրտին որ Պուսսեթոյի փոքրիկ ու հին թատրոնին մէջ ծանօթացած էր Պելլինիի, Ռոսսինիի եւ Տօնիզէթթիի գործերուն, վերացած կը յաճախէ այս անգամ Սկալայի օփերան: Իր հոգիին հունտերը կը սկսին ծաղկիլ ու գրի կ'առնէ զանազան երգեր, որոնք վերջը օգտագործած է իր գուսաներգութիւններուն մէջ:

Առաջին անգամ անունը կը հանէ խումբով եւ նուագախումբով կատարելով Հայտընի «Աշխարհի ստեղծումը»:

Կը հրաւիրուի Պուսսեթօ, տեղւոյն «Նուագասիրաց» ընկերութեան տնօրէնի պաշտօնով, որուն կը միանար նաեւ, ըստ սովորութեան, մայր տաճարի օրկանահարի գործը: Կղերականները սակայն բուռն կերպով կը մերժեն այդ երկրորդ գործը, զանելով զայն նորելուկ մը եւ կը կանչեն ուրիշ մը: Ժողովուրդը երկու կուսակցութեան կը բաժնուի: Մտաւորականութիւն եւ երիտասարդութիւն Վէրտիի հետ են: Հոգեւորականները սակայն ակամայ կը նպաստեն Վէրտիի հռչակին տարածման:

Վէրտի կ'ապրի Պարեցցիի տունը եւ կը զբաղի օփերաներով, միւս կողմէ դասեր կուտայ տանտիրոջ գեղեցիկ աղջկան, տասնեօթնամեայ Մարգարիտային: Անոնք չորս ձեռքով կը պարապին դաշնակին վրայ, յանուն ներդաշնակութեան: Ձեռքերը անշուշտ կը դպին իրար, ինչպէս նաեւ նայուածքները, ու հրդեհ մը իր մէջը կ'առնէ դաշնակն ու դաշնակահարողները: Կը ստեղծուի ներդաշնակ միութիւն մը եւ անոնք կ'ամուսնանան:

1838ին Վէրտի Միլանօ է եւ ունի օփերաներ:

Սօլերա կը գրէ Վէրտիի օփերաներուն խաղանիւթերը (լիպրէթթօ):

Կ'աւարտէ իր առաջուան օփերան, — Oberto di san Bonifacio:

Շատ դժուարութիւններու յաղթելէ վերջ կը բեմադրուի այդ օփերան Միլանօ, Սկալա թատրոնին մէջ: Յաջողութիւն: Օփերան կը գնուի 2000 լիրի, հրատարակիչ Րիկորդիի կողմէ: Պայմանագրութիւն մըն ալ կը ստորագրէ Վէրտի, խոստանալով գրել տարեկան երեք օփերա, Միլանօյի եւ Վիէննայի բեմերուն համար, իւրաքանչիւրը 3500 լիրի:

Գործի չձեռնարկած կը հիւանդանայ երկարօրէն, կ'իյնայ պարտքերու տակ, կը հասնի սնանկութեան սահմանին, կ'ունենայ հոգեկան տագնապներ: Իր կինը սակայն այս սեւ օրերուն կը փրկէ զինք, ծախելով իր ամբողջ ունեցածը: Առողջանալէ վերջը կը սկսի ստեղծագործել մեծ խանդավառութեամբ: Վրայ կը հասնի մեծագոյն դժբախտութիւն մը: Մեծ զաւակը կը հիւանդանայ եւ քանի մը օրուան մէջ կը մեռնի ուղեղային բորբոքութիւն մը եւս, կը հիւանդանայ նաեւ աղջնակը, նոյնպէս մեռնելով: Ու չէր լմնցած շարքը անբախտութեան: Իր երիտասարդ կինն ալ, երկու ամսուան մէջ կը մեռնի, ուղեղային բորբոքումէ: Վէրտի, կիսախելագար կը դառնայ: Կը խօսի այդ սեւ սեւ օրերուն մասին, ըսելով.

— Մինակ մնացի ... միս մինակ ... քանի մը ամսուան մէջ կորսնցուցի սրտիս երեք հատորները: Եւ այս պայմաններուն մէջ ես պէտք էր յարգէի իմ տուած խօսքս, գրելով կատակերգական օփերաներ:

Եւ սակայն կ'աշխատի ու կը վերջացնէ «Օր մը թագաւոր» (Un giorno di regno) կատակերգական գուսաներգութիւնը, որ կը բեմադրուի 1840ին, քանի մը քաղաքներու մէջ, միաժամանակ: Եւ սակայն չիք յաջողութիւն: Հեղինակը, իր ապրումներուն եւ դժբախտութեանց բերումով, աւելի տրամադիր էր ստեղծելու ողբերգական երգեր քան կատակերգական:

Այս անյաջողութիւնը, նիւթական դէշ պայմանները եւ մանաւանդ ընտանիքին ամբողջական քայքայումը (երեքեակ մահերով) կը հասցնեն զինքը խոր ու խաւար յուսահատութեան մը վիհը: Վէրտի կը յանձնուի արբեցութեան եւ ամբողջովին պարապ կ'անցընէ ժամանակը:

Սկալայի տնօրէնը, Մերելլին, կը վերցնէ Վէրտին իր կործանարար կեանքէն ու կը լծէ աշխատանքի: Երկու ամսուան ընթացքին կը վերջացնէ մեծ օփերա մը, «Նաբուգոդոնոսոր»ը, որ 1842ին կը ներկայացուի: Մեծագոյն յաջողութիւն: Կը բացուի յաղթանակի մեծ ճամբան: Կանացի առաջին դերը կատարող առաջնակարգ երգչուհին Ժօզէֆինա Ստրեբբոնի կը դառնայ անգամ մը եւս հռչակաւոր, ամուսնանալով Վէրտիին հետ:

Վէրտի կը ստեղծէ Վիքթոր Հիւկոյի «Արքայն զբօսնու» թատերախաղէն օփերա մը նոյն անունով: Գրաքննիչը սակայն կ'արգիլէ այդ վերնագիրով օփերայի մը բեմադրութիւնը: Կը ստիպուին անուանափոխել եւ կոչել La Maledisiore: Կրկին կը մերժուի: Վերջապէս գլխաւոր դերը թագաւորէն առնելով ու հասպիտին տալով կը կնքէ «Րիկոլէթթօ» անունով: Այսպէս ալ կը ներկայացուի ու մինչեւ այսօր:

Երկու տարի վերջը կը ստեղծէ «Թրուվաթորէ»ն, Հռոմի օփերային համար: Հակառակ գետին յորդումին, ջրհեղեղանման անձրեւներուն, ցեխին ու խոնաւութեան, խուռներամ ժողովուրդը, մինչեւ կէս մէջքը ջուրերուն մէջ, կը սպասէ կարգի ... թատրոնին դուռներուն առջեւ,

Ո՛վ մանկութիւն հեռաւոր

— o —

Ալ հեռաւոր երգի մը՝ — տակաւ մոռցուած խինճիրեն ,
Յիշատակին նմանող բան մը ունիս դուն քու մէջ,
Կը զգա՛մ, կը զգա՛մ ես յաճախ ուժովն հոգւոյս տարօրէն
Թէ՝ դուն չկա՛ս, ալ չկա՛ս, թէ այլեւըս անցեալ մ՚ես :

Բայց քեզ երբեմն կը տեսնեմ, ո՛վ հեռաւոր մանկութիւնս ,
Իբրեւ լուսեղ հանգրուան՝ հայելիին մէջ մտքիս,
Ուր՝ իբրեւ լոյս բոցավառ կը շողաս դէմն աչքերուս
Կը կանչես զիս դէպի քեզ, քեմով գինով կ՚ընես զիս:

Երբեմն անհուն կարօտ մը կը հրդեհէ կեանքը ողջ ,
Կը քաշէ զիս դէպի քեզ, քեզ դիմացըս կեցնելով
Տարիներուն հանոյքը, անցած օրերըս ամբողջ
Հոգիիս մէջ բուռ առ բուռ մէկ վայրկեանէն լեցնելով :

Մութ խոհերով ծանրաբեռն օրերուն այս գո՛րշ, մռա՛յլ,
Երբ սրտմաշուքն անողոք կը մարէ բոցն հոգիին,
Երբ կը քանդուին սիւները անգամ հաւատքին մարմար
Դո՛ւն մասունքի մը պէս սուրբ կը ժպտիս ապագային...:

Պէյրութ — Ա. ԱՆԱՀԻՏԵԱՆ

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՆՈՐ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹԻՒՆԸ

—.—

ԳԼՈՒԽ Ա.

ՀԱՆՐԱՅԻՆ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹԻՒՆ

Յօդուած 1.— Խորհրդային Ընկերվարական Հանրապետութիւններու Միութիւնը բանուորներու եւ գիւղացիներու ընկերվարական պետութիւն է:

Յօդ. 2.— Խորհ. Միութեան քաղաքական հիմը կը կազմեն աշխատաւորներու պատգամաւորներու Խորհուրդները, կալուածատէրերու եւ դրամատէրերու իշխանութեան տապալումի հետեւանքով յառաջացած եւ ամրացած՝ ստեղծելով պրոլետարիատի դիկտատուրա:

Յօդ. 3.— ԽԸՀՄի մէջ ամբողջ իշխանութիւնը կը պատկանի քաղաքի և գիւղի աշխատաւորներուն՝ յանձին աշխատաւորներու պատգամաւորներու Խորհուրդներուն:

Յօդ. 4.— ԽԸՀ Միութեան՝ տնտեսական հիմը կը կազմեն տնտեսութեան ընկերվարական ձեւը եւ արտադրութեան գործիքներու եւ միջոցներու ընկերվարական սեփականատիրութիւնը՝ հաստատուած դրամատիրական տնտեսական ձեւի կազմալուծման, արտադրութեան գործիքներու եւ միջոցներու մասնաւոր սեփականատիրութեան փոխարինման եւ մարդը մարդու կողմէ շահագործումին ոչնչացման հետեւանքով:

Յօդ. 5.— Ընկերվարական սեփականատիրութիւնը ԽԸՀ Միութեան մէջ ունի կամ պետական սեփականութեան ձեւ (համաժողովրդական ստացուածք) կամ թէ համագործակցական-կոլխոզային (առանձին կոլխոզներու սեփականութիւն, համագործակցականներու միութեանց սեփականութիւն) սեփականութեան ձեւ:

Յօդ. 6.— Պետական սեփականութիւն — այսինքն համաժողովրդական ստացուածք — կը ներկայացնեն հողը, անոր ընդերքը, ջուրերը, անտառները, գործարանները, հանքերը, երկաթուղային, ջրային եւ օդային փոխադրութեան միջոցները, դրամատուները, հաղորդակցութեան եւ թղթատարական միջոցները, պետութեան կողմէ կազմակերպուած գիւղատնտեսական խոշոր ձեռնարկները (խորհ. տնտեսութիւններ, մեքենատրակտորային կայաններ եւն.), ինչպէս եւ քաղաքներու եւ արդիւնաբերական կէտերու մէջ հիմնական բնակարանային ֆոնտը:

Յօդ. 7.— Կոլխոզներու եւ համագործակցական կազմակերպութիւններու մէջ եղած հանրային ձեռնարկները՝ անշարժ եւ շարժական գոյքի հետ միասին, կոլխոզներու եւ համագործակցական կազմակերպութիւններու կողմէ եղած արտադրանքը, ինչպէս եւ հանրային շէնքերը կը ներկայանան իբրեւ կոլխոզներու եւ համագործակցական կազմակերպութիւններու հանրային, ընկերվարական սեփականութիւն:

Իւրաքանչիւր կոլխոզային ծուխ իր անձնական օգտագործումին համար ունի մերձտնային հողամաս մը եւ իբրեւ անհատական սեփականութիւն՝ մերձտնային հողամասին վերաբերեալ անհրաժեշտ տնտեսութիւն, — բնակելի տուն, արտադրող անասուն, հաւեղէն եւ գիւղատնտեսական փոքր գոյք,— համաձայն գիւղատնտեսական արտելներու կանոնագրին:

Յօդ. 8.— Կոլխոզներուն պատկանող հողը անոնց կը տրուի ընդմիշտ օգտագործելու համար:

Յօդ. 9.— ԽԸՀ Միութեան մէջ գերիշխող տնտեսութեան ընկերվարական դրութեան զուգընթաց, օրէնքով կը թոյլատրուի անհատ գիւղացիներուն եւ տնայնագործներուն մասնաւոր տնտեսութիւն ունենալ՝ հիմնուած անձնական աշխատանքին վրայ և արգիլելով ուրիշին աշխատանքը շահագործել:

Յօդ. 10.— Իբրեւ անհատական սեփականութիւն, օրէնքը կը պաշտպանէ քաղաքացիներու աշխատանքի շահը եւ տնտեսածը, բնակելի տունը եւ անհրաժեշտ տնտեսութիւնը, ընտանեկան տնտեսութեան եւ կենցաղին վերաբերող իրերը, ինչպէս եւ անձնական գործածութեան եւ յարմարութեան առարկաները:

Յօդ. 11.— ԽԸՀ Միութեան տնտեսական կեանքը կ՚որոշուի եւ անոր ուղղութիւն կը տրուի պետական ժողովրդային-տնտեսական ծրագիրով մը, ի նպաստ հանրային հարստութեան յաւելումի, աշխատաւորներու նիւթական եւ մշակութային մակարդակի վերելքի, ԽԸՀ Միութեան անկախութեան ամրացման եւ անոր պաշտպանութեան հնարաւորութիւններուն:

Յօդ. 12.— Սկզբունք առնելով «ով չաշխատիր, չուտեր» խօսքը, աշխատանքը ԽԸՀ Միութեան մէջ պարտադիր է բոլոր աշխատունակ քաղաքացիներու համար:

ԽԸՀ Միութեան մէջ կը կիրարկուի ընկերվարութեան սկզբունքը՝ «ամէն մէկէն պահանջել իր կարողութիւններուն համեմատ, իւրաքանչիւրին տալ համաձայն իր կատարած աշխատանքին»:

(Շար.)

ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

«ԽԱՉԵԼՈՒԹԵԱՆ ԽՈՐՀՐԴԱԽԱՂԸ»

— • —

Այս օրերուս, Փարիզի մէջ, Նոթր-Տամի հրապարակին վրայ կը ներկայացուի խաչելութեան խորհրդախաղ մը:

Ի՞նչ է խորհրդախաղը (mystère) :

ԺԵ. դարուն այս անունը կը տրուէր կրօնական թատերախաղերուն, որոնք կը ներկայացնէին դրուագներ հին ու նոր կտակարաններէն եւ սուրբերու կեանքէն: Ֆրանսերէնի մէջ, բառին ծագումը կը թուի թէ լատինական է (ministerium), այդ պարագային կը նշանակէ պաշտօն, պաշտամունք: Հին հեղինակները եւս, երբեմն այդ ստուգաբանութեամբ, mistère կը գրէին, մինչ նորերը, առնելով յունարէնէն կը գրեն mystère, որմէ մեր Թարգմանութիւնը՝ խորհրդախաղ:

Կարելի է կոչել նաեւ կրօնախաղ:

ԺԵ. դարէն առաջ, կրօնական թատերգութիւնները կը կոչուէին պարզապէս թատերախաղ կամ հրաշերգութիւն:

Մինչեւ ԺԶ. դար, կրօնախաղերը մեծ յաջողութիւն գտած էին, ու կը ներկայացուէին եկեղեցիներու շրջափակին մէջ: Հետզհետէ երգիծանքը մուտ գտաւ այդ թատերախաղերուն մէջ, մինչեւ որ 17 Նոյ. 1548ին կառավարութիւնը արգիլեց անոնց ներկայացումը՝ իբրեւ սրբապղծութիւն: Այս արգելքով՝ թատերախաղը ուղղութիւն փոխեց եւ այսպէս ստեղծուեցան դասական ողբերգութիւններ:

Կրօնախաղերու իբրեւ հեղինակ նշանաւոր է Արնու Կրէպան, որ ծնած է 1410ին:

Ներկայիս Նոթր-Տամի հրապարակին վրայ կը ներկայացուի Արնու Կրէպանի գործը, Յիսուսի խաչելութիւնը:

Նոթր-Տամի մայր դրան առջեւ դրուած է բեմը, իսկ երկաթէ ձողերու վրայ (իտալական ճարտարապետութիւն) հանդիսականներու աթոռները, մօտ 16.000, որոնք ամփիթատրի ձեւով հետզհետէ կը բարձրանան, — ամէնէն ետեւը նստողը ուրեմն կը հասնի ոստիկանական տեսչութեան շէնքին բարձրութեան (5 յարկ): Բեմին եզերքները եւ Նոթր-Տամ կաթուղիկէին վրայ հաստատուած են բարձրախօսներ եւ լոյսի շատրուաններ: Երբ ներկայացումը սկսի, գունաւոր լոյսի հեղեղ մը կ՚ողողէ ամբողջ հրապարակը, տաճարին ճակատը կը պսպղայ անհամար ճառագայթներով:

Ներկայացման կը մասնակցին մօտաւորապէս 500 դերասաններ:

Գերմանական գիւղի մը մէջ եւս սովորութիւն է ներկայացնել Քրիստոսի խաչելութիւնը,— ներկայացման դերակատարներն են գիւղացիները: Արուեստագէտ ժողովուրդ մըն է այս, որոնց իւրաքանչիւրը, ի մանկութենէ, կը մարզուի Քրիստոսի, Յուդայի, Մագդաղենացիի դերերուն մէջ: Ահագին բազմութիւն կը հաւաքուի, ամառը, այդ գիւղին մէջ:

Ֆրանսա եւս վերահաստատելով այս կրօնական ներկայացումները, կ՚աշխատի զբօսաշրջիկներու հետաքրքրութիւնը գրաւել:

Արդի ճարտարարուեստին շնորհիւ ներկայացումը իրապէս հրաշալի է, որքան ալ ԺԵ. դարու բեմադիրները տաղանդ ցոյց տուած ըլլան դժոխքի, արքայութեան, խաչելութեան եւ այլ դրուագներու բեմադրութեան մէջ, Նոթր-Տամի ներկայացումը նուազ տպաւորիչ չէ, ընդհակառակն ձայնի եւ լոյսի արդիական յարմարութիւններով կը գերազանցէ նման ներկայացումները:

«Խաչելութեան ճշմարիտ խորհրդախաղը»
LE VRAY MISTÈRE DE LA PASSION

ՄԱՔՍԻՄ ԿՈՐՔԻ

— • —

Մաքսիմ Կորքի ծնած է 1868ին, Պերմի մէջ (Նիժնի-Նովկորոտի նահանգ, որ այժմ կը կոչուի Կորքի): Հայրը դորգագործ էր, մանր-քաղքենի:

«Հինգ տարեկան էի, կը գրէ Կորքի, երբ հայրս մեռաւ: Մօրս մահէն վերջ, մեծ հայրս զիս աշկերտ դրաւ կօշկակարատան մը մէջ,— այդ ատեն 9 տարեկան էի: Մեծ հայրս ինծի կարդալ սորվեցուց իր սաղմոսագիրքով եւ ժամագիրքով: Շուտով ձգեցի կօշկակարին խանութը, գացի գծագրիչի մը մօտ, յետոյ խոհարարի աշկերտ եղայ, պարտիզպանի օգնական, երբ արդէն 15 տարեկան էի»:

Արդարեւ չկայ արհեստ մը, որուն հետեւած չըլլայ: Թափառաշրջիկ՝ ման կուգար երկրէ երկիր, երբ Թիֆլիզի մէջ կը հանդիպի Կորոլենկոյի, որուն թելադրանքով կը սկսի գրել եւ այսպէս կը մտնէ գրական աշխարհ:

Կորքիի տաղանդը ուշադրութիւն կը գրաւէ շուտով, մեծ հետաքրքրութիւն կ՚արթնցնեն մասնաւորաբար իր նկարագրութիւնները, որոնք կը պատկերացնեն թափառաշրջիկներու (բոսեակ), անտուն-անտէր երեխաներու, թշուառներու կեանքը,— մարդկութեան դառնութիւնները (իր անունն ալ այդ կը նշանակէ արդէն):

Իր գրիչը, թէեւ իրապաշտ, ռոմանթիկ գոյն մը կուտայ մարդկային խլեակներու կեանքին: Ոճը անհաւասար է, յաջող էջերու կարգին ունի գրուածքներ, ուր լեզուն շատ ինկած է:

1902ին անդամ կ՚ընտրուի Ս. Փեթերպուրկի Ակադեմիային, սակայն կառավարութիւնը կը բեկանէ: Ի նշան բողոքի, Անտոն Չեխով կը հրաժարի Ակադեմիայէն: 1906ին Կորքի կը հեռանայ Ռուսիայէն եւ կը հաստատուի Իտալիոյ մէջ: 1913ին կը վերադառնայ Ս. Փեթերպուրկ, ուր կը հրատարակէ Լետոպիս (տարեգրութիւն) պարբերաթերթը, որուն կ՚աշխատակցին յեղափոխական գրողները: Այս պարբերաթերթին մէջ Կորքի կը մատնէր գերմանասէր ուղղութիւն մը: 1917ին հիմնեց Նովայա Ժիզն (Նոր կեանք), ուր նահանջական տրամադրութեամբ մը՝ կ՚աշխատէր ի նպաստ անջատ հաշտութեան: Կերենսկիի օրով Պետական Հրատարակչական մարմնոյն գրական բաժնի վարիչ նշանակուեցաւ, բայց յետոյ չհանդուրժելով Սովետներուն՝ հեռացաւ երկրէն (1921): Իտալիայէն միացաւ այն մտաւորականներուն, որոնք բողոքագիր մը ստորագրեցին ընդդէմ բոլշեւիկներուն եւ պաշտպանելու համար մահապարտ գրողները:

Ռուսիա վերադարձէն վերջ տօնուեցաւ իր ծննդեան վաթսունամեակը, այդ առթիւ իր ծննդավայրը կոչուեցաւ Կորքի, եւ իրեն նուիրուեցաւ Վարանցով Դաշկովի դղեակը, Խրիմի մէջ:

Բազմաթիւ են իր գործերը (թարգմանուած են նաեւ հայերէնի), որոնց մէջ կը ցոլայ ընդհանրապէս իր կեանքը: Գլխաւորներէն յիշենք Թափառաշրջիկները, Մայրը, Ֆոմա Կորտիեւ, Մանկութիւն, եւն. (իր գործերուն մասին պիտի խօսուի այստեղ մասնաւոր յօդուածով մը):

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ յօդուածագիրներէ եւ թղթակիցներէ իրենց գրութիւնները գրել թուղթին մէկ երեսին վրայ ընթեռնլի եւ մելանով:

նալու համար տոմսակ: Ու ներկայացումէն վերջ գերագոյնը խանդավառութիւններուն: Հեղինակը եղած էր կիսաստուած: Հռոմի մէջ կ՚արթննայ հին Հռոմը եւ հեթանոս աղաղակներով կը փառաբանեն Վէրտին:

Վենետիկի ազգ. թատրոնին յանձնարարութիւնով կը գրէ «Թրավիաթա» օփերան, նիւթը Ալեք. Տիւմա որդիին ծանօթ գլուխ գործոցը՝ «Գամէլիազարդ կինը»: Այս գուսանախաղը կը ներկայացուի, առաջին անգամ, Փարիզ, 1855ին, ու չունենար յաջողութիւն:

Վէրտի կը գրէ, այդ առթիւ, իր սիրելի աշակերտ Մուցիոյի.

— Երէկ ներկայացուեցաւ «Թրավիաթա»ն անյաջող: Ի՞մն է յանցանքը թէ երգողներունը: Ատիկա ցոյց պիտի տայ ապագան:

Ու ցոյց տուաւ ապագան որ իրաւունք ունի Վէրտին: Թրավիաթան ամէնէն զգայուն, ամէնէն մելանոյշ երաժշտութիւններէն մէկն է իտալական դպրոցին:

Ալեք. Տիւմա որդին նոյն իսկ գրած է հետեւեալ չափազանցուած ներբողը.

— «Յիսուն տարի վերջը, ոչ ոք պիտի յիշէր իմ «Գամէլիազարդ կին»ս, եթէ Վէրտին չանմահացնէր զայն»:

Առեն մը ետքը, Վէրտի կը ստեղծէ «Դիմակահանդէս մը» (Un Ballo di Maschera) ողբերգական օփերան:

Գրած է նաեւ «Ճակատագրին ոյժը» օփերան որ ներկայացուեցաւ 1862ին, Ս. Փեթերպուրկի մէջ, փոքրիկ յաջողութիւնով:

1867 մարտ 11ին, Փարիզի ցուցահանդէսին առթիւ, կը ներկայացուի երգահանին «Տօն Կարլոս» օփերան, գտնելով պաղ ընդունելութիւն:

1869ին, Գահիրէի խտիվիալ օփերայի տնօրէնութիւնը, խտիվ Իսմայիլ փաշայի թելադրութիւնով, կ՚առաջարկէր Վէրտիին շինել օփերա մը, եգիպտական կեանքէ: Վէրտի կը պահանջէ 40.000 րուբլի: Համաձայնութիւն: Կը ղրկուի խաղնիւթը: Վէրտի կը փոփոխէ զայն ու կը սկսի գործի: Ամբողջ գեղարուեստասէր աշխարհը կը հետեւի մեծ օփերային պատրաստութեան լուրերուն:

«Այտա»ն է այդ գուսանրգութիւնը: Երբ կ՚աւարտի, միաժամանակ փորձի կը դրուի երեք քաղաքներու օփերաներուն մէջ.— Գահիրէ, Միլանօ, Փարիզ:

Գահիրէի մէջ մանաւանդ կը ներկայացուի ամենամեծ պատրաստութիւնով, յատուկ վարագոյրներով, տարազներով, շքեղ սարքաւորումով, արքայավայել ճոխութեամբ եւ բեմական մեծ ուժերով ու մանաւանդ երկար ու խղճամիտ փորձերով: (Տարաթներով մինչեւ լոյս փորձ կատարուած էր բեմին վրայ): Ու անօրինակ, բայց բոլորովին անօրինակ յաջողութիւն: Ներբողներ, տօնակատարութիւններ, հանդէս: Ամբողջ Եգիպտոսի մէջ կը հոլովուէր երկու յատուկ անուն.— Այտա եւ Վէրտի: Կը նուիրուի երգահանին փղոսկրէ պերճ գաւազան մը, թանկագին քարերով մէկ կողմը դրոշմուած Վէրտի, միւս կողմըն ալ Այտա բառերը:

1887ին կը ներկայացուի իր նոր մէկ օփերան՝ «Օթէլլօ», խաղնիւթը Շէքսփիրի «Վենետիկի Մաւրը»էն:

1890ին լոյս կ՚ընծայէ «Ֆալստաֆ»ը:

X

Կ՚ըսեն թէ Վէրտի, այս բազմարեղուն ու պատուական երգստեղծը եղած է փառասէր:

Կը պատմեն թէ ան դրամ կը բաժնէր քաղաքին փոքրիկներուն յանձնարարելով որ իր հրապարակէն անցած ժամանակ իր ետեւէն պոռան «բարա ճէնիա», որ թարգմանի «հայր հանճար»:

Ու լակոտները, վարձատրուած, կը սպասէին Վէրտիի անցնելիք ժամուն եւ խումբով կ՚իյնային գեղեցիկ ծերունիին ետեւէն, յանձնարարուած բառերը աղաղակելով, պոռչտուքներով.

— Բարա ճէնիա, բարա ճէնիա ...

X

Իտալիոյ եւ Աւստրիոյ մէջ տեղի ունեցած կռիւներուն ընթացքին, իտալացի հայրենասէրները օգտագործած են Վէրտիի անունը, «կեցցէ՛» աղաղակելու համար իրենց թագաւորին հասցէին:

Այսպէս՝ Verdi բառին սկզբնատառերով կը կազմուէր հետեւեալ խօսքը.— Viva Emmanuele Regno d'Italia, որ թարգմանի կեցցէ՛ Էմմանուէլ, թագաւոր Իտալիոյ:

Քանի մը խօսք իր ստեղծագործութիւններուն մասին:

Ըսենք որ ան ունի աւելի քան 25 օփերաներ: Ի՛նչ բեղմնաւորութիւն:

Մեր թուած գործերէն զատ յիշենք նաեւ միւսները.— Էրնանի (1884), Ֆոսքարի (1844), Ճիովաննա տ'Արկօ (1845), Ատիլլա (1846), Մակպէտ (1847, Մասնատիէրի (1847), Երուսաղէմ (1847), Լոմպարտի (1848), Կորսարօ (1848), Լուիզա Միլլէր (1849), Սթիֆէլիօ (1850), Սիկիլիոյ բարթողիմէեան գիշերները (1855), եւն.:

Կը ճամբորդէ 1860ին, Եգիպտոս, Արաբիա եւ Հնդկաստան արեւելեան երաժշտութենէն տարրեր խառնելու համար իր մուսային: Ան եղած է հրաշալի պատուաստող մը: Իր Այտա օփերան լայնօրէն օգտուած է այդ վարպետ պատուաստէն: Այդ գործին մէջ կան զուտ արեւելեան եղանակներ ալ: Հիանալի է երրորդ գործողութեան Oboeի soloն: Յաջող են նոյնպէս մեհենականները եւ աղօթքը:

Վէրտիի այս գործին մէջ եւրոպական երաժշտութիւնը դրկուած է ասիականին հետ, ճոխ համբոյրներով:

Երաժշտութիւնը այսպէսով գացած է իր մայր ազբերակին: «Լոյսը կը ծագի արեւելքէն»: Երաժշտութիւնն ալ, միւս բոլոր գեղարուեստներուն նման ասիական ծնունդ է, ուրկէ անցած է Յունաստան, Հռոմ, Սպանիա, ամբողջ Եւրոպա ու անկէ կրկին Ասիա:

Այսօր գիտենք որ երաժշտութիւնը ոչ միայն մեծապէս կը հետաքրքրուի ասիականով, այլ եւ ափրիկեանով ու մինչեւ անգամ Հօնօլուլուով:

Դառնանք Վէրտիին:

Առհասարակ Վէրտին ինքն էր որ կը գրէր օփերաներու խաղնիւթերը: Ընտրութիւնն ալ յաճախ ինքն է ըրած: Բանաստեղծին կը թողուր գրել ոտանաւորները:

Իր օփերաներու երաժշտութեան մէջ կը գտնենք կատաղութիւն, քաղցրութիւն, անակնկալ յարձակումներ, սաստկութիւն ու մեղմութիւն, մեղեդիական նրբաշնականութիւններ:

Վերջերը Վէրտի սկսած էր ազդուիլ Վակնէրի, Պերլիօզի, Լիստի, Մէյէրպէրի երաժշտութիւններէն, դնելով իր օփերաներուն մէջ մտածում եւ ժուժկալութիւն, տեղին համեմատ բանալով իր հեղեղատը: Այս ազդեցութիւններուն մէջ ամէնէն ուժեղը եղած է Վակնէրը: Վէրտի ժամերով Վակնէր կը նուագէր:

Իր «Տօն Կարլոս»ը յաջողութիւն չէ ունեցած թէ Փարիզի եւ թէ Լոնտոնի մէջ, նոր ըլլալով իր երաժշտութիւնը: Վէրտին գրած էր այդ օփերան, բայց Վէրտին բացակայ էր անոր մէջ:

Հակառակ այդ անյաջողութեան, զինքը գնահատողներ ունեցած է մտաւորականութեան մէջ: Այդ օրերուն է որ Ֆրանսայի գեղարուեստական կաճառին պատուոյ անդամ կը նշանակեն զինքը, նորոգ հանգուցեալ Մէյէրպէրի տեղը ու կը կանգնեն իր կիսանդրին, ձօնելով իրեն երգեր ու ոտանաւորներ:

Իր Օթէլլօ օփերան բնաւ չսիրուեցաւ Իտալիոյ մէջ: Նոյն իսկ գայթակղողներ եղան ըսելով.

— Վէրտին լքած է իտալական մեղեդին ու ընդունած վակնէրեան հարմոնիան:

«Ֆալստա՛ֆ»ն ալ հարուստ է իր նոր ազդեցութիւններով:

Անմոռանալի եղած է սակայն անոր կատարած դերը իտալական երաժշտութեան մէջ: Զգացում արտայայտելու իր ձեւը բոլորովին նոր էր իտալական դպրոցին համար: Իր ժամանակակից, անշուշտ աւելի տարէց, Ռօսինիի օփերաները, թէեւ յաջող են, սակայն պարզապէս շարունակութիւնն էին իր նախորդներուն: Վէրտին էր որ ալեկոծեց եւ քաղցրութիւն խառնեց ուժգնութեան, ուրախութեան հաւասար տուաւ վիշտի եւ բարկութեան պահերը:

Անուրանալի է իր կատարած դերը համաշխարհային երաժշտութեան համար ալ:

Երաժշտագէտները իր լաւագոյն գործը կը համարին Requiumը, «Դամբանական»ը, գրուած մեծահռչակ բանաստեղծ Ալեքսանդր Մանցոնիի մահուան առթիւ:

X

Վէրտին եղած է ոչ միայն քոմփոզիթէօր, այլ նաեւ երաժշտագէտ գործիչ: Մեծապէս նպաստած է ան Իտալիոյ երաժշտական դաստիարակութեան, թափառելով բազմաթիւ քաղաքներ, խումբեր կազմելու եւ ազգային ու ժողովրդական երգերը տարածելու համար:

Անշուշտ եղած է մեծ հայրենասէր: Փոքրիկ տարիքէն գրած է հայրենասիրական երգեր ու մեծապէս աշխատած է անոնց ժողովրդականացման համար: Աւստրիացիներու դէմ գրած իր «Մեր հայրենիք»ը (Mia Patria) մեծ դեր կատարած է, վրէժ եւ յուզում ստեղծելով:

X

Ու միայն երգերով չէ որ ապացուցած է ան իր ազգասիրութիւնը: Իր վերջին, մեծահարուստ տարիներուն Վէրտին հիմնած է, Միլանի մէջ, Ապաստարան մը, ծեր արուեստագէտներուն համար: Այս Ապաստարանը օժտուած է ամէն կարգի անհրաժեշտութիւններով, ինչպէս բեմ, գրադարան, նուագներ, հիւրանոցներ: Քանի մը անգամ, քանի մը միլիոն լիր նուիրած է այդ հաստատութեան:

Այդ ծերունի արուեստագէտներն են որ այս անգամ կը պոռան Վէրտիին ետեւէն.

— Բարա ճէնիա, բարա ճէնիա:

X

Վէրտի մեռած է 1901, յունուար 14ին:

Թաղումը կատարուած է ամենամեծ շուքով, Միլանի մէջ, ծով ծով բազմութիւններով: Կառավարութիւնը կը յայտարարէ սուգի օր: Փակուած են անխտիր բոլոր հաստատութիւններն ու խանութները: Միլանը ոտքի է իր շրջակայքով: Առանց ճառի եւ դամբանականի կը թաղեն:

Վէրտիի նմանները ճառի պէտք չունին:

Կը թաղուի իր երկրորդ կնոջը՝ Ժոզէֆինայի քովիկը:

ՆՇԱՆ ՊԷՇԻԿԹԱՇԼԵԱՆ

տալ հաւաքական ապահովութեան դրութեան եւ որոշեց գործադրել զանոնք»:

*** Ցառաջիկայ երեքշաբթի, արտաքին նախարարը Երեսփ. Ժողովին եւ Ծերակոյտին պիտի ներկայացնէ Ժողովրդային Ճակատի կառավարութեան արտաքին քաղաքականութիւնը եւ քաղաքական ներկայ կացութիւնը: Բազմաթիւ երեսփոխաններ հարցապնդումներ պիտի ընեն այդ առթիւ:

Թորէզ կը խօսի Մարսիլիոյ մէջ

Ֆրանս. Համայնավար կուսակցութեան ընդհ. քարտուղարը ճառ մը խօսեցաւ Մարսէյլ, միթինկի մը մէջ:«Փըթի Փարիզիէն» 3000 կը հաշուէ ներկաներու թիւը, «Իւմանիթէ» կը հասցնէ մինչեւ 50,000:

Թորէզ պարզեց համայնավար կուսակցութեան յառաջդիմութեան պատճառները եւ աւելցուց որ իրենց կուսակցութիւնը յամառօրէն կ'աշխատի Սովետներու Ֆրանսական հանրապետութիւն ստեղծել եւ միաժամանակ կարգը պահպանել: Գործադուլները, որ ներկայիս կը յայտարարուին քաղաքէ քաղաք եւ վերջ կը գտնեն բանուորներու յաղթանակով, քաղաքական որ եւ է նպատակ չեն հետապնդեր, այլ միայն աշխատաւորական շահեր՝ մղուած տնտեսական մտահոգութիւններէ: Ոմանք կը քննադատեն բանուորներու կատարած ճնշումը եւ հակօրինական կը գտնեն գործարաններու «գրաւումը», սակայն այդ ընթացքով կը ստեղծուի «նոր օրինականութիւն մը», որ ծնունդ կ'առնէ իրաւապահանջ դասակարգին աշխատաւորական կեանքէն: Ցետոյ անդրադառնալով դրօշի հարցին, Թորէզ աւելցուց թէ իրենց կը պատկանի եռագոյնը, թէ զայն պիտի պարզեն իբրեւ Հանրապետութեան խորհրդանշան:

Ի վերջոյ կանգ առաւ Ժողովրդային Ճակատի կառավարութեան առաքելութեան վրայ եւ յայտարարեց թէ ներկայ կառավարութիւնը իշխանութեան գլուխ եկած է դարմանելու համար այն չարիքը, զոր գործեցին նախորդ կառավարութիւնները ի վնաս արհեստաւորներուն, մանրավաճառներուն, նախկին ռազմիկներուն, որոնք կը կքին տուրքերու տակ: Դարմանելու համար այդ չարիքը, ըսաւ, կայ միայն մէկ միջոց,— այնպէս ընել որ հարուստները շատ վճարեն:

*** Մարսէյլի մէջ գործադուլի հոսանքը կը մեղմանայ հետզհետէ: Երէկ խաղաղ էր քաղաքը: Կարգ մըվաճառատուներ բացուեցան շաբաթ օր, իսկ մեծ վաճառանոցները կը բացուին երեքշաբթի: Մարսէյլի ցոյցերուն մասին, որոնք տեղի ունեցան մինչեւ ուրբաթ, կարդալ մեր Թղթակիցին նամակը, Բ. էջ:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԱՆԿԱԽՈՒԹԵԱՆ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

ՊՈՄՕՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Պօմօնի Զաւարեան Ենթակոմիտէի եւ հովանաւորութեամբ Մարսէյլի Շրջ. կոմիտէի

Այսօր, կիրակի երեկոյ ժամը 8ին, վարանդեան սրահին մէջ,

10 Bld. des Marguerites

կը նախագահէ ընկ. **ՀԱՅԿ ՍԵՐԷՆԿԻՒԼԵԱՆ**

կը խօսի ընկ. **Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ**

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՃՈԽ ԲԱԺԻՆ: ՆՈՒԱԳ, ԵՐԳ, ԱՐՏԱՍԱՆՈՒԹԻՒՆ եւլն.:

Շարժանկարով կը ցուցադրուին 1914էն մինչեւ 1921 թուի Հայ Ազատագրութեան յայտնի դէմքերը ու գլխաւոր դէպքերը:

Ծախքերու մասնակցութիւն 2 ֆրանք:

ՍԷՆԹ ԱՆՏՐԷԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Ընկ. Կարօ եւ Վռամեան քոյր ենթակոմիտէներու, մասնակցութեամբ Աւօ խումբի եւ հովանաւորութեամբ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՇՐՋ. ԿՈՄԻՏԷԻ

Այսօր, կիրակի կէս օրէ վերջ ժամը 2ին, Սէնթ-Անտրէ Պէլվէտէրի օդասուն պարտէզին մէջ:

կը նախագահէ ընկ. **Ա. ԱՐՄԱՂԱՆԵԱՆ**

կը խօսի ընկ. **Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ**

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՃՈԽ ԲԱԺԻՆ

Մանրամասնութիւնները տեղւոյն վրայ: Մուտքը ազատ է:

ԾԱՆՕԹ.— Փափաքողները կրնան կիրակի առաւօտուն երթալ: Քաղաքէն եկողները կրնան առնել Քուռ Պէլզէօնէն 25 թիւ հանրակառքը եւ իջնել թէրմինիւս:

ՌՈՒՄԱՆԻ ՄԷՋ

21 Յունիս, կիրակի կէս օրէ վերջ ժամը 2.30ին,
Ընկերվարաեաններու սրահը:
կը խօսի ընկ. ՀԱՅԿ ՍԵՐԷՆԿԻՒԼԵԱՆ

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԽՆՋՈՅՔ

Կազմակերպուած Իսի լէ Մուլինոյի Զաւարեան կոմիտէի կողմէ Հայաստանի անկախութեան տարեդարձին առթիւ

21, Յունիս կէսօրէ վերջ ժամը 2ին, Պուլվար Ռօտէն Փանիկեանի սրճարանը

կը խօսի ընկ. ԳԻՒԼԽԱՆԴԱՆԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին

Մուտք 5 ֆր.:

Դաշտահանդէս եւ Ներկայացում

Ռօպէնսոնի դարատանին մէջ, **MAISON FIQUET**

Փարիզի Հարաւային շրջանի «Յառաջդիմասիրաց» միութեան կողմէ, ի նպաստ վարժարանին

Այսօր, առաւօտեան ժամը 10էն մինչեւ գիշերուան ժամը 10

ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲ

Կը ներկայացուի Ե. Օտեանի եւ Մ. Կիւրճեանի ՉԱՐՇԸԼԸ ԱՐԹԻՆ ԱՂԱ

ղեկավարութեամբ ՆՇԱՆ ՊԷՇԻԿԹԱՇԼԵԱՆի:

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՍՆԱԿՆԿԱԼՆԵՐ

Թառ եւ ռուսական նուագախումբ

Անձրեւի պարագային ապահով մեծ սրահ:

Մուտք 3 ֆրանք:

Ճոխ պիւֆէ, դիւրամատչելի գիներով:

Հաղորդակցութեան միջոց.— Porte d'Orléansէն առնել 128 թիւ հանրակառքը, որ միայն երեք թիքէով ձեզ պիտի տանի մինչեւ Ռօպէնսոն, թէրմինիւս:

ԱՍՏՈՒԱԾԱՇՈՒՆՉԻ ԹԱՐԳՄԱՆՈՒԹԵԱՆ

1500ԱՄԵԱԿԸ ԿԸ ՏՕՆՈՒԻ ՍԱՐՍԷԼԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Համազգայինի Մասնաճիւղին եւ Հ. Յ. Դ. Հրայր խումբի եւ մասնակցութեամբ Հայ Արիներու:

Այսօր կիրակի կէս օրէ վերջ ժամը 2.30ին
Կը նախագահէ՝ Ա. ՋԱՄԱԼԵԱՆ

Կը խօսին՝ Ա. ԽՕՆԴԿԱՐԵԱՆ եւ Խ. ՆԵՐՍԷՍԵԱՆ (Հայ Արիներու կողմէ)

Կ'երգեն՝ Տիկին Ս. Խաչատուրեան, Պ. Մ. Խուպօեան, կ'արտասանեն Պ. Պ. Ա. Աճէմեան, Հ. Դաւիթեան, Ե. Երկանեան եւն.:

Խմբերգ եւ զանազան խաղեր դպրոցի փոքրիկներուն կողմէ:

Ծախքերու մասնակցութեան համար կը գանձուի 2 ֆրանք:

Կառ. տիւ. Նօրէն շոգեկառք՝ 1.43 եւ 1.51ին:

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ՊՏՈՅՏ

Կազմակերպուած ՍԻՓԱՆ-ԿՈՄԻՏԱՍ երգչախումբին կողմէ

28 Յունիս, կիրակի, Garcheի անտառը

Ժամադրավայր՝ St. Lazareի կայարանին մէջ, Monuments aux Morts

առաւօտեան ժամը 9ին: Մեկնում ամէնաուշը 9.30ին:

Երգչախումբի անդամներ եւ համակիրներ կրնան մասնակցիլ իրենց ընտանիքով: Հաւաքական տոմսակի զեղչ բոլորին համար:

Ճաշը միասին բերել: Մուտք չկայ:

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

ՓԱՐԻԶԻ Մարզուանցիներու Հայր. Միութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր անդամներն ու անդամուհիները 28 Յունիս, կիրակի կէս օրէ վերջ ժամը 3ին, 40 rue de Belville: Խիստ կարեւոր օրակարգ: Պարտաւորիչ ներկայութիւն: Ներկաներու թիւը բաւական պիտի համարուի:

Le Gérant: H. STEPHAN
Imprimerie A. DER (AGOPIAN)
17, Rue Damesme, PARIS (13)

ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԵՑԷՔ...

Սէն-Լուի (Մարսէյլ) Հայ Երիտասարդաց «Մասիս» մարզական միութեան տարեկան դաշտային խնջոյք-պարահանդէսին, տեղի կ'ունենայ 28 Յունիս կիրակի օր Եօթեղբայրեաններու ագարակին մէջ աննախընթաց պատրաստութեամբ:

Հայկական եւ եւրոպական պարեր մասնաւոր նուագախումբով, առատ կեր ու խում պատրաստուած մասնագէտներու կողմէ, զաւեշտ եւլն.:

ԾԱՆՕԹ — Եթէ կ'ուզէք լաւ ժամանց մը անցնել եւ սատարել Հայ երիտասարդութեան, փութացէք դէպի հանդիսավայրը առաւօտեան ժամը 10էն սկսեալ: Փափաքողները կրնան ճաշերնին միասին բերել:

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

(Fondé en 1925) :-: R. C. Seine 276.286

Directeur et Propriétaire : SCH. MISSAKIAN

Rédaction et Administration

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

(ԾՐԹՆԻԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

17, Rue Damesme, PARIS (13e)

Téléphone : Glacière 15 - 70

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ԳԱՑՄԱՆՆԵՐ.— ՏԱՐԵԿԱՆ ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ ԵՌԱՄՍԵԱՅ

Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 ֆրանք	—
Ամերիկա եւ ուրիշ երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	—

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 23 ՅՈՒՆԻՍ

MARDI 23 JUIN 1936

12 ՏԱՐԻ — 12e Année No. 3147

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

Վ Ե Ր Ջ Ի Ն Ժ Ա Մ

ՆԵՂՈՒՑՆԵՐՈՒ ԽՈՐՀՐԴԱԺՈՂՈՎԸ

Թուրքիա ապահովուած է իր յաջողութիւնը

ՄՕՆԹՐԷՕ, 20 Յունիս (մեր թղթակցէն).— Ինչպէս ծանօթ է, Թուրքիոյ պահանջքին ընդառաջ երթալով, Լօզանի դաշնագիրն ստորագրող պետութիւնները մօտերս կը հաւաքուին Մօնթրէօ, վճռելու համար թէ ինչ պայմաններու մէջ Թուրքիա կրնայ Նեղուցները ամրացնել եւ զինուորական զրաւման տակ պահել: Տարակոյս չկայ թէ Եւրոպայի այս անստոյգ վիճակին մէջ, պետութիւնները պիտի չուզեն նոր բարդութիւն մը եւս աւելցնել, անուշի կապելով խնդիրը՝ Թոյլ պիտի տան Թուրքիոյ որ ամրացնէ Նեղուցները: Մնաց որ եթէ նոյն իսկ համաձայն չըլլան, ո՞վ իրենց մտիկ պիտի ընէ, իրենցմէ ո՞վ ի վիճակի պիտի ըլլայ, իր խօսքը պարտադրելու Թուրքիոյ: Անգլիո՞յ մեծ նաւատորմը: Վերջերս տեսանք իր մեծութիւնը, նորածին իտալական նաւատորմին առջեւ, որ հազիւ 50 տարուան կեանք մը ունի:

Ուրեմն, Մօնթրէօյի խորհրդաժողովը երեւոյթները փրկելու համար է միայն եւ ոչ մէկ կարեւորութիւն կը ներկայացնէ: Եթէ Թուրքիա կը հանդուրժէ սոյն խաղը խաղալու, պատճառը այն է որ կ'ուզէ Անգլիոյ համակրանքը շահիլ, ապագայ փոխարինութեան մը յոյսով:

Արդէն Թրքական պատուիրակութիւնը հասած է Մօնթրէօ եւ իջեւանած Մօնթրէօ-Փալաս, միւս պետութեանց ներկայացուցիչները տակաւին չեն հասած: Այս խորհրդաժողովին կը մասնակցին Ֆրանսա, Անգլիա, Ճափոն, Ռուսիա, Աւստրալիա, Եուկոսլավիա, Ռումանիա, Պուլկարիա եւ Յունաստան:

Զուիցերիական կառավարութիւնը հաստատեց մասնաւոր ոստիկանական խումբ մը՝ հսկելու պատուիրակութեանց ապահովութեան: Արդէն Թրքական պատուիրակութեան իջեւանած պանդոկին՝ Մօնթրէօ-Փալասի բոլոր մուտքերը հսկողութեան տակ են եւ պահակներ կը սպասեն: Մօտաւորապէս 150 Թղթակիցներ Մօնթրէօ հասած են, հետեւելու համար վիճաբանութեանց, որոնք ապահովաբար զուրկ պիտի ըլլան որ եւ է շահեկանութենէ:

Երեք սրահներ պատրաստուած են խորհրդաժողովին համար, ի մէջ այլոց հանդէսներու մեծ սրահը, որ քանի մը հարիւր հոգի կրնայ առնել: Կայ նաեւ սրահը դռնփակ խորհրդակցութեանց համար եւ երրորդը յանձնախումբերու նիստերուն համար:

Թղթակիցներու համար հաստատուած են 20 հեռախօսի խցիկներ: Հեռախօսի 39 գիծեր Մօնթրէօն կը կապեն աշխարհի: Մասնաւոր հեռագրական կաբել մը Մօնթրէօն կը կապէ Ժընեւի եւ Ցուրիխի, իսկ 3րդ մը զուիցերիական մայրաքաղաքին՝ Պէռնի մէջ: Այսպէսով Մօնթրէօյէն հեռագիր մը հազիւ թէ պիտի տեւէ 2 վայրկեան հասնելու համար Ճափոն: Երկուշաբթի կը սպասենք …երը:

×

«Աքսիոն Ֆրանսէզ»ի մէջ Պ. Տըլէպէք հետեւեալը կը գրէ Մօնթրէօյի ժողովին առթիւ.—

Լէմանի եզերքները նպաստաւոր են Թուրքերուն: 13 տարի առաջ, Լօզանի մէջ, իրենց պատուիրակութիւնը սքանչելի բանագնացի մը առաջնորդութեամբ ձեռք կը բերէր Սեւրի աղետալի դաշնագրին վերաքննութեան հետ շատ …կան առաւելութիւններ, շնորհիւ արեւմտեան պետութեանց տկարութեան …պառակտումին, եւ շնորհիւ նաեւ Անատոլուի իրենց յաղթանակներուն: …Հաւանական է որ Էնկիւրիի պատուիրակները նոր յաջողութիւն մը ունենան եւ ձեռք բերեն Նեղուցներու վերազինումը: Թուրքերը Թաւիշի վրայ կը …ղան: Անոնք ապահոված են շահակիցներու լուռ կամ յայտնի հաւանութիւնը: Եւ ի՞նչպէս կարելի է մերժել զանոնք որ Գերմանիոյ պէս միակողմանի …րպով չըրժեցին դաշինք մը եւ նախապէս տեղեկացուցին իրենց մտադրութիւնը: Մօնթրէօյի ժողովը պիտի վաւերացնէ Նեղուցներու զինումը եւ պատ…ալ պիտի փլի այն հսկայ ու խախուտ շէնքէն, զոր կառուցին Մեծ Պատերազմի յաղթականները:

Շատ դժուար է դատաստան ընել Նոր Թուրքիոյ եւ հոն կատարուող փոր…ապագային վրայ: Մենք որ եւ է արցունք չունինք Սուլթաններու վարչա…ին անհետացման համար: Թրքասիրութիւնը, նոյնիսկ արեւմտքու Ապտիւլ …իտի ժամանակ, երկար ատեն նորաձեւութիւն էր արեւմուտքի շատ մը …ական մարդոց ու քաղաքագէտներուն մօտ, որոնք հաճոյակատարութիւն …էին դահիճներուն, իսկ ծաղր ու խստութիւն՝ զոհերուն հանդէպ: Թրքասիրութիւնը մասնաւորաբար բարերատիկ չէր Ֆրանսայի համար: Մենք աւելի …աւոր չէինք Էնվէրի, Ճէմալի եւ Թալէաթի Ժէօն-Թիւրքերուն հետ քան …նց նախորդներուն հետ: Թուրքիա պարզ արբանեակ մը եղաւ Գերմանիոյ:

Ժամանակները փոխուած են հիմա եւ կը հաւաստեն թէ Մուսթաֆա Քէմալի Թուրքիան բնաւ չի նմանիր հինին: Նոր մարթ առած է, եղած է եթէ ոչ …ովրդավար, գէթ աշխարհիկ ու բանապաշտ, քանի որ վտարած է խալա…թիւնը եւ ազատագրուած ամէն վարդապետութենէ: Իր ասիական աղբիւր…ին մէջ թաթաւելով հանդերձ՝ մտած է, ինչպէս կ'ըսեն, «յառաջդիմութեան ճամբան»:

Լաւ: Այսուհանդերձ հարկ է այս մասին որոշ կասկած մը վերապահել: …րքերուն սէրը Եւրոպական քաղաքակրթութեան համար, բարենորոգման …նց փափաքը, իրենց յայտարարութիւնները թէ հին սխալներէն խզուած են, …բոլորը շատ վարպետօրէն խաղցուած խաղեր կրնան ըլլալ դիկտատորի մը …է, որ գիտէ թէ ինչ կ'ուզէ, ուր կ'երթայ եւ որ վարպետ մըն է աչքի փոշի …լու արհեստին մէջ: Թուրքիան իրապէս ճանչցող հազուագիւտ Ֆրանսա…րէն մին՝ Պ. Կէրտան (Կիւմիւշկէրտան) Տիգրան Երկաթի յիշատակին նը…ած իր գեղեցիկ աշխատասիրութեան մէջ կ'ուզէ վարկ տալ Մուսթաֆա Քէմալի եւ հաւատալ, որ «անշարժութեան մատնուած երկրի մը մէջ կատարած …արմանալի յեղափոխութիւնը» երաշխիք մըն է իր լաւ մտադրութեանց:

…ճեալ լաւ: Պ. Կէրտան կը մաղթէ մասնաւորապէս որ Քէմալ կարենայ …ն չափով դարմանելով Հայոց հանդէպ գործուած հրէշային անարդարութիւնները, ապահովէ այս ժողովուրդին մնացորդներուն կեանքի իրաւունք մը …երկրին մէջ: Մենք ալ իրեն հետ կը մաղթենք սակայն: Բայց մենք ուրախ… առաջ, կը սպասենք իրականացման: Թուրքերու հետ, նոյնիսկ ամենա…եւ ամէնէն աւելի «լուսաւորուած» Թուրքերուն հետ, պէտք է թերահաւատ …լ:

Առայժմ, պէտք է խոստովանիլ թէ, Էնկիւրիի մասնագէտները սորված են պատշաճ լեզուն գործածել: Իրենց ծրագիրը կը խօսի միայն «ապահովութեան» մասին, Թուրքիոյ ընդհանուր ապահովութեան, Նեղուցներու ապահովութեան, Սեւ Ծովի ապահովութեան, մէկ խօսքով եւ վերջապէս ամէն ինչ ապահովութեան համար: Այս ամենազօր բառին հովանիին տակ ուժեղ ամրոցներ պիտի շինուին Տարտանէլի ու Վոսփորի եզերքներուն վրայ եւ հեռաձիգ թնդանօթներ պիտի զետեղուին: Գերման ճարտարարուեստը իր բաժինը — լայն բաժինը — պիտի ունենայ այս առեւտուրին մէջ: Դատարկապորտները պիտի ծափահարեն: Թուրքերը ներքնապէս պիտի խնդան: Եւ զաւեշտը պիտի խաղցուի»:

«Իւմանիթէ»ի Թղթակիցը, 21 յունիս թուականով, կը հեռագրէր Մօնթրէօյէն.—

Ֆրանսական պատուիրակութեան նախագահը, Փօլ-Պօնքուր հասաւ արդէն: Փոնսօ, Էնկիւրիի Ֆրանսական դեսպանը, կը հասնի վաղը: Պատուիրակութեանց մեծամասնութիւնը կը հասնի այս երեկոյ: Թիթուլէսքօ կը հասնի, գիշերը, իսկ Լիթվինով վաղը:

Եթէ Թուրքիա պահանջեց խաղաղութեամբ վերաքննել Լօզանի դաշնագրին 14րդ յօդուածը, որով կ'արգիլուէր սպառազինել Նեղուցներն ու Վոսփորը, պատճառն այն էր որ միջազգային քաղաքական կացութիւնը փոխուած էր իբրեւ հետեւանք Իտալիոյ սկսած պատերազմին՝ Ափրիկէի մէջ, միւս կողմէ, որովհետեւ, Իտալիա աշխարհագրական ցանկութիւններ կը յայտնէր Միջերկրականին մէջ: Ահա թէ ինչո՞ւ Թուրքիա արտօնութիւն կը խնդրէ, զրկուած ըլլալով ապահովութենէ, ինքզինք ապահովել Սեւ Ծովուն դռները փակելով եւ իր ինքնապաշտպանութեան հոգն ստանձնելով:

×

ԺԸՆԵՒ, 22 յունիս.— Նեղուցներու խորհրդաժողովը, (Թուրքերը այսպէս կ'անուանեն տասներու հաւաքոյթը), բացուեցաւ, այսօր, կէսօրէ վերջ, ժամը 4ին:

Կը նախագահէր Պ. Մօթա, որուն բացման ճառին պատասխանելով, Թուրքիոյ ներկայացուցիչը, Րիւշտի Արաս, իբրեւ հաւաքոյթին նախաձեռնարկը, պարզեց օրակարգին նիւթերը եւ այն պատճառները, որ տուն տուին իր կառավարութեան՝ քննել Նեղուցներու համաձայնութիւնը, յաւելուածաբար կցուած՝ Լօզանի դաշնագրին:

Այս երկու ճառերէն վերջ նիստը փակուեցաւ: Երեքշաբթի (այսօր) պիտի կազմուին յանձնախումբերը, որոնք պիտի զբաղին դաշնագրին վերաքննելի յօդուածներով, առանց դպչելու հողային եւ տնտեսական հարցերուն: Կը կարծուի թէ Նեղուցներու Խորհրդաժողովը պիտի տեւէ մինչեւ Հինգշաբթի, երբ պատուիրակութեանց պետերը պիտի մեկնին Ժընեւ, մասնակցելու Ազգերու Դաշնակցութեան Խորհուրդի նիստին, որ տեղի պիտի ունենայ ուրբաթ օր:

Քոթիտիէնի Թղթակիցը կը հեռագրէ Ժընեւէն թէ Էնկիւրիի կառավարութիւնը կ'աշխատի փոխել մասնաւորապէս 18րդ յօդուածը, որ Նեղուցներու զինաթափ գօտիին պաշտպանութիւնը կը յանձնէ, Թուրքիայէն զատ, 4 պետութիւններու՝ Ազգերու Դաշնակցութեան խորհուրդին որոշումով:

Խորհրդաժողովին աշխատանքները պարզ ձեւակերպութիւն մը կը կազմեն, քանի որ ամէն բան կարգադրուած է առաջուընէ:

Արդարեւ, Թուրքիոյ արտաքին նախարարութեան ընդհ. քարտուղարը, Նուման Մէնէմէնճիօղլու, ժամանակին այցելելով շահագրգռուած պետութեանց մայրաքաղաքները, յաջողեցաւ ստանալ անոնց հաճութիւնը, կը բաւէ որ հողային պահանջներ չըլլան: Կ'ըսուի թէ Փոքր Համաձայնութեանց վեհապետներու խորհրդաժողովին մէջ եւս քննութեան առնուած է այս հարցը եւ համաձայնութիւն գոյացած:

Այսուհանդերձ, որոշ կը թուի թէ Պուլկարիա, ճկատի առնելով այն կացութիւնը որուն պիտի մատնուէր՝ Նեղուցները փակուած ժամանակ, խնդիր պիտի յարուցանէ դէպի Եգէական ծով ելնելու անհրաժեշտութեան մասին:

Գալով Իտալիոյ, Նեղուցներու խորհրդաժողովին պիտի մասնակցի միայն դիտող մը ղրկելով, մինչեւ որ վերջնապէս ջնջուին պատժական միջոցները:

ՊՈԼՏՈՒԻՆԻ ՃԱՌԸ

Պատժական միջոցներու մասին

Բրիտանական կառավարութեան անդամները շաբաթավերջի իրենց հանգիստը նուիրեցին քարոզութեան մը, պաշտպանելու համար արտաքին երկրորդ նախարարը, զոր ոմանք պատասխանատու կը համարին իտալեւհաբեշական պատերազմի ընթացքին՝ Անգլիոյ բռնած դիրքին մէջ:

Այսպէս թէ Պոլտուին, թէ Չըրչիլ, արդարացուցին Իտընի ընթացքը, աւելցնելով որ արտաքին նախարարը քաջ եւ բաց-ճակատ դիւանագէտ մըն է, որ ոչինչ փոխած է իր տեսակէտներէն, այլ միայն հնազանդած՝ քաղաքական նոր կացութեան պահանջներուն:

Պոլտուին, շարունակելով իր ճառը, ըսաւ.

— Այն պատժական միջոցները, որ դրինք երկրի մը վրայ, ուրիշ նպատակ չունէին, բայց եթէ դադրեցնել պատերազմը: Երբեք պատժապարտութիւն մը չէին սակայն այդ կարգադրութիւնները: Իմ կարծիքովս, դէպքերու ընթացքը փոխելու համար կայ միայն մէկ միջոց,— պատերազմ: Արդ, ես չեմ ճանչնար, Եւրոպայի մէջ, պետութիւն մը, որ պատրաստ ըլլայ պատերազմելու: Իմ կարգիս, ես երբեք պիտի չհետեւիմ այդպիսի ընթացքի մը:

Մենք հրաժարեցանք պատժական միջոցներու քաղաքականութենէն, որովհետեւ համոզուած ենք որ բնաւ օգուտ չունին այլեւս: Եթէ Ազգերու Դաշնակցութիւնը ըլլար կազմակերպութիւն մը, որուն անդամակցէին աշխարհի բոլոր ազգերը անխտիր, կացութիւնը այսպէս չէր ըլլար:

Կացութեան հեղնական կողմը այն է որ, եթէ փորձենք խաղաղութիւնը պահպանել հաւաքական ապահովութեան միջոցներով, մեր առնելիք առաջին քայլը պիտի ըլլայ պատերազմի նախապատրաստութիւն տեսնել: Բայց եթէ պատերազմի հրդեհը անգամ մըն ալ ծագի Եւրոպայի մէջ, ոչ ոք կրնայ ըսել թէ ո՛ւր կանգ կ'առնէ այլեւս: Անձնապէս, այնքան ատեն որ կառավարութեան մէջ ներկայութիւնս իր կշիռն ունի, երբեք համաձայն չեմ որ իմ երկիրս մտնէ պատերազմի մէջ:

Հաւաքական ապահովութիւնը այն ատեն միայն արժէք կ'ունենայ, երբ բոլոր երկիրները կ'անդամակցին Ազգերու Դաշնակցութեան, պատրաստ հաւաքաբար եւ զինու զօրութեամբ իրենց կամքը պարտադրելու ռազմապաշտ պետութեան: Պէտք չէ երբեք կորսնցնել յոյսը թէ բոլոր ազգերը պիտի միանան օր մը, որովհետեւ ինչ ալ ըլլան այն փաստաբանութիւնները, զորս կը սնուցանեն կարգ մը դիկտատուրաներ, ամէնքս ալ գիտենք թէ եւրոպական նոր պատերազմ մը կը նշանակէ քաղաքակրթութեան կործանում:

Ուստի մեր պարտքն է աշխատիլ, որ բոլոր մեծ պետութիւնները (Գերմանիա, Միացեալ-Նահանգներ, Ճափոն) մտնեն Ազգերու Դաշնակցութեան մէջ, առանց ատոր՝ հաւաքական ապահովութեան փաստաբանները թող գիտնան թէ ի՛նչ կը նշանակէ այդ՝ երբ չեն ուզեր գէթ մէկ կամաւոր, մէկ ռումբ կամ մէկ օդանաւ ղրկել,— այդպիսի հաւաքական ապահովութիւն մը կը նշանակէ բոլոր ազգերը միասնաբար նետել պատերազմի մէջ:

Մեր կառավարութեան պարտականութիւնը պիտի ըլլայ, այս աշնան, Ժընեւի մէջ, հասկնալ թէ կարելի չէ՞ իրականացնել ինչ որ, մինչեւ այժմ, անիրականալի կարծուած է:

Միւս կողմէ, կ'ուզենք ապահով ըլլալ որ, եթէ նորէն պիտի պատերազմինք, մեր բանակը լաւագոյնն ըլլայ թէ որակով եւ թէ քանակով:

Չըրչիլ եւս կը խօսի

Չըրչիլ եւս իր ընտրական շրջանակին մէջ ճառ մը խօսելով քննադատեց կառավարութեան «աղետաւոր» քաղաքականութիւնը, որուն հետեւանքով բրիտանական արժանապատուութիւնը նուաստացաւ վերջին ինը ամսուան մէջ: Եւ ինչպէս Պոլտուին, որ գնահատական խօսքեր ըրաւ Իտընի մասին՝ կոչելով զայն «գաղափարներով հարուստ մարդ մը եւ հաստատակամ անհատականութիւն մը», Չըրչիլ եւս պաշտպանեց զայն, աւելցնելով որ աղէտներու կամ սխալներու մէջ պէտք չէ քննադատել ստորադասը, այլ միայն պետը, գլուխը:

— Արտաքին քաղաքականութեան մէջ, եթէ մեր երկիրը բանի մը պէտք ունի, այդ ալ գլուխ մըն է: Երբ գլուխը կը պակսի, նախարարներուն գործը կը դառնայ անկարելի: Գալով Լոյտ Ճորճի, տրամաբանական չէ իր քննադատութիւններուն մէջ,— կը քննադատէ կառավարութիւնը, որ լքած է Եթովպիան, բայց կը մերժէ պաշտպանել Աւստրիան՝ նոյնիսկ երբ յարձակման ենթարկուի: Լոյտ Ճորճ կը կարծէ թէ պատերազմիվտանգը պիտի նուազի, երբ յարատեւութիւն ցոյց տրուի պատժական միջոցներու քաղաքականութեան մէջ: Սակայն հետեւեցէք դէպքերուն,— ամէն կողմ, Եւրոպայի, Ասիոյ, Հիւսիսային Ափրիկէի մէջ կացութիւնը մտահոգութիւն միայն կը ներշնչէ: Տարի մը եւս անցուցինք, որ Գերմանիա սարսռաւ վազք մը կատարեց սպառազինութեան ասպարէզին մէջ: Իտալիա սպառազինուած է և աւելի զօրաւոր է քան առաջ, մանաւանդ օդանաւային ուժերով: Ընդհակառակն ժողովրդապետական կառավարութիւնները կ'անցընեն բացառիկ տկարութեան շրջան մը»:

Ի՞նչ կը հետապնդէ Անգլիա

«Սընտըյ Տիփէչ» թերթին դիւանագիտական խմբագիրը կը կարծէ գիտնալ թէ բրիտանական կառավարութիւնը, յարգելով հանդերձ հաւաքական ապահովութեան սկզբունքը եւ Ազգերու Դաշնակցութեան հեղինակութիւնը, այսուհետեւ պիտի աշխատի գծել դիւանագիտական աւելի իրապաշտ ուղղութիւն մը: Այդ առաջադրութեամբ, պիտի փորձէ վերահաստատել արեւմտեան Եւրոպայի ապահովութիւնը Գերմանիոյ գործակցութեամբ, Միջերկրականի ապահովութիւնը Իտալիոյ գործակցութեամբ:

Մարսէյլ եռագոյնի շուրջ ցնծ

Կիրակի օր, 30,000 հոգի հաւաքուած էին Մարսէյլի մէջ, Փրատոյի կըրկէսին վրայ,— ցոյց մը՝ իրենց հաւատարմութիւնը հաստատելու համար եռագոյնին:

Խօսեցան «Մարսէյլ-Մաթէն»ի, «Սոլէյ տը Մարսէյ»ի, «Փըթի Մարսէյէզ»ի, «Սեմաֆոր»ի տնօրէնները եւ խմբագիրները:

Նախկին երեսփոխան Էօժէն Փիէր իր ցասումը յայտնեց այն անիշխանութեան համար, որուն մատնուեցաւ Մարսէյլ, վերջին քանի մը օրերու ընթացքին: «Մարսէյլ միշտ եղած է ազատութեան քաղաքը, ահա թէ ինչո՛ւ պիտի չհանդուրժենք որ Սովետներու դիկտատուրա հիմնուի այստեղ»: Լէոն Պանքալ հրաւիրեց դէպքերուն հետեւիլ պաղարիւնով,— «Եթէ կը սիրենք ընկերային յառաջդիմութիւնը, պէտք չէ զայն շփոթենք յեղափոխական շարժումներու հետ»: Ժան Ֆրէսինէ փառաբանութիւնն ըրաւ եռագոյնին, զայն հակադրելով կարմիր դրօշին: Սապիանի յայտարարեց. «Մնացէք Ֆրանսացի, որպէսզի ապրի Ֆրանսան»:

Ցետոյ ձեռամբարձ, ծով բազմութիւնը իր համամտութիւնը յայտնեց բանաձեւի մը, որ կը ներկայացնէր ազգային համախմբումին կամքը:

Առանց միջադէպի բազմութիւնը ցրուեցաւ երգելով ազգային քայլերգը:

Գործադուլին ընթացքը

Փարիզի մէջ մեծ վաճառատուները բացուեցան: Ներքին նախարարին նախագահութեան տակ, կիրակի համաձայնութիւն մը գոյացած ըլլալով, գործադուլի օրերու աշխատավարձերը պիտի վճարուին: Ընդունուած են նաեւ աշխատաւորական ծանօթ պահանջները: Մեծ վաճառատուներու գործադուլը տեւեց 18 օր: «Սամարիթէն» եւ «Ռէօմիւր» եւս այսօր վաղը կը համաձայնին:

Մաժէնտայի պողոտային վրայ մեծ ճաշարանի մը աշխատաւորներուն եւ գործատիրոջ միջեւ կռիւ ծագեցաւ: Գործատէրը վռնտեց աշխատաւորները, որոնք մերժեցին: Գործատէրը կանչեց իր գործակիցները, ինչպէս նաեւ քաղաքապետական ժողովի անդամներէն՝ Սապաթիէն, որոնք բոլորը միացած՝ դուրս քշեցին աշխատաւորները: Գործատէրը խանութին վրայ թուղթ մը փակցուց թէ նորոգութեան պատճառով գոց պիտի մնայ ճաշարանը: Սակայն բանուորները խռնուելով, բախում մը տեղի ունեցաւ: Խառնաշփոթութեան մէջ հըրազէններ պարպուեցան, ոստիկանութիւնը հասաւ եւ կարգը վերահաստատեց, իսկ երկու հոգի, որոնք թեթեւ վէրքեր ստացած էին, փոխադրեց հիւանդանոց:

Պելժիոյ մէջ գործադուլը եւս մեղմանալու հակում ցոյց կուտայ: Ծարաթ կառավարութիւնը դիմում ըրաւ բանակին, եւ զօրքը գրաւեց գործադուլի շրջանակին մէջ բոլոր ռազմագիտական դիրքերը: Միւս կողմէ կառավարութիւնը շարունակեց հաշտարար փորձերը: Կիրակի Անվէրսէն կը հաղորդուէր թէ գործադուլը վերջ կը գտնէ երկուշաբթի: Կանտի եւ Պրիւսէլի մէջ նաւային աշխատանքները վերսկսան:

Լուծեալ կազմակերպութիւնները կը դիմադրեն

Գնդապետ տը Լա Ռոք մամուլին տրուած յայտարարութիւնով մը, կիրակի, կը հաղորդէր իր շարքայիններուն թէ թշնամի տարրեր կ'աշխատին բախում մը կազմակերպել իրենց եւ հակառակորդներուն միջեւ, զանազան յետին նպատակներով, ուստի կը հրաւիրէր տունը մնալ, բայց երբեք տեղի չտալ

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Գ. էջ)

ՀՈՍԱՆՔՆԵՐ ՌՈՒՍ ՏԱՐԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ

Խաղաղութիւնը հեռու է, ազգերն աննախընթաց ռազմական պատրաստութիւնների մէջ են, պատերազմի վտանգը հաւանական, Ռուսաստանը կարող է ենթարկւել յարձակման եւ գուցէ անդամահատման, ցանկալի՞ է այդ յարձակումը եւ եթէ նա տեղի ունենայ ի՞նչ դիրք պիտի բռնէ ռուս տարագրութիւնը հանդէպ իր հայրենիքի այժմեան իշխանութեան: Այս հարցը զբաղեցնում է աշխարհասփիւռ եւ հսկայական ռուս տարագրութիւնը եւ նրան բաժանել է երկու հակադիր հոսանքների — պաշտպանողական եւ պարտուողական, վէճը նրանց մէջ թէեւ վերջերս է լայն ծաւալ ստացել, բայց նա հին է եւ աւելի քան քսան տարուայ անցեալ ունի, մեծ պատերազմի առաջին օրից մինչեւ փետրուարեան յեղափոխութիւն նոյն առթիւ բուռն կերպով ճակատեցին միմեանց դէմ պարտուողական Լէնին եւ պաշտպանողական Պլեխանով, սակայն այն ժամանակւայ նրանց ռազմադաշտը հիմիկւանի չափ անսահման չէր, պայքարը վարում էին Ժընեւի կամ Լոզանի համեստ սրճարաններում, զէնքերն ու զինուորները բաղկացած էին երկու նիհար ամսաթերթերից եւ ցարական բանտից ու աքսորավայրից փախած մի քանի տասնեակ սոցիալիստ մտաւորական տարագիրներից: Լենինը մեծ պատերազմի աւարտումը Ռուսաստանի պարտութեամբ համարում էր նրա միակ ցանկալի ելքը, որովհետեւ այդ պարտութեան հետ անխուսափելիօրէն կը գար բռնակալութեան մահը. Նա կոչ էր անում ռուս (ինչպէս եւ բոլոր ազգերի) բանուորներին ու գիւղացիներին չըթափել իրենց վրայ քշուած դասակարգային եղբայրների արիւնը, այլ նիզակները դարձնել սեփական կառավարութեան ու դրամատիրութեան դէմ. մինչդեռ Պլեխանովը սարսափեցնելով իր հայրենակիցներին գերման կայսերապաշտութեան յաղթանակի մռայլ հեռանկարով՝ պահանջում էր պաշտպանել Ռուսաստանը բոլոր ուժերով, իսկ ցարիզմի հարցը թողնել ապագային, երբ պատերազմից յաղթական դարձող աշխատաւորութեան կամքի առջեւ պիտի փշրուէին բոլոր քաղաքական, տնտեսական պատուարները եւ պիտի հաստատուէր ժողովրդապետութիւն: Եթէ անցեալի փոքրաթիւ ձախակողմեան տարագրութեան մէջ ծայրայեղ ձախակողմեանները պարտուողական էին, իսկ չափաւորները պաշտպանողական, արտասահմանի այսօրուան աջակողմեան բազմահազար ռուսական գաղթուածի մէջ ընդհակառակն աջերը պարտուողական են, իսկ ազատամիտները պաշտպանողական, վերջինների մէջ զգալի մեծամասնութիւն են կազմում երիտասարդ սերունդի ներկայացուցիչները. Նրանք չունենալով տարիքաւորների պաշտամունքի քարացումը հանդէպ հին կարգերի՝ աւելի հեշտութեամբ ենթարկւում են Խ. Միութեան մէջ վերջերս կատարուած փոփոխութիւնների ազդեցութեան եւ աւելի ազնուացնում ու խորացնում են նրանց հակառակ իրականութեան: Պաշտպանողական տեսակէտի հիմնաւորումների մէջ պարզ նկատւում է հողերանական նահանջը «անհաշտութեան» դիրքերի պաշտպաններից չատերի մէջ. Նրանք ասում են, խորհ. իշխանութիւնը հակառակ իր կամքի ենթարկուելով ռուսական ոգու ու քաղաքակրթութեան ազդեցութեան, աստիճանաբար դառնում է ազգային պետութեան իշխանութիւն. օրէց օր հզօրանում ու ղեկավար դեր է ստանձնում այնտեղ նորահաս գործիչների մի բազմութիւն, բռնկուած հայրենիքի մեծութեան ու փառքի — այսինքն ազգային տենչով. կառուցւում է նոր Ռուսաստանը, ծնւում է հաւատը դէպի նրա ապագան. կարմիր բանակը միջազգային յեղափոխութիւնը յաջողեցնող գործիք չէ այլ եւս, այլ «մի եւ անբաժան» Ռուսաստանի սահմանները պաշտպանող ազգային բանակ: Այս բառայեղութիւնը պաշտպանողականների կողմն է քաշել ոչ միայն նըրանց, որոնք, ինչպէս Միլիւկով եւ Կերենսկի, միշտ պնդել են Ռուսաստանի հողերի անձեռնմխելիութեան վրայ հանդէպ օտար յարձակումների ու անկախ տիրող վարչաձեւից, այլեւ նախկին սպիտակ ռազմիկներից մի քանիսին, բայց միայն մի քանիսին, որովհետեւ նրանց հոծ մեծամասնութիւնը, համախմբուած տարագրութեան մեծագոյն կազմակերպութեան՝ ռուսական ընդհանուր զինուորական միութեան մէջ, մնում է փարած իր ամբողջական անհաշտութեան իտէալին, որը ըստ էութեան լրիւ պարտուողականութիւն է: Նրա տեսաբաններից նախկին նախարար ուսուցչապետ Բերնացկին ասում է. «Խորհրդային իշխանութիւնը մեռցնում է Ռուսաստանի ոգին, մի իրական հարուածի վտանգը մենք գերադասում ենք այդ վիճակից»: Ուրիշները աւելի պարզելով յայտարարում են. ԽՍՀՄը Ռուսաստան չէ, իշխանութիւնը այնտեղ ռուսական չէ. ուզում են ԽՍՀՄ կեղծ ազգային դիմակ հագցնել, բայց դա սուտ է. խորհրդային իշխանութիւնը ռուսական ազգով փոխարինել կարող են միայն թաքնուած մեծամասնականները: Սպիտակ ռազմիկների Սոֆիայի օրկանը գրում է «Հընարաւոր պատերազմը ԽՍՀՄի դէմ եւ տարագրութեան դիրքը» վերնագրի տակ.— «Այսպէս կոչուած խորհրդային իշխանութիւնը, որ պատերազմի ժամանակ օտար կառավարութիւնների օգնութեամբ տիրացաւ Ռուսաստանին, չունի որ եւ է օրկանական կապ այդ երկրի, իբրեւ սովորական իր ազգային շահերը հետապնդող պետութեան հետ: Ռուսաստանին ոչ թէ ապագայ պատերազմից է սպառնում բռնագրաւում, այլ իրապէս նա բռնագրաւուած է այժմ մի իշխանութիւնից, որը ոչ թէ Ռուսաստանի բարիքն է հետապնդում, այլ իր սեփական - համայնավարական փորձերը ու միջազգային յեղափոխութեան նպատակները, որոնց համար նա կարող է նոյն իսկ զոհաբերել Ռուսաստանը»: Պարտուողականները չեն վախենում ռուսական հողերի օտար տիրապետումից, եթէ միայն դա պատճառ կը դառնայ խորհրդային իշխանութեան անկումի: «Վերջին դարում Մոսկուան, Պերլինը եւ Փարիզը գրաւուեցին օտարներից, ինչպէս եւ մեծ պատերազմի ընթացքում Պելժիան, Ռումանիան, Սերպիան, Աւստրիան, Ֆըրանսիայի ու Թուրքիայի մի մասը, բայց այդ գրաւումները շուտով վերջ գտան: Դրսի հարուածը լուրջ վտանգ է Ռուսաստանի համար, բայց խորհրդային իշխանութեան տեւականութիւնը արդէն նրա կատարեալ մահն է, այդ պատճառով տարագրութիւնը պիտի ձգտի արտաքին յարձակումի դէպքում, որ պատերազմը վերջանայ խորհրդային իշխանութեան տապալումով եւ որ դրսի հարուածը հասնի ռուս ժողովրդի ազատագրութեան նպատակին»:

ՀԱՅԿ ՍԱՐԳՍԵԱՆ

ՎԱՀԱՆ ՍՈՒՐԷՆԵԱՆ ԵՒ ՅՈՎՍԷՓ ԷՔՇԵԱՆ

Երկու կաղնիներ եւս փլան վերջերս:

Կաղնեմման տիտան Հայորդիներ:

Տարաշխարհի մէջ, ի վնաս հայաշխարհի:

Վահան Սուրէնեան, հողագէտ, ուսումը առած Գերմանիոյ մէջ, Պոլսոյ Ազգ. Վարչութեան նախորդ ատենապետ եւ Թուրքիոյ նախկին երկրագործական նախարարութեան երկրագործական ընդհ. տնօրէն: Կենցաղագէտ, ազնուասիրտ, աշխատասէր եւ կազմակերպիչ: Թուրքերը կը հիանային իր աշխատասիրութեան վրայ: Հմուտ այգերան: Տիպար այգի մը ունէր Սկիւտարի մէջ: Դասախօս Հալքալըի երկրագործական վարժարանին մէջ: Թուրքիոյ երկրագործական արդի գործավարքէն սկսեալ մինչեւ մեծ ու փոքր բոլոր երկրագործական պաշտօնեաները եղած են իր աշակերտները: Հայրենասէր եւ համերաշխասէր: Եղած է երեսփոխան Սկիւտարէն Պոլսոյ Ազգ. Ժողովին:

Թուրքիոյ մէջ երկրագործական նախարարութիւնը հաստատուելէ ետքը, երեք Հայորդիներ՝ Ամասեան, Երամեան եւ Սուրէնեան՝ երեքն ալ յաջորդաբար երկրագործական ընդհ. տնօրէններ՝ կարելիութեան սահմանի մէջ, արդիական տուեալներու վրայ, կազմակերպած են երկրագործական նախարարութիւնը եւ զարգացուցած երկրագործութիւնը: Մանաւանդ ողբ. Սուրէնեանի օրով, ինքն եւ իր ընկերները՝ Պէնկեաններ, Քեաթիպեաններ (Տօքթ. Քեաթիպեանի եղբայրը), Անդրէասեաններ, Գալֆայեաններ՝ բոլորն ալ երկրագործական նախարարութեան բարձր պաշտօնատարներ, ներոյժ աշխատանք թափած են արդիացնելու համար Թուրքիոյ նահապետական երկրագործութիւնը:

Երկու յուշ իրմէ:

Ընդհ. պատերազմի ընթացքին, օր մը երկր. նախարարութեան մէջ, իր քովը կը գտնուէի, աքսորական արհեստակիցներ փրկելու մտահոգութեամբ: Ներս կը մտնէ Գերմանացի մը: Կ'ուզեմ մեկնիլ, բայց Սուրէնեան կը ստիպէ որ մնամ: Արիւնս կը ցամքի, երբ Գերմանացին Սուրէնեանի կը ներկայացնէ Տէր-Զօր, Խապուրի գետին հովիտը շահագործելու ծրագիր մը: Սուրէնեան՝ ջղայիրկ եւ գզպուած՝ յաջորդաբար գոյն կը փոխէ: Հայկական արիւնով պարարտացած հողերը կ'ուզէին օգտագործել: Սատ չէր Պիզմարք, երբ ըսած էր թէ հայկական հարցը Փոմերինացիի մը ոսկորները չէր արժեր: Բայց գոցենք այս սեւ էջը:

Բռնակալութեան շրջանին ալ, Սուրէնեան, Օրմանեան պատրիարքի օրով, անդամ էր Ազգ. Վարչութեան: Լռիկ մնջիկ կը գործէր ի նպաստ հայ ուսանողներու, որոնք այն ժամանակ աչքի փուշ էին օրուան կառավարութեան: Սա կամ նա, սին պատճառներով, հայ ուսանողները կը ճամբուէին վարժարաններէ, կը բանտարկուէին, կ'աքսորուէին կամ իրենց ծննդավայրը կը վերադարձուէին: Պալը Զապթիէն այն ատեն տեղի կուտար, երբ ունենար Օրմանեանի երաշխաւորութիւնը: Ահա այս ուղղութեամբ, Սուրէնեան բարերար դեր մը կատարած է: Օր մը երբ Օրմանեան, Պոլիս, Սան Սթէֆանոյի (այժմ Եէշիլ քէօյ) մօտերը, Ազատը, Տատեաններուն կողմէ հիմնուած փոքրիկ եկեղեցին այցելած էր, Սուրէնեանի թելադրութեամբ այցելեց նաեւ մօտը գտնուող Հալգալըի երկր. վարժարանը, ուր կային Օրմանեանի երաշխաւորած ուսանողները: Սուրէնեան այս կերպով, Թուրք ուսուցիչներու եւ ուսանողներու զգացուցած էր զօրաւոր պաշտպանութիւնը հայ ուսանողներուն:

Գնա՛ց Սուրէնեան, առանց օգտակար ըլլալու իր հայրենիքին: Եւ մեր հայրենիքը շատ պիտի օգտուէր Սուրէնեանի կազմակերպական չքնաղ կարողութենէն:

X

Յովսէփ Էքշեան: Ահա փառաւոր Հայորդի մըն ալ: Զուարճախօս եւ խնդումերես: Կորովի եւ աւշալից: Արտակարգօրէն վարչագէտ: Երկրագործ. նախարարութեան անտառներու բաժնին ընդհ. տնօրէն: Մեծ ու փոքր բոլոր պաշտօնեաները, թէ խիստ կ'ակնածէին իրմէ եւ թէ կը սիրէին ու կը յարգէին զինքը անկեղծ սիրով մը: Թէ բերանացի եւ թէ գրաւոր իր տուած հրահանգները բազմակողմանի էին, այնպէս որ Թուրքերը կը հիանային իր խորաթափանց կարողութեան վրայ: Փախուստի ճամբայ մը չէր ձգեր: Պաշտօնեան կ'ենթարկըւէր սեղմ պաշարումի մը:

Կը յիշեմ, մեր մանկութեանը Պոլիս փաստաբան մը կար՝ Յարութիւն Մէրէմգուլի: Այս կարող փաստաբանը, երբ իր պաշտօնեաները գործի համար տեղ մը կը ղրկէր, բոլոր առարկութեանց պատասխանները կը սորվեցնէր անոնց, այնպէս որ իր պաշտօնեաները միշտ յաղթական ետ կը դառնային:

Նոյնն էր նաեւ Էքշեան: Իր պաշտօնական գրութիւններով, ափին մէջ, գնդակի մը նման, կը պլտորէր իր պաշտօնեաները:

Զինադադարին, Պոլսոյ մէջ կազմըւած հայ գիւղատնտեսական Միութեան վարչութեան անդամ էր եւ կը ներկայացնէր անտառի ճիւղը: Մեծ ոգեւորութեամբ փարած էր Հայ Գիւղ. Միութեան: Հայ Գիւղատնտեսականը ողբացեալ նախագահ Վիլսընի կողմէ Հայաստան ղրկուած Զօր. Հարպըրտի խնդրանքին ընդ առաջ երթալով, հարիւր էջնոց մեծածաւալ տեղեկագիր մը պատրաստած էր Արեւմտեան Հայաստանի երկրագործութեան վրայ: Այս հոյակապ տեղեկագիրը պատրաստող յանձնաժողովին, անտառաբանական բաժինը խմբագրուած էր ողբ. Յ. Էքշեան:

Էքշեան միեւնոյն ժամանակ հնագէտ մըն էր: Հաճելի էր իրեն սեղանակից ըլլալ եւ ճաշել գեղարուեստական թանկարժէք պնակներով ու ըսպաններով:

Էքշեան ալ գնաց, առանց օգտակար ըլլալու իր հայրենիքին: Եւ մեր հայրենիքը լայնօրէն կրնար օգտուիլ Էքշեանի վարչագիտական չքեղ կարողութիւններէն:

Եւ ուրիշ որքա՜ն Սուրէնեաններ եւ Էքշեաններ կան, որոնք կը հիւծին օտարութեան մէջ, հայրենիքի կարօտը իրենց սրտին մէջ:

Շատերէն մէկը եւ ողջերու մէջէն մէկը յիշած ըլլալու համար, ըսենք թէ հայ հողագէտներու վեթերան Պ. Նշան Անդրէասեան, որ Սեւ Ծովի աւազանին բազմազան մշակութեանց քաջ մասնագէտն է, Ֆրանսայի մէջ առանձնացած է:

Օ՜հ, որքա՜ն պիտի օգտուէր մեր հայրենիքը Պ. Ն. Անդրէասեանի գիտական բազմակողմանի կարողութիւններէն:

Բայց, ձգեցէք որ վերջացնենք:

ՍԵՊՈՒՀ ՍՏԵՓԱՆԵԱՆ

Ա. ՊԱՐԹԵՒԵԱՆԻ ՆՈՒԱԳԱՏՕՆԻՆ ԱՌԹԻՒ

Հայ երաժշտութեան ամէնէն գեղեցիկ արտայայտութիւններէն մին էր Արայ Պարթեւեանի այս տարուան Նըւագատօնը, որ իր սէնֆոնիք պատարագով նոր էջ մը կը բանար մեր երաժշտական պատմութեան մէջ:

Հայ երաժշտութիւնը մեզ ներկայացուած է զարդ. ֆոլքլորային սեղմումներու ենթակայ, աւելի սահմանուած կարծես գոհացում տալու հայ ժողովուրդի ազգային զգացումներուն քան թէ հետեւելու եւրոպական դպրոցներու ազդեցութեան: Արայ Պարթեւեանի գործը հայկական չէ վերոյիշեալ իմաստով միայն, եւ որ սակայն կրնայ գոհացում տալ միաժամանակ հայ եւ եւրոպական երաժշտագէտ հասարակութեան պահանջին: Այս իրողութիւնը միայն կրնայ արդէն իսկ մեծ առաւելութիւն մը նկատուիլ: Ցանդուգն քայլ մը արդարեւ երիտասարդ արուեստագէտին կողմէ այս փորձը՝ կամուրջ մը նետելու այս երկու ըմբռնումներուն վրայ, ջանալով ստեղծել հայ կրօնական երաժշտութեան նոր «դասական» դպրոց մը:

Բայց Պարթեւեան ունի իր իտէալը: Ան չի ստեղծեր միայն պահանջի մը գոհացում տալու նպատակով: Անոր արուեստը կը ձգտի ամէն բանէ առաջ իր իտէալին, իր զգացումներուն, իր հոգիին գոհացում տալու բարձր գաղափարին, որով իր բոլոր գործերուն մէջ ի յայտ կը բերէ իր ուրոյն անձնականութիւնը: Արայ Պարթեւեան ամէն բանէ առաջ արուեստագէտ մըն է, կեանքի ճղճիմ իրականութիւններէն հեռացող հին օրերու մաքուր արուեստագէտ մը:

Յունիս 6ին հայ ժողովուրդը առաջին անգամ ըլլալով կը լսէր պատարագ մը «հայկական», որ կրնայ իր տեղը ունենալ եւրոպական պատարագներու կարգին, ունենալով նոյնքան երաժշտական արժէք, անխախտ կերպով երգուած «Կոմիտաս - Սիփան» երգչախումբին կողմէ, որուն կ'ընկերանար մեծ երգեհոնը եւ 40 հոգինոց սէնֆոնիք նուագախումբ մը: Ամբողջութիւնը հիանալի յայտնութիւն մը հայ իրականութեան մէջ:

Այս պատարագը ի յայտ կը բերէր տաղանդաւոր արուեստագէտին կատարեալ ըմբռնումը այդ վեհապանծ արարողութեան խոր նշանակութեան: Տէրունական աղօթքը իր նուագով արդէն իսկ կ'արտայայտէր բառերուն իմաստը, մինչ իր «Տէր ողորմեա»ն հոգերուս կոչ մըն էր արարչին ուղղուած: Բայց իր գործին պսակաւորումը կրնայ նկատուիլ իր «Քրիստոս պատարագեալ»ը, որ բոլոր ձայներու ներդաշնակ ու փառաւոր միացումովը պատերը ցնցող եւ ամէնէն սկեպտիկ հոգիները իսկ սարսող փառաբանութիւնն էր պատարագի խորհուրդին:

Ցայտագրին այս մասին ազդեցութիւնը այնչափ խոր էր ներկաներուն վրայ, որ պիտի ուզէի եկեղեցւոյ մէջ արարողութենէ դուրս ժամու մը որ փորձուէր անոր նուագումը, միեւնոյն պայմաններուն տակ, ինչպէս սովոր են ընել ուրիշ եկեղեցիներ օփերայի խումբերով, որոնց կարգին նոյն իսկ Պուքրէշի հայ եկեղեցին:

Ցայտագրին մաս կը կազմէին նաեւ Հովը, Թիթեռնիկներուն պարը, Գեղջկական շարքը եւ ուրիշ կտորներ, որոնք ինչպէս միշտ մեծ գնահատութեան արժանացան:

Մասնաւորապէս շնորհաւորելի էր նաեւ երգչախումբը, որ առաջին անգամ ըլլալով կ'երգէր նուագախումբի ընկերակցութեամբ պատարագի իր բաժինը, որ երբեմն ունէր համեմատաբար բարդ կառուցուածք:

ՎԱՀԷ ԱԻԱԳԵԱՆ

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՆՈՐ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹԻՒՆԸ

ԳԼՈՒԽ Բ.

ՊԵՏԱԿԱՆ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹԻՒՆ

ՅՕԴ. 13.— Խորհրդային Ընկերվարական Հանրապետութիւններու Միութիւնը միութենական պետութիւն մըն է, կազմակերպուած հաւասար իրաւունքներով՝ կամաւորապէս միացած հետեւեալ խորհրդային Ընկերվ. Հանրապետութիւններէն.—

Ռուսաստանի Խորհ. Դաշնակցային Ընկերվարական Հանրապետութիւն, Ուկրայնայի Խորհ. Ընկերվ. Հանրապետութիւն, Բելոռուսիոյ Խորհ. Ընկերվ. Հանրապետութիւն, Ազրբէջանի Խորհ. Ընկերվ. Հանրապետութիւն, Վրաստանի Խորհ. Ընկերվ. Հանրապետութիւն, Թուրքմէնիստանի Խորհ. Ընկրվ. Հանրապետութիւն, Ուզբեկստանի Խորհ. Ընկերվ. Հանրապետութիւն, Տաճիկիստանի Խորհ. Ընկերվ. Հանրապետութիւն, Խազախստանի Ընկերվ. Հանրապետութիւն, Քրկըզստանի Խորհ. ընկերվ. Հանրապետութիւն, եւ Հայաստանի ընկերվ. Հանրապետութիւն:

ՅՕԴ. 14.— Ցանձին իր իշխանութեան բարձրագոյն մարմիններու եւ պետութիւնը կառավարող մարմիններու, Խորհ. Ընկերվ. Հանրապետութիւններու Միութեան տնօրինման ենթակայ են.—

Ա.— Միութիւնը ներկայացնել միջազգային յարաբերութիւններու ատեն եւ միւս պետութիւններու հետ պայմանագիրեր կնքել ու վաւերացնել.

Բ.— Պատերազմի եւ խաղաղութեան խնդիրները.

Գ.— ԽԸՀ Միութեան Սահմանադրութեան գործադրութիւն եւ ապահովում, որպէսզի դաշնակցային հանրապետութիւններու Սահմանադրու-

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (32)

ՋԱՐԹՕՆՔ

(ՎԷՊ ԺԱՄԱՆԱԿԱԿԻՑ ԿԵԱՆՔԷ)

Ժամերով հիւրասենեակի դիւանին տեղաւորուած՝ անոնք կը խօսէին անկարեւոր հարցերու մասին, կամ յամառութեամբ կը լռէին, երբ ամէն ժամանակէ աւելի տրամադիր էին խօսելու: Երկուքի համար ալ այդ ծանր լռութիւնը զարմանալի դրաւչութիւն մը ունէր սակայն: Կը թուէր թէ այդ պահերուն, երբ շրթները ամուր փակուած էին, սրտերը ազատ կը խօսէին իրարու հետ:

Բնաւորութեամբ եւ տարիներու սովորութեան հետեւանքով՝ Քաչալը լռակեաց էր: Իր անցեալի, ապրած եւ տառապած օրերու մասին գրեթէ չէր խօսեր, հարցումներուն ալ խուսափուկ եւ կարճ պատասխաններ կուտար: Որքան ալ որ տենչիք կը հետաքրքրուէին լսելու անոր կեանքի պատմութիւնը, բայց նկատելով անոր դժկամակութիւնը՝ կը գոհանային Վարդանի պատմածովը:

Այդպէս անցան երկու շաբաթ: Քաչալը՝ բաւականին կազդուրուած՝ արդէն մեկնելու մասին կը խօսէր: Անգամ մը, երբ տանը ոչ ոք կար, ան ու Եւգինէն՝ իրարու կողքի նստած դիւանի վրայ՝ պատկերազարդ գիրք մը կը թղթատէին, երբ աղջիկը յանկարծ ձեռքի գիրքը վար դրաւ ու խուսափելով ուղղակի տղուն նայելէ՝ մեղմօրէն ըսաւ.

— Շուտով կ'երթաք, եւ թերեւս մենք իրարու չենք հանդիպիր այլ եւս ...

Նախադասութիւնը կիսատ մնաց, ձայնը խեղդուեցաւ կոկորդին մէջ:

Քաչալը, քարացածի նման անշարժ, անորոշ կէտի մը կը նայէր՝ առանց բառ մը տեսնելու: Կը զգար, որ ներքին փոթորիկէն՝ պայթելու աստիճան կը բարձրանայ կուրծքի վանդակը: Թէեւ աղջիկը չէր վերջացուցած ըսելիքը, բայց Քաչալը գիտէր հարցումի հոգին, իսկական իմաստը: Ի՞նչ պատասխանէր, ի՞նչպէս կրնար պատաս-

խանել: Անմեղ մեղաւորի մը նման գըլուխը կախեց ու ատամները սեղմած՝ լռեց: Որքան որ կրնար՝ խուսափած էր այդ խօսակցութենէն, տարտամօրէն զգալով սակայն, որ ան անխու-

— Այո, խոստացեր էի պատմել, — կարծես երրորդ աներեւոյթ անձնաւորութեան մը պատասխանելով ըսաւ Քաչալը, ու ձայնը հեռաւոր արձագանգի մը մեղմութեամբ կը հնչէր,—

ցեալը հէքեաթական գոյներով կ'երեւի, անորոշ եւ տարածուն:

Գիւղէն քաղաք տարած էին զինք՝

միալար ձայնով կը պատմէր Քաչալը «թուռ մը բախտակից դատապարտեալ ընկերներով կ'աշխատէինք՝

թիւնը համապատասխանէ ԽՍՀ Միութեան Սահմանադրութեան հետ.

Ե.— Դաշնակցային հանրապետութիւններու միջեւ սահմաններու փոփոխութեան հաստատում.

Զ.— ԽՍՀ Միութեան պաշտպանութեան կազմակերպումը եւ ԽՍՀՄ.եան բոլոր ռազմական ուժերու ղեկավարութիւնը.

Է.— Պետական մենատիրութեան հիմով արտաքին առեւտուր

Ը.— Պետութեան ապահովութեան պաշտպանութիւն

Թ.— ԽՍՀ Միութեան ժողովրդական տնտեսական ծրագիրներու հաստատում

Ժ.— ԽՍՀ Միութեան պետական միասնական պիւտճէի, ինչպէս եւ միութենական, հանրապետական եւ տեղական պիւտճէները կազմող տուրքերու եւ եկամուտներու հաստատում

ԺԱ.— Պանքաներու, արդիւնաբերական եւ գիւղատնտեսական հիմնարկներու, ինչպէս եւ համամիութենական նշանակութիւն ունեցող առեւտրական ձեռնարկներու կառավարում.

ԺԲ.— Փոխադրական միջոցներու եւ կապի ղեկավարում.

ԺԳ.—Դրամական եւ վարկային դրութեան ղեկավարութիւն.

ԺԴ.— Գոյքերու պետական ապահովագրութեան կազմակերպում

ԺԵ.— Փոխառութեան կնքում եւ փոխատուութիւն

ԺԶ.— Հողային օգտագործման, ինչպէս եւ հանքերու, անտառներու եւ ջուրերու օգտագործման հիմնական սկզբունքներու հաստատում

ԺԷ.— Կրթական գործի եւ առողջապահութեան հիմնական սկզբունքներու հաստատում

ԺԸ.— Ժողովրդական-տնտեսական հաշուառման միասնական դրութեան կազմակերպում

ԺԹ.— Աշխատանքի օրէնսդրութեան սկզբունքներու հաստատում

Ի.— Դատարաններու կազմակերպման եւ դատավարութեան մասին օրէնսդրութիւն. քրէական եւ քաղաքացիական օրինագիրքեր

ԻԱ.— Միութենական քաղաքացիութեան օրէնքներ, օտարականներու իրաւունքներու վերաբերեալ օրէնքներ

ԻԲ.— Ներումի համամիութենական հրովարտակներու հրատարակութիւն։

ՅՕԴ. 15.— Դաշնակցային հանրապետութիւններու գերիշխանութիւնը սահմանափակուած է միայն ԽՍՀ Միութեան Սահմանադրութեան 14րդ յօդուածով մատնանշուած սահմաններուն մէջ։ Այդ սահմաններէն դուրս, իւրաքանչիւր Դաշնակցային հանրապետութիւն պետական իշխանութիւնը կը կենսագործէ ինքնուրոյն կերպով։ ԽՍՀ Միութիւնը կ'ապահովէ հանրապետութիւններու վեհապետական իրաւունքները։

ՅՕԴ. 16.— Իւրաքանչիւր Դաշնակցային հանրապետութիւն ունի իր Սահմանադրութիւնը՝ նկատի առնելով հանրապետութեան առանձնայատկութիւնները եւ միանգամայն պատշաճեցուած ԽՍՀ Միութեան սահմանադրութեան հետ։

ՅՕԴ. 17.— Իւրաքանչիւր Դաշնակցային հանրապետութեան իրաւունք կը վերապահուի իր ազատ կամքով դուրս գալու ԽՍՀ Միութեան կազմէն։

ՅՕԴ. 20.— Այն պարագային, երբ Դաշնակցային հանրապետութեան օրէնքը չի համապատասխաներ համամիութենական օրէնքին, կը գործադրուի համամիութենական օրէնքը։

ՅՕԴ. 21.— ԽՍՀ Միութեան քաղաքացիներու համար կը հաստատուի միութենական ընդհանուր քաղաքացիութիւն։

Դաշնակցային հանրապետութեան ամէն մէկ քաղաքացի կը նկատուի ԽՍՀ Միութեան քաղաքացի։

ՅՕԴ. 22.— Ռուսաստանի Խորհրդային Դաշնակցային Ընկերվ. Հանրապետութիւնը կը բաղկանայ հետեւեալ

Երկրամասերէն՝ Ազովեան, Սեւ ծովեան, Հեռաւոր Արեւելքի, արեւմտ. Սիպերիոյ, Կրասնոյեարսկի, Հիւս. Կովկասի։

Մարզերէն՝ Վորոնեժի, Արեւելեան Սիպերիոյ, Գորկիի, Արեւմտեան, Իվանովսկի, Կալինին, Կիրովի, Կույբիշեւի, Օմսկիի, Լէնինգրատի, Օրէնպուրգի, Կուրսկի, Մոսկուայի, Սարատովի, Սվերտլովի, Հիւսիսային, Ստալինգրատի, Չելեապինսկի, Եարոսլավի։

Խորհ. ինքնավար հանրապետութիւններէն՝ Թաթարական Պաշկիրիոյ, Տաղստանի, Պուրեաթ-Մոնկոլական, Կալմիկներու, Կոմի, Խրիմի, Մարիյսկի, Մորդուական, Վոլգայի Գերմանացիներու, Հիւսիսային Օսեթիոյ, Ուդմուրթսկի, Չէչէն եւ Ինգուշական, Չուվաշական, Եակութսկի։

Ինքնավար մարզերէն՝ Ադիգէյսկի, Հրէական, Կարաչեւսկի, Օյրոտսկի, Խակասսկի, Չէրքէզներու։

ՅՕԴ.23.— Ուկրայնիոյ Խորհ. Ընկերվ. Հանրապետութիւնը կը բաղկանայ հետեւեալ մարզերէն՝ Վիննիցկի, Դնիէպրոպետրովսկի, Դոնի, Կիեւի, Օտեսայի, Խարկովի, Չէրնիգովի եւ Մոլտավիոյ ինքնավար Խորհ. Ընկ. Հանրապետութիւն։

ՅՕԴ. 24.— Ազրբէջանի Խորհ. Ընկերվ. Հանրապետութեան կազմի մէջ կը մտնեն Նախիջեւանի ինքնավար Խորհ. Ընկ. Հանրապետութիւնը եւ Լեռնային Ղարաբաղի ինքնավար մարզը։

ՅՕԴ. 25.— Վրաստանի Խորհ. Ընկ. Հանրապետութեան կազմի մէջ կը մտնեն Աբխազիոյ ինքնավար հանրապետութիւնը, Աջարիստանի ինքնավար հանրապետութիւնը եւ Հարաւ. Օսեթիայի ինքնավար մարզը։

ՅՕԴ. 26.— Ուզբէկստանի Խորհ. Ընկվ. Հանրապետութեան կազմի մէջ կը մտնէ Ղարա-Կալպակի ինքնավար հանրապետութիւնը։

ՅՕԴ. 27.— Տաճիկիստանի Խորհ. Ընկ. Հանրապետութեան կազմի մէջ կը մտնէ Լեռնային Բատախշանի ինքնավար մարզը։

ՅՕԴ. 28.— Խազախստանի Խորհ. Ընկվ. Հանրապետութիւնը կազմուած է հետեւեալ մարզերէն՝ Ակտիւբինսկի, Ալմա-Աթինսկի, Արեւելեան Խազախստանի, Արեւմտեան Խազախստանի, Ղարագանտինսկի, Հարաւային Խազախստանի։

ՅՕԴ. 29.— Հայաստանի, Բելոռուսիոյ, Թուրքմէնիստանի եւ Քըրկըզստանի Խորհ. Ընկ. Հանրապետութիւններն իրենց կազմին մէջ չունին ինքնավար հանրապետութիւններ, ինչպէս եւ երկրամասեր ու մարզեր։

(Շար.)

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ԵՒ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

ԹՈՒՐՔԻԱ

ԳԱՂԹԱԿԱՆ

— • —

Օրհան Սէյֆէ կը գրէ Թանի մէջ.—

Այս օրերս, հայրենիքի սահմաններէն ներս կը մտնեն 6000 գաղթականներ եւս։ Ա՛հ, երանի թէ միայն հրճուանքի արցունքներ տալ կարելի ըլլար մեր այս եղբայրներուն, որոնք մեր հայրենիքին ծոցը կուգան։

Մենք շատ լաւ կը ճանչնանք գաղթականներուն դառն յիշատակները։ Հազար երեք հարիւր սաչափ տարիներէ ի վեր դեռ եւս սրբուած չէ մեր յիշողութենէն։ Մեր հին կրօնական պատմութիւնը կը սկսի գաղթով մը։

Գաղթականը կը նմանի ծառի մը, որուն արմատները հողէն դուրս են հանուած։ Թեւերը կախ, դէմքը տժգոյն։ Ձեռ գիտեր՝ ուր պահես, չափազանց մեծ ուշադրութեան կը կարօտի։

Այս հարազատ Թուրքի զաւակները, որոնք իրենց բոյները կը քանդեն ու բնակավայրերը կը լքեն, ուրիշ որ եւ է բաց գիրկ չունին, բայց եթէ մայր հայրենիքը։

Գաղթականը այն մարդն է որ ճշմարիտ պանդխտութեան դառնութիւնը կը ճաշակէ։ 93ի գաղթականները դեռ այդ անունով կ'որակենք։

Գաղթականը երկչոտ կ'ըլլայ, վարանոտ։ Իրենց այս վարանոտութիւնը կը կռահէք, երբ գիրենք փողոցին անկիւնը կծկուած կը տեսնէք։

Միջին Ասիոյ երաշտութենէն մինչեւ մեծ պատերազմը՝ մենք ճաշակած ենք գաղթականութեան դառնութիւնները։ Քիչեր մեզի չափ այս ցաւը ապրած են(?)։ Գաղթականները չթողունք միայն կառավարութեան հոգածութեան։ Մեզմէ ոմանք տնեցիի, ուրիշներ եղբօր պարտականութիւնը թող կատարեն։

6000 գաղթականներ կուգան։ Մեր թիւին վրայ, ուրեմն, 6000 եւս կը բարդուի։ Եւ սակայն, մեզմէ ոչ ոք ձախ կողմի զերօներ պէտք է նկատէ զանոնք։

ԱՐՏԱՔԻՆ ՊԱՐՏՔԵՐԸ

— . —

Անգլիական կառավարութեան մօտ Թուրքիոյ ունեցած պարտքերը շատ դանդաղ կը հատուցուին։ Պանք օֆ Ինկլընտի վճարումները՝ անգլիացի պահանջատէրերուն՝ նախորդ տարուան 20 յունիսէն մինչեւ ներկայ տարուան 30 ապրիլը եղած է ընդամէնը 321.218 անգլ. ոսկի՝ փոխան 767.000։ Մարտի ընթացքին տրուած գումարը, եղած է 12.979 անգլ. ոսկի, իսկ ապրիլին իջած է 6373 անգլ. ոսկիի, որովհետեւ դեռ որոշ ատեն Թուրքիայէն արտածումը շատ պիտի սահմանափակուի եւ, հետեւաբար, իր արտաքին պարտքերը պիտի չկարենան պակսիլ՝ մինչեւ արտածման նոր եղանակը։ Կացութիւնը պիտի բարելաւուի շատ երկար ատեն վերջ, որովհետեւ ուրիշ պետութիւններ, որոնք պահած դրամագլուխներ ունին Թուրքիոյ մէջ, ինչպէս Ֆրանսան, ապրանք կը գնեն աւելի չուկային գինէն բարձր արժէքով։

ԿՐԹԱԿԱՆ ԳՈՐԾԸ

Կրթական գործավար Սաֆֆէթ Արըքանի պատրաստած վիճակագրութեան համաձայն, Թուրքիոյ մէջ կան 1.850.000 ուսման տարիք ունեցող տղաք, որոնցմէ միայն 658.000ը կ'ուսանին,— մէկ երրորդը, ուրեմն։ Քաղաքներու մէջ 68 առ հարիւրը, իսկ գիւղերու մէջ 25 առ հարիւրը դպրոց կը յաճախեն։ Ամէն տարի մանկավարժական դպրոցներէն կ'ելլեն 300—350 ուսուցիչներ՝ նախակրթարաններու համար։ Ամբողջ երկրին մէջ գոյութիւն ունին 40.000 գիւղեր, որոնց միայն 5000ը ուսուցիչ ունին, ուրեմն 35.000 գիւղեր զուրկ են ուսուցիչներէ։ Եթէ այս ճամբով ընթանանք, բաց է գործավարը, ամէն մէկ գիւղի մէջ ուսուցիչ պիտի ունենանք հազիւ հարիւր տարի վերջ... Բայց, բանակը մեծ դպրոց մըն է, աւելցուցած է։ Նոր տառերու կիրարկումէն վերջ, զինուորներու գրագիտութիւնը 90 տոկոսի բարձրացած է։ Ենթասպաները ապագային մեծ դեր պիտի կատարեն՝ անգրագիտութեան նուազեցման տեսակէտէն։ Միջնակարգ վարժարաններու մէջ, հանրապետութեան հռչակման ատեն, կային 9000 աշակերտներ, եւ 1900 ուսուցիչներ, իսկ այսօր 63.000 աշակերտներ եւ միայն 2100 ուսուցիչներ։

ԶԱՆԵԼՈՒԿ

«Թան»էն (Եուսուֆ Զիա).

Գրավաճառի փոքրիկ խանութ մը, որուն պզտիկ պատուհանները կոտրած են, եւ որ տժգունած է՝ ծովափի մամուլներէն ու փոշիներէն։ Ամէն կողմ գոյնզգոյն պարբերականներ ու տեսակ տեսակ թերթեր։ Կը դիտեմ նկարները,— Լէոն Պլումի մէկ ծաղրանկարը։ Կրէթա Կարպոյի գունաւոր նկարը ... Անգլիական մեծ նաւ մը որ ծով կ'իջեցուի։ Գերմանիոյ մէջ սիորի զուարճութիւններ։ Ճափոնի մէջ հրաբուխ ...

Իրանի պարտէզներուն մեծ ու գունագեղ վարդերը, Ափրիկէի անտառներուն խոշոր ու հաչիչաւոր սաղարթները, սատափէ թեւերով թռչուններն ու պճնուած գարնանային աշխարհ մը։ Կամրջակը ողողուած է կնոջական գլխարկներով։ Հով մը, որ ամրան արեւին ու ամրան հովուն լոյսերն ու բոյրերը կը բերէ, մեղեդիներ կը մրմնջէ։ Կ'ունկնդրեմ,— նաւազի մը յանկերգը, զորս գոց են ըրեր հոլիվուտեան ժապաւէնէ մը։

Կիսամերկ ու բոպիկ լրագրավաճառներ, բազմութեան ընդմէջէն կը պոռան.

— Մաթէն ... Մարիան, Քանտիտ...

— Վիւ — Լիւ — Լըռիռ ...

— Տէյլի Հէրըլտ ... Ցայթունկ ...

Կ'անցնիմ այն պողոտայէ մը, ծաղարան մը, ուր կուտակուած են գունաւոր չաքարեղէններ եւ չոքոլաներ։ Անունը,— «Փարիզին»։

Թէյարան մը, որուն չոգեպատ ապակիներուն ետեւէն կ'երեւին տժգոյն ու մտածկոտ դէմքեր,— «Փէթըրոկրատ»։ Ապակեփեղկ մը, որունք մը որուն գլխուն վրայ հանդրիճուած է մետաքս գուլպան։ Վաճառատան անունը՝ «Լա Եէօնէս»։

Ձախին՝ «Լիոն»։ Աջին՝ «Պուլթօն Տօռ»Քիչ մը առաջ«Լիոն Տոռ»։Վարը՝ «Պազար տը Պէյէ»։

Լայն սրահին օդային ամէն մէկ մասնիկը կը թրթռայ լեզուի մը խաղերով։

Ահա, երկու սեղանաւորներ, որոնց քիթերուն երկչոտ կտուցներուն վրայ իրենց ակնոցները կը դողդղան, ֆըրանսերէն լեզուով կը վիճին սակարանային խնդրոյ մը շուրջ։

Ահա, սատանայական գիծերով բընորոշ երկու դիմագիծեր գերմաներէն լեզուով մեքենայի մը սակարկութիւնը կ'ընեն։

Սա կարմրահեր գլուխը անգլերէն կը մտածէ եւ սա ներկուած կնոջ շրթներուն վրայ աղմկոտ քրքիջը ամերիկեան է։

Այս գրութիւնը աշխարհագրական հանելուկ մը չկարծէք։ Պոլսոյ մասին է որ կը խօսիմ։

ՄԱՄՈՒԼ

Հայրենիքի ձայնը

— • —

Այս խորագրով խմբագրականի մը մէջ Արաղ կը գրէ (14 յունիս).

— «Երգն է որ հոգիները աւելի ամուր կը կապէ։ Երգն է որ պանդուխտ Հայերուն սրտին մէջ կը վերարծարծէ իր երբեմնի օճախը, իր կարօտները, իր հայրենիքը։ Ան, օդերուն մէջէն փոխանցուած, իրարու կը զօդէ Հայերը գաղութէ գաղութ։

Բայց որքա՜ն քաղցր է երգի ծուէնը զոր մթնոլորտին ալիքները մեզ կը բերեն հայրենի երկրէն։ Իրաւ է, շատ տկար է Երեւանի կայանը՝ համեստ երգիքներուն հասցնելու համար ձայնը, ու իր յայտագիրները դեռ շատ խրտչեցուցիչ՝ հրապուրելու համար հայրենի հողին ձայնին ծարաւ հայ պանդուխտը։ Բայց անուշ կուգայ նոյն իսկ պատահմամբ լսուած երգի մը համեստ մէկ քանի վանկը կամ հայ լեզուով արտասանուած քանի մը բառ՝ նոյն իսկ ամէնէն ուռուցիկ ճառին մէջէն։

Հայրենի կարօտը որ երթալով կ'ուռի պանդուխտ Հայուն սրտին մէջ՝ ան է որ քաղցր կ'ընէ հայ հողէն հասնող ամէն փշրանք։ Ու ո՞ր երգն է ամէնուս համար աւելի յուզիչ քան պաղատանքը պանդուխտին.

Կռո՛ւնկ, ուստի՞ կուգաս, ծառայ եմ ձայնիդ.

Կռո՛ւնկ, մեր աշխարհէն խապրիկ մը չունի՞ս։

Օ՛, այո, ամէն յուսատու խապրիկ որ հոնկէ կուգայ՝ սփոփանքով կը լեցնէ տարագիր Հայը, հայ երգի մը փախստեայ մէկ ծուէնը, լուսանկար մը կամ թերթ մը որ հոնկէ կուգան՝ բացառիկ հրապոյր մը ունին։ Ինչ ալ ըլլայ անոնց պատմածը, ինչ ալ ըլլայ մարդոց վերաբերումը օրուան ռէժիմին հանդէպ։

Որքան դժկամակութեամբ ու դարչանքով կը կարդայ տարագիր Հայը կեղծ ռէքլամները զորս գաղութներու հայ վարձկանները կը փռեն իրենց քուրջերուն մէջ փոր մը հացի սիրոյն, եւ այն սնամէջ ճառերը որոնցմով միմիտները կ'օրօրեն վարդագոյն հէքեաթներ պատմելով անոնց եւ իրար խառնելով Հայաստանի մէջ եղածն ու չեղածը, նոյնքան անուշ է Հայաստանէն ստացուած ամէն փշրանք՝ երգ թէ նկար ըլլայ, կամ տպուած թուղթի մը կտոր,— Արեւելեանի զարհուրելի ուղղագրութեամբ գրուած գիրքն իսկ։

Զայնասփիւռը, սակայն, լաւագոյն ճամբան է հայրենիքին կապելու համար գաղութները, եթէ նոյնիսկ ան մեզ ստիպէ լսելու պայմանադրական ճառերն ու անխուսափելի անաթեմաները եւս, իբր այդ երգերուն բեռնափոխ։

Ե՞րբ պիտի գայ արդեօք այն օրը ուր Երեւանը պիտի դառնայ ոչ միայն կորիզը բոլոր մտահոգութեանց ու բոլոր ձգտումներուն՝ այլեւ իսկական կապը բոլոր Հայերուն միջեւ, ու բոլորը, ուր ալ ըլլան, ինչ դասէ ու ինչ հոսանքէ ալ ըլլան, անուշ յուզում մը պիտի զգան իրենց հոգիներուն մէջ՝ երբ օդին ալիքներուն մէջէն լսուի կանչը.

« Ալօ, այստեղ ռատիօ - Երեւան»։

Ու պիտի ըլլա՞յ արդեօք որ հայ հարուստ մըն ալ Երեւանի կայանը խորհի՝ փոխանակ ունայն փառասիրութեանց կամ անպտուղ բարերարութեանց տրամադրելու իր յաւելեալ միլիոնները. իսկ Բարեգործականը որ միլիոններ կը յատկացնէ նուազ կենսական պէտքերու համար զանազան գաղութներու մէջ, չը՞ պիտի առանձնէ օր մըն ալ հոգը, գոնէ նախաձեռնութիւնը Երեւանի կայանը օժտելու համար արդիական կատարելագործութեամբ մը։

Կրկնենք անգամ մըն ալ, երգն է ամէնէն քաղցր օղակը հայ սրտերը կապելու համար, ու մոռցնելու համար պահ մը վէճերն ու տարակարծութիւնները, քէնն ու ոխը մարդոց միջեւ, եղբայրացնելու համար բոլորը։ Երգն է որ հայ հոգիէն մասնիկ մը պիտի տանի օտար երգիքներէ ներս ալ՝ անզգալի, բայց հետզհետէ խորունկցնող համակրանքի ալիք մը տարածելով մեր շուրջը։»

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ԳՈՐԾԱՐԱՆՆԵՐԷՆ

ԳՈՐԾԱԴՈՒԼԸ ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Վալանսի աշխատաւորութիւնն ալ սկսաւ ընդհ. բանթողի, որուն ստիպուած են հետեւիլ նաեւ մեր հայրենակիցները։

Մօտ ութ օրուան ժողովներէն ու որոշումներէն յետոյ ահա արդէն բանթողը, իր զուարճալի եւ տխուր երեւոյթներով։ Տեղւոյս գլխաւոր հաստատութեանց աշխատաւորները ձգած են իրենց գործը եւ կամաւոր բանտարկութեան դատապարտուած։ Թղթախաղ, ֆօնօ, ձայնասփիւռ, երգ ու պար, կատարեալ հանդէս։

Կամաւոր բանտարկեալները կամաւոր դոնապանով միայն արտաքին աշխարհի հետ յարաբերութիւն կը պահեն։

Տիկին մըն է դռնապանը։ Գացեր էի Տիկ. Գասեանը տեսնելու։ Եւ ահա գիլ ձայնով պոռաց, դրան մօտ հաւաքուած բանթողները նոյնը կրկնեցին.

— Ի՞նչ կ'ընէք, գոհացում չստացա՞ք։ — Ձեզ գիտեր, միայն սէնտիքայէն եկան եւ յայտնեցին որ չընկրկինք։ Ուտելիք տուին։ Միայն Զաբէհին ըսէ որ պաթանիէ մը բերէ»։ Եւ ահա նուագը ձայնը ձգեց։ Անդին երկու հայ ծերունիներ, խաղաթուղթ բերէք կ'ըսէին, իրենց այցի եկողներուն։ Խորհուրդ կուտամ շատ «գործի վրայ» չերեւալ, թող տեղացիները պահանջեն, դուք ալ հետեւեցէք, առանց աչքի զարնուելու։

Նոյնն է պատկերը նաեւ Պուրկ լէ Վալանսի փամփուշտի գործարանին եւ Փոլիկոնի մեքենայի ու մետաքսի գործարանին մէջ։ Դարձեալ, բանթող ըրած են պտուտակի աշխատաւորները երկու օրէ ի վեր, եւ բանթողի համար կը պատրաստուին միւս բոլոր հաստատութիւնները։

Շա - Թօ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ) ԹԻՒ (18)

ԱՆՁՐԵՒ

—•—

Թարգմ. ԱՐՄԷՆ Պ.

Հեղինակ՝ ՈՒ. ՍԸՄԸՐՍԷԹ ՄՕՀԸՄ

Տոքթոր Մէքֆէյլ հազիւ գիտէր թէ ինչու պիտի դիմէր կառավարիչին։ Ան բոլորովին անտարբեր էր Օր. Թամսընի խնդրին հանդէպ, բայց միսիոնարը գրգռած էր զինք, ու բարկութիւնը կը մխար իր մէջ։

Կառավարիչը տունն էր։ Ցաղթանդամ, վայելչակազմ մարդ մըն էր, նաւաստի մըն էր, գորշ, խուզուած ընչացքով, որ անտառներու խոզանակի կը նմանէր։ Ու հագած էր սպիտակ, անբիծ համազգեստ մը։

«Եկած եմ տեսնելու ձեզ կնոջ մը մասին, որ կը բնակի այն տան մէջ, ուր մենք կը գտնուինք», ըսաւ Մէքֆէյլ։ «Անունը Օր. Թամսըն է»։

«Կարծեմ թէ բաւական շատ լսած եմ անոր մասին, Տոքթ. Մէքֆէյլ», ըսաւ կառավարիչը ժպտելով։ «Հրամայած եմ որ յաջորդ երեքշաբթի հեռանայ այստեղէն եւ աւելի բան մը չեմ կրնար ընել»։

«Կ'ուզէի խնդրել ձեզմէ թէ չէ՞ք կրնար յետաձգել անոր մեկնումը մինչեւ որ նաւը վերադառնայ Սանֆրանչիսքօ, որպէսզի աղջիկը անով երթայ Սիտնի։ Կ'երաշխաւորեմ անոր լաւ վարքը»։

Կառավարիչը շարունակեց ժպտիլ, սակայն, անոր աչքերը մանրցան ու լրջացան։

«Մեծ ուրախութեամբ պիտի ուզէի գոհացնել ձեզ, տոքթ. Մէքֆէյլ, բայց ես արդէն հրաման տուած եմ, եւ հրամանս պէտք է որ յարգուի»։

Տոքթ.ը ներկայացուց հարցը այնքան տրամաբանական կերպով որ կրնար, բայց արդէն կառավարիչը վերջ տուած էր իր ժպիտին, ու կ'ունկնդրէր խոժոռ ու խուսափուկ նայուածքով մը։ Մէքֆէյլ հասկցաւ որ ինք ոչ մէկ տպաւորութիւն կը գործէ։

«Կը ցաւիմ որիորդին նեղութիւն պատճառելուս համար, բայց պէտք է որ յառաջիկայ երեքշաբթի ճամբայ ելլէ, եւ խնդիրը կը փակուի ատով»։

«Բայց ի՞նչ տարբերութիւն կ'ընէ այդ»։

«Ներեցէք, տոքթոր, բայց ես պարտաւոր չեմ զգար բացատրելու իմ պաշտօնական արարքներս պատկան իշխանութիւններէն դուրս որ եւ է անձի»։

Մէքֆէյլ անոր նայեցաւ խորամանկ կերպով։ Ան յիշեց Տէյվիտսընի այն ակնարկութիւնը թէ սպառնացած էր։ Ու կառավարիչին վերաբերումին մէջ կարդաց արտասովոր շփոթութիւն մը։

«Տէյվիտսըն անպիտան մէկն է, որ ուրիշներու գործին մէջ կը խօթէ իր քիթը», ըսաւ ան ցասումով մը։

«Խօսքը մէջերնիս, տոքթ. Մէքֆէյլ, չեմ ըսեր թէ շատ նպաստաւոր կարծիք մը կազմած եմ Պ. Տէյվիտսընի մասին, սակայն, պէտք է խոստովանիմ որ ան իր իրաւունքին մէջ էր՝ ցոյցտալու այն վտանգը, որով Օր. Թամսընի նկարագիրն ունեցող կնոջ մը ներկայութիւնը կը սպառնայ այսպիսի տեղի մը, ուր խումբ մը զինուորները զետեղուած են տեղացի բնակչութեան մը մէջ»։

Ոտքի ելաւ Կառավարիչը, եւ Տոքթ. Մէքֆէյլ ստիպուեցաւ անոր օրինակին հետեւիլ։

«Ձեզմէ ներողութիւն խնդրելու եմ։ Ժամադրութիւն մը ունիմ։ Յարգանքներս յայտնեցէք Տիկ. Մէքֆէյլին»։

Բժիշկը մեկնեցաւ սրտաբեկ կերպով։ Գիտէր թէ Օր. Թամսըն կը սպասէր իրեն, եւ չուզելով յայտնել անոր թէ ինքն ալ չէր յաջողած՝ ետեւի դռնէն գնաց ներս, եւ գաղտուկ մը բարձրացաւ աստիճաններէն, կարծես թէ բան մը ունէր ծածկելու։

Ընթրիքին ժամանակ Մէքֆէյլ լուռ էր եւ անհանգիստ, մինչ միսիոնարը ուրախ-զուարթ էր։ Տոքթ. Մէքֆէյլ կը մտածէր թէ անոր աչքերը մերթ ընդ մերթ կը նայէին իրեն՝ յաղթական զուարճութեամբ մը։ Ցանկարծ՝ Մէքֆէյլ մտածեց թէ Տէյվիտսըն գիտէր որ ինք այցելած էր կառավարիչին եւ ձախողած։ Բայց, ի՞նչպէս կրնար գիտցած ըլլալ։ Զարգուշակ բան մը կար այդ մարդուն զօրութեան մէջ։ Ընթրիքէն ետք՝ Մէքֆէյլ տեսաւ Հորնը ճեմավայրին վրայ, եւ իբրեւ թէ անոր հետ պատահական խօսակցութիւն մը ունենալու համար դուրս ելաւ։

«Կ'ուզէի գիտնալ թէ տեսա՞ծ էք Կառավարիչը», փսփսաց խանութպանը։

«Այո։ Զուզեր բան մը ընել։ Խորապէս կը ցաւիմ։ Աւելի բան մը չեմ կրնար ընել»։

«Գիտէի որ բան մը պիտի չընէր։ Անոնք չեն յանդգնիր հակառակիլ միսիոնարներուն»։

«Ի՞նչ բանի մասին կը խօսիք», հարցուց Տէյվիտսըն, անոնց միանալու համար դուրս ելլելով։

«Կ'ըսէի թէ դեռ առնուազն շաբաթէ մը չէք կրնար հասնիլ Ափիան», ըսաւ խանութպանը համոզիչ չեչտով մը։

Եւ խանութպանը առանձին ձգեց մարդիկը, որ վերադարձան սրահ։ Պ. Տէյվիտսըն ամէն ճաշէ ետք՝ ժամ մը կը յատկացնէր հանգստի։ Մէկէն վախկոտ հարուած մը լսուեցաւ դրան վրայ։

«Հրամեցէք», ըսաւ տիկ. Տէյվիտսըն իր սուր ձայնով։

Դուռը չբացուեցաւ։ Տիկ. Տէյվիտսըն ելաւ ու բացաւ զայն։ Տեսնուեցաւ որ Օր. Թամսըն կանգնած էր սեմին։ Սակայն, արտասովոր էր անոր երեւոյթին փոփոխութիւնը։Ան այլեւս չէր այն սիգապանծ բոզը, որ ճամբուն վրայ հեգնած ու արհամարհած էր զիրենք, այլ խորտակուած, ահաբեկ կին մը։ Իր մազերը, որոնք այնքան խնամքով յարդարուած կը լինէին, խառնիխուռն թափուած էին վզին վրայ։ Հագած էր ննջասենեակի հողաթափները, շրջազգեստ մը եւ լօդիկ մը, որոնք հնամաշ ու աղտոտ էին։ Կանգնած էր սեմին վրայ, եւ արցունքները կը հոսէին աչքերէն, ու չէր համարձակիր ներս մտնել։

«Ի՞նչ կ'ուզես», հարցուց տիկ. Տէյվիտսըն կոշտ կերպով։

«Կրնա՞մ խօսիլ Պ. Տէյվիտսընի հետ», ըսաւ աղջիկը խեղդուկ ձայնով մը։

Միսիոնարը ոտքի ելաւ եւ քալեց դէպի անոր կողմը։

«Ներս եկէք, Օր. Թամսըն», ըսաւ համակրական չեչտով մը, «ի՞նչ կրնամ ընել ձեզ համար»։

Աղջիկը ներս մտաւ։

«Շատ կը ցաւիմ այն բանին համար, որ անցեալ օր ըսի ձեզի— ինչպէս եւ ամէն բանի համար։ Կարծեմ թէ բաւական շատ խմած էի։ Ներողութիւն կը խնդրեմ»։

(Շար.)

լուծման հրամաններուն, մինչեւ որ պարզուի կացութիւնը: Տը Լա Ռոք կ'ենթադրէր թէ լուծման հրամանը ուղղուած չէ իրենց «կուսակցութեան» դէմ, այլ՝ Հրեղէն Խաչերու նախնական շարժման: Հրովարտակը մեկնելու այս ձեւին դէմ, կը կարծուի թէ կառավարութիւնը պիտի ստիպուի նոր բացատրութիւններով որոշակի ըսել եւ խստիւ հրամայել, որ օր առաջ վերջ տրուի արգիլուած կազմակերպութիւններու գործունէութեան:

Կը թուի թէ այնքան ալ շուտ պիտի չմարի այս շարժումը: Արդէն զանազան վայրերու մէջ պզտիկ ու մեծ ընդհարումներ տեղի ունեցան: Լրագրավաճառներու բախումը, Փարիզի մէջ, սովորական դարձած է շաբաթ օրուընէ ասդին, — երկու հակառակորդ կողմերու թերթերու վաճառորդները, իրարու հանդիպելով փողոցներու բերանը, նախ պոռալու մրցում մը կը կատարուի, որ շուտով կը փոխուի զզուըտուքի:

Նանսիէն կը հաղորդեն թէ լուծեալ կազմակերպութեանց շարքէն ընկերակցութիւն մը, որ կը կոչուի Հակառակ Մեր Կամքին, (որովհետեւ ընդհ. պատերազմի ընթացքին, թէեւ ֆրանսացի՝ կռուած էին գերմանական բանակին մէջ), պետին անունով հրապարակ հանած է յայտարարութիւն մը, ուր կ'ըսուի.

— Լուծեալ կազմակերպութեանց վարիչները ցոյց պիտի տան թէ կարելի չէ բանտարկել գաղափարները, ինչպէս կը բանտարկեն մարմինը: Մենք, Հրեղէն Խաչերու ոգիով սնած, ծնունդով Ֆրանսացի, ստիպուած ըլլալով կռուիլ գերմանական բանակին մէջ, մէջք ծռեցինք յաղթականին՝ սեւ օրերու ընթացքին: Ալ բաւական է, սակայն: Մենք մեր առողջութիւնը եւ կեանքը չտուինք, որպէսզի այսօր հլու հնազանդ հպատակինք օտար տիրապետութեան, օտար կ'ըսենք՝ որովհետեւ օտարն է որ կը տիրապետէ, երբ կը լուծէ ազգային կազմակերպութիւնները՝ չողոմելով համայնավար խմբակցութիւնները: Մեր ծընողքները մեզ չմեծցուցին, որպէսզի հանդիսատես ըլլանք Կարմիր Ժողովրդական Ճակատին իշխանութեան: Ասկէ առաջ մենք հաւատք միայն ունէինք Հրեղէն Խաչին: Այսուհետեւ կ'իւրացնենք Հրեղէն Խաչի ոգին: Ուրեմն պարոններ, Պլում եւ Սալէնկրօ, եթէ ունիք տխուր քաջութիւնը կարենալ լուծելու կազմակերպութիւն մը, որ 1914 — 1918 իր արիւնը տուաւ հայրենիքի սիրոյն, յառաջ անցէք, ձեզ տեսնենք »:

Սէնթ Էթիէնէն մեր թղթակիցը կը հաղորդէ թէ կիրակի ծանր բախում մը տեղի ունեցած է ազգայնականներուն եւ հակառակորդներուն միջեւ:

Բանակցութիւններ Իտալիոյ եւ Ֆրանսայի միջեւ

—o—

Փարիզի իտալական դեսպանը, Չէրրութի, որ անցեալ օր երկար տեսակցութիւն մը ունեցած էր Լէոն Պլումի հետ, Հռոմ գացած է արդէն: Կը կարծուի թէ այս ճամբորդութիւնը քայլ մըն է բանակցութեանց, որ պիտի սկսին շուտով Իտալիոյ եւ Ֆրանսայի միջեւ: Այդ բանակցութեանց ընթացքին քըննութեան պիտի առնուի ոչ միայն քաղաքական կացութիւնը, այլեւ առեւտրական յարաբերութեանց հարցը, Միջերկրականի մէջ գործակցութեան անգլիական ծրագիրը, որ պիտի գործադրուի պատժական միջոցները բառնալէ վերջ:

Իտալական թերթ մը, խօսելով պատժական միջոցները ջնջելու տրամադրութեանց մասին, զորս ցոյց կուտան, Անգլիայէն ու Ֆրանսայէն վերջ, Փոքր Համաձայնութիւնը, Լեհաստան եւ Ռուսիա, կ'ըսէ թէ «ուշացած կարգադրութիւն մըն է որ կ'ըլլայ, սակայն եւ այնպէս ուրախ ենք որ կը կատարուի անդարմանելին տեղի չունեցած »:

Արիւնահեղ կռիւներ Պուքրէշի մէջ

—o—

Պուքրէշէն կը հեռագրեն թէ կիրակի ծանր կռիւներ տեղի ունեցան բանուորներու եւ ուսանողներու միջեւ, մայրաքաղաքին գրեթէ բոլոր թաղամասերուն մէջ:

Պաշտօնական տեղեկութեանց համաձայն, գրաշար մը սպաննուեցաւ եւ երեք ուրիշ բանուորներ ծանրապէս վիրաւորուեցան: Ոստիկանապետ մըն ալ վիրաւորուեցաւ:

Բախումին պատճառը հետեւեալն է. — Ազգայնական ուսանողները որոշած էին պոյքոթ հռչակել ձախակողմեան կուսակցութեանց թերթերուն դէմ, եւ արգիլելու համար այդ թերթերուն վաճառումը, փողոց իջան թոյլատրելով ծախել միայն ազգայնական թերթերը: Բանուորները, ձախ խմբագիրներու հետ միասին, ուզեցին պաշտպանել լրագրավաճառները: Սակայն ուսանողները տեղ տեղ յաջողեցան գրաւել անոնց թերթերը եւ այրել հրապարակաւ: Այս ձեւով մասամբ արգելք հանդիսացան ձախ թերթերու վաճառումին:

Թաղամասի մը մէջ, սակայն, երկու հակառակորդ խումբերը ուժգնութեամբ բախեցան իրարու եւ ատրճանակ պարպեցին, այդտեղ էր որ ինկաւ գրաշարը: Ձախ թերթերու խմբագրատուները պաշտպանուեցան պատնէշներով: Ոստիկանութիւնը մեծ ուժերով միջամտեց, աւելի քան հարիւր հոգի ձերբակալեց երկու կողմէն: Եւ սակայն կիրքերը հանդարտած չեն տակաւին:

ԶԱՆԱԶԱՆ ԼՈՒՐԵՐ ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊԱՂԵՍՏԻՆԻ ԴԷՊՔԵՐԸ. — Կիրովի որ ընդհարում մը տեղի ունեցաւ Թուլքարէմի մէջ, արաբ ազգայնականներուն եւ բրիտանական ոստիկանութեան միջեւ: Ընդհարումը տեւեց մէկուկէս ժամ: Կռիւին մասնակցեցան նաեւ օդանաւերը: Անգլիացիները ունին մէկ մեռեալ եւ երեք վիրաւոր: Նապլուսի կողմը եւս անգլիական զօրքի պաշարեց արաբ ազգայնականները, որոնք շարունակ կը յարձակէին սուրհանդակին վրայ, — բոլորն ալ ձերբակալուեցան:

ԵՐԿՐԱՇԱՐԺ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ. — Պոլիսէն կը հեռագրեն թէ յունիս 21ի գիշերը Մէնէմէնի մէջ երկրաշարժի երեք զօրաւոր ցնցում տեղի ունեցած են: Ժողովուրդը, սարսափահար, գիշերը անցուցած է վրաններու տակ: Կառավարչատունը վնասուեցաւ, մարդկային զոհեր չկան:

ՊԻՒԼՈՎԻ ՄԱՀԸ. — Գերմանիոյ արտաքին նախարարութեան ընդհ. քարտուղարը, Ֆոն Պիւլով մեռաւ թոքային բորբոքումի մը հետեւանքով: 51 տարեկան էր:

ԼԵՀԱՍՏԱՆ ԵՒՍ ԿԸ ՋԱՆԱՅ. — Անգլիայէն եւ Ֆրանսայէն վերջ, Լեհաստան եւս կը յայտարարէ թէ անօգուտ են պատժական միջոցները եւ պէտք է ջնջել:

ՏՂԵԿԻ ՄԸ ԱՌԵՒԱՆԳՈՒՄԸ. — Մարսէյլէն կը հաղորդեն ֆրանսական թերթերու թէ Սէն - Լուի արուարձանին Կրան - Փէն թաղի բնակիչներէն չորս տարեկան Անտրէ Ջէհալիկօչեան (?) առեւանգուած է անծանօթ շարժավարի մը կողմէ: Հակառակ տղեկին աղաղակներուն՝ առեւանգիչը յաջողած է անհետանալ: Փոքրիկ Անտրէի հայրը իրիկունը աշխատանքէ դարձին տեսաւ զաւկին անհետացումը եւ դիմեց ոստիկանութեան որ սկսաւ հետապնդումի:

ՄԻԱՑԵԱԼ - ՆԱՀԱՆԳՆԵՐԸ եւս կը վերցնեն արգելքը որ դրուած էր զէնքերու եւ ռազմանիւթերու արտածումին վրայ, Իտալիոյ եւ Եթովպիոյ համար:

ՀԵԹԱՆՈՍԱԿԱՆ ՏՕՆ. — Ամրան արեւակայքի գերմանական հին տօնին առթիւ, երիտասարդութիւնը 10,000 խարոյկ վառեց կիրակի գիշեր Պերլինի մօտիկ բարձունքներուն վրայ: Այս առթիւ, գերմանական թերթ մը կը գրէ. — «Ամբողջ ժողովուրդ մը, այս բոցերուն մէջ, կը հաղորդուի իր նախնեաց հին աստուածներուն հետ »:

ԻՏԱԼԵՒԳԵՐՄԱՆԱԿԱՆ ՀԱՄԱՁԱՅՆՈՒԹԻՒՆ. — Պերլինէն պաշտօնապէս կը հաղորդուի, որ առեւտրական համաձայնագիր մը կնքուեցաւ Իտալիոյ եւ Գերմանիոյ միջեւ, «արագ եւ բարեկամական բանակցութիւններէ վերջ »: Բնագիրը պիտի հրատարակուի վաղը:

ՎԱՐՁԱԿԱԼԱԿԱՆ ՕՐԷՆՔԸ. — Բնակարաններու վարձքին վրայ յաւելումի օրէնքը, որ պիտի գործադրուէր յուլիս 1ին, մէկ տարի յետաձգուեցաւ:

Հ. Յ. Դ.

Գաւառ

ԼԻՈՆԻ «Վարանդեան» կոմիտէն ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները 26 յունիս, հինգշաբթի երեկոյ ժամը 8.30ին, 181 Cours Lafayette, Զարդարեան գրադարանի մէջ: Շատ կարեւոր օրակարգ: Կը խնդրուի բոլոր ընկերներէն ներկայ գտնուիլ այս բացառիկ ժողովին:

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

ՓԱՐԻԶԻ «ԵՓՓԱՏԱՑԻ» ԿՈՄԻՏԷԻ դասախօսութիւնը տեղի կ'ունենայ այս ՈՒՐԲԱԹ երեկոյ (26 յունիս) ժամը 8.30ին, Chez Zeyer սրճարանի վերնայարկը, 4 rue St. Dènis (Place du Châtelet), մէթրօ Châtelet: Կը խօսին՝ ընկերներ ՀԱՅԿ ՍԱՐԳՍԵԱՆ խորհրդային հին եւ նոր Սահմանադրութիւնը, ԱՇՈՏ ԱՐՏՐՈՒՆԻ նոր Սահմանադրութիւնը եւ Հայաստան:

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ՊՏՈՅՏ

կազմակերպուած ՍԻՓԱՆ-ԿՈՄԻՏԱՍ երգչախումբին կողմէ

28 յունիս, կիրակի, Garcheի անտառը

Ժամադրավայր՝ St. Lazareի կայարանին մէջ, Monuments aux Morts առաւօտեան ժամը 9ին: Մեկնում ամենաուշը 9.30ին:

Երգչախումբի անդամներ եւ համակիրներ կրնան մասնակցիլ իրենց ընտանիքով: Հաւաքական տոմսակի զեղչ բոլորին համար:

Ճաշը միասին բերել: Մուտք չկայ:

Առնուվիլի Մանկապարտէզի հանդէսը

Նախաձեռնութեամբ Հ. Մ. Մ. Տիկնանց Միութեան

28 յունիս, կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին

Salle Gallemantի մէջ, կայարանին դիմաց:

Կը խօսի Պ. Վ. ԻԶՄԱԼԵԱՆ

ԵՐԳ, ՊԱՐ, ԱՐՏԱՍԱՆՈՒԹԻՒՆ եւլն.:

Դպրոցի սանուհիները կը ներկայացնեն զաւեշտ մը:

Մուտք՝ 5 ֆր., աշակերտներու՝ 3 ֆր:

Շոգեկառք կառ. տու. Նօռէն 1.17 եւ 1.27:

ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԵՑԷՔ...

Սէն-Լուի (Մարսէյլ) Հայ Երիտասարդաց «Մասիս» մարզական միութեան տարեկան դաշտային խնջոյք-պարահանդէսին,

տեղի կ'ունենայ 28 յունիս կիրակի օր Սօթերքայրեանններու ագարակին մէջ աննախընթաց պատրաստութեամբ:

Հայկական եւ եւրոպական պարեր մասնաւոր նուագախումբով, առատ կեր ու խում պատրաստուած մասնագէտներու կողմէ, զաւեշտ եւլն.:

ՏԱՆՈԹ — Եթէ կ'ուզէք լաւ ժամանց մը անցնել եւ սատարել Հայ երիտասարդութեան, փութացէք դէպի հանդիսավայրը առաւօտեան ժամը 10էն սկսեալ: փափաքողները կրնան ճաշերնին միասին բերել:

Օդափոխութեան կայան

ՖՐ. Կ. ԽԱՉԻ ՇՐՋ. ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆԸ իր յառաջիկայ ամառնային կայանի (Colonie des Vacances) համար պիտի ընդո նի սահմանափակ թիւով վճարովի երախաներ եւս, դիւրութիւն տալու նպատակով համեստ ընտանիքներու: Փափաքող ծնողքները պէտք է դիմեն զպաւոր ՏԻԿ. ՄԻՍԱՔԵԱՆի, 6 rue d'Alsace, Asnières (Seine), մինչեւ յառաջիկայ Յունիս 30: Տղաքը պէտք է ըլլան առողջ, հաստատուած բժշկ. վկայագրով, 8—12 տարեկան երկսեռ: Գինը 250 ֆր. մէկ ամսուան համար, ճանապարհածախքը ծնողքին վրայ:

12 ՕՐ ԻՏԱԼԻԱ

Հաւաքական ուղեւորութիւն Վենետիկ եւ Միլան

կազմակերպուած Փարիզի Մ. Ռ. Նախկին Աշակերտաց Միութեան կողմէ,

ՄՈՒՐԱՏ ՌԱՓԱՅԷԼԵԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ ՀԱՐԻՒՐԱՄԵԱԿԻ ՀԱՆԴԷՍՆԵՐՈՒՆ ԱՌԹԻՒ

Մեկնում.— Ուրբաթ 14 Օգոստ. Փարիզէն (Gare de Lyon) ժամը 22.45ին, Մարսէյլէն.— (Gare St. Charles) ժամը 19.45ին:

Դարձ.— Չորեքշաբթի 26 Օգոստ. ի Փարիզ ժամը 14.20ին, ի Մարսէյլ ժամը 11.15ին:

Բնակութիւն, սնունդ առաջնակարգ պանդոկներու մէջ: Ուղեծախս Փարիզ—Վենետիկ—Փարիզ 750 ֆր., իսկ Մարսէյլ—Վենետիկ—Մարսէյլ 650 ֆրանք:

Ժամանակին կատարել Նանսէնեան անցագրի դիմումները:

Մասնաւոր դիւրութիւններ իտալական visaին համար:

Մանրամասնութեան համար գրել.—

Association des Anciens Elèves Moorat-Raphaël

49 Rue Rochechouart, Paris (9e)

Դերձակատուն

ՊՕՂՈՍ ԳՈՐԳԻԿԵԱՆ

31 Route de Choisy, Ivry s/Seine

Հեռաձայնել Italie 13—45

ՃՈԽ ՄԹԵՐՔ ֆրանսական եւ անգլիական կերպասներու:

Վերջին նորաձեւութիւն, խնամուած աշխատանք, չափաւոր գին:

Ստացած ենք ամառնային գեղեցիկ կերպասներ.

ձեր շինելիքհօգուստներուն համար դիմեցէք մեր դերձակատունը:

ՀԱՅԵՐՈՒ ԺԱՄԱԴՐԱՎԱՅՐԸ

Ճաշարան ՖԼՕՐԻԱ

61, Rue Monsieur le Prince, Paris (6)

Մէթրօ՝ Օտէօն եւ Սէն Միշէլ Հեռաձայն Danton : 52 - 73

Արեւելեան եւ եւրոպական խնամուած կերակուրներ:

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՄԱՍԻՍ.— 73 ֆր.:

ՓՆՏՌԵՑԷՔ եւ ԿԱՐԴԱՑԷՔ

երգիծաթերթ՝ «ՄԵՂՈՒ»

Փարիզի եւ շրջանի Յառաջի ցրուիչ

Գ. ԱՒԵՏԻՍԵԱՆ:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՄՕՏ ԿԸ ԳՏՆՈՒԻ ՍԱԿԱՒԱԹԻՒ ՕՐԻՆԱԿՆԵՐՈՎ

«ՀԱՅՈՑ ՀԱՅՐԻԿ» (Նուագող վշտից հայրենեաց): Առաջին հատոր (կենսագրութիւն): կազմեց՝ ՀԱՅԿ ԱՃԷՄԵԱՆ: Ստուար հատոր մը, 556 մեծադիր էջերով եւ պատկերազարդ: Կը պարունակէ ոչ միայն Խրիմեան Հայրիկի կենսագրութիւնը, այլեւ պատմական եւ աշխարհագրական տեղեկութիւններ Վասպուրականի եւ ժամանակակից դէպքերու մասին:

Գին՝ 50 ՖՐԱՆՔ թղթակազմ եւ առանց հաշուելու թղթատարի ծախքը:

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ՀԱՐՑԱԿԱՆԻ ՈՒՂԻՆԵՐՈՎ

(ՎԷՊ)

ԼՈՒԻԶԱ ԱՍԼԱՆԵԱՆԻ (ԼԱՅ)

516 էջ, երկու մեծադիր հատոր:

Գինը՝ 20 ֆր. երկու հատորի համար (թղթատարի ծախքով):

դիմել՝ M. Aslanian, 11 Ave. Sœur Rosalie, Paris (13)

Եւրոպայի հայկական մեծագոյն գրատունը

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

51, Rue Mr. le Prince, Paris (6). Métro: Odéon. Tél. Danton: 88-65,

Հայերէն, ֆրանսերէն, անգլիերէն եւայլն ամէն տեսակ գիրքեր:

Արդիական կազմատուն: Տպագրական գործեր:

Աշխարհիս բոլոր կողմերէն հասած ապսպրանքները կը կատարուին արագ եւ խղճամիտ կերպով:

ՎԱՐՁՈՒ Է 13րդ թաղամասի մէջ, մէթրօ Corvisartի մօտ լօժըման մը, երկու սենեակ, կազ, ելեկտրականութիւն: Տարեկան վարձք 1140 ֆր.: Փոքրիկ ռըփրիզ՝ վերջերս կատարուած նորոգութեանց համար: Դիմել հայկական նպ. սրավաճառատուն, 17 rue Damesme, Paris (13).

PETITES ANNONCES

ՕԳՏԱԿԱՐ ՀԱՍՑԷՆԵՐ

ԲԺԻՇԿՆԵՐ.—

Dr. L. KRIKORIAN

Ներքին եւ վեներ. հիւանդութիւններ

126, Rue du Fbg. St. Denis, Paris (10)

ՍԵԴՐԱԿ ՍԱՍՈՒՆԻ

Վիրաբոյժ-Ատամնաբոյժ

16, Rue de Vaugirard, Paris (6)

Մէթրօ՝ Օտէօն կամ Սէն Միշէլ

ՏՕՔԹ. ԱՍԼԱՆ

Ներքին եւ վեներական հիւանդութիւններ, 34, Bld. de Clichy, մէթրօ Pigalle, Tél.: Mon. 76-65, ամէն օր ժ. ը 2—8:

ԴԵՐՁԱԿՆԵՐ.—

Գ. ԱՃԷՄԵԱՆ

Արանց եւ կանանց

42, Rue Blanche, մէթրօ՝ Trinité

ՊՕՂՈՍ ԳՈՐԳԻԿԵԱՆ

Խնամուած կար, չափաւոր գին

31, Route de Choisy, Ivry s/Seine

Հեռաձայնել Italie 13 - 45

ՆՊԱՐԱՎԱՃԱՌՆԵՐ.—

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՆՊԱՐԱՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ

Արեւելեան ամէն տեսակ ապրանքներ

4, Rue de Metz

մէթրօ՝ Strasbourg - St. Denis

ՆՊԱՐՎ. CONSTANTINOPLE

Արեւելեան և եւրոպական ապրանքներ

37, Rue de Trévise

մէթրօ՝ Cadet Tél.: Prov. 82 - 96

OFFICE NANSEN

38 Boulevard Raspail — Paris (6)

ԹՈՐԳՈՄ ՆԱԼՊԱՆՏԵԱՆ

Կերպասեղէնի ներկայացուցիչ

141, Bld. de Magenda, Փարիզ (10)

LONDON PRESSING - HOKDANIAN

Հագուստ մաքրել եւ արդուկել: Զեղչուած գին, Մօնթմարթրի Հայերուն:

15, Rue Gerando, մէթրօ՝ Anvers.

Եփրատ նուագախումբի համար դիմել Պ. Տիգրան Օհանեանի, 15, Rue du Pourtour, Clamart, Seine.

ՅԱԿՈԲ ՉՈԹՈՒՐԵԱՆ

Նորոգութիւն ջուրի, կազի խողովակներու եւ լավապօներու, նպաստաւոր գին, դիմել՝ 36, Rue Rochechouart

Tél.Trud. 15-12, Փարիզ (2)

ԹԱԳԻՈՐ ԱՅՎԱԶԵԱՆ

Կերպասեղէնի ներկայացուցիչ

27, Rue Dunoir, Լիոն (3), Ռօն

ԳԱՑԷՔ ՏԵՍԷՔ

CIGALE CINÉMA

60 Avenue de Saxe. LYON.

ԳԱՑԷՔ ՏԵՍԷՔ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

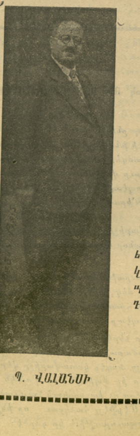
Cinéma REXY

Rue Cours Lafayette, angle Garibaldi.

ՎԱՐՁՈՒ Է

Վարձու է St. Justի մէջ երկու սենեակ եւ խոհանոց մը, թրամուէյի գծին մօտ: Օդասուն վայր: Դիմել Պ. Իսմիւտեանի, 12 Chemin de Raguse, St. Just, Marseille

Le Gérant: H. STEPHAN
Imprimerie A. DER (AGOPIAN)
17, Rue Damesme, PARIS (13)

Պ. ՎԱԼԱՆՍԻ

Chez VALENSI

Bar - Restaurant

—o—

ՄԵԾ ՃԱՇԱՐԱՆ

8, Rue Buffault (9e)

Tél. Prov. 94 - 96

—o—

Գեղեցիկ եւ մեծ սրահ: Արեւելեան եւ ֆրանսական խնամուած կերակուրներ: Ունինք ամէն տեսակ ըմպելիներ, օղիներ եւ բազմաթիւ ադանդերներ: Ժամադրավայրը բոլորին:

—o—

ԱՆԹԵՐԻ ՍՊԱՍԱՐԿՈՒԹԻՒՆ

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

(Fondé en 1925) :-: R. C. Seine 276.286

Directeur et Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
Rédaction et Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

17, Rue Dameame, PARIS (13e)
Téléphone : Glacière 15 - 70
(ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ԳԱՑՄԱՆՆԵՐ,— ՏԱՐԵԿԱՆ ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ ԵՌԱՄՍԵԱՅ

Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 ֆրանք	—
Ամերիկա եւ ուրիշ երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	—

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 24 ՅՈՒՆԻՍ
MERCREDI 24 JUIN 1936

12 ՏԱՐԻ — 12e Année No. 3148

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԱՊԱՍՏԱՆԻ ԻՐԱՒՈՒՆՔԸ

Տարիներէ ի վեր, մարդկային այս տարրական ու բնական իրաւունքը դարձած է սակարկութեան առարկայ:

Պետութեանց ներքին յեղաշրջումները, վարչաձեւերու եւ կառավարութեանց փոփոխութիւնները, մենատիրական նեղմիտ կարգերն ու ոգին, խիստ ցաւագին անդրադարձումներ են ունեցած, մանաւորապէս ապնջականութեան իրաւունքին վրայ:

Որքա՜ն սրտակեղէք դէպքեր կան տարագիր բազմութեանց աւելկոծ կեանքին մէջ:

Հսկայական մարդկային զանգուածներ իրենց մայր հայրենիքէն պոկուած, ինկած են երկիրէ երկիր, դուռնէ դուռ, անտէր ու թափառական:

Մենք Հայերս շատո՜նց ճաշակած ենք տարագրութեան դառնութիւնները: Մեզ համար այլ եւս գաղտնիք չմնաց անոր լեղի ծալքերուն մէջ:

Յունիս 21ին, կիրակի օր, Փարիզի մէջ գումարուեցաւ «Ապաստանի Իրաւունքի Միջազգային Խորհրդաժողով» մը, յատկապէս զբաղելու համար քաղաքական այլազգի տարագիրներու ճակատագրով:

Եւրոպայի բոլոր ժողովրդապետական երկիրներէն ներկայացուցիչներ եկած էին հոն: Բացի պատգամաւորներէն կը մասնակցէին ժողովին՝ բազմաթիւ քաղաքական ականաւոր դէմքեր, նախարարներ, հանրային գործիչներ: Այդ իսկ պատճառով խորհրդաժողովը կը ստանար բացառիկ կշիռ ու նշանակութիւն:

Բոլոր հռետորներու մտահոգութիւնը մէկ էր, — գտնել այնպիսի ազդու միջոցներ որ տարագիր զանգուածները մարդկօրէն ապրելու եւ շնչելու հնարաւորութիւններ ունենան:

Կազմակերպիչներէն Փօլ Փէրէն ընդարձակ եւ փաստացի տեղեկագիր մը ներկայացուց ժողովին, պարզելով տարագիրներու իրաւական եւ նիւթական կացութիւնը:

Քաղաքական տարագիրներու հարցը իր ներկայ ձեւին մէջ, մեզի կը պատկերանայ երեք հիմնական խմբակցութեան տակ.—

Ա.— Տարագիրներ, որոնք իրենց բուն հայրենիքին մէջ ենթակայ են կառավարական հալածանքի, բանտի եւ աքսորի:

Բ.— Տարագիրներ, որոնք մայր հայրենիքէն բոլորովին կտրուած եւ դարձած են «հայմաթլօս»ներ:

Գ.— Տարագիրներ, որոնք իրենց բնակած պետութիւններու ծոցին մէջ ենթարկուած են օրինական զանազան խստութեանց եւ անարդար արտաքսումներու:

Ահա այս երեք կարգի բազմութիւններն են, որ դարձած են ներկայ խորհրդաժողովի մտահոգութեան առարկան:

Խօսուած խիստ շահեկան ճառերէն հոս կ'ուզէի յառաջ բերել մասնաւորապէս Տիկ. Մաքտըլէն Փազի ճառը, որ խիստ զգայուն կերպով կը շօշափէ գրեթէ հարցի բովանդակ ծանրութիւնը, իր բոլոր երեսներով:

Տիկ. Փազ գրագէտի սրտառուչ շեշտով մը կ'ոգեկոչէ.

— «Մեզմէ ոչ ոք հոս եկած է իր կողմէ: Մեզմէ եւ ձեզմէ շատերը կը զգան թէ արդարութեան եւ եղբայրութեան հինաւուրց աւանդապահներն են: Այս կամարներուն տակ հնչող ձայները այլ եւս դարձած են հուժկու եւ ծաւալուն կազմակերպութեանց ձայները:

Քաղաքական տարագիրներու ապօրինի արտաքսումները այլ եւս պէտք է դադրին: Արտաքսումներու այն որոշումները որ գործադրութեան պիտի դրուին, Եւրոպայի ներկայ կացութիւնը նկատի առնելով, պէտք է կանխել եւ պէտք է պահանջել որ չգործադրուին: Երկու իրաւական կացութեանց հակադրութեան զոհն է է տարագիրը: Պետութիւններէն մին՝ որ կ'արտաքսէ, եւ միւսը՝ որ կը մերժէ զայն ընդունիլ: 1849ի դրակոնեան օրէնքին պէտք է փոխարինէ այնպիսի օրէնսդրութիւն մը, որ օտարականը կարենայ վերականգնել իր անհատական իրաւունքները եւ իր արժանի տեղը ապնջական երկիրներուն մէջ: Մեզմէ ամէն մէկը բազմապիսի դրուագներ ունի պատմելիք: Եթէ այդ բոլոր կարենանք գրի առնել, անկասկած վերնագիրը պիտի դնենք բարբարոսութիւն եւ ապերախտութիւն: Մենք այստեղ ոչ միայն հալածականներուն բարեկամներն ենք, այլեւ անոնց հառաչակիցները: Առաջին անգամն է որ այնքան ցաւալի դէպքերէ վերջ, համերաշխութեան ոգին մեզ կը գտնէ, խիղճը կ'արթննայ եւ բանականութիւնը կը միջամտէ: Այս պատերէն անդին հազարաւորներ մեզ կը լսեն, մեզի կը սպասեն, որ մենք հոս կեցած ենք վճռական ու համերաշխ ոգւով: Անոնց խեղդուած ձայնը կը կանչէ մեզ ըսելով.—«Ընկերնե՛ր, փրկեցէք մեզ» ...

Ապնջական հին օրերու Ֆրանսան էր որ կը խօսէր Տիկ. Փազի միջոցաւ: Այս երկրին մէջ օտարատեցութիւնը, դժբախտաբար վերջին շրջանին մէջ, նախ քան Ժողովրդական Ճակատի յաղթանակը, եղերական ձեւեր էր ստացած: Սովորական երեւոյթ էին դարձած արտաքսումներն ու աշխատանքի իրաւունքէ զրկումը:

Շատ ընտանիքներ մոխիրի վրայ նստան եւ շատեր ալ ովկիանոսներէն անդին, ի գին մահու եւ կենաց, «հայրենիք» փնտռեցին, Փարակուէյէն մինչեւ Ուրուկուէյ եւ այլուր ...

Վստահ ենք թէ Յուլիս 2ին գումարուելիք կառավարական խորհրդաժողովը, պիտի ջանայ լաւագոյն լուծում մը բերել տարագիր զանգուածներու մարդկային ոտնահարուած իրաւունքներուն համար:

Նանսէնեան քաղաքացիները գուցէ այսուհետեւ կարենան աւելի ազատ շնչել ու գործել:

Վ. Հ.

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ՖՐԱՆՍ. ԽՈՐՀՐԴԱՐԱՆԻՆ ԱՌՋԵՒ

Երէկ Ֆրանս. խորհրդարանին մէջ կարեւոր ճառեր արտասանուեցան արտաքին քաղաքականութեան մասին:

Լէոն Պլում, Ծերակոյտին առջեւ, կէսօրէն վերջ կարդաց յայտարարութիւն մը ներկայացնելով կառավարութեան արտաքին քաղաքականութիւնը: Ծերակոյտը իր օրակարգին վրայ ունէր նաեւ Վէնսան Օրիոլի օրինագիծը 10 միլիար նոր գանձատոմսերու շրջաբերութեան մասին:

Իվոն Տէլպոս, իր կարգին, Երեսփ. Ժողովին առջեւ կարդաց նոյն յայտարարութիւնը կառավարութեան արտաքին քաղաքականութեան մասին, որ կը շօշափէր հետեւեալ հարցերը,— Պատժական միջոցներու ջնջումը, Ազգերու Դաշնակցութեան կանոնագրին վերադնահատութիւնը, գերմանեւֆրանսական յարաբերութիւնները, անգլեւֆրանսական դաշնակցութիւնը, Ֆրանսայի յարաբերութիւնները Իտալիոյ, Ռուսիոյ եւ Փոքր Համաձայնութեան հետ, զինաթափութեան հարցին ընթացքը, Միջերկրականի ապահովութիւնը, Նեղուցներու խորհրդաժողովին օրակարգը: Այս յայտարարութիւնը տեւեց 3 քառորդ ժամ:

Բազմաթիւ հարցապնդումներ եղան այս կարեւոր յայտարարութեան մասին, զոր կը ներկայացնենք վաղը մանրամասն:

ՆԵՂՈՒՑՆԵՐՈՒ ԽՈՐՀՐԴԱԺՈՂՈՎԸ

ԲՈԼՈՐ ՊԵՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԿԸ ՇՆՈՐՀԱՒՈՐԵՆ ԹՈՒՐՔԻԱՆ

ՄՈՆԹՐԷՕ.— Մոթա, խորհրդաժողովին բացումը կատարելով, շնորհաւորեց Թուրքիան, որ փոխանակ դաշնագիր բռնաբարելու՝ խորհրդակցութեան կը նստի չահագրգռուած պետութեանց հետ: Դաշնագիրները անփոփոխելի չեն, ըսաւ, իմաստութիւնը սակայն կը կայանայ փոփոխութիւնը երկու կողմերու կամքով միայն կատարելուն մէջ:

Յետոյ առաջին խօսողն եղաւ Բիւշտիւ Արաս, որ ըսաւ թէ Նեղուցներու մասին նոր համաձայնութեան մը նախագիծը ներկայացնելով՝ իր կառավարութիւնը կ'ուզէ տալ միջազգային գործակցութեան ապացոյց մը: Նկատի առնելով որ 1923ի դաշնագիրը, ներկայ պարագաներուն մէջ, կորսնցուցած է իր գոյութեան իրաւունքը, Թուրք կառավարութիւնը կը խնդրէ 1923ի համաձայնութիւնը փոխարինել իր կողմէ պատրաստուած համաձայնութեան նոր նախագիծով մը:

Թիթիուլէսքօ խօսք առնելով յայտարարեց որ Նեղուցները ինչպէս կը կազմեն Թուրքիոյ սիրտը, նոյնպէս կը կազմեն Ռումանիոյ թոքերը: Ահա թէ ինչո՛ւ երկու երկիրները պէտք կը զգան միանալու եւ ներկայանալու իբրեւ մէկ պետութիւն: Պալքանեան դաշնագրով՝ Թուրքիա եւ Ռումանիա կապուած են իրարու: Երբ ներկայիս միջազգային յանձնառութեանց հանդէպ յարգանքը դարձած է հազուադէպ երեւոյթ մը, կ'արժէ շնորհաւորել Թուրքիան որ կը նախընտրէ չարժիլ փոխադարձ հաճութեամբ եւ օրինական ճամբով: Թէեւ ըսողներ ըլլան թէ վերաքննութեան այս քայլը ծառայէ ծանր նախընթաց մը ստեղծելու, սակայն Ռումանիա ամբողջովին դէմ է դաշնագիրները վերաքննելու, մնաց որ Թուրքիա հողային վերաքննութեան պահանջ չի ներկայացներ:

Անգլիոյ ներկայացուցիչը խօսք առնելով ըսաւ թէ Թուրքիոյ վերաքննութեան պահանջը ուժ կ'առնէ զինաթափութեան յանձնաժողովի եւ Ազգերու Դաշնակցութեան կրած ձախողութենէն: Ամէն երկիր պարտաւոր է պաշտպանել իր ապահովութիւնը իր սեփական ուժերով: Հետեւաբար բնական է Թուրքիոյ պահանջը: Համամիտ եմ անոնց որ կ'ըսեն թէ դաշնագիրներու մասին ցոյց տրուած յարգանքը կը կազմէ դիւանագիտական յարաբերութեանց հիմն իսկ: Այս տեսակէտով բրիտանական կառավարութիւնը պատրաստ է մեծ բարեացակամութեամբ քննելու Թուրքիոյ բերած նախագիծը:

Փօլ-Պօնքուր, յանուն Ֆրանսայի, միացաւ բրիտանական եւ ռումանական պատուիրակութեանց պետերուն՝ գնահատութիւն յայտնելու համար հանդէպ Թուրք կառավարութեան օրինապահ ընթացքին եւ աւելցուց թէ, հարցը թէեւ բարդ է որովհետեւ որքան կապ ունի Թուրքիոյ ապահովութեան հետ, նոյնքան կապուած է զանազան երկիրներու միջեւ ստեղծուած հաւասարակշռութեան, այսուհանդերձ Ֆրանսական կառավարութիւնը հաշտ աչքով մը պիտի քննէ ներկայացուած նախագիծը:

Լիթվինով, խօսելով յանուն Ռուսիոյ (որ թէեւ մասնակցած է 1923ի խորհրդաժողովին, բայց չէ ստորագրած), յայտարարեց թէ իր կառավարութիւնը առաջին օրէն իր համաձայնութիւնը յայտնած է Թուրքիոյ տեսակէտին մասին: Նեղուցները, ըսաւ Լիթվինով, կը կազմեն Ռուսիոյ կենսական ջիղը: Այն պահուն, երբ կարգ մը ազգեր բացէ ի բաց պատերազմի կը պատրաստուին, անհրաժեշտութիւն մը կըներկայանայ վերաքննելու Լօզանի դաշնագիրը Նեղուցներու մասին:

Ճափոնի ներկայացուցիչը, Սաթօ, ըսաւ թէ կը հասկնայ Թուրքիոյ մտահոգութիւնները, սակայն այլ եւս անգամ չըլլալով Ազգերու Դաշնակցութեան, իր կառավարութիւնը չի կրնար իր գործակցութիւնը բերել համաձայնագրին բոլոր յօդուածներուն տրամադրութեանց մասին, ուստի վերապահութիւն ցոյց տուաւ:

Փոլիթիս, Յունաստանի կողմէ, Սուպպոթիչ, Եուկոսլավիոյ կողմէ, պատրաստակամութիւն յայտնեցին ընթացք տալու Թուրքիոյ պահանջներուն:

Պուլկարիոյ ներկայացուցիչը համակրանքով ընդունելէ վերջ Թրքական պահանջը, ուզեց արձանագրել տալ թէ Թուրքիոյ պահանջը բարերար նախընթաց մը կը ստեղծէ դաշնագիրներու վերաքննութեան համար:

Իտալիոյ ներկայացուցիչը, դիտել տալէ յետոյ թէ իր կառավարութիւնը Թուրքիայէն խնդրած էր որ Նեղուցներու խորհրդաժողովը տեղի ունենայ Ազգերու Դաշնակցութեան ժողովէն վերջ,— հակառակ այդ խնդրանքին՝ երբ խորհրդակցութիւններ կը կատարուին աւելի առաջ, իր կառավարութիւնը վերապահ կը մնայ տրուելիք որոշումներուն մէջ:

Ամէնէն վերջ բրիտանական պատուիրակը խնդրեց որ վիճաբանութիւնները կատարուին դռնփակ:

** Լոնտոնի մէջ մեծ ուշադրութեամբ կը հետեւին խորհրդաժողովի վիճաբանութեանց, մասնաւորաբար Ռուսիոյ պահանջին, ու դիտել կուտան որ երբ Ռուսիա ազատ անցք ստանայ Նեղուցներէն, բրիտանական շահերը պիտի վտանգուին Միջերկրականի մէջ:

Մառաջախտ Փէթէնի ճառը

Մարաջախտ Փէթէն, Վէրտէնի մէջ, կարեւոր ճառ մը խօսեցաւ Վէրտէնի ճակատամարտին 20րդ տարեդարձին առթիւ.

— Ցաղթանա՛կ, ի՛նչքան մեծ է այս բառը, երբ կ'ընկերանայ մեր մեռելներուն յիշատակին, ի՛նչքան լուսափայլ է այս բառը, երբ կը միացնէ խաղաղութեան բերած յոյսերը, բայց եւ ո՛րքան մթին է այս բառը, երբ դէմ յանդիման կը դնենք զայն մեզ պաշարող իրականութեան հետ:

1918ին մենք կարծեցինք թէ նոր արշալոյս մը կը բացուէր աշխարհի վրայ, թէ դաշնակից բանակները, 4 տարիներու զոհողութիւններէն վերջ, պարտութեան մատնած էին ոչ միայն թշնամին, այլ եւ պատերազմը: Վերսայլի դաշնագիրը եկաւ հաստատելու այդ յոյսերը: Եւրոպայի քարտէսը կրեց փոփոխութիւն մը նկատի առնելով իւրաքանչիւր ժողովուրդի ցանկութիւնները: Գերի ժողովուրդները ազատութիւն գտան: Հողային արդար պահանջները գոհացուեցան: Անշուշտ կատարեալ չէր արդարութիւնը: Մարդկային գործերը ե՞րբ եղած են անթերի:

Ֆրանսա եւս ստացաւ ապահովութիւնը, որուն կը ցանկար: Իր աւերակները պիտի վերաշինուէին աւերիչին իսկ ձեռքով: Այդ ապահովութիւնը ամուր պահելու համար՝ կրճատուեցաւ գերմանական սպառազինութիւնը: Զէնքոք գօտի մը ստեղծուեցաւ սահմանին վրայ: Ամերիկա եւ Անգլիա կ'երաշխաւորէին մեզ թէ պաշտպանութեան պիտի փութան՝ երբ յարձակման մը ենթարկուինք:

Այս գեղեցիկ պատկերէն ոչինչ կը մնայ այսօր: Մեր զէնքերով ազատագրուած ազգերը հիմա կը դիմեն տարբեր հորիզոններու: Ինչ որ կը հաստատէ թէ ժողովուրդները իրենցմէ դուրս ուրիշի վրայ պէտք չէ դնեն իրենց յոյսը:

Գերմանիա վերազինուեցաւ այն ատեն, որուն հասած չէր երբեք: Բռնաբարեց Վերսայլի դաշնագիրը, գրաւեց Հռենոսեան չէզոք գօտին, այսպէս խախտելով մեր ապահովութեան վերջին երաշխիքը:

Միջազգային միտքը եւս հրաժարած կը թուի խաղաղասիրութենէն: Մինչ ազգային տնտեսութիւնները սնանկութեան դուռն են հասած, ամէն երկիր միլիարներ կը ծախսէ սպառազինութեան համար:

Ժամանակ է որ Ֆրանսացիները ուշքի գան: Վերտէնի յուլիսեան օրերու յիշատակը թող օրինակ ծառայէ իրենց: Այդ օրերուն ամէն ինչ, ամբոխ ու քաղաք, կը թուէր կորսուած: 4 ամիս յամառ եւ արիւնահեղ դիմադրութիւն մը ցոյց տուինք, յուսահատութեան մատնելով թշնամին:

Այսօր ալ, ճիշդ ինչպէս երէկ, ունինք դիմադրութեան կէտեր,— վերականգնումի այդ ազդակներն են՝ մեր երկրին բնական հարստութիւնները, մեր բացառիկ աշխարհագրական դիրքը, մեր հողագործութեան եւ ճարտարարուեստութեան յարաբերական հաւասարակշռութիւնը, մեր գաղութներու դեռ չշահագործուած աղբիւրները, ելմտական տակաւին նախանձելի միջոցները, արդիւնական մեքենական աշխատանքը, — ահա պայմաններ տնտեսական մեր վերելքին համար:

Ունինք նաեւ մտաւորական անսպառ հարստութիւն: Չկայ արուեստ մը, գիտութիւն մը, որուն մէջ գերազանցած չըլլայ Ֆրանսական միտքը: Թերեւս այս յորդառատ մտաւորականութեան պատճառով է որ մասամբ անդամալուծուած է գործելու մեր տրամադրութիւնը:

Կարելի չէ ծածկել, որ Ֆրանսա ներկայիս կ'անցընէ ընկերային ծանր տագնապ մը, զոր կարելի է վերագրել մեքենական գիտութեանց յարաճուն զարգացման՝ պատճառ դառնալով գերարտադրութեան, դժուարութիւններ յարուցանելով աշխատանքի պայմանագրութեանց համար:

Երկրին վերականգնումին համար կայ նաեւ ուրիշ ծրագիր մը, որ կապուած է Ֆրանսայի արտաքին ապահովութեան խնդրին: Արտաքին խնդիրները բարդ են,— այդ բարդ խնդիրներուն մէջ ամէնէն կարեւորն է Ֆրանսայի յարաբերութեան խնդիրը արեւելեան հարեւանին հետ: Շատ թարմ է տակաւին պատերազմին յիշատակը, որ կը թելադրէ անվերապահ մերձեցում մը երկու երկիրներուն միջեւ:

Չեմ հասկնար թէ ինչո՛ւ երկու երկիրներ, որոնք մեծ քաղաքակրթութեան մը տիրացած են, պիտի չկարենան գտնել համաձայնութեան գետին մը, առանց խաթարելու իրենց ազգային աւանդութիւնները:

Կարելի չէ՞ր ձեռք երկարել իրարու, նոյն իսկ կղպուած դրան մը վրայէն:

Ինչ ուղղութիւն ալ ունենայ մեր քաղաքականութիւնը, զոր կը թելադրեն պարագաները, մենք պարտաւոր ենք իրենց առաւելագոյն աստիճանին հասցնել մեր զինուորական ուժերը, ցամաքային, ծովային թէ օդային: Ուժն է որ անկախութիւն կ'ապահովէ, դաշնակից կը գտնէ, բարեկամութիւնը կը պահպանէ:

Ներքին ճակատին վրայ ժողովուրդին բարոյական եւ ֆիզիքական առողջութիւնը, իրապէս խաթարուած, կը պահանջէ կատարել կարեւոր բարեփոխութիւններ: Օրէնսդիրները թող չմոռնան Ռիվարոլի խօսքը.— Երբ պետութիւնը կը կործանէ ընտանիքը, ընտանիքը եւս իր վրէժը կը լուծէ իրեն հետ կործանելով նաեւ պետութիւնը:

Յետոյ պէտք է Ֆրանսացիին մէջ, որ թունաւորուած է նիւթապաշտութեամբ, արթնցնել գաղափարապաշտութիւնը, անոր տալով ազգային միսթիսիզմ մը:

«Դրօշակ» ընկերակցութեան ակումբը Մարսէյլի մէջ

Մարսէյլէն կը գրեն մեզի.— Շաբաթ օր տեղի ունեցաւ «Դրօշակ» ընկերակցութեան ակումբին բացումը Մարսէյլի մէջ, մեծ հանդիսաւորութեամբ: Վարագոյրի բացման առթիւ տեղի ունեցաւ աճուրդ մը, որմէ գոյացաւ աւելի քան 1500 ֆրանք: Բացման իրաւունքը ստացաւ Հ. Մ. Ը. Մ.ը, բուռն մրցումի մը բռնուելով Հ. Յ. Դ. Վռամեան ենթակոմիտէին հետ, որ միշտ կ'աւելցնէր աճուրդը: Սրահը գեղեցկօրէն զարդարուած է եւ կրնայ հանդիստ տեղաւորել մինչեւ 300 հոգի: Կը գտնուի կայարանին մօտ: Վարձքի եւ կահաւորման համար ընկերներ եւ համակիրներ տրամադրած են 5 — 6000 ֆրանք իբրեւ նուէր կամ փոխառութիւն: Բացման առթիւ ընկ. Շ. Միսաքեան 100 ֆրանք տրամադրեց յանուն Հ. Յ. Դ. Եւր. Կ. Կոմիտէին եւ 100 ֆրանք՝ յանուն «Յառաջ»ի խմբագրութեան: Կ'իմանամ թէ ընկ. Շ. Միսաքեանի առաջարկով Մարսէյլի Շրջ. Կոմիտէն ակումբը պիտի կոչէ «Շահրիկեան» (Դրօշակ ընկերակցութեան «Շահրիկեան» ակումբ): Մանրամասնութիւնները յաջորդով:

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԲԱՑ ՆԱՄԱԿՆԵՐ

— . —

Սիրելի Գուրգէն,

Տարօրինակ էր նամակդ: Դու որ ճանաչում ես ինձ, միասին տեսել ենք լաւ ու վատ օրեր, արիւնի գետեր ենք անցել, տաք ու պաղ ժամանակներ ապրել, չես ուզել հասկանալ իմ մտահոգութիւնները: Մենք կռուել ենք հայրենիքի ազատութեան համար, ցանկացել միացած տեսնել հզօրների կողմից բաժանուած մեր երկիրը:

Դարերը վկայ են, որ մենք մենակ, մեր ուժերին յենած չենք կարողացել պատպանել մեր երկիրը, անկախութիւնը: Չորս հազար տարուան մեր պատմութիւնը բազմաթիւ օրինակներ է արձանագրել այդ ապացուցանող: Հայաստանը մերթ եղել է Պարսիկների կամ Յոյների, Հռոմայեցիների թէ Արաբների, Ռուսերի թէ Թուրքերի եւ այլոց ազդեցութեան տակ: Մերթ եղել ենք մէկի հետ կռուելով միւսի դէմ, կամ բաժան երկու - երեք մասի: Մեր երկիրը կարճատեւ ժամանակ միայն լիակատար ազատութիւն է ունեցել, հազիւ մի քանի դար: Մեր նախնիքները խոհեմօրէն աշխատել են օգտագործել այս կամ այն ուժը՝ երկիրը եւ ժողովուրդը անփորձ պահելու: Հայոց պատմութեան կողմից անարդարօրէն դաւաճանի անուն առած Վասակ Սիւնեցիներն իսկ ջանացել են իրենց հասկացած ձեւով օգտակար լինել Հայաստանին: Դառն իրականութիւն է խոստովանել մեր տկարութիւնը, սակայն անդարմանելի փաստ է այդ: Մեր երկիրը քաղաքական հանգոյց է, այնտեղ են յանգում զանազան ժողովուրդների եւ պետութիւնների շահերը: Հիթիթներից, Ուրարտացիներից սկսած մինչեւ ներկայ օրերը մեր երկիրը կռուախնձոր է եղել օտարների ձեռքին: Պարթեւներից սկսած մինչեւ Ռուսն ու Թուրքը ցանկացել են տիրել Հայաստանին, լաւագոյն պարագային բաժանել իրենց միջեւ: Մենք աշխատել ենք օգտուել այդ ուժերից լաւագոյն կերպով կարգադրելու մեր ժողովրդի բախտը եւ եթէ չենք յաջողել, մեղքը մերը չէ եղած:

Մենք անխախտօրէն կանգնած ենք «Հայաստանի անկախութեան և միացեալ»ի տեսակէտին վրայ, ե՞րբ՝ իրագործուի այդ դժուար է ասել, սակայն գիտենք, որ երկու ուժեր շահագրգռուած կողմեր են այդ խնդրոյ լուծման մէջ: Այդ ուժերը բաժանել են մեր երկիրը եւ իշխում են տիրակալօրէն: Թուրքը եւ Ռուսը տէր են մեր պատմական Հայաստանին, երկու ուժերն էլ մեզ թշնամի են, սակայն պարտաւոր ենք որոշ զանազանութիւն դնել: Թուրքը գրաւել է մեր երկրի խոշոր բաժինը, կոտորել ժողովրդի մէկ կարեւոր մասը եւ մտադրութիւն չունի խաղաղ ճամբայով մեզ զիջելու մեր հողերը: Վերջին յիսնամեակի իր քաղաքականութեամբ նա ուզում է բարձրանալ Կովկաս, անցնել Անդրկասպեան երկիր, Մոնկոլիա, դէպի Վոլկա, Ուրալ, ստեղծելու Թուրանական ժողովուրդների միացումը եւ հաստատումը համաթուրանական պետութեան: Այդ ծրագրի իրագործման ճամբայի վրայ սեպի պէս ցցուած ենք մենք: Խանգարող տարր ենք, պէտք է ուրեմն ոչնչանանք յանուն պանթուրանիզմի:

Մեր երկիրը տարօրինակ ճակատագիր է ունեցել, հարաւից եկող ուժերը միշտ ճնշելով, ճնշելով բնիկները ոչնչացրել են Հայաստանի արեւելեան մասում եւ իրենք հաստատուել են նրանց տեղը: Նոյնը արել ենք եւ մենք Եւրոպայից գալով ճնշել ենք բնիկներին, քշել ենք մինչեւ Ալանաց երկիր, կամ մտել ենք մեր մէջ: Այսօր պատմութիւնը կրկնւում է, արեւմտեան Հայաստանի ժողովուրդը կոտորուել է, նրա խլեակները ապաստանել են արեւելեան Հայաստան, վտանգը սպառնում է նաեւ այդ Հայաստանին, արդեօք այս անգա՞մ էլ պատմութիւնը տառացիօրէն պիտի կրկնուի, այսինքն պիտի ոչնչանանք ազգովի՞ն, թէ պիտի կարողանանք չեղել ընդհ. դարձած կանոնից եւ պիտի փրկենք Հայաստանը եւ ժողովուրդը վերջնական կործանումից:

Մեր ուժերը տկար են դիմագրաւելու վտանգը, թարմ են դեռ 1918—20 թիւերի կռիւները եւ պատմութիւնը: Մենք կռուող ենք, զոհաբերող, կամք էլ ունինք ապրելու, սակայն այդ բոլորը բաւարար կռուաններ չեն ապահովելու մեր երկրի անկախութիւնը: Կայ մէկ ուժ, որ շահագրգռուած է մեր երկրով, այդ ուժը այսօր նստած է մեր երկրի մէկ մասում, մենք պարտաւոր ենք մոռանալ մեր թշնամութիւնը նրա հանդէպ, լաւագոյն կերպով օգտուելու համար այդ ուժից: Ռուսն է այդ ուժը. Ռուսը, որ այսօր ուրիշ անունի տակ իշխում է մեր երկրում: Ազգայնական Ռուսը լինի թէ համայնավար, մէկ ընդհանուր շահ են հետապնդում, Կովկասեան լեռներից իջնել, անցնել Արաքսը եւ գնալ դէպի հնդկական ովկիանոս եւ Միջերկրական: Պետրոս Մեծից սկսած, երեք դար, Ռուսերը յարատեւօրէն այդ ճամբայով են գնացել: Ստէպներից նրանք իջել են Կովկաս եւ Անդրկասպեան երկիր, հասել Անդրկովկաս եւ հիմա կանգնած են կէս ճանապարհին: Այդ ճանապարհը չի ընդհատուի, նրանք պիտի իջնեն հարաւ, դա անհրաժեշտ եւ անխուսափելի հրամայական է: Քանի անգամ Ռուսերը իջան Կովկաս, քանի անգամ Ռուսերը նահանջեցին, սակայն վերջը հաստատուեցին այնտեղ: Ժամանակաւոր դադարները վայրկեաններ են պատմութեան համար: Մեր նախնիքները յստակօրէն ըմբռնել էին այդ անհրաժեշտութիւնը եւ ջանացել լաւագոյն կերպով օգտագործել ռուսական ուժը: Հին ժամանակների մեր ղեկավարները, Յակոբ Ջուղայեցի կաթողիկոսները իրենց աչքերը յառել էին Եւրոպային, դեռ պատանի հասակի մէջ Իսրայէլ Օրին եւ այլք գնացել էին Եւրոպա փրկութիւն որոնելու Հայաստանի համար: Երկար թափառումներից յետոյ իրենց քաղաքական յստակատեսութիւնը թելադրել էր իսկոյն դադրեցնել ապարդիւն ջանք թափելը Եւրոպայում, կեդրոնացնել ուշադրութիւնը Ռուսիոյ վրայ: Իսրայէլ Օրին, Մինաս վարդապետը, Արղութեան արքեպիսկոպոսը, Ներսէս Աշտարակեցին, Ղարաբաղի մելիքները եւ ուրիշ կարեւոր անձնաւորութիւններ այդ ուղղութեամբ են տարել իրենց քաղաքական աշխատանքները: Հեռաւոր Հնդկաստանից Յովսէփ Էմինը եկել է Հայաստան կռուելու թշնամիների դէմ Ռուսերի օժանդակութեամբ: Հարուստ Հայերը զանազան թանկագին նուէրներով ցանկացել են Ռուսերի սիրտը շահել եւ փութացնել նրանց արշաւանքը դէպի հարաւ: Այդ աշխատանքը կատարել են ոչ թէ ի խնդիր Ռուսաստանի հզօրացման, այլ կարծել են Ռուսը օգտագործել ի շահ մեր ժողովրդի եւ երկրի: Բոնակոթի, Գանձասարի, Էջմիածնի պատմական ժողովները եղել են խտացումն այդ ցանկութիւնների: Հապա մեր զօրավարները՝ Մադաթեանները, Լազարեանները, Տէր-Ղուկասովները, Լորիս - Մելիքեանները որ սուր են բարձրացրել Թուրքի դէմ, կարծում ես Ռուսի համա՞ր են արել: Հայաստանն է եղել բոլորի մտահոգութիւնը:

Ցիցիր Դաւիթ բէկը, 18րդ դարու մեր առասպելական հերոսը, խիզախօրէն կռուել է անկախութեան համար, յոյսը միշտ դրած Ռուսաստանի վրայ: Մեր ժողովրդի եւ երկրի ճակատագիրը անքակտելիօրէն կապուած է եղել Ռուսաստանի հարաւային քաղաքականութեան: Ուզենք թէ չուզենք, պատմական ճշմարտութիւն է, Ռուսը պիտի իջնէ հարաւ: Այսօր Ռուսաստանին, նաեւ մեր հայրենիքի մէկ մասին տիրում են ուրիշ ուժեր, տարբեր անունների տակ, սակայն աւանդական դարաւոր քաղաքականութիւնը չէ փոխուած: Օրուան իշխանութիւնը եւս նոյն ցանկութիւնները ունի հարաւ իջնելու, թերեւս տարբեր անունի տակ, սակայն անունը չէ որ կարեւոր է, այլ փաստը: Նրանք պիտի իջնեն հարաւ, պիտի գրաւեն Հայաստանը, մենք ուզենք թէ չուզենք: 15 տարիների դադարը եւ բարեկամութիւնը Թուրքի հետ երբեք չի խախտում ընդհանուր քաղաքականութիւնը: Երբեմն շեղումներ կը լինին, ինչպէս եղել է Պետրոս Մեծի, Կատարինէի եւ այլոց օրօք, սակայն նորից քաղաքականութիւնը գնացել է իր ճիշդ ճամբայով: Մենք ուզում ենք որ Ռուսաստանը միացեալ լինի, դժբախտաբար մենք ուժ չունինք միացնելու եւ պայմաններն էլ ներկայ օրերին թոյլատու չեն այդ իրագործելու, ինչու ուրեմն մենք դէմ պիտի լինենք, որ մէկ ուրիշ ուժ կատարէ այդ աշխատանքը: Ռուսերը երբ հարաւ իջնեն, փաստօրէն կը միանան արեւելեան եւ արեւմտեան Հայաստանները, հնարաւոր կը լինի ժողովուրդը այնտեղ տեղաւորել, կը մնայ անկախութեան հարցը, այն էլ ժամանակը եւ ուրիշ գործօններ կը ստեղծեն: Պայմանները միշտ նոյնը չեն մնայ, կը գայ եւ այդ օրը երբ միացեալ Հայաստանը կ'անկախանայ: Կարո՞ղ էինք երեւակայել, որ 1918 թիւին Հայաստանը անկախ կը դառնայ, սակայն հրաշքը կատարուեց եւ մենք երջանիկներս վայելեցինք այդ անկախութիւնը: Անհրաժեշտ պայմանը հիմա միացեալականութիւնն է, պէտք է որ Հայաստանները միացուին եւ կարծում եմ, որ Ռուսերը պիտի միացնեն, ուստի մենք վերջ պիտի տանք մեր հակառակութեան, պէտք է հաշտուենք եւ եթէ կարող ենք՝ նպաստենք այդ քաղաքականութեան յաջողութեան:

Մեր պայքարը աւելորդ է եւ եթէ կ'ուզես՝ մենք չենք հասկանում մեր ազգային եւ քաղաքական շահերը: Պէտք է օրինակ առնենք պատմութիւնից եւ ոչ թէ դէմ գնանք նրան:

Համբոյրներով՝ ՍՈՒՐԷՆ
Ընդօրինակեց՝ ԵՐՆՋԱԿ

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ԵՒ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ԳԵՐՄԱՆԻԱՅԷՆ

Ի՞ՆՉ ԿԸ ՄՏԱԾԵՆ ՎՐԱՑԻՆԵՐԸ ՄԵՐ ՄԱՍԻՆ

— • —

Գերմաներէն «Խրամի գիրքեր»ու հաւաքածոյի մը մէջ կը կարդանք Կովկասի մասին Տօքթ. Ալպէրթ Վիրթի մէկ ուսումնասիրութիւնը: Հեղինակը մէջ կը բերէ Ծերէթէլլիի կարծիքը Հայերու մասին: Գիրքը հրատարակուած է 1918ին 120 հազար օրինակ: Հետաքրքրական է «Սոցեալ Դեմոկրատ» մեր դրացիին խօսքերը՝ իբր նիւթ պատմութեան եւ մարդաճանաչութեա՛ն ...

Ահա բառական թարգմանութիւնը «Իրանցիներ եւ Հայեր» գլուխէն (էջ 38—39).—

«Հայերու մասին վրացի գիտնական եւ քաղաքագէտ Ծերէթէլլի կ'ըսէ.

— Կովկասի Հայերը, որոնք մօտ մէկ միլիոն կը համրուին, համախումբ բնակչութիւն մը չեն կազմեր որոշ սահմանի մը շրջանին մէջ: Անոնք կը բնակին ամբողջ Կովկասի մէջ ցիրուցան: Բացի հարաւային Կովկասի մէկ փոքր շրջանէն, ոչ մէկ տեղ կ'ապրին իրենց սեփական պատմական հողին վրայ, այլ կը կազմեն օտար տարր մը Կովկասի նախաբնիկներուն մէջ: Վրացական շրջանին մէջ կան մօտ 200.000 Հայեր, որոնք մեծամասնաբար կը բնակին արեւելեան Վրաստանի քաղաքներուն եւ մանաւանդ Թիֆլիսի մէջ: Վրացական գաւառներէն Ջաւախէթի մէջ կայ նոյն իսկ հայկական մեծամասնութիւն մը գիւղական ազգաբնակութեան, շնորհիւ ռուսական քաղաքականութեան, որ 19րդ դարու սկիզբը հայկական գաղութներ հաստատած է Վրաստանի մէջ իբր երախտագիտութիւն այն ծառայութեանց, զորս Հայերը մատուցած էին ռուս եւ Թուրք պատերազմին ատեն: Մնացեալ Հայերը կը բնակին խառն թաթար ազգաբնակութեան հետ եւ ոչ մէկ տեղ մեծամասնութիւն կը ներկայացնեն, ոչ իսկ բուն պատմական Հայաստանի գաւառներէն՝ օրինակի համար Երեւանի նահանգապետութեան մէջ, ուր միայն ճղճիմ թիւով մը աւելի են իսլամ բնակչութենէն: Ուրիշ ամէն տեղ, Կովկասի մէջ, Հայերը կը կազմեն լոկ փոքրամասնութիւն մը իրենց դրացիներուն քով:

Ճիշդ է որ զանազան քաղաքներու մէջ, մասնաւորաբար Թիֆլիս, Հայերը բազմաթիւ են, բայց իրենց դերը շատ կը նմանի Լեհաստանի Հրեաներու դերին, օրինակ՝ Վարշաւայի մէջ: Կովկասի Հայերուն այս դերը, որուն մասին Հայերը, իրենք չեն ուզեր խօսիլ, իրաւունք չի տար իրենց սեփական քաղաքական օջախ մը կազմելու կամ նոյն իսկ տեղական ինքնավարութեան մը ձգտելու: Եւ այս է բուն պատճառը, որ Հայերը կը նախանձին Կովկասի միւս ժողովուրդներուն վրայ, մանաւանդ Վրացիներուն վրայ, որոնք բնակչային իրականութեան կոթնելով՝ ի վիճակի են սեփական անկախ պետութիւն մը հիմնելու:

Ասկէ զատ Հայերը այստեղ կը զբաղին գլխաւորաբար առեւտուրով եւ վաշխառութեամբ (wucherer) եւ չափազանց շատ կը կողոպտեն կովկասեան բնակչութիւնը ամէն տեղ՝ գիւղերու թէ քաղաքներու մէջ: Կովկասի ճարտարարուեստի մեծ դրամագլուխը քիչ բացառութեամբ Հայերուն չի պատկանիր, այլ Եւրոպացիներուն: Կովկասեան քաղաքի բնակիչ Հայը վաճառականի եւ վաշխառուի տիպն է, եւ իսկական պատուհասը գիւղացիին, զոր կանոնաւորապէս կը կողոպտէ եւ կը կործանէ: Ահա այս է գլխաւոր պատճառը այն ատելութեան որուն ենթակայ է Հայը Կովկասի մէջ»:

Իբր լրացում պէտք է յայտնեմ որ գրքին միւս մասերուն մէջ կ'երեւան նաեւ անունները Չխէիձէի, Չխէնկէլիի եւ դարձեալ Ծերէթէլլիի: Բացայայտ է որ այն ատենի գերման քաղաքականութիւնը սիրաշահելու առթիւ հրապարակ բերուած է այս գիրքը: Մեզի համար հետաքրքրականը այն է որ գիտնանք թէ ի՞նչ կ'ըսէին մեզի համար մեր դրացի ժողովուրդին վարիչները: Անշուշտ անցնող քսան տարիները շատ բան փոխեցին մտքերու մէջէն: Յուսանք որ զիրար ամբաստանելու աքլորամարտը վերջ գտած է այլ եւս, որովհետեւ աղէկ օգուտ մը չի կրնար ստացուիլ բնաւ: Մենք բարի դրացնութիւն կը ցանկանք միայն, բայց անկեղծութիւնը պայման է:

Պ. ՖՐՈՒՆՃԵԱՆ

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՊԵԼՃԻԱՅԷՆ

ԳՈՐԾԱԴՈՒԼՆԵՐՈՒՆ ԸՆԹԱՑՔԸ

— . —

ՊՐՈՒՍԷԼ, 21 Յունիս.— Նախորդ թղթակցութեամբս խօսած էի Անվէրսի գործադուլի մասին: Անկէ ի վեր գործադուլը հետզհետէ մեծ ծաւալ մը ստացաւ եւ վարակեց գրեթէ ամբողջ երկիրը, սկսելով մայրաքաղաքէն մինչեւ ամենայետին գաւառները:

Պրիւսէլի մէջ եւ շրջակայքը ամէն օր անպակաս են միթինկները, ցոյցերն ու անկարգութիւնները: Երէկ, անգործներու խումբեր քաղաքին կեդրոնական մասին մէջ շրջելով, «միացեալ գիններ»ու եւ ուրիշ մեծ վաճառատուներուն մէջ մտնելով, ստիպեցին պաշտօնեաները միանալ իրենց, սակայն ոստիկանները ձերբակալեցին խռովարարները եւ ցրուեցին ամբոխը:

Գործադուլը լուրջ հանգամանք մը առած է մասնաւորապէս Անվերսի նաւահանգիստին, ինչպէս նաեւ ճարտարարուեստական, մետաղագործական եւ հանքային բոլոր կարեւոր կեդրոններուն մէջ, ինչպէս Շարլըրուա եւ իր շրջակայքը, Լիէժի եւ Սամպրի աւազանները, Հէնոյի նահանգը, Կան, Դրիւժ, Հէրսթալ, Սըրէնկ, Լուվէն, Պօրինաժ եւն.: Այս վերջինը ածխահանքի ամենակարեւոր կեդրոնն է, ուր հարիւր հազարաւոր հանքագործներ կ'աշխատին: Ներկայիս ամբողջ Պելժիոյ մէջ բանթողներուն թիւը 500.000ի կը հասնի:

Շատ մը վայրերու մէջ բանթողները փորձեցին գրաւել գործատուներն ու հանքերը, սակայն չյաջողեցան, խիստ ընդդիմութեան հանդիպելով հետեւակ ու ձիաւոր ոստիկաններու կողմէ: Բազմաթիւ քաղաքներու մէջ բանթողներու եւ ոստիկաններու միջեւ բախումները կը շարունակուին, որոնց կը միջամտէ բանակը ի պահանջել հարկին:

Պօրինաժի մէջ կացութիւնը շատ ծանր ու մտահոգիչ հանգամանք մը առած է: Քիւարէկնոյի ածխահանքին մօտերը անցեալ օր արիւնալի ընդհարում մը տեղի ունեցաւ բանուորներուն եւ ոստիկան զինուորներուն միջեւ, որուն հետեւանքով կին մը մեռաւ եւ բազմաթիւ հանքագործներ վիրաւորուեցան ծանրապէս: Հեծեալ ոստիկաններուն անցքը արգիլելու համար, բանթողները իրական պատնէշներ կանգնած էին, եւ սալայատակի քարերով, բիրերով, շիշերով կը յարձակէին ոստիկաններուն վրայ: Կ'ըսուի թէ բանթողներու սպառնալիքին վրայ ոստիկանները կորսնցուցած են իրենց պաղարիւնը եւ զէնքի դիմած են:

Կառավարութեան կողմէ, Պ. Վանտերվէլտէ եւ երկու ընկերներ նախարարներ Պօրինաժ մեկնեցան, միտքերը հանդարտեցնելու եւ պատասխանատուութիւնները ճշդելու համար: Ոստիկանները կը պնդեն թէ զոհ գացած կինը վախէն մեռած է, եւ ոչ թէ ոստիկաններու գնդակէն: Ամէն պարագայի, տեղին ոստիկանապետը այժմէն պաշտօնանկ եղած է, եւ ի հարկին անոր դէմ խիստ հետապնդումներ պիտի կատարուին: Պօրինաժի հանքագործները կը պահանջեն որ եթէ գոհացում չտրուի պահանջներուն, կառավարութեան մաս կազմող ընկերվ. վեց նախարարները պէտք է հրաժարին:

Պելժ բանթողները ֆրանսացի բանթողներու նման հետեւեալ պահանջները կը ներկայացնեն.—

1. 10—15 առ հարիւր յաւելում օրավարձերուն վրայ:
2. Տարեկան 6 օր արձակուրդ վճարովի:
3. Շաբաթական 40 ժամ աշխատանք, առանց աշխատավարձի կրճատման:
4. Ճանաչում արհեստակցական միութիւններու եւ հաստատում հաւաքական պայմանագրութեանց:

Ինչպէս Ֆրանսայի մէջ, հոս ալ համայնավարները միացեալ ճակատ կազմած են ընկերվարականներուն հետ, ընդդէմ ֆաշականութեան եւ քաղքենի դրամատիրութեան, թէեւ վերջին ընտրութեանց ատեն երկու կուսակցութիւնները անջատաբար գործեցին, առանց սակայն իրարուդէմ պայքար մղելու: Գործադուլին ծաւալման մէջ մեծ դեր կատարած են համայնավարները:

Կացութիւնը բարւոքելու համար, կառավարութիւնը բարեացակամ ոգիով կը քննէ բանթողներուն պահանջները, եւ ամէն միջոց ի գործ կը դնէ հաշտեցնելու համար գործաւորներուն եւ գործատէրերուն փոխադարձ շահերը: Այդ նպատակաւ, կառավարութիւնը ընկերային վերանորոգումի ծրագիր մը կը մշակէ, միեւնոյն ատեն հրաւիրելով բոլոր բանթողները յարգել երկրին օրէնքը եւ չխանգարել կարգ ու կանոնը, դիւրացնելու համար կառավարութեան փափուկ ու դժուարին գործը:

Երէկ գիշեր, Աշխատանքի նախարարը ձայնասփիւռով ճառ մը խօսեցաւ, հանդարտութեան կոչ ուղղելով բոլոր բանուորներուն, եւ խոստացաւ գոհացում տալ իրենց պահանջներուն:

Երէկուընէ ի վեր միտքերը բաւական հանդարտած են, եւ մթնոլորտը խաղաղած: Կը յուսացուի որ ի մօտոյ բանթողները կատարեալ գոհացում ստանան:

ՀՐԱՉԵԱՅ ՏԻՐՈՍԻ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (33)

ԶԱՐԹՕՆՔ

(ՎԷՊ ԺԱՄԱՆԱԿԱԿԻՑ ԿԵԱՆՔԷ)

— • —

Շաբաթներով թափառած էին անտառներու մէջ, հալածուած կիսավայրենի բնիկներու կողմէ, առանց անունդի, կանանչ խոտ ծամելով, եւ կամ երբեմն ծառի նուրբ արմատներ: Անհուն անտառներու մէջ կորած, հարիւրաւոր մղոն քալած էին միշտ՝ դէպի հարաւ ուղղելով իրենց քայլերը: Երկաթուղիին մօտեցած, երբ երկու օր էր մնացեր կայարանը հասնելու, անտառի մը մէջ, դիշերով սոված գայլերու խումբ մը յարձակած էր երեք փախստականներու վրայ:

«Սարսափահար ոտքի ցատկեցինք, —շարունակեց Քաջալը, —ով ինչպէս կրցաւ, մօտիկ ծառ մը զրկած՝ շուլլուեցաւ բունէն վեր: Ես արդէն ճիւղի մը վրայ նստած՝ կը հանգստանայի, երբ ընկերներէս, լեհացի Քազիմիրը, որ մեր մէջ ամէնէն տարեցն էր, բարձրահասակ եւ լեցուն կազմով տղամարդ մը, զարհուրելի աղաղակով մը գետին ինկաւ, գայլերու վոհմակին մէջ, ծառի կոտրուած ճիւղի մը հետ միասին ...»:

Քաջալը դողդղացող ձեռքով ծածկեց իր դէմքը, այդ սարսափելի տեսարանի յիշողութիւնը եւ վանելու համար: Կարծես սառոյցի կտոր մը, օձի պէս սողալով, Եւգինէի ողնաշարէն ծանր վար կը սահէր: Անհնարին ցուրտ մը կը զգար երակներուն մէջ, ու շրթները ակամայ կը դողային՝ ջերմէ բռնուածի մը նման: Սարսափելի էր ...

«Յաջորդ առտուն, թաղեցինք մեր ընկերոջ ոսկորները, ու ճամբայ ելանք: Երկու օրէն հասանք երկաթուղիի կայարանը,—պատմութիւնը վերջացուց Քաջալը.— կայարանէն անդին հեշտ էր մեր ճամբան» ...

Լռեց: Ծանր ապրումներու յիշողութեան տակ ընկճուած՝ թերեւս մոռցած էր Եւգինէի գոյութիւնն իսկ: Պահ մը երկուքն ալ լուռ մնացին:

— Իսկ յետո՞յ,— մեղմ շշնջաց աղջիկը:

Քաջալը կարծես քնէ նոր արթնցած աչքերը շփեց ու զարմացկոտ նայեցաւ աղջկան:

— Հա՛, մոռցայ, որ ձեզի կը պատմէի ... ու փորձեց ուրախ կատակել.— Յետո՞յ: Ա՛յ կը տեսնէք, որ այդ փորձանքներէն ազատուած՝ ձեր տան հանգստաւէտ դիւանի վրայ նստած եմ այժմ, եւ հետաքրքիր հէքեաթ մը կը պատմեմ ձեզ. «Ժամանակով կար չկար» ... Լա՛ւ, լաւ չեմ շարունակեր, մի նեղանաք: Պատմութիւնս վախցո՞ւց ձեզ:

— Այո՛, շատ, իսկ յետո՞յ:

Քաջալը շփոթած Եւգինէին նայեցաւ: Ինչո՞ւ այս աղջիկը իր հոգին կը ճանկռտէր: Մի՞թէ իր տառապանքները բաւական չէին: Կեանքի մէջ այլ եւս ի՞նչ «յետոյ» մնացած էր իրեն համար: Փախստական թիապարտ մը, որ ոչ անուն ունի, ոչ տեղ, ոչ հասարակական դիրք: Պարզապէս հալածական երէ մը, շրջապատուած որսական շներով, որոնք պատրաստ են ակնթարթի մը մէջ զինք բզկտելու: Ահա թէ ինքը ինչ է:

— Ինչո՞ւ չէք խօսիր,— խոշոր, աղաչաւոր աչքերով Եւգինէն տղուն նայեցաւ.— Ըսէք թէ յետո՞յ ինչ ...

— Ա՛խ, յետո՞յ,— կարծես ինքնիրեն կը խորհրդածէր տղան,— ճիշդը չեմ գիտեր, թէ յետոյ ի՞նչ կրնայ պատահիլ ... ո՞վ կրնայ գուշակել: Ատեն մը կը մնամ Կովկաս: Բոլորովին կազդուրուելէ վերջ կ'աշխատիմ Պարսկաստան անցնիլ ... Լաւ ընկերներ ունիմ հոն ... Միեւնոյն գործին նուիրուած ... Աշխատանքը չի պակսիր աշխատաւորին: Թերեւս օգտակար լինիմ ... Ի հարկէ, եթէ մինչեւ այդ ժամանակ օձիքս նորէն ձեռք չտամ, եւ ետ չճամբեն զիս այն դժոխքը, ուրկէ նոր ...

— Ա՛խ, չէ՛, չէ՛,— այլ եւս ինքզինքը զսպելու անկարող ճչաց Եւգինէն՝ բոլորովին այլայլած.— ամէ՛ն, ամէն բան, բայց ոչ այդ դժոխքը ...

Ու յանկարծական բռնկումով մը, գրկեց տղան՝ կարծես իր կեանքի գինով վերահաս վտանգի մը դէմ պաշտպանելու համար զայն: Ծանր ծանր գլուխը հակեց տղու կուրծքին, ու լարուած ջղերը թուլացած, բարձրաձայն սկսաւ հեկեկալ:

Քաջալը, աղջկան անսպասելի պոռթկումէն յանկարծակիի եկած, կարկամեր էր: Սիրտը կարծես մամուլի մը տակ ճնշուած լինէր: Անհուն ցանկութիւն մը կը փոթորկէր կուրծքին տակ, պինդ մը գրկելու, սրտին վրայ սեղմելու այդ լացող աղջիկը, որ իր խաւար կեանքին մէջ արշալոյսին բարձրացող լուսաստղն էր եղած: Կուրծքը հեւքոտ, ալեկոծ ծովի նման կատաղի թափով կը բարձրանար:

Երկուքն ալ հոգեկան անհնարին խռովքով բռնուած երբ երկնային երաժշտութիւն մը միջոցը կը լեցնէր, չգիտցան, եւ ոչ ոք գիտցած է, թէ այն ի՞նչպէս պատահեցաւ որ տենչանքով այրուող զոյգ մը շրթներ, յանկարծ բնազդօրէն իրար գտան: Խելագար վայրկեան մը թերեւս, բայց աղջիկն ու տղան ամբողջ յաւիտենականութիւն մը ապրեցան՝ իրարու պլլուած: Սիրտերը շղթայող անջրպետը չքացաւ: Լռութեան մէջ անոնք ըսին իրարու այն բոլորը, որոնք շրթները չեն արտասաներ, բայց հոգիները կը զգան, անով կ'արբենան:

— Գիտե՞ս, անգինս,— առաջինը տղան սկսաւ խօսիլ ընդհատ ու ցած ձայնով,— չէի ուզեր որ այս պատահէր. միայն գիտնայիր թէ որքա՛ն դժուար է ապրիլ այս բոլորը: Շատ ծանր եղաւ անցեալ կեանքս, իսկ թէ ապագան ի՛նչ է վերապահած ինծ, անհնար է գուշակել: Իմ մենաւոր եւ մռայլ կեանքիս միակ արշալոյսը եղար դու. բայց եւ ատով աւելի ծանր է իմ կրելիք խաչը ... Հազիւ նորահաս երիտասարդ մըն էի, երբ իմ ճամբաս կտրեց բռնակալ սիրուհի մը, որու ինքնակամ ստրուկը դարձայ ես: Այդ սիրուհին, որու համար ես ապագաս եւ երջանկութիւնս զոհեցի, իմ հայրենիքս էր, տրորուած, ճնշուած, օտար լուծի տակ հիւծող, իմ սքանչելի հայրենիքս: Եթէ միայն գիտնայիր թէ այս երկու շաբաթներու ընթացքին որքան խստութեամբ պայքարեցայ մէջս փոթորկուող զգացումներու դէմ, երբ դու խռովող հայեացքովդ իջար մինչեւ հոգիիս խորքը, թերթեցիր երբեք չբացուած սրտիս մատեանի էջերը: Գիտես թէ իմ ընտրած ճամբան որքա՛ն փշոտ է, որքա՛ն վտանգաւոր, չէի ուզեր քնքոյշ ծաղիկ մըն ալ քաշել ետեւէս դէպի անստոյգ ապագան:

Քաջալը քնքշօրէն համբուրեց Եւգինէի մազերը ու տխրօրէն գլուխը կախեց կրծքին:

(Շար.) ՄԱԼԽԱՍ

ԲԱՆՔ ՀԵԳՆԱԿԱՆՔ

ԲԻԶ ՄԸ ԱՐԱԳ ՈՒ ԿԱՐՃ

— • —

Անցան քարի, պղինձի, արծաթի եւ ոսկիի դարերը: Կ'ապրինք մեքենա-կանացումի, արագութեան եւ կարճ-կապելու դարուն մէջ:

Երանելի՜ ժամանակներ, երբ մար-դիկ Փարիզէն Վէրսայլ, կամ Երեւա-նէն Վաղարշապատ երթալու համար, ամբողջ պատրաստութիւն կը տես-նէին, էշերը բեռնաւորելէ վերջ մը-նաք բարով կ'ըսէին ու ճամբայ կ'իյ-նային:

Ներկայիս, երկաթուղիով կամ հան-րակառքով ճամբորդողներուն վրայ կը խնդան: Օթօները եղան սայլի տը-պաւորութիւն ձգել սկսան օդանաւի ծնունդէն ասդին:

Ահա եւ հեռաձայնը, որոնք ամենա-հեռաւոր բարեկամիդ չրթունքը կը կապեն ականջիդ:

— Ալօ՛, ալօ՛, հոս Նիւ Եորք, Մր. Ջէմս:

— Հոս Թաւրիզ, ձեր հօրեղբօրոր-դին Ջամիչեանցն է խօսողը:

— Ի՞նչ կը փափաքիք:

— Առջի օր երբ Նիւ Եորք ձեր տու-նէն մեկնեցայ, ծխատուփս մոռցած եմ, խնդրեմ վաղուան օդանաւով մեր գրացի Ապուխենցը պիտի գայ հոս, ղրկեցէք ծխատուփս:

— Սիրով:

Երբ պատանի էինք, աշխարհագրու-թեան դասը կը սկսէր երկրագունդով, որ կը նմանցնէին նարինջի, կամ ը-սենք, հայաստանասէրները չվիրաւո-րելու համար վտանգաւոր գոյնով մը, ճամփի փրփուրէ փչուած պալոնի:

Այսօր, տառացի կերպով, երկրա-գունդը նարինջի մեծութեան է վե-րածուած եւ մարդիկ մէկ ոստումով կ'ոտնակոխեն կ'անցնին անոր վրա-յէն: Հայրն Աստուած շատ մեծ հրաշք մը գործած չըլլար վեց օրուան մէջ ստեղծելով այդ գնդիկը:

Առաւօտուն երեսդ կը լուաս Լոն-տոն, կէսօրին ճաշդ կ'ընես Աթէնք, ուրճդ կ'առնես Պոլսոյ քարափը, իսկ երեկոյին Փարիզ՝ ներկայ կ'ըլլաս Ցոփաց գաւառի Հայր. Միութեան կամ Թաղային վարժարանի մը հան-դէսին:

Հոս, տասնեակ մը վերջակէտ պէտք է դնես «արագութիւն» բառին առջեւ:

Հայերս, արեւելքի քաղաքակրթու-թեան ջահակիրները, շատ բարեկամ ենք «արագութեան», մանաւանդ «կարճ» բառին:

Կը փափաքիս ներկայ գտնուիլ հան-դէսի մը, ազգասիրական պարտակա-նութեանդ մէջ չթերանալու եւ քանի մը ծանօթներ ողջագուրելու համար:

Կ'առնես յայտագիրը եւ որովհետեւ գրացիիդ նամակատուփէն վերցուած նամակ մը չէ, շատ ուշադրութեամբ կը կարդաս: Վերիվերոյ աչքէ կ'ան-ցընես, սրահին անունը, հանդէսին օրն ու ժամը միտքդ կը պահես: «Ճիշդ ժամը 9.30ին կը հրաւիրեն քեզ»:

Հանդիսասրահն ես: Ժամը ինը, ինըուկէս, տասը ... եւ տակաւին հով կը փչէ բեմին վրայ:

Ցանկարծ կասկածի մէջ կ'իյնաս: Կը մտածես թէ սխալ կարդացած ես յայտագիրը, թերեւս յաջորդ շաբթուան համար որոշուած է, բայց կաս-կածդ կէս կը մնայ:

Եւ ահա իրարանցում, աղմուկ: Պա-րոն մը սեղան մը նետած ուսը, ուրիշ մը աթոռ մը գրկած կուգան բեմ, երրորդ մըն ալ ջուրի շիշ մը կը նս-տեցնէ կանտիի պէս մերկ սեղանին վրայ:

Կը սկսին փնտռել օրուան նախա-գահն ու բանախօսը, որոնք մօտակայ սրճարանի մը մէջ թղթախաղով զբա-ղած են:

Վերջապէս կուգան կ'անցնին սեղա-նին ետեւ:

Բացման խօսք: Կը տեւէ մէկ ժամ եւ բեմ կը հրաւիրուի «օրուան բանա-խօսը», որ կէս ժամ կը խօսի իբր նա-խաբան, համեստօրէն թուելով իր թե-րութիւնները թէ ունկնդիրները պէտք է ներողամիտ գտնուին, որովհետեւ ըլլա-լով չէ կրցած ժամանակին գտնել սրահը, թէ ինք բեմախօս մը չէ, թէ ազգասիրական զգացումներէն մըղ-ուած ստանձնած է այսօրուան պաշ-տօնը եւն.:

Վերջակէտը վայելելու վայրկեանը կը հասնի:

— «Տասը վայրկեանի դադար», յա-ւելեալ քսան վայրկեանով ...

Ա. Մաս յայտագրի.

Պիտի արտասանէ փոքրիկն Եղիսէ՝ «Տօկուն գլխով մարդը»:

Պիտի արտասանէ պզտիկն Ջաֆար՝ «Անթնցիր, ո՛վ ժողովուրդ»:

Պիտի արտասանէ մեր հայրենակից Պ. Ցերոբովամի զաւակը Մուշէն՝ «Հուր կը տեղայ»:

Պիտի արտասանէ Տիար Աբրահամ (ռամկավար) «Աղօթք Բարեգործա-կանի համար»:

Եւ այսպէս, թաղին ամբողջ պզ-տիկները կարգով տողանցք կ'ընեն բեմին վրայէն՝ խոնարհելով եւ ոտա-նաւոր ծամելով՝ ի մեծ հպարտու-թիւն իրենց ծնողքներուն ...

«Տասը բոպէ դադար», յաւելեալ ե-րեսուն բոպէով ...

Ա. մաս եւ Բ. հատուած յայտա-գրի:

Պիտի երգէ Պ. Շամամեան: Կը փն-տռուի սրահին մէջ եւ անկիւնէ մը դուրս կը բերեն գինք որ կը սկսի կանչել:

Պիտի երգէ Պ. Նիկոդիմեան՝ «Զը մուղմին երգը»:

Պիտի երգէ ... ես ու դուն:

Եւ այսպէս «պիտի երգէ»ներու կա-րաւանն ալ կ'անցնի բեմէն, ու նախա-գահը.

«Հայրենակիցներ, ժամանակը ան-յարմար ըլլալով, շատեր ստիպուած են մեկնիլ, ուստի վերջ կուտանք այս «հաճելի» հանդէսին, զեղչելով յայտագրին Բ. Գ. եւ Դ. մասերը, նե-րողութիւն:

Ժողովուրդը նախագահին այս աւե-տաբեր լուրէն ոգեւորուած՝ կը մեկ-նի գոհ տպաւորութեան տակ:

Կ. ՊԵՏՐՈՍ

ՄԵՐ ԽԱՉՈՒՀԻՆԵՐԸ

Փ. Հ. Կ. Խաչի Անկէնի մասնա-ճիւղի Սանուհիներու «Արաքս» Միու-թենէն օրիորդներ Ալիս Պապօնեան եւ Այտա Զարէհճեան, հետեւած ըլլալով ֆրանսական Կ. Խաչի հիւանդապա-հութեան դասընթացքին, յաջողու-թեամբ անցուցին իրենց քննութիւն-ները եւ առաջինն ստացաւ aide - infirmière*ի* եւ երկրորդը՝ aide - auxiliaire*ի* վկայական:

Անկէնի Վարչութիւն

ԱՇԽԱՏԱՒՈՐԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐՈՒՆ ՇՈՒՐՋ

— o —

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Կացութեան մէջ ոչ մէկ փոփոխութիւն: Ընդհակառակն, կիրքերն ու փոխադարձ լուտանքները կը շարունակուին աւելի քան երբեք:

Ամէն տեղ հաւաքոյթ, ճառ ու թա-փօր: Հինգշաբթի Քանըպիէրի եւ Քո-վընտի փողոցներուն մէջ կռիւները շարունակուեցան: Բարեբախտաբար, այս բոլորին հետ, սպանութիւն չկայ: Այլ միայն ծեծ ու խոշտանգում:

Եռագոյն դրօշի շուքին տակ ազգայ-նականները, ցոյցեր եւ թափօրներ կը կազմեն: Եւ որուն կը պատասխա-նեն ժողովրդական ճակատի զինուոր-եալները կարմիր դրօշով:

Ոստիկանութիւն թէ հանրապետա-կան պահակներ կազմ ու պատրաստ են, ամէն բանէ առաջ կարգ ու կանո-նը պահպանելու:

Քանի մը ձերբակալութիւններ կա-տարուեցան արգիլեալ զէնք կրողնե-րէն եւ ուրիշներ գրգռիչ արտայայ-տութիւններ ըրած ըլլալով: Կան նաեւ վիրաւորներ:

Նահանգապետութիւնը խիստ մի-ջոցներ ձեռք առած է: Այսպէս, առ-տուան եւ երեկոյեան թերթերը հրա-տարակեցին պաշտօնագիրը, որով կ'արգիլուի ամէն ցոյց եւ հաւաքոյթ, որ հանրային անդորրութիւնը խան-գարելու բնոյթ կը կրէ:

Սակայն, սաոր հետ մէկտեղ, կող-մերը հանգիստ չեն: Հրեղէն Խաչերը հաւաքոյթ - ցոյց մը կազմակերպե-ցին կիրակի օր: Իսկ համայնավար կուսակցութեան վարիչ երկու դէմքե-րը՝ Թորէզ եւ Քաշէն խօսեցան Սէն Լազարի մէջ: Բանախօսութիւնները պիտի կրկնուին շաբաթ եւ կիրակի օրերն եւս:

Մարսէյլ - Մաթէն օրաթերթը, որ ազգայնական դիմագիծ ունի եւ ան-միջական հովանաւորութիւնը կը վա-յելէ ազգայնական տարրերու, իր խմ-բագրական սիւնակներէն կը յայտա-րարէ թէ հակառակ արգելքին, պիտի խօսի թերթին հիմնադիրը, պատաս-խանելու համար Ժողովրդական Ճա-կատին:

Ամէն պարագայի տակ, խռովայոյզ վիճակ մըն է որ կ'անցընենք:

Կը վախցուի նորանոր դէպքերէ:

Մարսէյլի կռիւները ոչ միայն յու-զեցին բնակչութիւնը, այլ եւ, անմի-ջական արձագանգ գտան երեսփոխան-ներու շրջանակներուն մէջ:

Այսպէս, Մարսէյլի եւ իր շրջանի ժողովրդային ճակատի երեսփոխան-ները անկարգապահութեանց պատաս-խանատու կը համարին ազգայնական-ները:

Իսկ միւս կողմէ Մարսէյլի երկու ազգայնական երեսփոխանները կ'ամ-բաստանեն հակառակ կողմը: Ազգայ-նական երեսփ. Տահէր պիտի հարցա-պնդէ աշխատանքի նախարարը սա ե-րեք կէտերուն շուրջ:

1. Օտարականները իրաւունք ունի՞ն սէնտիքայի անդամ ըլլալու:

2. Օտարականները իրաւունք ու-նի՞ն գործարանի մը սէնտիքայի նա-խագահը, գանձապահը կամ քարտու-ղարը ըլլալու:

3. Օտարականները իրաւունք ու-նի՞ն գործատէրին մօտ բանուորական ներկայացուցիչ ըլլալու:

Եւ անշուշտ այս բոլորը սիրտ խաո-նելու եւ տրամադրութիւններ խաթա-րելու համար:

Գործադուլները դեռ կը շարունակ-ուին: Շարժանկարի աշխատաւորներն ու սափրիչները համաձայնեցան: Սա-կայն չինութեան եւ սակաչարժի եւ այլ ճիւղերու մէջ անդրդուելի են եւ աշխատաւորները եւ գործատէրե-րը:

Այս բոլորին հետ միասին, աշխա-տանքի հրապարակը կայուն վիճակ մը ստացաւ: Անգործութիւն եւ գոր-ծի նուազում:

Հրաչեայ

ՃԱՅՆԵՐ ՊԱՂՈՒԷՆ

ԱՆԿԱԽՈՒԹԵԱՆ ՏՕՆԸ

— . —

ՍԷՆ ԼՈՒ, (Մարսէյլ), 21 Յունիս (Յառաջ).— Անցեալ կիրակի մենք եւս տօնեցինք Հայաստանի հանրապե-տութեան 18րդ տարեդարձը՝ նախա-ձեռնութեամբ տեղւոյս «Ակնունի» ենթակոմիտէին, հովանաւորու-թեամբ Մարսէյլի Շրջ. Կոմիտէին:

Հակառակ գործաւորական տագնա-պին, որու հետեւանքով բազմաթիւ հայրենակիցներ փակուած կը մնային գործարաններու մէջ, այդ օրը Եօթն-եղբայրեան ագարակին մէջ լեցուած էր ազատատենչ եւ հայրենասէր երկ-սեռ բազմութիւն մը:

Բեմը զարդարուած էր հայկական եռագոյնով, Հայաստանի հանրապե-տութեան հիմնադիր անմահն Արամի եւ կարգ մը հայ հերոսներու նկարնե-րով:

Նախագահ ընկ. Մ. Արսլանեան հան-դէսը բացուած յայտարարեց երգչա-խումբի «Մեր հայրենիք»ով, որ յոտն-կայս ունկնդրուեցաւ:

Գեղարուեստական բաժնին իրենց մասնակցութիւնը բերած էին տեղւոյս Հ. Յ. Դ. Պատ. Միութիւնը, Հ. Մ. Ը. Մ.ի սկաուտները եւ հայ արիները: Արտասանեցին Գէորգ Գիգոյեան, Հ. Զուգուրեան եւ Ս. Քէտիճեան:

Ներկայացուեցաւ զաւեշտ մը մաս-նակցութեամբ ընկ. Ն. Սարգիսեանի եւ Պ. Գ. Ցովսէփեանի:

Երգչախումբի կարգ մը խմբերգնե-րէն վերջ բեմ հրաւիրուեցաւ օրուան բանախօսը՝ ընկ. Շ. Միսաքեան:

Սիրելի «Յառաջ»ի խմբագիրը մէկ ժամ գեղեցիկ բանախօսութեամբ մը պատկերացուց հայ նորագոյն պատ-մութեան ընթացքին մեր ժողովուր-դին սքանչելի ազատատենչ ոգին:

Յարգելի ընկերոջ խօսքերը մեծ ո-գեւորութիւն ստեղծեցին եւ ընդուն-ուեցան խանդավառ ու երկարատեւ ծափերով:

Խնջոյքի մասը տեւեց մինչեւ իրի-կուն ուշ ժամանակ: Եղան արտասա-նութիւններ եւ երգեր: Ներկաները չէին ուզեր բաժնուիլ «դաստիարակի-չ»էն:

Այս առթիւ սեղանապետ ընկ. Արս-լանեան շնորհակալութիւն յայտնե-լով ուժ եւ կարողութիւն մաղթեց ըն-կեր Միսաքեանի, շարունակելու հա-մար այն գործը, զոր կը կատարէ տասնեակ տարիներէ ի վեր՝ դաստի-արակելով նոր սերունդը:

Յունիսի սկիզբը մեր մէջ կը գըտ-նուէր նաեւ ընկ. Հրանտ - Սամուէլ: Սարքուեցաւ դասախօսութիւն մը՝ նիւթ ունենալով «Համաշխարհային քաղաքական կացութիւնը»

Աստիկ

ՄԱՄՈՒԼ

Ողիմպիականի ոգին

— • —

Այս խորագրով խմբագրականի մը մէջ Ցուսաբեր կը գրէ (13 յունիս).

Ինչպէս յայտնի է, հերթական Ո-ղիմպիականը այս տարի տեղի կ'ունե-նայ Գերմանիոյ մէջ: Արդէն կատար-ուած են այն մրցումները, որոնք կապ ունին ձմրան եղանակին հետ, ու շու-տով պիտի սկսի գործադրութիւնը ծը-րագրի երկրորդ՝ գլխաւոր մասին:

Ամբողջ տարի մը երկիրը կը պատ-րաստուէր այդ միջազգային հանդի-պումին, եւ պետութիւնը, յանձին իր կարգած յատուկ մարմիններու, ոչ մէկ միջոց ու եռանդ չէ խնայած բոտ կարելիին փառաւոր ընելու համար զայն:

Տարակոյս չկայ, որ այսքան մեծ ուշադրութիւն պիտի չնուիրուէր Ո-ղիմպիականին, եթէ անոր գաղափա-րը սահմանափակուէր սոսկ մարմնա-կրթանքով, այսինքն՝ եթէ մրցում-ները ըլլային մարզանքներ, որոնց նը-պատակն է միայն զարգացնել երի-տասարդ սերունդի ֆիզիքական կո-րովը: Ատոր համար անհրաժեշտ պի-տի չըլլար այն վիթխարի, մեծածախս կազմակերպութիւնը, որպիսին է Ո-ղիմպիականը:

Մարմնակրթանքը եւ առհասարակ սփորը՝ իրենց սկզբնական գաղափա-րով՝ սերտօրէն կապուած են ժողո-վուրդի մը կեանքի բոլոր արտայայ-տութիւններուն եւ յատկապէս մշա-կոյթին հետ: Այսպէս, եթէ հին դա-րերուն չկար որ եւ է ժողովրդական հանդէս առանց մարմնամարզական խաղերու եւ մրցումներու, ապա չկա-յին մրցումներ, որոնց չմասնակցէին նաեւ գեղեցիկ արուեստներու ներկա-յացուցիչները: Դասական Հելլէնը, որու հայրենիքին մէջ ծնունդ առած է Ողիմպիականը, ներդաշնակօրէն զարգացած բազմակողմանի մարդ մըն էր, որ՝ մարմնակրթանքի հետ՝ նոյն մարզարանին մէջ կ'ուսանէր նաեւ փիլիսոփայութիւն եւ երաժշտու-թիւն:

Հին Ելլադայի բոլոր հանդէսներէն գերագոյնը այն էր, որ տեղի կ'ունե-նար Հելլէններու աստուածահայր Զեւսին նուիրուած Ողիմպիա մրցա-վայրին մէջ. ատոր շնորհիւ ալ Ողիմ-պիան ժամանակի ընթացքին դարձաւ ամբողջ հելլէնական մշակութային կեանքի կեդրոնը:

Չորս տարին անգամ մը, երբ կը մօ-տենար ողիմպիական խաղերու ժա-մանակը, սուրհանդակներ կը ղը-կուէին բոլոր հելլէնական քաղաքներն ու աւանները աւետելու, թէ հասած է պահը, երբ մոռնալու է ամէն քէն ու վէճ, եւ բոլոր Հելլէնները՝ աստուա-ծաշունչ խաղաղութեամբ համակ-ուած՝ պատրաստուելու են Ողիմպիա երթալու: Եւ իրապէս, Ողիմպիան այլեւս բարձրագոյն հեղինակու-թեամբ օժտուած անուն մըն էր, որ կրցած էր ընել այն, ինչ որ չէին յա-ջողած բոլոր օրէնսդիրները, — հա-մայն հելլէն ցեղին միութիւնը: Ամէն բանէ վեր, իրապէս սրբազան գա-ղափար մը դարձած էր ցեղը, այն հիմնական աղբիւրը, ուրկէ բոլոր հել-լէն ժողովուրդները իրենց ժառանգա-կան գանձը կ'առնէին եւ որուն կը վե-րադառնային չորս տարին անգամ մը՝ համախմբուելու նոր կամքով ու կորո-վով յանուն ցեղային մշակոյթի ծա-ւալման ու պահպանման:

Այդքանով սակայն չէր լրանար Ո-ղիմպիականի նպատակը, ան պէտք է ծառայէր նաեւ ցեղային ընտրութեան, այսինքն՝ անոր միջոցով պէտք է կա-տարուէր բարձրագոյն եւ մաքրագոյն ազնուականացումը հելլէն ցեղային տիպարին: Ըլլայ սպարտացի Լիկուր-գոս, թէ աթենացի Սողոն կամ թէ հելլէնական աշխարհի ուրիշ մեծ օ-րէնսդիրներ — անոնք ամէնքն ալ շատ լաւ գիտէին, որ ցեղն իր մշակոյթով կրնայ յարատեւել այն պարագային միայն, երբ առողջ ու անվթար է իր ոգեկան ույժը: Եւ ահա Ողիմպիակա-նէն ծնած ցեղային խտէալն է, որ իր մարմնական եւ ոգեկան կատարելու-թեամբ պէտք է ըլլար այդ ույժին մարմնացումը:

Ըստ այնմ ալ ողիմպիական մարզի-կը, յաղթական ելլելու համար, պէտք է երեւան բերէր ոչ միայն ֆիզիքա-կան, այլեւ գեղագիտական ու բարո-յական գերազանց յատկութիւններ. այսպէս, ան պէտք է ըլլար առողջ ու ուղղամիտ, ունենար գեղեցիկ մար-մին ու վայելուչ շարժումներ, ըլլար կորովի, վեհանձն եւ ինքնասանձ: Այս առաքինութիւնները նախադրեալ-ները կը նկատուէին ցեղի բարձրաց-ման եւ անոր ապահովութեան ընդդէմ օտար նուաճողական ձգտումներու եւ ոգեկան - մշակութային ազդեցու-թիւններու:

Որ ողիմպիականը կենսական գաղա-փարէ ծնած անհրաժեշտութիւն մըն էր, ատոր անառարկելի ապացոյցներն են իր արագ, ուղղակի առասպելական վերելքը անսահման հմայքն ու ժողո-վրդականութիւնը: Բայց նոյն արա-գութեամբ կատարուեցաւ նաեւ իր ան-կումը, երբ դասական աւանդութիւն-ներէն եւ ցեղային դիցավէպէն տա-կաւ աւելի հեռացող ժողովուրդը ըս-կսաւ Ողիմպիականներու մէջ լոկ հա-ճոյք ու զբօսանք փնտռել, ու երբեմնի գաղափարական մարզիկներու հոյա-կապ փաղանգները վերածուեցան ար-հեստով ըմբիշ անհատներու:

Այդպէսով, Ողիմպիականը՝ իբրեւ իրական ձգտում դէպի կատարելա-տիպ մարդը՝ դադրեցաւ գոյութիւն ունենալէ: Մնաց սակայն իր կարօտը, եւ ան է ահա, որ վերստին արթնցած է մեր օրերուն: »

ՑԱՒԱԼԻ ԱՐԿԱԾ ՄԸ

Անցեալ ուրբաթ առաւօտուն, 4—5 տարեկան Ալֆորվիլցի քանի մը հայ պզտիկներ, տունէն դուրս գալով կ'երթան զբօսնելու Սէն գետին եզեր-քը:

Մին, ամէնէն ճարպիկը, փոքրիկն Հօրայեան, ձուկ մը կը նշմարէ գե-տին մէջ, եւ բռնելու համար ջուրը կը նետուի: Ընկերները երկար սպասե-լէն յոգնած տուն կը վերադառնան, առանց ցաւին մեծութիւնը զգալու կամ պատմելու որ եւ է մէկուն:

Իրիկունը ուշ ատեն ծնողքը կը նշ-մարեն բացակայութիւնը: Հարց ու փորձ ապարդիւն կ'անցնի: Լուրը կը հասնի ոստիկանութեան, որ իր կար-գին կը շարունակէ փնտռտուքը:

Երկու օր վերջը, փոքրիկին դիակը կը գտնուի Սէնի ճախճախուտին մէջ: Մայրեր, զգուշացէք ...

Ծ. Պ.

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ) — ԹԻՒ (19)

Ա Ն Ջ Ր Ե Ի

— • —

Թարգմ. ԱՐՄԷՆ Պ. — Հեղինակ՝ ՈՒ. ՍԸՄԸՐՍԷԹ ՄՈՀԸՄ

«Օհ, բան մը չէր: Կը հաւատամ թէ կնակս բաւական լայն է՝ կրելու հա-մար քանի մը ծանր խօսքեր»:

Աղջիկը քալեց դէպի միսիոնարը՝ արժումով մը, որ ահռելի կերպով անկական էր:

«Դուն յաղթած ես ինձ: Ես պարտը-ւած եմ: Դուն չես ուզեր Ֆրիսքօ վե-րադառնալ զիս, չէ՞»:

Տէյվիտսընի աղնիւ վերաբերումը անհետացաւ եւ ձայնը յանկարծ խս-տացաւ ու դաժանացաւ:

«Ինչո՞ւ չես ուզեր վերադառնալ հոն»:

Աղջիկը կծկուեցաւ անոր առջեւ: «Ազգականներս այնտեղ կ'ապրին: Չեմ ուզեր որ անոնք տեսնեն զիս այս-պէս: Կ'երթամ այլ ուր, ուր որ ը-սես»:

«Ինչո՞ւ չես ուզեր վերադառնալ Սան Ֆրանչիսքօ»:

«Ըսի քեզի թէ ինչո՞ւ»:

Տէյվիտսըն յառաջ ծռեցաւ ու յա-ռեց իր աչքերը աղջկան աչքերուն: Կարծես իր խոշոր ու փայլուն աչքե-րը կը ջանային փորել անոր հոգին: Ան յանկարծ հեւք մը արձակեց:

«Արգելարանը»:

Աղջիկը ճչաց եւ իյնալով գետին գր-կեց անոր ոտքերը:

«Մի՛ ղրկեր զիս հոն, կ'երդնում քե-զի Աստուծոյ առջեւ, որ առաքինի կին մը պիտի ըլլամ: Պիտի հրաժա-րիմ այս բոլորէն»:

Խառնաշփոթ աղաչանքի ու աղա-պատանքի յորձանքի մը մէջ նետուե-ցաւ աղջիկը, եւ արտասուքները հո-սեցան իր ներկուած այտերէն ի վար: Տէյվիտսըն ծռեցաւ, բարձրացուց ա-նոր դէմքը եւ ստիպեց զայն, որ նա-յի իրեն:

«Ճի՞շդ է, բանտարկութենէ՞ կը վախնաս»:

«Ես փախայ անկէ դեռ չբռնուած», հեւալով ըսաւ աղջիկը: «Եթէ ոստի-կանները բռնեն զիս՝ երեք տարի պի-տի պառկիմ»:

Տէյվիտսըն ձգեց անոր գլուխը, եւ աղջիկը անշունչ կոյտի մը պէս ինկաւ գետին, հեկեկալով դառնագին: Տքթ. Մէքֆէյլ ոտքի ելաւ:

«Այս կէտը կը փոխէ ամէն բան: Դուն չես կրնար ետ ղրկել զայն՝ երբ գիտես այս իրողութիւնը: Անոր այլ պատեհութիւն մը տուր: Ան կ'ուզէ նոր էջ մը բանալ»:

«Աղատ պիտի ձգե՞ս զիս»:

«Ոչ, դուն պէտք է որ Սան Ֆրանչիս-քօ վերադառնաս երեքշաբթի»:

Օրիորդը ահռելի տքոց մը հանեց, ապա՝ սկսաւ ցած ու խուլ ձայ-ներ հանել, ձայներ՝ որոնք հազիւ թէ մարդկային էին: Ու սկսաւ բուռն կերպով իր գլուխը գետին զարնել: Տոքթ. Մէքֆէյլ ցատկեց անոր մօտ եւ վեր բարձրացուց զայն:

«Հանդարտէ՛, պէտք չէ որ այդպէս ընես: Լաւ է որ սենեակդ երթաս եւ պառկիս: Բան մը կը բերեմ քեզ հա-մար»:

Մէքֆէյլ ոտքի հանեց զայն, ու մասամբ քաշելով եւ մասամբ գրկելով աստիճաններէն վար տարաւ զայն: Ան զայրացած էր իր կնոջ եւ Տիկ. Տէյ-վիտսընի, որ օգնելու ոչ մէկ փորձ ըրին: Խառնածինը կանգնած էր սան-դուխին ստորոտը: Անոր օգնութեամբ Մէքֆէյլ յաջողեցաւ նետել աղջիկը իր մահիճին վրայ: Աղջիկը կուլար ու կը հեծեծէր: Գրեթէ խելակորոյս ու անզգայ էր:

Բժիշկը բան մը սրսկեց անոր մոր-թին ներքեւ: Մէքֆէյլ տաքցած ու գրեթէ շնչասպառ էր, երբ վերադար-ձաւ վերի յարկը:

«Պառկեցուցի զայն»:

Երկու կիներն ու Տէյվիտսըն տա-կաւին կը պահէին իրենց այն դիրքե-րը, զորս ունէին Մէքֆէյլի վար իջ-նելէն առաջ: Անոնք չէին կրցած շար-ժիլ կամ խօսիլ անկէ ի վեր:

«Կը սպասէի քեզի», ըսաւ Տէյվիտ-սըն, արտասովոր, անորոշ ձայնով մը: «Կ'ուզեմ որ դուք բոլորդ ալ ա-ղօթէք ինձ հետ մեր մոլորեալ քրոջ համար»:

Ու Ս. Գիրք մը առաւ դարակէն, եւ նստաւ սեղանին առջեւ, որուն վրայ քիչ առաջ ընթրած էին: Մաքրուած էր սեղանը: Մէկ կողմ հրեց թէյամա-նը: Ու զօրաւոր ձայնով մը, խոր եւ զրնգուն, ան կարդաց անոնց այն գը-լուխը, ուր պատմուած է Յիսուսի Քրիստոսի հանդիպումը անբարոյու-թեան մէջ բռնուած կնոջ հետ:

«Արդ՝ ծնրադրեցէք ինձ հետ եւ ա-ղօթենք մեր սիրելի քրոջ Սէյտի Թամ-սընի հոգւոյն համար»:

Ու ան սկսաւ երկար եւ յուզեալ ա-ղօթք մը, որով կ'աղաչէր Աստուծոյ՝ ողորմիլ մեղաւոր կնոջ: Տիկ. Մէք-ֆէյլ ու Տիկ. Տէյվիտսըն ծնրադրե-ցին: Բժիշկը, անակնկալի եկած, այ-լայլած եւ ոչխարային դարձած, նը-մանապէս ծնրադրեց: Միսիոնարին աղօթքը վայրենօրէն ճարտասանա-կան էր: Արտասովոր կերպով յուզ-ուած էր ան, եւ արտասուքները կը հոսէին այտերէն վար՝ մինչ կ'աղօ-թէր: Դուրսը, անդուլ անձրեւը կը տեղար, կը տեղար անդադրում եւ ան-հատնում: Եւ կատաղի չարամտու-թեամբ մը, որ չափազանց մարդկա-յին էր:

Վերջապէս Տէյվիտսըն կանգ առաւ: Վայրկեան մը սպասեց եւ ապա ըսաւ. — «Այժմ պէտք է կրկնենք Տէրունա-կան աղօթքը»:

Անոնք միաբերան արտասանեցին ա-ղօթքը եւ ապա հետեւելով Տէյվիտսը-նի օրինակին՝ վերջ դրին իրենց ծնրա-դրութեան: Տիկ. Տէյվիտսընի դէմքը տժգոյն ու խռով էր: Տէյվիտսըն բա-ւական ... փոխուած էր եւ անդորր: Բայց, Մէք-ֆէյլները յանկարծ ամօթահար զգա-ցին: Չէին գիտեր թէ ո՛ր կողմ նա-յէին:

«Վար պիտի իջնեմ տեսնելու թէ ինչպէս է»: Օր. Թամսըն օրօրունաթո-ռի մը վրայ կը հեկեկար հանդարտ կերպով:

«Ի՞նչ կ'ընես այդտեղ», ձայնեց Մէքֆէյլը: «Ես քեզի շատ ըսի որ պառկիս»:

«Չեմ կրնար պառկիլ, կ'ուզեմ տես-նել Պ. Տէյվիտսընը»:

«Խեղճ աղջիկ, ի՞նչ օգուտ կը տես-նես ատոր մէջ: Դուն երբեք պիտի չկր-նաս անոր սիրտը շարժել»:

«Ան ինձ ըսաւ թէ պիտի գայ, երբ մէկը ղրկեմ իր ետեւէն»:

Մէքֆէյլը նշան ըրաւ խառնածնա-նին.— «Գնա՛, հոս կանչէ զայն»:

Մէքֆէյլը լուռ կերպով սպասեց աղջկան մօտ, մինչ խառնածինը վեր գնաց: Տէյվիտսըն ներս եկաւ:

«Ներեցէք որ ձեզ այստեղ կանչե-ցի», ըսաւ աղջիկը տրտում կերպով անոր նայելով:

«Կ'ակնկալէի որ մէկը պիտի ղրկէ-իր ետեւէս: Գիտէի թէ Աստուած պիտի պատասխանէր աղօթքիս»:

(Շար.)

Ընկ. Ահարոնեանի վիճակը

Մարսէյլէն կը գրեն մեզի․— Ընկ․ Ա․ Ահարոնեան Մոնփէլիէի ջերմուկները մեկնեցաւ երկուշաբթի առտու։ Երեք շաբաթ պիտի մնայ, ջրաբուժութեամբ կազդուրուելու համար։ Առողջական վիճակը լաւ է, յաճախ կը պտըտի սենեակին մէջ, գաւազանի մը կռթնած, բայց ոչ մէկ բարեփոխում խօսելու կարողութեան մէջ։ Միշտ նոյն կիս-կատար բառերն ու վանկերը։ Կը ճանչնայ դէմքերը եւ կը հասկնայ բոլոր խօսակցութիւնները։

Նէօյրաթի յայտարարութիւնը

Տոքթ․ Նէօյրաթ, Գերմանիոյ քարոզութեան նախարարը, Նացիներու Փոցտամի Շրջ․ ժողովին մէջ ճառ մը խօսելով ըսաւ․

— Մենք պէտք չունինք արկածախնդրութիւն մը փորձելու արտաքին քաղաքականութեան մէջ, ամրացնելու համար մեր դիրքերը։ Գերման ժողովուրդը եւ իր կառավարութիւնը խաղաղութիւն կ'ուզեն, որովհետեւ իրապէս պէտք ունին խաղաղութեան։ Սակայն խաղաղութիւն մը, որ մեզի ապահովէ ապրելու մեր պահանջը եւ չվնասէ մեր արժանապատուութեան։

Համոզուած ըլլալով որ այդ խաղաղութիւնը չէր կրնար մեզի շնորհել Ազգերու Դաշնակցութիւնը իր հին մեթոտներով, մենք հարկ տեսանք ընդգրկել տարբեր մեթոտ մը։ Ազգերու Դաշնակցութիւնը չկրցաւ վերջ դնել Եթովպիոյ պատերազմին, այլ միայն գոհացաւ թաղման թմբուկ հնչեցնելով։ Եթովպիոյ պատերազմը վերջ գտաւ ոչ թէ Ազգերու Դաշնակցութեան կամքով, այլ պարզապէս օդանաւերու ռմբաձգութեան որոտումով։

Ձենք ուզեր որ նոյն ձեւով վճռուի մեր ճակատագիրն ալ, երբ Գերմանիա վէճ մը ունենայ։ Ահա թէ ինչու մենք եւս ռմբաձիգ օդանաւերու մեր թիւը լրացուցինք։ Սակայն կը յայտարարենք․— Գերման ժողովուրդը յարձակողական ոչ մէկ նպատակ ունի, այլ միայն կ'ուզէ աշխատիլ խաղաղութեան մէջ։

Անգլիա չի ճանչնար Եթովպիոյ կցումը Իտալիոյ

Երկուշաբթի կէսօրէ վերջ, Անգլիոյ Երեսփ․ Ժողովին մէջ հարցապնդում մը կատարուեցաւ կառավարութեան այն դիրքին մասին, զոր ան պիտի բռնէ, Ժընեւի մէջ, Եթովպիոյ գրաւման հարցին շուրջ։

Իտըն, յանուն կառավարութեան՝ բացատրութիւններ տալով, յայտարարեց թէ բրիտանական պատուիրակութիւնը պիտի չառաջարկէ ճանչնալ Եթովպիոյ կցումը Իտալիոյ, եւ պիտի չընդունի նման առաջարկ մըն ալ եթէ բերուի ուրիշի մը կողմէ։

Չէմպըրլէյն եւս, պատասխանելով հարցումի մը, յայտարարեց թէ կառավարութիւնը լիազօրուած չէ վարկ բանալու Իտալիոյ, ոչ ալ այդպիսի լիազօրութիւն ուզելու մտադրութիւն ունի։

ԳՈՐԾԱԴՈՒԼԻՆ ԸՆԹԱՑՔԸ

Փարիզի մէջ, երկուշաբթի, մեծ վաճառատուներու բացումով, գրեթէ վերջ գտած է գործադուլը։ «Բէօմիւր»ն ալ բացուեցաւ, կը դիմադրէ միայն Սամարիթէնը, որուն գործաւորները վերջերս կը յայտարարէին թէ իրենք առանձին սէնտիքա կազմած են։ Փարիզի արուարձաններէն Օպէրվիլիէ, ուր կը գտնուին շաքարի մեծամթերանոցներ, գործադուլ յայտարարեցին երէկ։ Սակայն Փարիզ ապահոված է շաքարի իր պահանջը։

Ընդհանուր հաշիւով, այսօր Փարիզի բանթողներուն թիւն է 20,762, (փակ կը մնան 25 հաստատութիւններ)։ Դեռ մինչեւ երէկ, Փարիզի բանթողներու թիւն էր 43,594,— ուրեմն կէս առ կէս նուազում մը։

Ընդհակառակն բանթողներուն թիւը աճած է Ռոն նահանգին մէջ, ուր ներկայիս անոնց թիւն է 35,953։ Իսկ ամէնէն շատ բանթողներ կան Նորի մէջ, — 39,662։

Ամբողջ Ֆրանսայի մէջ, բանթողներուն թիւն է 203,770։

Բանթող նաւազներ գրաւեցին Մարսէյլի նաւերը

Երկուշաբթի կէսօրէ վերջ, Մարսիլիոյ նաւահանգիստին մէջ, նաւազները գործադուլ յայտարարեցին եւ գրաւեցին 30 առեւտրական նաւեր։ Այն նաւերը, որ չեն պատկանիր Մարսիլիոյ նաւահանգիստին, ազատ ըլլալով հանդերձ մեկնելու, չեն կրնար մեկնիլ, որովհետեւ բանթողները նաւաքարշ (ռըմորքէօր) չեն տրամադրեր։

Գրաւուած նաւերու սպաներուն կողմէ պատուիրակութիւն մը ներկայացաւ Թասոյի, Մարսիլիոյ երեսփոխան-քաղաքապետը, որ միաժամանակ դերնախարարն է առեւտրական նաւատորմին։ Սպաները յայտարարեցին թէ գործաւորական այս վէճին մէջ իրենք չէզոք կը մնան, բայց կը խնդրեն որ իրենց ազատ մուտք տրուի՝ գիշերելու համար նաւերուն մէջ։ Միւս կողմէ բողոքեցին, որ գրաւուած նաւերուն վրայ կարմիր դրօշ պարզուած է։

Բանթողները մերժեցին սպաներու առաջարկը եւ տէր ու տիրական կը մնան նաւերուն։

*** Ռուանէն եւս կը հաղորդեն թէ 800 նաւազներ գործադուլ յայտարարեցին երէկ առաւօտ։ Այս պատճառով 30 նաւեր անշարժ կը մնան նաւահանգիստին մէջ։ Նաւազները կը մնան նաւերուն մէջ։

Դրօշամարտը Փարիզի մէջ

Մարսէյլէն վերջ Փարիզ եւս դրօշամարտի սկսաւ։ Բազմաթիւ բնակարաններու պատուհաններուն մէջ մեծ ու պզտիկ եռագոյններ կը կախուին երկու օրէ ի վեր։ Ազգայնական երիտասարդութիւնը եւս իր լամբակին յարած է մանրանկար դրօշներ։

Կառավարական պաշտօնեաներ եւս մասնակցած ըլլալով այս «ցոյց»ին, «Փոփիւլէր» կը հրաւիրէ իշխանութիւնը պատժել զանոնք պաշտօնազրկելով, քանի որ, կ'ըսէ, այդ «ցոյցը» կը կատարուի լիկերու ջնջումին առթիւ։

Կիրքերը հետզհետէ կը բորբոքին՝ լիկերու ջնջումին պատճառով։ Եւ Փարիզի թէ գաւառները միջադէպեր կը պատահին։

Երկուշաբթի երեկոյ Սէն-Լազարի կայարանին մէջ բախում մը տեղի ունեցաւ ազգայնականներու եւ համայնավարներու միջեւ։ Ազգայնական երիտասարդները եռագոյն յարած էին իրենց լամբակներուն, ու կը շրջէին կայարանի սպասման սրահներուն առջեւ։ Քանի մը հեգնական կամ անարգական խօսք, եւ ահա իրար խառնուեցան երկու հակառակորդ խումբերը․— ոստիկանութիւնը միջամտեց եւ ցրուեց։ Պահ մը արգիլուեցաւ շրջագայութիւնը կայարանին մէջ։ Քանի մը հոգի վիրաւորուեցան։ Ոստիկանական զեկոյցը կը հաղորդէ թէ վիրաւորուած է նաեւ ոստիկան մը։

Կրընոպլի մէջ եւս միջադէպ մը պատահեցաւ երկու հակառակորդ տարրերու միջեւ։ Համայնավարները իմանալով որ Հրեղէն Խաչը ժողով ունի քաղաքին մէջ, դիրք կը բռնեն փողոցին անկիւնը, ուր իրարու կը բախին եւ կռիււին մէջ կը վիրաւորուին քանի մը հոգի, ոմանք ծանրապէս։ Ոստիկանութիւնը կը հասնի շուտով եւ կը ցրուէ զանոնք։ Սակայն ոստիկանապետը եւս կը վիրաւորուի ծնկուկին մէջ։

ՁԱՆԱՁԱՆ ԼՈՒՐԵՐ ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԼՈՆՏՈՆԷՆ կը հաղորդեն թէ Անգլիա եւ Իտալիա որ եւ է համաձայնութիւն կնքած չեն Միջերկրականի մասին։

ԱՒՍՏՐԻԱ կը ճանչնայ Եթովպիոյ կցումը Իտալիոյ, ինչպէս կը տեղեկացնեն Հռոմէն։

Հ. Յ. Դ.

Գաւառ

ԼԻՈՆԻ «Վարանդեան» կոմիտէն ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները 26 յունիս, հինգշաբթի երեկոյ ժամը 8.30ին, 181 Cours Lafayette. Զարդարեան գրադարանի մէջ։ Շատ կարեւոր օրակարգ։ Կը խնդրուի բոլոր ընկերներէն ներկայ գտնուիլ այս բացառիկ ժողովին։

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

ՓԱՐԻԶԻ «ԵԴԻՊՏԱՑԻ» ԿՈՄԻՏԷԻ դասախօսութիւնը տեղի կ'ունենայ այս ՈՒՐԲԱԹ երեկոյ (26 յունիս) ժամը 8.30ին, Chez Zeyer սրճարանի վերնայարկը, 4 rue St. Denis (Place du Châtelet), մէթրօ Châtelet։ Կը խօսին՝ ընկերներ ՀԱՅԿ ՍԱՐԳՍԵԱՆ խորհրդային հին եւ նոր սահմանադրութիւնը, ԱՇՈՏ ԱՐՏՐՈՒՆԻ նոր սահմանադրութիւնը եւ Հայաստան։

Ֆ. Կ. ԽԱՉԻ Պանթէօ-Քաշանի մասնաճիւղի Սանուց Միութեան բացման դաշտապարահանդէսը տեղի կ'ունենայ Յուլիս 12ին, Բօպէնսօն։ Մանրամասնութիւնները մօտ օրէն։

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ՊՏՈՅՏ

կազմակերպուած ՍԻՓԱՆ-ԿՈՄԻՏԱՍ երգչախումբին կողմէ

28 յունիս, կիրակի, Garchei անտառը

ժամադրավայր՝ St. Lazarei կայարանին մէջ, Monuments aux Morts առաւօտեան ժամը 9ին։ Մեկնում ամէնաուշը 9.30ին։

Երգչախումբի անդամներ եւ համակիրներ կրնան մասնակցիլ իրենց ընտանիքով։ Հաւաքական տոմսակի զեղչ բոլորին համար։

Ճաշը միասին բերել։ Մուտք չկայ։

Երգահանդէս

ՄԱՐԿՐԻԹ ԲԱԲԱՅԵԱՆԻ աշակերտներուն կողմէ

Մասնակցութեամբ Պ. Գ. ԱԼԷՄՇԱՀԻ

տեղի կ'ունենայ 28 յունիս. կէս օրէ վերջ ժամը 4ին

93 Bld. St. Michel, Paris (5)

Մուտք՝ ծախքերու մասնակցութեան համար 4 ֆր.։

Առնուվիլի Մանկապարտէզի հանդէսը

Նախաձեռնութեամբ Հ. Մ. Մ. Տիկնանց Միութեան

28 յունիս, կիրակի կէս օրէ վերջ ժամը 2.30ին

Salle Gallemanthի մէջ, կայարանին դիմաց։

Կը խօսի Պ. Վ. ԻԶԳԱԼԱՑԵԱՆ

ԵՐԳ, ՊԱՐ, ԱՐՏԱՍԱՆՈՒԹԻՒՆ եւլն.։

Դպրոցի սանուհիները կը ներկայացնեն զաւեշտ մը։

Մուտք՝ 5 ֆր., աշխատողներու՝ 3 ֆր.։

Շոգեկառք կայ. տես նոյէնի 1.17 եւ 1.27։

ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԵՑԷՔ...

Սէն-Լուի (Մարսէյլ) Հայ Երիտասարդաց «Մասիս» մարզական միութեան տարեկան դաշտային խնջոյք-պարահանդէսին,

տեղի կ'ունենայ 28 յունիս կիրակի օր եօթեղբայրեաններու ագարակին մէջ աննախընթաց պատրաստութեամբ։

Հայկական եւ եւրոպական պարեր մասնաւոր նուագախումբով, առատ կեր ու խում պատրաստուած մասնագէտներու կողմէ, զաւեշտ եւլն.։

ԾԱՆՕԹ — Եթէ կ'ուզէք լաւ ժամանց մը անցնել եւ սատարել Հայ երիտասարդութեան, փութացէք դէպի հանդիսավայրը առաւօտեան ժամը 10էն սկսեալ։ Փափաքողները կրնան ճաշերնին միասին բերել։

Թատերական ներկայացում

Նախաձեռնութեամբ Մարսէյլի Ուրֆայի Հայր. Միութեան

Ղեկավարութեամբ Պ. Վ. Տէր Վարդանեանի

կը ներկայացուի՝ ՈՒՐՖԱՅԻ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԸ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ—27 յունիս, շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին, Դրօշակ Միութեան սրահին մէջ, 5 rue de l'Eclipse, Marseille։

ՊՈՄՕՆԻ ՄԷՋ.— 28 յունիս, կիրակի երեկոյ ժամը 8.30ին, Վարանդեան սրահին մէջ։

գիներ՝ Մարսէյլ 7 եւ 5 ֆր.։ Պոմօն՝ 5 եւ 3 ֆր.։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆԻ Լիոնի մասնաճիւղի վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր անդամները 28 յունիս կիրակի կէս օրէ վերջ ժամը 2.30ին, 181 Քուր Լաֆայէթի սրճարանը։ Օրակարգ.— Ա. Հաշուետուութիւն եւ զեկուցում վարչութեան, նոր վարչութեան ընտրութիւն, 1936—1937 դպրոցական տարեշրջանի, գիշերային դասընթացքի կարգադրութիւն եւ ընթացիկ հարցեր։ Ներկաներու թիւը բաւարար պիտի նկատուի վերջնական որոշումներ տալու համար։

ՀԱՅ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴԱՑ ԱԿՈՒՄԲ

Յառաջիկայ դասախօսութիւնը տեղի կ'ունենայ վաղը, հինգշաբթի ժամը 21ին, Ecole des Langues Orientales, 2 rue de Lille, Métro Palais Royale

Կը խօսի Պ. Ա. ԽՈՆԴԿԱՐԵԱՆ

Նիւթ՝ Յ. Պարոնեան

ՆՈՒԷՐԱՏՈՒՔ

ԼԱ ԹՈՒՐ ՏԻՒ ՓԷՆ, Ս. Փէշտ.— 140 (Ֆրան.ի միջոցաւ)։
ՖԻԼԻԲՎԻԼ, Օ. Միք.— 140։
ՎԻԷՐԶՈՆ, Հ. Է.— 105։
ՎԻԷՆ, Կ. Ս.— 100։
ՎԻԷՆ, Յ. Մկր.— 70։
ՄԱՐՍԷՅԼ, Ա. Պէր.— 70։
ՄԱՔՈՐՆԻ, Ռ. Պ.— 35։
ՄԱՐՍԷՅԼ, Գործ. Կար.— 236.80։
ԹԷՀՐԱՆ, Ս. Գ.— 200, Ն.ին վճարեցինք 40։
ՊԼԱՆ ՄԵՆԻԼ, Վ. Գ.— 140։
ՓԱՎԻՅԵՈՆ ՍՈՒ ՊՈՒԱ, Ս. Տէր Մ.— 70։
ՍԷՆԹ ԺԸՆԵՎԻԷՎ, Իշ. Ա.— 35։
ԼԱ ԿԱՐԷՆ, Եղնիկ.— 35։
ՏՐԱԿԻՆԵԱՆ, Լօր.— 35։
ՊՕՄՈՆ, Գործ. Ճգ.— 207.85։
ՍԱՐՍԷԼ, Օ. Ն.—70։

Աղխատախնամ—Որբախնամի Օրը Մարսէյլի մէջ

28 յունիս, կիրակի կէս օրէ վերջ ժամը 2—8

593 Prado la Plage, Salons Sabatier

Ծովահայեաց սրահ եւ ծառախիտ պարտէզ։

Հայրենակիցներ, հաճելի օր մը պիտի անցնէք եւ միեւնոյն ատեն օգնած պիտի ըլլաք կարօտեալներուն։

12 ՕՐ ԻՏԱԼԻԱ

Հաւաքական ուղեւորութիւն Վենետիկ եւ Միլան

կազմակերպուած Փարիզի Մ. Ռ. Նախկին Աշակերտաց Միութեան կողմէ,

ՄՈՒՐԱՏ ՌԱՓԱՅԷԼԵԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ ՀԱՐԻՒՐԱՄԵԱԿԻ ՀԱՆԴԷՍՆԵՐՈՒՆ ԱՌԹԻՒ

մեկնում.— Ուրբաթ 14 օգոստ. փարիզէն (Gare de Lyon) ժամը 22.45ին, Մարսէյլէն.— (Gare St. Charles) ժամը 19.45ին։
դարձ.— Չորեքշաբթի 26 օգոստ. ի փարիզ ժամը 14.20ին, ի Մարսէյլ ժամը 11.15ին։

Մէջն ըլլալով ուղեծախս Փարիզ—Վենետիկ—Փարիզ, բնակութիւն եւ սնունդ առաջնակարգ պանդոկներու մէջ, 750 ֆր., իսկ Մարսէյլ—Վենետիկ-Մարսէյլ 650 ֆրանք։

ժամանակին կատարել Նանսէնեան անցագրի դիմումները։ Նանսէնեան անցագրով ճամբորդել ուզողները որոշ դիւրութիւններ ստանալու համար գէթ մինչեւ յուլիս 5 արձանագրուելու են։

Մասնաւոր դիւրութիւններ իտալական visaին համար։

Մանրամասնութեան համար գրել.—

Association des Anciens Elèves Moorat-Raphaël

49 Rue Rochechouart, Paris (9e)

Մարսէյլի եւ Մարսէյլի շրջանին համար միութեան ներկայացուցիչներն են.
Mrs Ekserjean & Marimian, 40 La Canebière, Marseille.

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՄՕՏ ԿԸ ԳՏՆՈՒԻ ՍԱԿԱՒԱԹԻՒ ՕՐԻՆԱԿՆԵՐՈՎ

«ՀԱՅՈՑ ՀԱՅՐԻԿ» (նուագող վշտից հայրենեաց)։ Առաջին հատոր (կենսագրութիւն)։ Կազմեց՝ ՀԱՅԿ ԱՃԷՄԵԱՆ։ Ստուար հատոր մը, 856 մեծադիր էջերով եւ պատկերազարդ։ Կը պարունակէ ոչ միայն Խրիմեան Հայրիկի կենսագրութիւնը, այլեւ պատմական եւ աշխարհագրական տեղեկութիւններ Վասպուրականի եւ ժամանակակից դէպքերու մասին։
Գին՝ 50 ՖՐԱՆՔ. Թղթակազմ եւ առանց հաշուելու թղթատարի ծախքը։

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ՀԱՐՑԱԿԱՆԻ ՈՒՂԻՆԵՐԱՎ

(ՎԷՊ)

ԼՈՒԻԶԱ ԱՍԼԱՆԵԱՆԻ (ԼԱՐ)

516 էջ, երկու մեծադիր հատոր։

Գինը՝ 20 ֆր. երկու հատորի համար (թղթատարի ծախքով)։
դիմել՝ M. Aslanian, 11 Ave. Sœur Rosalie, Paris (13)

Le Gérant: H. STEPHAN

Imprimerie A. DER (AGOPIAN) 17, Rue Damesme, PARIS (13)

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

(Fondé en 1925) :-: R. C. Seine 276.286

Directeur et Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
Rédaction et Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ
(ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

17, Rue Damesme, PARIS (13e)
Téléphone : Glacière 15 - 70

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ,— ՏԱՐԵԿԱՆ ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ ԵՌԱՄՍԵԱՅ

Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 ֆրանք	—
Ամերիկա եւ ուրիշ երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	—

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 25 ՅՈՒՆԻՍ
JEUDI 25 JUIN 1936

12 ՏԱՐԻ — 12e Année No. 3149

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ԱՐՏԱՔԻՆ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

Դաշինքին յայտարարութիւնը խորհրդարանին առջեւ

Ահաւասիկ գլխաւոր գիծերը այն յայտարարութեան զոր առջի օր կարդաց վարչապետ Պ. Պլում ծերակոյտին եւ արտաքին նախարար Պ. Իվոն Տէլպոս երեսփ. ժողովին առջեւ.—

Միջազգային գումարմանց նախընթօրին կառավարութիւնը պարտի բացատրութիւններ տալ իր հետեւելիք սկզբունքներուն եւ որոշումներուն մասին։ Միջազգային եւ այլ բոլոր գետիններուն վրայ մեր քաղաքականութիւնը պիտի ըլլայ անկեղծութիւնը։

Երկրին մեզի տուած վստահութեան մէջ զեղծանած կ'ըլլանք եթէ ամէնէն առաջ չյայտարարենք խաղաղութեան իր կամքը։ Ժողովուրդ մը որ իր քաջութեան այնքան ապացոյցները տուած է կրնայ անվախօրէն յայտնել խաղաղութեան իր կամքը, առանց սակայն նկատելու տկարութեան նշան մը։ Նոր կարգերու հաստատման մէջ անկարգութիւններ տեսնելու վախերը այժմ ցրուած են։ Ընկերային արդարութեան եւ մարդկային ազատագրութեան մեծ ճիգը զորուն ձեռնարկած ենք կը խանդավառէ աշխատաւոր զանգուածներու հայրենասիրութիւնը։ Այս աշխատանքին համար կոչ կ'ընենք մեզ օգնել համայն Ֆրանսայի եւ ամբողջ խորհրդարանին, առանց դասակարգի եւ կուսակցական խտրութեան։

Մեր պաշտպանել ուզած խաղաղութիւնը պայմանաւոր չէ, ենթակայ չէ քաղաքական հակամարտութիւններու եւ զգացումներու։ Խաղաղութիւն կ'ուզենք բոլոր ազգերու համար, բոլոր ազգերու հետ, գիտնալով որ վառելիք կրակին ոչ ոք զերծ պիտի մնայ եթէ խաղաղասէր ազգերու արթնութիւնը ամենայն ներկայ եւ գործօն չըլլայ։ Մէկ խաչակրութիւն կը քարոզենք՝ այն է առանց բացառութեան բոլոր ազգերու համերաշխութիւնը։ Քաղաքական ու ընկերային այս կամ այն դրութեան դէմ պայքար կամ քարոզութիւն պէտք չէ պատերազմի պատրուակ ըլլան։

Ձենք ուզեր նաեւ վախկոտ խաղաղութիւն մը ուժեղին ազդեցութեան տակ, ոչ ալ եսասէր, կրաւորական եւ ինքնամփոփ խաղաղութիւն մը։ Այս պատճառաւ բարձրաձայն կը յայտարարենք մեր հաւատարմութիւնը Ազգաժողովին։ Անոր անցուցած փորձերը փոխանակ մեզ անկէ հեռացնելու, կ'ամրացնեն մեր որոշումը զայն աւելի ուժեղացնելու երկու պայմանով, յարգանք միջազգային օրինաց եւ դաշնագրերու, վերահաստատում՝ փոխադարձ վստահութեան որ խախտած է։

ՊԱՏԺԱՄԻՋՈՑՆԵՐԸ ԱՆՕԳՈՒՏ ԵՆ ԱՅԼԵՒՍ

Այս ոգիով է որ կառավարութիւնը ուսումնասիրեց Իտալիոյ դէմ եղած պատժամիջոցներու խնդիրը։ Ֆրանսա միացաւ այդ խտութեանց հակառակ իր բարեկամութեան իտալական ժողովուրդին համար։ Ազգաժողովը միաձայն հաստատեց յարձակումը. Ֆրանսա չէր կրնար դրժել Ժընեւի դաշինքին իր հաւատարմութիւնը։ Ոչ ոք կը սպասէ մեզմէ որ Եթովպիոյ պարտութենէն յետոյ, ճնշէինք պարտեալները, ուրանալով այս զգացումները։ Բայց իրերու այս վիճակին մէջ պատժամիջոցներու շարունակութիւնը խորհրդանշական նշանակութիւն միայն պիտի ունենար առանց իրական ազդեցութեան։ Ի՞նչ օգուտ յաւերժացնել միջոցներ որոնք ծանրակշիռ հանգամանք պիտի ստանան որչափ այլեւս որոշ առարկայի մը հետ կապ չունին։ Այս պայմաններուն մէջ է որ մեր կարծիքը հրապարակեցինք նախապէս ապահովելով թէ համաձայն ենք բարեկամ ժողովուրդներու հետ որոնցմէ չենք ուզեր զատել մեր գործունէութիւնը։ Պատժամիջոցներու վերացումին կ'ընկերանան ուրիշ հարցեր որոնց լուծումը կը պահանջէ բանակցութիւններ որ պէտք է յանգին խաղաղութեան ամրապնդումին։

ՀԱՒԱՔԱԿԱՆ ԱՊԱՀՈՎՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՇՐՋԱՆԱՅԻՆ ԴԱՇԻՆՔՆԵՐ

Խաղաղութիւնը կ'ամրապնդուի ազգերու ապահովութիւնը ուժեղացնելով։ Այս ուժեղացման պիտի նուիրենք մեր բոլոր ճիգերը։ Եթէ հաւաքական ապահովութեան մեքենականութիւնը անբաւական դուրս եկաւ, պատճառը Ազգաժողովի դաշինքը չէ, այլ որովհետեւ ուշ եւ անկատար գործադրուեցաւ։ Բոլոր ազգերը այս պահուս չեն ուզեր միջամտել գիրենք ուղղակի չհագրգռող խնդիրներու։ Ուրեմն աշխարհագրապէս կամ շահերու նոյնութիւն ունեցող պետութեանց խմբաւորումներ պէտք են, պատրաստ՝ գործելու յարձակողին դէմ։ Այս միջոցով ազգաժողովի հաւաքականութիւնը պիտի ամբողջացուի տնտեսական պատիժներու գործադրութեան։ Փոխադարձ համաձայնութեան շրջանային դաշնագիրները ո եւ է սպառնալիք չեն պարունակեր ո եւ է մէկու դէմ, հին ձեւով դաշնագիրներ պէտք չէ ըլլան, այլ բացայայտ ըլլալու են, ենթակայ ազգաժողովի որոշման։ Ուրեմն, շրջանային դաշինքներու բանակցութիւնները պէտք է փութացնել առաջիկայ ամիսներու ընթացքին։ Դանուբեան երկիրներու միջեւ համաձայնութիւն մը առաւել քան երբեք արժէքաւոր է։ Կեդրոնական Եւրոպայի բոլոր պետութեանց առջեւ բաց է, քանի որ ոեւէ մէկու դէմ ուղղուած չէ։ Մենք խսկ չահագրգռուած ենք անով, Փոքր Համաձայնութեան հանդէպ մեր բարեկամութեամբ։

Ոչ նուազ անհրաժեշտ է նաեւ համաձայնեցնել բոլոր միջերկրականեան պետութիւնները՝ Սպանիայէն մինչեւ Պալքանեան համաձայնութիւն, որպէսզի ունենան այնպիսի ապահովութիւն մը որ ո եւ է գերակայութիւն չստեղծէ ծովի մը մէջ որու եզերաբնակները հասարակաց քաղաքակրթութեամբ զօդուած են իրարու։

Գալով արեւմտեան Եւրոպայի, կը մաղթենք որ համաձայնութիւն մը գոյանայ վերջ տալու համար մարտ 7ին բացուած տագնապին։ Բայց սակայն մինակ մենէ կախում չունի։ Լոքարնոն կայ ու կը մնայ ըստ Լոնտոնի մէջ մարտ 19ին եղած յայտարարութեան։ Համոզուած ենք որ Իտալիա մեր ջանքերուն պիտի բերէ իր անհրաժեշտ գործակցութեան նեցուկը։ Ուրախ պիտի ըլլանք բարեկամական գործակցութենէն։ Հաւաքական ապահովութեան կառուցման մէջ կասկած չունինք անվերապահ աջակցութեանը վրայ անգլիական մեծ ժողովրդապետութեան։ Կը վստահինք նաեւ Ատլանտեանէն անդին ամերիկեան ժողովրդապետութեան բարեկամական զգացումներուն։ Մենք ապահոված ենք խորհրդային Հանրապետութեանց Միութեան մեր բարեկամներուն ուժեղ աջակցութիւնը, դաշինքով մը որ կնքուած է խաղաղութեան նոյն մտահոգութեամբ, եւ որ բաց է ամէնուն ալ առջեւ։ Ֆրանքօ-բոլոնիական բարեկամութիւնը նոր նուիրագործում մը պիտի ստանայ՝ երկու համերաշխ ժողովուրդներու գործակցութեան լաւագոյն եղանակներուն խուզարկութեամբ։ Պելժիոյ, Ռումանիոյ, Չեխոսլովաքիոյ եւ Եուկոսլավիոյ հետ Ֆրանսա ինքզինքը միացած կը զգայ որչափ դաշնագիրներով նոյնքան մտածումի եւ զգացումի սեղմ մտերմութեամբ մը։ Անոնց ապահովութիւնը մէկ տարրն է մեր սեփական ապահովութեան, ինչպէս մերը անբաժան մասն է իրենց ապահովութեան։ Մենք կատարուելիք մեծ աշխատանքի համար կը վստահինք նաեւ Պալքանեան Համաձայնութեան, սպանիական ժողովրդապետութեան, եւ բոլոր ժողովուրդներուն որ Բորթուկալէն մինչեւ Սկանտինաւեան երկիրները, անցնելով Հոլանտայէն, հաւատարմութեան այնքան երաշխիքներ տուին Ազգերու Ընկերութեան։

ԳԵՐՄԱՆԻԱ ԵՒ ՄԵՆՔ

Ժողովրդական Ճակատը կազմող կուսակցութիւնները միշտ պայքարած են ֆրանքօ-գերման համաձայնութեան մը համար։ Ժօրէս իր կեանքովը վճարեց խաղաղութեան համար իր բուռն գործունէութիւնը։ Պրիան՝ նախատուեցաւ ուզելուն համար որ Հռենոսը միացնէ եւ ոչ թէ բաժնէ Ֆրանսան ու Գերմանիան։ Որոշած ենք շարունակել մեր տասնըհինգամեայ այդ քաղաքականութիւնը երկու երկիրներու պատւոյն և ապահովութեան համաձայն։ Վարչապետ Հիթլեր քանիցս յայտարարեց իր կամքը համաձայնելու Ֆրանսայի հետ։ Ձենք կասկածիր խօսքին նախկին ռազմիկի մը որ չորս տարի ճանչցաւ խրամներու թշուառութիւնը։ Բայց, որչափ ալ անկեղծ ըլլայ համաձայնութեան մեր կամքը, ի՞նչպէս մոռնալ փորձառութեան եւ դէպքերու դասերը։ Գերման վերազինումը կը զարգանայ օր ըստ օրէ արագ չափով մը։ 1935 մարտ 16ին Գերմանիա դրժեց Վէրսայլլի զինուորական պայմանները։ 1936 մարտ 7ին բռնաբարեց ու դրժեց Լօքարնոյի դաշինքը ազատօրէն ստորագրուած իր կողմէ եւ զոր վարչապետ Հիթլեր քանիցս նկատած էր եւրոպական խաղաղութեան համար էական երաշխիք մը։

Այդ թուականէն ի վեր կացութիւնը կը մնայ լուրջ։ Մարտ 19ին Լօքարնոյի դաշնակիցները Գերմանիոյ յանձնեցին ապահովութեան նոր դաշինքի մը առաջարկները։ Գերմանիա մարտ 24ին հակառաջարկներ բերաւ որով կը մերժէր Լօքարնոյի պետութիւններէն դուրս ուրիշ երկիրներու հետ փոխադարձ օգնութեան դաշինքներ կնքել։ Ապրիլ 10ին, Լօքարնոյի պետութիւնները փափաքելով համաձայնութեան ամէն միջոց սպառել, պաշտօն յանձնեցին Անգլիոյ լուսաբանել գերման ծրագրին կարգ մը կէտերը։ Անգլիա մայիս 6ին հարցարան մը ուղղեց Պերլին որուն պատասխան չտրուեցաւ դեռ։ Վաղը պիտի պատասխանէ՞ արդեօք։ Ամէն պարագայի Ֆրանսա պիտի քննէ գերման թելադրութիւնները, անոնց մէջ համաձայնութեան հիմ մը գտնելու անկեղծ փափաքով։ Բայց, այս համաձայնութիւնը չի կրնար իրականանալ եթէ չհամապատասխանէ անբաժանելի խաղաղութեան մը, առանց սպառնալիքի ոչ ոքի դէմ։

ԶԻՆԱՐՇԱՒ ԵՒ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանքօ-գերման յարաբերութեանց ընթացքէն կախում ունի միջազգային զինաթափութիւնը, որ իր կարգին ենթակայ է հաւաքական ապահովութեան երաշխիքներուն։ Զինարշաւը շրջապատող գաղտնիքը ցրուելու եւ պատրաստուող անակնկալը կանխելու համար կառավարութիւնը նախ պիտի պահանջէ որ զէնքերու շինութիւնը հակշռի տակ առնուի Ժընեւի մէջ կազմուելիք միջազգային ու մնայուն յանձնաժողովի մը կողմէ։ Այժմէն օրինագիծ մը կը ներկայացնենք զէնքի շինութիւնը ազգայնացնելու, որով Ֆրանսա կրնայ ամէն պատասխանատուութիւն ստանձնել երբ միջազգային հակակշռի դրութիւնը հաստատուի։ Այս հակակշռէն յետոյ կուգան սպառազինմանց սահմանափակման ու զեղչումի խնդիրները որոնց համար մեր բոլոր ջանքը պիտի թափենք։ Օդային սահմանին մէջ կատարուող զինարշաւը տակաւ աւելի սպառնալից կը դառնայ եւրոպական քաղաքակրթութեան գլխուն, ուրեմն օդային տորմիղներու սահմանափակման մասին համաձայնութիւն մը մեծապէս բաղձալի է։ Ֆրանսա պատրաստ է այդ բանին։

Ընդհանուր տնտեսական կացութեան, ժողովուրդներու պէտքերուն եւ փոխանակութիւնները զարգացնելու միջոցներու մասին ծրագիր մը կազմելու համար պիտի պահանջենք որ հրաւիրուի եւրոպական միութեան ուսումնասիրական յանձնաժողովը որ ստեղծուած էր Արիսթիտ Պրիանի կողմէ։ Այս յանձնաժողովին կ'անդամակցին եւրոպական բոլոր պետութիւնները, ըլլան ազգաժողովի անդամ կամ ոչ։ Գերմանիա ուրեմն կրնայ մասնակցիլ ու իր խորհուրդները բերել, ինչպէս ժամանակին մասնակցեցաւ Սովիէթներու միութիւնը երբ անդամ չէր Ժընեւի։

ՖՐԱՆՍԱ ՊԻՏԻ ՄՆԱՅ ԶԻՆՈՒԱԾ ՄԻՆՉԵՒ ՈՐ ...

Որչափ ալ մեր ջանքերը յամառ ըլլան, գիտենք թէ կատարուելիք գործը երկարաշունչ է։ Ժընեւի մէջ ձեռնարկուած գործը կախում ունի պետութեանց եւ ժողովուրդներու կամքէն։ Ձեր վստահութեան կռթնած պիտի աշխատինք այդ ապագային կառուցման։ Անխոհեմութիւնը չպիտի գործենք մեր յոյսերուն վրայ յենլով պակսեցնելու մեր պաշտպանողական միջոցները։ Որչափ ատեն որ զինարշաւը չդադրի, եւ միջազգային կազմակերպութիւնները իրենց վճռականութեան փորձը ցոյց չտան, Ֆրանսայի պարտականութիւնն է, ինքզինքին եւ իր բարեկամներուն հանդէպ, մնալ ամէն յարձակում յուսաբեկելու վիճակի մէջ։

Վիճաբանութիւն արտաքին քաղաքականութեան մասին

Երեքշաբթի կէս օրէ վերջ Ֆրանս. Երեսփ. Ժողովին մէջ, արտաքին նախարարին ճառին յաջորդեցին հարցապնդումները, որոնք երբեմն կատաղի յարձակումներու ձեւն առին։

Նիստը չբացուած, ձախակողմեանները որոշեցին հարցապնդում չկատարել՝ չզբաղեցնելու համար կառավարութիւնը, եւ սահմանափակել արձանագրուած հարցապնդումներու ժամանակը։

Էրիօ հիւանդ ըլլալով, կը նախագահէր Փօլէն։

Երբ արտաքին նախարարը սկսաւ կարդալ կառավարութեան յայտարարութիւնը, կատարեալ լռութիւն կը տիրէր։ Այն պահուն, սակայն, երբ նախարարը կը խօսէր Ֆրանսայի եւ Խորհ. Ռուսիոյ յարաբերութիւններուն մասին, ձախակողմեանները սկսան բուռն ծափահարութեան մը։ Աջակողմեանները հեգնելով պոռացին.— Ողջի՛, ողջի՛ Խորհ. Ռուսիոյ առջեւ։

Ձախակողմեանները պատասխանեցին.

— Ծունկի՛, ծունկի՛, Մուսոլինիին ու Հիթլերին առջեւ։

Արտաքին նախարարը երբ աւարտեց ծափերու մէջ, անմիջապէս բեմ բարձրացան ընդդիմադիրները։

Մոնթինեի նկատել տուաւ որ կառավարութիւնը հաւաքական ապահովութիւն ըսելով կը հասկնայ Ֆրանսական բանակը, չեխ բանակը եւ ռուս օդային տորմիղը, որոնք բաւական չեն Ֆրանսայի ապահովութեան համար։ Ֆրանսա դարձեր է Եւրոպայի ոստիկանը, բայց չունի իր պաշտօնին պահանջած բանակը։ Պէտք է վերջ տալ «ախտաւոր վարդապետութեան մը կախարդանքին», արդէլք հանդիսանալ իտալօ-գերմանական մերձեցումին։ Յետոյ քննադատեց կառավարութիւնը, որ օտար ազդեցութիւններ կը կրէ եւ պատժական միջոցները ջնջելու համար նախընտրեց հետեւիլ Անգլիոյ եւ Ռուսիոյ, փոխանակ աւելի առաջ չարժելու։

Քերիլլիս ըսաւ թէ ինք ազգայնական է, սակայն երբ համոզուի թէ ընկերային յեղափոխութիւն մը աւելի կը զօրացնէ իր երկիրը, պատրաստ է միանալու յեղափոխականներուն։ Կացութիւնը բոլորովին տարբեր է սակայն։ Պատերազմի վտանգ կայ, եւ պէտք է որ քաղաքական կուսակցութիւններուն միջեւ զինադուլ յայտարարուի ...

Լուի Մարէնի, Մարկէնի, Վալլաշի ճառերէն վերջ խօսեցաւ արտաքին նախարարը եւ մեծամասնութեան կողմէ վստահութեան բանաձեւ մը ներկայացուեցաւ։ 198ի դէմ 382 քուէով վստահութիւն յայտնուեցաւ կառավարութեան։

Ծերակոյտը վաւերացուց նոր զանձատոմսերու օրինագիծը

Երեքշաբթի կէսօրէ վերջ, ծերակոյտի նիստին մէջ, Լէոն Պլում կարդաց կառավարութեան յայտարարութիւնը արտաքին քաղաքականութեան մասին, յետոյ բացուեցան վիճաբանութիւնները Վէնսան Օրիոլի ներկայացուցած օրինագծին մասին,— 10 միլիար արժէքով նոր գանձատոմսերու շրջաբերութիւն։

Խօսեցան Ապէլ Կարտէ, Ժոզէֆ Քայեօ եւ ուրիշներ։ Քայեօ ըսաւ թէ անհրաժեշտութեան մը առջեւ կը գտնուէր երկիրը, կառավարութիւնը խոստացած ըլլալով գոհացնել, ինք պիտի քուէարկէ թեր։ Յետոյ յազդարարութիւն մը ըրաւ, որ երկիմաստ էր եւ ծիծաղ շարժեց.

— Պ. Նախարար, զգուշացէք փողոցէն։

Այդ պահուն սկսաւ երկինքը գոռալ եւ կարկուտը ծեծեց տանիքը։ Այնքան աղմուկ կը հանէր անձրեւը, որ ծերակոյտին նախագահը ըսաւ.

— Նախագահական կարողութենէս վեր է կարգի հրաւիրել երկինքը եւ լռեցնել այս աղմուկը, նիստը ընդհատուած է։

Քիչ յետոյ վերսկսաւ նիստը եւ Վէնսան Օրիոլի ներկայացուցած օրինագիծը քուէարկութեան դրուելով ընդունուեցաւ 90ի դէմ 184 քուէով։

Արտաքին քաղաքականութեան մասին, ծերակոյտին վիճաբանութիւնները տեղի պիտի ունենան այսօր կէսօրէ վերջ։

ՆԵՂՈՒՑՆԵՐՈՒ ԽՈՐՀՐԴԱԺՈՂՈՎԸ

Թրքական նախագիծը վիճաբանութեանց հիմ

Երեքշաբթի առաւօտ, Նեղուցներու խորհրդաժողովը վիճաբանութեանց հիմ ընդունեց թրքական նախագիծը։

Լիթվինով յայտարարեց թէ կ'ընդունի թրքական նախագիծը, սակայն Սեւ ծովուն մասնայատուկ պայմաններուն եւ Սեւ ծովեան պետութեանց շահերուն վերաբերեալ հարցերու մէջ որոշ վերապահութիւններ ունի։ Եւ յոյս յայտնեց որ Նեղուցներու նոր համաձայնագրին վերջնական խմբագրութեան մէջ նկատի կ'առնուի Ռուսիոյ բացառիկ կացութիւնը, արտօնելով ռուսական նաւատորմին անցքը մէկ ծովէն միւս ծովը։

Ֆրանսայի ներկայացուցիչը եւս վիճաբանութեանց հիմ ընդունելով հանդերձ թրքական նախագիծը, որոշ վերապահութիւն յայտնեց Նեղուցներու համաձայնութեան կարգ մը կէտերու մասին։

Ճափոնի ներկայացուցիչն ալ նոյն ձեւով արտայայտուեցաւ, աւելցնելով որ իր կառավարութեան հրահանգներուն կը սպասէ։

Անգլիոյ կողմէ յայտարարուեցաւ թէ դէմ չեն Նեղուցներու սպառազինութեան, կը բաւէ որ նոր համաձայնագիրը գոհացնէ կողմերու շահերը։

Յունաստանի, Եուկոսլավիոյ, Ռումանիոյ եւ Պուլկարիոյ ներկայացուցիչները եւս վիճաբանութեանց հիմ ընդունեցին թրքական նախագիծը։ Ասոր վրայ որոշուեցաւ վիճաբանութիւնները կատարել յօդուած առ յօդուած։ Յետոյ խորհրդաժողովը ընտրեց երկու յանձնախումբ,— մէկը թէքնիք, միւսը խմբագրական։

Կէսօրէ վերջ կարդացուեցան երկու պատճառաբանեալ նամակներ ղրկուած Հնդկաստանի եւ Հարաւ. Ափրիկէի կառավարութեանց կողմէ, որոնք կը մերժէին մասնակցիլ Նեղուցներու խորհրդաժողովին աշխատանքներուն։

*** Ֆրանսացի եւ անգլիացի նաւային փորձագէտները, երեքշաբթի առաւօտ, խորհրդակցութիւն մը ունեցան Միջերկրականեան հարցերու մասին։

Տեղատարափ անձրեւ Փարիզի վրայ

Քանի մը օրէ ի վեր, սովորական դարձած էր ամպրոպը, որ երեկոյեան դէմ կուգար պայթիլ Փարիզի վրայ։ Սակայն ամպրոպ մը որ կուգար խաթարելու, եւ անչնչելի տաքը կը շարունակուէր։

Երեքշաբթի, երեկոյեան դէմ, յանկարծ տեղատարափ անձրեւ մը թափեցաւ Փարիզի վրայ, անձրեւ մը զոր կարելի էր նմանցնել հեղեղի,— կը թափէր ջրամբար մը պարպուելու ձեւով, առանց կատաղութեան, այլ յորդահոս, վարարուն, գետանման։ Պահ մը կարկուտ ալ թափեցաւ։ Քանի մը անգամ փայլատակեց։ Ու կայծակ ինկաւ։

Կայծակին մէկը ինկաւ 14րդ թաղամասի հանրային պարտէզին վրայ։ Ներուագածուներու տաղաւարին տակ ապաստանած էին աւելի քան 70 հոգի, մեծ մասը երեխաներ։ Կայծակը ինկաւ հսկայ ծառի մը վրայ, որ կը կոչուէր Ազատութեան ծառ։ Հարիւրամեայ ծառը տապալեցաւ եւ ինկաւ տաղաւարին վրայ որ փլաւ ահաւոր որոտումի մը մէջ։ Բարեբախտաբար մեռեալներ չկան, 44 հոգի վիրաւորուեցան, բայց դարմանուելէ վերջ կրցան երթալ իրենց տուները, 16 հոգի, որոնց 6ը երեխաներ՝ վիրաւորուեցան քիչ մը աւելի ծանր եւ փոխադրուեցան հիւանդանոց։ Ասոնց գանկի եւ սրունքի ոսկորները կոտրած են։

Այս աղէտէն զատ, տեղատարափ անձրեւը մեծ վնաս հասցուց քաղաքին։ Բազմաթիւ տուներու նկուղները ջուրով լեցուեցան, մեթրոյի կարգ մը գիծերու վրայ հանրակառքերը կանգ առին, հեռախօսի գիծերը խանգարուեցան, Սէյի չաքարի գործարանին մէջ ջուրը ողողեց մթերանոցները, ուր ամբարուած էր թոնոներով շաքար, 2.5 միլիոն ֆր. արժէքով։ Այդ պահուն գործարանին մէջ աշխատաւորները գործադուլ հռչակած՝ նստեր էին։ Տնօրէնութիւնը խնդրեց բանթողներէն, որ ազատեն շաքարի մթերքը եւ ժամը 7 ֆրանք

(Կարդացէք շարունակութիւնը կարգալ Դ. էջ)

ՊԱՂԵՍՏԻՆԻ ԲՆԱԿՉՈՒԹԻՒՆԸ ԵՒ ՀԱՅԵՐԸ

ՕՐՈՒԱՆ ԽՌՈՎՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

ԵՐՈՒՍԱՂԷՄ, 17 յունիս (Յառաջ).- Խռովայոյզ Պաղեստինը իր ամէնօրեայ արիւնահեղ դէպքերով գրաւած է ամէնուն ուշադրութիւնը: Այստեղ գաղութ մը եւ հնօրեայ ազգային հիմնարկութիւն մը ունինք նաեւ մենք Հայերս: Ահա թէ ինչու նոյնքան ուշադրութեամբ դէպքերուն կը հետեւին մեր ազգակիցները, ուր որ ալ գտնուին: Երկրին ժողովուրդներուն եւ անոնց պատմութեան ու պահանջներուն մասին խօսիլը թողլով ուրիշ յարմար օրուան մը, այս անգամ կը ներկայացնեմ թիւեր.—

Պաղեստինի ընդհ. բնակչութեան թիւն է 1.350.000,— իսլամ՝ 850.000, քրիստոնեայ՝ 115.000, Հրեայ՝ 375.000, այլ եւ այլ ազգեր՝ 10.000:

Երուսաղէմ իսլամ՝ 25.000, քրիստոնեայ՝ 20.000, Հրեայ՝ 75.000:

Յոպպէ իսլամ՝ 40.000, քրիստոնեայ՝ 9.500, Հրեայ՝ 8000:

Նապլուս իսլամ՝ 18.000, քրիստոնեայ՝ 550, Հրեայ՝ 7:

Հայֆա իսլամ՝ 25.000, քրիստոնեայ՝ 14.000, Հրեայ՝ 17.000:

Աքեայ իսլամ՝ 7.000, քրիստոնեայ՝ 1500, Հրեայ՝ 250:

Թուլքէրիմ իսլամ՝ 5000, քրիստոնեայ՝ 2000, Հրեայ՝ 15:

Ճինին իսլամ՝ 3000, քրիստոնեայ՝ 110, Հրեայ՝ 3:

Գազա իսլամ՝ 17.500, քրիստոնեայ՝ 750, Հրեայ 4:

Այլ գիւղերու բնակչութիւնը արձանագրուած չէ մեր ունեցած վիճակագրական աղբիւրներուն մէջ:

Հայոց թիւը.— Հայոց ամբողջ թիւը Պաղեստինի մէջ 6000 հոգի է:

Երուսաղէմ՝ 4.300, Յոպպէ՝ 950, Հայֆա՝ 800 հոգի: Մնացեալը ցրուած են զանազան բնակավայրերու մէջ:

Հայ վարժարաններուն թիւը Երուսաղէմի մէջ.— Ս. Յակոբ ունի 500 երկս. աշակերտութիւն: Մխիթարեան վարժարան՝ 150, Բողոքականաց վարժարան՝ 50:

Յոպպէի ազգ. վարժարանը՝ 100 երկսեռ աշակերտութիւն: Հայֆայի ազգ. վարժարանը՝ 90:

Հայկ. կազմակերպութիւններ Երուսաղէմի մէջ.— «Սիոն» կրթ. ընկ. ունի իր ընթերցասրահը: Հայկ. Միութիւնը՝ սրճարան - ակումբ մը: Բարենորոգ ընկ. (տեղացի Հայերու ընկերակցութիւն): Հայ կաթողիկէ Միութեան Ս. Գրիգոր Լուս. Ընկերակցութիւնն ունի հաւաքավայր մը: Հ. Բ. Ը. Միութեան մասնաճիւղ մը: Հայ Օգ. Խաչ:

Հ. Մ. Ը. Մ. ունի 85 անդամ: Պաղեստինի մարմնակրթ. Միութիւնը՝ 50 անդամ: Կան նաեւ Մխիթարեան վարժարանի արիները:

Կազմուած է նաեւ Երաժշտ. Միութիւն մը: Ս. Յակովբայ միաբաններուն այս տարուան թիւն է 114:

Մարաշի Հայր. Միութիւնը ունի 100 երկս. անդամ: Զէյթունի Հայր. Միութիւնը՝ 50: Տէօրթ - Եոլի Հայր. Միութիւնը՝ 30: Մալաթիոյ Հայր. Միութիւնը՝ 20:

Հայ ժողովուրդի մեծ մասը կը բաղկանայ արհեստաւորներէ: Պաղեստինի մէջ մեր վաճառականները մատի վրայ կը համրուին: Հայ պաշտօնեաներ ունինք Պանք Օթոմանի եւ Պանք տը Րոմայի մէջ, նաեւ առեւտրական ընկերութեանց եւ հաստատութեանց մէջ, որոնց թիւը կը հասնի 60ի:

Կառավարական հայ պաշտօնեաներու թիւը ամբողջ Պաղեստինի մէջ 50ը չանցնիր: Ունինք 20 բժիշկներ եւ 18 դեղագործներ (ատամնաբոյժները հաշուած ենք բժիշկներու հետ):

Պաղեստինի հայ գաղութը չունի ներքին վէճեր: Մեր երիտասարդութիւնը կը հետաքրքրուի ազգ. կեանքով, սակայն պէտք ունի միշտ առաջնորդող մտաւորականներու:

×

Այժմ քանի մը տող վերջին դէպքերու մասին.—

Հայֆայի մէջ, քիչ մը մեղմացում կը նշմարուէր, յունիս 5ին կրկին ծանր դէպքեր պատահեցան: Արաբ ազգայնականները ցոյցեր կազմակերպեցին եւ հրացան պարպեցին անգլ. ոստիկան զինուորներու վրայ: Այս վերջինները փոխադարձեցին: Արաբները ձըգեցին մէկ մեռեալ եւ բազմաթիւ վիրաւորներ: Հայֆայի քաղաքապետութիւնը եւս մասնակցեցաւ գործադուլին: Եաֆա որ ապրիլ 19ին ծանօթ առաջին դէպքով Պաղեստինի ներկայ խռովութեանց ազդանշանը տուաւ, կը մնայ տագնապալից վիճակի մէջ: Ամէն օր նոր դէպքեր կը պատահին, Արաբները կը յարձակին Հրեաներու վրայ: Հայֆա - Եաֆա - Երուսաղէմ երկաթուղին սպառնալիքի տակ է միշտ, որովհետեւ պայթուցիկ նիւթեր կը նետուին ռմբոստներու կողմէ:

Երուսաղէմի մէջ գիշերները հրացանաձգութեան ձայներուն վարժըւեցանք այլ եւս: Արաբական Գերագոյն Խորհուրդը կը շարունակէ իր ամէնօրեայ շրջաբերականներով հրահանգել ժողովուրդին, որ յարատեւէ գործադուլին մէջ: Անգլ. մարզպանը քանիցս թելադրեց Գեր. Խորհուրդին վերջ տալ ընդհ. գործադուլին, թելադրելով պատուիրակութիւն մը ղրկել Լոնտոն կամ սպասել Յանձնախումբին, որ կրնայ գալ գործադուլը դադրելէն անմիջապէս յետոյ: Սակայն Արաբները յամառօրէն կը պահանջեն, առանց դադրեցնելու գործադուլը, գոհացում տալ իրենց՝ գէթ հրէական ներգաղթին կասեցումով:

Այս օրերուս անպաշտօն պատուիրակութիւն մը կը մեկնի Լոնտոն բաղկացած հինգ հոգիէ, գլխաւորութեամբ Երուսաղէմի քաղաքապետ Տոքթ. Խալտիի:

Յունիս 4ին մարզպան Սըր Վօքըր այցելեց Անդրյորդանանի էմիր Ապտուլլահին, որուն մօտ ճաշեց եւ հետը տեսակցեցաւ կացութեան շուրջ: Յունիս 5ին էմիրը իր մօտ հրաւիրեց Գեր. Խորհուրդը գլխաւորութեամբ մեծ մուֆթիին: Զորս հոգիէ բաղկացած պատուիրակութիւն մը յունիս 6ին այցելեց Ամմանի թագաւորին, որ խորհուրդ տուաւ վերջ տալ գործադուլին եւ սպասել Լոնտոնի Յանձնախումբին կամ արաբական պատուիրակութիւն մը ղրկել Լոնտոն: Արաբական խորհուրդը մերժած է կրկնուած այս առաջարկը եւ կը շարունակէ իր պայքարը աւելի բուռն: Անգլ. իշխանութիւնը մօտերս պատերազմական վիճակ պիտի յայտարարէ՝ եթէ կացութիւնը շարունակուի: Կրակմարի օրէնքը կը շարունակուի առաւօտեան ժամը 5էն մինչեւ երեկոյեան 7, ամբողջ Պաղեստինի մէջ: Բոլոր գիւղաքաղաքները ալեկոծ վիճակի մէջ են եւ յամառօրէն կը շարունակեն պանթոյը: Ամէն տեղ կը կտրեն հեռաձայնի թելերը: Մինչեւ հիմա Պաղեստինի մէջ 18 հազար պտղատու ծառեր արմատախիլ եղած են Արաբներու կողմէ (պարտէզները Հրէական են):

Տնտեսականօրէն մեծ քայքայում յառաջ եկած է: Կ'ըսուի թէ առնուազն 10 տարիներ պէտք են վերականգնելու համար քանդուած պարտէզները:

Վերջին պահուն կ'իմանամ թէ արաբական Խորհուրդը դիմած է օտար կառավարութեանց հիւպատոսարաններուն՝ անոնց ուշադրութիւնը հրաւիրելով կացութեան վրայ: Ամէն օր նոր աքսորականներ կը ղրկուին Պաղեստինի հեռաւոր գիւղերը:

Հայ ժողովուրդին կացութիւնը.— Հայութիւնը իբրեւ հիւր այս երկրին՝ կը մնայ դիտող օրուան դէպքերուն, սակայն ծանրապէս վնասուած է բանթողէն: Համեստ գործի տէր հայութիւնը թշուառութեան մէջ կը տուայտի: Ս. Յակովբայ մէջ նպաստամատոյց մարմին մը հաց եւ ուտեստեղէն կը բաժնէ կարօտեալներուն, մօտ 600 հոգիի: Հայ կաթողիկ պատր. փոխանորդարանը իր ժողովուրդին անկարողներուն ամէն օր կը բաժնէ հաց, շաբթուան մէջ երբեմն կուտայ բրինձ, ձաւար, օճառ եւ իւղ: Հիւանդներուն համար կարգադրուած է ձրի դարմանում եւ դեղադին: Այս հաստատութենէն կ'օգտուին 150 հոգի:

ՏԻՐԱՆ ԼԻՒԼԷՃԵԱՆ

ՄԱՀՈՒԱՆ ՄԸ ՈՐԲԻ

— o —

Պատահմամբ ձեռքս անցաւ Ամերիկայի պատուելիներու օրկան «Հայաստանի Կոչնակ»ի հին թիւերէն մէկը, ուր երեմիական շունչով կը հաղորդուի մահը «սարկաւագ» Փրոֆ. Մ. Պուճիգանեանին:

Ուրեմն, ուշացած պարտականութիւն մըն է որ պիտի կատարեմ, պարտականութիւն մը՝ որ անհրաժեշտ է այսօրուան եւ մանաւանդ վաղուան պատմութեան համար:

Փրոֆ. Պուճիգանեան, իբրեւ անհատ եւ ընտանիքի հայր, կրնայ անբասիր ըլլալ: Սակայն, իբրեւ «ուսուցչապետ» եւ տնօրէն Անթիլիասի որբանոցին, շատ ջուր կը վերցնէ, եւ պէտք է որ կանգ առնենք, գէթ մահուընէն վերջ, իր բուն տեղը նստեցնելու համար զինք, չըսայ գովասանքներու սարսափին դէմ յանդիման:

Ընկերս Շահրող, Պէյրութէն գրած թղթակցութեանը մէջ, շատ հեգնիտ եւ իրական կերպով կը նկարագրէր որբանոցէն ներս թէ դուրս տարուած պաշտօնական աշխատանքները, որոնք մէկ նպատակ ունէին, այն էր մեռցնել բարոյապէս, մտաւորապէս եւ հոգեպէս որբ սերունդը: Սակայն չեմ գիտեր թէ ինչ անբացատրելի փափկանկատութեամբ, գրեթէ լռելեայն անցած էր, փրոֆ. Պուճիգանեանին վրայէն, որուն մեղքը անքաւելի է, անպարտկելի, որբերը այլասերելու աշխատանքին մէջ:

Գիտեմ, հիմա լեզու պիտի առնեն յաւիտենական թշուառականները, ազա - ջօջերը ըսելով. «Ապերախտներ, ազգին հացը կերաք եւ այժմ ալ »...

— Բայց, կանգ առէք, փարիսեցիներ, եւ մտիկ ըրէք մեզ, մեր բովանդակ անկեղծութեանը մէջ:

Փրոֆ. Պուճիգանեան, իր պաշտօնավարութեան շրջանին, շրջապատուած իրենց կոչումին անգիտակ «ուսուցիչներէ», 1500ի հասնող որբերուն մէջ մեռցուց նախ անհատականութիւնը, դիտումնաւոր կերպով կատարուած կրօնական - բուռնճիական քարոզութիւններով: Բողոքականացուց որբերը եւ հոգեպէս եւ մտաւորապէս, եւ նաեւ իբրեւ անհատ:

Հռոմը հազար ճամբայ ունի կ'ըսեն, եւ հազարն ալ Հռոմ կը տանի: Պարագան նոյնն էր նաեւ Պուճիգանեանին: Ամէն շան քարոզ, քարոզական լկլումի առաջնորդող ամէն մէկ ճամբայ կապուած էր անխուսափելի ... Ս. Գիրքին:

Օրը քանի մը անգամ, Փորտ Ընկերութեան նուիրուած այս ծախսուած գործակալը պիտի կատարէր իր պաշտօնը, անբաժանելի Գիրքը անութին տակ, ստիպելով որբերը որ երգեն.

Յիսուսի եկ, Յիսուսի եկ այսօր,
Այսօր, Յիսուսի եկ, Յիսուսի եկ այսօր:

Միջնադարեան վէճեր չէ որ մէջտեղ բերել կ'ուզեմ, ոչ, հազար անգամ ոչ: Ըսենք անգամ մըն ալ, կրօնական - բուռնճիական խայտառակ քարոզութիւններով լլկեցին որբ անհատին բարոյական եւ հոգեկան կառուցածքը:

Եւ սարսափելին այն է որ, իրեն պակաս թողուցածը կը լրացնէին ուսուցիչները, որոնց մէջ իրենց պաշտօնին գիտակցիները հազիւ թէ կային: Պզտիկ թերացում մը իրենց պաշտօնին մէջ, կ'առաջնորդէր զիրենք դէպի ... դուռը:

Ուսումնական ծրագիրը կատարեալ պիթ - պազարի էր, եթէ կարելի է գործածել այս բառը: Բուհճի, աղանդաւորի կնիքը կար վրան: Խեղճ տղաք, ինչպէս թղթատեցիք մէկ ծայրէն միւսը Փորտի Ընկ. տպարանէն ելած Ս. Գիրքը, վախնալով թէ քննութեանց ընթացքին կրնար աշխուր դեր կատարել:

Բարեկամս Շահրող կը մոռնա՞յ արդեօք որբերուն այն «եոյթը», երբ ստիպուեցան աւագներուն վրայ խորան կանգնել եւ ... աղօթել եւ այսպիսով իրենց ... ազգային զգացմունքներուն գոհացում տալ:

Ինչո՞վ կը բացատրէ այս պարագան: Ըստ իս, կիրքերը այնքան կուտակուած էին, եւ որբերուն զգացմունքները այնքան վիրաւորուած, որ ճար մը կը փնտռէին գոհացում տալու համար: Եւ Լուսաւորիչի կրօնքին շուքին տակ, աւագներուն վրայ խորան կանգնեցնելը պոռթկում մըն էր, որմէ սարսափեցան եւ Փրոֆ. Պուճիգանեան եւ ատրկամիտ ուսուցչութիւնը, ու տեղի տուին պաշտօնի կանչելով ուրիշներու կարգին հայրենասէր Տրէզեան քահանան:

Ապրիլ 24, մեծ եղեռնի օրը տօնել արգիլուած էր, գիտէք ինչո՞ւ. «Տնօրէնը անյարմար կը գտնէր տղոց մէջ կիրք յարուցանելը»:

Ուրեմն եւ տնօրէնութիւնը եւ ուսուցչութիւնը, ձեռք ձեռքի տուած սպաննեցին բարոյապէս Անթիլիասի որբերը:

Ընթերցող, իմացիր թէ ինչպէս կրթեցին ու դաստիարակեցին որբերը: Ահա նմոյշ մը եւս, Միհրան Տօնապետեան, բնիկ Կեմերէկցի, բուհճի սակայն զարգացած, հետեւեալ ձեւով կը վերլուծէր ուսուցչութեան հասատոյ — հանգամանքը, որբանոցի բարձրագոյն դասարանի աշակերտութեան առջեւ, երբ վերջիններէն մէկը իր պարտականութեան մէջ թերանար:

Այսպէս.—

Ուղղ. Հայց. Օրական,
Սեռ. Տրակ. Շաբաթական,
Բաց. Գործ. Տարեկան,

Ուզէք սորվեցէք, ուզէք մի սորվիք, կանաչ տօլարները կուգան գրպանս կը լեցուին:

Որբախարհի պատմութեան մէջ, ամէնէն սեւ տեղը կը գրաւէ Անթիլիասը, որմէ միայն —բացառութեանց մասին չէ խօսքս— հոգւով ու մտքով լլկուածներու սերունդ մը ելաւ, շնորհիւ Պուճիգանեաններու եւ ուրիշներու:

Սակայն մոռցանք յիշատակել պարագայ մը եւս: Որբանոցներուն մէջ, կազմակերպուած Նիր Իսթի լիկերը որբերը դէպի ուծացում առաջնորդող ազդակներէն մէկը չէ՞ր միթէ: Շատ վերջերը Ճիպէյլի որբանոցէն ելած տղաքն էին որ չունէին եւ կեղծաւորութիւն ներարկեցին որբերուն մէջ, պատուի իրենց:

Սակայն, բոլոր միջոցները ուշ էին արդէն:

Այսօր, Պուճիգանեանի մահուան առթիւ երբ գրի առի այս տողերը, նպատակս էր վաղուան պատմաբանին նիւթ հայթայթել, ցուցնելով թէ ինչպէս այլափոխեցին հայ որբին եւ դիմագիծը եւ հոգին:

ՀՐԱՉԵԱՅ

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ

ՆՈՐ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹԻՒՆԸ

ԳԼՈՒԽ Գ.

ՊԵՏԱԿԱՆ ԻՇԽԱՆՈՒԹԵԱՆ ՎԵՐԻՆ ՄԱՐՄԻՆՆԵՐԸ

ՅՕԴ. 30.— ԽՍՀ Միութեան պետական իշխանութեան վերին մարմին կը համարուի ԽՍՀՄ Բարձրագոյն Խորհուրդը:

ՅՕԴ. 31.— ԽՍՀՄ Բարձրագոյն Խորհուրդը կ'իրագործէ այն բոլոր իրաւունքները, որոնք համաձայն Սահմանադրութեան 14րդ յօդուածին՝ վերապահուած են Խորհ. Ընկերվ. Հանրապետութեանց Միութեան, եթէ միայն սահմանադրութիւնը այդ իրաւունքները չէ փոխանցած Բարձ. Խորհուրդին առջեւ հաշուետու ԽՍՀ Միութեան մարմիններուն՝ ԽՍՀՄ Բարձ. Խորհուրդի նախագահութեան, ԽՍՀՄ Ժողովրդական Կոմիսարներու Խորհուրդին եւ ԽՍՀՄ Ժողովրդական գործավարութեանց:

ՅՕԴ. 32.— ԽՍՀ Միութեան օրէնսդրական իրաւունքը վերապահուած է միմիայն Բարձրագոյն Խորհուրդին:

ՅՕԴ. 33.— ԽՍՀ Միութեան Բարձ. Խորհուրդը կազմուած է երկու խորհրդարաններէ՝ Միութեան Խորհուրդ եւ Ազգութեանց Խորհուրդ:

ՅՕԴ. 34.— Միութեան Խորհուրդը կ'ընտրուի ԽՍՀ Միութեան քաղաքացիներու կողմէ հետեւեալ ձեւով՝ 300.000 բնակչութիւնը կուտայ մէկ պատգամաւոր:

ՅՕԴ. 35.— Ազգութեանց Խորհուրդը կը կազմուի դաշնակցային եւ ինքնավար հանրապետութիւններու Բարձրագոյն Խորհուրդներու եւ ինքնավար մարզերու աշխատաւորութեան պատգամաւորներու Խորհուրդի կողմէ նշանակուած ներկայացուցիչներէ: Իւրաքանչիւր դաշնակցային հանրապետութիւն կուտայ 10 ներկայացուցիչ, իւրաքանչիւր ինքնավար հանրապետութիւն՝ 5 եւ ինքնավար մարզ՝ 2:

ՅՕԴ. 36.— ԽՍՀ Միութեան Բարձրագոյն Խորհուրդի երկու խորհրդարանները՝ Միութեան Խորհուրդը եւ Ազգութեանց Խորհուրդը համահաւասար իրաւունքներ կը վայելեն:

ՅՕԴ. 38.— Օրէնսդրական նախաձեռնութիւնը հաւասար կերպով կը պատկանի Միութեան Խորհուրդին եւ Ազգութեանց Խորհուրդին:

ՅՕԴ. 39.— Օրէնք մը վաւերացուած կը նկատուի եթէ ԽՍՀ Միութեան Բարձ. Խորհուրդի երկու խորհրդարանները զատ զատ քուէարկած են ձայներու պարզ մեծամասնութեամբ:

ՅՕԴ. 40.— ԽՍՀ Միութեան Բարձ. Խորհուրդի կողմէ ընդունուած օրէնքները կը հրատարակուին Բարձ. Խորհուրդի նախագահին եւ քարտուղարի ստորագրութեամբ:

ՅՕԴ. 41.— Միութեան Խորհուրդի եւ Ազգութեանց Խորհուրդի նստաշրջանները կը սկսին ու կը վերջանան միաժամանակ:

ՅՕԴ. 42.— Միութեան Խորհուրդը կ'ընտրէ իր նախագահը եւ երկու փոխ - նախագահներ:

ՅՕԴ. 43.— Ազգութեանց Խորհուրդը կ'ընտրէ իր նախագահը եւ երկու փոխ - նախագահներ:

ՅՕԴ. 44.— Միութեան Խորհուրդի եւ Ազգութեանց Խորհուրդի նախագահներէն իւրաքանչիւրը կը վարէ համապատասխան խորհրդարանի նիստերը եւ կը հետեւի ներքին կարգ ու կանոնին:

ՅՕԴ. 45.— ԽՍՀ Միութեան Բարձ. Խորհուրդի երկու խորհրդարաններու միացեալ նիստերը հերթով կը վարեն Միութեան Խորհուրդի եւ Ազգութեան Խորհուրդի նախագահները:

ՅՕԴ. 46.— ԽՍՀ Միութեան Բարձ. Խորհուրդը նստաշրջանի կը հրաւիրուի երկու տարին անգամ մը՝ Բարձ. Խորհուրդի նախագահութեան կողմէ:

Բարձ. Խորհուրդը արտակարգ նստաշրջանի կը հրաւիրուի կամ իր նախագահութեան հայեցողութեամբ եւ կամ թէ որ եւ է դաշնակցային հանրապետութեան մը պահանջին վրայ:

ՅՕԴ. 47.— Այն պարագային, երբ Միութեան Խորհուրդի եւ Ազգութեանց Խորհուրդի միջեւ տարաձայնութիւն մը կը ստեղծուի, խնդիրը կը յանձնուի ի կարգադրութիւն իրաւասու յանձնախումբի մը՝ կազմուած հակակշռելու սկզբունքին հիման վրայ: Եթէ յանձնախումբը համաձայնութեան չի գար կամ անոր որոշումը չի գոհացներ խորհրդարաններէն մէկը, հարցը կրկին անգամ քննութեան կ'ենթարկուի խորհրդարաններու մէջ: Եթէ նորէն համաձայնութեան չեն գար, այն ատեն ԽՍՀ Միութեան Բարձ. Խորհուրդի նախագահութիւնը կը լուծէ Բարձ. Խորհուրդը նոր ընտրութիւններու հրահանգ տալով:

(Շար.)

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ յօդուածագիրներէ եւ թղթակիցներէ իրենց գրութիւնները գրել թուղթին մէկ երեսին վրայ ընթեռնելի եւ մելանով:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (34)

ՋԱՐԹՕՆՔ

(ՎԷՊ ԺԱՄԱՆԱԿԻՑ ԿԵԱՆՔԷ)

— o —

Աշխոյժ եւ չարաճճի ժպիտ մը խաղաց աղջկան դեռ արցունքոտ դէմքին վրայ: Այս ինչե՞ր կ'ըսէր տղան: Եթէ որբացած, տանջուած հայրենիք մը ունէր Քաջալը, բայց այդ հայրենիքը, իրն ալ էր: Չէ՞ որ ինքն ալ ուխտած էր ամբողջ էութեամբ ծառայելու հայրենիքին:

Եւգինէն, քնքշօրէն գրկեց տղուն գլուխը, ուրախութենէն ճառագայթող դէմքը դարձնելով անոր եւ, ձայնով մը՝ որ անհնարին յուզումէ կը դողար, ըսաւ.

— Անգին ընկերս, քու փշոտ ճամբան՝ իմ ճամբան է, քու սրբազան ուխտը՝ իմ ուխտս, ասկէ վերջ, մենք ձեռք ձեռքի պիտի քալենք, մեր հայրենիքին ծառայելու համար: Իսկ եթէ ...— յանկարծ ձայնը անսովոր կերպով դողաց, բայց վայրկեան մը լռելէ վերջ, հաստատուն ձայնով շարունակեց.— մեր անմեռ սէրը ինքնակամ դնենք հայրենիքի ազատութեան սեղանին վրայ, ու չմտածենք ապագայի մասին:

Իրար գրկած երկար ատեն լուռ մնացին ու կը թուէր թէ այդ խորհրդաւոր լռութեան մէջ երկու հոգիները կը միաձուլուէին:

Դեռ հոգեկան յուզումի եւ արցունքի հետքերը դէմքին, Եւգինէն գլուխը յենած տղու կուրծքին, երազուն աչքերը դէպի անորոշ կէտի մը յառած, խոր զմայլանքով մտիկ կ'ընէր երկնային անսովոր երաժշտութեան մը, որ զարմանալի քաղցրութեամբ կը հնչէր տղու կուրծքի տակ, սրտի համաչափ ուժեղ զարկերով:

Վահէն գրեթէ ամէն օր կը հանդիպէր Արսէնեաններուն: Առաջ հիւանդ ընկերը տեսնելու, յետոյ որպէս տան մօտիկ բարեկամ մը: Աւելի հաղորդական քան Քաջալը, բնաւորութեամբ կենսուրախ, կարճ ժամանակի մը ընթացքին գրաւած էր տնեցոց բոլորի համակրութիւնն ու սէրը: Մասնաւորաբար Պ. Աշոտը, որ ընդհանրապէս կը սիրէր խօսող խնդացող բարեկամներով շրջապատուիլ սեղանի շուրջ, ջերմ զգացումով կապուած էր անոր:

Քաջալի Արսէնեաններու տունը գալէն երկու շաբաթ վերջը, անգամ մը երեկոյեան կողմ, Վահէն այցի եկաւ երիտասարդի մը ընկերակցութեամբ: Վահէի հետ եկող երիտասարդը, մեր վաղեմի ծանօթ Գէորգն էր, որ այդ օր դուրս եկած էր հիւանդանոցէն:

Այդ օր, Եւգինէի մօտ հաւաքոյթ կար: Ընդարձակ հիւրասենեակի մէջ ժողովուած էին մօտ երկու տասնեակ աղջիկներ կամ ինչպէս իրենք զիրենք կը կոչէին՝ «Կարմիր Խաչի առաջապահ խումբի անդամները»: Ասոնք բոլորն ալ հասակակից աղջիկներ էին, մեծամասնաբար Գայեանեան վարժարանի նախկին կամ աւարտական դասարանի աշակերտուհիներէն: Երկու տարի առաջ գիւղատնտես Սարիբէկեանի ջանքերով կազմուած էր այդ խմբակը՝ «Սուրբ Գործ»ին ծառայելու համար:

Հետաքրքիր եւ կենսունակ ոգեւորութեամբ լեցուն, աղջիկներու խմբակ մըն էր այդ: Անոնք գրեթէ ամէն շաբաթ կը մէկտեղուէին ընկերուհիներէ մէկուն տունը: Այդ աղջիկները, նոր սերունդի բուրաստանի քիչերէն էին որոնք հայկական վարժարան մը աւարտած, հայ գրականութեան, Հայոց պատմութեան մասին լայն ծանօթութիւն մը ունէին: Հաւաքոյթներու ժամանակ, ընդհանրապէս յեղափոխական գրականութեամբ եւ երբեմն ալ հասարակական արժէք ունեցող հարցերու մասին վիճաբանելով կը զբաղէին: Ամէն զատ երկու շաբաթն անգամ մը բժիշկ Ջանեանի դրասենեակը երթալով, ուրիշ խումբ մը աղջիկներու հետ, կը հետեւէին համակրելի բժիշկի դասախօսութիւններուն, թէ ի՞նչպէս վիրաւորի մը անմիջական օգնութիւն պէտք է հասցնել, վէրք կապել, վիրաւորը խնամել: Այս զուտ տեսական ծանօթութեան պակասը կը լրացնէին գործնական աշխատանքներով: Ծանօթ բժշկապետի մը մասնաւոր հիւանդանոցին մէջ ալ հերթական կարգով կ'աշխատէին:

Այդ օր, թէյի ժամանակ, Արսէնեաններու տունը հաւաքուած էին երկրէն եկող նոր գործիչը լսելու:

Առանց ճառախօսութեան, հանդարտ եւ հանգամանօրէն սկսաւ խօսիլ Գէորգը: Կենդանի գոյներով նկարագրեց սահմանի միւս կողմը գտնուող հայ ժողովուրդի անտանելի վիճակը եւ թուրք կառավարութեան ընտեղծած դժոխային ռէժիմը՝ որ նպատակ ունէր փճացնելու հայ ժողովուրդը որպէս ազգային ուրոյն հաւաքականութիւն մը: Համոզեցուցիչ պարզութեամբ բացատրեց ուշադիր ունկնդիրներուն թէ՝ ինչպէս կառավարութեան խստութիւններուն զուգընթաց՝ հայ ժողովուրդի մէջ կ'աճէր յեղափոխական տրամադրութիւնը:

— Ներկայիս, Երկրի մէջ, նոր հասած սերունդ մը ունինք, որ դարերու աւանդական հնազանդութիւնը մէկդի նետած, նոր կեանքի մը պահանջն ունի: Որպէս ազգային ամբողջութիւն մը, հալածանքի ենթակայ լինելու պարագան՝ մեծապէս խթանած է ազգային գիտակցութիւնը, որ առաջ շատ անորոշ կերպով գոյութիւն ունէր:

Գէորգը երկարօրէն ծանրացաւ Երկրի մէջ կատարուած յեղափոխական աշխատանքներու վրայ: Սահմանաւորեց օժանդակութեան այն չափը, որ Երկրէն դուրս գտնուող Հայերը պարտաւոր էին ցուցնել, աջակցելու համար մեծ գործի մը, որ համազգային արժէք մըն էր:

Դասախօսը վերջէն, ազգու կոչ մը ըրաւ ունկնդիրներուն, առանց վհատելու, հաւատաւոր դէպի հայ ժողովուրդի ապագան, կրկնապատկել իրենց ճիգն ու աշխատանքը մեծ նպատակին հասնելու համար:

— Եթէ դուք ֆիզիքական տկարութեան պատճառով, չէք կրնար անմիջականօրէն օգտակար լինիլ Երկրի ժողովուրդին, եթէ չէք կրնար յեղափոխական գործնական աշխատանքին լծուիլ,— խօսքը վերջացուց Գէորգը դիմելով աղջիկներուն,— հո՛ս, Կովկասի մէջ ալ աշխատանքը չէ որ կը պակսի անձնուէր գործիչի մը համար: Անցէք գաւառ՝ փոխանակ կեդրոնանալու Թիֆլիս, որ ձեր օգնութեան կարօտ չէ: Ձեր ունեցած մտաւոր պաշարով դուք կրնաք օգտակար լինիլ գաւառի հայութեան: Հոն ամբողջ շրջաններ կան տգիտութեան ու խաւարի մէջ կորած. լծուեցէք կրթական գործին, լոյս տարէք դէպի հայ անլոյս գիւղերը, ծառայեցէք գիւղացիին, ատով՝ լաւագոյն կերպով ծառայած կը լինիք ազգին:

(Շար)

ՄԱԼԽԱՍ

«ՅԱՌԱՋԴԻՄԱՍԻՐԱՑ»Ի ՀԱՆԴԷՍԸ

— . —

ԹՈՆԵՅՕ - ՔԱՇԱՆ, (Յառաջ). — «... Եւ այդ դպրոցները կարելի է նմանեցնել հազուագիւտ ովասիսներու»: Այսպէս էր որ կ'արտայայտուէր Յառաջի մէկ աշխատակիցը եւ կարելի է ըսել որ չէր ալ սխալած իր նմանութեան մէջ: Այո, ովասիսներու կը նմանին այդ դպրոցները եւ մենք կիրակի օր, զգացինք այդ զովութիւնը եւ տեսանք ատոր երեւան բերած ազդեցութիւնը:

Շատ անդամներ գրուած է տեղւոյս «Յառաջդիմասիրաց» Միութեան մասին: Պէտք է ըսել որ առաջնակարգ դպրոցական Միութիւններէն մէկն է որ գոյութիւն ունի: Եւ հպարտ է որ ունի բանաստեղծ ուսուցիչ մը՝ Նշան Պէշիկթաշլեան:

Միութիւնը պարզապէս կանգուն կը մնայ եկամուտի միակ ու միակ աղբիւր ունենալով անդամավճարներն ու հանդէսէ գոյացած հասոյթները:

Ամառնային եղանակի դաշտահանդէսներու բացումը կարծես ,ամէն անգամ Յառաջդիմասիրաց Միութիւնն է որ կը կատարէ, հոծ բազմութեան մը ներկայութեամբ: Այս անգամ սակայն սովորականէն աւելի ստուար բազմութիւն մը ներկայ կը գտնուէր հանդէսին, իր հետ բերելով անշուշտ բարոյական եւ նիւթական մասնակցութիւն:

Ժամանակին արդէն, խումբ խումբ ընտանիքներ Ռոպէնսոնի նկարչագեղ զբօսաստանի զանազան վայրերուն մէջ, տեղ կը գրաւէին, անհամբեր սպասելով ուսուցիչ Նշան Պէշիկթաշլեանի ղեկավարութեամբ տեղի ունենալիք Թատրոնին՝ «Զարհուրելի Արթին աղայ»ի ներկայացման:

Ժողովուրդ հաւաքելու մրցանիշը այս անգամ «Յառաջդիմասէր»ն է որ կը շահէր: Ոչ թէ միայն Փարիզէն, այլ եւ հեռաւոր արուարձաններէն եկած էին, պատասխանելով «Յառաջ»ի չորրորդ էջին սովորական մէկ յայտարարութեան:

Կէսօրէ յետոյ, եւրոպական պարերով հանդէսի բացումը տեղի կ'ունենար, անընդհատ շարունակուելով մինչեւ երեկոյեան ժամը 7.30ը: Պարասրահին մէջ կ'երեւէին ոչ թէ միայն երիտասարդ պարող զոյգեր, այլ եւ ծերեր, նոյնիսկ դպրոցականներու խանդավառ խումբեր, որ ժպտադէմ կը դառնային անխոնջ:

Երեկոյեան ուշ ատեն էր որ սկսաւ ներկայացումը, անյարմար պահու մը որովհետեւ ոչ թէ միայն հետաքրքրուողները չկրցան վայելել, այլ եւ փոքրիկ դերակատարները, որոնք այդ ժխորին մէջ, երբեմն կը տատամսէին:

Պէտք է ըսել որ եթէ ներկայացման ժամանակ, ժողովուրդը աղմկարար էր, պատճառն այն էր որ կազմակերպիչները նկատի առած չէին թէ այդպիսի վայրկեաններու մէջ գինիէն տաքցած գլուխները կամ ոտքի վրայ կեցած հանդիսատեսները չէին կրնար հանդարտութեամբ կամ լուռ դիտել ներկայացում մը, երբ մանաւանդ հնարաւորութիւն կար թէ կանուխէն սկսելու եւ թէ հանդիսաւոր կերպով նստած մտիկ ընելու: Աթոռներու պակասը չէր որ պարտադրեցին այդպէս շարժիլ, գէթ այսուհետեւ լաւ է ընտրել ներկայացման ժամանակը եւ սկսիլ՝ աթոռները կարգաւ շարելէ յետոյ:

Ինչպէս ըսի, հակառակ այդ ժխորին, դերակատարները յաջող կատարեցին իրենց դերերը, աչքի կը զարնէին մասնաւորաբար գլխաւոր դերակատարները: Դերասանի մը յատկութեամբ օժտուած՝ «Զարհուրելի»ի տիպար մը ստեղծած էր Ֆիլիպ Փիլիպպոսեան, իսկ Էֆթիք հանըմ՝ Շաքէ Թէմիննեան որ առաւելագոյնը կ'ընէր հաւասարելու համար խաղընկերոջ:

Ներկայացումէն յետոյ սկսան կովկասեան պարերը, Թառիստ Գարեգինի ընկերակցութեամբ: Ուշ ատեն, վերջանալու ժամանակները աճուրդի դրուեցաւ գառնուկ մը, եւ 500 ֆրանք գոյացաւ:

Կոկիկ գումար մը ապահովեցին կազմակերպիչները: Պէտք է միշտ տալ այդպիսի հանդէսներ, աւելի զգուշութեամբ պատրաստուած անշուշտ, որովհետեւ փաստօրէն իրենց հետ ունին ժողովուրդ մը, թէեւ քիչ մը անկարգապահ, սակայն ի հարկին բարոյական եւ նիւթական մասնակցութիւնը բերող:

Մասնաւոր գնահատանքի արժանի էին պիւֆէին մէջ աշխատող վարչական անդամները, որ մինչեւ վերջին վայրկեանը, չթերացան իրենց պարտականութեանց մէջ:

ՇՐՋՈՒՆ ԹՂԹԱԿԻՑ

ՀԱՅ ՏԻԿՆԱՆՑ ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ

ՎԻԷՆՆԱ, 19 յունիս.— Ամսոյս 10ին, մեր գաղութին Տիկ. նորակազմ Միութիւնը իր առաջին հանդիսութիւնը սարքեց, որուն յառաջ բերած ընդհանուր խանդավառութիւնը գրաւական է ապագայի արդիւնաբեր գործունէութեան: Ճիշդ ժամուն հանդէսի սրահը փութացած էին գաղութին գրեթէ ամբողջ այրերն ու տիկինները: Մխիթարեաններն ու Աբբահայրը՝ Հ. Մեսրոպ Վ. Հապոզեան եւ Գեր. Հ. Գաբրիէլ Ծ. Վ. Մէնէվիշեան իրենց ներկայութեամբ մասնաւոր փայլ մը տուին երեկոյթին:

Բացման խօսքն ըրաւ գաղութիս հովիւը՝ Եղիշէ քհյ. Իւթիւճեան: Ճառախօսը խանդավառ շեշտերով թարգմանը հանդիսացաւ հասարակութեան ուրախութեան հանդէպ նոր Միութեան: Յետոյ ծափերով բեմ հրաւիրուեցաւ Տիկ. Սիրանուշ Իսպէնճեան, որ իրեն յատուկ քաղցրախօսութեամբ՝ Միութեան կազմուելուն պարագաները պարզեց:

Տիկինը Ամերիկայէն հոս եկած է եւ հիւրաբար կը գտնուի մեր մէջ: Ազգային - կազմակերպական գործունէութիւնը, զոր ցոյց տուաւ տիկ. Իսպէնճեան Վիէննայի մէջ, վեր է ամէն գնահատանքէ: Զարմանալի ճարտարութեամբ իր շուրջ հաւաքեց գաղութիս տիկիններն ու օրիորդները, բորբոքեց անոնց մէջ ազգակցին օգնելու հրաշալի բոցը եւ վերջապէս ապրիլ 23ի ընդհ. ժողովով հիմը դրաւ Տիկ. Միութեան, հետեւեալ վարչութեամբ. — Նախագահուհի՝ Տիկ. Նուարդ Զատէկեան, փոխ - նախագահուհի՝ Տիկ. Թագուհի Ակոբեան, քարտուղարուհիներ՝ Տիկ. Անահիտ Մացնէր եւ Տիկ. Թագուհի Թաշճեան, գանձապահ՝ Տիկ. Վերա Ամատունի եւ Տիկ. Էլի Թաբեան: Բանախօս տիկինը հասարակութեան «կեցցէ»ներով վերջացուց իր ոգեւորիչ ճառը:

Պ. Ղազարոս Զատէկեան դաշնակի ընկերակցութեամբ երգեց Ռոմանոս Մելիքեանի «Վարդը», Կունոյի «Ֆաուսթ»էն կտոր մը եւ «Հայաստան»ը:

Երիտասարդ երգիչը, որ աւստրիական ու չեխական Օփերաներու լուրջ ուշադրութիւնն իր վրայ հրաւիրած է, պարիթոն մը ի յայտ եկաւ, որուն ուժգնութիւնն ու խորութիւնը հիացուցին ունկնդիրները: Վստահ ենք, թէ Ղ. Զատէկեան փայլուն ասպարէզի մը սեմին վրայ է:

Նոյնքան կարող արուեստագիտուհի մը, Օր. Պեղգիս Մելիքսէթեան, դաշնակի վրայ նուագեց Լիսթի դժուարին «Ռափսոտի»ն: Օրիորդը մէկ ամսէն կ'աւարտէ Վիէննայի Երաժշտ. կաճառը: Ունի կշռոյթի նրբազգածութիւն եւ արտայայտութեան մեծ տաղանդ:

«Երիտասարդական Մշակութային Միութեան» երգչախումբը՝ Պ. Գ. Մելիքսէթեանի ղեկավարութեամբ՝ լսելի ըրաւ ազգային եւ գեղջկական երգեր:

Խանդավառութիւնը, որ հանդէսին առաջի վայրկեանէն մինչեւ վերջը տեւեց, իր գագաթնակէտին հասաւ հանգանակութեան միջոցին, ձեռներէցութեամբ Տիկ. Իսպէնճեանի եւ Պ. Գեղամ Ամատունիի: Հետեւեալն է նուէրներուն ցանկը.— Յակոբ Սիլկինեան 500 շիլինկ, Վահան Դանիէլեան (Ռումանիայէն հիւր) 500, Տիգրան Փափազեան 255, Գեղամ Ամատունի 155, Տիկ. Արապեան 100, Տիկ. Վարդան (եղբարք) 100, Տէր եւ Տիկ. Իսպէնճեան 75, Սարգիս Փափազեան 50, Արմենակ Վարդեան 50, Տիկ. Մացնէր 50, Պ. Զաքարեան (Սոֆիայէն հիւր) 50, Վահան Կիւրեղեան (Ֆրանսայէն հիւր) 100ֆր., Գ. Քալփաքեան (Փէշթայէն) 20 , Տիկ. Գոչեան (Պոլսէն) 20, Քրսքանօղլու Միկօ 10, եւ երկու յոյն բարեկամներ Կրէկօրեատիս 20, Իսաքիտէս 20: Անկէց զատ Տիկ. Մանի Սեւրուկեան՝ իր նըկարիչ ամուսնոյն մէկ ստեղծագործութիւնը նուիրեց՝ մօտաւորապէս 300 շ. արժողութեամբ, որ առաջին առթիւ վիճակահանութեան պիտի դրուի: Սեղանի եւ մուտքի հասոյթը 340 շիլինկ մը, որ հանգանակութեան հետ 6700 ֆր. ֆրանք կ'ընէ: Ասով կազմուեցաւ անձեռնմխելի հիմնադրամ մը: Պիւֆէն, զոր տիկինները հայթայթած էին, ամբողջութեամբ սպառեցաւ:

Ուրախ ենք հաստատել կարենալու, թէ մեր գաղութը թէեւ փոքր է բայց ազգային մեծ ոգի մը ունի:

Ա. ԳԱՐԱՄԱՆԼԵԱՆ

ԱՇԽԱՏԱՒՈՐԱԿԱՆ

ԳՈՐԾԱԴՈՒԼԻՆ ԸՆԹԱՑՔԸ

ՇԱՍ, 21 Յունիս (Յառաջ).— Երկու տող Շասի մետաղի հսկայ գործարանի մասին: Այսօր, 40 հայ ընտանիքներ, 11 տարիէ ի վեր կ'ապրինք Ֆուսնոյի հսկայ ընկերութեան շէնքերուն մէջ:

Գործադուլի շարժումը այնքան արագ սկսաւ որ մէկ մարդու պէս մէկ օրէն միւսը ժողով գումարուեցաւ սէնտիքայի կողմէ եւ անմիջապէս ընտրուեցաւ յանձնախումբ մը գործատիրոջ հետ բանակցելու համար: Յաջորդ առաւօտ երկտող նամակով մը կը տեղեկացնեն մեր պահանջները 30 առ հարիւր յաւելումով: Գործատէրը կը գունափոխուի, կ'առարկէ, բայց անօգուտ: Յանձնախումբը կը սպառնայ անմիջապէս գործը դադրեցնել: Ձեր գիտնալիք բանն է կ'ըսէ գործատէրը: Գործադուլի փողը կը հնչէ եւ մէկ վայրկեանի մէջ մօտ 1000 գործաւորներ կը հաւաքուին, կը պարզեն կարմիր դրօշակ գործարանի շէնքին ճակատը եւ բռունցք ցցելով կ'երգեն «էնթէրնասիոնալ»ը: Յանձնախումբը գործի վրայ է, կ'ընտրէ մասնաւոր պահակներ, որպէսզի չըլլայ թէ մէկը առանց հրամանի դուրս ելլէ. կը սկսի թղթախաղը, գնդախաղը, պարը: Հսկիչ, ճարտարագէտ, վերահսկիչ ստիպուած էին գիշերել մեզի հետ: Բարեբախտաբար երեք օր տեւեց: Վիէնի քաղաքապետին միջամտութեամբ կ'ընդունուի երկու կողմէ 25 առ հարիւր յաւելումը, կը ստորագրուի պայմանագրութիւնը: Անմիջապէս վար կ'առնուի կարմիր դրօշակը հուռաներով: Բանախօսութիւնը կը սկսի թէ մենք չպիտի թողլ տանք որ հարուստները իրենց ուզած ձեւով շարժին: Ծափերով կը վերջանայ բանախօսութիւնը եւ գործարանի դուռը կը բացուի: Այր ու կին, պատանի թէ երիտասարդ, կը կազմեն թափօր մը, մինչեւ կէս գիշեր երեք հազարի հասնող բազմութիւն մը թմբուկով թէ ֆանֆառով կը շրջին: Ամէն բան շատ խաղաղ անցաւ, առանց միջադէպի: Բոլորս կը բաժնուինք ձեռք սեղմելով եւ աչք լուսելով: Կը մաղթենք որ բոլոր գործաւորներն ալ իրենց նպատակին հասնին:

Գալուստ Տօնիկեան

×

ԼԻՈՆ, 22 Յունիս (Յառաջ).— Շաբաթներէ ի վեր սկսած գործադուլը տակաւին կը շարունակուի: Սոմիայի մեծ գործարանի բանուորները տակաւին ներսը փակուած կը մնան: Պերլիէն սկսաւ գործել: Ժիլէ մետաքսի գործարանն ալ շաբաթէ մը ի վեր փակուած է: Ուրիշ շարք մը մեծ ու փոքր գործարաններ նոյնպէս: Քոնֆէքսիոնի քանի մը գործարանները, որոնց բանուորները չորս օրէ ի վեր ներսը փակուած էին, համաձայնութեան եկան եւ վերսկսան գործի: Հիմա չափի վրայ եւ «ափիշէօր» դերձակներն ալ բանակցութեան մէջ են մեծ տուներու հետ: Երեք օր փակուած մնացին Լիոնի մեծ վաճառանոցները: Այս առթիւ պակաս չեն տըխուր դէպքեր ալ: Հանքածուխի բանուորներու գործադուլին օրը, ածխավաճառ բանուոր մը կառքով ածուխ փոխադրած ժամանակ, ետեւէն հեծելանիւով երիտասարդ մը կուգայ, կառքին վրայէն պարկ մը ածուխ վար կը թափէ: Կռիւը կը սկսի, ածխատար բանուորը գետին կը փռէ հեծելանիւով երիտասարդը եւ երկու ոտքով կը կոխկրտէ: Վիրաւորը չափազանց ծանր վիճակի մէջ կը փոխադրուի դեղարան մը, յետոյ հիւանդանոց: Քիչ յետոյ օգնութեան կը հասնին վիրաւորին ընկերները: Ոստիկաններու շնորհիւ մարդը կ'ազատի, բայց կառքին վրայի ածուխի պարկերը բոլորն ալ հարկ կ'ըլլայ ժողվել գետնէն:

Գործաւորներու եւ արհեստաւորներու մէջ գրեթէ բոլորը պարտադիր սէնտիքայի անդամ կ'արձանագրուին: Գործերը անկայուն վիճակի մը մատնուած են, մարդիկ օրն ի բուն սրճարաններու անկիւնները տաք վէճի բռնուած են:

«Աջ» եւ «ձախ» պայքարը օրը օրին կը զարգանայ: Այս բոլորի մէջ մենք ալ կամայ թէ ակամայ կը քշուինք յորձանքէն, քիչ մը շուարած:

Մ. Մ.

ՄԱՄՈՒԼ

Հ. Մ. Ը. Մ.Ի ԲՈՒՆ ԿՈՉՈՒՄԸ

— • —

Այս խորագրով խմբագրականի մը մէջ Հորիզոն կը գրէ (14 յունիս).

— «Ձեւին ու արդիւնքին հետ միասին եւ նոյնիսկ անոնցմէ առաջ պիտի ծափահարենք հայկական մարմնակրթանքի խորքը, էութիւնը, ոգին, որոնք ամէնէն աւելի փնտռուած յատկանիշը եղած են Հ. Մ. Ը. Մ.ի մօտ, սկիզբէն մինչեւ այսօր: Մանաւանդ այսօր, երբ մեր ժողովուրդի մասնաւոր պայմանները կը պարտադրեն մեր նորահաս սերունդին ըլլալ առոյգ ոչ միայն մարմնով, այլեւ հոգիով, սրտով ու մտքով, զգացումներով եւ ըմբռնումներով: Կարեւորն ու հիմնականը մեր մարմնակրթական շարժման մէջ այն չէ, որ մեր մարզիկները 2—3 երկվայրկեան պակասով լրացնեն 100 մեթր վազքը կամ 10 — 15 սանթիմէթր աւելի նետեն գունդը: Այլ այն՝ որ մեր նորահաս սերունդը, Հ. Մ. Ը. Մ.ի դրօշին տակ մեծցող սերունդը մանաւանդ, իր մարմնական ուժին ու ճկունութեան կողքին եւ նոյն իսկ անոնցմէ երեւան բերէ հոգեկան կորով, սրտի մաքրութիւն եւ մտքի պայծառութիւն:

Այս յատկութիւնները պէտք է զօրացնել մեր տղոց մօտ: Որովհետեւ ատոնց շնորհիւ միայն, մեր այսօրուան փոքրիկները վաղը պիտի դառնան լաւ մարդ եւ լաւ Հայ: Ի՞նչ արժէք ունի ցեղին համար հզօր մկաններով եւ ֆիզիքապէս առողջ կազմով երիտասարդ մը, եթէ անոր մէջ չէ կռանուած ցեղային առողջ նկարագիրը: Եւ որքա՞ն կ'արդարանան ճիգերը Հ. Մ. Ը. Մ.ին, եթէ իր պատրաստած սրընթաց վազորդները վաղը պիտի կաղան կեանքի մէջ եւ մտքով բոպիկ, սրտով զօսացած ու հոգեպէս ախտաժէտ էակներ պիտի դառնան հայութեան համար:

Մարմնակրթանքը կը ձգտի փողոցի ճամբան փակել դեռահաս երիտասարդին առջեւ: Ուրեմն ի՞նչ աւելի գեղեցիկ ձգտում Հ. Մ. Ը. Մ.ի վարիչներուն համար, երբ անոնք ալ մեզի պէս կը տեսնեն փոշոտ ու ցեխոտ փողոցները, որոնք կան նաեւ հայ իրականութեան մէջ եւ որոնց անցքը պէտք է փակել նորահաս սերունդին առջեւ: Փողոցներ՝ ուր ստահակներ դարանակալ կը սպասեն անփորձ պատանիներն ու երիտասարդները որսալու համար: Փողոցներ՝ ուր ցեղային նկարագիրը կը խաթարուի ցեղուրաց տականքի ամէնօրեայ լլուտանքներով: Փողոցներ՝ ուր գոյնզգոյն պալիրկեաններ վաճառքի հանած են ազգային սրբութիւնները: Եւ փողոցներ, վերջապէս, ուր ամէն ինչ աղտոտ է, ամէն ինչ վարակուած, ամէն ինչ թունաւոր եւ սպանիչ:

Եթէ հայկական մարմնակրթանքը չպիտի փակէ անցքերը այս փողոցներուն, եթէ անիկա չպիտի փրկէ մեր նորահաս սերունդը հոգեկան ու բարոյական այս ապականութեանց վտանգէն,— բոլորովին անիմաստ կը դառնայ անոր գոյութիւնը: Եթէ Հ. Մ. Ը. Մ.ը, իբրեւ հայկական մարմնակրթանքին յառաջապահը, պիտի անտեսէ նորահաս սերունդին մօտ ցեղային նկարագրի դարբնումը, եթէ անիկա իր ճիգերը պիտի սահմանափակէ ֆութպոլի մրցումներու եւ աթլեթիկ մարզանքներու մէջ միայն, — թատերական անյաջող եւ աննպատակ բեմադրութեան մը պիտի նմանի անոր մարզատօնը: Մրցումներն ու մարզանքները Հ. Մ. Ը. Մ.ի արտաքին ջնարակն են միայն: Անոր ցուցական գործունէութիւնը: Անոր ֆիզիքական յատկութեանց ցուցադրութիւնը: Մինչ Հ. Մ. Ը. Մ.ը միայն այս յատկութիւններով չէ որ կ'արժեւորուի: Ընդհակառակն, անիմաստ կը դառնան անոնք, եթէ համահայկական այդ կազմակերպութեան մօտ խորքը պակսի: Պակսի ոգին: Պակսի տղան ցեղային անփոխարինելի նկարագրով մեծցնելու ձգտումը:

Այս է եղած եւ այս պիտի ըլլայ մանաւանդ ասկէ վերջ Հ. Մ. Ը. Մ.ի հիմնական առաջադրութիւնը: Անոր կոչումն ու պարտականութիւնը: Անանցանելի ամբարտակ մը պիտի ըլլայ ան՝ իր հոգածութեան յանձնըւած նորահաս սերունդին եւ «հայկական փողոց»ին միջեւ: Ու չանթարգել մը՝ որ պիտի չէզոքացնէր բոլոր մահացու կայծակները:

Ոչ մէկ շեղում, ոչ մէկ դեգերում, ուրեմն, աշխատանքի եւ պարտականութեան այս ճամբուն վրայ: Այլ ուղիղ դէպի նպատակակէտը: Դէպի բարձունքը: Ամուր քայլերով: Եւ աննահանջ գնացքով: Միշտ կորովի: Միշտ վճռական ու գիտակից:

« Կանգ մի առներ, սրաթռիչ երիվար, նպատակս տկարութիւն չի ճանչնար »....

Հ. Մ. Ը. Մ.— Լսէ նահատակ քերթողին այս պատգամը: Եւ քալէ ... »

Այնան տեղեկեր

— • —

ՔԼԷՐՄՈՆ - ՖԷՐՐԱՆ, 21 յունիս (Յառաջ).— Բովանդակ Ֆրանսայի հորիզոնին վրայ շղթայազերծուած փոթորիկէն զերծ չէր կրնար մնալ եւ մեր գործաւորական այս քաղաքը: Գլխաւոր գործարաններէն միայն մէկը աշխատանքի սկսած է: Տնտեսական հոգերէն անկախ, մեր գաղութը սրտի կսկիծ մըն ալ ունեցաւ վաղաժամ մահով երիտասարդ Հայուհիին, Տիկ. Ազատուհի Պաղեանի, ծնեալ Ղազարեան, քոյրը Լիոնի Զոմի խանդավառ անդամներէն Ղազար Ղազարեանի:

Հանգուցեալը Յունաստան փոխադրուած ամերիկեան որբանոցի չափահաս որբուհիներէն էր, իր նկարագրին էն յատկանշական գիծը տոհմայինն էր, չափազանց նախանձախնդիր ազգային արժէքներու, գիծ մը որ աւաղ, այնքան կը նօսրանայ այլասերման այս միջավայրին մէջ:

Երկրորդ գիծը իր չափազանց նախանձախնդիր վերաբերումը դէպի ընտանեկան բարքերը, այս զոյգ մը գիծերը ինչպէս եւ իր տաքարիւն բընաւորութիւնը ամէնուն համակրելի դարձուցած էին զինքը:

Այն պահուն երբ Օվէրնեան լեռներուն ու դաշտերը զմրուխտ կանաչութիւնով մը բնութեան վերածնունդը կ'աւետեն, չափազանց ցաւագին եղաւ այս 24ամեայ երիտասարդ Հայուհիին դառնաղէտ մահը, հետեւանք ծըննդաբերութեան:

Թարմ հողակոյտին վրայ, դամբանական խօսեցաւ Արմենակ Քէշիշեան, յանուն իր բազմաթիւ բարեկամներուն, ազգականներուն եւ Զոմունեաց:

Զոմունի

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ) ԹԻՒ (20)

ԱՆՁՐԵՒ

— • —

Թարգմ. ԱՐՄԷՆ Պ. Հեղինակ՝ ՈՒ. ՍԸՄԸՐՍԷԹ ՄՈՀԸՄ

Անոնք վայրկեան մը իրարու աչքերու մէջ նայեցան, ապա աղջիկը աչքերը մէկ կողմ դարձուց, եւ զանոնք այլ ուղղութեամբ պահեց՝ մինչ կը խօսէր:

«Չար կին մը եղած եմ, կ'ուզեմ ապաշխարհել»:

«Փա՛ռք Աստուծոյ, փա՛ռք Աստուծոյ: Ան լսած է մեր աղօթքները», ու դառնալով միւս երկու մարդոց.— «Ձգեցէք զինք առանձին իրեն հետ եւ ըսէք Տիկ. Տէյվիտսընի որ մեր աղօթքները լսուած են»:

Մարդիկը դուրս ելան եւ իրենց ետեւէն քաշեցին դուռը:

«Մեղա՛յ Տէ՛ր», ըսաւ խանութպանը:

Այդ գիշեր Տոքթ. Մէքֆէյլտ չկըրցաւ քնանալ երկար ատեն, ու երբ լըսեց միսիոնարին վեր գալը՝ ժամացոյցին նայեցաւ: Երկուքն էր: Բայց, նոյն իսկ այդ ատեն չկրցաւ մահիճ մտնել, որովհետեւ իրենց սենեակները բաժնող միջնորմին մէջէն կը լըսէր միսիոնարին բարձրաձայն աղօթքը, մինչեւ որ ինքն ալ սպառած ու պարտասած ինկաւ - քնացաւ:

Հետեւեալ առաւօտ, երբ Մէքֆէյլտ տեսաւ միսիոնարը՝ զարմացաւ անոր երեւոյթէն: Աւելի քան երբեք տժգոյն ու պարտասած էր, բայց աչքերը կը վառէին անմարդկային կրակով մը: Այնպէս թուեցաւ թէ յաղթահարող ուրախութեամբ մը լեցուած էր:

«Կ'ուզեմ որ անմիջապէս վար իջնես ու տեսնես Սէյտին, ըսաւ միսիոնարը: Չեմ կրնար յուսալ թէ իր մարմինը առաջուընէ աւելի լաւ է, բայց իր հոգին, իր հոգին փոխակերպուած է»:

Տոքթորը տժգոյն, հալումաշ եւ ջըղայնոտ կ'երեւէր:

«Գիշերը, շատ ուշ, անոր հետ էիր», ըսաւ Մէքֆէյլտ:

«Այո, չէր ձգեր որ հեռանայի իր մօտէն»:

«Այնքան գոհ կ'երեւիս, որքան Փրնչը», ըսաւ տոքթորը դրդուած:

Տէյվիտսընի աչքերը կը փայլէին յափշտակութեամբ:

«Մեծ ողորմութիւն մը պարգեւուած է ինծի: Անցեալ գիշեր ես առանձնաշնորհումն ունեցայ կորսուած հոգի մը վերադարձնելու Յիսուսի բազկաց»:

Օր. Թամսըն դարձեալ օրօրուն աթոռին մէջն էր: Անկողինը յարդարուած չէր: Սենեակն ալ խառնակ վիճակի մէջ էր: Ան նեղութիւն իսկ յանձն առած չէր հագուելու, այլ վըրան քաշած էր աղտոտ շրջազգեստ մը ու մազերը կապուած էին անխնամ հանգոյցով մը. Թաց լաթով մը սրբած էր դէմքը, որ ուռած ու խորշոմած էր լալէն: Կը նմանէր խեղկատակ պոռնիկի մը:

Վեր բարձրացուց աչքերը մարած կերպով երբ ներս մտաւ տոքթորը: Աղջիկը ընկճուած ու խորտակուած էր:

«Ուր է Պ. Տէյվիտսընը», հարցուց ան:

«Անմիջապէս կուգայ, եթէ ուզես» պատասխանեց Մէքֆէյլտ թթու կերպով

«Եկայ տեսնելու թէ ինչպէս ես»:

«Օհ, կարծեմ թէ լաւ եմ: Այդ մասին պէտք չէ որ հոգ ընես»:

«Որ եւ է բան կերա՞ծ ես»:

«Հորն սուրճ մը բերաւ»:

Աղջիկը անձկանօք կը նայէր դրան:

«Կը կարծե՞ս թէ շուտով վար պիտի գայ: Այնպէս կը զգամ թէ շատ ահաւելի տեղ մը չէ այս, երբ ինք մօտս է»:

«Երեքշաբթի պիտի երթա՞ս»:

«Այո, կ'ըսէ թէ պարտաւոր եմ երթալու: Կը խնդրեմ՝ ըսէք իրեն որ անմիջապէս հոս գայ: Դուն ոչ մէկ բանով կրնաս օգնել ինծի: Ան է միակ անձը, որ հիմա կրնայ օգնել ինծի»:

«Շատ լաւ», ըսաւ Տոքթ. Մէքֆէյլը:

Յաջորդ երեք օրերը Միսիոնարը գրեթէ իր ամբողջ ժամանակը անցուց Սէյտի Թամսընի հետ: Ան կը վերադառնար միւսներուն մօտ, միայն ճաշերու ժամանակ: Տոքթ. Մէքֆէյլ կը նկատէր թէ ան հազիւ թէ կը ճաշէր:

«Ինքզինքը կը մաշեցնէ», ըսաւ Տիկ. Տէյվիտսըն կարեկցաբար: «Պիտի հիւանդանայ եթէ իրեն հոգ չտանի, սակայն պիտի չխնայէ ինքզինքին»:

Տիկ. Տէյվիտսըն ինքն ալ սպիտակ ու տժգոյն էր: Կ'ըսէր Տիկ. Մէքֆէյլին թէ ինքն ալ չէր քնանար: Օր. Թամսընի մօտէն վեր գալէն ետք՝ միսիոնարը կ'աղօթէր՝ մինչեւ յոգնէր, սպառէր, բայց նոյն իսկ ադկէ յետոյ չէր քնանար երկար ատեն: Ժամ մը երկու յետոյ կ'ելլէր, կը հագուէր, ու կ'երթար պտոյտ մը առնելու ծոցին երկայնքին: Տարօրինակ երազներ կը տեսնէր:

«Այս առաւօտ կ'ըսէր թէ երազին մէջ Նեպրասքայի լեռները տեսած էր», ըսաւ Տիկ. Տէյվիտսըն:

«Հետաքրքրական է այդ», ըսաւ տոքթ. Մէքֆէյլ, ու յիշեց որ ինք տեսած էր այդ լեռները՝ երկաթուղիով Ամերիկայի մէկ կողմէն միւսը ճամբորդելու առթիւ: Անոնք ահագին հողակոյտերու կը նմանէին հարթ ու կլոր, ու դաշտէն վեր կը բարձրանային մէկէն ի մէկ: Ու տոքթ. Մէքֆէյլ յիշեց թէ ինչպէս անոնք իրեն թըւած էին թէ կը նմանէին կնոջ մը ըստինքներուն:

Տէյվիտսընի հոգեկան խռովքը նոյն իսկ իրեն անհանդուրժելի էր: Սակայն, ան կը շարունակէր ծիփալ զարմանալի խանդավառութեամբ մը: Ան արմատախիլ կ'ընէր մեղքի ամենավերջին հետքերը, որոնք կրնային թաքնուած գտնուիլ այս հէք կնոջ սրտին մէջ: Կը կարդար ու կ'աղօթէր անոր հետ:

«Զարմանալի է, հրաշալի », ըսաւ ան օր մը ընթրիքին վրայ, իրական վերստին ծնունդ մըն է: Անոր հոգին, որ գիշերուան պէս սեւ էր, այժմ ըսպիտակ եւ անբիծ է նոր իջած ձիւնի պէս: Ես խոնարհ եմ ու կը վախնամ: Գեղեցիկ է անոր ապաշխարհանքը իր բոլոր մեղքերուն համար: Ես արժանի չեմ անոր զգեստին եզերքին հպելու»:

«Տակաւին սիրտ ունի՞ս զայն Սան Ֆրանչիսքօ ղրկելու», հարցուց տոքթորը: «Երեք տարի ամերիկեան բանտի մը մէջ: Կ'ուզեմ հաւատալ որ դուն պիտի ազատես զայն բանտէն»:

«Ա՜հ, բայց չե՞ս տեսներ: Անհրաժեշտ է այդ: Կը կարծե՞ս թէ իմ սիրտը չարիւնիր անոր համար: Ես կը սիրեմ զայն այնպէս՝ ինչպէս իմ կինս ու քոյրս: Այն ամբողջ ժամանակը, երբ ան բանտը կը մնայ, ես պիտի կրեմ այն բոլոր ցաւերը, զորս ան պիտի կրէ»:

«Պարապ խօսք», աղաղակեց տոքթորը անհամբերութեամբ:

«Դուն չես հասկնար, որովհետեւ կոյր ես: Ան մեղանչած է, եւ պէտք է որ տառապի: Գիտեմ թէ ինչեր պիտի քաշէ:

(Տար.)

խոստացաւ: Բանթողները պատասխանեցին թէ ժամը 7 ֆրանք կ'ընդունին ոչ թէ անձրեւին պահուն, այլ ընդմիշտ: Գործատէրը ստիպուեցաւ ինքն աշխատիլ, կրցածին չափ արգելք ըլլալով հեղեղին: Պասթիյլէն մեկնող շոգեկառքերը կանգ առին, երկաթուղին ողողուած ըլլալով այդ գծին վրայ:

ԱՆԳԼ. ԵՐԵՍՓ. ԺՈՂՈՎԸ ԵԻՍ Կ'ԸՆԴՈՒՆԻ ՋՆՋԵԼ ՊԱՏԺԱԿԱՆ ՄԻՋՈՑՆԵՐԸ

Երեքշաբթի բուռն վիճաբանութիւններ եղան Անգլիոյ Երեսփ. Ժողովին մէջ, պատժական միջոցները բառնալու կառավարական ծրագրին առթիւ:

Սըր Ճոն Սայմըն կարեւոր ճառ մը խօսեցաւ եւ քննադատեց ազատական-ներն ու աշխատաւորականները, անոնք որ դէմ արտայայտուած էին պատժական միջոցները ջնջելու: Թիւերով ցոյց տուաւ որ Իտալիա մեծ քանակութեամբ քարիւղ մթերած էր, Ազգերու Դաշնակցութեան ոչ անդամ պետութիւնները եւս իրենց քարիւղի մթերանոցները բացին Իտալիոյ առջեւ: «Մեզի կ'ըսեն թէ ուշ սկսանք պատժական միջոցները, բայց պէտք է դիտել որ Ազգերու Դաշնակցութեան կանոնադրին համաձայն, պէտք էր յարձակումը գործուէր որ պատժական միջոցի մասին մտածուէր: Յետոյ իտալական յաղթանակը կատարուեցաւ շատ արագ և բախտորոշ ձեւով մը: Այժմ գրաւուած է Եթովպիան եւ պատերազմը վերջ գտած: Միայն զինեալ միջամտութիւնը կրնայ այդ երկրին տալ իր անկախութիւնը: Արդ, ներկայիս ոչ Անգլիա, ոչ ալ ուրիշ պետութիւն տրամադիր է զէնքի դիմելու: Այս տագնապալից կացութեան մէջ, երբ Եւրոպա կը գտնուի սպառնալիքի տակ, Անգլիա չի կրնար թոյլ տալ որ իր նաւերէն մին ընկղմի յանուն Եթովպիոյ անկախութեան»: Յետոյ Սայմըն յիշեցուց որ Միացեալ-Նահանգներն ալ յայտարարեցին թէ վերջ գտած է պատերազմը:

Խօսեցաւ նաեւ Պոլտուին.

— «Ֆրանսական կառավարութիւնը եւս նոյն ընթացքը բռնեց, ջնջելով պատժական միջոցները: Կը յուսամ որ Ֆրանսան եւ Անգլիան ձեռք ձեռքի տան Ժընեւի մէջ: Ֆրանսացիները, ընկերվարական ըլլան կամ ոչ, իրապաշտներ են եւ խորապէս կը սիրեն իրենց երկիրը»:

Յետոյ քուէարկութիւն կատարուեցաւ եւ 170ի դէմ 384 քուէով վստահութիւն յայտնուեցաւ կառավարութեան:

Մարսէյլի նաւազներու գործադուլը

Մարսէյլի նաւազներուն գործադուլը տարածուեցաւ:

Երեքշաբթի առաւօտ, բոլոր նաւերուն սուլիչները սկսան փչել, եւ այդ պահուն՝ կարմիր դրօշ եւ եռագոյն պարզուեցաւ կայմերուն վրայ:

Հնդկաստանէն, Մարոքէն եւ Քորսիքայէն ֆրանսական նոր նաւեր հասան Մարսէյլ: Բանթող նաւերը գանոնք ողջունեցին սուլիչներու ձայնով: Յետոյ հրաւիրեցին որ իրենց միանան նոր հասնող նաւերն ալ: Այդպէս ալ եղաւ:

Առեւտրական նաւատորմի դեր-նախարար Հանրի Թասօ «Լօվր»ի կը յայտարարէ թէ կառավարութիւնը ամէն գնով պիտի ապահովէ Քորսիքայի եւ Հիւս. Ափրիկէի ծովային հաղորդակցութիւնը մայր երկրին հետ, յետոյ հրաւէր կ'ընէ Մարսէյլի նաւատէրերուն՝ ընթացք տալ նաւազներու պահանջներուն:

Սուրիական պատուիրակութիւնը

Ֆրանսայի արտաքին դեր նախարար Փիէր Վիէնօ երեքշաբթի ընդունեց սուրիական պատուիրակութիւն մը, որ կը բաղկանար հետեւեալներէն.— Հաշէմ պէյ Աթաշի (նախագահ), Էմիր Մուսթաֆա Շէհապի (կրթ. նախարար), Էրմոն Հոմսի (ելմտական նախարար), Ֆարէս պէյ Խուրի, Ճէմալ պէյ, Մարտամ պէյ, Սաատուլլահ պէյ Ճապրի եւ Նայիմ Անթաքի (քարտուղար):

Այս պատուիրակութիւնը Փարիզ կը գտնուի յարաբերութիւն պահելու համար արտաքին նախարարութեան հետ, ֆրանքօ-սուրիական դաշնագրի խմբագրութեան ժամանակ:

Փիէր Վիէնօ տեղեկութիւններ տուաւ պատուիրակութեան՝ այն աշխատանքներուն մասին, որ կը կատարուին արտաքին նախարարութեան մէջ, ֆրանքօ-սուրիական համաձայնութեան մասին: Այդ աշխատանքները աւարտելէ վերջ, պատուիրակութեան հետ պիտի կատարուին բանակցութիւնները աւելի մօտէն:

ԶԱՆԱԶԱՆ ԼՈՒՐԵՐ ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊԱՆՔ ՏԸ ՖՐԱՆՍը որոշեց տոկոսը նուազեցնել՝ հարիւրին 6էն իջեցնելով հարիւրին 5ի:

ՀՐԵՂԷՆ ԽԱՉԻ կազմակերպութեան պետին կողմէ լուծման հրամանագիրը սխալ մեկնուած ըլլալով, կառավարութիւնը երկրորդ հրամանագիրով մը կը ջնջէ ամէն կազմակերպութիւն որ կը ծագի Հրեղէն Խաչերէն: Միւս կողմէ Փարիզի թէ գաւառներուն մէջ, պակաս չեն բախումները Հրեղէն Խաչի երիտասարդութեան եւ աշխատաւորական կազմակերպութեանց միջեւ:

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Մեր խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնենք ընկ. Լեւոն Պայընտրեանի, տիկ. Նազելիի եւ ընտանեկան պարագաներուն, իրենց սիրելի զաւկին՝ ՄՈՒՇԵՂի դառնաղէտ մահուան առթիւ:

Տէր եւ տիկ. ՎԱՐԴԱՆ ԽՐԻՄԵԱՆ
Սէնթ'Էթիէն

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Հայ Գրողներու ընկերակցութեան վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր անդամները, 29 Յունիս, երկուշաբթի երեկոյ ժամը 9ին, Café Voltaireի մէջ, Օրակարգը կը յայտարարուի մօտ օրէն:

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆԻ Լիոնի մասնաճիւղի վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր անդամները 28 Յունիս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին, 181 Քուռ Լաֆայէթի սրճարանը:

Օրակարգ.— Ա. Հաշուետուութիւն եւ զեկուցում վարչութեան, նոր վարչութեան ընտրութիւն, 1936—1937 դպրոցական տարեշրջանի, գիշերային դասընթացքի կարգադրութիւն եւ ընթացիկ հարցեր: Ներկաներու թիւը բաւարար պիտի նկատուի վերջնական որոշումներ տալու համար:

ԳԱՑԷՔ ՏԵՍԷՔ

CIGALE CINÉMA

60 Avenue de Saxe. LYON.

ՀԱՅ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴԱՑ ԱԿՈՒՄԲ

Ծառաջիկայ դասախօսութիւնը տեղի կ'ունենայ վաղը, հինգշաբթի ժամը 21ին, Ecole des Langues Orientales, 2 rue de Lille, Métro Palais Royale

Կը խօսի Պ. Ա. ԽՈՆԴԿԱՐԵԱՆ

Նիւթ՝ Ց Պարոնեան

50 մեթր հեռու Իսիի կայարանէն եւ 23 եւ 32 թիւ հանրակառքերու կայարանէն, վարձու են (tout confort) արկաբաժիններ, 1 փիէսնոց 2000, եւ 2 փիէսնոց **2350** ֆր. Տաքժ ջոֆաժ միասին:

Աժան գինով մէկ խանութ:

Դիմեցէք տեղւոյն վրայ, 72-74 Bld. Rodin. à Issy-les-Moulineaux.

ՎԱՐՁՈՒ ԵՆ յարկաբաժիններ, ամէն յարմարութիւններով (tout confort), մէկ մեծ սենեակ, խոհանոց, 1300-1750 ֆր. (շարժ եւ ջօֆաժ մէջը ըլլալով): Դիմել՝ 13-15 rue de la Vistule, մէթրօ Maison Blanche.

ԳԱՑԷՔ ՏԵՍԷՔ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Cinéma REXY

Rue Cours Lafayette, angle Garibaldi.

Հ. Յ. Դ.

Փարիզ

ՇԱՎԻԼԻ Արզրումեան խումբի ժողովը այս շաբաթ երեկոյ ժամը 9ին, ընկ. Պաղտիկի բնակարանը, 131 կռան Րիւ, Շավիլ:

Պոմոն

ՊՈՄՕՆԻ Ջաւարեան ենթակոմիտէն ընկերական ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրէ Վարդգէս, Եփրեմ, Վարուժան եւ Շահրիկեան խումբերը այս շաբաթ երեկոյ ժամը ճիշտ 8ին, սովորական հաւաքատեղին:

ԴԱՍԱԽՕՍԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

ԼԻՈՆԻ կոմիտէն դասախօսական ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այսօր, հինգշաբթի երեկոյ:

Կը խօսի ընկ. Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՑԷՍԻՆԻ կոմիտէն դասախօսական ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները վաղը, ուրբաթ երեկոյ:

Կը խօսի ընկ. Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՎԱԼԱՆՍԻ կոմիտէն դասախօսական ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս շաբաթ երեկոյ.

Կը խօսի ընկ. Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

ՓԱՐԻԶԻ «ԵԳԻՊՏԱՑԻ» ԿՈՄԻՏԷԻ դասախօսութիւնը տեղի կ'ունենայ այս ՈՒՐԲԱԹ երեկոյ (26 Յունիս) ժամը 8.30ին, Chez Zeyer սրճարանի վերնայարկը, 4 rue St. Denis (Place du Châtelet), մէթրօ Châtelet: Կը խօսին՝ ընկերներ ՀԱՅԿ ՍԱՐԳՍԵԱՆ խորհրդային հին եւ նոր Սահմանադրութիւնը, ԱՇՈՏ ԱՐԾՐՈՒՆԻ Նոր Սահմանադրութիւնը եւ Հայաստան:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԱՆԿԱԽՈՒԹԵԱՆ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

ՌՕՄԱՆԻ ՄԷՋ.— Այս կիրակի կէսօրէ վերջ
Կը խօսի ընկ. **Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ**

Օդափոխութեան կայան

ՖՐ. Կ. ԽԱՉԻ ՇՐՋ. ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆԸ իր յառաջիկայ ամառնային կայանի (Colonie des Vacances) համար պիտի ընդունի սահմանափակ թիւով վճարովի երախաներ եւս, դիւրութիւն տալու նպատակով համեստ ընտանիքներու: Փափաքող ծնողքները պէտք է դիմեն պարոն Տիկ. ՄԻՍԱՔԵԱՆի, 6 rue d'Alsace, Asnières (Seine), մինչեւ յառաջիկայ Յունիս 30: Տղաքը պէտք է ըլլան առողջ, հաստատուած բժշկ. վկայագրով, 8—12 տարեկան երկսեռ: Գինը 250 ֆր. մէկ ամսուան համար, ճանապարհածախքը ծնողքին վրայ:

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Նախաձեռնութեամբ Մարսէյլի Ուրֆայի Հայր. Միութեան
Ղեկավարութեամբ Պ. Վ. Տէր Վարդանեանի
կը ներկայացուի՝

ՈՒՐՖԱՅԻ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԸ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ.—

27 Յունիս, շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին, Դրօշակ Միութեանսրահին մէջ, 5 rue de l'Eclipse, Marseille.

ՊՕՄՕՆԻ ՄԷՋ.—

28 Յունիս, կիրակի երեկոյ ժամը 8.30ին, Վարանդեան սրահին մէջ:

Գիներ՝ Մարսէյլ 7 եւ 5 ֆր. Պօմօն՝ 5 եւ 3 ֆր.:

Դաշտապարահանդէս

Սէն-Լուի (Մարսէյլ) Հայ Երիտասարդաց «Մասիս» մարզական միութեան տարեկան դաշտային խնճոյք-պարահանդէսը, տեղի կ'ունենայ 28 Յունիս կիրակի օր Եօթեղբայրեաններու ագարակին մէջ աննախընթաց պատրաստութեամբ:

Հայկական եւ եւրոպական պարեր մանաւոր նուագախումբով, առատ կեր ու խում պատրաստուած մասնագէտներու կողմէ, գաւեշտ եւլն.:

ԾԱՆՕԹ — Եթէ կ'ուզէք լաւ ժամանց մը անցնել եւ սատարել Հայ երիտասարդութեան, փութացէք դէպի հանդիսավայրը առաւօտեան ժամը 10էն սկսեալ: Փափաքողները կրնան ճաշերնին միասին բերել:

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ՊՏՈՅՏ

Կազմակերպուած ՍԻՓԱՆ-ԿՈՄԻՏԱՍ երգչախումբին կողմէ

28 Յունիս, կիրակի, Garcheի անտառը

Ժամադրավայր՝ St. Lazareի կայարանին մէջ, Monuments aux Morts առաւօտեան ժամը 9ին: Մեկնում ամէնաուշը 9.30ին:

Երգչախումբի անդամներ եւ համակիրներ կրնան մասնակցիլ իրենց ընտանիքով: Հաւաքական տոմսակի զեղչ բոլորին համար:

Ճաշը միասին բերել: Մուտք չկայ:

Հրաժեշտի բացառիկ ներկայացում

Ծանօթ արուեստագէտ ԼԱՔՔԱՅԻ հայրենիք մեկնումին առթիւ

Սեւրի Պէշիկթաշլեան սրահին մէջ

12 Յուլիս, կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3.50ին

Նախագահութեամբ յոբելեար բանաստեղծ Աւետիք Իսահակեանի եւ հանրածանօթ արուեստագէտ Ա. Շահխաթունիի

Կը ներկայացուի Շիրվանզատէի ՉԱՐ ՈԳԻ (4 արար)

Մասնակցութեամբ փարիզահայ ծանօթ դերասաններու:

Գիներ.— 15, 10 եւ 5 ֆրանք:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՄՕՏ ԿԸ ԳՏՆՈՒԻ ՍԱԿԱՒԱԹԻՒ ՕՐԻՆԱԿՆԵՐՈՎ

«ՀԱՅՈՑ ՀԱՅՐԻԿ» (Նուագող վշտից հայրենեաց): Առաջին հատոր (կենսագրութիւն): Կազմեց՝ ՀԱՅԿ ԱՃԷՄԵԱՆ: Ստուար հատոր մը, 856 մեծադիր էջերով եւ պատկերազարդ: Կը պարունակէ ոչ միայն Խրիմեան Հայրիկի կենսագրութիւնը, այլեւ պատմական եւ աշխարհագրական տեղեկութիւններ Վասպուրականի եւ ժամանակակից դէպքերու մասին:

Գին՝ 50 ՖՐԱՆՔ. Թղթակազմ եւ առանց հաշուելու թղթատարի ծախքը:

ՎԱՐՁՈՒ Է 13րդ թաղամասի մէջ, մէթրօ Corvisartի մօտ լօժըման մը, երկու սենեակ, կաղ, ելեկտրականութիւն: Տարեկան վարձք 1140 ֆր.: Փաքրիկ ռըփրիզ՝ վերջերս կատարուած նորոգութեանց համար: Դիմել հայկական նպարավաճառատուն, 17 rue Damesme, Paris (13).

Աղխատախնամ—Որբախնամի Օրը Մարսէյլի մէջ

28 Յունիս, կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2—8

593 Prado la Plage, Salons Sabatier

Ծովահայեաց սրահ եւ ծառախիտ պարտէզ:

Հայրենակիցներ, հաճելի օր մը պիտի անցնէք եւ միեւնոյնատեն օգնած պիտի ըլլաք կարօտեալներուն:

Երգահանդէս

ՄԱՐԿՐԻԹ ԲԱԲԱՅԵԱՆԻ աշակերտներուն կողմէ

Մասնակցութեամբ Պ. Գ. ԱԼԷՄՇԱՀի

Տեղի կ'ունենայ 28 Յունիս, կէսօրէ վերջ ժամը 4ին

93 Bld. St. Michel, Paris (5)

Մուտք՝ ծախքերու մասնակցութեան համար 4 ֆր.:

Առնուվիլի Մանկապարտէզի հանդէսը

Նախաձեռնութեամբ Հ. Մ. Մ. Տիկնանց Միութեան

28 Յունիս, կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին

Salle Gallemantի մէջ, կայարանին դիմաց:

Կը խօսի Պ. Վ. ԻԶԳԱԼԱՅԵԱՆ

ԵՐԳ, ՊԱՐ, ԱՐՏԱՍԱՆՈՒԹԻՒՆ եւլն.:

Դպրոցի սանուհիները կը ներկայացնեն գաւեշտ մը:

Մուտք՝ 5 ֆր., անգործներու՝ 3 ֆր:

Շոգեկառք կառ տիւ Նօռէն 1.17 եւ 1.27:

«ՇԻՐԱԿ» Թէ՛ փորձառութեամբ եւ թէ՛ բժշկական գրնութեամբ հաստատուած ճշմարտութիւն մըն է որ Արեւելքի իսկական օղին, պատրաստուած զուտ չամիչի հիւթով ու անիսոնով եւ թորուած մասնայատուկ գործիքով (ալամպիք)՝ ազդեցիկ զօրացուցիչ մըն է: Բայց օղի գործածողը պէտք է գիտնայ ընտրել այն վաճառանիշը՝ որ կ'երաշխաւորէ անարատ օղիին բոլոր յատկութիւնները: Այլապէս, օղի անունին տակ՝ խարդախուած եւ քիմիական նիւթերով պատրաստուած ըմպելին կը քայքայէ առողջութիւնը եւ կազմական աղետալի խանգարումներ յառաջ կը բերէ:

«ՇԻՐԱԿ» օղին, որ մասնաւոր մենաշնորհով Ֆրանսայի մէջ հրապարակ հանուած Արեւելքի իսկական օղին է, կը լրացնէ օղիէն ակնկալուած բոլոր օգտակար յատկութիւնները: Ուրեմն, եթէ օղիի սիրահար էք, խմեցէք զայն, բայց փնտռեցէք եւ խմեցէք Հայաստանի պատմական փառապանծ նահանգին անունով կնքուած եւ Շիրակի շքեղ նկարը կրող պիտակով «ՇԻՐԱԿ» օղին, ձեր առողջութեան դաւաճանած չըլլալու համար:

Մեծաքանակ գնումի համար դիմել՝ Ֆրանսայի եւ գաղթավայրերու միակ արտօնատէր

GRANDE DISTILLERIE DU PARC

1 Bld. Onfroy, Prado—MARSEILLE, Tél. D. 78—73

Լիոնի եւ շրջակայքի մթերանոց D. N. BAHADOURIAN, 2 eevigné, LYON — Tél. Moncey 32—10

Նիսի մթերանոց H. KHATCHADOURIAN, 24 rue Assalit, NICE — Tél. 841.85

TSF. PHONOS. DISQUES

Vahram DERDERIAN

80. Rue des Dominicaines—MARSEILLE

Ստացած ենք մեծ քանակութեամբ հայերէն, ֆրանսերէն թուրքերէն, յունարէն եւլ., ամենավերջին ելած փլաքներ, գիները ամրցելի: Ապսպրանքներ կ'ընդունինք գաւառէն եւ արտասահմանէն եւ կը ղրկենք մեծ խնամքով: Նոյնպէս կը ծախենք ՌԱՏԻՕներ ամէն մարքայէ: Մասնաւորապէս կը ծախենք մեր շինած 5 լամբով ռատիօն, որ կ'առնէ ամբողջ Եւրոպան, գին՝ 800 ֆր

Կը փնտռենք այս գործով զբաղողներ: Յաջաւոր գործ:

Դերձակ ԱՐՇԱՒԻՐ ԲԱՐՍԵՂԵԱՆ

Վկայուած ֆրանսական եւ իտալական Académie de Coupeէն:

Անգլիական եւ ֆրանսական կերպասներ.

ԽՆԱՄՈՒԱԾ ԿԱՐ: ԴԻՒՐԱՄԱՏՉԵԼԻ ԳԻՆ:

Դիմեցէք անգամ մը եւ գոհ պիտի մնաք:

3 Rue Lemercier, Փարիզ (17), մէթրօ **Place Clichy**

ԴԱՒԻԹԵԱՆ ԵՒ ՊԱՒԼՈՍԵԱՆ

Ագարակատէրներ՝ MÉAULTE (Somme)

Արեւելեան ընտիր ճերմակ պանիր արտադրողներ եւ հայթայթողներ, զուտ անարատ կաթէ պատրաստուած:

ՄԵԾԱՔԱՆԱԿ ՄԻԱՅՆ

Հայ բարեգործական հաստատութիւններու համար մասնաւոր գին:

10.000 ֆր. պատրաստ ենք վճարելու որեւէ մէկին, որ կրնայ հաստատել թէ մեր ճերմակ պանիրին իւղը առնուած է: Դիմել վերոյիշեալ հասցէին:

Etude de Mᵉ BERNARD WAHÉ

(17e ANNÉE)

Licencié en Droit de la Faculté de Paris

Ancien élève de l'École des Hautes Études Sociales

JURISCONSULTE

de

Droit Français et International Privé

Mandataire en Justice

159 rue Lafayette, Paris (Gare du Nord) Tél. NORD 68—02

ԿԸ ՍՏԱՆՁՆԷ ամէն տեսակ դատեր, Փարիզի, գաւառի, գաղութներու եւ արտասահմանի մէջ: Խորհրդակցութիւն իրաւագիտ. ամէն տեսակ խնդիրներու Արկածի դատեր, ամէն լեզուէ թարգմանութիւններ: Նաթիւրալիզասիօնի օրինական ձեւակերպութիւններ եւ անուններու փոփոխութիւն, ընկերութիւններու կազմութիւն եւ լուծում: Ամէն տեսակ գործերու խմբագրութիւն: Իրաւագիտական քննութեանց եւ մրցումներու պատրաստութիւն: Ճառերու եւ դասախօսութիւններու խմբագրութիւն: Խորհրդակցութիւն 25 ֆր.: Կ'ընդունի ամէն օր ժամը 5—7, բացի շաբաթ, կիրակի եւ տօնի օրերէ:

Կ'ընդունի նաեւ ժամադրութեամբ:

Le Gérant: H. STEPHAN
Imprimerie A. DER (AGOPIAN) 17, Rue Damesme, PARIS (13)

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

(Fondé en 1925) :-: R. C. Seine 276.286

Directeur et Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
Rédaction et Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

17, Rue Damesme, PARIS (13e)
Téléphone : Glacière 15 - 70

(ՆՐԹՆԻԼՈՒ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ.—	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 ֆրանք	—
Ամերիկա եւ ուրիշ երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	—

ՈՒՐԲԱԹ 26 ՅՈՒՆԻՍ
VENDREDI 26 JUIN 1936

12 ՏԱՐԻ — 12e Année No. 3150

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԹՈՒՐՔԻԱՆ ՊԱՀԱՆՋԱՏԷՐ

Դաշնագիրներու վերաքննութեան հարցը օրուան անհրաժեշտութիւններէն մէկն է դարձած: Դիւանագիտական աշխարհը ժամանակ մը սարսափով ու խորշանքով կը դիտէր ինչ որ այսօր ատտիճանաբար եւ քայլ առ քայլ իրողութիւն կը դառնայ:

«Կարթագինեան խաղաղութեան» օրօրոցէն, ամենուրեք, զայրոյթի եւ ցաւի ճիչեր կը լսուին միայն: Հետզհետէ շղթաները կը քակուին, հանդիսաւոր ծիսակատարութիւնները կը վերսկսին եւ «Թաղման» սաղմոսերգու Թափօրներ կը կազմուին:

Վերաքննական շարժումը ինքզինք կը պարտադրէ այլեւս: Պարտադրութեան ուղիները, անշուշտ, «ընկալեալ սովորութիւններէն» երբեմն շա՛տ կը տարբերին: Սակայն, ի՛նչ փոյթ, ուժն է որ կը խօսի, երբ դիւանագիտութիւնը կը նահանջէ: Արդարութիւնը ուժի, ուժն ալ արդարութեան յենած այլ եւս զիրար կ'ամբողջացնեն, նկուղներէն դուրս բերելու համար ցասկոտ պահանջներ: Վերաքննութեան ձեւերը այժմ շա՛տ են փոխուած... Երբ դաշնագրի մը ամբողջական վերաքննութիւնը կարելի չէ, կը սկսին զայն տաշել ու կոկել մաս առ մաս, հատուած առ հատուած, մինչեւ որ հալումաշ դառնայ, իր կմախքը ցցելով: Վերսայլի մեծ դաշնագիրէն, այսօր, միայն չքեղ ստուեր մըն է մնացած...

Եւ ահա Լօզանի դաշնագիրը, որ Նոր Թուրքիոյ փրկութեան երբեմնի լաստն էր եղած... Ի հարկէ, հերթով պիտի գան եւ միւսները: Սակայն, դառնանք Թուրքիոյ պահանջին:

Տասներկու տարի առաջ Նոր Թուրքիոյ վարիչները Եւրոպայի դիւանագիտական Թատերաբեմին վրայ յաղթական գլուխ ցըցեցին Սեվրի դաշնագիրը պատռելու համար: Եւ յաջողեցան: Այնուհետեւ Թուրքիան անցաւ բարձունքէ բարձունք, Ազգերու Դաշնակցութեան անդամակցութենէն մինչեւ Սարի երբեմնի վիճելի աւազանին իրաւախոհ դատաւորի Թիկնաթոռը...

Յետպատերազմեան աշխարհավարները իսկապէս շատ են փոխուած...: Առաջ, երբ Թուրքիան որ եւ է խորհրդաժողովէ ներս կը մտնէր, մահուան սարսուռ մը կը պատէր զինք, որովհետեւ աւանդաբար գիտէր որ Եւրոպացիները կանչած են զինք, իր տկռաները քաշելու համար... Եւ Թուրքիան դուրս կ'ելլէր սրահէն միշտ Եւրոպացիներու կտուցը մարմնին խրած:

Այսօր, ոսկեզօծ մշուշով մը օծած են զայն: Նոր Թուրքիան կը պատուի է դիւանագիտական Թաւշապատ օթեակներուն մէջ:

Թուրքիան ինքն ալ շատ փորձուած է: Գիտէ այժմ եւրոպական դիւանագէտներու հետ վարուիլ: Ոչ ոք այնքա նճարպիկ ու ճըկուն է Եւրոպացիներուն հետ խօսելու մէջ, որքան Թուրքը: Արհեստը միանգամայն կատարելագործած է:

Եւ ատոր համար Եւրոպայի մէջ հրէշ Թուրքը, հրեշտակ ճանչցուեցաւ:

Նուազ դեր չէ խաղցած Խորհ. Ռուսիան, իր «սրտակից» բարեկամին «յեղափոխական» գործերը դափնեզարդելուն մէջ:

Այսօր, միջազգային կեանքի մէջ երկուքն ալ կարեւոր դերակատարներ են դարձած:

Թուրքիոյ մասին որ եւ է խորհրդածութիւն մեզ շատ հեռուները պիտի տանէր: Ով որ չէ այրած Թրքական խարոյկին վրայ, ան տակաւին պիտի մեղանչէ, մինչեւ ոսկորներն ալ փոշիանան... Թուրքիոյ արդիական ծամածռութիւնները բնաւ չեն կրնար փոշի փչել մեր աչքերուն: Թող խաբուողները խաբուին:

Ահա երբեմնի փետրատուած Թուրքիան, այսօր միայն գլխարկը փոխած, պահանջատէր կը ներկայանայ: Լօզանի դաշնագրի սահմանները այլեւս նեղ կը զգայ...

Ի՞նչ է Մոնթրէօյի խորհրդաժողովին իմաստը:

Երկու խօսքով ըսենք թէ, Լօզանի դաշնագիրը ստեղծած էր Նեղուցներուն մէջ ապազինեալ գօտի մը, հարաւէն եւ հիւսիսէն շուրջ 30 քիլոմեթր խորութեամբ, Եւրոպայի առեւտրական եւ ռազմանաւորական նաւերու Սեւ ծով ազատ մուտք մը ապահովելու համար: Նոյնօրինակ արգելք մը դրուած էր Վոսփորի հիւսիսային եւ հարաւային եզերքներուն համար շուրջ 15 քիլոմեթր խորութեամբ: Այս տրամադրութիւնը կը տարածուէր նաեւ Մարմարայի բոլոր կղզիներուն վրայ: Թրքական առաջարկով Եգէականի թրքական կղզիներն եւս,— Սամոթրակէ, Լէմնոս, Իմպրոս — ենթարկուեցան նոյն ապազինեալ կացութեան:

Ստեղծուած էր նաեւ մասնաւոր միջազգային յանձնախումբ մը հսկելու համար Լօզանի դաշնագրի գործադրութեան:

Այսօր Մոնթրէօյի մէջ Թուրքերը պահանջ կը դնեն վերաքննելու Լօզանի դաշնագրի 4րդ յօդուածի տրամադրութիւնը, Նեղուցները երկրի պաշտպանութեան համար կենսական համարելով: Մանաւանդ որ 1934ի Մուսոլինիի ճառը լուրջ մտահոգութիւն ներշնչած եւ Նոր Թուրքիոյ քունը փախուցած: Թէ Իտալիան պիտի՞ յ «ասիական արշաւանք» մը կազմակերպել, եթովպականէն ետքը, այդ ուրիշ խնդիր է եւ քննութեան առարկայ, բայց որ Թուրքիան այժմ այդ պատրուակի տակ կը պատրաստուի եւ Նեղուցներուն կ'ուզէ տէր կանգնիլ, այդ աւելի քան փաստ է:

Իտալիոյ բացակայութիւնն իսկ բաւական ուշագրաւ եւ մըտահոգիչ երեւոյթ մըն է, որովհետեւ վերջ ի վերջոյ, արեւելեան Միջերկրականի մէջ Իտալիան տիրական դիրք մըն է ստեղծած:

Արդ, Մոնթէօյի խորհրդաժողովի անդամները,— մասնաւորապէս Ռուսիան, Անգլիան եւ Ֆրանսան — գրեթէ աննշան վերապահումներով ընդունած են Թուրքիոյ պահանջը եւ քաղաքական «վերաքննութեան» վկայագիր մըն ալ տուած, թէ առանց բռնի միջոցներու դիմելու, օրինական ճամբով դիմած է, ուր որ անկ է...

Թուրքը պահանջատէ՛ր Եւրոպայէն... Քամալ չէր կրնար աւելի փայլուն յաղթանակ մը շահիլ, քան ինչ որ կը շահի Մոնթրէօյի մէջ:

Վ. Հ.

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ՆԵՂՈՒՑՆԵՐԱՒ ԽՈՐՀՐԴԱԺՈՂՈՎԸ

Դժուարութիւններ սկսան

Չորեքշաբթի առաւօտ, ինչպէս գրած էինք, վիճաբանութիւնները սկսան իւրաքանչիւր յօդուածի վրայ առանձին: Այս ձեւը պատճառ դարձաւ, որ համաձայնութիւնը դանդաղի: Ամէն մէկ յօդուած, որ երբեմն կը բաղկանայ 100 տողէ, կը կարդացուի նախապէս եւ ահա հարցեր կը ծագին, որովհետեւ Թուրքերը իրենց նախագիծը պատրաստած են համադրական ձեւով: Այսպէս, պետութիւններ կան որ կ'ուզեն իրենց դիրքը ճշդել պատերազմի ընթացքին տարբեր, խաղաղութեան մէջ տարբեր: Ընդհակառակն, Թուրքերը կ'ուզեն պատերազմի թէ խաղաղութեան ժամանակ իրենց վերապահել Նեղուցներուն հսկողութիւնը:

Գլխաւոր դիրքերը հետեւեալներն են.—

Անգլիացիները, գրեթէ Ճափոնցիներու հետ համախորհուրդ, փափաքելով սահմանափակել ռուսական նաւերու ելքը Սեւ ծովէն, խաղաղութեան թէ պատերազմի ժամանակ՝ արգելք կը դնեն Նեղուցներէն անոնց անցքին:

Ռուսերը, ընդհակառակն, կը պահանջեն որ արգելքը դրուի ուրիշ նաւերու վրայ, ազատ անցք տալով իրենց նաւերուն: Ըստ Ռուսերուն, Սեւ ծովը մասնայատուկ պայմաններ կը ներկայացնէ: Լիճ մըն է, քանի մը երկիրներու միջեւ սեղմուած: Ի՞նչ գործ ունին օտար նաւերը այդտեղ: Սակայն Սեւ ծովեան պետութիւնները իրաւունք ունին ազատօրէն դուրս ելլելու, իջնելու համար ծովային մեծ ճամբաներու վրայ եւ հաղորդակցութեան մտնելու համար իրենց ծովեզերքներուն հետ:

Թուրքերը կողմնակից են խիստ հսկողութեան, ճիշդ ինչպէս դռնապան մը, որ չուանը կը քաշէ երբ որ ուզէ:

Ֆրանսացիները կը պահանջեն որ ազատ անցք տրուի՝ պատերազմի ժամանակ, որպէսզի կարենան կատարել իրենց պարտականութիւնը համաձայն շրջանային դաշնագիրներու եւ Ազգերու Դաշնակցութեան տրամադրութիւններուն: Փոլ Պոնքուր պահանջեց նաեւ որ օժանդակ նաւերը եւս ազատ անցք ունենան քարիւղի մատակարարութեան համար:

Լիթվինով կ'ընդունի որ կարելի է ազատ անցք տալ այն նաւերուն, որոնք Ազգերու Դաշնակցութեան հետ իրենց յանձնառութիւնները կատարելու համար կ'ուզեն Սեւ ծով մտնել եւ օգնութեան փութալ յարձակման ենթակայ պետութեան:

Փոլիթիս հարցուց թէ ի՛նչ դիրք պէտք է բռնել, այն ատեն, այն նաւերուն համար, որոնց պետութիւնները անդամ չեն Ազգերու Դաշնակցութեան:

Ի վերջոյ պատերազմական նաւերու անցքին վերաբերեալ յօդուածները տրուեցան մասնագէտներու յանձնախումբին:

Կէսօրէն վերջ մասնագէտներու յանձնախումբը գումարեց իր նիստը: Նախագահ ընտրուեցաւ Քոնցէպօ, ռումէն պատուիրակը, որ կը մասնակցէր Դանուբեան յանձնախումբի խորհրդակցութեանց:

Մասնագէտներու յանձնախումբին մէջ տեսնուեցաւ որ բոլորը դիրք բռնած են Թուրքերուն դէմ: Հասկնալի է թէ ի՛նչ ազդեցութիւն դեր խաղաց՝ կազմելու համար այս միացեալ ճակատը, որ ապահովաբար վերջնական չէ: Թուրքերը, միշտ պաշտպանողականի վրայ մնալով հանդերձ, ոչ իսկ Թիզ մը նահանջ կատարեցին:

ԱՇԽԱՏԱՆՔԻ ՊԱՅՔԱՐԸ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՄԷՋ

ՎԵՐՋ ՊԻՏԻ ՏՐՈՒԻ՞Ն ԳՈՐԾԱՐԱՆՆԵՐՈՒ «ԳՐԱՒՄԱՆ».— ԲԱՆՈՒՈՐՆԵՐԸ ԻՐԱՒՈՒՆՔ ՊԻՏԻ ՈՒՆԵՆԱ՞Ն ՇԱՀԱԳՈՐԾԵԼՈՒ ԿԱՄ ՎԱՐԵԼՈՒ ԻՐԵՆՑ ԳՐԱՒԱԾ ԳՈՐԾԱՐԱՆՆԵՐԸ.—

Ֆրանսայի առեւտրական սենեակներու նախագահներու ժողովին նախագահը, Տալպուզ, ընկերակցութեամբ դիւանին անդամներուն,— Փրաքս, Տէս, Մէրլան,— ներկայացաւ վարչապետ Լէոն Պլումի:

Պատուիրակութիւնը պարզեց այն մտահոգութիւնը, որուն մատնուած է երկրին ամբողջ առեւտուրը եւ ճարտարարուեստը: Յետոյ աւելցուց թէ Մաթինեոնի համաձայնութիւնը — գործատէրերու եւ գործաւորներու միջեւ, իբրաւարարութեամբ կառավարութեան,— առաջին առթիւ մեծ յոյսեր ներշնչեց առեւտրական եւ ճարտարագործական ասպարէզներու մէջ թէ շուտով գոհացում պիտի գտնեն իրաւապահանջները եւ պիտի խաղաղի հրապարակը: Դժբախտաբար չիրականացան այդ յոյսերը: Եթէ քանի մը նահանգներու մէջ, գործատեղիներու երկար «գրաւումէ» մը վերջ, վերսկսած են աշխատանքները, ընդհակառակն բազմաթիւ նահանգներու մէջ աշխատանքը կը մնայ տակաւին անդամալուծուած, նոյնիսկ անհամաձայնութիւններու, նոր «գրաւումներու» սպառնալիքներ կը նշմարուին ամենուրեք:

Վարչապետը պատասխանեց թէ խորապէս համոզուած է որ անհամաձայնութիւնները վերջ կը գտնեն շուտով, իսկ գործարաններու «գրաւման» նոր փորձեր պիտի չԹոյլատրուին այլեւս:

Պատուիրակութիւնը դիտել տուաւ որ առեւտրական եւ ճարտարագործական շրջանակներու մէջ այն մտավախութիւնը կայ — եւ այդ մտավախութիւնները արդարացնող փաստերն ալ չեն պակսիր — թէ կարգ մը գործարաններու մէջ բանԹողները մտադրութիւն ունին ստանձնելու ձեռնարկներու ուղղակի շահագործումը:

Վարչապետը յայտարարեց թէ տեղեկութիւ ունի եւ այդ մասին իր խօսքը պիտի ըսէ Երեսփ. Ժողովի բեմէն:

Յետոյ պատուիրակութիւնը խնդրեց որ օր առաջ ապահովուի արտադրումներու կանոնաւորութիւնը, Մաթինեոնի համաձայնութիւնը գործադրուի Ֆրանսայի մէջ ամենուրեք՝ Թոյլ չտալու համար որ տեղափոխուի երկրին տնտեսական գործունէութեան ծանրութիւնը:

*** Առեւտրական սենեակի պատուիրակութեան կողմէ իրենց եւ վարչապետին միջեւ տեղի ունեցած այս խօսակցութեան մասին յետոյ զեկոյց մը տրուեցաւ մամուլին, որմէ կը քաղենք մենք եւս այս տեղեկութիւնները:

Վարչապետարանին կողմէ ուշ ատեն մամուլին հաղորդուեցաւ թէ Լէոն Պլում այդ զեկոյցին խմբագրութիւնը տեսած չէ, բայց եւ այնպէս չի հերքեր:

ԱԶԳԵՐՈՒ ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ԺՈՂՈՎԸ

Ի՞նչպէս պիտի լուծուի Եթովպիոյ խնդիրը

Այսօր կը բացուի Ժընեւի մէջ Ազգերու Դաշնակցութեան Խորհուրդի Ժողովը օրակարգի ծանրակշիռ հարցերով:

Առաջինն է Գերմանիոյ խնդիրը, որ սակայն հաւանական չէ որ լուծում մը ստանայ, վասնզի Պերլինի կառավարութիւնը տակաւին չէ պատասխանած Լոնտոնի հարցումներուն: Եւ այդ պատասխանը եթէ հասնի իսկ, պիտի ծառայէ իբր հիմ ուսումնասիրութեան եւ նորանոր բանակցութեանց:

Սակայն իտալական խնդիրը պիտի գրաւէ ամբողջ նստաշրջանը:

Պատժամիջոցներու ջնջումը վերջացած խնդիր է, քանի որ Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի խորհրդարանները իրենց կարծիքը յայտնած են արդէն: Իսկ ի՛նչպէս պիտի լուծուի Եթովպիոյ կցման խնդիրը: Արժանթինի կառավարութիւնը հաղորդած է թէ չի ճանչնար ու կ'ընդդիմանայ բռնի ուժով ամէն կցումի: Ժողովը հարկ է այս առաջարկը նկատի առնէ նախ, որով Իտալիա պիտի մնայ դարձեալ վերապահ ու պիտի չմասնակցի ժողովին: Հաւանական է նաեւ որ Նէկիւս անձամբ երթայ իր բողոքը ներկայացնելու:

Ի՞նչ պիտի ընէ արիսպագոսը: Պիտի ճամբէ՞ Ցուգայի Առիւծին դարաւոր գահակալը եւ յանուն խաղաղութեան պիտի ընդունի՞ Իտալիոյ գրաւումը: Հաւանաբար, քանի որ Անգլիոյ Երեսփ. Ժողովին առջեւ մեծաշուք յայտարարուեցաւ թէ «մէկ անգլիական մարտանաւ չարժեր ընկղմել եթովպական խնդրին համար», ճիշդ ինչպէս ժամանակին ըսին թէ «անգլիական մարտանաւերը չեն կրնար բարձրանալ Արարատի բարձունքը..»:

*** Ֆրանսական Թերթերուն կարծիքին համաձայն՝ Ժողովը պէտք է «անցեալը լքելով ապագան ապահովէ»: Ինչպէս նախարարական յայտարարութեամբ կը շեշտուէր, Պրիանի կազմած եւրոպական յանձնաժողովը պիտի վերածնի եւ անոր պիտի յանձնուի շրջանային դաշինքներու խնդիրը: Ասոնք առայժմ հետեւեալներն են.— Հռենոսեան համաձայնութիւն, Միջերկրականեան դաշինք, Դանուբեան համաձայնութիւն եւ Գերմանիոյ արեւելեան ու հարաւային արեւելեան սահմաններու մասին համաձայնութիւն մը:

Զուիցերիա չարտօներ Նէկիւսի բնակութիւնը

Զուիցերիական կառավարութիւնը հետեւեալ զեկոյցը հրատարակեց.—

Զուիցերիական դաշնակցային խորհուրդը խնդրեց Նէկիւսէն յետաձգել իր Զուիցերիա բնակութիւնը, որչափ ատեն որ իտալեւեթովպական վէճը վերջնապէս լուծուած չէ, որովհետեւ անպատեհ կերպով չի կրնար արտօնել տեւական հիւրընկալութիւնը պետութեան մը առաջնորդին որ ինքզինքը կը նկատէ դեռ պատերազմի մէջ՝ ընդդէմ մեր մէկ դրացիին: Դաշնակցային Խորհուրդը ընդհակառակն որ եւ է արգելք պիտի չդնէ Հայլէ Սէլասիէ կայսեր Ժընեւի մէջ ներկայութեան, եթէ ան հարկ տեսնէ իր դատը պաշտպանելու Ազգաժողովի յառաջիկայ նիստին մէջ:

Գերմանիոյ եւ Իտալիոյ միջեւ

Իտալիոյ օդանաւային նախարար զօրավար Վալլէ իր հետեւորդներով եբէկ մասնաւոր օդանաւով Պերլին հասաւ, ուր պիտի մնայ հինգ օր: Այս այցելութիւնը, կ'ըսեն Հռոմի մէջ, նպատակ չունի իտալեւգերման զինուորական դաշինք մը կնքելու: Գլխաւոր նպատակն է քաղաքային օդագնացութեան մասին մասնագիտական տեղեկութեանց փոխանակութիւնը, Իտալիոյ եւ Գերմանիոյ միջեւ առեւտրական օդային փոխանակութիւնները արագացնել, եւ գերման-հարաւ ամերիկեան օդանաւային գիծին մասին համաձայնութիւն մը կնքել:

*** Մուսոլինիի աղջիկը եւ արտաքին նախարարին կինը՝ կոմսուհի Ջիանօ որ Գերմանիա կը գտնուի այս պահուս, այցելեց Հռենոսեան երկիրները, Քէօլն եւ Քոպլէնց, ընդունուելով նահանգապետին եւ բազմաթիւ մեծ անձնաւորութիւններու կողմէ:

Օդանաւային ծանր արկած

Շէրպուրկի մօտ, երեկ չորս ջրօդանաւեր փորձ կը կատարէին: Կայանէն մեկնելէ վերջ, պահ մը զուգահեռ հեռացան, բայց երբ հրամանատարը նշան տուաւ իրարմէ բաժնուելու՝ երկու ջրօդանաւեր սխալ ուղղութիւն առին եւ բախեցան իրարու: Օդանաւերէն մին, ջախջախուելէ վերջ, գլխի վայր ինկաւ դաշտի մը մէջ ու խորտակուեցաւ: Իսկ միւսը տակառի նման գլորուելով՝ փըշրուեցաւ 500 մեթր հեռու:

Երկու օդանաւերուն մէջ կային 5 օդանաւորդներ, որոնց մարմինը անճանաչելի դարձած էր, չափազանց յօշոտուած ըլլալով:

Ջիարշալի մեծ վիճակահանութիւնը

Չորեքշաբթի երեկոյ Սալ տէ Սփորի մէջ տեղի ունեցաւ Յունիս 28ին Փարիզի մէջ կատարուելիք ձիարշաւի նախապատրաստական վիճակահանութիւնը: 7 Թուանշանով վերջացող 10,000 տոմսակներ կը շահին 5000ական ֆրանք, եթէ անոնք կը պատկանին այն շարքին որուն ձին կը դասաւորուի առաջին: Միեւնոյն տոմսակները կը շահին 2000ական ֆրանք, եթէ անոնք կը պատկանին այն շարքին որուն ձին կը դասաւորուի երկրորդ: Եւ միեւնոյն տոմսակները կը շահին 1000ական ֆրանք, եթէ անոնք կը պատկանին այն շարքին որուն ձին կը հանդիսանայ երրորդ: 3857 Թուանշաններով վերջացող 10 տոմսակներ կը շահին իւրաքանչիւրը 1,000,000 ֆրանք, եթէ անոնք կը պատկանին այն շարքին որուն ձին կը դասաւորուի առաջին: Միեւնոյն տոմսակները կը շահին 500 հազարական ֆրանք, եթէ անոնք կը պատկանին այն շարքին որուն ձին կը դասաւորուի երկրորդ, եւ միեւնոյն տոմսակները կը շահին 200,000ական ֆրանք, եթէ անոնք կը պատկանին այն շարքին որուն ձին կը դասաւորուի երրորդ:

61126 Թուանշաններով վերջացող տոմսակը կը շահի 5,000,000 ֆրանք, եթէ կը պատկանի այն շարքին որուն ձին կը դասաւորուի առաջին: Միեւնոյն տոմսակը կը շահի 2,000,000 ֆրանք, եթէ կը պատկանի այն շարքին որուն ձին կը դասաւորուի երկրորդ: Եւ միեւնոյն տոմսակը կը շահի 1,000,000 ֆրանք, եթէ կը պատկանի այն շարքին որուն ձին կը դասաւորուի երրորդ:

Տեղի ունեցաւ նաեւ իւրաքանչիւր շարքին յատկացուելիք ձիուն վիճակահանութիւնը: Յունիս 30ին տեղի կ'ունենայ երկրորդ վիճակահանութիւնը որուն կը մասնակցին շահած եւ չշահած բոլոր տոմսակները: Իւրաքանչիւր շարքի պատկանող ձիերու անունները վաղը, Գ. էջ:

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԹԵՐ ՈՒ ԴԷՄ

ՀԱՐԿԱԴՐԱԿԱՆ ՃՇԳՐՈՒՄՆԵՐ

Մարսէյլի մեր աշխատակիցը՝ Հր. Բաշեայ, «Ցառաջ»ի 6 Ցունիսի թիւին մէջ ստորագրած է յօդուած մը, «Նոր սերունդը Թուրքիոյ մէջ» խորագրով:

Հետաքրքրական նիւթ մը:

«Թուրքիոյ մէջ տեղի ունեցած ամէն մէկ շարժում եւ երեւոյթ մեզի համար կարեւորագոյն նշանակութիւն ունի եւ պէտք է ունենայ», — կ'ըսէ Հրաչեայ: Այսինքն ամբողջովին կ'ընդունէ այն տեսակէտը, զոր «Ցառաջ» տարիներէ ի վեր, իր գլխաւոր առաջադրութիւններէն մին է ըրած:

Բայց, մի՞թէ անհրաժեշտ չէր, որ այդքան լուրջ ու կարեւորագոյն խնդրի մը մօտենայինք աւելի հիմնական, աւելի լայն եւ աւելի սպառիչ կերպով: Մանաւանդ որ, մեր աշխատակցին մտահոգութիւններէն մին է ապացուցանել թէ «Թուրքիոյ մէջ բան մը կայ փոխուած», եւ թէ, ինք ուզած է ժխտել, փաստերով, կարծիքը չատերուն՝ որոնք «ձգնեցան այդ բոլորին մէջ տեսնել Մէհմէտճիկը միայն, իր բացասական կողմերով, մոռնալով այն դերը, զոր տարիները կրնային կատարել»:

Ու ճիշդ ատոր համար ալ ուզած է, «հարցը դնել չեչտակի», որոշապէս ըսելով.

— «Թուրքիոյ մէջ, քամալական տիրապետութեան շրջանէն սկսեալ, նոր սերունդ մը կը հասնի՞ թէ ոչ»:

Այսուհանդերձ, Հրաչեայ չէ սպառած իր նիւթը: Ցաջորդ պարբերութեամբ կուտայ իր դրական կարծիքը, յետոյ, կ'երեւի կը գոհանայ իբրեւ փաստ թուելով քերթուածի մը տունները, թերթի մը հարցումը, «Թիւրք օճաղը»ի ծրագրին մէկ երկու կէտերն ու Գուբուճէն յիշատակութիւն մը:

Անշուշտ, չափազանց գնահատելի է որ «Թուրքիոյ կեանքին ուշադիր հետեւելու» տեսակէտին ընթացք կուտանք ոչ միայն հայ մամուլին թարգմանութիւններուն հետեւելով, այլեւ կարդալով թուրք թերթեր: Ինձ ծանօթ չէ, թէ Հրաչեայ կանոնաւորաբար կը հետեւի՞ այդ մամուլին: Եթէ այդպէս է՝ ցանկալի էր որ վարակիչ ըլլար իր օրինակը: Որովհետեւ, ատիկա պիտի տար երկու կարեւոր արդիւնք, — միայն չկրկնել թէ պէտք է հետեւիլ, այլեւ հետեւիլ իրապէս, եւ, երկրորդ՝ կանխել այն «յաւելեալ» տպաւորութիւնները, զորս կ'ունենայ մարդ՝ հեռուէն դիտելով Թուրքիան:

Այս վերջինը նոյնքան կարեւոր է, ըստ իս: Կարեւոր այն տեսակէտէն, որ «ճիշդ ճանչնանք Թուրքիան» կրկնողները պէտք չէ մէկ ծայրայեղութենէն միւսին յանձնուին, երէկուան Մէհմէտճիկը այսօր այլ եւս թրծուած ու յառաջադէմ տիպար մը կարծելով: Երէկ սխալեցանք՝ որովհետեւ փոթուէն դատեցինք, այսօր կը սխալինք՝ եթէ չարունակենք լոկ արտաքինէն դատել, մեր եզրակացութիւններուն իբրեւ հիմ ունենալով ըմօքիքը կամ գլխարկը: Նոյնիսկ՝ թերթերուն ու քերթուածներուն բովանդակութիւնը:

Ըսել չեմ ուզեր թէ Հրաչեայ եւս ինկած է այդ շփոթութեան մէջ: Մնաց որ իր յօդուածը դրած չէ ուղիղ գծի մը վրայ, որպէսզի կարելի ըլլար որոշապէս գիտնալ իր հիմնական կարծիքը: Այդ կարծիքը տուած է նախապէս, յետոյ, սակայն, քիչ մըպատահականօրէն իրարու տակ դնելով պարագաներ, որոնք կը հակասեն ոչ միայն մէկը միւսին, այլեւ իր տեսակէտին:

Ըսի, արդէն, թէ նիւթին կարեւորութիւնը կը պահանջէր համապատասխան վերաբերում: Աւելցնեմ, որ այս յօդուածիս տուն տուողը՝ դըրուած նիւթը սպառելու ցանկութիւնը չէ: Իմ կարծիքովս, լաւագոյն ծառայութիւնը մատուցած կ'ըլլանք եթէ բոլորովին վերապահ ըլլանք, քան գրենք հայեէչ եւ հարեւանցի: Սեւ բունդ, փարչաձեւ, եւ այդ փարչաձեւին ծնունդ տուող վարդապետութիւնները չեն հանդուրժեր «արագ ակնարկներու»:

Այդ պատճառաւ ալ, ես պիտի խուսափիմ նոյն սխալը փորձելէ:

Կ'ուզեմ, միայն, մատնանշել մէկ քանի կէտեր, որոնք մաս կը կազմէին Հրաչեայի յօդուածին եւ գրաւեցին ուշադրութիւնս:

Հրաչեայ կ'ըսէ.— «Թուրքիոյ մէջ, մէկ ծայրէն միւսը բան մը փոխուած է»: Թուրքիոյ մէջ,— համատարած է իր կարծիքը:

Փա՞ստ: — «Թուրք մամուլը աշխուր թոյներ կը սրսկէ նոր սերունդին մէջ»:

Արդ, այդ «թոյնը» նո՞ր է: Կամ՝ Քամալէ՞ն կը սկսի արդեօք: Բայց, չէ՞ որ տող մը վարը յիշած է Զիա Կէօք Ալփը, որ թունդ ազգայնականութեան գլխաւոր ներշնչողն ու տեսաբանը եղաւ՝ Քամալէն շատ առաջ:

Եւ յետոյ, ի՞նչ կը բերէ այդ «թոյնը» Հրաչեայի կարծիքով՝ բարի՞ք է բուն իսկ թուրք սերունդին թէ չարիք: Պատրաստութի՞ւն է այդ: Պաշա՞ր: Խարի՞սխ մը, որուն վրայ կանդնիք՝ իբրեւ ամուր պատուանդանի մը՝ «վաստակը քամալականութեան»:

— «Դպրոցներն ու ակումբները եւս այն չեն՝ ինչ որ գիտէինք մենք»: Ահա եւ երկրորդ վճիռ մը: Այն ալ քանի մը տող վարը... Բայց Հրաչեայ վստահ է թէ հիմա դպրոցներն ու ակումբները այն չեն, ինչ որ գիտէինք:

Ի՞նչ անհամեմատելի փոփոխութիւն կայ արդեօք իր կարծիքով, — սկսած նախակրթարանէն մինչեւ համալսարան: Մտաւոր մակարդակը ի՞նչ փոփոխութիւն է կրած: Ի՞նչպէս: Ոչ մէկ խօսք այդ մասին: Ինք կը գոհանայ տեղեկանալով որ «այսօր ամէն թուրք երիտասարդ հպարտութեամբ կ'արտասանէ Զիա Կէօք Ալփի «Թիւրքճիւլիք»ը:

Հետեւաբա՞ր, — սերունդը պատրաստուած է արդէն:

Կը հարցնեմ կրկին, — Հրաչեայ վստա՞հ է որ իր այս յօդուածով, ուր եզրակացութիւններ կան՝ բայց փաստեր ոչ, տուրք մը տուաւ նախ ճըշմարտութեան, յետոյ իր խորագրին, եւ երրորդ՝ հայ հասարակութեան, կամ «հայքաղաքական մտածողութեան եւ հայկական դատին»:

Դառնութեամբ կը յիշեմ, յաճախ, թէ ինչպէս Զինադադարի օրերուն, «Ճակատամարտ»ի մէջ, Մակարեան, կ'երեւի սուր կախած ըլլալուն համար քանի մը ամիս, յօդուածաշարքով մը փորձեց փաստել թէ... Միլլի շարժումը աւազակային բնոյթ ունի եւ չուտով բնաջնջ պիտի ըլլայ: Մտային ողբերգութիւն չէ՞ ասիկա:

Բայց, Զինադադարէն ասդին մենք շատ տաք եւ պաղ տեսանք, ու հարկ է որ դադրինք տպաւորապաշտ ըլլալէ, դադրելով, նաեւ, երեւոյթներէն դատելէ:

Ասիկա ժխտում մը չէ փոփոխութեան մը, զոր ունեցան Թուրքը, Թուրքիան ու Թուրքիան: Անշուշտ: Բայց, ինչպէս ըսի, ճիշդ չըլլար նաեւ, ոչ ալ օգտակար՝ եթէ գրենք՝ առանց ամբողջովին տեսնելու, եւ եթէ ցոյց տանք՝ առանց ամբողջովին փաստելու:

Հրաչեայի յօդուածը այս վերջին մտահոգութեան մօտեց զիս: Ու իմ տպաւորութիւնս այն եղաւ, որ Թուրքիոյ դպրոցներու մասին լրիւ ծանօթութիւն մը կը պակսի, առ հասարակ: Զգուշեմ՝ առ այժմ կը գոհանա՞յ եթէ թուրք կրթ. գործավարին իսկ վկայութեամբ յայտնեմ որ Թուրքիոյ 45,000 գիւղերուն մէկ քառորդն իսկ դպրոց չունի...: Թողունք՝ ուսուցիչը, մեթոտը, միջոցները, նիւթերը:

Իսկ այն մէջբերումը, զոր կ'ընէ «Աչըք Սէօզ»էն, ճիշդ հակառակ եզրակացութեան մը կը բերէ պատահական ընթերցողն իսկ: «Աչըք Սէօզ» դառնօրէն կը հարցնէ թէ «այսօր մանուկներու չարաբին» վերջերս օրն է: Արդեօք այս մեծ չարթուման մէջ քանի՞ մանուկներ փրկեցինք: Եւ մանուկներ փրկելու համար քանի՞ գործ սկսանք»:

Ինքնին շատ բաց է, չէ՞, այս խօսքը: Ու շատ մէկին՝ խոստովանութիւնը: Մտահոգուա՞ծ է թերթը: Ի՞նչէն, սակայն: 1923 — 1936՝ տասնեւերեք տարիներու «նուաճումէ՞ն»:

Հրաչեայ կը գրէ.

— «Դպրոցէն ներս եւ դուրս, անդադար կը հնչեցնեն նոր սերունդին ականջին այն եսամոլ ամբարտաւանութիւնը թէ իրենցմով սկսաւ աշխարհի քաղաքակրթութիւնը: Անոնք ոչ միայն տիրացան ուրիշներուն հողեկան եւ մտաւոր նուաճումներուն, այլեւ մէկ բառով, աշխարհի պատմութիւնն ուզեցին այլափոխել»:

Այդ պարագային, հարցնենք նոյնինքն Հրաչեայէն հետ.

— «Այսպիսի մթնոլորտի մը մէջ աճող սերունդ մը ինչպէ՞ս կ'ուզէիք որ բացի թրքական կոյրի եսապաշտութենէն եւ ուրիշները հալածելու քաղաքականութենէն ուրիշ բան իւրացնէր»:

«Թրքական կոյրի եսապաշտութիւնը» փոխուա՞ծ է: Նուաճուա՞ծ է: Բարոյական ու կրթական արժէ՞ք է: Ոչ, անշուշտ: Բայց որ մոլեռանդութիւն մըն է, ինքնամոլ ու տարամերժ շաղախում մը, ու նաեւ, դատարկ ու անխարիսխ յաւակնութիւն մը, — ոչ մէկ կասկած այդ մասին: Ասիկա կրնայ ըլլալ ուրիշ տեսակի առաւելութիւն մը, — չեմ ժխտեր:

Խնդիր է, սակայն, թէ սերունդ մը որ կը գրէ ու կը հաւատայ թէ «Իպրահիմ Հաքքըն Տարվինը չուքի մէջ թողած է» ո՞րքան օգտակար կրնայ ըլլալ երկրի մը եւ պետութեան մը, որ միշտ կռուելու կոչուած չէ, այլեւ, բայց մանաւանդ՝ ստեղծագործելու, պատրաստուելու, մշակուելու եւ մըշակելու, կարենալ քալելու համար կեանքին հետ եւ, միաժամանակ, արդարացնելու համար իր «նոր»ի հանդամանքը...

Այստեղ է, ահա, որ, իմ կարծիքով, Հրաչեայ եկած է ոչ - ճշգրիտ եզրակացութեան մը, երբ մանաւանդ վերջացնելէ առաջ՝ մոռցած չէ կոթնել «սերունդ փրկելու եւ սերունդ կերտելու թրքական աշխատանքի» փաստին:

Վերջացնելէ առաջ, կ'ուզեմ մատնանշել եւ ուրիշ պարագայ մը:

Այս հարկադրական ճշգրտումներուս մէջ, կամովին հրաժարեցայ մեկնաբանելէ «սերունդ»ը, զոր, կ'երեւի իբրեւ «հասարակ անուն», սկսեր ենք այնքան սովորական ձեւով գործածել՝ նոյնիսկ երբ կը գրենք... սերունդի մը մասին:

Հրաչեայ եւս, գուցէ կամովին, յանձնուած է այդ սովորութեան:

Որովհետեւ, իր յօդուածը, խորագրէն մինչեւ մէջբերումները, ծնունդը ըլլալ կը թուին աւելի շատ այն մտահոգութեան, որ իր վերջինթեր նախադասութեանը մէջ խտացած է.

— «Թո՞ւրքը առաջ գացած է, թէ մենք»:

Բայց, ասիկա բոլորովին այլ խնդիր է եւ կը կարօտի բոլորովին այլ ձեւի վերլուծման մը:

Առ այժմ բաւէ, միայն որ Թուրքին փոփոխման մասին եղած բոլոր ձեւի նպաստաւոր կամ հիացական արտայայտութիւններուն մէջ գտնած եմ հիմնական թերի մը: Այն է՝ այն առաւելութիւններ, զորս կը վերագրենք այժմու Թուրքին, նոր յատկանիշեր չեն: «փոխուեցաւ»ի յեղյեղումը խորհիլ կուտայ, թէ մենք ատենին տեսած չենք դանոնք: Չմարդարութեան պէտք տեսնելէ սկսողն ու յաղթել՝ ճշգրիտ ու յստակ տեսնելու համար ներկան ու ապագան:

Վ. ԻՇԽԱՆԵԱՆ

«ԺՈՂՈՎՈՒՐԴ ՄԸ Կ'ԱՆՑՆԷՐ...»

—.—

Ցիսուսեան միաբանութիւնը, Լիոնի մէջ, այս տարի սկսաւ հրատարակել Ցիսուսեանց Առաքելութիւնը խորագրի տակ գեղազարդ հանդէս մը:

Այս հանդէսին Մայիսի վերջի թիւին մէջ, Հայերուս մասին երկու յօդուածներ երեւցան: Մէկը ինծի ծանօթ հայասէր երիտասարդ Ֆրանսացի վարդապետ մը՝ M. Badiouն ստորագրած է, իսկ միւսը Ada ծածկանունով ներկայացած է, որ բուն անունով ու ինքնութեամբ նոյնպէս ինծի ծանօթ Ֆրանսացի մըն է: Adaի յօդուածին ընկերացած են վարպետի վրձինով գծագրուած չորս նկարներ, որոնք պատրաստուած են հեղինակին շնորհալի քրոջ աշխատանքներով, եւ որ Kikou կեղծ անունը կը կրեն:

Այս վերջինը կենդանի ոճով մը կը ներկայացնէ մեր տարագրութեան կեանքի էջերուն մէկ յուզիչ, մէկ խանդաղատելի ու չահեկան պատկերը: Ստորեւ կուտամ անոր թարգմանութիւնը.—

«Ճաճիներու անտառ մը իրիկուն կ'ընէր: Կատակներ կը ծաղկէին հոն հաստատուած վրաններուն առջեւ: Կոփարած մը, քիչ անդին երեկոյեան եղջիւրը կը հնչեցնէր: Շուքերը մթնցին, յետոյ սկաուտները խաղաղօրէն բոլորուեցան կրակին շուրջ որուն բոցերուն լոյսը ձեւաւորեց իրենց թուխ դէմքերը: Անոնց աչքերը կը փայլփլէին մութին մէջ լոյսին առջեւ:

«Սիրուն եղբայրներ, ճամբարին կըրակը սկսաւ»:

Անոնց երգերը մէկը միւսին ետեւէն կը բարձրանային ու կը հնչէին այն խորհրդաւոր Լիբանանի լեռնանցքներուն մէջ, ուր ամէն չարժում կը թրթռայ մինչեւ աստղերը: Կոնաձեւ գալար չոճիներու սօսափիւնը կը զգացնէր հեռաւոր անապատին գոլը: Սկաուտները կը պարեն Տապքէն (Dabké) եւ իրենց խմբապետը հանոյք կը զգայ:

Մտիկ ըրէք այս պատմութեան, սիրուն եղբայրներ:

Քանի մը կիսաբէնններ կը ճարճատին դարձեալ: Կը լսուի չնագայլերու կաղկանձիւնը:

Աւելի քան քսան տարի առաջ, Հայաստանի մէջ — մեր կորսուած հայրենիքը — կ'ապրէր ազնիւ հնակարկատ մը, եւ իր ամուսնութեան առաջին տարին ունեցաւ մանչ զաւակ մը: Անոր անունը Գրիգոր կոչեց: Պատերազմը վրայ հասաւ: Սկիզբները զօրահաւաքումի կարգադրութիւններն զատ ոչինչ կար խառնվեցուցիչ, բայց այսպէս չմնաց, պատրաստուած միտքերը շուտով երեւան եկան: Թուրքերուն ատելութիւնը կը սաստկանար հայ ժողովուրդի գոյութեան դէմ աբագօրէն: Հայերը կը նկատուէին թշնամի օտարականներ եւ քրիստոնեաներ:

Այդ ժամանակ, չուրջը պղտիկ քաղաքի մը, ուր կ'ապրէր յիշեալ ընտանիքը, կը վերսկսին թշուառութիւններն ու ջարդերը: Օրուան մէջ, կը լսէին փողոցները անօթի ձգուած մանուկներու աղխարչ պատմութիւններ, իսկ երեկոյեան, անոնք իրենց պատուհանէն կը տեսնէին կարմիր շողեր միայն որ կը բարձրանային ծանօթ դրացի գիւղերու աւերակներուն վրայ:

Բայց չարագործ զինուորներ ահա քաղաք կը մտնեն: «Հայերը երկրէն դուրս» կը պոռան: Հալածանքներու անդթութեանց առջեւ խեղճերը կ'աճապարեն: Քանի մը կտոր հագնելիք եւ մէկ երկու ուրիշ կարեւոր առարկաներ հին սաւաններու մէջ հագիւ կրնան ծրարել իրենց հետ առնելու համար:

Տարագրեալներու եղկելի խումբը կ'անցնի լեռնէ լեռ, կը յառաջանայ դէպի հարաւ - արեւմուտք, դէպի Սուրիոյ անապատը: Մարդիկ, կիներ կը հեւան բեռներու ծանրութեան տակ: Բռունցքներու եւ սուրերու հարուածներուն տակ անոնք կը քշուին միշտ աւելի յառաջ, եւ իւրաքանչիւր իջեւանին՝ անոնցմէ մաս մը կը մարի յոգնութենէն կամ կը կոտորուի հալածողներու կատաղութեան զոհ ըլլալով:

Մեր հնակարկատը հրացանազարկ եղաւ օր մը: Անոր կինը լացի մէջ առաւ իր ծրարը, որուն վրայ սեղմեց իր փոքրիկ զաւակը եւ մեկնեցաւ: Անիկա քալեց երկար ատեն... Օրերը կ'անցնէին... Գթալով ոչ ոք զայն կը սպաննէր: Բայց ան իր զաւակին հետ կը տառապէր անօթութենէն: Ճամբորդութեան վերջաւորութեան պիտի հասնէ՞ր: Մայրը իր մահը կը զգար: Եւ ո՞վ պիտի հոգար իր փոքրիկ Գրիգորը:

Իրիկուն մը, երբ ուժասպառ կարաւանը բոլորովին լեռնային Պետեւիններու խումբի մը ճանկն ինկաւ, մայրը իր զաւկին հետ ինկաւ հորի մը մօտ: Պետեւիններու չէֆը իր մէհարին հեծած կ'անցնէր մօտէն: Անոր աչքերը աւելի քիչ խիստ էին քան միւսներունը: Տեսաւ իյնողները, նայեցաւ անոնց, գութը շարժեցաւ եւ կեցուց ուղտը:

— «Ա՛ռ այս մանուկը, քուկդ է ան, հոգ տար անոր»: Թեւերը բարձրացան, ձեռք մը խոնարհեցաւ...

Մէհարին դանդաղ գնացքին կ'օրօրուէր յոգնած մանուկը եւ արդէն կը քնանար թամբին եզրը, չէֆին ծունկերուն վրայ, երբ մայրը առանց ետին նայելու գնաց միացաւ դէպի արեւմուտք տարագրուող իր խումբին:

Պատերազմը վերջացած էր: Տարագիրները վերադարձան Հալէպ: Հոն անոնք գտան իրենց բախտակիցները: Խեղճ կինն ալ դեռ երիտասարդ, իր ճերմկած մազերուն հակառակ՝ վերստացաւ կեանք ու զօրութիւն:

Ան կ'ապրէր միայն իր զաւակին համար: Ի՞նչպէս գտնել զայն: Դիմումներ տեղեկութեանց գրասենեակներու պաշտօնեաներուն, հարցաքննութիւններ Պետեւիններուն մէջ, փնտռտուք ամէն կողմ, ի զուր: Վեց տարիներ պիտի անցնէին: Անձկութեան եւ յոյսի վեց տարիներ:

Երեկոյ մը յանկարծ մայրը ոստիկանատուն կը կանչեն: Դրան առջեւ Արաբ մը կ'առաջնորդէ 10 տարեկան տղայ մը: Այդ տղան ունի պղնձագոյն դէմք մը, գլուխը կը կրէ քէֆիէն եւ սեւ էկէլը, գիտէ ձի հեծնել: Իր վիզին կը փայլի արծաթէ հին փոքրիկ խաչ մը: Իր զաւակն էր: Ուրախութի՞ւնը իր մօրը... Շատ չանցած ան պիտի ըլլայ սկաուտ եւ խմբապետ:

Կրակին առջեւ գեղեցիկ երիտասարդ մը ոտքի ելաւ, ունի վճռական որոշումը անոնց որոնք շատ կանուխ տեսան ընդարձակ հորիզոններ: «Սիրուն եղբայրներ, երգենք գիշերապահներու օրհներգութիւնը», ըսաւ քիչ մը յուզուած խմբապետը... Գրիգոր եւ գիշերուան մէջ ձայները կը բարձրանային դէպի անոր, որ պաշտպանեց փոքրիկ Հայաստանը, եւ որ օր մը անշուշտ պիտի պարգեւէ ամբողջ հայրենիքը մեր նախնիքներուն, Հայաստանը, առաջին քրիստոնեայ թագաւորութիւնը»...

Թարգ. ԿԻՒՐԵՂ ԽՐԱՑԵԱՆ

ԱՇԽԱՏԱՆՔԻ ԻՐԱՒՈՒՆՔԻ ՕՐԷՆՔԸ ՌՈՒՍԻՈՅ ՄԷՋ

—.—

Այսուհետեւ արգիլուած է մերժել աշխատանք որ եւ է մէկուն այն պատրուակով, որ գործաւորը կը պատկանի որոշ դասակարգի կամ կապուած է ազգայնական կազմերով մարդկանց հետ, զորս յեղափոխութիւնը ընկէց դուրս է յայտարարած, ինչպէս նախկին ոստիկաններ, ազնուականներ, քահանաներ եւն.: Նման որոշումները պէտք է վերաքննուին:

Կ'արգիլուի առանց վերստուգիչ յանձնաժողովի հրամանին՝ կատարել «զտում» հիմնարկութեանց մէջ: Կ'արգիլուի ծառայողները պատժել կամ արձակել պաշտօնէ: Այդ իրաւունքը վերապահուած է պատասխանատու ղեկավարներու: Արգիլուած է այսուհետեւ նոր պաշտօնի մտնողի մասին գաղտնի տեղեկութիւններ տալ:

(Քաղուած Մոսկուայի թերթերէն):

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՆՈՐ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹԻՒՆԸ

ԳԼՈՒԽ Դ.

ՅՕԴ. 48.— ԽՍՀ Միութեան Բարձ. Խորհուրդը երկու Խորհուրդներու միացեալ նիստին մէջ կ'ընտրէ Բարձ. Խորհուրդի նախագահութիւնը հետեւեալ կազմով՝ նախագահ, չորս փոխ - նախագահ, քարտուղար մը եւ 31 խորհրդականներ:

Իր ամբողջ գործունէութեամբ ԽՍՀ Միութեան նախագահութիւնը հաշուետու է Բարձ. Խորհուրդին առջեւ:

ՅՕԴ. 49.— ԽՍՀ Միութեան Բարձ. Խորհուրդի նախագահութիւնը

Ա.— Կը հրաւիրէ Բարձ. Խորհուրդը նիստի:

Բ.— Կը լուսաբանէ գործադրուող օրէնքները՝ հրատարակելով համապատասխան ցուցմունքներ:

Գ.— Համաձայն ԽՍՀ Միութեան Սահմանադրութեան 47րդ յօդուածին, կը լուծէ Բարձ. Խորհուրդը եւ նոր ընտրութիւններու հրահանգ կուտայ:

Դ.— Իր նախաձեռնութեամբ կամ որ եւ է դաշնակցային հանրապետութեան մը պահանջով կը կատարէ հանրաքուէ:

Ե.— Կը բեկանէ ԽՍՀ Միութեան Գործավարներու Խորհուրդին կամ հանրապետութիւններու գործավարներու խորհուրդներուն որոշումներն ու կարգադրութիւնները, եթէ չեն համապատասխաներ օրէնքին:

Զ.— Բարձ. Խորհուրդի մէկ նստաշրջանէն միւսը տեւող ժամանակամիջոցին պաշտօնանկ կ'ընէ եւ կը նշանակէ ժողովրդական գործավարներ՝ ԽՍՀ Միութեան Գործավարներու Խորհուրդի նախագահին առաջարկին վրայ, յետագային Բարձ. Խորհուրդի վաւերացման ներկայացնելու պայմանով:

Է.— Կը պարգեւատրէ ԽՍՀ Միութեան շքանշաններով:

Ը.— Կը գործադրէ ներման իրաւունքը:

Թ.— Կը նշանակէ եւ կը փոխէ ԽՍՀ Միութեան զինական ուժերու վերին հրամանատարութիւնը:

Ժ.— Բարձ. Խորհուրդի մէկ նստաշրջանէն միւսը տեւող ժամանակաշրջանին պատերազմական վիճակ կը յայտարարէ, եթէ զինական յարձակում կատարուի ԽՍՀ Միութեան վըրայ:

ԺԱ.— Կը յայտարարէ ընդհանուր եւ մասնակի զօրահաւաք:

ԺԲ.— Կը վաւերացնէ միջազգային դաշինքներ:

ԺԳ.— Կը նշանակէ կամ ետ կը կանչէ օտար պետութիւններու մօտ ԽՍՀ Միութեան լիազօր ներկայացուցիչները:

ԺԴ.—Կ'ընդունի օտար պետութիւններու կողմէ նշանակուած դիւանագիտական ներկայացուցիչները:

ՅՕԴ. 50.— Միութեան Խորհուրդը եւ Ազգութեանց Խորհուրդը կ'ընտրեն վերստուգիչ յանձնախումբեր, որոնք կը ստուգեն իւրաքանչիւր խորհրդարանի պատգամաւորներու լիազօրութիւնները:

Այդ յանձնախումբի առաջարկով խորհրդարանները կ'որոշեն կամ ընդունիլ պատգամաւորներու լիազօրութիւնները եւ կամ բեկանել անոնց ընտրութիւնը:

ՅՕԴ. 51.— Հարկ եղած պարագային եւ ուզած հարցի շուրջ Բարձ. Խորհուրդը կը նշանակէ քննիչ եւ վերստուգիչ յանձնախումբեր:

Բոլոր հիմնարկութիւնները եւ պաշտօնական անձերը պարտաւոր են կատարել այդ յանձնախումբերու պահանջները եւ ներկայացնել անհրաժեշտ նիւթերն ու փաստաթուղթերը:

ՅՕԴ. 52.— ԽՍՀ Միութեան Բարձ. Խորհուրդի պատգամաւոր մը չի կրնար դատական հետապնդման ենթարկուիլ կամ ձերբակալուիլ առանց Բարձրագոյն Խորհուրդի, իսկ նստաշրջանէն դուրս՝ առանց Բարձ. Խորհուրդի նախագահութեան հաւանութեան:

ՅՕԴ. 53.— Բարձ. Խորհուրդի նախագահութեան իրաւասութեանց շրջանը երբ կը լրանայ կամ երբ ժամանակէն առաջ կը լուծուի Բարձ. Խորհուրդը, նախագահութիւնը կը պահէ իր իրաւունքները մինչեւ նոր ընտրուած Բարձ. Խորհուրդի կողմէ նոր նախագահութեան մը ընտրութիւնը:

ՅՕԴ. 54.— Երբ կը լրանայ Բարձ. Խորհուրդի իրաւասութեանց շրջանը կամ ժամանակէն առաջ կը լուծուի, Բարձ. Խորհուրդի նախագահութիւնը նոր ընտրութիւններու հրահանգ կուտայ իրաւասութեանց շրջանը լըրանալէն կամ լուծուելէն երկու ամիսէն ոչ աւելի ուշ:

ՅՕԴ. 55.— Մէկ ամիսէն ոչ աւելի ուշ, նախկին նախագահութիւնը կը գումարէ նոր ընտրուած Բարձ. Խորհուրդը:

ՅՕԴ. 56.— ԽՍՀ Միութեան Բարձ. Խորհուրդը երկու խորհրդարաններու միացեալ նիստին մէջ կը կազմէ ԽՍՀ Միութեան Գործավարներու Խորհուրդը:

ԳԼՈՒԽ Դ.

ԴԱՇՆԱԿՑԱՅԻՆ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ ՊԵՏԱԿԱՆ ԻՇԽԱՆՈՒԹԵԱՆ ՎԵՐԻՆ ՄԱՐՄԻՆՆԵՐԸ

ՅՕԴ. 57.— Դաշնակցային Հանրապետութեան պետական իշխանութեան վերին մարմինը կը հանդիսանայ դաշնակցային հանրապետութիւններու Բարձ. Խորհուրդը:

ՅՕԴ. 58.— Դաշնակցային հանրապետութեան Բարձ. Խորհուրդը կ'ընտրուի հանրապետութեան քաղաքացիներու կողմէ չորս տարուան համար:

Դաշնակցային հանրապետութիւններու սահմանադրութիւնները կը սահմանեն ներկայացուցիչներու թիւը:

ՅՕԴ. 59.— Հանրապետութեան միակ օրէնսդրական մարմինը կը հանդիսանայ դաշնակցային հանրապետութեան Բարձ. Խորհուրդը:

ՅՕԴ. 60.— Դաշնակցային հանրապետութեան Բարձ. Խորհուրդը

Ա.— Կ'ընդունի Հանրապետութեան Սահմանադրութիւնը եւ անոր մէջ փոփոխութիւններ կը մտցնէ, համաձայն ԽՍՀ Միութեան Սահմանադրութեան 14րդ յօդուածին:

Բ.— Կը վաւերացնէ տուեալ երկրի սահմաններուն մէջ գտնուող ինքնավար հանրապետութիւններու Սահմանադրութիւնները.

Գ.— Կը վաւերացնէ հանրապետութեան ժողովրդային - տնտեսական ծրագիրը եւ պիւտճէն:

Դ.— Կ'օգտուի ընդհանուր ներում եւ ներում շնորհելու իրաւունքէն այն քաղաքացիներու նկատմամբ, որոնք դատապարտուած են դաշնակց. հանրապետութեան դատարաններու կողմէ:

(Շար.)

(4)

Ի ՊԷՏՍ ԶԱՐԳԱՑԵԼՈՑ

Այլք թիակօք ըզկոյր յորձանս յուզեն ու ի զէնըս խիզախեն,
Սպրդեն ի դահլիճս եւ ի տանարս արքունականս:
Է որ սուր ածէ շինից եւ չուառական երդումարդաց՝
Ըմպել ակամբք ու ի ծուրացի ննջել ի քուն ծիրանիս:
Այլ ոք ըզգանձսըն խորթեալ եւ յորջառոյզ ոսկին գըրգայ,
Որ յակնիոս ի բեմս է պիշ, որ ի թատերս բերանաբաց
Ընդ կըրկին ծափս ըզմայլեալ՝ ժողովրդեան ու աւագանւոյն:
Եղբարց թաթաւեալք ի ճապաղիս արեան եղբարց,
Եւ ըզտունս եւ զանուշակ դրանդըս սեմոց փոխեալ յաքսորս՝
Ընդ այլով արեգակամբ ըզհայրենին խընդրեն յատակ:

Սիրելի Արազ.— Վերջին քերականական տաղտուկէն չեղում մը այսօր: Դուք ալ կ'ընէք երբեմն: Ս. Գիրքէն գեղեցիկ օրինակներ արտագրելով: Երկար տարիներ կանոնաւոր աշակերտ եւ ուսուցիչ եղողները կրնան գիտնալ, թէ այսպիսի չեղումներ ինչ դասարանին համար օրհնութիւն են, կազդոյր եւ սթափում բերելով: Մանաւանդ մեր հետաքրքիրները— մեծ ու պզտիկ, երիտասարդ թէ ծեր — որքան պիտի ուրախանան, կարդալով Բագրատունիի թարգմանութեամբ Վիրգիլիոսի վերի տողերը, որոնց մէջ անմահ (ոչ թէ ... անմեռ) համայեցին կը տարրացնէ մեծամեծ իմաստներ, երբ կ'ըսէ.—

Ուրիշներ թիակներով խոր անդունդները կը պրպտեն եւ յանդգնօրէն զէնքի կը դիմեն, կը սպրդին ընդունելութեան սրահներ եւ արքունի սենեակներ: Մարդ կայ որ թրէ կ'անցնէ գիւղերը եւ անոնց մէջ բնակող թշուառները, որպէսզի ինք ականակուռ բաժակով, կամ միապաղաղ պատուական քարէ բաժակով խմէ եւ ծուրական (Տիւրոսէն, Փիւնիկէէն եկած) ծիրանիներու մէջ քնանայ: Ուրիշ մը գանձեր կը չորթէ եւ որջերու մէջ գաղտնի պահած ոսկիին վըրայ կը գուրգուրայ: Մէկը շարունակ զմայլումով բեմերու տնկած է աչքը, այսինքն հրապարակախօս ատենաբանութեան կը ցանկայ, ուրիշ մը թատրոններու աչք կը տնկէ բերանը բաց մնացած, կարօտը քաշելով ժողովուրդին եւ օթեակներու մէջ բազմող երեւելիներուն ծափահարութեան: Ամէնքն ալ կ'ուրախանան կը հրճուին իրենց եղբայրներուն արիւնին մէջ ձեռք թաթխելով, եւ իրենց տուները եւ իրենց դուռներուն վերի ու վարի անոյշ սեմերը թողլով օտար երկիրներ կ'երթան, ուրիշ արեւու տակ հայրենի հողը կը փնտռեն:

Թարգմանութիւնը եղած է Հայկական Զափով: Արդէն ակնարկուած է այլուր մեր դասերու ընթացքին, բայց շատ համառօտ:

Բագրատունին է որ այս չափը դաւանած է՝ հնարելով քաղելով մեր հին երգերէն, մանաւանդ շարականներէն, եւ Ս. Գիրքին մէջ քերթուածի ձեւով գտնուած կտորներէն: Որոնց իբրեւ նախատիպ կրնան ծառայած ըլլալ եբրայական չափեր: Ինչպէս Ֆրանսացիք ցարդ ունին Աղեքսանդրեան կոչուած չափը, տասներկու ոտքով:

Հայկական չափը ունի առ առաւելն 16 ոտք, եւ առ նուազն 13: Կը բաղկանայ չորս անդամէ, իւրաքանչիւր անդամ առաւելագոյն 4 ոտքէ (16): 16էն 13, այսինքն 3 ոտքի տարբերութիւնը ունի 10 ձեւ, այսպէս.—

4—4—4—4	(առաւելագոյն)	16
3—4—4—4		15
2—4—4—4		14
1—4—4—4	(նուազագոյն)	13
4—3—4—4		15
3—3—4—4		14
2—3—4—4	(նուազագոյն)	13
4—4—4—3		15
3—4—4—3		14
2—4—4—3	(նուազագոյն)	13

Հիմա վերի թարգմանութեան իւրաքանչիւր տողը, հայկական չափին տարողութեամբ կշռելով, կը վերածուի հետեւեալ չափին.—

4—4—4—4
3—3—4—4
3—4—4—4
4—4—4—3
4—3—4—4
3—4—4—4
4—3—4—4
2—3—4—4
3—4—4—4
3—4—4—4

Այս բոլոր տեսնուած չափերէն կ'երեւի աստ որ վերջինները կը պահէ իր չորս ոտքը, փոփոխութիւնը (16—13) կը տեսնուի ամենամեծ մասով առաջին երկու անդամներուն վրայ: Փորձի համար իւրաքանչիւր հետաքրքիր պէտք է կարդայ հոս դրուած չափին վրայ, այսպէս, զոր օրինակ.

Այլք թիակօք,— ըզկոյր յորձանս, — յուզեն ու (վ)իզէ,—նըս խիզախեն:

Մնացածն ալ իր պատկան չափերով:

Այս Հայկական Զափով է որ Բագրատունին Վիրգիլիոսի Մշակականքէն զատ թարգմանած է Հոմերոսի Իլիականը, Միլտոնի Դրախտ Կորուսեալը, նաեւ գրած իր սեփական Հայկը — Հայկ Դիւցազնը:

Այս չափը իր մեծղի ու հոյակապ դարձումներով՝ լաւագոյն միջոցը ընձեռած է նոյն հրաշալի գլուխգործոցները հիակերտելու, հայակերտելու: Լայն ու յուռթի, տեսակ մը քրմական առոգանութեամբ, պատգամական արտաբերութեամբ, այս հայկական չափը դիւցազներգական եւ վիպասանական քերթուածներուն կուտայ տպոյթ եւ կշռոյթ: Մետասանոտնեայ սովորական չափը (յանգաւոր) այս անյանգ հայկականին պատկառանքը չունի, մանաւանդ երբ նկատի ունենանք որ ասով լիուլի ու բերանալիր, կամ լիաշուրթն կարելի է տալ բնագիրներուն բովանդակ գեղեցկութիւնները, առանց սափրելու, առանց յապաւելու: Եղ. Հիւրմիւզ, որ նախապէս քիթպոչ ըրած էր իր վարժապետին այս գիւտին դէմ, խոստովանեցաւ ապա արժանիքը այս նորութեան, անոր ընտիր արդիւնքը տեսնելով, թէեւ ինք նոյն սիրահարը մնաց մետասանոտնէին:

** Երկու տեղ կը տեսնենք ու, զոր պէտք է կարդալ պարզապէս իբրեւ վ եւ տալ զարնել զայն անմիջապէս յաջորդին, ու աւագանւոյն, իբր թէ գրուած ըլլար՝ վաւագանւոյն, վերն ալ՝ ու ի զէ (վիզէ...):

Բայց փութանք դառնալ մեր բուն նիւթին:

ՏԱՐԱԶ

ԱՇԽԱՏԱՒՈՐԱԿԱՆ

ԳՈՐԾԱԴՈՒԼԻՆ ԸՆԹԱՑՔԸ

ՓՈՆ ՏԸ ՇԷՐԻՒ, 22 յունիս (Յառաջ).— Այստեղի չորս գործարաններուն տնօրէնութիւններէն նախկին «Կոամօն»ը մասնաւոր յայտարարութեամբ ծանոյց իր գործաւորներուն թէ գործատէրերու եւ գործաւորներու պատգամաւորութեանց միջեւ գոյացած համաձայնութեանց հիման վըրայ իր գործաւորներն եւս գոհացում պիտի ստանան, որով կը հրաւիրէ գործաւորները որ եւ է անախորժութեանց տեղի չտալ:

Իսկ էնտիւսթրիէլ տիւ Քաուչուսուփըլի ձգախէժի գործարանը որ իրականութեան մէջ իտալական Փիրէլլի ընկերութեան Ֆրանսայի մասնաճիւղն է եւ իր ղեկավարութիւնը կը ստանայ Միլանէն, տնօրէնութիւն եւ գլխաւոր պաշտօնէութիւն, ինչպէս նաեւ գործաւորներուն մեծամասնութիւնը կը կազմեն Իտալացիները, բոլորն ալ իրենց երկրին կարգուսարքին ջերմ կուսակիցներ, նոյնպէս յայտարարութեամբ մը կը տեղեկացնէր թէ վերջերս գործաւորական շարժումին առթիւ ստեղծուած բանակցութեանց եւ գոյացած համաձայնութեան հիման վրայ գործարանը եւս գոհացում պիտի տայ իր գործաւորներուն եւ գործադրելի 8 յունիսէն սկսեալ, որով կը հրաւիրէ գործաւորները որպէսզի հանդարտութեամբ շարունակեն իրենց բնականոն եւ սովորական աշխատանքը, առանց որ եւ է միջադէպի տեղի տալու: Ցետոյ պղնձի գործարանին տնօրէնը հաւաքելով բոլոր վերահսկիչները յայտարարած է թէ իր գործաւորները եւս կը ստանան 10 առ հարիւր յաւելում, հիմ ունենալով աշխատաւորներու եւ գործատէրերու միջեւ գոյացած համաձայնութիւնը: Աւելցնենք որ տեղական գործաւորներէն ոչ մէկը պահանջ ներկայացուցած էր գործարաններու վարչութեան եւ գործատէրերը ինքնաբերաբար ըրած են իրենց յայտարարութիւնները, գործաւորներուն միտքերը հանդարտեցնելու համար:

Եթէ այդպէս չըլլար ալ, դժուար թէ գործադուլ յայտարարուէր՝ նկատի ունենալով գործաւորներուն անկազմակերպ վիճակը եւ տեղական պայմանները: Այսուհանդերձ շշուկները անպակաս էին սկիզբները եւ դեռ կը շարունակուին անընդունելի գտնելով եղած յաւելումը, քանի որ շաբաթական 40 ժամ պիտի աշխատին եւ ստացուած յաւելումը ոչ մէկ չափ կ'ապահովէ իրենց, ընդհակառակն բան մըն ալ կը պակսի իրենց այժմու չահածին հետ համադրելով: Ուստի կը պահանջեն 25 առ հարիւր յաւելում եթէ իրենց վճարուի միայն շաբաթական 40 ժամուան աշխատավարձ: Այսուհանդերձ դեռ որոշ առաջարկ չէ ներկայացուած, այլ միայն շշուկներ են որ շրջան կ'ընեն բերնէ բերան: Ցամենայն դէպս գործաւորները դառնութեան բաժակը ցմրուր քամած անցնող քանի մը տարուան ընթացքին, այլեւս ժամանակը հասած կը նկատեն արժեցնելու համար իրենց պահանջները: Որովհետեւ տիրող կարգուսարքը նոր եռանդ եւ խանդավառութիւն կը ներշնչէ չոր ու ցամաք ապրող գործաւոր դասակարգին, որ երէկ սուտ ու սխալ տեղեկագրով՝ իբր պատիժ կամ օրէնքով տունը մնալու ստիպուած էր կամ առանց հարց ու փորձի դուռնէն դուրս նետուելու դատապարտուած էր: Մէկը կամ միւսը կախում ունէր տնօրէնին տրամադրութենէն եւ այս կամուրջէն անցնողներուն մէջ կլոր թիւ մըն ալ կը կազմեն մեր հայրենակիցները: Այս բոլոր իրադարձութեանց մէջ, պարզ ու որոշ էր թէ ի՞նչ դիրք պէտք է բռնէին մեր հայրենակիցները: Թէեւ եղած շարժումներուն ջերմապէս կուսակից, բայց եւ այնպէս նկատի ունենալով մեր իրաւական կացութիւնը՝ կրաւորական դիրք բռնել եւ սպասել դէպքերու զարգացումէն յառաջ եկած արդիւնքին, առանց սակայն որոշ դժգոհութիւն պատճառելու մէկին կամ միւսին: Եւ արդէն այս կը պահանջէ տրամաբանութիւնը գոնէ մեզի համար:

Գալով Մուլինաժ - Ռըթորտըրի տը Շավանոզ Պէլմոնի մետաքսի գործարանին — Փոն տը Շէրիւէն երկու քիլոմեթր — ուր բաւական թիւով հայ գործաւոր - գործաւորուհիներ ունինք, մանաւանդ 14—15 տարեկան երկսեռ նոր սերունդ մը, վերջերս գործատիրոջ կնքած պայմանագրութեամբ բոլորն ալ, միայն մէկ հոգիի բացառութեամբ, աշխատելու իրաւունք ստացան եւ բոլորն ալ այժմ կ'աշխատին: Ուրեմն, բացի մէկ պատանիէ, չունինք նոր հասած սերունդ մը, որ աշխատելու իր դիմումը մերժուած ըլլայ կառավարութեան կողմէ: Ասիկա գոնէ օրհնութիւն մը եղաւ, քանի որ տղաքը փողոցները աննպատակ թափառելէ ազատեցան եւ աշխատաւորի ինքնութեան թուղթերու ալ տէր դարձան: Այս փակագիծէն վերջ աւելցնեմ որ մետաքսի գործարանին արհեստանոցներէն մէկուն աշխատաւորուհիները գործադուլ յայտարարելու նոր ձեւով մը, իրենց շրթունքի կարմիր ներկերով պատերուն վրայ կը գրեն իրենց պահանջները: Երբ տնօրէնը իր սովորական այցելութիւնը կուտայ, զարմանքով կը կարդայ պատերուն վրայի արձանագրութիւնները, եւ կը հարցնէ թէ ի՞նչ կը նշանակեն այս գրութիւնները: Աշխատաւորուհիները միահամուռ կը յայտարարեն թէ իրենց պահանջներն են: Տնօրէնը անմիջապէս լուր կուտայ գործատիրոջ, որ կը յանձնարարէ շարունակել գործը եւ մէկ ժամէն կը ստանան վարչութեան պատասխանը, ժամը 10ին կը պատասխանուի թէ չեն ընդունիր որ եւ է պահանջ, թէ ուզողը ազատ է մեկնելու: Այս յայտարարութեան վրայ, միւս գործատեղիներուն աշխատաւորուհիներն եւս կը միանան շարժումին եւ ընդհ. գործադուլի ազդանշանը կուտան ու մեքենաներուն փոկերը վար կ'առնեն, դուռներն ալ գոցելով կը փակուին ներսը, չմոռնալով Հայուհիի մը կարմիր փիւզովէրը փայտի մը ծայրը անցընել իբրեւ յաղթանակի դրօշ: Տնօրէնութեան ժամական 10 սանթիմի առաջարկն ալ կը մերժեն: Երեկոյեան ժամը 3.30ին գոհացում կը ստանան հարիւրին 15 յաւելումով եւ շաբաթական 40 ժամ աշխատանքով: Այս գործարանին աշխատաւորուհիներուն ժամավարձն էր 2 ֆր. 1 սու, որ երկու երեք անգամ պակսելով եղաւ 1.75, որով գոյացած համաձայնութեամբ իրենց նախկին օրականէն դեռ երկու սու ալ պակաս կը ստանան, այնպէս որ միշտ գործատէրն է որ կը շահի: Ինքնաբերաբար կատարուած այսցոյցներեկոյեանվերջ կը գտնէ եւ բնականոն աշխատանքը կը շարունակէ իր ընթացքը:

Թղթակից

ՄԱՄՈՒԼ

ՀԵԼԼԷՆՆԵՐԸ ԵՒ ՀԱՅԵՐԸ

Անցեալ օր արտատպեցինք Աթէնքի Փրօյիա թերթին առաջնորդող յօդուածը հայհելլենական պատմական յարաբերութիւններու մասին: Նոյն թերթը երկրորդ յօդուածով մը կը շարունակէ.—

... Ասոր համար ալ շատ մը հայկական եկեղեցիներու եւ պալատներու աւերակներն ուժգնօրէն կը յուզեն Յոյներուն հոգին: Այսպէս Մեծն Աղեքսանդրի կողմէ Հայաստանի սատրապ նշանակուած Սարտիկէի կառավարչին՝ Միթրինէսի դրամներուն վըրայ բարձրաքանդակ դրոշմուած է Պիթիասի Աթինա - Պարթենոն արձանին գեղեցկագոյն եւ ամէնէն հարազատ ներկայացումը: Անոր յաջորդները՝ հայազգի թագաւորները իրենց դրամներուն վրայ «հելլենասէր» բառը կը դրոշմէին, եւ իրենց կիներուն ալ հելլէն մուսաներուն անունները կուտային: Այսպէս դրամ մը հասած է մինչեւ մեզ, որուն վրայ դրոշմուած է. «Երատոյ, քոյր Տիգրան Թագաւորի»: Անկէ յետոյ, ըլլայ նախաքրիստոնէական, ըլլայ յետքրիստոնէական շրջանին, երկու ժողովուրդները միասին կը կռուէին միեւնոյն բարբարոսներուն դէմ Պարսիկներուն, Մոնկոլներուն, Թաթարներուն, Սուլթաններուն եւն.: Բիւզանդիոնի շատ մը կայսրերը Հայ էին, ինչպէս նաեւ բազմաթիւ երեւելի զօրավարներ, արուեստագէտներ, գրագէտներ, քահանայապետներ:

Հայազգի Լեւոնը, Պուլկարիոյ կըրագը՝ Կրումոսը ջախջախեց: Զմշկիկը, Վասիլիոսը, Փոկասը Հայ էին, ինչպէս նաեւ Գրիգոր աստուածաբանին ուսուցիչը՝ Պրոյերեսիոս: Երկրաշարժէ վնասուած Այա - Սոֆիա եկեղեցիին նորոգութիւնը յանձնուեցաւ հռչակաւոր ճարտարապետ Տրդատին, որ կերտած էր Անին, նշանաւոր կաթողիկոսանիստ մայրաքաղաքը:

Հայաստանի մէջ քրիստոնէութեան քարոզիչը Գրիգոր Լուսաւորիչը, իր ուսումը Աթէնք առած էր: Յուլիանոս Ուրացողին հետ միասին: Անոր յունարէն եւ հայերէն ձեռագիրներէն կը գտնուին Երուսաղէմի Հայոց Պատրիարքարանի մատենադարանին մէջ: Բազմահմուտ եւ անխոնջ Մխիթարեանը՝ Արսէն Բագրատունին, աքանչելի կերպով թարգմանած է Իլիականը, ինչպէս նաեւ Վիրգիլիոսի «Մշակականք»ը, Ռասինի «Գողգոթա»ն, Միլտոնի «Դրախտ Կորուսեալը»: Հայերը շարունակած են միշտ մշակել հելլէն դպրութեան ուսումը: 1884ին Յօլաքիտիս հրատարակեց իր «Քերականութիւն արդի յունարէն լեզուի, ի պէտս Հայոց» գիրքը, անոր ապառման համար ապաւինելով բնականաբար բազմաթիւ հելլենագէտ Հայերու վրայ: Երբ Մօսխոփուլօս Հայաստանի մասին իր երկար յօդուածը հրատարակեց յունական մեծ հանրագիտարանին մէջ՝ Երուսաղէմ աքսորուած Հայոց պատրիարքը հրահանգեց որ անիկա հայերէնի թարգմանուի:

«Կալաթիա»ի ողբացեալ բանաստեղծը Ս. Վասիլիատիս, Ակրոպոլիսը անուանած է «Քանդակագործութեան Իլիական»ը, ինչպէս Բագրատունեաց մայրաքաղաքին՝ Անիին աւերակները՝ Հայոց քաղաքակրթութեան քանդակուած հրաշալի ներբողը:

Սակայն երկու ազգերն ալ յոգնած այլ եւս երկար դարերու պայքարներէն ու գործունէութենէն, ուրիշներու տիրապետութեան տակ ինկան: 1378ին, Հայոց վերջին թագաւորը Լեւոն Ե. ինը ամիս հերոսաբար կռուելէ յետոյ Եգիպտոսի անթիւ զօրամասերուն դէմ, ստիպուեցաւ անօթութեան հետեւանքով յանձնել իր ամրոցը, իր տէրութիւնը եւ իր անձը նուաճողին, եւ երթալ մեռնիլ Փարիզի մէջ իբր աքսորական: Դար մը յետոյ, Ռոմանոսներու ամրոցին վրայ հերոսաբար կռուելով կ'իյնար նաեւ Կոստանդինոս Փալէօլոգոսը:

Աղկէ յետոյ միասին կրեցինք օտարին լուծը եւ միշտ ալ մեր տեղերական պատրիարքը գործակցած է Հայոց պատրիարքին հետ երկու ժողովուրդներուն բարօրութեան համար: Ստրուկ Հայաստանի ականաւոր բանաստեղծները՝ Ա. Զօպանեան եւ փաղմեռիկ Տիգրան Երկաթ, ջերմ հայրենասէրներ էին: Մորիս Պարէս իր «Ճամբորդութիւն դէպի Սպարտա» գրքին մէջ երկարօրէն կը խօսի դըժբախտ Երկաթի մասին»:

ԱՐՈՒԵՍՏԻ ԼՐԱՏՈՒ

Մարգարիտ Բաբայեանի աշակերտները, 28 յունիս, կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 4ին կուտան երգա - նուագահանդէս մը, որուն կը մասնակցին Պ. Գուրգէն Ալէմշահ, Օր. Իռէն Այդով, Օր. Մէրիկէ, Տիկ. Գեւոնեան, Օր. Պիւլպիւլեան, Պ. Գարպոնէլ, Պէն - Ապա, Պ. Կրօն եւ ուրիշ արուեստագէտներ: Յայտագրին մէջ՝ եւրոպական կտորներէ զատ հայկական, պաղեստինեան եւ արաբական երգեր:

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՀԱՆԴԷՍ ԱՄՍՕՐԵԱՅ, հայագիտական ուսումնաթերթ, Թիւ 1—2 (յունուար - մարտ), Մխիթարեան միաբանութիւն, Վիէննա:

ՆՈՐ ԳԻՐ, ամսաթերթ գրականութեան եւ արուեստի, Թիւ 4 (մայիս), տպ. Նիւ Եորք:

ՏԻԿԻՆ ԹՐԻՒԿԱՏԷՆԻ ՆՇԱՆԱԾՆԵՐԸ (կատակերգութիւն 1 արար), գըրեց Արտաւազդ Անտոնեան, տպ. Փարիզ: Գին 3 ֆր.:

ՀԵԹԱՆՈՍԱԿԱՆ ՄՏՔԵՐ (չափածոյ), Մ. Հայրապետեան գին 5 ֆր., տպ. Փարիզ:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ) ԹԻՒ (21)

Ա Ն Ձ Ր Ե Ւ

Թարգմ. ԱՐՄԷՆ Պ. — Հեղինակ՝ ՈՒ. ՍԸՄԸՐՍԷԹ ՄՈՀԸՄ

«Անօթի պիտի ձգուի, խոշտանգուի, ու նուաստացուի: Կ'ուզեմ որ ան ընդունի իր պատիժը մարդոց ձեռքէն՝ իբրեւ զոհ մը առ Աստուած: Կ'ուզեմ որ ընդունի զայն ուրախութեամբ: Պատեհութիւն մը ունի ան, որ քիչերուն կը տրուի: Աստուած բարի է ու ողորմած»:

Տէյվիտսընի ձայնը կը դողար յուզումէն: Հազիւ թէ կրնար արտասանել բառերը, որոնք կրակոտ ու կըրքոտ կերպով կը գլորուէին իր շրթներէն:

«Ամբողջ օրը կ'աղօթեմ իրեն հետ, ու երբ կը հեռանամ իր մօտէն՝ դարձեալ կ'աղօթեմ բոլոր ուժովս ու կարողութեամբս, որպէսզի Յիսուս անոր շնորհէ այս մեծ ողորմութիւնը: Կ'ուզեմ անոր սրտին մէջ դնել պատժուելու բուռն բաղձանք մը, այնպէս որ, ի վերջոյ՝ ինք մերժէ իր ազատարձակումը: Կ'ուզեմ որ զգայ թէ բանտին խիստ պատիժը այն երախայրիքն է, զոր ինք պէտք է դնէ ոտքերուն ներքեւ Օրհնեալ Տիրոջ, որ իր կեանքը տուաւ իրեն համար»:

Օրերը կ'անցնէին դանդաղօրէն: Տան բոլոր բնակիչները՝ մտահոգուած վարի թշուառ, տառապակոծ կնոջմով, անբնական յուզումի մը մէջ կը գտնուէին: Ան կը նմանէր զոհի մը, որ կը պատրաստուի արիւնարբու կռապաշտութեան մէկ վայրենի արարողութեան համար: Սոսկումը ընդարմացուցած էր զայն: Զէր կընար ձգել որ Տէյվիտսընը հեռանար իր տեսողութենէն, ու անկէ կը կախուէր սարսափելի ակնկալութեամբ մը: Շատ կուլար ու կը կարդար Ս. Գիրքը եւ կ'աղօթէր: Երբեմն կը պարտասէր ու անզգայ, անտարբեր կը դառնար: Ապա կը յուսար իր չարչարանքէն, որովհետեւ ան ուղղակի եւ իրական ազատում մը կը խոստանար իրեն՝ այն անձկութենէն, որուն մատնուած էր: Շատ աւելի երկար չէր կրնար տոկալ այն անորոշ սոսկումներուն, որ այժմ կը յարձակէին իր վրայ: Իր մեղքերուն հետ միասին մէկ կողմ դրած էր իր բոլոր անձնական ունայնասիրութիւնները, եւ թափթփած, գլխաբոլոր ու անյարդար վիճակով ու հագած իր չափազանց գունավառ ու անճաշակ գիշերազգեստը՝ կը պտըտէր իր սենեակին մէջ: Ամբողջ չորս օր ոչ այս գիշերանոցը հանած էր իր վրայէն, ոչ ալ գուլպայ հագած: Սենեակը տակնուվրայ էր: Եւ նոյն ատեն անձրեւը կը տեղար անողոք յարատեւութեամբ մը: Կը կարծէիր թէ՝ երկինքը արդէն պարպուած ըլլալու էր, բայց տակաւին անձրեւը կ'իջնէր ուղիղ եւ ծանր, խենթեցուցիչ կերպով մը՝ թիթեղէ տանիքին վրայ: Ամէն ինչ թաց ու մածուցիկ էր: Բորբոս կար պատերուն վրայ, ինչպէս նաեւ յատակին վրայ գտնուող կօշիկներուն վրայ: Անքուն գիշերներու ընթացքին մժեղները կը տզտզային իրենց զայրացնող երգը:

«Գէշ պիտի չըլլար եթէ անձրեւը դադրէր գէթ օր մը», ըսաւ տոքթ. Մէքֆէյլ:

Բոլորն ալ կը սպասէին երեքշաբթի օրուան, երբ Սան Ֆրանչիսքոյի նաւը պիտի հասնէր Սիտնիէն: Սպասումը անտանելի էր: Ինչ կը վերաբերէր տոքթ. Մէքֆէյլին, անոր կարեկցութիւնն ու զայրոյթը հաւասարապէս տեղի տուած էին այս դըժբախտ կնոջմէն ազատելու բաղձանքին: Անխուսափելին ընդունելու էր: Կը զգար թէ աւելի ազատօրէն պիտի շնչէր, երբ նաւը ճամբայ ելլէր: Սէյտի Թամսընին մինչեւ նաւը պիտի ընկերանար կառավարչատան սպասաւորներէն մին: Այս անձը երեկոյ եկաւ, եւ յայտնեց Օր. Թամսընին, որ պատրաստ ըլլար հետեւեալ առաւօտ ժամը 11ին: Տէյվիտսըն Օր. Թամսընի մօտ էր:

«Պիտի աշխատիմ որ ամէն ինչ պատրաստ ըլլի: Ես ինքս մտածեր եմ նաւը գալու Օր. Թամսընի հետ»:

Օր. Թամսըն չխօսեցաւ:

Երբ տոքթ. Մէքֆէյլ մարեց իր մոմը եւ զգուշութեամբ ծածկուեցաւ իր մժեղարգել վարագոյրներուն ներքեւ, ազատութեան հառաչ մը արձակեց:

«Փա՛ռք Աստուծոյ, որ այդ ալ վերջացաւ: Վաղը առաւօտ այս ժամանակ ան գացած պիտի ըլլայ»:

«Տիկ. Տէյվիտսընն ալ պիտի ուրախանայ: Կ'ըսէ թէ Պ. Տէյվիտսըն հալ ու մաշ ըլլալով ստուերի մը կը փոխակերպուի», ըսաւ տիկ. Մէքֆէյլ: «Ան տարբեր կին մըն է»:

«Ո՞վ»:

«Սէյտին: Բնաւ չէի կարծեր թէ այս բանը կարելի էր: Կը նուաստացնէ, կը խոնարհեցնէ մարդը»:

Տոքթ. Մէքֆէյլ չպատասխանեց եւ խկոյն քնացաւ: Յոգնած էր ու սովորականէն շատ խոր կերպով քնացաւ:

Տոքթ. Մէքֆէյլ առաւօտուն արթնցաւ երբ ձեռք մը թեւին դպաւ: Մէքֆէյլ վեր ցատկեց ու տեսաւ Հորն իր մահիճին մօտ: Խանութպանը մատը իր բերնին դրաւ արգիլելու որ եւ է բացագանչութիւն տոքթ. Մէքֆէյլի կողմէ եւ նշան ըրաւ անոր որ հետեւի իրեն: Սովորաբար Հորն ցնցոտիներ կը հագնէր, բայց հիմա բոկոտն էր ու միայն տեղացիներուն լավա - լավան հագած էր: Մէկէն ի մէկ վայրենացած կ'երեւէր ան, եւ տոքթ. Մէքֆէյլ իր մահիճէն դուրս ելլելով՝ նկատեց թէ անոր ամբողջ մարմինը կտած էր: Հորն նշան ըրաւ տոքթ. Մէքֆէյլի որ ճեմավայրն երթայ: Տոքթորը ելլելով մահիճէն հետեւեցաւ անոր:

«Զայն մի հաներ, փսփսաց Հորն: Քեզ կ'ուզեն: Հագիր վերարկու մը եւ կօշիկներդ: Արա՛գ»:

Տոքթ. Մէքֆէյլի առաջին մտածումն եղաւ թէ բան մը պատահած էր Օր. Թամսընի:

«Ի՞նչ կայ: Գործիքներս բերե՞մ հետըս»:

«Աճապարէ՛, կը խնդրեմ, աճապարէ՛»:

Տոքթ. Մէքֆէյլ վերադարձաւ իր սենեակը: Գիշերանոցին վրայէն հագաւ մոմլաթէ վերարկու մը եւ զոյգ մը ձգախէժէ ներբաններով կօշիկներ ու վերադարձաւ խանութպանին մօտ: Անոնք միասին վար իջան աստիճաններէն կոխելով իրենց ոտքերու թաթերուն վրայ: Ճամբուն վրայ նայող դուռը բաց էր, ու այնտեղ կանգնած էին հինգ վեց տեղացիներ:

«Ի՞նչ կայ», կրկին հարցուց տոքթորը:

«Հետս եկուր», ըսաւ Հորն:

Հորն դուրս քալեց եւ բժիշկը հետեւեցաւ անոր: Բնիկներն ալ անոնց ետեւէն սկսան քալել փոքր խմբով:

(Շար.)

Պ. Խատիսեան Մութէի մօտ

Պ. Ա. Խատիսեան, յունիս 24ին, այցելեց գաղթային նախարար Մութէի, որուն հետ տեսակցութիւն մը ունեցաւ հայ գաղթականներու կացութեան մասին: Պ. Մութէ այս առթիւ յայտնեց թէ ինչպէս առաջ իբրեւ պարզ երեսփոխան, այժմ ալ իբրեւ նախարար, միշտ նոյն բարեացակամութիւնը ցոյց պիտի տայ Հայոց:

Նոյն օրը Պ. Խատիսեան այցելեց նաեւ արտաքին նախարարի օգնական Պ. տը Թեսանի, պարզելով հայ գաղթականներու կացութիւնը:

Եգիպտոսի վրայ իտալական յարձակման ծրագիր ?

Լոնտոնէն կը հաղորդեն թէ ազատական երեսփոխան Մէնտըր հարցում-գում մը պիտի ուղղէ արտաքին նախարարին, իմանալու համար թէ կառավարութիւնը որ եւ է դիմում կատարա՞ծ է իտալական կառավարութեան մօտ բացատրութիւն պահանջելու համար Եգիպտոսի վրայ իտալական յարձակման մը ծրագրին մասին: Անցեալ օգոստոսին, կ'ըսէ նոյն երեսփոխանը, Սուտանի մէջ գտուին ինկաւ եւ ջախջախուեցաւ իտալական օդանաւ մը, որուն վարիչները եւս մեռան տեղն ու տեղը: Ջախջախուած օդանաւին մէջէն գտնուեցաւ իտալական ծրագիր մը օդային յարձակում մը կազմակերպելու համար Եգիպտոսի վրայ:

ԶԱՆԱԶԱՆ ԼՈՒՐԵՐ ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԺԸՆԵՒԷՆ կը հաղորդեն թէ Աշխատանքի Միջազգային Խորհրդաժողովը ընդունեց վճարովի արձակուրդի սկզբունքը, ինչպէս 40 ժամ աշխատանքը գործի կարգ մը ասպարէզներու մէջ:

ՎԷՐՆՈՆԻ մէջ (Ռուան) ռազմանիւթի պայթումի մը հետեւանքով գործարան մը փլաւ, 2 հոգի մեռան եւ 10 հոգի վիրաւորուեցան:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ նաւաղներու գործադուլը վերջ գտաւ: Սամարիթէն վաճառատունը (Փարիզ) եւս բացուեցաւ: Լիոնի հանրակառքերն ալ սկսան բանիլ:

Տպարանական աշխատաւորներու գործադուլին պատճառաւ

ԼԵՌՆԷՔ ՏԱՐՕՆ ՏԱՍ

Ամսագրին Երդ Թիւը (Յունիս-Յուլիս), հակառակ պատրաստ ըլլալուն, քանի մը օր ուշ լոյս պիտի տեսնէ: Այս ակամայ յապաղումին համար խմբագրութիւնը իր բազմաթիւ ընթերցողներուն ներողամտութիւնը կը խնդրէ:

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ՊՏՈՅՏ

կազմակերպուած ՍԻՓԱՆ-ԿՈՄԻՏԱՍ երգչախումբին կողմէ

28 յունիս, կիրակի, Garcheի անտառը

Ժամադրավայր՝ St. Lazareի կայարանին մէջ, Monuments aux Morts

առաւօտեան ժամը 9ին: Մեկնում ամէնաուշը 9.30ին:

Երգչախումբի անդամներ եւ համակիրներ կրնան մասնակցիլ իրենց ընտանիքով: Հաւաքական տոմսակի զեղչ բոլորին համար:

Ճաշը միասին բերել: Մուտք չկայ:

Առնուվիլի Մանկապարտէզի հանդէսը

Նախաձեռնութեամբ Հ. Մ. Մ. Տիկնանց Միութեան

28 յունիս, կիրակի կէս օրէ վերջ ժամը 2.30ին

Salle Gallemantի մէջ, կայարանին դիմաց:

կը խօսի Պ. Վ. ԻԶՄԻՐԼԵԱՆ

ԵՐԳ, ՊԱՐ, ԱՐՏԱՍԱՆՈՒԹԻՒՆ եւլն.:

Դպրոցի սանուհիները կը ներկայացնեն զաւեշտ մը:

Մուտք՝ 5 ֆր., աշակերտներու՝ 3 ֆր.:

Շոգեկառք կառ. տուն Նորդէն 1.17 եւ 1.27:

Դաշտապարահանդէս

Սէն-Լուի (Մարսէյլ) Հայ Երիտասարդաց «Մասիս» մարզական միութեան տարեկան դաշտային խնջոյք-պարահանդէսը,

տեղի կ'ունենայ 28 յունիս կիրակի օր եօթեղբայրեաններու ագարակին մէջ անխախնդրնթաց պատրաստութեամբ:

Հայկական եւ եւրոպական պարեր մասնաւոր նուագախումբով, առատ կեր ու խում պատրաստուած մասնագէտներու կողմէ, զաւեշտ եւլն.:

ԾԱՆՕԹ — Եթէ կ'ուզէք լաւ ժամանց մը անցնել եւ սատարել Հայ երիտասարդութեան, փութացէք դէպի հանդիսավայրը առաւօտեան ժամը 10էն սկսեալ: Փափաքողները կրնան ճաշերնին միասին բերել:

Աղխատախնամ—Որբախնամի Օրը Մարսէյլի մէջ

28 յունիս, կիրակի կէս օրէ վերջ ժամը 2—8

593 Prado la Plage, Salons Sabatier

Ծովահայեաց սրահ եւ ծառախիտ պարտէզ:

Հայրենակիցներ, հաճելի օր մը պիտի անցնէք եւ միեւնոյն ատեն օգնած պիտի ըլլաք կարօտեալներուն:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Հայ Գրողներու Ընկերակցութեան վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր անդամները, 29 յունիս, երկուշաբթի երեկոյ ժամը 9ին, Café Voltaireի մէջ: Օրակարգը կը յայտարարուի մօտ օրէն:

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆԻ Լիոնի մասնաճիւղի վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր անդամները 28 յունիս կիրակի կէս օրէ վերջ ժամը 2.30ին, 181 Քուր Լաֆայէթի սրճարանը: Օրակարգ.— Ա. Հաշուետուութիւն եւ զեկուցում վարչութեան, նոր վարչութեան ընտրութիւն, 1936—1937 դպրոցական տարեշրջանի, գիշերային դասընթացքի կարգադրութիւն եւ ընթացիկ հարցեր: Ներկաներու թիւը բաւարար պիտի նկատուի վերջնական որոշումներ տալու համար:

Յ. Դ. Կ. ԽԱՉԻ Ալֆորվիլի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը այս կիրակի կէս օրէ վերջ ժամը 2.30ին, Հայ Ակումբին մէջ: Կարեւոր օրակարգ: Վարչութեան ընտրութիւն: Պարտաւորիչ ներկայութիւն:

ՏԱՐՕՆ ՏՈՒՐՈՒԲԵՐԱՆ Նահանգային Միութեան Մարսէյլի մասնաճիւղի անդամական ընդհ. ժողովը այս կիրակի (ժամը նշանակել տեղւոյն վրայ). Պուլվար Օտտօ, Րիւ Ալեքսանդր, Պար Միշէլի սրահին մէջ: Խիստ կարեւոր օրակարգ: Բոլոր անդամներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ԿՐԸՆՈՊԼԸ, Տ. Սող.— 140:

ՇԱՍ, Պ. Ասր.— 25:

ԳԱՑԷՔ ՏԵՍԷՔ

CIGALE CINÉMA

60 Avenue de Saxe. LYON.

ԳԱՑԷՔ ՏԵՍԷՔ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Cinéma REXY

Rue Cours Lafayette, angle Garibaldi.

Հ. Յ. Դ.

Փարիզ

ՇԱՎԻԼԻ Արզրումեան խումբի ժողովը այս շաբաթ երեկոյ ժամը 9ին, ընկ. Պադտիկի բնակարանը, 131 Կռան Րիւ, Շավիլ:

ԻՍԻ ԼԷ ՄՈՒԼԻՆՕՅԻ Մուրատ խումբի ընկերական ժողովը, վաղը, շաբաթ երեկոյ ժամը 8ին, ծանօթ հաւաքատեղին: Անհրաժեշտ ներկայութիւն:

Լիոն

ԼԻՈՆԻ Զաւարեան ենթակոմիտէին ընկերական ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրէ Վարդգէս, Եփրեմ, Վարուժան եւ Շահրիկեան խումբերը այս շաբաթ երեկոյ ժամը ճիշտ 8ին, սովորական հաւաքատեղին:

ԴԱՍԱԽՕՍԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

ՋՍԻՆԻ կոմիտէն դասախօսական ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները վաղը, ուրբաթ երեկոյ:

կը խօսի ընկ. Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՎԱԼԱՆՍԻ կոմիտէն դասախօսական ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս շաբաթ երեկոյ:

կը խօսի ընկ. Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

ՓԱՐԻԶԻ «ԵՓՐԵՄ-ԳԵԼԵՍԻ» ԿՈՄԻՏԷԻ դասախօսութիւնը տեղի կ'ունենայ այսօր ՈՒՐԲԱԹ երեկոյ (26 յունիս) ժամը 8.30ին, Chez Zeyer սրճարանի վերնայարկը, 4 rue St. Denis (Place du Châtelet), մեթրօ Châtelet:

Կը խօսին՝ ընկերներ ՀԱՅԿ ՄԱՐԳԱՐԵԱՆ Խորհրդային հին եւ նոր Սահմանադրութիւնը, *ԱՇՈՏ ԱՐՏՐՈՒՆԻ* Նոր Սահմանադրութիւնը եւ Հայաստան:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԱՆԿԱԽՈՒԹԵԱՆ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

ՌՈՄԱՆԻ ՄԷՋ.— Այս կիրակի կէսօրէ վերջ

կը խօսի ընկ. **Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ**

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

կազմակերպուած Իսի լէ Մուլինոյի Հ. Յ. Դ. Մուրատ խումբի

մասնակցութեամբ Վռամեան, Մշօ, Արզրումեան խումբերու եւ

հովանաւորութեամբ Զաւարեան կոմիտէի

5 յուլիս, կիրակի. Մէօտօնի անտառը, պառ աղբիւրին մօտ:

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Նախաձեռնութեամբ Մարսէյլի Ուրֆայի Հայր. Միութեան

Ղեկավարութեամբ Պ. Վ. Տէր Վարդանեանի

կը ներկայացուի

ՈՒՐՖԱՅԻ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԸ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ.—

27 յունիս, շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին, Դրօշակ Միութեան սրահին մէջ,

5 rue de l'Eclipse, Marseille.

ՊՈՄՕՆԻ ՄԷՋ.—

28 յունիս, կիրակի երեկոյ ժամը 8.30ին, Վարանդեան սրահին մէջ:

Գիներ՝ Մարսէյլ 7 եւ 5 ֆր.: Պոմօն՝ 5 եւ 3 ֆր.:

Թատերական ներկայացում եւ դաշտահանդէս

Նախաձեռնութեամբ ՇԷՅԽ ՀԱՃԻԻ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴԱՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

եւ սիրայօժար մասնակցութեամբ Կարտանի «Անդրանիկ» Թատերախմբի

կը ներկայացուի ՄՈՒՐԱՏ *(ողբերգութիւն 5 արար)*

(Հայ յեղափոխական իրական կեանքէ առնուած)

28 յունիս, կիրակի կէս օրէ վերջ ժամը 2.30ին, Ս. Ամենայն Գամբանեը Ռօզէռի ծառախիտ եւօդասուն ագարակին մէջ (Խարբերդցիներու ագարակ)

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՃՈԽ ԵՒ ԽՆԱՄՈՒԱԾ ԲԱԺԻՆ

Հանդիսավայրը տրամադրելի է առաւօտէն մինչեւ երեկոյ,

Փափաքողները կրնան ճաշերնին միասին բերել:

ՃՈԽ ՊԻՒՖԷ ԴԻՒՐԱՄԱՏՉԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ

Պալ խաղալու համար ունինք մասնաւոր տեղեր:

Մուտք 2 ֆր., փոքրերու համար 1 ֆր.: Տոմսերը կը ծախուին Միութեան անդամներուն քով, իսկ հանդէսին օրը կիոսքէն:

ԴՈՒՐՍԷՆ ՈՐ ԵՒ Է ԲԱՆ ԾԱԽԵԼ ԱՐԳԻԼՈՒԱԾ Է:

ԾԱՆՕԹ.— Հանդիսավայրը երթալու համար առնել թիւ 26 հանրակառքը, իջնել մաքսատան առջեւ եւ դառնալ ձախ:

ՎԱՐՁՈՒ Է 13րդ *Թաղամասի մէջ, մեթրօ* Corvisart*ի մօտ լօժըման մը, երկու սենեակ, կազ, ելեկտրականութիւն: Տարեկան վարձք 1140 Ֆր.: Փոքրիկ ռեփրիզ՝ վերջերս կատարուած նորոգութեանց համար: Դիմել հայկական նպարավաճառատուն,* 17 rue Damesme, Paris (13):

ԵՕԹՆԵԱՑ ՅՈԲԵԼԵԱՆ ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾ

ԱՒԵՏԻՔ ԻՍԱՀԱԿԵԱՆԻ

Տեղի կ'ունենայ վաղը, շաբաթ երեկոյ ժամը 9ին, Սալոն Մասիլիայի սրահներուն մէջ, 4 Րիւ Լուքս-տը-Պրինեօ

Նախագահութեամբ Պ.Պ. ՅՈՎՀ. ՍԱՀԱԹՃԵԱՆԻ, ՏԻՐԱՆ ԹԷՔԷԵԱՆԻ եւ ՏՈՔԹ. Մ. ՔԷՉԵԱՆԻ

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին՝ երգչուհիներ Տիկ. ԹԻՐՋԻՓԱՇԵԱՆ (Մարսէյլի օփէրայէն), *ՕՐ. ԱՆԺԷԼ ՎԱՐԺԱՊԵՏԵԱՆ* (Ա. մրցանակ Մարսէյլի քոնսէրվաթուարէն), *ՕՐ. Պ. ԳԷՈՐԳԵԱՆ* (Բ. մրցանակ Մարսէյլի քոնսէրվաթուարէն):

Դերասաններ՝ ՏԷՐ ԵՒ ՏԻԿ. Յ. ՂԱԶԱՐԵԱՆ եւ Պ. ԹՐԲԱԳՕՇ:

Դաշնակահարուհի՝ Madame ARNAUD:

Ջութակահարներ՝ Պ.Պ. Ս. ՉԷՕՐԼԷՕՃԵԱՆ եւ Ե. ՓԱՓԱԶԵԱՆ:

Երգ եւ արտասանութիւն՝ Պ. Հ. ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄԵԱՆ եւ ուրիշներ:

կը խօսին՝ ՅՈԲԵԼԵԱՐԸ եւ ֆրանսացի ու հայ մտաւորականներ:

ԿԵՆԴԱՆԻ ՊԱՏԿԵՐ «ԱԲՈՒ-ԼԱԼԱ-ՄԱՀԱՐԻ»ԷՆ

14 տարեկանէ վար փոքրերու մուտքը արգիլուած է:

---

12 ՕՐ ԻՏԱԼԻԱ

Հաճոյախառն ուղեւորութիւն Վենետիկ եւ Միլան

կազմակերպուած Փարիզի Մ. Ռ. Նախկին Աշակերտաց Միութեան կողմէ.

ՄՈՒՐԱՏ ՌԱՓԱՅԷԼԵԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ ՀԱՐԻՒՐԱՄԵԱԿԻ ՀԱՆԴԷՍՆԵՐՈՒՆ ԱՌԹԻՒ

Մեկնում.— Ուրբաթ 14 Օգոստ. Փարիզէն (Gare de Lyon) ժամը 22.45ին, Մարսէյլէն.— (Gare St. Charles) ժամը 19,45ին:

Դարձ.— Չորեքշաբթի 26 Օգոստ. ի Փարիզ ժամը 14,20ին, ի Մարսէյլ ժամը 11,15ին:

Մէջն ըլլալով ուղեծախս Փարիզ—Վենետիկ—Փարիզ, բնակութիւն եւ սնունդ առաջնակարգ պանդոկներու մէջ, 750 *ֆր., իսկ Մարսէյլ—Վենետիկ—Մարսէյլ* 650 *ֆրանք:*

Ժամանակին կատարել Նանսէնեան անցագրի դիմումները:

Նանսէնեան անցագրով ճամբորդել ուզողները որոշ դիւրութիւններ ստանալու համար գէթ մինչեւ յուլիս 5 արձանագրուելու են:

Մասնաւոր դիւրութիւններ իտալական visaին համար:

Մանրամասնութեան համար գրել.—

Association des Anciens Elèves Moorat-Raphaël

49 Rue Rochechouart, Paris (9e)

Մարսէյլի եւ Մարսէյլի շրջանին համար Միութեան ներկայացուցիչներն են.

Mrs Ekserjean & Marimian, 40 La Canebière, Marseille.

Le Gérant: H. STEPHAN

Imprimerie A. DER (AGOPIAN) 17, Rue Damesme, PARIS (13)

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (35)

ՋԱՐԹՕՆՔ

(ՎԷՊ ԺԱՄԱՆԱԿԱԿԻՑ ԿԵԱՆՔԷ)

Գէորգի պարզ եւ անպաճոյճ խօսքերը խոր տպաւորութիւն մը առաջ բերին հաւաքուած աղջիկներու վրայ: Ցանկութիւնը եւ պատրաստակամութիւնը չէր որ կը պակսէին անոնց մէջ ծառայելու ժողովուրդին, այլ աւանդական ըմբռնողութիւնը, որ կնոջ գործունէութեան միջավայրը տան մը չորս պատերուն մէջ կը սեղմէր:

Դասախօսութենէն վերջ, այս հարցի մասին, կենդանի վիճաբանութիւն մը ծայր առաւ աղջիկներու մէջ: Ոմանք իրենց անբաւարար կրթութիւնը կը մատնանշէին եւ անհրաժեշտութիւնը՝ աւելի պատրաստուելու օտար համալսարաններու մէջ: Ներկայ գտնուողներէն Պայծառ անուն աղջիկ մը եւ Եւգինէն պատրաստակամութիւն յայտնեցին, որպէս ուսուցչուհի, գաւառ երթալու:

Երեկոյեան կողմ երբ հաւաքուած աղջիկները ցրուեցան, Տիկին Մարխամը ընթրիքի պահեց Վահէն եւ Գէորգը:

Հակառակ Պ. Աշոտի եւ Վահէի բարձր տրամադրութեան, զգալի բեկում մը նշմարելի էր մնացած սեղանակիցներուն մէջ: Կախէթի պատուական գինին ալ չկրցաւ տրամադրութիւնները չտկել: Որոշուած էր, որ յաջորդ օր, առաւօտեան շատ կանուխ, կառապան Վաչօն վստահելի երկու ընկերներու հետ, պիտի տանէին Քասարի Թիֆլիսի մօտ գտնուող Կոճոր գիւղը: Այն տեղէն, սարի ճամբայով, տեղացի վալատի մը առաջնորդութեամբ, Քաջալը պիտի անցնէր Շուլավէր: Անգամ մը այդ քաղաքը հասած, որ հազիւ ութ տաս վերստ հեռաւորութիւն մը ունէր երկաթուղիի կայարանէն, ան այլեւս ապահով կերպով կրնար շարունակել իր ճամբան:

—Մտածեցինք որ, ծրագրուած փախուստի մանրամասնութիւնները բացատրելէ վերջ, շարունակեց Վահէն,— փոխանակ Դիլիջան երթալու, ուր զանազան քաղաքներէ մեծ բազմութիւն մը կը հաւաքուի ամառն անցընելու, աւելի լաւ պիտի ըլլայ որ երթաս Փարաքար: Գէորգի հետ կ'անցընես ամառը, մինչեւ որ կարգին կազդուրուիս: Անկէ վերջ կը մտածես գործունէութեան շրջան մը ընտրելու մասին:

— Ընդարձակ այգի մ'ունինք էջմիածնի խճուղիի վրայ, լայնօրէն փռուած բլուրի լանջին,— Գէորգը ոգեւորուած կ'աշխատէր համոզել Քաջալը,— մեր տնեցոց մեծ մասը ամառը այգին կ'անցընէ: Այգիի կեդրոնը հանգստաւէտ տուն մը շինած է հայրըս, ընդարձակ երեսրացով: Շուրջը՝ ծաղկանոց - բանջարանոց մը, ծիրանի եւ դեղձի բազմաթիւ ծառեր եւ չորս տեսեաթին տարածութեամբ որթատունկ: Ամիսներով այգիէն դուրս գալու պէտք չունինք, եթէ չկամենանք: Մեր տնեցիք գրկաբաց պիտի ընդունին քեզ, մանաւանդ մայրս, որ դեռ լուր չունի գալուս մասին: Արեւի առաջին ճառագայթները, հարթ տանիքի վրայ փռուած մեր անկողիններու մէջ կը ծաթին: Իսկ մեր դէմն ու դէմը կը բարձրանան սքանչելի Մասիսները:

— Ինձ կը թուի, — գլուխը օրօրելով տրտմութեամբ ըսաւ Քաջալը, — կերպով մը հնարաւոր պիտի ըլլայ անցնիլ Զանգեզուր, մեր գիւղը: Այսքան երկար տարիներէ վերջ, գէթ անգամ մը կ'ուզէի տեսնել ծերունի հայրս, եղբայրներս եւ փոքրիկ քոյրըս:

Վտանգաւոր ցանկութիւն մ'էր այդ, որու հետեւանքները շատ ծանր կրնային ըլլալ: Վահէն ու Գէորգը միաձայն հակառակեցան Քաջալին: Նոյնիսկ Եւգինէն, որ ընթրիքի ընթացքին գրեթէ բառ մը չէր արտասանած, մեղմօրէն նկատեց.

(Շար.) ՄԱԼԽԱՍ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

(Fondé en 1925) :-: R. C. Seine 276.286

Directeur et Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
Rédaction et Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ
17, Rue Damesme, PARIS (13e)
Téléphone : Glacière 15 - 70
(ՕՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ,— ՏԱՐԵԿԱՆ ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ ԵՌԱՄՍԵԱՅ

Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 փրանք	70 փրանք	35 փր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 փրանք	—
Ամերիկա եւ ուրիշ երկիրներ	200 փրանք	100 փրանք	—

ՇԱԲԱԹ 27 ՅՈՒՆԻՍ SAMEDI 27 JUIN 1936

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

12 ՏԱՐԻ — 12e Année No. 3151

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՊԱՏԺԱՄԻՋՈՑՆԵՐԸ ԿԸ ՋՆՋՈՒԻՆ

Ժընեւի արիսպագոսը չուտով կենդանութիւն պիտի ստանայ: Յունիս 26ին երէկ եւ 29ին, Ազգաժողովի Խորհուրդն ու Ընդհանուր Ժողովը պիտի քննեն երկու կնճռոտ հարցեր. — Հաբէշի եւ իտալեւհաբէշ վէճերու հաշուեյարդարները:

Օրակարգի հարցերէն թէ՛ մէկը եւ թէ միւսը, արդէն, կատարուած իրողութիւններ են դարձած: Գերմանիան գրաւած է Հռենոսի ապազինեալ գօտին, իսկ Իտալիա՝ Եթովպիան: Ինչ միջոցներ ալ փնտռելու ըլլան եւ ինչ բանաձեւերու տակ ալ ծածկուին, ոչ Գերմանիան եւ ոչ Իտալիան թիզ մը հող կը զիջին: Վաստըկի հոտն ու տեսքը աւելի պերճախօս են, քան բոլոր տեսակի բանաձեւերը:

Տխուր իրողութիւն մը հոս պէտք է արձանագրուի: Տարիներէ ի վեր Ազգերու Դաշնակցութեան ծոցէն բխած միջազգային քաղաքականութիւնը կը մեկնի կատարուած իրողութիւններէ եւ ցոյց կուտայ իր անզօրութիւնն ու անմիաբանութիւնը: Ցարդ, մէկ նշանաբան է նուիրագործուած — նախանց հզօրին առջեւ, կորովի՝ տկարին հանդէպ: *Քաղաքականութիւն մը, որ պէտք չունի հսկայական ճիգերու, քանի որ ուժը ուժ է, եւ տկարը՝ տկար:*

Իտալեւհաբէշ պատերազմի ցաւալի օրերուն, Անգլիան արտակարգ հաւատարմութեամբ՝ կեցած Ազգերու Դաշնակցութեան ուխտին վրայ, աննշան բացառութեամբ, ընդհանրութեան սեփականութիւն դարձուց պատժամիջոցները, զօրացուց միջերկրականեան տորմիղը եւ ի վերջոյ, երբ այլ եւս ամէն յոյս կորուած էր, ինքն ալ բռնեց նահանջի ճամբան եւ ջնջեց պատժամիջոցները:

Սեւամորթ Եթովպացիները երկա՛ր սպասեցին Ազգաժողովի ծիծեռնակներուն: Յոյսեր ու ակնկալութիւններ ունեցան իրենց ճակատագրական օրերուն, եւ սակայն բացարձակ ոչինչ կատարուեցաւ այս փոքր ժողովուրդի ճակատագրի վերաբերմամբ:

Եւ այսօր, աքքայից աքքան, Թագը գլուխէն գրպանը դրած եկեր է Ազգաժողովի երկաթէ վանդակներուն առջեւ իր երկրի եղերաբախտ անկախութեան փրկութեան մասին խօսելու ...

Գահազուրկ աքքան, տակաւին չի գիտեր որ ի յառաջագունէ կորսուած է իր դատը, որովհետեւ պարտուած է եւ փոքր ժողովուրդի մը ներկայացուցիչն է ...

Անգլիոյ Երեսփ. Ժողովին մէջ, Սըր Ճօն Սայմըն կանխած է Նէկուսի պահանջները, հետեւեալ դամբանական յայտարարութիւնն ընելով.

— «... Պատժամիջոցներու մասին մտածուեցաւ այն ատեն, երբ յարձակում գործուեցաւ Եթովպիոյ վրայ: Այժմ այդ երկիրը գրաւուած է եւ պատերազմը վերջ գտած: Միմիայն զինեալ միջամտութիւն մը կրնար տալ այդ երկրին իր անկախութիւնը: Արդ, ներկայիս որ եւ է պետութիւն տրամադիր չէ զէնքի դիմելու: Մենք չենք կրնար ոչ մէկ նաւ զոհել Եթովպիոյ անկախութեան համար ...»:

Գրեթէ նոյնիմաստ յայտարարութիւն մըն ալ ըրած է Ֆրանսայի արտաքին նախարար Պ. Իվօն Տէլպօս, քիչ մը աւելի այլաբանական ձեւով.

—«...Իրերու ներկայ վիճակին մէջ պատժամիջոցներու շարունակութիւնը սոսկ խորհրդանշական հանգամանք կրնայ ունենալ, առանց իրական ազդեցութեան: Ի՞նչ օգուտ յաւերժացնել այդ միջոցները, որոնց բնոյթը պիտի ծանրացնէ միայն ցորչափ որոշ առարկայի մը հետ այլ եւս կապ չունի»:

Այս երկու յայտարարութեանց մէջ ոչինչ կայ զարմանալի: Եթէ կայ զարմանալի բան մը, այդ ալ հաբէշ աքքայի յուսադրութեան պարագան է:

Մեր դժբախտ ժողովուրդը օտար «խոստումներու» ճամբուն վրայ, ի գին հսկայական զոհողութեանց, ահագին փորձառութիւն է ամբարած: Ալպիոնի զաւակներէն մենք տասնեակ տարիներ առաջ լսեցինք, որ «իրենց նաւերը Արարատի գագաթը չեն կրնար բարձրանալ» ... Նէկուսը տակաւին անծանօթ է անգլիական նաւերու սովորութեան ...

Սակայն ինչո՞ւ այս փութկոտութիւնը պատժամիջոցներու ջնջման վերաբերմամբ: Արդեօք Իտալիոյ քաղաքական վարկի մը տահոգութի՞ւնն ունին: Արդեօք կը զգան թէ պատժամիջոցները ինկապէ՞ս անդարմանելի վնասներ պատճառեցին Իտալիոյ: Ո՛չ: Իրենք իսկ կը խոստովանին, որ Իտալիան կանխօրօք միջոցներ էր ձեռք առած եւ քարիւղի ահագին պաշար էր ամբարած: Պատժամիջոցները կը վերցուին անոր համար, որպէսզի կարենան Իտալիոյ երաշխաւորութիւնը գործածել Հռենոսեան հարցին մէջ: Եւ պատժամիջոցները կը վերցուին, որովհետեւ պատժողնեբը աւելի տուժեցին, քան պատժուող երկիրը:

Ուստի, պատժամիջոցներու վերացումը պէտք է համարել առաջին ցուցական զիջումը յաղթականին հանդէպ, եւ առաջին հարուածը պարտեալի դատին:

Ազգաժողովի դուռներուն առջեւ Նէկուսը ի զուր պիտի աղերսէ, որովհետեւ միայն ուժն է որ իրաւունք է դարձած:

Յանուն խաղաղութեան կատարուող զիջումները տակաւին շատ ազգերու կուրծքէն յումպէտս արիւն պիտի հոսեցնեն: Բովանդակ մարդկութեան երազն է ապրիլ խաղաղութեան ծոցին մէջ, բայց խաղաղութիւն մը ուր բռնի ուժը դատաւոր չըլլայ:

Ազգերու Դաշնակցութեան այս հաւաքոյթը անտարակոյս ուրիշ ծանրակշիռ հարցերու լուծման ալ պիտի ձեռնարկէ, ինչպէս հաւաքական ապահովութիւն, շրջանային դաշինքներ, Դանուբեան համաձայնութիւն, միջերկրականեան դաշինք, Գերմանիոյ արեւելեան եւ հարաւ-արեւելեան սահմաններու ապահովութեան խնդիր եւն., ի հարկէ միշտ յանուն խաղաղութեան ...

Մօտաւոր ապագան կարող է դեռ շատ անակնկալներ ստեղծել:

Վ. Հ.

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ԱՐՏԱՔԻՆ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

Մեծամասնութիւն վստահութիւն յայտնեց 58ի դէմ 185 քուէով

Կառավարութեան արտաքին քաղաքականութեան մասին, հինգշաբթի ծերակոյտը սկսաւ իր վիճաբանութիւնները:

Առաջին անգամ բեմ բարձրացաւ տը Պլուա, որ ի մէջ այլոց ըսաւ.

— Մեզի անհրաժեշտ է Իտալիոյ օժանդակութիւնը: Ֆրանսա կրնայ յանկարծական յարձակումի մը ենթարկուիլ: Արդ, Ֆրանսա, ցամաքային, ծովային, օդային ուժերու կողմէ տկար է իր դրացիներէն: Ահա թէ ինչո՛ւ գոհունակութեամբ ողջունեցինք Լավալի կնքած համաձայնութիւնը (1935), որքան ալ ծանր զոհողութիւններ պարտադրէր մեզի: Ներկայիս Իտալիոյ օդանաւային ուժերու դեր-նախարարը կը գտնուի Պերլին, ո՞վ գիտէ, թերեւս վաղը Հռոմ վերադառնայ համաձայնութեամբ մը, որ պիտի յիշեցնէր անգլեւգերմանական նաւային համաձայնութիւնը:

Յետոյ բեմ բարձրացաւ Հանրի Պէրանժէ, որ ըսաւ թէ լաւ տպաւորութիւն կրած է կառավարութեան յայտարարութենէն: Սակայն կարգ մը դիտողութիւններ ըրաւ.

— Պէտք է վերադնահատել Ազգերու Դաշնակցութեան կանոնադիրը եւ այնպէս ընել, որ Ազգերու Դաշնակցութիւնը դառնայ տիեզերական: Ընդհանրական խաղաղութիւն չկայ առանց Գերմանիոյ, Ճափոնի, Միացեալ-Նահանգներուն եւ Պրազիլիոյ: Մանչուքուոյի և Եթովպիոյ փորձերը ցոյց տուին, որ անբաւական է Ազգերու Դաշնակցութեան ուժը կամ հեղինակութիւնը իր ներկայ վիճակին մէջ: Գալով ֆրանքեւգերմանական համաձայնութեան մը, ատոր կը սպասեմ երկար ատենէ ի վեր, որովհետեւ այդ համաձայնութիւնը անհրաժեշտութիւն մըն է խաղաղութեան համար:

Այնուհետեւ խօսեցան Լէմըրի, Քաշէն, Միլըրան, Ամպրիսթէր, որոնց պատասխանեցին վարչապետը եւ արտաքին նախարարը: Յետոյ 58ի դէմ 185 քուէով վստահութիւն յայտնուեցաւ կառավարութեան արտաքին քաղաքականութեան մասին:

ԱԶԳԱԺՈՂՈՎԻՆ ԳՈՒՄԱՐՈՒՄԸ

Նէկիւս Ժընեւ գնաց իր դատը պաշտպանելու

Ինչպէս գրած էինք, Ազգերու Դաշնակցութեան Խորհուրդը նիստ գումարեց երէկ: Օրակարգի խնդիրները ծանօթ են.— Գերմանական բռնաբարման հարց, պատժամիջոցներու վերացում, Եթովպիոյ կցման խնդիրը, եւ Իրաքէն վտարուած Ասորիներու Սուրիոյ մէջ բնակութեան եղանակը:

Խնդիրները այնքան կնճռոտ են որ հաւանաբար Գերմանիոյ եւ Եթովպիոյ խնդիրները յետաձգուին: Գերմանիա հասկցուցած է որ հարցարանին պիտի պատասխանէ ... Սեպտեմբերին: Ուրեմն Ֆրանսա ստիպուած պիտի սպասէ մինչեւ այդ թուականը:

Պատժամիջոցները ժողովի չպիտի դրուին, որովհետեւ Անգլիա յայտարարած է որ ինք չիստանձներ պատասխանատուութիւնը ժողովին առջեւ վերցնելու զանոնք, այլ կը թողու որ ամէն պետութիւն, ազատ, իր ուզած ձեւովը շարժի: Եւ սակայն մասնաւոր յանձնաժողովը իր կարգին նկատի առնելով բոլոր պետութեանց կարծիքները, հաւանաբար որոշում մը անցընէ:

Արդէն չէզոք պետութիւններու՝ այսինքն Սկանտինաւեան երկիրներու, Հոլանտայի, Զուիցերիոյ, Դանիոյ եւ Սպանիոյ պատուիրակները երէկ առտու ժողով մը կազմելով որոշեցին պատժամիջոցներու վերացումը:

Գալով Եթովպիոյ կցման խնդրին, Արժանթինի պատուիրակը պիտի պաշտպանէ այն տեսակէտը թէ ազգաժողովը պարտաւոր է իր մէկ անդամին դէմ եղած բռնաբարումը մերժել եւ չճանչնալ որեւէ կցում: Կը կարծուի որ ժողովը ճանչնայ կցումը, քանի որ Եթովպիոյ հողամասին ամբողջութիւնը չէ գրաւուած եւ թէ Կօրրէի մէջ եթովպական նոր կառավարութիւն մը կազմուած է, որուն կողմէ Ճեճազ Նասիպու պատուիրակ կարգուած է պաշտպանելու Եթովպիոյ իրաւունքը ազգաժողովին առջեւ: Ուրեմն Եթովպիոյ պաշտօնական պատուիրակն է Նասիպու, իսկ Նէկիւսը այդ հանգամանքը չի ներկայացներ: Կը կարծուի թէ ժողովը պիտի ճանչնայ Եթովպիոյ նոր կառավարութիւնը չգրաւուած հողամասերուն վրայ:

Նէկիւսին ներկայութիւնը Ժընեւի մէջ աւելի խորհրդանշական հանգամանք պիտի ունենայ ամչցնելու համար մեծերը եւ ազդելու համար մանաւանդ փոքր պետութեանց վրայ: Հայլէ Սէլասիէ Լոնտոնէն մեկնած ատեն յայտարարեց թէ «Յոյսի պաշտօն մը կատարելու համար կը մեկնի Ժընեւ, պաշտպանելու համար իր ժողովուրդին արդար դատը»: Փարիզէն անցած պահուն աւելի յայտնեց թէ յուսահատած չէ դեռ ազգաժողովէն որուն յանձնուած է Եթովպիոյ ճակատագիրը:

Լոնտոնի եթովպական դեսպանատունը զեկոյց մը հրատարակեց որով կը յայտնէ թէ Անգլիոյ արտաքին նախարարը Նէկիւսին հետ վերջին տեսակցութեան պահուն յայտարարած է թէ Մեծն-Բրիտանիա պիտի յարգէ ազգերու ընկերութեան դաշինքը եւ պիտի մերժէ ճանչնալ Եթովպիոյ կցումը եւ պիտի շարունակէ ճանչնալ հին Եթովպիան:

Ազգաժողովի կանոնագրին փոփոխութեան հարցը առայժմ չպիտի գայ ժողովի:

ՆԵՂՈՒՑՆԵՐՈՒ ՇՈՒՐՋ ՊԱՅՔԱՐԸ

Մոնթրէօյի ժողովը ընդհատեց իր նիստերը, որովհետեւ պատուիրակներէն ոմանք գացին Ժընեւ մասնակցելու Ազգաժողովի նիստին:

Վերջին նիստին մէջ ժողովը զբաղեցաւ Թրքական ծրագրին 9րդ յօդուածով, որու համաձայն Թուրքիա երբ ինքզինքը պատերազմի սպառնալիքի տակ գտնէ, օտար նաւերու անցքը պիտի ստորադասէ իր արտօնութեան, լուր տալով Ազգերու Դաշնակցութեան:

Ճափոնի պատուիրակը ըսաւ թէ ինք Ազգերու Դաշնակցութեան մաս չկազմեր, հետեւաբար լաւ է որ այդ հաղորդագրութիւնը կատարուի պայմանագիրը ստորագրող պետութեանց:

Ճափոնի պատուիրակը հրահանգներ խնդրած էր իր կառավարութենէն: Ծովային նախարարութիւնը պատասխանած է թէ ընդունելի չէ որ Թուրքիա մասնաւոր արտօնութիւններ տայ սովետական միութեան, ռուսական մարտանաւերու ազատ անցքը արտօնելով: Եւ յետոյ, Ճափոն ազգաժողովին մաս չկազմելով չի կրնար երաշխաւորել Նեղուցներու ապահովութիւնը:

Անգլիոյ նախարարաց խորհուրդն ալ զբաղեցաւ Մոնթրէօյի մէջ սովետներու յարուցած խնդիրներով եւ որոշեց նոր հրահանգներ տալ իր պատուիրակին, ռուսական առաւելութիւնները չէզոքացնելու համար:

Օդանաւերու Նեղուցներէն անցքին վերաբերեալ յօդուածին քննութեան պահուն անգլիական ու ֆրանսական պատուիրակները առաջարկեցին գայն ղրկել մասնագիտական յանձնաժողովին որպէսզի Նեղուցներու ապահովութիւնը հաշտեցնէ օդագնացութեան շահերուն հետ:

Ընդհանուր վիճաբանութիւնը վերջացած է, բայց բոլոր դժուարութիւնները, մանաւանդ Անգլիոյ եւ Ռուսիոյ տեսակէտներու անհամաձայնութիւնը կը մնան յանձնաժողովներուն մէջ:

Մոնթրէօյի ժողովը պիտի վերսկսի իր աշխատանքը երբ Ժընեւ մեկնող պատուիրակները վերադառնան:

Ֆրանս. դահլիճին կարեւոր որոշումները

Երէկ կէսօրէ վերջ, Պ. Ալպէր Լըպրէնի նախագահութեան տակ, նախարարական խորհուրդը վաւերացուց այն որոշումները, զորս տուեր էր դահլիճը հինգշաբթի օրուան նիստին մէջ:

Այսպէս որոշուած է կրկնապատկել ցամաքային եւ ծովային զինուորներու տրուած թոշակը եւ աւելցնել բանակին ու նաւատորմին սնունդի վարկը:

Պատրաստուեցաւ զինարուեստը պետականացնելու օրինագիծը, որ երէկ յանձնուեցաւ խորհրդարանի դիւանին, (այս առթիւ զրոյց շրջած ըլլալով թէ կառավարութիւնը մտադիր է պետականացնել կարգ մը զինական ճարտարուեստներ ալ, դահլիճը մամուլին տրուած զեկոյցով մը հերքեց):

Որոշուեցաւ նոյնպէս, սրբագրելով պետական թոշակներու վրայ կատարուած զեղչը, չկրճատել այն թոշակները, որոնք տարեկան 12,000էն վար են, իսկ ատկէ բարձր թոշակներու վրայ փոքրիկ զեղչ մը պիտի կատարուի, այնպէս որ այդ համեմատութեամբ՝ Տումէրկի օրով խնայուած 1300 միլիոնը կը վերադարձուի: Պիտի չկրճատուին նաեւ նախարարներու ամսականները եւ Հանրապետութեան նախագահին ամսականը:

Խիստ հակակշիռ ստեղծուեցաւ արգիլելու համար զեղծարարութիւնները:

Զարկ տալու համար երկրին տնտեսական վերելքին, պիտի ձեռնարկուի մեծածաւալ շինութիւններու:

Որոշուեցաւ ամէն գնով պահպանել հանրային կարգապահութիւնը եւ փողոցներու խաղաղութիւնը: Այդ մասին Սալէնկրօ եւ Լէոն Պլում յայտարարութիւններ ըրին, երէկ, Երեսփ. Ժողովին մէջ:

Մասնաւոր միջոցներ ձեռք առնուեցան, պայքարելու համար ապրուստի սղութեան եւ գիներու բարձրացման դէմ:

Դահլիճը մէկ միլիոն փրանքի վարկի օրինագիծ մը պիտի ներկայացնէ խորհրդարանին, մասնակցելու համար Պերլինի ողիմպիականին, 600,000 փրանքի վարկի օրինագիծ մըն ալ Պարչելոնայի մարզախաղերու մասնակցութեան համար:

Հայերը Ատտիս-Ապէպայի մէջ

Ատիս-Ապէպայէն Գահիրէի Հայոց առաջնորդարանը հասած նոր նամակ մը կը հաղորդէ.—

Մայիս 2 — 6, չորս օրուան հուր, սուր եւ աւարէն ետք, հայ գաղութը ազատեցաւ ողջ առողջ, միայն ունինք չորս վիրաւորներ որոնք կը դարմանուին իտալական հիւանդանոցին մէջ:

Կայսեր հեռանալէն վերջ, խուժանը նախ թալանեց կառավարական հաստատութիւնը, յետոյ յարձակեցաւ շուկային եւ ճերմակներու տուներուն վրայ, որոնք թալանուելէ ետք կրակի տրուեցան: Քարաշէն շէնքերու պատերը միայն կանգուն կը մնան: Հայոց Ս. Գէորգ եկեղեցին զերծ մնաց կողոպտուելէ եւ քանդումէ՝ շնորհիւ 12 կտրիճ Հայերու, որոնք հերոսաբար պաշտպանեցին եկեղեցին առաջնորդութեամբ հոգեւոր հովիւ Յվհ. Քհնյ. Կէվհէրեանի: Կողոպտուեցան յոյն եւ հաբէշ եկեղեցիները:

Քաղաքը ներկայիս անդորր է: Ուտելիքի, հագնելիքի եւ տարրական պէտքերու հայթայթումը մեծ դժուարութիւններու կը բախի:

Ֆրանս. դեսպանատունը հաց եւ ուտելիք կը բաշխէ իր պաշտպանեալներուն: Թէեւ ապահով կ՚ապրինք, սակայն նիւթապէս նեղ կացութեան մէջ ենք:

Ազգ. Պարգեւախաղի բացառիկ չէրթին ձիերը

Վաղը կիրակի պիտի վազեն հետեւեալ ձիերը: Երէկ գրած էինք շահուելիք պարգեւները, այսօր կուտանք պարգեւախաղի իւրաքանչիւր շարքի պատկանող ձիին անունը:

GENETOUT (Série 1), BEL AETHEL (2), VATELLOR (3), LE MISTRAL (4), HIS GRACE (5), SERDAB (6), PRESBYTERIAN (7), ALCALI (8), FRISQUET (9), FOXFIELD (10), LE VIZIR (11), MIEUXCE (12), ESQUEMELING (13), PATACHON (14), RADNOR (15), SIND (16), CHAUMONT (17), CHAMP D'OR (18), PORT DE REINE (19), AURANGZEB (20), GRAND MANITOU (21), PETIT JEAN (22), NOBLE KING (23), CARIUS (24), SAMOVAR (25), MANNLICHER (26), DJEDI II (27), CLAIR DE LUNE VIII (28), DORINDA (29), MOTRICA (30):

ԶԱՆԱԶԱՆ ԼՈՒՐԵՐ ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊԱՆՔ ՏԸ ՖՐԱՆՍը, 24 ժամ չանցած, երկրորդ անգամ զեղչեց տոկոսը՝ հարիւրին 5ը իջեցնելով հարիւրին 4ի:

ԳԵՐՄԱՆԱԿԱՆ ՔՐՈՒՓ ընկերութիւնը Եուկոսլավիոյ մէջ սկսաւ շինել մետաղագործական գործարան մը:

ԼԻԼԻ մէջ երէկ լոյս չտեսան թերթերը, գործադուլի պատճառով:

ԾՐՈՒԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

ՌՈՒՍ ՆՈՐ ԳԻՒՂԱՑԻՈՒԹԻՒՆԸ

Ամերիկացի հեղինակ մը, Լէմընտ Հարրիս, որ հողագործութեան վերաբերեալ հարցերու ուսումնասիրութիւնով զբաղած է թէ Խորհրդային Միութեան եւ թէ Ամերիկայի մէջ, ամերիկեան կարեւոր հանդէսի մը մէջ այդ նիւթի մասին յօդուած մը ստորագրած է վերի խորագրով, որուն հիմնական մասերը կը ներկայացնեմ «Ցառաջ»ի ընթերցողներուն:

Ռուսական յեղափոխութենէն տասը տարի վերջը նախկին Ռուսիոյ դանդաղաշարժ գիւղացիութենէն մեծ բան մը փոխուած չէր դեռ: Սակայն 1929-էն ի վեր անոր կեանքը բոլորովին այլափոխուած է: Անգամ մը որ պետութիւնը Սովետներուն ձեռքն անցաւ, հողագործութիւնը աւատապետութենէն դէպի ընկերվարութիւն սկսաւ ընթանալ: Մօտ 125 միլիոն գիւղացիութեան յետամնաց վիճակը, այդ խնդրին հանդէպ, դինքը վարանումի կը մատնէր: Ռուս գիւղացին անգրագէտ էր, նախապաշարուած, անգութ եւ որ աւելին է՝ ամէն նոր բանի հանդէպ կասկածամիտ: Իր գլխաւոր մըտահոգութիւնը հողն է, եթէ հող ունենայ՝ կրնայ կերպով մը հունձք արտադրել եւ ձմրան պաշարն ապահովել: Համայնավարները իրեն հող տըւին, ուրկէց խաղաղ տնտեսութիւն կ'ակնկալէին:

Այսպէս, յեղափոխութենէն տասը տարի վերջն ալ նախկին կեանքը շարունակուեցաւ: Այրը կրկին ծեծեց իր կինն ու երեխաները, երեխաները ծեծեցին կենդանիները: Գիւղերուն մէջ երեւցաւ գրքոյկ մը, «Զաւակներդ մի ծեծեր» խորագրով, որ կը ծախուէր երկու կոպէկի, եւ պարզ բառերով ժողովուրդին կը հասկցնէր թէ ծեծը արինարբու Նիքոլայի մեթոտն է, մինչ սովետ կառավարութիւնը ընկերային արդարութեան վրայ յենած է: Գրքոյկէ աւելի ուրիշ բանի մը պէտքը կար սակայն կոչկոռ կապած հին սովորութիւններուն վերջ մը տալու համար: Ցեղափոխութիւն մը պէտք է կատարուէր, որուն դրօշին վրայ գրուած ըլլար՝ Թրաքթէօր,— մեքենաշարժ արօր:

Համայնավարները երբ գիւղերու համայնական հողագործութեան գաղափարը մէջտեղ դրին, ժողովուրդը առաջին առթիւ շատ պաղ վերաբերում մը ցոյց տուաւ: Գիւղի ուսուցիչ մը ըսած է որ, ինք իբրեւ համայնավար կուսակցութեան մէկ անդամ, երկու տարի վիճաբանած է համոզելու համար որ գիւղացիները փորձեն կազմել իրենց առաջին փոքրիկ կոլխոզը, եւ հակառակ անոր որ իրենց իրաւունք կը տրուէր տարուան մը փորձէն վերջ, եթէ չուզէին՝ յառաջիկայ եղանակին՝ չհեւալ համարել զայն, տակաւին կը տարուբերէին: Անցեալ տարի իրենց նոր կեանքին մասին կարգ մը հարցումներ ուղղեցի: Պատասխանն էր, «Գէշ չէ, դժուարութիւններ ունինք»: Եթէ նկատի առնենք որ քաղաքի մթերանոցներուն մթերքի անբաւականութեան երեսէն միշտ դժգոհութիւններ անպակաս եղած էին, այս «գէշ չէ» դեղջկական բացատրութիւնը դրական նշանակութիւն կը համարուի, եւ կը նշանակէ թէ գիւղացիութեան եկամուտը առաջուընէ շատ աւելի եղած է:

Ռուս գիւղացիութեան արտաքինը քիչ մը տարբեր է այսօր: Քաղաքակրթութեան իբրեւ առաջին նշան՝ մօրուքը կորսուած է: Գիւղացին տասն օրն անգամ մը գիւղի նոր սափրիչին կ'երթայ ածիլուելու: Փոխանակ ոտքերուն քուրջի կտորներ փաթթելու, այսօր կը հագնի իրական կօշիկ, որովհետեւ գրպանը բաւականաչափ դրամ ունի զայն գնելու: Կօշիկները հագիւ գիւղին մթերանոցները հասած, ձեռքէ ձեռք կը խլուին:

Գիւղը մեքենագործուած ապրանքի պէտք շատ կը զգայ ինչ որ մանաւանդ տարեց գիւղացիութեան մօտ քրթմնջիւններու տեղի կուտայ: Այս առթիւ տեղական պաշտօնէութեան այն առարկութիւնները թէ պատերազմի վըտանգը կը ստիպէ շատ մը գործարաններ պատերազմական նիւթ արտադրելու, փոխանակ ժողովուրդին անհրաժեշտ ապրանք հայթայթելու, այնքան ալ ազդեցութիւն չի գործեր:

Բայց այս փոփոխութիւններու հետ նոր դժուարութիւններ ծագեցան.— Ապրուստի խնդիր, աշխատանքի վերաբաժնում, թէքնիք եւ ղեկավարութիւն: Նախնականէն դէպի արդիականութիւն, անհատականէն դէպի հաւաքական հողագործութիւն՝ համընթաց անհրաժեշտութիւն մը զգացուեցաւ հազարաւոր հաշուակալներու, մասնագէտ հողագործներու եւն.: Այդ գործերուն յարմար մարդիկը կը պակսէին: Կար միայն մէջնադարեան գիւղացին:

Հինգ տարի առաջ — կ'ըսէ Պ. Հէրրիս — ես տեսայ շատ մը նոր մեքենաներ, քանդուած եւ անխնամ ձգուած՝ ագիտութեան երեսէն: Արօր վարող գիւղացի մը տեսնելով որ մեքենային կապի խողովակը ցեխով լեցուած է, զայն բանալու համար կ'առնէ ծանր բանալի մը եւ այնքան ուժով կը զարնէ որ խողովակը կը փճանայ: Ատեն եղած է որ արօրները աշխատին առանց իւղի կամ ջուրի: Այս անխնամութիւններուն առաջքն առնելու համար, որոշ վայրերու մէջ մեքենական արօրներու նորոգութեան կայաններ հաստատուեցան, որոնք ձմեռը կը բոլորին փճացած արօրները նորոգել, մինչեւ գարուն պատրաստ ըլլալու համար:

Արօրներու եւ հողագործական գործիքներու ունեցած ընկերային նշանակութեան մասին գիւղացիութեան ուշադրութիւնը հրաւիրելու համար հսկայական քարոզութիւն կը կատարուի: Մեքենան գիւղի կեանքին մաս կը կազմէ: Ձմրան միջոցին 4000 արօրի նորոգութեան կայաններէն իւրաքանչիւրը երեք ամսուան փորձնական դասընթացք մը կը հաստատէ, որուն կը հետեւի գիւղացի երիտասարդութիւնը: Այս դաստիարակիչ գործը շատ լաւ արդիւնք է տուած, հազարաւոր փորձուած մեքենագէտներ եւ մասնագէտ հողագործներ են պատրաստուած, որոնք կրնան մինչեւ անգամ նորոգել: Վերջին հինգ տարուան ընթացքին աւելցած է նաեւ հողագործական մեքենաներու թիւը: 1936 Յունուարին սովետական ագարակներուն մէջ կային 400,000 արօրներ: (Բաղդատեցէք 1930ի Միացեալ Նահանգներու ագարակներուն մէջ գտնուող մէկ միլիոն արօրին հետ): Շատ հաւանաբար այս տարի 200,000 արօրներ ալ աւելնան:

Հնձող մեքենաները կազմուած են Ամերիկեան սիստէմի վրայ, բայց սովետները այնքան արդիացուցած են անոնք որ, անկասկած անոնց արտադրութիւնները ամերիկեաններէն աւելի բարձր են: Մեքենական կազմածին տարբերութիւնը կը կայանայ գլանին մէջ: Ամերիկեանին գլանը փոքր է, մինչ ռուսականը մեծ: Հնձող մեքենաներու համար ալ մեքենավարներ կը պատրաստեն երիտասարդութենէն:

Ճարտարարուեստացումը կը կատարուի մեծ թափով: Երէկուան գիւղացիները այսօր գործարաններու արհեստակցական ընկերութեան անդամ են: Պողպատի մեծ գործարանի մը մէջ, որուն տուած են Կարլ Լիփքնէխթի անունը, ելեկտրական հսկայ հնոցի մը առջեւ կեցած, հեղուկին թափելու գործողութիւնը կը դիտեմ եւ միաժամանակ խօսակցութեան կը բռնուիմ վարպետ բանուորին հետ, որ կը յայտնէ թէ ագարակէն հոս եկած է վեց ամիս առաջ, նախապէս ամսական կը շահէր 150— 200 րուբլի, հիմա կը վաստկի 300 րուբլի եւ գործը վերջացնելէն յետոյ դպրոց կ'երթայ մեքենավարութիւն սորվելու: Այս գործարանի բանուորներուն 60 առ հարիւրը կ'ուսանին եղեր: Անոնց խմելու յատուկ ջուրն անգամ զտուած է եւ զովացուած:

Հնձող մեքենաներու զարգացումով կը յառաջդիմէ նաեւ ցորենի մշակումը: Սիպերիոյ փորձնական ագարակներէն մէկուն մէջ մշտապէս ցորեն կ'աճեցնեն: Այս ցորենը խառնածին է, երաշտութեան դիմացկուն տեսակէն եւ կեդր. Ասիոյ մէջ գտնուող անտառային խոտէն: Եթէ նոր տեսակի այս ցորենը յաջողի, աշխատանքը եւ հետեւաբար ցորենին գինը մեծապէս կը նուազի: Ցորենները հովին պատճառած աւերներէն կ'ազատին, որովհետեւ արմատը լայն է:

Հաւասարութիւնն ու անկարգութիւնը նոյնպէս ուսումնասիրութեան առարկայ կ'ըլլան:

Սկզբնական չըջանին համարակալներու մեծ պահանջ կար, այնպէս որ պետութիւնը կոչ ուղղեց վարժ համարակալներուն, երկու տարի գիւղերը երթալ եւ գիւղացիները այդ մարզին մէջ պատրաստել: Հազարաւոր համարակալներ ընթացք տալով այդ կոչին ագարակէ ագարակ չրջեցան: 1935ին այսպէս մարզուած համարակալներու մեծ թիւ մը կար: Ոմանք իրենց գրասենեակները եւ այցելուին հպարտութեամբ կը ցուցնեն իրենց մուտքն ու ելքը: Թէեւ տակաւին կը տիրապետեն մատիտ ու գրիչը, փոխանակ գրամեքենաներուն:

Համայնական տնտեսութեան յաջողութիւնը մեծ մասամբ կախում ունի տեղւոյն գիւղապետէն որ կ'ընտրուի գիւղացիներու քուէներով եւ կը վաւերացուի բոլչեւիկ ներկայացուցիչէն:

Այս գիւղապետներէն շատերը երբեմն «առանց ձիի գիւղացիներ» էին: Այսինքն անոնք որ ձի մը անգամ գնելու կարողութիւնը չունէին եւ ստիպուած էին կուլակներու մօտ աշխատիլ: Ցեղափոխութենէն վերջ ահա այս աղքատ դասակարգն էր որ հաւաքական տնտեսութեան անմիջապէս կապուեցաւ, որովհետեւ անոր մէջ աւելի շահելու եւ լաւ ապրելու հաւանականութիւնը կը տեսնէր: Այդ միջոցին էր որ կուլակներու եւ կոլխոզներու միջեւ պայքարն սկսաւ, պայքար մը որ գիթէ վերջ գտած է, եւ այսօր շատ մը տեղեր, կուլակները ընկերութեան ամենահաւատարիմ անդամները կը կազմեն: Բայց գիւղացին որ կոլխոզին յարեցաւ, ոչ կոմունիստ էր ոչ ալ քաղաքական ըմբռնում ունէր: Զինքը հետաքրքրողը աւելի շատ դրամ շահիլն էր: Փաստ է որ գիւղացիութեան հարիւրին 90ը ինքնաբերաբար մտած է կոլխոզին մէջ. ասիկա արդէն շատ բան կը նշանակէ:

Համայնական տնտեսութեան գիրքերը ցոյց կուտան որ իւրաքանչիւր աշխատող անդամ տարեկան պիտի շահի 750 — 1000 րուբլի, նաեւ կարգ մը ընկերային առանձնաշնորհներ: Այս գումարը դեռ համեստ է, բայց հաւանական է որ յառաջիկայ տարիներուն մինչեւ 5000 րուբլիի բարձրանայ, ինչ որ ռամիկ ժողովուրդին համար աներեւակայելի գումար մըն է:

Ա. ԱԲԷԼԵԱՆ

ՍԵՒՐԻ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԸ

Վարժարանին հարցը (*) լուրջ խորհրդակցութեան առարկայ սկսաւ ըլլալ: Գաբրիէլ Նորատունկեան հոգեւին փարեցաւ գործին եւ հետզհետէ ժողովներ գումարեց իր տունը, Պ. Արշակ Չօպանեանի եւ ինծի եւ ուրիշ անձերու հետ, մտածելու համար թէ ի՛նչպէս կարելի էր մղում տալ յաջողութեանը սոյն ազգօգուտ ձեռնարկին:

Նոյն ատեն լուր եկաւ, թէ Պուլոն-էրի (Սէն) մէջ Տատեանի (**) վարած վարժարանը պիտի գոցուէր եւ չէնքն ալ ծախու է: Ուստի օր մը, 1923 մայիս 20ին էր, Նորատունկեանի հետ եկանք գացինք, տեղեկանալու թէ յարմար կ'ըլլա՞ր այդ չէնքը Մուրատեան վարժարանի վերածելու:

Դժբախտաբար մեծապէս յուսախաբ եղանք. չէնքը կիսով փայտաշէն, շատ հին էր, տեղն ալ անյարմար, ամէնկալից պզտոայի մը վրայ ու պահանջուած գումարը խիստ չափազանց: Ուստի վերադարձանք Փարիզ:

Սակայն Նորատունկեան մտադրեց դիմել հայասէր Լուի Մարէն երեսփոխան - նախարարին եւ անոր միջնորդ խնդրել որ Ֆրանսական կառավարութիւնը ձրի չէնք մը տրամադրէր, բացուելիք հայ վարժարանին համար:

Մինչ այս, մինչ այն, ես ու Չօպանեան սկսանք թղթակցիլ Մխիթարեանց Միաբանութեան աբբահայր՝ Հ. Ցովհաննէս Թորոսեանի հետ, տեղեկութիւններ տալ ու առնել, գաղափարի փոխանակութիւններ ունենալ, եւ լրջօրէն հետամտիլ նպատակին յաջողութեան համար:

Ուստի այս մասին 1923 սեպտ. 20ին հաւանութեամբ ընկերներուս, գրեցի նամակ մը եւս Հ. Ց. Թորոսեանի, հաղորդելով իրեն Փարիզի մէջ տեղի ունեցած մեր նախնական խորհրդակցութիւնները եւ միաբանական տեղեկութիւն խնդրելով այն վարժարանի մասին զոր լսեցինք թէ Միաբանութիւնը ձեռնարկած էր բանալ Միլանի մէջ:

Հ. Թորոսեան բարեհաճած էր 1923 սեպտ. 25 Թուակիր, հետեւեալ պատասխանը ինծի գրել.

«Սիրելի բարեկամ, ամէնուս քաջածանօթ է ձեր առ Միաբանութիւնս ունեցած համակրութիւնն ու ազնուութիւնը, եւ շատ հաճոյքով կարդացի եւ կարդալ տուի Առաջիկայ Հարց ձեր 20 սեպտ. Թուակիր պատուականը, որով կուգայիք առաջարկ մ'ընելու մեզի՝ բոլորիս ալ հաճելի ու փափաքելի, որուն գործադրութեան համար սակայն, ոչ սակաւ եւ ոչ փոքր դժուարութիւններ կան, որոնցմէ երկու գլխաւորները կը դնեմ հոս, վստահ թէ դուք ձեր իմաստուն խորհուրդով պիտի ուզէք զանոնք հարթելու կարեւոր միջոցները ցոյց տալ մեզի:

1. Նախ եւ առաջ դրամական խնդիրն է: Կրնաք երեւակայել թէ ի՛նչ մեծաքանակ դրամի պէտք կայ, մանաւանդ ներկայ հանգամանքներուն մէջ ու ներկայ դրամի տարբերութեամբ կամ փոփոխութեամբ, յարմար եւ մեծղի չէնք մը գնելու եւ նոյն իսկ վարձելու համար: Միլանի մէջ չէնքին գնումը կամ վարձակալութիւնը տեղւոյն ազգայինները վրանին առած են: Աշակերտաց եւ վարդապետաց ապրուստը, զգեստաւորումը, ուսուցչաց թոշակը եւ դպրոցական իրեղէններուն հայթայթումը նոյնպէս առաջին ծախուց դուռ է, մանաւանդ որ Փարիզի պէս մայրաքաղաք մը՝ ունի անչուչտ իրեն պատշաճ ու վայելուչ պահանջները: Եթէ յոյս ունենայինք թէ ազգայինք մեզի աջակից ու ձեռնտու պիտի ըլլան որոշ չափով մ՝ Ազգերնուս օգտակար ու պատուաբեր հաստատութիւն մը հիմնելու հոն, որպիսի էր՝ երբեմն Մուրատեան վարժարանը, այն ատեն մենք ալ պիտի քաջալերուէինք ի գործ դնելու մեր բոլոր նիւթական ու բարոյական միջոցները:

2. Աւելի քան ամէն ազգային դուք շատ մօտէն կը ճանչնաք մեր դիրքը ու կացութիւնը: Եթէ լաւ հասկցուի Հռոմէայ, այդ ձեռնարկին կարեւորութիւնն ու օգուտները, եւ ազդեցիկ անձերէ ալ մեզի նպաստաւոր բարոյական աջակցութիւն ըլլայ Հռոմայ մօտ, օրինակ իմն՝ Տիրան պէյ Նորատունկեանէ (որ Հռոմի եկեղեցական բարձրագոյն չրջանակներուն մէջ շատ յարգանք ու համակրութիւն կը վայելէ), ինչպէս նաեւ Գեր. Պաշտպանեան եպիսկոպոսէն, որ յանձն համեստ՝ Փարիզ պիտի գայ հաստատուելու, ապահով եմ թէ այդ կողմանէ ալ արգելք ու դժուարութիւն պիտի չունենանք:

Եթէ այս երկու դժուարութիւնք հարթուին, յուսամ թէ գործին յաջողութեան ոչ մէկ բան պիտի պակսի, բայց միայն օր առաջ անոր գործադրութեան ձեռք զարնել: Եւ այս պարագային դուք պատիւը ու արդիւնքը պիտի ունենաք առաջին խորհրդատուն եւ թելադրողն եղած ըլլալուն այդ մեծ եւ օգտաշատ ձեռնարկին:

Ահա իմ անձնական կարծիքս: Պատրաստ եմ լսելու ձեր իմաստուն խորհուրդն ու կարծիքը:

Ձերդ Հ. Յովհ Թորոսեան

25 սեպտ. 1923

Այս նամակին վրայ, խորհրդակցութիւնները չարունակուեցան տակաւին: Ֆրանսական կառավարութեան մօտ դիմումներ եղան ձրի չէնք մը մեզ տրամադրելու, եւ այս առթիւ նորանոր հարցումներ ուղղուեցան Հ. Թորոսեանի, այսինքն թէ աշակերտ մը տարեկան քանի՞ հազար ֆրանքով կարելի էր պահել, թէ միաբանութիւնը որչա՞փ գումար կը տրամադրէր ձրիավարժ աշակերտներու համար եւն., որոնց մասին ստացած պատասխանները յաջորդաբար ներկայացնել կը խոստանամ:

ՏՈՔԹ. ՎԱՀՐԱՄ ԹՈՐԳՈՄԵԱՆ

(*) Նախորդ յօդուածը տես Ցառաջ 12 յուլիս:

(**) Տատեան Արթին փաշայի թոռը: Սա փեսայ եղած էր ֆրանսացի ուսուցչի մը, որ ծերացած ըլլալով՝ Տատեանը իր կնոջը հետ կը կառավարէր դպրոցը, եւ բաւական թիւով հայ աշակերտներ ալ ընդունած էր: Այս դպրոցը գոյութիւն չունի շատոնց:

ՋՈՒԱՐՃԱԼԻՔ

ԱՆՈՒՆԸ ԴՈՒՔ ԴՐԷՔ

Լսեր էի որ Փարիզի Հայ Սափրիչներու Միութիւնը, իր ընդհանուր ժողովին առթիւ, պատիւն ունեցեր է հրաւիրելու իբրեւ դասախօս Հայ Տնտեսական Խորհուրդի նախագահ Պ. Զ. Խանզատեան, ապահովաբար հետեւեալ նիւթին չուրջ,— ինչպէս սափրել...

Ժողովը տեղի ունեցաւ Միութեան Սրահին մէջ: Օրուան տագնապէն բոլորովին ընկճուած՝ թերեւս առաջին անգամն ըլլալով մեծ թիւով սափրիչներ հաւաքուեր էին այնտեղ: Հետաքրքրուած ես ալ, մէս մինակ կը մտնեմ սրահ ու կը նստիմ անկիւն մը:

Եւ ահա մեր հրամանատարը, առաջնորդութեամբ վարչական մարմնին՝ կուգայ կը բազմի չոր աթոռի մը վրայ: Պահ մը վերէն վար կը չափէ սրահը, կը նայի բոլոր երիտասարդ դէմքերուն, անոնց կայծկլտացող աչքերուն:

Օդը տաք է, մթնոլորտը նման է Պուլվար Օսմանի իր օդասուն սրահներուն, վերարկուն կը հանէ, կը սրբէ քրտինքը եւ պահ մը վերջ կը սկսի խօսիլ.

— Սափրիչներու Միութեան խնդրանքին ընդառաջ երթալով, այսօր եկայ ձեզի ներկայացնելու օրուան փափուկ կացութիւնը:

Ներկայ կառավարութիւնը որքան ալ ժողովրդական ըլլայ եւ բարեացակամ, այսուհանդերձ, կացութիւնը օտարներուն հանդէպ պիտի մնայ նոյնը: Հետեւաբար աւելորդ է որ ձեզի յիշեցնեմ՝ քանի ուշ չէ: Սափրիչներ, միացէք, կազմակերպուեցէք եւ բոլորդ մէկ՝ եկէք ինծի, միացէք Տնտ. Խորհուրդիս, եւ ես իմ ազնիւ ֆրանսացի բարեկամներուս չնորհիւ պիտի կրնամ ձեզ փրկել ապագայ անակնկալներէն որոնք ձեր մտքէն անգամ չեն անցնիր:

Պ. Խանզատեան իր կատարած մեծ գործերը ներկայացնելէ վերջ, չեմ գիտեր ինչո՞ւ, նիւթէն չեղելով՝ չունեցը Սուրիա առաւ:

— Կը մեղքնամ ձեզ, սիրելի բարեկամներս, որքան կարելի է՝ շուտ միացէք, ես իմ փաստաբանս պիտի դնեմ ձեր տրամադրութեան տակ, որպէսզի կարելին ընէ հարթելու համար ամէն դժուարութիւն, եթէ մտնենք ու ժամանակը անցնի, հաւատացէք որ վաղուան պատերազմին թնդանօթի միս պիտի դառնանք: Գաղղիան իր զինուորը պաշտպանելու համար ձեզ առաջին գծին վրայ պիտի կեցնէ, այն ատեն պատահելիքը դուք երեւակայեցէք: Այսպէս ալ Սուրիոյ մեր ժողովուրդին վիճակը մազէ մը կախուած է: Խօսք կայ թէ հովանաւորող

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՆՈՐ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹԻՒՆԸ

ՅՕԴ. 61.— Դաշնակցային հանրապետութեան բարձրագոյն խորհուրդը կ'ընտրէ Դաշնակցային Հանրապետութեան բարձրագոյն խորհուրդի նախագահութիւն հետեւեալ կազմով՝ նախագահ, փոխանորդներ եւ նախագահութեան անդամներ:

Նախագահութեան իրաւասութեան սահմանները կը գծէ Դաշնակցային Հանրապետութեան Սահմանադրութիւնը:

ՅՕԴ. 62.— Ժողովները վարելու համար Դաշնակցային Հանրապետութեան բարձրագոյն խորհուրդը կ'ընտրէ նախագահ մը եւ անոր փոխանորդներ:

ՅՕԴ. 63.— Դաշնակցութեան հանրապետութեան Բարձրագոյն Խորհուրդը կը կազմէ Դաշնակցային Հանրապետութեան կառավարութիւնը՝ Հանրապետութեան Ժողովրդական Կոմիսարներու Խորհուրդը:

ԳԼՈՒԽ V

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ԸՆԿԵՐՎԱՐԱԿԱՆ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՊԵՏԱԿԱՆ ՎԱՐԻՉ ՄԱՐՄԻՆՆԵՐԸ

ՅՕԴ. 64.— Խորհրդային Ընկերվարական Հանրապետութիւններու Միութեան պետական իշխանութեան գործադիր եւ կարգադիր վերին մարմինը կը հանդիսանայ ԽԸՀՄ Ժողովրդական Կոմիսարներու Խորհուրդը:

ՅՕԴ. 65.— ԽԸՀՄ Ժողովրդական Կոմիսարներու Խորհուրդը պատասխանատու է եւ հաշուետու ԽԸՀՄ Բարձրագոյն Խորհուրդին առջեւ:

ՅՕԴ. 66.— ԽԸՀՄ Ժողովրդական Կոմիսարներու Խորհուրդը կը հրատարակէ որոշումներ եւ կարգադրութիւններ, հիմք ունենալով գոյութիւն ունեցող օրէնքները եւ զանոնք գործադրելով՝ կը հսկէ օրէնքներու կիրառման վրայ:

ՅՕԴ. 67.— ԽԸՀՄ Ժողովրդական Կոմիսարներու Խորհուրդի որոշումներն ու կարգադրութիւնները պարտադիր կերպով կը գործադրուին ԽԸՀ Միութեան ամբողջ տարածութեան վրայ:

ՅՕԴ. 68.— ԽԸՀՄ Ժողովրդական Կոմիսարներու Խորհուրդը.—

ա) Կը միացնէ եւ ուղղութիւն կուտայ համամիութենական եւ միութենական - հանրապետութիւններու աշխատանքին եւ բոլոր տնտեսական եւ մշակութային այն հաստատութիւններուն, որոնք ենթակայ են իրեն.

բ) Միջոցներ ձեռք կ'առնէ իրագործելու ժողովրդային - տնտեսական ծրագիրը, պետական պիւտճէն և վարկային - դրամական դրութեան ամրացման համար.

գ) Միջոցներ ձեռք կ'առնէ հանրային կարգ ու կանոնը ապահովելու, պետութեան շահերը եւ քաղաքացիներու իրաւունքները պաշտպանելու.

դ) Կը կենսագործէ օտար պետութիւններու հետ ունեցած ընդհանուր յարաբերութեանց ղեկավարութիւնը.

ե) Իւրաքանչիւր տարուան համար զինուորական ծառայութեան ենթականերու տարիքը կ'որոշէ եւ կը ղեկավարէ երկրի զինականուժերու ընդհանուր կառուցումները:

ՅՕԴ. 69.— ԽԸՀՄ Ժողովրդական Կոմիսարներու Խորհուրդը իրաւունք ունի կասեցնելու Դաշնակցային Հանրապետութիւններու այն որոշումներն ու կարգադրութիւնները, որոնք կը վերաբերին ԽԸՀՄիութեան իրաւասութեան ենթակայ տնտեսական եւ վարչական ճիւղերուն եւ բեկանելու ժողովրդական կոմիսարներու հրամաններն ու ցուցմունքները:

ՅՕԴ. 70.— ԽԸՀՄիութեան Ժողովրդական Կոմիսարներու Խորհուրդը կը կազմուի ԽԸՀՄ բարձրագոյն Խորհուրդի կողմէ հետեւեալ կազմով.—

Ժողովրդական Կոմիսարներու Խորհուրդի նախագահ.

Ժողովրդական Կոմիսարներու Խորհուրդի տեղապահներ:

ԽԸՀՄիութեան Պետական ծրագրային յանձնախումբի նախագահ.

Խորհրդային Վերահսկիչ Ցանձնախումբի նախագահ.

ԽԸՀՄիութեան Ժողովրդական Կոմիսարներ.

Կատարման Կոմիտէի նախագահ.

Բարձրագոյն դպրոցներու խնդրով զբաղող Կոմիտէի նախագահ.

ՅՕԴ. 71.— Եթէ ԽԸՀՄիութեան Բարձրագոյն Խորհուրդի պատգամաւորի մը կողմէ հարցապնդում կ'ուղղուի ԽԸՀՄ կառավարութեան կամ Ժողովրդական Կոմիսարի մը, պարտաւոր են երեք օրուան ընթացքին համապատասխան խորհրդարանին մէջ գրաւոր կամ բանաւոր պատասխան տալու:

ՅՕԴ. 72.— ԽԸՀՄիութեան Ժողովրդական Կոմիսարները կը վարեն պետական կառավարման այն ճիւղերը, որոնք ենթակայ են ԽԸՀՄիութեան իրաւասութեանց:

ՅՕԴ. 73.— ԽԸՀՄիութեան Ժողովրդական Կոմիսարները համապատասխան Ժողովրդական Գործավարութեան իրաւասութեան սահմաններու մէջ կը հրատարակեն հրամաններ եւ ցուցմունքներ, հիմք ունենալով գոյութիւն ունեցող օրէնքները եւ Ժողովրդական Կոմիսարներու Խորհուրդի կողմէ եղած որոշումներն ու կարգադրութիւնները եւ զանոնք գործադրելով կը հսկէ անոնց կիրառումին վրայ:

ՅՕԴ. 74.— ԽԸՀՄիութեան Ժողովրդական Կոմիսարիատները կամ համամիութենական եւ կամ թէ միութենական - հանրապետական բնոյթ ունին.

ՅՕԴ. 75.— Համամիութենական Ժողովրդական Կոմիսարիատները ԽԸՀ Միութեան ամբողջ տարածութեան վրայ կը վարեն իրենց յանձնուած ճիւղերը կամ ուղղակի եւ կամ թէ իրենց կողմէ նշանակուած մարմիններու միջոցով:

ՅՕԴ. 76.— Միութենական - Հանրապետական Ժողովրդական Կոմիսարիատները իրենց յանձնուած պետական կառավարման ճիւղերը կը վարեն Դաշնակցային Հանրապետութիւններու նոյնանուն Ժողովրդական Կոմիսարիատներու միջոցով:

ՅՕԴ. 77.— Համամիութենական Ժողովրդական Կոմիսարիատներու կը վերաբերին հետեւեալ Ժողովրդական Կոմիսարիատները.—

Պաշտպանութեան, Արտաքին գործոց, Արտաքին առեւտուր, Հաղորդակցութեան, Կապի, Ջրային փոխադրական միջոցներու, Ծանր արդիւնաբերութեան:

ՅՕԴ. 78.— Միութենական - Հանրապետական Ժողովրդական Կոմիսարիատներուն կը վերաբերին հետեւեալ Ժողովրդական Կոմիսարիատները.—

Պարենաւորման արդիւնաբերութեան, Թեթեւ արդիւնաբերութեան, Անտառային արդիւնաբերութեան, Հողագործութեան, Հացահատակային եւ անասնաբուծութեան Խորհ. տնտեսութիւններու, Ֆինանսներու, Ներքին առեւտուրի, Ներքին գործոց, Արդարադատութեան, Առողջապահութեան:

(Շար.) (5)

...իշխանութիւնը պիտի քաշուի, բանակցութիւնները այդպէս ցոյց կուտան եւ այն ատեն վա՜յ մեր խեղճ ժողովուրդին: Տէր-Զօրի անապատներէն անցնելէ վերջ 150.000 հայութիւնն ալ վրայ պիտի երթայ, որքան ալ երկրին հպատակութիւնը ընդունին: Ո՞վ է այս ազգին տէրը, մտածող կա՞յ այս մասին, ի՞նչ կը բանի մեր կաթողիկոսը: Անոնց հո՞գն է: Այդ քու ազգիդ մեծերը, որ էջ նահատակութեան առաջնորդեցին 1.500.000ոց խեղճ ժողովուրդ մը, ուրիշ բան մը կը փնտռեն անոնք, եւ այս անգամ խորգը քուկդ է, ծօ՛, աչքդ բաց: Կը բաւէ այսքան տարի անտէր ու թափառական պտտիք, մեղք էք, եկէք ինծի, ես ճամբան պիտի ցուցնեմ:

Պ. Խանդատեան այս անգամ Հայն ու Հրեան բաղդատութեան դնելով՝ կը յայտարարէ թէ Հրեաները մեզմէ շատ աւելի լաւ են եւ կազմակերպըւած, եւ անմիջապէս Սուրիայէն Պաղեստին կ'անցնի թրջելով փափուկ ձեռին աչքերը:

— Առէք տեղական որ եւ է թերթ, պիտի տեսնէք թէ առաջին էջին վրայ անոնց անունն է որ կը հոլովուի, անոնց կազմակերպութիւնը, քաջագործութիւնը, կռուելու ոգին է որ փառաբանուի: Կ'ամչնամ, ըսէք, մենք ի՞նչ ունինք, ի՞նչ ենք ցոյց տուած, ո՞ւր է մեր զէնքի մարդը, բացի Անդրանիկէն: Շատ կ'ամչնամ, միացէք:

Հրամանատարը մեծ գործերու վրայ ըլլալով երեւի չէ կարդացած Հայոց պատմութիւնը: Լուր չունի Արամայէն, Ղարաքիլիսէէն, Ուրֆայէն, Սարըղամիշէն, Շապին Գարահիսարէն, Վասպուրականէն եւ հասարակ հայ գիւղացիէն, որ չգիտցաւ խնայել իր արեան ամենավերջին կաթիլը՝ ցեղին ազատագրման համար:

Կեցէք, ճամբայ բացէ՛ք, ահա Պ. Խանդատեան Սուրիայէն եւ Պաղեստինէն կը վերադառնայ Փարիզ, ահա կը բռնէ զոյգ օֆիսներուն, Բարեգործականին եւ ազգային ջոջերու օձիքէն:

— Մեր այս մեծերը որ հայրենասիրութիւն կը քարոզեն, պէտք է գիտնան որ նախ իրենք Հայ ըլլալէ դադրած են, օտարահպատակ են, անոնց կիները օտար են, զաւակները հայերէն չեն խօսիր: Իսկ ես, որ 30 տարիէ ի վեր Ֆրանսացի եմ, նաեւ զինուորական հրամանատար մը, իմ զաւակներս անոնց զաւակներէն աւելի լաւ հայերէն կը խօսին, եւ կը խօսիմ նաեւ ես:

Հրամանատարը պահ մը քրտինքը սրբելով՝ կարծես իր ըսածէն դժգոհ՝ սկսաւ.

— Անօգուտ է: Քանի մը տարի վերջ այս ազգը լմնցած է: Արդէն նոր սերունդը հայերէն չի գիտեր, մէջն ըլլալով իմ զաւակներս: Հայը պատերազմէն վերջ մինչեւ 1922 թուականը, այս հիւրընկալ երկրին մէջ կը վայելէր ամէն առաւելութիւն, ինչպէս Ֆրանսացի մը, բայց զոյգ օֆիսներու ստեղծուելէն ի վեր, ամէն ինչ կորսուեցաւ այս դժբախտ ժողովուրդին համար: Անկէ ի վեր հալածանք հալածանքի ետեւէ, բնաւ հանգիստ մը չտեսաւ խեղճ հայ ժողովուրդը: Ինչո՞ւ այս դժուարութիւնները իրենք, ինչո՞ւ այս աղնիւ ժողովուրդը չհասկնայ մեզ, ինչո՞ւ չմօտենանք խելու համար թէ դուն գիտես, քեզի կապուած ենք:

Այս անգամ ուժով մը բռնեց ներ-ղթի գործակատարներուն օձիքէն:

— Կը վայլէ՞, 15 տարիներ հոս ապրելէ վերջ՝ պայուսակը առնել եւ մեկնիլ Հայաստան: Ֆրանսան պանդո՞կ է: Կառավարութիւնը տեսնելով որ ներգաղթողները ամէնքն ալ երիտասարդ եւ «բեռներնին բեռցած» մարդիկ են, ճամբորդութեան դժուարութիւններ ցուցուց, եւն. եւն.»:

Բոլորին աչքերը լարուած են այս պահուս, ոմանք նոյն իսկ յուզուած: Միայն մէկ երիտասարդ եղաւ որ անմիջապէս փափաք յայտնեց ֆրանսահպատակ ըլլալու, շնորհիւ ֆրանսահպատակութեան «թէղքէրէճի»ին: Բայց փսփսուք մը սկսաւ.

— Սափրիչներու ժողո՞վ է թէ ապազգայնացման դէմ դասախօսութիւն կամ հրամանատարական ճարտարախօսութեան ֆիլմ-փառլան:

Շատերու մեկնումին պատճառաւ, Պ. Խանդատեան վերջացուց անհամ քարոզը:

Ժողովը նոր կը սկսի: Թեր ու դէմ հարց պատասխաններ, ընդհանուր հաշուետուութիւն, եւ վարչական մարմնի ընտրութիւն: Ամէն ինչ խաղաղ ու յաջող անցաւ:

Վարչութեան ներկայ կազմը կը բաղկանայ 7 անձերէ: Յաջողութիւն եւ յարատեւութիւն կը մաղթենք, փափաքելով որ անգամ մըն ալ մեզի չներկայացնեն այսպիսի ֆիլմեր, եթէ նոյն իսկ զուարճալիքի համար ըլլայ: Սափրիչներու հաւաքոյթը կինոյ չէ:

ՊԱՐՄԱՆԻ

ՀԱՅՐԵՆԱԿՑԱԿԱՆ

ԿՈՉ ՍԻՎՐԻ-ՀԻՍԱՐՑԻՆԵՐՈՒՆ

— . —

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Մայր Դիւանի հրաւիրագիրով 1 յունիս 1936ին գումարուած Ընդհ. անդամական ժողովը նկատի ունենալով Մայր-Հայրենիքի խորհ. Հայաստանի վերաշինական, մշակութային եւ այլ մարզերու մէջ աչքառու եւ հիմնաւոր վերելքը, գնահատելով եւ ընդունելով զայն իբրեւ սփիւռքի հայութեան ներկայ եւ ապագայ իղձերու իրականացման գլխաւոր հեռանկարն ու կորիզը, որոշեց այսուհետեւ Սիվրի-Հիսարի Հայր. Միութեան գործունէութեան շրջանը վերջացած եւ փակուած յայտարարել, այդ իսկ ժողովին մէջ անմիջապէս հիմնելով Սիվրի Հիսարի Հայր. Վերաշինաց Միութիւնը, գաղթաշխարհի հայութեան անբաժանելի մասը կազմող մեր Սիվրի-Հիսարցիութիւնն ալ՝ հայրենիքի վերաշինութեան սուրբ եւ վեհ գործին մէջ մասնակցընելու առաջադրութեամբ:

Համաձայն քուէարկութեանց արդիւնքին՝ նորակազմ Միութեանս անդրանիկ վարչութիւնը կը կազմեն Պ. Պ. Փունարճեան Կարապետ (Ա. ատենապետ), Տէր Մինասեան Նուպար (փոխ-ատենապետ), Փանոսեան Յարութիւն (Ա. ատենադպիր), Ճըրըդեան Երուանդ (փոխ ատենադպիր), Մարգարեան Մարգար (գանձապետ), Իզմիրլեան Գառնիկ եւ Կիրակոսեան Յակոբ (խորհրդականք):

Արդ, նորընտիր վարչութիւնս ի գիտութիւն հաղորդելով ձեզ, կոչ կ'ընէ թէ Ֆրանսաբնակ եւ թէ այլուր գտնուող բոլոր հայրենակիցներուն, առանց սեռի խտրութեան՝ բոլորուիլ հայրենիքի վերաշինութեան նուիրական գաղափարին շուրջ, առանց պայմանի, բերելով ձեր նիւթական եւ բարոյական սրտաբուխ եւ անվերապահ աջակցութիւնը Միութեանս, ծառայեցնելով զայն իր կոչումին եւ արժեցնելով «ազգ եւ հայրենիք»ի անկաշկանդ գաղափարն ու դաւանանքը:

Արտայայտուած միակ եւ գլխաւոր ցանկութեամբ, այժմէն իսկ վերաշինութեան ֆօնտի մը (միանուագ եւ կամաւոր նուիրատուութիւն) ձեռնարկուած ըլլալով, քաջայոյս ենք թէ իւրաքանչիւր հայրենակից, ինչպէս անցեալին եւ միշտ, այս անգամ ալ, իբրեւ գիտակից եւ հայարիւն Սիվրի-Հիսարցի հայրենիքի շահը ամէն բանէ վեր դասելու անկեղծ հոգածութեամբ գուրգուրանքով եւ համերաշխութեամբ պիտի գնահատէ Միութեանս նպատակը՝ գործակցելով անոր ուղղակի եւ կամ կազմելով մասնաճիւղեր, իբրեւ հրամայական պահանջ եւ պարտականութիւն:

Վարչութիւն

Ծանօթ. — Միութեանս ծրագիր-կանոնագիրը պատրաստութեան վրայ ըլլալով, ի մօտոյ պիտի ղրկուի իւրաքանչիւր հայրենակցի, թղթակցութիւն եւ դրամական առաքում կը կատարուին հետեւեալ հասցէին.—

M.Pounardjian Garabed, 2, Ave. Miss Columbia, La Rose, Marseille.

ԿՈՉ ԵՈԶԿԱՏՑԻՆԵՐՈՒՆ

— o —

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Ժամանակէ մը ի վեր շատ մը հայրենակիցներու յայտնած փափաքին գոհացում տալով, «Եոզկատի բարենպատակ Հայր. Միութիւն»ը, ժողովի հրաւիրեց հայրենակիցները 4 յունիսին, օրակարգ ունենալով «Նոր Եոզկատ»ի վերաշինութիւնը:

Հայրենակիցներու խուռն բազմութիւն մը պատասխանած էր այս հրաւէրին: Այս գովելի գաղափարը խանդավառեց ներկաները եւ կարգ մը վիճաբանութիւններէ վերջ, ներկաներու պահանջով կազմուեցաւ յանձնախումբ մը, որ Վերաշինացի հարկ եղած նախապատրաստական աշխատանքները կատարէ եւ իր տեղեկատուութիւնը ընէ երկրորդ ընդհ. ժողովին:

Յանձնախումբս իր ստանձնած պարտականութիւնը կատարած ըլլալով ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր հայրենակիցները անխտիր: Լիայոյս ենք որ բոլոր այն հայրենակիցները, որոնք ներկայ չէին մեր անցեալ ընդհ. ժողովին, նոյնքան խանդավառ են այս նուիրական գաղափարին իրագործման համար:

Հայրենակիցներ, արդէն ութ տարիէ ի վեր գործող Միութիւնս, ձեր բարոյական եւ նիւթական աջակցութեան շնորհիւ, կրցած է բարոյական եւ նիւթական կարեւոր օգտակարութիւններ ունենալ, հանդէպ մեր կարօտ հայրենակիցներուն:

Վստահ ենք, որ այս նուիրական գաղափարը գոհունակութեամբ պիտի ընդունուի բոլոր հայրենակիցներէ եւ առանց խտրութեան պիտի մասնակցին մեր այս շարժման, որպէսզի Ամերիկայի եւ ուրիշ քոյր Միութեանց կողքին կարենանք իրականացնել մեր նպատակը:

Ուստի կոչ կ'ընենք Մարսէյլ բնակող բոլոր Եոզկատցիներուն, որ ներկայ գտնուին մեր յառաջիկայ ժողովին, միասին մշակելու մեր նոր ծրագիրը, եւ նմանապէս բոլոր Ֆրանսաբնակ եւ արտասահմանի հայրենակիցներուն, որ յարաբերութեան մտնեն մեզի հետ, յանուն «Նոր Եոզկատ»ի հիմնարկութեան:

Ժողովը տեղի կ'ունենայ այսօր շաբաթ, երեկոյեան ժամը ճիշդ 8ին, 41, Ռիւ Թիւպանօ, սրճարանին մէջ:

Առժամեայ Յանձնախումբ

Նամակները ղրկել հետեւեալ հասցէին. — Սահակ Պօյաճեան, 43, Rue Ste. Barbe, Marseille

ԱՇԽԱՏԱՒՈՐԱԿԱՆ

ԳՈՐԾԱԴՈՒԼԻՆ ԸՆԹԱՑՔԸ

ԿՐԸՆՈՊԼ, 22 յունիս.—Սիրելի Յառաջ, հոս եւս գործարաններու գրաւման նորոյթը սկսաւ: Զգախէժի գործարանը ուր մօտաւորապէս 25ի չափ հայրենակիցներ կ'աշխատին, երեք օր գրաւուած մնաց, եւ յաղթանակը տարին գործաւորները, ընդունել տալով իրենց պահանջները:

Պիսքիւի գործարանը ուր կ'աշխատի Կրընոպլի հայութեան կէսը եւ շատ չնչին օրականով, նոյնպէս երկու օր գրաւուած մնաց: Ի վերջոյ հարիւրին 14ի բարձրացումով վերսկսան աշխատիլ: Կրընոպլի մէջ բոլոր գործարանները գրաւուեցան, բացի քանի մը հատէն, որոնք նախապէս համաձայնեցան:

Նոյն իսկ 3 կամ 4 գործաւոր ունեցող խանութները, մսավաճառանոցները բոլորը ենթարկուեցան գործադուլի հոսանքին: Իսկ այսօր սրճարաններու օրն է: Ապահովաբար վաղն ալ ճաշարաններուն:

Գործատիրոջ մը եւ իր աշխատաւորներուն միջեւ ծագած միջադէպին առթիւ կռիւ ծագեցաւ, ոստիկանութիւնը միջամտեց, մէկ ոստիկան վիրաւորուեցաւ: Այս առթիւ թերթերը գրեցին թէ ... օտարականներու մատը կայ: Միշտ նոյն թոյնը ...

Տ. Սողոմոնեան

ՄԱՄՈՒԼ

ՅՈՒՆԱՀԱՅ ՎԱՐԺԱՐԱՆՆԵՐՈՒ ԽՆԴԻՐԸ

— o —

Աթէնքի Նոր Օրը այս խորագրով խմբագրականի մը մէջ կը գրէ (18 յունիս).

— «Յունահայ վարժարաններու արտօնութեան խնդիրը տակաւին կարգադրուած չէ: Աւելի ճիշդ պիտի ըլլար ըսել գործնական քայլ առնուած չէ այն օրէն ի վեր, երբ ծայր տըւաւ տագնապը:

Նախարարութեան հրամանը պահ մը գաղութը ալեկոծեց, ազգային իշխանութիւնները իրար անցան եւ շահագրգռուողները բռնեցին նախարարութեան ճամբան: Առաջին տպաւորութիւնը մեղմացաւ առժամեայ արտօնութիւնով, վերջացող տարեշրջանին համար, թուլցան նաեւ գործը հետապնդելու տրամադրութիւնները: Ազգ. Կեդր. Վարչութիւնը կ'ըսէ թէ յուշագիր մը ներկայացուցած է պատկան նախարարութեան ազգային վարժարաններու մասին: Մակեդոնիայէն ու Թրակիայէն ալ նման դիմումներ եղած են: Նոյնն ըրած են նաեւ համայնքային եւ Կ. Խաչի վարժարաններուն վերին մարմինները:

Այսպէս, կրթական նախարարութեան սեղանին վրայ կազմուած է խոշոր թղթածրար մը հայ վարժարաններու մասին:

Նախարարութեան բարձրագոյն խորհուրդը տակաւին զբաղած չէ հայ վարժարաններու խնդրով, բայց հաւանական է որ այս օրերուն զբաղի:

Մեր ունեցած տեղեկութիւններուն համաձայն, նախապէս որոշուած է բոլոր հայ վարժարանները փակել եւ Տիմօթիքօն վարժարաններու մէջ հայ աշակերտութեան համար հայերէնի դասաւանդութիւն հաստատել: Այս որոշումը փոխուած է յետոյ դրամական պատճառներով եւ կարգադրուած է հայ վարժարանները պահել, պետութեան կրթական ծրագիրը պարտադրելով անոնց, այսինքն՝ գիտութիւնները դասաւանդել յունարէն, իսկ հայերէնը ուսուցանել իբրեւ մայրենի լեզու:

Այս կերպով, նախարարութիւնը կրթական ծրագրին գործադրութիւնը ապահոված կ'ըլլար առանց դրամական զոհողութեան, աւելին ըլլալով, քանի մը տասնեակ յոյն ուսուցիչներու գործ հայթայթած կ'ըլլար:

Հիմակ, որոշապէս չենք գիտեր թէ նախարարութիւնը ինչ տրամադրութիւն ունի եւ ինչ լուծում պիտի տայ վարժարաններու հարցին:

Կ'ուզենք դիտել տալ որ եթէ աննպաստ կարգադրութիւններու առջեւ գտնուինք, պատասխանատուն մենք պիտի ըլլանք, որովհետեւ գործը հետապնդելու կերպը սխալ ճամբու մէջ դրինք:

Ազգ. Վարչութիւնը պէտք էր առաջին օրէն խորհրդակցական ժողովի հրաւիրէր բոլոր շահագրգռուողները, յարանուանութիւններու, Կ. Խաչի եւ Բարեգործականի ներկայացուցիչները, բոլորին հետ համախորհուրդ հաւաքական մէկ դիմում կատարելու համար:

Մինչդեռ այսօր, նախարարութիւնը կը գտնուի զանազան եւ զարմանազան դիմումներու առջեւ: Ազգ. իշխանութիւնը կը խնդրէ ազգային վարժարաններու պահպանումը, այնպէս՝ ինչպէս որ են: Բողոքական եւ կաթոլիկ վարժարանները անհատական սեփականութեան դիմում կատարած են: Մէկ խօսքով մենք մեր ձեռքով, քաոս ստեղծած եւ շփոթութեան մատնած ենք նախարարութիւնը, որ արդէն քանի մը խնդրագիրներ մերժած է:

Կը կարծենք թէ տակաւին ուշ չէ սխալները դարմանելու համար: Այսօր կամ վաղը Սելանիկէն պատուիրակութիւն մը Աթէնք կուգայ վարժարաններու գործը հետապնդելու համար: Անհրաժեշտ է շահագրգռուողները քով քովի բերել եւ հաւաքական դիմում կատարել, զանազան թիւրիմացութիւններ փարատելու համար:

Այլապէս մեր ձեռքով վտանգուած պիտի ըլլան վարժարանները»:

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՂՈՒԹԷՆ

ԱՆԿԱԽՈՒԹԵԱՆ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

—•—

ՄԱՐՍԷՅԼ, (Յապաղած).— Յունիս 13ին, Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. Կոմիտէի նախաձեռնութեամբ Պրէպան Մարսէյլէի ընդարձակ սրահին մէջ տեղի ունեցաւ Հայաստանի անկախութեան 18րդ տարեդարձի տօնակատարութիւնը:

Հակառակ տարածուած լուրերուն թէ հանդէսը պիտի յետաձգուի, ժողովուրդը խուռներամ խուժեց հանդիսավայրը եւ շատ չանցած, արդէն գրաւուած էին բոլոր աթոռները:

Այս տօնակատարութեան կը մասնակցէին Վասպուրականի, Բաբերդի, Տարօն-Տուրուբերանի (նահանգային), Բարձր-Հայքի, Քղիի, Եղեգիի, Ուրֆայի, Մարաշի, Պոլսոյ, Չմշկածագի, Կարճկանի եւ ուրիշ Հայր. Միութիւններ, ինչպէս նաեւ Հայ Արիներու եւ Հ. Մ. Ը. Մ.ի սկաուտները, Արաքս երգչախումբը, Հայ Կամաւորներու եւ Մարտիկներու Միութիւնը, որուն մասին թիւրիմացութեամբ «Լեգէոնական Միութիւն» գրուած էր յայտագրի եւ յայտարարութեանց մէջ:

Հանդէսը բացուեցաւ «Մեր հայրենիք»ով եւ օրուան նախագահ ընկ. Սէրէնկիւլեանի բացման խօսքէն վերջ գործադրուեցաւ յայտագիրը:

Օրիորդ Աղաւնի Ընկեցեանի մեներգէն, ընկ. Յակ. Էքմէքճեանի արտասանութենէն ետք, Պ. Ս. Չէօրէքճեան յաջող կերպով հայկ. եղանակներ նուագեց ջութակի վրայ:

Ընկերներ Մ. Դաւիթեան, Լ. Ստեփանեան, Կ. Թիւթէլեան Հ. Մ. Ը. Մ.-սկաուտները եւ հայ արիներու արտասանութիւնները, ինչպէս նաեւ Պ. Հ. Համբարձումեանի երգը բուռն ծափեր խլեցին հանդիսականներէն:

Երիտասարդ Պ. Ֆիրապ կարդաց ինքնագիր ուղերձ մը տօնին նուիրուած:

Առաջին բանախօսն էր ընկ. Հրանտ Սամուէլ որ տուաւ մեր ազատագրական կռիւներուն պատմութիւնը:

Քանի մը արտասանութիւններէ, երգերէ եւ նուագէ վերջ բեմ հրաւիրուեցաւ երկրորդ բանախօս ընկ. Ծ. Միսաքեան, որ խօսեցաւ կորովի ճառ մը: Գեղարուեստական բաժնի վերջաւորութեան ընկ. Մ. Արսլանեան կարդաց Բաբերդի Հայր. Միութեան ուղերձը:

Ընկեր Նախագահը յայտնեց որ կան նաեւ ուրիշ ուղերձներ, բայց կարդալու ժամանակ չկայ: (ԽՄԲ.— Բոլոր այդ ուղերձները ղրկուած են մեզի):

Այս տօնակատարութեան համար յատկապէս պատրաստուած էր շարժանկար մը «Հայկական ազատամարտ» անունով:

Ընկերներ Ա. Քէօսէեան եւ Ե. Սէթեան իրենց պատրաստած այս ժապաւէնով, հանդիսականներու միտքն ու հոգին կրցան փոխադրել հայրենի բնագաւառը, ստեղծելով խիստ խանդավառ մթնոլորտ մը: Նոյն շարժանկարով ցուցադրուեցան Հայաստանի անկախութենէն առաջ տեղի ունեցած անցքերը, հայ կամաւորական գունդերը, հայ հերոսները եւ մարտիկները, Հայաստանի Հանրապետութեան նախարարական խորհուրդները, յայտնի յեղափոխականներ եւն.:

Խանդավառ հանդիսականները իրենց երկարատեւ ծափերով եւ կեցցէներով արտայայտեցին իրենց պաշտամունքը մեր հայրենիքի եւ իր անմահ զաւակներու հանդէպ:

Շարժանկարը վերջանալէն ետք, ընկերները եւ համակիրները տեղափոխուեցան քովընտի սրահը եւ տեղեր գրաւեցին սեղաններու շուրջ:

Մինչ մէկ սրահին մէջ զոյգերը կը պարէին եւրոպական պարեր, անդին՝ ազգային, յեղափոխական եւ գեղջկական երգերը կը թնդացնէին սրահը:

Բաժակաճառեր, արտասանութիւններ, երգեր զանազան կողմերէ որոնց կը միանար նաեւ ընկ. Ծ. Միսաքեանի ջերմ խօսքը:

Եւ ուրախութիւնը տեւեց մինչեւ լոյս:

Թղթակից

Պ. Լ. ԲԱՇԱԼԵԱՆԻ ՄԷԿ ԶԵԿՈՅՑԸ

Նանսէնեան Օֆիսի վարիչ Պ. Փանի տան մէջ երբեմն տեղի կ'ունենան ժողովներ, որու ընթացքին զեկոյցներ կը կարդացուին կովկասեան գրականութեան, պատմութեան եւ ընկերային կազմութեան վերաբերեալ: Քանի մը օր առաջ Պ. Լ. Բաշալեան հետաքրքրական երկար զեկոյց մը կարդաց Հայ ժողովուրդի թիւին եւ հայ գաղութներու մասին: Զեկոյցը կուտար լրիւ պատկերը Հայ ժողովուրդի ներկայ կացութեան: Յետոյ Տիկ. Գէորգեան շատ յաջող կերպով երգեց հայկական երգեր: Ժողովի մէջ կային բազմաթիւ ծանօթ ֆրանսացի հիւրեր եւ ռուս ու հայ դէմքեր:

Ա.

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ յօդուածագիրներէ եւ թղթակիցներէ իրենց գրութիւնները գրել թուղթին մէկ երեսին վրայ ընթեռնելի եւ մելանով:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ) ԹԻՒ (21)

ԱՆՁՐԵՒ

—•—

Թարգմ. ԱՐՄԷՆ Գ.

Հեղինակ՝ ՈՒ. ՍԸՄԸՐՍԷԹ ՄՈՀԸՄ

«Կտրեցին անցան ճամբան եւ հասան ծովափը: Բժիշկը տեսաւ խումբ մը տեղացիներ, որ կլոր շրջանակ մը կազմած էին բանի մը շուրջ՝ ջուրին եզերքը: Արագ արագ քալեցին թեթեւ տասնեակ մը քայլ տեղ: Երբ տոքթորը հասաւ՝ տեղացիները բացուեցան: Խանութպանը առաջ հրեց տոքթորը, որ կէս մը ջուրին մէջ եւ կէս մը ցամաքին վրայ՝ տեսաւ ահռելի բան մը, Տէյվիտսընի մարմինը: Տոքթ. Մէքֆէյլ ծռեցաւ — այն մարդը մէկն չէր, որ կը կորսնցնէր ինքզինքին անակնկալի մը ժամանակ — եւ դարձուց մարմինը հակառակ կողմին վրայ: Անոր կոկորդը կտրուած էր ականջէ ականջ եւ տակաւին ալ աջին մէջ կը գտնուէր ածելին, որ կատարած էր գործը:

«Բոլորովին սառած է, ըսաւ տոքթորը: Բաւական ժամանակէ ի վեր պէտք է մեռած ըլլայ»:

«Տղաներէն մին, ճիշդ հիմա գործի երթալու ժամանակ, տեսած էր զայն, այստեղ եւ եկաւ ինծ պատմեց: Կը կարծե՞ս թէ ինքն իր ձեռքով ըրած է»:

«Այո, պէտք է որ մէկը անմիջապէս իմացնէ ոստիկանութեան»:

Հորն բան մը խօսեցաւ տեղական բարբառով եւ երկու երիտասարդներ անմիջապէս ճամբայ ելան:

«Պէտք է զայն այստեղ թողունք, մինչեւ անոնք գան», ըսաւ բժիշկը:

«Պէտք չէ որ տունս տանին զայն: Ներս չեմ առներ»:

«Պիտի ընես՝ ինչ որ իշխանութիւնները հրամայեն», կտրուկ կերպով պատասխանեց բժիշկը: «Իրողութիւնն այն է թէ կ'ակնկալեմ որ զայն տանին մեռելատունը»:

Անոնք սպասեցին ուր որ էին: Խանութպանը սիկար մը հանեց իր լավա լավայի մէկ փոթէն եւ հատ մըն ալ տուաւ տոքթ. Մէքֆէյլին, ու ծխեցին անոնք՝ մինչ կը դիտէին դիակը: Տոքթ. Մէքֆէյլ չէր կրնար հասկնալ կատարուածը:

«Ինչո՞ւ կը կարծես թէ ինք ըրած է», հարցուց Հորն:

Բժիշկը ուսերը վեր նետեց: Քիչ յետոյ տեղացի ոստիկանութիւնը եկաւ, նաւազի մը գլխաւորութեամբ, եւ պատգարակով մը, եւ անոնցմէ անմիջապէս յետոյ՝ զոյգ մը ծովային սպաներ եւ բժիշկ մը: Անոնք ամէն ինչ կարգադրեցին գործնական կերպով մը:

«Իսկ կի՞նը», հարցուց սպաներէն մին:

«Այժմ որ դուք եկած էք, ես կ'երթամ տուն եւ կը հագուիմ: Կը կարգադրեմ որ խնդիրը յայտնուի կնոջը: Լաւ է որ կինը չտեսնէ մարմինը, քանի դեռ յարդարուած չէ»:

«Կը կարծեմ թէ ճիշդ կերպն ալ այդ է», ըսաւ ծովային բժիշկը:

Երբ տոքթ. Մէքֆէյլ տուն վերադարձաւ, իր կինը գրեթէ հագուած էր:

«Տիկ. Տէյվիտսըն ահաւոր վիճակի մը մատնուած է իր ամուսնին համար», ըսաւ տիկինը իր ամուսնին, անմիջապէս որ ան երեւցաւ: «Պ. Տէյվիտսըն ամբողջ գիշերը մահիճ մտած չէ: Կինը լսած է անոր Օր. Թամսընի սենեակէն ժամը երկուքին դուրս ելլելը, բայց ան դուրս գացած է: Եթէ անկէ ի վեր քալած է՝ առանց այլ եւ այլի՝ մեռած ըլլալու է»:

Տոքթ. Մէքֆէյլ պատմեց իր կնոջ պատահածի մասին, եւ խնդրեց անկէ որ լուրը հաղորդէ Տիկ. Տէյվիտսընի:

«Բայց, ինչո՞ւ ան այդ բանն ըրաւ», հարցուց կինը սարսափահար:

«Չեմ գիտեր»:

«Բայց, ես չեմ կրնար, չեմ կրնար»:

«Դուն պէտք է որ յայտնես»:

Կինը վախկոտ ակնարկ մը նետեց ու դուրս ելաւ: Տոքթ. Մէքֆէյլ լսեց անոր տիկ. Տէյվիտսընի սենեակը մտնելը: Տոքթորը վայրկեան մը սպասեց, ապա՝ ինքզինքն հաւաքեց ու սկսաւ ածիլուիլ եւ լուացուիլ: Հագուելէ ետք՝ նստաւ մահիճին վրայ ու սպասեց իր կնոջ: Վերջապէս կինն եկաւ:

«Կ'ուզէ տեսնել մարմինը»:

«Տարին մեռելատունը: Լաւ է որ անոր հետ երթանք: Ի՞նչպէս ընդունեց լուրը»:

«Կարծեմ՝ շշմեցաւ, չլացաւ, բայց դողաց տերեւի մը պէս»:

«Լաւ է որ անմիջապէս երթանք»:

Բախեցին դուռը. Տիկ. Տէյվիտսըն դուրս եկաւ: Խիստ գունատ էր, սակայն՝ անլաց աչօք: Անբնականօրէն անդորր երեւցաւ բժիշկին: Ոչ մէկ բառ փոխանակուեցաւ ու լուռ կերպով ճամբայ ինկան: Երբ մեռելատուն հասած՝ Տիկ. Տէյվիտսըն ըսաւ. — «Թոյլ տուէք, որ առանձինն երթամ ու տեսնեմ զայն»:

Միւսները մէկ կողմ կեցան: Տեղացի մը բացաւ դուռը տիկ. Տէյվիտսընի համար: Միւսները նստան եւ սպասեցին: Սպիտակ հագած մէկ երկու մարդիկ եկան՝ անոնց հետ խօսեցան ցած ձայնով: Տոքթ. Մէքֆէյլ անգամ մըն ալ անոնց պատմեց ինչ որ գիտէր եղեռնի մասին: Վերջապէս դուռը մեղմօրէն բացուեցաւ եւ տիկ. Տէյվիտսըն դուրս եկաւ: Լռութիւն տիրեց ամէնուն:

(Շար.)

Տէր եւ Տիկին Սերովբէ Փափազեան եւ զաւակունք, Եդուարդ, Շաքէ, Մասիս, Գաժթրին եւ Տէր եւ Տիկին Ռաֆայէլ Բարսեղեան եւ զաւակունք, Այրի Տիկին Վարդանուհի Զագրեան եւ զաւակունք, Գրիգոր, Յարութիւն եւ Տէր եւ Տիկին Կարապետ Պօյաճեան (Լիոն), Տէր եւ Տիկին Թորոս Գալֆաեան եւ զաւակունք՝ Գրիգոր, Հրանդ, Երուանդ: Զարուհի, Զապէլ, Արաքսի, Հայկանոյշ Թորոսեան քոյրեր, Տէր եւ Տիկին Զարեհ Թերզեան եւ զաւակունք (Պոլիս), Յարութիւն Թերզեան (Պոլիս), այրի Տիկին Պէաթրիս Գրալեան եւ զաւակունք (Պոլիս), Տէր եւ Տիկին Կարօ Թերզեան եւ զաւակունք (Լիոն), Տէր եւ Տիկին Մկր Թումաեան եւ զաւակունք (Երեւան), Տէր եւ Տիկին Միշա Աղնաւորեան եւ զաւակունք, Տէր եւ Տիկին Յարութիւն Արարատեան և զաւակունք (Պոլիս), Այրի Տիկին Կիւլիւմեայ Բարսեղեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Եղնիկ Պարսամեան եւ զաւակը (Լիոն), Տէր եւ Տիկին Լեւոն Եղիաեան եւ զաւակունք (Պոլիս), Այրի Տիկին Արաքսի Թերզեան եւ զաւակունք (Երեւան), ինչպէս նաեւ համայն, Փափազեան, Զագրեան, Արարատեան, Գալֆաեան, Թէրզեան, Եղիաեան, Տամատեան, Բարսեղեան, Գրալեան, Վէվէեան, Աղնաւորեան ընտանիքները սրտի խորունկ կսկիծով կը ծանուցանեն իրենց սիրելի աղջկան, քրոջ, քենիին, մօրաքրոջ, քրոջաղջկան, մօրաքրոջ աղջկան, հօրաքրոջ աղջկան եւ ազգականին

ՕՐ. ՅՈՒԻՆԷ Ս. ՓԱՓԱԶԵԱՆԻ

(26 Տարեկան)

կսկծալի մահը որ տեղի ունեցաւ 24 Յունիս, 1936ին, յետ կարճատեւ հիւանդութեան:

Յուղարկաւորութիւնը տեղի պիտի ունենայ այսօր, 27 յունիս, շաբաթ կէսօրէ վերջ ժամը ճիշդ 2ին Հայոց եկեղեցին (15, Rue Jean-Goujon), Փարիզ, ուրկէ հանգուցեալին մարմինը պիտի փոխադրուի Thiais Parisien գերեզմանատունը:

Կը հրաւիրուին ազգականները եւ բարեկամները ներկայ գտնուիլ յուղարկաւորութեան:

ԾԱՆՕԹ.— Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբր այդ նկատել:

ՅՕԱՄԵԱՅ ՅՈԲԵԼԵԱՆ ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾ
ԱՒԵՏԻՔ ԻՍԱՀԱԿԵԱՆԻ

տեղի կ'ունենայ այսօր, շաբաթ երեկոյ ժամը 9ին,

ՍԱԼՕՆ ՄԱՍԻԼԻԱՅԻ ՍՐԱՀՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ 1 ՐԻՒ ՌՕՒՔՍ-ՏԸ-ՊՐԻՆՃՕԼ

Նախագահութեամբ Պ.Պ. ՅՈՎՀ. ՍԱՀԱԹՃԵԱՆԻ, ՏԻՐԱՆ ԹԷՔԷԵԱՆԻ եւ ՏՈՔԹ. Մ. ՔԷՉԵԱՆԻ

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին՝ երգչուհիներ ՏԻԿ. ԹԷՐՋԻՊԱՇԵԱՆ (մարսէյլի օփէրայէն), ՕՐ. ԱՆԺԷԼ ՎԱՐԺԱՊԵՏԵԱՆ (Ա. մրցանակ Մարսէյլի քոնսէրվաթուարէն), ՕՐ. Պ. ԴԷՈՐԳԵԱՆ (Բ. մրցանակ Մարսէյլի քոնսէրվաթուարէն):

Դերասաններ՝ ՏԷՐ ԵՒ ՏԻԿ. Յ. ՂԱԶԱՐԵԱՆ եւ Պ. ԹՐԱՓՕՇ:

Դաշնակահարուհի՝ Madame ARNAUD:

Ջութակահարներ՝ Պ.Պ. Ս. ՉԷՕՐԷՕՃԵԱՆ եւ Ե. ՓԱՓԱԶԵԱՆ:

Երգ եւ արտասանութիւն՝ Պ. Հ. ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄԵԱՆ եւ ուրիշներ:

Կը խօսին՝ ՅՈԲԵԼԵԱՐը եւ ֆրանսացի ու հայ մտաւորականներ:

ԿԵՆԴԱՆԻ ՊԱՏԿԵՐ «ԱԲՈՒ-ԼԱԼԱ-ՄԱՀԱՐԻ»էն

14 տարեկանէ վար փոքրերու մուտքը արգիլուած է:

Դաշտապարահանդէս

ԽՕՋԿԱՏԻ ԲԱՐԵՆՊԱՏԱԿ ՀԱՅՐԵՆԱԿՑԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԿՈՂՄԷ

ի նպաստ «Նոր-Խօզկատ» աւանի շինութեան Հայաստանի մէջ

տեղի կ'ունենայ 12 յուլիս, կիրակի ամբողջ օրը,

AU MADETի LA CASCADE ծովասուն պարտէզին մէջ:

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՃՈԽ ԲԱԺԻՆ

Առնել 1 Թիւ ծանրակառքը եւ իջնել Croix-Rougeէն մէկ կայան վեր:

Մանրամասնութիւնները առանձին յայտարարութեամբ:

կը խնդրուի նկատի ունենալ սոյն թուականը:

ՅԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Հ. Յ. Գ. Սէնթ'Էթիէնի Անտօք ենթակոմիտէն իր խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնէ ընկ. Լեւոն Պայանտըրեանի եւ պարագաներուն, իրենց սիրելի զաւկին ՄՈՒՇԵՂԻ վաղահաս մահուան առթիւ:

ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐ ՊԱՏԱՐԱԳ

Oeuvre d'Orientի կողմէ

Արք. Տ. Գ. Եպիսկ. Պահապանեան հանդերձեալ է Ս. Պատարագ մատուցանել վաղը, կիրակի ժամը ճիշդ 10.30ին, Saint-Leu-la-Forêtի ծուռ եկեղեցիին մէջ: Երգեցողութիւնները պիտի ըլլան բազմաձայն տեղւոյն ֆրանսական երկսեռ խումբին կողմէ, ղեկավարութեամբ Պ. Ա. Քէչէճեանի: փափաքողները կրնան ներկայ ըլլալ: Շոգեկառք Gare du Nordէն ժամը 9.03ին:

ՑՈՒՑԱՏԵՍՏ

Հայ Գրողներու ընկերակցութեան վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր անդամները, 29 յունիս, երկուշաբթի երեկոյ ժամը 9ին, Café Voltaireի մէջ:

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆԻ Լիոնի մասնաճիւղի վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր անդամները 28 յունիս կիրակի կէս օրէ վերջ ժամը 2.30ին, 18ի Կուռ Լաֆայէթի սրճարանը: Օրակարգ.— Ա. Հաշուետուութիւն եւ գնահատում վարչութեան, նոր վարչութեան ընտրութիւն, 1936—1937 դպրոցական տարեշրջանի, գիշերային դասընթացքի կարգադրութիւն եւ ընթացիկ հարցեր: Ներկաներու թիւը բաւական պիտի նկատուի վերջնական որոշումներ տալու համար:

Հ. Կ. ԽԱՉԻ Ալֆորվիլի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը վաղը կիրակի կէս օրէ վերջ ժամը 2.30ին, Հայ Ակումբին մէջ: կարեւոր օրակարգ: վարչութեան ընտրութիւն: Պարտաւորիչ ներկայութիւն:

ՍԱՐՕՆ ՏՈՒՐՊԻՒԲԵՐԱՆ Նահանգային միութեան Մարսէյլի մասնաճիւղի անդամական ընդհ. ժողովը վաղը կիրակի (ժամը նշանակել տեղւոյն վրայ), Պուլվառ Օտտօ, Րիւ Ալէքսանդր, Պար Միշէլի սրահին մէջ: խիստ կարեւոր օրակարգ: Բոլոր անդամներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

Ֆ. Կ. ԽԱՉԻ Փարիզի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը այսօր, շաբաթ կէսօրէ վերջ ժամը ճիշդ 4ին, 11 rue de l'Ecole de Médecine: կարեւոր օրակարգ: Նոր վարչութեան ընտրութիւն: Պարտաւորիչ ներկայութիւն:

Le Gérant: H. STEPHAN
Imprimerie A. DER (AGOPIAN)
17, Rue Damesme, PARIS (13)

Հ. Յ. Դ.

Փարիզ

ՇԱՎԻԼԻ Աբգութեան խումբի ժողովը այսօր շաբաթ երեկոյ ժամը 9ին, ընկ. Պաղտիկի բնակարանը, 131 կռան րիւ, Շավիլ:

ԻՍԻ ԼԷ ՄՈՒԼԻՆՕՅԻ Մուրատ խումբի ընկերական ժողովը, այսօր, շաբաթ երեկոյ ժամը 8ին, ծանօթ հաւաքատեղին: Անհրաժեշտ ներկայութիւն:

ԿՈՒՐՊԵՎՈՒԱՅԻ Տաւրոս խումբի դասախօսական ժողովը, այսօր, շաբաթ երեկոյ ժամը 9ին, ընկ. Սեդրաքի բնակարանին մէջ:

կը խօսի ընկ. ԽԱՉԻԿ ՄԿՐՏԻՉԵԱՆ

Գաւառ

ՓՈՄՕՆԻ Զաւարեան ենթակոմիտէն ընկերական ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրէ վարդգէս, եփրեմ, վարուժան եւ Շահրիկեան խումբերը այսօր շաբաթ երեկոյ ժամը ճիշդ 8ին, սովորական հաւաքատեղին:

ԴԱՍԱԽՕՍԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎ

ԼԻՈՆԻ կոմիտէն դասախօսական ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այսօր շաբաթ երեկոյ:

կը խօսի ընկ. Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Նախաձեռնութեամբ Մարսէյլի Ուրֆայի Հայր. Միութեան

Ղեկավարութեամբ Պ. Վ. Տէր Վարդանեանի

կը ներկայացուի՝

ՈՒՐՖԱՅԻ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԸ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ.—

Այսօր, շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին, Դրօշակ Միութեանսրահին մէջ, 5 rue de l'Eclipse, Marseille:

ՓՈՄՕՆԻ ՄԷՋ.—

վաղը, կիրակի երեկոյ ժամը 8.30ին, վարանդեան սրահին մէջ:

գիներ՝ Մարսէյլ 7 եւ 5 ֆր.: Փօմօն՝ 5 եւ 3 ֆր.:

Թատերական Ներկայացում եւ դաշտահանդէս

Նախաձեռնութեամբ ՇԷՅԽ ՀԱՃԻՐԻ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴԱՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ եւ սիրայօժար մասնակցութեամբ Կարտանի «Անդրանիկ» Թատերախումբի

կը ներկայացուի ՄՈՒՐԱՏ (ողբերգութիւն 5 արար)

(Հայ յեղափոխական իրական կեանքէ առնուած)

28 յունիս, կիրակի կէս օրէ վերջ ժամը 2.30ին, Ս. Անթուան Գամբաներ Բօզէռիէ ծառախիտ եւօդասուն ագարակին մէջ (Խարբերդցիներու ագարակ)

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՃՈԽ ԵՒ ԽՆԱՄՈՒԱԾ ԲԱԺԻՆ

Հանդիսավայրը տրամադրելի է առաւօտէն մինչեւ երեկոյ,

Փափաքողները կրնան ճաշերնին միասին բերել:

ՃՈԽ ՊԻՒՖԷ ԴԻՒՐԱՄԱՏՉԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ

Պար խաղալու համար ունինք մասնաւոր տեղեր:

Մուտք 2 ֆր., փոքրերու համար 1 ֆր.: Տոմսերը կը ծախուին Միութեան անդամներուն քով, իսկ հանդէսին օրը կիչէն:

ԴՈՒՐՍԷՆ ՈՐ ԵՒ Է ԲԱՆ ԾԱԽԵԼ ԱՐԳԻԼՈՒԱԾ Է:

ԾԱՆՕԹ.— Հանդիսավայրը երթալու համար առնել թիւ 26 հանրակառքը, իջնել մաքսատան առջեւ եւ դառնալ ձախ:

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ՊՏՈՅՏ

կազմակերպուած ՍԻՓԱՆ-ԿՈՄԻՏԱՍ երգչախումբին կողմէ

28 յունիս, կիրակի, Garcheի անտառը

ժամադրավայր՝ St. Lazareի կայարանին մէջ, Monuments aux Morts առաւօտեան ժամը 9ին: Մեկնում ամէնաուշը 9.30ին:

Երգչախումբի անդամներ եւ համակիրներ կրնան մասնակցիլ իրենց ընտանիքով: Հաւաքական տոմսակի զեղչ բոլորին համար:

Ճաշը միասին բերել: Մուտք չկայ:

Աղքատախնամ—Որբախնամի Օրը Մարսէյլի մէջ

28 յունիս, կիրակի կէս օրէ վերջ ժամը 2—8

593 Prado la Plage, Salons Sabatier

Ծովահայեաց սրահ եւ ծառախիտ պարտէզ:

Հայրենակիցներ, հաճելի օր մը պիտի անցնէք եւ միեւնոյն ատեն օգնած պիտի ըլլաք կարօտեալներուն:

ՅԵՏԱՁԳՈՒԱԾ Է Շավիլի Կ. Խաչի եւ համազգայինի դաշտահանդէսը, որ տեղի պիտի ունենար Յունիս 28ին:

Առնուվիլի Մանկապարտէզի հանդէսը

Նախաձեռնութեամբ Հ. Մ. Մ. Տիկնանց Միութեան

28 յունիս, կիրակի կէս օրէ վերջ ժամը 2.30ին

Salle Gallemantի մէջ, կայարանին դիմաց:

կը խօսի Պ. Վ. ԻՉՄԱԼԵԱՆ

ԵՐԳ, ՊԱՐ, ԱՐՏԱՍԱՆՈՒԹԻՒՆ եւլն.:

Դպրոցի սանուհիները կը ներկայացնեն զաւեշտ մը:

Մուտք՝ 5 ֆր., անդործներու՝ 3 ֆր.:

Շոգեկառք կառ. տիւ Նօռէն 1.17 եւ 1.27:

Դաշտապարահանդէս

Սէն-Լուի (Մարսէյլ) Հայ Երիտասարդաց «Մասիս» մարզական միութեան տարեկան դաշտային խնջոյք-պարահանդէսը,

տեղի կ'ունենայ 28 յունիս կիրակի օր Եօթեղբայրեաններու ագարակին մէջ աննախընթաց պատրաստութեամբ:

Հայկական եւ եւրոպական պարեր մասնաւոր նուագախումբով, առատ կեր ու խում պատրաստուած մասնագէտներու կողմէ, զաւեշտ եւլն.:

ԾԱՆՕԹ — Եթէ կ'ուզէք լաւ ժամանց մը անցնել եւ սատարել Հայ երիտասարդութեան, փութացէք դէպի հանդիսավայրը առաւօտեան ժամը 10էն սկսեալ: փափաքողները կրնան ճաշերնին միասին բերել:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (36)

ԶԱՐԹՕՆՔ

(ՎԷՊ ԺԱՄԱՆԱԿԱԿԻՑ ԿԵԱՆՔԷ)

— o —

— Այդ կը նշանակէ զուր տեղը ինքզինքդ վտանգի ենթարկել: Հաղիւ պրծար կայարանի դէպքէն: Գիտես որ բախտը միշտ ալ մարդու չի ժպտիր: Յուլիսին, միւռոնօրհնէքի մեծ հանդէս մը տեղի պիտի ունենայ էջմիածնի վանքին մէջ: Այդ տօնի առթիւ Կովկասի բոլոր անկիւններէն ժողովուրդը ուխտի կ'երթայ վանք: Ես ուրախութեամբ յանձն կ'առնեմ Հարազատներուդ լուր հասցնելու պարտականութիւնը, որ անպատճառ էջմիածին կը գտնուին: Իսկ մինչեւ այդ, ինծ ալ կը թուի որ ընկերներուդ առաջարկութիւնը լաւագոյնն է, ի հարկէ եթէ Պարոն Գէորգը կ'երաշխաւորէ ապահովութիւնը:

— Այո, անշուշտ մեր գիւղը ապահով թագստոց մը կրնայ համարուիլ: Քաջալը անծանօթ ճանչցողներ չկան հոն, թէեւ անունը ծանօթ է գրեթէ ամէն մէկ դպրոցական երեխայի: Հայրս ազդեցիկ անձնաւորութիւն մ'է գիւղի մէջ: Ինչ կը վերաբերի մեր ընտանիքի ընդունելութեան, այդ մասին կրնամ վստահեցնել, որ հարազատի նման պիտի խնամեն: Ուրեմն, որոշուած է, չէ՞:

— Թող այդպէս լինի, — խեղճացած համաձայնեցաւ Քաջալը, — քանի որ ծննդավայրս երթալը անկարելի կը համարիք:

— Ուրեմն, ես վաղը չէ միւս օրը, երեկոյեան, կը ճանապարհուեմ երկաթուղիով եւ կանգ կ'առնեմ Սանահին կայարանը: Հոն քեզ կը սպասեմ:

Պ. Աշոտը, որ շատ բարձր տրամադրութեան մէջ էր այդ երեկոյ, քիչ մըն ալ սովորականէն աւելի կատարը տաքցած, բաժակը բարձրացնելով եւ դառնալով երեք ընկերներուն՝ ըսաւ.

— Տղերք ջան, ձեր երթալիք ճամբուն ղուրպան: Բարով երթաք, սաղ սալամաթ վերադառնաք, Աստուած ազգովին մեր սուրբ նպատակին հասցնէ: Կեցցէ Հայաստան, — ու բաժակը Վահէի բաժակին հետ թխկացուց: — Աստուած ողորմի Նոյ նահապետի ծընողաց հոգուն: Կ'ըսեն՝ Արտաշատի գինին ալ լաւն է, բայց Կախէթինը ուրիշ բան է, ախբեր, ուրիշ բան: Տէ, երեխէք, ձեր հոգուն մատաղ, բոլորս միասին երգենք, — ու առանց սպասելու միւսներուն, որ սկսին, գլուխը թափահարելով սկսաւ երգել «Հայրենիք սրբազան, իմ սիրուն աշխարհ...»

Բազմաթիւ բաժակներ իրարու յաջորդեցին: Ամէն մէկը խօսք մը, բարեմաղթութիւն մ'ունէր ըսելիք:

Վերջին բաժակը եւ վերջին խօսքը Քաջալին բաժին ինկաւ: Խորապէս զգածուած՝ շնորհակալութիւն յայտնեց այն ջերմ ընդունելութեան համար, որ իրեն հանդէպ ցոյց տուին Արսէնեանները:

Մասնաւորելով իր խօսքը տիկին Մարիամին, ըսաւ որ հազիւ թէ հարազատ մայր մը կրնար աւելի հոգածու գտնուիլ քան ան եղած էր: Բոլորի տրամադրութիւնը հետզհետէ բարձրացաւ: Միայն Քաջալն ու Եւգինէն աւելի զուսպ, կարծես արուեստակեալ կը մասնակցէին ուրախութեան՝ մտքով շատ հեռուները թափառելով:

Ո՞վ գիտէր, թէ այդ իրենց վերջին տեսակցութիւնը պիտի չըլլի՞ր:

Դեռ սեղանէն չէին բարձրացած երբ փողոցի մէջ կառք մը կանգ առաւ: Ու անմիջապէս բաց պատուհանէն ձայն լսուեցաւ առոյգ երաժշտական ձայն մը:

— Ուհո՜ւ, ուհո՜ւ ...

Յայտնի բան էր, որ տնեցիք գիտցան թէ ո՞վ էր դրսէն ձայնողը: Վարդանը հապճեպ բարձրացաւ տեղէն ու պատուհանէն կիսովին վար կախուած՝ պոռաց ռուսերէն:

(Շար) ՄԱԼԽԱ

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Այրի Տիկ. Սելվի Սողոմոնեան կը փնտռէ իր որդին Թադէոս Սողոմոնեանը, որմէ բաժնուած է Երեւանի մէջ 1918 թուին: Այդ թուականին որդին 19 տարեկան էր: Կը խնդրուի լուր ունեցողներէն իմացնել հետեւեալ հասցէին.— Mme Vve Soghomonian, 14 Ave de la Porte de Gentilly, Paris (14e):

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

(Fondé en 1925) :-: R. C. Seine 276.286

Directeur et Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
Rédaction et Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ
17, Rue Damesme, PARIS (13e)
Téléphone : Glacière 15 - 70
(ՍՐԹՍՒՍԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ,—	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 ֆրանք	—
Ամերիկա եւ ուրիշ երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	—

ԿԻՐԱԿԻ 28 ՅՈՒՆԻՍ
DIMANCHE 28 JUIN 1936

12 ՏԱՐԻ — 12e Année No. 3152

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՄԵՐ ՀԱՐԵՒԱՆՆԵՐԸ

Արտասահմանի մեր դրացիները երբեմն երբեմն ելոյթներ կ'ունենան մեր դէմ, եւ կը մեղադրեն որ ցարդ որ եւ է մասնակցութիւն չենք ունեցած իրենց կատարած աշխատանքներուն։

Անոնք միանգամայն մոռցած են, որ Կովկասի սահմաններէն անդին մենք նուիրական դատ ու պահանջ ունինք եւ ներկայ Հայաստանի մէջ ալ խեղդուած ենք։ Այլապէս ինչո՞վ կարելի է բացատրել այն ցաւալի երեւոյթը, որ մեր ժողովուրդը տարաշխարհի հողերուն ու ծովերուն մէջ ապաստան կը փնտռէ եւ իր բարոյական գանձերը կը սպառէ։

Կովկասեան ժողովուրդներու փոխադարձ յարաբերութեան ներդաշնակութեան խնդիրը, անշուշտ, իր նախադրեալներն ունի, որոնցմէ կարելի չէ խուսափիլ գիտակցաբար թէ անգիտակցաբար մոռացութեան տալով զանոնք։

Տարիներէ ի վեր Վրացիները, Ադրբէջանցիները եւ Լեռնականները ելակէտ ունենալով կովկասեան ժողովուրդներու քաղաքական անկախութեան հարցը, միօրինաբար կը քալեն մէկ ճամբայէ, որուն միտ բանին է,— չէզոքացում ռուսական լուծի։

Մեզ համար որքան ցանկալի է ռուսական որ եւ է ձեւի տիրապետութեան չէզոքացումը, նոյնքան եւ աւելի հրատապ է թրքական վտանգի անհետացումը եւ հայկական արդար եւ անլոյծ պահանջներու իրականացումը։

Մեր եւ մեր հարեւաններու մերձեցման դժուարութիւնները գլխաւորապէս կապուած են այս հարցերու արդարացի լուծումին։

Անցեալները Խորհ. Միութեան նոր սահմանադրութեան քննութեան նուիրած յօդուածներու մէջ դիտել կուտայինք թէ համակովկասեան մէկ ընդհանուր քաղաքականութիւն մշակելու մտահոգութիւնը պիտի կազմէ լաւագոյն լուծումը մեր երկիրներուն համար, անոնց աշխարհագրական բախտը չբաժնելով քաղաքական բախտէն։

Արտասահմանի տարագիր քաղաքական գործիչները իրենց հայրենասիրական բոլոր աշխատանքներուն մէջ, առնուազն պիտի խուսափին կրկնելու այն ճակատագրական սխալները, որոնք մեզ փոխանակ իրար զօդելու, կը հեռացնեն եւ նոյնիսկ կը թշնամացնեն։

Պէտք կայ ըսելու, որ կովկասեան ժողովուրդներու քաղաքական տենչերու լուծումը կարող է իրագործուիլ միայն փոխադարձ սերտ գործակցութեամբ եւ իրաւախոհութեամբ։ Իրենց գործակցութեան սեմին ձգուած բոլոր հանգոյցները, եթէ արդար ու տրամաբանական լուծում չգտնեն, կրնան ծառայել միմիայն զանոնք իրարմէ հեռացնելու։ Կովկասի թէ մահմետական եւ թէ քրիստոնեայ ազգերը մէկ դատ ունին, մէկ պահանջ ունին.— վերականգնել եւ պահպանել իրենց սեփական անկախութիւնը փոխադարձ աջակցութեամբ եւ օգնութեամբ։ Մէկի եւ միւսի համար ստեղծուած վտանգը պէտք է հաւասարապէս վտանգ նկատուի ամէնքին համար։ Այլ խօսքով, կովկասեան ընտանիքի անդորրութեան մէջ որոնել ամէնէն առաջ, այդ ժողովուրդներու ազատ եւ անկախ ապրելու կարելիութիւնները։ Պատերազմի օրերուն, Կովկասի երեք գլխաւոր ժողովուրդները երեք տարբեր քաղաքականութիւն ունէին։ Վրացիները գերմանական քաղաքականութիւն ունէին, Ադրբէջանցիները՝ թրքական, իսկ մենք՝ դաշնակից։ Որքա՜ն իրարմէ եւ մեր երկրի շահերէն հեռացած էինք ...

Գէթ այսօր, պէտք է իրար լաւ չափել եւ լաւ ըմբռնել։

Կովկասի հողային եւ սահմանային վէճերը, որ խիստ փափուկ կացութեան մէջ կը դնեն այս ժողովուրդներու փոխադարձ յարաբերութիւնները, անշուշտ պէտք է լուծուին միանգամայն յստակ ու լայնամիտ ոգւով։ Ցարդ արտասահմանի գործիչները կրնային շատ բան հարթել, շատ կնճիռներ լուծել եւ պատրաստել այն հոգեբանական հասունցած գետինը, որուն վրայ շատ դիւրին պիտի ըլլար կերտել համակովկասեան եղբայրակցութեան շէնքը, սակայն տարաբախտաբար այդ աշխատանքը կատարուած է միակողմանի կերպով։

Մեզմէ որ եւ է մէկին նախասիրութիւնները չեն, որ հոս դեր պիտի կատարեն, այլ չոր իրողութիւնները։ Առանց ռուսասէր եւ թրքասէր ըլլալու, մեզմէ ամէն մէկը կրնայ եւ պարտաւոր է զանազանութիւն դնել ռուսական եւ թրքական վտանգներուն միջեւ։

Կովկասեան հարցերու լուծման մէջ ի զուր է փնտռել քրիստոնէական եւ մահմետական ճակատներ։ Մեր բոլորի բուռն ցանկութիւնն է համադրել եւ ներդաշնակել այդ երկու կարծեցեալ ճակատները եւ կանգնիլ ազգային իրական շահերու գետնին վրայ։ Տարիներու խարխափումներն ու շեղումները, վերջապէս պէտք է յանգին այնպիսի վախճանի մը, որ կովկասեան ժողովուրդներու հաւաքական ցանկութեան եւ պահանջներուն համապատասխանել կարենայ։

Այս ժողովուրդները, պատմական այս բախտորոշ օրերուն, պէտք է ամէնէն առաջ աշխատին հոգեկան մերձեցում ստեղծել, փոխանակ մեկուսացնելու մէկը եւ թերագնահատելու միւսը։ Ծրփում, անձնական ու պատմական ծանօթութիւններ, հաւաքոյթներ եւ մտքերու փոխանակութիւններ կրնան փարատել ամպամած մթնոլորտը։ Անուրանալի է որ աշխարհագրական, պատմական եւ քաղաքական բազմաթիւ անխզելի կապեր ինքնաբերաբար մեզ միացուցած եւ դրած են միեւնո՛յն կացութեան եւ պահանջներու առջեւ։ Այլեւս քաղաքական տհասութիւն պէտք է համարել մութ ու օտար ուժերու վրայ՝ ճեղքեր ստեղծելու աշխատանքը կովկասեան ժողովուրդներու ազգային շահերու սրտին մէջ։

Այն օրը, երբ արտաքին վտանգները կը չափուին իրենց իսկական տարողութեամբ եւ կ'որդեգրուին կովկասեան ժողովուրդներու ներքին հաւասարակշռութեան եւ ազգային զարգացման նախադրեալները, վստահ ենք թէ այդ օրը մեծ բան մը փոխուած կ'ըլլայ, եւ փոխուած՝ գէթ արտասահմանեան իմաստով։ Վ. Հ.

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ԴԷՊՔԵՐԸ ԵՐԵՍՓ. ԺՈՂՈՎԻՆ ԱՌՋԵՒ

Ուրբաթ առաւօտ Երեսփ. Ժողովին առջեւ, քանի մը երեսփոխաններ ուզեցին հարցապնդում կատարել Մարսէյլի վերջին դէպքերուն առթիւ։

Կառավարութիւնը կ'ուզէր որ յետաձգուին այդ հարցապնդումները։ Մեծամասնութիւնը ուժ տուաւ կառավարութեան փափաքին։ Ուստի որոշուեցաւ ճշդել հարցապնդումներու թուականը, այդ պատճառով, ըստ կանոնագրի, թոյլ տրուեցաւ ոգեկոչել դէպքերը։

Երեսփ. Ժողովին հերթական նախագահը, Պարէթի, հազիւ գրաւեց իր աթոռը, Քասվիէ Վալլա պոռաց. — Պարէթի, դո՞ւք էք։— Այո՛, ես եմ, Պ. Վալլա։

— Ի՞նչ, դուք որ յայտարարեցիք թէ կը հրաժարիք փոխ-նախագահութենէն, եւ ձեր յայտարարութեան վրայ մեր ընկերներն ալ հրաժարեցան, դուք հո՞դ,— ո՛չ, ես չեմ կրնար խօսք առնել նախագահէ մը որ դրժած է իր խօսքը։

Եւ ելաւ մեկնեցաւ։

Հարցապնդողները կարգով խօսք առին, ճշդելու համար թուականը։ Առաջինը՝ Փոնսար, զոր ձախակողմեանները կ'անուանեն «միջակ բանաստեղծ», իսկ «Էօվր» կը նկարագրէ անոր մարքիզեան պեխերը։

— Բանթողները անարգեցին գործատէրերը, աշխատեցան կանգնեցնել հանրակառքերը, կռիւներ տեղի ունեցան փողոցներու մէջ։ Միթէ՞ չէք տեսներ այսպիսի կացութեան մը վտանգը, որ կրնայ արիւնհեղութեան յանգիլ։ Կամ մի՞թէ չէք ըմբռներ որ քաղաքացիական պատերազմին կը յաջորդէ արտաքին պատերազմը։

Փոնսար իր ճառը կ'աւարտէ սարսափելի աղմուկի մը մէջ։ Բեմ կը բարձրանայ համայնավար Պիյեու։

— Յունիս 17ին, 150 զինեալ աւազակներ, Սապիանիի, Քարպոնի եւ Սփիրիթոյի առաջնորդութեամբ, տողանցք կատարեցին Քանըպիէրի պողոտային վրայ, եւ եթէ մեր ընկերները չմիջամտէին, Մարսէյլը պիտի վերածուէր Շիքակոյի ...

Ռամէթ.— Լռէ՛, փախուկ ...

Պիյեու.— Սապիանին չէ՞ր որ իրենց մէկ միթինկին մէջ ըսաւ. «Եթէ ձեռքիս տակ ունենամ 20,000 հոգի, որ պատրաստ ըլլան մեռնելու եւ մեռցնելու, կը ստանձնեմ Մարսէյլը մաքրագործելու պաշտօնը ...

Տաhէր.— Կը խնդրեմ Մարսէյլի քաղաքապետէն, որ պաշտպանէ քաղաքին պատիւը այս խօսքերուն առջեւ...

Պիյեու.— Կ'առաջարկեմ ձերբակալել Սապիանին եւ իր ընկերները, փոխել Մարսէյլի ոստիկանական կազմը ...

Բեմ կը բարձրանայ Ռէյմոն Վիտալ, որ իր համակրանքը յայտնելէ վերջ գործաւորներու դատին, ըսաւ.

— Գիտեմ թէ ո՛վ կազմակերպեց գործադուլի այս զանգուածային շարժումը։ Ոչ անշուշտ Թրոցկիստները։ Այլ միայն համայնավարները ...

Սարսափելի աղմուկ մը կը փրթի։

Վիտալ.— Ես չեմ ուզեր որ մեր երկրին մէջ փորձուի ստեղծել խորհրդային հանրապետութիւն, նոյնիսկ ֆրանսական ճաշակով...։ Ես ընկերվարական եմ, եւ կ'ուզեմ որ իրագործուի Ժողովրդային Ճակատի ծրագիրը, բայց չեմ ուզեր որ համայնավարները օգտուին առիթէն՝ պատուանդան չինելու համար իրենց։ Ես կը խօսիմ ի շահ բանուորներուն, ու կը յայտարարեմ.— Եթէ յեղափոխութիւն մը ծագի Ֆրանսայի մէջ, Լէնինը չէ որ պիտի գայ, այլ Հիթլէրը կամ Մուսոլինին, եւ այդ է որ չեմ ուզեր։ (Անտանելի աղմուկ եւ բացագանչութիւն)։ Ֆրանսայի ժողովուրդը պատրաստ է հետեւելու անոր միայն, որ նուազագոյն դերիշխանութեամբ իրեն պիտի ապահովէր առաւելագոյն ազատութիւնը։

Բեմ կը բարձրանայ Սալէնկրօ, ներքին նախարարը եւ պահ մը կը հանդարտի աղմուկը.

— Կառավարութեան չիյնար միջամտել այս վիճաբանութեան։ Բարեկամս Վիտալ իր անձնական տեսակէտն է որ արտայայտեց՝ կարծելով թէ համայնավարները դեր ունին գործադուլի շարժման մէջ։ Կ'ուզեմ ընդհակառակն դիտել տալ, որ Մարսէյլի դէպքերը վերջ գտան երբ համայնավար երեսփոխանները Մարսէյլ գացին։ Գործադուլի ամէնէն ճգնաժամային պահուն, բանթողներուն թիւը կը հասնէր 1,500,000ի, այսօր հազիւ թէ 165,000ի։ Եւ ի՛նչպէս կարգադրուեցաւ։ Ոչ արեւելեան սահմանէն զինուոր բերինք, ոչ ալ ոստիկանութիւնը շարժման մէջ դրինք։ Մէկուն քիթը չարիւնեցաւ։ Բռնի միջոցներու տեղ, որ կրնային արիւնհեղութեան տեղի տալ, նախընտրեցինք ներկայացնել մեր իրաւարարութիւնը։ Կը կարծենք թէ այսուհետեւ բանուորները պիտի զգուշանան որ եւ է շարժումէ, որ իրենց դէմ պիտի հանէր միջին դասակարգը կամ գիւղացիութիւնը, կամ պիտի բախէր հանրապետական ազատութեամբ տոգորուած քաղաքացիներուն։

Այս յայտարարութենէն վերջ հարցապնդումները կը յետաձգուին։

«Ֆրանսա ինքզինքը կը գտնէ»

Վէնսան Օրիօլ, ելմտական նախարարը, Երեսփ. Ժողովին ներկայացուց օրինագիծ մը, որ խիստ պատիժներ կը տնօրինէ հանդէպ բոլոր անոնց, որոնք իրենց դրամագլուխը արտասահմանի մէջ կը պահեն, բայց ճիշդ յայտարարութիւն չեն ըներ՝ նուազ տուրք վճարելու համար։

Լուի Մարէն պաշտպանեց ռուսական հիմնադրամ ունեցողներուն դատը։ Բայց Երեսփ. Ժողովը միաձայն գտնուեցաւ պատժելու համար անոնք որ խարդախութեան կը դիմեն՝ խուսափելու համար տուրքերէն։

— Գթութեան ոչ մէկ նշան հանդէպ այն դրամագլուխին, որ կը դաւաճանէ երկրին, սակայն մեր պաշտպանութիւնը պիտի շնորհենք այն դրամագլուխին որ կ'աշխատի եւ կը խնայէ։

Նախարարին այս յայտարարութիւնը ընդհանուր ծափերու արժանացաւ։ Ցետոյ Վէնսան Օրիօլ ակնարկ մը նետեց երկրին ելմտական կացութեան վրայ։

— Մինչեւ յունիս 19, օրական 300 միլիոն արժէքով ոսկի դուրս կ'ելլէր Ֆրանսայէն։ 22 Յունիսին դուրս ելած է միայն 9 միլիոն։ Իսկ 23 Յունիսին Ֆրանսա մտած է 3 միլիոն։ Այդ օրէն ի վեր Ֆրանսա մտած է 65 միլիոն։ Այս շարժումը ցոյց կուտայ թէ Ֆրանսա կը գտնէ ինքզինք։

Այնուհետեւ Վէնսան Օրիօլի օրինագիծը ընդունուեցաւ միաձայն, 542 քուէով։

*** Երեքշաբթի Երեսփ. Ժողովին առջեւ, կարգ մը երեսփոխաններ հարցապնդում պիտի կատարեն լուծուած «լիկերու» մասին։

Գործազուրկները կը շատնան

Ֆրանսայի Աշխատանքի նախարարութիւնը կը հաղորդէ.—

20 Յունիսին, արձանագրուած գործազուրկներուն թիւն էր 418,919 որուն 325,017ը այր, 93,902ը կին։ Նախորդ շաբթուն՝ գործազուրկներուն թիւն էր 416,872, ուրեմն մէկ շաբթուան մէջ 2,047 գործազուրկի յաւելում։

Անցեալ տարի, Յունիսի նոյն շաբթուան մէջ գործազուրկներուն թիւն էր 416,406, ուրեմն անցեալ տարուան հետ բաղդատելով՝ աւելցած են 8,513 գործազուրկներ։

ԱԶԳԱԺՈՂՈՎԻՆ ՄԷՋ

Ուրբաթ օր Ազգերու Դաշնակցութեան Խորհուրդը դռնփակ նիստ մը գումարեց, ուր որոշուեցաւ իտալեւհաբէշական վէճը տանիլ Ազգերու Դաշնակցութեան Ընդհ. Ժողովին։ Ռաս Նասիպու ընդունուեցաւ իբրեւ ներկայացուցիչ Եթովպիոյ։ Այս որոշումը բաւական էր, որ Իտալիա բացակայէր։ Կոմս Ջիանօ «յուսաբանութիւն» պահանջեց նախ քան Իտալիոյ մասնակցութիւնը։

Պատժական միջոցներու ջնջումը ոչ մէկ կասկած կը վերցնէ այլեւս։ Յանուն Լեհաստանի, Պէք յայտարարեց թէ իր կառավարութիւնը հարկ չէ տեսած սպասելու միջազգային հաւաքական որոշումի՝ վերջ դնելու համար պատժական միջոցներու գործադրութեան, քանի որ այդ որոշումը ամէն պետութիւն տուած էր անհատաբար, համաձայն երկրին վեհապետական իրաւունքներուն։ Հետեւաբար Լեհաստան եւս, Չիլիի եւ Կուաթէմալայի հետ վերջ կը դնէ պատժական միջոցներու քաղաքականութեան։

Ժընեւի մէջ դիւանագիտական շրջանակները հարց կուտան թէ Իտալիա պիտի շարունակէ՞ իր մեկուսացումը, պատժական միջոցներու ջնջումէն ալ վերջ։ Թէ պիտի պահանջէ, որ ընդունուի նաեւ Եթովպիոյ կցումը իրեն, եւ Ազգերու Դաշնակցութեան անդամ պետութեանց շարքէն ջնջումը եթովպական պետութեան։

Կը թուի թէ խորհրդակցութիւններ կը կատարուին, Խորհուրդէն դուրս, կարգադրութեան մը յանգելու համար այդ մասին։

Ազգերու Դաշնակցութեան կանոնագրի բարեփոխութեան հարցը շատ հաւանական է որ յետաձգուի աշնան։ Դռնփակ նիստի մը մէջ, կարծիքներու փոխանակութիւն կատարուեցաւ այդ հարցին մասին։ Չիլիի ներկայացուցիչը պահանջեց որ փութացուի կանոնագրի փոփոխութիւնը, վերջ դնելու համար զինուորական ու տնտեսական համաշխարհային պատերազմին, իսկ Լիթվինով դիտել տուաւ որ Չիլիի ներկայացուցիչը իր պահանջին չէ ընկերացուցած որ եւ է նախագիծ, այնպէս որ կը մղուի հարցնելու թէ Չիլի չուզե՞ր քանդել Ազգերու Դաշնակցութիւնը։

Պաղեստինի կացութիւնը աւելի խռովայոյզ

Պաղեստինի խռովութիւնները կը սաստկանան օրէ օր։ Խմբական յարձակումներէ զատ, պակաս չեն նաեւ անհատական ահաբեկումները։ Երբեմն խմբական կռիւները կը փոխուին իրական ճակատամարտի, կազմակերպուած դիրքերու մէջէ։ Անգլիական զինուորական օդանաւերը կազմ եւ պատրաստ կը սպասեն, օգնութեան փութալու համար զինուորներուն, որոնք կ'աշխատին վերահաստատել հեռագրական գիծերը կամ քիչ մը շատ հեռանալով իրենց զօրակայաններէն՝ կը պաշարուին արաբ զինեալ ուժերու կողմէ։

Բրիտանական կառավարութիւնը մտահոգութեամբ կը հետեւի դէպքերուն, եւ պատրաստ գտնուելու համար ամէն հաւանականութեան առջեւ՝ օգնական զինուոր կը փոխադրէ Գահիրէէն Երուսաղէմ։

Վերջերս սակայն զրոյց մը աւելի եւս կը ծանրացնէր մտահոգութիւնը,— այսպէս կ'ըսուի թէ Անդրյորդանանի արաբ բնակչութիւնը կը շարժի եւ տրամադրութիւն ցոյց կուտայ քալելու դէպի արեւմուտք, օգնելու համար ըմբոստներուն։ Եթէ իրապէս Անդրյորդանանեան արաբ զանգուածը միջամտէ, այն ատեն պէտք է նկատի ունենալ որ 600,000 լաւ զինուած Պետուիններ կ'աւելնան Պաղեստինի ըմբոստներուն վրայ։ Արդէն փոքրիկ խումբեր երբեմն երբեմն կ'անցնին Յորդանան գետը, կը միանան Երուսաղէմի Արաբներու շարժման, խափանելով ճամբաները, քանդելով երկաթուղիները, կրակի տալով հրէական գաղութները։

«Նիւզ Քրոնիքլ»ի թղթակիցը կ'իմանայ թէ 200 արաբ ցեղապետներ հաւաքուած են Ամմանի մէջ եւ լուր ղրկած Պաղեստին որ եթէ 10 օրուան ընթացքին գոհացում չտրուի արաբական պահանջներուն, ընդհ. ապստամբութիւն պիտի յայտարարեն եւ պիտի անցնին Յորդանանը։

Այս սպառնալիքը ծանր է անոր համար, որ Անդրյորդանանի բնակչութիւնը լաւ զինուած է, Պաղեստինի նման զէնք կրելը արգիլուած չէ այնտեղ։ Ցետոյ պէտք չէ մոռնալ, որ երբ Անդրյորդանան կը նետուի կռիւին մէջ, Հիճազի ցեղախումբերը չեն կրնար մնալ լուռ հանդիսատես։ Ինչպէս Անդրյորդանան, Հիճազ եւս լաւ զինուած է։

Այն ատեն ապստամբութիւնը կը դառնայ պատերազմ։

Անդրյորդանանի վրայ կ'իշխէ Էմիր Ապտուլլահ, Հիւսէյնի տղան, որ ճիշդ է թէ համակրանքով կը հետեւի Պաղեստինի Արաբներուն ըմբոստութեան, ինչպէս իրեն տուն կուտան ցեղային ու կրօնական կապերը, բայց Անգլիոյ հետ կապուած է նոյնքան զօրաւոր կապերով,— Լոնտոնն է որ ամէն տարի կը հաւասարակշռէ իր պիւտճէն։

Ինչ որ ալ ըլլայ, դէպքերը ծանր համեմատութիւններ առած են Պաղեստինի մէջ, սպառնալիք մը կախուած է երկրին վրայ, մանաւանդ երբ երկու կողմերն ալ տրամադիր չեն թուիր տեղի տալու։

Պելժ խորհրդարանին մէջ

Ռէքսիսթները իրենց մուտքը կատարեցին պելժ խորհրդարանէն ներս։

Իրենց երիտասարդութեան հետ խորհրդարան մտան նաեւ միջադէպերը։

Ուրբաթ օր, երբ վարչապետը կը ներկայացնէր իր ծրագիրը, ռէքսիսթ երեսփոխան մը, Հերթող, պոռաց.

— Պելժիոյ բնակչութիւնը կը բաղկանայ պարկեշտ մարդոցմէ, կառավարութեան անդամներն են միայն որ հոտած մարդիկ են։

Ներքին նախարարը պատասխանեց.

— Դուք բոլորդ ամբոխավարներ եւ վատեր էք։

Նախագահը հրաւիրեց Հերթողը, որ ետ առնէ խօսքը։ Ռէքսիսթ երեսփոխանը մերժեց։ Քիչ յետոյ, երբ վարչապետը կը շարունակէր պարզել իրենց ծրագիրը, ռէքսիսթ Սէնտիք պոռաց.

— Ձեր բոլոր այդ ըսածները Ռէքսի մեր ծրագրէն առած էք։ Բայց ձեր կառավարութիւնը աւելի արժէք չունի նախորդէն։

Պոլէս, դատական նախարարը ոտքի ցատկեց.

— Եթէ երկու տարի առաջուան դատական նախարարը հոտած էր, կը հա-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

«ՍԱՍՆԱՅ ԾՌԵՐ»

(ԻՐ ՇՔԵՂ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆ ԱՌԹԻՒ)

Հայաստանի Պետական Հրատարակչութիւնը, Երեւանի մէջ, լոյս է ընծայել հայ ժողովրդական անգիր բանահիւսութեան անուանի վէպի՝ Սասնայ Ծռերի Ա. հատորը, խմբագրութեամբ փրոֆ. Մանուկ Աբեղեանի եւ աշխատակցութեամբ Կարապետ Մելիք Օհանջանեանի:

Այս արժէքաւոր եւ գեղեցիկ հատորը, 1200 մեծադիր էջերէ, կազմում է լաւագոյն յուշարձանը հայ ժողովրդական բանահիւսութեան, եւ միանգամայն պատիւ թէ պետական Հրատարակչականին եւ թէ ծերունազարդ փրոֆէսօրին եւ իր աշխատակցին:

Այս հատորը, մասնագիտական ուսումնասիրութեամբ օժտուած, ուշագրաւ է նաեւ այն տեսակէտէն, որ ինչպէս ժամանակէ մը ի վեր, ուժ կը տրուի ազգային արժէքների, հայկական մշակոյթի գնահատանքին, հին դասական գործերու հրատարակութեան ուսումնասիրութեամբ, որոնց կարգին՝ նոր գրողներու երկերու ընտիր հրատարակութիւնները: Եւ ինչո՞ւ չնշել նաեւ այն, որ այս տարի Երեւանի մէջ պիտի տօնուի մինչեւ անգամ մեծ վիպագիր, պատմագրական-յեղափոխական ուղիներ ուրուագծող Կայծերի, Խենթի, Սամուէլի հեղինակին՝ Րաֆֆիի ծննդեան հարիւրամեակը, ասոր հետ միաժամանակ պիտի կատարուէն նոյն հեղինակի գրական երկերէ ոմանց հրատարակութիւնը: Կը թուի թէ տակաւ առ տակաւ «ձեւով ազգային եւ բովանդակութեամբ ընկերվարական» տարազին մէջ ալ բարեփոխութիւն պիտի ըլլայ ըստ էութեան:

«Սասնայ Ծռեր»ի հրատարակութիւնը աչքի զարնող նշաններէն պիտի նկատել գրական-մշակութային ասպարէզի մէջ:

Հատորի հինգ պրակներն ու ակնյայտ թերթատումը առաջին իսկ անգամ հաճելի տպաւորութիւն եւ հաբարդատի ճաշակը կը յայտնաբերէ: Ժողովրդական վաստակաւոր նկարիչ Յակոբ Կոջոյեանի գնահատութեան արժանի՝ այնքան հայեցի ոճով-վրձինով պատրաստել է պրակներու ձեւաւորումը: Այսպէս առանձին գրաւչութիւն ունի մագաղաթեայ մեր հին գրչագիր գործերու նմանութեամբ Մեսրոպեան եւ նօտրգիր տառերի գործածութիւնը կարմիրով, Հայաստանի որդան-կարմիր գոյնով, զոր կը սիրէին գործածել գրչագիրները՝ նկարազարդելու ժամանակ իրենց աշխատանքները, կամ ինչպէս հայ արքունիքը և կաթողիկոսարանը կը գործածէին պաշտօնական գրութեանց մէջ:

Խորհրդաւոր գրաւչութիւն ունի Յ. Կոջոյեանի պատրաստած այն նկարը, ուր կը պատկերանայ Սասնայ Դաւիթը որ հեծեալ փրփրերախ ձիու վրայ, ամպրոպային ընդերքներէն փոթորկաբեր կը խոյանայ թուր կայծակը քաշած:

Նկարի վերն ու վարը Մեսրոպեան երկաթագիր ոսկեգոյն տառերով կը կարդացուին.

Դաւիթ Քէշից զթուր կէծակին,
Թռաւ էկաւ վրը հորու պէրնին ...
Զարկից, կտրից քառսուն գոմշու կաշին,
Զարկից, կտրից քառսուն ճախցի քարեր ...
Առից Մըսրա Մելիքի գլխու կեաֆտին,
Կտրից, գնաց, առից գետին ...
Գետին կտրից,—կէծակ էր ապաթուր,
Գետին կտրից, գնաց առից սիվ ջուր..

Զարմանալի համադրութիւն մը ընտրուած գոյների,— դեղին, ոսկեգոյն փոն, կապոյտ՝ Քուռկէ Ջալալին եւ բոսոր-կարմիր՝ Սասնայ Դաւիթ: Ահա գոյների այս հարազատ ներդաշնակութեան մէջ կը ներկայանայ հերոս Դաւիթի կռիւը հայրենի հողի ազատութեան համար:

«Սասնայ Ծռեր»ի արժէքաւոր մէկ մասն է այն ընդարձակ ներածութիւնը, ուր փրոֆ. Մ. Աբեղեան եւ Կ. Մելիք Օհանջանեան գիտական վերլուծման ենթարկած են ժողովրդական բանահիւսութեան այս գանձը, որ կապ ունի եղելութեանց, պատմական անցքերու եւ դէմքերու հետ: ԽԱ. մեծադիր էջերու մէջ մանրակրկիտ մասնագիտական ու մեր պատմութեան դէպքերու եւ անձերու հետ համեմատական քննութեան բովից անցուցեր են ա) Սասնայ ծռեր վէպի ծագումն ու կազմութիւնը ընդհանրապէս, բ) Սանասար եւ Բաղդասար վէպը, գ) Դաւիթի վէպի սկզբնական ձեւերը, դ) Սասնայ Ծռերի պատմականութիւնը, ե) վէպի անցումը գիւղացիութեան, զ) ժողովրդական կեանքը Սասնայ Ծռերի մէջ եւ է) վէպի արուեստը:

Այս բաւական ընդարձակ ներածութեան վերջը փրոֆ. Մ. Աբեղեան եւ Կ. Մելիք Օհանջանեան սեղմ վերջաբանով մը հարկադրական տուրք կու տան նաեւ Մարքսեան վարդապետութեան, անցընելով դայն դիալեկտիկայի պրիսմակէն, ըստ որում «այդ վէպը կը մնայ որպէս հայ ժողովրդի անցած դարաւոր կեանքի մի լիարիւն եւ անաղարտ յուշարձան, որ ունի իր անժխտելի թովչանքը, եւ որ կը շարունակէ գեղարուեստական հաճոյք պատճառել: Բուռն ոգեւորութեամբ սոցիալիզմ կառուցանող պրոլետարիատը, մարդկային հասարակութեան կուլտուրական արժէքների օրինական այդ միակ ժառանգորդը, մեծ սիրով կ'ընդունի «Սասնայ Ծռերը», հայ ժողովրդի «մանկութեան» այդ յուշարձանը, կը կարդայ այն եւ կ'ոգեւորուի դաժան Մելիքների եւ Խալիֆների ջախջախող, ընդհակառակն աշխատաւոր ժողովրդին պաշտպանող «բատրակ» Դաւթով»:

Ներածութեան յաջորդում է ութ էջնոց ընդհանուր նախաբան մը, որմէ կը հասկցուի որ Պետհրատի յանձնարարութեամբ խմբագրութիւնը հաւաքել, դասաւորել եւ խմբագրել է Սասնայ Ծռերի ժողովրդական վէպի ցարդ հրատարակուած, ինչպէս եւ անտիպ ու նոր գրի առնուած փոփոխակները: Երեք տարի անընդհատ աշխատելով ի վիճակի եղած են հաւաքելու եւ մանրակրկիտ քննութեան առնելու «Սասնայ Ծռեր»ի մօտ 65 փոփոխակները: Խմբագրութիւնը կատարելով այդ երկարատեւ աշխատանքը ինքզինքը անվերապահօրէն պատասխանատու կը համարի հրատարակութեան միմիայն գիտական մասի համար:

«Սասնայ Ծռեր»ի փոփոխակները լոյս են ընծայելու երկու հատորով, որոնց հիմքը ընդունուած են փոփոխակների լեզուական-բարբառային յատկանիշները: Լոյս տեսած Ա. հատորի մէջ ամփոփուած են գլխաւորապէս Վանայ ենթաբարբառներով (Մոկաց, Շատախի, Գաւաշի, Հայոց-Ձորի) ասուած փոփոխակները: Բ. հատորի մէջ լոյս պիտի տեսնէ յառաջիկային Տարօն-Մուշի ենթաբարբառներով (Սասուն, Խլաթ, Ալաշկերտ, Աբարան, Նոր-Բայազէտ) ինչպէս նաեւ Պարսկահայոց բարբառով ասուած փոփոխակները:

Խմբագրութիւնը փոփոխակների մեծագոյն մասը դիտել է իբրեւ ազատ ոտանաւոր, ըստ այնմ տողատել եւ համարակալել թուանշաններով տասնական տողերով: Այսպէս Ա. հատորի 25 լոյս տեսած փոփոխակները համագումար կը ներկայացնեն 31,650 տող: Տողատումէն զատ փոփոխակները բաժանած են հիմնական ընդարձակ հատուածների, ամէն մէկին տալով վերնագիրներ, իսկ փոքր դրուագներին՝ ենթավերնագիրներ: Այսպէս կատարած են անոր համար, որ ժողովրդական վէպի կառուցուածքն ու ու բովանդակութիւնը դիւրըմբռնելի, ընթերցանութիւնը հեշտ եւ ուսումնասիրութեան յարմար լինի:

Փոփոխակների ուղղագրութիւնը դժբախտաբար վերածուած է երեւանեան ուղղագրութեան, որ աւելի անյաջող կ'արտայայտէ բարբառային, հնչական յատկութիւնները: Բարբառային որոշ ձայնահնչիւններ արտայայտելու համար, որոնք գրական լեզուի մէջ չկան, ձուլուած են նոր տպագրական նիշեր (տառեր), որոնք են ա,ռ (օ), ու եւ յ:

«Սասնայ Ծռեր»ի ժողովրդական վէպի գործողութեան սահմանները, ինչպէս եւ հերոսներու գործունէութեան վայրերը ցոյց տալու համար կազմուած են երկու աշխարհագրական քարտէսներ, որոնք կ'երեւի լոյս պիտի տեսնեն Բ. հատորի մէջ, քանի որ Ա. հատորի մէջ չկան: Նոյնպէս վէպի պատմական միջավայրը ինչպէս եւ ասացողներու արուեստի բնոյթը պատկերացնելու համար լոյս կ'ընծայուեն մի շարք նկարներ, արտաքերական գործիքների, երաժշտական նուագարանների, տարազի եւ զէնքի լուսանկարներ եւ գծանկարներ: Այս ուղղութեամբ Ա. հատորին մէջ դետեղուած են Մոկացի Նախօ քեռի (էջ 3), Խասպոյենց Ջատիկ (էջ 57), Գագիկ Բագրատունի (էջ 193), Աղթամարի եկեղեցու բարձրաքանդակները (265), Ամիր Հասան (401), Գագիկ Արծրունու բարձրաքանդակը Աղթամարայ եկեղեցու արտաքին պատի վրայ (473), Աղթամարայ բարձրաքանդակները (529), Մանուկ Ցարութինեան (603), Ռաչօ Մուրատեան (755), Աւօ Զատոյեան (761), Աղիզ Ղարիբեան (787), Սպարկերտցի Փաոիկ (817), Մարգարիտ Սարգսեան (889), Գրիգոր Փոխան (937), Համբարձում Խապօ Գրիգորեան (981), Ամրար եւ Գուրգէն Բագրատունիներ (1113): (Կը թուի թէ Բ. հատորը աւելի հարուստ պիտի ըլլայ խոստացուած նկարներու տեսակէտով: Ցանկալի է որ այս շքեղ հրատարակութիւնը ունենար աւելի ճիշդ այն տիպի գեղանկարում, ինչոր 1934ին Ֆիրդուսիի հազարամեակի առթիւ լոյս տեսած Ռոստամ եւ Սոհրաբ հատորն էր՝ նկարազարդուած ժողովրդական նկարիչ Մարտիրոս Սարեանի կողմէ):

Խմբագրութիւնը իր մատենագրութիւնը սպառիչ չի համարիր: Անոնք ջանացել են հնարաւորութեան սահմաններու մէջ ի մի հաւաքել այս վէպի ուսումնասիրութեան համար կարեւոր գրականութիւնը միայն:

Հ. ԿՈՍՈՅԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

ԵՐԳԻԾԱՇԱԲԱԹ

ԱՆՄԻՏ ԵՒ ԱՆԱՐՈՒԵՍՏ

—.—

ԳՈՐԾԱԴՈՒԼՆԵՐ

Աւելի քան հինգ հարիւր հազար բանուորներ գործադուլ յայտարարեցին Ֆրանսայի մէջ, փակելով ու գրաւելով գործարանները:

Գործադուլներ նաեւ Պելճիքայի, Սպանիոյ եւ Յունաստանի մէջ:

Այդ օրերուն երկնքի մէջ ալ գործադուլ կար: Արեւը պաշտօնապէս գործադուլ յայտարարած էր ու բնաւ իր լոյս երեսը ցոյց չէր տար մեզի: Արեւը հաւանաբար կը մտածէր եւ կ'ըսէր.

— Սա սրիկայ մարդկութեան, սա չահագործող մարդոց երամակին տալու չէ լոյս ու ջերմութիւն: Մարդկութիւն կոչուող գազանախումբը արժանի է միայն ցուրտի եւ խաւարի:

Արեւը իր բիւրաւոր ճառագայթները անգործութեան դատապարտեց ու մարդկութեան ներկայացուց հետեւեալ պահանջները.

— Շաբաթական քառասուն ժամ աշխատանք ու տարեկան ութ ամիս արձակուրդ:

Ստիպուած իր պայմանները ընդունեցինք ու այդ պատճառով է որ իր երեսը շատ տեսնելու պատիւը եւ երջանկութիւնը չունինք:

Մենք կ'արձանագրենք թերթերուն չգրած գործադուլները:

Ոսկեբերան աղբիւրէ մեզ կը ծանուցանեն թէ Վահան Մալէզեանն ալ, իր բազմաչարչար պաշտօնէութեան հետ, գրաւած ու գոցած է Բարեգործականի շէնքին մէջ, յայտարարելով գործադուլ եւ ընելով հետեւեալ պահանջները.

— Օրական միժամեայ աշխատանք, քոլէքթիվ ու յաւիտենական պայմանագրութիւն, հարիւրին՝ հարիւր տասնըհինգ յաւելում ամսաթոշակներու վրայ եւ տարեկան վեց ամիս կրկնավճար արձակուրդ:

Փասիի, Թրոքատէրոյի, Նէօյիի եւ Էթուալի թաղապետութիւնները ջերմապէս գնահատած ու գործնապէս քաջալերած են Վահան Մալէզեանի գործադուլը եւ իբրեւ ուտեստ ղրկած են տասը կառք ձոյլ ոսկի:

« ՄԻԱՑԵԱԼ ՃԱԿԱՏ »

Հրապարակը միացեալ, մեծ ճակատներուն է:

Վա՛յ նեղ ճակատ ունեցողներուն:

Առաւել կամ նուազ իրարու գաղափարակիցները կը միացնեն իրենց ճակատները ու կը կազմեն «միացեալ ճակատ»ներ:

Կը լսենք որ ուրիշներ ալ մտադիր են կազմել միացեալ փորեր, միացեալ կոկորդներ, միացեալ ականջներ, միացեալ աչքեր, միացեալ շրթունքներ ու նոյնիսկ միացեալ քիթեր:

Ալ կրնաք երեւակայել թէ այս միացեալ ճակատներէն ինչպէս պիտի հոսին քրտինքները, պարզապէս Նիակարայի պէս: Ու միացեալ քիթերը ինչպէս պիտի խնչեն ու հնչեն, պարզապէս փողի պէս:

Վերջապէս պզտիկ բան պիտի չմնայ աշխարհի մէջ: Բոլոր պզտիկները պիտի միանան մեծ-միացեալ կազմելու համար:

Մեր մէջ ալ սկսած է միացեալականութիւնը:

Անցեալ օր տեսայ չափահաս որբ մը որ տժգոյն էր: Ըսի.

— Ի՞նչ ունիս, մէկ տե՞ղդ կը ցաւի:

— Ճակատս կը ցաւի, ըսաւ:

Քիչ յետոյ պատահեցայ Հ. Մ. Ը. Մ.ի մարզիկներէ մէկուն որ կը քալէր գլխիկոր: Հարցուցի որպիսութիւնը.

— Ճակատս կ'այրի պատասխանեց:

Անկէ վերջը, հանդիպեցայ Բարեգործականի Երիտասարդաց միութեան մէկ յիսուննոց անդամին, որ խիստ հիւանդկախ երեւոյթ մը ունէր: Ըսի.

— Խեր ըլլայ, կը յուսամ որ հիւանդ չես..

— Ճակատս կը պայթի հեծեց ...

Աւելի վերջն ալ պատահեցայ զինուորական միութեան մէկ անդամին որ ըսաւ ինծի.

— Ինքզինքս ճակտէս զարնուածի պէս կը զգամ ...

Այս բոլոր ճակատի հիւանդութիւն ունեցողներուն մէկ դեղ կը յանձնարարենք.

— Միացնել իրենց ճակատները: Անոնք «միացեալ ճակատ» կազմելով կրնան փարատել իրենց ճակտի ցաւերը, ինչպէս նաեւ կրնան անտեսանելի ընել իրենց գլխուն մերկութիւնը: Այսինքն ճաղատութիւնը:

ՄԷԿ ՏԱՍՆԵՐՈՐԴ

Հայ մայրիկ մը կ'ըսէր.

— Տղաս չուզեր ամուսնանալ: Կ'ըսէ թէ ամուսնութիւնը վիճակահանութիւն մըն է: Շատ քիչերը կ'երջանկանան:

Մէկն ալ ըսաւ.

— Ըսէ՛ որ ձեր զաւակը կնոջ եւ վիճակահանութեան մօտ չէ: Բացառիկ երեւոյթ մըն է այդ:

Մայրը ճչեց.

— Տղաս կը դոհանայ... մէկ տասներորդ բաժիններով:

ԲԱՐԵՄԻՐՏ ՀԱՅՈՒՀԻՆ

Բաւական ունեւոր Հայուհի մը, որուն համար բաւական ալ գթոտ սիրտ մը ունի կ'ըսեն, սովորութիւն ըրած է իր ծառայողները ընտրել այն Հայերէն որոնք անգործ են ու միաժամանակ զրկուած գործազրկութեան նպաստէն:

Եւ իրապէս ի՛նչ օրինակելի ազնուութիւն:

Բարեկամ մը սակայն, միս մինակը կը պնդէր թէ այդ քրիստոսանուէր Հայուհին որոշ պատճառով մը այդպէս կը շարժի: Թէ ան աժան, աժան ծառայողներ ունենալու համար միայն կը զատէ անգործ ու գործազրկութեան նպաստէ զրկուածներ:

Վերջապէս պէտք էր լուսաբանել խնդիրը: Յանձնախումբ մը կազմեցի լսողութեանս, դատողութեանս, տեսողութեանս եւ հոտառութեանս մասնակցութեամբ եւ ձեռնարկեցի խըղճամիտ քննութեան:

Աւա՛ղ, քննութիւններս խորացնելու պէտք չեղաւ: Քանի մը ժամէն ջախջախիչ փաստերով կը հաստատուէին բարեկամիս ըսածները:

Այդ ունեւոր Հայուհին կը շահագործէր աշխատանքի եւ նպաստի իրաւունքներէն զրկուած կարուհիներ, լուացարարուհիներ, խոհարարուհիներ եւ զանազան աշխատաւորներ:

Ու այս ճամբով կը յուսար մտնել Աբրահամու գոգը, այսինքն երկնային արքայութիւն:

Հիմա սակայն, այս ունեւոր Հայուհին, թերեւս Աստուածային կարգադրութեամբ մը, ինքն է որ զրկուեր է աշխատելու, ինչպէս նաեւ հաճոյանալու եւ ծուլանալու երբեակ իրաւունքներէն,— աջակողմին կաթուած է իջեր:

Պարապ տեղը չէ որ յաղթեցին ձախակողմեանները:

« ՄՏԷ՛Ք ... ԵԼԷ՛Ք ... »

Մեծ գործադուլէն առաջ շատ մը գրասենեակներու դուռներուն վրայ ազդարարուած էր.

— Մտէք առանց զարնելու: (Entrez sans frapper)

Բանուորները շրջած են այդ ազդարարութիւնը ու իրենց գործատէրերուն գործասենեակին դրան վրայ գրած են.

— Ելէ՛ք, առանց զարնուելու:

ՆՇԱՆ ՊԷՇԻԿԹԱՇԼԵԱՆ

«ՀԱՅՐԵՆԱԶՈՒՐԿ ՕՐԵՐ»էն

Ո՛Վ ԻՄ ԱԶԳ

Ես քու հոգւոյն խորը ննջած իրիկուն
Իմ հարազատ խոր թախով,
Անցեալներու սեմին նստած վիհերուն՝
Թարշամ ճամբուս արեւով:
Ես քու մատղաշ փունջը զոհիդ գիշերուան,
Մըրափելով միայնակ՝
Արտըս հերկող ոսկեձեղուն բիւրեղեայ՝
Աստղն իմ վէրքով լայնարձակ:
Լուռ լիճերու երգն իմ անուշ պաղպաջուն
Մարգարտազարդ պարտէզին,
Բովքէն ծլած արշալոյսի վարդերուն
Քաղցրապըրսակ Նայիրի՛:
Աստուածազանկ իղձով օծուն Նայիրի
Ես կանթեղն իմ լուսընթագ,
Գիշերներու ծոցուն օրօր Մասիսի
Վըրէժն հըզօր ու կայծակ:
Ու երբ հընչեն ալ մելամաղձ իմ կեանքին
Ժամերն տըժգոյն ու ձըմրան,
Գիտցիր իմ ա՛զգ, սիրտը լոյսին դեռ քեզի՝
Ես կը թողում քու զարնան:

ՎՐԷԺՈՒՆԻ

ՍԻԼԻՀՏԱՐԻ ՊԱՐՏԷԶՆԵՐԸ

—— ——

ԽՄԲ.— Գրած էինք թէ Զապէլ Եսայեան, վերջերս, Երեւանի մէջ լոյս ընծայեց իր յուշերը, վերի խորագրով հատորի մը մէջ,— թերեւս Ա. հատորն է դեռ այդ: Այդ յուշերէն կուտանք երկար հատուած մը, որ, լեզուական թափթփածութիւնը եւ քերականական սխալները սրբագրուելէ վերջ (թերեւս տարիքի բերած հետեւանքն է այդ), տակաւին կը վկայէ այն փառքին մասին, զոր մեզի բերաւ այս կախարդական վիպագրուհին՝ իրապաշտ իր արուեստին վրայ նետելով գունեղ ռոմանթիզմի մը բաքախուն մշուշը:

Ծնած եմ 1878ին Փետրուար 4-5 առաւօտեան դէմ, Սկիւտար, Սիլիհտարի պարտէզներ կոչուած թաղին մէջ: Նոյն գիշերը ռուս բանակը հասեր էր Սան Ստէֆանօ: Մայրս կը պատմէր, որ ինքը երկունքի ցաւերու մէջ էր, երբ փետրուար 4ի երեկոյին, մունետիկները թաղերէն անցնելով գոչեցին.

— Թնդանօթներ պիտի արձակուին, մի վախնաք:

Անտարակոյս կառավարութիւնը կարծեր էր, որ Ռուսերը պիտի ռմբակոծեն մայրաքաղաքը:

Մայրս կը պատմէր, որ այդ օրը ձիւնի բուռն փոթորիկ մը բարձրացաւ եւ որ տեւեց ամբողջ գիշերը: Մարդիկ տուներէ դուրս չէին կրնար ելլել, չնչասպառ կ'ըլլային: Յոյն դայեակը, որ մայրս կը խնամէր, Գատը գիւղ կը բնակէր: Ոչ մէկ կառապան կը յօժարէր ձիերը լծել կառքի: Երանիկ մօրաքոյրս կ'աւելցնէր, որ ամէն բանի վրայ՝ հայրս տունը չէր եւ Տիգրան մօրեղբայրս տուն եկեր էր գինով վիճակի մէջ.— «Մէկ պատը ինծի, մէկ պատը քեզի...», եւ կէս ժամ տեւեր էր, մինչեւ որ յաջողեր էին հասկցնել անոր, թէ պէտք էր ճար մը գտնել, յոյն դայեակը բերել Գատը գիւղէն:

Տիգրան մօրեղբայրս նետուեր էր փողոց, անցեր էր Հայտար Փաշայի գերեզմանոցէն եւ քանի մը անգամ ճամբան կորսնցնելով, ձիւնի փոթորիկին կուրծք տալով, վերջապէս հասեր էր Գատը գիւղ, յոյն դայեակը հաներ էր անկողնէն եւ թեւէն բռնած քշեր բերեր էր Սկիւտար:

Մայրս կը պատմէր նաեւ, որ կէս գիշերը անց, յոյն դայեակը եւ հայրս կրակարանին շուրջ նստած, սպասելով երեխայի ծննդեան, բուռն վիճաբանութեան բռնուեր էին իրարու հետ: Դայեակը այն յոյսը կը սնուցանէր, որ երբ Ռուսերը գրաւեն մայրաքաղաքը, «քրիստոնեաները պիտի ազատագրուին», մինչ հայրս որ եւ է բան չէր սպասեր ռուս բանակի յաջողութենէն:

Ես ծներ եմ վախ եւ վատոյժ: Տիգրան մօրեղբայրս նորածինը տեսնելով գոչեր է.

— Աս ա չօճուխ է՛, պէ՛ ...կարծես քիչ մը փիփուր է. մե՛ղք քաշած նեղութեանս ...

Մինչեւ ութ-ինը տարեկանս՝ Տիգրան մօրեղբայրս դեռ զիս կ'անուանէր փիփուր:

Արդարեւ մինչեւ այդ տարիքները եղած եմ շատ տկար, ենթակայ ամէն տեսակի մանկական հիւանդութիւններու եւ շարունակ տատանուեր եմ մահու եւ կենաց մէջ:

ՏՈՒՆԸ

Տունը, ուր ծնած եմ, երկյարկանի, փայտաշէն եւ կարմիր ներկուած սովորական տուն մըն էր, որուն փողոցի վրայ նայող պատուհաններու վարագոյրները գրեթէ միշտ փակ կ'ըլլային, որովհետեւ ճիշդ մեր տան դիմաց կար յոյն նպարավաճառի խանութ մը, որ միեւնոյն ատեն գինետուն էր:

Մեր տունեցիները օրը կ'անցընէին տանը ետեւի սենեակները, որոնց պատուհանները կը բացուէին իրարու յաջորդող այգիներու վրայ:

Այգիներէն անդին, թրքական թաղերն էին իրենց հոյակապ մզկիթներով, որոնց սլացիկ եւ ճերմակ մինարէները կ'ընկերանային սեւ նոճիներու: Հեռուէն կ'երեւէր նաեւ Վոսփորի կապոյտ եւ փայլփլուն ժապաւէնը, ուրկէ անդին Ստամպոլի սիլուէթը՝ որ առաւօտները վարդագոյն, օրուան մէջ ոսկեգոյն եւ իրիկունները կապտորակ մշուշի մէջ շղարշուած, կը թուէր յարափոփոխ, երանգաւոր ու երազային երկիր մը:

Իմ մանկական աչքերս շլացեր են այն ճաճանչներէն, որոնք մզկիթներու ոսկեզօծ գմբէթներուն վրայ իյնալով լոյսի հրդեհներ կը վառէին: Իմ առաջին տեսողական տպաւորութիւններս կրեր եմ այդ գունագեղ եւ միեւնոյն ատեն նրբօրէն երանգաւոր շրջանկարէն, որ խոր ազդեցութիւն գործեր է իմ վրաս: Դեռ անգիտակից եւ անբացատրելի՝ լացեր կամ խնդացեր եմ կրած տպաւորութիւններուս առթած ուժգին յուզումով եւ յետագային, երբ կրկին տեսեր եմ նոյն տեսարանները, զգացեր եմ, որ անոնք արդէն տեսնուած եւ զգացուած են ինծմէ:

Կը յիշեմ գարնան առաւօտները երբ այդ այգիները, Սիլիհտարի պարտէզները, կը դառնային բոցավառ վարդաստաններ: Այդ վարդերը կը խուժէին տուներէ ներս, կը զարդարէին անզարդ սենեակները, բուրում եւ երանգ կը բերէին ճերմակութիւնով պատած սենեակներու մէջ, կը դառնային խաղալիկ երեխաներու ձեռքին եւ անոնց թերթիկները կ'անձրեւէին ամէնուն եւ ամէն բանի մը:

Կը յիշեմ ճենողկուզակի զահավիժումը սարփինաներու վրայէն, որոնք պերճ պատմուճաններու պէս կը ծածկէին զառամած տուներու խլխլիկ թշուառութիւնը: Արեւի լոյսը մաղուելով սաղարթախիտ ծառերու մէջէն՝ կը թափէր գետնի վրայ խուսափուկ պղպջակներով. զով սիւքը փայփայանքի պէս կ'անցնէր մարդոց եւ բոյսերու վրայէն եւ որուն հետ կարծես նազանքով կը խաղային նորածիլ ոստերը:

Կը յիշեմ տենդագին եւ գաղջ իրիկունները, գորտերու կրկռոցը աւազաններու մէջ, կայծոռիկներու ոստումները եւ Արտէզեան հորերու անվերջ ճռինչը, որ մինչեւ իմ հիւանդոտ երեխայի խռովուած քունիս մէջ կ'ընկերանար իմ երազներուս: Երբեմն ալ հովիւի սրինգ մը Բուլղուրլիի տափաստաններէն զաղթած պարտիզպանի մը ձեռքին՝ հեռաւոր եւ հայրենաբաղձ մեղեդի մը կ'երգէր:

Կը յիշեմ տառապանքս այդ բազմերես բնութեան գեղեցկութեան առջեւ, անզօր բաղձանքս ընդգրկելու, իւրացնելու ինչ որ ցիր բուրմունք էր, երանգ, լոյս եւ երազ ...

Կը սիրէի ակնապիշ նայիլ երկինքին, ուր ոսկեծիր ճերմակ ամպեր մեղմօրէն կը ձեւափոխուէին: Երբեմն ամպի ծուէն մը կ'անջատուէր եւ կը սուրար աւելի արագ կապոյտ երկնակամարին վրայ: Այդ բոլորը շունչ եւ կեանք կ'առնէին իմ աչքերուս տակ, իմ մանկական հասկացողութեամբս իմաստ կուտայի այդ շարժումներուն եւ ձեւափոխութիւններուն, երբ աչքերս կը սեւեռէի արեւմուտքի բոցավառ հորիզոնին եւ անոր վերեւ գծուող չէկ երիզներուն:

Կը յիշեմ մայիսեան զով անձրեւը որ կը տեղար հապճեպ մրմունջով պսպղակած բոյսերու եւ կարմիր կղմինտրներով ծածկուած տանիքներու վրայ: Ջրորդաններէն անձրեւաջուրը ուղխօրէն կը հոսէր եւ թաց ու փխրուն գետնին վրայ իրեն համար ճամբայ կը բանար բազմաճիւղ առուակներ կազմելով: Բաց պատուհաններէն զովացած օդի թարմ շունչը կը խուժէր ներս: Պարտէզներէն եւ այգիներէն հերկուած եւ պարարտ հողի թրջուած կանաչի հոտը կը բռնէր մթնոլորտը: Եւ այդուն՝ անձրեւով յագեցած պարտէզները իրենց զօրաւոր թուրմ ծաղիկներով կը ժպտէին:

Կը յիշեմ ինքզինքս մեր պարտէզի արահետներուն մէջ, տատիկ որ քալելով լոյսի արատներու վրայ կը դողդղային վերերուն ճիւղերու թաւ դած շուքին մէջ: Կը յիշեմ անորոշ տառապանքութիւնը, որ յանկարծ կը գրաւէր զիս, երբ ուշադիր կը լսէի ծառերու սօսաւինը եւ առուակներու խոխոջը:

Այդ պարտէզներուն մէջ արքայա

ՊԱՏԿԵՐՆԵՐ ՄԵՐ ԿԵԱՆՔԷՆ

Մեռա՛ծ էր...

—•—

Լիբանանի գիւղերէն, Ղազիրէն կը վերադառնայի: Ինքնաշարժի գործադուլի օրերուն էր: Գիւղին բարձունքէն մինչեւ ստորոտը հետիոտն իջեր էի ու հասեր շոգեկառքի կայարան, ուր չատերուն հետ, ես ալ սպասեցի: Վերջապէս վայրաշարժը սուլեց ու կառախումբը ճամբայ ելաւ:

Վակոնին մէկ անկիւնը նստած, նախ աջիս տարածուող ծովը կը դիտէի, ուռած առագաստներով նաւակները որոնք կը հեռանան եւ դանդաղ դանդաղ կը շարժին: Ապա, աչքերս բարձրացուցի ձախիս կանգնած, Քեսրուանի շրջանի, Ճունիի վերեւ բարձրացող կոնաձեւ, կանաչազարդ լեռան, որուն գագաթը մատուռի մը կտուրին՝ բազկատարած կանգնած կը մնայ արձանը Աստուածամօր: Մինչ ես յափշտակուած կը մնամ շրջակայքի տեսարաններով, շոգեկառքը արդէն կայարան մտած էր: Ճամբորդները կը բարձրանան: Ամէն ոք իր տեղը գրաւած էր: Կառախումբը նորէն կը շարժի: Տոմսակավաճառը պաշտօնի վրայ է: Նորեկները իրենց տոմսակները կը ստանան հետզհետէ, կարգը եկած էր ինծմէ քիչ մը անդին, սեւեր հագած կնոջ մը, զոր առաջին իսկ տեսնելուս հասկցայ թէ հայ մայր մըն էր: Մեր բոլոր խաթունիկ մայրերու պէս լուրջ հագուած, հայ մայրերուն շնորհքը դէմքին, գլուխը կախ — անկասկած խոր մտածմունքի մը գերին էր դարձեր: Անտարբեր իր շուրջիններուն, ինքնամոռացութեան տուած էր ինքզինք, որովհետեւ երբ պաշտօնեան ձայն տուաւ, ընդոստ գլուխը բարձրացուց եւ երկար նայուածք մը ձգեց տոմսակավաճառին վրայ, թերեւս հոգւոյն խորէն բարկանալով որ իր մտածումներուն թելն էր կտրած, վերացած իր աշխարհէն տանջանքի եւ զրկանքի այս աշխարհն էր բերեր:

— Լէյուէն բահյի եա սըբ (Ո՞ւր կ'երթաք, տիկին):

Լուռ է: Այս անգամ աղճատ թուրքերէնով.

— Նէրէ կիտեր եա մատամ:

— Պէյրութ - Շամ սթասիոն, Քարանթինա:

Կասկած չկար որ հայ կին մըն էր: Արաբերէն չէր գիտեր:

Կինը տոմսակը առաւ, ափին մէջ սեղմեց ու նորէն գլուխը կախեց: Դիտեցի երկար: Անշարժ կը մնար միեւնոյն դիրքին մէջ: Հետաքրքիր խառնուածքս մղեց զիս որ մօտենամ:

— Բարեւ ձեզ, Տիկին ...

Իմ ձայնս ալ կ'երեւի անհաճոյ թըւեցաւ: Բայց Հայ մը ըլլալս իրեն մխիթարութեան պատճառ ընդունելով, բարձրացուց սեւ շղարշով ծածկած գլուխը: դէմքը բաւականին ուղիղ բռնեց, երկար ակնարկ մը ձգեց ու լուռ մնաց: Աչքերը որոնք քիչ մը ներս էին ինկեր, կարմրեր էին, թարթիչները տակաւին թաց էին ու կոպերուն տակ արցունքի շիթերը լըճացեր: Շրթունքները մեղմ կը շարժէին — անձայն ու խորունկ կուլար, աչնան անձրեւի մը չափ տխուր ...

— Ի՞նչ ունիք Տիկին:

— Ոչինչ:

— Չէ՛, կը զգամ որ կորուստ մը ունիք:

Կինը խօսքիս վրայ փղձկեցաւ, լսելի ձայնով մը սկսաւ հեկեկալ: Ցանցապարտ կը գտնէի ինքզինքս որ իմ անխոհեմութեամբ անոր տառապանքն էի շատցուցեր, անոր վշտին ծորակները էի բացեր եւ ահա սեւով եզերուած թաշկինակը, արդէն թաց, աչքին դէմ բռնած կուլայ:

— Տիկին, կորուստը լալով ետ չի գար, մարդիկ մեռնելու համար են ծըներ, խօսեցայ բան մը ըսած ըլլալու համար որպէսզի ինքն ալ խօսէր, այդպէսով թերեւս իր սիրտը հանդարտէր: Սպասեցի: Կնոջ հեկեկանքը կը մեղմանար: Աչքերը անգամ մըն ալ սրբեց, քիթը մաքրեց, դէմքը շտկեց ու խորունկ բացագանչութենէ մը ետք սկսաւ.

— Տղաս, պատմութիւնս երկար է, բայց կարճը խօսիմ — սկսաւ կինը հանդարտ ձայնով: Մամախաթունցի եմ, բարեկեցիկ ընտանիքի աղջիկ էի, հարս գացի՝ գիւղի գլխին տղուն: Ունեւոր էինք ու հանգիստ, կ'ապրէինք շէն - ուրախ, բախտը սակայն դարձաւ: Ամօթ է ըսելս, վեց ամսուան հարս էի երբ պատերազմը ծագեցաւ: Մնացեալը գիտես, սիրտ չունիմ պատմելու: Երկուքով էի երբ տունէն դուրս ելայ, մինչեւ Երզնկայ կեսուրս, ներերս հետս էին, անկէ ետք կորսնցուցի, մնացի մինակ ու կարաւանին խառնուած հասայ Ակն, այնտեղ թուրք ընտանիքի մը մէջ ապաստան գտայ իմ աշխատանքովս: Վիճակս սակայն օր ըստ օրէ կը ծանրանար, կը վախնայի որ զիս դուրս կը նետեն, բայց խանումս, չատ բարի կին մը, կռահելով իմ մտահոգութիւնս, օր մը առանձին եղած ատենս ըսաւ որ աշխարհ իրար անցնէր՝ ինծի բան պիտի չպատահէր: Հանդստացայ: Մնացի: Օր մըն ալ լոյս աշխարհ եկաւ տղինեկս, որուն թուրքերը Ալի անունը կուտային, իսկ ես՝ Ցաւակ: Անցան տարիներ, ապրեցայ լաւ ու վատ օրեր, միակ մխիթարութիւն ունենալով տղաս, որ հետզհետէ կը մեծնար, եւ անոր մեծնալը կ'ամոքէր մոռցնել կուտար բոլոր կորուստներս, քաշածներս: Ակնէն անցայ Արաբկիր, անկէ Խարբերդ, յետոյ որբանոցին հետ Հալէպ, ուր դուրս եկայ որբանոցէն: Տղաս ժամանակ մը դպրոց դրի, վերջն ալ արհեստի: Լաւ էինք, հանգիստ կ'ապրէինք: Տղուս վաստակը երկուքիս ալ կը բաւէր, որով ես այլ եւս դադրած էի ուրիշին դռները աշխատելէ: Այդ ատենները, սակայն, տղաս սկսաւ գունատիլ, դեղնիլ, թեթեւ թեթեւ հազալ, գիշերները քրտնիլ, չատ յոգնութիւն զգալ: Դուռ դրացի կասկածոտ խօսքեր կը փըսփսային իրարու ականջին ի վար, այնպէս որ օր մը ստիպուած բժիշկին տարի: Ականջիս ինկած խօսքերը իրական էին, տղաս թոքախտի էր բռնուած: Լիբանան բերի: Ծախած էի ունեցած - չունեցածս, տղուս կարի մեքենան ալ եւ այդ դրամով զինքը հիւանդանոց մը դրի, սկսայ արդէն աւոր անոր դուռը ձեռք առնել: Տղաս բաւական ատեն մնաց հիւանդանոց, բաւական ալ օգուտ տեսաւ, բայց ի՛նչ օգուտ որ դրամս հատաւ, չահածս հիւանդանոցին չէր բաւեր: Երեք ամսուան բարդուած պարտք ունէի, չունէի որ տայի, ստիպուած դուրս հանեցի հիւանդս եւ այս անգամ ալ Առաջնորդարան դիմեցի, Մամըլթէնի բուժարանը կարենալ մտցնելու համար: Երկար ժամանակ առաւ, մինչեւ որ յաջողեցայ դիմումներուս մէջ: Մինչ այդ, սակայն, երկու ամիս Քարանթինայի մօտերը թիթեղէ տնակի մը մէջ ապրելով արդէն բանը բուսած էր ...

Տղաս հիւանդանոց դնելէն ետք, գացի հայ ընտանիքի մը քով աշխատելու: Հիւանդանոցին չէի վճարեր եւ ուսկէ՞ վճարէի, առած դրամս հազիւ հազ ճամբու ծախքի եւ քիչ մըն ալ ուտելիք - մուտելիքի կը բաւէր, որ ամէն այցելութեանս կը տանէի:

Անցեալ չաբթու երբ եկայ, կ'ըսէր թէ, երբեմն չատ լաւ է, երբեմն մեռածի պէս կը զգայ, ուժերը կը քամուին: Ըսի իրեն որ աղէկնալու վիճակ է: Ի՞նչ ըսէի: Երեք օրէ ի վեր ծանրացած է եղեր, լուր ղրկեր են առաջնորդարան, որ երթամ գլխուն վերեւ գտնուիմ: Տեղս մարդ չէր գիտեր, գացեր էի Քարանթինա: Անկէ եկան զիս գտան: Այս առտու լուրը առնելուս պէս չտապեցի ժամ առաջ հիւանդանոց հասնիլ: Հասայ: Մեռա՛ծ էր...

Կինը կրկին փղձկեցաւ: Սպասեցի որ լայ եւ խաղաղի: Շոգեկառքը քանի մը կայարան անցեր էր, կայարան մըն ալ՝ արդէն Պէյրութի առաջին կայարանն է: Քիչ վերջ ալ Շամ կայարանն ենք: Կինը իր սեւ, երերուն մարմինն առած, լաց ու կոծ աչքերով բաժնուեցաւ ինծմէ: Չկրցայ մխիթարանքի ոչ մէկ բառ կամ խօսք արտասանել: Ի՞նչ ազդեցութիւն պիտի ունենար մօր մը ծով վշտին իմ կաթիլ մը մխիթարանքս:

— Մեռա՛ծ էր ... Քանինե՛ր, քանիներ այդպէս մեռան, անտէր մեռան, լքուած մեռան, մօր մը, քրոջ մը գուրգուրանքին, հոգածութեան կարօտով:

— Մեռա՛ծ էր, մեռած: Քսան տարիներու մօր մը խաչելութեան վերեւ բացուած երազը, տղան որուն համար այդ այրին, վեց ամսուան հարսը, ի՛նչ յոյսեր հիւսեց փայփայեց, զոհեց ինքզինքը անոր արեւուն, եւ այդ արեւը մարեր էր:

— Մեռա՛ծ էր ...:

Ս. ԲԱԽՏԻԿԵԱՆ

ՇԻՏԱԿ ԽՕՍՔԵՐ

Հրեան ըսաւ.— Ուր շահ ունիմ,
Հրէաստան հոն է ինծի:
Հայն ալ ըսաւ.— Ուր ժամ ունիմ,
Հայաստանը հոն է ինծի:
Անզաւակ Հայը մէկ ցաւ ունի,
Թէ ինչո՞ւ զաւակ չունի:
Զաւկի տէր Հայը բիւր ցաւ ունի,
Ո՞ր մէկը խոստովանի:
Մեր ազգանը լաւ կ'ըլլար,
Եթէ Հայը ազ չըլլար,
Քիւրտը ֆացախ չըլլար,
Հոռոմը եղ չըլլար:

«ՑԱՌԱՋ» ԿԸ ՆՈՒԻՐԷՆ

Քասապլանքայէն Պ. Ա. Զաքրեան այս տարի եւս մէկ տարեկան Ցառաջ կը նուիրէ Միս Եէփիէի ազգային վարժարանին, Սուրիա:

ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

ԲԱՆՈՒՈՐԱԿԱՆ ԵՐԳԵՐ

—.—

Փօփիւլէր, բանուորական տիրապետութեան այս օրերուն, կը թելադրէ վերածաղկեցնել աշխատաւորական երգերը, հին թէ նոր, որոնք իրենց կշռոյթով եւ բովանդակութեամբ՝ կրնան նպաստել զանգուածային ոգիին (esprit grégaire) կազմութեան:

Ահա տուն մը իրլանտական աշխատաւորական երգէ մը.—

Ահա մենք, որոնց լամբարը, առտուն,
Կը վառի աքլորին կանչով,
Ահա մենք բոլորս, որ օրապահիկի մը
համար,
Արշալոյսէն առաջ կը կանգնինք սալին առջեւ ...

Դառն է այս երգը իր բանահիւսութեամբ, սակայն հզօր՝ այն կշռոյթով զոր զրկանքը կուտայ իրեն:

Այդ ուժն է, որ Կարմիր Դրօշին մէջ կը սոնքայ.

Կը համարձակի՞ք մարտակոչ կարդալ
Մեր շքեղ կարմիր դրօշին,
Կարմիր ինչպէս արիւնը բանուորին:

Բանուորը երբեմն Ապստամբն է, որ կը մարտնչի յանուն օրուան հացին, եւ ասպարէզ կը կարդայ հարուստներուն, կը սպառնայ հրդեհել ամբողջ աշխարհը.

Ընկերային պատերա՛զմ,
Որ պիտի տեւէ ընդերկար,
Այնքան ատեն որ մէկ հոգի
Կրնայ հարստանալ առանց աշխատելու,
Այնքան ատեն որ անօթի է բանուորը:
. . . .
Տե՛ս առջեւդ, վայրի թշուառութիւն,
Տե՛ս առջեւդ, ծանրաքարշ գերութիւն,
Ապստամբը կանգնած է
Հրացանը պատրաստ:

Ինչո՞ւ աշխատաւորներու ապստամբութիւնը,— հացի համար: Ցաւիտենական երգը,— Հացին երգը, խորունկ ու դառն:

Կարելի չէ լռեցնել
Ժողովուրդը երբ կ'ըսէ.— Անօթի եմ:
Վասնզի բնութեան ձայնն է այդ,—
Հաց կ'ուզենք,
Հաց կ'ուզենք:

Անօթի եւ զրկուած, աշխատաւորը սակայն հաւատքն ունի յաղթանակին, ինչպէս կ'երգէ Կարմիր արեւ կոչուած խորհրդապաշտ երգով.

Ընկե՛ր, հին աշխարհը կը սպռի,
Քալենք յառաջ, ձեռք ձեռքի,
Ընկե՛ր, կարմիր արեւը
Վաղը պիտի փայլի՛, փայլի՛:

Աշխատաւորը երբեմն կը նոյնանայ իր հայրենիքին հետ, անոր անունը կ'առնէ, ինչպէս հետեւեալ ֆրանսական երգին մէջ, որ կը կրէ Մարիան անունը (աշխատաւոր ու համեստ ծագումով աղջիկ մը, որ ընդունուած է իբրեւ խորհրդանշան Ֆրանսայի).

Անունս, իմ անունս է Մարիան,
Անուն մը որ աշխարհի ծանօթ է,
Եւ ես կը սիրեմ կրել սիգապանծ
Կարմիր գդակս՝ ծուռ դրած:

Աշխատաւորն է դարձեալ, որ զործակցութեան, հաւաքական աշխատանքի փառաբանութիւնը կ'ընէ.

Մէկ մէկ սու խնայելով,
Քար քարի վրայ դնելով,
Եւ այսպէս ամէն օր,
Շինենք հասարակաց տունը,
Սիրոյ եւ երջանկութեան քաղաքը:

Աշխատաւորական պայքարը աննպատակ չէ սակայն, ան ունի իր երազը, նոր կեանքի մը հեռանկարը, զոր կ'երգէ այսպէս.

Օ՛հ, ի՛նչ հրաշալի երազ,
Որ կը պարզուի աչքերուս առջեւ,
Ի՛նչ շողարձակ արեւ է այս,
Որ կը բարձրանայ անամպ երկինքին ի
վեր,
Օ՜ ժամանակներ, զորս մարգարէացան
մեր նախնիք,
Օ՜ նուիրական ժամանակներ, վերջապէս եկաք:

Անրի տը Ռէնեէ

—.—

Ինչպէս գրեցինք, վերջերս մեռաւ Անրի տը Ռէնեէ:

Ֆրանսական բանաստեղծութեան այս իշխանը ծնած էր Օնֆլէօր, 1864ին: Քերթողի իր սկզբնաւորութիւնը ըրաւ դասական աւազանի մէջ, հետեւելով Լը Քոնթ տը Լիլի եւ Հէրէտիայի (ամուսնացած էր այս բանաստեղծին աղջկան հետ, գրագիտուհի մը նոյնպէս):

Ցետոյ սակայն յարեցաւ սէնպոլիզմին, որուն գլխաւոր սիւներէն մին էր: Իր կեանքին վերջին շրջանին՝ վերադարձաւ ֆրանսական դասական քերթողութեան աւանդութիւններուն: 1911ին անդամ ընտրուեցաւ Ֆրանսական Ակադեմիային:

Բեղուն արուեստագէտ մըն էր Ռէնեէ,— ունի քերթուածներու բազմաթիւ հատորներ, ինչպէս նաեւ վէպեր, վիպակներ ու քննադատական էջեր: Իր գործերէն յիշենք Ինչպէս երազի մէջ, Գեղջկական եւ աստուածային խաղեր, Թեւաւոր մունակը, Ժամերու հայելին, Կաւէ շքանշաններ, Սիրոյ վախը, Կէս գիշերուան ամուսնութիւնը, Կենդանի անցեալը, եւն.:

Ռուժէ տը Լիլ

—•—

Այսօր Շուազի - լը - Ռուայի մէջ (Փարիզի մէկ արուարձանը) կը տօնուի Ռուժէ տը Լիլի մահուան հարիւրամեակը:

Ռուժէ տը Լիլ ծնած է 1760ին, Լոն լը Սօնիէի մէջ եւ մեռած 1836ին Շուազի - լը - Ռուայի մէջ: Նախնական կրթութիւնը ստանալէ վերջ իր ծննդավայրին մէջ, կը մտնէ զինուորական ասպարէզ: 1791ին հարիւրապետի աստիճան կը ստանայ եւ կը ղրկուի Սթրազպուրկ: Սիրահար երաժշտութեան, սահմանէն ասդին, «ուր կը սկսի ազատութեան երկիրը», կը ճանչցուի իբրեւ արուեստագէտ զինուորական մը՝ շնորհիւ իր երաժշտական փորձերուն:

25 ապրիլ 1792ին, յեղափոխական Ֆրանսա պատերազմ կը հռչակէ Աւստրիոյ դէմ: Աննախընթաց խանդավառութիւն: Քաղաքին գլխաւոր հրապարակին վրայ, հսկայ բազմութեան մը առջեւ, կ'երգուի Ազատութեան երգը զոր յօրինած էր Ռուժէ տը Լիլ, տարի մը առաջ (եղանակը Փլէյէլի կը պատկանի): Իրիկունը, քաղաքապետին տան մէջ խնջոյք մը,— գինին կը յորդի, յաղթութեան կանչերը կը թնդան: Ու չատեր կ'ափսոսան, որ բանակը չունի իրեն արժանի քայլերգ մը: Զինուորները կ'երգէին Սա իրա եւ Քարմանեօլ երգերը, բայց կարծեն թէ խանդավառ եւ ռազմաշունչ բանակին համար անհրաժեշտ էր ունենալ նոր երգ մը: Քաղաքապետը կը դիմէ Ռուժէ տը Լիլի ներշնչումին: Ռուժէ տը Լիլ կէս գիշերին կը վերադառնայ տուն, բայց չի քնանար,— գլուխը կրակներու մէջ է, կը սարսռայ, կը թրթռայ: Կ'առնէ ջութակը եւ յանպատրաստից կը նուագէ, կը նստի բառերը կը գրէ, ոտքի կը կանգնի, ջութակի վրայ կը նուագէ: Ցետոյ կը քնանայ պարպուած եւ խաղաղած: Առտուն երգը կը տանի քաղաքապետին, որ կը հիանայ երգին վրայ: Անմիջապէս խնջոյք մը եւս կը կազմակերպէ,— կը հրաւիրէ բանակին հրամանատարները: Այնտեղ քաղաքապետը, իր կինը, Ռուժէ տը Լիլ կը թնդացնեն նոր քայլերգը, որ կը կրէր Ռազմերգ Հռենոսեան բանակի անունը: Բոլորը կը սարսռան, բառերն ու եղանակը յաղթանակի մը ջերմութեամբ կը լեցնեն հանդիսականներու հոգիները:

Ցաջորդ կիրակի, 29 ապրիլին, հրապարակին վրայ կը նուագուի նոր քայլերգը: Ազդեցութիւնը այնքան զօրեղ էր, որ հազարներով կամաւոր կը գրուին Հռենոսեան բանակին:

Քայլերգը շուտով տարածուեցաւ Ֆրանսայի հարաւային նահանգներուն մէջ: Եւ երբ կամաւորները հարաւէն հասնիլ սկսան դէպի Փարիզ՝ ճամբան անընդհատ երգելով այս քայլերգը, Փարիզի մէջ այնքան խանդավառութիւն ստեղծեց որ հարաւէն եկած կամաւորներուն անունով՝ քայլերգը կոչուեցաւ Մարսէյեզ:

Ոմանք կ'ըսեն թէ այս քայլերգը ամբողջովին չի պատկանիր Ռուժէ տը Լիլի: Եւ կը յիշատակուին բազմաթիւ անուններ, նոյնիսկ Գերմանացիներ, որոնց կը վերագրուի եղանակը: Ճիշդ է որ Փլէյէլ առաջին տունի կազմութեան մէջ իր մասը ունի: Իսկ խօսքերը, իրենց ամբողջութեանը մէջ կ'ըսուի թէ Ռուժէ տը Լիլի կը պատկանին անկասկած: Աննշան փոփոխութիւն մը կատարուած է սակայն սկզբնական բնագրի մէջ,— Ռուժէ տը Լիլ, քիչ մը չատ հանրապետական գտնելով երգը՝ ուզած է փոխել, չուզելով դրժել իր հաւատարմութեան երդումը՝ հանդէպ թագաւորին:

Ռուժէ տը Լիլ ժամանակ մը բանտարկուած է, սակայն Ռոպէսփիէրի մահէն վերջ՝ ազատ արձակուած եւ ղրկուած Պրեսթի բանակը:

Բայց շուտով կը հրաժարի զինուորական կեանքէ, եւ այնուհետեւ կ'ապրի քաշուած, գրեթէ մոռցուած ու թշուառ:

Մարսէյեզէն զատ Ռուժէ տը Լիլ գրած է հետեւեալ գործերը.— Մայրերու դպրոցը **(1798)**, կատակերգութիւն, Դրուագներ եւ յուշեր Քիպրոնէն, Ֆրանսական յիսուն երգեր (1825):

Ֆրանս. կառավարութիւնը անգամ մը եւս անմահացնելու համար Ռուժէ տը Լիլը, Մարսէյեզ անունով նոր դրոշմաթուղթեր շրջաբերութեան հանեց,— նկարը առնուած է Ցաղթութեան Կամարի մէկ դրուագէն:

կան ծիրանիներ իրենց ոսկեգոյն պըտուղները կարկառած են ինծ, ծաղկեալ վարդենիներ իրենց քաղցր բուրմունքով օծած են մանկութիւնս եւ վարդեր կարմիր, վարդեր ճերմակ իրենց գեղեցկութեան գերագոյն լրումին մէջ փոխանակ թառամելու, անհամար թերթիկներով, իմ զգայուն մատներուս թեթեւ հպումով՝ ինկած են ոտքերուս առջեւ:

Իմ կեանքի ընթացքին տեսած եմ չատ երկիրներ եւ վայելած եմ բնութեան բազմատեսակ գեղեցկութիւններ, բայց Սիլիհտարի պարտէզներուն յիշատակը մնացած է անջնջելի: Ինծ հետ տարեր եմ ամենուրեք այդ պարտէզները եւ անոնց մէջ ապաստաներ եմ ամէն անգամ, երբ մութ և սպառնական ամպեր կուտակուեր են իմ կեանքիս հորիզոնին վրայ:

Ինչքան մեր տան պարտէզը, շրջակայ պարտէզները եւ այգիները ժպտուն եւ ծիծաղկոտ էին, այնքան մեր տան ներքնամասը խոժոռ էր եւ ցուրտ:

Մաքրութեան աններող սովորոյթներ, մեծ մօրս հրամայական պահանջով, վանել կուտային որ եւ է առարկայ որ կարող էր քիչ մը հաճելի անկարգութիւն, քիչ մը ֆանթազիա բերել մեր կենցաղին մէջ: Բոլոր սենեակներուն պատերը ավայած եւ ջնարակուած էին ճերմակ գոյնով: Գետինը տախտակ էր, բացի երկու սենեակէ, որոնք ծածկուած էին փսիաթով: Այդ տախտակները այնքան յաճախակի կը լուացուէին եւ աւազով կը շփուէին, որ թաց տախտակի հոտը սովորական դարձած էր մեր ռունգերուն:

Սենեակներուն ճակատը մէկ պատէն միւսը կ'երկարէր բազմոցը, միշտ ծածկուած ձիւնաթոյր ծածկոցով: Պատուհանները ունէին ճերմակ, «արդուկին ծալքը վրան» զոյգ վարագոյրներ: Բոլորակ սեղան մը ճերմակ քռոշէ ծածկոցով կը կրէր ջրաման մը եւ բաժակ մը, հակառակ կողմը դարձած, բիւրեղեայ պնակի մը մէջ: Կը ճաշէինք բակը, որ սալարկուած էր ճերմակ մարմարիոնով եւ գիշերը ճերմակ գիշերնոցներով կը պառկէինք գետինը փռուած անկողիններու մէջ, որոնց սաւանները կը բուրէին վարդ կամ լաւանտա: Ուր որ մարդուս աչքը թափառէր՝ կը հանդիպէր անողոք սպիտակութեան: Ոչ մէկ նկար պատերուն վրայ, ոչ մէկ ծաղկաման: Երբ մօրաքոյրերս պարտէզէն ծաղիկներ բերէին եւ դնէին բաժակներու մէջ, Տուտուն կարծիքով «փխութիւն» կ'ըլլար: Միայն վարդերու եղանակին էր, որ դէզ առ դէզ վարդեր կը կուտակուէին սեղաններու եւ բազմոցներու վրայ: Տուտուն կը հանդուրժէր միայն վարդի բուրմունքին, որուն համար կ'ըսէր, թէ «մաքրութիւն կը հոտի»: Մնացեալ բուրմունքները բնական, թէ արուեստական, իր կարծիքով պարկեշտ մարդոց համար չէին:

Ձմեռնամուտին, երբ պարտէզին դռները կը փակուէին, յուսահատութիւնը կը գրաւէր իմ մանկական հոգիս:

Մէկ կամ միւս մօրաքրոջս գիրկը, ճերմակ բազմոցին վրայ կըզկըտած, կարօտով կը յիշէի արեգնաւէտ արահետները եւ վարդենիները: Այն ատեն, աչքերս կը գոցէի եւ ինքզինքիս կը պատմէի հեքեաթունակ պատմութիւններ, ուր վարդերը կը խօսէին, ծառերը կը քալէին նազանքով ու իրենց բազկատարած ճիւղերով շուրջպար կը կազմէին:

Բարեբախտաբար տանը մէջ կային երկու ովասիսներ, ուր սակայն իմ մուտքս հազուադէպ էր: Անոնցմէ մէկն էր Երանիկ մօրաքրոջս սենեակը, ուր մինակը նազմա կը բանէր: Երանիկ մօրաքոյրս խստիւ կը պաշտպանէր իր առանձնութիւնը եւ ինծ համար իր սենեակը խորհրդաւոր որջ մըն էր, ուր մտնելու երանութիւնը կը համարէի անհասանելի երազ: Միւսը՝ տանը ամէնէն ընդարձակ սրահն էր, ուր մօրաքոյրերս երբեմն դէմ դէմի, երբեմն առանձին թեզկեահներու վրայ նազմա կը բանէին:

Այդ սրահը հրաշալի աշխարհ մըն էր ինծ համար: Գետինը ծածկուած էր փսիաթով, որ թեթեւ մը կը ճռճռար մօրաքոյրներուս մուճակներուն տակ: Բազմոցը ծածկուած էր նկարէն կտաւով: Վարագոյրները դեղնորակ էին կարմիր խիտ գիծերով:

Իմ հիացումիս գլխաւոր առարկաները էին թեզկեահները, ցած սեղաններ, որոնց առաջքը մինտէրներու վըրայ ծալապատիկ նստած, Իւղաբեր Մաքրիկ մօրաքոյրներս նազմա կը բանէին: Անոնք հագուած կ'ըլլային դեղին, վարդագոյն կամ կապոյտ էնթարիներ՝ նկարազարդուած խոշոր դունագեղ ծաղիկներով:

Թեզկեահներուն մէկ եզերքը դըրւած էին հողէ ամաններով, կարմիր, դեղին, մանիշակագոյն ներկեր: Կանաչը եւ կապոյտը Երանիկ մօրաքոյրըս կը բանէր:

Ամաններու գծագրուած տերեւները եւ ծաղիկները գոյն եւ բըլէֆ կը ստանային, երբ մօրաքոյրերս վրձինները կը թաթխէին այս կամ այն ներկին մէջ եւ կը բանէին: Ներկուած նազմաները կը փռէին շարքով կապուած առասաններու վրայ եւ շտապ աշխատելով կը խօսակցէին: Անոնք իմ հետաքրքիր մոքիս առջեւ կը բանային դրսի անծանօթ աշխարհի դըռները: Շատ բան չէի հասկնար այդ խօսակցութիւններէն, բայց իմ նորադարթ երեւակայութիւնս թեւեր կ'առնէր եւ այդ խօսքերու բեկորներով ինծ համար եւ ինծ յարմար աշխարհ մը կը ստեղծէի:

Մասնաւորապէս ջերմ սիրով կը սիրէի Իւղաբեր մօրաքոյրս, զոր Գոգօ կը կոչէի: Ան քոյրերուն ամէնէն մեծըն էր եւ ոչ միայն ինծ, այլեւ մայրիկիս համար ունէր մայրական զգացում: Ան էր, որ զիս կը խնամէր, կը լուար, կը հագուեցնէր եւ գիշերները կը տանէր պառկեցնելու: Գոգօ նուրբ կազմուածքով, բաց չագանակագոյն մազերով, խոր ինկած սեւ աչքերով կին մըն էր, հոգածու իր արդուզարդին: Մազերը կը կտրէր ճակտին վըրայ եւ տանը մէջ միակ կինն էր, որ բրնձափոշի կը գործածէր՝ հակառակ այդ մասին իրեն եղած մեղադրանքներուն: Կը սիրէր գունագեղ կերպասները եւ կը յիշեմ, որ տարիներով ցանկութիւն ունեցած է կարմիր թաւիշէ հագուստ մը շինելու, ինչ որ անկարելի եղած է տանը մէջ տիրող մայրական խիստ կարծիքին պատճառով: Երբեմն Գոգօ կ'իյնար մելամաղձոտութեան մէջ եւ ինչպէս եթէ քէն բրած ըլլար տնեցիներուն, մռայլ եւ տխուր կ'աշխատէր, ձախ ձեռքը դրած քունքին, որովհետեւ գլխի ջղային չարժում մը ունէր, որ կը սաստկանար այդ օրերուն եւ արցունքը անչչուկ կը սահէր նիհար այտերուն վըրայ: Այդ տխրութեան պատկերը սիրտս կը ճնշէր եւ կը տառապեցնէր զիս: Այլ եւս չէի գիտեր ինչ ընել, քիչ մը ժպիտ բերելու համար Գոգոյի յուսահատ դէմքին վրայ, ինչ որ երբեմն կը յաջողէի: Բայց եթէ լաւ տրամադրուած ըլլար, Գոգօն քաղցր եւ խանդակաթ կին էր: Ոչ ոքի բերնէն չեմ լսած այնքան ջերմ եւ գորովոտ խօսքեր, որքան իրմէ: Զիս խնամած միջոցին չէր դադրեր ամէն մէկ գործողութիւնը, — հանուեցնել, հագցնել եւայլն,— պարուրելու սիրազեղ մրմունջով: Անսահման համբերութեամբ կը կատարէր բոլոր փափաքներս, մեղմութեամբ կը սանտրէր մազերս եւ զիս զբաղեցնելու համար պատմութիւններ կը պատմէր կամ կ'երգէր մեղմ եւ տխուր ձայնով:

Մաքրիկ մօրաքոյրս, ընդհակառակն, բուռն բնաւորութեան տէր էր եւ յանկարծակի իր տրամադրութիւնը կը փոխուէր: Կենսուրախ եւ օժտուած հարուստ խառնուածքով, միւս կողմէ չունենալով եղբայրներուն պատեհութիւնը տունէն դուրս անձնատուր ըլլալու իր բնութեան դրդումներուն, ան երբեմն չնչին պատճառներով կ'ունենար ղայրոյթի բուռն պոռթկումներ եւ կ'ըմբոստանար նոյնիսկ մօրը դէմ:

Մօրը մահէն յետոյ միայն, աւելի քան հասուն տարիքի մէջ ամուսնացաւ ողորմելի մարդու մը հետ, որու համար մինչեւ այդ մարդու մահը ունեցաւ արդար արհամարհանք: Բայց շնորհիւ այդ ամուսնութեան՝ ձեռք բերաւ իր անկախութիւնը եւ անձնատուր եղաւ անվերջ քէյֆի: Ամէն իրիկուն օղիին ափէն կը շտկուէր: Հիւրերը, որոնց մէկ մասը նուագածուներ էին եւ դրացիները Հայ եւ Թուրք՝ կը հաւաքուէին եւ նուագելով ու երգելով կը զուարճանային:

ԶԱՊԷԼ ԵՍԱՅԵԱՆ

մարձակի՞ք դիս ալ հոտած անուանել, այո կամ ոչ:

—Այո՛, դուք ալ հոտած էք:

Եւ սկսաւ աննկարագրելի աղմուկ մը: Նախագահը հրամայեց դուրս ելլել, ուէքսիւթը պատասխանեց.

— Միայն բռնի ուժով դուրս կ'ելլեմ:

Նախագահին հրամանով, երկու բարապաններ եկան եւ դուրս հանեցին զայն:

Փօլ Հիմանս դառնօրէն կ'ողբայ պեղժ արդի խորհրդարանը:

— Խորհրդարան չէ, գինետուն է, ուր ամէն ժամ կը վախնաս որ գլխուդ գաւաթ կը նետեն:

Կը թուի թէ հրապարակը մաքրագործողներու, «աւլողներու» կուսակցութիւնը, Ռէքսիսթները դեռ շատ աւելի կատաղի յարձակումներ պիտի գործեն կառավարութեան վրայ:

Գ. ՇԷՀՐԷՐԵԱՆ սրտի խորունկ կսկիծով կը ծանուցանէ իր սիրելի հօր դառնաղէտ մահը որ տեղի ունեցաւ յունիս 25ին, Նիսի մէջ:

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Խորին ցաւակցութիւններս կը յայտնեմ Այրի Տիկին Սրմենուհի Ղազարեանի եւ Պ. Ղազար Ղազարեանի իրենց աղջկան եւ քրոջ՝ ԱԶԱՏՈՒՀԻի դառնաղէտ մահուան առթիւ:

ՀՌԻՓՍԻՄԷ ԿԻՆՃԱՆ

St. Martin d'Uriage (Isère)

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Մեր խորին շնորհակալութիւնները կը յայտնենք ամէն անոնց, որոնք անձամբ կամ նամակով իրենց ցաւակցութիւնը յայտնեցին մեր սիրելի աղջկան եւ քրոջ՝ ԱԶԱՏՈՒՀԻի դառնաղէտ մահուան առթիւ:

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Հայ երիտասարդ աղջիկ մը տնական աշխատանքներու համար, կ'ուզուի նաեւ հայ պառաւոր եւ առանձին ապրող հայ կին մը (40 — 50) տարեկան, որ տրամադիր ըլլայ տնեւակա-նապէս մեզ մօտ մնալու: Ինքը մօր մը դերը պիտի կատարէ տան մէջ: Գրել՝ Davitի, 21, Rue Malakof, Asnières, Seine:

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

"ՎԷՄ,, ի Ժ Դ. թիւը հետեւեալ բովանդակութեամբ.—

Գ. ԳԻՒԶԱԼԵԱՆ՝ Մեծ Ցոբելեանի առթիւ: ՏՈՔԹ. ՎԱՀՐԱՄ Ց. ԹՈՐԳՈՄԵԱՆ՝ Ցուշատետրէս: ՇԱՌԼ ԴԻԼ՝ Հայկական ճարտարապետութիւնը: Հ. Գ. ՆԱՀԱՊԵՏԵԱՆ՝ Հայաստանի գմբէթաւոր եկեղեցիները: ՇԱՒԱՐՇ ՆԱՐԴՈՒՆԻ՝ Նպաստ մը Հայ եւ Թուրք աշուղական գրականութեան: Ա. ԲԵՐԲԵՐԵԱՆ՝ Միքայէլ Նալբանդեանցի անտիպ երկերը: ՎԱՀԱՆ ՄԻՆԱԽՈՐԵԱՆ՝ Արհաւիրքի օրեր: ՎԱՀԱՆ ՓԱՓԱԶԵԱՆ՝ Համաշխարհային պատերազմը եւ Տարօնի աշխարհը: ՀԱՅԿ ԱՃԷՄԵԱՆ՝ Բագրատ վարդ., Գէորգ Թաւաքալեան: Անցեալը: Կեանք եւ մշակոյթ: Գիրք եւ մամուլ: Գրախօսական: Ցաւելուած: Վ. ՄԱՆԿՈՒՆԻ՝ Գէորգ Դ. եւ իր ժամանակը:

Տարեկան բաժնեգին՝ 70, 60 եւ 50 ֆրանք, համաձայն իւրաքանչիւր երկրի թղթատարական սակի:

Երրորդ շրջանի բաժանորդները կրնան առաջին երկու տարիներու 12 թիւերը ստանալ վճարելով 50 ֆրանք, կամ վեց գրքի համար 25 ֆր.

Հասցէ.— S. Vratzian, 13 Rue des Platanes, Gité Jardin de Plessis-Robinson, (Seine).

Le Gérant: H. STEPHAN

Imprimerie A. DER (AGOPIAN)

17, Rue Damesme. PARIS (13)

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

(Fondé en 1925) :-: R. C. Seine 276.286

Directeur et Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
Rédaction et Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ
17, Rue Dameme, PARIS (13e)
Téléphone : Glacière 15 - 70
(ՆՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ,— ՏԱՐԵԿԱՆ ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ ԵՌԱՄՍԵԱՅ

Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 փրանք	70 փրանք	35 փր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 փրանք	—
Ամերիկա եւ ուրիշ երկիրներ	200 փրանք	100 փրանք	—

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 30 ՅՈՒՆԻՍ
MARDI 30 JUIN 1936

12 ՏԱՐԻ — 12e Année No. 3153

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ՏԱԼԱՏԻԷԻ ՃԱՌԸ

«Մեր բանակը ի վիճակի է ապահովելու երկրին ամբողջականութիւնը»

Կիրակի, Զօր. Հօշի յիշատակին հանդիսութիւն մը տեղի ունեցաւ Վեր-սայլի մէջ, ուր ճառ մը խօսեցաւ ազգ. պաշտպանութեան նախարար Տալատիէ:

Նախ ներկայացուց Հօշի կեանքը.— Զաւակն էր Թագաւորին ձիապանին: Ինք եւս, պատանեկութեան, ձիապանի պաշտօն կատարեց պահ մը: Յետոյ զինուորագրուեցաւ, ազգ. պահակազօրքին մէջ յիսնապետի աստիճանին հասաւ, յեղափոխութեան շրջանին՝ դեռ 25 տարեկան, հրամանատար նշանակուեցաւ Մոզէլի բանակին, աւելի վերջ ընդհ. հրամանատար՝ Սամպրի, Մէօզի եւ Հռենոսի բանակներուն, յետոյ կը ղրկուի Վանտէ իբրեւ հրամանատար զսպիչ ուժերու, պահ մը կը բանտարկուի իբրեւ կասկածելի, յետոյ ազատ կ՚արձակուի եւ հրամանատար կը նշանակուի իրլանտական արշաւախումբին, բայց կը մեռնի նոյն տարին, 29 տարեկան:

Հօշ կը մարմնացնէ մաքուր հայրենասիրութիւնը, ամբողջովին առողջ-ուած հանրապետական սկզբունքներով:

— Հօշի ոգեկոչումը ապարդիւն պիտի ըլլար, շարունակեց Տալատիէ, եթէ մենք, հանրապետականներս, չփորձենք դաս առնել իր անձնուէր կեանքէն՝ պաշտպանելու համար Ֆրանսայի հանրապետական դիմագիծը: Մեր երկիրը խորապէս կը բաղձայ խաղաղութեան, բայց կը կարծէ թէ այդ խաղաղութիւնը կը կայանայ բոլոր երկիրներու անկախութեան եւ ազատութեան մէջ: Գիտէ թէ զինադադար օր մը բոլորս պիտի առաջնորդէ ամէնէն ահաւոր պատերազմին, որուն վախճանը կործանումն է Եւրոպայի:

Այսօր, Ժողովրդային Ճակատի մեր կառավարութիւնը Ժընեւի մէջ ի գործ կը դնէ իր ամբողջ կորովը՝ ազգերը միացնելու համար այն մեծ խօսքին, որ է՝ անբաժանելի խաղաղութիւն, հաւաքական ապահովութիւն, երաշխիք փոխադարձ պաշտպանութեան: Մենք յոյս ունինք որ Եւրոպայի բոլոր պետութիւններըպիտի ուզեն լսել մեր կոչը եւ իրենց ճիգերը պիտի նուիրեն կրճատելու սպառազինութիւնները աստիճանաբար եւ հակակշռի տակ:

Որոշ է, սակայն, որ սպասելով հանդերձ այդ օրուան՝ Ֆրանսա իրեն պարտականութիւն կը համարի բարելաւել իր պաշտպանութեան միջոցները: Ճիշդ է որ ատոր համար հարկ է ծանր զոհողութիւններ կատարել, բայց այդ զոհողութիւնները կը կազմեն մեր երկրին ազատութեան պայմանն իսկ: Միւս կողմէ, ընկերային բարեկարգութեանց այն խիզախ փորձը, զոր կը թելադրեն կատարել արդի ժամանակները, կարելի պիտի չըլլար ի կատար ածել՝ եթէ ազգային պաշտպանութիւնը ապահովուած չըլլար ամբապէս:

Այս խրողութեանց առջեւ, սակայն, Հանրապետութեան թշնամիները, հետեւելով իրենց նախորդներուն՝ երբեմնի տարագիրներուն, նոյն փորձը կը կատարեն՝ ուզելով վարկաբեկել կամ ջլատել մեր աշխատանքը: Անոնք ցոյց կուտան նոյն ագիտութիւնը հանդէպ ժողովրդային ոգւոյն, վատաբանելու եւ խուճապ ստեղծելու նոյն հոգեբանութիւնը ամէն բանի մասին, որ կը փոր-ձուի բովանդակ Ֆրանսայի բարիքին համար, առանց նոյնիսկ քաշուելու պղտորելէ մեր պաշտպանողական ուժերը: Դեռ վերջերս, առանց մտահո-գութիւն ցոյց տալու թէ ինչ ծանր հետեւանքներ կրնան ունենալ իրենց այդ յարձակումները սահմաններէն անդին, անոնք մեր բանակին կուտային ծիծա-ղելի պատկեր մը, անկարողութիւն վերագրելով բանակին, որպէսզի մեր երկ-րին մէջ ստեղծուի տխուր խուճապ մը՝ կարծելով թէ այդ խուճապը պիտի ծառայէր իրենց յետին միտքերուն:

Ճշմարտութիւնն այն է, սակայն, որ Ֆրանսայի Հանրապետութեան բանակը կատարելապէս ի վիճակի է, ներկայանալիք բոլոր պարագաներուն մէջ, ապահովելու երկրին ամբողջականութիւնը: Վասնզի, Հանրապետութեան այդ բանակը արտայայտութիւնն իսկ է ամբողջ ժողովուրդին, ազատ եւ մեծ ժողովուրդի մը: Շնորհիւ այդ բանակին, հայրենիքը յաղթական դուրս եկաւ այն բոլոր դժուարութեանց մէջէն, որոնց պիտի չկարենար տոկալ ուրիշ որ եւ է վարչաձեւ: Այսօր, ֆրանսական բանակը հաշտեցնելով իր ամէնէն գեղեցիկ աւանդութիւնները արդիական ռազմագիտութեան հետ, փոխած է իր մեթոտները եւ տարածած՝ իր գործունէութեան դաշտը: Մեր բանակը ներկայ է սահմաններուն վրայ իր մասնագիտական զօրամասերով, որոնք կը պահպանեն ամրացեալ եւ պաշտպանողական դիրքերը: Այդ անսասան պատնէշին ե-տեւ, բանակը ունի իր պահեստի ուժերը, ինչպէս եւ մեքենաշարժ զօրամասերը, որոնք պատրաստ են հասնելու ամենայն արագութեամբ ամենուրեք: Մեր բանակը լոկ մնջիկորքան կը շարունակէ կատարելագործել իր ցամաքայինուժերը, նոյնքան եւս կ՚աշխատի ապահովել ծովային եւ օդային ուժերու գործակցութիւնը հաւանական յարձակումի մը ընթացքին:

Վերջապէս, բանակը տոգորուած է կարգապահութեան եւ պարտաճանաչութեան սքանչելի ոգիով մը: Մէկ խօսքով, բանակը պատրաստ է ծառայելու Հանրապետութեան՝ յանուն անոր անկախութեան եւ ազատութեան պաշտպանութեան:

ՍԱԼԵՆԿՐՕՅԻ ՃԱՌԸ

Ներքին նախարար, Սալէնկրօ, կիրակի Ռուպէ գնաց, ուրկէ ձայնասփիւռով ճառ մը խօսեցաւ: Իրմէ վերջ խօսեցան նաեւ աշխատանքի նախարարը, Ժան Լըպա, եւ մարզախաղերու եւ զբօսախաղերու դեր - նախարարը, Լակրանժ:

Ներքին նախարարը նախ յայտարարեց.

— «Մենք չենք այն կառավարութիւններէն, որոնք իշխանութեան գլուխ գալէ վերջ ուրիշ մտահոգութիւն չունին, բայց եթէ սիրաշահիլ: Մենք թոյլ պիտի չտանք որ քուրջի կտորի մը տեղը դրուիմեր ծրագիրը,պիտիչուրանանք մեր ստորագրութիւնը, հաւատարիմ պիտի մնանք մեր երդումին:

Մենք վճռած ենք ճակատ կազմել ամբոխավարութեան դէմ՝ եթէ որ եւ է ժամանակ հանդիպինք մեր ճամբուն վրայ, մենք վճռած ենք յուսախաբութեան չմատնել այն միլիոնաւոր անհատները, որոնք իրենց յոյսը դրած են մեր վրայ, մենք հաշտ եւ միացած կը մնանք կառավարութեան մէջ, հաշտ եւ միացած՝ խորհրդարանին մէջ, հաշտ եւ միացած ամբողջ երկրին մէջ: Այդ միութեամբ, եւ միայն այդ միութեամբ, պիտի գործադրենք այն ծրագիրը, զոր ստորագրեցին մեր կուսակցութիւնները միասնաբար»:

Յետոյ խօսելով գիներու բարձրացման մտահոգութեան մասին, Սալէնկրօ յայտարարեց թէ կառավարութիւնը պիտի զբաղի այն անդրադարձումներով, որոնք տեղի պիտի ունենան շուկային վրայ աշխատավարձերու յաւելումին հետեւանքով, ինչպէս եւ այն անդրադարձումներով, որոնք տեղի պիտի ունենան համայնքներու պիւտճէներուն վրայ՝ կառավարական նոր կարգադրութեանց հետեւանքով: Այս առթիւ սպառնաց խստիւ պատժել անոնք որ շահադիտութեամբ կը զբաղին:

Յետոյ խօսելով գործադուլներուն մասին, ըսաւ թէ բանուորներուն շահն իսկ կը պահանջէ չափազանցութիւններով չնսեմացնել իրենց յաղթանակները: Գալով լիկերու լուծման հարցին, յայտարարեց թէ լուծման հրովարտակները պիտի գործադրուին՝ մերժելով ճանչնալ որ եւ է միջամտութիւն, որեւէ իրաւարարութիւն, եւ առանց տկարութեան դոյզն նշանի:

Տորիօ կուսակցութիւն կը հիմնէ

Ժաք Տորիօ, որ անջատուեցաւ համայնավար կուսակցութենէն, Սէն-Տընիի քաղաքապետարանին մէջ հաւաքոյթ մը կազմակերպելով ներկայացուց իր նորակազմ կուսակցութեան սկզբունքները:

Նախ խիստ քննադատութեան մը ենթարկեց Ռուսիոյ մէջ փորձուած յեղափոխութիւնը եւ Մոսկուայէն ներշնչուելու ընթացիկ աւանդութիւնը: Ընկերվարութիւն հիմնեցի՞ն միթէ Ռուսիոյ մէջ: Խորտակեցին դասակարգերը, բայց անոնց տեղ ստեղծեցին նոր դասակարգ մը: Այժմ այդ դասակարգն է որ կը շահագործէ «մարդկային նիւթը»: Ո՞ւր մնացին համայնավարներու խոստումները:

Երբ ներկայիս ձախողած են համայնավարական փորձերը Ռուսիոյ մէջ, ի՞նչպէս մարդիկ կ՚ելլեն փորձել նոյն սխալը Ֆրանսայի մէջ,— պրոլետարիատին անունով կ՚աշխատին քանդել մանր - քաղքենի դասակարգը, մանր եւ միջին առեւտրական դասակարգը: Յեղափոխութի՞ւն կ՚ուզեն փորձել, բայց Ֆրանսա յեղափոխութեան դաս առնելու պէտք չունի ուրիշէն: Մնաց որ սովետական իշխանութեան հաստատումը Ֆրանսայի մէջ ուրիշ հետեւանք պիտի չունենայ, բայց եթէ համեւրոպական պատերազմ: Ստալինին նպատակն է իր երկրին սահմաններէն հեռացնել գերմանական սպառնալիքը՝ արեւմտեան ճակատ փոխադրելով,— այդ է ռուսեւֆրանսական դաշնագրին իմաստը:

Իրերու այս կացութեան մէջ է ահա, որ Տորիօ կը կանգնի՝ ներկայացնելով իր կուսակցութեան յաւակնութիւնները: Տորիոյի կուսակցութիւնը կը կոչուի «Ֆրանսական Ժողովրդային կուսակցութիւն», որուն դիմագիծը կը կրէ երկու նշանակ,— ազգային եւ ընկերվարական: Ազգային, որովհետեւ պատրանք է միջազգայնականութիւնը, պատրանք մը որ աղէտ պիտի առաջնորդէր Ֆրանսան: Ընկերվարական, որովհետեւ դրամատիրութենէն պիտի առնէ ինչ որ օգտակար է, անոր արգիլելով որ տնօրինէ երկրին ճակատագիրը: Դասակարգային գիծ պիտի չունենայ իր կուսակցութիւնը, ընդհակառակն դռները բաց պիտի ըլլան բոլոր անոնց առջեւ, որոնք կը տառապին ներկայ ընկերային վիճակներէն,— բանուոր, գիւղացի, մտաւորական, միջին եւ մանր արդիւնաբերող: Ժողովրդային կուսակցութիւնը կ՚ուզէ ստեղծել պետութիւն մը, որ վարէ երկրին ուժերը: Ֆրանսա մեծ ցնցում մը կրած է, ժամանակ է որ գերագոյն ճիգ մը փորձուի երկրին անկախութիւնը ամրացնելու: Ֆրանսա ստրուկներու երկիր չէ:

Վերջապէս, Ժողովրդային կուսակցութեան ծրագիրը կարելի է ամփոփել երկու խօսքով,— պայքար ընկերային պահպանողականութեան դէմ, պայքար արտաքին վարդապետութիւններու թափանցումին եւ Մոսկուայի միջամտութեան դէմ:

Երբ Տորիօ աւարտեց իր ճառը, ամբողջ հանդիսականները բացագանչեցին.

— Սէն - Տընի, յառա՜ջ ...

Պառաւ աղջիկները կ՚արշաւեն Լոնտոնի վրայ

Ուրբաթ օր Լոնտոն հասաւ անգլիացի պառաւ աղջիկներու արշաւախումբը: Երկրին բոլոր անկիւններէն հաւաքուելով, բանակի մը պէս անոնք խուժեցին Լոնտոնէն ներս:

Տունը մնացած աղջիկներու կազմակերպութեան հիմը դրուած է 9 Ապրիլ 1935ին: Ի՞նչ կը պահանջեն:

Առաջնորդին յայտարարութեան համաձայն, «անոնք որ ոչ համբոյրի մը մեղրը ճաշակած են, ոչ ալ մեղրալուսին», կ՚ուզեն վայելել որբեւայրիներուն հետ համահաւասար իրաւունքներ: 1925ի օրէնքով, կառավարութիւնը շաբաթական 40 փրանք թոշակ կը յատկացնէ այն բոլոր ամուրիներուն, այր թէ կին, որոնք 65 տարիքը կը թեւակոխեն ու շաբաթական 240 փրանքէն պակաս հասոյթ մը ունին: Սակայն այդ թոշակառուները պարտաւոր են ապահովագրական սնտուկներուն վճարել շաբաթական՝ այրերը 6 ֆր. 50, իսկ կիները 4.70: Արամբի կիներն ալ (էրիկ ունեցող) 55էն վերջ իրաւունք ունին ստանալու այդ թոշակը՝ առանց որ եւ է բան վճարելու: Արդ, պառաւ աղջիկները կ՚ուզեն որ իրենց եւս իրաւունք տրուի թոշակ ստանալու 55էն վերջ, ոչ թէ 65էն վերջ:

Ամբողջ Անգլիոյ մէջ թոշակառու որբեւայրիներուն թիւն է 700,000, իսկ ամուրիներուն թիւը (16էն 65 տարեկան) մօտաւորապէս 4 միլիոն: Պառաւ աղջիկները կը կազմեն 175,000 հոգի:

Ահա յանուն այս բազմութեան է որ Լոնտոն հասած են չատեր՝ բողոքելու եւ որբեւայրիներուն համահաւասար իրաւունքներ պահանջելու: Ապահովագրական սնտուկներուն մէկ փէննի տուած չունին որբեւայրիները, կ՚ըսեն անոնք, մենք միայն կը լեցնենք այդ սնտուկները, եւ հանգստեան թոշակ ստանալու համար շատ ուշ է 65ը:

Պառաւ աղջիկները հաւաքոյթ մըն ալ ունեցան Լոնտոնի մէջ, ուր երգուեցան տունը մնացած աղջիկներու վրայ յօրինուած երգեր: Ճառախօս մը յայտարարեց.

— «Ընկերուհիներ տունը մնացած աղջիկներու միութեան, մեր կազմակերպութիւնը կոչուած է էրիկութիւն ընելու, ճիշդ ինչպէս անգլիացի պատուական էրիկը»: Եւ բանաձեւեց իրենց պահանջները եւ իրաւունքները:

Իրենց անունէն պէտք չէ ենթադրել, որ հիմա թոռմած, առաջ ալ տկռած աղջիկներ են ատոնք: Անոնց մէջ կան աղջիկներ, որոնց 200 անգամ ամուսնութեան առաջարկ եղած է, բայց «չիմ ու չում» ըսած՝ մերժած են,— թէեւ հիմակ ալ չա՛տ կը փնտռեն:

Հող կը տրուի Յունաստանի Հայերուն

Յոյն խորհրդարանական յանձնախումբը գաղթականներու զետեղման մասին նոր օրէնք մը ղրկեց խնամատարական նախարարութեան: Այս օրէնքին համաձայն, դիւրութիւններ պիտի տրուին գաղթականներուն հողեր գնելու համար: Այսպէս, այն գաղթականները, որոնք 8 տարիներէ ի վեր «փարանկաներու» մէջ կը բնակին, իրաւունք ունին հող եւ 15 հազար տրախմի փոխառութիւն մը ստանալու:

Նոյն օրէնքին մէջ կ՚ըսուի թէ քրիստոնէացած մահմետականները եւ ծնունդով ու կրօնքով Հայերը, որոնք հելլէնահպատակ եղած են, կրնան գաղթականական տուներ ունենալ:

«Նոր Օր» այս լուրը տալով կ՚աւելցնէ.— Ինչպէս ծանօթ է, մինչեւ այժմ գաղթականներու զետեղման օրէնքը իրաւունք կուտար միայն ծնունդով հելլէններուն: Վերեւ կատարուած փոփոխութիւնը խիստ մեծ նշանակութիւն ունի:

Այս առթիւ ըսենք, որ քանի մը ամիսներ առաջ Պ. Տամասկինոսի ընկերակցութեամբ Թագաւորին ներկայացած միակ հայ պատուիրակութիւնը իր խնդրագրին մէջ շեշտած էր հպատակութեան հարցը եւ երկրորդ՝ հայ գաղթականներու զետեղումը, առանց պետութեան վրայ բեռ ըլլալու պետական գինով հողեր ստանալով:

Այդ խնդրագիրը Թագաւոր Եօրկիոսի կողմէ յանձնարարուած է կառավարութեան եւ վարչապետ Մեթաքսասի կողմէ հայ գաղթականներուն օգտակար կարգադրութիւններ սկսած են ըլլալ, ինչ որ մինչեւ այժմ անտեսուած էր եւ առկախ մնացած:

450 պանդոկներ կը փակեն իրենց դռները

Ֆրանսայի Միջերկրականեան գեղածիծաղ եզերքներուն վրայ, Քանի պանդոկապետները ժամանակէ մը ի վեր վէճ ունէին իրենց ծառայողներուն հետ: Կարելի չըլլալով համաձայնութեան գալ, Քան որոշեց փակել պանդոկներուն դռները:

Համերաշխութեան սկզբունքով, Քանի հետեւեցան նաեւ Նիս, Մանթոն, Անթիպ, Ժուան - լէ - Փէն եւ բոլոր Միջերկրականեան քաղաքները, որոնք զբօսաշրջիկներու գլխաւոր հանգրուաններն են:

Պանդոկապետները գոց դռներուն վրայ փակցուցած են յայտարարութիւն մը, ուր կ՚ըսուի, թէ ծառայողներու հետ կարելի չըլլալով համաձայնութեան գալ, միւս կողմէ ընկերային նոր օրէնքներուն պատճառով մեծ դժուարութիւններու մատնուած՝ ուրիշ միջոց չեն գտած, բայց միայն փակել իրենց դռները:

*** Ժամանակէ մը ի վեր Նիսի հանրակառքերը եւս գործադուլ յայտարարած էին, բայց վերսկսան աշխատանքը երէկ, երկուշաբթի:

Աշխատանքի նախարարին իրաւարարութեամբ՝ վերջ գտաւ Պորտոյի հանրակառքի գործադուլը:

Փէրփինեանի Առեւտրական Սենեակի անդամները հրաժարեցան՝ պատճառաբանելով որ բանթող գործաւորները չեն յարգած սեփականութեան իրաւունքի, ինչպէս նաեւ աշխատանքի իրաւունքներու պաշտպանութեան սկզբունքները:

Մեծարանք Ռուժէ տը Լիլի

Կիրակի կէսօրէ վերջ փառաւոր հանդիսութիւն մը կատարուեցաւ Շուազիլը Ռուայի մէջ: 20,000 հոգի հաւաքուած էին Ռուժէ տը Լիլի հրապարակին վրայ: Ամբողջ քաղաքը դրօշազարդուած էր եռագոյնով: Ռուժէ տը Լիլի հըսկայ արձանը հագուեցուցած էին կապոյտ, ճերմակ եւ կարմիր շղարշներով: Գլխուն ալ՝ փռիւգեան աւանդական կարմիր գդակը:

Հանդիսութեանց կը նախագահէր օդանաւային նախարարը, Փիէր Քոթ:

Դպրոցներու աշակերտները եւ մարզական միութեանց անդամները երգեցին Մարսէյեզը, անոնց կ՚ընկերանար քաղաքապետական նուագախումբը: Շուազիի քաղաքապետը բեմ բարձրանալով հրաւէր կարդաց բոլոր Ֆրանսացիներուն՝ միանալ, մէկ սիրտ մէկ հոգի զանգուած մը կազմել: Յետոյ բեմ բարձրացաւ Թորէզ, համայնավար կուսակցութեան ընդհ. քարտուղարը, որ պանծացուց Ֆրանսայի հանրապետական առաքինութիւնները: Ամէնէն վերջ խօսեցաւ օդանաւային նախարարը, որ ներկայացնելէ վերջ Ռուժէ տը Լիլի կեանքը, աւելցուց թէ չկայ ազգային քայլերգ մը, որ այնքան աւելի ֆրանսական ըլլայ, որքան Մարսէյեզը:

Հանդէսը աւարտեցաւ, յետոյ նուագախումբին առաջնորդութեամբ՝ մարզիկները թափօր կազմեցին եւ մարզարան գացին:

Եթովպիա հռովմէական արծիւին թեւերուն տակ

Զօր. Վալլէ, որ վերջերս Պերլին գնաց եւ օդանաւային իտալեւգերմանական համաձայնութիւն մը կնքեց, օրագրողի մը հետ տեսակցութեան ընթացքին կը յայտարարէ թէ Եթովպիա կը գտնուի հռովմէական արծիւին թեւերուն տակ: Հիմնուած են օդանաւային ութ գլխաւոր կայաններ, ուրկէ թռիչ կ՚առնեն իտալական արծիւները, օդանաւերը, իրենց գերիշխանութեան տակ պահելու համար Յուդայի առիւծը, Եթովպիան: Այսպէս, Եթովպիա պիտի պահպանուի օդանաւային ոստիկանութեամբ մը, որուն կեդրոնը հաստատուած է Ատտիս - Ապէպայի մէջ, ուր պատրաստ կը սպասեն պահեստի օդանաւերը՝ զինուոր հասցնելու համար ապստամբած շրջաններուն: Օդանաւային իւրաքանչիւր կայան օժտուած է անթելի գործիքով մը: Իտալիա 300 օդանաւ ունի Եթովպիոյ մէջ, 200ը զինուորական օդանաւեր են, 100ը փոխադրական, որոնք կրնան, ժամական 400 քիլոմեթր արագութեամբ, 2500 զինուոր փոխադրել որ եւ է շրջան:

Զօր. Վալլէ աւելցուց որ վաղուան պատերազմը տեղի պիտի ունենայ օդին մէջ,— օդանաւն է գլխաւոր զէնքը, որ թէ աչք է, թէ թնդանօթ, թէ զինուորական գործողութեան առաջնակարգ միջոց:

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ ՀԱՅԿ. ԴՊՐՈՑՆԵՐԸ ԿԸ ՓԱԿՈՒԻՆ

Հայերէն լեզուն կ՚արգիլուի

«Հորիզոն»էն ցաւով կը տեղեկանանք թէ Յունաստանի կրթական նախարարութիւնը հրատարակած է յունիս 15 թուակիր հրամանագիր մը, որ կ՚ըսէ.

— Կրթական խորհուրդը, նկատի ունենալով Հայերու կողմէ տրուած աղերսագրերը հիմնելու համար հայկական վարժարաններ, որոնց հիմնարկու-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՄԱՔՍԻՄ ԿՈՐՔԻ

ՀԱՅ - ԹԱԹԱՐԱԿԱՆ ԸՆԴՀԱՐՈՒՄՆԵՐՈՒ ՄԱՍԻՆ

ԽՄԲ.— Ռուսական առաջին յեղափոխութեան շրջանին (1905 - 6), ցարական կառավարութիւնը, ժողովրդական զանգուածային շարժումներու առաջքն առնելու դիտումով, Կովկասի մէջ ընդդէմ Հայերու ոտքի հանեց թաթարական յետադէմ տարրերը, որպէսզի կովկասեան ժողովուրդները զբաղեցնէ ներքին վէճերով, փլուզումէն փրկելու համար իր գահը: Ազգամիջեան կռիւներու այդ օրերուն, Բագուի ռուսերէն *Կասպիյ* թերթի խմբագիրը կը դիմէ 20րդ դարու ռուս մեծագոյն գրողին՝ Մաքսիմ Կորքիի, ուզելով անոր կարծիքը կովկասեան դէպքերու մասին: Կորքի կը պատասխանէ ընդարձակ նամակով մը, զոր սակայն ցարական կառավարութիւնը կ'արգիլէ հրատարակել: Կորքիի նամակը առանձին գրքոյկով լոյս կը տեսնէ Ժընեւի մէջ (1906), եւ գաղտնի կը տարածուի Ռուսաստան: Ռուս մեծ հեղինակին յեղափոխական խառնուածքը ամբողջովին երեւան կուգայ այդ նամակին մէջ, որուն թարգմանութիւնը կուտանք ստորեւ:

Յարգելի ընկեր,

Հարցում կ'ուղղէք ինծ թէ ի՞նչ կը մտածեմ կովկասեան ներկայ դէպքերու մասին:

Ամօթ ու ցաւ կը զգամ լսելով եւ կարդալով ինչ որ կը կատարուի այդտեղ, ձեր մօտ: Ես այնքան ջերմօրէն կը սիրեմ այդ սքանչելի երկիրը, որ հոյակապ մարմնացումն է գեղեցկութեան եւ ուժի, անոր լեռները՝ թեւաւոր ձիւներով, ձորերը եւ հովիտները՝ առյուծ սրընթաց ու կարկաչուն գետերու ուրախ աղմուկով, եւ անոր գեղեցիկ, հպարտ զաւակները:

Կովկաս այցելած ատենս, ամէնուրեք նշմարած եմ, թէ ինչպէս խաղաղ ու համբերատար՝ քով քովի կ'աշխատէին Վրացին, Թաթարը եւ Հայը, թէ ինչպէս անոնք մանուկներու նման ուրախ եւ պարզունակ կը խնդային, կ'երգէին ու կատակներ կ'ընէին: Դժուար է հաւատալ, որ ներկայիս այդ պարզ, փառայեղ մարդիկը յանցագործ եւ մութ ուժի մը գրգռութիւններուն զոհ՝ կը կոտորեն իրար:

Զիս ամէնէն աւելի կ'ընկճէ ոչ այնքան դաժանութիւնը, որքան յիմարութիւնը մարդոց, որոնք չեն հասկնար, թէ ինչպէս իրենց բիրտ զգացումներու հետ կը խաղայ արտաքին յանցագործ ուժ մը: Ես կը կարծեմ թէ Բագուի եւ Երեւանի արիւնալի ողբերգութիւնները, որոնք հաւասարօրէն անպատուաբեր են ամբողջ երկրին համար, իրենց զզուանքներով նոյնանման են Քիշնեւի եւ Վարշաւայի, Ժիթոմիրի եւ Լոցի ողբերգութիւններուն (կ'ակնարկէ հրէական ջարդերուն): Թէ Նախիջեւանի, Կուրսկի եւ թէ Րիգայի եւ Իվանովո - Վոզնեսէնսկայի մէջ կը նշմարուի սուր արարքը խումբ մը մարդոց, որոնք երկրի իշխանութիւնը կորսնցնելու վախէն խելացնոր, կ'ուզեն արեամբ մարել այն կրակը, որ կը հրավառէ իր կեանքը ուզածին պէս տնօրինել ցանկացող ժողովուրդի գիտակցութեան մէջ:

Այդ մարդիկը վարժուած են իշխանութեան եւ լաւ ապրելու, մանաւանդ երբ իրենց աչքերէներուն մէջ ոչ ոքի առջեւ հաշուետու կը զգան իրենք զիրենք եւ կրնան քմահաճ կերպով տնօրինել երկրի ճակատագիրն ու հարստութիւնը, ժողովրդին ուժն ու արիւնը: Անոնք վարժուած են Ռուսաստանի վրայ նայելու իբրեւ իրենց անձնական կալուածին եւ անբռնաւոր ժողովուրդը պահել խաւարի եւ աղտոտութեան մէջ, որպէսզի կոչկանդեն ժողովրդի հոգիի թռիչքը, խանդի ուռճացումը՝ իրենց կամքին կոյր եւ համր ստրուկ դարձնելով զայն:

Անհոնօրէն լպիրչ, անպատիժ մնալէն անբարոյականացած, իրենց ուժի գերազանցութիւնը զգացող անասուններու յատուկ դաժան անկեղծութեամբ, — այդ մարդիկը կը գործածեն ամէն ինչ, որպէսզի մեղմեն ժողովուրդին սանձազարծ ոգին: Սակայն այդ թշուառ մարդիկը, որոնք իրենք զիրենք կը կարծեն երկրի կեանքին տէրը, տգէտ են եւ բութ: Անոնք չեն ըմբռներ, թէ ժողովուրդ մը նոյնքան անհնար է կոյր - մեքենայական ուժ մը դարձնել, որքան անհնար է Կովկասի գրանիտեայ լեռները կաւի վերածել:

Մարդոց վրայ գործադրուող անհամաստ ու հակամարդկային ճնշումը մեր երկրին մէջ չէր մարած յանդուգն եւ պատասանեւ մտածումին հուրը, որ երթալով աւելի կ'արծարծի, աւելի կը բոցավառուի, որուն զայրագին փայլը հիմա կը տեսնեն նոյն իսկ կոյրերը: Հուրը ամէնուրեք յանկարծակի կը փայլատակի, ձգտելով հզօր ու խնդագին բոցի մը,— մայրենի հողի լուսաղոյն հիւթերը ծծող եւ անընդունակ եւ անպիտան խումբ մը մակաբոյծներու բռնութեան դէմ բոլոր ազնիւ ու գիտակից մարդոց յախուռն ու փոթորկայոյզ բողոքին վերածուելու:

Մակաբոյծները կը զգան, որ կը սկսի իրենց հոգեվարքը եւ մօտալուտ է մահը: Սակայն անոնք ապրիլ կ'ուզեն եւ ժողովրդի կամքին դէմ կը պայքարին, ինչպէս որ կրնան, կը պայքարին երկչոտ, անպատիւ եւ սանդղիւ:

Կեանքի տականքներէն առնելով ինչ որ խաւար է եւ աղտոտ, ինչ որ իրենց յուզեին տակ մարդկային կերպարանքը կորսնցնելու աստիճան այլանդակուած է, բոլոր չհասկցողները, վաճառողներն ու սուր արարածները՝ անոնք զաղանները եւ կենդանիներու այդ վոհմակը կը զրգեն երկրի լուսաղոյն մարդոց դէմ, զանոնք ճզմելու եւ գոնէ տարի մը եւս իրենց անզօր ձեռքերուն մէջ իշխանութիւնը պահպանելու համար միայն:

Անոնք ճիշդ ինչպէս չունեւորներ՝ Ռուսերը քրս քրս կ'ընեն Հրեաներու, Լեհերու եւ Ֆինլանտացիներու վրայ, Թաթարները Հայերու եւ Վրացիներու վրայ, ծեծուած, անօթութենէ բթացած մուժիկին, ուսանողներու եւ նոյն իսկ երեխաներու վրայ:

Կրնայ պատահիլ, որ եթէ վաղը Թաթարներն իրենց համար պահանջեն մարդկային իրաւունքներու ճանաչում, այն ատեն անոնց դէմ միշտ ուրիշին ձեռքերով ջարդելու դիտումով — կ'ուղարկեն Քրիկրդներ: Նոյն պատկերն է ամէնուրեք: Մակաբոյծներու յանցագործ ուժը, երկրի մէջ իր դիրքը պաշտպանելու համար, կը դիմէ վայրագ եւ նուաստ գիտակից մարդոց օգնութեան, անոնց դէմ ո - րոնք անկեղծօրէն եւ անշահախնդիր կը ձգտին իրենց հայրենիքի եւ ժողովուրդի ազատութեան եւ բարգաւաճման:

Մարդկութեան ամբողջ պատմութեան ընթացքին, որ եւ է ուրիշ երկրի մը մէջ, իշխող դասակարգը իր տիրապետութիւնը ժողովուրդի վրայ պահպանելու համար չէ մղած այնպիսի անպատիւ, անամօթ, լպիրշ կռիւ - ուելու աստիճան դաժան պայքար մը, ինչպիսին՝ այս արիւնոտ օրերուն կը տարուի մեր երկրին մէջ:

Եւ որքա՜ն թշուառ ու ստոր անզօրութիւն կը զգացուի թափած արիւնէն գինովցած ու մօտալուտ վախճանի մը նախազգացումը ունեցող այդ մարդոց մէջ:

Եւ ի՜նչպիսի արհամարհանք պիտի ցոյց տան Եւրոպացիները հանդէպ մեր երկրի՝ այն պատճառով, որ մեր վրայ իշխողները կեանքի կը կոչեն միայն զոհեցութիւնը, անասնական վայրագութիւնը, — ձգտելով ատոնցմով հարուածելու ճշմարիտ բանեղծագործ ուժը, ազնուութիւնը եւ մարդկայինը:

Մեր ապրած օրերը ամբողջ երկրի հոգեւոր վերանորոգման արշալոյսը կը կազմեն, սակայն լոյսի եւ նոր կեանքի տենչին դէմ տարուող պայքարը պատմութեան մէջ կ'արձանագրուի իբրեւ մարդկային կեանքի ամէնէն խայտառակ արարքներէն մէկը:

Այդ պայքարը չի կրնար երկար տեւել, որովհետեւ իշխանութիւնը անբարոյացնող է: Անոնք որ այսօր իշխանութիւնն ունին կողոպտելու եւ սպաննելու, գիտեն չեն հրաժարիր անկէ: Այն ձեռքը, որ երէկ ջախջախեց Հայուն կամ Հրեային գանկը միայն անոր համար, որ անոնք Թաթարէն եւ Ռուսէն աւելի կարող էին դգալ ցին զիրենք իբրեւ ազատ մարդիկ, ո՞վ կրնայ ըսել, թէ վաղը որո՞ւ գլխուն կ'իջնէ այդ ձեռքը:

Դիւրին է կասեցնել այդ ձեւերին կոյր շարժումներն ու հարուածները: Կը բաւէ որ Կովկասի եւ Ֆինլանտիոյ, Լեհաստանի եւ Ռուսիոյ բոլոր ազնիւ մարդիկը միանան պայքարող բարեկամներու մէկ ընտանիքին մէջ եւ անվախներու մէկ կուռ բանակ կազմելով՝ հարց տան իրարու.

—Ո՞վ է մեր թշնամին:

Պատասխանը դժուար չէ գտնել: Բոլորը Թաթար, Ռուս, Հայ, Հրեայ, Լեհ ու Ֆինլանտացի, մէկ զգացում ունին.— Եղածէն աւելի լաւ կեանք ունենալ: Բոլորն ալ հաւասար կերպով ազատազրկուած են եւ իրաւունք չունին ապրելու համաձայն իրենց ցեղային, կենցաղային եւ կրօնական առանձնայատկութիւններուն:

Ո՞րն է մարդու եւ ժողովուրդի յառաջխաղացութեան ամէնէն անհրաժեշտ պայմանը:

Իր անձնական եւ հանրային բաղձանքները անկաշկանդօրէն արտայայտելու իրաւունքը, ազատօրէն հանրային կեանք կազմակերպելու իրաւունքը, իր եւ իր ցեղին ոգիի վերելքին համար անհրաժեշտ պայմաններ ստեղծելու իրաւունքը:

Մի՞թէ Հայը կամ Վրացին կը զրկեն Թուրքը այդ ազատութենէն: Մի՞թէ Ռուսին, Հրեային եւ Լեհին ձեռքն ու ոտքը կապուած չէ նոյն ուժին կողմէ, որ ծանրօրէն կը ճզմէ նոյնպէս Թուրքին կոնակը: Ամէնուն թշնամին մէկ է: Բոլոր անոնք որ, պայծառ միտք ունին եւ չեն ուզեր սորվանալ, պարտաւոր են բոլորս հաւասարօրէն հզօր յանցագործ ուժին դէմ պայքարելու համար՝ միանալ եւ մէկ ընտանիք կազմել:

Ամէնուս թշնամին մէկ է:

Եւ թող ամէնուս մէջ հաւասարութիւն եւ եղբայրութիւն ըլլայ, թող որ լուսաշող միտքը յաղթական դարձնէ մեզ եւ ձուլուինք իբրեւ հզօր եւ անյաղթ կամք,— այն ատեն՝

Կեցցէ՛ Ազատութիւնը:

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ԹԻՖԼԻՍԷՆ

ՆՈՐ ԴԱՀԼԻՃԻՆ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆԸ. ԳՈՐԾԱԴՈՒԼՆԵՐՈՒ ԸՆԹԱՑՔԸ.

— o —

Վան - Զէյլանտի նախագահութեան տակ կազմուած նոր դահլիճը, որուն մաս կը կազմեն վեց ընկերվ., չորս կաթոլիկ եւ երեք ազատական նախարարներ, նորընտիր Երեսփ. Ժողովին ներկայացուց իր գործունէութեան ծրագիրը, զոր կարելի է ամփոփել հետեւեալ տողերուն մէջ:

Դահլիճը կազմուեցաւ մասնաւորապէս դժուարին պայմաններու մէջ.ան ինքզինքը անմիջապէս գտաւ ծանրակշիռ հարցերու առջեւ: Այդ հարցերը լուծելու համար, հարկ եղաւ ձեռք առնել կարգ մը անհրաժեշտ ու սոփ - պողական միջոցներ, օր առաջ գոհացում տալու համար աշխատաւոր դասակարգին արդար պահանջներուն:

Դահլիճը խորհրդարանին վաւերացման պիտի ենթարկէ ընկերային շարք մը օրէնքներ, որոնց նպատակն է բարւոքել աշխատաւոր դասակարգի կեանքի դժուարին պայմանները, կեանքի սղութեան եւ օրուան նոր պահանջներուն պատշաճեցնել գործաւորներուն օրավարձերը, ստեղծել շաբաթական 40 ժամ աշխատանքի դրութիւնը առանց աշխատավարձի կր - ճատման, տարին 15 օր վճարովի արձակուրդ տալ բանուորներուն, ընդհանրացնել աշխատանքի հաւաքական համաձայնութիւնները, ի նպաստ աշխատաւոր զանգուածներուն բարեփոխել կարգ մը հրամանագիր օրէնքները, եւ յառաջիկային նկատողութեան առնել միջազգային այն բոլոր համաձայնութիւնները, որոնք առնչութիւն ունին իրաւազուրկ դասակարգի վիճակին բարելաւման հետ:

Ընկերային յառաջխաղացութեան այս ընդարձակ ծրագիրը իրականացնելու համար անհրաժեշտ է նախ առաջին առնել գործադրկութեան, մյուս տալ հանրային շինութեանց եւ նպաստել երկրին տնտեսական վերականգնումին, առանց սակայն թերադնահատելու ծանրութիւնը այն բեռին, որուն պիտի ենթարկուի ազգային տնտեսութիւնը, առաջ բերելով արժեթղթերու անխուսափելի բարձրացում մը:

Երկրին ընկերային նոր իրաւակարգերուն եւ տնտեսական վիճակին բարեչրջումն ու զարգացումը իրականացնելու համար, անհրաժեշտ է որ երկրին ղեկավարները լիովին ըմբռնեն իրենց վրայ ծանրացող պարտականութիւնն ու բարոյական պատասխանատուութիւնը: Ներքին կռիւներն ու պայքարները դադրեցնելու համար, անհրաժեշտ է պայծառացնել բարոյական այն մթնոլորտը, որ վերջերս տարապայմանօրէն խանգարուած ու թունաւորուած էր կարգ մը զեղծումներու եւ չարաշահութեանց հետեւանքով: Պէտք է խոստովանիլ թէ արդարեւ սխալներ գործուած են պատասխանատու անձերու եւ մարմիններու կողմէ, տեղի տալով արդարացի բողոքներու եւ քննադատութեանց, որոնք երբեմն չափազանցութեան տարուած են: Կառավարութիւնը որոշած է ամենախիստ ու անաչառ քննութիւն կատարել, պատժել ի հարկին յանցաւորները, եւ առաջքն առնել նմանօրինակ դէպքերու: Այս նըպատակաւ, կառավարութիւնը խորհրդարանին վաւերացման պիտի ենթարկէ կարգ մը օրէնքներ, ճշդելու եւ ամրողջացնելու համար հանրային պաշտօնեաներու եւ երեսփոխաններու պարտաւորութիւնները: Այսուհետեւ ոչ մէկ պաշտօնատար, երեսփոխան կամ ծերակուտական իրաւունք պիտի չունենայ վարիչ - պատուիրակի, քննիչի կամ ուրիշ որ եւ է պաշտօն ստանձնել դրամատուներու եւ չահագործական ընկերութիւններու մէջ:

Վերանորոգչական ջանքերուն հետ զուգընթացաբար, կառավարութիւնը հոգ պիտի տանի ժողովուրդին մըտաւոր զարգացման, բարձրացնելով պետական վարժարաններուն կրթական մակարդակը, անխախտ պահելով եւ ի հարկին բարեփոխելով դպրոցական եւ լեզուական հարցերուն վերաբերեալ օրէնքները, որոնք այնքան տարիներէ ի վեր զբաղեցուցած են նախորդ կառավարութիւնները, տեղի տալով վէճերու եւ համաձայնութիւններու: (Կ'ակնարկէ կաթոլիկ վարժարաններու կառավարութեան կողմէ յանկուցուած նպաստի խնդրին եւ ֆլաման ու վալոն լեզուներու պաշտօնական ճանաչման ու գործածութեան):

Արտաքին քաղաքականութեան մարզին մէջ, նոր դահլիճը պիտի հետեւի նախորդ կառավարութեան ուղեգծին, պաշտպանելով երկրին ապահովութիւնը իր ամբողջական անկախութեան մէջ, եւ յարգելով միջազգային բոլոր յանձնառութիւնները, հաւաքական ապահովութեան եւ խաղաղութեան գործակցութեամբ:

Քանի մը օրէ ի վեր գործադուլներու սաստկութիւնը սկսած է մեղմանալ: Գրեթէ բոլորովին դադրած են անկարգութիւններն ու խռովարարական դէպքերը: Զգալի հանդարտութիւն մը կը տիրէ մետաղագործական եւ ճարտարարուեստական կեդրոններուն մէջ:

Լիէժի աւազանին մէջ գտնուած երկաթեղէնի գործարանները վերաբացուած են, գործաւորները պէտք եղած գոհացումը ստացած ըլլալով: Անվերսի նաւահանգիստին բանուորներն ալ 3—4 օրէ ի վեր ձեռնարկած են իրենց աշխատանքին, շոգենաւերու բեռնաւորումն ու բեռնաթափումը տեղի կ'ունենան կանոնաւոր պայմաններու մէջ: — Հէնոյի, Լուվէնի, Պրիւժի, Մոնսի, Նամիւրի եւ Շառլըրուայի մէջ թէեւ տեղ տեղ գործադուլը դադրած է, սակայն ընդհանուր առմամբ կացութիւնը անփոփոխ կը մնայ: Լէմպուրկի ածխահանքերուն մէջ հանքագործները վերսկսած են աշխատանքը: Ուրիշ ածխահանքերու մէջ գործադուլը կարելի է վերջացած նկատել, բացի Պօրինաժէ, ուր միտքերը տակաւին չեն հանդարտած: Արեւելեան Փլանտրի հիւսուածեղէնի գործարաններուն մէջ կացութիւնը անփոփոխ կը մնայ:

Պրիւքէլի մէջ եւ շրջակայքը գործադուլը զգալի մեղմացում մը կրած է: Հանրակառքերու բանուորները, սակաչարժի վարիչները եւ դրամատուներու պաշտօնեաները գոհացում ստացած են, առանց գործադուլ ընելու:

Կառավարութեան ազդու միջամտութեան շնորհիւ, առժամեայ համաձայնութիւնները կը կնքուին գործատէրերու եւ գործաւորներու, գործատէրերու եւ պաշտօնեաներու միջեւ: Հաւանական է որ մօտ օրէն գործադուլները վերջ գտնեն ամբողջ երկրին մէջ:

ՀՐԱՉԵԱՑ ՏԷՐՈՍԻ

ՇԱՐԺԱՆԿԱՐ

Անոնք, Քրոնշթատի նաւազները

(EUX, LES MARINS DE CRONSTADT)

— o —

Ցարդ ներկայացուած ռուսական ժապաւէններէն լաւագոյնը կարելի է համարել «Քրոնշթատի նաւազները», որ այժմ կը ներկայացուի Marivaux պաստառին վրայ:

Բեմադրութիւնն ու խաղարկութիւնը իրար կը գերազանցեն, մանաւանդ դերակատարները իրենց պարզ խաղարկութեամբ բնական դէպքի մը տպաւորութիւնը կը թողուն դիտողին վրայ: Պատկերները կարծես տեղւոյն վրայ առնուած: Ժապաւէն մը որ կրնայ հաւասարիլ եւրոպական կամ ամերիկեան լաւագոյն պատերազմական ժապաւէններուն:

Նիւթը առնուած է ռուսական յեղափոխութենէն,— ճերմակ եւ կարմիր բանակներու բախումներու դրուագներէն:

1919: Քաղաքացիական կատաղի կռիւ: Կարմիրները գրաւած են Փեթրոկրատը:

Խորհրդաւոր մարդ մը կը մօտենայ նաւահանգիստի նաւազներէն մէկուն եւ կը խնդրէ որ զինքը առաջնորդէ դէպի Քրոնշթատ, որ բերդի մը դերը կը կատարէ գրեթէ,— կըզի մը որ կը գտնուի քաղաքէն քիչ մը հեռու: Այնտեղ են հաստատուած կարմիր բանակի նաւազները: Քրոնշթատ միակ յոյսն է քաղաքի պաշտպանութեան համար:

Սակայն զինուորներու մէջ ծայր է տուած դժգոհութիւնը: Ննունդի պակաս կայ: Արտեմ Եէկուլիեւ, տերտունջի այդ վայրկեանին, երբ քաղցած հացի մը կտորը քսան հոգիի համար պիտի բաժնէր, ներս կը մտնէ խորհրդաւոր մարդը, որ եկած էր կուսակցութեան կողմէ իբր լիազօր, կազմակերպելու համար կամաւորներու խումբը:

Զօրավար Եուտէնիչի ղեկավարութեամբ, ճերմակները կը ձեռնարկեն յարձակման եւ կը սկսին ռմբակոծել քաղաքը:

Փեթրոկրատի պաշտպանութեան համար հերոսական ճիգեր կը կատարեն կարմիրները: Կը կազմակերպեն բանակը, որոնց մէջ կը գտնուին ոչ միայն կանոնաւոր զինուորներ, այլեւ հասարակ գիւղացին, բանուորը:

«Դիմադրեցէ՛ք մինչեւ ձեր վերջին շունչը»այս էր եղած Լէնինի հրահանգը: Կը կազմակերպուի կամաւոր

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՆՈՐ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹԻՒՆԸ

ԳԼՈՒԽ VI

ԴԱՇՆԱԿՑԱՅԻՆ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ ՊԵՏԱԿԱՆ ՎԱՐՉԱԿԱՆ ՄԱՐՄԻՆՆԵՐԸ

— . —

ՅՕԴ. 79.— Դաշնակցային Հանրապետութիւններու պետական իշխանութեան գործադիր եւ կարգադիր վերին մարմինը կը հանդիսանայ Հանրապետութեան Ժողովրդական Կոմիսարներու Խորհուրդը:

ՅՕԴ. 80.— Դաշնակցային Հանրապետութեան Ժողովրդական Կոմիսարներու Խորհուրդը պատասխանատու է եւ հաշուետու Դաշնակցային Հանրապետութեան բարձրագոյն խորհուրդին առջեւ:

ՅՕԴ. 81.— Դաշնակցային Հանրապետութեան Ժողովրդական Կոմիսարներու Խորհուրդը կը հրատարակէ որոշումներ եւ կարգադրութիւններ, հիմք ունենալով ԽՍՀՄիութեան եւ Դաշնակցային Հանրապետութեան մէջ գոյութիւն ունեցող օրէնքները, ԽՍՀՄիութեան Ժողովրդական Կոմիսարներու Խորհրդի կողմէ եղած որոշումներն ու կարգադրութիւնները եւ զանոնք գործադրելով՝ կը հսկէ անոնց կիրարումին վրայ:

ՅՕԴ. 82.— Դաշնակցային Հանրապետութեան Ժողովրդական Կոմիսարներու Խորհուրդը իրաւունք ունի կասեցնելու ինքնավար Հանրապետութիւններու որոշումներն ու կարգադրութիւնները եւ բեկանելու երկրամասերու, մարզերու եւ ինքնավար մարզերու աշխատաւորներու պատգամաւորներու խորհուրդներու գործադիր կոմիտէներու կարգադրութիւններն ու որոշումները:

ՅՕԴ. 83.— Դաշնակցային Հանրապետութեան Ժողովրդական Կոմիսարներու Խորհուրդը կը կազմուի Դաշնակցային Հանրապետութեան բարձրագոյն Խորհուրդի կողմէ հետեւեալ կազմով.—

Հանրապետական Ժողովրդական Կոմիսարներու Խորհուրդի Նախագահ:

Փոխ - նախագահներ

Պետական ծրագրային յանձնախումբի նախագահ.

Ժողովրդական Կոմիսարներ՝

Պարենաւորման արդիւնաբերութեան, թեթեւ արդիւնաբերութեան, անտառային արդիւնաբերութեան, հողագործութեան. հացահատիկային եւ անասնաբուծ. Խորհ. տնտեսութեան, Ֆինանսներու: Ներքին առեւտուրի: Ներքին գործոց: Արդարադատութեան: Առողջապահութեան: Կրթական գործի: Տեղական արդիւնաբերութեան: Քաղաքային տնտեսութեան: Ընկերային ապահովագրութեան:

Կատարման կոմիտէի լիազօր մը:

Արուեստի գործոց վարչութեան նախագահ:

Համամիութենական Ժողովրդական Կոմիսարներու լիազօրներ:

ՅՕԴ. 84.— Դաշնակցային Հանրապետութեան Ժողովրդական Կոմիսարները կը վարեն պետական կառավարման այն ճիւղերը, որոնք ենթակայ են Դաշնակցային Հանրապետութեան իրաւասութեան:

ՅՕԴ. 85.— Դաշնակցային Հանրապետութեան Ժողովրդական Կոմիսարները համապատասխան Ժողովրդական Կոմիսարիատներու իրաւասութեան սահմաններուն մէջ կը հրատարակեն հրամաններ եւ ցուցմունքներ, հիմք ունենալով՝ ԽՍՀՄիութեան եւ Դաշնակցային Հանրապետութեան օրէնքները, ԽՍՀՄիութեան եւ Դաշնակցային Հանրապետութեան Ժողովրդական Կոմիսարներու որոշումներն ու կարգադրութիւնները, ԽՍՀՄիութեան Միութենական - Հանրապետական Ժողովրդական Կոմիսարներու հրամաններն ու ցուցմունքները:

ՅՕԴ. 86.— Դաշնակցային Հանրապետութեան Ժողովրդական Կոմիսարիատները կ'ըլլան միութենական հանրապետական կամ հանրապետական:

ՅՕԴ. 87.— Միութենական - Հանրապետական Ժողովրդական Կոմիսարիատները կը վարեն պետական կառավարման իրենց յանձնուած ճիւղը, միաժամանակ ենթարկուելով թէ Դաշնակցային Հանրապետութեան Ժողովրդական Կոմիսարներու Խորհուրդին եւ թէ ԽՍՀՄիութեան համապատասխան միութենական հանրապետական Ժողովրդական կոմիսարիատին:

ՅՕԴ. 88.— Հանրապետական Ժողովրդական Կոմիսարիատները կը վարեն պետական կառավարման իրենց յանձնուած ճիւղը, ենթարկուելով Դաշնակցային Հանրապետութեան Ժողովրդական Կոմիսարներու Խորհուրդին:

ԳԼՈՒԽ VII

ԽՍՀ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԻՆՔՆԱՎԱՐ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ ՊԵՏԱԿԱՆ ՎԵՐԻՆ ՄԱՐՄԻՆՆԵՐԸ

— . —

ՅՕԴ. 89.— Ինքնավար հանրապետութեան պետական իշխանութեան վերին մարմինը կը հանդիսանայ Խոր. հրդային Ընկ. Ինքնավ. Հանրապետութեան Բարձրագոյն Խորհուրդը:

ՅՕԴ. 90.— Ինքնավար Հանրապետութեան Բարձրագոյն Խորհուրդը կ'ընտրուի հանրապետութեան քաղաքացիներու կողմէ չորս տարուան համար. ներկայացուցիչներու թիւը կը սահմանէ Ինքնավար Հանրապետութեան Սահմանադրութիւնը:

ՅՕԴ. 91.— Ինքնավար Հանրապետութեան բարձրագոյն Խորհուրդը կը հանդիսանայ Խորհ. Ընկ. Ինքնավ. Հանրապետութեան միակ օրէնսդրական մարմինը:

ՅՕԴ. 92.— Իւրաքանչիւր Ինքնավար Հանրապետութիւն ունի իր Սահմանադրութիւնը՝ հաշուի առնելով Հանրապետութեան առանձնայատկութիւնները եւ միանգամայն համաձայնեցնելով զայն Դաշնակցային Հանրապետութեան Սահմանադրութեան հետ:

ՅՕԴ. 93.— Համաձայն իր Սահմանադրութեան, Ինքնավ. Հանրապետութեան Բարձրագոյն Խորհուրդը կ'ընտրէ Ինքնավար Հանրապետութեան Բարձրագոյն Խորհուրդի Նախագահութիւնը եւ կը կազմէ Ինքնավար Հանրապետութեան Ժողովրդական Կոմիսարներու Խորհուրդը:

ԳԼՈՒԽ VIII

ՊԵՏԱԿԱՆ ԻՇԽԱՆՈՒԹԵԱՆ ՏԵՂԱԿԱՆ ՄԱՐՄԻՆՆԵՐԸ

ՅՕԴ. 94.— Երկրամասերու, մարզերու, ինքնավար մարզերու, շրջաններու, քաղաքներու եւ գիւղերու մէջ պետական իշխանութեան մարմինները կը հանդիսանան աշխատաւորներու պատգամաւորներու Խորհուրդները:

(7)

(Շար.)

խումբը, որուն մէջ կը գտնուին համայնավարներու հետ նաեւ Արթէմը եւ նմանապէս տասներկու տարեկան տղեկ մը:

Աննկարագրելի հերոսական կռիւէ մը վերջ, գերի կ՚իյնան տասնեակ մը կամաւորներ, Արթէմը, լիազօրը եւ փոքրիկ պատանին: Խնայելով իրենց փամփուշտները, ճերմակները մէկ մէկ քար կապած կամաւորներու վըզին, մէկը միւսին ետեւէն կը գլորեն ծովուն մէջ:

Արթէմ կը յաջողի ազատիլ, կտրելով չուանը զմելիով մը: Առաջ արհամարհանք մը ունէր այդ մարդուն հանդէպ, բայց յետոյ միայն համակրանք: Քարերով կը շրջապատէ անկենդան մարմինը եւ հրաժեշտի ողջոյնը տալէ յետոյ կը մեկնի: Դժուարութեամբ կեղծելով իր ինքնութիւնը, կնոջական զգեստներով, վերջի վերջոյ կը հասնի քաղաքը, միակ կենդանի մնացողը կամաւոր խմբակէն:

Կարմիրները անակնկալ յարձակման կը դիմեն Արթէմի ղեկավարութեամբ:

Կռիւը կը շարունակուի տակաւին: Կարմիրները ծանր վիրաւորներըն իսկ դրօշի տակ առած են: Ցամաքային զինուորները իրենց հոգեվարքի այդ վայրկեաններուն, անընդհատ կը փողահարեն պայքարի հրաւէրը: Դեռ իրենց մէջ վառ է յաղթութեան յոյսը:

Եւ ահա կը պատահի անակնկալը:

Հոն ուր խեղդուած էին Քրոնշթատի նաւազները, Արթէմ՝ ջուրի խորութեան ծանօթ ըլլալով՝ այդ կողմէն ցամաք էր հանած զինուորները եւ կեցած լիազօրին քարէ շիրմին առջեւ:

Յուճապի մատնուելով ճերմակ կանոնաւոր բանակը, զինուորները կը փախին, պատերազմի դաշտը թողլով իրենց վիրաւոր եւ անկարող ընկերները:

Ո՞վ պիտի գար այժմ գրաւելու Քրոնշթատը:

Արթէմ, յաղթական ու հպարտ, կը դիտէ բոլորտիքը, կը հրճուի եւ աչքերը կը սեւեռին դէպի լիազօրին անշուք գերեզմանն ու անծայրածիր հորիզոնը...:

Հակառակ յուզիչ դրուագներուն ֆիլմը ունի նոյնպէս զուարճալի տեսարաններ:

Երբ կարմիրները գերի կը բռնեն ճերմակ զինուոր մը, այս վերջինը իրենցիններուն «հուռա»ները ականջին հասնելուն, ուսնոցները կը զետեղէ զգուշութեամբ իր նախկին տեղը եւ հպարտ կեցուածքով մը ոտքի կը կանգնի: Իսկ երբ կը լսէ կարմիրներու գնդացիրը որ շարունակ կը գործէ, ուսնոցները վար առնելով՝ խեղճ կերպարանք մը կ՚առնէ:

Ցոյց տրուեցաւ ժապաւէն մըն ալ, իբրեւ տեղեկատուութիւն խորհրդային Ռուսիոյ կեանքէն: Ծափահարութիւնները կը սկսին երբ պաստառին վրայ կ՚երեւան, Մոսկուայի մէջ, Մայիս 1ի առթիւ կատարած ցոյցերը: Զինուորները համաչափ ու խրոխտ կը քալեն, թնդանօթները, գնդացիրներն ու հրասայլերը կը յառաջանան, մինչ օդին մէջ իրար կը հալածեն օդանաւները, մինչ Ստալինն ու Վորոշիլով բարեւի կեցած են:

Ն. ԳԱՍՊԱՐԵԱՆ

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ յօդուածագիրներէ եւ թղթակիցներէ իրենց գրութիւնները գրել թուղթին մէկ երեսին վրայ ընթեռնելի եւ մելանով:

ԿԵԱՆՔԸ ԱՐՈՒԱՐՁԱՆՆԵՐՈՒ ՄԷՋ

ՄԱՅԻՍ 28Ի ՏՕՆԸ

ԻՍԻ ԼԷ ՄՈՒԼԻՆՕ.— Հակառակ օդի պայծառութեան եւ ճնշիչ տաք օդին, 80ի մօտ ընկերներ եւ համակիրներ համախմբուած անպաճոյճ սեղաններու շուրջ, լուռ կը սպասենք գերագոյն բոպէի ներշնչումին:

Մայիս 28ի վեհ իմաստը խորհուրդով մը պարուրած է ամէնքիս հոգին:

Երէկի պատմութիւնը իր ամբողջ ողբերգութեամբ կ՚անցնի մեր աչքերուն առջեւէն: Եւ մայիսեան այս գեղեցիկ օրերուն անկախութեան օրուան առթիւ, թող բոլորը խոնարհին մեծ խոէյալին առջեւ, բոցեղէն օծում մը ստանալու համար բոլոր անոնցմէ, որ իրենց արեան վերջին կաթիլը քամեցին մեր երջանկութեան համար: Բայց տխուր իրականութիւն մը կայ: Անկախութեան շուրջ կռիւ ու պայքար կայ, նոյն իսկ չնական քմծիծաղ, որ մենք այդ օրը կ՚ապրինք ճշմարիտ Հայու մը պէս:

Եւ ահա նուագի ընկերակցութեամբ բոլորս կ՚երգենք՝

Մեր հայրենիք թշուառ անտէր
Մեր թշնամեաց ոտնակոխ ..

Հայ զինուորն է որ կ՚երգէ եւ Հայուհին ալ կը ձայնակցի անոր.

Ահա եղբայր քեզ մի դրօշ
Որ իմ ձեռքով գործեցի ...

Եւ ուրախութիւնը կը սկսի: Բայց ի՛նչ ուրախութիւն: Տարբեր է մեր ուրախութեան ձեւը: Մեր թամատայի բացման խօսքը կ՚ըլլայ Մայիս 28ը կերտող եւ կռուի դաշտն ինկած նահատակներուն յիշատակին առաջարկուած գաւաթ մը գինին: Իսկ մեր բուն ուրախութիւնը հայկական պատմութիւնն է հանդրուան առ հանդրուան: Հայ աղջնակ մը կ՚արտասանէ հայ աշխարհի եւ Մասիսի գեղեցկութեան նուիրուած գովքը «որպէս փառքի անհաս ճամբայ»: Ազատութեան նախօրեակն ենք, կռիւներու տաք ժամանակ, երբ Քեռիի նահատակութեան լուրն է որ կը հասնի ցնցելով ամէնքի սրտերը: Հայկական բանակը դէմ առ դէմ թշնամիին՝ Սարդարապատի եւ Ղարաքիլիսէի կռիւներուն մէջ: Եւ ահա հայ քաջերու ճակատը կը պըսակուի Մայիս 28ի դափնիներով:

Ընկ. Ա. Գիւլխանդանեան գեղեցիկ կերպով վեր կը հանէ Հայ ժողովուրդի ազատ ապրելու ցանկութիւն, անոր կատարած աշխատանքները եւ յուզումով կը պատմէ առաջին տարեդարձը Երեւանի մէջ:

Քիչ յետոյ մեր խնջոյքը կը կերպարանափոխուի: Մենք մեզի կ՚ըլլանք: Ուրախութիւնը, երգերը, պարերը կը տեւեն մինչեւ ուշ ժամանակ:

Հ. Հրաչ

ԱՍՏՈՒԱԾԱՇՈՒՆՉԻ ԹԱՐԳՄԱՆՈՒԹԵԱՆ 1500ԱՄԵԱԿ

ՍԱՐՍԷԼ.— Կիրակի, մեր գաղութն ալ տօնեց Ս. Գրոց Հայերէնի թարգմանութեան 1500ամեակը պատշաճ շքեղութեամբ: Նախաձեռնողն էր Համազգայինի մասնաճիւղը, մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դաշնակցութեան Հրայր խումբի, Առնուվիլի Տիկ. Միութեան, դպրոցի աշակերտութեան իր վարժուհիով եւ Հայ արիներու: Հանդէսը բացուեցաւ «Մեր Հայրենիք»ով որ երգուեցաւ Հայ Արիներու կողմէ: Ապա օրուան նախագահը Պ. Ա. Ջամալեան պարզեց տօնի պատմական արժէքը, գովեց Համազգայինը որ ետ չէ կեցած մեր անցեալի պանծալի յիշատակը յաւերժացնելու գործէն:

Նախագահի խօսքէն վերջ Առնուվիլի դպրոցի Սան-Սանուհիներու կողմէ երգուեցաւ «Հայկ ու Վարդանին»: Ապա «Մենք սկաուտներ ենք»: Արտասանեցին Օր. Օր. Ալիս Մարտիրոսեան, Ալիս Սարաֆեան եւ փոքրիկն Մառի Գանթարճեան: Երգեց Օր. Անժէլ Փափազեան (Սեւ մութ ամպեր եւ Սեւորակ աչեր), Տիկ. Սրբուհի Խաչատուրեան (Սիրուն գարուն): Յետոյ խօսքը տրուեցաւ օրուան բանախօս Պ. Ա. Խոնդկարեանի որ ներկայացուց պատմական ու քաղաքական արժէքը Սահակի եւ Մեսրոպի գործին:

Պ. Մ. Հուպոյեան երգեց Հայաստանը, Կռունկը եւ մէկ քանի ֆրանսերէն եւ իտալերէն կտորներ: Այս երիտասարդ երգիչը օժտուած է գեղեցիկ ձայնով մը:

Քանի մը վայրկեան դադարէ յետոյ կրկին բեմ եկան Առնուվիլի աշակերտուհիները այս անգամ հայկական տարազով եւ սափորը իրենց ուսին երգեցին ու պարեցին «Անուշ»էն «Վիճակ»ի տեսարանը, որ ծափերու տարափին տակ կրկնուեցաւ: Յետոյ երգեցին «Բարի լոյսի զանգերը զարկին»: Օր. Ծիհանեան պարեց «Թամարան»: Սոյն հանդէսին իրենց յարգանքի խօսքը բերին Հ. Յ. Դաշնակցութեան Հրայր խումբի կողմէ Պ. Կ. Երանեան, Հայ Արիներու կողմէ՝ Պ. Ք. Ֆարչեան եւ «Համազգային»ի մասնաճիւղի կողմէ Պ. Խորէն Ներսէսեան: Սկաուտներու կողմէ եղան երգեր եւ զանազան խաղեր, ինչպէս բուրգեր եւ հնդկական պար մը: Արտասանեց սկաուտ Վահէ Խաչերեան: Դեռ եղան երգեր ու արտասանութիւններ զանազաններու կողմէ: Հանդէսը վերջացաւ ժամը 7ին եւ հանդիսականները մեկնեցան գոհ տրամադրութեամբ:

Օ. Կարապետեան

ԱՇԽԱՏԱՒՈՐԱԿԱՆ

ԿՕՇԻԿԻ ԳՈՐԾԱՐԱՆԻՆ ԳՈՐԾԱԴՈՒԼԸ

ՎԻԷՆ, 26 յունիս (Յառաջ).— Կօշիկի գործարանին գործադուլը կը շարունակուի տակաւին: Մինչեւ այսօր ոչ մէկ համաձայնութիւն: Երկու կողմերն ալ անդրդուելի: Անկէ առաջ գրած եմ արդէն որ բանուորներուն պահանջն է 25 առ հարիւր: Գործատէրը խոստացաւ վճարել 12 առ հարիւր միայն:

Սէնտիքայի կողմէ Լիոն հրաւիրուած էր գործատէրը, բայց այդ բանակցութիւնն ալ ապարդիւն անցաւ:

Եթէ ժամանակին 18—20 առ հարիւր տրուէր, բանուորները մտադիր էին ընդունելու: Այսօր արդէն բանուորներու եօթը հոգինոց պատուիրակութիւնը սէնտիքային հետ համախորհուրդ 25 առ հարիւրը մէկ կողմ դնելով չաբաթական կը պահանջեն:

Այրերու համար.— Ա. կարգ 250, Բ. 220, Գ. 180 ֆրանք:

Կիներու համար.— Ա. կարգ 170, Բ. 150, Գ. 130:

Տղոց համար (14էն 18 տարեկ).— 96էն 160, աղջիկներու համար (նոյն տարիքը) 72էն 130:

Իսկ գործատէրը 12 առ հարիւր տըւած յաւելումը հաշուելով՝ չաբաթական կը խոստանայ.—

Այրերուն համար.— Ա. կարգ 204, Բ. 180, Գ. 156 ֆր.:

Կիներուն համար.— Ա. կարգ 144, Բ. 120, Գ. 102:

Ինչպէս կը տեսնուի, տարբերութիւնը մեծ է երկու առաջարկներուն եւ ասոր համար ալ երկարեցաւ գործադուլը, որ կը շարունակուի յունիս 15էն ի վեր: Սէնտիքայէն երեք անգամ է մարդիկ կուգան, կը խօսին, ու կը յուսադրեն որ շարունակուի, ըսելով թէ անպայման յաջողութեամբ պիտի պսակուի գործադուլը:

Քաղաքապետարանը խոստացած է, որ եթէ մինչեւ այս շաբաթ չկարգադրուի, նպաստ պիտի յատկացնէ բանուորներուն: Ժամպազ կոչուած փոքրիկ գործարանն ալ (կօշիկ) յայտարարած է գործադուլ, յունիս 15էն ի վեր: Ունի մօտ հարիւրեակ մը բանուորներ: Ասոնք ալ միեւնոյն օրականը կը պահանջեն: Պ. Փելէի հաստատութեան մէջ հայ աշխատաւորներուն թիւը 150էն պակաս չէ: Իսկ Ժամպազ կոչուած գործարանին հարիւրեակ մը բանուորներուն մէջ հազիւ 15 է Հայերու թիւը:

Գ. Ա.

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՄԱՆԿԱՊԱՐՏԷԶԻ ՀԱՆԴԷՍ

ՄԱՐՍԷՅԼ, 27 յունիս.— Քանի մը օր առաջ Սէնթ Անտրէի պարտէզին մէջ նախագահութեամբ Մարսէյլի առաջնորդ Գարեգին եպ. Խաչատուրեանի, տեղի ունեցաւ Լավիւթի «Ազատ» մանկապարտէզի հանդէսը, կրթասէր բազմութեան մը ներկայութեամբ:

Հանդէսի յայտագիրը կազմուած էր խնամքով:

Ա. բաժնին մէջ երկսեռ մանուկները արտասանեցին մանկական հատընտիր կտորներ, գեղեցիկ առոգանութեամբ եւ գովելի համարձակութեամբ: Զանազան տեսակ տարազներ, որոնց պատրաստութիւնը համբերատար աշխատանքի կը կարօտէին, եկան աւելցնելու հանդէսին փայլը, կենդանի պատկերներուն եւ խաղերուն տալով հաճելի ինքնատպութիւն:

Նիւթերը մեծ մասամբ ընտրուած էին հայ եւ օտար մանկավարժ գրողներու գործերէն, որոնց մէջ երեւան կուգային դաստիարակիչ եւ մանուկ հոգիներուն շատ սիրելի երեւոյթներ, խաղեր ու դասեր:

Գերազանցօրէն վարժ եւ ճկուն էին աշակերտները բիւմիք եւ ծնծղաներով մարզանքներու, ծաղիկներու պարի եւ թիթեռնիկներու բեմադրութեան ատեն:

Երկրորդ մասին, նոյն մանուկները ներկայացուցին «Հայկական հարսնիք»ը, հայրենի բնաշխարհի սովորոյթները հարազատօրէն պատկերացնող եւ հարսանեկան գրեթէ մոռացութեան տրուած մեր աւանդական հարսանեկան շարք մը երգերու ոգեկոչումով:

Հարս-փեսայի, կնքամօր, ինչպէս նաեւ փեսի մօր պարերը աւելի խանդավառ մթնոլորտ ստեղծեցին:

Հանդէսի նախագահ Գար. եպ. Խաչատուրեան գեղեցիկ բանախօսութեամբ մը վերլուծեց հանդէսին երկու բաժինները (մանկական եւ ազգային), հրապարակաւ շնորհաւորեց մանկապարտիզպանուհի Օր. Մանուշ Մարտիրոսեանի աշխատանքը եւ իր ուրախութիւնը յայտնեց:

Յետոյ կարգ մը թելադրանքներ ըրաւ ներկաներուն եւ յիշեցուց անոնց պարտքը նոր սերունդի եւ մայր հայրենիքի վերաբերմամբ:

Հանդիսականները ցրուեցան ըղձաւոր ու խանդավառ: Լավիւթ (Մարսէյլի մէկ հայաբնակ փոքրիկ արուարձանը) երեք տարիէ ի վեր ունի իր փոքրիկ մանկապարտէզը, որ պահուած է թաղեցիներու հոգաբարձութեան եւ ուսուցչուհիին զոհողութեամբ:

Դժբախտաբար այս օրինակելի ծաղկոցը այս տարի փակուելու վտանգին տակ կը գտնուի, եթէ այժմէն իսկ միջոցներ ձեռք չառնուին:

Թղթակից

ԱՆԿԱԽՈՒԹԵԱՆ ՏՕՆԸ

ՍԷՆԹ ԷԹԻԷՆ, 26 յունիս (Յապաղած).— Սիրելի «Յառաջ», այս անգամ ակամայ ուշացուցի թղթակցութիւնս, պարզ այն պատճառաւ որ ես ալ քանի մը օր կամաւոր բանտարկութեան ենթարկուած էի: Հոս ալ գրեթէ բոլոր գործարանները գրաւուած են բանուորներու կողմէ:

Յունիս 14ին, կիրակի մեր գաղութը Սալ տ'Արմոնի կը դիմէ: Բոլորին լամբակներուն վրայ եռագոյն ժապաւէնի երիզ մը: Բեմին երկու կողմերը կը հսկեն մեր փառապանծ տարազիր դրօշն ու ֆրանսական եռագոյնը: Կեդրոնը կանաչազարդ յաղթական կամար մը որուն մէջտեղէն կախուած Հանրապետութեան զինանշանը եւ խաւաքարտի վրայ եռագոյնը, կեդրոնը մակագրուած «Հ. Հ.»: Կամարին տակ Մասիսը: Ամբողջ բեմը գոյնզգոյն լոյսերու հեղեղին մէջ: Օրուան նախագահ ընկ. Ս. Ստեփանեան հանդէսը բացուած յայտարարեց գաղութիս նորակազմ «Անդրանիկ» նուագախումբի «Մեր Հայրենիք»ով, որմէ վերջ բացման խօսքը ըրաւ մեր ծերունի ընկեր Մուրատ Մուրատեանը: Ընկերը մասնակից ըլլալով Ղարաքիլիսէի ճակատամարտին, ներկաները հրաւիրեց մէկ վայրկեան ոտքի կանգնելու ի յիշատակ մեր նահատակներուն: Տիկ. Նուարդ Հէքիմեան մեներգեց երկու կտոր, ընկերակցութեամբ ջութակահար Պ. Տիրան Գաբատայեանի: Անկումէն էջ մը կարդաց ընկ. Ս. Ընտրիկեան (Ս. Շամօն): Արտասանութիւններ ըրին Պ. Սարգիս Փիլիկեան, փոքրիկներ՝ Թագուհի Ստեփանեան, Անահիտ Ստեփանեան, Սեդրակեան, Վազգէն Պայընտրեան եւ իրենց անակնկալներով ուրախ տրամադրութիւններ ստեղծեցին Պ. Յակոբ Փիլիկեան, Պ. Խաչատուրեան եւ ընկ. Արամ Տէմիրճեան: Յետոյ բեմ եկաւ ընկ. Հրանտ Սամուէլ, որ խօսեցաւ գրեթէ մէկ ժամ: Ապա ներկայացուեցաւ «Գոյութեան պայքար»ին վերջին արարը որ չափազանց յուզեց ներկաները: Վերջին պահուն ցոյց տրուած կենդանի պատկերը մագնիսացուց սրահը,— Մայր Հայաստանը կանգնած է մէկ ձեռքին մէջ սուր, իսկ միւսին եռագոյնը, ժանգոտած շղթայի կտորներ կախուած են դաստակներէն, խումբ մը զինուած մարտիկներ պատրաստ յարձակումի, բայց Մայր Հայաստանի սուրով ցոյց կը տրուի Արարատը որ պէնկալեան կարմիր բոցով մը կը ճառագայթէ, մինչ նուագախումբը «Բամ Փորոտան»ը կը թնդացնէ: Տեղի ունեցաւ աճուրդ մը, որուն համար նուէրներ ըրին Պ. Երուանդ Համալեան եւ Պ. Յակոբ Փիլիկեան ինչպէս նաեւ քանի մը ընկերներ: Հանդէսը փակուեցաւ հոգեկան սնունդ տալով բոլորիս:

** Ընկ. Լեւոն Պայընտրեան դժբախտութիւնն ունեցաւ յունիս 20ին երկու օրուան կարճատեւ հիւանդութենէ մը վերջ կորսնցնելու իր սիրասուն Մուշեղը: Մեր վշտակցութիւնը կը յայտնենք ընկ. Պայընտրեանին եւ Տիկնոջ:

Հարգանցի

ՄԱՄՈՒԼ

ՍՈՒՐԻՈՅ ՀԱՅ ՎԱՐԺԱՐԱՆՆԵՐԸ

«Ազդակ», խմբագրականի մէջ (յունիս 17) կը ճնէ մեր գաղութներու ուսուցչութեան հարցը.

—«Լիբանանահայ Ուսումն. Խորհուրդի մէկ յայտարարութեան համաձայն բոլոր անոնք որոնք կը փափաքին 1936-37 տարեշրջանին պաշտօնավարել ազգային վարժարաններուն մէջ, պէտք է ի ձեռին ունենան ուսուցչական համապատասխան վկայագիր եւ կամ քննութեամբ պէտք է ստանան զայն:

Այս որոշումը ի զօրու դարձնելու համար, արդէն իսկ յատուկ շրջաբերական պիտի ճամբուի մեր թեմին պատկանող բոլոր հոգաբարձու եւ թաղական մարմիններուն, որ վերջ տրուի պաշտօնին առանց վկայականի ազգային նախակրթարաններու մէջ պաշտօնավարող ուսուցիչներու, որոնք, յաճախ պատահականօրէն այս ասպարէզը ընտրած են, եւ իրենց համար ապրուստ մը ճարելու մտահոգութեամբ՝ դարձած են գէշ տեսակի մըցորդներ ուսուցչութեան համար պատրաստուած կամ բաղդատաբար ա՛լ աւելի ձեռնհաս ուժերու:

Մենք անոնցմէ չենք որ վկայականներու կը կապեն ամէն հրաշք ու հեղինակութիւն, այսուհանդերձ սակայն, կը գտնենք որ օրինաւոր եւ ուղիղ է Ուսումն. Խորհուրդի տեսակէտը, որ միանգամայն կը ձգտի տարուէ տարի քիչ մը աւելի բարեփոխուած, քիչ մը աւելի յառաջդիմած տեսնել Հայ վարժարանը:

Ըլլայ Լիբանանի, ըլլայ Սուրիոյ ազգային վարժարաններու մէջ՝ ներկայիս պաշտօնի վրայ գտնուող ուսուցիչներու հարիւրին 70ը հազիւ նախնական կրթութիւն մը աւարտած են, մնացեալներուն հարիւրին 25ը միջնակարգ եւ հարիւրին 5ը հազիւ բարձրագոյն ուսում տեսած անձեր են: Մինչդեռ այս երկրին մէջ միջնակարգ եւ բարձրագոյն ուսում ստացող երկսեռ երիտասարդութիւն մը կայ, որուն եթէ կէսը փորձուէր ուսուցչութիւն ընել, ներկայիս գոյութիւն ունեցող դպրոցներուն կրկինը պիտի չկրնար գոհացնել զիրենք: Ի՞նչ կ՚ընեն միջնակարգ ուսում ստացող մեր երիտասարդները: Առ ի չգոյէ ուսուցչական պաշտօնի, մեծ մասամբ կը դիմեն գրասենեկային պաշտօններու կամ առեւտրական ասպարէզ: Խառնուածքով եւ նախասիրութեամբ չենք խորհիր թէ անոնք բոլորն ալ ուսուցչական ասպարէզի կոչում ունեցած ըլլան, բայց եւ այնպէս, անոնցմէ շատեր, հակառակ իրենց դիմումներուն եւ ջանքերուն, չեն կրցած պաշտօն գտնել մեր դպրոցներուն մէջ, վասնզի հինէն ի վեր, այսպէս կամ այնպէս, վարձուած պաշտօնեաներ, հակառակ իրենց անբաւարար պատրաստութեան, մնացած են գործի վրայ:

Ազդեցութիւններ, ժամ պաշտօնավարութիւն եւն. եւն.— յաճախ նըպաստած են անոնցմէ շատերուն գործի վրայ պահուելուն: Բայց արդիւնքի տեսակէտով կասկածելի կը թուի անոնցմէ շատերուն աշխատանքը:

Ուսումն. Խորհուրդը կ՚ուզէ, իր ներկայ հրաւէրով, ասպարէզը մաքրագործման ենթարկել: Կ՚ընդունինք որ տարիներու սիսթեմատիկ եւ լուրջ աշխատանքով նախակրթարանի մը շրջանաւարտը պիտի կրնար ոչ միայն միջնակարգ այլ եւ բարձրագոյն ուսում տեսած շատ շատ անձերէ աւելի հմտութիւն եւ փորձառութիւն ձեռք ձգել, ինչպէս կ՚ընդունինք, որ նախակրթարանէ մը շրջանաւարտ կամ միջնակարգ վարժարանէ մը թերաւարտ ուսանող մը յօրանջելով մէկ քանի տարուան մէջ պիտի վրայ տար նաեւ այն քիչը զոր ստացած է: Արդ, բոլոր ասպարէզներուն համար աշխատանք, նախասիրութիւն եւ սէր է անհրաժեշտ: «Ես տասը կամ աւելի տարիներու ուսուցիչ եմ» ըսելը պատճառ մը չէ հալած իւղի տեղ կլլելու իր պաշտօնին պահանջած հոգեբանական եւ մանկավարժական գաղտնիքներուն հետամուտ ըլլալու անտրամադիր մէկուն յոխորտանքը:

Քննութիւնը լաւագոյն պատեհութիւնն ու միջոցն է ահա ցորենը որոմէն զատելու: Անոնք որ իրենց երբեմնի համեստ վարժարաններէն յետոյ ինքնօգնութեամբ կատարած են որոշ նուաճումներ, վստահ ենք որ գոհ սրտով պիտի փաստեն ատիկա, ու պիտի ստանան հաւասար իրաւունք, իբր լաւ ոյժ՝ պաշտօնավարելու: Իսկ անոնք որ ունեցած իրենց քիչն ալ վրայ տուած են՝ պատճառ մը չունինք երբեք բարով չըսելու:

Հայ վարժարանը պատահական եւ ինքնակոչ անձերու ժամադրավայրը չէ: Ան ամէնէն նուիրական եւ ամէնէն խորունկ պատրաստութեամբ մանկավարժ մասնագէտներու ասպարէզ պէտք է ըլլայ: Որքան ատեն որ բախտախնդիր մարդիկ մուտք կը գործեն հոն, համոզուած ենք, որ միջնակարգ եւ բարձրագոյն ուսում տեսած ուրիշներ իրենց նայուածքը պիտի դարձնեն ուրիշ կողմ:

ՄԱԿՈՒՑԻ ՄԵՍՐՈՎԲԻ ՄԱՀԸ

Թէհրանի Ալիքը կը հաղորդէ Հ. Յ. Դաշնակցութեան հինաւուրց մարտիկներէն, հայդուկ-խմբապետ՝ Մեսրովբ Աւետիսեանի մահը:

Հաւատաւոր եւ գաղափարական ընկերոջ կեանքին պիտի անդրադառնանք յառաջիկային:

ՔԱԼԱՄԱԹԱՅԻ ՍԱՆՈՒՀԻՆԵՐՈՒՆ

Կալկաթայէն (Հնդկաստան) 8 Հայորդիներ 55 ֆրանք ղրկած են մեզի՝ որդեգրելու համար Քալամաթայի Հ. Կ. Խաչի Զաւարեան վարժարանէն աղքատիկ աշակերտուհի մը: Անցեալ տարի եւս 50 ֆրանք ղրկած էին Կալկաթայէն:

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ

Անդրանիկի յուշարձանին շինութեան Կեդր. Յանձնախումբս, հրապարակ հանած ըլլալով զօր. հերոսին լուսանկարները (2 եւ 4 ֆրանքնոց), Ֆրանսայի եւ արտասահմանի Հայ գաղութներու ազգային մարմիններէն եւ միութիւններէն կը խնդրէ անոնց սպառումը ազգային պարտականութիւն մը նկատելով պաշտօնական նամակով մը ուզել, գրելով հետեւեալ հասցէին. Comité Central d'initiative du monument du Général Antranik, 144, Bld. Magenta, Paris (10):

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ) — ԹԻՒ (23)

ԱՆՁՐԵՒ

Թարգմ. ԱՐՄԷՆ Գ. — Հեղինակ՝ ՈՒ. ՍԸՄԸՐՍԷԹ ՄՈՀԸՄ

«Այժմ պատրաստ եմ վերադառնալու», ըսաւ ան:

Անոր ձայնը չոր ու միալար էր: Տոքթ. Մէքֆէյլ չէր կրնար հասկնալ անոր աչքերուն տեսքը: Անոր գունատ դէմքը խիստ դաժան էր: Դանդաղ քայլերով քալեցին անոնք՝ առանց բառ մը խօսելու եւ վերջապէս հասան անկիւնադարձը, որուն մէկ կողմը կը գտնուէր իրենց բնակարանը: Տիկ. Տէյվիտսըն յանկարծ՝ սոսկումով հեւաց, եւ վայրկեան մը բոլորն ալ լուռ կանգնեցան: Անհաւատալի ձայն մը հասաւ անոնց ականջներուն: Գրամաֆոնը, որ այնքան երկար ժամանակ լռած էր, կը նուագէր, ու կը նուագէր գռեհիկ եղանակ մը, բարձրաձայն եւ խժալուր:

«Ի՞նչ է այդ», աղաղակեց տիկ. Մէքֆէյլ սոսկումով:

«Քալենք», ըսաւ տիկ. Տէյվիտսըն:

Անոնք աստիճաններէն վեր ելան ու մտան սրահը: Օր. Թամսըն կանգնած էր իր դրան վրայ ու կը խօսէր նաւաստիի մը հետ: Յանկարծական փոփոխութիւն մը տեղի ունեցած էր անոր մէջ: Ան այլեւս վերջին օրերու ահաբեկ ստրուկը չէր: Ան կրկին հագած էր իր բոլոր զարդերը, սպիտակ շըրջազգեստը, բարձր փայլուն կօշիկները, որուն բացուածքին մէջ կ՚ուռէին իր բումբերը՝ բամպակէ գուլպաներու մէջ: Մազերը յարդարուած էին խնամքով, ու դրած էր այն խոշոր գլխարկը, որ ծածկուած էր պերճ ծաղիկներով: Դէմքը ներկուած էր, յօնքերը զօրաւոր կերպով սեւցած, ու շրթները բոսոր էին: Ան ինքզինք ուղիղ բռնած էր: Ու ան կրկին այն սիգապանծ լկտի կինն էր, որ անոնք առաջին անգամ տեսած էին: Երբ ներս եկան՝ ան սկսաւ բարձրաձայն ու ծաղրական քահքահ մը ձգել, ու ապա երբ տիկ. Տէյվիտսըն ակամայ կանգնեցաւ՝ ան հաւաքեց իր լորձունքը բերնին մէջ ու թքաւ: Տիկ. Տէյվիտսըն ընկրկեցաւ, ու երկու բոսոր կէտեր յանկարծ յայտնուեցան իր այտերուն վրայ: Ապա՝ իր ձեռքերով ծածկելով դէմքը՝ զատուեցաւ միւսներէն եւ արագ արագ վազեց աստիճաններէն վեր: Տոքթ. Մէքֆէյլ զայրացած էր: Մէկ կողմ հրեց Օր. Թամսընը եւ մտաւ անոր սենեակը:

«Ի՞նչ է այս քու ըրածդ», գոչեց ան: «Կեցուր այդ անպիտան մեքենան»: Գնաց գրամաֆոնին մօտ ու փըրցուց երգապնակը:

Օր. Թամսըն բարկացաւ Տոքթորին: «Է՛յ, տոքթոր, մի՛ վարուիր ինծի հետ այդպէս: Ի՞նչ բան ունիս սենեակիս մէջ»:

«Ի՞նչ ըսել կ՚ուզես», գոռաց տոքթորը, «ի՞նչ ըսել կ՚ուզես»:

Օր. Թամսըն հաւաքեց ինքզինք: Ո՛չ ոք կրնար նկարագրել անոր արհամարհոտ արտայայտութիւնը կամ արհամարհական ատելութիւնը, որ ան դրաւ իր պատասխանին մէջ:

«Դո՛ւք, այրերդ, դո՛ւք, աղտոտ, կեղտոտ խոզեր, դուք խոզեր էք, բոլորդ ալ: Խոզե՛ր խոզե՛ր»:

Տոքթ. Մէքֆէյլ հեւաց: Հասկցաւ ամէն բան:

(Վերջ)

թիւնը արգիլուած է, քանի որ Յեւլենական պետութեան մէջ Հայկական փոքրամասնութիւն գոյութիւն չունի եւ ոչ ալ ասոնց կը վերաբերին 1242 B օրէնքի 22րդ յօդուածին տրամադրութիւնները, ինչպէս նաեւ օտար վարժարաններու մասին գոյութիւն ունեցող 4862 թիւ օրէնքի առաջին յօդուածին երկրորդ հատուածը՝

«Կ'որոշէ եւ կը յայտարարէ, թէ այն Հայերը որոնք Յեւլենահպատակութիւնը ընդունած են, կրնան ներկայ տարւոյս մայիս (?) ամսոյ ընթացքին արձանագրեր տալ, հիմնելու համար անհատական «Տիմօթիքօն» վարժարաններ, որոնք պէտք է կատարելապէս համակերպին 3578 թիւ օրէնքի տրամադրութեանց, այսինքն՝ ասոնք պիտի գործեն պետական վարժարաններու ծրագրին համաձայն, ունենալով իրենց պաշտօնէութիւնը միմիայն յոյն ուսուցիչներէ եւ տնօրէնին նշանակումը պիտի վաւերացուի կրթական խորհուրդին կողմէ եւ որոնց մէջ բոլոր դասերը պիտի աւանդուին յունարէն եւ ոչ թէ հայերէն լեզուով, որուն դասաւանդութիւնը պիտի արտօնուի միմիայն 5րդ եւ 6րդ դասարաններուն, ծրագրէն դուրս ժամերու մէջ եւ շաբաթը 6 ժամէ աւելի չպիտի դասաւանդուի իւրաքանչիւր դասարանին համար, բացառութիւն կազմելով պետական վարժարաններու ծրագրէն եւ այս պարագան ալ նմանապէս պիտի վաւերացուի կրթական խորհուրդէն»:

Ազգ. Պարգեւախաղին Ձիարշաւը

—•—

Կիրակի օր տեղի ունեցաւ Ազգ. պարգեւախաղի ձիարշաւը:

Ա. մրցանակը շահեցաւ Միօfuէ ձին, Բ. մրցանակը՝ Սինա, Գ. մրցանակը Ալքալի:

Ձիերու այս դասաւորումով.—

61;126 թիւը (12րդ շարք) շահեցաւ 5 միլիոն:

Նոյն թիւը (16րդ շարք) շահեցաւ 2 միլիոն:

Նոյն թիւը (8րդ շարք) շահեցաւ 1 միլիոն:

Իսկ 12րդ շարքէն 10 թուատոմսեր որ կը վերջանան 3857 թուանշաններով՝ կը շահին 1 միլիոն: Նոյն թուանշաններով վերջացող 10 թուատոմսեր, 16րդ շարքէն, կը շահին 500,000 ֆրանք: Դարձեալ նոյն թուանշաններով վերջացող 10 թուատոմսեր, 8րդ շարքէն, կը շահին 200,000 ֆրանք:

Յետոյ 10,000 թուատոմսեր, 12րդ շարքէն, որ կը վերջանան 7 թուանշանով, կը շահին 5000 ֆրանք: 10,000 թուատոմսեր, 16րդ շարքէն, որ կը վերջանան 7 թուանշանով, կը շահին 2,000 ֆրանք: 10,000 թուատոմսեր, 8րդ շարքէն, որ կը վերջանան 7 թուանշանով, կը շահին 1000 ֆրանք:

Այս երեկոյ տեղի կ'ունենայ վիճակահանութիւն մը, որուն կը մասնակցին բոլորը, շահած թէ չշահած:

Անգլիոյ պետական պաշտօնեաները ալ...

Լոնտոնի թերթերը կը գրեն թէ 16,000 պաշտօնեաներ կը սպառնան գործադուլ հռչակել հետեւողութեամբ ֆրանսական մեթոտին, եթէ գոհացում չըստանան: Քսանըչորս ժամ միջոց տրուած է: Եթէ գործադուլ հռչակուի, ամէնէն աւելի պիտի ազդուին զինուորական, ծովային, օդանաւային, ներքին եւ առեւտրական նախարարութիւնները: Տասնըհինգ տարիէ ի վեր պետական ստորադաս պաշտօնեաները դիմումներ կը կատարեն թոշակներու յաւելման համար, բայց անօգուտ: Այս անգամ քաջալերուելով Ֆրանսայի և Պելճիոյ օրինակէն, պիտի դիմեն գործադուլի:

Էմիր Ապտուլլահ պիտի միջամտէ

Երուսաղէմէն կը հեռագրեն.— Էմիր Ապտուլլահ, որ նախապէս կը հրահրէր Արաբներու ազգայնական տենչերը, պահանջելով համարաբական պետութիւն մը հաստատել, այժմ կը ջանայ միջնորդել եւ խաղաղութիւնը վերահաստատել Պաղեստինի մէջ: Էմիրը գնդ. Լօրէնսի մտերիմը եւ Անգլիոյ բարեկամը ըլլալով, կը յուսայ յաջողիլ իր ձեռնարկին մէջ: Էմիրը ներկայացուցիչ մը ղրկած է Երուսաղէմ, որպէսզի մարզպանը արտօնէ իր արաբական պատուիրակութիւն մը ներկայանայ իրեն, հաշտութեան պայմաններու մասին խօսելու համար:

—o—

ՀԱՅ ՊԱՏԱՆԻ ՄԸ ԽԵՂԴԱՄԱՀ.— Նիսէն կը գրեն մեզի թէ Վրէժ Վարժապետեան, 17 տարեկան, յունիս 18ին ծով կը մտնէ, սակայն ջղապրկումի մը հետեւանքով կ'անդամալուծուի եւ ծովամոյն կ'ըլլայ: Հակառակ բոլոր փնտռտուքներուն, կարելի չեղաւ գտնել մարմինը: Ութ օր վերջ ձկնորսները գտան դիակը իրենց ուռկաններուն մէջ:

Այրի Տիկին Լ. Շէհրէրեան, ծնեալ Տարաեան, Տէր եւ Տիկին Ծ. Շէհրէրեան, Գառնիկ, Պազիկ, Կայծակ Ճարաեաններ (Մարսէյլ), Ա. Շերպեթճեան (Նիս), Այրի Տիկին Ս. Սամուէլեան եւ աղջիկներ (Մարսէյլ), Տէր եւ Տիկին Վ. Մոմճեան (Տէսին), Տէր եւ Տիկին Բարղամեան (Ամերիկա), սրտի խորունկ կսկիծով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր, քեռայրին եւ ազգականին՝

Վ. ՇԷՀՐԷՐԵԱՆԻ

դառնաղէտ մահը՝ որ տեղի ունեցաւ 25 յունիս, հինգշաբթի երեկոյ ժամը 5ին Նիսի Փասթէօր հիւանդանոցին մէջ, ստամոքսի վիրաբուժական գործողութենէ մը հետեւանքով, 57 տարեկան հասակին:

Նիս, 27 Յունիս 1936:

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

ՓԱՐԻԶԻ «ԵԴԻՊՏԱՑԻ» ԿՈՄԻՏԷԻ դասախօսութիւնը տեղի կ'ունենայ այս ՈՒՐԲԱԹ երեկոյ (3 Յուլիս) ժամը 8.30ին, Chez Zeyer սրճարանի վերնայարկը, 4 rue St. Denis (Place du Châtelet), մէթրօ Châtelet

Կը խօսի՝ ընկ. ԱՇՈՏ ԻՍԱՀԱԿԵԱՆ

նիւթ՝ «Խորհրդային նոր սահմանադրութեան էութիւնը»: Մխտքերու փոխանակութիւն՝ նոր սահմանադրութեան թերութիւններուն եւ առաւելութիւններուն մասին: Կը հրաւիրուին փարիզի եւ շրջանի բոլոր ընկերները:

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Ֆ. Կ. ԽԱՉԻ Պանթէօ-Բաշանի Մասնաճիւղի Սանուց Միութեան կողմէ

12 Յուլիս, կիրակի առաւօտեան ժամը 11էն գիշերուան ժամը 11

Chez Fiquet, Ռոպէնսոն

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԲԱԺԻՆ ԺԱՄԸ 3—7

կը ներկայացուի սանուհիներու կողմէ

48 ՕՐՈՒԱՆ ԳԼԽՈՒ ՓՈՐՁԱՆՔ

կը նուագէ Թառիստ ԳԱՐԵԳԻՆ, կը պարէ փոքրիկն ՌԷԺԻՆԱ

7—11 եւրոպական պարեր: Ճաշ: Դիւրամատչելի պիւֆէ:

Անձրեւի պարագային գոց սրահ: Մուտք 3 ֆրանք

փորթ տ'Օրլէանէն առնել 128 թիւ հանրակառքը եւ իջնել վերջաւորութեան:

Հոմերոսի բացառիկ ներկայացում

Ծանօթ արուեստագէտ ԼԱԹՔԱՅԻ հայրենիք մեկնումին առթիւ

Սեւրի Պէշիկթաշլեան սրահին մէջ

12 Յուլիս, կիրակի կէս օրէ վերջ ժամը 3.30ին

Նախագահութեամբ յոբելեար բանաստեղծ Աւետիք Իսահակեանի

եւ հմնրածանօթ արուեստագէտ Ա. Շահխաթունիի

կը ներկայացուի Շիրվանզադէի ՉԱՐ ՈԳԻ (4 արար)

Մասնակցութեամբ փարիզահայ ծանօթ դերասաններու:

Գիներ.— 15, 10 եւ 5 ֆրանք:

Օդափոխութեան կայան

ՖՐ. Կ. ԽԱՉԻ ՇՐՋ. ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆԸ իր յառաջիկայ ամառնային կայանի (Colonie des Vacances) համար պիտի ընդունի սահմանափակ թիւով վճարովի երախաներ եւս, դիւրութիւն տալու նպատակով համեստ ընտանիքներու: Փափաքող ծնողները պէտք է դիմեն զրաւոր Տիկ. ՄԻՍԱՔԵԱՆի, 6 rue d'Alsace, Asnières (Seine), մինչեւ յառաջիկայ Յունիս 30: Տղաք պէտք է ըլլան առողջ, հաստատուած բժշկ. վկայագրով, 8—12 տարեկան երկսեռ: Գինը 250 ֆր. մէկ ամսուան համար, ճանապարհածախքը ծնողքին վրայ:

Դաշտահանդէս

Ֆ. Հ. Կ. ԽԱՉԻ Լա Բրօթի Պուլվար Օտտօի Ենթամասնաճիւղին կողմէ ի նպաստ Ազգային Վարժարանի

տեղի կ'ունենայ 5 Յուլիս, կիրակի. Սէնթ Ճոռքէի օդասուն պարտէզին մէջ, առաւօտէն մինչեւ իրիկուն:

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՃՈԽ ԲԱԺԻՆ:

Առնել թիւ 25 հանրակառքը եւ իջնել վերջաւորութեան:

ՖՐ. Կ. ԽԱՉԻ ՇՐՋ. ՎԱՐՉՈՒԹԵԱՆ տարեկան վիճակարաշխութենէն շահող թիւերն են.—

876, 524, 1195, 243, 204, 943, 649, 274, 247, 201, 195, 251, 780, 90, 1122, 183, 328, 578, 640, 426, 850, 134, 341, 1195, 584, 527, 117, 648, 1134, 381, 857, 292, 268, 611, 234, 577, 254, 1179, 301, 906, 1019, 518, 613, 321, 774, 1001, 958, 714, 913, 1150, 1006, 345, 284, 926, 281, 874, 338, 657, 17, 358, 211, 348, 675, 523, 988, 1080, 903, 568, 542, 828, 1062, 1063, 54, 1030, 462, 456, 450, 756, 932, 266, 438, 135, 1121, 713, 365, 544, 550, 945, 140, 150, 715, 9, 99, 1073, 487, 1060, 343, 541:

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Հայ երիտասարդ աղջիկ մը տնական աշխատանքներու համար, կ'ուզուի նաեւ հայ պատուաւոր եւ առանձին ապրող հայ կին մը (40 — 50) տարեկան, որ տրամադիր ըլլայ տեւականապէս մեզ մօտ մնալու: Ինքը մօր մը դերը պիտի կատարէ տան մէջ: Գրել՝ Davit, 21, Rue Malakof, Asnières, Seine:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Մեր խորին շնորհակալութիւնները կը յայտնենք ամէն անոնց, որոնք անձամբ կամ նամակով իրենց ցաւակցութիւնը յայտնեցին մեր սիրելի աղջկան եւ քրոջ՝ ԱՁՆԻՒ ՏՈՒՀԻի դառնաղէտ մահուան առթիւ:

Լիոն ՂԱԶԱՐԵԱՆ ԸՆՏԱՆԻՔ

ՑՈՒՑԱՏԵՍ

ՓԱՐԻԶԻ շրջանի մարտիկները կը հրաւիրուին անդամակցական ժողովի 3 Յուլիս, ուրբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին, rue Piatի անկիւնի Bureau de Tabacի ծանօթ հաւաքատեղին:

Le Gérant: H. STEPHAN

Imprimerie A. DER (AGOPIAN)

17, Rue Damesme. PARIS (13)

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

"ՎԷՄ" ի ժԴ. թիւը հետեւեալ բովանդակութեամբ.—

Գ. ԳԻՐՋԱԼԵԱՆ՝ Մեծ Ցորբէկեանի առթիւ: ՏՈՔԹ. ՎԱՀՐԱՄ Ց. ԹՈՐԳՈՄԵԱՆ՝ Ցուշատետրէս: ՇԱՒԼ ԴԻԼ՝ Հայկական ճարտարապետութիւնը: Հ. Գ. ՆԱՀԱՊԵՏԵԱՆ՝ Հայաստանի գմբէթաւոր եկեղեցիները: ՇԱՒԱՐՇ ՆԱՐԴՈՒՆԻ՝ Նպաստ մը Հայ եւ Թուրք աշուղական գրականութեան: Ա. ԲԵՐԲԵՐԵԱՆ՝ Միքայէլ Նալբանտեանցի անտիպ երկերը: ՎԱՀԱՆ ՄԻՆԱԽՈՐԵԱՆ՝ Արհաւիրքի օրեր: ՎԱՀԱՆ ՓԱՓԱԶԵԱՆ՝ Համաշխարհային պատերազմը եւ Տարօնի աշխարհը: ՀԱՅԿ ԱՃԷՄԵԱՆ՝ Բաղդատ վարդ., Գէորգ Թաւաքալեան: Անցեալը: Կեանք եւ մշակոյթ: Գիրք եւ մամուլ: Գրախօսական: Ցանկուած: Վ. ՄԱՆԿՈՒՆԻ՝ Գէորգ Դ. եւ իր ժամանակը:

Տարեկան բաժնեգին՝ 70, 60 եւ 50 ֆրանք, համաձայն իւրաքանչիւր երկրի թղթատարական սակի:

Երրորդ շրջանի բաժանորդները կրնան առաջին երկու տարիներու 12 թիւերը ստանալ վճարելով 50 ֆրանք, կամ վեց գրքի համար 25 ֆր.

Հասցէ.— S. Vratzian, 13 Rue des Platanes, Cité Jardin de Plessis-Robinson, (Seine).

ԱՅՍ ՇԱԲԹՈՒ ԼՈՅՍ ԿԸ ՏԵՍՆԷ

ՀԱՅ — ԲՈՅԺ

ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԱՄՍԱԹԵՐԹ ԲԺՇԿՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ԱՌՈՂՋԱՊԱՀՈՒԹԵԱՆ

Խմբագիր՝ Տ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

Բ. ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 22 (Յուլիս)

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ.— Քիմիական պատերազմ (տոքթ. Վահրամ Զիլինկիրեան), Ջուր խմելու արուեստը (տոքթ. Շ. Սվաճեան), Տղայ էօր, տղաս ճճի ունի (տոքթ. Ց. Գաբրիէլեան), Մորթային հիւանդութիւններ (տոքթ. Զէնոբ Պէօրէքճեան), Հիւծախտաւորներու սննդառութիւնը (տոքթ. Ա. Տէրեան), Ակնոցներու գործածութիւնը վնասակա՞ր է թէ օգտակար (տոքթ. Ց. Տէր-Դաւթեան), Տիկին, երախայիդ տուր միայն քու կաթդ (տոքթ. Միքայէլեան), Միսին սպառումը (փրոֆ. Ա. Պէրպէրեան).— Հարցարան:

Տարեկան բաժնեգինը՝ Ֆրանսայի համար 20 ֆրանք, արտասահման 25 ֆրանք: Դիմել Dr. Ch. Aïvazian, 17, Rue Damesme, Paris.

12 ՕՐ ԻՏԱԼԻԱ

Հռովմէական ուղեւորութիւն Վենետիկ եւ Միլան

կազմակերպուած Փարիզի Մ. Ռ. Նախկին Աշակերտաց Միութեան կողմէ,

ՄՈՒՐԱՏ ՌԱՓԱՅԷԼԵԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ ՀԱՐԻՒՐԱՄԵԱԿԻ ՀԱՆԴԷՍՆԵՐՈՒՆ ԱՌԹԻՒ

Մեկնում.— ուրբաթ 14 Օգոստ. փարիզէն (Gare de Lyon) ժամը 22.45ին, Մարսէյլէն.— (Gare St. Charles) ժամը 19.45ին:

Դարձ.— չորեքշաբթի 26 Օգոստ. ի Փարիզ ժամը 14.20ին, ի Մարսէյլ ժամը 11.15ին:

Մէկին ըլլալով ուղեծախս Փարիզ—Վենետիկ—Փարիզ, բնակութիւն եւ սնունդ առաջնակարգ պանդոկներու մէջ, 750 ֆր., իսկ Մարսէյլ—Վենետիկ—Մարսէյլ 650 ֆրանք:

Ժամանակին կատարել Նանսէնեան անցագրի դիմումները:

Նանսէնեան անցագրով ճամբորդել ուզողները որոշ դիւրութիւններ ստանալու համար գէթ մինչեւ Յուլիս 5 արձանագրուելու են:

Մասնաւոր դիւրութիւններ իտալական visaին համար:

Մանրամասնութեան համար գրել.—

Association des Anciens Elèves Moorat-Raphaël

49 Rue Rochechouart, Paris (9e)

Մարսէյլի եւ Մարսէյլի շրջանին համար Միութեան ներկայացուցիչներն են **Mrs Ekserjean & Marimian, 40 La Canebière, Marseille.**

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (37)

ՉԱՐԹՕՆՔ

(ՎԷՊ ԺԱՄԱՆԱԿԱԿԻՑ ԿԵԱՆՔԷ)

—o—

— Վեր եկուր, Սոնիա:

— Իսկ ձեզ մօտ դրսէն մարդիկ կա՞ն,— նոյնպէս ռուսերէն լսուեցաւ հնչեղ ձայն մը, որ անկասկած մանկամարդ աղջկան մը կը պատկանէր: — Շատ կ'աճապարեմ. երեկոյթ ունինք այս գիշեր: Ուզեցի մէկ հանդիպիլ ձեզ: Մօրաքոյրը տա՞ն է...

— Այո, շուտ վեր եկուր,— ու տըղան պատուհանէն քաշուելով՝ անցաւ միջանցքը, դրսի դուռը բանալու:

Քիչ անց, Վարդանի թեւէն կախ բռնած, փոթորիկի նման ճաշասենեակէն ներս ինկաւ մանկամարդ աղջիկ մը, չքեղօրէն հագուած: Լայնեզր յարդէ գլխարկ մ'ունէր գլխուն, որու լայն շրջանակի տակէն կենդանի աչքերը անհանդարտ կը պարէին: Աղջիկը, սեղանի շուրջ բոլորուած օտար հիւրերը նշմարելով, թէեւ վայրկեան մը տատամսած՝ կանգ առաւ, բայց անմիջապէս ինքզինք հաւաքեց ու բոլորովին անտարբեր՝ վրայ վազեց, համբուրուեցաւ Տիկին Մարիամի եւ Նեգինէի հետ: Յետոյ թուշը մօտեցուց պարոն Աշոտի բերնին, անընդհատ ռուսերէն շաղակրատելով.

— Մօրաքոյր, մայրս խնդրեց, որ էգուց քիչ կանուխ երթաք մեզի... Ուփ, այնքան յոգներ եմ որ... Հա, Նեգին ջան, ինչպէ՞ս սիրեցիր նոր հագուստս: Վերջերս Մոսկուայէն եկած ֆրանսացի մօտիսական կարեց: Այնքան ըրգաղած էր որ հազիւ համաձայնեցաւ կարել... Զմռնաս, վաղը կէս օրին Պօթանիքական այգին պիտի երթանք պտոյտի... Մօրաքոյր, տիստա Աշոտ, աչքերնիդ լոյս: Կը շնորհաւորեմ: Վարդան, վերջապէս պըծանք... Մաթեմաթիքէն երեք միայն ստացայ... Ֆու, հոգս չէ: Դու, ինչպէս միշտ, անշուշտ ամենայաջողն ես դասարանիդ մէջ, չէ՞... Հայրս կ'ըսէ, թէ շատ խելացի տղայ մըն ես... խիկ ես որպէս թէ ուրախ թիթեռնիկ մը. — ու քրքջուն ծիծաղով մը նըստաւ տիկին Մարիամի մօտ:

— Չէ՞, մօրաքոյր, աղջիկ մը շատ ալ խելօք ըլլալու չէ. բաւական է որ:

Ու կարծես նոր անդրադառնալով որ օտար հիւրեր կան՝ լռեց ու խորամանկ ժպիտով մը Նեգինէին նայեցաւ:

— Աղջիկս, ծանօթացիր մեր հիւրերուն հետ,— ներողամտաբար ժըպտելով՝ տիկին Մարիամ. քնքշանքով գրկեց Սոնիան, որու զուարթ եւ անզուսպ բնաւորութեան վարժուած էր. Այս՝ պարոն Վահէն է, այս՝ պարոն Գէորգը, իսկ այս պարոնը... պարոն...

Ու դժուարացաւ անուն մը տալ անանուն հիւրին, որ միայն Քաջալ օտարոտի անունով ծանօթ էր տան մէջ: Պ. Աշոտը անմիջապէս օգնութեան հասաւ կնոջը՝ ըսելով.

— Պարոն Յակոբ, գաւառական ուսուցիչ մը...

Սոնիան հազիւ մտիկ կ'ընէր, քիթը հովերուն: Անուշադիր լսեց անունները, այդ սովորական Հայու անուններէն՝ Գէորգ, Մարկոս, Կիրակոս, եւ վարժապետ Յակոբ... Արդէն այդ էր պակաս...: Գլխու թեթեւ շարժումով մը բարեւեց բոլորը մէկանց ու՝ դառնալով Վարդանին ըսաւ.— Ինձ ճանապարհ պիտի դնես, չէ՞, մասնաւոր ըսելիք մը ունիմ քեզի...

— Անշուշտ:

— Տէ, ես գնացի... Զուշանաք վաղը երեկոյ... Ճիշդ ժամը վեցին կը սպասենք մօրաքոյր: Գիտնաք թէ որքան հետաքրքիր հիւրեր պիտի ունենանք... Երթանք, Վարդան:

Եւ ընդհանուր բարեւ մը տալով դուրս ելաւ տղուն հետ միասին:

— Տօ, սիրելի է, կատարեալ սիրելի —աղջկան երթալէն վերջ բարեմտաբար ծիծաղելով ըսաւ պարոն Աշոտ,— կարծես կրակ առնելու եկաւ ան...

— Հայ օրիորդ մըն է, չէ՞,— հարցուց տարակուսած Վահէն:

— Անշուշտ, Պետար Կարպովի մէկ հատիկ զաւակը:

— Պէօտր Կարպովի՞չ...

(Շար.) ՄԱԼԽԱՍ